

ژیان و ژی سهرهاتی عه بدولر حمان زه بیحی

(مۆستافا عوله‌ما)

2005

عه‌لی که‌ریمی

بۆدبەزاندنی جۆرهها کتیب سەردانی: (مُنْقَدی اِقْرأ النّاقی)

لتعمیل انواع الکتب راجع: (مُنْقَدی اِقْرأ النّاقی)

پەراي دانلود کتایهانی مختلف مەراجە: (مُنْقَدی اِقْرأ النّاقی)

www.lqra.ahlamontada.com

www.lqra.ahlamontada.com

للکتب (کوردی ، عربی ، فارسی)

حکومتی هه‌زیمی کوردستان

وه‌زاره‌تی روژننیری

به‌پێوه‌به‌ژێتی گشتی چاپ و بلاوکردنه‌وه

زنڤیره (٣٦٨)

ژيان و به‌سه‌ره‌اتی عه‌بدولپه‌همانی زه‌بیعی (مامۆستا عوله‌ما)

عه‌لی که‌ریمی

چاپی دووهم

٢٠٠٥

سلێمانی

**ژيان و به سهرهاتى عەبدولپرەحمانى زەبىحى
(مامۆستا عولەما)**

نووسىنى: عەلى كەرىمى

بابەت: ژياننامە

مۆنتاز: مەھدى ئەممەد

هەلەپرې: نووسەر

سەرپرەشتىياري چاپ: سەلام فاتح

نەقشەسازى بەرگ: ديارى جەمال

چاپ: چاپخانهى كاربين

تيراژ: ۱۵۰۰ دانە

ژمارەى سپاردن: (۶۲۸) ى سالى ۲۰۰۵ى وەزارەتى رۇشنىيىرى پىدراوہ

www.roshnbiri.org

چاپى يەكەم: ۱۹۹۹ يىلى چاپەمەنى زاگرووس گوتنىپرگ، سوید

پیشگیس:

« به یه که م مامۆستای زمانی کوردییم، نه و مامۆستایه ی
دهنگی له هه موو کهس لام خوشتره، نه و مامۆستایه ی که بو
یه که م جار وشه کانی "بیژهن"، "ژیکاف"، "کومار"، "کاکم"،
"زه بیحی" و هه زاران وشه ی تری کوردایه تی لی فیر بووم،
به دایکم ره عنا زه بیحی که هه رگیز له بیرم ناچته وه به دهم
بیشکه وه، به چاوی گریان و به لایه لایه ی "هه ژار" انه به سه ر
کاکی دووره ولاتی هه لده گوت. »

ناوهرۆک

۹	پیشگوتن
۱۵	پیشەکی (د. ئەمیری حەسەنپوور)
۵۲	دەسپێکی ژبان
۵۸	نامەى دوکتۆر هاشم شیرازی
۶۲	زەببىحى و کۆمەڵەى ژ.ک
۶۷	کۆمەڵەى ژێکاف (مەلا قادر مودەرەسى)
۷۳	زەببىحى و نووسراوەکانى کۆمەڵەى ژ.ک
۸۴	گۆڤارى نیشتمان
۱۰۳	گیرانى زەببىحى و سەغیر بوونی کۆمەڵەى ژ.ک

وتووێژ لە گەڵ بەرێزان:

۱۴۳	رەعنا زەببىحى
۱۶۲	عەبدوللا ئیسماعیل و شیخ لەتیف بەرزنجی
۱۹۲	حەمەدەمین سبیراجى
۲۲۵	د. عێزەدین مستەفا رەسول
۲۶۰	ئىبراهیم ئەحمەد
۳۰۲	جەلال تالەبانى
۳۲۹	هاتنەوێ زەببىحى بۆ مەهاباد
۳۴۳	شیخ عێزەدین حوسینی

چەند وتووێژى نامەیی لە گەڵ بەرێزان:

۳۶۵	سەلاح موهنتەدى
-----	----------------

- ۳۸۲ عه‌بدوللای موهته‌دی
 ۳۹۱ یوسف ریزوانی
 ۴۰۰ عه‌بدولپه‌حمان زه‌بیحی و سه‌ره‌تای برابه‌تی (عه‌بدولقادر ده‌باغی)

زه‌بیحی له شه‌رگه‌ی زمان دا

- ۴۰۶ په‌راوتزی ۸۷ (د. جه‌مال نه‌به‌ز)
 ۴۱۲ ره‌خه‌ی زانستیانه یاخود شه‌لم کو‌ترم هیچ نابو‌ترم (زه‌بیحی)
 ۴۳۱ با رتزی لیکۆلینه‌وه‌ی زانستی بگرین (د. نه‌وره‌حمانی حاجی مارف)
 ۴۴۶ به‌ربینگى زمانى کوردی به‌ریده‌ن! (د. نه‌میری حه‌سه‌نپوور)
 ۴۶۴ نامه‌ی نه‌میری حه‌سه‌نپوور بۆ زه‌بیحی و جوابی زه‌بیحی بۆ حه‌سه‌نپوور

چه‌ند به‌ره‌مه‌ی چاپ‌کراوی زه‌بیحی:

- ۴۹۲ ناشتیخوازی لادی بی
 ۵۰۹ می‌ژووی سوسیالیزم به‌ زمانى ساده
 ۵۱۹ شۆرشه‌ پیرۆزه‌که‌ی گه‌لانى ئیران
 ۵۲۹ دواوته: چه‌ند لایه‌نیتکی ژيانى زه‌بیحی (نه‌وشیروان مسته‌فا)

۵۳.

پاشکۆ

(دیاری کۆمه‌له‌ی ژ.ک بۆ لاوه‌کانی کورد، رۆژنهم‌ئیری تایبه‌تی کۆمه‌له‌ی ژ.ک
 بۆ سه‌له‌کانی ۱۳۲۲ و ۱۳۲۳، گو‌فاری نیشتمان ژماره‌ ۷ و ۸ و ۹، نامه‌کانی
 زه‌بیحی بۆ کۆنسولی سۆقیه‌ت له‌ ته‌و‌ریز، رینگا، نامه‌کانی عیسا په‌ژمان، چه‌ند
 وینه‌ی ده‌ست خه‌تی زه‌بیحی، ... و وینه‌کان)

دولای تیکچوونی کۆمار و چوونی زهییچی بز خوارووی کوردستان نه مه یه کدم ره سمه کده بز
دایک و خوشکه کانی ناردووه (۱۹۵۰)

دولای تیکچوونی کۆمار
و چوونی زهییچی بز
خوارووی کوردستان
نه مه یه کدم
ره سمه کده بز

۱۹۵۰.۵.۱۳

پیشگوتن

هر له مندا لیهوه بزۆز و به پرسیار بووم؛ پتیمخۆش بوو له هه موو شت سه ره ههتیم؛ زۆر جار شتی ناو مال و عه له تریک و مه له تریکی کاره باییم ده ست تیه و ده دا و ده مکرده وه هه ره بۆ نه وه ی بزانه م چۆن نیش ده که نه و ناوه که یان چی تیه دا به؛ دیاره زۆر جار نیش بۆم وه که خۆیان لی نه ده هاته وه و له شقی گه و ره که یان بیه ری نه ده بووم.

پتیموانیه که س له دایک، به تاییه تی له سه رده می مندا لیه دا له مرقۆ نیه یکه تر بێ، ورده ورده که له قسان حالی ده بووم و له شته سه ره تاییه که یان تیه ده یه شته م، هه سته به وه کرد که دایکه هه لگری غه میکی قورسه له ناو خۆیدا. زۆر که په ت لای قاوه لتووان یان پتیش نوێری ئیواران دوا ی مال هه له وه ژاردن و گه و ران به ری کردن، به ده م سه رکلاوه چنینه و سوپانی ده رزی و ده زووه، به ده نگیکه مه حزون و یه که جار خۆشه وه هاوری له گه ل خوپه ی ناوی سه ر روومه تی به لا وانه وه یه کی زۆر به سۆزه وه به سه ر کاکیدا هه لده گوت.

بۆم پرسیار بوو، کاکه له کوپیه؟! بۆ نایه ته وه لای؟! بۆ دایکه ی چا و به گریان و غه م بار کردوه؟! من که سیک نه بووم ده ست له و پرسیارانه هه لگرم و واز له دایکه یه تیم، نه ویش ده یشارده وه و سه ر زاره کی به گوته ی: چووزانه؟!... مرده وه!... نه ماوه!... چ کارت به و شتانه داوه، ده یو یست له کۆل خۆتیم کاته وه به لام من ده ست به ردار نه بووم. ورده ورده تیه گه یاندم که کاکه ناواره و دووره ولاته، له گه ل هه ره شه لیکردن و وه عد لی وه رگرتن له باس نه کردنی له ناو کۆلان و منالی کوچه، سه ری دلی کرده وه و هاته سه ر ناساندنی کاکه و به میشکی منالیم هه ره نه وه نده تیه گه یه شته م که خاله شای خۆش ناوی چون شا کوردی خۆش ناوی و ده یان کورێ!

دایکه به گه ترانه وه و وه سفی کاکه وای لیکردین که له ناو هه موومان هه رکات ده مان گوت: "به سه ری خاله ره حمان..." ئیه تر هه موو شت ته واو ده بوو و به وای ته واومان

به يه کتر ده کرد.

به تپهر بوونی روژگار و به سه رچوونی سه رده می منالی به و راستییه گه يشتم که مهرجی چاو پتکه وتن به خاله رحمان ته نیا و ته نیا نه مانی شای نیرانه!
 نه و که سانه ی سالانی ۶۰ و ۷۰ له نیران ژبا بن باش ده زانن نه و حکومه ته ی شای نیران پتکی هینا بو به خه و نی شه وانی که سدا نه ده هات که هه رهس بیتنی و بهروختی.
 نه و ی که قهت بیرى لى نه ده کراوه و رتگای بو ناو خه و نی شه وانی ش نه بو،
 سالی ۱۹۷۹ قه و ما و شای نیران کلکی خسته سه ر شانی و له نیران وه ده رکوت.
 فرمیتسکی غه م و په ژاره ی دایکم بو به فرمیتسکی شادی و پتکه نین، پاش ۳۴ سالان خوشک و برا يه کتریان له نامیزی خو شه ویستی گرتوه.

که ده لئین نيمه ی کورد که لیکى هه ژار و هه ناسه ساردین درۆيان نه کردوه، بو داگیر که رانی کوردستان فەرق ناکا و هه رده مە ی به ناوێک کوشتیوانین، شا روشت مه لا هات، نه و باره ی که لیمان بو هه ر لیمانه، زۆری نه خایاند نه و خه و ن و خه یاله خو شانه بوونه وه به شانۆی ویرانی هه موو شاره کانی کوردستان و هه زاران مرۆفی بیده سه لاتی کورد له خویندا شه لال کران، دایکم نه و جار نه ته نیا به يه کجاری کاکى له ده ست چوو بگره کچه ۱۸ سالانه که شی به ده ستی رژیمی مه لایان گولی ژبانی هه لپروکا. شا دوو برای لى ته ره کردبو، مه لا سى کور ی لى هه لوه دا کرد.

هاوینی سالی هه شتا خه به ر هات که مامۆستا زه بیحی له به غدا کوژراوه، خه به رتکی له ناکا و دلته زتن بوو بو هه موو لایه کمان، به تاییه ت که ماوه یه ک بوو له که لمان بوو له روژه لاتی کوردستان و خه ریکی کاری سیاسى و کوردایه تی بوو له ناوماندا. که سه نه ی ده زانی بو کوشتیویانه و له سه ر چى له ناویان بردوه، نه وه بو من پرسیار بوو که هۆی نه مانی ده بی چ بووبی؟!

سالی ۸۲ که په ریمه وه خواریوی کوردستان هه لم قۆزته وه و که وته خه لک بینین و پرسیار کردن، هه تا زۆر تره خه لک و کۆنه ناشناکانی ده دیت زۆر تر هوگری به سه رهات و رابوردوی مامۆستا ده بووم و باشترم ده ناسی، نه وه بوو به هۆی نه وه که خالم بیسته به شتکی که و ره له میتشک و خه یالم.

که به‌پیره‌ی هه‌نده‌ران بووم و خۆم له ئورویا گرتوه و به‌ره‌وپیری ژیانیتکی ناسای هاتم، له گه‌ل نیش و کاری رۆژانه له په‌ناوه خۆم به‌و کتیبانه‌وه که له‌سه‌ر میژووی سیاسی که‌له‌که‌م نووسراوه خه‌ریک کرد به تایبته‌وه به‌شهی که‌خالم خه‌باتی سیاسی خۆی تیتد ده‌ست پتیکردوه و اتا کۆمه‌له‌ی ژ.ک.

ئه‌وه‌ی که قه‌ت به‌بیریشم دا نه‌ده‌هات ئه‌وه بوو که رۆژتیک کتیب بنووسم، به‌لا، ئه‌وه‌ی که مرۆف نایه‌وێ بیکا، دۆست پیتده‌کا جا چ چاک و چ خراپ. کۆمه‌لیک له دۆستان که ئه‌و وه‌دواکه‌وته‌ی منیان ده‌دیت له‌مه‌ر ژیان و خه‌باتی سیاسی مامۆست زه‌بیحی، له‌سه‌ر ئه‌و بۆچونه که مامۆستا وه‌ک تیکۆشه‌ریکی گومناوه و که‌س به‌مولکۆ خۆی نازانی و که‌س یاسی نا‌کا، هانیان دام که به‌ته‌واوی وه‌دوا‌ی ژیان و به‌سهرهاتو که‌وم و له‌ئاخردا که‌کرا بلاوی که‌مه‌وه. هه‌ر چی ده‌مه‌یتنا و ده‌مبهرد زۆرت‌ر له‌سه‌ر ئه‌و سوور ده‌بووم که من سواری ئه‌و مه‌یدانه نیم و له‌شه‌رمه‌زاری دوا‌روژی ده‌ترسام، ناخ منیک‌ی نه‌خوینده‌واری، کوردی نه‌زانی بێ شه‌هاده، کتیب نووسین "کجا مرحبا"؟

سه‌رتان نه‌ئیشینم، ئه‌وه‌ی که لێی ده‌ترسام و له‌خۆم رانه‌ده‌دیت بیه‌که‌م، دۆست پتو کردم و زیات‌ر له ۱۰ ساله ئه‌وه خه‌ریکی ئه‌و به‌سهرهاتم و ئیستاش که وا ناخ‌دی‌ره‌کانو ده‌نووسم هه‌ر که‌بیر له‌چاپ کردن و بلا‌وکردنه‌وه‌ی ده‌که‌مه‌وه ئاره‌قه‌یه‌کی سارد به‌سه‌رتاپای له‌ش‌مدا دیته‌ خواری و لێی در‌د‌د‌ۆنگ ده‌بم. بیه‌ر له‌و که‌سانه ده‌که‌مه‌وه که خوش خوش کتیب‌تیک ده‌ده‌نه‌ده‌ر و هه‌ر وا ده‌که‌ن و نه‌ولا ده‌که‌ن کتیب‌تیک ده‌نووسن، ده‌لیم ده‌به‌ ناخ‌وچ دل و جورته‌تیکیان هه‌بێ و چه‌ند پشت قایم بن به‌خۆیان و چه‌ندیان له‌هه‌مبانه‌ ده‌به‌ی؟!

خوینده‌ره‌وه‌ی خوشه‌ویستم، کاتی خوینده‌نه‌وه‌ی ئه‌و کتیبه‌ تکات لێ ده‌که‌م بیه‌ر له‌م و بێ سه‌وا‌دیم مه‌که‌وه، مه‌لێ ئه‌وه کوا کوردی نووسینه، ره‌خنه‌ی ئه‌ده‌بیم لێ مه‌گره، به‌شتی دوور له‌مه‌به‌ستم سه‌رکۆنم مه‌که‌ و مه‌مروخینه، خۆم ده‌زانم ئه‌و شتانه‌ی تو ده‌یلێ هه‌م‌و‌وی وایه، من خۆم له‌توباش‌تر ده‌ناسم، ئه‌وه‌ت له‌بیه‌ر بێ من نه‌نووسه‌رم، نه‌دی‌بم، نه‌زمانه‌وان، نه... هه‌ر ئه‌وه‌نده‌ ویستم به‌هه‌ر زمان‌تیک که‌لێک حا‌لی ده‌به‌ی وه‌بیرت بیه‌نمه‌وه که‌کورد خا‌وه‌نی هه‌زاران تیکۆشه‌ری نه‌ناسراوه که به‌بێ هه‌یج چه‌شه‌

پاداش و نيتو و نيتوانگيتک و به بيت تهپ و توژ کردن، به هيمنى و به نهسپايى خويان کرده قوربانى نهو گهله همژار و ليتقهوماوه و من و توژ ته نانهت ناویشيان نازانين، من ويستم ته نيا يهک له وانهت پتيناسيتم:

زه بيحى زياتر له ٤٠ سال به بيت وچان خه باتى کورد ايه تى کرد، کورد ايه تيههک به ماناي ته و اوى وشه، نهو له ماوهى هم موو ته مه نى خویدا نه وى به کرده وه سه لماند که سنوورى ده سترکرد بۆ وى ماناي نيبه و کوردستان يهک کوردستانه، له ههر قورښتيكى نهو کوردستانه که بۆى هه لکه وت خه بات و کورد ايه تى کرد.

زه بيحى يهک لهو تاقه که سانه بوو که خه باتى حيز زيايه تى له پيتاو خه باتى کورد ايه تى نا (نهو شتهى که نيتستا بۆته هوى مالتو ترانييمان و هم موو هاوارى بۆ ده که ين) و فهرقى به وه نه کرد که نه ندامى کام حيزب و کام به شى کوردستانه، سه رده ميک له ناو ريزى پيشه وهى کۆمه لهى ژ.ک له رۆژه لاتی کوردستان و سه رده ميک له ناو پارتى ديموکرات له خوارووى کوردستان و سه رده ميکيش له ناو پارتى کوردى سوريا له رۆژاوا. زه بيحى نهو تیکۆشه ريه که هه تا مردنيش يهک رۆژى ژيانى خوى سه رفى ژن و منال، کهس و کار، پاره و مالى دونيا به نه کرد و هم مووى بۆ کورد ايه تى ته رخان کرد، نهو به کرده وه به هم مووانى سه لماند که کوردستان به ههر چوار قورښتيوه مولکى نهو که سه يه که خه باتى بۆ ده کا و بهس.

زه بيحى جيا له کوردستان و نيشتمان هه کهى له ته و اوى ژياندا دلى به دوو شت خوش بوو و زۆرى شانازى پتوه ده کردن: يه کهم: کۆمه لهى ژ.ک، دوو ههم: قاموسه کهى که به داخه وه ههر دوو کيانى لى جوانه مهرگ بوو.

پيش خویندنه وهى نهو کتتبه چهند خالتيک هه يه که ده بيتى ناماژه يان بيت بکه م:

١- ههر نووسراوه يه کى راگو تيز ابيته ناو کتتبه که جه ولم داوه ههر وهک خوى و به شيوه گوتن و رينووسى خوى و به و په رى نه مانه تداريبه وه را يگو تيزم و هيچ چه شنه ده سترکاريكى نه که م، جا چ نووسراوه کانى ماموستا زه بيحى بيتى يا خود ئى نووسه رانى تر.

٢- چهند نيشانه له نووسراوه کانى کۆندا هه ن که له سيستمى نه م کامپيو تيره دا

نییه و نهگه ره شین بهکار هینانی زور زهحه ته وهک "ا"ی کلاو له سر که نیشانه ی "ا"م به جیتی داناهه یان نیشانه ی "-" که بز دوویات بوونه وهی دهنگیتیک بهکار هاتوه من دوو جارم دهنگه که بهکار هیناوه.

۳- زوری نه و وتوژیانه به ویدیژ کراوه و له لای من پاریزراون، مه تنی وتوژیانه کانم دهستکاری نه کردوه و نه و جوری که بووه هیناومه ته سر کاغه ز، ته نانه تان نه و جیگاهیه ی که بز کرابی نه زاراه ی قسه کانم گوریوه و نه هیچم لی زیاد کردوون و نه هیچیشم لی کهم کردوون و ویستومه نیشانی بدهم که هه زاراه ی چتر و شیرینی تایبه تی خوی هه یه و ههروه ها بیته نازموونیک بز نه وه که له زمانی کوردییدا به پیچه وانیه ی زور زمانی تر شتیه ی قسه کردن و نووین نه و جیاوازیه گه وهی نییه.

۴- له ناو وتوژیانه کان رهنگه باسیک له چهنده جی و له چهنده وتوژیانه دوویاته بوویته وه، له سر نه رایه که مه تنی وتوژیانه کان دهستکاری نه کری، نه و دوویاته بوونه وهیه له دهسلاتی مندا نه بووه و پیشی پی نه گیراوه.

۵- نه و شتیه وتوژیانه کنده له ناو نیته دا شتیکی زور تازه یه، من نه موسته وه نه و که سه ی وتوژیانی له گه لا ده کهم چه شنی ژورنالیستان ده پرسپارانی گرم و خوم قه رار بدهم که نه و که سه باسی چ بکا به لکو ویستومه نه و که سه زور به هیمنی و له وه پری دهسلاتاریدا چی پیخوشه باسی بکا و مهیدانی قسه کردنی به رلاو بی، یانی به پیچه وانیه ی نه و شتیه یه که نیستا له ناو ته له فزبون و رۆژنامه کانداه و ژورنالیست مهیدان به قسه کهر نادا، جا بزیه له ناو وتوژیانه کانداه زور جارن زهیبی هه له بیر دهچته وه و دهچینه سر باسیکی تر، به لام بی رهبتیش نابی و زور روودای گرینگی میژووی دیته باس و ویستومه نیوه ی خوتنه ره وهی به رتیش له گه ل خوم بهرم بز ناو باسه کان.

من نه وه پیکراوه که توانیومه و هه وهک ده لین "کالا له قه د بالایه" ده زانم که زور شتم نه پیکراوه و ماموستا زهیبی به هه زاران لاپه ره ی ژیا نی هه یه که نه وه ته نیا چهنده دانه یه کیتی. نه گه ر هاتوو توش زانیارییه ک وه یان نوو سراوه یه کت له ماموستا دهست کهوت و ویستت یارمه تیم بده ی یاخود هه له یه کم بز راست که یه وه نه وه بزانه که به

باوه شیک ریز و خوشه ویستی و پیزانینه وه چاوه ریت ده کم و حهول ده دم له چاپی دووه مده کاریان هینم.

لیره ده به پیویستی ده زانم که سویاسی هه موو نه و دوست و بریانه م بکم که به شپوه یک له ناماده کردنی نه و کتیه ده یارمه تیان کردوم و نه گهر نارشیو و ناموزگاری و پالپیه نانی بریانی نازیز و خوشه ویستم کاک نه میری حه سه نیوور و کاک حه سه نی قازی نه بایه هدرگیز نه و ئیشم تا سه ر بۆ نه دهرؤیشت. هه روه تر به دل سویاسی هه موو نه و که سانه ش ده کم که کاتی خویان بۆ تهرخان کردم و وتوویژیان له گه ل کردوم و یان به نامه ولامی پرسیاره کانیاں داومه وه. به دل سویاسی برای به ریزم کاک نه وشیروان ده کم که نه رکی ناخر وتدی نه م کتیه ی خسته سه رسانی خوی و هه روه تر له ولامدانه وه ی پرسیاران و له به رده ست نانی نارشیوه که ی یارمه تی کردم.

منیش له باره گای کتیه خانه ی کوردی ده پارتیه وه تا به لکونه و دیاریه م لی قه بول کا و جینگایه کی له بهر ده رگای حه وشه که ی بۆ وه دوزی.

عطی کهریمس

۹۸/۳/۲۱

پیشه‌کی

نه‌میری حه‌سه‌نپوور

به‌ره‌نگاری «باری باو» بوون:

ئاوړتیک له ژبانی عه‌بدولر حمانی زه‌بیجی «عوله‌ما»

(۱۹۲۰-۱۹۸۷)

میژوو هیچ ناکا، "هیچ سامانیک‌کی زۆر و زه‌ه‌ندی نییه"، "قه‌ت
شهران وهری ناخا". نه‌وه مرۆفه، مرۆفی واقعی و زیندوو، که
ته‌واوی نه‌وانه ده‌کا، هه‌یه‌تی و به‌شه‌ی دئ؛ "میژوو" که‌سیکی
هه‌لب‌راو نییه که مرۆف وەک نام‌تیریک ده‌کار بیتی بۆ نه‌وه‌ی به
نامانجه‌کانسی محو‌ی بگا؛ میژوو هیچ نییه مه‌گه‌ر چالاکی مرۆف بۆ
نه‌وه‌ی وه‌دوای نامانجه‌کانی بکه‌وئ.

فریدریک ښنگلس و کارل مارکس: مالهانی موقه‌ده‌س

زه‌بیجی، وەک زۆربه‌ی رۆشن‌بیری کوردی سه‌ده‌ی بیست، به‌ره‌نگاری دنیا‌یتیک بوو
که نه‌ریگه‌ی ده‌دا به‌تیگه‌یشتن‌تیک‌کی راسته‌قینه و یه‌که‌جاره‌کی و نه‌ملی شو‌پ ده‌کرد بۆ
گۆپان‌تیک‌کی بنچینه‌یی و تیک‌پرای. پیتداچوونه‌وه‌ی ژبانی زه‌بیجی و عومریک مملانی
کردنی له‌گه‌ل باری باو^۱ دا. پرسپاری وا ده‌خاته سه‌رزار که وه‌لامه‌کانی له‌ئالۆزی میژووی
که‌لی کورد دا لیلایان دادئ.

نه‌لف: باری باوی کوردستان (سالانی ۱۹۳۰)

مرۆڤ مێژووی خۆی داده‌هێتی (دروست ده‌کا) به‌لام نه‌ک هه‌ر
چۆنێکی پێی خوش بێ. (مرۆڤ مێژووی خۆی) له‌ شه‌رتومه‌رجی
وادا که‌ بۆ خۆی هه‌له‌بژاردبێ دانه‌هێتی، به‌لکو له‌ شه‌رتومه‌رجێکی
وادا که‌ راسته‌وخۆ له‌ رابردوو وه‌رگیراوه و دراوه و راگه‌یه‌ندراوه.
کارل مارکس: هه‌رومێری هه‌وه‌ی لوه‌ی بۆناپارت

ئه‌و دنیایه‌ی که‌ زه‌بیه‌حی و رۆشنبیری هاوچه‌رخ‌ی وی به‌ره‌نگاری بوون و
ده‌یانه‌ویست بیه‌گۆڕن چۆن بوو؟ ئه‌و بارودۆخه‌ چ بوو که‌ رۆشنبیران بۆ خۆیان هه‌لیان
نه‌بژاردبوو، رابردوو به‌ سه‌ریان‌ی دا سه‌پاندبوو، و ده‌یانه‌ویست بیرووخیتن، و له‌سه‌ر
وێرانه‌که‌ی بناغه‌ی داهااتوی خه‌یالی خۆیان داڕێژن؟ لێکه‌لالانی رابردوو، و ئێسته‌ و
داهااتوو چی له‌ ژبانی زه‌بیه‌حی کرد؟ زه‌بیه‌حی چۆن به‌ره‌نگاری کۆکی و ناکۆکی، و درێژه‌یی
و پساوه‌یی رابردوو-داهااتوو بوو؟

ده‌ست راکی‌شان بۆ سه‌ره‌تای ئه‌و رابردوو‌یه‌ی که‌ ئێسته‌ی ژبانی زه‌بیه‌حی پێکه‌یتنا
بوو ئه‌رکێکی عه‌سته‌مه‌ و پرسیا‌ری زۆر دینێته‌ گو‌ڕی. ده‌گه‌ڕێ بپه‌رسین ئێسته‌ی ژبانی
زه‌بیه‌حی به‌ کوشتاری شاری ساب‌لاغ به‌ ده‌ستی جه‌یشی رووسیه‌ی تزاری (۱۹۱۵) ده‌ستی
پێکه‌ردیان به‌ تالانی ساب‌لاغ به‌ ده‌ستی جه‌یشی سمایل ئاغای سمکو (۱۹۲۱)؟ یان به‌
دابه‌شکردنه‌وه‌ی کوردستان له‌ ۱۹۱۸؟ دیاره‌ هه‌ر سه‌ره‌تایێک ده‌ستپێکی خۆی هه‌یه‌ و،
له‌ بێنیه‌هایه‌تی زه‌مان دا، هه‌چ رووداوێک بێ رابردوو نییه‌. با به‌ خه‌یرایی ئاو‌ریک
بده‌ینه‌وه‌ رابردوو‌یتکی نزیک که‌ باری باوی سه‌رده‌می ده‌ستپێکردنی ژبانی زه‌بیه‌حی
پێکه‌یتنا بوو:

۱۸۹۷	- مردنی حاجی قادری کۆبی
۱۸۹۸	- به‌لابوونه‌وه‌ی هه‌وه‌ل رۆژنامه‌ی کوردی، کوردستان (قا‌هیره‌)
۱۹۰۵	- شۆرش له‌ رووسیه‌
۱۹۰۵-۱۹	- شه‌ری تیران و عوسمانی له‌ سه‌ر سنوور، داگیرکردنی موکریان

له لایهن جه‌یشی عوسمانی

- ۱۹۰۶-۱۱ - شۆڤشی بورژوا-دیمۆکراتی له نیران (ئینقلابی مه‌شرووته)
- ۱۹۰۸ - بزووتنه‌وی بورژوا-دیمۆکراتی له تورکیه‌ی عوسمانی
- بلاو بوونه‌وی سێ گۆڤاری کوردی له نیستامبول
- ۱۹۰۹ - چاپی هه‌وێل کتیی کوردیی الفبای گرمالهی
- ۱۹۱۴ - دامه‌زرانی کونسولی روسیه له سا‌بلاغ
- ده‌ستپیکردنی شه‌ری جیهانی هه‌وێل
- ۱۹۱۴-۱۷ - شه‌ری روسیه و تورکیه له کوردستان
- ۱۹۱۵ - رۆتۆسیدی گه‌لی هه‌رمه‌نی به ده‌ستی جه‌یشی عوسمانی
- کوشتاری شاری سا‌بلاغ به ده‌ستی جه‌یشی روسیه
- ۱۹۱۷ - شۆڤشی سوسیالیستی نوکتۆر له روسیه
- راگه‌وتنه‌وی چهند سه‌د هه‌زار کورد له کوردستانی با‌گور بۆ رۆژا‌وای تورکیه
- ۱۹۱۸ - شکانی ده‌وله‌تی عوسمانی له شه‌ر؛ ته‌واو بوونی شه‌ری جیهانی
- دابه‌شبوونی کوردستانی رۆژا‌وا (عوسمانی) به‌سه‌ر عێراق، سووریه، و تورکیه
- بلاو بوونه‌وی گۆڤاری ژین
- ۱۹۱۹ - دامه‌زرانی "گۆمه‌له‌ی ته‌عالی ژنانی کورد" (نیستامبول)
- ۱۹۱۹-۲۰ - راپه‌ڕینی شیخ مه‌حمود
- ۱۹۲۰ - ها‌تنه‌ دنیا‌ی زه‌بیجی
- په‌یمانی سێتر و نه‌خشه‌ی دامه‌زراندنی ده‌وله‌تییکی کورد و ده‌وله‌تییکی هه‌رمه‌نی
- دامه‌زرانی "گۆمه‌له‌ی نه‌ته‌وه‌کان"
- ۱۹۲۱ - تالانی سا‌بلاغ به ده‌ستی له‌شکری سمایل نا‌غای سمکۆ
- ۱۹۲۳ - دامه‌زرانی ده‌وله‌تی که‌مالیستی "گۆماری تورکیه"
- راپه‌ڕینی دووه‌می شیخ مه‌حمود؛ شکانی به ده‌ستی جه‌یشی نینگلیس-عێراق
- گۆتزنه‌وه‌ی چاپخانه‌ی سلێمانی بۆ نه‌شکه‌وتی جاسه‌نه و بلا‌کردنه‌وه‌ی رۆژنامه‌ی بانگ حق
- په‌یمانی لووزان و وه‌لانی به‌رنامه‌ی دامه‌زراندنی ده‌وله‌تی کورد

- قه‌ده‌غه‌ كوردنى قسه‌ كردن به‌ زمانى كوردى له‌ مه‌دره‌سه‌ و نيه‌داره‌كانى
كوردستان (ئيران)
- ١٩٢٣-٢٩ - ناوچه‌ى ئۆتۆنۆمى كورد له‌ لاجين (قه‌فقا‌زى سۆفيت)
- ١٩٢٤ - قه‌ده‌غه‌ كوردنى ريك‌خواه‌ و مه‌دره‌سه‌ و چاپه‌مه‌نى و نووسين به‌ زمانى
كوردى (توركيه)
- ١٩٢٥ - بلا‌وبونه‌وى ديوانى حاجى قادرى كۆبى (به‌غدا)
- ١٩٢٥ - دامه‌زرانى ده‌وله‌تى په‌هه‌له‌وى، پاشايه‌تى ره‌زاشا (٤١-١٩٢٥) و
سياسه‌تى توانده‌وه‌ى كورد و نه‌تده‌وه‌ نافارسه‌كان
- راه‌په‌رڤنى شيوخ سه‌عيد (توركيه)
- ١٩٢٦ - حوزنى موكرىانى چاپخانه‌ ده‌كړئ و به‌ بارى نيتستران ده‌بياته‌ ره‌واندز؛
بلا‌وبونه‌وى **زارى گرمانجى** له‌ ره‌واندز
- ١٩٢٧ - په‌يمانى سه‌عداباد و پاراستى سنوورى ئيران و توركيه و عيراق
- ١٩٣٣ - ده‌سه‌لاتدارتى نازيه‌كان له‌ ئه‌لمان (٤٥-١٩٣٣)
- ١٩٣٤ - كۆنگره‌ى زمانى كوردى له‌ ئيره‌وان (هه‌رمه‌نستان)
- ١٩٣٦-٣٨ - راه‌په‌رڤنى ده‌رسيم له‌ توركيا و ژينوسيدى خه‌لكى ده‌رسيم
- ١٩٣٧ - راكويزتته‌وه‌ى كوردى هه‌رمه‌نستان و نازره‌يايجان، و گورجستان (له‌
١٩٤٤) به‌ره‌و ئاسياى ناوه‌ندى
- ١٩٣٩ - ده‌ستپه‌ركردنى شه‌رى جيهانپى دوهم
- ده‌ستپه‌ركردنى به‌رنامه‌ى كوردپى رادپوى به‌غدا
- ١٩٤١ - هيرشى ئه‌لمان به‌ يه‌كيتى سۆفيت
- داگير كردنى باكوورى ئيران له‌ لايه‌ن سۆفيه‌ته‌وه‌ و باشوورى ئيران له‌
لايه‌ن ئينگليستانه‌وه‌، و هه‌له‌وه‌شانه‌وه‌ى "ئه‌رتشه‌ى شاهه‌نشاهى" له‌ موكرىان
- ١٩٤٣ - هه‌وله‌ بلا‌وكراوه‌كانى "كۆمه‌له‌ى ژ.ك": **دپارى كۆمه‌له‌ى ژ.ك به‌**
لاوه‌كانى كورد، نيه‌شتمان، رۆژ ئه‌ژمير.

ئه‌و رووداوانه‌، هه‌لبه‌راوه‌ى به‌شيك‌ن له‌ مي‌ژووويكى پى له‌ كاره‌سات كه‌ نه‌
راوه‌هه‌ستا و نه‌ ئارامى ده‌گرت. زه‌بيجى، وه‌ك رو‌شنسيريكى كه‌ دنياكه‌ى ته‌نيا له‌
ئه‌زموونى ژباني خوى دا كورت نه‌ده‌به‌ژوه‌، و هه‌م له‌ رابردو دا ده‌ژيا و هه‌م له‌ نيتسته‌ و
داهاتوو دا، چۆن به‌ره‌نگارى ئه‌و دنيايه‌ بوو؟

پینج سال پتیش نه‌وی زه‌بیجی له دایک بێ، چەند رووداوی گرینگ باری کوردستان و دنیا یان تیکدا. هه‌ول شه‌ری جیهانی ئیمپریالیستی بۆ دابه‌شکردنه‌وی دنیا (۱۸-۱۹۱۴) زۆر زوو کوردستانی داگرت. موکریان، وه‌ک زۆریه‌ی ناوچه‌کانی باکوور و رۆژه‌لاتی کوردستان، بوو به‌ شه‌رگه‌ی رووسییه و عوسمانی و به‌ کوشتار و برسیتی و تالانی په‌یتا په‌یتا، قه‌لاچۆکرا. له‌ سالی ۱۹۱۵ دا، جه‌یشی عوسمانی ژینۆسیدی گه‌لی هه‌رمه‌نی، که‌ زووتر ده‌ستی پتکردبوو، ته‌واو کرد و، دوو سال دوايه‌ نزیکه‌ی حه‌وسه‌د هه‌زار کوودی راگوتێته‌وه‌ بۆ رۆژاوی تورکیه‌ که‌ زۆریه‌یان له‌ سه‌رمان و له‌ برسان تیدا چوون. له‌ سالی ۱۹۱۵، جه‌یشی رووسییه له‌ شاری سابلاخ کوشتاری کرد. دوو رووداوی گرینگ له‌ سالی ۱۹۱۷ دا، میژووی کوردستان و دنیا ی گۆزی. له‌و ساله‌دا فه‌رانسه و ئینگلیس جه‌یشی عوسمانییان تیکشکاند و سالی دوايه‌ کوردستانی رۆژاوا که‌ له‌ سالی ۱۶۳۹ را ژێرده‌ستی عوسمانی بوو له‌ سه‌رپا دابه‌ش کراوه و که‌وته ژێر ده‌سه‌لاتی ئینگلیس (له‌ عێراق) و فه‌رانسه (له‌ سووریه) و تورکیه.

رووداوه‌که‌ی دی، شۆڤشی سوسیالیستی ئوکتۆبر بوو، که‌ به‌ سه‌رکه‌وتنی، جه‌یشی رووسییه‌ی له‌ کوردستان و ولاتی دی وه‌ده‌رنا. شۆڤش ناواتی کرێکاران و زه‌حمه‌تکێشان و نازادیه‌خووانی رووسییه و دنیا یه‌ی - بۆ ماوه‌ییک - وه‌دی هێنا. شۆڤشی ئوکتۆبر، وه‌ک راپه‌ڕینی کۆمۆنی پاریس له‌ سالی ۱۸۷۱، له‌ سه‌رکه‌وتنی دا ئیمکانی دا هێنانی میژوو - گۆڕانی ناگایانه‌ی "چاره‌نوس"ی - به‌ زالم و زولمێکراو سه‌لماندا، و له‌ نوشستی دا تێدامانی ناگایی له‌ به‌رامبه‌ر واقعییه‌تی ماددی دا راگه‌یاند.

به‌و ساله‌ی زه‌بیجی هاته‌ دنیا، ده‌وله‌ته‌ ئیمپریالیسته‌کان بۆ تیکدانی یه‌کجاری ئیمپراتووری عوسمانی نه‌خشه‌ی دامه‌زراندنی ده‌وله‌تی کوورد و هه‌رمه‌نییان له‌ باکووری کوردستان (رۆژه‌لاتی تورکیه‌ی ئێسته) له‌ په‌یمانی سیفر دا گه‌لاله‌ کرد. له‌و ساله‌ دا هێشتا ده‌سه‌لاتی سۆڤییت له‌ قه‌فقاز دانه‌مه‌زرا بوو. به‌لام له‌ سالی ۱۹۲۳ دا که‌ قه‌فقاز که‌وته ژێر نالای سوور و هێزی عه‌سکه‌ری تورک به‌ رابه‌رایه‌تی که‌مال نه‌تاتۆرک بووژاوه‌، زله‌تیه‌که‌نی رۆژاوا نه‌خشه‌ی ده‌وله‌تی کوورد و هه‌رمه‌نییان وه‌لانا و، بۆ که‌مارۆدان و سه‌رنخوونکردنی ده‌وله‌تی سۆڤییت، حه‌ولیایان دا ئێران و تورکیه و عێراق وه‌ک ده‌وله‌تی

ناوه‌ندى و عه‌سکه‌رى سه‌قام بگرن و به‌هيز بن. له‌و بارودۆخه‌دا، رتژيمى سياسى به‌ رواله‌ت موڊيرنى (نوڤاوا) «نه‌ته‌وه-ده‌وله‌ت» له‌ تورکيه و عيراق و ئيران و سووريه دامه‌زرا. گه‌لى کوورده‌ سالى ١٩١٨ به‌و لاوه‌ که‌وته‌ ژيتر ده‌سه‌لاتى راسته‌وخۆى سى ده‌وله‌تى ئوروپايى سوؤفيت (١٩٩١-١٩٢١)، ئينگليس (٣٢-١٩١٨، عيراق) و فه‌رانسه (٤٦-١٩١٨) و دوو ده‌وله‌تى به‌ رواله‌ت سه‌ربه‌خۆى تورکيه و ئيران.

ناکوکیيه‌کانى نه‌و سه‌رده‌مه‌ هه‌ر پارچه‌ى کوورده‌ستانى به‌ چه‌شنه‌ک خسته‌ نيتو گه‌رداوى ميژووى نوئ. له‌ قه‌قاز، له‌ سالى ١٩٢٣ هه‌تا ١٩٢٩ ناوچه‌ى ئوتۆنۆمى کوورده‌ دامه‌زرا؛ له‌ عيراق به‌ تیکچوونى حکومه‌تى شېخ مه‌حمود، ئوتۆنۆمى ته‌واو بوو به‌لام ريگه‌ درا به‌ به‌عه‌ نازادييتک وه‌ک ده‌کار هيتانى زمانى نووسراوى کوورده‌ى و به‌شدار بوون له‌ ده‌زگاي نيدارى دا. فه‌رانسه‌ نه‌وه‌نده‌شى به‌ کوورده‌ى سووريه‌ ره‌وا نه‌ديت. له‌ تورکيه و ئيران، ناسيۆناليسمى تورک و فارس ده‌سه‌لاتى ده‌وله‌تى وه‌ده‌ست که‌وت و به‌ شتیه‌يىکى درنده‌ ده‌ستى کرد به‌ توانده‌وه‌ى گه‌لى کوورده‌ى. نه‌و سنووره‌ تازانه‌ له‌ سنووره‌ کۆنه‌که‌ى ١٦٣٩ (که‌ هه‌تا ١٩١٨ کوورده‌ستانى دوو به‌ش کردبوو) پته‌وتر بوون. نه‌زمى ناونه‌ته‌وه‌يى پاش شه‌رى جيهانى، له‌ گه‌ل نه‌وه‌شدا به‌ په‌يدا بوونى هه‌وه‌ل ده‌وله‌تى سوسياليستى گۆرابوو، نه‌و سنوورانه‌ى ده‌پاراست.

دابه‌شکرانه‌وه‌ى کوورده‌ستان، سياسه‌تى توانده‌وه‌ى کوورده‌ى، پته‌وکردنى سنووره‌کانى "نه‌ته‌وه-ده‌وله‌ت" له‌ باتى نه‌هه‌ونکرده‌وه‌ى ناوچه‌، ئاوورى هه‌ستى نه‌ته‌وه‌يى خوؤش ده‌کرد. ده‌کرئ بليين هه‌ويت و سياسه‌تى نه‌ته‌وه‌يى نه‌وړۆى کوورده‌ى سالانى دواى شه‌رى هه‌وه‌ل دارژيڤا. له‌ موکريان، نه‌و روؤشبييرانه‌ى که‌ "کۆمه‌له‌ى ژ.ک"يان دامه‌زرااند و له‌ ژيانى سياسى و کولتورى سالانى ١٩٤٠ دا به‌شدار بوون - هه‌م شاعير و نه‌ديه‌کان (سه‌يفوالقوزات، خاله‌ مين، هيتمن، هه‌ژار، قزله‌جى...) هه‌م رابه‌رانى سياسى - له‌ جهنگه‌ى پرۆژه‌ى کوورده‌ى توانده‌وه‌ى ره‌زا شا دا رتئى کووردايه‌تييان به‌رى ٢.

نه‌لمانى نازى له‌ ١٩٣٩ دا شه‌رى دووه‌مى جيهانى ده‌ست پيکريد و دواى داگير کردنى چه‌ند ولات، له‌ ١٩٤١ دا هيرشى برده‌ سه‌ربه‌کيتى سوؤفيت. هه‌ر له‌و ساله‌دا، جه‌يشى سوورى سوؤفيت باکوورى ئيران و جه‌يشى ئينگليس باشوورى داگير کرد.

فرۆکه‌کانی سوځیت چەند "بۆمبای رحمت"یان بە سابلاغ و شاخ و کتوکه‌کانی دادا و بە بلاوکردنه‌وه‌ی "دوو‌پەر ناگاه‌ی"، "تەرته‌شی شاهه‌نشاهی"یان پرش و بلاو کرده‌وه^۳. دیکتا‌تۆری ره‌زا شا سه‌رنخوون بوو به‌لام ده‌زگای پاشایه‌تی هه‌ر به‌رده‌وام ماوه. شه‌ری جیهانی باری باوی دنیای تیکدا و، خه‌باتی دژی فاشیستی گشت هیزی کۆمه‌لایه‌تی کیشایه‌ گۆره‌پانی سیاست، و ده‌رفه‌تی باشی بۆرزگاری گه‌لانی ژێرده‌ست پتکه‌یتنا. "کۆمه‌له‌ی ژ.ک" له‌ جه‌نگه‌ی شه‌ری دژی فاشیستی له‌ ۱۹۴۳ دا دامه‌زرانی خۆی راگه‌یاند.

زه‌بیحی ده‌ورتکی سه‌ره‌کی بوو له‌ دامه‌زراندن و به‌پتو‌ه‌ بردنی "کۆمه‌له‌ی ژ.ک". به‌ قسه‌ی خۆی نه‌و ریکخراوه له‌ سالی ۱۹۳۷ دامه‌زراوه به‌لام هه‌ول بلاو‌کراوه‌ی له‌ ۱۹۴۳ دا وه‌ده‌رکه‌وت. ناسیونالیزمی نو‌تیاوی کورد له‌ باری ریکخراوه‌ییدا به‌ کۆمه‌له‌ ده‌ستی پتکرد.^۴ ده‌کرێ ب‌ل‌ت‌ین نه‌ستیره‌ی ژیا‌نی سیاس‌ی زه‌بیحیش به‌ دامه‌زرانی کۆمه‌له‌ هه‌لات و له‌ دوا ته‌قه‌لای بۆ ژیا‌ندنه‌وه‌ی کۆمه‌له‌ ناوا بوو.

کۆمه‌له‌ی زه‌بیحی ریکخراوه‌ییکی نه‌ینی بوو. ر‌ی‌بازه‌ سیاس‌یه‌که‌ی تیکدانی نه‌و سنوورانه‌ بوو که‌ کوردستانیان له‌ت وکوت کردبوو و، یه‌که‌گرتووکردنی نه‌ته‌وه‌ی کورد به‌ ژن و پیاو، شارستانی و لادیی، ناغا و جوتیار، هه‌زار و ده‌وله‌مه‌ند. ر‌ی‌بازی ریکخراوه‌یی کۆمه‌له‌، نه‌ه‌تیکه‌ری، هاوکاری و یه‌که‌گرتن له‌ گه‌ل ریکخراوه‌ کوردیه‌یه‌کانی سه‌رانه‌ری کوردستان، راست و پاک بوون و خۆبه‌ختکردن له‌ ر‌ی‌گه‌ی "نیشتمان" بوو. کۆمه‌له‌ سه‌ریاقی نه‌ینی بوونی توانی په‌یامی خۆی له‌ ماوه‌یه‌کی که‌م دا له‌م‌به‌ر و نه‌وه‌ری سنوور به‌ تاییه‌تی له‌ موکریان دا بلاو بکاته‌وه‌. کۆمه‌له‌ وه‌ک ره‌مزی تیکۆشان و نه‌به‌زین و راستی و پاکی ده‌نگی داوه‌ و دوژمن ل‌یی تۆقیبوو و کورد پ‌تی شاد ب‌تۆه‌.

به‌لام که‌ شه‌ری جیهانی ته‌واو بوو و بارودۆخی ناوچه‌ و ن‌ی‌ونه‌ته‌وه‌یی ر‌ی‌گه‌ی دامه‌زراندنی حکومه‌تی کوردی له‌ ن‌یران خۆش کرد، "کۆمه‌له‌ی ژ.ک" تیکدرا و "حیزبی دیموکراتی کوردستان" ریکخرا. نه‌و زانیارییه‌ی که‌ کاک عه‌لی که‌رمی له‌و کت‌یبه‌دا کۆی کردۆته‌وه‌ باسیک د‌ت‌یت‌ته‌ گۆڕی که‌ یان ته‌واو ب‌ت‌ده‌نگی ل‌یکراوه‌ یان له‌وانه‌یه‌ زۆر که‌س باوه‌ری پ‌ت‌نه‌کا: زه‌بیحی له‌ زیندان دا‌بوو که‌ کۆمه‌له‌ هه‌له‌شاهه‌ و ح.د.ک و کۆماری

کوردستان دامه‌زرا، و به تیکدانى ریک‌خراوه‌کەى رازى نه‌بووه. نه‌و نه‌یدى‌عایه سەیر نه‌یه چونکه دامه‌زرانى ح.د.ک ته‌نیا گۆپىنى ناو و قه‌واره‌ى "گۆمه‌له‌ى ژ.ک" نه‌بوو؛ له‌وه پتر، ح.د.ک وه‌لانانى پرۆژه‌ى کوردستانى گه‌وره و سه‌ربه‌خۆى ده‌وله‌تى کوردى گه‌لاله کردبوو. ح.د.ک، کوردستانى گه‌وره‌ى "گۆمه‌له‌ى ژ.ک"ى به قه‌د موکریان ته‌سک کرده‌وه و سه‌ربه‌خۆى له چوارچێوه‌ى ئۆتۆنۆمى ترنجاند. گيران و ده‌ست به‌سه‌ر بوونى زه‌بىحى بۆ ماوه‌یێک له زه‌مانى کۆماردا، دووبه‌ره‌کى نه‌توان نه‌و و پيشه‌وا، و هه‌روه‌ها ژيانى زه‌بىحى دواى کۆمار هه‌تا گيران و کوژرانى به‌لگه‌یێکى زۆر سه‌باره‌ت به کيشه‌ى گۆمه‌له‌ى ژ.ک-ح.د.ک ده‌هیننه گۆڕی.

ب: گۆپىنى بارى باوى کوردستان

وا نه‌یه که "نۆته‌رانى سیاسى و نه‌ده‌بى چینیك" نه‌ندامى نه‌و چینه بن که نۆته‌رايه‌تى ده‌کن.^٥

کارل مارکس: به‌رومێرى هه‌ژده‌هه‌مى ئووسى بۆناپارت

کوردستانى سه‌ره‌تای ژيانى زه‌بىحى دوو قوناغ له مێژووى دنيايه وه‌دوا که‌وتبوو. زۆربه‌ى گه‌لى کورد له گونده‌کان دا ده‌ژيان و پته‌وه‌ندى ده‌ره‌به‌گایه‌تى و عه‌شپه‌ره‌تى به سه‌ریان دا زال بوو. له گه‌ل نه‌وه‌شدا شارنشینى له کوردستان دا مێژوویێکى کۆنى هه‌یه، شاره‌کان له نه‌و ده‌ریای پته‌وه‌ندیه نابه‌ورى، سیاسى و کولتوریه فشودالییه‌کان دا نوقم بیه‌وون. به‌لام له رۆژاوا (نوروپای رۆژاوا) له سه‌ده‌ى ١٧-١٦ هه‌و پته‌وه‌ندى نابه‌ورى و کولتوورى ده‌سمایه‌دارى ده‌ستى پیکردبوو و شۆرشى ١٧٨٩ى فه‌رانسه و دامه‌زراندنى کۆمارى بوورژوا-دیمۆکراتى مێژووى دنیاى خستبووه ده‌ورێکى نوێ. نزیکه‌ى سه‌د سال دواى نه‌و شۆرشه، هه‌ر له فه‌رانسه و له شارى پاريس، شۆرشى کۆمۆنى ١٨٧١ وه‌خۆکه‌وتنى چینی کرێکارى بۆ گۆپانى مێژوو و مێژوو داهێنان راگه‌يانند. به سه‌رکه‌وتنى هه‌وه‌ل شۆرشى سۆسیالیستى له ١٩١٧ دا، کوردستان قوناغیێکى تر وه‌دوا که‌وت.

بیری دیمۆکراسی بورژوازی هه‌وه‌ل جار له شیعری حاجی قادری کۆبی (۱۸۹۷-۱۸۱۷) دا رهنګی داوه، به‌لام چل سالی پېچوو هه‌تا نه‌وه‌نگه له شیعوی رتک‌خراوه‌ی سیاسی دا بگاته گوتی خه‌لک. ده‌کری بلیتین کۆمه‌له‌ی ژ.ک، روح و گیان و شکلی رتک‌خراوه‌یی بیری حاجی قادر بوو. رهنګه شیعرو سیاست و رتک‌خراوه و نه‌ته‌وه له هیچ کوی و اتیک نه‌هالا‌بن: هه‌وه‌ل به‌لاوک‌راوه‌ی کۆمه‌له‌ی ژ.ک، دیاری ی کۆمه‌له‌ی ژ.ک به‌لاوه‌کانی کورد، (۱۹۴۳) ده‌نگی حاجی قادری کۆبی "بولبولی نیشتمانی کورد"ی وه‌ک به‌رنامه و رتیار و مانیفیستی ناسیۆنالیزمی کورد راگه‌یاند.

رتبازی حاجی قادر چ بوو؟ وه‌دی هینانی سه‌ره‌خۆبی کوردستان به‌راپه‌رینی خه‌لک و به‌رتبه‌رايه‌تی گه‌وره‌ پیاوێکی کورد، گۆپینی کۆمه‌لگه‌ی کورد به‌فه‌وتاندنی نه‌خوێنده‌واری و خورافاتي دینی، هاندانی خه‌لک بۆ فیتروونی زانست، وه‌رگرتن و ده‌کاره‌ینانی تیکنۆلۆژی، وه‌رگێران و نووسین و خوێندن به‌کوردی، ده‌رس خوێندنی ژنان، یه‌کگرتنی نه‌ته‌وه‌ی کورد و هاوده‌نگی سیاسی و دامه‌زاندنی ده‌وله‌تی کورد.

به‌لام سه‌رده‌می کۆمه‌له‌ی ژ.ک جیاوازیکی زۆری له‌گه‌ل زه‌مانی حاجی هه‌بوو. له‌کۆتایی سه‌ده‌ی نۆزده و سه‌ره‌تاکانی سه‌ده‌ی بیست دا، ده‌ره‌به‌گ و سه‌روک عه‌شیره و شیخ رابه‌رايه‌تی گشت بزووته‌وه‌یه‌تکی دژی ده‌وله‌تییان به‌ده‌سته‌وه‌ بوو. له‌کۆی و کۆمه‌لی کوردی نیستامبولدا، نه‌ندامانی چین و توێژه‌ بیده‌سه‌لاته‌کان - چ "بۆره‌ پیاو" چ ژن - رتگه‌ی خۆتیکردنیان نه‌بوو. دیاره‌ حاجی قادر له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا له‌باری نابووری-کۆمه‌لایه‌تییه‌وه له‌چینی ده‌سه‌لاتداری ده‌ره‌به‌گ نه‌بوو، له‌دیوه‌خان و کۆری به‌درخانییه‌کان دا پایه و قه‌در و حورمه‌تی خۆی هه‌بوو. پرسیارێکی گرینگ نه‌وه‌یه: حاجی تا چ راده‌یه‌تیک له‌رتبازی سیاسی چینی ده‌ره‌به‌گ هه‌له‌را؟

چل سال دواي حاجی، کوردستان و ناوچه و دنیا ته‌واو گۆرا‌بوو. له‌سه‌رده‌می دامه‌زرانی کۆمه‌له‌ی ژ.ک دا، هیزی کۆمه‌لایه‌تی نوێ هاتبوونه‌ گۆڕی و له‌گۆره‌پانی سیاست دا چالاکییان ده‌کرد. زه‌بېحی خۆی، له‌باری شۆتنگه‌ی کۆمه‌لایه‌تی- نابوورییه‌وه، نه‌ندامی توێژی ورده‌ بوورژوازی شار بوو، له‌مه‌دره‌سه‌ی نوێیاری عه‌لمانی

(ناده‌ینی) ده‌رسی خوتنه‌ بوو، و ئیش و کاری نو‌تیاوی ده‌کرد. دامه‌زێنه‌ران و نه‌ندامانی کۆمه‌له‌ی ژ.ک یش - سه‌ریاکی تێکه‌لاوی بنکه‌ی کۆمه‌لایه‌تییان (ورده‌پورژوازی، پورژوازی، نا‌غاوه‌ت و مه‌لا و فه‌قی...) - زۆریه‌یان ورده‌پورژوازی شار بوون. له‌باری سیاسیه‌وه، فکر و رێبازی دژی ده‌ره‌به‌گایه‌تی و دژی ده‌سمایه‌داری، و فه‌کری سۆسیالیزم تا راده‌یتیک له‌ چاپه‌مه‌نی و شتێر و نه‌ده‌بیات و هونه‌ر دا بلاو بپۆوه و له‌ ۱۹۴۱ به‌و لاوه له‌ لایه‌ن یه‌کێتی سۆفیت و هێزی چه‌پ و کۆمۆنیست بانگه‌شه‌ی بۆ ده‌کرا. هه‌روه‌ها، له‌ په‌نا گوتی موکریان، له‌ یه‌کێتی سۆفیت، له‌ نیو کورد و غه‌یر کورد دا، ده‌ره‌به‌گایه‌تی و عه‌شیره‌گه‌ری بنه‌پ کرابوو.

به‌لام سه‌ریاکی گۆرانی سه‌رده‌م و په‌رین تر بوونی بنکه‌ی کۆمه‌لایه‌تی کوردایه‌تی، کۆمه‌له‌ی ژ.ک نه‌یتوانی له‌ سنووری رێباز و به‌رنامه‌ی حاجی قادر تی بپه‌رێ. له‌ کیشه هه‌ره‌ گرینگه‌کانی دیمۆکراتی کردنی کۆمه‌لگه‌ی کورده‌واری - رزگاری له‌ زولمی نه‌ته‌وه‌یی، رزگاری جووتیاران له‌ چه‌وساندنه‌وه‌ی ده‌ره‌به‌گی و رزگاری ژنان له‌ نێزما‌ی مه‌زنپیاوی (پاتریارکی) - ته‌نیا کێشه‌ی زولمی نه‌ته‌وه‌یی به‌رنامه و کرده‌وه‌ی کۆمه‌له‌ی داده‌پشت.

به‌ پێچه‌وانه‌ی بۆچوونی باو، کۆمه‌له به‌رنامه‌ی دیمۆکراتی کردنی ژیا‌نی زۆریه گه‌لی کورد - وه‌رزێر و زه‌حمه‌تکێشی دێهات و شار - ی نه‌بوو. کۆمه‌له زگی به‌ جووتیاران ده‌سروتا و با‌سی چه‌وساندنه‌وه و زولم و زۆری نا‌غاوه‌تی ده‌کرد به‌لام دژی ده‌ره‌به‌گ - وه‌ک چینیکی کۆمه‌لایه‌تی - نه‌بوو. کۆمه‌له وه‌ک حاجی قادر، ته‌نیا دژی نه‌ندامانه‌ی چینی ده‌سه‌لاتدار (ده‌ره‌به‌گ و گه‌وره‌ شێخه‌کان) بوو که کوردایه‌تیان نه‌ده‌کرد. نا‌شکرایه که دامه‌زێنه‌ران و به‌کاره‌کانی کۆمه‌له‌ی ژ.ک له‌ باری فه‌کریه‌وه هاوده‌نگ و یه‌کده‌ست نه‌بوون. له‌باری سیاسیه‌وه، دوو هێلی چه‌پ و راست سه‌ریاکی به‌عه‌زه‌ نا‌کۆکیییک، پێکه‌وه‌ حاوا بوونه‌وه. نه‌وه‌ش روونه که زه‌بیحی، چ له‌ کۆمه‌له‌ی ژ.ک دا و چ دوا‌ی وی، له‌ بالی چه‌پی کوردایه‌تی دا بوو. ته‌نانه‌ت له‌ کۆماری کوردستان دا که نا‌غا و سه‌رۆک عه‌شیره‌ت له‌ ده‌سه‌لاتی سیاسی دا به‌شدار بوون، زه‌بیحی دژی کۆتایه‌تی جووتیار و ژن ده‌نگی به‌رز ده‌کرده‌وه و له‌ رۆژنامه‌ی کوردستان ی کۆمار

دا نووسی:

مه‌رژینه هینده خوتنی ره‌نجهر نیم‌رۆکه، خان
 رۆژی حیساب نه‌کیشی له‌ تو، ئینقلابی سوور...
 ناغا شه‌رابی سووری له‌ پیشه‌ و، له‌ برستی،
 چاوی پره‌ کچی جووتیر له‌ ناوی سوور...
 که‌نگی ده‌بن که‌ ده‌ستی عیلم هه‌لبدا ته‌وه
 «بیژهن» له‌ رووی کچه‌ کوردان نیقابی سوور؟

به‌لام نه‌و ئاواتانه‌ی زه‌بیحی نه‌بوون به‌ رێباز و به‌رنامه‌ی سیاسی کۆمه‌له‌ی ژ.ک
 یان هیچ کام له‌ رێک‌خراوه‌ سیاسیه‌کانی دوا‌ی نه‌و. که‌ وابوو، سه‌یر نییه‌ له‌ ماوه‌ی چارده
 سال ده‌سه‌لاتی "پارتی دیمۆکراتی کوردستان" به‌سه‌ر گونده‌کانی کوردستانی باشوور
 (۷۵-۱۹۶۱)، ده‌ره‌به‌گایه‌تی و عه‌شیره‌گه‌ری بووژاوه‌.

سه‌ردانه‌واندن له‌ به‌رام‌به‌ر ده‌ره‌به‌گایه‌تی، میژووی بزوتنه‌وه‌ی کوردایه‌تی
 دا‌رشتوه‌. له‌ کوردستانی رۆژه‌لات له‌ سالانی ۱۹۲۰ هه‌تا ۱۹۴۱، ده‌سه‌لاتی سیاسی
 ده‌ره‌به‌گ و عه‌شیره‌تان کز بوو به‌لام نه‌ک به‌ خه‌باتی سیاسی کوردایه‌تی یان به‌ ته‌نینه‌وه‌ی
 پێوه‌ندیه‌ ئابووریه‌کانی ده‌سمایه‌داری. نه‌و کز کردنه‌ی ده‌سه‌لاتی ده‌ره‌به‌گایه‌تی به‌شیک له
 به‌رنامه‌ی ناوه‌ندی‌کردنی ده‌وله‌تی بووژاوه‌-ده‌ره‌به‌گی ره‌زا شا بوو، و له‌ باتی پهره‌پێدانی
 دیمۆکراسی یان پێوه‌ندی ئابووری ده‌سمایه‌داری له‌ کوردستاندا، ده‌ره‌به‌گ و سه‌رۆک
 عه‌شیره‌ی هان دا که‌ ئالای کوردایه‌تی هه‌لبه‌کن.

له‌ ئورووپای رۆژاوا و باکوور، په‌یدا بوونی نه‌ته‌وه‌ و نه‌ته‌وايه‌تی (ناسیۆنالیزم)
 به‌شیک بوو له‌ پرۆسه‌ی دیمۆکراتی کردنی نیزامی سیاسی و ئابووری و کولتووری. نه‌و
 پرۆسه‌یه‌ که‌ زۆر جار ناوی مودێرنیستی (نۆبای) لێده‌نێن، به‌شیک له‌ رووخان و
 رووخاندنی نیزامی ده‌ره‌به‌گی و دامه‌زراندنی ده‌سمایه‌داری بوو. له‌ ئاکامی نه‌و
 گۆڕانه‌دا، ده‌سمایه‌داری له‌ کشت و کال دا زال بوو و جووتیاری په‌ستراوه‌وه‌ به‌ زه‌وی

(serf) یان بوو بە زەویداری دەسمایەدار یان بوو بە کەرتکار. لە بەری سیاسییەوه، دەسەلاتی مۆتەقەی پاشایەتی یان سەرنخوون کرا (شۆرش ۱۷۸۹ی فەرانسە) یان بە ریفۆرم لە کار خرا و حکومەتی دیمۆکراسی بوورژوایی دامەزرا. لە بەری کۆلتورنەییەوه، نامیری راگەیانندی گشتی بە تایبەتی رۆژنامە و گۆنار و نامیلکە و ریکخراوەی ئەدەبی و سیاسی و ھونەری کراوەییکی زۆریان بۆ باس و مونا قیشە پیکھێنا.

لە کوردستان دا، پڕۆسەی سەرھەڵدانی نەتەو، بیری نەتەوایی و بزوتنەوێی نەتەوایی بە شێوەیێکی تر دەستی پیکرد. بیری نەتەوایی حاجی - کە چێژی دیمۆکراسی بوورژوایی تێدا بوو - لە کاتی کدا ھا تە گۆڕی کە لە سەرانسەری کوردستان دا پتەو نەدی عەشیرەیی و دەرەبەگی زال بوو، زۆریەکی خەلک (سەدی ۹۷) نەخۆتەندەوار بوون و گوندەکان شاریان گەمارۆ دا بوو. بەرھەمی فکری حاجی، پێجگە لە چەند پارچە شیعەر لە گۆنارە کوردییەکانی عوسمانی، ھەتا سالی ۱۹۲۵ چاپ نەکرا. حاجی لە نیستامبوولەوه ناگای لە پیتشکەوتنی زانست و تیکنۆلۆژی ئوروپا و بزوتنەوێی رزگاربخوایی نەتەو ژێر دەستەکان بوو و کوردی ھان دەدا کە وەک گەلی سوودان و بولغار و... خۆی رزگار بکا.^۸ بەلام ئەو تەنیا سەرکەوتنی دیمۆکراسی بوورژوایی دەدیت و دامەزرانی شۆرش ۱۷۸۹ی لە ھەلاییسانی ناوری شۆرش ۱۸۴۸ دا وەبەر چاوە نەکەوت. لە گەڵ ئەو ھەشدا بوورژوایی تازە پێکەشتووی عوسمانی باسی مەشرووتە کردنی حکومەتیان ھێنا بوو گۆڕی، وا دیار بوو حاجی لە کوردی ئەو سەردەمی رانەدەدیت لە باتی رێژی ئەمبارەتە سەرنخوونکراوەکان وەدوای رێژیێکی سیاسی دیمۆکراتی بکەون. لە نیستامبوولەوه بەرزایی تروپکی بورجی ئیفیلی دەدیت کە لە پاریس بە بۆنەی بیرۆھەری سەدی شۆرش ۱۷۸۹ ھەلچنرا بوو، بەلام وەدۆ کەوتنەوێی دروشمی "تازادی، براھەتی، بەرەبەری" ئەو شۆرشە لە سەرکەوتنی شۆرش کۆمۆنی پاریس و لە خۆن نوقم کردنی بە دەستی بوورژوایی بەدی نەدەکرد.^۹ بەلام ئەگەر چی ھیچ سنوورێک نییە بیری ئینسان نەبێ و لە گەڵ ئەو ھەش دا بیری و ئیدە لە واقعیتە ماددی وەپیتشەدەکەوێ، چۆن لە حاجی رابینین کە وەک دیمۆکراتە شۆرشگێرەکانی رۆژاوا (دیدیز، دالامبیر، تامس پەین) یان رۆشنبیرە شۆرشگێرەکانی رۆژھەلات (لوو ھسون،

فەروخى يەزدى) لە دژى جيهانبينى و سياست و ھونەرى دەرەبەگى راپەرئى؟

لە گەل نەوھشدا سياست و جيهانبينى ديمۆکراتىيى حاجى قادر نيوە چل و تەسک بوو، کۆمەلەى ژ.ک لە بارودۆخى نوێى سەرەتاکانى ۱۹۴۰ دا دەرکرا ديمۆکراسييتىکى پڻ بە جڭ و بڼەرەتى رەچاو بکا. کۆمەلە بە قسول و پەرين نەکردنى رتيبازى ديمۆکراسى حاجى، ھەم لە سەردەمى خۆى وەدوا کەوت ھەم لە حاجى. بەلام لە ناستى کوردستان دا و لە ميژووى سى سالى رتيکخراوەى سياسى کورد دا، کۆمەلەى ژ.ک ھەنگاوێک پەرەو پيشەوہ چوو. رتيکخراوەکانى پيش کۆمەلەى ژ.ک وەک "جەمعيەتى تەعاون و تەرەقى کورد" (۱۹۰۸)، و "جەمعيەتى تەعالى کورد" (۱۹۱۸)، و "خۆيسون" (۱۹۲۷)، لە گەل نەوھشدا راپەردان و بەکارەکانيان لە باری بڼکەى کۆمەلایەتییەوہ تیکمەل بوون (دەرەبەگ و بوورژوا و تارادەيێک وردەبوورژوا)، لە رتيبازى سياسى دا لە داخوازییەکانى سەرۆک عەشیرە و دەرەبەگان لایان نەدەدا. بێدەنگى لە کيشەى دەرەبەگایەتى، کۆمەلەى ژ.ک دەخاتە رتزی رتيکخراوەکانى پيش خۆى؛ ھەول دان و پيشدا گرتن بۆ راکيشانى دەرەبەگ و سەرۆک عەشیرەتان و سەر پيشدانەواندنيان لە بەرامبەر رتيبازى ديمۆکراسى نيوەچلى حاجى، کۆمەلەى ژ.ک لە رتيکخراوەکانى پيش خۆى جوێ دەکاتەوہ. ليرەدا، ھيشتا ھەلپەرائتيکى ميژووى لە نيوان نيسيتيدادى دەرەبەگى و ديمۆکراسى بەدى ناکرئى. ھەلەوھەلەوھەى کۆمەلەى ژ.ک و دامەزراندنى ح.د.ک، سازانى ميژووى نيوان دەرەبەگایەتى و کوردایەتى ھیناوە کایە. حکومەتى شێخ مەحمود و دەسلەلاتى کورتخايەن و کوت کوتى سمایل ناغا و بریقەى یازدە مانگەى کۆمارى کوردستان - ھەر کامەى بە شێوہيێک - رتيبازى حاجى قادرييان بەتاقى کردەوہ. لە حکومەتى شێخ مەحمود دا، ھىزى نوێخراوى وردەبوورژواى تازە پتھەلگرتو لە ژيتر سمکۆلى جەيشى عەشیرەى دا پشوى لى پرا؛ لە کۆمارى کوردستان دا، ھىزى کۆتبواى دەرەبەگایەتى لە ژيتر نالای ديمۆکراسى بوورژواى دا پشوى داوہ.

واديارە زەبىحى بە ھىزى ديمۆکراتى کوردستان و کۆمارى کوردستان رازى نەبووئى. لە شاھيد ھینانەوہ بۆ وشەى "بەيعەت" لە قاموسى زمانى کوردى دا، زەبىحى دەنووسئ:

به‌یعدت پتیکردن - ...رازی سوون به سەرۆکایه‌تی کهمی و جله‌وی کاروباری
خۆی ته‌سلیم کسردن، هه‌لبژاردنی سەرۆکی وولات به شتووی نیسه‌لامه‌تی.
تیتینی (ا) بۆ کردنی کهمی به خه‌لیقه‌ی نیسه‌لام، موسلمانان کۆده‌بنه‌وه و ته‌گبیر و
راویژ ده‌کهن تا رایان دیتسه سەر یه‌کتیک بیکهن به خه‌لیقه. نه‌وجار یه‌که‌یه‌که
هه‌لده‌ست و ده‌ستی نه‌و کهمه ده‌گرن و ده‌لێن: به‌یعدتم پتیکردی. (ب) خوالێخۆش
بوو قازمی محهمه‌دی شه‌هید سهره‌رای نه‌وه که به شتوویه‌کی گشتی و نیمه‌ژیی بۆ
پیتسه‌وایی و سەرۆکایه‌تی حکومه‌تی میلی کوردستان هه‌لبژێردا‌بوو، تا
ساوه‌بیکیش هه‌ر کهم بۆ دیتنی ده‌چوو داوای لێده‌کرد (به‌یعدتی بۆ بکا) و
ده‌یگوت تا سەرۆکایه‌تییه‌کی شتووی شه‌رعی و نیسه‌لامه‌تی وه‌رگرێ

(قاموسێ زمانێ کوردی، به‌رگی ۲، ج. ۲۲۹)

زه‌بیحی له‌و تیتینییه‌دا، به راشکاوی ره‌خنه له پیتسه‌وا و رابه‌رایه‌تییه‌که‌ی ده‌گرێ و
به‌هوش بۆچوونی کاک عه‌لی که‌رمی سه‌باره‌ت به ناکۆکی نێوان قازی محهمه‌د و زه‌بیحی،
که‌وه‌له‌ی ژ. ک. ح. د. ک. وهراس‌ته‌خا. لێره‌دا، زه‌بیحی ده‌لێ قازی محهمه‌د به
شتووی "گشتی و نیمه‌ژیی" که مه‌به‌ستی حیزبایه‌تییه به سەرۆکایه‌تی کۆمار
هه‌لبژێردا‌بوو، به‌لام رێ و شوێنی هه‌لبژاردن و سەرۆکایه‌تی کاتیی وه‌لانا، و دین و
سیاسه‌تی تیکه‌ل کرد و، داوای به‌یعدتی له خه‌لک کرد.

جیا کردنه‌وه‌ی دین و سیاسه‌ت یه‌کتیک له پیتاویسته‌کانی دیمۆکراسیییه و وادیاره
له زه‌بیحی له تیکه‌لاکردنی دین و سیاسه‌ت دا خنکانی دیمۆکراسی به‌دی کردوه.
هه‌نگه بۆچوون و ره‌خنه‌ی وا ببوویته‌وه‌ی ده‌ست به‌سەرکردن یان هه‌له‌په‌ساردنی زه‌بیحی؛
لام زه‌بیحی که دوا‌ی رووخانی کۆماریش بێده‌نگی کرد و، دوا‌ی سی سالان ره‌خنه‌که‌ی له
نێوان مانای هه‌زاران وشه‌دا شاردوه‌وه، چۆن ده‌کرا له جه‌نگه‌ی ده‌سه‌لاتی کۆماردا - که
ده‌ی هاتنی خه‌ونه‌که‌ی بوو - هاواری ره‌خنه‌ی به‌رز کردبێته‌وه؟ له زانیاری تر سه‌باره‌ت به
ده‌سه‌لاتداریتی کۆمار واده‌رده‌که‌وی که کراوه‌یی سیاسی بۆ کردوه‌وه و به‌روای ره‌خنه‌گه‌رانه
که‌جار به‌رته‌نگ بووه.

زه‌بیحی وه‌ک زۆریه‌ی رۆشنبیره ناسیونالیسته‌کان له‌به‌ر به‌رژه‌وه‌ندی کوردایه‌تی و

کورده‌پروهری - "بۆته‌وی دورمنمان پت شاد نه‌بت" - ره‌خنه‌ی خۆی له‌ کۆمار و له‌ حیزبی دیموکراتی کوردستان کپ کرد. ره‌نگه‌ کێشه‌ی به‌یعه‌تی زۆر پت گرینگ بووبێ که سه‌ریاکی مه‌ترسی ره‌خنه‌ له‌ خۆگرتن و به‌ شاردراره‌وی تۆماری کردبێ. که‌ کۆمه‌له‌ی ژ.ک هه‌له‌شاهه‌ و حیزبی دیموکرات ریکخرا و کۆماری کوردستان دامه‌زرا، زه‌بیحی و دوو هاوڕێی له‌ زیندانی ده‌وله‌تی نێران، له‌ تاران، گیرا بوون. رۆژنامه‌ی کوردستان له‌ ۴ی ربه‌ندانی ۱۳۲۴ (ژماره‌ ۱۴، ۱۳ فیه‌ریه‌ی ۱۹۴۶) مرگه‌ینی نازادی زیندانییه‌کانی راگه‌یاند:

مرگه‌ینی II

وه‌لام که‌یشتوه‌ که‌ سێ که‌س نازادیه‌خوازی نێمه‌: عبدالرحمن ذه‌بیحی و دلشاد و قاسمی قادری که‌ هه‌شت مانگ له‌مه‌و به‌ر له‌ لایه‌ن کاربه‌ده‌سته‌کانی فاشیست مه‌نابی نێرانی به‌ ناحه‌ق به‌ دیل گیران و یه‌کسه‌ر به‌ردنیا نه‌ تاران له‌ جه‌مدی خودا ده‌که‌ل نازادی نێمه‌ نه‌وانیش نازاد کراون و نه‌م رۆژانه‌ خزم و که‌س و به‌رایان به‌ وان شاد ده‌بن.

به‌لام که‌ زه‌بیحی ده‌گاته‌ پێته‌ختی کۆماری کوردستان، باسی به‌یعه‌ت و به‌یعه‌تخوازی و "تایینی به‌یعه‌ت" ده‌بیستی و ده‌خوینێته‌وه‌. هه‌ر له‌و ژماره‌ی کوردستان دا، له‌ درێژه‌ی رپۆرتاژی "جێژنی سه‌ره‌خۆیی و نیستیقلالی کوردستان" دا، له‌ لاپه‌ره‌ی یه‌ک نووسرا‌بوو:

پاش ۵ ده‌قیقه‌ به‌رای خۆشه‌ویست غه‌نی خوسره‌وی ته‌واو بوونی میتینگێ نیعلام کرد. له‌ پێشدا پێشمه‌رگه‌کان مه‌ره‌خس بوون و جه‌نابی ریاسه‌تی جمهور ته‌شریفی چو بۆ کانه‌گای حیزبی دیموکرات و له‌ سالۆنی نه‌نجومه‌نی فه‌ره‌هه‌نگی دا قه‌راری گرت و ده‌سته‌ ده‌سته‌ نوته‌رانی ته‌واپف و قه‌بایل و لکه‌کانی حیزبی دیموکرات و خه‌لکی شار و دێهات ده‌چوونه‌ جزووری پێشه‌وا و تایینی به‌یعه‌تییان به‌جێ ده‌هێنا. قه‌ولی فیداکاری و وه‌فاداریان ده‌دا...

هه‌ر له‌ درێژه‌ی نه‌و رپۆرتاژه‌دا، هه‌والی "مه‌راسیمی به‌یعه‌تی" پێشمه‌رگه‌ به‌ پێشه‌وا بلاو بۆته‌وه‌. پێشمه‌رگه‌کان له‌ رۆژی ۳ی ربه‌ندان دا له‌ شه‌قامی وه‌فایی

را ده‌وستن و "چاو نه‌زى ره‌ئيسى جمهورى و فهرمانده‌ى خويان ده‌کهن که به‌يعه‌تى ده‌گهل بکه‌ن ... " دواى هاتنى پيشه‌وا، سان گرتن و نا هه‌نگى پيشمه‌رگه‌يى، "نه‌مجار رياسته‌تى جمهورى يه‌که يه‌که نه‌توچاوانى ماچ ده‌کردن و نه‌وانيش به‌يعه‌تيايان ده‌کرد و قه‌ولى فيداکاريايان تازه ده‌کرده‌وه ... پاش ته‌واو بوونى مه‌راسيمى به‌يعه‌ت ... " (ژماره‌ى ١٤ ل ١). رۆژنامه‌ى کوردستان، "جيزنى سه‌ره‌خويزى و نه‌ستيقلالى کوردستان" ى وه‌ک "مه‌راسيمى به‌يعه‌ت" تو‌مار کردوه. (ژماره ١١، ١٧ رتيه‌ندان، ٦ فيتوريه ١٩٤٦، لا‌په‌ره‌ى ١). له‌و نو‌وسراوانه‌دا، "به‌يعه‌ت" ماناى دينى و نه‌يسلامى هه‌يه. حه‌ول دان بو ئاينى کردنى ده‌سه‌لاتى سياسى کو‌مار له‌ رۆژنامه‌ى کوردستان دا به‌ وردى تو‌مار کراوه. هه‌ر له‌و ژماره‌ى کوردستان که مزگيٲى ئازاد بوونى زه‌بيحى و هاو‌رتيايانى تيدايه، هه‌والى "هه‌ديه‌ى قوران به‌ جه‌نابى (پيشه‌وا)" تو‌مار کراوه:

... له‌ سه‌ر قه‌رارى هه‌ينه‌تى مه‌رکه‌زى حيزى ديمۆکراتى کوردستان ته‌سو‌ب کرا ديارٲکى تابه‌تى که وه‌سيله‌ى گه‌ياندننى عه‌قايد و نه‌يحساساتى ده‌روونى کوردان بٲت به‌ پيشه‌واى به‌رز و ره‌ئيسى جمهورى کوردستان پيشکه‌ش بکه‌ن ... هه‌ينه‌تى مه‌رکه‌زى حيزى ديمۆکراتى کوردستان رۆژى هه‌ينه‌ساتى ده‌ى به‌يانى له‌ کانگاي حيزب حازر بوون. نا‌غاي حه‌يده‌رى يه‌ک قورانى مه‌جيدى نه‌علاى که له‌ به‌رگى مه‌خمه‌ر دا‌بو و شالى تورمه‌ى به‌ سه‌ردا کيشرا‌بو ده‌گهل دوو به‌رمان هه‌لگرت و ... له‌ سه‌ر ميزى پيشه‌واى دانا و ... (ژماره‌ى ١٤، ل ٣).

ناشکرايه که مه‌به‌ستى زه‌بيحى دوايه‌تى کردنى دينى نه‌يسلام نه‌بووه و خو‌شى ده‌يزانى که زۆريه‌ى به‌رتوه‌به‌رانى کو‌مار، له‌ ژيانى رۆژانه‌دا، عه‌لمانى بوون. له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا ده‌سته‌وداوينى ئاين بوون له‌ بلا‌وکراوه‌کانى کو‌مه‌له‌ى ژ.ک يش دا به‌دى ده‌کړى، وادياره که ده‌وله‌تى کو‌رد له‌ دنياى فکرى زه‌بيحى دا، رهيٲيٲکى سياسى، نه‌يدارى و قه‌زايى و قانونى نا‌ئاينى و سي‌کولار بووه.

ده‌کړى بليٲن زه‌بيحى له‌ دامه‌زرانى کو‌مه‌له‌ى ژ.ک هوه، يه‌کيٲک له‌و رۆشنه‌بيرانه بوو که تا راده‌يٲک هه‌ستى به‌ پيوسه‌ستى جيا‌بوونه‌وى دوو ريگه و دوو رتياز -

کوردايه تی و دهره به گايه تی، و ديمۆکراسی و ئیستيبداد - کرد. رهنگه لهو بۆچوونهی دا ههم باری ژيانی خوێ (وهک نه ندامی بنه ماله يتيکی نه دار و ههژار) کاری لێ کردبێ و ههم ئيلهامی له بېروای مارکسیستی و سۆسیالیسم و هرگرتبێ. له لاپه ره کانی نهو کتیبه ی له بهر ده ستمان دایه، تیدامانی رۆشنییرتک له نیتوان ناسیۆنالیزم و کۆمۆنیزم، و خهباتی نه ته وهی و چينایه تی تۆمار کراوه. زهبيحي له لایتک زگی به جووتیار و کرێکار دهسووتی و جاري "شۆرشی سوور" له دژی دهره به گايه تی ده دا و له لایتکی تر، بۆ درێژه دان به خهباتی نه ته وهی، په نا ده با ته ناغاوه ت و پارێزگه ی گونده کان. زهبيحي نه توانی کوردايه تی و دهره به گايه تی پتک بێتی و نه خهباتی نه ته وهی و چينایه تی لیکبدا. رزگاری گه لی کورد، له کراوه یی گونده کان و له به رزایی چياکاندا، فیدای به رژه وهندی عه شیرهی - دهره به گی کرا.

زهبيحي دواي رووخانی کۆماری کوردستان، له وه بری سنوور له کوردستانی عێراق و سووریه درێژه ی به خهباتی خوێ دا. لێره و پاش، بزوتنه وه ی سیاسی دژی ده وله ت و دژی ئیمپریالیزم له کوردستان و له ناوچه، به رهو ئالتۆزی و پتیچ و په نای زۆرت ده رۆشت. ١١ بۆ زهبيحي هه یج کام له نهو سنوورانه ی که ئیتران و عوسمانی له ١٦٣٩ کوردستانیان پت دابه ش کردبوو و ئینگلیس و فه رانسه له ١٩١٨ دا کوردستانی رۆژاوايان پت له ت و کو ت کردبوو، سنووری ره و ا و به حه ق نه بوون. نهو، بۆ رزگاری نه ته وه ی کورد له زولمی نه ته وه یی و ژێر چه پۆکی ده وله ته داگیرکه ره کان و ئیمپریالیزم خهباتی ده کرد، و ریزی له گه لی فارس و عه ره ب و تورک ده گرت، به لام تینوی تیکدانی نهو سنوورانه و دانانی سنووری نه شتمان ی کورد بوو. نه گه ر سنووری خه یالی زهبيحي سنووری نه ته وه یی بوو، حیزبه کۆمۆنیسته کان سنووری نه ته وه - ده وله ته کانیان وهک سنووری خهباتی چينایه تی ده پاراست. نه وان له باتی هه لکردنی ئالای ئینترناسیۆنالیزم، به یداغی ناسیۆنال شۆفینیسمی تورک و عه ره ب و فارسیان هه لگرت. به بیانووی پاراستنی به کیتی چینی کرێکار له چوارچێوه ی سنووری نه ته وه - ده وله ت دا، مافی گه لی کورد بۆ تیکدانی نهو سنوورانه یان ئینکار کرد. حیزبه "شیوعیه" کان به پاراستنی نهو سنوورانه، سنووری نیتوان ناسیۆنالیست و کۆمۆنیستی یان رووخاند (رێکخراوه

کۆمۆنيستييه‌کانى تورکيه و نيرانيش وایان کرد). وا هه‌بوو "کۆمۆنيسستان" زياتر و "قوولتر" له ناسیۆناليستی عه‌ره‌ب و تورک و فارس نه‌ته‌وه بوونی کورد و ره‌وا بوونی خه‌باتى رژگارىخوای نه‌ته‌وه‌ییان نینکار ده‌کرد. له لاپه‌ره‌کانى نه‌و کتیه‌ دا باسى نسووسراوه‌ی روه‌ی کۆسمۆپوله‌تى ده‌خۆنینه‌وه که زه‌بیحی به عه‌ره‌بى نووسیوی و له‌ویدا ره‌خنه‌ی له سیاسه‌تى حیزبى شیوعى سوریه و عێراق گرتبوو. حیزبى شیوعى سوریه له باتى ددان نان به داگیرکردنى کوردستان به ده‌ستى عێراق و سوریه ده‌یه‌یست ده‌نگى زه‌بیحی به‌ری.

زه‌بیحی بۆ رووخانى نیزامى پاشایه‌تى عێراق و نیران خه‌باتى کرد و سه‌رنخوون بوونی هه‌ر دووانى به چاوى خۆى دیت به‌لام ناواتى رژگارى گه‌لى کوردی وه‌دی نه‌هات. خه‌باتى سیاسى دواى ١٩٥٨ و به تاييه‌تى دواى راپه‌ڕینی ١٩٦١ نه‌وه‌نده‌ی دی ئالۆتزر بوو. له "شۆرشى" نه‌یلوول دا، چینی ده‌ره‌به‌گ و ورده‌بوورژوازی کورد به‌شدار بوون و دواى ته‌قینه‌وه‌ی ناکۆکییه‌کانیان له ١٩٦٤ دا رێبازى ده‌ره‌به‌گى زال بوو. له ١٩٦٤ هه‌تا ١٩٧٦، رێبازى "چه‌پ" له گه‌ل رێبازى ده‌ره‌به‌گى و له گه‌ل ده‌وله‌تانی ناوچه - به‌تاييه‌تى نیران و عێراق - خه‌ریکی تیکه‌له‌لچوون و پیکه‌هاتن بوو. زه‌بیحی له‌و مەملانییه‌ دا بى لایه‌ن نه‌ماوه و ته‌واو تیه‌وه چوو. لاپه‌ره‌په‌تیکى تاریک له ژيانى سیاسى دا، پته‌وه‌ندى گرتن له گه‌ل ته‌مپوورى به‌ختیار و په‌ناهیان و په‌رمان و ده‌سته‌ودایه‌ره‌ی "دژ" به‌نیرانه. نه‌و پته‌وه‌ندیانه - وێرای تیه‌وه‌چوون له ده‌زگای ده‌وله‌تى به‌عسى عێراق و سووریه - گۆشه‌په‌تیک له ژيانى سیاسى حیزبه‌کان له کوردستانی باشوور ده‌خاته به‌رچاومان. له‌و دنیاى دا هه‌یج سنووریک نییه دۆست و دوژمن، نازادىخواز و دیکتاتۆر، و سه‌ره‌به‌ستى و ژێرده‌ستى لێک جوێ بکاته‌وه. نه‌میرکا، به‌عسى عێراق و سوریه، شای نیران، خومه‌ینى، تورکيه و ئیسرائیل ده‌بنه یار و په‌شتیوانى کوردایه‌تى و حیزبه سیاسیه‌کانى. له‌و تراژیدیه‌دا، خۆ هه‌له‌په‌ساردنى نه‌ماره‌ته‌کان به عوسمانى و نیران، به شتیه‌ی نوێباو به‌لام وه‌ک کۆمیتدى دووپاته ده‌بیته‌وه.

گه‌رانه‌وه‌ی زه‌بیحی بۆ کوردستانی رۆژه‌لات له ١٩٧٩ دا، ده‌سپێکردنى کۆتایى ژيانى بوو. له گه‌ل نه‌وه‌شدا نه‌و کتیه‌به‌ رووناکی ده‌خاته سه‌ر نه‌و قۆناغه‌ی ژيانى،

خوتنه رهوه چۆنیتی نهو رووداوهی بۆروون نابیتسه وه. وا دیاره زهییچی به نابه دلی که پراوه ته وه به لام روون نییه که کتی هانی داوه بۆ که پراوه وه. ههر چۆنیک بووین، ویده چی لهو ناخر سه فهره ی بۆ کوردستانی رۆژه لات ناره زووی زیندوو کردنه وهی کۆمه لهی ژ.ک ی له دل دابووین.

زهییچی سی و دوو سال بوو کوردستانی رۆژه لاتنی به جتی هیشتبوو. لهو ماوه یه دا ولات ته و او گۆراوو. سابلاغ، شارۆچکه ی ۱۹۴۶، شاریکی گه وه بوو؛ پتوه ندی عه شیرهی و ده ره به گی کز ببوو؛ هیزی کۆمه لایه تی نوێ و نوێاو هاتبوونه کایه؛ خوتنه وهاری و رۆشنبیری له شار و له دئی پهره ی نه ستاندبوو؛ ریکخراوه ییکی گهنج و نوێخواز - "کۆمه لهی شۆرشگیری زهحمه تکتیشانی کوردستانی ئێران" - ژیا نی سیاسی کوردستانی گۆربوو؛ رابه رایه تی ح.د.ک له ده ره وه را که پراوه و به ناشکرا چالاکی ده کرد و ده سه لاتنی به سه ر موکریان دا هه بوو؛ مامۆستا شیخ عیزه دین وه ک که سایه تیسیکی سیاسی-نایینی له ناو خه لک دا لایه نگرکی زۆری هه بوو و، حیزب و ریکخراوه ی چه پ و کۆمونیستیش خه ریکی چالاکی بوون.

لهو بارودۆخه دا، هه ولدانی زهییچی بۆ دامه زرانندی حیزبکی نوێ، هاو سه نگیی نهو هیزانه ی ده شپواند. حیزبه کان نیگه ران بوون و ده ترسان. نهو سه یر نییه که به عزه هیزیک و استبایان حیزبکی نوێ بۆشایی نیوان ح.د.ک و کۆمه لهی زهحمه تکتیشان - نه گه ر بۆشاییکی وا هه با - پڕ بکاته وه یان به دی بیتن. له به رنامه ییکی وادا، ههر لایه نه ی وه دوا ی نامانجی خۆی که وتوه و وادیاره زهییچی پڕۆژه ی ژیا ندنه وهی کۆمه لهی ژ.ک ی له خه یال دابوو. به لام کۆمه لهی ژ.ک به ره مه ی بارودۆخیکی میژوویی بوو که دوا ی چل سالان ئیتیر دوو پاته نه ده کراوه. کوردا یه تی، که قه ت بزوتنه وه و بیرو و با وه ریکی یه کده ست و یه که ره نگ نه بووه، له سالی ۱۹۷۹ دا ته و او له به ره به ک ترازا بوو و رییازه جیا وازه کانی لیک هه لپه را بوون و به یه کتریان داده دا. شه ری ناو خۆیی (بارزانی-مه کته بی سیاسی، قیاده ی موه قه ت-یه کیتی نیشتمانی) و خۆ هه لپه ساردنی حیزبه کان به ده ولته تانی ناوچه و به نه مریکا و ئیسرا ئیل، هاوکاری "قیاده ی موه قه تی پارتنی دیمۆکراتی کوردستان" له گه ل ده ولته تی ئیسلا می له دژی بزوتنه وه ی خودموختاری و زۆر

ناکوکی تر رتيگه‌ي له وه‌ديه‌تاني خه‌وني کو‌مه‌له‌ي ژ.ک گرتبوو. به‌لام له لاييکي تره‌وه، ده‌کړئ بلتي‌ن که له کاتي گه‌رانه‌وه‌ي زه‌بي‌حي دا، کو‌مه‌له‌ي ژ.ک له موکريان و له کوردستاني روژه‌لات ماوه‌ي تک بوو زيندوو بيو‌وه. "کو‌مه‌له‌ي شو‌رشيگيري زه‌حه‌تکيشان" بي‌جگه له هاوناوي، له رتيبازي رتي‌خواه‌ييش دا له کو‌مه‌له‌ي ژ.ک نزديک بوو. له نه‌ينيگه‌ري دا له کو‌مه‌له‌ي ژ.ک توند و تيرتر بوو (شه‌ش مانگ دواي رووخاني ده‌وله‌تي په‌هله‌وي خو‌ي ناشکرا کرد) و راه‌پان و نه‌نداماني، وه‌ک کو‌مه‌له‌ي ژ.ک، سو‌تنديان به‌ پاکی و خو‌به‌ختکردن خواردبوو. نه‌گه‌ر کو‌مه‌له‌ي ژ.ک به‌ قسه‌ دژايه‌تي چه‌وساندنه‌وه‌ي جووتياراني ده‌کرد، کو‌مه‌له‌ي شو‌رشيگير به‌ کرده‌وه له‌سه‌ر جووتياراني ده‌کرده‌وه. نه‌گه‌ر کو‌مه‌له‌ي هه‌ول نالاي ديم‌وکراسي کال وکرچي حاجي قادري هه‌ل‌کردبوو، کو‌مه‌له‌ي دووم وه‌دواي ديم‌وکراسي بنه‌په‌تي و شو‌رشيگيرانه‌ي قانيع و گوران که‌وتبوو. دياره دوو کو‌مه‌له له خاليکي گرینگ دا ليک جيا ده‌بونوه - نه‌ويش خه‌بات بو‌کوردستاني گه‌وره بوو. له ٨٠-١٩٧٩ دا، کو‌مه‌له‌ي دووم، رتي‌خواه‌ييتکي کورديي نيران بوو و زو‌رتر له داو‌يني "کو‌مه‌له‌ي ره‌نجده‌راني" نه‌و به‌ري سنوور سه‌ري له بن سه‌وه‌ته ده‌ره‌يتابوو و، نيواني له گه‌ل کو‌مه‌له‌ي ره‌نجده‌ران و به‌کيتي نيشتماني له رتي‌خواه‌ نيرانيه‌کان خوش تر و به‌تين تر بوو. هه‌روه‌ها له ١٩٤٦ تا ١٩٧٩ و ته‌نانه‌ت دوايه‌ش هيچ حيزينيکي سياسي له کرده‌وه‌دا وه‌دواي دامه‌زاندني کوردستاني گه‌وره نه‌که‌وتبوو. له دووره ولاتيش - دوور له سنووري چوار ده‌وله‌ت که کوردستانيان داپه‌چريوه - نه‌و سنوورانه کورديان له سياسه‌ت و زمان و نه‌لفووبي و کولتور دا له‌ت وکوت کرده‌وه.

به‌لام نه‌گه‌ر کيشه‌ي کوردستاني بوونيش له گو‌ړي دا نه‌با، نه کو‌مه‌له وه‌دواي زه‌بي‌حي ده‌که‌وت نه زه‌بي‌حي به کو‌مه‌له رازي ده‌بوو. زه‌بي‌حي ژياني خو‌ي له پيتناوي نه‌ته‌وه‌که‌ي دانا و وه‌دواي پاره و پايه نه‌که‌وت به‌لام رابردوويه‌که‌ي، له روانگه‌ي هيتزي چه‌پ، په‌له‌دار بيوو. پتوه‌ندي له گه‌ل به‌ختيار، په‌ناهيان و به‌عس - با خو‌شي به‌ هيچ کاميان نه‌فروشتي - زه‌بي‌حي له پيش چاوي چه‌پ خستبوو. ته‌نانه‌ت ح.د.ک يش که له به‌ري چه‌پ دا نه‌بوو و چاوه‌روان ده‌کرا رتزل زه‌بي‌حي - وه‌ک دامه‌زرتنه‌رتکي کو‌مه‌له‌ي

ژ.ک - بگری، وادیاره (له لاپه‌په‌کانی نهو کتیبه ده‌رده‌که‌وێ) که له به‌کوش دانی دا به‌شدار بووه. ژيانی زه‌بیحی وه‌ک مردنه‌که‌ی تراژدیکی هه‌ناسه‌به‌ که ته‌وای نا‌کوکییه‌کانی بزوو‌تنه‌وه‌ی کوردایه‌تی سه‌ده‌ی بیستی تیدا کو‌بو‌ته‌وه و نیسته‌ش هه‌ر له‌سه‌ر شانۆ‌ماوه. نیسته سه‌د سال دوا‌ی مردنی حاجی قادر و په‌نج‌ا سال دوا‌ی هه‌لو‌ه‌شانی کو‌مه‌له‌ی ژ.ک، کوردایه‌تی نه‌وه‌نده‌ی دی له نامانجی دیمۆکراسی دوور که‌وتو‌ته‌وه. هه‌ر هه‌نگاو‌ی‌کی بۆ سه‌ربه‌خو‌بیش هه‌ل‌گیراوه، هیزی خو‌مالي به‌ قه‌د هیزی بیت‌گانه دژایه‌تی کردووه. نه‌و "سه‌ربه‌خو‌بیه" نیوه چله‌ش که له ژیت‌سایه‌ی فرۆکه‌ی نه‌مریکا و ئینگلیس له باشوور دامه‌زرا، له خو‌ن‌او‌ی شه‌ری "برا‌کو‌ژی" و "خۆ‌کو‌ژی" دا نو‌قم بوو. ته‌نانه‌ت کو‌نه‌په‌رستی دینیش که حاجی قادر به‌ گری دا چو سه‌ری هه‌ل‌تیناوه‌ته‌وه و دا‌وای ده‌سه‌لات‌داری‌تی سیاسی ده‌کا و نه‌وه‌نده‌ی ده‌ستی رۆیوه به‌ند و زنجیری کو‌یلا‌یه‌تی دنیا‌ی کو‌نی خستو‌ته‌ نه‌ستۆی ژن و پیاو و مندالی کورد. سه‌ردانه‌واندنی دوو حیزه‌کان بۆ نه‌و دیاره‌ گن‌خاو و رزیوه و ته‌نانه‌ت یارمه‌تیدانیان بۆ بو‌ژاندنه‌وه‌ی کو‌نه‌په‌رستی دینی نه‌وه روون ده‌کاته‌وه که بزوو‌تنه‌وه‌ی کوردایه‌تی توانای وه‌دی‌هتانی دیمۆکراسی - ته‌نانه‌ت دیمۆکراسی نیوه چلی حاجی قادری - نییه.

دوو پرۆژە‌ی گه‌وره‌ی ژيانی زه‌بیحی - کو‌مه‌له‌ی ژ.ک و قامووسی زمانی کوردی - ناتواو ماوه. هه‌ر دوو پرۆژه، له‌ کورده‌واری دا، رچه‌شکین بوون. یه‌کیان هه‌نگاو‌ی‌کی گرینگ به‌لام نیوه‌چل و دامرکینراو بوو بۆ دامه‌زراندنی کو‌مه‌لگه و سیاسه‌ت و کولتووری دیمۆکراسی بو‌ورژوایی له کوردستانی ده‌ربه‌گیدا. نه‌وی تر هه‌نگاو‌ی‌کی هه‌ره گرینگ بوو بۆ نه‌وه‌ی زمانی کوردی له کو‌ژایی مه‌عنا و ده‌رپینی مه‌به‌ست به‌گاته‌ ناستی زمانه‌ پێشکه‌وتووه‌کانی دنیا. نه‌و دوو پرۆژانه - سیاسی و زمانی - لێک جیا نا‌کرینه‌وه. زه‌بیحی له سه‌ره‌تای به‌رگی یه‌کی قامووسی زمانی کوردی دا ده‌نووسی (٦٧):

کاتی له شاری (مه‌هابات) که نه‌وسا ناوی (سابلاخ) بوو له لای مامۆستا (گیوی موکریان) ده‌رسی زمانی (فره‌نسی) ده‌خو‌تند سه‌روکارم ده‌گه‌ل قامووسی فره‌نسی (لاروس) په‌یدا کرد و هیوای نه‌وه‌ی که رۆژیک زمانی کوردی یش قامووسیکی

ناوای هه‌بێ، هه‌موو خولیا و خه‌یالاتی پيشووی له‌ مێشکم رامالیی و که‌شتیی که‌لکه‌لێ زمانه‌وانیییم له‌ به‌نده‌رگای قاموسا له‌نگه‌ری گرت.

نه‌گه‌رچی خه‌باتی سیاسى نیزیکه‌ی هه‌موو کات و ساتیکى ته‌مه‌نى منى بۆ خۆی داگیر کرد و له‌ مه‌له‌به‌ندى رۆژه‌هلانى ناوه‌راستا ره‌تاندمیى، به‌لام نه‌یتوانی به‌یری قاموسێکى کوردی له‌ مێشکم به‌سپێته‌وه، به‌لکوو به‌یری (قاموسى کوردی) بۆ قازانجی خۆی، له‌ خه‌باتی سیاسى و له‌ ئێران و تووران کردنه‌که‌م که‌لکى وه‌رگرت.

گه‌شت و گێل له‌ که‌لێ ناوچه‌ی کوردستانى ئێران و عێراقدا، چاوپێکه‌وتن و هاوئشینى و گفتوگۆ ده‌که‌ل که‌سانى سه‌ر به‌ که‌لێ تیره و هۆز و عه‌شیره‌ته‌کانى کورد، ده‌سمایه و سه‌رمایه‌یتکى زۆر و زه‌به‌ندى بۆ نه‌و قاموسه‌ی له‌ خه‌یالدا نى خۆمدا بۆ زمانى کوردیم ره‌چاو گرهبوو پێکه‌وه‌نا. سه‌فه‌رى دوو سال و نیوییم (سه‌ره‌تای سالى ١٩٥٦- نێوه‌راستى سالى ١٩٥٨) بۆ سووریا و تیکه‌لیی ده‌که‌ل کورده‌کانى نه‌وى فێرى یه‌کێ له‌ سێ له‌هجه به‌نجیه‌که‌ی زمانى کوردی (له‌هجه‌ی کرمانجی) کردم و ده‌رگایه‌کى گه‌وره‌ی بۆ چوونه‌ ناو قه‌لای (قاموس) بۆ کردمه‌وه.

له‌ که‌ل نه‌وه‌شدا زه‌بیه‌جى زمانناسى (linguistics) نه‌خوێندبوو، قاموسه‌که‌ی له‌سه‌ر به‌نجینه‌ی زانستى فه‌ره‌ه‌نگنوسى (lexicography) داندراوه و به‌ره‌مه‌ی هه‌ره‌ باشى فه‌ره‌ه‌نگنوسى کوردیه. قاموس دوو به‌رگى زیاتر به‌لاو نه‌به‌ۆه و نه‌و دوو به‌رگه‌ش ته‌نیا نه‌و وشانه‌ ده‌گرێته‌وه که‌ به‌ سه‌رفى و ب ده‌ست پێده‌که‌ن (دوو به‌رگه‌که‌ که‌ به‌ تیکه‌پایى ٤٧٠ لاپه‌ره‌یه). گرینگیتکى له‌وه‌ دایه که‌ فه‌ره‌ه‌نگیتکى یه‌کزمانیه: وشه‌ی کوردی به‌ کوردی مانا ده‌کاته‌وه. له‌ که‌ل نه‌وه‌شدا شێخ محه‌مه‌دى خاڵ به‌ دانانى فه‌ره‌ه‌نگى خاڵ (٧٦-١٩٦٠، سێ به‌رگ)، هه‌وه‌ل به‌ره‌مه‌ی کوردی-کوردی، رێگه‌ی بۆ زه‌بیه‌جى خوێشکردبوو، قاموس به‌ درێژایى سه‌ده‌یتک وه‌پیش فه‌ره‌ه‌نگى خاڵ که‌وت. ده‌بێ له‌ پێشدا به‌تێم که‌ له‌ زۆریه‌ی زمانه‌ نووسراوه‌کانى دنیا دا، فه‌ره‌ه‌نگى دووزمانى له‌ پێش فه‌ره‌ه‌نگى یه‌کزمانى دا داندراوه و دانانى فه‌ره‌ه‌نگى یه‌کزمانى نیشانده‌ی که‌شانه‌وه و پێکه‌یشتى زمانه. له‌ کوردی دا، هه‌وه‌ل فه‌ره‌ه‌نگى یه‌کزمانى (خاڵ) سێسه‌د سال دواى هه‌وه‌ل فه‌ره‌ه‌نگى دووزمانى (نوه‌هاری خانى) نووسرا. ره‌نگه‌ مامۆستا خاڵ ناگای له‌ نه‌و پرۆسه‌ی مێژووى فه‌ره‌ه‌نگنوسى نه‌بووبێ به‌لام

گرینگى به‌ره‌مه‌که‌ی خۆی ته‌واو بۆ روون بوو. جا بۆیه سه‌یر نییه که له پشته "جزمی سیته‌م" ی فه‌ره‌نگه‌که‌ی نووسی:

بۆ ئاگاداری

کەس له پێش منا رافه‌ی ووته‌ی کوردیی به‌ کوردیی نه‌کردوه، رافه‌ی هه‌ر ووته‌یه‌کم که‌ کردوه هی خۆمه‌ و ده‌ست کردی خۆمه‌، به‌لکوو هه‌موو رافه‌یه‌کم تالیفی‌کی سه‌ره‌خۆیه بۆ خۆی، بۆ کەس نی یه‌ نه‌و رافانهم وه‌رگرن له‌ فه‌ره‌نگی خۆیان به‌ بێ ناوهردی فه‌ره‌نگی خاڵ، واته‌ بۆ هه‌موو رافه‌یه‌کم که‌ وه‌رنه‌گیرئ نه‌بێ به‌تایبه‌تی نیشان بدرئ که‌ له‌ فه‌ره‌نگی خاڵ وه‌رگیراوه، وه‌ک فه‌ره‌نگی فه‌رۆزاها‌دی که‌ کردویه‌تی به‌رامبه‌ر به‌ فه‌ره‌نگی صحاحی جوهری.

تیۆری زانیکی به‌ناوبانگی فه‌ره‌نگ‌نووسی - لادیسلاڤ زگوستا - ده‌لتی زمانیکی نه‌ته‌وه‌یی که‌ هیشتا باش ستاندارد نه‌بووه و سه‌قامی نه‌گرتوه، هێزی ئینتیزاعی (abstractive power) بۆ رافه‌ کردنی (شه‌رح دان، شی کردنه‌وه) وشه‌ و مه‌به‌ستی نییه. ۱۲ ده‌کرئ بلتین که‌ خاڵ نه‌و هێزه‌ی (هێزی ئینتیزاعی)، که‌ دیاره‌ زه‌مینه‌ی له‌ هه‌موو زمانیک دا هه‌یه، وه‌گه‌ر خست و قاموس گه‌یاندیه‌ی ترۆپکی خۆی. دوا‌ی قاموس، رهنه‌گه‌ هیچ نووسه‌ر و خۆتته‌ره‌وه‌بێتک هه‌ست به‌وه نه‌کا که‌ زمانی کوردی له‌ مانا کردنه‌وه‌ی وشه‌ و شیکردنه‌وه‌ی ئینتیزاعی دا سست وکزه‌.

قاموس ره‌گی وشه‌کان (etymology) و ده‌وری ریزمانیی هه‌ر وشه‌ییکی دیاری کردوه. هه‌روه‌ها مانا جیاوازه‌کانی هه‌ر وشه‌ییکی به‌ ژماره‌ جوئ کردۆته‌وه‌ و وشه‌ هاوماناکان (synonym) و ته‌نانه‌ت دژماناکان (antonym) ی - نه‌ه‌نده‌ی بۆی کرابێ - نووسیوه. کارێکی گرینگى زه‌بیجی هێتانه‌وه‌ی شایه‌د و نمونه‌یه‌ بۆ وشه‌کان و ماناکان. سه‌رچاوه‌ی شایه‌ده‌کان، فۆلکلۆر و نه‌ده‌ب و ترا‌دیس‌سیۆنی نووسراو و زا‌ره‌کی کوردیه‌یه. زه‌بیجی خۆی به‌شێک له‌و شایه‌دانه‌ی داناوه. به‌لام چ له‌و شایه‌دانه‌ی که‌ له‌ سه‌رچاوه‌ی دی ده‌یگێژته‌وه‌ و چ له‌وانه‌ی بۆ خۆی دایان، مه‌به‌ستی ته‌نیا روونکردنه‌وه‌ی مانا و شێوه‌ی ده‌کاره‌یتانی وشه‌کان نه‌بووه. له‌و شایه‌دانه‌دا، دوو مه‌به‌ست به‌ راشکاوری

دهرده‌که‌وي: (۱) دهرپړني ده‌ولمه‌مندی و زیندوویی ترادیسیونی زاره‌کی و نووسراوه‌ی کوردی و (۲) بانگه‌شه‌کردنی بیروبوچوونی رزگاربخوازان‌ه‌ی دانهری قاموس. با پروانینه‌چند شاید که هلم بژاردوون و له ژیردتری چند بابه‌ت دا ده‌یان گتیره‌وه:

خه‌باتی دژی دهره‌به‌گایه‌تی و سهرمایه‌داری

نامان	نامان له دست زولمی دهره‌به‌گ
ناغایه‌تی	ناغایه‌تی لم زه‌مانه‌دا باوی نه‌ماوه
باو	دهره‌به‌گایه‌تی و سهرمایه‌داری لم زه‌مانه‌دا باویان نه‌ماوه
	ریشی پاشایه‌تی له دنیای نیمرودا له باو‌که‌وتړه
پریار	پریار دراوه زوی و زار به‌سهر جووتیاراندا دابه‌ش بکرت

خه‌باتی دژی نیمپریالیزم و فاشیزم

ناشکرا	نهمریکا به ناشکرا شهر به دنیا ده‌فروشتی
نه‌بعاد	نه‌بعادی شهری ویتام دنیای گرتب‌وه
ناشتی	پاش تیکشکانی فاشیزم، نیمپریالیزمی نهمریکا ناشتی دنیای تیکداوه
ناگرخ‌وشکه‌ره	ناگرخ‌وشکه‌ره‌ی ناو میلله‌تان نیمپریالیزمه
نیمخسیر	له ستالینگراد که‌لن سهریازی هیتلر نیمخسیر کران
به‌روبوو	به‌روبووی خه‌باتی دژی نیمپریالیزم نازادی میلله‌تانه
به‌ره‌لست	نیمپریالیزم به‌ره‌لستی گه‌شه‌کردنی نابوری ولاته بچک‌وله‌کانه
بووژانه‌وه	نیمپریالیزم تازه نابووژتته‌وه
پن ناشکراگردن	هیتلرکان پارتیزانه‌کانیان سهره‌وبن هلداده‌وسی، هیشتا نه‌یان
	ده‌توانی هیچیان پن ناشکرا‌کن

خه‌باتی رزگاربخوازی نه‌ته‌وه‌یی

هه‌لمه‌تیکێ نازایانه‌یان برده سهر سه‌نگه‌ری دۆژمن	نازایانه
نازادیخوازان له پیتناو نازادی نه‌ته‌وه‌ی کورد دا به‌ گۆ نیمه‌ریالیزم و نۆکه‌ره‌کانیان داده‌چن	نازادیخواز
صدت سال به‌کە‌ی بیتگانه‌ په‌رستی، ناخریبه‌که‌ی دینی نشوستی	ناخر
شۆرش بۆ نازادی هه‌نده‌ش ناسان نییه	ناسان
نیستنا زۆر چاک ناشکرا بووه‌ دۆژمنی میلله‌تی کورد کتیبه	ناشکرا‌بوون
به‌ره‌ره‌کانی نه‌ته‌وه‌ی کورد ده‌گه‌ل نیمه‌ریالیزم و کۆنه‌ په‌رستانه	به‌ره‌ره‌کانی
به‌رشی گۆژ و پرچی پر له‌ نه‌سپێ بناغه‌ی ئیشی کوردان چۆن نه‌چه‌سپێ	ئیش

ئه‌زمونی ژبانی نووسهر

بازار	بازاری ته‌ورێز
بوون	ئه‌و ساله‌ی له‌ ته‌ورێزی بووین

ره‌نگه‌ به‌عه‌زه‌ خوێنه‌ره‌وه‌یتیک ره‌خنه‌ بگرن و بلتین قاموس به‌ره‌مه‌میتکی سیاسی نییه‌ و نه‌ده‌بوو سیاسه‌ت تیتکه‌لاوی فه‌ره‌ه‌نگ‌نوسین بکری. به‌لام هیچ سه‌رچاوه‌ییتکی مه‌رجه‌ع (reference)، قاموس یان ئالماناک و نه‌نسکلۆپیدی، ناتوانی سیاسی نه‌بێ یان ئیده‌ئۆلۆژی وه‌لا بنی. ئه‌نسکلۆپیدی (Encyclopedie) فه‌رانه‌سه‌ که‌ دیدی‌سۆ و کۆمه‌لتیک زانای سه‌ده‌ی هه‌ژده‌هه‌م له‌ فه‌رانه‌سه‌ دایان نا چه‌کیتکی هه‌ره‌ به‌رشت بوو له‌ رووخاندنی جیهانبینی و سیاسه‌ت و کۆولتۆری ده‌ره‌به‌گی و گه‌شه‌ پێدانی دنیای نوێ. تا ئێسته‌ هیچ قاموسێک نه‌نوسراوه‌ که‌ توانیییتی سیاسه‌ت و ئیده‌ئۆلۆژی وه‌لا بنی.

کارێکی نازایانه‌ی زه‌بیجی تۆمار کردنی وشه‌ی وه‌رگیراو له‌ زمانی تره‌ به‌تایبه‌ت زمانی نه‌ته‌وه‌ زاله‌کان - عه‌ره‌بی، فارسی و تورکی. رۆشنبیری کوردی پێش سالانی ۱۹۲۰ هه‌ولیتکی نه‌ده‌دا بۆ پالاوێتی وشه‌ی «بیتگانه‌» به‌لام له‌و سالانه‌ به‌ولاوه‌ په‌تیکردن، ژبانی نه‌ده‌بی و زمانی و کۆولتۆری کوردی داگرت. دیاره‌ په‌تیکردن به‌شیک

له بزووتنه‌وى ناسيوتناليستيه و بزچوونى جزواو جزوى تيدا هه‌بووه و هه‌يه - له په‌تيکردنى يه‌کجارى و تىکرايى را بگره هه‌تا په‌تيکردنى هيدى و پتويست و په‌تيکردنى زور ته‌سک و به‌رچاو ته‌نگانه. نه‌گهر له سهره‌تا دا وشه‌کان په‌تيدەکران دواى ماوه‌يىک ده‌نگه‌کانى زمانيش وه‌به‌ر که‌وتن.

زه‌بيحى له سهره‌تاي قاموس دا (به‌رگى ١، ل ٦١) باسى په‌تيکردنى وشه و ده‌نگى کرد و نووسى: "تعصب، خوى له خويدا شتيكى خراپه له هه‌ر کارىکا بى و به‌هه‌ر چىكى بى". دوايه باسى ته‌عسوبي خوى له رابردو دا کرد و، گيترايه‌وه که له کاتى به‌رتوه‌بردن و چاپکردنى گوڤارى نه‌شتان (١٩٤٣) به هه‌له وشه «به‌روارى» (ناوى مه‌لبه‌نديک) به ماناى «به تاريخ...» خوينده‌وه و که‌وى لى بوو به زه‌که‌و و «به‌روارى» به‌و ماناى به که به هه‌له پتیه‌وه‌لکاندبوو ده‌کار هيتا و، خه‌لکى ترش به بى دوودلى يان ره‌خه وه‌ريان گرت و نيسته‌ش ده‌ستى ليه‌لناگرن (ل ٦٢-٦١). هه‌روه‌ها په‌تيگه‌ره توند و تيره‌کان مۆرى بيگانه بوونيان له نيوجاوانى چهند ده‌نگى کوردى وه‌ک /ح/، /ع/ و /ق/ داوه و ده‌يانه‌وى به که‌له‌گايى له زمانى کوردییان رامالن. به‌لام زه‌بيحى نه‌و سه‌قه‌ى به خوى نه‌ده‌دا که نه‌و ده‌نگانه يان وشه‌گه‌لى وه‌ک "تيسراحت"، "تستيناف"، "تستفاده" و "تيفاده" و ... فرى بدا. نه‌و به‌ياره‌ى زه‌بيحى، فهره‌ه‌نگنوسى کوردى خسته رتيزى فهره‌ه‌نگنوسى زمانه ده‌سه‌لاتداره‌کان وه‌ک فارسى و عه‌ره‌بى و ئينگليسى. نه‌و زمانانه وشه وه‌رده‌گرن و له گه‌ل نه‌وه‌شدا جاروبار تووشى په‌تيکردن ده‌بن، له وشه وه‌رگرتن ناترستين. ١٣ تيۆرى زمانناسى، بزچوونى زه‌بيحى په‌سند ده‌کا و ده‌لتى وشه يان ده‌نگيتک که له زمانى تر وه‌رگيرا و له قسه کردن يان نووسين دا ده‌کار هيتندرا نيتر «بيگانه» نيه و ده‌بيته خومالى.

زه‌بيحى له سهره‌تاي ژيانى نه‌ده‌بى دا خولياى په‌تيگه‌رى بوو به‌لام توانى له‌و ته‌عسوبه ده‌ست هه‌لبگرى؛ نه‌وه‌ش له گه‌ل بزچوونى سياسى وى يه‌کى ده‌گرتوه که دژايه‌تى له گه‌ل ده‌وله‌ته داگيرکه‌ره‌کانى تورک و فارس و عه‌ره‌بى نه‌ده‌کرده دژايه‌تى له گه‌ل گه‌لى تورک و فارس و عه‌ره‌ب و زمانه‌که‌يان. په‌تيگه‌رى له کوردى دا ململايتى ته‌واو سياسيه. کوردى نيران که ژيرده‌ستى ده‌وله‌تى فارسن، وشه فارسى له کوردى راده‌مالن.

بهو هی ده بیته نوینه ری نه ده بی و سیاسی چینیکی کۆمه لایه تی که، مارکس گوته نی، له دنیای فکری خۆی دا له و سنوره تینا په ری که نه و چینه له ژبانی خۆی دا تیندا ده زی، ١٥ که وابو، رۆشن بیر له باری تیورییه وه به و کیشه و چاره سه ریکردانه ده گا که چینی کۆمه لایه تی له پراتیک دا پیتی گه یشتوه. جا بۆیه رۆشن بیریکی که له چینی کرێکار یان جووتیار سه ری هه لینابی ده توانی نوینه رایه تی سیاسی و نه ده بی چینی ده سمایه دار و ده ره به گ بکا، یان ژنیک رۆشن بیر له وانه یه نالای جیهانبینی مه زنیپاوانه (پاتریارکی) هه لیکا.

له تراژیدی ژبانی زه بیحی دا، ناکتۆری جوړاو جوړ به شدار بوون - له ده وله تی ئیتران و عیراق و سوریه را بگره هه تا هیزه جوړاو جوړه کانی بزووتنه وهی کوردایه تی و، زه بیحی خۆی و فکر و به و و کرده وهی و ته وای نه و بارودۆخه ی که نه و درامایه ی خسته سه ر شانۆی میژوو.

ج - شه ری ناگایی و خۆرسکیتی

به بی تیۆری شوێشگیرانه هیج بزووتنه وه بییکی شوێشگیرانه ناتوانی هه ی.

لین

زه بیحی، ره نگه زیاتر له گشت رۆشن بیر ناسیۆنالیست بایه خه به ناگایی دابی، هه ر بۆیه نازناوی «عوله ما» یان لێ نا. قسه ت چه کی هه لنه گرت به لام له سه ر چه ک دابه شکردن تیندا چو. که دوا ی سی و دوو سال گه راوه کوردستانی رۆژه لات، له مالی دنیا ته نیا چه مه دانیک فیشی قاموسه که ی و بیره وه رییه کانی پیبوو که له گه ل خۆی به شاخ و کتو و گوند و شاران دا ده یگیترا. چه که که ی ناگایی - نووسین، راگه یاندن، خه باتی ریکخراوه یی نه ویش به شیوه ی نه یینی، رۆژنامه گه ری - بوو. له راگه یاندنی زا ره کی ده پرینگاوه و عاشقی نووسین و چاپکردن بوو.

له گه ل نه وه شدا زه بیحی بو ما وه بییک له نیوان ناسیۆنالیزم و کۆمۆنیسم تیندا ما،

له باری سیاسییه وه له رتباری دیمۆکراسی کال وکړچی حاجی قادر لای نه‌دا. رۆشنبیران و ریکخواه سیاسیه ناسیۆنالیسته‌کان نه‌یان‌توانی پرۆژهی رزگاری نه‌ته‌وه‌یی و نه‌ته‌وه دانان له‌سەر بنچینه‌ییکی تیۆری و فکری دا‌ب‌ن‌ن. بوورژوازی رۆژاوا له‌خه‌باتی خۆی دا له‌دژی دهره‌به‌گایه‌تی بنچینه‌ییکی قایم و به‌رنی تیۆری هه‌لچنی که‌بوو به‌بناغه‌ی نيزامی سیاسی دیمۆکراسی بوورژوازی و په‌ره پێدانی پتوه‌ندی نابووری ده‌سمایه‌داری. به‌درتباری سێ سه‌ده، خه‌باتی فکری و تیۆری له‌گشت ئاستیکدا - سیاسه‌ت، زانست، دین، هونه‌ر، نه‌ده‌ب، زمان، تیکنیک، حقووق - به‌رتوه‌ ده‌چوو. له‌کاتیکدا واقعه‌یه‌ت (کۆمه‌لگه‌ی دهره‌به‌گی) به‌شپوه‌ییکی خۆرسکی له‌سه‌ده‌ی پازده به‌ولاوه‌ خه‌ریکی گۆران بوو و پتوه‌ندی ده‌سمایه‌داری تیجاره‌تی سه‌ری هه‌لدینا، رۆشنبیری سه‌رده‌می رۆنيسانس (سه‌ده‌ی ۱۷-۱۵) به‌چه‌کی ناگایی به‌ره‌نگاری دهره‌به‌گایه‌تی و جیهانبینییه‌که‌ی بوون. وه‌ نه‌بێ نه‌و خه‌باته‌ به‌ئه‌هونه‌ی چووبیتته‌ پێش و به‌خۆشی و شادی گۆتایی هاتبێ. گاليله (۱۶۴۲-۱۵۶۴) که‌کوته‌ی کورده‌ی عه‌رز خه‌ره‌ تۆبه‌یان پێک‌کرد و جوردانۆ به‌روونۆ (۱۶۰۰-۱۵۴۸) که‌تۆبه‌ی نه‌کرد به‌ئه‌مری که‌نیشه‌ به‌زیندوویی ئاوریان تیبه‌ردا. ۱۶

رۆشنبیری کوردی ناسیۆنالیست، وه‌ک رۆشنبیرانی سه‌رده‌می سه‌ره‌لدانی بوورژوازی و ره‌نگه‌ زیاتر له‌وان، سه‌رکوته‌ کراون و له‌به‌رامبه‌ر هێزی سه‌رکوته‌گر - زیندان و جه‌زه‌ربه‌ و کوشتن - سه‌ریان دانه‌وه‌اندووه. به‌لام نه‌و نازایه‌تییه‌ی له‌ به‌خته‌کردنی گیان دا دیومه‌انه‌ له‌خه‌باتی فکری دا به‌دی ناکرێ. رۆشنبیری کورد له‌ به‌رامبه‌ر باری باوی کورده‌واری - دواکه‌وتوویی نابووری و سیاسی، دهره‌به‌گایه‌تی و عه‌شیره‌گه‌ری، چه‌وساندنه‌وه‌ی جووتیاران، چه‌وساندنه‌وه‌ی کرێکار و زه‌حمه‌تکێشی شار، ژێرده‌ستی زنان - سه‌ری دانه‌وه‌اندووه. کۆمه‌له‌ی ژ.ک له‌سنووری فکری و سیاسی حاجی قادر تی نه‌په‌ری و زۆریه‌ی ریکخواه‌کانی نه‌و‌رۆ له‌دنای پێش حاجی قادر دا ده‌ژین. رۆشنبیری ناسیۆنالیست له‌باتی به‌گژدا چوونی دهره‌به‌گایه‌تی، سه‌ری بۆ دانه‌وه‌اندووه و خۆی پتی هه‌لاسه‌سیوه‌ و وه‌دوای که‌وتووه. ۱۷ پتویست نه‌بوو وایێ.

پتویست نه‌بوو شه‌ری "براکوژی" و "خۆکوژی" ۹۷-۱۹۹۴ رۆشنبیر رابچله‌کیتن. نه‌گه‌ر ناگایی هه‌نگاوێک له‌ماده‌ وه‌پێش بکه‌وێ پتویست نابێ ئاوا یه‌خسیری خۆرسکی بێ.

له گهل نه وه شدا كورد ايه تى نه يتوانيو ده سلا تى سياسى بهرده وام پهيدا بكا و نه ته وه رزگار بكا، نو نه زمونه تاييه تيتى ناسيوناليزمى كورد نيه. ناسيوناليزمى گهلانى ترى ناسيا و نه فرىقا كه دواى شهرى جيهانى ده سلا تى ده وله تيبان وه ده ست كهوت، وهك ناسيوناليزمى كورد، له بهرام بهر بارى باودا سهرى ان شوق كرده وه: ناسيوناليزمى هيند په نجا ساله ده سلا تى هديه بهلام له هيندوستاندا، كويلايه تى (شيوه پيش دهر به گى)، برسيتى، قاتى، مندا ل كوشتن و ژير چه پوكه يى ژنان وهك جاران باوه.

نه گهر بورژوازى، چ له رزواوا چ له رزوهلات، چ كوزن و چ تازه، نه يتوانيو دروشمى «نازادى، براهه تى، بهر بهرى» وه دى بيتى، چينى كركار يش له خه باتى خوى بو دامه زراندى دنيا يتيكى نوئ سهر نه كهوت وه. دوو شورشى سوسياليستى ١٩١٧ و ١٩٤٩ و زور شورشى تر، سهر ياقى ده سته كهوته گرنگه كانيان، زور زوو له بهرام بهر بارى باوى دنياى كون دا پاشه كشه يان كرد و ناواتى دنياى نوئ له درنده گهرى ده سمايه دارى ده وله تى دا نيژرا. بهلام جياوازي يتيكى زور له نيوان ناسيوناليسم و كومونيسم هديه. راسته كه ناسيوناليسم نه يتوانى دروشمى «نازادى، براهه تى، بهر بهرى» به دى بيتى، بهلام چينى بورژوازى و نيده تولوژيه كهى (ناسيوناليزم) له دامه زرانى دنياى خوى دا - بهلانى كه موه له رزواوا - سهر كهوت. ههر له سهره تا وه رزوشيرانى بورژوازى بو خويان و چينه ژير ده سته كانيان روون كرده وه كه نازادى و بهر بهرى بو چينى خويان - بورژوازى - داوا ده كه ن نهك بو تهواوى نه ته وه. ١٨ له فهرانسه، كانگاي شورشى ههره گهره دى ديموكراسى بورژوايى، تا سالى ١٩٤٤ نيروى خه لك - ژنان - مافى دهنگدانيان نه بوو. له نهمريكا، كانگاي ترى ديموكراسى، ژن و كوتله رهن و موهاجير كه زور بهى نه ته وه يان پتيك دينا لهو مافه بى بهش بوون. گهل بهوميه كانيش (نهو گهلانه كى، پيش كولونى كردنى قاره نهمريكا به ده ستي نوروپاييه كان، لهوى ده ژيان) وهك "وه حشى" چاويان ليده كرا و، يان جينوسايد و كوشتار دهكران يان ده يان توانده وه و له مهلبه نديك دا گهمارو دهكران. بورژوازى تهواوى نه ته وهى خوى خسته ژير نالاكهى و خهولى دا - بهدا گير كردن و كوشتار - له سنورى نه ته وهى تيه رى و

تەواوي دنيا داگير بکا. کۆلۇنياليزم و ئيمپرياليزم ھەزاران شەري خوتناوي و دوو شەري جيهاننييان وەرئ خست. بە کورتی ئەگەر بورژوازی کورد لە پرۆژەي نەتەو و داناند سەرئەکەوتوو، بورژوازی رۆژاوا لە دامەزراندنی کۆمەلگەي خۆي - دەسمایەداری - سەرکەوتوو؛ ئەگەر چینی کړتکار و فەلسەفە و جيهاننييەکەي لە ھەوێل ھەنگاوەکانی بۆ دامەزراندنی سۆسیالیزم سەرئەکەوت، چەوساندنەو و زولم و ھژاری و برسیتی لە ژیر نالای دەسمایەداری دا درێژەي ھەيە و خەبات بۆ بەراپەري، عەدالەت، و رزگاری لە ژیر نالای سۆسیالیزم دا درێژەي دەبێ.

بە رووخانی رێژمێ دەسمایەداری دەولەتیي لە سۆفیت و ئوروپای رۆژھەلات رۆشنبیرانی بورژوازی رۆژاوا «کۆتایی میژوویان» راگەیان و کوتیان کۆمونیسم شکا و میژوو تەنیا رێگەي دەسمایەداری لە پێش خەلکی دنیا داناو. زۆر رۆشنبیری تریشر کۆتایی دنیای تیۆری چینی کړتکار - مارکسیسم - یان بە دنیا راگەیان. بەلام لە روانگەي مارکسیسمەو ھیچ دیاردەيێک، بە تایبەتی سەرمايەداری، نەبەدی و نەگۆی نییە. رێبازی «کۆتایی میژوو» و «کۆتایی مارکسیسم» سەردانەواندن لە بەرامبەر باری باو. بەلام باری باوي دەسمایەداری و زولم و چەوساندنەو بێ سنوورەکەي جەمینی لە جەماوەر و رۆشنبیری کورد ھەلەگرت و دەرفەتی پشوو دانای ناداتی. باری باو بەزەیی بە ھیچ کەس دا نایا، تەنانت بەو رۆشنبیرانەي کە، بە دیتنی وێرانیی کوردستان و شەري «خۆکوژی»، داواي گۆرانی خۆپسکی کۆمەلگەي کوردەواری دەکەن جا چ بە بەرنامەي «کۆمەلگەي مەدەنی» چ بە بەدەستھەلگرتنی یەکجاری لە بەرەنگار بوونی دنیای کۆن. بە ھەر رێگەيێکدا بڕۆین، ناکۆکی نیوان ناگایی و خۆپسکیتی یان ناگایی و ماددە کۆتایی نایا و درێژەي دەبێ. رۆشنبیر، یان بە چەکی ناگایی بەرەنگاری پێش-میژوو دەبێ و لە خولقاندنی میژوو دا بەشداری دەکا یان لە گۆرەپانی باری باو دا دەبیتە بەشێک لە میژووی گۆرانی خۆپسکی.^{۱۹}

پەراوتزەکان:

قاموسى به‌رى سياسى ده‌لێ: ماناكه‌ى "وه‌زعى هه‌وجوده‌"، و "له‌ سالانى ١٨٣٠ يوه‌ به‌ ماناي راکرتن يان گه‌رانه‌وه‌ بۆ نه‌زمى کۆمه‌لايه‌تى ياسياسى هه‌وجوده‌ده‌کار هه‌تندراوه‌. له‌ بۆچوونى موخافزه‌کارانه‌ (کۆنسرڤاتىڤ) سه‌بارته‌ به‌ کۆمه‌لگه‌ دا هه‌ميشه‌ بارىکى باوه‌يه‌ که‌ نه‌وه‌ فکهر راده‌گه‌يژن که‌ نه‌زمى کۆمه‌لايه‌تى سه‌ر باقى گه‌م و گوهرى ده‌ستگه‌وتىکى باشه‌ و باشتره‌ بپيارىزى نه‌ک تىکى به‌دى."

Roger Scruton, A Dictionary of Political Thought. London, The Macmillan Press, 1983, page 449

"هاو" له قاموسه‌ کوردیه‌کان دا:

* ١- چلۆنايه‌ تى و شتوى هه‌لکه‌وتنى شتىکى ماددى: فهرشه‌ که‌ به‌ بارى خۆيدا راخه‌ن ٢- حاله‌ تىکى کارىک به‌ خستوه‌ ده‌گرێ: ئه‌م ئېشه‌ به‌ بارىکدا به‌خه‌ن (قاموسى زمانى کوردى، عبدالرحمن زه‌بيحى، به‌رگى ٢، ل ١٨)

* داب و ناسايى: دنياکه‌ له‌ بارى خۆى نه‌ماوه‌ (هه‌ته‌انه‌ بۆريشه‌، ل ٣٩)

"هاو"

* هه‌ر ئۆ و رهنه‌مى ژيان و کۆمه‌لايه‌تى و... که‌ به‌ر وى بوو يان هه‌يه‌ين: ده‌ره‌به‌ گايه‌ تى و سه‌رمایه‌ دارى له‌ م زه‌مانه‌ دا باويان نه‌ماوه‌ (قاموسى زمانى کوردى، ل ٥٩)
* رهنه‌م و رهنه‌ق: تهر و که‌وان له‌ هاو که‌وتوه‌ (هه‌ته‌انه‌ بۆريشه‌، ل ٤٧)

٢- لىکۆلېنه‌وه‌ سه‌بارته‌ به‌ رۆشنېرى و رۆشنېران به‌ تايه‌تى له‌ رۆژهه‌لاتى کوردستان زۆر که‌مه‌ و نه‌وه‌نده‌ى به‌سه‌ره‌ات و شوينه‌وارى رۆشنېرانېش به‌ نه‌وه‌ چلۆ کۆکراوه‌ ته‌وه‌، له‌ بارى لىکدا نه‌وه‌ و چوارچېوه‌ى تېزى و مېژويه‌وه‌ له‌ راده‌ تىکى سه‌ره‌ تايه‌دايه‌. مامۆستا هه‌مين له‌ باسې سالانى ١٩٣٠ - سه‌رده‌مى دىکتاتۆرى ره‌زا شا - وېته‌ تىکى زېندوى له‌ ژيانى سياسى و رۆشنېرى له‌ موکريان دا وه‌ به‌رچاو خستوه‌:

هه‌زاران پېچ و پشتمن و رانگ و چۆغه‌ و په‌ستى پياوى کورد و شه‌ده‌ و هه‌ور و ده‌سمال و کولوانه‌ى ژنى کورد ده‌را و سووتا، به‌لام جل و به‌رگى کوردى وه‌ک سونه‌ تىکى ميللى هه‌ر ماوه‌.

له‌ قوتباخانه‌ و ئىداره‌ ته‌نه‌ته‌ له‌ گوچه‌ و خه‌يايان هه‌زاران کورد به‌ تاوانى کوردى گوته‌ گيران و نازار دران و سوکا په‌ تيان پى کرا، به‌لام زمانى کوردى وه‌ک سه‌رمایه‌ى نه‌ته‌وايه‌ تېمان هه‌ر پارێزرا. کورد نه‌تاره‌وه‌ و نا به‌رو و تکاوى و رىسوايى مېژوو بۆ پۆلىسى ره‌زاخان مايه‌وه‌.

له‌وه‌ سه‌رده‌مه‌ تاريک و تنوک و نه‌نگوست له‌ چاوه‌دا، له‌ مه‌له‌به‌ندى موکريان بۆ به‌ره‌ره‌کانى ده‌گه‌ل سياسه‌تى توانده‌وه‌ى کورد، کۆمه‌لکى نه‌هتنى له‌ زانايان و رووناکېران و گه‌وره‌ پياوانى کورد، به‌ رابه‌رايه‌تى مامۆستا مه‌لا نه‌حه‌مدى فه‌وزى، سه‌يفى قازى، پېشه‌واى نه‌مر، قازى بۆکان، شېخ نه‌حه‌مدى سه‌رلاتاوا، و گه‌لىکى تر له‌ رووناکېرانى ئه‌وه‌ سه‌رده‌مه‌ پېک هاتېوه‌ که‌ ئامانجى ئه‌ساسى و هه‌ره‌ گه‌وره‌يان پاراستن و به‌ره‌يه‌دانى زمان و ئه‌ده‌بى کوردى بوو. کشتىب و رۆژنامه‌ى کوردى که‌ له‌ عېراق پلاو ده‌بوو نه‌وه‌ به‌ زه‌حه‌ته‌ په‌يدايان ده‌کرد و به‌ نه‌حياتيه‌وه‌ به‌سه‌ر لاوانى به‌روا پېکراو دا پلاويان ده‌کرد نه‌وه‌، تا قېترى کوردى خۆتنده‌وه‌

بن. ئەوان بە تایبەتی مامۆستا فەوزی، دەستەبەک لاوی رووناگیبیریان ڕێگەیاندا، کە لە دواڕۆژدا شاعیر و نووسەری زۆر خزمەتکار و بە ناویانگیان لێ هەلکەوت.

هێمن، "سەرەتا"، لە حەسەنی قزلبی، پێکەتیی گەدا، بێکە پێشەوا، ١٩٧٢، ل. ٧-٦.

بۆ زانیاری زۆرتر سەبارەت بە بزووتنەوی ئەدەبی ئەو سەردەمە لە موکریان، ڕوانە س.ج. هێرش، "رەوتی سەرەلەدانی شیعری نیشتمانی و سیاسی لە موکریان"، گزینە، ژمارە ١٣، پاییزی ١٩٩٦، ل. ٧٠-٦٣؛ ژمارە ١٥، بەهاری ١٩٩٧، ل. ٣٩-٣٣

٣- هه‌زار له هه‌زاره‌ی «عەقل و بەخت» دا پاسی ئەو رووداو هه‌کا:

هات بە گرمه له لای مەسکەو بۆ عەجەم وەک شەهین دەچن بۆ کەو

هەلە تێکی گەیانده تەختی جەم تێکی دا شوکەت و جەلالی عەجەم

بە بلۆ بونی دوو پەر ناگاهی بۆ بلۆ نارتیشی شاهەنشاهی

شا کە شیر بۆ له راوی مەسکیندا دیم کە مەشکە له ژێر ستالیندا

هه‌زار، *اله‌کۆک*، تەوڕێز، تەبێز دەکی سووتە مدنیەت ایرینی نەشریاتی، ١٩٤٥-١٣٢٤، ل. ٨

٤- بۆ کۆرتە باستیکی سەرەلەدانی ناسیۆنالیزی کورد و دەوری حاجی قادر و کۆمەڵەی ژ.ک لەو بزووتنەوێ دەپروانه:

Amir Hassanpour, Nationalism and Language in Kurdistan, 1918-1985, San Francisco, Mellen Research University Press, 1992, pp. 60-65

٥- کێشه‌ی تێکی گزینە لە باسی ڕۆشنبیری دا، پێوەندی ڕۆشنبیرانه بە کەنگای دەسەلات (وەک چینی کۆمەڵایەتی، دەولەت، ڕێکخراوی سیاسی) و زەمان و مکان. ئەو کێشه‌ی زۆر جار لە نێوان دووبەریتی (dichotomy) سەرەخۆی/بەستراوەیان بێ لایەنی/لایەنگری دا دەگێڕێتەوە. تیۆری مارکسیستی خۆ لەو دوو بەرێتی دەپارێژن، پیتی وانییه ڕۆشنبیر دەتوانن، لە کۆمەڵگە تێکی چینیایەتی دا، سەرەست بێن لە پێوەندی قەدرەت و دەسەلات یان بێ لایەن بێن. لەو روانگەو، بێلایەنی برێشە لە لایەنگرتن بەلام هەر ئێنسەنتیک - بە تایبەتی ڕۆشنبیری - دەتوانن سەرەخۆ بێن لە چین و توێژی کۆمەڵایەتی خۆی. مارکس، لە باسی وردەبوورژوازی لە شۆشی ١٨٤٨ی فەرەنسە دا کە داواي دیمۆکراسی دەکرد، پێوەندی نێوان چینی کۆمەڵایەتی و ڕۆشنبیرانی ناوالیتیکداو:

ئێنسەن نابێ پیتی وای بێن نۆتەرانێ دیمۆکراسی گشتیان دووکاندارن (وردەبوورژوازی) یان سینک پێشەو دەری بە سۆزی دووکانداران. ئەوان (نۆتەرانێ وردەبوورژوازی) بە گێڕەوی خۆتێندان و هەلۆتستی فەردی خۆیان رەنگە بە قەدە عەرز و عاسمان لێک جیاوازی بێن. ئەوێ دەیانکاتە نۆتەری وردەبوورژوازی ئەو راستیە کە لە زەهینان دا لەو سنوورە تێناپەڕن کە وردەبوورژوازی لە ژانی خۆی دا تێی ناپەڕن، و هەر لەبەر ئەوە کە لە باری تیۆرییەو دەگەن ئەو کێشه و چاره‌دۆزێوانە کە وردەبوورژوازی، لەبەر قازانجی مادی و

پایه‌ی کۆمه‌لایه‌تی، له‌ پراتیک دا پشی‌گه‌یشته‌وه. نه‌وه به‌ شێوه‌یه‌کی گشتی، پته‌وه‌ندی نوێنه‌رانی سیاسی و نه‌ده‌یی چینیکه له‌ گه‌ل نه‌و چینه‌ی که نوێنه‌رایه‌تی ده‌کن.

Karl Marx, "The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte," in K. Marx and F. Engels, Collected Works, Volume 11, Moscow, Progress Publishers, 1979, pp. 130-31.

له‌ وروانه‌گه‌وه، رۆشنپیر سه‌ربه‌خۆیه‌ یان ده‌توانن سه‌ربه‌خۆیه‌ن له‌ به‌رزوه‌وه‌ندی چینی خۆی به‌لام لایه‌نی چینیکی تر ده‌گرێ. بۆیانه‌ نه‌حه‌مه‌دی خانی خۆی ده‌ره‌به‌گ نه‌بوو به‌لام نوێنه‌ری نه‌ده‌یی چینی ده‌ره‌به‌گی ده‌سه‌لاتداری کورد (میر و حاکمی نه‌ماره‌ته‌کان) بوو. نه‌و سه‌ربه‌خۆیه‌، رێگه‌ ده‌دا به‌ رۆشنپیر که چینیکی خۆی له‌ پته‌وه‌ندی قورده‌ت دا بگزی. بۆیانه‌ هه‌زار و زه‌بیه‌یی و قزلبی - که هه‌زار وه‌ک "سن تغه‌نگدار" نێسیان دیتن (هه‌زار، چۆشتی مه‌جته‌ور، ل ۵۷۷-۵۷۵) - له‌ گه‌ل نه‌وه‌شدا پته‌گی چینه‌یه‌تیان یه‌ک بوو (ورده‌به‌روزی)، رێبازی سیاسی و نه‌ده‌یه‌یان جیاوازی بوو، هه‌ر کامیان له‌ ماوه‌ی ژیا‌نیان دا رێبازی خۆیان گزی. هه‌زار که له‌ ۱۹۴۵ دا ده‌یسکوت "هالسه‌ویکی است خضر راه‌ بجات" (اله‌کۆکه، ل ۱۲) سی سال دوا‌یه‌ ده‌یسکوت "قه‌ت هه‌ینه‌ خه‌تری نه‌بووم کمونیست بم" (چۆشتی مه‌جته‌ور، ل ۵۵۸).

۶- به‌ گه‌یه‌ی لێکۆڵینه‌وه‌یه‌کی که سه‌باره‌ت به‌ بنگه‌ی کۆمه‌لایه‌تی شاعیری کورد کردوومه، له‌ سه‌ره‌تای په‌یدا بوونی شاعیری کوردی هه‌تا سالی ۱۹۱۸، نێسه‌یه‌کی ۶۸.۵٪ شاعیره‌کان له‌ ریزی «رووحانیه‌ت» دا بوون (مه‌لا ۴۴.۲٪، شیخ ۱۷٪، مه‌ولانا و فه‌ق و سۆفی و ده‌رویش ۶.۶٪) و ۲۰.۴٪ له‌ چینی ده‌ره‌به‌گ بوون (به‌گ، ناغا، خان، میر و پاشا) که کۆی نه‌و دووانه‌ ده‌کاته ۸۸.۹٪. ته‌نیا ۴.۷٪ ژن بوون که نه‌وانیش له‌ چینی ده‌ره‌به‌گ بوون. له‌ سالانی دوا‌ی شه‌ری جیهانی بنگه‌ی کۆمه‌لایه‌تی شاعیر و نه‌دیپ و رۆشنپیر به‌رین تر بوو. به‌روانه‌:

Amir Hassanpour, Nationalism..., pp. 75-77, 442-445.

۷- به‌روانه‌ لاپه‌ره‌ی ۱۳۳ی نه‌و کتێبه‌.

۸- حاجی قادر له‌ شیعره‌ به‌ ناوبانگه‌کی - "خاکی جزیر و بۆتان" - ده‌لن:

هه‌ر دوێنی نه‌هلی سوودان هه‌ستانه‌ پێ وه‌گوشتر
ئێسته‌تیکه‌ موسته‌قیللن مه‌حسودی کوللی نه‌دیان
بولغار و صیرب و یۆنان، هه‌م نه‌رمه‌ن و قه‌ره‌طاغ
هه‌ر پێتێجیان به‌ ته‌عه‌دا نا‌ه‌ن به‌ قه‌ددی با‌بان
هه‌ر تێکه‌ موسته‌قیللن، کوللیکی ده‌وله‌تێکن
صاحیبه‌ی جه‌یش و رایه‌ت، نه‌رکانی هه‌رب و مه‌یدان

۹- حاجی له‌ گه‌ل نه‌وه‌شدا به‌ گه‌ی دواکه‌وتوویی (نه‌خۆتنده‌واری، هه‌زاری، بێن به‌شی ژنان له‌ خۆتندن، خورافاتێ دینی و...)

Hsun, ۱۹۳۶-۱۸۸۱)، یک‌تیک له راهبرانی بزوتنه‌وی نده‌یی ۱۹۱۸ ی چین، له درې جیهان‌بینی کونسی کونفوسیوسی رایډی، و له خدایاتی غوږی بؤ گټورنی کومه‌لگه‌ی چین له رتگه‌ی نده‌بیات، و هک نویسه‌ری هره‌گه‌وره‌ی چین ناسرا، و ددوای به‌روه‌ندی چینی گرتکار و زهمه‌تک‌شان‌ی ولاتی غوږی گوت.

۱۱- کوردستان رابسته‌وغو (شینگلایس له عیراق ۱۹۳۲-۱۹۱۷، فهرانسه له سووریا ۴۶-۱۹۱۷) و ناراسته‌وخز له رتیر دهسه‌لاتی کولونیا لیسیم و نیمپریالیسم بووه و لیک‌دانه‌وی سیاستی بزوتنه‌وی ناسیونالیسته‌کانی کوردستان سه‌بار هه‌ دیارده‌یه ندرک‌یک‌کی زور گرینگه. به‌لام له و نویسراوه‌دا، پاسی بؤ چوړنی زه‌بیچی سه‌بار هه‌ به نیمپریالیسم نه‌کر دوه.

۱۲- بؤ کور ته باس‌تیک‌ی پتوه‌ندی نیوان قاموسی په‌کزمانی و پرۆسه‌ی ستاندارد بوونی زمان پروانه:
Amir Hassanpour, Nationalism..., pp. 407-410

۱۳- په‌تی گردن، دیارده‌ی ناپه‌راه‌ری له نیو زمانه‌گان و پتوه‌ندی ژورور دهستی - ژور دهستییه. نو دیارده‌یه هم له زمانی سه‌رکونکروای و هک کوردی دا به دی ده‌کرت هم له زمانی دهسه‌لاتداری و هک فهرانسه‌یی دا که له رتیر زه‌ری شینگلیسی دا مه‌ودای پین تنگ بووه. همه‌و‌ری خه‌لک وشه له زمانی تر و ده‌گرن و ده‌یک‌نه وشه‌ی زمانی غویان، به‌لام رۆشن‌یران و سیاست به دهستان بؤ به‌روه‌ندی دهسه‌لات‌رتی یان به دهسه‌لات گه‌یشتن، پش به پرۆسه‌ی سروشتی گټورانی زمان ده‌گرن. له فره‌هن‌گنوسیی شینگلیسی دا، که زمانی دهسه‌لاتداری دنیا‌یه، هیچ وشه‌تیک به بیانونوی "پتگاهنه بون" و ده‌ره‌نانتین. فره‌هن‌گنوس‌ی په‌تیک‌ری توند و تیری کورد چن نو مافه به غوږی دده‌ا که چند هزار وشه‌ی عه‌ره‌یی و فارسی و ترکی که له شمیری شاعیره‌ کلاسیکه‌کان - سلهیمی سلیمان، مه‌لای جزیری و خانی - و زوړه‌ی شاعیرانی سده‌ی بیست هه‌تا سالانی ۱۹۵ ده‌کار هیندراره له قاموسه‌که‌ی دا تو‌مار نه‌کا، و ده‌ره‌ی بنی؟

۱۴- بؤ کور ته باس‌تیک‌ی نو باپه‌ته پروانه:

Amir Hassanpour, Nationalism..., pp. 397-403

۱۵- پروانه په‌راویری ۵

۱۶- کول‌که‌ پتیک‌ی جیهاسی سزای ده‌ره‌یک‌ی پروا به ته‌خت بوونی زوی بوو. که گاليله (۱۶۴۲-۱۶۶۴) کوتی سه‌یاره‌کان به ده‌وری تاو دا ده‌گه‌رتین، که شسته‌تقیه‌ی پین کرد و بؤ ماوه‌ی هشت سالی ناخبر‌ی ژبانی دمست به‌سه‌ر کرا. جوردانو بروونو (Giordano Bruno, ۱۶۰۰-۱۵۴۸)، فه‌یله‌سوف، شمستیره‌ ناس و ریازی زان، کوتی که یهان (universe) به‌ست نه‌ایه‌ته و، کوره‌ی عه‌رز ناو‌ندی که یهان نییه و، دنیا هر کوره‌ی عه‌رز نییه و، پین نه‌ایه‌ت دنیا ه‌یه. تیتوییه‌کانی بروونو کاری کرد له فه‌لسفه‌ی ده‌وری مؤدیرنیتی و بروونو، و هک ره‌مزی نازادی پروا، بوو په لیلهام بؤ بزوتنه‌وه دیموکراتیه‌کان و به تایبه‌تی بزوتنه‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌یی سده‌ی نو‌زده‌ی‌تالیا.

۱۷- بؤ وینه مه‌سعود محمد پتی وایه له کوردستان دا ده‌ره‌ب‌گایه‌تیی نییه و نه‌وه‌ی که به ده‌له پتی ده‌لین

دوره‌ب‌گایه‌تی، "براکه‌ورایه‌تی و سه‌ره‌ک‌ه‌وزایه‌تییه"، و

ئه‌وانه‌ی واده‌زانن فیژدالی ئه‌ورویا و دوره‌ب‌گی کورد یه‌ک جوورن خه‌یالیتیکی ئه‌فیژوئاوی ده‌خه‌نه‌ فکریانه‌وه
هه‌موو سووده‌کشی بۆ کورد ئه‌ویه‌به‌ راشکاوی له‌عنه‌ت له‌ مردوانی ده‌کریت ده‌واوش ده‌دری به‌ له‌عنه‌ت کردن له
دوره‌ب‌گیتیک که وجودی نیه، به‌ تاییه‌تی له‌ عیراق (مه‌سه‌رود مه‌مه‌د، حاجی قادری کۆچی، به‌شی
سییه‌م، به‌غدا، کۆری زانیاری کورد، ۱۹۷۶، ل. ۳۳۵).

نوسهر، له‌و کتیبه‌ (ل ۲۴۱ هه‌تا ۳۸۲) و له‌ جینی تسردا (مه‌سه‌رود مه‌مه‌د، بۆ ئه‌مه‌ری هه‌سه‌ن پورر له
هه‌ر گوتیه‌ک بێت، به‌غدا، ده‌زگای رۆشنییری و به‌لاکردنه‌وه‌ی کوردی، ۱۹۸۴) له‌سه‌ر دوره‌ب‌گایه‌تی و ده‌نگ دێ، پیتی
هه‌لده‌تی و له‌سه‌ری ده‌گه‌رئ، و هه‌یرش ده‌باهه‌ سه‌ر ئه‌وانه‌ی که ره‌خه‌نه‌ له‌ چه‌وساندنه‌وه‌ و ئه‌ستبداد ده‌گرن. به‌لام بۆ ئه‌وه‌ی قسه‌ی
خۆی به‌لینن و خۆنه‌ره‌وه‌ بۆ لای خۆی رابکێشتن، به‌سه‌که‌ ده‌شێونن، به‌سی تر دێنیه‌ته‌ گۆڕی و ره‌خه‌نه‌ که له‌ لێلایی هه‌لا و به‌گه‌ی دا
شرت و گو‌م ده‌کا. ده‌لتی "هه‌را گه‌وره‌کان" پیاوچاک بوون، کوردایه‌تییان کردوه‌وه، دیره‌خانیان ئاواله‌ و ئاوه‌دان بووه‌ و به‌ناگای
ته‌یکۆشه‌ری چه‌پ و راست بووه. به‌لام ئه‌و قسه‌انه‌ و هه‌زار قسه‌ی و ناتوانن رێگه‌ له‌ ره‌خه‌نی دوره‌ب‌گایه‌تی به‌ی. ئه‌وانه‌ی له
روانگه‌ی دیمۆکراسی یان سوسیالیزم ره‌خه‌نه‌ له‌ دوره‌ب‌گایه‌تی ده‌گرن ئه‌ینکاری و هه‌یان نه‌کردوه‌ که له‌ نێو چینی دوره‌ب‌گ دا ئه‌ینسانی
باش و ئازادیخواز و ته‌یکۆشه‌ر هه‌بوه‌ و هه‌یه. ته‌نانه‌ت زۆر جار به‌سی و ده‌کرئ که دوره‌ب‌گ یان کچه‌ دوره‌ب‌گ و کوره‌ دوره‌ب‌گی
وا هه‌یه‌ له‌ چینی خۆی و ده‌ده‌گه‌ریته‌وه‌ و پشت له‌ به‌ره‌وه‌ندی خۆی و چه‌نه‌ک ده‌کا. گیشه‌ که ئه‌وه‌یه‌: دوره‌ب‌گایه‌تی نێزاسیتیکی
ئابووری-کۆمه‌لایه‌تی-سیاسیه‌. ئه‌و نێزاهه‌، چ له‌ ئابووری دا چ له‌ سیاسه‌ت و پیه‌وه‌ندی کۆمه‌لایه‌تی و کولتووری دا، رێنیه‌تیکی
ئه‌ستبدادییه‌ و رێگه‌ی له‌ دیمۆکراسی بوونی کۆمه‌لگه‌ی کورد به‌یره‌.

۱۸- به‌عه‌زه‌ ته‌یژری دانه‌ریکی بوورژوازی زۆر به‌ راشکاوی ده‌یانکوت ئازادی بۆ چه‌ماوه‌ری خه‌لک نییه‌. بۆ گورته‌ به‌اسنیک
سه‌باره‌ت به‌ بۆ چه‌سونه‌کانی جان میلتن (John Milton, ۱۶۰۸-۷۴) و جان لاک (John Locke, ۱۶۳۲-۱۷۰۴) به‌روانه‌:

Noam Chomsky, *Deterring Democracy*, London, Verso, 1991, pp. 351-405.

۱۹- ناگایی (consciousness) و خۆپسکیتی (spontaniety) دوو مه‌قوله‌ی ماتریالیسمی میژوویین. مه‌به‌ست له‌
خۆپسکیتی پرۆسه‌ی گۆڕانی کۆمه‌لگه‌یه‌ بێ ئه‌وه‌ی ئه‌ینسان ئه‌و پرۆسه‌یه‌ی له‌ پێشدا ناسیین، پێشبینی کردین و ئامانجی بۆ دیاری
کردین و به‌ نه‌خشه‌ و به‌رنامه‌ بیه‌وئ یان به‌توانن بیکۆژن. گۆڕانی میژوویی کاتیه‌تی ناگایانه‌یه‌ که ئه‌ینسان به‌ به‌رنامه‌ و به‌ ئامانج
به‌شداری ته‌یدا بکا. ماركس پیتی و ابو ده‌سمایه‌داری، وه‌ک شکیله‌یک له‌ کۆمه‌لگه‌ی چه‌نایه‌تی، درۆزی کۆمه‌لگه‌ پێش
ده‌سمایه‌دارییه‌کانه‌ و وێکرا "پێش میژووی کۆمه‌لگه‌ی به‌شه‌ری" (prehistory of human society) و به‌ ته‌واو بوونی
خۆی و دامه‌زرانی ناگایانه‌ی کۆمه‌لگه‌ی بێ چه‌ن و بێ چه‌وساندنه‌وه‌، میژووی به‌شه‌ر ده‌ست پێده‌کا.

ده‌سیپیکي ژيان

له سالی ۱۹۲۰ ی زایینی بهرام‌بهر به ۱۲۹۹ ی هه‌تاوی له شاری سابلاغ، مه‌هابادی نیستا له بنه‌ماله‌یه‌کی فه‌قیر و هه‌زار، زه‌بیچی چاوی که‌وته دونیایه‌کی نالوز و پر له زولم و زور.

باوکی سؤفی مینه‌ی کلاودروو پیاویتیکی نه‌دار و به‌نیمان، مه‌زلوم و بن‌نازار، قورئان خوتن و خوشه‌ویستی ناوخه‌لک بووه. هه‌موو رۆژیک بانگی مزگه‌وتی روسته‌م به‌گی داوه، وه‌ک ده‌لین ده‌نگی قورئان خوتندنی زور خوش بووه، سؤفی مینه‌ی جگه‌ له زه‌بیچی که‌یه‌که‌مین نه‌ولادی بووه، دوو کوپ و سێ کچی دیکه‌شی بووه، کوپه‌کانی عه‌بدوللا و محممه‌د و کچه‌کانی فاتم و ره‌عنا و هاجه‌ر بوون. (دوو کچی تریشی هه‌ر به منالی مردوون)

هۆی فه‌قیری و هه‌زاری و باب‌مردن وای له زه‌بیچی کرد هه‌ر له‌یه‌که‌م سالانی لاویه‌تی دا باری گرانی ژیان به‌کۆله‌وه‌گرێ و خۆی به‌به‌رپرسی ژبانی دایکی پیرو خوشکه‌کانی دابنێ، سه‌ره‌پای هه‌موو ته‌نگ و چه‌له‌مه‌ی ژبانی نه‌و سه‌رده‌م بیری خوتندن و عیلم و پیشکه‌وتوویی شه‌شدانگی هۆشی گرتبوو، هه‌ر چه‌ند له‌سه‌رده‌می نه‌و کاتی کووردستان خوتندن و چوونی قوتابخانه‌ تایبه‌تی چینی به‌گژاده، شیتخزاده و مه‌لازاده‌کان بوو، زه‌بیچی خوتندن و چوونی قوتابخانه‌ی له‌بیر نه‌کرد، قوتاییتیکی به‌زبروزه‌نگ و به‌هۆش بوو زور که‌رته‌ هه‌لکه‌وت دوو پۆلی به‌سالی‌ک ته‌واو ده‌کرد، ناخه‌ر جار سالی ۱۳۱۷ ی هه‌تاوی (۱۹۳۸ زایینی) سێ پۆلی هه‌وه‌لی ناوه‌ندی که‌نه‌وکات له‌سابلاغ قوتابخانه‌ی ناوه‌ندی نه‌بوو له‌ورمێ نیمتیحان دا و تیتیدا سه‌ره‌که‌وت.

زه‌بیچی ته‌نیا به‌چوونی قوتابخانه‌ رازی نه‌بووه و له‌هه‌موو هه‌لی‌ک که‌لکی وه‌رگرتوه‌ بۆ وه‌رگرتنی عیلم و خوتندنی هه‌رچی زیاتر، له‌پیشدا نه‌لف ویتکه‌ و قورئانی له‌لای بابی خوتندوه‌وه، قواعیدی عه‌ره‌بی له‌لای مه‌لا بایزی زگه‌راوی فیر بووه و له‌لای

مه‌لا قادری موده‌ره‌سی ده‌رسی جه‌بری خویندوه و هه‌ر نه‌ویش بووه که هه‌ستی نه‌ته‌وه‌په‌روه‌ری تیدا وه‌خه‌به‌ر هیتاوه.

سالی ۱۹۳۲ زایینی (۱۳۱۱ه‌تاوی) کاتیک که ده‌زانی مامۆستا گییو موکریان‌ی هاتوه‌ته‌ سابلاغ و دووکانی عه‌کاسی داناوه، نه‌و فورسه‌ته‌ ده‌قوزته‌وه و ده‌چی له‌ لای زمانی فرانسه‌یی ده‌خوتتی.

له‌ سالی ۱۹۳۷ زایینی (۱۳۱۶ه‌تاوی) له‌ نیداره‌ی فه‌ره‌نگی مه‌هاباد داده‌مه‌زری و له‌ نیش و کاری په‌روه‌رده‌ کردن و باره‌یتانی قوتاییانی شار ده‌بیته‌ مۆره‌یه‌کی شاز له‌و نیداره‌یه‌دا، به‌هۆی سه‌رکه‌وتن و ناویانگی له‌ نیداره‌ی فه‌ره‌نگ، حاجی سالحی شاتری که نه‌و سه‌رده‌م خاوه‌نی نه‌متیازی نه‌وتی مه‌هاباد بوو ده‌عوته‌ی لی ده‌کا که ببیته‌ به‌رپرسی شیرکه‌تی نه‌وتی مه‌هاباد و هه‌روه‌تر به‌ حسیاباتی ته‌جارتخانه و کار و باری نیداری حاجی سالح رابگات، به‌ هۆی ته‌نیا نان ناوه‌ری ماله‌وه و حقوقی زیاتر له‌ لای حاجی سالح یکسه‌ر ده‌عوتی نه‌و قه‌بول ده‌کا و زۆر زوو جیتی خۆی له‌ ناو دلی حاجی سالح ده‌کاته‌وه و ته‌نانه‌ت پاش رۆیشتنی زه‌بیحی له‌ مه‌هاباد و رووخانی کۆمار حاجی سالح ده‌بیته‌ په‌نایه‌ک بۆ دایک و خوشکه‌کانی زه‌بیحی و له‌ رۆژانی نه‌وه‌لی گه‌رانه‌وی نه‌رته‌شی شا بۆ مه‌هاباد هه‌مووان ده‌باته‌ لای خۆی و ناگادارییان لی ده‌کا.

هۆش و زه‌کاوه‌ت و نیستعداد له‌ نیش و کار هاو‌ده‌م له‌ گه‌ل بیری کوردایه‌تی و نیشتمان په‌روه‌ری وا له‌ زه‌بیحی ده‌کا زۆر زیاتر له‌ سن و سالی خۆی بنوینتی و ببیته‌ هاو‌ده‌م و هاو‌ری له‌ گه‌ل زۆر له‌ گه‌وره‌ پیاوانی سه‌رده‌م و هه‌ستان و دانیشتن له‌ گه‌ل که‌سانیک بکا که زۆر له‌ خۆی به‌ عومرتر بوون و ته‌نانه‌ت نه‌و گه‌وره‌ پیاوانه‌ی شار ریز و حورمه‌تی تایبه‌تی بۆ قائیل بن و له‌ هه‌ر کۆر و کۆمه‌لێک که‌ باسی کوردایه‌تی و نیشتمان په‌روه‌ری بیته‌ پیتش ناوی زه‌بیحیش هه‌بیت، له‌ گه‌ل هه‌زار هه‌ر له‌ مندالییه‌وه دۆستایه‌تی ده‌بیت و زۆر جارن به‌یه‌که‌وه که‌ ون بوون له‌ ده‌ورو به‌ری "خه‌زایی" یان دیونه‌وه و بۆته‌ پرسیار بۆ دایک و بابه‌کان که‌ نه‌و جووته‌ نه‌و هه‌مووه‌ به‌یه‌که‌وه ده‌لێن چی؟!

کاتیک هیمنی لاویش له‌ لادی را دیته‌ شار، به‌ هۆی هه‌ستی کوردایه‌تی زۆر زوو به‌ دوا‌ی زه‌بیحیدا ده‌گه‌ری و دیته‌ ناو کۆری ره‌فیقان و له‌ ناو شار دۆستایه‌تی "هیمن و

هه‌زار و بێژهن" ده‌نگ ده‌داته‌وه و گۆیا هه‌ر سێ ناو زه‌بیحی خۆی دایناوه.
 با ئاو‌پێک له‌ پێشه‌کی تاریک و روونی مامۆستا هێمن بده‌ینه‌وه و بزانی‌ن مام
 هێمن خۆی چ ده‌بێژی:

"جێگایه‌کی تریش هه‌بوو که ناکرێ ناوی بێنم. ئه‌و جێگایه‌ مه‌کۆی ئه‌و
 لاوانه‌ بوو که هه‌وای نیشتمانپه‌روه‌ری یان که‌وتبوه‌ سه‌ر. زه‌بیحی و
 ره‌سولی می‌کایلی، قزلبجی و نانه‌وازاده و نیلاهی و سه‌یدی و زۆر که‌سی
 ترم له‌وێ ناسین. هه‌زاریش هه‌ر چه‌ند جاری ها‌تبا شاری به‌ مائی ئیمه‌دا
 ده‌هات. ئه‌و په‌فیقانه‌ کۆری ئه‌ده‌بی پچه‌وکی کوردیان پێک دێنا و به‌
 نه‌هێنی شیعری کوردی یان ده‌خوێنده‌وه‌ ده‌یان نارده‌ کورده‌ستانی عیراق و
 هه‌رچی کتێبی له‌وێ چاپ کرابان بۆیان ده‌هات و ده‌یان دا به‌ منیش."
 (تاریک و روون ل ١٥)

خوو و ره‌وشتی زه‌بیحی و ئیمان به‌ بیروباوه‌ری وای لێکردوه‌ که‌ بۆ پێش بردنی
 نامانج و ئاره‌زووه‌کانی، عه‌لاقاتیکی پان و به‌رین له‌ گه‌ل ئه‌نواعی کۆر و کۆمه‌ل و
 خه‌لکانی زۆر جیا‌واز له‌ یه‌ک پێک بێنی و ئه‌وه‌ بۆته‌ هۆی بردنه‌ سه‌ری هۆش و
 مه‌علووماتی، له‌ لایه‌ک له‌ گه‌ل خوارترین چینی شار تیکلاویه‌کی به‌هێزی هه‌بووه‌ وله‌
 لایه‌کی تر له‌ گه‌ل پیاوه‌ ماقوولان و گه‌وره‌ پیاوان هه‌ستان و دانیشتنی کردوه‌. له‌ گه‌ل
 ئه‌وه‌ش که‌ زه‌بیحی و هاوڕێیانی له‌ ناو کۆمه‌له‌ی ژ. ک به‌ ئالا هه‌لگرانی ناسیونالیزمی
 کورد له‌ رۆژ هه‌لاتی کورده‌ستان ناسراون، ده‌بینین که‌ دۆستایه‌تی باشی له‌ گه‌ل نازه‌ریکان
 هه‌بووه‌ و له‌ زۆر شوێنان زۆر به‌ باشی که‌لکی لێ وه‌رگرتوون بۆ بیر و باوه‌ری کوردایه‌تی
 خۆی و هه‌روه‌تر به‌ هۆی تیکلاوی له‌ گه‌ل ئه‌رمه‌نیه‌کان له‌ شوێنی خۆیدا گه‌وره‌ترین
 یارمه‌تی و که‌لکیان بۆی هه‌بووه‌ وه‌ک له‌ دوایدا باس ده‌کری له‌ چاپکردنی گوڤاری
 "نیشتمان". ئه‌وه‌ش بێ‌نیته‌وه‌ که‌ له‌و تیکلاویه‌ دوو زمان زیاتر فیر بووه‌ و توانیوه‌تی
 زۆر به‌ باشی به‌ تورکی و ئه‌رمه‌نی قسه‌ بکا.

هممو باش دهزانین بیرى کوردایه تی له روزههلاتی کوردستان ناگه پیتته وه سهرده می شه ری عالهمی دووهمم بهلکو نه وه له رۆژگارانی زۆر پیتش شه ری عالهمی یدکه میش وه له و رۆژه وه که کوردستان دابهش کرا به سهر ولاته داگیرکراوه کاندای بیرى نازادی و ولاتی سهر به خۆی کورد له ناو کۆمهلاتی کوردا ههر هه بووه .

بهلام نه و بیره زۆرتر ههر له ناو میرهکان و سهرۆک عهشیره تهکان دایانی چینی ... ووی کۆمهلدا نورگانیزه و رابه ری کراوه و ته نانهت زۆر جار ان که قازانج و به رۆژه و نندی میرتک وه یان سهرۆک عهشیره تیک له گهل حاکمانی ولات و دهوله تانی مه رکه زی یدکی نه گرتوه ته وه یاغی بووه و له شاخی داوه و شه ری چه کداری له گهل حکومه ته مه رکه زییه کان دهست پت کردوه و له دوايشدا بۆ دیتنه وه ی رتگای شه ری، کوردایه تی و زولم و زۆری له خه لک له لایان حکومه ته کانه وه کردوه ته دروشم و خه لکی پت رازی کردوه که دژی حکومه تی مه رکه زی دهست بده نه چه ک و وه ک ده بینین هممو شۆر شه کانی کوردی پیتش شه ری عالهمی دووهمم به شتیه ی ختله کی و کۆبوونه وه له ده وری شتیه ختیک یان سهرۆک عهشیره تیک بووه و هیچ چه شه ته شکيلات و ری و ره سمیتک نه و شۆر شه ی رابه ری نه کردوه و هه مووی هاتوه ته وه سهر نه وه ی که رابه ری شۆر شه که خۆی چه نده به تون بووه و چه ندی کیتشاهه، زور جار انیش به رازی کردنی سهرۆک عهشیره ت و شیه و... هه موو جم و جۆلتیک له کار وه ستاهه و ههر نه وه نده که توانیویه سهرۆک له مه رکه زه وه رازی بکه ن ناو به هه موو ناو رتیکدا کراوه!

شه ری عالهمی دووهمم و بوونی به شتیکى گه وره له دنیا به به ره ی کۆمۆنیزم و پیتشه وتنی عیلم و سه نعه ت و بلاو کردنه وه ی نه خبار له و سهری دنیا بو نه و سهری دنیا و تیکه یشتووی و چوونه سهری شعور و فه می خه لک له و سهرده مه دا، گوئ گرتن له رادیو، خوتنده وه ی رۆژنامه و... کاری کرده سهر کۆمهلاتی کوردستانیش، چینی رووناکبیر و ورده بورژواکانی شار تین و تاقه تیکى تریان خسته خۆ ته نانهت که و تنه نه و باوه ره که چی تر ناغا و به گ و شتیه نالا هه لگریان نه بن. نه وه ههر تابه تی کوردستان نه بوو بهلکو نه وه شۆر شتیک بوو له هه موو دنیا و به تابه ت له ولاتانی دواکه وتوو دهستی پتکردبوو و ههر دههات و به ره و پیتش ده چوو.

له قوربىنىكى ئەو دونىايە، لە سەر خەرىتىە جىھان نوقتە يەكى زۆر پچوک، شارۆچكىتىكى ۱۵۰۰ نەفەرى لە بەشىك لە دواكە وتوتورتىن بەشەكانى ئىران بە نىوى مەھاباد دور لەو ھەرەكەتە نەبوو تەنانت رووناكبير و ورده بورژواى ئەو شوتنە پچووكە چەند ھەنگاويش زۆرتر رۆيشق و دەستيان دا بەردىك كە كەس تا ئەو سەردەم غىرەتى نەدابوو خۆى بىتوانى بەردى وا گەورە ھەلگىز، ھەرچەند لە ئەنجام دا ئەوانىش بەردەكەيان كە نىزىك سەر بىووە لى كەوتەو خوار، يان لىيان خستنه خوار، ديسان نىشىكيان كەرد كە ئەو نوقتە پچووكەى سەر خەرىتىە جىھان و ھا گەورە بکەنەو كە ھەموو دونيا بىناسق و ئىستاش پاش ۵۰ سالان كە متر كەستىك ھەيە ناوى مەھاباد و حكومەتەكەى نەبىستى و كارتىكيان كەرد كە ئىستاش كە متر مەھابادىيەك دەبىنىي كە شانازى بە مەھابادى بوونى خۆى نەكا و ئىستاش كە ئىستايە بە ناوى يەك لە ناوئەدەكانى كورد و كوردایەتى لە ھەموو كوردستان و دونيا ناسراو!

لە ناو ئەو كۆمەلە پچووكەدا دەبى ئىتمە زەبىحى بدۆزىنەو. ئەو يەكىك لەو رووناكبيرانەى سەر بە چىنى خواروى شارەكە بوو كە لە گەل ھاوړىكانى رەجەى شۆرشى نوئى يان بە قسەى ئىستا ناسيوناليزمى كوردیان شكاند، ئەوان لە سەرەتاو بە چەشنىك چوونە پىش كە تەنانت چىنى بەگ و شىخ و ئاغاىان وەك ھاوکارىش قەبول نەدەكەرد چ بگا بە رابەر و پىشەنگ! لەو غافل بوون كە دەرەستى ئەو چىنە ناىەن يان جارى بۆ وان زوویە! لە دەستپىكرا شانس و ئىقبال لە گەل چىنى ورده بورژوا و رووناكبيرى مەھاباد بوو، بە ھۆى شەرى عالەمى، ئىران كەوتە ژىر دەستى ھىزە سوتىند خۆرەكان، رووسەكان لە سەرەو و لە خواروش ئەمريكا و ئىنگلىس خاكى ئىترانىان داگىر كەرد حكومەتى رەزا شا ھىچ ھىز و توانای تىدا نەمابوو لەو ھەش زىادتر شانس بەرەو پىريان چوو كە مەھاباد كەوتە دەستى ھەرسىك لا وە يان دەتوانىن بلىتىن بوو بە ولاتىك كە حاكىمىيەتى ھىچ لایەك تىدا بە تەواوى نەبوو.

زەبىحى و ھاوړىكانى وىستيان بە تەواوى كەلك لەو ئەوزاع و ئەحوالە وەرگرن و تا دەتوانن بە لای كوردایەتى و بىر و ئامانجەكانى خۆيانىدا بشكىن. لە پەيوەندىكى نامەيى لە گەل دوكتۆر ھاشم شىرازى، يەكىك لە ئەندامانى كۆنى كۆمەلەى ژ. ك. و

خه لکى شارى سابلاغ، باسى سهردهمى لاويتى زهبيحى و کومه لهى ژ. ک مان بۆده کا.
له گه ل سپاس و ريز و حورمه تى بى پايانم بۆکا ک دوکتور که ولامى داواکارى که مى داوه،
ليره دا نامه که مى کا ک دوکتور ده خه مه بهر چاوى نتيوهى هيژا:

عبدالولہ رحمان زہبیحی

دوکتور ہاشم شیرازی^۱

عبدالولہ رحمان زہبیحی کوپہ گہورہ کی پیاوڑی کے (سؤفی مینہ) ی ناو ہوو۔ پیشہ سؤفی مینہ کلاو دورین ہوو۔ ہر بڑیہ خہلک لہو سہرہ مدہ (سؤفی مینہ) کلاو درو (یان بانگ دہ کرد۔ ژنانی کورد تاس کلاو کی تاییہ تیان دہ کردہ سہر، کہ بہ وردہ خشل و گولابہ تون و پوول و پوولہ کبی زیر و زبودہ رازایہ وہ۔ سؤفی مینہ خود الیخو شبو و ہستاکاری پہنچہ نہ خشین و دست و دل خاوتنی ہی وینہی نہم نیش و کارانہ ہوو۔ ہر بڑیہ لہ لایہن خہلکی شار و دور و بہری شار، ناو و ناویانگی کی تیکہ لہ بہ قدر و پیز و خوشہ وستی پی ہراہو۔ ناو براو ہتا ما ہر خوشہ وستی و خوشناو و سہرہ راز ژیا۔

عبدالولہ رحمان مرّیہ کی خو رستوی لہ رادہ بہ دہر چالاک و ہل سوپا و ہو کہ ہر لہ سہرہ می کوپ و کالتیدا، پیز و جہو ہر و ژیرایہ تی ی خوادادی خو ی بہ ہم مو لایہک نواند ولہ دلی ماموستاندا جتی کردہ وہ۔ زمانی فہرانسہ لہ گیو موکریانی فیر ہوو، خو بہ خو بہ زمانی ٹینگلیسی و عہرہ بی راہات و بہ ہوئی دوستایہ تی ہر مہر مہنی (فہلہ) کانہ وہ، بہ زمانی نہ وائیش قسہ کی دہ کرد۔ لہ خوتندہ وہ و نووسیندا، بہ چوار زمانی کوردی - فہرانسہ یی - ٹینگلیسی و عہرہ بی، نیازی خو ی بہ ہی گری بہ نہ انجام دہ گہ یاند۔

لہ سالی ۱۳۱۶ء، نو کات کہ من پاش چند سال جی ہشتنی دہرس و مہرہ سہ، لہ پوئی یہ کہ می نامادہ پیدا دہستم بہ دہرس خوتندن کردہ وہ، عبدالولہ رحمان لہ دایرہ ی راہیتان و پہرہ رادہ کردن (ٹیدارہ ی فہرہنگ) دامہ زرا سوو و یہ چہشنی جہر پادہر ہم مو گرفت و کو سیتی کی فہرہنگی دہ تواندہ وہ۔ سہرہ پای پی راگہ یشتنی کاری

۱- لہ گہل سپاس لہ کاک کمریم دانیشیار کہ نو نامہ یی لہ فارسی را کردہ کوردی۔

کهس بووم که هاتمه ریزی حیزی "ژیان کرد"، واته یازدهه مین کهسی کۆمه له بووم و نازناوه کهشم (پرشنگ) بوو. که نویش هه خودی زهییچی بۆی هه لێژاردبووم.

به وربایی و وردیییی و پاشه رۆژبیینه کهی، به چازانی و نه وهستانی تیکه لاو به پاکي و نیمانی پتهو به حیزه کهی، تاقانه یه که بوو که ده گهل هیچکام له نه ندامانی حیزب شیای هه لسه نگاندن نه بوو. ژین و ژیان و ههست و بیرو و هۆشی زهییچی حیزه کهی بوو. شهو و رۆژ به هه مو هان وه ناسه وه تیده کۆشا که نامانجه خاوین و سهوومه نه دکانی دهروونی حیزب پهره پتی بدات. له ناکامدا، پینچ یا شهش مانگ له ههول و هه لسهووانی حیزب تیه پیهو که له لایه ن کۆمیتهی ناوهندی حیزه وه سه فهر بۆ تهو ریزو نه رکي چاپ کردنی یه که مین بلاقۆکی کۆمه له ی "ژیان کرد"، به ناوی (دیاری) ی بهم ته رتیبه خرایه نه ستۆ:

رۆژانه، به رۆژ له مالدای به خهوی و بیروای بیهرا له مالت ده رنه کهوی، شهوانه له چاپخانه ی کابرایه کی هه رمه نی (قه له)، که دهسته برای عه بدوله حمان و دۆستی کوردان بوو، ته نی و ته نیسا خه ریکی پیت چین و چاپی بلاقۆکی حیزب بیی، هه ر له هه مان کۆبوونه وه دا که نه م نه رکه یان خسته نه ستۆی نهو، مینان بۆ نهو ماوه یه به جیگرپی نهو هه لێژارد و نه رکي سه کرتیریی حیزبیان به من نه سپارد.

عه بدوله حمان به ههول و هه لسهووانی کهی له راده به دهرو به چه رمه سه ره ییه کی له بران نه هاتوو، له ماوه یه کی نه هینه کورتدا، نه رکي سه رشانی به شانازی به نه نجام که یاند و یه که مین کۆفاری (J. K)، به زمانی کوردی، له سای خۆپاگری و خۆبه ختکردنی نه م پیاوه تیکۆشه ره، که وته دهست و باوهشی که رمی خه لکه وه.

نه م به سه رهاته، سه رجه م، هه تا کۆتایی سالی ١٣٢٣ و بهر له نه ندام بوونی خودالیه خۆشبوو قازی محمد له حیزب، هه ر هه مووی نه یینی و شاراو به پتوه ده چوو. له سالی ١٣٢٤ دا، خوادالیه خۆشبوو قازی محمد وهک نه ندامی (J. K) وه رگیرا و خه باتی حیزب هاته روو و به تاشکرا دهست پتی کرا.

رووسه کان که له مه لبه نددا دهست و بالیان ئاواله تر و دهست رۆیشتووتر بوون، به نیشان دانی یارمه تی و هاریکاری، خۆیان له حیزب نزیک کرده وه و سه ره نجام له دهستیان

هات و توانیان که حیزب له رچه و رتبارزی خوی لار که نه وه و بیخه نه سر ری و رتبارزی
ویست و خواستی خویان، ته نانهت هه به پیداکرتنی نه وانیش بوو که ناوی "ژیان کرد"
گؤړا و بوو به دیموکراتی کوردستان. عه بدولر حمان زه بیچی په کتیک له و که سانه بوو که
به گؤړانی ناوی حیزب پازی نه بوو.

بۆچوونی نه و به تیکرایي نه وه بوو که ده بی له هه مسوو هه ل و منه رجیکدا به
قازانجی گه ل که لک و هریگری و عه بدایه تی و گوی رایه لی له سیاسه ته کانی رۆژه لات
و رۆژناوای به قازانجی نه ته وهی خوی نه ده زانی.

دیاره بۆچوونه کانی نه و سه ره سه ر راست بوون. نیمه که وتینه دوی سیاسه تی
سؤقییه ت و تامه که ییشمان چیتشت. عه بدولر حمان زه بیچی له رتزی که سانیکدا بوو که
دهی زانی ده وله تی نیران جتی به قا و مه قانه نییه و هه ر که هیز له ولات به رتینیتته وه،
ده ست ده کا به کوشتار و پیاو گوی، هه ر بۆیه به ره و عیراق له نیران ده ره کوت.

له عیراق، هاوکار و هاو فکری لایه نه که ی برایم نه حمده - دوکتور که یلانی
زاده - جه لال تاله بانی - عومر مسته فا (عومر ده بابا) - عه لی عه سه کری و هاو پتیانی
نه وانی به نه تینی ده کرد و به لای نه وانیش وه جتی رتیز و نیحیرام بوو.

له سالی ۱۹۶۷ دا (۱۹۶۴ - دانهر)، کاتیک که گروپی ناوبراو له مه لا مسته فا
جیا بوونه وه و ده گه ل هیزی پتشمه رگی خویان روویان کرده نیران، عه بدولر حمان
ده گه لیان نه بوو. به لام له ماوه ی مانه وه ی نه وان له نیراندا، یه ک دوو دیداری به نه تینی
لن کردن و هه ر له یه کتیک له و سه فهرانه شی دا بوو که سه ردانیکمی منیشی کرد و قه رار
وابوو دیدن و دیداری تریشمان هه بی، به لام به داخوه دهستی نه دا و قه تم نه دیتته وه.

له عه بدولر حمان زه بیچی، نه و مه زنه پیاوه بی ناو و نیشانه، که هه مسوو هان و
هه ناسه و هه ست و نه ستی خوی ده به ر ناوات و هیوای پیروزی نه ته وه که ی مراند،
نامه یه کی یادگاریم لتی ماوه، که نه واکتیبیه که ی ده که مه په یوه ستی نه و نامه یه ^۱.

زهبيحی و کۆمهلهی ژ.ک

سالانی ١٣١٦ و ١٣١٧ و... ١٣٢٠ (١٩٣٧، ١٩٣٨، ...١٩٤٢) ده‌ورانی چه‌په‌لی حوكمی ره‌زا شا و ده‌ورانی نێفه‌ك هه‌لبڕینی شه‌لوازی كوردی و قه‌ده‌غه بوونی زمانی كوردی و چه‌ك كردنی عه‌شایر و ناغاواتی كوردی، به‌هۆی هه‌لیگرساندنی شه‌ری عه‌اله‌می دووهم ورده‌ و ده‌ به‌ره‌و كزی و لاوازی ده‌رۆشت له‌ ده‌ست پێكرا ره‌زا شا به‌ لایه‌نگری كردن له‌ ئه‌لمانی نازی زۆر ئومێدوار بوو به‌ پشت نه‌ستوری و مله‌وپی خۆی، به‌لام ره‌وه‌ندی شه‌ر له‌ ناخه‌ركاندا ته‌واو وه‌رسوواوه و تا ده‌هات به‌ لای هێزه‌ سوێند خۆره‌كاندا ده‌رۆشت و نه‌وه له‌ كز بوون و وه‌له‌رزه‌ كه‌وتنی پایه‌كانی حكوমে‌تی ره‌زا شا كه‌ لایه‌نگری هێزی ئه‌لمانیای ده‌كرد، شوێنه‌واری خۆی دانا و هێزه‌كانی ئینگلیس و نه‌مريكا ده‌بوو به‌ رێگای ئێراندا یارمه‌تی بگه‌یێننه‌ سۆڤیه‌ت، نه‌وه بوو به‌ به‌یاریك به‌ بێ سێ و دوو لێ كردن كه‌ ئێران له‌ لایان هه‌ر سێ ولاته‌وه‌ داگیر كړیت و هێزه‌كانی نه‌مريكا و ئینگلیس له‌ جنووب و هێزی سۆڤیه‌ت له‌ باكوڕ بێته‌ ناو خاکی ئێران.

كۆز و كۆمه‌له‌ رووناكبیر و نیشتمان په‌روه‌رگانی شاری مه‌هاپاد كه‌ تا ئه‌و سه‌رده‌م هه‌ر به‌ له‌ ده‌وری یه‌ك كۆوه‌بوون و شێعر خۆتێندنه‌وه ... تێپه‌ر ببوو ئیتر چی تر به‌م شێوه‌یه‌ كۆلی دلیان دانه‌ده‌مركا، ده‌بوو هه‌نگاوێك بنین، ئه‌ویش چ هه‌نگاوێك؟! ناخۆ ده‌یانزانی ئه‌و كات كه‌ وه‌رێ كه‌وتن به‌ره‌و باغه‌كه‌ی حاجی داود تا قه‌سه‌یه‌کی حیسابی له‌ كار و باریان بكهن ئه‌و هه‌نگاوه‌یان له‌ مێژوودا ده‌نووسرێ و سه‌دان لاپه‌ره‌ی مێژووی كوردیان پێ ره‌ش ده‌بێته‌وه؟! ناخۆ بۆ خۆیان ده‌یانزانی كه‌ ئه‌وان ده‌بنه‌ ره‌چه‌شكینی بیرى ناسیونالیزم و شوێشی نوێی كوردستان؟! ناخۆ ده‌یانزانی ئه‌و به‌رده‌ی خه‌ریكن هه‌لیگرن له‌ تاچه‌ت و توانای شان و بالیا‌ندا هیه؟! وه‌یان له‌ حه‌ولی دیتنه‌وه‌ی پشتیوانی‌كی به‌ توانا‌تر له‌ خۆیان؟! ناخۆ قه‌ت بی‌ریان له‌وه‌ كرده‌بووه‌ ئه‌و ریسازه‌ی وان چه‌ند دوژمنی ده‌ر و ژوری هیه؟! ناخۆ ده‌یانزانی كه‌ له‌ سه‌ر كێ وه‌ك دۆستی كورد ده‌بێ پێ داگرن؟! ئه‌و په‌رسیاران‌ه‌و

نیداری، هر کات که پۆلیک بێ مامۆستا ده‌مایه‌وه، جیتی به‌تالی مامۆستای پرده‌کرده‌وه. به‌باشترین شتیوه به‌پۆلته‌نی مه‌درسه‌ راده‌گه‌یشت و زۆریه‌ی گوتار و بابه‌ته‌کان به‌قه‌له‌می به‌توانای نه‌و ده‌نووهران و پۆلته‌نه‌که‌ی زۆر ئاپروومه‌ندان به‌پتوه‌ ده‌برد. له‌ به‌رنامه‌کانی هونه‌ری قوتابییه‌کانیشدا، هه‌میشه‌ یاریکار و ده‌ستی راستی مامۆستایانی مه‌درسه‌ بوو.

من له‌ باری خۆتندن و له‌ باری وه‌رزدا یه‌کتیک له‌ شاگرده‌ هه‌ره‌ باشه‌کان بووم و هه‌موو سالتی گۆلی سه‌رتۆپی کلاس ده‌هاته‌ده‌ر، هه‌رله‌ به‌ر نه‌مه، ناو پراو بوو به‌ ده‌سته‌ برایه‌کی زۆر گه‌رم و گوپی من، چه‌ندیک راپوردد، کارامه‌یی، زیره‌کی، پاکی و پشت گه‌رمییه‌کانی نه‌و بوون به‌هۆی نه‌وه‌ که‌ حاجی سالحی شاتری به‌ مانگانه‌یه‌کی باشتر له‌ مانگانه‌ی نیداره‌ی فره‌هنگ، له‌ به‌شی به‌پتوه‌به‌رایه‌تیی شه‌ریکه‌ی نه‌وت نیشی پێ بسپێرت. ئه‌ویش سه‌ره‌پای به‌پتوه‌بردنی هه‌موو ئه‌رك و ئیشه‌کانی شه‌ریکه‌ی نه‌وت، توانی ده‌فته‌ری بازرگانیه‌که‌ی حاجی شاتریش به‌ باشترینی شتیوه‌ هه‌لسووێتی.

که‌ لاوتۆی سالی ۱۳۲۰، هیزی سۆتند خۆره‌کان له‌ ئیراندا جێگیر بپوون. مه‌هاباد ته‌نیا شاریک بوو له‌ ئیراندا که‌ هیزی هه‌ر سه‌ی ولاتی داگیرکه‌ر (رووسییه - نه‌مه‌ریکا - ئینگلیس) ی تی خرابوو.

له‌ هاوینی سالی دوا‌دا، حیزی "ژیان کرد" که‌ کورت کراوه‌وه‌که‌ی به‌ دوو پیتی (K . J) ده‌هاته‌ نیشان‌دان، له‌ لایه‌ن ده‌ نه‌فه‌ر کوردی مه‌هابادی و به‌ به‌شداری نه‌فسه‌ریکی کوردی عێراقی به‌ناوی میر حاج، له‌ یه‌کتیک له‌ باغه‌کانی شاری مه‌هاباد دامه‌زێندرا. عه‌بدوڵه‌حمانی زه‌بیچی یه‌کتیک له‌و ده‌ که‌سه‌ بوو و هه‌ر له‌ هه‌مان کۆبوونه‌وه‌شدا، وه‌ک سه‌کرتیری کۆمیته‌ی ناوه‌ندی دیاری کرا. نازناوه‌که‌ی له‌ (J . K) دا، بێژهن بوو.

باشم له‌ بیه‌ره، ئیواهری هه‌ر نه‌و پۆژهی که‌ حیسزب پێک هات، پاش کۆتایی کۆبوونه‌وه‌که‌ پێ و راست هاته‌ سه‌ردانی من و که‌ لاله‌بوونی حیزی بۆ باس کردم و پێشێی گوتم که‌ ناماده‌ بێ به‌ زووترین کات پێ و ره‌سمی سۆتند خواردنم له‌ به‌ره‌ و ده‌بی به‌ جیتی بێنم. پاش دوو پۆژی تر، له‌ مالی خوداڵتخۆشبوو محه‌مه‌د نانه‌وازاده، به‌ شتیاوتیکی زۆر به‌جێ سۆتندم خوارد و به‌هۆی رێتۆنی و ناساندنی خودی عه‌بدوڵه‌حمانی زه‌بیچی، یه‌که‌م

کهس بووم که هاتمه ریزی حیزی "ژیان کرد"، واته یازدهه مین کهسی کۆمه له بووم و نازناوه کهشم (پرشنگ) بوو. که نویش هه خودی زهییچی بۆی هه لێژاردبووم.

به وریایی و وردیینی و پاشه رۆژبیینه کهی، به چازانی و نه وهستانی تیکه لاو به پاکی و نیمانی پتهو به حیزه کهی، تاقانه یه که بوو که ده گهل هیچکام له نه ندامانی حیزب شیای هه لسه نگاندن نه بوو. ژین و ژیان و ههست و بیر و هۆشی زهییچی حیزه کهی بوو. شهو و رۆژ به هه مو هان وه ناسه وه تیده کۆشا که نامانجه خاوین و سهوومه نه دکانی دهروونی حیزب پهره پتی بدات. له ناکامدا، پینچ یا شهش مانگ له ههول و هه لسهوێانی حیزب تیهپه ببوو که له لایه ن کۆمیتهی ناوهندی حیزه وه سه فهر بۆ تهو ریزو نه رکی چاپ کردنی یه که مین بلاقۆکی کۆمه له ی "ژیان کرد"، به ناوی (دیاری) ی بهم ته رتیه خرایه نه ستۆ:

رۆژانه، به رۆژ له مالدایه بخواه و بیرای بیره له مالدایه کهوتی، شهوانه له چاپخانه ی کارایه کی هه رمه نی (قه له)، که دهسته برای عه بدوله حمان و دۆستی کوردان بوو، ته نی و ته نیسا خه ریکی پیت چین و چاپی بلاقۆکی حیزب بیی، هه ر له هه مان کۆبو نه وه دا که نه م نه رکه یان خسته نه ستۆی نهو، مینان بۆ نهو ماوه یه به جیگرایی نهو هه لێژارد و نه رکی سه کرتیری حیزیان به من نه سپارد.

عه بدوله حمان به ههول و هه لسهوێانیکی له راده به دهه و به چه رمه سه ره ییه کی له بران نه هاتوو، له ماوه یه کی نه هینه کورتدا، نه رکی سه رشانی به شانازی به نه نجام که یاند و یه که مین کۆفاری (J. K)، به زمانی کوردی، له سای خۆپاگری و خۆبه ختکردنی نه م پیاوه تیکۆشه ره، که وته دهست و باوهشی که رمی خه لکه وه.

نه م به سه رهاته، سه رجه م، هه تا کۆتایی سالی ١٣٢٣ و بهر له نه ندام بوونی خودالیه خۆشبوو قازی محمد له حیزب، هه ر هه مووی نه یینی و شاراو به پتوه ده چوو. له سالی ١٣٢٤ دا، خوادالیه خۆشبوو قازی محمد وهک نه ندامی (J. K) وه رگیرا و خه باتی حیزب هاته روو و به تاشکرا دهست پتی کرا.

رووسه کان که له مه لبه نددا دهست و بالیان ئاواله تر و دهست رۆیشتووتر بوون، به نیشاندانی یارمه تی و هاریکاری، خۆیان له حیزب نزیک کرده وه و سه ره نجام له دهستیان

هات و توانیان که حیزب له رچه و رتبارزی خوی لار که نه وه و بیخه نه سهر ری و رتبارزی ویست و خواستی خویان، ته نانهت هه به پیداکرتنی نه وانیش بوو که ناوی "ژیان کرد" گؤرا و بوو به دیموکراتی کوردستان. عه بدولر همان زه بیچی یه کتیک له و که سانه بوو که به گؤرانی ناوی حیزب پازی نه بوو.

بۆچوونی نهو به تیکرایی نهو بوو که ده بی له هه مسوو هه ل و منه رجیکدا به قازانجی گه ل که لک و هریگری و عه بدایه تی و گوی رایه لی له سیاسه ته کانی رۆژه لات و رۆژناوای به قازانجی نه ته وه ی خوی نه ده زانی.

دیاره بۆچوونه کانی نهو سهر به سهر راست بوون. ئیمه که وتینه دوا ی سیاسه تی سۆفیه ت و تامه که ییشمان چیشته. عه بدولر همان زه بیچی له رتزی که سانیکدا بوو که ده ی زانی ده وله تی ئیران جتی به قا و مه قانه نییه و هه ر که هیز له ولات به رزینیتیه وه، ده ست ده کا به کوشتار و پیاو گۆزی، هه ر بۆیه به ره و عیراق له ئیران ده ره کوت.

له عیراق، هاوکار و هاو فکری لایه نه که ی برایم نه حمه د-دوکتور که یلانی زاده-جه لال تاله بانی-عومر مسته فا (عومر ده بابه)-عه لی عه سکه ری و هاو پیتیانی نه وانی به نه یینی ده کرد و به لای نه وانیش وه جتی رتزی و ئیحتیرام بوو.

له سالی ١٩٦٧ دا (١٩٦٤-دانه ر)، کاتیک که گروپی ناوبراو له مه لا مسته فا جیا بوونه وه و ده گه ل هیزی پتشمه رگی خویان روویان کرده ئیران، عه بدولر همان ده گه لیان نه بوو. به لام له ماوه ی مانه وه ی نه وان له ئیراندا، یه ک دوو دیداری به نه یینی لی کردن و هه ر له یه کتیک له و سه فهرانه شی دا بوو که سه ردانیکی منیشی کرد و قه رار و ابوو دیدن و دیداری تریشمان هه بی، به لام به داخوه دهستی نه دا و قه تم نه دیته وه.

له عه بدولر همان زه بیچی، نهو مه زنه پیاوه بی ناو و نیشانه، که هه مسوو هان و هه ناسه و هه ست و نهستی خوی ده به ر ناوات و هیوای پیروزی نه ته وه که ی مراند، نامه یه کی یادگاریم لیتی ماوه، که نهوا کۆپییه که ی ده که مه په یوهستی نهو نامه یه^١.

زهبيحی و کۆمهلهی ژ.ک

سالانی ١٣١٦ و ١٣١٧ و... ١٣٢٠ (١٩٣٧، ١٩٣٨، ...١٩٤٢) ده‌ورانی چه‌په‌لی حوكمی ره‌زا شا و ده‌ورانی نێفه‌ك هه‌لبه‌ینی شه‌لوازی كوردی و قه‌ده‌غه بوونی زمانی كوردی و چه‌ك كردنی عه‌شایر و ناغاواتی كوردی، به‌هۆی هه‌لیگه‌سه‌اندنی شه‌ری عه‌اله‌می دووهم ورده‌ و ده‌ به‌ره‌و كزی و لاوازی ده‌رۆشت له‌ ده‌ست پێگه‌را ره‌زا شا به‌ لایه‌نگری كردن له‌ ئه‌لمانی نازی زۆر ئومێدوار بوو به‌ پشت نه‌ستوری و مله‌وپی خۆی، به‌لام ره‌وه‌ندی شه‌ر له‌ ئاخه‌ركاندا ته‌واو وه‌رسوڤاوه‌ و تا ده‌هات به‌ لای هێزه‌ سوێند خۆره‌كاندا ده‌رۆشت و نه‌وه‌ له‌ كز بوون و وه‌له‌رزه‌ كه‌وتنی پایه‌كانی حكومه‌تی ره‌زا شا كه‌ لایه‌نگری هێزی ئه‌لمانیای ده‌كرد، شوێنه‌واری خۆی دانا و هێزه‌كانی ئینگلیس و نه‌مريكا ده‌بوو به‌ رێگای ئێراندا یارمه‌تی بگه‌یه‌تته‌ سوڤیه‌ت، نه‌وه‌ بوو به‌ به‌یاریك به‌ بێ سێ و دوو لێ كردن كه‌ ئێران له‌ لایان هه‌ر سێ ولاته‌وه‌ داگیر كریه‌ت و هێزه‌كانی نه‌مريكا و ئینگلیس له‌ جنووب و هێزی سوڤیه‌ت له‌ باكوور یه‌تته‌ ناو خاکی ئێران.

كۆز و كۆمه‌له‌ رووناكبه‌یر و نیه‌شتمان په‌روه‌رگانی شاری مه‌هاپاد كه‌ تا نه‌و سه‌رده‌م هه‌ر به‌ له‌ ده‌وری یه‌ك كۆوه‌بوون و شێعر خۆتێنده‌وه‌ و... تێپه‌ر ببوو ئیتر چی تر به‌م شێوه‌یه‌ كۆلی دلیان دانه‌ده‌مركا، ده‌بوو هه‌نگاوێك بنین، ئه‌ویش چ هه‌نگاوێك؟! ئاخۆ ده‌یانزانی نه‌و كات كه‌ وه‌رێ كه‌وتن به‌ره‌و باغه‌كه‌ی حاجی داود تا قه‌سه‌یه‌كی حیسابی له‌ كار و باریان بکه‌ن نه‌و هه‌نگاوه‌یان له‌ مێژوودا ده‌نووسرێ و سه‌دان لایه‌ره‌ی مێژووی كوردیان پێ ره‌ش ده‌بێته‌وه‌؟! ئاخۆ بۆ خۆیان ده‌یانزانی كه‌ نه‌وان ده‌بنه‌ ره‌چه‌شكینی بیری ناسیونالیزم و شوێشی نوێی كوردستان؟! ئاخۆ ده‌یانزانی نه‌و به‌رده‌ی خه‌ریكێ هه‌لیگه‌رن له‌ تاچه‌ت و توانای شان و بالیا‌ندا هیه‌؟! وه‌یان له‌ حه‌ولی دیتنه‌وه‌ی پشتیوانیكی به‌ توانا تر له‌ خۆیان؟! ئاخۆ قه‌ت بیریان له‌وه‌ كرده‌بووه‌ نه‌و ریه‌سازه‌ی وان چه‌ند دوژمنی ده‌ر و ژوری هیه‌؟! ئاخۆ ده‌یانزانی كه‌ له‌ سه‌ر كێ وه‌ك دۆستی كورد ده‌بێ پێ داگه‌رن؟! نه‌و په‌رسياران‌ه‌و

سه‌دان پرسیاری تر نیتستا بوو ته جیتی لیکولینه‌وه و بیرویاوهری جیاواز له نیتوان ده‌یان میژوو نووسی خویی و بیتگانه.

له رۆژی ۲۵ گه‌لاوړی ۱۳۲۱ (۱۶ نووتی ۱۹۴۲) زهیبی هاورئ له گهل:

حوسین فروهر - عبدلوله‌رحمان نیمامی - عبدلولقادر موده‌ره‌سی - نه‌جمه‌دین ته‌وحیدی - محمده نانه‌وازاده - عدلی مه‌حمودی - محمده نه‌سحابی - عبدلوله‌رحمان که‌یانی - سه‌دق حه‌یده‌ری و قاسم قادری به‌ره‌و باغی حاجی داوود له نیزیک مه‌هاباد وهری که‌وت. له لای زور که‌سان نه‌وه چوونی سه‌یران و رابواردنی ره‌فیقان به‌ یه‌که‌وه بوو، به‌لام له راستیدا نه‌وانه چهن‌دین سال بوو به‌ یه‌که‌وه له کور و کومه‌لاند، لهو مال و نه‌و مال، لهو شوتن و نه‌و شوتن به‌ یه‌که‌وه له کوردستان و نیشتمانه‌ داگیرکراوه‌که‌یان دوا بوون و زور جارن به‌ یه‌که‌وه نووسراوه‌ی کوردی و شتعر و رۆژنامه‌کانی خوارووی کوردستانیان خوتند بوووه (یه‌ک‌یک لهو نووسراوانه‌ی که‌ بویان ده‌هات گۆفاری "زاری کرمانجی" بوو که‌ له ره‌واندز سالانی ۱۹۲۶-۱۹۳۰ له لایه‌ن حوزنی موکریانی ده‌رده‌چوو) و نال و گۆری بیر و باوره‌یان کرد بوو. به‌لام نه‌و جاره‌ ده‌بوو له گهل یه‌کتر قسه‌ی ناخر بکه‌ن و هه‌موو به‌ یه‌که‌وه ناوی خوای لی بیتنو و هتیزان بکه‌نه‌ یه‌ک و هه‌موو به‌ یه‌که‌وه شانی وه‌به‌ر خه‌ن، هه‌ر واشیان کرد له گه‌رانه‌وه‌دا باریان قورس بوو هیچکامیان حوسین، عبدلوله‌رحمان، محمده و... نه‌بوون، هه‌موو یه‌ک ناویان هه‌بوو "کومه‌له‌ی ژیکاف". هه‌موو به‌ یه‌که‌وه سوتندیان خواردبوو به‌ نالای کوردستان و قورنان و شه‌رف و شمشیر، که‌ خه‌یانه‌ت به‌ کومه‌له‌که‌یان نه‌که‌ن.

با بزانیان ماموستا هتیم لهو باره‌وه له تاریک و روون دا ده‌لتی چی:

تا رۆژی ۲۵ گه‌لاوړی ۱۳۲۱ - ۱۶ ی نابی ۱۳۴۲ کومه‌له‌ی «ژیک» دامه‌زرا. نه‌وانی نه‌و کومه‌له‌یان دامه‌زراند دۆستانی پتشیوی من بوون. من لهو سهر و به‌ندی دا له تهرتیز بووم و له رۆژی دامه‌زرانی کومه‌له‌دا حوزوورم نه‌بوو، که‌ هاقه‌وه به‌ هوی زه‌یبی که‌ له میژ سال بوو دۆست بووین به‌ کومه‌له‌ ناستندرام. له مالی یه‌ک‌یک له دۆسته‌کانی خوم که‌ پاشان زانیم نه‌ندامی ژماره‌ یه‌کی کومه‌له‌یه‌ و به‌راستی تیکۆشه‌رتکی به‌ جه‌رگ و نازا و نه‌به‌ز و کۆلته‌ده‌ر بوو، به‌ قورنان و به‌ نالای

کوردستان و به شه‌ره‌في خۆم و به شمشير سوتنديان دام که به زمان و به قه‌لم و به نيشاره خه‌يانه‌ت به نه‌ته‌وه‌ي کورد و نه‌ندامي کۆمه‌له نه‌که‌م. ناوي نه‌هيتي حيزيم «هيتم» بوو و ژماره‌ي نه‌ندامه‌تيم - ٥٥٠ - . من هه‌قم نه‌بوو هيچ له‌وان بيرسم. به‌لام نه‌وان نه‌وه‌نده‌يان موخانه به من بوو، پتم پلتن، هه‌زاريش نه‌ندامي کۆمه‌له‌به و خۆت له کن نه‌و مه‌شاره‌وه، نه‌وه‌ش به‌و را‌ده‌گه‌يه‌نين.

به‌و جو‌ره من له ژباني کۆمه‌لايه‌تي و سياسي و نه‌ده‌بيم دا پتم نايه قۆناختيکي نۆي. نه‌ندامه‌تي کۆمه‌له‌ي "ژ.ک" گۆرانيکي سه‌يري به سه‌ر من دا هيتا.

له دايتک بووني کۆمه‌له‌ي ژ.ک گۆراني ته‌نيا به سه‌ر مام هيتم دا نه‌هيتا به‌لکو گۆراني به سه‌ر هه‌موو کوردستان دا هيتا. له ماوه‌يه‌کي زۆر کورت دا سه‌دان کوردي شو‌شگيتر له خۆماکو‌را بگه‌ره هه‌تا کرمانشان و کامياران گۆرانيان به سه‌ر دا هات و سوتنديان بۆ کۆمه‌له‌ خوارد.

جيتگاي سه‌رنجه کاتيک کۆمه‌له دامه‌زراو و ده‌ستي به نيش کرد حکومه‌تي تاران له کوردستان زۆر لاواز و بتي توانا بوو. هه‌يزه سوتند خۆره‌کان، سو‌فقيه‌ت له باکوور و نه‌مریکا و ئينگليس له جنوب ئيرانيان داگير کرد بوو، به‌لام کۆمه‌له وه‌ک رتي‌خواه‌يه‌کي زۆر نه‌هيتي و به شتيوه‌ي کاري ته‌نزيمي نيشي ده‌کرد و خۆي ناشکرا نه‌ده‌کرد! له گه‌ل نه‌وه‌ش که زۆر جم و جۆلي له کوردستان پيدا ببوو و که‌س شه‌رمي له ده‌وله‌تي مه‌رکه‌زي نه‌ده‌کرد و ته‌نانه‌ت زۆر له سه‌روک عه‌شيره‌ته‌کان و پياوه ماقولاني مه‌ها‌باد و قازي محه‌مه‌ديش به بتي نيجازه‌ي ده‌وله‌تي مه‌رکه‌زي سه‌فه‌ري باکو‌يان کردبوو و هه‌تا رووداو‌ه‌کاني باشو‌وري ورمي و سو‌ما و برا‌دۆست و... رووي دا بوو و ولات به ته‌واوي ئالوز و به‌ره‌لا بوو، ژانده‌ر مه‌ و پۆليسي شا هيچ ده‌سه‌لاتيان نه‌بوو، کۆمه‌له‌ي ژ.ک له سه‌ر نه‌وه که هيچ نه‌ندامتيک له سني نه‌ندام زياتر نه‌ناسي پيتي داده‌گرت. بۆ زۆرتر هه‌تانه پيش چاوي نه‌وزاع و نه‌حوالي نه‌و سه‌رده‌مي کوردستان له شيعره‌که‌ي مامۆستا هه‌زار باشتر نايينه‌وه که خوتنه‌ره‌وه‌ي هه‌يژا بتواني را‌ده‌ي ده‌سه‌لاتي حکومه‌تي په‌هله‌وي له کوردستان بپنيتيه پيش چاو. مامۆستا هه‌زار ساليک پيش دامه‌زراني کۆمه‌له‌ي ژ.ک حکومه‌تي شه‌ه‌نشاهي ئاوا ته‌وسيف ده‌کا:

"به بلاو بوونى دوو پهړ ناگاهى بوو بلاو نهرته شى شه هه نشاهى"

له سهر كومه لهى ژك به داخوه زور شت به دهسته وه نيبه هوى نه وه ش ده كړى
چند سده بى هه بى:

١ - دواى رووخانى كۆمار هه رچى سهند و به لگه كه له لاي خلك بوو سوتيندار
و له بهين چوون.

٢ - نهو خه لكانه ي كه له بناغه دانهرانى كومه له بوون يان كوژران و يان بى
دهنگى ته واويان سهاره ت به كومه له گرته پيش، تهنات به شتيك له بناخه دانهرانى
كومه له هه دواى تيكچوونى كومه له و پتيك هاتنى حيزى ديموكرات به ته واوى وازيان
هينا و ژيانى ناسايان گرته پيش.

٣ - زوره ي نهو شتانه ي كه له سهر كومه له نووسراون له پيش دا به دهستى
نووسهرانى بيتگانه نووسراوه و له زمان وانهوه كراوه ته كوردى و نهوانيش به وردى له
هه موو شتيك حالى نه بوون و يان له سهر قسه ي نهو و نهو كه هاتوون بو ناوچه و پاش
چند سال تپه ربوون له واقعه كان شتيان نووسيوه.

٤ - نه بوونى هيچ ريكخراوه يه كى سياسى چالاك و دلسوز، دواى رووخانى
كۆمارى كوردستان و بايه خ نه دان به كوكرده وهى سهندده ميژووييه كان له لايه تاقه
ريكخراوى روژ هه لاتى كوردستان يانى حيزى ديموكراتى كوردستانى ئيران و به تاييه ت
بى نه هميه ت گرته كومه لهى ژك له لايه رابه رانى نهو حيزه كه ساليانى سال به
دواى رووخانى كۆمارى كوردستان له ژير نفوزى حيزى توده و دژى مه سه لهى
ناسيوناليستى كورد بوون، هه ر چند خزان به درژه پتده رانى كومه لهى ژك ده زان!

٥ - تاقه كه سيك له بناخه دانهرانى كومه لهى ژك كه دواى رووخانى كۆمارى
كوردستان هه لسوراو و ژيانى ته واووه ختى سياسى هه بوو و چالاكانه له رووداو ه كانى
هه موو به شه كانى كوردستان دا بوو عه بدولپه حمانى زهبيحى بوو. كه نه و يش به داخوه
له بلاو كرده وهى بيسره ورييه كانى خوى دهوارد. رهنكه نه گه ر نووسراوه كانى زهبيحى
له سهر كومه له و كۆمارى كوردستان سالانى ٤٢ - ٤٦ وده ست كه ون زور شتى

ميژووييمان بۆ راست كاتهوه. (خۆي باسي نهو نووسراوانهي كردوو له لاي من كه نهوده م سالي ١٩٧٩ حازر به بلاوكردهويان نهبو)

بهلام بهخوشييه وه هينديك سهراچاوه و بيرهوهري هه ن كه تا رادهيك نهگهر مرۆف خۆي پتوه ماندوو بكا و لتي بكوليتتهوه، دهكري به زۆر راستي ميژوويي بگهين و زۆر تر لهو ريكخراوه نهتهويه بگهين. كاك محهمهدي سههمهدي مرۆفي دلسوزي كورد كه دياره عهودالي راستي و شهيداي ميژووي كورده نيشتيكي زۆر به نرخی كردوو. و پيش نهوهي مدرگ بگاته سه مالا قادر مودههسي نهو چووته لاي و نهو شتانهي له بيري ماوه لتي وهرگرتوه و تۆماری كردوو. ليته دا له سه مالا باسي كۆمهلهي ژ.ك دهقي وتوويهي مهالا قادر مودههسي كه بهراست جتي ليكولينهوه و ليكدانهويه دينمهوه:

کۆمه‌له‌ی ژیکاف

مه‌لا قادر موده‌ره‌سی

"... له‌ سالی ١٣٠٦ هه‌تاوی (١٩٢٧ زایینی) خوتندنی سه‌ره‌تاییم له‌ شاری سابلاخ ته‌واو کرد. وه‌زعی نه‌و زه‌مانی مه‌هاباد زۆر سه‌یر بوو، خوتندنی ده‌رسی غه‌یری ده‌رسی نایینی کاریکی دروست نه‌بوو که یه‌کیک چوبایه‌ ده‌بیرستان (پۆلی ناوه‌ندی) نییدی به‌ جارتیک کافر ده‌بوو. که به‌روای به‌ خه‌ر بوونی زه‌وی هه‌با یان کوه‌تبا‌ی عه‌رز ده‌گه‌پۆ، ده‌یان گوت: فلاته‌ که‌س گه‌راوه‌ته‌وه‌ سه‌ر شوونی ناو‌په‌رستی!

ئه‌لبه‌ت که‌سانێکی وه‌ک (قازی عه‌لی) هه‌بوون ئه‌گه‌ر چی پیاوێکی نایینی بوو، زۆر رووناک بێر و (متجدد) بوو، به‌لام له‌ به‌رامبه‌ری ویدا کۆنه‌ په‌رستی وا هه‌بوو که باسیان نا‌کری. به‌ هه‌زار خوتنی دل‌ خواردن مه‌دره‌سه‌یه‌کی ناوه‌ندی له‌و شاره‌ دان‌درا‌بوو، ته‌واوی کۆشش بۆ‌وه‌ی ده‌کرا که‌ نه‌و ده‌بیرستانه‌ دا‌بخه‌ی!

یه‌کیک له‌ پیاوه‌ به‌ ناویانگه‌کان بوو به‌ کاندید بۆ نه‌وه‌ی بێته‌ نوێنه‌ری مه‌جلیس (ئه‌گه‌ر چی هه‌رگیز نه‌بوو به‌ نوێنه‌ر و نه‌چوه‌ مه‌جلیس) پێیان ده‌گوت که‌ ئێمه‌ نه‌و په‌ری کۆشمان ده‌که‌ین که‌ تۆ‌یه‌ی به‌‌رتوه‌ و بچی بۆ مه‌جلیس تۆش ده‌بێ به‌‌لێنی به‌‌دی که‌ هه‌ر گه‌یشته‌ تاران به‌ ته‌واوی تین و تاوته‌وه‌ سه‌ول به‌‌دی که‌ نه‌و ده‌بیرستانه‌ له‌و شاره‌ هه‌لبه‌گیرێ! جا وه‌لاتیک به‌و فه‌زایه‌وه‌، دیاره‌ که‌ بیرو‌رای سیاسیشیان چۆن ده‌بیت

نه‌و رۆژگاری، له‌ نه‌مانی شیخ عوبه‌یدیلا و ده‌ورو به‌ره‌کانی رۆژگاری زۆر نه‌ده‌گه‌زه‌را، وه‌ نه‌و مه‌سه‌له‌ زۆر کۆن نه‌بێو، وه‌ شوونی له‌ سه‌ر خه‌لک هه‌بو. جا بۆ‌یه‌ جاروبار چه‌شنه‌ کۆششێکی سیاسی پێک ده‌هات، به‌لام بێ سازمان و بێ سه‌ره‌وبه‌ره‌ وه‌ ده‌توانین به‌‌لێن بزوتنه‌وه‌ی کۆپ به‌‌دی ده‌هاتن. ئێمه‌ش ده‌سته‌یه‌ک لاوی خوتنده‌وار بووین که‌ ناو‌ریکی به‌‌تین له‌ ده‌رووغاندا به‌‌لێسه‌ی هه‌بوو، به‌لام ئه‌وکات رێگه‌یه‌کی رووناکمان له‌ پێش نه‌بوو وه‌ نه‌مان ده‌زانی چی بکه‌ین. نه‌و تین و مه‌یله‌ له‌ ٢٥‌ی شه‌ه‌ریوه‌ری سالی

١٣٢١ ی هه تاوی ریکه وتی ١٦ ی سپتامبری ١٩٤٢ شکلی گرت^١. نهو رۆژه له گهه پۆلیک چووینه باغی نه مینولئیسلامی که ههر ئیستا نه خوشخانهی (مبارزه با سل) ی مه هاباد لهوئ هه لکه وتوه وه لهوئ نوتقه ی ته شکیلانی ژئی. کاف گوررا. نهو ریکه خراوه شتیکی سه ده سه ده (١٠٠٪) وه خالیس نه ته وایه تی بوو. مقیاس و معیار و په یمانه بۆ نه ندامه تی لهو ریکه خراوه دا ته نیا "گورد" بوون بوو.

مه به سه به نه ره تییه کانی کۆمه له ی ژئی. کاف نه وانه بوون:

١- بناغه و دانهرانی ژئی. کاف له روی ته جهره به و رووداوه میترووییه کان بۆیان ده رکه وتوه که دهس بردن بۆ چهک غه ییری چاره ره شی و به ده به ختی بۆ گه لی کورد هیچ به ره مه میکی دییکه ی نیه، یانی دیتن به چاو و بوون له تاریخدا نهو مه سه له ی پین سه لماند بووین نه. تر سه نوکی.

٢- بناغه و نه ساسی کۆمه له ی ژئی. کاف له سه ر نهو راسته قینه یه که گرینگترین هه نگاو بردنه سه ری سه تحی فه ره هنگی گه لی کورده یانی گرینگترین کۆششی کۆمه له ی ژئی. کاف نهو ده بیت که سه تحی فه ره هنگی گه لی کورد به رتته سه ری تا نهو گه له لایقی نازادی بیت و ناماده ی وه دهس هینانی مافی خۆی بیت.

٣- له رۆانگه ی دیانه ته وه: له بهر نه وه ی که "دینی ئیسلام" زیاتر له هه زار سه له تی که له به ژیا نی ماددی و مه عنه وی گه لی کورد بووه، به به شیک له فه ره هنگی گه لی کورد حیساب ده کرئ و ژئی. کاف ریتیکی تایبه ت بۆ نهو نایینه پیروژه داده نئ.

ته وای نهو که سه انه ی ده بوونه نه ندامی ژئی. کاف به "قورئان" سوئند ده دران. کوردی شیعه، کوردی ناو ره په رست، کوردی په زیدی، کوردی شه یان په رست، وه... ده یان توانی بینه نه ندامی ژئی. کاف، ته نیا جیا وازی وانه له گه له نه وانی دیی نهو بوو که له کاتی سوئند دان دا، نهو تاقمه به کتیبی ناسمانی خۆیان، یان ههر شتیکی که لای وان موقه ده سه بوو، سوئند ده دران.

٤- چوار ده سه ته (تاقم) ده یان توانی بینه نه ندامی ژئی. کاف به لام هه رگیز نه یان ده توانی به په له ی سه ره وکی ژئی. کاف بگهن، نهو چوار ده سه شهش بریتی بوون له: ناغا،

شیخ، مه‌لا و سه‌ید. هۆی نه‌و کاره‌ش جوان دیار بوو که چیه، له‌ نیو جه‌ماوه‌ردا هیندیان ریز بۆ نه‌و چوار ده‌سته‌یه‌ دانا‌بوو که چه‌شنیک "دیکتاتوری" سه‌یر له‌ کرداری وانه‌دا به‌دی هاتبوو، هه‌ر نه‌وه‌ش به‌س بوو بۆ نه‌وه‌ی که نه‌توانن به‌ پله‌ی سه‌رۆکی بگهن.

نه‌و جار بزوتنه‌وه‌ی چه‌کدارانه‌ش ته‌نیا زه‌مانیک ته‌نیید ده‌کرا که هه‌م پله‌ی فه‌ره‌نگی گشتی تا راده‌ی پتیوست چوبایه‌ سه‌رۆ وه‌ ریک‌خراویش نه‌وه‌نده‌ به‌ هیز بایه‌ وه‌ په‌یوه‌ندی له‌ گه‌ل ته‌واوی ناوچه‌کانی کوردستانی گه‌وره‌ نه‌وه‌نده‌ بایه‌ که له‌ یه‌ک کاتدا وه‌ هاونا‌ه‌نگ له‌ کوردستانی ئێران، عێراق، تورکیه‌، سوریا راپه‌رین ده‌ستی پت کردبا، چونکوو نه‌وه‌ش نامانجیک‌ی زۆر نیزیکی نه‌بوو، زۆری خۆ پتیوه‌ ماندوو نه‌ده‌کرا.

که‌سیک که‌ ده‌بووه‌ نه‌ندامی ژێ . کاف هه‌وه‌له‌ی ده‌چوه‌ چه‌مامی وه‌ له‌ رۆانگه‌ی نایینی وه‌ خۆی خاوێن ده‌کرده‌وه‌، نه‌و جار ده‌هاته‌ لای سی (٣) که‌س وه‌ له‌ لای وان‌حه‌وت جاری به‌ قورنان سوێند بۆ وه‌به‌رچاو گرتنی نه‌و شه‌ش مه‌به‌ستانه‌ ده‌خوارد:

١- خه‌یانه‌ت به‌ نه‌ته‌وه‌ی کورد نه‌کات.

٢- کۆشش بۆ خودمختاری کوردان بکات.

٣- هیچ رازیکی ریک‌خراوه‌، نه‌ به‌ زمان، نه‌ به‌ قه‌له‌م، نه‌ به‌ ئیشاره‌ ناشکرا نه‌کات.

٤- هه‌تا ناخ‌ری عومری هه‌ر نه‌ندام بیت.

٥- ته‌واوی پیاوانی کورد به‌ برای خۆی وه‌ ته‌واوی ژنانی کورد به‌ خوشکی خۆی بزانی.

٦- به‌ بی ئیزنی کۆمه‌له‌ی ژێ . کاف نه‌بیته‌ نه‌ندامی هیچ ریک‌خراو و ده‌سته‌یه‌کی تر.

وه‌ غه‌یری نه‌و سی که‌سه‌ش، که‌سیکی دییکه‌ی نه‌ده‌ناسی.

بوونی مه‌عنه‌وییه‌ت و ئیمانی راسته‌قینه‌، خۆی زه‌مانه‌تیک‌ی زۆر باش بوو وه‌ زۆر بوون که‌سانیک‌ی که‌ هه‌تا دوا‌هه‌مین هه‌ناسه‌کانی ژیا‌نیان، به‌ هیچ قیسه‌تیک‌ له‌و په‌یمان‌یان لایان نه‌دا.

له‌ ماوه‌یک‌ی زۆر که‌مدا ژێ . کاف له‌ ما‌کۆرا تا کرماشانی گرت‌ه ژێر نفووزی خۆی

وہ بلو بوئەوہی بەراستی سەر سوور ھێنەر بوو.

کار و باری تەواو نەھیتی بوو، بە ووتە ی ئەم رۆیەکان دەکرێ بڵێم "زێر زەمینی" بوو. دروشمی ژێ . کاف تاوێک (ھەتاو) بوو کە بە لاتین دو پیتی (ژ . ک) لە نێوہ راستەکی دا نووسرا بوو.

بناغە دانەرەکان نەوانە بوون: موخەمەد نانەوازادە، رەحمان زەبیحی، حوسێن فرۆھەر، عەبدولرەحمان نێمامی، قاسم قادری ھەزار رەحمت لە قەبری قەت کوردی و ھەر نەبوو، مەلا عەبدولای داودی مەشھور بە مەلای حەجۆکی، موخەمەد یاھوو، بۆ خۆم (مەبەست مەلا قادەر)، سەد دیق حەیدەری، عەبدولرەحمان کە یانی، وە میر حەجی عێراقیش لە پێک ھاتنی توخم (نوٹفە) ی ژێ . کاف دا لە وێ بوو وە رابستی ژێ . کاف لە گەڵ حیزبی ھیوای عێراق، سەعیدی حەمە قالە ی بێستانچی بوو کە بەراستی بێ غایەتی زەحمت دەکێشا. ماوہی دوو سالان "حوسین فرۆھەر" (حوسینی زێرینگەران) رئیسی کۆمەلەی ژێ . کاف بوو.

یەک یەکی ئەندامەکان نامادە ی ھەموو چەشنە گیان بەخت کردنێک بوون، ھەر کارتکی بێ یان ئەسپێردرا، ھەر لایان وابوو خودا خەنی کردوون. یەکتێک بە پێ کرا بۆ عێراق و ھاات کە لەوێ گیرا وە تووشی نەشکەنجە و تالێکی زۆر ھاات لە پاش ماوێکی درێژ کە گەراپەوہ مەھاباد، ھەمیشە ئەو ماوہ زیندانە ی بە خۆشترین کاتی ژبانی دەزانی و شانازی پێوہ دەکرد. ھەزار رەحمت لە قەبرەکی سۆفی موخەمەد برای عەلی ریحانی، بۆ مەنموریەت چوو بۆ عێراق لە رێگە ی گەراپەوہدا، کە زستانێکی زۆر سەخت بوو، گورک خواردی. تا ئەو رۆ نەبووہ کە دەستە یەک ناوا بە گەرمی و بەراستی و بە ئێمانەوہ بۆ گەلی خۆیان ھەول دەن.

ئەلبەت وەک ھەموو رۆژگاریک ئەو کاتیش "گولە بەرۆژە" ھەبوون کە تاو لە ھەر لایەک را ھەلاتبایە روویان لەو لای بوو، بەلام ئەو نەبوو کە شیای ئاو و یتدان بان. وردە وردە رۆژگار تێدەپەری و سالی ۱۳۲۴ ی ھەتاوی نێزیک دەبووہ. رووداوەکانی ئەو سالی کتێب و وتاریان لە سەر نووسراون، رەنگ بێ ناگاداری باش لەو کاتی لە لای زۆران ھەبێ، ھەر بۆیە ئەم زۆر لە سەری باس ناگەم. کاتێک رووسەکان بە جوانی و

تهواوی دهستیان به سهر ولات دا گرت، یه کتیک لهو شتانهی که ده یانه ویست دهستی تیدهن و بیگۆرن کۆمهلهی ژئی . کاف بوو . بهلام هر چی ده یان کرد تیی نه ده گه یشتن، وه تیی دا سهر گهر دان مابوونه وه . ده توانم به دنیایی بلتیم نیستاش نهو جوورهی ده یانه ویست لهو رتیک خراوه هر نه گه یشتن . بهلام کۆشش بۆ لیک بلاو کردنه وهی (متلاشی کردن) له زۆر لایانه وه هر ده کرا . ناخری توانیان که پیاوه لئ هاتوه کان یهک یهک و دوو دوو وه لا بنین، نه لبت له راسته وه نه یان ده گوت: فلان کهس وهره بهروه ده ری! ورده ورده کاریان به نینسانه لئ هاتوه کانی کۆمیتهی ناوهندی ده سپارد که له جهرگی کاره که دوور بکه ویته وه، مهسه لهن نه منیان کرده مهسئولی چاپخانهی کوردستان، نه گهر چی نهوه کارتیکی زۆر گرینگ بوو، بهلام هر چی بیت، نه منی له کۆمیتهی ناوهندی کۆمهلهی ژئی . کاف وه پلهی ته سمیم گیری دوور ده خسته وه . بهو چهشنه یهک یهک کارزان وه لا دهندران وه کارنه زان و گۆئ له مست جتگی وانیان ده گرتنه وه .

نهو جار له لایهن رووسه کانه وه (به تایبته جه عفر باقرئوف) وه وابسته کانیانه وه (وه کوو جه عفر پیشه وه ری) نهو زه مزه مه ساز بوو که پتیرسته ژئی . کاف ئال و گۆرتیکی بنه رتهی تیدا به دیی بیت، له شکلی نه هینی بیتته ده ری، نیئوی بگۆرئ وه...

که وا بوو کهم کهم کۆمهلهی ژئی . کاف کال بۆ وه حیزبی دیمۆکراتی کوردستان جتگی گرتنه وه . پۆلیکی زۆر له دلسوزه به راستیه کانی ژئی . کاف هاتن ده حیزبی تازه وه وه تهواوی حهول و تهقه لایان نهوه بوو که بهرنامه و پروگرامه کانی پیشو لهو قالبه تازه ده دا به رتیه بهرن .

داخه کهم حهول و تهقه لای بیت خهوشی وانه، بهرهمه تیکی که چاره روانی ده کرا، نهی بوو وه نهی دا .

"عبدولرحمانی ئیلخانیزاده" شیاوی ههموو چهشنه رتو و حورمه تیکه چوونکو له رۆژانگهی مالتیوه نهو پهری یارمه تی به ژئی . کاف ده کرد .

نهمن بهو ته مه نو و ناساغتیو و نارحه تی فیکری و روحیه ی که هه مه، به هه موو گیر و گرفتانه ی که له ژیاغدا بۆم هاتوته پیش نهو جار هیچ چهشنه سه نه د و به لکه یه کیش

که له و کاتیوو زه‌مانتیوه به ده‌سته‌وه نه‌ماوه، ههر نه‌وانهم له بییر ماون که پتیم کووتی.
راگرتن و نووسینی وانه‌ش خوی خزمه‌تییکی گه‌وره‌یه."

زه بیجی و نووسراوه کانی کۆمهلهی ژ.ک

کۆمهلهی ژ.ک، یه کهمین ریکخراوی ناسیونالیستی کورد له شاره کهی سابلاغ له دایک بوو، ههر له یه کهمین کۆیوونهوه زه بیجی وهک سکریتیری کۆمهله ههلبژاردرا و نیشه ناستهم و گرینگه کان کهوتنه سهر شانی. نهو ههلبژاردنه ههروا له خۆرا نه بوو نه گهر چاوێک به یه که یه که پیکهتینه رانی ژ.ک بخشینین و رادهی سهواد و زانیاری، زبان زانین و پان و به رینی عه لاقات و په یوه ندیسان له گه ل خه لکان و خه باتکارانی پارچه کانی تری کوردستان هه لسه نگیتین، بۆمان ده رده کهوێ که زه بیجی بۆ نهو نیشه له هه مووان به قابیلتر بووه.

زه بیجی قۆلی هیممهت هه ل ده کا و به و چان شهو و روژ بۆ نهو کۆمه له یه که هه موو وجودی داگرتبوو ناسرهوێ و له حه ولی په ره پێدان و گه شه کردنی کۆمه له له هه موو باریکه وه ده بێ، له وه رگرتنی نه ندامانی دلسۆز، له کۆکردنه وه ی باری نابووری، له دروست کردنی ته نه زیمات و ریکخراوی قورس و قایم و به نه زمسون و.... به لام له سه رووی هه مووان ده بوو له فکری زمانی کۆمه له دا بیت و کۆمه له به توانی له گه ل خه لک بدوێ، نه وه بوو که بیری ده رکردنی گۆشاریک که بیته په ردی نیوان خه لک و کۆمه له کهوته سه رووی هه موو فکران.

بۆ نهو کارهش ههر زه بیجی خۆی وه پێشدا و به رهو ته ورته وه رێ کهوت. به هۆی دۆستایه تی له گه ل نه رمه نییه کان له چاپخانه ی کا برایه کی نه رمه نی که دۆستی خۆی بوو به نیوی "چاپخانه ی نه رما نه" دهستی به نیش کرد. به روژ له هوتیل خۆی دهشارده وه و به شهو خه ریکی پیت چنن و ریک و پیک کردنی نووسراوه کانی گۆشار ده بوو، زۆری نه خایاند که یه که مین به ره می کۆمه له به ناوی "دیاری کۆمه له ی ژ.ک بۆ لا وه کانی کورد" له دهستی پیک سالی ۱۳۲۲ (۱۹۴۳) کهوته دهست خه لک و وهک بۆمب ته قتیوه، له فرۆشی نهو نامیلکه یه پاره ی چاک کهوته دهست کۆمه له و نیوا هه بوو که ته نانهت

یه‌ک دانە‌ی به ٢٠٠ تهنی نه‌و سه‌رده‌می ده‌کری!

نه‌وه بوو به هۆی پشت نه‌ستور بوونی زیاتر به خۆ و له‌سه‌ول كه‌وتن بۆ
بلاوكراوه‌ی تری كۆمه‌له‌ وه‌ك "رۆژ نه‌ژمیری تایه‌تی كۆمه‌له‌ی ژ.ك" و "گۆزاری
نیشتمان". مامۆستا هیتن له‌ پێشه‌کی تاریک و روون لاپه‌ره‌ی ٢١ دا ده‌نووست:

"زه‌بیحی سه‌رنوسه‌ری نیشتمان بوو و به‌راستی له‌ چاپ کردنی نه‌و گۆزاره‌دا زه‌حه‌تی
کێشا و وریایی نیشان دا. جگه‌ له‌ زه‌بیحی و چهند كه‌سی باوه‌رپێکراوی تر كه‌س ده‌سته‌ی
نووسه‌رانی نیشتمانی نه‌ده‌ناسی و نه‌یده‌زانی نه‌و گۆزاره‌ له‌ کۆی چاپ ده‌کری."

نه‌گه‌ر چاوێک به‌ یه‌که‌مین بلاوكراوه‌ی كۆمه‌له‌ی ژ.ک یانی "دیاریی كۆمه‌له‌ی
ژ.ک بۆ لاوه‌کاني کورد" به‌خشین بۆمان درده‌که‌وه‌ی که "بێژهن" (زه‌بیحی) دايرشته‌ و له
زۆریه‌ی لاپه‌ره‌کان و په‌راویزه‌کان نووسراوه‌ی "نووسه‌ری كۆمه‌له‌ی ژ.ک - بێژهن" ده‌بیندري.
با به‌ یه‌که‌وه‌ چاوێک له‌و "دیاریی" به‌که‌ین و زۆتر له‌ گه‌ل كۆمه‌له‌ و زه‌بیحی ناشنا
یین:

ناوه‌ڕۆکی نه‌و بلاوكراوه‌یه‌ بریتی یه‌ له‌ چهند پارچه‌ شیعریک له‌ دیوانی "مه‌لا
محهمه‌دی کۆبی" و "حاجی قادری کۆبی" و هه‌روه‌تر "حه‌سه‌ن سیف القضاة" که‌ کۆمه‌له‌
به‌ نیجازه‌ وه‌رگرتن له‌ "پیره‌ میتدی سه‌لمیانی" "پیره‌ میتدی سابلانغ"ی پێ ده‌لت، له‌ ناو
لاپه‌ره‌کاندا ناو به‌ ناو بۆچوونه‌کاني کۆمه‌له‌ و نامۆگارییه‌کاني بۆ لاوانی کورد و
ئاغاه‌وتی کورد ده‌بیندري له‌ گه‌ل پارچه‌ شیعریکی "خاله‌ مین به‌رزه‌نجی"، "لاویکی
موکریانی"، پارچه‌ شیعریکی "بێژهن-نووسه‌ری كۆمه‌له‌" که‌ ناوناخنی شیعه‌ره‌کاني مه‌لا
محهمه‌دی کۆبی کراوه‌، پینچ خسته‌کیکی قازی هه‌له‌بجه‌، شینی "شیخ نه‌حه‌مه‌دی
سریلاویی" بۆ شه‌هیدانی "مه‌حه‌مه‌دی سه‌ریه‌خۆبی" و...

زۆریه‌ی زۆری بابه‌ته‌کان و شیعره‌ هه‌لبژاردراوه‌کان په‌یامی کوردایه‌تی و
ناسیوناڵیستییان تێدايه‌ و باسی چاره‌ره‌شی کوردان که‌ له‌ نه‌خوتندن و به‌روا به‌ شیخ و مه‌لا
و مانه‌وه‌ له‌ جه‌هاله‌ت و خرابی ئاغاوه‌تی کوردستانه‌وه‌ هاتوه‌ ده‌که‌ن بۆ نمونه‌:

(خوری) و (مازو) و (که‌تیره) و (جهوت) و (که‌لوان)

وه‌کو (سیچکه) و (بنیشت) و (رون) و (قه‌زوان)

ده‌خیلو بيم نه‌که‌ن بیده‌ن له ده‌ستو

و الا و بزنان روحو ده‌رچو

هه‌تا کو نه‌بنه خاوه‌ندی سه‌نايع

هه‌مو نه‌عامی خوا نه‌روا به ضایع

به خورایی نه‌چی عومری عه‌زیزتان

به هاوین و به‌هار پاییز و زستان

مه‌چونه خانه‌قا و و چایی خانان

او میدم وایه بینه خانی خانان

نه‌گه‌ر خواهیش نه‌که‌ن خواو لی بی رازی

مه‌چونه ته‌کیه‌کان بۆ حوقه‌سازی

زهبیجی (بیرژن) نه‌و شیعرانه‌ی خواره‌وه‌ی تی هه‌لکیشی شیعره‌کانی مه‌لا

مه‌حه‌مه‌دی کۆی کردووه و به شۆرشه‌که‌ی گه‌لانی سۆڤیه‌ت و له‌نین و سوسیالیست

هه‌لده‌لی و رقی خۆی به‌رامبه‌ر به ئیمپریالیست و نازی ده‌رده‌برئ:

« سه‌یا حه‌ت که‌ن بچن بـ سووه‌تستان »

« بزنان چون به خیرانی هه‌لستان »

« له‌قه‌ومی روس چه ظلمیکی نه‌کرد (چار) »

« هه‌موی ژه‌هری نه‌خوارد ملت به ناچار »

« له پر (له‌نین) هه‌لستا وه‌ک دلیران »

« بناغه‌ی ظلمی چاری کرد و بـ یران »

« بنای نا ده‌وله‌تیکی سوسیالیست »

« له ناوی برد به جاریک ایـ یرالیست »

« له ناو کومه‌ل به زوری ده‌رکرا (خان) »

« به تیلا (به‌گ) خرایه به‌ند و زینـ یدان »

« به مه‌حضی هه‌ل کرانی به‌یره‌قی سـ وور »

« له ناو خه‌لکا نه‌ما فیه‌ته وشهر وشـ وور »

« نهلهرزیت کاکسی (اځا) وک بنسی او »
 « که الای سوور و الی دیته بهر چاو »
 « تهماشا کهن له مهیدانی ههرا و شهر »
 « چلون سهریازی سوور؛ آزا و دلاور »
 « شهو و روژی بی ووچان واتسی نهکوشن »
 « له جهبهی شهر نهلهی شهریت نهوشن »
 « به فرمانی ستالین: پیاوی شهرکهر »
 « نهدهن بهر با هه مو نه یروی هیتلر »
 « بهیانی بلبلای سوتا و له بوگول »
 « وهها نهیخویند به دلسوزی له سهر چل »

له زۆری زۆری بابیه تهکانی ناو یه که مین بلاو کراوهی کۆمهلهی ژ.ک رق و
 توره یه کیی یه کجار زۆر بهرام بهر به شیخ و ناغا و مهلا ده بیندری وهک:

نه ری نهی شیخه پیسی بوری چلکن
 نه ری نهی وورگ هه مانهی زار بوگن؟
 نه تو دهواری چه رخی بی ستونی؟!
 نه تو توقینه ری چه شه و عیونی؟!
 نه ری نهی شیخه کویری خواری مه جذوم؟
 نه تو ی نایب مه نایی حی قیوم؟!
 نه ری نهی پیسته خویری لینگ گوواوی!
 له گهل ذهراتی عالم تی که لای!
 نه تو ممتازی رزقی مار و موری؟!
 نه تو انشا کنندهی ناز و نوری؟!
 به حکمی تو نه بی عفوی گونا هان؟!

وه‌کوپاپای نه‌صارای خیوی غفران؟!
 نه‌وی عه‌فوی بکه‌ی جیگای نه‌عیسه؟!
 نه‌وی عه‌فوی نه‌که‌ی ماوای جه‌حیسه؟!
 هه‌مو عالم له‌ژیر فهرمانی تو به؟!
 هه‌یاتی توش! به مستیک آرده جویه!!

"نووسه‌ری کومه‌له‌ی ژ.ک به‌هه‌ندی ده‌ستکاری شعره‌کانی نه‌م
 دیاریه له‌جه‌نابی مه‌لا محمادی کویی تکا و داوای چاوپوشین نه‌کات
 به‌یژن کوردستانی موکوریان-لاجان ١٣٢٢-١٩٤٣"

له‌به‌شیکێ تر له‌و بلاوکه‌راویه ژیا‌نی حاجی قادری کۆ‌یی باس که‌راوه و به‌شیک له‌
 شێعه‌ره‌کانی چاپ که‌راون که له‌سه‌ر نیشتمانپه‌روه‌ری و که‌م و کۆ‌ری گه‌لی کورد ده‌دو‌ی:

ته‌نبه‌لی کار حیز و بی خیره ده‌ستی ماندو له‌سه‌ر زگی تیره

"به‌پاره‌ی کومه‌له‌ی ژ.ک بو‌ووشیاری اغاوات و سه‌ردار عه‌شیره‌ته‌کانی
 کورد له‌چاپ درا هه‌ینه‌تی ناوه‌ندی (مرکزی) کومه‌له‌ی ژ.ک نه‌م سیپاریه
 په‌شکه‌شی گیانی (روح) لاوی ره‌حه‌تی م.س. تو‌س نه‌ندامی ژماره ١٣
 کومه‌له‌ نه‌کات." (م.س. تو‌س ده‌بی محمه‌دی سه‌لیمی بی - دانهر)

له‌یه‌دا سه‌رنجی خۆینه‌ره‌وه‌ی هه‌یژا بو‌نه‌وه راده‌کیشم که به‌په‌چه‌وانه‌ی نووسراوی
 زۆریک له‌نووسه‌رانی خۆ‌یی و به‌یگانه‌ کۆمه‌له‌ی ژ.ک هه‌ر له‌سالی ١٣٢٢وه‌خواه‌نی
 "هه‌ینه‌تی ناوه‌ندی (مرکزی)" بو‌وه!

به‌کێک له‌و شتانه‌ی که‌کۆمه‌له‌هه‌ستی په‌یکردوه و له‌قه‌سه‌کانی مه‌لا قادری
 موده‌ره‌سیش وه‌ده‌ر ده‌که‌و‌ی راده‌ی نزم بو‌ونی خۆ‌تندن و فهره‌نگ و زانیاری گه‌لی کورده‌،

به رای من کۆمهله هه ره له سهره تای ده سپیکه وه نه و واقعه ته تاله ی لی روون و ناشکرا بو و نه وه ی زانیوه که به بی بردنه سهری راده ی نه و شتانه کورد ناتوانی به هیج بگا و ده ست بردن بۆ چه ک به بی بوونی نه و "شه رته لازمانه" ته نیا مال و قیرانی و خۆکوژی تیتدایه! کۆمه له به و په ری وریای و زانایی له سهر نه هینی به و نی ریک خراوه که ی پتی داده گرت و خۆی بۆ خه باتیکی دوور و درێژ نامه ده کرد و ده یزانی نامه ده کردنی نه و "شه رته لازمانه" کاری نه ورۆ و سبه ی نی نییه و نه وان پاشیان نه وزاع و نه حوالی نه و سهرده می عالم و ناوچه لیک دابروه وه و نه یان ده ویست به وه ی که شای نیران هیج ده سه لاتی نییه و زله یزه کان ده ستیان به سهر ولاتدا گرتوه به که وچه که ناوێک وه مه له که ون. نه وان زۆر به باشی له وه حالی بوون که نه و هه لا و گرمه یه تا سهر نابن و ناگایان له وه زعی نیونه ته وه یی و سیاسه تی زله یزه کان بوو، هه ره بۆ به ش بوو که به تیکچه وونی کۆمه له و پیکه اتنی کۆمار و حیزبی دیمۆکراتی کوردستان زۆر خۆشحال نه بوون و له به ره نه وه ی نه عجمه که یان لی سوور و عه یان بوو نه و هه لسه وانه و خه باته ی بۆ کۆمه له یان کردبوو ئیتر نه یان ده کرد!

به لام چون میترووی گه لی کورد به داخه وه به دهستی مرۆفی وه ک دوکتۆر عه بدوله رحمانی قاسملو له وه په ری ناشاره زایی و ته عه سووی حیزبایه تی نووسراوه، تا ئیستا راستیه کانی نه و گه له به شخوراوه به و چه شنه چوه ده میتشکی لاوان و خۆینه ره وانی کورد و بێگانه:

"که که سانیک له سهره تاوه کۆمه له ی ژ.ک یان پیک هینا و به رتویه یان برد به باشی له وه زعی نیونه ته وه ی و سیاسه تی نیو ده وله تان و ته نانه ت له خه باتی گه لان بۆ رزگاری ناگادار نه بن". وه یان کۆمه له به وه مه حکووم ده کا که "ریک خراوه یه کی نه هینی و داخراو بو". ته نانه ت سالی دامه زراندنی کۆمه له به هه له تۆمار ده کا و به عانقه ست له رۆژی دامه زراندنی حیزبی دیمۆکراتی نیزیک ده کاته وه و به سالی ۱۹۴۴ی له قه له م داوه! (وا دیاره سکریتیری حدکا بلاو کراوه کانی سهرده می کۆماري نه خۆیندۆ ته وه) که گۆیا له کوردستانی نیران جگه له حیزبی دیمۆکرات به درێژی زیاتر له په نجا سال هیج حیزب و سازمانیک له گۆڕی دا نه بووه و کۆمه له ی ژ.ک یش که میتک پش حیزبی دیمۆکرات

پیتکهاتوو و بوو به حیزی دیمۆکرات! که وابوو هر خۆمان خاوه‌نی مسووتله‌قی
کوردستانی!

له سهر بردنه سهری راده‌ی خۆندن و عیلم و یه‌کیتی له ناو رێژه‌کاني گه‌لی کورد
کۆمه‌له‌ نه‌و جوهره شیعرانه له ناو شێعره‌کاني حاجی قادری کۆبی له یه‌که‌مین بلاوکراوه‌ی
خۆی (دیاریی کۆمه‌له‌...) چاپ ده‌کا:

.....
ایه نه‌بی بووینه قه‌ومی چرکه‌س
غه‌یری کوردان نیه له روی زه‌مین
غه‌یری لیدان و جوین و تی هه‌لدان
کورد بی غیره‌تیو نفاقی هه‌یه
.....

.....
صاحب کتیب و په‌یامه هه‌ر که‌س
ملتی بی کتیب و نووسین
(جوو) چه قه‌دری هه‌یه له نیو کوردان
قه‌ومی (جوو) چاکه اتفاقی هه‌یه
.....

وه یان:

محقق دایکی حیزه باوکی زانی (زناکار)
تفنن خوشه گهر چاکسی بزانی
عه‌زیزانی (جزیری) و (موش) و (وانی)
(قباد) و (باز) و (میری) و (نه‌رده‌لانی)
له به‌ر بی ده‌فته‌ری وون بون و فانی
به کوردی گهر بنوسرایه زمانی
هه‌تا مه‌حشر ده‌ما ناو نیشانی

نه‌گهر کوردیک قسه‌ی بابی نه‌زانی
وه‌ره بابوت به‌لم باسی نیهانی
(صلاح الدین) و (نورالدین) کوردی
(مه‌له‌ل) (نه‌رده‌شیر) و (ده‌یسم) و (شیر)*
نه‌مانه پاکیان کوردن نه‌ایه‌ت
کتیب و ده‌فته‌ر و تاریخ و کاغه‌ز
مه‌لا و پیر و شیخ و پادشاه‌مان

* بوناسینی نه‌م حکمداره کوردانه ته‌ماشاکردنی کتیبی کوردستانی
موکوریان "آتروپاتین" تالیفی حزنی موکوریانی گه‌لی زانیاری به‌که‌لک
نه‌دا به ده‌سته‌وه - بیژهن

له جیگاهه‌کی ترله مهر کوردستانی گه‌وره بیرکردنه‌وه نه‌و پارچه شیعره‌ی حاجی

سنه‌وری کوردستان

کورده نه‌زانی له کوی ساکنه خزمانسی تو
 گوی گره بو تو بلیم مه‌سکه‌نی قه‌ومانی تو
 کیوی تروس و عمقی جه‌وزه‌یی نه‌سکه‌نده‌رون
 غه‌ریبه تا به‌حری ره‌ش سه‌ر جه‌دی مه‌یدانی تو
 به‌حری ره‌ش و نه‌رده‌هان آوی نه‌راسه به‌زان
 جه‌دی شماله نه‌مه کوزی بیچولانی تو
 نه‌لوه‌ند و گولی وورمی تا سه‌ر آوی نه‌راس
 سه‌ر جه‌دی روژ هه‌لاته جوگه و کیوانی تو
 نه‌هواز و کیوی جه‌مرین ژه‌نگار و ریه‌ی نویسه‌بین
 بو ته‌ره‌فی جه‌نویه ره‌ضه‌یی رضوانی تو
 داخلی نه‌م سنوره دوازه و یلایه‌ت هه‌یه
 ده‌لین دوازه میلیونه نفوسی کوردانی تو
 (حاجی) درویه اصلا نفوسیان نه‌نسرا
 ده‌گاته بیست میلیون بنوسری خزمانی تو

به‌شی دووه‌می "دیاری کۆمه‌له..." به‌و دێره‌نی خۆاره‌وه ته‌واو ده‌بی:

۱- فرج الله ذکی بلاقه‌ره‌وه‌ی شرفنامه‌چاپی قاهیره، نه‌وشتمه‌ی له‌ژێر دێری "سرحدان کوردستان" گێراوه‌ته‌وه و به‌
 کسورتنی به‌فارسی وهری گێراوه‌ته‌وه (شرفنامه، لاپه‌ره‌ی ۵۸۷-۵۸۸). به‌لام وادیاره‌نه‌وشته‌ره، به‌ره‌می عه‌بدوخالقی
 نه‌سیره (هاوار، ژ ۱۱، ۱۹۳۲، ل ۱۴) و له‌ دیوانی حاجی قادری گۆیی ش (کۆکراوه‌ی سه‌ردار حمید میران و که‌ریم
 مسته‌فا شاره‌زا، ۱۹۸۶) دا تۆمار نه‌کراوه.

برا خوشه‌ویسته‌کان وا تێ نه‌گه‌ن ایمه به زمان خومانه‌وه هاوارتان نه‌که‌ینی
به‌لکو نه‌مه دایکی نیشتمان خوی هاویشتوته باوه‌شی کومه‌له‌ی ژ.ک و
ئه‌لی ریککه‌ون تا سه‌رکه‌وون.

گوردستانی موکوریان لاجان-خاکه‌لیوه‌ی ١٣٢٢-١٩٤٣

له به‌شی ناخری "دیاری کۆمه‌له‌..." به نیوی "ده‌سته گولیکی جوان و بونخوش له
باغی نیشتمان په‌روه‌ری" ناوا نووسراوه:

به پاره‌ی کومه‌له‌ی ژ.ک بو به هتیزکردنی هه‌ستی نیشتمان په‌رستی له ناو
آغاوات و سه‌ردار عه‌شیره‌ته‌کانی کورد له چاپ درا.

ئه‌و به‌شه رازاوه‌ته‌وه زۆرتر به شیعری شاعیره‌کانی موکریان وه‌ک: لاوتیکی کوردی
موکریانی، شیخ نه‌حمه‌دی سه‌ریلاوایی، جه‌نابی حه‌سه‌ن سیف و لقوزات، خاله‌ مین
به‌رزنجی و قازی هه‌له‌به‌جه.

هه‌روه‌ک له پێشتر باس کرا کۆمه‌له‌ به‌ فرۆشی ئه‌و نامیلکه‌یه پاره‌ی چاکی ده‌س
که‌وت و پێشوازی گه‌رمی لێکرا، هه‌ر به‌ دوا‌ی یه‌که‌مین بلاوکه‌راوه‌یان دیسان زهبیچی
به‌ره‌و ته‌ورێز وه‌رێ ده‌که‌وێ و له به‌هاری ساڵی ١٣٢٢ (١٩٤٣) دیاریتکی تر له گه‌ل خۆی
دینیتسه‌وه، ئه‌و دیاریه‌ روژنه‌ژمێری ساڵی ١٣٢٢ به‌ کوردی بوو، که‌ زۆر زوو سه‌ری له
زۆریه‌ی ماله‌ کورده‌کان ده‌ره‌یتنا.

زهبیچی هه‌ر وه‌ک خۆی له پێشه‌کی قاموس دا باسی کردووه و ده‌لێ: "هتیشتا
مندال بووم گروگالی زمانه‌وانیی سه‌رانسوتی خانووی میتشکمی لێگرتم و ده‌ستی کرد به
سه‌ره‌تاتکتی و چاوشارکتی ده‌گه‌لم، هه‌ر ده‌رسیکی ده‌م خوتند ده‌مه‌کرده‌ کوردیی، ووشه
سه‌خت و زه‌قه‌کانم به‌ کوردیی مانا لێده‌دایه‌وه."

زهبیچی خۆی به‌ زمانی کوردییه‌وه زۆر ماندوو کردبوو، ویستی ئه‌مه‌جاره‌ خۆی

تاقی کاته‌وه و سه‌رنجی چوه سه‌ر مانگه‌کانی سال که ناخۆ به کوردی ده‌بن به چی؟
 دیاری نه‌وجاری شتیک نه‌بوو که له‌به‌ین بچی و بسوتیندری و یان له بیر
 خه‌لک بچیتته‌وه، شتیک بوو که هه‌تا کورد هه‌یه و زمانی کوردی قسه‌ی پێ ده‌کری،
 مرۆفی کورد به پێ نه‌وه‌ی هه‌ستی پێ بکا که نه‌و دیارییه نی کیتییه و چۆن هاتوه‌ته ناو
 زمانی کوردی به کاری بیتی و زمانه‌که‌ی پێ ده‌وله‌مه‌ندتر کا!

زه‌بیجی زۆر به زانایی و کوردانه گه‌لی کوردی له کۆل به کار هینانی وشه‌کانی
 مانگه‌کانی سال به فارسی و عه‌ره‌بی و... کرده‌وه، نه‌و دوازه وشه‌ی جوان و کوردانه و پر
 به پیتستی خۆیانی بۆ دوازه مانگه‌که‌ی سال دارشت و به نیتوی رۆژنهم‌میری سالی
 ۱۳۲۲ له هه‌مسو مالتیکی هاویشته. ناوی مانگه‌کان هه‌روه‌ک هه‌مسو باش ده‌یزانن
 نه‌وانه بون:

- ۱- خاکه‌لیتوه ۲- بانه‌مه‌ر ۳- جۆزه‌ردان ۴- پووشپه‌ر ۵- گه‌لاوێژ ۶- خه‌رمانان
 - ۷- ره‌زبه‌ر ۸- خه‌زه‌لوهر ۹- سه‌رماوه‌ز ۱۰- به‌فرانبار ۱۱- رتبه‌ندان ۱۲- ره‌شه‌مه
- کۆمه‌له‌ی ژ.ک سالی ۱۳۲۳ بۆ جاری دووه‌میش رۆژنهم‌میری نه‌و ساله‌ی به
 کوردی بلاو کرده‌وه.

گۆفاری نیشتمان

كۆمەلەي ژ.ك له ماوهي كه متر له سالتىك ۹ ژماره‌ي گۆفاري "نیشتمان" كه زمانى حالى كۆمەلە بوو بلاو كردهوه كه زۆرىي نووسه‌راني خۆي و بىگانه تا راده‌يهك باسى رۆلى زه‌بىحان له ده‌ركردنى يه‌كه‌مىن گۆفاري سىياسى و ئه‌ده‌بى له رۆژه‌لاتى كوردستان كردهوه، گۆفاري نیشتمان له بوژاندنه‌وه‌ي زمانى كوردى و وه‌خه‌به‌ر هينانى هه‌ستى نیشتمانى له ناو كوردستانا جى پىيه‌كى بۆ خۆى ديارى كردهوه كه زۆر زياتر له وه هه‌لده‌گرى مێژوونووسان و زمانه‌وانانى كورد لىكۆلینه‌وه و دراسه‌ي له سه‌ر بكهن.

هه‌ر وه‌ك ده‌زانين له يه‌كه‌مىن كۆبوننه‌وه‌ي گشتى كۆمەلەي ژ.ك قه‌رار له سه‌ر ده‌ركردنى گۆفارىك درا و زه‌بىحى بوو به به‌ر پرسى ئه‌و قه‌راره، ئه‌و ديسان به‌ره‌و ته‌وريز و كۆنه‌ دۆسته ئه‌رمه‌نىيكي له چاپخانه‌ي «خه‌ليفه‌گه‌رى ئه‌رامه‌نه» وه‌رئ كه‌وت، له مانگى پوڤه‌رى سالى ۱۳۲۲ (جولای ۱۹۴۳) يه‌كه‌مىن ژماره‌ي گۆفاري نیشتمان له كوردستان له ناو كۆمەلانى خه‌لك بلاو بووه، زۆرىي زۆرى بابته‌كانى له سه‌ر هه‌ستى نه‌ته‌وايه‌تى و خه‌لك هاندان به‌ره‌و يه‌كيتى و براهه‌تى و زولم و زۆرى له گه‌لى كورد بوو، زه‌بىحى له‌و ژماره‌يه‌دا به ناوى ع - بىژهن سى نووسراوه‌ي هه‌يه كه به‌و جوهره‌ن:

نیشتمان ژماره‌ي ۱ سالى يه‌كه‌م پوڤه‌رى ۱۳۲۲ جولای ۱۹۴۳

رىك كه‌وون تا سه‌ر كه‌وون ع - بىژهن

تارىكه شه‌وى شه‌وانى دواى ۱۷ و ۱۸ه‌ي مانگ له‌به‌ر په‌نجه‌ره‌ي ژوره‌كه‌ما چاوى پى برىبومه آسمان؛ آسمانىكى پرر له ئه‌ستيره‌ي سىس و گه‌ش؛ آسمانىكى هه‌وراوى؛ آسمانىكى شين و ره‌ش و چاوه‌روانى ده‌ركه‌وتنى مانگم نه‌كرد چاوشاركى نه‌ستيره‌كان وه‌ك مانىتيزورىكى چالاك له‌هوشى بردم تارىكى و ديمه‌نى شيرىنى آسمانىش خستبوياغه

حاله تیکی بروهوشه وه وام نه زانی نهوا من بالداریکی پچوکم له آسمانی کوردستانا نه سوریه وه له سهر گومی (وان) را به سهر چیاکانی زاغروسدا فریحه سهر گومی (وورمی) له ویرا به سر خاکی موکوربان و نه رده لاتا چومه وه کرماشان ولورستان و... به لام له هه مو شوینیکی ولاته که مانا هیندم مهردمی بیگانه دیت سهرم سور مابو ووتم به لکو نه مانه میوانن تیفکریم له خانه خیویش زیاترن اینجا دوردونک بوم به خوم گوت ریگام هه له کردوه و له آسمانی کوردستان وه دهر که ووتوم سهرم هه ل بزی چیاکانی تروس؛ نه لوه ند؛ هه مرهین یهک یهک وه بهر چاوم هاتن نه بیانگوت نا! ریگات هه له نه کردوه نه م آسمانه ی توتی یا نه سوریه وه آسمانی کوردستانه نه م چیا و کیو و دهشت و شیوانه ی له بهر چاوتن هه مو کوردستانه به لام نه م بیگانانه ی تونه یان بینی له بهر دوه ره کیو خو خوری ایوه له هه مو نه وشتانه ی خوا به خشویه به کوردستان که لک نه سپین نه گهر پیت ناخوشه برو به نه ته وه که ی خوت بلی سهر که وتن له ریکه و تنایه .

ریک که وون تا سهر که وون

سالی یه که م

نیشتان ژماره ی ۱

سهر که وتن به زور و که می نیه

ووته ییکی « بیژن » نو سه ری کومه له له کوبونه وه بیکدا

برایانی خوشه و یست له ووتاری نه و شوی خوما باسی آیه تیکی کتیبی مقدس اسلامی یعنی قوران تان بو نه گیرمه وه - نه م آیه ته له تابلویهک نو سرابو نه گهر چی زور جار چاوم پی که و تبه به لام ههر گیز وه کو نه م جاره کاری لیم نه کردوه نه وه تا آیه ته که خوا نه فرمویت « کم من فئه قلیله غلبت فئه کثیره باذن الله » معناکه ی زور آشکرایه نه فرمویت زور ده سته ی که م هه ن که زال نه بن به سهر ده سته زورداره کانا به اراده ی خوا هوی زور کار لی کردنی نه م جاره ی نه وه به جار ان له خوما شتیکی ده گه ل نه م آیه ته مبارکه تطبیق بکات شک نه ده برد به لام نه و جار که بیرم کرده وه بوم دهر که ووت که نه و فرمایشه ی خوا بال نه کیشیت به سهر ایمه شا چونکو دسته یه کی نسبتا پچکوله له ده وری

یه کتری کوپونه وه نه لیلین نیشتمانی خوشه ویستمان رزگار نه کهین؛ وولاته که مان نه هاویرینه باوهشی سهریه خوئی؛ ههنگوینی سهریهستی نه کهین به گهروی هه مو کوردیکدا واتی نه کهم نه م آیه ته مزگینیکی گه وری خدائی بو بویه وا قورسانی نه خاته سهر میشکم و له پیش چاومه که هیچ شتیک توانای نیه ایمه و براکافان له گه یشتن به نه م آمانجه پاک و خاونه بگیریته وه چونکه خوا ده کهل ایمیه بوچ له کهل مان نابیت ایمه بنچینهی کارمان له سهری و شونی اسلام داناوه و پالمان داوه ته بزهیی (رحم) خوا و گه وری پیغمبر و پاکی قوران.

نیشتمان ژماره ۱

سالی یه کهم

شاعری به ناوبانگ وه فایی ع . بیرهن

خاکی دلکش وشینه خوشه کانی کوردستان ههستی زور وورد ویری باریک نه خاته ناو دلی دانیشتمانی نه م وولاته ی که ایستا هه ره له ته ی به ده ست یه کیکیه وه یه بویه بهشی زوری نه ته وه ی کورد (خوینده وار و نه خوینده وار) طبیعتا شاعرن .

له خاکی پاکی کوردستانا زور نه خوینده واری وا ههیه و بووه که له خوینده واره کانی بیگانه باشت و جوانتر و ریک و پیک تر توانیویتی شعر بهونیته وه شعر و نه ده بیاتی کورد نشان نه دا که خوینده وار کانیشمان له پله ی هه ره بهرزی شاعریدا جیگه یان بو خو کردوته وه .

له سالی ۱۳۵۵ هـ که چوبومه موکوریان کومه له شعریکی وه فاییم بهرچاو کهوت هینه ته ر و آودار و شیرین و جوان بون بریارم دا دیوانی نه م شاعره به ناوبانگه کو بکه مه وه و که هه لم بو هه لکه وت له چایی بدهم خوا یارمه تی کرد گه نجینه ییکی باشم له لای کوردیکی صوفی نه ک صوفیکی کورد دهس کهوت و ریکم خست که بو چاپ حاضر بیت به لام گریو قورتی زه مانه تا ایرو نه ی هیشته وه نه م آره زوم پیک بینم هیوام ههیه بهم زووانه بیدم به چاپخانه ی ژ.ک بو چاپ کردن .

له هه مو لاییکی کورد تکا نه کهم بو ته واو کردنی به سهراهاتی وه فائی له نویینی زانیار (معلومات) ی خویان دریغ نه کهن .

زه‌بیحی ووچانی نه‌بوو، پتیه‌کی له سابلاخ و نه‌وی تری له ته‌وریز بوو، به‌ده‌رکردنی "دیاری کۆمه‌له..." و "رۆژنهم‌میری کوردی" و "نیشتمان" ی ژماره ۱، کۆمه‌له جیتی خۆی له ناو دلی دایکی نیشتماندا کردبۆوه، رۆژ به رۆژ سوورتر بوون له سهر نه‌و نه‌رکه‌ی که‌وتبۆوه سهر شانیان له خه‌زله‌وری سالی ۱۳۲۲ ژماره ۲ گۆفاری نیشتمان که‌وته ده‌ست خه‌لک و زه‌بیحی له‌و ژماره‌یه‌دا له کۆمۆنیزم ده‌دوی:

نیشتمان ژماره‌ی ۲ سالی یه‌که‌م خه‌زله‌وری ۱۳۲۲

ایمه و مه‌ردم ع.بیرن

توز و غباری ته‌بلیغاتو پروپاگاندا‌ی ژه‌هراوی فاشیسته‌کان روی مینای بی گه‌ردی کوردستانیشی وه‌کوزور وولاته‌کانی گیتی وه‌ها تاریک دا هینابو ایستاش پاشماوی دوا‌یی نه‌هاتوه.

له‌کاتیکدا که‌ مبلغه‌کانی نازی له‌ عراق و ایرانا خه‌ریکی لیلاو و شلوی کردنی آوی هیمنی سیاسه‌تی نهم وولاتانه بون گه‌وره‌ترین پروپاگانديان خراب پيشاندانی کومونیزم و کومونیست بو که‌ به‌ناوی شیوعی نه‌یاندایه‌ گوی مه‌ردما. وایان بردبوه میشکی خه‌لکه‌وه که‌ شیوعی‌کان زور دورنده و وه‌حشین و پیاو کوشتن له‌ لایان زور ره‌واجی هه‌یه نهم مه‌وضوعه وه‌ها چوبوه میشکی دانیشه‌توانی نهم وولاتانه که‌ به‌ بیسته‌نی ناوی شیوعی (بلشویک) توره ده‌بونو نیوچاوانیان تیک نه‌نا - دوا‌ی هاتنی اوردوی سور (جیش الاحمر) بو کوردستان ره‌فتار و اکاری وایان پيشاندایه‌ نهم هه‌موره‌نجی مبلغه‌کانی هه‌تله‌ر به‌ با‌چو به‌لام، هه‌شتا هه‌ندیک میشکی واهه‌ن ده‌سخه‌روی انتریکات و درو و ده‌له‌سه‌ی فاشیسته‌کانن.

چهند که‌ سیک له‌م بی میشکانه که‌ کتییی دیاریو ژماره‌ی یه‌که‌می نیشتمانیان خویند بووه و لایه‌ن گریو قمایلی ایمه‌یان به‌لای حکومه‌تی سووه‌تدا دیبو گوتبویان آرمانی کومه‌لی ژ.ک بلاو کردنه‌وی مه‌سله‌ک و باوه‌ری کومونیزمه نهم قسه‌یه بیشک له‌ سهر چاوه‌ی ته‌بلیغات‌ی فاشیسته‌کان آو نه‌خه‌واته‌وه ده‌نا ایمه‌ کومونیست نین نه‌گه‌ر کومونیستیش بین جیگای هه‌یج اعتراضیک بو خه‌لک نیه له‌م مه‌وضوعه‌دا هه‌یشه‌تی مه‌رکه‌زی کومه‌له

به بیاننامه‌ی ره‌سمی ده‌رنه‌کات.

نیشتمان ژماره‌ی ۳ و ۴ سالی یه‌کهم سهرماوه‌ز - ری به‌ندانی ۱۳۲۲

بوچی نه‌گیریم!

ع.بیرن

هه‌ر چی سهر هه‌ل نه‌برم و چاوم به‌م آسمانه‌ی شینه‌ی جووانه‌ی کوردستان نه‌که‌ویت، نه‌ه‌ندی ده‌چمه‌ی سهر کانیو و شه‌تاو و جوبارو و رووباره‌کانی کوردستان، هه‌ر که‌ی شینایی ده‌شتوکیو و میرگو و چیمه‌نه‌کانی وولاته‌که‌مم دیته‌ی به‌ر چاو، له‌باتی شایی و شای لوغان له‌ سهر نهم دله‌ی پچکوله‌ی گوشتینه‌ی ساواو ناسکه‌م کوسپه‌ییکی سه‌ختوو گری یه‌کی توند په‌یدا نه‌ییت که‌تا له‌ سهر چاوه‌ی چاوم فرمیسک هه‌ل نه‌کولیو به‌سهر اگری ده‌رووئا هه‌ل نه‌پرژیت بلیسه‌و گری کووره‌ی ده‌روونم دا نامرکیته‌وه.

تو خوا چون نه‌گیریم! چون خویته‌ی جه‌رگم به‌ جوگه‌ی چاوما به‌ر نه‌ده‌مه‌ی سهر چیمه‌نه‌ی بی‌ناز و بی‌خواه‌ی نه‌که‌ی کوردستان؟! تا به‌لکو گولاله‌ی سووره‌ییکی جووانی پی بگه‌شیتوه و منیش به‌ ناله‌ی زار و هاواری زاری نه‌خوشی له‌ گیان بیزار، وه‌ک بولبولو قومریو هوزار نه‌ک جار و بار روژی هه‌زار جار به‌ ده‌وری نهم گوله‌ی آله‌ی جووانه‌ی داییمو بچمو بلیم:

گولیکی خوم بداده‌م پیچ و تاوه‌ش به‌آوی دیده‌کانم دادهم آوه‌ش
به‌ ده‌رگاهی ایلاهی که‌ی ره‌وابو گول نه‌ز منوو دیگه‌ری گیری گولاه‌ش
که‌ی خاکی پیروزی و پرروزی و آخی بی‌آخ و داخی وه‌ک مسک و عه‌نبه‌ری، دار و به‌ردی زیر و زیو مانه‌ندی به‌ش به‌شوله‌ت له‌ت کراوه‌ی و هه‌ر پارچه‌ی به‌ ده‌ست یه‌کیکه‌وه نه‌نالینی.

من چون نه‌بی دل به‌ گیتی ی خوش‌کهم، چون چاوم به‌رایی بدا له‌ دونیا بنورم؟ تا ببینم که‌ له‌ سهر سفره‌ی ره‌نگین و رازاوه‌ی خوا کردی جیهان هه‌موو که‌س به‌شی خوی هه‌ل گرتوه و کوردی به‌سته‌زمانیش وا له‌ دووره‌ی وه‌سته‌اوه‌ی به‌داخ و هه‌سه‌رتوو کلولیوه‌ی چاوی بریوه‌ته‌ی شایی و زه‌ماوه‌ندی دراوسیکان که‌ به‌شه‌که‌یان لی نه‌ستاندوه و ایستاش که‌ داوایان لی نه‌کاته‌وه‌ی گالته‌ی پی نه‌کهن.

تو خوا برا گهل وهرن تا له سهر کانیایو یکی ساردو و جوان کورریک بیهستین تیر تیر بو حالی زار و ژبانی نه زاری نیشتمانه جوانه که مان بگرین، به لکو فرمیسیکی دایکی نازدار و بیچاره ی نیشتمانان که به چاوی کانیایا ده یژیتته سهر گونای دهشتوو ده ری کوردستانی بی ناز به دیتنی گریانی به پهروش و نه سیرینی به جوش و خروشی ایله ووشک بیته وه و توزی دلی بکریته وه و نهم گرو گلپه ی دهرونی دامرکیته وه.

نه! نه! براکان، خوشه ویسته کان وا گویم له آه و ناله ی نیشتمانه که به کرووزانه وه پیم نعلی روله گیان گریان کاری پیریژانه! تا ده رگای مردن و مراندن له سهر پشتانه شیوه و زاری ایشی ناپیاو په ستانه! خو ایلهش خومان به لایکی آزا نه زانین و مه عنای به زین نازانین که وابو با بچینه سهر چیا بلینده کانی نیشتمانان به گه وایی نه وان په میانیکی برایه تی بیهستین که وه کو نهم چیا یانه رهنگین و سهنگین و به خوینی جهرگمان رهنگین بی، بوگه لی ههژاری کورد دوا یی هینی ژبانی نهنگین بی، بیته یارمه تی ده ری ایله بو مردن و مراندن له ریگای رزگاریدا.

نیشتمان ژماره ی ۵ سالی یه کم ری به ندانی ۱۳۲۲

کورد له حه یاه ته نیسکلوییدیاسی دا

«کاکه پشکو گیان: له ژماره ی سالی پینجه می گلاویژا به پهروشه وه نهم باسه ت بو کورد بوینه کوردیو گله ییشت کردبو که امانجی سیاسی راستی ی زانینی گورریوه به پیچه وانه ی هه مو دیریکو میژوویه کی که تا ایرو که به پی ی (زانستی آثاره) وه نووسراوه ره گزی ایله یان بردوته وه سهر ره گزی تورک چاره کانم نه ت بیستوه که سیک که سیک ناخوش بویی خهونی گولییه ی (جدام) پیوه ده بینیت نه و له ژیره وه وه لامی نهم توما نجه (به تان) به دیریژ ده نووسم که دانه ری نه نیسکلوییدی یاش بیخونیه وه و کتیه که ی پی ته صحیح بکات»

تا ایرو هه ر آثاریکی دیریکی که له ژیر خا کا دوزرا وه ته وه، هه ر دیریکی میژوویه کی نووسراوه ته وه بی باسی کورد نیه له هه ر لاپه ره ییکیشدا باسی کورد کرابیت

بە رولەي آريائي ناسراو بەلام ھەندى لە نووسەرکان بە پېچەوانەي ئەم راستيو حەقيقەتە لە کورد دواون جاريک رەگەزسان ئەبەنەو سەر جندوکەي چاخى (عصر) سولەيمان پېغەمبەر جاريکى تر ئەمانکەن بە تورک آشکرايە کە ئەمە بەبى امانج نيە و ايمەش وە نەبى تى نەگەيشتبين حالى کورد لە بەرانبەر ئەم جوړە درو و دەلەسەيەدا لە حالى بازەرگانىک ئەچى کە کووتالى آل ووالا و جوانى ھەبىو کرياريکى زور زانو زرينگيشى توش ھاتبىت خەريک بى بە واتەي بى ريووچى کالاکەي لە پېش چاو بختو بە ھەرزاني لى بکرى بازەرگانەکش وەلامى بەداتەو بەلى مەتەليکى آزيابىجاني ھەيە: "او تاجرن گوزى کور اولسون کە ئوز مشتريسين تانيماز" برو برو من توش چاک ئەناسم کالاکەي خوشم.

يەکیک لەم کتیبانە کە دەربارەي کورد دواو « حەيە ئەنيسکلو پيدياسى » يە کە لە لاپەرەي ۱۲۹۶۵ داسمان ئەکات ئەلى: « کومەليکى دو ميلیون ونيو تا سە ميلیون کەسى ھەن بەناو کوردەو ئەناسرين ئەم کومەلە لە کەنارى گومى اورمىيە و وانەو ھەتا سەر ...الخ » گویا کاکى نووسەر ھېچ جوړە زانیاریکى دیریکى لە بابەت کوردەو نەبوە دەنا نەي نەفەرمو « کومەليکى دو ميلیون ونيو تا سە ميلیون » چونکە ئەمە لە صەدا صەدى درويە و تەنيا ژمارەي ئەم کوردانەي کە ايستا لەژیر بەيداغى حکومەتى تورکيادا ئەژن دواي ئەم ھەمو کۆچ پیکردنو کوشتنە ھيشتا لە چوار ميلیون نەھاتوتە خواو ھەو خوکوردى ايرانيش ھەرلە کيوەکانى سنوورى روسيا و ايرانەو بە کەنار گومى وورمىيە و ميانداو و کيوى ئەلەندا ئەکشیتە خوار تا ئەگاتە لورستان و سەرگەروى فارس پانايى ئەم وولاتەش تا سنوورى عراق ئەروا خوبە فەرمایشى نووسەرى خوشەويست کورد لە نەفغانستان و بلوچستان داھەن کوردەکانى ھىندستان، برا خويىکانى کرمان، چەمشکە زکەکانى خوراسانىش دە گەل کوردگەلى دەور و بەرى گەيلان و طالش و بەشى کوردستانى سورىيە و لوبنانيش خاڤرى جەنابيان اينجا چە پياويکى تيگەيشتو باوەر ئەکات ئەم ھەمو خاکە پرەدانيشتو بە دو ميلیون ونيو تا سە ميلیون کەس مەسکون بيت بە بى ي تەحقيقاتيکى کە ھيشتا تەواو نەکراو ژمارەي کورد بە ھېچ باريک لە نو ميلیون کەمتر نيە دواي چەند ووتەيکى تر ئەفەرموى « ...ھەر چەند صلاح الدين بەتەواو تورکيتى

آشکرایه « ایله خومان به وهلام بوئم داوایه وه ماندو ناکهین بهلام میژناسه کان قاقا پی
 نهکهنن و گهپ و گالتهی پی نهکهن خوباسی میدیاییکانی باپیریشمان نهکا و نهفه رموی
 « ههر وکو زانراویشه میدیاییکانیش تورکن » نهمه سهر سامیکی سهرآسا پهیدا نهکات
 بو ههمو خوینده واریکی اگادار له دیریک؛ ایله نازانین له کوی زانراوه که میدیاییکان
 تورک بوون گویا نه بی نه زانیارانهی نووسهری خوشه ویست له به بهت میدیاییکانه وه
 ههیه تی شتیکی جیاواز بیت له هی زاناکانی گیتی ی؛ نا نهمه عاده تی له میژینهی نه
 جوړه نووسهرانهیه که مفاخری تاریخی نه ته وه کانی تر به قسهی پروپوچ به خویانه وه
 نه نویسن سالیکیش له چاخی حکومتی عثمانیکاندا نه پانگوت « فردهوسی » تورکه
 « زهردهشت » ترک بووه شاعری به ناو بانگ وعه صری کورد « میرزاده عشقی » به
 شیعی فارسی وه لامیان نه داته وه نه لی؛

« زردشت دل نبود که آسان توان ریود »

« حاشا قیاس دل ز چه با انبیا کنید »

« زردشت بردنی نبود این طمع چه سود »

« اما فقط به بردن دل اکتفا کنید »

« امروز قصد بردن پیغمبران کرده اید »

« فردا بعید نیست که قصد خدا کنید »

دیسان جی ی سوهاس و شوکرانهیه نالین که ریم خانی زهند و بنه ماله که ی نادهر شاه
 و... غیره ههمو تورکن ایله نامانه ویت چیدی لهم باسه بدوین چونکو دیریکی گیتی له
 پیشدا جوابی نه نووسهره خوشه ویستهی داوه ته وه و جهختی کردوه که کورد نه چپته وه
 سهر دهستهی هیند و اروپایی و هیچ مناسبتیکی له گهل تورک نه.

سالي يه کم

ري بهندانى ۱۳۲۲

نيشتمان ژماره ۵

ع. بېرهن

فلسفه‌ي ژيان

گشت مروو نه‌بي بزائن بوچی هاو توونه گیتی ی همو مەردوم ته‌توانن بزائن ژيان چیه

ایوه به بهیستنی ناوی فلسفه سل نه‌بن؛ نه‌پرینگینه وه ... بهیستوتانه که
فلسفه واتا شتیکی گران و هوداییکی الوز و گری گریاوی که کم کهس تیه‌ی نه‌گات
به‌لام به‌راستی ی نه‌مه باوهریکی زور چه‌وته و فلسفه زور زور هاسانه به تایبه‌تی
فلسفه‌ی ژيان.

زانا و تیگه‌یشتوکانی رابوردو و تازه‌ش جه‌خت (اثبات) یان کردوه که له گیتی ی
دا «هل کهوت» نابی و له فەرهنگی وه‌دی هینان (خلقت) دا ووشه‌ی (خورایی ی -
عبث) نه‌نوسراوه.

با ساده‌کانه‌تر بلیم ایرو لدم جهان‌دا باوهری گشتی ی نه‌مه‌یه پچوکترین شتیکی
هه‌بیت یا کاریکی رووده‌دا «خورایی و بی که‌لک» نیه ناتوانین به هیچ شتیکی بی‌ژین
«هل کهوت» واتا «کاریکی له خورایی» یه نه‌مه‌ش نه‌زانن که «زور» هه‌میشه له
کویونه‌وه‌ی «کم» دپته به‌ره‌م نه‌گه‌ر ایه نه‌توانین شتیکی پچوک به بی که‌لک و
خورایی بزائن چون نه‌سشی به‌م کارکازله که ناوی «گیتی ی» یه بی‌ژین بی‌امانج
دوروست کراوه یا خو «ژيان» ی «پوچ و خورایی» یه؟ که‌سیکی زانا بیت نه‌مه
نابیریت.

ایوه که‌سیکی ایشی خورایی نه‌کا پیتان شیت و نه‌فامه نه‌گه‌ر پیاویکش خانویک
بنیاد بنی که ته‌واو بوو بی نه‌مه‌ی له ژیر سیبه‌ریا به‌حسیته‌وه ده‌س به تیک دانی بکا پی
ده‌که‌نن حق تانه پیاوی زانا نه‌مه نا‌کا جوتیر که سال دوانزه‌ی مانگ پشور نادا زه‌وی

نه کیلی؛ تووی پی وەر نهکا؛ آوی ده دیری؛ دروینه ی نهکا که خهرمانی سوور بو اگری تی بهرنادا یا خو باغه وانیک نه مامیکی چه قاند پاش چند سال به دیاریه وه دانیشن که هاته بهر خاک بری ناکا.

که میک وورد بینه وه تی بفکرن ده زانن له (ژیان) دا نهینو تیکهل پیکه لی نه بیریکی گه وره ده ستیکی هیزدار ویتوویه تی مشت غمونه ی باریک بیو شتیکی پچوک نوینه ری زور شستی گه وره بیت .

به چاویکی وورد توزی سه رنج بده نه گولیکی پچوک، ده کرده ی میرووله ییکی بی هیز بفکرن آدمیزاده بهینه بهر چار که له پیشا چلون « نطفه » ییکی بی به هایه وله نه نجاما چی به سه ر دیت هه موو کویره گریه ی ژیان نتان بو نه کریته وه پیوست نه فیهله سووف بن تا نه شتانه بزائن شتیکی نه بی بیزانن و چاکیش له ده ست تان دیت نه مه یه :

بوزانین تی بکوشن، له هه مو شتیک بیر بکه نه وه .

نیشتان ژماره ی ۶ سالی یه که م رده مه ی ۱۳۲۲

بوچی گه وره کانی « قریش » مسلمان نه ده بوون؟ ع. بیژن

"آخو نه م قسانه ی « محمد امین » نه یانلیو داوای ناردراوی له لایه ن یه زدان نهکا نه بی راست بن یا نه م وه عدانه ی به شه رطی مسلمان بوون نه یاندات به جی یان نه که یینیت؟" نه مه پرسیاریکه که سی (۳) کهس له گه وره و سه روکانی (قریش) « نه بوجه هل » و « نه بسفیان » و « نه خنهس » دوا ی گه لی کوشت که بو به ره ست کردنی بلا بو نه وه و په ره سه ندنی دینی پاکی اسلام کردیان و هیوا براو بوون له دلی خویاندا بیران لی ده کرده وه و به شوین وه لاهه که یدا نه که ران به لام وه لامی نه م پرسیارانه ته نیا به نووری راستی نه دوزراوه که نه میش له دلی تاریکی پیاو یکی وهک « نه بوجه هل » و هاو تاکانی دانه بوه .

بو ته حقیق و پشکنینی نه حوالی (حضرت محمد صل الله علیه وسلم) هه ریکه بریاری دا به بی نه مه ی نه وانیتر پی بزائن شه وانه بچی له گوشه ییکی خانووی پیغه مبه ر

كېشك بېكېشىو اگاي له اكارى شەوانەى نەم ووجودە مقدس وگەورەيە بيت. شەويكى چوون تابەرى بەيان غەيرى قورآن خویندن و عبادەت هېچيان نەدیت له گەراندەدا توشى يەك هاتن گەليكيان لومەى يەكتر كرد كه بوچى هينده ضعيف النفس بون كه شەوانەش ناتوانن له نيزيك مالى پېغەمبەر وەدوور كەونەو سوينديان خوارد شەويكى ديكە نەم كارە نارەوايە دووپاتە نەكەنەو بەلام تا سى (۳) شەوان خويان پى رانەگيرا و تا بەياني خويان حاشار دەدا بېگومان هيزى كېشەرى راستى (قوہ جاذبہ حقيقت) ئەمانەى وا بەسەر دەهينا و لە دليانا اقرارى پى دەکردن گوتارى (محمد صلى الله عليه و سلم) راستە و ھەر وەعدەيىكى ئەيدا بەخەلك بەجى ى دەگەهينى لە ايرەدا نەم پرسىارە ديتەپېش: ئەى گەوا بوو بوچى ايمانيان نەدەهينا؟ لەم بابەتو ھەنابى دوکتور محمد حسينى ھەيكلە لە كتيبي بالاو بەنرخى « ژيانى محمد صلى الله عليه و سلم » دا وا ئەلى: « ...آخوبە تى پەر بوونى روزگار جمود وكونە پەرەستى لە بېر دەچتەو؟ تەنيا ئەوگەسانەى ھەميشە بە شوين تەواوتى (کمال)دا ئەگەرین و پياوانى تېگەيشتوو دەتوانن خولە جمود بپاريزنو بەرابوردنى روزگار شتى گونو رزبو لەبېر خو بەرنەو. نەم پياوانە ھەميشە ئەو راستيانە (حقايق) ى لەپېش دا باوهریان پى کردو ھەر روزىر ئەکەن تا رەنگى خەرافاتو خەيالاتى گە بە مرورى روزان وەك تورى جالجالووکە لەدەورى راستيە بەرزەکان ئەتەريت لە سەر لا بەرن؛ تونەلەى گيانى وان کورەيەيکە گە ھەميشە بېر و راستيە تازەکان لەناو اگري خویدا ئەتونیتەو و قالى ئەکا و خلتهى لى ئەگرى تا راستيە جوانە کەى پى وەدەر خا نەم پياوانە متعصب و خوويست نېن؛ جوياى راستين بەشوين نەم وون بوەى خويان لە ھەمو شوينيک و لەلای ھەموکەس دە گەرین بەلام ژمارەى نەم پياوہ گەورانە لە ناو ھەمو نەتەوہ و قەوميکدا زور گەمە و ھەميشە لە گەل خواوندانى (مال و مقام) بەر بەرەکاينو کيشە کيشيانە؛ چونکو خواوندانى (مال و مقام) لەبېر و باوهرى تازە زور ئەترسين گە مەبادا بارى گيتى ى بگوريو ئەوان مال و دولەتەکەيان لە دەست بچيو بېنە ريزەى مەردمەوہ؛ چونکو لە گيتى دا بووان لە (مال و مقام) زياتر ھېچ راستى يک نيه و ھېچ شتيک قابل علاقە نازانن؛ ھەموشتيکى بە تەرازوى (مال و مقام) ە کەيان بەراوہر دەکەن ئەگەر ماليان پى ى زور بيسو جيگايان پى قايم تەربيت؛ ئەوا راستيکى گەورە

واشکرایه به لام نه گهر که مته رین زیانیگیان پی بگه هینی نه مه خه یال پلاوه. له بهر چاوی نه وانه ی دراو کو کردنه وه اما نجی هره به رزانه (فضلیت) نه گهر دراوی پی زور بی راستیکی بی هاوتایه خو نه گهر (فضلیت) پیوستی بی هیندیک له دهوله ی تی نه وان که بکاته وه بیریکی خاوه؛ هه بهم جوړه نه گهر (دین) آرزوو و هوا و هه وه سیان تیر بکا هیچ شتیکی لی باشر نیه به لام نه گهر بیته په رده بییک له نیوان خویانو آره زوی ناپاکیان له بهری راده که نو به هیچوو پوچی ده زانن.

خاوه ند جیگا و مقامه کانیش هه روا بیر و باوه ری تازه به پی ی مه قامی خویان لیک نه ده نه وه نه م ده سته یه بوراگرتنی مال و جیگای خویان عه وامی قوربه سر که خاوه نی را و ته دبیر نین و وه کوو گوله به رروژه هه تاو له هه رلا بییک هه لات روو له وی نه که ن بو سر راستی ی تازه هان نه دن تا بینه بهر هه لستی بلا بوونه وه ی؛ بو نه م کاره خانوانی ویران و دابه پبوی بیره کونه کان که گیانی راستی یان (روح حقیقت) ده بهر دانه ماوه سر له نوی نه راز یننه وه تا بهم جوړه عه وامی چاره رش هه ل خه له تین و بی به نه می شکپانه وه که گیانی راستی ی له ناو نه م دیواره رزیوانه دایه مه ردوم چوزانن که راستیو حقیقت وه که مه لیک کیوی چهن دین ساله هه لفریوه و نه مه که لاکه که یه تی که به خه لاتی خه یالات داپوشراوه؛ که سیک خاوه ندی ره نیو بیر خوی نه بی له کوی ده زانی که حقیقت ناتوانی له چوار دیواری (معابد) دا یینیته وه؛ نه گهر به په ررو و بالی خه یالات و خه رافات دای نه پوشتن هه ر تیشکه یکی دونیا به ک رووناک نه کا و وه کو هه تاو له هه موو جیگایه که نه داو هیچ شتیک ناتوانی بیته بهر هه لستی بلا بوونه وه ی... »

به م جوړه چون نه بی توقع مان بیت گه وره کانی (قریش) که هه ر بیکه به جوی جوی نه چون بویشکیننی نه حوالی پیغه مبه ریکی گه وره ی وه که (حضرتی محمد صلی الله و سلم) و گوی یان له قورآن خویندنی ده بوو ایمانیان پی هینا با له حالیکا که کتیه اسمانی که ی نه م ذاته په رده بییک نه ستوری له نیوان خویانو هوا و هه وه سی ناپاکه که یان نه کیشا و پیاوه زانا و تیگه یشتوکانی له وان به زیاتر ده زانیو ده یقه رمو « هل یستوی الذین لا یعلمون؟! »

خوینره خوشه ویسته کان نه م باسه تان که خوینده وه نه گهر نمونه بییکو له ژبانی

عصری خومان نیشان بدهین سهرتان سوور نامینی نهویش نه مه یه :

آغاییکی کوردی عراق به لکو سهردار عه شیره تیک یه ک دوو سال له مه وه به
نامه ییکی بو آغاییکی کوردی ایران نویسیبو « که دهستی منو دامانی تو نه که ی به هیچ
باریک له پیناوی کوردایه تی دا تی بکوشی چونکو کوردایه تی مستلزمی نه مه یه هه مه
لاوه خوينده وار و گه نجه تازه بی گه یشتوکان بینه سهرکار و ایمه له ژووری دیوه خانا
دابشین »

ایمه نازانین خوينده به ریزه کان چهنده فه رق له نیوان نهم آغا کورده عراقیه
خوشه وسته ! و « نه بو جه هل » و « نه خنه س » دانه نین به لام ایمه نه لی ین : نه ی به برین
چی دهستیکی بو زبانی نه ته وه ی خوی داوینی مه ردوم نه گرت ایوه ش بلین آمین !.

نیشتمان ژماره ی ٨٠٧ و ٩ سالی یه کم به هاری ١٣٢٣

« (کوردستان قوت نادریت) » ع.بیژن

« ... کوردن هیچ تی ناگه ن چه ند پیاویکی زرينگ، هیندک مالو دراو ده گه ل چه ند
و وه عده ییکی درو بو فریو دانی گه و ره کان بیان به سه گه نجه کانیشن به زوری نهم گه و رانه
داده مرکینین » نه و رسته یه بیرو خه یالی دهوله تانی تورکیا، ایران و عراقه که چه ندین ساله
وه ک زه روو به کوردستان وه نوساوون، خوینی ده مژنو بی هیزی ده گه ن، به لی خوینخوری
په رده ییکی نه ستور له نیوان عه قلو میشکدا پهیدا ده کاو ده بیته هوی تی نه گه هیشتنو
نه فامین؛ جا پیاوی نه فامیش آره زووی سهیری دیته میشکیو وه کوو هیتلهر ده که وسته
خولیای جهانگیربو شاهه نشاهی - ایتر نازانی نهم هه موو دونیایه ناخریته ده ست
یه کیکه وه تا آغاییتی به سهردا بکات.

دهوله تانی تورکیا، ایران و عراقیش پیتوبه ره که تی کوردستان زور له میژره چاوی
سوور کردوونو خستوونیه خولیای قووت دانی نهم وولاته گه و ره به که نیزیکه ی ٤٠٠٠٠
کیلومتری چوار گوش پاناییو نو (٩) میلیونی دانیشتوو هه یه به لام وو شیار بوونه وه ی
کورد قامچیکی زور توند بوو که له جهنگی رابوردوودا له ده می نه و دهوله ته استعماری
یانه درا و حالی کردن: کورد هه تا هه تابه له ژیره دهستی نه وان دانا مینیته وه و بی گومان

حه قی خوی داوا دهکا ههر وهکو کردیشی بهلام عصبه الامم «جامیعهی میلهل» یا وهکو بویژیکی کورد بژیوتی: «کوتهکی دهستی میستر هیندهرسون» چلون که نهیتوانی بیسته هوی راهستانی آشتی له گیتی دا ههر وهها حه قی ایه و زور نهتهوهی پچووکی دیکهشی خستهگوری تهماعی خاوه نهکهی خویهوه.

دوو روویی، تهزویر و حق کوژی نهو «کارخانهی فساد» له لاییکا حه قی ایه له معاهده نامه ی (سهور) دا تصدیق دهکاو له لاییکی دیکه شهوه (پهیمانی لوزان) قیامی کمال پاشا به رهسمی دهناسیو اجازه دهدا سهر له نوی کوردستان له نیوان تورکیا، ایران، عراق و سووریا دا بهش بکریت سهیری نهو راستی و حقیقته! سهیری نهو عدالتو دادپهروه ریئه!! سهیری نهو شهرهف و ویجدانه!!!

هه موو کهس دهیزانی کرداری عصبه الامه یکی وهها عادل!! خونریژیکی وا که وهری (که چند ساله دنیا و دانیش توکانی له اگر دا دهسووتینی و چندین هزار دایکی له شینی روله شیرینه کانیاندا دهستونه ژنو - داناوه) به شوینه وهه یه.

ههر لهو عصبه الامهش بوو به کرداری نارهوای خوی دهباره ی کوردی چاره رهش مساوه ی بهستنی زور معاهده ی دا به ایران و تورکیا بو قتلای عامی کوردی بی چهک و سلاح نهو هه موو خوینی کورده ی له نیوان دوو جهنگ دا رژاوه گشتی وه بالی نهستوی «کومه لی تهزویر» و «کارخانه ی فساد» و اتا: (عصبه الامم - جامعه ی میلهل) ه.

کوردی مظلوم و چاره رهش هیندی دهر د و داخ! زوره و نهو نه دی ظلم لی کراوه تا پیوا یه کییک له م دهر دانه دهه نیسته بهر چاو بو چاره کردنی یا بیر له ظلمیک دهکاته وه بو لابر دنی هه زارانی دیکه ی به شوینه وه دینو له بهر چاویا ریزه ده بهستنو هیزیکی تاییه تی که ته نیا مظلومان و سته مدیتوان ههستی پی ده کم نه دهکاته سهر رهوانو فرمیسک وهکو بارانی به هاری له چاو ههل دهکولیو په رده ی هه سه ره توکلولی نهو هه موو دهر د و سته مانه له پیش چاو وون دهکات.

دهمه ویست باسی قووت دانی کوردستانان بو بکه م که تورکیا و ایران و عراق به هوی پهیمانی سالی ۱۹۲۵ و معاهده ی شوومی سه عدا باد پلاتیان بو داناوه که چی کرداره نارهواکانی عصبه الامم هاته وه بیرم و شاهه ودای ووتاری له دهست وه رگرم باسیشم

کرد نهو حکومتی زورکار و استعماری یانه له جهنگی رابوردوودا بویان ثابت بوو که کورد هرگیز چاو له حهقی خوی ناپوشیت بویه کهوتنه سهودای له ناو بردنی کورد له تورکیا زمانی کوردی یاساغ کرا قتلی عام و تهجیر به شیده تیکی بی مانند هینرایه اجرا کردن، له ایران پیوانی تیگه یشتو خرا بهند و زیندان بوله ناو بردنی آساکانی (عادات) میلی کورد هزار جووره پلان ریکخرا به لام گه نجانی کورد به هیممه تیکی بی مانند، به کوششتیکی بی ووچان، به نه ترسانیکی سه راسا و به یارمه تی هیزی شیراوهی میلیهت و معجزه ی آزادی له به رانبهر نه هه موو بیدادیه (که له بهر چاوی هه موو دهوله ته گه وره کانی گیتی که دهیان گووت جهنگی رابوردویان بو وه رگرتنی حهقی مظلوم له ظالم کردبو له ایه ده کرا) دلیرانه و شیرانه راوهستان، شهو و روژ بوووشیار کردنه وهی لاوان تیکوشان سوپاس بو خوا ماندوو بوون و کوششتیان به فیرو نه چوو ایستا له گشت شوینیکی کوردستان کومه لی سیاسی بنیاد نراوون، ایتر ایستا هیزی ته نیا و تاک تاک نین که بورزگار کردنی و تیگخسته وهی پارچه کانی کوردستان کوششت ده کهن به لکو هیزی کومه ل، هیزی گشتی کورد خراوه ته مه یدان اهو نیروه پنهانی وه مرموزه وه کو به رداش هه رکاتی ده ست به کاری سووران بیی دوژمنانی کورد له ژیر سدن گینی خویدا پی مال ده کات.

اهو گه ورانه شه که حکومتانی تورکیا، ایران و عراق بیریان لی کردوته وه فریوان دهن و بی یان که نه مانعی قیامی لاوانی کورد هینه بی قام نین اهوانیشن ده زانن، دواروژیان ده گهل آزاد بوونی کوردستان به ستراوه ته وه اه گهر کوردستان آزاد نه بی، اه گهر قومی کورد زنجیری دیلی له شان و ملی دا نه مالدریت و حکومتیکی مستقل له کوردستان دانه مزیت اهوانیشن ناتوان بژین مه گهر له به ندیخانه کاند؛ مه گهر له جیگایانی دوور له وولاتی خویان له ژیر چاوه دیری سه ر بازانی تینوو به خونی سه ری خویانو مال و مندالیان بویه به شی زوریان باسکی هیممهت یان ههل مالیوه و داوینی مه ردایه تیان به لادا کردوه به کویری چاوی دوژمنان، شان به شانی لاوان، له ژیر فه رمان و پیشوایی کومه لانی سیاسی کورد بو آزاد کردنی نیشتمانی خوشه ویست تیده کوشنو هیچ شتیک نابیهه مانعی کاریان.

نه گهر هیندیک نه فام ده سخه روی درو و ده له سهی دوژمنان بووین لازمه
بزائن: کومه لانی سیاسی کورد هه رکاتی اراده بکهن وایان به سر دین و هکونه هاتبنه
دونیا ایتر وه بالی خویان وه نه ستوی خویان # و ماعلی الرسول الاالبلاغ.

﴿ ----- ﴾
 که سانیک نووسراو و هه لبه ستمان بو ده نیرن لازمه له
 سه روویکی کاغه ذبه نه ندازهی لاپه ره ی نه م ژماره به
 پاک و خاوینی بینوسن؛ نیو و نیشان و ژماره ی
 نه ندامه تی، جیگای دانیشتن و ته شکیلانی کومه لیان زور
 چاک له سه ره وه ی نووسراوه که دا ده رج بکریت
 گهرینه ده ی چاپه کانی کومه له ی «ژ. ک» ع. بیژن - ۲
 ﴿ ----- ﴾

حهول و تیکۆشانی بهرتوبه رانی کۆمه له ی ژ.ک له پته و کردنی ریزه کانی گه لی کورد و هاندانیان بۆ خه بات و کوردایه تی و بردنه سه ری ههستی براهه تی و یه کیتیان، ههروه تر ههول دانیان بۆ بوژاندنه وه ی زمانی کوردی و په ره پێدان به نووسین و خوتندنه وه ی کوردی له کهس شاروه نییه و له زمان نه و که سانه وه خۆشه بۆ باس کردن که له گه ل واقعه که بوون و له نیزیکه وه به چاو دیتوو یانه نه و نیشتمان په ره رانه به چ ههست و ئیمانیکه وه شه و و رۆژ له خزمهت گه ل و نیشتمانیان دا بوون، زۆر که رهت له دانیشتن و وتووێژ کردن له گه ل کۆنه پێوان و نه و مرۆفانه ی شاره زای نه و سه رده مه ن ههستم به وه کردوه و په رسیارم بۆ هاته وه ته پێش که ئایا ئیمه ی گه لی کورد له سه رده مه ی ئیستا له چاو په نجا سا ل له وه ی پێش له زۆر بابه تانه وه به ره و دوا نه چووین و به پێچه وانه ی میژوو جوولانه وه ی کورد به ره و دوا وه نه چوه؟!

خوتنه ره وه ی هیژا رهنگه حه قی بی و بلتی نه وه بۆ چوونیکی چهوت و دوور له زانست و ته ته وری کۆمه لگه یه! خۆ منیش پێمخۆشه وانه ی، به لām جوابی ده یان په رسیار و فاکت و به راوه ردی نه و سه رده م و سه رده مه ی ئیستا له عاست ده یان حیزب و ریکخرا و و رێبازیان و به فیرو دانی خوتنی هه زاران شه هید و پێشمه رگه ی کوردستان له لایه ن سه رۆکایه تی ئیستای کوردستان چۆن و لām ده دینه وه؟!

په نجا سا ل له وه ی پێش کۆمه له ی ژ.ک به بی هیچ شه رم و شار دنه وه یه ک با سی ستراتیژی کوردی ده کرد و بیری کوردستانی یه که گرتوو و سه ره خۆی ده برده ناو کۆمه لانی خه لک و حه ولی بۆ په ره پێدانی ریکخرا وه که ی خۆی له به شه کانی تری کوردستان ده دا، به لām ئیستا پێشه و انان با سی ئیستقلال و سه ره خۆی هیچ، با سی خودم و ختاریش به بن لیه وه ده که ن و رۆژی سه د جار با سی له هه ر ئیرانییک ئیرانیستین و سوێند خواردن به ته وایه تی خاکی ئیران و عیراقمان گوێ لێ ده بی!

کاتییک خه باتکه رانی پارچه یه کی تری کوردستان په نجا سا ل له وه ی پێش له خاکی خۆیان لیان ده قه و ما و ده هاتن بۆ به شتیکی تر به با وه شی گه رم پێشوازیان لێ ده کرا و نه وانیش هه ر وه ک خه باتگێرتیکی نه و به شه ی که هاتو نه ناوی ده ستیان ده دا چه ک و خه باتی خۆیان به بی جیا وازی له گه ل برایانی نه و دیو درتیه پێده دا، به لām ئیستا نه گه ر

لیان نه‌دری و تیرۆر نه‌کرتن و به زیندوویی و به کۆژراوی ته‌حویل نه‌درینه‌وه، ده‌بی شوکرانه بئیر بن!

ره‌نگه که‌س له بی‌ری نه‌چووبیته‌وه که چۆن سوله‌یان موعینی و هاو‌پێکانی له لایه‌ن "خه‌باتکه‌رانی" نه‌و دیوی کوردستان به مردوویی و به زیندوویی ته‌حویلی شای ئی‌سران درانه‌وه، یان سه‌رده‌می رووخانی شای ئی‌سران چۆن له لایه‌ن "خه‌باتکه‌رانی" کوردستانی ئی‌سران پێش به پێشمه‌رگه‌کانی نه‌و دیوی کوردستان ده‌گیرا و داوای "عدم تعرض" و دانانی چه‌کیان بۆ هاته‌ن ژووری ناو کوردستان لێ ده‌کرا!

خۆ رووداوه‌کانی دوا‌ی سالانی ۱۹۹۱ ی‌ش له خوارووی کوردستان نه‌وه هه‌ڵ ده‌گرێ که چه‌ندین کتێبی له سه‌ر بنووسری و به بی شک به تالترین و بی سه‌ره‌به‌ره‌ترین و کورد به کورد کوشترینی رووداوه‌کانی سه‌د ساله‌ی کوردستان تۆمار ده‌کری، له ماوه‌یه‌کی که‌می سێ چوار ساله‌دا شاهیدی ده‌یان شه‌ری کورد له گه‌ڵ کورد، هێرشێ کوردی پارچه‌یه‌کی کوردستان بۆ سه‌ر پارچه‌یه‌کی تر، تیرۆری ده‌یان پێشمه‌رگه‌ی رۆژه‌لاتی کوردستان له ناو خاکی نازاد کراوی کوردستانی خوارو و "حکومه‌تی کوردستان" بوین! نه‌وانه و هه‌زاران نمونه‌ی تری نا‌کاری "سه‌رکرده" و "پێشه‌روانی" نیستای کورد وه‌ک دزی، بی نه‌خلاق، ته‌ماح ده‌ناموسی خه‌ڵک کردن، مال و دارایی میلیه‌ت فروشتن به داگیرکه‌ر... نه‌و پرسیاره‌ نا‌هینیتته‌ پێش که ره‌وه‌ندی شو‌رش کوردستان به‌ره‌و دوا چۆته‌وه و به‌ره‌و پێش نه‌چووه؟! ئایا نه‌حزاب و رێکخراوی سه‌رده‌می نیستای کوردستان له لاپه‌ره‌کانی میژوو رووبه‌رووی نه‌و پرسیاره‌ نابنه‌وه که له ماوه‌ی خه‌باتی خۆیان چیان بۆ گه‌لی کورد و نیشتمان‌که‌یان کرد؟!

باشتره نه‌و باسه که هه‌ویرتکه ناو زۆر هه‌ڵده‌گرێ و ئیمه له مه‌به‌ستی خۆمان دوور ده‌خاته‌وه به‌وه دوا‌ی بێتم که وه‌بیر نه‌و "سه‌رکرده" و "پێشه‌روانه" خه‌مه‌وه که هه‌روه‌ک چۆن نیستای پاش په‌نجاسال به ده‌یان دوکتۆر و زانا له سه‌ر رووداوه‌کانی سه‌رده‌می کۆمه‌له‌ی ژ.ک و کۆماری کوردستان خه‌ریکی لێکۆڵینه‌وه و میژوو نووسین، نه‌وانه‌ی نیستاش له ده‌ستی نووکی تیژ و جه‌رگه‌ری قه‌له‌می میژوونووسانی داها‌توو رزگاریان نابێ!

کۆمهلهی ژ.ک ههر دههات و په‌ره‌ی ده‌ستان و لک و پۆیی داوێشته به‌شه‌کانی تری کوردستان، گۆفاری نیشتمان ببوو به‌ چۆلی چاوی حکومه‌ته‌کانی ئێران و عێراق، به‌ هه‌موو لایه‌ک له‌ سه‌ولی دیتنه‌وه و له‌به‌ین بردنی دا بوون، ته‌نانه‌ت شکیان که‌وته سه‌ر چاپخانه‌ی کابرای ئه‌رمه‌نیش و وایان لێ کرد که زۆر ترسا، به‌لام چیان وه‌ده‌ست نه‌که‌وت، زه‌بیحی هه‌ستی به‌وه کردبوو که براده‌ره ئه‌رمه‌نییه‌که‌ی زه‌ختی زۆری له‌ سه‌ره و وای لێهات که شه‌وانه له‌ کاتی چاپکردنی نیشتمان له‌ ترسان نه‌ده‌هاته چاپخانه به‌لام چاپخانه‌که‌ی بۆ زه‌بیحی له‌ رووی دۆستایه‌تی و ره‌فاقه‌ت به‌ جێ ده‌هێشت.

به‌ دوا‌ی ده‌رکردنی نیشتمانی ژماره ٧، ٨ و ٩ بیری دروست کردنی چاپخانه‌یه‌ک له‌ سابلاخ بوو به‌ بریاری کۆمه‌له، نه‌و بیره‌ش به‌ جێ بوو چون هه‌م کۆمه‌له زۆر گه‌وره ببوه‌وه و هه‌م به‌ چوونی ته‌ورێز کاتیان زۆر لێ ده‌گیرا و خه‌لک تامه‌ز زۆی هه‌رچی زیاتری بلاوکه‌راوه‌ی وه‌ک نیشتمان بوون، کاک محه‌مه‌دی شاپه‌سه‌ند ئه‌ندامی کۆمه‌له‌ی ژ.ک و نووسه‌ری نیشتمان به‌ نێوی "م . آذر" له‌ نووسراوه‌یه‌کی له‌ "کوردستانی نوی" دا ده‌نووسی:

... دوا‌ی (٧ و ٨ و ٩) نیازمان وابو (نیشتمان) له‌ (مه‌هاباد) چاپ بکه‌ین، مه‌کینه‌یه‌کی نیوفولسکاب و هێندیک هه‌رفمان ده‌ست که‌وت و گرتستمانه‌وه بۆ مه‌هاباد، پێش نه‌وه‌ی ده‌ست بکه‌ین به‌ چاپی ژماره‌یه‌کی نوی زه‌بیحی به‌سه‌ردا گیرا، پێم خۆش نه‌بوو چاپخانه‌که‌ بێ نیش بێتیه‌وه، به‌ده‌رفه‌تم زانی گۆفاریک به‌ ناوی (ناوات) چاپ و بلاو بکه‌مه‌وه، ناوه‌زۆکی (ناوات) بریتی بوو له‌ هه‌رچه په‌خشانیکی ره‌مزی به‌ ناوی (هه‌رێم) سه‌باره‌ت به‌ گیرانی زه‌بیحی...

گيراني زهبيحي و سهغير بووني کومه لهي ژ.ک

هر وهک ناگادار کران به دواي دهرچووني نيشتمايي ۷، ۸ و ۹ ياني له هاوینی سالي ۱۳۲۳ (۱۹۴۴) زهبيحي له گدل دوو نفر له ننداماني چالاک و هلسوراوي کومه له قاسم قادري و دلشاد رهسولي له ورمي به دهستي حکومده تي شاي نيران دهگيرين.

له سهر گيراني زهبيحي و هاوريکاني له لاپه رکاني ميژوودا زور که پرت له لايان زور نووسهري خوبي و بيگانه نووسراوه و تا راده يکي زوريش گيره شيړني کراوه!
له نووسراوانه ي تا نيستا نووسراون و به دهسته وه، نه وي که به دوور و دريځي له وړووداوه دوايي کتيبي سر له شکر نه حمده ي زهنگه نه يه که ليره دا ده قي قسه کاني زهنگه نه دپنمه وه:

له سهره تاي ناباني ۱۳۲۴ (نوفامبري ۱۹۴۵) به تيسي رهازيه و ههنگه ژاندرمه ريه کي خه بهر گه يشت که هه ينه تيکي ته بليفا تي له لايمن جيزي کومه له ي مها باد و قازي محمه ده وه بهر و رهازيه دين تا له وي له گدل سړوک عه شيره ته کاني ناوچه ي رهازيه ديدار و وتويژ بکن و نه وانيش وه گوو خوځيان يو نافه رمانی هان بدن. دهگوترا که نهو هه ينه ته هينديک سه ند و بدلگي پيښه و بهر يار وايه بچنه مالي زتړو بهگي به هادوري (له کورده تیکده رهاکاني عتراقی) له گوکيا و کتپونه وي ديدار و وتويژ له گدل سړوک کورده کاني رهازيه له مالي وي بهر ي. يو وده دست هيناني نهو سه ند و بدلگانه بهر له وي هه ينه ته که پگاته چن له کوکيا (ناوي گونديکه له محالي بالانيش که زتړو به هادوري له وي دتيا) ژماره يک ژاندارم له ميشه لاني خوارووي بالانيش له سهر ريگاي مها باد تاقت کران تا هر که چاويان به هه ينه ته که کموت بيانگرن. هر که نهو نوتومبيله ي هه ينه ته که ي تيدا بوو وه ديار کموت نهو ژاندارماته ي له وي له که مينيان دابوون فرماني راوستانيان پيدا، بهلام شوفيره که گوتي نه دايه و له سهر ليتخوپين به رده وام بوو و له نيتو نوتومبيله که وه

ده‌ستیان کرد به ته‌قه له مه‌نمووره‌کان. به به‌رز بوونه‌وی ده‌نگی ته‌قه خۆپاگری ژاندرمه‌کان توند و تیژتر بوو، ئوتومبیله‌که گه‌مارۆ درا و سه‌رنشینه‌کانی ته‌سلیم بوون. ئه‌وانه جگه له‌و دوو چه‌کداردی که ته‌قه‌یان کردبوو بریتی بوون له سێ که‌س له نا‌ژیتۆره‌کانی حیزبی کۆمه‌له‌ی مه‌هاباد: عه‌بدولرهمانی زه‌بیحی و دلشادی ره‌سوولی و قاسمی قادری. (عه‌بدولرهمانی زه‌بیحی و دلشادی ره‌سوولی که هه‌لاتوون نی‌ستا له عێراقن). له ئوتومبیله‌که و چه‌مه‌دانه‌کانیاندا هه‌شت نامه‌ دۆزرانه‌وه که ده‌بوو له لایه‌ن قازی محه‌مه‌ده‌وه بۆ میرجه‌عفه‌ر باقرۆف ره‌ئیس جمه‌هووری ئازهربایجانی شووره‌وی به‌ رێگهی کۆنسوولی شووره‌وی له ره‌زاییه‌ بنێردرێن. نامه‌کان به‌ زمانی کوردی بوون. له یه‌کیک له نامه‌کاندا که به‌ فارسی وه‌رگێردرا قازی محه‌مه‌د ئاماژه‌ی کردبوو به‌ سه‌فه‌ری خۆی بۆ باکو و دیتنی سه‌رانی شووره‌وی و وتووێژی دۆستانه‌ی خۆی له گه‌ل ئه‌وان باس کردبوو و داخی ده‌رپرسیو که هه‌یچکام له‌و به‌لێنه‌ی پتی درابوون جێ به‌جێ نه‌کراون. نێوه‌ڕۆکی نامه‌کانی دی بریتی بوون له‌ داوای چه‌ک و ته‌قه‌مه‌نی بۆ راهه‌ڕینی کوردان له‌ دژی حکومه‌تی نێوه‌ندی ئێران، ته‌واو کردنی داوده‌زگای وێستگهی رادیۆیی، ئاردنی کاغه‌ز بۆ رۆژنامه و ته‌بلیغات، دانانی چاپخانه و هتد...

گیراوه‌کان قۆلبه‌ست (تحت الحفظ) ئاردرا نه‌ ره‌زاییه و نه‌و خه‌به‌ره‌ گورج ئاردرا بۆ ستادی ئهرته‌ش و داوا کرا ده‌ستبه‌جێ وه‌سیله‌ی گواستنه‌وه بنێردرێ بۆ به‌نده‌ری شه‌ره‌فخانه تا به‌ی نی‌ستگرتن له ته‌ورێز بنێردرێنه مه‌رکەز (تاران). (دیاره‌ نه‌گه‌ر له ئاردنی ئه‌وانه‌دا ته‌نه‌خی کرابا و شووره‌وییه‌کان ئاگادار بوویان به‌ی شک خۆیان تن هه‌لده‌قوتاند و نه‌یانده‌هێشت ئه‌وان بنێردرینه تاران) ده‌ستبه‌جێ گیراوه‌کانم ئارده به‌نده‌ری گولمانخانه و له‌ وێوه به‌ که‌شتی ئاردمه‌ن شه‌ره‌فخانه و له‌ وێ به‌ وه‌سیله‌یه‌ک که له‌ لایه‌ن ستادی ئهرته‌ش ئاماده‌ کرابوو گیراوه‌کان برانه تاران و درانه ده‌ست ستادی ئهرته‌ش. سه‌نده و به‌لگه‌کانیشم به‌ نی‌ستوانێکدا که خۆی گۆژییوو و جلکی شوانانی ده‌به‌ر کردبوو له‌ رێگهی مه‌هاباده‌وه ئارده تاران و دوا‌ی ٤٨ سه‌عات که‌یشته ده‌ست ستادی ئهرته‌ش. نه‌و سه‌نده‌و به‌لگانه‌ دواتر له‌ نه‌نجومه‌نی ئاسایشی کۆری نه‌توه به‌ که‌گرتوه‌کاندا به‌ که‌لکی (سکالای) ئێران سوودیان لێ وه‌رگیرا. له تاران له سه‌ره‌هنگ هه‌یبیولای ده‌یه‌مه‌ی ئه‌فسه‌ری روکنی دووی ستادی ئهرته‌شم بیست که‌ گوتی: « هه‌ر که سه‌نده و به‌لگه‌کان که‌یشتن ده‌ستبه‌جێ هه‌لسه‌نگیتدران و ئاردرا بۆ ئا‌غای ته‌قی زاده سه‌فیری ئێران له‌ ئینگلستان تا له‌ وێوه بنێردرێن بۆ حوسینی عه‌لا سه‌فیری ئێران له‌ ئامریکا تا له‌ نه‌نجومه‌نی ئاسایشی کۆری نه‌توه به‌ که‌گرتوه‌کان

که‌لکی لښ وهریگری. »

له بهر نه‌وې کډی نه‌و سنده و به‌لگانه کاتی گیرانی ره‌زاییه له نیتو چووبون
من حملوم دا له ستادی نهرته‌ش یان وه‌زاره‌تی کاروباری دهره‌وه پیتشیننه‌یان بد‌زومه‌وه
بڼ نه‌وې له‌م بیره‌وه‌ریبانه‌دا بیان‌هیتم، به داخه‌وه سر نه‌که‌وتم.^۱

به رای من به‌شیک له‌و زانیاریانه‌ی سر له‌شکر زه‌نگه‌نه وه‌راستی ناچن و پیش
هه‌موو شتیک تاریخی به‌سره‌اتی رووداوه‌که هه‌له‌یه بڼ:
روژنامه‌ی کوردستان ژماره‌ی ۱۴ سالی یه‌که‌م چوار شه‌مؤ ۲۴ رتیه‌ندانی
۱۳۲۴ ده‌نوسئ:

مزگینی!!

وه‌لام که‌یشتوه که‌سی که‌س ازادی‌خوا‌ی ایه: عبدالرحمن ذبیحی و دلشادو قاسم
قادی که‌هشت مانگ له‌مه‌وهر له‌لاین کاربه‌دسته‌کانی فاشیست مابی ایرانی به
ناحق به‌دیل گیران و یه‌کسر بردنیانه تاران له‌حمدی خودا ده‌گهل آزادی ایه نه‌وانیش
ازاد کراون و نه‌م روژانه خزم و که‌س و براین به‌وان شاد ده‌بن .

دیسان روژنامه‌ی کوردستان ژماره‌ی ۱۷ سالی یه‌که‌م چوارشه‌مؤ ۱
ره‌شه‌مه‌ ۱۳۲۴-۲۰ فوریه ۱۹۴۶ ده‌نوسئ:

دیسان مزگینی!!!

له ژماره‌ی ۱۴ دا وه‌لامی ازاد بونی برا گیراوه‌کاغان به‌عرض خوینده واران‌ی
خوشه‌ویست که‌یاند له‌دوای بلا‌یونه‌وی بری قسمه‌و باس په‌یدا بوو ایه‌ی ناهومید و
به‌لکو له‌نوسینی نه‌و مزگینی‌ه‌ش پشیمانیمان کیشا به‌لام خودای به‌رز دلی ایه‌ی

نشكاند و مزگينهكهي به راست گيرايين كه سوپاس بو خودا ههر سيكيان چهند روژه
گهيشتونه تهوريز پيشواي خوشهويست يهكي دو ههزار قهني خلات كردون.

له روژنامهي كوردستان ژمارهي ١٨ سالي يهكهه شهعۆ ٤ي رهشه مه ٢٣ فوريه
١٩٤٦ زهبيحي سياسي خهلك له مهر به خيترهاتنهوهي خۆي دهكا:

سوپاس و معذرت

عهدهك له برايان كه به تشريف هيناني خويان مفتخران كردبوم له بهر ماموريتيك
كه پيم رجوع كرا نهم تواني بچمهوه خدمتيان و حضورا سوپاسي بي پاياني خوميان
پيشگهش بكهم به هوي نهم چهند ووشيه داواي لي بوردن دهكهم .

ايتر برّي كوردستاني آزاد !

عبدالرحمن ذبيحي

روژنامهي كوردستان له ژمارهي ١٩ سالي يهكهه دوشهعۆ ٦ي رهشه مه ١٣٢٤ -
٢٥ي فوريه ١٩٤٦ دهنووسى:

برايان عبدالرحمن ذبيحي و دلشاد كه له پيشدا وهلامى آزاد بوئي نهواقان دابو به
شانازيكى زور شهوى ٣. ١٢. ١٣٢٤ واردى ماله خسويان بون و چاوى برا و
ازاديخوايهكان و كهسوكاريان پى روون بو. برا قاسمى قادري له بهر ضعف مزاج چهند
روژيك له بيمارستاني شوروى له تهوريز دهمينيتهوه نهم روژانه به هوميدى خودا
دهگهريتهوه له خودا دهخوازين برا و كهسوكاري نهم خوشهويستانه ههميشه به يهكتر
شاد و دلخوش ين.

ماموستا ههزار شاعيري ميللى كۆمار له روژنامهي كوردستان ژماره ٢٦ سالي
يهكهه دوشهعۆ ٢٧ي رهشه مه ١٣٢٤ - ١٨ مارس ١٩٤٦ به بۆنهي نازاد بوونيان
شيعريان بۆ دهلتى:

بو هاتنه‌وهی ذبیحی و دلشاد (وقادری)

"هه‌زار"

فریشته‌ی خوشی سه‌ر چاوه‌ی سه‌ر سه‌ر

بابی هه‌زاران ته‌ی

نازانم توچی له‌چی خولقاوی

گیانی شیرینی و بینایی چاوی

روشن فکریشم سه‌رم سه‌رماوه

ماکه‌ی خولقانت کام گل واوه

نا، نا تیگه‌ییم وه‌ختی کردگار

به‌زه‌یی داهاات به‌ کوردی هه‌زار

ایرا ده‌ی فهرمو کورد نه‌بریته‌وه

توشی خوشی بی بیوژینه‌وه

له‌ خاکی سه‌ری کوردی خاک به‌سه‌ر

له‌ آوی چاوی لاوی ده‌ره‌ده‌ر

تیکه‌لی کردن توی هینا به‌رهم

بو به‌ هه‌ر روحمی بومان هه‌موده‌م

چاکه‌ی تو بومه‌ گه‌یوه‌ته‌ پایه‌ک

صد زمان بیلی له‌ کیوه‌ کایه‌ک

میلله‌ت رزیو به‌ زیندان و به‌ند

رزگارت کرد و مه‌دره‌کت بو سه‌ند

به‌ری که‌وشی تو بالی هومایه

شاهیدن بومن نه‌و سی برابه

زور جزیات کیشا تا ده‌ر چون له‌به‌ند

به‌دیداری وان ایمه‌ت کرد خورسند

بيژهن كه توم دى پروات بىي پيم
جيژنى استقلال تازه بووه ليم

"دلشاد" همر شادىي وهك شادت كردم
له زيندانى خهم ازادت كردم

پياوى ازاو ژير بهخير بيتهوه
دوامين گرى ي دل بهو دهكريتهوه

نيوه خوتان ناله پيناو ميللەت
بو ايمه ديتو ازار و ذيللەت

پيتان دل خوشه داىكى نيشتمان
روو سوورن له راست ناموسوو و يجدان

كوتايو نه كرد بوسه ر به رزى گهل
به لان رووى رهش بى لىي قراندن قهل

قره ي قهل ايوه ي خسته زيندانى
ئه وهش انتقام دهردى ده زانى

يا خوا همر بژى پيشواى عزيز
سه روكى گه و ره سه ربه رزو به ريز

شاده كورد هه تا پيشه وا هديه
خودا شادمان كه ي تا دنيا هديه

بژى هوردوى سوور به فته تح و ظه فهر
وهك بو همزاران خوى كرده له مپهر

وهك لهو نووسراوانه ده رده كه وئ ئه و تيكۆشه رانه روژى ۳ى مانگى ره شه مه ي
سالى ۱۳۲۴ (۲۲ى فېفرييه ي ۱۹۴۶) گه يشتونه وه مالى خويان. يانى به پتي ئه و
نووسراوانه ي كوردستان ده بى له نهايه تى رتبه ندانى ۱۳۲۴ (نېوه راستى فېفرييه ي

(۱۹۴۶) له زیندان نازاد بووین.

هم به نووسراوې کوردستان و هم به پټی قسه‌ی بڼه‌مالې زمبېحی (بروانه و توتوژ له گمل ره‌عنا زمبېحی) نهو سټ کهسه زیاتر له هشت مانگ له زیندان بوون، یانې نه‌گمر له روژې نازاد بوونیا نه‌و هشت مانگ بچینه دواوه واته نه‌ایه‌تی جوړه‌ردانی ۱۳۲۴ (نیوهراسټی جون۱ ۱۹۴۵) ده‌بېته نهو مانگه‌ی ټییدا گیراون که له گمل تاریخه‌که‌ی زنگنه (نابان یان خه‌زه‌لوړی ۱۳۲۴) فدرقی زوره. رهنکه نهو تاریخه‌ی بویه والی کردین که له گمل داستانه دروستکراوه‌که‌ی له ممر سه‌فدری قازی بۆ باکو و نامه نووسینی قازی بۆ باقرو ف یک بگریته‌وه.

لهو نووسراوانه‌ی که به ده‌سته‌ومن وا ددرده‌که‌وې که هوې گیرانی نهو سټ کهسه نه‌وه نه‌بره که زنگنه ده‌لی. کاک محمده‌دی شاپه‌سند له روژنامه‌ی کوردستانی نوځ ژماره ۱۱۹ یه‌کشمه ۲۴-۴-۱۹۹۴ ده‌نووس:

گیرانی زمبېحی و هاوریکانی:

به پیچه‌وانه‌ی نووسینی سرلشکر زنگنه، زمبېحی و هاوریکانی کاتی گمرانه‌و یان له پهمانی سټ سنور گیران.

له سر پهمانی سټ سنور قسه و باس زوره و تا ئیستاش به ته‌واوی ساغ نه‌کراوه‌ته‌وه که پهمانیتکی ناواو و کټیونه‌وه‌یه‌ک به به‌شداری نوټنه‌رانی هم‌سرو به‌شکانی کوردستان له چیای دالاتیر کراوه یان نا؟! وه یان نایا زمبېحی به‌شداری نهو کټیونه‌وه‌ی کردوه یان نا؟! به‌لام له سر گیرانی زمبېحی و قادری و دلشاد که هر سټیکان ناویان له‌ولا و نه‌ولا هاتوه که گویا له گمرانه‌وه له پهمانی سټ سنور گیراون شک و گومان نییه.

لیره دا مه‌به‌ست زورتر نه‌ویه که به‌ریمرچی بۆ جوړونه‌کانی زنگنه بده‌مه‌وه که زمبېحی و هاوریکانی له سر نه‌وه نه گیراون که نامه‌ی قازی محمده‌دی بۆ کونسلو‌لی شوروه‌ی به‌رن به‌لکو نهو سرده‌م که نه‌وانه گیراون کټمه‌لې ژ.ک له هره‌تی جم و

جولي دابره و تنانته نو کات قازي محمد سافري دووهمي باکوښي نه کړدېو تا له "نامه گيراه کاندا" قهول و قهراري خويان وهير باقروږ پيټتهوه!

دوکتور عزيزي شه مزيني که له سرفرمي ژ.ک و دولي ژ.ک پش په کيک له هلسورواني جولانهوي کورد بووه و به دريژايي نو ماويه دوستايه تيکي به تيني له کمل زمييجي هېووه له تيزي دوکتوراکي "جولانهوي روزگاري نيشتمايي کوردستان" که له لايان دمزگاي راگه ياندني په کيټي نيشتمايي کوردستان له عمرهيووه وهرگيردراوته سمر کوردي دهنووستي:

دولي وهرگرتي قازي محمد له ريزي کوملهدا تولي له ماويهکي کم دا سرکړدايه تي کومله بگرته دس. هر به هېمان شپه شاري مهابادي کوټرول کړد و تولي دس به سمر هموکار و باري بهرپورېد دا بگرې. دياره تقويزي قازي محمد دمهلا تيکي زلزي پڼ دلو. زلزي پڼ نهچر قزي تولي سکر تيکي کومله عبدالرحماني زمييجي، محمد دلشاد و کسانتيکي تر له کومله و له بهرپورېدني شاري مهاباد دورخاتوه و لهباتي نمون کسانتيکي تري دقا که له راستيدا بهر نمدلزميه به تنگ جولانهوهکوه نمون وک ملا حسيني مجدي، محمد حسين خان، حسن تيلو، قاسم نيلخاني زاده، محمد تاغا نيلخاني و کسانتيکي تر. لهوماويدا پيټوندي تيول قازي محمد و حزي توده زور خراپ يو. له راستيدا نم ناکوکه ناکوکی تيول کومله و حزي توده يو که پشان قلزي تيوه گلا. حزي توده ديوست له کوردستاندا شاخي تايمني هېي و کومله لم پارميوه لاري هېو بلام پاش پيکموناني دو کوماري تازمريايجان و کوردستان و هلوشتانوي شاخهکاني تازمريايجاني حزي توده، ناکوکهک به شپويميکي هيسته چارمسر کړا.

دولي نو کوټلکارپاته رودلوي تر هاته پيټ. دولت عبدالرحمان زمييجي و محمد دلشادي گوت و په دسيسوي رواني تراتي کړد. نمون تا سالي ۱۹۴۶ لويي ماتوه. کوملاني خلکي مهاباد يو ټولستنهوه برياريان دا پلاماري قهرماتيره تيرتيمکاني نلو شار بدن و وک پارمته رختاريان له گلددا بکمن و بېم جوړه دولت ناچار کم زمييجي و دلشاد تازلا کا. پلام قازي دهرمتي نم کاره نندا و قهرماتيره تيرتيمکاني بېي زبان له مهاباد هرياز کړد. نو ديوست مسئلهک بېي زهرورنگ چارمسر بگرې.

له‌و کاته‌دا کۆمه‌له‌ی ژ.ک به‌ هیزترین گروپی سیاسی کوردستانی نێران بو و له‌ناو خه‌لکدا ریز و نفوژتکی زۆری هه‌بو. دوا‌ی دامه‌زراندنی حزبی دیموکراتی نازهربایجان، قازی محممه‌د که‌ نه‌و کاته‌ سه‌رۆکی کۆمه‌له‌ بو بیری له‌ گۆڕینی ناو و پرۆگرامی کۆمه‌له‌ ده‌کرده‌و به‌تایبه‌تی له‌ هه‌لومه‌رجی پاش پڕانه‌وه‌ی جه‌نگ. بۆ نه‌م مه‌به‌سته‌ پرسی به‌ زه‌بیحی کرد. زه‌بیحی ده‌سکاری کردنی په‌یره‌ی ناوخۆ و پرۆگرامی به‌ شتێکی چاک ده‌زانی به‌لام له‌ گه‌ل گۆڕینی ناوی کۆمه‌له‌دا نه‌بو. دوا‌ی گرتنی زه‌بیحی، قازی محممه‌د ناوای خۆی هێتایه‌ دی و حزبی دیموکراتی کوردستانی نێرانی دامه‌زراند.

زه‌بیحی و هاوڕێکانی چ له‌ گه‌رانه‌وه‌ی په‌یمانی سێ سنور گیرا بن یان به‌ هۆیه‌کی تر، نه‌وه‌ی جێگای سه‌رنجه‌ نه‌وه‌یه‌ که‌ نه‌و سێ کۆله‌که‌یه‌ی کۆمه‌له‌ی ژ.ک له‌ هه‌سساسترین و گرنه‌گترین سه‌رده‌می حه‌یاتی کۆمه‌له‌ و پر ئالوگۆترین سه‌رده‌می ناوچه‌ و به‌ تایبه‌ت کوردستان له‌ زیندان بوون و ده‌ست به‌ سه‌ر بوون.

به‌ گرتنی زه‌بیحی و هاوڕێکانی، قاسم قادری و دلشاد ره‌سولی که‌ هه‌ردووکی له‌ تیکۆشه‌رانی ره‌ده‌ی یه‌کی کۆمه‌له‌، له‌ باشترین نووسه‌ره‌کانی گۆڤاری نیشتمان وله‌ به‌ره‌ی هێزی هه‌لسووپی جه‌وانی کۆمه‌له‌ بوون، ده‌توانین به‌تین کۆمه‌له‌ وه‌ک بنه‌ماله‌یه‌ک به‌ سه‌ره‌یه‌شت و هه‌تیو ده‌بێ و ته‌نانه‌ت بۆیان ناگری تا‌قه ژماره‌یه‌کی گۆڤاری نیشتمان که‌ تا نه‌وسه‌رده‌م زۆر به‌ رێک و پێکی و یه‌ک به‌ دوا‌ی یه‌کدا ده‌رچوو بوو، بلاو که‌ نه‌وه‌!

له‌ گۆڤاری نیشتمان ژماره‌ی ۷، ۸ و ۹ لایه‌ره‌ی ۳ دا نووسراوه‌:

« به‌ کویریایی چاوی دوژمنان نیشتمان جار ده‌ گه‌ل جاری

چاکتر و جوانتر ده‌بیو له‌ آخردا ده‌بیته‌ گولله‌ بو سینگی

« لاو - ۱۰ »

نه‌یاران

کاتیک زه بیخی و هاوړیکانی ده گیرتن، یانی هاوینی سالی ۱۳۲۳ کومه له هره تی گه شه کردن و ړیک و پټکی خوۍ دابوه، ده توانین بلین هر به مانگیک دوومانگ، ژماره یکی له نیشتمان دهر کردوه و هیچ باس له نالوژی وهاتن ونه هاتنی قازی محمد بوناو کومه له و دوو بهرکی و نه و جوړه شتانه نه بوه، تکایه پروانه ژماره کانی ۷، ۸ و ۹ گوډاری نیشتمان که زور به روونی دهرده که وی، کومه له تر ټوکی گه شانه و دا بوه.

له هاوینی سالی ۱۳۲۳ ده‌توانین بلیتین کۆمه‌له له زۆر مه‌شاکیل و ناکاملی
خۆی رزگار کردبوو، بۆ ئه‌وه مه‌سه‌له‌ی هه‌لبژاردنی ناوه‌ندی و نووسینی "بژی سه‌رۆک"
(مه‌به‌ست ره‌فیق حیلمی سه‌رۆکی کۆمه‌له‌ی هیوا) له هه‌وه‌ل لاپه‌ره‌ی ژماره‌کانی پێشودا
وزۆر شتی تروه‌ک کۆمۆنیست بوون و سه‌ر به‌ ئینگلیز بوون و...

مەدەبەستىم ئەو ۋەيە بىلىم ئەو سەردەم كە زەبىيىچى ۋە ھارپتىكانى گىران، كۆمەلەي ژ.ك
لە ھەم ۋە زىيانى رىتكى خاۋەبى خۇيدا رىتكى ۋە پىتكى ترو بىن موشكىلە تر بوو.

به پيچه وانه‌ی نووسينه که‌ی سەرلشکر زهنگه‌نه، زه‌بيحی بۆ هيچ مه‌نموريه‌تيک له لايه‌ن قازي محمه‌ده‌وه بۆ لای روسه‌کان نه‌چويو، به‌لگه‌ش ئه‌وه‌يه کاتيک زه‌بيحی گيراو، يانی پاش ده‌رکردنی نيشتمانی (٧، ٨، ٩) له باری رتيک‌خراوه‌یی و کۆمه‌له‌يه‌وه، قازي محمه‌د نه‌ سه‌رۆک بوو نه‌ له کۆمه‌له‌دا به‌و جوړه ده‌ستی رۆيه که مه‌نموريه‌ت بدا به‌يه‌که‌م شه‌خسی کۆمه‌له که به‌جيت بۆ لای روسه‌کان، ئه‌گه‌ر بمانه‌وي قوتلریشی لڤ بکۆلینه‌وه ئه‌و په‌رسيارانه دینه پيش:

۱- په‌یوه‌ندی به روسه‌كانه‌وه بۆ به رتيگای ورمی دا؟ خۆ كۆنسولی گه‌وره‌تری روس له‌ ته‌ورتيژ ده‌بوو و رايیستی نيز كېتريشيان له‌ گه‌ل كوردان له‌ مياندوا داده‌نيشت و رتيگای ته‌ورتيژ به‌ هۆی مه‌سه‌له‌ی نازه‌ريايجان بۆ كورده‌كان گه‌لتيك ئه‌مينتر بوو!

۲-تو بلیتی له حکومتی نهو سهرده می نیران که هه موو ولاته که ی له لایه ن روس و ینگلایز به چاو تروکانیک داگیر کرابوو، تنانته نهو نهده بیتده سلات بوو که گوئی شایه که یان گرت و رهوانه ی جه هه نهده میان کرد، بو قازی محمده نهو نهده موشکیله بوو بی نهو "نامه گرینگانه" ی که زهنگنه باسیان دهکا، بنیترته لای روسه کان؟! (هه موو باش

دهزانين که نهو سهردهم قازي محمدهد وکوردهکان بۆ پهيوهندی له گهل روسهکان نه تنيا هيچ موشکيلهيان نهبوو، بېلکو ۳ - ۴ سال پيش نهو تاريخه زهنگه نه، قازي محمدهد و سې کهسې تر له کوردهکان به ناشکرا سهرداني سؤځيتيان کرد و له تهواوي نهو ماوه يېدا کار به دهستاني روسي له هاتوچوې مه هابادا بوون).

۳- وهک سهر له شکر زهنگه نه ده نو سې، ده بې چندين نامه له زهبيحي گيرايې، که قازي محمدهد بۆ روسهکانې نووسيوه وکاتي خوې نيران که لکې لهو نامانه له شکايت کردن له لاي ريکخراوي نه ته وه يه کگرتووه کان وهرگرتووه، نه گهر نه وه وا بيت چونکه نهو نامانه به قازانچي نيران، ده بوو به هزاران نوسخه يه ده ست خه لکه وه بايه، يان هيچ نه بايه نوسخه يه کي وه ده ست سهر له شکر زهنگه نه که وتبايه که له کتېبه که يدا چاپي کرد بايه و نه وهنده "متاسف" نه بوايه! يان له مه حکمه ي قازيکاندا به دواي بېلگه به دږي قازي محمدهد دا نه گرابان، لهو بېلگه به نرخه بۆ که لکيان وهر نه گرت؟! نه دې چونه تا نيتستا به ده يان بېلگه و نامه له سهر کڙمار وکوردستان وده ست خه لک که وتووه، به لام نهو نامانه که به قسه ي زهنگه نه ههر نهو سهردهم بۆ ريکخراوي نه ته وه يه کگرتوکان، بۆ کونسولي نينگليز و نه مريکا ناردراون بۆ له هيچ شونتېک ديار نين؟!

سهره پاي نه وانه ش، نه وکه سانه ي نهو سهردهم له جهرگه ي رووداو ده کان دابوون و نيتستا و تووېژم له گه لياندا کردوون، له بير يانه که له زهبيحيان بيستوه که نهو له سهر نه وه محاکمه کراوه که کڙمه لېک له ژماره کاني گوڅاري نيشتمان و جانتايه ک نالاي کوردستان که کڙمه له ي ژک دروستي کردبوو، پتې بووه.

له دادگساي تاران، زهبيحي زياد تر له سهر نه وه دېتن وده بهن که بۆچي نالاي کوردستاني پتې بووه و نالاي نيران بۆچي سهره ونه خوون بووه، زهبيحي له ديفاعياتي خويدا ده لې: نهو نالاي نيرانه و هيچ جورم نييه، ده لېتن نهو نالاي نيران نييه. زهبيحي نامه ژه بۆ قانوني نه ساسي نيران ده کا، که تپيدا نو سراه نالاي نيران سې رهنگي سهوز و سپي و سوره و نهو نالايانه ش که به من بوون نهو سې رهنگن. به سهر يېدا ده گورېتن که نالاي نيران، رهنگي سهوزي له سهره وه و سپي له ناوه راست و سوره که ي له خواره ويه، زهبيحي ده لې له هيچ کوټي قانوني نه ساسيدا باسي نهو نه کراوه که

ره‌نگه‌کان چۆن ریز ده‌کرتین!

ئهو چێروکه‌م بۆیه هێناوه که بۆمان روون بێته‌وه، ئه‌گهر به قسه‌ی کاک محهمه‌دی شاه‌په‌س‌ن‌دیش بره‌ا نه‌که‌ین که زه‌یبی له گه‌رانه‌وه‌ی په‌یمانی سێ سنوردا گیراوه، ده‌بین قه‌ناعه‌ت بێنن که زه‌یبی بۆ نی‌شی کۆمه‌له و په‌یوه‌ندی له گه‌ل کورده‌کانی باکوور چووه‌ته‌ لای ورمی.

مه‌ک داوڵ یش له کتێبه ئینگلیزه‌که‌ی خۆیدا که له‌و ناخ‌ریانه‌دا بلاو بووه‌ته‌وه، ناوی زه‌یبی ده‌با که له گه‌رانه‌وه‌ی په‌یمانی سێ سنوردا له ورمی گیراوه.

تا نی‌ستا به‌وه گه‌یشته‌وین و شکمان له‌وه دا نه‌ماوه که زه‌یبی و هاوڕێکانی (سێ که‌له‌ پیاوی کۆمه‌له) به‌ دوا‌ی ده‌رکردنی نی‌شتمانی (۷، ۸ و ۹) دا ده‌گیرین.

به‌ هه‌ر جوړیک حیسابی بکه‌ین تاریخه‌که‌ی زه‌نگه‌نه (خه‌زه‌لوهری ۱۳۲۴) ناتوانی راست بێت و له‌وه‌ش زیاتر ئه‌گهر تاریخی زه‌نگه‌نه راست بێ، بۆچی له‌ جوه‌زه‌ردانی ۱۳۲۳ که ناخ‌رژماره‌ی نی‌شتمان ده‌رچووه تا رۆژی گرتنی زه‌یبی، به‌ قسه‌ی زه‌نگه‌نه (ئابانی ۱۳۲۴) که ده‌بێته ۱۰ مانگ هێچ ژماره‌یک له نی‌شتمان ده‌رنه‌چووه؟!

جێگای سه‌رنجه که کۆمه‌له‌ بتوانی له‌ سالتیکدا ۹ ژماره‌ ده‌رکا به‌لام له ۱۰ مانگدا تاقه ژماره‌یک نه‌داته‌ ده‌ر! (پروانه تاریخی ژماره‌کانی نی‌شتمان ۹ - ۱)

ئهو هێچ شک نا‌هێلێته‌وه که به‌ دوا‌ی ده‌رکردنی نی‌شتمانی (۷، ۸ و ۹) دا مۆره‌ سه‌ره‌کیه‌کانی کۆمه‌له‌ی ژ.ک له‌ کایه‌دا نه‌ماون و له‌ زیندان بوون!

کاتیکیش که دینه‌وه زۆر شت روویداوه، حیزبی دیمۆکراتی کوردستان دروست کراوه و جێژنی نی‌ستقلال گیراوه و ته‌نانه‌ت ۲۱ ژماره‌ له‌ کوردستان ده‌رچووه ...

هه‌رچه‌ند که زۆریه‌ی نووسه‌ران له‌ نوسراوه‌کانیاندا باسی رۆلی زه‌یبی له‌ دامه‌زراندنی کۆماردا ده‌که‌ن و زۆر که‌س به‌ نی‌وی وه‌زیر، ئه‌ندامی ناوه‌ندی حیزبی دیمۆکرات، یان وه‌ک نوێنه‌ری قازی محهمه‌د چووه‌ بۆ لای روس و ئینگلیزه‌کان و ... ناوی ده‌بن، نازانم کاتیک مۆقتیک له‌ زیندان دا بێت چۆن ئهو هه‌مووه‌ ئیشه‌ی پێده‌کری؟!

ره‌نگه‌ زۆر خه‌لکی سابلاغ له‌ بێریان مابێ و له‌و پیرانه‌ی که ماون باسی ئهو‌همان بۆ ده‌که‌ن که له‌ سه‌رده‌می کۆماری کوردستاندا جه‌ماعه‌تیک له‌ خه‌لکی سابلاغ وه‌ک

خو‌پیتشان‌دان ده‌چنه پیتش ده‌رگای مالی پیتشه‌وا و داوای نازاد کردنی زه‌بیجی و هاوریکانی ده‌کهن و ئیتعتراز به‌وه ده‌کهن که بۆچی تا ئیتستا هیچ حه‌ولیک بۆ نازاد کردنی نه‌و مرۆژانه نه‌دراوه؟! ته‌نانه‌ت باسی نه‌وه‌شمان بۆ ده‌کهن که به‌ داوای نه‌و خو‌پیتشان‌دانه، پیتشه‌وا داوا له‌ روسه‌کان ده‌کا که حه‌ولیک بده‌ن بۆ نازاد کردنی زه‌بیجی و هاوریکانی و گوشاری روسه‌کان بوو له‌ سه‌ر حکومه‌تی ئیتران که نه‌وان نازاد کران.

پیموایه تا ئیتستا تا راده‌یه‌ک لیتمان روون بۆوه که چۆن کۆمه‌له‌ی ژ.ک تیک چووا زه‌بیجی، کۆمه‌له‌ و شاری سا‌بلاغی چۆن به‌ جی هیتشتوه به‌ره‌و زیندان، که هاتوه‌ته‌وه به‌سه‌ر چیدا که‌وتوه، جه‌مه‌هوری ئیتعلان کراوه، رئیس جه‌مه‌هور دیاری کراوه، وه‌زیر و وه‌زارخانه له‌ گۆزیدان و له‌شکری کوردستان ناماده‌ کراوه، چاپخانه له‌ روس را هاتوه، نا‌غاوات و شیخ و مه‌لا له‌ وه‌زاره‌ت و ریه‌ری کوردا ده‌ست به‌کارن و....

نه‌گه‌ر مرۆڤ بۆ له‌حه‌یه‌ک خۆی بخاته ناو قالبی نه‌ندامانی به‌پتوه‌به‌ری کۆمه‌له‌ی ژ.ک و خۆی بگه‌رپیتته‌وه سه‌ر دۆخی نه‌و سه‌رده‌می سا‌بلاغ و کوردستان، جگه‌ له‌ ته‌سلیم بوون و مل را‌کیشان بۆ واقعه‌کان له‌ لایان به‌پتوه‌به‌رانی کۆمه‌له‌ی ژ.ک وه، هیچ رینگایه‌کی تر نابینیتته‌وه، جا کۆمه‌لیک له‌ نه‌ندامان له‌ رووی دلسۆزییه‌وه تا توانیویه‌ له‌ ره‌ده‌کانی خوا‌ره‌وه‌ی به‌ر و ده‌ستگای جه‌مه‌هوری، له‌ سه‌ر نه‌و بۆچونه‌ که «تازه‌ ده‌لتی چی، تازه‌ وای لیته‌ات، با حه‌ولیک بده‌ین به‌لکوه‌ له‌وه خراپتر نه‌بی و...» وه‌ک مه‌لا قادری مه‌ده‌ره‌سی له‌ چاپخانه، زه‌بیجی له‌ هه‌لات هه‌لاتین و دلشاد له‌ جبهه‌کان و... کاریان کردوه و کۆمه‌لیکیش وازیان له‌ سیاسه‌ت هیتاوه‌ هه‌تا مردوون باسی هیچ حیزب و ریک‌خراوه‌یه‌کیان نه‌کردوه!

به‌داوای تیک‌چوونی کۆمار و داگێترکردنه‌وه‌ی ولات به‌ ده‌ستی جه‌للادانی په‌هله‌وی، هه‌موو نه‌و که‌سانه‌ی که دامه‌زرتنه‌ری کۆمه‌له‌ بوون و ته‌نانه‌ت نه‌وانی تریش که ناویان وه‌ک دامه‌زرتنه‌ر یان کۆمیته‌ی ناوه‌ندی هاتوه (وه‌ک: ره‌حمان حه‌له‌وی، مه‌لا عه‌بدوللا داودی، نه‌حمه‌د عیلمی، محمه‌د یا‌هو،...) جگه‌ له‌ محمه‌دی نانه‌وا‌زاده که له‌ سه‌رده‌می کۆمار له‌ حادیه‌سی فڕۆکه‌دا شه‌هید بوو، نه‌وانی تر هه‌موو مابوون و له‌ حه‌یاتدا بوون، به‌لام تا‌قه نه‌فه‌ر تیکیشیان قه‌ت له‌ ژبانی خو‌یاندا نه‌بوون به‌ نه‌ندامی "حیزی دیمۆکراتی

کوردستانی نێران!

جا نووسه‌رانی به‌رتز و خۆشه‌ویست! که پیتان وایه حیزبی دیمۆکرات درێژه‌ده‌ری کۆمه‌له‌ی ژ.ک بوو، یان کۆمه‌له‌ خۆی کرد به حیزبی دیمۆکرات، ئه‌وه چ نێوگۆپینیکه، که ته‌نانه‌ت یه‌ک دانه‌ش له به‌رتیه‌به‌ران و کۆمیسته‌ی ناوه‌ندی ئه‌و رێک‌خراوه‌یه له حیزبی تازه‌دا جێگای نابێته‌وه و نابیندرێن؟!

ئه‌وه چ ئالوگۆپینیکه که به‌ بێ هیچ گۆپونه‌وه‌یه‌ک و به‌ بێ هیچ بریارێک له لایه‌ن به‌رتیه‌به‌رانی ئه‌و رێک‌خراوه‌یه و به‌و شتیه‌یه‌ خۆی ده‌کا به حیزبی دیمۆکرات، ئایا ئه‌وه زۆرتر له‌ کو‌ده‌تا ناچێ که به‌ بێ پرسی به‌رپرسیان و ریه‌رانی ئه‌و رێک‌خراوه و له‌ غیایه‌ی ئه‌واندا، ته‌شکیلاتیک بگۆزی و بیکه‌ی به‌ شتیکی تر و له‌ که‌ره‌سه و ئه‌ندامان و شانه‌کانی بۆ رێک‌خراوی تازه‌ که‌لک وهریگری؟!

به‌ کورتی و به‌ ساده‌یی ئه‌من ده‌لێم له‌ ماوه‌ی هه‌تیو بوونی کۆمه‌له‌ی ژ.ک و سه‌غیر بوونیدا، ژ.ک کو‌ژراو ناشترا (با دلی زۆر که‌سیشم له‌ خۆ کردبێ!) کاک محهمه‌دی شاپه‌سه‌ند له‌ هه‌مان سه‌رچاوه‌ی پێشودا ده‌نوسێ:

له‌ به‌هاری ۱۹۴۸ م و غه‌نی بلوریان که‌یشتینه عێراق له‌ دینی سیته‌کی شارباژێر له‌ گه‌ل عبدالرحمن زه‌یبی یه‌کترمان گرت‌وه، له‌ سیته‌ک بریار درا درێژه‌ بدرێ به‌ چاپی (نیشتمان). بۆ ئهم کاره‌ دروست کردنی مه‌کینه‌یه‌کی ده‌ستی چاپ به‌ من ئه‌سپێردرا و په‌یدا کردنی پتووسیه‌کانی تر به‌ زه‌یبی... من به‌ یارمه‌تی شیخ حوسینی ئاسنگه‌ر له‌ سلێمانی مه‌کینه‌که‌م دروست کرد و توانیمان له‌ ماوه‌یه‌کی که‌مدا ژماره‌یه‌کی تری نیشتمان چاپ بکه‌ین، من له‌و ژماره‌یه‌دا نووسینیکم هه‌یه به‌ ئیمزای (نازاد) نه‌گه‌رچی له‌ پێشدا به‌ ناوی (نازهر) و (م.ش نازهر) ده‌نوسێ.

دوکتۆر جه‌مال نه‌به‌ز له‌ کتیی "گۆفاری نیشتمان..." لا‌په‌ره‌ی ۲۸ دا‌ده‌نوسێ:

...هه‌روه‌ک زه‌یبی خۆی گو‌تی ژماره‌ (۱۰) ی "نیشتمان" پاش رووخانی کۆماری کوردستان ده‌رچوه. ئهم ژماره‌یه له‌ شارباژێر ده‌رچوو له‌ کاتیکدا که زه‌یبی له‌ لای شیخ له‌تیفی شیخ محموره‌ په‌نا به‌ر بووه.

خۆشم له گهران و هاتووچۆی کوردستانی خواروو و چاو پتیکهوتن له گهڵ مرۆڤی
شارهزا و نیزیک له زهبیچی، بیستوومه که ژماره ۱۰ ی نیشتمان له سیتەک له مالی
شیخ له تیفی کۆری شیخ مهحمودی نهر، له لایان زهبیچی و چند که سیککی تر ده رچوو و
به چند نوسخه یه ک بلاو کراوه ته وه. (هروانه وتووێژ له گهڵ دوکتور عیژه دین مستهفا
رهسول)

یانی پاش ناوارة بوونی زهبیچی و تیکچوونی کۆمار نهو نیشه کراوه، خۆ نه گهر
نه وهش راست بێ، ههر به وه ده گهین که نه ندامانی کۆمهله ی ژ.ک پاش کۆماریش ملیان
بۆ حیزبی دیمۆکرات رانه کێشاوه و ههولیان بۆ زیندوو کردنه وه ی ژ.ک داوه.

نه گهر کۆمهله ی ژ.ک خۆی بریاری دا بێ، بیسته حیزبی دیمۆکرات، نه من باوه ر
ناکه م مرۆڤیککی وه ک زهبیچی له باری حیزبایه تی و ئوسولی ریکخراوه یی، نه وه نده
ناشارهزا بوو بێت که گوێ نه دا ته بریاری کۆمهله و بچتی له جیاتی "کوردستان" ئۆرگانی
حدک، نیشتمان ئۆرگانی کۆمهله ی ژ.ک چاپ و بلاو کاته وه!

نه گهر کۆمهله ی ژ.ک خۆی بریاری خۆ کردن به حدک ی داوه نه دی بۆچی پاش
تیکچوونی کۆمار و چوونی کهسانی وه ک: زهبیچی، سه دیق ههیده ری، دلشاد رهسولی،
مهحمه د شاه پسند و... بۆ کوردستانی خواروو، هیچ ههولیکیان نه دا وه ک حدک درێژه به
هه یاتی حیزب بده ن؟!!

له سه ر گرینگ ی و مێژووی بوونی نهو باسه که کۆمهله ی ژ.ک چۆن تیکچوو و
حیزبی دیمۆکرات چۆن پتیکهاتوه و بۆچی رتبه رانی کۆمهله ی ژ.ک دوا ی تیکچوونی
کۆمار له و حیزبه تازیه دا تیکۆشانیان نه کردوه و له مه ر ئوسینه که ی کاک مهحمه دی
شاپه سه ند (... من و غه نی بلوریان گه یشتینه عێراق...)، سالی ۱۹۹۵ ههولیککی زۆرم دا
که په یوه ندی به به رتیز کاک غه نی بلوریانه وه بکه م. به یارمه تی دۆستیککی خۆشه ویست
نهو فورسه ته م ده ست که وت. له په یوه ندیکی نامه یی دا دوو پرسیارم ئاراسته ی کاک
غه نی کرد. پرسیاره کان نه وانه بوون:

"۱- کاتی خۆی له سالی ۱۹۸۲ له عێراق چاو م به کاک محمد شاپه سه ند که وت،

زرووفینکی زۆر ناله‌بار و عاسته‌م بوو، نه‌کرا زۆری که‌لک لی‌وه‌رگرم به‌لام باسی شتیکی کرد که به‌لای منه‌وه زۆر گرینگه: که سالی ١٩٤٨ له دینی "سیته‌ک" له شارباژیری کوردستان لای شتیخ له‌تیف، ئیوه و خالم و کاک محمد ژماره ١٠ ی گۆفاری نیشتمان و ده‌رکردوو، نه‌گه‌ر وایه تکایه به‌رموون چۆن بوو نیشتمانی ١٠ ده‌رچوو، مه‌گه‌ر ژ. ک نه‌کرا بوو به‌ حیزبی دیمۆکرات و ئۆرگانی حیزبی دیمۆکرات، "کوردستان" نه‌بوو؟! نه‌گه‌ر نیشتمانی ژماره ١٠ ده‌رچوو، چون ده‌ست ده‌که‌وی و باسی چی تیدا‌بوو؟

٢- چۆن بوو پتیه‌ندی خالم و ئیوه وه‌ک حیزبی دیمۆکرات دوا‌ی چوونی عێراق تیک‌چوو وه‌ خالم بۆ لای پارتی له عێراق چوو؟

له‌گه‌ل دوو‌پاته کردنه‌وه‌ی رێژ و سپاسم بۆ کاک غه‌نی ئه‌وه‌ش جوابی نامه‌که‌ی:

"به‌رتز کاک عه‌لی روژت باش"

نامه‌کەت گە‌یشت، ئەو‌هی کە کە‌وتیو‌ه کۆ‌کردنە‌و‌هی سەر‌به‌ه‌وردی خالت کار‌تی‌کی باشه‌.

من زۆر به‌ کورتی وه‌لامی دو پرس‌یارت د‌ه‌ده‌مه‌وه‌. ئەو بۆ‌چوانە‌ی له‌و دو پرس‌یاره‌ هات‌ونه‌ گور‌ی ه‌یچی راست نیه‌ و ه‌هر‌ک‌ه‌س بۆ‌ی با‌س کرد‌وی له‌خۆ‌یه‌وه‌ کوت‌ویه‌ و فر‌ی به‌ راست‌یه‌وه‌ نیه‌.

پاش ه‌هر‌ه‌س ه‌ینانی کوماری مه‌باباد من له‌ مه‌له‌به‌ند نه‌بوم و بۆ‌خوێندن ره‌وانه‌ی سویت کرابوم. له‌ سالی ۱۳۲۶ که‌ گه‌رامه‌وه‌ له‌ به‌ر‌پرس‌انی پ‌یش‌وی ح‌یز‌ی د‌یموک‌رات ک‌ه‌س له‌ گ‌ور‌یدا نه‌بو چون‌کو زور‌یه‌ له‌ زیندان دا‌بون و چه‌ند ک‌ه‌سان‌یک‌یش په‌ره‌وازه‌ی گه‌رم‌یان بب‌ون که‌ یه‌ک‌یک‌یان خالت بو‌.

له‌ سالی ۱۳۲۶ "اسفند" که‌ سه‌ر له‌ نو‌ی ح‌یز‌ی د‌یموک‌رات دامه‌زرایه‌وه‌ پ‌تی‌وستی به‌ بان‌گه‌وازی‌ک بو‌ بۆ‌جه‌ما‌وه‌ر بۆ‌مز‌گ‌ینی خه‌باتی سه‌ر له‌ نو‌ی ح‌یز‌ب. ح‌یز‌ی توده‌ نه‌وسا ره‌سمی و ئازاد بو، نو‌ت‌ه‌ری له‌ مه‌ج‌لس ه‌ه‌بو. ده‌ستی یارمه‌تی‌مان بۆ‌در‌ت‌ر کرد‌ که‌ ده‌قی بان‌گه‌وازه‌که‌مان بۆ‌ له‌ چاپ دا به‌لام نه‌وان یارمه‌تی‌مان نه‌دا‌ین، له‌ ترس نه‌وه‌ پ‌تی‌ان نه‌گ‌ریته‌وه‌ و نه‌که‌ونه‌ به‌ر ه‌یر‌شی می‌ری و روی خو‌ش‌یان پ‌ن ن‌یشان نه‌دا‌ین. له‌به‌ر نه‌وه‌ هاوالان له‌ کۆ‌بو‌نه‌وه‌یه‌ک دا ل‌ی بران من و کاک محمد ره‌وانه‌ی گه‌رم‌یان ب‌که‌ن به‌ل‌کو لای پار‌تی ئا‌وا‌ق‌مان پ‌ت‌یک ب‌یت‌.

ئ‌یمه‌ ره‌وانه‌ بو‌ین و چ‌و‌نه‌ مالی "شیخ له‌ت‌یف"ی زینده‌ یاد. نه‌وسا مام‌وستا ح‌ه‌سنی ق‌ز‌ل‌ج‌ی به‌ ناز‌نا‌وی "مه‌لا ح‌ه‌سه‌ن"، کاک ره‌حم‌انی زه‌بیح‌ی به‌ ناز‌نا‌وی "مه‌لا قادر"، کاک س‌ید محمد ص‌مد‌ی (سه‌یده‌ گوله‌) به‌ ناز‌نا‌وی "شیخ محمد" له‌ و‌ت‌نده‌ری بو‌ن. ئ‌یمه‌ مه‌به‌ست له‌ هات‌نه‌که‌مان بۆ‌با‌س کرد‌ن دا‌وای یارمه‌تی و ها‌و‌کار‌یمان ل‌ی کرد‌ن و نه‌وان‌یش به‌ د‌ل فراوان‌یه‌وه‌ به‌ ده‌نگ‌مانه‌وه‌ هات‌ن. بریار بو‌ب‌چ‌ینه‌ لای "پار‌تی" و دا‌وا‌که‌مان با‌س ب‌که‌ین و یارمه‌تی‌مان ل‌ی وه‌ر‌گ‌ری‌ن به‌لام شیخ له‌ت‌یف ره‌زامه‌ندی له‌سه‌ر

نەبو، کوتی خۆم هه‌مو چشتیکو بۆ ساز ده‌ده‌م. ئیمه‌ به‌ تیکرای ده‌ستمان کرد به‌ کار و چاپخانه‌یه‌کی ده‌ستیمان ساز دا به‌ یارمه‌تی شیخ له‌ تیف له‌ باری مالیه‌وه. له‌ سه‌ر به‌ ره‌وه‌ندی گشتی لێ به‌رین جاری روژنامه‌ی "کوردستان" وه‌ک ئورگان له‌ چاپ نه‌دری چونکو له‌ کوردستانی ئێراندا هیتشتا "دادیگای زه‌مانی جه‌نگ" هه‌ر چالاک بو مه‌ترسی نه‌وه ده‌کرا میری هیرش به‌کاته سه‌ر نه‌ندامانی کۆنی حیزب و سه‌ر له‌ نوێ زندانیان به‌کات و چه‌رمه‌سه‌ریان بۆ ساز دا که تازه له‌ زندان وه‌به‌ر "عفو عمومی" که‌وتبون. لێ به‌رین بانگه‌وازه‌که‌ به‌ نیوی "مجله‌ی ریگا" و به‌یانیکی بانگه‌واز ده‌ریکری تاکو بزانی به‌دخوردی میری ئێران له‌و بابه‌ته‌وه چون ده‌بی پاشان له‌ هه‌ل و مه‌رجی پێویست دا "کوردستان" له‌ چاپ درێ که نه‌و هه‌له له‌ سالی ١٣٣٣ ده‌س که‌وت.

که‌واته "نیشتمان" له‌ ئارادا نه‌بو نه‌وه‌ی نه‌و اطلاعاتی پێ داوی ویستویه چشتیک به‌تری نه‌گینا ئاگای له‌ مسئله‌که‌ نه‌بو. پاش له‌ چاپ دانی "ریگا و به‌یانه‌که‌" شیخ له‌ تیف داوای کرد که نامیلکه‌یه‌کی بۆ له‌ چاپ به‌ده‌ین که‌ دژی حیزبی شیوعی و پارتی بو که ده‌قه‌که‌ی به‌ یارمه‌تی کاک ره‌حمان نوسی بو هه‌ر نه‌ویش بۆ ئیمه‌ی هینا و مطرحی کرد و داوای له‌ چاپ دانی کرد به‌لام ئیمه‌ هیچ کام نه‌چینه ژێر باری. له‌ سه‌ر نه‌وه شیخ له‌ ئیمه‌ تو‌راو و کاک ره‌حمانیش خۆی کیشاوه‌ داوه سه‌باره‌ت به‌ دوستایه‌تیک پته‌وی که له‌ گه‌ل "شیخ له‌ تیف" هه‌ی بو. به‌داخه‌وه به‌م جو‌ره‌ دوا‌جار له‌و چاپخانه‌یه‌ که‌لک وه‌رنه‌گیرا و من گه‌رامه‌وه بۆ ولات. نه‌وه بو راستیه‌که‌.

ئیمزا غه‌نی

ئاپریلی ١٩٩٥

تییینی: نامه ٧ی مارسێ ئیوه له ٨ی ئاپریل گه‌یه ده‌ستم

دوای نه‌و نامیه‌یه هه‌ولم دا و "مجه‌له‌ی ریگا" م وه دست خست. نه‌و "مجه‌له‌یه" به نیتوی "اورگانی کومه‌له‌ی ژیانی کورد" له خه‌زه‌لوهری سالی ۱۳۲۷ تاقه ژماره‌یه‌کی بلاو کراوه‌ته‌وه که بریتیی له دوو به‌ش: فارسی و کوردی، به‌شه فارسی‌تیکه‌ی "پیناو" و به‌شه کوردیتیکه‌ی "تیمور" (ده‌بی کاک حه‌سه‌نی قزلبی و کاک غه‌نی بن) نووسیوانه. به‌لام نووسراوه‌ی کاک محهمه‌دی شاه‌سه‌ندم به "تیمزای نازاد" تیتدا نه‌دیته‌وه! نه‌وه نه‌و راستییه ده‌گه‌یه‌نی که "مجه‌له‌ی ریگا" و "نیشتمانی ژماره ۱۰" نابیی یه‌ک شت بن.

له‌سهر قسه‌کانی کاک محهمه‌د شاه‌سه‌ند و کاک دوکتۆز عیزه‌دین مسته‌فا ره‌سۆل که ته‌نانه‌ت باسی ناوه‌روکی "نیشتمانی ژماره ۱۰" ده‌کا و له گه‌ل باسه‌که‌ی مامه‌ غه‌نی له مهر نامیلکه‌ی شیخ له‌تیف به‌رامبه‌ر به پارتی یه‌ک ده‌گره‌وه (به‌روانه و تووێژ له گه‌ل کاک دوکتۆز...), گه‌یشتوو‌مه نه‌و قه‌ناعه‌ته که به دوای "تۆزاندنی" شیخ له‌تیف و چوونه‌وه‌ی کاک غه‌نی بۆ ولات و مانه‌وه‌ی کاک محهمه‌دی شاه‌سه‌ند له "سیتکه" له گه‌ل زه‌بیحی و نه‌وانی تر له لای شیخ له‌تیف، که‌وتوو‌نه سهر نه‌وه که ههر به‌و چاپخانه‌یه که ناماده‌یان کردووه نه‌وجار "نیشتمان" ی بیتی ده‌رکه‌ن و نامیلکه‌که‌ی شیخ له‌تیفیشی تیتدا چاپ بکه‌ن. بلاو کراوه‌ی ناوخۆی پارتیش به ناوی "مروژ" له ژماره‌ی ۲ یدا هتیرش ده‌باته‌وه سهر "نیشتمان" و ده‌نووسی "نیشتمان" له ده‌وری دووه‌میدا نه‌بیتته زمان حالی کۆمه‌لیک ئازاوه‌چی."

کۆمه‌له‌ی ژ.ک له ده‌ست پیکرا له‌سهر نه‌ساسی سیاسه‌تیک‌ی روون و ناشکرا له مهر مه‌سه‌له‌ی کورد بۆ وه‌دیه‌بنانی ئاوات و ئامانجه‌کانی گه‌لی کورد له هه‌موو پارچه‌کان که پیکه‌بنانی ده‌وله‌تیک‌ی یه‌که‌گرتوی کورد بوو، پیک هات. کۆمه‌له‌ی ژ.ک له رابردوی می‌ژووی گه‌لی کورد ئاگادار بوو وه‌ ده‌یزانی که کورد کلتۆلی ده‌ستی دواکه‌وتویی و نه‌خوتنده‌واریه، ده‌یازانی که رابه‌ری شو‌شه‌کانی پیتشو به ده‌ست شیخ و مه‌لا و ئاغاوه‌ته‌وه بووه و نه‌وانه ناتوان سهرکرده‌یه‌کی تا سهر و به‌وه‌فا بن بۆ گه‌لی کورد، نه‌وانه به‌رژه‌وه‌ندی چینه‌یه‌تی خۆیان له پیتش خه‌لکی هه‌ژار و جوتیری کوردستاندا ده‌بین و به‌وه گه‌یشتبوون که رزگاری کوردستان به ده‌ست نه‌و چین و تاقمه‌یه نایه‌ته دی. له لایه‌کی تره‌وه نه‌و راستیشیان لی عه‌یان بوو که کۆمه‌لی کورده‌واری هیتشتا نه‌یتوانیوه

خۆی له ده‌ست زنجیری کۆتله‌تی نه‌و تاقمه‌ رزگار کا و نه‌وه‌ش نی‌شی دوو روژ و سێ روژ نییه‌!

له‌ زۆریه‌ی نووسراوه‌کانی کۆمه‌له‌ی ژ. ک دا باسی نه‌وه‌ کراوه‌ که‌ می‌لله‌تی کو‌رد به‌ ده‌ست نه‌خۆتنده‌واری، دوور له‌ عیلم و سه‌نعه‌ت، نه‌بوونی شارستانیه‌تی، خورافات، نفاق و دووبه‌ره‌کی، به‌ که‌م گرتنی ژنان، خراپی نا‌غاوه‌ت و... ده‌نالتنێ. حاجی مافی کۆکه‌یی که‌ به‌ "شاعریکی به‌ناوبانگ" له‌ کۆمه‌له‌ی ژ. ک دا ناسراوه‌ له‌ گۆفاری نی‌شتمان ژماره‌ی ۵۵ له‌ سه‌ر نه‌و باه‌ته‌ ده‌دوێ:

بی‌که‌ین به‌ جه‌مه‌ووری

شاعریکی به‌ ناوبانگ

له‌ روژنامه‌ی مدیری که‌چ مه‌داری چه‌رخ‌ی شه‌فتوری
نه‌نوسی روژی کو‌ردی که‌وته‌ نه‌وجی بو‌رجی بی‌ نوری
بو‌خار و دو‌که‌لی بی‌ اتفاقی و سوئی نه‌خلاق‌ی
مجسم بو‌ به‌ هه‌وری نه‌که‌به‌تو روژ که‌وته‌ مه‌ستوری
له‌ به‌ر بی‌ فکر و اقدامی ره‌ئیسانی عه‌شایر بو
که‌ روژن بو‌ته‌ ظلماتی شه‌وی تاریکی ده‌یجوری
هه‌مو می‌لله‌ت گه‌یشتنه‌ مه‌نزلی مه‌قصود و خوشنودی
فقط کو‌ردن به‌ جی ماون به‌ مه‌حرومی و مه‌هجوری
عزیزم افتخاری خارجی هه‌م علمه‌ هه‌م سه‌نعه‌ت
به‌ ملیونو به‌ فرسه‌خ تو له‌ علمو مه‌عرفه‌ت دووری
ته‌ماشا که‌ له‌ به‌ر شو‌عه‌لی چه‌را به‌رقو نه‌له‌تریکی
کو‌ره‌ی نه‌رضی هه‌مو یه‌که‌پارچه‌ بو‌ته‌ یه‌ک کو‌ره‌ی نوری
مه‌گه‌ر توش هه‌ر به‌ پشتیندی زلو پی‌چ و شه‌ده‌ی هه‌وری
بنازی ی بی‌که‌یه‌ نه‌سبایی کی‌یر و فه‌خر و مه‌غرووری
برا بی‌ری چه‌راییکی بکه‌ن تاریکه‌ شه‌و دادی

قیامیکی بکهن تا فرسه‌ته بیکهن به جمهوری
 که‌سی میلله‌ت پهرستو‌خواه‌نی فیکر و سیاست بی
 تهرققی میلله‌تو آسایشه مه‌قصود و مدنظوری

هەر بۆیه‌ش له ده‌ست پێکرا خۆیان بۆ خه‌باتیکی دوور و درێژ و راسته‌قینه ناماده
 ده‌کرد، نه‌وان پروایان به‌وه نه‌بوو که له هه‌ل و مه‌رجیکی ناوادا کو‌رد ده‌توانی ده‌ست بۆ
 چه‌ک به‌ری و شو‌رش به‌ریا کاته‌وه، نه‌و راستی‌یان له مه‌علوم بوو که نه‌گه‌ر خه‌باتی
 خۆیان ناشکرا بکهن و ده‌س بۆ چه‌ک به‌رنه‌وه دیسان راه‌ری عه‌شیره‌ت و نا‌غاوه‌ت دێن و
 ده‌ست به‌ سه‌ر جو‌لان‌ه‌وه‌که‌دا داده‌گرن. نه‌وه‌یان به‌ باش ده‌زانی که به‌ وردی و له سه‌ره‌خۆ
 درێژه به‌ خه‌باتی نه‌هینی و رێک‌خراوی خۆیان به‌دن و کۆمه‌لانی خه‌لکی کو‌ردستان به‌ره‌و
 نه‌وه به‌رن که له چه‌نگی دوا‌که‌وتوویی و رێبه‌ری خه‌تکی رزگار بن و بینه ژێر چه‌تری
 به‌رپۆه‌به‌رایه‌تی پێش‌که‌وتنه‌خواز و رێک‌خراویی و مؤدیرنی دنیای نه‌و سه‌ردم. نه‌وه‌ش
 کارێک بوو که پتو‌ستی به‌ خه‌باتی نه‌هینی و ته‌بلیغی و ته‌رویجی بوو.

نه‌وه راستی‌یه‌ک بوو که هه‌ر له سه‌ره‌تاوه به‌رپۆه‌به‌رانی کۆمه‌له‌ی ژ.ک
 پێی‌گه‌ش‌ت‌بوون و خۆیان بۆ ناماده ده‌کرد، ته‌نانه‌ت له سه‌ر نه‌وه که ده‌یان زانی نه‌وان له
 باری جێ و شو‌نه‌وه له ناو کۆمه‌له‌ی کو‌رده‌وا‌ریدا هیچ جێگا و رێگا و مه‌نسه‌ب و
 مقامی‌کیان نییه هاته‌نه سه‌ر نه‌وه‌ی که به‌ کو‌رده‌و خۆیان له ناو دلی کۆمه‌لانی خه‌لک دا
 جێگا که‌نه‌وه. درۆ، دزی، خراپه، چاو له نامووسی خه‌لک کردن و هه‌رچی پێی ده‌لێن
 کو‌رده‌وه‌ی خراپ و دزبۆ له قامووسی‌اندا نه‌ما و سو‌پندیان بۆ یه‌ک‌تر خوار‌دبوو که له‌و شتانه
 به‌ دوور بن. هه‌ر واشیان کرد و توانیان له ماوه‌یه‌کی که‌می دووستی سالی دا خۆیان له
 ناو دلی کۆمه‌لانی خه‌لک دا جێگا که‌نه‌وه و ته‌نانه‌ت زۆری‌ک له ده‌وله‌مه‌ند و نا‌غاوه‌تی
 ناوچه که به‌ کۆمۆنیست و دوژمنی خۆیان‌یان ده‌زانین، دانیان پێدا بێتن و نه‌عترافیان پێ
 بکهن!

ره‌وه‌ندی به‌ره‌و پێش‌چوونی کۆمه‌له‌ی ژ.ک له ماوه‌یه‌کی که‌مدا و به‌ شتیه‌یه‌کی
 نه‌هینی، شتێک نه‌بوو که خو‌ربه نه‌خاته دلی دوژمنانی گه‌لی کو‌رده‌وه به‌ خۆی و به

بیگانه‌وه! نه‌وه‌یان هه‌ست پێکرد که نه‌مجاره شوێشگێترانی کورد رێگای راسته‌قینه‌ی به نامانج که‌یشتنیان دۆزێوه‌ته‌وه و له‌حه‌ولی په‌رسه‌ندنی سه‌تخی شوعوور و فه‌هم و خورتندنی گه‌لی کورد دان و بێتوو نه‌وه تاسه‌ر پڕوا نیتر هیچ زه‌بروزه‌نگیک و هیچ سه‌لاحیکی مۆدێرن و مال و یرانه‌که‌ر ده‌روه‌ستیان نایه و موسه‌له‌ح بوون به‌چه‌کی زانست شتیک نییه که به‌ناردنی چه‌ند له‌شکر و هاندانی چه‌ند ناغاوه‌ت و عه‌شیره‌تی خۆیی عیلاجی بێ!

کۆمه‌له‌ی ژ. ک. نه‌سه‌له‌حیکی سارد بوو که ده‌هات هه‌موو گه‌لی کوردی بێ موسه‌له‌ح بێت و شتیک نه‌بوو که نه‌که‌ر هه‌رچی زووتر عیلاجی نه‌که‌ن بتوانن وه‌ک جاری جاران به‌فرت و فیتل و چه‌کی گه‌رم له‌به‌ینی به‌رن، نه‌وه راستیه‌ک بوو که دۆژمانی گه‌لی کورد زۆر زوو پێی که‌یشتن و ده‌بوو به‌هه‌ر قیমে‌تیک بێ له‌ناوی به‌رن و هه‌ر واشیان کرد! ره‌وه‌ندی می‌ژوو شتیکی زۆر سه‌یره، به‌هه‌له‌که‌وت یان به‌پلان دارشتن چه‌ند رووداو له‌چه‌ند جێگای جیاوازی که ده‌گره‌وه:

١- حکومه‌تی ئێران له‌هه‌ره‌ی که‌شه‌کردنی کۆمه‌له‌ی ژ. ک. و له‌کاتی که‌دا هه‌موو ولاته‌که‌ی له‌لایان هێزه‌سوێند خۆره‌کانه‌وه داگیر کراوه و ته‌واو بێ ده‌سه‌لاته، زه‌بیحی و هاورێکانی ده‌گری و له‌زیندانیان داوێ. (پوشه‌ری ١٣٢٤- جونی ١٩٤٥) جێگای سه‌رنجه که له‌به‌یتیکی شیعره‌که‌ی مامۆستا هه‌زار له‌مه‌ر هاته‌وه‌ی زه‌بیحی... هاته‌وه:

« قهری قهل ایوه‌ی خسته‌ زیندانی نه‌وه‌ش انتقام ده‌ردی ده‌زانی »

دیاره "قهری قهل" ده‌بێ دۆژمنی ناوختو مه‌به‌ست راپۆرت لێدان و جاسوسی کردن بێ، سه‌رله‌شکر زه‌نگه‌نه‌ش له‌بیره‌وه‌رتکانیدا باسی "خه‌به‌ر که‌یشتن" ده‌کا!

٢- حکومه‌تی سوڤیه‌ت به‌دوای گرتنی زه‌بیحی و هاورێکانیدا به‌هۆی میسر جه‌غه‌ر باقروڤ (سه‌رۆک کۆماری نازه‌ریایجانی سوڤیه‌ت) ده‌عه‌وتی ره‌سمی له‌قازی محمه‌د و پیاوه‌ماقولانی کوردستان ده‌کا و داوایان لێ ده‌کا که ده‌بێ کۆمه‌له‌ی ژ. ک. تیک ده‌ن و حیزبی دیموکرات دروست که‌ن! (خه‌رمانانی ١٣٢٤- سه‌پتامبری ١٩٤٥)

٣- قازی محمه‌د له‌پێشدا به‌کرده‌وه ده‌بێته سه‌رۆکی کۆمه‌له‌ی ژ. ک. که نه‌وه دژی مه‌به‌سته‌بنه‌ره‌تییه‌کانی کۆمه‌له‌بوو که ناغا و شیخ و مه‌لا و سه‌ید بتوانن بینه

له گه‌لاوێژی ١٩٤٢ چرای ژینی هه‌لکرا و له خه‌زه‌لوهری ٤٥ یشدا کوزاوه و هه‌ر لهو کاتیشه‌وه حیزبێکی ته‌واو تازه به‌ نێوی حیزبی دیمۆکراتی کوردستان هاته‌ حه‌یا ته‌وه به‌ به‌رنامه‌ی جیاوازی له‌ کۆمه‌له‌، به‌ به‌رپه‌ربه‌رایه‌تی ته‌واو جیاوازی، به‌ ستراتیجی ته‌واو جیاوازی، به‌ ته‌رکیبێکی ته‌واو جیاوازی و ته‌نانه‌ت نه‌گه‌ر ته‌نیا بیست له‌ سه‌دی به‌رپه‌ربه‌رانی کۆمه‌له‌ی ژ. ک م له‌ به‌رپه‌ربه‌رایه‌تی نه‌و حیزبه‌ تازه‌یه‌دا دیبا ره‌نگ بوو بتوانم قه‌بوڵی بکه‌م که‌ ژ. ک نا‌لوگۆزی به‌ سه‌ر خۆیدا هه‌یناوه و خۆی کردوه به‌ حیزبی دیمۆکرات به‌لام به‌داخه‌وه نه‌ ته‌نیا نه‌وه نا‌بینم به‌لکو هه‌یج شتیکی وه‌ک یه‌کیان تێدا نا‌بینم! جا بۆیه‌ نه‌من نه‌وه به‌ باشتر ده‌زانم که‌ له‌ مێژوودا نه‌و راستیه‌ روون بکریته‌وه که‌ نه‌و دووانه‌ ته‌واو دوو شتی جیاوازی بوون له‌ یه‌کتر!

پێویسته‌ نه‌وه‌ش بگوێژی که‌ به‌ دروست کردنی حیزبی دیمۆکرات و رێنۆیی روه‌سکان، بۆیه‌که‌مجار نه‌و شو‌عه‌ره‌ بێ نه‌ساس و بێ ناوه‌رۆکه‌ "دیمۆکراسی بۆ وڵاته‌ داگیرکه‌ره‌کانی کوردستان و خودم‌وختاری بۆ کوردستان" بوو به‌ ستراتیجی نه‌حزابی کوردستان و ده‌یان سا‌له‌ ره‌وه‌ندی جولا‌نه‌وه‌ی گه‌لی کوردی له‌ شارێتی خۆی ترازانده‌ و تا راده‌یه‌کی زۆر زانی له‌ بیرێ کوردایه‌تی و یه‌کگرتوویی کوردستان داوه‌، سه‌ره‌پای نه‌وه‌ که‌ نه‌و شو‌عه‌ره‌ دا‌ئاشره‌وه‌ تا ئیستا هه‌یج دیارییه‌کی بۆ گه‌لی کورد نه‌هه‌یناوه و بۆیه‌ک جاریش دوژمنانی کوردستانی پێ نه‌غه‌له‌تێندراوه و بۆته‌ جێگای سه‌رسوڕمانی هه‌موو خه‌لکانی دنیا که‌ ئایا خودم‌وختاری له‌ چوارچێوه‌ی وڵاتی‌کدا نه‌وه‌ ده‌هه‌ینی که‌ به‌ درێژایی ٥٠ سا‌ل میلیه‌تیک خۆی تووشی نه‌و هه‌موه‌ گوشت و به‌رینه‌ و ماله‌وێرانی و زیندان و نه‌شکه‌نجه‌ و کیمیاباران کردن و... هه‌تد بکا!

له‌ سه‌ر ژبانی زه‌یبجی به‌ دوا‌ی نازاد بوونی و هاته‌نه‌وه‌ی بۆ سا‌بلاغ به‌ داخه‌وه‌ زۆر شتمان بۆ گوێن نییه‌. زه‌یبجی که‌ هاته‌وه‌ به‌ سه‌ر دونه‌یا‌یه‌کی تر دا‌که‌وت و نه‌و نێتر هه‌یج کاره‌ بوو، ته‌نیا نه‌وه‌ که‌ له‌ رووی دلسۆزی و هه‌ستی کوردایه‌تی له‌ گه‌ل چهند که‌سی‌ک له‌ به‌رپه‌ربه‌رانی کۆنی کۆمه‌له‌ و یه‌ستیان تا نه‌و جێیه‌ی که‌ ده‌کری تێکۆشانیکیان هه‌بێ و خه‌مه‌تیک بکه‌ن. دیاره‌ زه‌یبجی پێش دامه‌زرانی کۆمار که‌سی‌ک نه‌بوو که‌ به‌رپه‌ربه‌رانی کۆمار بتوانن هه‌روا فه‌رامۆشی بکه‌ن و وه‌ک نه‌وانی تر هه‌یج ئیعتنا‌یه‌کی پێ نه‌کهن،

نهو په که له عه کس و باسه کانی میژوو پیدا ناو و رسمی هر هاتوه. بهلام نه گهر
لا په ریکانی میژوو هه له دینه وه بزمان دهره که وی که له دورانی کوماردا زه بیحی نهو
زه بیحی یه ی سهرده می "نیشتمان" نییه!

نهو ی که له زه بیحی وه بهر چاو ده که وی چنه نووسراو په که له رۆژنامه ی
کورده ستاندا چاپ کراوه که نهو هه له چاو نهو نووسراو نه ی "نیشتمان" و نهو
هه لیسوانه ی زه مان ی کومه له ی ژک ی ژور که مه و به په که وه قیاس ناکرتن!
لیتهدا هه موو نووسراو کانی زه بیحی که له سهرده می کومار و له رۆژنامه ی کورده ستاندا
چاپ بووه عه ینی خوی دینمه وه:

کورده ستان ژوماری ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱ سالی په کهم شمعو ۴ ی رده مه ی ۱۳۲۴ ۲۳ ی
فوریه ی ۱۹۴۶

"له ناو جیگای مردنا"

وهرگیر: عبدالرحمن ذبیحی

نووسه ری: مصطفی منغلوطی

کومه لیک ی زلم مه ردوم و بهر چاو کهوت له بهر دهرگای خانویکی پچوک کو بوونه وه
هه را و هه نگامه ییکیان ساز کردبوو چنه پولیسیک به ناویانا هاتوچویان نه کرد له پر
گویم لی بو په کیکی نه یگوت: «په زدان خو کوشتنی په سند نه کرده و فهرمانی نه کردنی
داوه» په کیکی تر نه یگوت: «پیم وایه کوریک ی غه ریبه چونکوو که سی له سهر ناگری» سا
تی که یشتیم که که نهجیک خوی کوشتوه و بوته هوی نه م کو بوونه وی مه ردوم به م که مه ی
به سهرهاته که به س نه کرد و یستم به دریزی بیزانم هاتم بچمه ژووری خانوه که ریگام نه بو،
توزی راهه ستام به م لاو لا ما نه روانی چاوم به په کیکی له پولیسه کان کهوت که له پیشا نه م
ناسی، چومه لایو له ته کیا رو یستمه ژوور.

که نهجیک ی بیست سالانه م دیت له ناو جیگای مهرگا راکشاوه، ته نیکی لاوازو
رهنگو رووی زهره بو، دهستی وه یشومی مهرگ نه ی توانیبوو هه موو نشانه ی جوانی و
لاوچاک ی له ناو بهریت، وه کو گولیک ی سیس و ژاکاو که هیشتا بونی هه خوشبیت

که‌میک جوان چاکی مابوو مفتش جلکه‌کانی نه‌پشکنی، تا به‌لگه‌ییکیان لی وه‌ده‌س خا، پزشک لیبی وورد نه‌بووه تاهوی مردنی بدوزیتسه‌وه، به‌لام من وه‌کو دلسوزی له‌ته‌نشتی دانیشتم، لهم مصیبه‌ته بیرم نه‌کرده‌وه که به‌سه‌ری هاتوه و له جوانیو جحیلیم ده‌نوری بو‌گه‌نجیو ناکامیکه‌ی کلول نه‌بوم لهم کاته‌دا چاوم به‌چهند په‌ریک نووسراو که‌وت که له ده‌وره‌ی جیگا‌که‌یا بلاو بی‌سونه‌وه به‌جوریکی که نه‌پزشک تیم بگا و نه‌پولیس بم بینیه رابوو نووسراوه‌کانم کو کرده‌وه له جزدانم نا تا به‌لکو آموزگاریکیان تی یابیو شتیکی لی فیر بم.

هینه‌ده پی نه‌چوو پزشک زانیی که نه‌م گه‌نجه ناکامه (زه‌رنیخ)ی خوارده‌وه پولیسه‌کان که نه‌مه‌یان به‌یست بر‌دیانه نه‌خوشخانه‌ییکی کومه‌ل بلاوه‌ی کرد منیش له خانوکه ده‌رکه‌وتو ایتر نه‌چوومه‌وه و لیم نه‌پرسیده‌وه.

هاقه‌وه له خوم، سه‌رم به‌سه‌ر نووسراوه‌کانا دا گرت و قاشام کرد نه‌مه بیرانی دل‌داریکه که به‌ده‌ست خوی جامی دل‌داری خواردوته‌وه، و چونکو نوخشه‌ دل‌ویی نه‌م شه‌ره‌ته زاری شیرین کردوه پی‌اله‌که‌ی به‌سه‌ره‌وه ناوه، ده‌می لی نه‌کردوته‌وه، به‌تالی دل‌ویه‌کانی دوا‌یه‌ی نه‌زانیه‌وه تا قومی دوا‌یی که ژهریکی کوشه‌نده بووه و لی پبی خسته‌وه، گیانی لی نه‌ستانده‌وه.

به‌خویندنه‌وه‌ی نه‌م نووسراوانه‌ کولی گریانم هه‌لستا، هینه‌ده گریام هاقه‌هیلای بوون به‌زه‌بیم به‌خوما هات پی‌چامنه‌وه و له‌ناو نووسراو و کتیبه‌کانی خوما دام نان، چهند سالیکی به‌سه‌ر چوو تا دویشه‌وی که نووسراوه‌کانی خوم نه‌پشکنی له قوت‌ریکی پچوکا نه‌م نووسراوانه‌م دیته‌وه که تی په‌ر بوونی روژگار وه‌کو کفنیکی له‌به‌ر کونیان زه‌رد ببیت زه‌ردی هه‌لگیرابوون مسجور کی‌کم پیدا هات وام زانی لاکی مردوکه لهم قوتوه دایه و تا‌پوی (شبح) نووسه‌ره‌که‌ی له‌گور دا له‌باتی لاکی شیردراوه‌ته‌وه.

که وه‌خو هاقه‌وه دیسان خویندم نه‌وه، ته‌ماشام کرد نه‌مه نیگاری دلی دل‌داریکه که به‌ختیارو چاره‌ره‌شی زور چاک تی یا دیاره، ایستا به‌ناو مه‌ردوما بلاویان نه‌که‌مه‌وه تا ووشیار بینه‌وه له‌ریگای دل‌داریکی ته‌بته‌وه‌ی هلاکیان دوور که‌ونه‌وه. دیم، به‌چاو پی کوتنیک دلم پی به‌خت کرد، له‌کانگای دلم جیم بو کرده‌وه به‌ر له‌دیتی وی خوش ویستو

دلداريم نه ده زاني، دلم له تاريخاييكي توند دابو خوشي نه ده ديت، خوش ويستن و دلداري وه كو هه تاويك كړدي به دلا كه ته نيا رونايي و جواني هه يه نه ك سوتاندن و تواندنه وه.

دلم له بياباني ژياندا تاك و ره يو بو، هوگري هيچ دليك نه ده بو، كاتي بو دوستايه تي نه و هاته بزوتن له قفسې سينگي دا مه ليكم ديت كه له گهل مه لي دلا به ييكه وه ريك كه وت - و ترسي لا نه هيشته شايي و لذتيكم له خوما ديت كه نه گهر به سر دلانا به شيان بكردايه نه دهر و ره نج رووي تي نه كړدن نه نه ندوهو مينه ت سهرې لي نه دان.

هر كاتي نيوې به ختيارم نه بهيست، له باغ و بهردار؛ زير و زيو، جيگا و شهرت، بهم لاوه هيچم لي نه ده زاني به نه و دهمې دلم بهم سپارد بوم دهر كه وت كه له گيتي دا به ختياري هر به ختياري دلداريه مروو كه به ختيار بي تا پويان نه ویت نه ك هي گيان وه كو نه م مردوانه ن كه به هرير و نه تله س دايان بپوشن كه چي لاهه كه يان نه بېته خواردنگاي كرم و مار و دووېشكان.

(۲)

خوشم ويست، بهر له وهې له وه زياتر كه خوشي نه وېم شتيكي له نه حوال بزائم ولي خوي به من سپارد تا منيش كه غچينه ي دلم پيشكه ش كرد به خوم نه گوت كه نه مه شتيكي زور كه م و بي به هايه له بهرانه ر نه م به خشيشه كه وړه ي نه و روژگاريم له ناو خزمه كانم رابوارد كه نه چاوه ديري كاريان نه كړدم نه پرسيا ريكيان له نه حوالم، له تالي و مه ينه تي زه مانه وه هام چيشته كه كه سي دي له تواناي دا نه بو له م به ينه دا يه كيكم ديت كه نه حوالم نه پرسې و له ناخوشيكانې ژيانا دلخوشيم نه داته وه به دلسوزيو دلواني بوم نه گري من تا نه م روژه نه م ديېو هيچ چاويك فرميسكم بو برژيني و كه سي بم لاوېنيته وه.

كه سيكم ديت كه جواني مني لا خوشه ويسته و وه كو نيگاركي به به ها نه يروانيتي يه يه كييك بو چون خاوه ن مال دلي به مال و دراوي خوي خوش نه بي دلي به من خوش نه بو و وته گانې وينې چيروكيكي تازه وهر نه گرت و من تا نه وكاته كه سم نه ديېو خوشي بريم به لام نه و روژه دليكم ديت كه بوم نه كه وېته خوړپه و لي دان چاويكيشم بهر

چاوهات له ريگای منا نه‌سرينی نه‌رژاند گيانیک بوله من زياتر که‌سی خوش نه‌نويست جا نه‌گرژینی خومی پيشکه‌ش که‌مو و سه‌ری له ريدا دابنيم دياریکی بی به‌هایه بدم حاله‌وه چون نه‌توانم له ته‌سليم کردنی دل و گيانم چرووکی بنویم.

نوخشه جار که چاویم بی که‌وت ده‌ستم گرت ويستم بی نیمه سه‌ر سينگی خوم به‌لکو اگری ده‌روونم دامرکيته‌وه، لیم دوور که‌وته‌وه به‌توره‌یی چاوی لی کردمو به‌لومه و سه‌رزنشته‌وه گوتی، له دلداريدا پياو به‌وه منالی بو‌خه‌لک به‌جی بهيله.

نه‌گه‌ر تو منت بو‌خاتری گيانم خوش نه‌وی وا ره‌وانم له نه‌زمانتايه و له‌تونه‌بی له‌هه‌مو که‌س خونه‌پاريزيت نه‌گه‌ر دلداري توش له پيناو نه‌م صوره‌ته‌تا پویه‌ی منايه چهند په‌ست هي‌مه‌تو گيان نه‌زمی آيا، بويه‌ت فرميسک نه‌رژاند و شه‌وانه نه‌ده‌نووستيو دلی خوت نه‌سووتاند و هه‌ل نه‌قراچاند که ده‌ست به‌بسکيک دابخشینی و يا پيستیکی ماچ بکه‌ی؟؟ هه‌ر وه‌کو گيانت به‌رزه؛ دلداريشت به‌رز بيت بزانه له گيانی تو زياتر چی ترم خوش ناويت و نه‌توش هه‌ر گيانی منت خوش بویت.

نه‌م قسانه‌ی که کرد له‌به‌ر چاوی خوم گه‌لی پچوک بومه‌وه آره‌زووم نه‌کرد خوزگه له پيش نه‌م پيرانه‌دا مه‌رگ بهاتايه لام تا نه‌م وه‌ختم نه‌ديپايه، پوزشتم لی خواست، داوای بوردينم له‌م سووچه‌م کرد، له ويدا کاریکی وام نه‌کرده‌وه.

ايستا نرخی نه‌م آموزگاریم بو‌ده‌رکه‌وت، به‌های نه‌م شاره‌زای یم زانی و ده‌پايه‌ی دلداري پاک که‌يشتم.

گيانی من که وه‌کو آوينه ژنگی گرتبو دلداريی خاوينی کرده‌وه که‌م که‌م جه‌لای داوه من که سينگم پر بوو له کين و به‌غیلیی دوژمنانم ايستا نشانه‌يیکيشی له‌مانه تيدا نه‌ماوه چونکوو دلداري وه‌کو پادشاهيک ته‌واوی ملکی دلی بو‌خوی داگیر کرده و جه‌ی بو نه‌مانه نه‌هيشتوته‌وه.

به‌توزيک ده‌رد و نه‌ندوه هه‌راسان نه‌بووم دلم ته‌نگ نه‌بوو، آرزويکم پيک نه‌هاتبا رقم هه‌ل ده‌ستا به‌لام ايستا به‌دليکی گوشاده‌وه رانه‌ه‌ستم کين و رق ناتوان به‌سه‌رما زال ببن.

دل ره‌ق بووم به‌زه‌ييم به‌هه‌ژاريکدا نه‌ده‌هاتو زگم به‌لی قه‌وماويک نه‌ده‌سوئا

ایستا هر چه خاریک بو مه‌ردوم روو نه‌دا منیش بی ی دل په‌روش نه‌بم چاره‌ره‌شی هه‌مو لی قه‌وماویک دلم تنگ نه‌کا چونکو نووری دلداری کیشوهری دلی روناک کردوته‌وه په‌رده‌بیکى نه‌ستووری که له به‌بنی نه‌مو مه‌ردوما کیشرابو هه‌لدوته‌وه.

دورونده‌بیک بووم که گیتی منی بی رام نه نه‌کرا به‌لام به ده‌ستی دلداری بو آده‌میزادیکى په‌ری روحیک شه‌ویکی پیکه‌وه چوینه که نار شه‌تاویکی، آوی روباره‌که روون و آسمان ساو بوو له رووی هر دووکیانا نه‌ستیره چاوهرکی یان نه‌کرد و نه‌دره‌وشانه‌وه دوو آسمان ده‌هاته به‌ر چاو جیگای او و آسمان لیک نه‌ده‌کرده‌وه بو هه‌موو لایک نه‌چوین، بیده‌نگ بووین نه‌تگوت آرامی و بی ده‌نگی شه‌و له دلی ایمه‌دا کاریگر ببوو له به‌ر جلال و گه‌وره‌یی شه‌و بوو که لیرومان لیک هه‌لنه‌ده‌پچرا له‌ر کاته‌دا به‌ده‌نی خوم زور پی سووک بوو سه‌فا و خوشیکم له گیانما دیت پیم وابوو که به بی په‌ر و بال نه‌توانم بو آسمان هه‌لفرم، به چاو تی برینیک په‌رده‌ی آسمانان به‌رم، بچه‌ دنیاى به‌رز و نه‌وه‌ی مه‌ردوم نایزانن من ببینم آره‌زووم بوو که تیشکه‌کانی آسمان ری یان لی هه‌تله بی و نه‌توان خو له به‌ر چاوم آوا بکه‌ن، شه‌ویش رووپوشیک به‌ سه‌ر خویا بکیشیتولی ی بنوی و به‌شون به‌یانا نه‌گه‌ری تا ایمه‌ش له ژیر خیه‌تی دا که کچانی گه‌ردون ریگیان لی ون بوه ریگای خومان بگرینه‌وه پیش.

بیده‌نگی شه‌وم شکاند لیم پرسى آخر نه‌توش هه‌ستت به‌م به‌ختیاریه‌ی من له خومیدا نه‌بینم کردوه؟

ووتی نه‌ا چونکو من له کار و باری گیتی ی و باری روزگار شتی وا نه‌زانم که تو نایزانیته به‌و چاوه‌ی تو نه‌روانیته گیتی ی من به‌و چاوه‌ی ته‌ماشا ناکم.

توبه آره‌زو به‌ختیاری ی، و من به‌ راستی و چاره‌ره‌شی، توبه‌ختیاری چونکو ده‌زانی هه‌میشه به‌ختیار نه‌بی و دووری له دواى ی ایمه‌ دا نیه.

به‌لام من به‌دبه‌ختم چونکو هه‌مو ده‌میک چاوه‌روانم آخوکه‌ی نه‌م خوشی له‌به‌رم راته‌کا و لیک جوی نه‌بینه‌وه.

نه‌گه‌ر توانیت هه‌تاو له آسمانا بوه‌ستینی، زه‌وی له بزوتن به‌خه‌ی، بزوکیک رابگریو نه‌گه‌ریک به‌خه‌یه گه‌ران نه‌و روژه ده‌سته به‌ری مانه‌وه‌ی دایمی ی به‌ختیاری بو خوت

بكه كاتى ئەمەي كوت: دەمى ليك نا تاويك سەريداخست ديتەم فرميسك وهكو مرراوى به سەر گوناي دا ديتە خوار بو گيراني گريام و چەند دلويه فرميسك دارژت ووتەم بو چى ئەگرى؟ ووتى لە ترسى دوورى ئەگريم ووتەم لە ژيانا يا لە مردنا؟

ووتى ئە لە دوور بوونەوه لە ژياندا ناترسم؛ چونكو هيچ هيزيك لە گيستي دا ناتواني منو تو ليك جوى بكا تەوه من تەنيا لەم دوور بوونەوه يە ئەترسم كە مەرگ لە نيومانى ئەخا، ئەو دوور بوونەوه يە بە هيچ باريك چارى ناكريو ناتوانم لە بەريشى رابكەم و ئەو م كە بهيست پيم ووت آخو ئەتواني پەيمانيك ببەستين، كە بەييكەوه بژين و پييكەوهش بمرين ووتى ئەم پەيمانه هەموو ئەندوهيكي لا برد. پەيمانان بەست شەو داوينى كراسى خوى بە لا دا ئەكرد تا لە پيش سوپاي سەر كە وتووى بەيان رابكات بە كە نيشكەكانى خوى ئەگوت تا خو لە جلادى روژ بشيرنەوه.

آخرو روژگارى ستهمكار ئەتواني سەعاتيك بنوى، لە مەردوم بى اگا بښي تەوه، آخو لە باري دا هەيه پيالەييكى ليلي ئەببو بەدبەختى تى ئەكرابى دەر خواردى آدميزاد بەدات.

آخەر لە دەستى ديت لە بەخشيني بەختيارىكى ايرو ئەيداو سبەينى دەي ئەستين تەوه دەس رابگريو لە جامى خوى هيچ دەخواردى مروو ئەدات. ... لە پيش بەدبەختى و چارە رهشى يەك لە سەر يەك ... گري بەلام بەختيارى پچر پچر لە پيى ئەخات.

... مەردوم بە آرهزو دژين ئەگەر چى آرهزو دەيان كۆژو كراسى ژيانيان ئەدرنيت. خوزگە هەر بەختيار نەدەبوم. چونكو من بەدبەخت نەبوم مەگەر بەهوى بەختيارمەوه، بريا آرهزو لە دلما نەبايە چونكو ئەم بى هيوايى يە كەوا ئەم كۆژى هەر بە ريگاي هيوا دا هاتوتە لاي من.

كچيكي كە گيتيى بە تيشكيى جوانيى رووناك بوو دونيا بەويوه ترخيكي هەبوو دەستى مەرگ رفاندى، مردنى ئەم هەموو زيندوكانيشى مراند.

زهوى ئەو زهوىي جارن نيه كە ئەم ديت آسمانيشم جورىكي تر ديتە بەر چاو. مەل و بالدار هەمو بى دەنگن بلبلان چريكەيان بريوه لك و پويى درەختان ناجوولي تەوه

نه ستيره كان آوا بوون، گولان سيس و ژاكاوون طه بيهعت چاره ييكي تيك سمر او و
 دلسوتيني هديه، بزه به ليويه ديار نيه، روى نادره وشى، گيتيى گهراوه ته وه سهرده مى
 پيشوو، نه انسانىكى تى يايه نه گيساندارىكى تى يا نه بينريت، نه لىبى من آده مى
 مه شهوورم كه بو دوورى به ههشت نه گريم له بى هاوالى نه كروزيته وه نه مهوى،
 از دل تنگ گنهكار برآرم آهى

كاش اندر جگر آدم و حوا ميكنم
 نهى روزگار بى مرووه ت، نه گهر به مراندنى نه م گوله نازكه به سهر منا زال بووى
 ههركيز ناتوانى به سهر خوما زال بيت، تو ههركهست آره زو بيت له گيتى نه ييه به دهره وه
 به لام يه كيك بو خوى بخوازي به دهر كه ويت ناتوانى پيشى لى بگريت. نهى كه سىكى
 آواره سهر گهردانى! بهم نيز يكانه له سهر گردانيت دهر نه كه م نه بى په يمانى منو تو
 له مه و دواش ههركه و كو روژگارى رابواردو بيت.
 ههركه و كو له م دونيا يه دا گيانمان هوگرى يهك بوون نه بى له م دونياش دا ههروا بن.

كوردستان ژماره ١٨ سالى يه كه م شهمۆ ٤ رهمه مى ١٣٢٤ ٢٣ى فوريه ١٩٤٦

شهرايى سور

ع. ذبيحى

به شاي لوغان دهخوم نه ودهم شهرايى سور
 كه بيته دهر له شهرقى انقلابا اقتابى سور
 قوربانى نه و ده مه م كه له خونى ستم گهران
 دهريايى انقلاب بى پر حبابى سور
 چند خوشه نه و زهمانه به داژدارى چه كچوداس
 كوردان له گهردى دوژمن بكن ته نابى سور!
 مه رژينه هينده خونى ره نجبه ريمروكه، خان

روژی حساب نه‌کیشی له‌ تو انقلابی سور
 پرسپاری دا به‌ من له‌ آتیه‌ یی خوی جه‌ناب
 هینامه‌ پیشی خه‌نجه‌ره‌ که‌م، ها جوابی سور
 آغا شه‌رابی سوری له‌ پیشه‌ و له‌ برسیستی
 چاوی پره‌ کچی جوتیر له‌ آوی سور
 خوتان پشون به‌ خوینی عدو کورده‌ راه‌رن
 فتوای شه‌رعی انقلابه‌ به‌ نصی کتابی سور
 که‌ نگه‌ ده‌ بی که‌ ده‌ستی علم‌ هه‌لبدا ته‌وه
 « بیژن ن » له‌روی کچه‌ کوردان نقابی سور
 (به‌ هیندیک ده‌ستکاری له‌ دیوانی ابوالقاسم لاهوتی کوردی کرمانشانی ته‌رجمه‌
 کراوه‌.)

کوردستان ژماره‌ی ٢٩ سالی یه‌که‌م شه‌مۆ ١٠ ی خاکه‌لیوه‌ی ١٣٢٥ ٣٠ ی مارس ١٩٤٦

هاوپرسه‌کی گنرالیسموس ستالین ده‌ گهل په‌یام نووسی روژنامه‌ی (پراودا)

مخبری روژنامه‌ی پراودا بو‌رووناک کردنی نطق‌ی جنابی چرچیل که‌ نهم روژانه‌ له‌ شاری « فولتون » ی آمریکا کردوویه‌ هیندیک پرسپاری له‌ گنرالیسموس ستالین کردووه‌ و وه‌لامی وه‌رگرتوته‌وه‌ بو‌که‌لک لی وه‌رگرتتی برایانی کورد عینی پرسپار و وه‌لامه‌کان ده‌نوسم نه‌گه‌ر پیم کرا مقاله‌ییکیش له‌م بابه‌ته‌وه‌ بو‌ روژنامه‌ی کوردستان ده‌نیرم.
 عبدالرحمن ذبیحی

پ-ایوه‌ بو‌ئه‌وه‌ی نطقه‌ی جنابی چرچیل له‌ آمریکا کردویه‌تی چی‌ نرخییک

داده‌نین؟

و-نه من نه وی به نطقیک که بو بلاوکردنی تو-وی نفاق له نیوان حکومت ته یهک گرتوکان و گران کردنی هاوکاری نه وان کرابیت داده نیم.

پ-ده توانن بییژن که نطقی جنابی چرچیل زیان به کاری آشتیو آسایش ده که هینی؟

و-بی گومان ده توانن وا بییژن، بروانینه حقیقتی امر ده بینن جنابی چرچیل خویر دوسته کانی چی له انگلستان و چی له آمریکا ایستا له ریزی اگریژ که رانی جهنگ دا راه و ستاوون-جنابی چرچیل و دوسته کانی هیتلر و دهسته و دایره که ی وه بیرایه ده هینه وه، هیتلر به ده برینی نظریه ی ره که زی و ته نیا به که و ره زانیی نه و که سانه ی که به زمانی المانی ده دوین ده ست به کاری بلاوکردنه وه ی جهنگ و جنابی چرچیلش دهل ی هدر نه و نه ته وانه ی که به زمانی انگلیسی ده آخیرن بو حل ی مقدراتی گیتی لایقن به م جوړه به هینانه گوری نظریه ی ره که زیی اگری جهنگ ده ده مین.

نظریه ی (تفوق نژادی المان) هیتلر و دوسته کانی معتقد کړدبو که المانه کان بو حکمرانی له سر نه ته وه کانی دیکه دروست کړاوون.

هر و (نظریه ی نژادی انگلیس) یش جنابی چرچیل و دوسته کانی دینیته سر نه م عقیده یه که نه و نه ته وانه ی به انگلیسی ده دوین ده بی بڼه اغای نه ته وه کانی دیکه ی گیتی.

له حقیقتی امر وورد بیښه وه جنابی چرچیل و دوسته کانی چی له آمریکا و چی له انگلستان نه و اولتیماتومه یان: «آغایه تی ایه به خوشی خوتان قبول بکن تا هم موکار و باری گیتی ریک و پیک بی، ده نا بی گومان جهنگ ده قهومی» داوه به نه و نه ته وانه ی که به انگلیسی نادوین.

به لام جهنگی، خوننی پینج ساله ی نه ته وه کان بو گورینه وه ی اغایه تی هیلتیره کان به اغایه تی چرچیل په کان نه بو، له پینا و آزادی و سر په خو بی ته و او ی وولاته که یان خونینان رژاندووه، له م صورته دا آشکرایه نه و نه ته وانه ی به انگلیسی قسه ناکهن و زورایه تی که وه ری گیتی ده هینه به ره م راضی نابن به ره و دلی و یخسیریک ی تازه برون، جنابی چرچیل وه کو محافظه کاریکی زور لاسار نه م حقیقته آشکرایه تی ناگات.

بی‌گومان ریگاییکې جنابې چرچیل گرتویه ته پیش به‌رهو جه‌نگ ده‌روا، بانگه‌یشتنیکه بو جه‌نگ له‌ علی‌هی کوماره‌کانی په‌کیتی سووه‌ت، هه‌روه‌ها ده‌گه‌ل په‌یمانیک که له‌ نیوان په‌کیتی سووه‌ت و بریتانیا دا هه‌یه موافق نیه، جنابې چرچیل ته‌نیا بو فریودانی خه‌لک ده‌ری بریوه که پیمانی هاوکاریو یارم‌تی په‌کیتی سووه‌ت و انگلیس تا په‌نجا سال دريژ بکریته‌وه و چونکو نه‌و قسه‌یه‌ی جنابې چرچیل به‌ هیچ باریک ده‌گه‌ل آموژگاریکانی بو جه‌نگ له‌ علی‌هی په‌کیتی سووه‌ت ریک ناکه‌ویت.

قسه‌ی آغای چرچیل که له‌ لاییکه‌وه خه‌لکی بو جه‌نگ له‌ علی‌هی په‌کیتی سووه‌ت هان ده‌دا و له‌ لایکې دیکه‌شوه‌ آره‌زو ده‌کا په‌یانی نیوانی په‌کیتی سووه‌ت و انگلیس تا ۵۰ سال دريژ بکریته‌وه پیمان نشان ده‌دا که آغای چرچیل فقط بو داپوشینی بیرانی خوی له (ضدی په‌کیتی سووه‌ت) موضوعی په‌یانی هیناوه‌ته‌ گور.

ایمه ناتوانین هیچ اهمیتیکې به‌ بیاناتی ساخته‌ی آغای چرچیل و دوسته‌کانی له‌ بابت پنجا سال یا زیاتر دريژ کردنه‌وه‌ی نهم په‌یانه‌ بده‌ین چونکو نه‌گه‌ر په‌کیک په‌یانه‌که بېسنیو بیکاته کاغذیکې هیچ و پوچ ایتر دريژ کردنه‌وه و ماوه پیدانی بی معنايه.

پ-جنابې چرچیل له‌ نطقه‌که‌ی خویدا په‌لاماری رژیمی دیموکراسی حکومت ته‌ آوروپاییکانی ده‌رهاوسی ایمه ده‌داو مناسباتی دوستایه‌تیو هاوسایه‌تی ایمه و نه‌وان ته‌نقید ده‌کا ایوه چه‌ نه‌رجیکتان بو نهم به‌شه‌ داناهه؟

و-نه‌و به‌شهی ووته‌ی جنابې چرچیل پره له‌ بوختان و بی نه‌ده‌بی، جنابې چرچیل ادعا ده‌کا که: شارانې به‌ ناو بانگی: وارشوا، به‌رلین، پراگ، ویانه، بوداپه‌ست، بلگراد، بکرش و سوفیا و دانیشتوانی ده‌وربه‌ری نه‌وان له‌ ژیر نفوذی په‌کیتی سووه‌ت دان، به‌لکو له‌ ژیر نظاره‌تی (موسکوا) دا رای ده‌بیرن و نهم چاوه‌دیریش روژ به‌ روژ له‌ زیاد بوونایه، جنابې چرچیل نه‌و قسانه به‌ عنوانی «آرزووی بی پایانی په‌ره‌سندن ی په‌کیتی سووه‌ت» به‌یان ده‌کا.

بو اثباتی بی نه‌ده‌بی جه‌نابې چرچیل ده‌ریاره‌ی حکومتی موسکو و جیرانه‌کانی په‌کیتی سووه‌ت زه‌حمه‌تیکې تاییه‌تی لازم نیه.

له‌ په‌که‌م کاتا: نونه‌رانی چوار ده‌وله‌تی په‌ک گرتوو بو چاوه‌ دیری به‌رلین و ویانا

شورایان هه‌یه که یه‌کی‌تی سو‌هت له ههر کاریکدا چواره‌کی ره‌نی نه‌وانی هه‌یه: بویه چاوه‌دیری جیاوازی یه‌کی‌تی سو‌هت له‌م جیگایانه‌دا امک‌انی نیه.

هیندیک پی‌او هه‌ن که له باریان دانیه و ناتوانن له توم‌انج کردن به خه‌لک خو به‌اریزن به‌لام پی‌ویسته له هه‌مو حالیکدا راه و درجه‌یی‌ک بو ههر کاریک داب‌ندری.

له دووه‌م کاتا هجومی المانه‌کان که له بوونی حکومه‌تانی ضد سو‌هت له وولاتانی (فینلان‌دیا، لهستان، رومانیا، بولگاریا، مجارستان، استفاده‌یان کرد و خویان ده‌خاکی یه‌کی‌تی سو‌هت کوتا له بیر نا‌ک‌ریت.

له نه‌تیجه‌ی په‌لاماری المانه‌کان، له‌و جه‌نگانه‌دا که ده‌گه‌ل نه‌وان کراوه و هه‌روا به هوی داگیر کرانی وولات له لایه‌ن هیزی المانه‌وه و به دیل بردن پی‌اوانی، یه‌کی‌تی سو‌هت نیزیکه‌ی ۷ ملیون نفوسی به یی‌ک‌جاری له کیس چو، تلفاتی یه‌کی‌تی سو‌هت به ته‌نیایی چهند به‌راه‌ری تلفاتی انگلیس و آم‌ری‌ک‌ایه.

ره‌نگه له هیندیک جیگایان بی‌انه‌ویت نه‌و قوربانیا‌نه‌ی که یه‌کتیی سو‌هت له پی‌ناو رزگار کردنی اروپا داویه‌تی فه‌راموش بک‌ریت به‌لام یه‌کی‌تی سو‌هت ناتوانی له بیریان بکات.

ایا چی عیب‌یکی هه‌یه یه‌کی‌تی سو‌هت بو تامینی دواروژی خوی ده‌گه‌ل نه‌و وولاتانا پی‌وه‌ندی باش په‌یدا بکات.

که‌سیک عقلی هه‌بیت به کوششتیکی حکومه‌تی ایمه له پی‌ناو آشتی دا ده‌یکا نالی (آره‌زووی په‌ره‌سته‌ندن) جنابی چرچیل ادعا ده‌کا «لهستان که له ژیر فه‌رمانی روسه‌کاندایه له علیه‌ی المانه‌کان بو‌کاری زور‌گه‌وره و بیدادی هه‌ن ده‌درا» ته‌واوی نه‌و قسانه افترا‌ییکی پر له سو‌کایه‌تی و بی ادبیه.

لهستانی دموکراتی ایستا له لایه‌ن پی‌اوانی به ناوبانگه‌وه که لیاقتی خویان بو پاراستنی قازانجی وولاته‌کیان له چاو کاریه‌ده‌ستانی پیشو ثابت کردوه اداره ده‌ک‌ری.

بو اثباتی نه‌وه‌ی که کاریه‌ده‌ستانی ایستای لهستان له وولاتی خویان دا اجازه‌ی حکمرانی به نماینده‌کانی خارجی ده‌ده‌ن جنابی چرچیل چی به ده‌سته‌وه؟

اخو افترا کردنی جنابی چرچیل به (روسه‌کان) ههر بویه نیه که تو-وی دوویه‌ره‌کی

له نیوان یه‌کیتی سووټ و لهستاندا بیرژنیت؟

جنابی چرچیل له سیاستی لهستان که ده‌گه‌ل یه‌کیتی سووټ هه‌ر به‌ره‌و دوستایه‌تی و یه‌کیتی ده‌چیت ناراضیه؛ زه‌مانک بوو عناصری ضدی یه‌کیتی سووټ له لهستان زور بوو آغای چرچیل ده‌یه‌ویست له‌م ضدیه‌ته استفاده بکا به به‌هانه‌ی مدافعه له به‌رامبه‌ر رووسه‌کان و ترساندن رووسه‌کان له جه‌نگیک که له نیوان لهستان و نه‌وان دا هه‌لدا یسیت لهستان بگریته ده‌ست خو‌وخوی به پیاویکی منصف بداته قه‌له‌م، به‌لام نه‌و زه‌مانه رابرد چونکوو دوژمنایه‌تی نیوانی روسه‌کان و لهستان جیگای خوی داوه به دوستایه‌تی، لهستان؛ لهستانی دیموکراتی ایستا نایه‌ویت چیدیکه له ده‌ست بیگانه‌کاندا بیته فوتبول و به آره‌زوی خویان یاری پی بکه‌ن نه‌من پیم وایه ته‌نیا نه‌مه‌یه جنابی چرچیلی تووره کردوه که به‌م چه‌شنه ده‌رحق به لهستان بی نه‌ده‌بانه ده‌دویت له کنفرانسی سی ده‌وله‌تان که له به‌رلین گیرا حکومه‌تی لهستان داوای نه‌و خاکانه‌ی خوی کرده‌وه که نه‌لمانه‌کان له لای روز‌آوای لهستان داگیران کردبوو یه‌کیتی سووټ نه‌م داوایه‌ی به داواییکی راست و عادلانه‌ی لهستان زانی هه‌روا کنفرانسیش نه‌م موضوعه‌ی و ه‌کوو حقیقت و داوای نه‌ساسی لهستان تلقی کرد نه‌مه بوته سبه‌بی ناراضیتی جنابی چرچیل و ده‌ستی کرده‌وه به مغالطه‌ کاریو په‌لاماردانی یه‌کیتی سووټ به‌لام خو نه‌م قه‌راره ته‌نیا له لاین یه‌کیتی سووټه‌وه نه‌دراوه به‌لکو انگلیس و نه‌م‌ریکاش به ته‌واوی قبولیان کرده نه‌دی بوچی جنابی چرچیل تیری تومانج و بوختانی خوی ته‌نیا گرتوته یه‌کیتی سووټ؟ شاردنه‌وه‌ی بیرانی خه‌لکی بوچی بو جنابی چرچیل پیویست بووه؟

جه‌نابی چرچیل له دواپی دا ادعاده‌کا: «له ته‌واوی حکومه‌تانی روژه‌ه‌لاتی اوروپا کومه‌لانی کمونیست که له کاتی خوی دا زور بی هیز و ژماره‌یان کم بوو ایستا به‌هیز و زور بوون و له هه‌مو کاریک توتالیته‌کان بو چاوه‌دیری کار و بار تیده‌کوشن، ده‌توانین بیژین له ته‌واوی نه‌و ولاتانه‌دا حکومه‌تی پولیسی به‌رقه‌راره و بیجگه له چکوسلواکیا هیچ چه‌شنه دیموکراتیکی راست په‌یدا ناییت».

ده‌وله‌تی انگلیز ایستا له لاین کومه‌لی کریکارانه‌وه هه‌لده‌سووریندریتو کومه‌لانی دیکه له شرکت ده‌کابینه‌دا به ته‌واوی بی به‌شن، گویا جه‌نابی چرچیل نه‌وه‌ی پی

دیموکراتیکې راست و حقیقه.

له وولاتانی لهستانی، رومانی، یوگوسلاوی، و بلغارستان و مجارستان حکومت به دهست یکتیکې کومه لان (له چوار تاشهش کومه له) اداره ده کړیو کومهلانی مخالفیش نه گهر که بو زور بو هاوکاری حاضر بن حق شرکتان له کابینه دا بو تامین کراوه، جهنابی چرچیل نه مه به توتالیتاریزم، استبداد، حکومتی پولیسی داده نی بو چی؟! اساسا منتظری مه بن له م بابته وه جوايکتان له جهنابی چرچیل وه گیر که ویت.

جهنابی چرچیل نازانی به نطقی پر له هرا و هورای خوی له باره ی توتالیتاریزم، استبداد و پولیسگری خوی خستوته چه وضعیکی ناله بار.

آره زوی جهنابی چرچیل نه وه یه که لهستان له لایه ن سوسینکوفسکی و آنده رس، یوگوسلاویا به دهستی میخائیلویچ و پاوه لچ، رومانی له طرف کانیا زشتیری و راده سقو، وه مجارستان و اوستریاش له لایه ن هر یه که له پادشایانی بنه مالیه هابسبورگ وه اداره بکړت.

جهنابی چرچیل ته مایه تی پی مان به لمینی نه و آغایانه که کاسه وه لیسی ژیر خانی فاشیزمن ده توانن له م وولاتانه ی سهره وه دا دموکراتیزمی به راستی بهینه وجود، دموکراتی جهنابی چرچیل وه هایه !

جهنابی چرچیل کاتیک که له پهره سندنې نفوذی کومه لانې کومونیست له روژه لاتې اروپا ده دوی که میک له راستی نیزیک ده بیته وه به لام ده بی بشزانین که به چاکی وورد نه بو ته وه و دقتی نه کړده، نفوذی کومه لی کومونیست نه وه که هر له اروپای شرقی به لکو له و جیگایانه ی که له پیشدا فاشیسته کان آغایه تیان تیدا ده کړد له ته وای اروپا «ایتالیا، آلمان، مجارستان، بلغارستان، رومانی و فینلانديا» دا یا خو له و وولاتانه ی که آلمان و ایتالیا یا مجارستان داگیریان کړدبون (فرانسه، به لژیک، هوللندا، نوروژ، دانمارک، لهستان، چهکوسلواکیا، یوگوسلاوی، یونان و یه کتی سووه... هتد) یش دا زیاده تر بووه و پهره ی سنده وه.

توسعه ی نفوذی کومونیسته کان شتیکی تصادفی نیه به لکو واقعیه یکه که به ته وای مطابق قانونه، چونکو کومونیسته کان له سالانی آغایی فاشیزم له سهر اروپا

به هوی مبارزه و فداکاری له پیناو آزادی مەردومدا بونه جیگای اعتبار بو خەلک.

جەنابی چەرچیل له نطقى خویدا باسی هیندیک (پیاوی ساده) ده‌کا دستیان له‌پشتی ددها خوی به دوستی نه‌وان معرفى ده‌کا، به‌لام نه‌و پیاوه سادانه‌ش وه‌کوو له یه‌که‌م نظر‌دا دینه بر چاو ساده نین، اه‌وان آمانج و سیاستی تاییه‌تی خویان هه‌یه، ده‌توانن خویان اداره بکه‌ن هه‌ر نه‌وانه (نه‌و پیاوه سادانه) له انگلستان میلیون میلیون له‌علیهی چەرچیل و کومه‌له‌که‌ی رایان بو کومه‌لی کریکاران دا، هه‌ر نه‌و پیاوه سادانه له‌آوروپادا مرتجع‌ه‌کان و دسته و دایره‌ی فاشیزمیان روتاندونه‌وه و کومه‌لانی دیموکراتی ده‌ستی چه‌پیان وه‌سه‌ر خست، هه‌ر نه‌و پیاوه سادانه بون له نیو‌بلیسه‌ی مبارزه‌ی کومونیسته‌کان ده‌گه‌ل فاشیزم اثباتیان کرد که کومونیسته‌کان بو‌باوه‌ر پیکردنی مردوم ده‌شین، له‌آوروپادا نفوذی کومونیسته‌کان به‌م چه‌شنه زیاد بووه نه‌وه‌یه قانونی پیشکه‌وتنی تاریخی له‌گیتی دا، معلومه جەنابی چەرچیل نه‌مه‌ی پیشخوش نیه بویه هانا ده‌باته به‌ر هیز و زور و هه‌راو هوریا ساز ده‌کا، هه‌روا دوا‌ی جەنگی رابردوش که له‌روسیا رژیمی سووه‌ت‌هاته سه‌رکار جەنابی چەرچیل پی‌ی‌ناخوش بوو آره‌زوی کرد پیش به‌سه‌یری تاریخ بگرت ۱۹۴۰ده‌وله‌تی له‌علیهی روسیا بو جەنگ هان دا به‌لام تاریخ زور له‌جەنابی چەرچیل به‌هیزتر بوو و مداخله‌ی مسلحی دون کیشوتانه‌ی جەنابی چەرچیل توشی شکان و مغلوبیتیکی ته‌واو بوو.

نه‌من نازانم جەنابی چەرچیل و دوسته‌کانی بو تشکیلی یه‌که‌تی جەنگی له‌علیهی آوروپای روزه‌ه‌لات موفق ده‌بن یا نا، احتمالی موافقتیان زور که‌مه چونکو به‌میلیون پیاوانی ساده بو پاسه‌وانی کاری صلح راوه‌ستاون و به‌دل نیایی ده‌توانن بیژین هه‌روه‌کو ۲۶ سال له‌مه‌و پیش مقاومتیان کرد دیسانیش هه‌ر به‌و جووری به‌ره‌رکانی ده‌که‌ن.

له هه‌لسورانی ماموستا زه‌بیحی له سهرده‌می کۆمار و دوا‌ی نازاد بوونی له زیندان به داخوه زۆر به‌لگه و سه‌رچاوه به ده‌سته‌وه نییه، نه‌وه‌ش به رای من زۆر شتیکی نا‌ناسایی نییه! هۆی نه‌وه‌ش هه‌روه‌ک باس کرا نه‌وه‌یه که زه‌بیحی دوا‌ی هاتنه‌ده‌ر له زیندان و نا‌گادار بوونی له‌وه‌ی که کۆمه‌له‌ نیتر ناماوه زۆر شاد و رازی نه‌بووه. نه‌وه‌ش زۆر ته‌بیعی یه که مرۆڤ له کاتی وادا نه‌وه‌ست و زۆقی جارانی نه‌میتن. دیاره‌ لهو سه‌رچاوانه‌ی که به ده‌سته‌وه‌ن باسی زه‌بیحی زۆرتر له مهر کۆمه‌له‌ی ژ.ک کراوه هه‌ر چند لهو کتیبانه‌ی که به ده‌ستی بی‌گانه‌ نووسراوه و نه‌وانه‌ی خوشمان زۆرتر هه‌ر له وانیان دیسان وه‌رگرتوه‌ته‌وه له چند جێدا ره‌سمی هاتوه و له ریزی کار به‌ده‌ستان و به‌پێوه‌به‌رانی کۆماردا راوه‌ستاوه و له چند جێگا‌شدا باسی زه‌بیحی کراوه که بۆ تووێژ له گه‌ل روسه‌کان وه‌ یان ئینگلیسی‌کان له لایان قازی محمه‌مه‌دوه ناردراوه به‌لام هه‌یچ‌کام لهو سه‌رچاوانه‌م به ته‌واوی بۆ ساغ نه‌کراوه و ته‌نانه‌ت نه‌وه‌ تاریخه‌ی که نه‌وان ده‌لێن زه‌بیحی چوه بۆ تووێژ رێک نه‌وه تاریخه‌ ده‌گرتیه‌وه که زه‌بیحی له زیندان بووه وه‌ک تاریخه‌که‌ی ویلیام ئیگلتۆن جۆنیر که ده‌لی "له ناخه‌ی مانگی دیسامبر سا‌لی ۱۹۴۵ قازی ده‌سه‌لاتی دا به زه‌بیحی و عه‌لی ریحانی که بچن له گه‌ل کۆنسولی بریتانیا له مهر په‌یوه‌ندی کوردستان و بریتانیا و تووێژ بکه‌ن و..." وه‌ک نا‌گادار کران و له لاپه‌ره‌کانی پیشودا به به‌لگه سه‌ه‌لیندرا لهو مانگه‌دا زه‌بیحی له زیندان بووه و نه‌وه به‌لگه‌یه نا‌گرێ و هه‌راست بچێ!

نه‌من هه‌ولم دا که هه‌موو نووسراوه‌کانی زه‌بیحی که له سهرده‌می کۆمار و له رۆژنامه‌ی "کوردستان" دا حا‌پ کراوه بیخه‌مه به‌ر چاوی ئێه‌وه‌ی هه‌ژا، هه‌روه‌ک هه‌ستتان پێ‌کرد به داخه‌وه له دوو ته‌رجمه و شتیره‌یک زیاتر نه‌بوو که نه‌وه‌ش له چاو چالاکی‌کانی زه‌بیحی له سهرده‌می ژ.ک و گو‌فاری "نیشتمان" زۆر که‌م و جی‌گای قیاس نییه. (هه‌له‌به‌ت پتویست به‌ گوته‌ که نه‌من ۶۶ دانه له ژماره‌کانی رۆژنامه‌ی "کوردستان" م له لا ده‌ست ده‌که‌وی و ده‌بی له‌وه زیاتر بن، له پرسیار و هه‌ول‌داندا نه‌می‌یست که زه‌بیحی نووسراوه‌ی تری هه‌بێت).

زه‌بیحی له سهرده‌می جوانه‌ مه‌رگ بوونی کۆماری کوردستان له ساب‌لاخ گیر نابێ و

پیش نه‌وه‌ی نه‌رته‌شی شای ئیتران بگاته سابلاغ له گه‌ل کاک سه‌دیقی هه‌یده‌ری سابلاغ به‌ره‌و کوردستانی خواروو و مالی شیخ له‌تیی کوری شیخ مه‌حمودی نه‌مر له‌ سیته‌ک بۆ ماوه‌ی زیاتر له ٣٣ سال به‌جی دیلی و ژیا‌نی ته‌واو وه‌خت سیاسی ده‌گریته پیش و هه‌تا شه‌هید بوون و تیدا چوونی هه‌ر کور ده‌مینیتیه‌وه و روژتیک له‌ روژان بیری نه‌وه‌ ناکاته‌وه که ده‌بی شه‌ریکی ژیا‌نیک بۆخۆی وه‌دۆزی و چهند منالیک به‌ دوا‌ی خۆیدا به‌ جی به‌یلتی .

پێویست به‌ گوته‌ که زه‌بیحی له‌ ناخه‌ر ساعه‌ته‌کانی کۆمار له‌ لایان قازی محمه‌دوه‌ چوه‌ بۆ کۆنسولی سو‌قیه‌ت له‌ ورمی و داوا‌ی په‌نا به‌ری بۆ ١٧ ماله‌ سابلاغی له‌وانه‌ مالی قازیکان و مالی خۆیان و... کردوه‌ که به‌ داخه‌وه‌ روسه‌کان قه‌بولیان نه‌کردوه‌ و پاش نه‌وه‌ زۆری له‌ گه‌ل شه‌خسی پیشه‌وا حه‌ول داوه‌ که له‌ گه‌لیی بچی بۆ خوارووی کوردستان که پیشه‌وا قه‌بولی نه‌کردوه‌ و نه‌چوه‌ .

باشتره‌ لی‌ره‌دا خوینه‌ره‌وه‌ی خو‌شه‌ویست له‌ گه‌ل نه‌و به‌پزانه‌ که وتووێژم له‌ گه‌لا کردوون جی هی‌لم که نه‌وان زۆتر له‌ سه‌ر نه‌و بابه‌تانه‌ و ژیا‌نی "ع . بیژن" و "عه‌بدول‌ره‌حمان زه‌بیحی" له‌ روژه‌لاتی کوردستان و "مامۆستا عوله‌ما" له‌ خوارووی کوردستان و "عیسی عرفات" له‌ روژاوا‌ی کوردستان باستان بۆ بکه‌ن و نه‌من چیت‌ر زی‌ده‌ بیژی نه‌که‌م .

وتوويز له گهل رهنا زهبيحي

۱۹۹۵/۹/۱۴

عەلى: تـكـايـه بـفـهـرمـوون چـۆنـتـان مـامـۆسـتا زهبيحي له بیره، له سه‌رده‌مى منالى چۆن بوو وچى ده‌کرد و هه‌رچى له بىرتانه ب‌ف‌ه‌رم‌وون.

ره‌نا: ئەمن زۆر به منالى مامۆستا زهبيحيم ديوه، تا ئەو سه‌فه‌رى ئاخىر که سالى ۱۹۷۹ هاته‌وه، به‌لام له‌وده‌ميته که له بىر مه و چاوم کردووه ته‌وه عه‌لاقه‌يه‌کى زياترم له خوشک و براکانى دىکه‌م به مامۆستا زهبيحي بووه. ئەوجار که ئەو‌يش رۆيشتووه و هه‌له‌و‌داى جيگايان بووه هه‌ر ئەمن زۆرت‌ر وه‌داى که‌وتووم، هه‌ر به‌و عه‌لاقه‌ى که له منالييه‌وه پىتمبووه هه‌ر وه‌داى کاغەز و خه‌به‌رتکى وى که‌وتووم و ئىستاش که کتيب و کاغەزىکى وى ده‌بينم له لام عه‌زیزه و ئەو وه‌ک بابىک بوو بۆ من، هه‌ميشه‌ هه‌سه‌رت ده‌خوازم که نه‌متوانيووه ئەو جوهرى که ده‌بوو که‌لکى لى وه‌رگرم و زۆرى له گهل نه‌بووم.

ئەوجار ئەوه‌نده‌ى که له بىرم بى کاکم لهو سالانه‌ى پيش بۆمبارانى سابلاغ يانى پيش قازى محمەد و کۆمار و ئەوانه که بايمان مرد، ئىمه که چاومان هه‌ل‌يناوه هه‌ر کاکمان ديوه و هه‌ر ئەو بايمان بووه. يەک دوو سال دواى ئەوه‌ى بايمان مرد رۆژتک هاته‌وه گوتى پىتمخۆشه ئىوه له شار بچنه ده‌ره‌نگه شه‌ر بى و بۆمباران هه‌بى و ئەوانه، داىکيشم که زۆرى عه‌لاقه به کاکم بوو گوتى خۆروحي ئىمه له ئى تو زياتر نىيه، بى تو به خولای بۆ هىچکوى ناچم، ئەمن ناتوانم بۆ خۆم بڕۆم و تو به جى بىل‌م.

دواى ئەوه‌ى ولات بۆمباران کرا و ولات تىکچوو، ئەمن به حال‌م له بىره نه‌ودهم کاکم له دوخانيات کارى ده‌کرد له گهل ره‌فيعى جۆراوجۆر ده‌هاته‌وه ماله‌وه و زۆر مه‌شغوول بوو. نه‌ودهم نه‌مه‌زانى ئەو خه‌رىکى چىيه، ئىستا ده‌زانم که وه‌داى کوردايه‌تى و ئەوانه که‌وتووه. ميلله‌ت‌ىک که باوه‌رى پتى هه‌بوو و زانىويتى زولمى لى ده‌کرى. بۆيه ئىستاش هه‌ر وه‌داى نىويشته و نووسراوه‌کانى ده‌که‌وم.

مودده تیکی که شهر بوو، ولات ناخوش بوو، کاکم هر دههات و دهچوو، دهستی له کاره که ی هه لگرت. نهوجار ولات خوش بۆوه و پیشمه رگه دروست بوو که نهو دهم به پیشمه رگه یان دهگوت کیشکچی. تیتعدادیک سابلایگی که دهمناسین و ئیستا دهزانم که هر رهفیه کانی کاکم بوون وهک مهنافی کهریی، ناغای مده رهسی، سه دیقی حهیده ری، زۆر کوردی عیراقی، زۆر کهسی دی بوون که به زمانی دی قسه یان دهکرت، نه مده زانی کیتن نه وانه هاتووچۆی مالییان دهکرد. ههلبهت ئیستاش نهو رهفیهانی کاکم که ماون بۆ من هر عدزیز و بۆنی کاکمیان لی دهکهم.

عهلی: وهزعی خوتندن و زمان زانین و شتی وای چۆن بوو؟

رهعنا: له بیرمه جارتیک دهچوو بۆ ئیمتیحان، دایکم شت و متی بۆ دروست کرد بۆ ریتگا، گوتیان چۆته ورمی ئیمتیحان بدا، بهلام به زمانی جۆراوجوو قسهی دهکرد له بیرمه له گه ل کاک ههژار زمانیکیان قسه دهکرد هر خۆی و کاک ههژار لیتی حالی دهبوون. بۆ خۆی دهیگوت پیمخۆشه به زمانیک قسه بکه که نافرتهکان لیم حالی نهبن.

عهلی: کهی ههستت بهوه کرد که خهریکی سیاست و کوردایهتی یه؟

رهعنا: پاش مودده تیکی سابلایغ زۆر خوش بوو، خه لک زۆر شاد بوون، کورد نازاد بوو له ناکاو خه به ریکیان بۆ ئیمه هیتا که کاکم له تاران گیراوه، بهلام موده تیک پیش گیرانی له تاران له بیرمه قه ده ریک نه هاتهوه مالی، قاوه خانه یهک هه بوو بهرام بهر شاره داری، بهرام بهر به کاروانسه رای سهید عهلی حهوزیکی زهلامی تیدا بوو، هه موو دووکان بوو، دووکانی سهراجی، دووکانی زین دروون و قاوه خانه که لهو بهری بوو، بهلام داخرا بوو، پر بوو له میز و سهنده لی، کاکم لهو قاوه خانه یه زیندانی بوو. دایکم رۆژی چهند جار منی ده نارد دهیگوت بچۆ بزانه چۆنه، ده رکهکان ده زانی نهو سهردهم هه موو که لیتی هه بوو به نیو نهو که لیتانه دا چاوم لی دهکرد و قسه م له گه ل دهکرد.

نهو دهم هر من و هاجهر له مالی بووین له گه ل دایکم. ئیمه هه میسه چاومان له ریتگا بوو نهو بیته وه وهک باب بۆمان وابوو، دایکمی زۆر خوش دهووست، زۆری ئیحترامی دایکم له بهر بوو، نه گهر ده رۆشت زۆر ناره حهت ده بووین به خسوس خوشکم که

نهدم زور منال بو ههمیشه سهری له سهر رانی کاکم بوو. نهوجار مودهتیک که نههاتهوه جا نازانم چۆنیاں به دایکم گوت نهمن دهچوم دهمدیت نهلعان قاوهخانهی کهریم جووجوی پیدهلتین بهلام داخرا بوو، دهچوم به کهلینی دهرگا کهدا چاوم لیده کرد کاکم له سهر تهختیکی دانیشتبوو ههموو دهووبهری میز و سندهلی بوو. پاشان که له وی نازاد بوو مودهتیک دووباره نههاتهوه مالی خۆمان، له ماله کهریمی یاھری بوو له کچه یهک بهرامبهر به ماله میرزا رهمهتی شافعی له وی دالانیک بوو له بیرمه به پلیکاناندا وهسهر ده کهوتم جا پلیکانی قه دیم، خوشکم له گهل خۆم دهبرد دهچومه مالی کهریمی یاھو که دهچوم دهمدیت که مهسه لهن سویحانیکی موخته سهریان له پیتش داناوه، بهلام ژنه کهی کهریمی یاھو ناوی نهشرفی بوو زۆری نیحترام دهگرت و زۆریشی محیبت به نیمه ده کرد، ههموو جار یکی که من و خوشکم دهچوین بۆلای کاکم نهو ده گریا. پاش مودهتیکی نازانم پتیاں زانی چی، کاکم له وی رۆشت چووه مالی مهلای داودی مهشهور به مهلای حه جۆکی برای حاجی عهبدوخاله قی حهسه ن زاده. له ویتش ههر دهچوم بۆلای، نهودم کچهکانی وان له من گه وره تر بوون، ههلبهت نیستاش له گهل وان ههر شناسیمان ههیه و یهکتر دهناسین. نهو جار کاکم نهخۆشییهکی هه بوو ههموو به یانیاں زوو زوو دهچوو ناوی گراوان.

عهلی: باشه بۆ له وی بوو نایا خۆی شاردبۆوه چی؟

ره عنا: نه ری وه لا وهک شاردنه وه خۆی شاردبۆوه و کهس به جیگای نه ده زانی بهلام ههموو جار که دهچوم نهو کتیب و کاغهز و قه له می له پیتش بوو ههمیشه دهینوسی.

عهلی: نایا نهوه پیتش کۆمار بوو؟

ره عنا: نا! نا! پیتش کۆمار بوو چون نازانم چ بوو، کتی گرتبوی و له بهر چی خۆی شاردبۆوه چون دواي نهوهی که نازاد بوو کاکم چوو بۆلای ورمی و نهوانه و له وی گیرا.

عهلی: نایا نهودم که دهلتی له قاوهخانه گیرابوو و لهو مالانه خۆی شاردبۆوه حکومهتی شا مابوو یان کتی له سابلاغ حکومهتی ده کرد؟

ره عنا: نا! شا نه مابوو. کوردان حکومهتیاں ده کرد، یانی ههچ حکومهتیک نه بوو بهلام قازی محهمه د به سابلاغ راده گه یشت و نهو ره فیکانهی کاکم له هاتوو چۆ دابوون.

شه‌وانه له ترسان سیمی به‌رقیان به‌دهوری سابل‌اغدا ده‌کیتشا له ترسی ده‌وروهر و خه‌لکی تر، نه‌وده‌م زۆرتر له ترسی مه‌نگوران بوو، له بیرمه‌هر ده‌یانگوت مه‌نگور دی! هیچ ده‌سه‌لات نه‌بوو سیمیان به‌دهوری شارد! ده‌کیتشا! کارخانه‌ی به‌رقی سابل‌اغی نه‌وده‌م زۆر چکۆله‌بوو هه‌موو شه‌و له ساعه‌تی ۱۲ ی به‌رق ده‌کوژاوه، وه‌لی نه‌و سیمه‌ سابل‌اغی مه‌حفوز ده‌کرد له تالان و شتی دیکه.

نه‌وجار نازانم کاکم چۆن به‌ربوو له وی چۆن رزگاری بوو رۆیشت بۆ لای سه‌قز و بۆ لای ره‌زانیه و له ره‌زانیه‌ گوتیان له گه‌ل دلشاد و میرزا قاسمی قادری گیراوه.
عه‌لی: نه‌و ماوه‌یه که ده‌فه‌رموی له‌و قاوه‌خانه‌یه گیراوه چهند بوو نایا به‌ مانگ بوو به‌ رۆژ بوو چهند بوو؟

ره‌عنا: نا! مانگ نه‌بوو، چهند رۆژێک بوو له بیرم نی ۱۰ رۆژ ۱۵ رۆژ.

عه‌لی: باشه ئێوه موته‌ئین نه‌و ده‌م حکومت به‌ ده‌ست کووردان بوو؟

ره‌عنا: نا! نه‌وده‌م قازی هه‌مه‌ کاره‌ بوو، یانی حکومه‌تیک نه‌بوو، چه‌کدارمان نه‌بوو، چهند که‌سمان هه‌بوو پتیان ده‌گوتن قۆل سوور، نه‌وانه به‌ نێو خه‌لک و میتینگه‌کان و نه‌وانه‌دا ده‌هاتن و ده‌چوون.

عه‌لی: نه‌وده‌م که ده‌چوی بۆ لای له قاوه‌خانه‌که‌دا هیچی به‌ ئێوه نه‌ده‌گوت؟

ره‌عنا: نا! جارێکی گوتی تۆزێک مه‌رمه‌شا و ده‌زووی ره‌ش و ده‌رزێکم بۆ بێنه.

عه‌لی: بۆ چی بوو؟ نایا بۆ نووسین و شتی وای بوو؟

ره‌عنا: نازانم! به‌لام پتموايه هه‌ر ده‌بێ وه‌ک نامه‌ نووسین نیستفاده‌ی لی کردبێ.

دوای نه‌وه‌ی که له‌وی نازاد بوو چهند رۆژێکمان له لا بوو دوايه رۆیشت و گیرا. پاش ۴

رۆژ ۵ رۆژ پارشویی ره‌مه‌زانی بوو که کورده‌کان مۆزیک و باله‌بانیان هیتا به‌ر ده‌رکی مالی

ئیمه و دلشاد و میرزا قاسمی قادری لیتاندا و هه‌له‌پهرین و شادیان کرد و گوتیان نازاد

بوون. پاش ۲۴ سه‌عاتان گوتیان وه‌لا دیسان گرتوویانه‌وه و میرزا ره‌حمه‌تی شافعی

راپۆرتی داوه^۱ نه‌وده‌م وایان ده‌گوت ئیستا ده‌لێن گوزارش. گوتیان نه‌و راپۆرتی داوه و

۱- جینگای سهرنجه که ماموستا هه‌زاره‌ش له شێهره‌که‌ی "بۆهاته‌وه‌ی زه‌بیجی و..." له ناخرد ده‌یه‌کانیدا باسی "قراندنی قه‌ل" ده‌کا

که مه‌به‌ست له قراندن به‌ رای من هه‌ر ده‌بێ راپۆرت لێدان بێ.

گوتویه‌تی نه‌گهر نه‌وانه بیتنه‌وه، ئیران کوردستانی له ده‌ست ده‌چی به‌خسوس ره‌حمانی زه‌بیچی.

ئیدی کاکم زیاتر له ۸ مانگ گیرا. ئیمه‌ش به‌ته‌نیا له‌ماله‌وه و به‌بێ هیچ شتی‌ک و ناشاوه‌ری‌ک مابووینه‌وه، نه‌و جار پاش به‌ی‌نیک گوتیان دینه‌وه. جا نه‌وجار هه‌میشه‌ خه‌به‌رمان بۆ ده‌هات به‌دایکمیان ده‌گوت (ئیتستا بۆ خۆم دایکم، ده‌زانم دایکم چی کیشاوه) ده‌رزیان لێداوه و ده‌ستی قه‌لم ناگرێ و شیتیان کردوه و نه‌و شانه، هه‌ر که‌ره‌ت شتیکیان به‌دایکم ده‌گوت دوايه که‌ نازاد بوو شوکور و نه‌بوو. دوايه نه‌من بیستم که‌ پاش ۸-۷ مانگان که‌ که‌س لێ نه‌پرسیون، گۆیا خه‌به‌ری ناردوه بۆ قازی محمه‌د که‌ نه‌و ده‌م پێشه‌وا بوو چون نه‌و ده‌م که‌ کاکم له‌ زیندان بوو قازی محمه‌د له‌ چوارپایه‌ که‌ چوارچرایان پێده‌گوت لیباسی ره‌ئیس جه‌مه‌وری له‌به‌ر کرد و کۆمار دروست بوو، نه‌من له‌ سه‌ر بانیکێ چکۆله‌ چاوم لێ ده‌کرد قازی لیباسی له‌به‌ر کرد و سه‌درونی‌سلام له‌ لایه‌ک و حه‌مه‌حوسین خان له‌ لاکه‌ی تری راوه‌ستا یوون. به‌ داخه‌وه هه‌ر به‌و جۆره‌ش ئێعدام کرانه‌وه و موته‌نه‌سیفانه هه‌ر به‌و سوژه‌ته‌ش بۆ خۆم به‌ داوه‌وه دیتمه‌نه‌وه. جا دوايه نازانم چۆن نازاد بوو به‌لام نه‌و ده‌م بیستوه و گوتم لێ بووه و زۆر شتیشم به‌ چاوه‌ دیتوه که‌ گۆیا کاکم له‌ زیندانه‌وه خه‌به‌ری بۆ قازی ناردوه که‌ نه‌گهر بیتوو شتیکی نه‌کا و رزگارمان نه‌کا خرابی ده‌بینی! دوايه گوتیان عروسان پولیان داوه و نازانم چ بووه و نه‌وانه به‌ریوون، حه‌تا پولتیکیان بۆ ئیمه‌ هێنا مالتی. که‌ کاکم نازاد ده‌بی گۆیا هیچ لیباسی له‌ به‌ردانه‌بووه و به‌ وه‌سیله‌ی دۆست و ره‌فیقان که‌ له‌ تاران هه‌ییوه یه‌ک بالته‌ویان بۆ کربوه و له‌ به‌ری کردوه و زستانیش بوو. کاکم له‌ پێش هه‌مووان به‌ ته‌یاره‌ دینه‌وه ته‌وریز یانی پێش دلشاد و میرزا قاسمی، دوايه که‌ میرزا قاسم له‌ ته‌وریزێ نه‌خۆش ده‌بی کاکم و دلشاد دینه‌وه میانداوێ، هه‌لبه‌ت نه‌و ده‌م خه‌لک نه‌یده‌توانی تا ته‌وریز به‌ره‌وپیران بچن وه‌زعیه‌ت وانه‌بوو به‌لام خه‌لک زۆریان پێ خۆش بوو که‌ نه‌و چهند نه‌فه‌ره به‌ریوون. زۆر له‌ لای خه‌لک نازیز بوون و تا میانداو به‌ره‌وپیران چوو بوون.

له‌ وێ کاکم به‌ جێ ده‌میتنی، سێ چوار نه‌فسه‌ری عروس له‌وێ ده‌بن نازانم به‌ ج ده‌لیلی‌ک نایه‌ته‌وه خه‌لک له‌ گه‌ل دلشادی هاته‌نه‌وه و کاکم نه‌هاته‌وه. که‌ دلشاد ده‌گاته‌وه

خالتیکی خۆم خه بهری بۆ هێنان بۆ مالتی (برای دایکم) گوتی هاتنهوه، دایکم گوتی نه دی کوا رهحمان؟ گوتیان له میانداویتییه ئیستاستهوه، دایکم زۆر نارهحدهت بوو پیتیابوو نهو قسانه ی که دهیان گوت که دهستی قهلم ناگرێ و شیت بووه و... حه قهمن راستن بۆیه پیمان نیشان نادهن، دوايه هێنده ی پینه چوو ئیمه له مالتی دانیشتبووین من و دایکم و خوشکه چکۆله کهم هیتندیک جیرانیشمان له دهوره بوو ههر نهو خاله م له گهت کاک سه دیقی حه یدهری خه بهریان بۆ هێنان گوتیان وهرن هاتنهوه، نه من غارم دا میرزا سه دیق و خالم دهستی منیان گرتبوو، چووم. نهو ده م جیگایه ک بوو پیتیان ده گوت حیزب ئیستاسته پیموایه شاره داریه، لهو ئی هاتبوو دهر بازیدی وتی کردبوو ده هات بچی بازیدی چاپخانه بکا چون کاکم که رۆشت چاپخانه وانه بوو زۆر گهوره ببۆوه، نه من له چاپخانه چووم دهستم له قه دی کاکم وه ریتا و کاکم به خیر هاتن کردهوه. دوايه که هاتینهوه نه فسه رتکی له گهت بوو نه فسه ری عروسان به جیبیکی هینابوویانهوه (جیبه که ئی خۆیان بوو ئی عروسان) عروسه که گوتبووی تا خۆم دهستت ده دهستی دایکت نه نیم نارۆم و ههر له گهت دیم. عروسه که هینایه وه له پیشخانه ی مالی بابم (مالیکی چکۆله مان هه بوو) عروسه که دهستی کاکمی ده دهستی دایکم نا. دایکم دهسته کانی گرتبوو له دم و چاوی خۆی ده دا، ده یگوت رهحمان دهسته کانت ساغه به منیان گوتوه دهستی قهلم ناگرێ، له بیرمه دهسته کانی هه لیتا گوتی نه وه نێ باجی دهستم ساغه و هیچم لێ نه هاتوه.

دوايه عاله میتکی زۆر هاتن، قازی محهمه د هات، مه لا مسته فای بارزانی هات و... ژوره که شمان زۆر پچوک بوو عاله م زۆر بوو له بیرمه له نیو نهو عاله مه ی، لهو وه تاغه پچوکه دا خوشکم له سه رانی کاکم خهوی لێ که وتبوو.

دوا ی وه ی که خه لک رۆشت و به یینیکی پیتچوو دایکم گوتی رهحمان ئیدی نه من ناهیتم بۆ هیچ کوێ بچی ههر بهو زمانه گوتی بابم ئیمه که سمان نییه و نهو کچانه به من به خیتو نا کرین و نهو سه غیرانه و نهو منالانه کوا به من به خیتو ده کرین؟! کاکم گوتی ده نا قازی گوتوویه تی ههر جیگایه ک که خه ته ر بیت و شکم لیتی بیت و لیتی نیگه ران بم ده بیت زه بیجی بچی چون نهو خۆی پێ رزگار ده کرێ و زیره نگه و لیتی خاترجه مم!

دوايه کاکم که هاته وه زۆری نه کیتشا چهند مانگیتک، موده تیک، پیموایه یه ک دوو

سه‌فهری کرد و هاته‌وه، شه‌ویکی زۆر ناره‌حه‌ت بوو ههر ده‌هات و ده‌چوو خه‌وی لی نه‌ده‌که‌وت، ههر له‌ سه‌ر ته‌خته‌که‌ی ده‌هاته‌ خوار و ده‌چۆه سه‌ر، به‌یانی که‌ رۆژ بۆه مه‌لابانگدانێ به‌ دایکه‌ی گوت: باجی کۆماری ئیمه‌ تیکچووه‌ و عه‌جه‌م دیته‌وه‌ و.... دایکم گوتی نه‌دی ره‌حمان نه‌تۆ؟! گوتی: باجی ئه‌من ده‌رۆم! ئیمه‌ ۱۷ مالتین ده‌چم بۆ ره‌زانیه‌ (ئیس‌تا ده‌لتین سه‌فاره‌ت نه‌و‌ده‌م ههر ده‌یانگوت قۆنسول) ده‌چین بۆ قۆنسولی عروس‌ان، نه‌تۆش خواه‌یش ده‌که‌م مه‌لتی ماله‌که‌م و کوپه‌که‌م و چی و چی نه‌گه‌ر نه‌منت ده‌وی ههر نه‌و دوو که‌چانه‌ و خۆت ساز که‌ و هیچ له‌ گه‌ل خۆت مه‌ه‌ینه‌ ههر لی‌باسی گه‌رم و شتی رینگا نه‌من ده‌رۆم نه‌گه‌ر گوتیان و رینگایان داین نه‌وه‌ دیمه‌وه‌ و پتیکه‌وه‌ ده‌رۆین نه‌گه‌ریش نه‌بوو نه‌تۆ ئاگات له‌ خوشکه‌کانم بێ. له‌ بیرمه‌ گریا! ئه‌من که‌ دوا‌ی با‌هم نه‌متوانی وه‌زیفه‌ی خۆم نه‌نجام بده‌م تۆ ئاگات لیتیان بێ و ئه‌من که‌ نه‌متوانی نه‌و که‌چانه‌ پتیکه‌یه‌نم نه‌تۆ چاوت پتیه‌انه‌وه‌ بێ و ئه‌منیش له‌ ههر جێ بێم ئاگام لیتان ده‌بی و قه‌ت لیتان بیتخه‌به‌ر نابم نه‌گه‌ریش رینگایان داین نه‌وه‌ دیمه‌وه‌ ده‌تان به‌م. عیباره‌ت بووین له‌ ۱۷ مالا‌ن: ماله‌ قازی محمه‌د، سه‌درونی‌سلام، حه‌مه‌حوسین خان، نه‌و کوپه‌ی ماله‌ خدر حه‌یرانی که‌ دوا‌یه‌ ۴ نه‌فه‌ر بوون له‌ دارێ دران مازو‌چی و نه‌قه‌ده‌یان، ماله‌ کاک سه‌دی‌قی حه‌یده‌ری، مه‌نافی که‌رمی نه‌وانه‌م له‌ بیره‌ چون نی‌زیک بوون و ده‌مناسین. دوا‌یه‌ ساعه‌ت ۱۲ی شه‌وی له‌ گه‌ل کاک سه‌دی‌قی حه‌یده‌ری هاته‌بۆه‌ با‌غی گو‌تزی له‌ وێ کاک سه‌دی‌قی هاته‌وه‌ به‌ ئیمه‌ی گوت رینگایان نه‌داین! زه‌بی‌حی ده‌لتی به‌ دایکم بلتی زۆری ئاگا له‌ خوشکه‌کانم بێ. ئیمه‌ ده‌رۆین که‌چه‌کان به‌ر‌تته‌ مالی حاجی سالحی شاتری نه‌و‌ده‌م حاجی نه‌بوو ههر پتیه‌ان ده‌گوت ئا‌غا، کاکمی زۆر خوش ده‌ویست، گو‌تبو‌وی به‌ با‌جیم بلتی که‌چه‌کان به‌ر‌تته‌ مالی ئا‌غای تا ولات نه‌هه‌ون ده‌بیتته‌وه‌. نازانم بۆ سه‌به‌ینی به‌ کتدا خه‌به‌ری بۆ ماله‌ حاجیا‌غای نارده‌بوو خو‌رشید خا‌نی ختیزانی حاجی سالحی بۆ خۆی هات به‌ دواماندا.

نه‌من و دایکم و خوشکم چو‌ینه‌ وێ تا ۷-۸ رۆژان، تا ده‌وله‌ت هاته‌وه‌ و عه‌جه‌م جی‌گی‌ر بوو و ولات نه‌هه‌ون بۆه‌، نه‌وجار ئیمه‌ هاتینه‌وه‌ ماله‌ خو‌مان ههر چاوه‌رێ! چاوه‌رێ! کاکم دیتته‌وه‌، دیتته‌وه‌ هیچ خه‌به‌ر نه‌بوو! پاش سالتیکی کاکم خه‌به‌ری هات.

هر قاچاقچی‌کی چوبابه، هر حاجیک چروبا هجی (نه‌ودم هه‌جاج به عیتراقیدا ده‌چوونه هه‌جی) کاکم ناگای له نئیمه هر بوو، به‌واندا شتی بۆ‌ده‌ناردین و نئیمه‌ی بئ خه‌رجی نه‌کرد و ناگای له نئیمه هر بوو، سه‌رافه‌تی نئیمه‌ی هر ده‌کرد و دوا‌ی وه‌ی که ده‌وله‌تی نئیران زۆر به‌هیز بوو، ساواک دروست بوو، ترس و وه‌حشه‌ت له‌ نئو نئیمه زۆر بوو ئیدی ده‌ستی له‌ خه‌به‌ری نئیمه هه‌ل‌گرت. پاش نه‌وه‌ی نئیمه‌یان ۲-۳ جار هینا و برد و ده‌یان گوت له‌ کو‌تیه، پتی بلتین بیته‌وه، چهند جاریان مه‌لا عه‌بدولای مه‌دره‌سی راسپارد، گو‌تیان با بیته‌وه‌ کاری چاکی ده‌ده‌ینی و پوولی چاکی ده‌ده‌ینی و نه‌وانه به‌لام کاکم نه‌وانه‌ی قه‌بول نه‌کرد و ئیدی به‌و ده‌لیلله که نئیمه ناره‌حه‌ت نه‌که‌ن و ده‌ست له‌ نئیمه هه‌ل‌گرن کاکم خۆی بئ خه‌به‌ر کرد و ۱۳ سالان بئ خه‌به‌ر بوو.

عه‌لی: نه‌گهر رۆ‌یشت له‌ گه‌ل کئ رۆ‌یشت و کئ‌ی له‌ گه‌ل بوو؟

ره‌عنا: نه‌گهر رۆ‌یشت به‌ جیبه‌که‌ی خۆی رۆ‌یشت (عروسه‌کان که له‌ زیندانی تارانئ هاته‌وه‌ نه‌و جیبه‌یان هر دابوو به‌ خۆی) ئیدی زۆر خه‌به‌رم نییه‌ کئ‌ی له‌ گه‌ل بوو. دوا‌یه پاش به‌‌ینتکی له‌ سوله‌یانی خه‌به‌ری هات، دوا‌یه له‌ ناسریه خه‌به‌ری ده‌هات، هر ده‌میک له‌ جیگایه‌ک، به‌‌ینتیک له‌ ناسریه که به‌ نئو‌ی خۆی نامه‌ی بۆ‌ ده‌نوسین ده‌نا هر جاره به‌ نئو‌تیک کاغه‌زی هاتوه‌، به‌‌ینتیک له‌ ویش قاچاغ بوو هر ده‌مه‌ی له‌ شار‌تیک بوو. زیاتر به‌ نئو‌ی بابی دایکم نامه‌ی ده‌نوسی یانی "عیسا زه‌بیحی". نامه‌ی ده‌نوسی و راهنمایی ده‌کردین چ به‌که‌ین و پوولی بۆ‌ ده‌ناردین، لیباسی بۆ‌ ده‌ناردین و خولاسه‌ نئیمه پتیه‌یشتین و دوا‌یه که زانی نئیمه پتیه‌یوین و ساواک ره‌نگه عه‌زتیمان کا و نه‌وانه، خۆی بیتخه‌به‌ر کرد.

عه‌لی: له‌ سه‌رده‌می منالی ئیوه‌ی ته‌شویق ده‌کرد بۆ‌ خو‌تندن؟ ئایا ئیوه‌ هیچ‌تان

خو‌تند؟

ره‌عنا: به‌‌رئ وه‌لا که رۆ‌یشت گو‌تی ده‌چم بۆ‌ ره‌زانیه نه‌گهر هیش‌تیان نه‌وه دئیمه‌وه ده‌تان به‌م نه‌گهر نا نه‌وه هیچ. دوورینی عه‌کاسی پتیبوو عه‌کسی من و خوشکمی کیشا، نه‌ودم خو‌شکم تازه ده‌چووه مه‌دره‌سه‌ی، گه‌راوه گو‌تی: "باجی هاجه‌رئ له‌ مه‌دره‌سه‌ی نه‌که‌ی" منیش نه‌ودم زووتر مه‌دره‌سه نه‌بوو که دایاننا له‌ زه‌مانی کو‌مار چووم به‌لام به‌

داخه‌وه نه‌وده‌م که چووم عوسرم زۆر بوو رینگایان نه‌دام گوتیان گه‌وره‌ی. نه‌وجار دوا‌ی کاکم، له‌ گه‌ل دایکم بوومه‌ نانشاوه‌ری مالتی و به‌دبه‌ختی و کویره‌وه‌ریم به‌سهر هات و نه‌متوانی بخوینم! به‌لام هاجهر هه‌رخوتندی تا دیپلۆمی وه‌رگرت و بوو به‌ مه‌عه‌لیم و نیستاش نه‌وه زۆر له‌ میژه‌ بازنده‌سته‌ بووه و مه‌عه‌لیمی زۆر ژنی سابلاغتی بووه.

عه‌لی: ئیوه زۆرتر به‌ چ نیوهایه‌ک ناسیوتانه و بیستوتانه؟

ره‌عنا: به‌ نیوی قادر، عیسا، به‌ نیوی خۆی، به‌ نیوی محمه‌د بوو جارتیک.

عه‌لی: دوا‌ی رووخانی شای چۆن هاته‌وه؟

ره‌عنا: نه‌وجار ئینقلابی ئیرانی کرا، ولات تیکچوو، خه‌لک هاتنه‌وه، نه‌وانه‌ی که رویشتبوون وه‌ک مامۆستا هیتمن و نه‌وانه‌ هاتنه‌وه و کاک حه‌مه‌ده‌مین سیراجی و... که نه‌وانه‌ هاتنه‌وه ده‌چووم لیم ده‌پرسین که بۆ کاکم نایه‌ته‌وه؟ نه‌وان زۆریان تاریف ده‌کرد و ده‌یان گوت نه‌سله‌ن نه‌و شتیکی دیکه‌یه و نه‌وی له‌ گه‌ل ئیمه‌ مقایسه‌ مه‌که و نه‌و شتانه، نه‌من هه‌ر چاوه‌پۆی بوم. دوا‌یه‌ش که ته‌له‌فونی بۆ ماله‌ ئیمه‌ کرد که بۆ خۆت ژماره‌ت بۆ ناردبوو و خۆت باشت‌ر ده‌زانی که چۆن بوو، زۆر به‌ بێ ده‌نگی هاته‌وه و نه‌یوست شلوقی له‌ شار که‌وێ و وه‌ک نه‌وانی دیکه‌ که هه‌موو به‌ره‌و پیریان ده‌چوون و مه‌درسه‌ ته‌عتیل ده‌بوو و بازار داده‌خرا و... نه‌و نه‌یوست نه‌وانه‌ بکا خۆی به‌ دزی به‌ رینگایه‌کی دیکه‌دا هاته‌وه، به‌ ماشینی‌ک کتێبه‌وه‌ یه‌کسه‌ر هاته‌وه‌ ماله‌ بابم که ۳۳ سال و ۶ رۆژ بوو به‌ جیتی هیشتبوو.

عه‌لی: نه‌وه‌لین جار له‌ کوێ و چۆنت دیته‌وه؟

ره‌عنا: نه‌وه‌ل جار که هه‌موو ئیوه به‌ره‌وپیری چووبوون ئیمه‌ له‌ مالتی بۆ نیستقبال هه‌موو شتی‌کمان ناماده‌ کردبوو، نه‌و خۆی به‌ خه‌تیکی دی به‌ وانیتی‌ک کتێبه‌وه‌ هاته‌ به‌ر ده‌رکه‌ی، جیرانه‌ قه‌دیمه‌کان هاواریان بۆ هینان، ئیمه‌ که چاوه‌پۆی بووین له‌ گه‌ل ئیوه‌ بیته‌وه‌ هه‌موو گولمان ناماده‌ کردبوو له‌ ته‌داره‌ک دابووین، نه‌و خۆی له‌ ئیوه‌ ون کردبوو بۆ خۆی ماشینی گرتبوو هاتبۆوه، نه‌من که چوومه‌ به‌ر ده‌رکه‌ی خوشکم زووتر به‌له‌نگاری ببو

۱- ده‌بین‌لیم که دایکم به‌ سه‌ری پیری و کاتیک که خاوه‌نی شمش منال و کۆر و کچی جحیل بوو ده‌ستی به‌ خویندن کرد و له‌ سابلاغ‌نیمتجانی شمشی نه‌کابیری داو زۆر چاک تێیدا سه‌ر که‌وت.

باوهشی پيداگرت، له خوشی وهی که هاجهری دیت سهری وهدهرگای ماستینه که کهوت و خوتن هاته خوار، خوشکم هه موو خوتنه کهی به زبانی لیستوه به خودای هه مووی قوتدا. دوايه که هاته ژوور نه من چوومه پيش گوتم کاکه ده مناسی؟ گوتی: ده زانم خوشکمی نازانم ره عنای یا هاجهری؟

نه و چه ند مانگه به پرستی ژۆر ژۆر خوش بوو، ژۆر شتمان بۆ زبندوو ببۆوه، نه و جار نه و ماوهیه ژۆر له من نیزیک بوو، ژۆر قسم بۆ باس ده کرد ده مگوت ناوا بوو ناوا نه بوو... ده یگوت شهیتان نه تو نه و شتانه ت چۆن له بیره؟! رۆژتکی باسی هیتدیک که سانیان کرد ده یانگوت وا موخته ره من و وابوون و واچوون و... گوتم وه لا نه من خوشم ناوین! گوتی بۆ؟! گوتم کاکه نه بوو نه و ده م که تو گیرابووی، نه بوو نه تو نه ت ده ویرا بیتیه وه مالی خۆمان، نه تو خۆت لی نه ده شارده وه؟! وانه بوو؟! گوتی با! به لام نه تو نه و شتانه ت بۆ له بیره؟! گوتم بۆ له بیرم نه بی؟! له بیرمه!

عهلی: نایا ئیه ههچ له بیرتانه نه و سهرده م نه و چۆنی باسی کۆمه له ی ژ. ک و کۆمار و نه و شتانه ده کرد؟

ره عنا: به خوا عهلی گیان ئیمه نه و ده م نه و ده له من منال بووین دووه مه ن ئافره ت بووین، نه و جار که سی دیکه ی ناوا له مالی نه بوو که نه و قسه ی له گه ل بکا، به لام چاکم له بیره نه و رۆژه ی که کاکم رۆیشت قازی چوار میرزای له سه ر ماله بابم دانا و هه رچی کتیب و رۆژنامه و په روه نده و مه داریکی کاکم (خۆ له کۆمۆد و شتی وادا نه بوو، ژۆر بوو یه ک ژووری ته و او بوو) سوتان دیان. دوویانم نه ده ناسی به لام دوویه که ی دی یه کیان عابید بوو میرزا مه ته لیبی عابید خه زووری خوشکم، نه وه ی دیش بابی نه و میرزا ره حیمی که رمیانی بوو که له کار مه ژتیه. به خوا چوار ته ندوور دایسا یه کیان ته ندووری ماله که رمی مه حمه دجانی بوو نه وانی تر ئی ماله سو فی عه بدو خاله قی، ماله سه له زاده ی و ئی ماله خۆمان چوار ته ندوور دایسا و هه ر کاغه زی کاکمیان تیدا ویشته و نه و چوار میرزایه سه ره ره شتیان ده کرد، ئیمه منال و منالی جیران هه ر به باوه ش بۆمان ده بردن، هه تا نه که ره خه لکی دی ده هات، نه وانه نه و چوار میرزایه ناگیان لی بوو نازانم چیان ده کرد به خوا! دوايه ش هه ر خه لک ده هات و ده یان گوت چ ماوه و چ نه ماوه ده بی هه موو

شتیک بسوتی، جا نازانم قازی ده‌ناردن؟ کتی ده‌ناردن؟ نه‌و هه‌مووه‌عه‌کسی نه‌و میتینگانه و نازانم شتی دیکه‌ش چ بوون، بریا نه‌و ده‌م توزتیک زۆرت‌رم عاقل بئی شکابایه و به‌عومرت‌ر بام!

عه‌لی: له‌سه‌ر نه‌و نو‌مایشه‌که پیش کۆمار له‌سابلاغتی دایان "دایکی نیشتمان" چت له‌بیره؟

وه‌عنا: کاکم گوتی بلتیم بۆ‌که‌یون بچن، میرزا محمه‌دی داودی هه‌یه‌نه‌و ده‌م کاکم نه‌وی کردبوو به‌نازرخه‌رجی مالتی، نه‌و شتی بۆ‌که‌یون له‌گه‌ل میرزا محمه‌دی بللوری هاتن ئیمه‌یان برد، جی‌گایه‌ک هه‌یه‌له‌کن کارێژی به‌رامبه‌ر مه‌یدانی ئاردی ئیمه‌چوین له‌وێ دانیشتن، عه‌بدولای نیه‌ری دایکی نیشتمان بوو شتیکی سپی به‌خۆی دادابوو، دوو رۆله‌ی نیشتمانی هه‌بوو، یه‌کیان عوبه‌ید بوو عوبه‌یدی ئه‌یوبیان، نه‌وی دی نازانم کتی بوو به‌لام دوو رۆله‌ی له‌باوه‌ش دابوو، عوبه‌ید چون ده‌واخانه‌که‌یان له‌لای ماله‌خۆمان بوو ده‌مناسی. شتیه‌ریان ده‌خۆینه‌وه‌و نو‌مایشیان ده‌دا و سرودیان ده‌خۆینه‌وه‌.

عه‌لی: هیچ ئاگات له‌وه‌ی هه‌یه‌که‌نایا نه‌و نو‌مایشه‌کاکت نو‌وسیه‌تی؟
وه‌عنا: به‌خوا نازانم، ره‌نگه‌وا بیت به‌لام زینه‌ب خانم نه‌و شتانه‌چاک ده‌زانن زینه‌بی شه‌ره‌فکه‌ندی، نه‌و له‌ئیمه‌گه‌وره‌تر بوو زۆریش وریا و به‌هۆش بوو.

عه‌لی: دوايه‌که‌شا روو‌خا و هاته‌وه‌زۆرت‌ر له‌مالتی چی ده‌کرد؟

وه‌عنا: زۆرت‌ر له‌گه‌ل قاموس خه‌ریک بوو. زۆر جارێش خه‌لک ده‌هاتن بۆ موساحیبه‌له‌گه‌لی، ده‌یگوت نا، جارێ وه‌ختی نییه‌! نه‌و ئاغایه‌، ئاغای مه‌جدی هات له‌ته‌ره‌ف رادیو و ته‌له‌فزیونه‌وه‌، گوتی نا جارێ وه‌ختی نییه‌! گوتی هیچ نه‌بێ باسی کتێبه‌که‌ت بکه‌! هه‌ر گوتی نا! نه‌و ده‌یگوت جارێ مه‌به‌ستم نه‌و کتێبه‌یه‌(قاموس) ده‌بێ جارێ نه‌وه‌ی ته‌واو که‌م. نه‌وجار چه‌ند خه‌به‌رنیگاری خاریجی هاتن و قسه‌یان له‌گه‌ل کرد نه‌وجار له‌لایان دانیشگای نازاد که‌قه‌رار بوو داند‌ری له‌سابلاغتی و فۆرمیان دابوو به‌پری کاته‌وه‌که‌چه‌ده‌زانن و چه‌ند زمانان ده‌زانن، کاکت له‌لای بی‌وو ده‌یگوت که‌عه‌لامه‌تی له‌وه‌موه‌زمانانه‌دا که‌ده‌یزانی، هه‌موو چاویان لیت‌کتر ده‌کرد!

ئه‌وجار ئه‌و هه‌ر خه‌ریکی کوردایه‌تی بوو، نه‌من له‌ بیرمه‌ خه‌لک ده‌هاته‌نه‌ کن با‌بم ده‌یان گوت شتی‌ک هاته‌وه‌ نه‌گه‌ر له‌ تاران‌تی قسه‌ بکه‌ی لی‌ره‌ گو‌یت لی‌ ده‌بی‌ (راد‌یو)، پی‌اوه‌کان ده‌یان گوت وه‌لا نه‌گه‌ر نه‌وه‌ وای بی‌ نابی‌ هی‌چ قسان بکه‌ین هه‌موو شتی‌کیان گو‌ی لی‌ ده‌بی‌! ئه‌وجار کاکم له‌ گه‌ل ره‌فیقه‌کانی هه‌ر به‌ ره‌مز قسه‌یان ده‌کرد نازانم ده‌یانگوت چی‌؟! مه‌سه‌له‌ن ده‌یان گوت کشمیش، ده‌یان گوت له‌بله‌بی و... ده‌مزانی که‌ شتی‌کی ده‌ل‌ین به‌لام نه‌مه‌د‌ه‌زانی ده‌ل‌ین چی‌؟! دوا‌یه‌ مالتی‌کمان جیران بوو، به‌که‌ره‌یان گرت‌بوو پی‌ان ده‌گوت دوکتۆر که‌نی، لی‌باسی نه‌رته‌شی ده‌به‌ر دا‌بوو، پت‌موا‌یه‌ دوکتۆری نه‌رته‌شی بوو، ئه‌و رادیوی هه‌بوو هه‌موو رۆژی کاکم ساعه‌ت ٩ی شه‌و ده‌چوه‌ سه‌ر نه‌ردیوا‌نه‌که‌ و گرتی له‌ رادیوی دوکتۆر که‌نی ده‌گرت.

عه‌لی: باشه‌ نه‌گه‌ر هاته‌وه‌ زۆرتر وه‌ک سیاسه‌ت خه‌ریکی چ بوو له‌ گه‌ل ک‌ی بوو؟
ره‌عنا: وه‌لا له‌ سیاسه‌تدا بۆ خۆ‌ش نه‌وه‌ی له‌ من با‌شتر ده‌زانی، نه‌وده‌م دیمۆکرات و کۆمه‌له‌ هه‌بوو، ئه‌و موافیقی هی‌چیان نه‌بوو. ئی‌وه‌ بۆ خۆ‌تان کۆمه‌له‌ بوون هه‌موو جارێک پتی نه‌ده‌گوتن ده‌ست هه‌ل‌گرن، ئه‌و کتیبانه‌ی ئی‌وه‌ ده‌یان خۆ‌ته‌وه‌ نه‌گه‌ر ئه‌و که‌سه‌ی که‌ نووسییۆتی ئی‌ستا زیندوو بیت‌ه‌وه‌ با‌وه‌ری به‌ هی‌چیان نی‌یه‌! نه‌بوو به‌ ئی‌وه‌ی ده‌گوت نه‌وه‌ی که‌ ئی‌وه‌ ده‌یل‌ن زۆر جوانه‌ به‌لام نه‌وه‌ ناب‌ی! ئه‌وه‌ زۆری ما‌وه‌، نه‌نگۆ جارێ س‌عی بکه‌ن مالتی‌کو هه‌بی‌، چوار دی‌وارێکو هه‌بی‌ جا دوا‌یه‌ چۆنتان پت‌خۆ‌ش بوو رای‌خن، خۆ ئی‌وه‌ جارێ ماله‌ که‌تان نی‌یه‌، چوار دی‌وارێکه‌تان نی‌یه‌! به‌لام نه‌من نا‌وای لی‌ حا‌لی بووم که‌ ئه‌و زۆرتر له‌ نازادی کورد قسه‌ی ده‌کرد. که‌ هاته‌وه‌ زۆر که‌س چا‌وه‌پ‌ی بوو بزانی کاکم له‌ گه‌ل ک‌ی ده‌که‌و‌ی، نه‌وده‌م زۆر حیزب و گروه هه‌بوو به‌لام خۆ‌شه‌ختانه‌ له‌ گه‌ل هی‌چیان ر‌یک نه‌که‌وت، مه‌رامی هی‌چیان قه‌بو‌ل نه‌بوو، به‌لام ئه‌وکه‌ سانه‌ی که‌ هاته‌ن له‌ی کاکم مه‌لا شی‌خ عی‌زه‌دین بوو هه‌موو ده‌فته‌ره‌که‌ی، که‌ره‌کانی کۆمه‌له‌ که‌ بۆ خۆ‌تان بوون، ئه‌ما حیزبی دیمۆکرات به‌ته‌وری ره‌سمی نه‌هاته‌ له‌ی کاکم، به‌لام چه‌ند که‌سی‌ک وه‌ک هی‌من، هه‌مه‌ده‌مین سیراجی، هه‌شت نۆ ده‌یه‌ک له‌ مه‌لاکان ده‌هاتن ئه‌وانه‌ به‌ نی‌یو له‌ گه‌ل حیزب بوون به‌لام هاتن! ئه‌وجار جه‌وان زۆر ده‌هاتن ک‌چ و کۆر.

عه‌لی: له‌ ک‌ی زۆرتر نی‌زیک بوو وه‌ک باری سیاسی و هاته‌وچ‌زی ک‌یی ده‌کرد؟

ره‌عنا: وه‌لا کاکم ئینسانیک بوو قه‌ت نه‌ی ده‌هیشته‌ی بزانی کیتییه و چ ده‌کا. بۆ خۆی جارتیکی گوتی ئه‌من هه‌وت سالان مه‌لا مسته‌فا وستی له‌ جیگایه‌ک ده‌عه‌وتم کا و ببینی هه‌ر بۆی نه‌کرا و نه‌مه‌هیشته‌! هه‌رچه‌ند نه‌و له‌ پێشه‌دا له‌ گه‌لی بوو به‌لام دوایه‌ کاری له‌ گه‌ل نه‌ده‌کرد و ئیختیلافیان لی په‌یدا بوو هه‌رچه‌ند ئه‌من زۆرم باوه‌ر به‌ وه‌ نه‌ی به‌لام نه‌وده‌م ده‌یان گوت نازانم چه‌ندی جایزه‌ داناوه‌ و چی هه‌رکه‌س خه‌به‌ری بۆ به‌ری یان بیکوژی و نه‌وانه‌! به‌لام زۆرم به‌وا به‌وه‌ نییه‌ چون بارزانی نه‌گه‌ر هاته‌ سابلاخ زۆر نیتوانی له‌ گه‌ل کاکم خۆش بوو و کاکمی زۆر خۆش ده‌وست، له‌ بیرمه‌ نه‌گه‌ر کاکم له‌ زیندانی تارانێ هاته‌وه‌ بارزانی بۆ خۆی و چه‌ند که‌سانه‌وه‌ هه‌ر نه‌و شه‌وه‌ هاته‌ مالتی ئیتمه‌ و به‌ خێر هاتنی کاکمی کرد بۆ خۆم له‌ بیرمه‌!

ئه‌وجار که‌ شه‌ری سێ مانگه‌ کرا و ئیوه‌ چوونه‌ ده‌رێ کاکیشم هاته‌ده‌ر به‌لام شته‌کانی هه‌ر له‌ مالتی به‌جێ هێشتبوو، ئه‌وجار رۆژیکی جومعه‌ بوو گوتیان مامۆستا شیخ عیزه‌دین دیته‌وه‌ هه‌م بۆ سوخه‌نرانی و هه‌م بۆ نوێژی جومعه‌، خه‌لک زۆر خۆشحال بوو، دووکان و بازار هه‌موو داخرا و هه‌موو له‌ شاره‌داری کۆبوونه‌وه‌، مامۆستا هاته‌وه‌ و سوخه‌نرانی کرد و زۆر که‌سی تر قسه‌یان کرد. منیش له‌وێ راوه‌ستا بووم و ده‌مزانی کاکم ده‌بی له‌ گه‌ل مامۆستا شیخ عیزه‌دین هاته‌یته‌وه‌ و چاوه‌ڕێ بووم ببینم، پێشمه‌رگه‌یه‌ک هاته‌ پێش و گوتی دایه‌ بۆ لیڤه‌ی و چاوه‌ڕێی چی؟ گوتم وه‌لا چاوه‌ڕێم کاکم ببینم، بزانی هاته‌وه‌ته‌وه‌؟ گوتی مامۆستا زه‌بیحی هاته‌وه‌ته‌وه‌ و نه‌وه‌ له‌ ده‌واخانه‌ی مه‌رکه‌زی دانیشتوه‌، ئه‌وجار ئه‌منیش به‌ په‌له‌ چووم که‌ دیتم نه‌وه‌ به‌ لیباسی کوردی له‌وێ دانیشتوه‌ جا نه‌و قه‌ت لیباسی کوردی له‌ ناو شار له‌به‌ر نه‌ده‌کرد (نه‌و ده‌یگوت جلی کوردی) هه‌ر پێیخۆش بوو به‌ لیباسی کۆت و شه‌لوار و ره‌سمی بێته‌ ده‌ر. نه‌و ده‌یگوت جلی کۆردی جلی ناوشار نییه‌ و جلی شاخ و پێشمه‌رگایه‌تییه‌!

که‌ چوومه‌ پێش گوتم ئه‌دی کاکه‌ بۆ نه‌تۆ نه‌هاته‌وه‌ نیتو خه‌لک و بۆ هاته‌وی لیڤه‌ دانیشتووی؟! خۆ هه‌موو خه‌لکه‌که‌ له‌ لای شاره‌دارییه‌ و خه‌ریکی قسه‌ کردن! به‌ توڤه‌یی گوتی به‌رۆ ده‌رکه‌ی بکه‌وه‌، شیخ عیزه‌دین هاته‌وه‌ نوێژ بکا! به‌رۆ ده‌رکه‌ی بکه‌وه‌ شیخ عیزه‌دین هاته‌وه‌ نوێژی جومعه‌ بکا و...! ئیدی ئه‌منیش چوومه‌وه‌ له‌ گه‌لی زانیم زۆر

قه‌لسه و دوایه که گوتم لی ده‌بوو له گه‌ل به‌عزه که‌ستیک که قسه‌ی ده‌کرد ده‌یگوت: به‌لنی با پینشمه‌رگه بیتنه‌وه ناوشار و شه‌ر بکا و... به‌لام ره‌به‌ران با نه‌یه‌نه‌وه و با له شاخ بن با دوژمن بزانی ئیمه قایمین، با پینشمه‌رگه که بیتنه‌وه بو‌نیش و کار، بو‌ته‌بلیغات، بو‌شه‌ر به‌لام ره‌به‌ران نابنی بیتنه‌وه و په‌له‌ی بکه‌ن له هاتنه‌وه‌ی ناوشار، ده‌بیی موزاکره له گه‌ل ده‌وگت له ده‌روه بکری نه له ناوشار! نه‌وجار زۆر به‌وه‌ش تو‌ره بوو که هر حیزه شتیکی ده‌گوت، ده‌یگوت بابه ئیوه جارئ به هه‌موو تان شتیکی بستین جا دوایه له سه‌ر چلونه‌تی نه‌ر شته له ناو خو‌تان قسه بکه‌ن، خو‌ئیوه جارئ هیچ‌تان وه‌رنه‌گرتوه له سه‌ر چی به یه‌که‌وه شه‌ر ده‌که‌ن و کیشه ده‌که‌ن؟! جارئ ئیوه ماله‌که‌تان نییه، نه‌گه‌ر ماله‌که‌تان دروست کرد ده‌توانن له سه‌ر چلونه‌تی ناو ماله‌که به یه‌که‌وه قسه و شه‌ر و... بکه‌ن!

عه‌لی: له گه‌ل جه‌ماعه‌تی مام جه‌لال و یه‌کی‌تی چۆن بوو؟

ره‌عنا: له گه‌ل مام جه‌لال و نه‌وان هر له زۆوه لیک نیزیک بوون، نه‌و ماوه‌یه‌ش هر هاتوو چۆیان ده‌کرد، ژنه‌که‌ی مام جه‌لالی (هتیرۆ) ده‌هات، جارئکی زۆر به‌یه‌که‌وه بوون و زۆریان قسه کرد، هه‌تا جارئیک که نه‌من له گه‌ل بابت له له‌نده‌ن بووم، ره‌فیقه‌کانی کاکم زۆر به میحیبه‌ت بوون و ئیمه‌یان ده‌عوت کرد و زۆریان قه‌در و حورمه‌ت گرتین و قه‌ت له بی‌رم ناچیتنه‌وه، نه‌وان هر تاریفی کاکمیان ده‌کرد و نه‌وانه.

عه‌لی: ناخ‌ر جار چۆن بزر بوو و چۆنتان بیست؟

ره‌عنا: ناخ‌ر جار شه‌وئیکی ره‌مه‌زانی بوو، پینشمه‌رگه‌یه‌کی زۆری مام جه‌لالی له ماله ئیمه بوون هه‌موو له ژووره‌که‌وه‌که نووستبوون، پارشیتو کرا بوو نه‌کرابوو که له ماله مام‌وستا شیخ عیزه‌دینه‌وه ته‌له‌فونیان بو‌ مالی ئیمه کرد که نه‌وه سبه‌ینی نه‌رته‌ش دیتنه‌وه ناو شار...

عه‌لی: ببوره، نه‌وه جاری دووه‌مه که سابلاخ به یه‌که‌جاری گیراوه؟

ره‌عنا: نا جاری دووه‌م دوا‌ی شه‌ری نه‌وه‌ل و نه‌وانه، کاکم له ماله کاک محمه‌دم بوو غارم دا گوتم کاکه نه‌وه شتیکی وایه، میوانی‌کی بوو نازانم دوکتۆر که مالیان پیده‌گوت چی به عه‌ره‌بی قسه‌یان ده‌کرد، گوتم نه‌وه کورپه‌کانیش هه‌موو خو‌یان حازر ده‌که‌ن و ده‌روژن، ئیدی کاکم به په‌له‌ خۆی کۆکرده‌وه و هه‌تا له بی‌رمه تا گراواته‌که‌شی

نه به ست نه هاته دهرا! نه و جار خۆی ریک و پتیک کرد و له گهلم هاتهوه مالتی، به پتشمه رگه کانی گوت ئتیه مه میتن. له بیرمه بهو به یانی زوویه چهند ماشتین له هه ساری هه لکرا بو یه که به دوای یه کدا رۆشتن، نه و جار ماشتینیک بۆ کاکم حازر کرا و نه ویش له گه ل چهند که سان سوار بوو و رۆشت ئیدی هه ر نهو رۆشتنه بوو که نه مدیتیهوه.

عهلی: خه بهری مه رگه که ت چۆن بیست؟

ره عنا: ئیدی نه من پتیمو ابو نهو چوه و تهوه ماله که ی خۆی و سه ر ژیا نی خۆی، چون ده یگوت ماله که م هه ر له به غدا یه یه و هه روا دامخستوه و کتیبخانه که ی هه موو له وئ بوو چون که هاتهوه گوتی کتیبه کانم زۆر نه هیتا وه تهوه، چون ده مزانی سه ید قادری جه عفهری کتیبخانه ی باشی هه یه و له و ی نیستفاده ی ده که م. زۆر جار تاریفی ماله که ی خۆی بۆ ده کردم، ده یگوت کتیبی چاک و کتیبخانه ی گه وره م هه یه و نه وانه. به لام نه گه ر نه وه ل جار هاتهوه لیم پرسی کاکه به یه که جاری هاتویه وه؟ گوتی نه دی دایکم به س نییه؟! نه وه ۳۳ سال و ۶ رۆژه له ئتیه و ولاتی خۆم دوورم! نه رۆ وه لا به یه که جاری هاتومه وه به لام سه فهر ده که م. جارتکی که لیره بوو چو بوو ره زانیه که گوزه رنامه وه رگرۆ نه یان دابویه، که هاتهوه گوتی به قه بری بابیانه وه! به گوزه رنامه ی خۆم له به غدا یه هاتوو چۆ ده که م.

عهلی: خه بهری مه رگه که ی چۆن بوو؟

ره عنا: ئتیه و امان زانی (عیده یه که با وه رمان ده کرد، عیده یه که با وه رمان نه ده کرد) ده یان گوت حیزبی دیموکرات راپۆرتیان لیدا وه و چی! هه ر چهند ئیستاش برا که ی دیکه م هه ر ده لتی ما وه و نه مردوه! به لام به خوا نه من با وه رپم پیتی نییه! چون نه گه ر ماها تا ئیستا به پیره که شی با هه ر نازادیان ده کرد.

عهلی: له ره فیه که کانی زه مانێ کۆمه له ی ژ. ک کیت زۆر چاک له بیره و له کێ زۆر نیه یزیک بوو؟

ره عنا: وه لا نهو که سانه ی که زۆری لێ نیه یزیک بوون نه وده م له بۆکان مالتیکی به چو وکیان بوو که ئیستا ده زانم ده بی هه ر مالی تیمی بووی، مامۆستا هه ژار بوو، مامۆستا هیتن بوو، ئاغا یه کی دی هه بوو ئاغا ی گیریان پتیده گوت، نه و جار مده ره سی بوو

له گهل ميرزا مه نافي كه ريمى و كاك سه ديقى حه يدهرى و نه وانه ره فيق بوو، له گهل كه ريمى ياهو زور ريك بوو و زوريان يه كتر خوش ده ويست، زورم له بير نيبه.

عهلى: پيش كۆمار، ناوى كۆمه لى ژ. ك ت چۆن ده بيبست؟

ره عنا: وه لا نه من نه ودهم زور منال بووم، به لام هه ده ميبيست كه نه وه خه ريكى كورد ايه تى و شتى وان. به لام نه و ماوه به كه كاكم له تاران گيرا بوو ولات زورى ته غير كرد و له ماوه ٨٧ مانگيدا زور شت گؤرا، قازى هاته سه ركار و ليباسى له بهر كرد، حه مه حوسين خان و سه دروئيسلام له ده ستى چه پ و راستى راوه ستان. وه لى نه ودهم شته هايه كم. گوئ لى ده بوو، ده يان گوت قازى، زه بيبحي خوش ناوى به لام نه من يه ك شت ده زانم نيستا كه ده لين قازى وابوو، وابوو، خه لكى به جى نه هيشت وانه بوو! چون نه گهر كاكم چوو بۆ ره زائيه نه گهر عروس ريگيان داباين هه موو ده رويشتين! نه و جار له پيشدا نه و سى مالا نه ده بوون، ماله قازى و سه دروئيسلام و حه مه حوسين خان جا دوايه ماله كانى تر! كاكم ئيدى ريگاي عيراقى گرت و رويشت هه ره به و ماشينه كه عروسه كان دابوياننى جا ئيدى نازانم كيتى له گهل سوار بوو.

عهلى: نه دى دوايه كه كاك ت رويشت، ولات چۆن بوو و كى له ئيتوهى پرسى و ئيتوه چتان به سه ر هات؟

ره عنا: وه لاهى موته نه سيفانه به حاجى سالحى شاتريان ده گوت ده وله تخايه و زددى كورده! به لام نه من ده ليم وه لاهى زور چاك به فرياي خه لكى سا بلاغه وه هات و زور چاك به فرياي مه شه وه هات، به خوداي نه و دوو ديوه زه لامانه جيتگاي لى راخرا بوو، هه رچى له خوى ترسابوو خوى له ماله حاجى سالحى هاويشتبوو، به خوداي زور چاكيشيان په زيراى له خه لك كرد، به خسوس له مه، حاجياغا نه ودهم حاجيش نه بوو رۆژى چهند جار سه رى له ژوورئ ده نا و به ژنه كى ده گوت: خورشيد! ناگات له خوشكه كانى ره حمانى بن! ناگات له خوشكه كانى زه بيبحي بن! زورى ناگا له مه بوو، ساله هاش گوزه را بوو ئيمه له نيگه رانى چوو بووينه ده ره نه و هه ر ناگاي ليمان بوو و لتي ده پرسين و ده هاته كنمان!

عهلى: دوايه قازى و وان گيران؟

ره‌عنا: نەری وەلا هینده‌ی پینه‌چوو دوا‌ی خه‌فته‌یه‌ک قازی گیرا، قازی گیرا و دوا‌یه ب‌دیانیکی که هه‌ستاین، بوو به سرت و خورت و خه‌لک دوو‌کانی دانه‌نا و خه‌لک هاته‌وه مالتی و نه‌منیش منالّ بووم غارم دا ده‌ری بزانم خه‌لک بۆ غار ده‌دا؟! چومه‌ چوار‌چرایه نه‌وده‌م هه‌رچی ده‌بوو هه‌ر له چوار‌چرایه ده‌بوو، منیش هه‌ر پتیمو‌ابوو شتیکی هه‌ر وه‌کوو چه‌لانه و چووم به‌ره‌و چوار‌چرا و ئیدی نه‌مه‌ده‌زانی چ باسه، به‌لام هه‌ستم به ترس و خۆف ده‌کرد له ناو خه‌لکدا! که چومه‌ چوار‌چرایه به داخه‌وه هه‌ر سێ قازی سه‌ریان به داره‌وه بوو! له دار درابوون! دوا‌یه لی‌یان کردنه‌وه و بر‌دیانه مزگه‌وتی قازی له نی‌و بازاری و حه‌مه‌دی خورشیدی چوو شروشتنی و نه‌یان هیشته‌ بیانه‌نه‌وه مالتی و بر‌دیانه ته‌سلیم به خاکیان کردن، ئیدی نه‌ هیچ نی‌عت‌رازی‌ک و نه‌ هیچ ته‌زا‌هوراتی‌ک و هیچ، هیچ! هه‌ر که‌س به غه‌می خۆیه‌وه چۆه مالتی!

عه‌لی: جه‌ماعه‌تیکی زۆر که هه‌لات برون و رۆش‌تیبون، دوا‌یه کتی ماوه وکتی هاته‌وه و چۆن بوو؟

ره‌عنا: وەلا نازانم زۆرم له بیر نییه، کاکم رۆش‌ت که نه‌هاته‌وه، میرزا سه‌دی‌قی حه‌یده‌ری رۆیی‌وو و هاته‌وه، هه‌ژار که رۆش‌ت له پتیشدا له گه‌ل مام جه‌لال و وان بوو دوا‌یه که‌وته نی‌و بارزانی و هه‌ر له گه‌ل بارزانی‌ش هاته‌وه بۆ که‌ره‌جی و له‌وئ مالیان دایه و کاریان دایه و هه‌ر له‌وئ بوو تا مرد، مامۆستا هیمن جارتیکی رۆش‌ت و دوا‌یه هاته‌وه و گرتیان و دیسان رۆش‌ته‌وه و دیسان هاته‌وه و دوا‌یه له‌و ناخ‌ریانه بوو به هاوکاری رۆژنامه‌ی سروه و هه‌تا مرد.

عه‌لی: له سه‌ر دۆستایه‌تی هه‌ژار و هیمن و بیژهن (که کاکت بوو) چت له بیره؟
ره‌عنا: کاکم و هه‌ژار که من زۆر له بیرم نایه، نه‌وان منداڵ بوون نه‌من نه‌بووم له دایک، نه‌وانه گۆیا ۱۲-۱۳ ساله‌ بوون هه‌میشه دوو به دوو هه‌م له مالتی بابم هه‌م له مالتی بابی هه‌ژاری که حاجی مه‌لا محه‌مه‌دی بۆریان پتگوتوه سه‌ریان له بن کورسی ناوه و شتیان نووسیوه، له مه‌درسه هه‌لاتوون و له خه‌زایی یان هیناونه‌وه. نه‌وده‌م خه‌زایی زۆر له سابلاغی دوور بووه، نه‌لعان که نه‌وه له نی‌و مالانه نه‌وده‌م زۆر دوور بووه له شار! بابم به دوویاندا رۆیوه، هه‌ر که دیوانه ون بوون حاجی مه‌لای بابی هه‌ژاری هاواری بۆ بابم

بردووه که نهوه دیسان کوره‌کان ونن! جا یا بابم به دواياندا رۆيوه يان حاجی مه‌لا چوهه هیناوانیوه، بۆ خوشی که له کتێبه‌که‌یدا ئیشاره‌ی پێک‌کردوه که له گه‌ڵ هه‌ژاری چۆن بووه. نه‌وجار له مه‌دره‌سه که بازه‌سی شای هاتووه و به دوا‌ی با‌می‌اندا ناردووه (نه‌و زه‌مانی نازانم کلاسی دووه‌م و سێهه‌می ئیپتدایی بووه) بازه‌سه‌که که قسه‌ی له گه‌ڵ کردووه و په‌رسیاری لێ کردووه، گو‌تو‌یه‌تی نه‌وه شتێکی نابغه‌یه به‌لام مو‌ته‌نه‌سی‌فانه به‌کاری ئیمه‌ نایه‌ یانی به‌کاری ده‌وله‌تی ئێرانی، جا هه‌ر له سه‌ره‌ی بابم هه‌میشه‌ لێی ترساوه و نیگه‌رانی بووه به‌لام له گه‌ڵ نه‌وه‌ش هه‌میشه‌ ئیحترامی بۆ کاره‌کان و هاتو‌و‌چۆ‌کانی و ره‌فیه‌کانی داناوه.

عه‌لی: بێ‌جگه‌ له مام‌ۆستا زه‌بیجی ئیوه‌ براهه‌کی تریشت چۆته‌ کوردستانی نه‌ودیو و له‌وێ ماوه‌ته‌وه، نه‌و بۆ چوو و له سه‌ر نه‌و چ ده‌زانن؟

ره‌عنا: نه‌و براهه‌شم که کاکم رۆیشت و ولات ئه‌مین بۆه‌ گوتیان سه‌ربازی ده‌گرن، نه‌و براهه‌شم که مه‌زه‌به‌ی بوو له لای شیخ محه‌مد مه‌عسوومی بوو، هه‌میشه‌ دوا‌ی کارێ ده‌چوو لای وی و له لای داده‌نیشت و نو‌ژی ده‌کرد و... نه‌وه‌ش که گوتیان خه‌لک به‌ سه‌رباز ده‌گرن و خه‌لک ده‌بن بۆ سه‌ربازی و ولاتی تر، ئیمه‌ش که شۆره‌تمان زه‌بیجی بوو و زه‌بیجی به‌و شتیه‌یه له ده‌وله‌تی ئێرانی قا‌چاخ بوو، نه‌و براهه‌م نه‌یوترا بچێ بۆ سه‌ربازی، شی‌خیش ته‌شویقی کرد و ناردی بۆ عێراقی و مو‌ده‌تیکی زۆر به‌ مو‌لک و مالی وی راگه‌یشت و له گه‌ڵ شیخ خالید و مالی شیخ محه‌مد مه‌عسووم و وان تیکه‌لاو بوو، له‌وێ ماوه و له‌وێ ژنی هینا و نه‌و ژنه‌ی مرد و دوا‌یه که ژنیکی تری هینا و نه‌لعان ماشه‌لا ۷ کور و کچه‌کی هه‌یه و دوا‌یه که‌وته به‌ر بۆمبارانی شیمیایی هه‌له‌بجه و هاتن بۆ دیوی ئێران و دوا‌یه شه‌ری کوردستانی عێراق و بۆ خۆت ده‌زانی که چۆنیان لێقه‌وما، بۆ خۆی به‌و حا‌له‌ مرد و جارێکی که بۆمبارانی شیمیایی گرابوون هاته‌وه و بۆخۆم چووم بۆ سه‌نقو‌ری له لای کرمانشانی هینامنه‌وه ک‌ن خۆم، دوا‌یه خێزانیان زۆر بوو کو‌ریان به‌ جێ هێشتبوو و چوونه‌وه. دوا‌یه که بۆ خۆت خه‌به‌رت کردم دوا‌ی نه‌و هه‌موه‌ ناره‌حه‌تی و کو‌تره‌وه‌ریه‌ به‌ چ حا‌لیکی له‌و نا‌خرانه‌دا مردووه!

عه‌لی: شتێکی تاییه‌تی نه‌گه‌ر له بیرتانه‌ له سه‌ر کاکت تگاهه‌ با‌سی بکه‌.

ره‌عنا: وهلا شتيك كه له بيرمه كاكم دهی گيټراوه كه نهو دهم كه له به‌غدايه بووه ده‌يگوت: چووبووم بو سەفه‌ري، شەش مانگان رۆبوسوم، كه هاته‌وه وه‌زعی ماليم زۆر خراب بوو، هيچم نه‌بوو، له فرودگايه كه دابه‌زيم هەر نه‌وه‌ندهم هه‌بوو بیده‌م به تاكسی و بمباته‌وه مالتی (قه‌تیش نه‌به‌يشتوه تاكسی تا به‌ر ده‌رگای به‌ريته‌وه) گوتی كه چوومه‌وه زۆرم نيشتيا له چای بوو كه ديتم نه چاريزه‌كه‌م چای تيدايه نه پوليشم پييه، گوتی كه ته‌ماشای كه‌تر كه‌م كرد تلته‌ی شەش مانگ له‌وه‌ی پيشی تيدايه كه به جيم هيشتبوو، نيشك نيشك هه‌ل‌گه‌رابوو زۆر خوشحال بووم، چاوم له قه‌ندانه‌كه‌م كرد سێ كتۆ قه‌ندی تيدا بوو، ناوم وه‌سه‌ر نهو تلته چايه كرد و عدلاينه‌كه‌م هه‌ل كرد و وه‌سه‌رم نا و له سه‌را كرده‌وه چا و خواردمه‌وه! كوټر بم نهو به‌دبه‌ختيانە‌ی زۆر كيشاوه!

جارت‌كيش له سوله‌يمانيه له هوتيليك كاری كردوه، نازانم ميرزا بووه، خزمه‌تكار بووه، چی؟ به‌لام خه‌به‌رنیگاری خاریجی به‌دزی ساحیب هوتيله‌كه چوون مساحیبه و وتووێژيان له گه‌ل كردوه.

زووتر پيش تيكچوونی مام جه‌لال و مه‌لا مسته‌فای نهو هه‌ر له گه‌ليان بووه و ده‌مبيست ده‌يان گوت به لیباسی كوردی له زه‌مانی پي‌كه‌وه بوونی مه‌لا مسته‌فا و مام جه‌لالی نهو به سه‌ر عه‌مبار و ته‌داروكاتی پيشمه‌رگه‌كان راگه‌يشتوه، دوايه كه مام جه‌لال و بارزانی تيكچوون و مه‌لا مسته‌فا هاته ئيران و نه‌وانه، ئیدی نهو چو له به‌غدايه دانپشت و بو خۆی ده‌يگوت چوومه سه‌ر قاموسه‌كه‌م، ده‌يگوت گوتومه باشت‌ره كتیبه‌كه‌م ته‌واو بكه‌م نه‌وانه به من عاقل نابن و فايده‌ی نيه‌يه! وه‌لی زۆر له وه ناره‌حه‌ت بوو كه مه‌لا مسته‌فا هاته‌وه ئيراني!

عه‌لی: زۆر سیاس بو ئیوه.

وتوويز له گهڻ ماموستا مهلا عهبدوللا نيسماعيل

و کاک شيخ له تيف بهرزنجی

١٩٩٣/١٠/١٢

عەلى: تەكايە بفرموون له كوێ و له كه‌يهوه ماموستا زه‌بيحی ده‌ناسن؟

ماموستا عه‌بدوللا: له‌ يه‌كی مانگی حەوت كه‌ هه‌مزه و جه‌ماعه‌ ته‌كه‌ی حەمید عوسمان و نه‌وانه‌ ده‌ركران له‌ نه‌نجامی كۆنفرانسیك كه‌ به‌نده‌ له‌ گه‌ڻ چەند كادرتکی پيشكه‌ وتووێ حیزب چوینه مالی مه‌لا مسته‌فا دانیشترین هه‌تا به‌یانی. كۆنفرانسه‌ كه‌ به‌یاری دا هه‌مزه‌ ده‌ریكړی و ته‌جمید بكړی هه‌تا موئته‌مه‌ر. ئیتر سبه‌ینی له‌ باره‌گا ده‌ركرا و "مه‌كته‌بی سیاسی داتا‌شراو" ته‌سلیمی قیاده‌كه‌ی پيشتر كراوه. ئا نه‌ له‌و رۆژانه‌دا من زه‌بیحیم بۆیه‌كه‌م جار دیت. پيشتر ناوم زانیبوو چونكی سالی ١٩٥٦ كۆراسیكی ده‌ركرد "الرد علی الكوسم‌پولیتیه" نه‌وه‌ له‌ سوریا نوسی‌بووی و ناردی لیتره‌ حیزب رۆنی‌ۆی كرد و ته‌وزیعی كرد، به‌لام خۆی نه‌هات‌بۆوه‌ لیتره‌ تا نه‌و رۆژه‌ موئته‌مه‌ری چوار كه‌ له‌ مالی به‌رایم نه‌حمه‌د به‌سترا. زه‌بیحیم نه‌من بۆیه‌كه‌م جار هه‌نگی دی، به‌لام هه‌ر هاته‌وه‌ وه‌كوو عوزوی قیادی ئیشی كرد. له‌ گه‌ر ئیمه‌ هه‌ر بوو به‌ نه‌ندامی لیژنه‌ی ته‌خزیری كه‌ بۆ موئته‌مه‌ر، كۆنفرانسیان ده‌به‌ست له‌و شارانه‌.

به‌ درێژایی نه‌وموده‌ته‌ زه‌بیحی كسا‌برایه‌كی له‌ خۆ‌بردووی موته‌وازیعی بی‌فه‌خفه‌خه‌ی حه‌تا مه‌سه‌له‌ن حیزب پيشی ده‌گوت با‌به‌ وه‌ره‌ له‌ مقه‌ر ژوورت بو ته‌ئسیس كه‌ین نه‌و ده‌یگوت نه‌خیر! ئیمه‌ هه‌موو حیمایه‌مان هه‌بوو نه‌و نه‌یده‌ویست! ئیمه‌ هه‌موو ته‌رومب‌تیلمان هه‌بوو نه‌و نه‌یده‌ویست! مه‌سه‌له‌ن جه‌لكی چاك، نه‌یده‌ویست! نه‌وه‌ مام جه‌لال شه‌ری له‌ گه‌ڻ ده‌كرد له‌ سه‌ر جه‌لكی چاك و باش، ده‌یگوت ناك‌رم! نه‌و پیاوه‌ نه‌وها تيك‌ۆشه‌ریكی وا بوو، سه‌ر و راست بوو شه‌رمی نه‌ده‌كرد له‌ هیچ كه‌س‌تیک، هه‌ر چی به‌ دلی نه‌بایه‌ یه‌كسه‌ر ده‌یگوت به‌ دلم نییه‌ وه‌ له‌ كرده‌وه‌ی مام جه‌لال گه‌لیكیش رازی نه‌بوو

به‌لا، له گهل کاک برایی نه‌شه‌مبیلا مونسه‌جیم بوون. که خیلافه‌که‌شمان بوو له گهل مه‌لا مسته‌فا، نه‌وه‌م ههر له بیره‌ نه‌و له به‌غدايه بوو عه‌رم کردی منیش لیتره‌ بووم قیاده‌ نه‌ما بوو، زه‌بیجی له به‌غدايه له جیتی مه‌کته‌بی سیاسی بوو منیش لیتره‌ بووم جار جار ده‌چووم ده‌مدیت. هه‌بیجی هه‌مه‌ی که‌ریم که‌ نه‌وه‌ل سکریتیر بوو، مه‌لا مسته‌فا شتیکی دروست کردبوو گۆیا حیزه!

زه‌بیجی شتیکی نووسی‌بوو و نه‌من لیتره‌ بۆم تایپ و روئیۆ کرد و چهند جار انیش تاریفم کردوو. چیرۆکه‌که‌ چ ده‌رئ: ده‌رئ نه‌وه‌ مه‌لا مسته‌فا حیزبی داناوه‌ و هه‌بیب گۆیا بووه‌ ته‌ سکریتیر و حکایه‌تی ده‌کا:

ده‌رئ جارێکی نه‌وه‌ نه‌وها نه‌شه‌که‌یه: ده‌رئ پیره‌ که‌ریکی ره‌ق و نیشکی لاوازی پشت برینداری بێ کلک هه‌بوو ساحیه‌که‌ی چوو به‌ره‌لای کرد. که‌ره‌ به‌ که‌لک نه‌ده‌هات، له‌ ناو غاباتیکی به‌ره‌لای کرد. که‌ر له‌ بۆ خۆی له‌وه‌را له‌ گیا و له‌ پوش، کاکه‌ قه‌لو بۆوه‌ و برینه‌کانی پشتی چاک بوون. نیره‌ که‌ر ده‌هات و ده‌چوو غاری ده‌دا! روژیکی که‌وله‌ شیرێکی دیته‌وه‌، که‌وله‌ شیره‌که‌ی له‌به‌ر خۆی کرد و رووی له‌ گوندیکی کرد و ناوه‌دانی خه‌ له‌ به‌ری هه‌لات و گوتیان نه‌وه‌ شیر هاتییه‌، جا نه‌ویش مه‌غرور بوو گوتی وه‌لا ده‌با نه‌عه‌رتیکی لێ بده‌م، نه‌عه‌رتیکی لێدا و زانیان خه‌لکه‌که‌! نه‌وه‌ گوتیان خۆ که‌ره‌! نه‌وه‌ که‌ره‌! چوون که‌وله‌ شیره‌که‌یان لێ کرده‌وه‌ و باره‌ دارێکیان لێ بار کرد. ده‌رئ ئینجا ههر که‌سه‌ راست بۆوه‌ تایپ و روئیۆیه‌کی له‌ کنه‌ خۆی دانا و عه‌رزه‌ ده‌که‌م خۆی کرد به‌ حیزب، نابیته‌ حیزب. نه‌و که‌وله‌ی ناخه‌ی که‌شف ده‌بی و که‌وله‌که‌ی لێ ده‌که‌نه‌وه‌ و باره‌ داره‌که‌ی لێ بار ده‌که‌ن.

نه‌وه‌ جا نه‌وه‌ی به‌ مه‌لا مسته‌فا وا گوت! زه‌بیجی نه‌ده‌ترسا هه‌تا حیزبایه‌تی بوو نه‌وه‌ حیزبایه‌تی و له‌ زه‌مانی پېشمه‌رگایه‌تیشدا مه‌سئولی که‌رکوک بوو نه‌وه‌ کاک له‌تیف له‌ نیزیکه‌وه‌ بوو، نه‌من ههر وه‌کوو عه‌رم کردی ئیلا له‌ کۆبوونه‌وه‌کانی کۆمیته‌ی ناوه‌ندی یا خۆ نه‌گه‌ر کۆنفه‌رانسیک بایه‌ ده‌مدیت، یان خۆی کاغه‌زی ده‌نوسی له‌ حیزب له‌ بۆ مه‌کته‌بی سیاسی، من ده‌مخۆنده‌وه‌ و جوابه‌که‌م ده‌نوسیته‌ نه‌وه‌ی که‌ زۆرتر له‌ گه‌لی ژیا بێ له‌ ناو مه‌نته‌قه‌ی قه‌ره‌داغ و ناو جافه‌تی و ناوا له‌ گهل مه‌لا جه‌لیل و... کاک له‌تیف

زۆرتەر دەزانى و پىتکەوہ بوون.

عەلى: کاک شىخ لەتيف! کە يەکتىک لە دۆستە خوۆشەويستەکانى بووى، تکايە بفرەمبون کەى و لە کوێ مامۆستا زەبىحى تان ناسيوە؟

کاک شىخ لەتيف: من لە سالانى ١٩٥٨-١٩٥٩ مامۆستا عولەمام لە بەغدا ناسيوە. مامۆستا عولەما بە ھۆى بارەگای پارتى ديموکراتى کوردستان نەوساکە عىلاقەم زۆر لە گەلى بەتین بوو. مامۆستا لە سەرەتای ١٩٥٩ وە نەندامى ليترنەى تەحزىرى پارتىمان بوو. ئەو و مامۆستا عومەر دەبابە و کاک نورى شاوہيس لەو سالە دەھاتنە ھەولير سەرپەرشتى ئىنتەخاباتە مەحەليەکانيان دەکرد، دواى ئەوہى کە نيش و کار تەواو بوو ئىتمە ھەموومان نەندامانى کۆنگرە لە بەغدا لە موئتەمەر نامادە بووين و مامۆستا زەبىحى لەوێ ھەلبژێردرا بە نەندامى کۆمىتەى ناوہندى. دواى لە سالانى ١٩٦٠ کە ھەزەمان بەرەو ناخۆشى دەپۆيى (لە دەورى کەرىم قاسم دا بوو) سالى ٦١ ئىتمە چووينە دەرەوہ لە مەنتەقەى قەرەداغ بووين. لە سالى ٦٤ ئەویش ھاتە کەرکوک و ليتپرسراوى ناوچەى کەرکوک بوو چەند جارىک لە ناوچەى جەبارى و گەرمين و سەنگاو بە يەکەوہ لە گەل مامۆستادا کۆدەبووينەوہ چونکە مەسئولى لق بوو وە چەند لە ئىتمە لەو کاتەدا بە نيش و کارى پيشمەرگە ھەلدەستايين. من نەندامى کەرتى ٣ و ٤ بووم لە گەل مامۆستا کەمال موفتى دا، لە گەل مامۆستا عولەما ماوہيەکى زۆر بە يەکەوہ بووين. مامۆستا ئىنسانىتىکى خەباتکەر، ورد، تەنزیى، رىک و پىک، زۆر مەشھور بوو بەوہ کە دائىمەن خەرىکى ئەوہ بوو کە مالىەى حىزب بە ھىزبکا و پارە زۆر دەستى پىتوہ بگرئ، ھەتا پيشمەرگە زۆر گلەيان لى دەکرد، لە بەر ئەوہى وەکوو پىتويستە يارمەتيان نادەن. تەبەعن مەبەستى ئەو لە رووى دلسۆزىوہ بوو، يەعنى شتىک دارايى بۆ حىزب بەيەکەوہ بنئ.

دواى ئەوہ لە سالانى ١٩٧٠ کانيشدا ديسان ھەر لە بەغدا ماوہيەکى دوور و درىژ بە يەکەوہ بووين لە گەل مامۆستا عولەمادا. جارىکيان سەفەرى دەرەوہى دەکرد. من لە بىرمە ئىتمە کۆمەلتىک (لەو کاتەدا مامۆستا عەبدوللا وەزىرى دەولەت بوو) چووينە پىريوہە بۆ بەغدايە کە بىھيتىنەوہ، لەوانەى کە لە بىرمە لە گەلماندا بوون کاک نەحمەد

حمه‌ده‌مین دزه‌یی، مه‌جموعه‌یه‌ک له‌که‌وادیره‌کانی خو‌مان، لټپرس‌راوان، هه‌موو ناماده‌بوون. وا‌بوو له‌مه‌تار تو‌زیک ته‌نخیریان کرد دوايه له‌گه‌لی هاتینه‌وه و ناگاداریی مام‌وستا عه‌بدو‌للامان کرد و شتیکی وامان هه‌ست کرد که شتیکی هه‌یه ده‌یاره‌ی که بیگرن یا شتیکی وا. نه‌و شه‌وه مایه‌وه و مام‌وستا عه‌بدو‌للا دیسووی، بۆ به‌یانی مام‌وستا عوله‌ما گیرا، که گیرا ماوه‌یه‌ک له‌به‌ندیخانه مایه‌وه له‌به‌غدا هیچ که‌ستیکی خو‌ی نه‌کرده‌ساحیتی، جگه له‌مام‌وستا عه‌بدو‌للا زیاتر که زۆری پەرۆش بوو، یه‌قه‌ی کاربه‌ده‌ستانی ده‌گرت نه‌وه‌نده‌ی نه‌خایاند حه‌ولیدا له‌رتی مودیری نه‌منی عامه‌وه که مواجهه‌کی بۆ وه‌رگرن. نه‌منی نارده‌نه‌وئ، پاره‌شی دامی بۆ نه‌وه‌ی که ته‌نکید بکه‌ین که مام‌وستا ماوه. هه‌ر مام‌وستا عه‌بدو‌لا خه‌به‌ری منداله‌کانی ته‌میوری به‌ختیارشی دا که نه‌وانیش لایه‌نگری مام‌وستا عوله‌مایان زۆر ده‌کرد و حه‌ولیان ده‌دا که شتیکی بۆ بکه‌ن. ئیمه به‌هه‌موو لامان حه‌ولمان دا و نه‌تیجه‌مینان نارد بۆ نه‌منی عام. پاره‌که‌ی مام‌وستا عه‌بدو‌للام بۆ نارد، بۆ نه‌وه پاره‌ی پټ بگا و وه‌سلټیکمان بۆ بکا. داوام له‌مودیره‌که کرد (نه‌و پیاوه‌ی که چوومه لای مودیری شوعه‌ی سټیان پټ ده‌گوت) که وه‌سلټیکمان بۆ بټینټه‌وه که پاره‌که گه‌یشتوه یان نا؟ به‌سټی چوار سه‌عات مینان ته‌نخیر کرد، دیاربوو مام‌وستا له‌شو‌تټیکی دوور حه‌پس بوو که جوابه‌که‌یان بۆ هټینامه‌وه نوسیبسووی "ایستلمت" به‌عه‌ره‌بی، عه‌بدو‌له‌حمان ته‌وقیعی کرد بوو. من باوه‌رم نه‌ده‌کرد، نه‌وه‌ل پټیشانی مام‌وستا عه‌بدو‌للام دا، گووتی به‌لټی ته‌وقیعی خو‌یه‌تی و ئیمزای نه‌وه.

فه‌تره‌یه‌کی پټچوو مام‌وستا حه‌ولی دا له‌گه‌ل مودیری نه‌منی عام و وه‌زیری داخلیه که ده‌بټ چاره‌یه‌کی مام‌وستا زه‌بیحی بکه‌ن، نه‌قلیان کرد بۆ به‌ندیخانه‌ی فه‌زلییه که به‌ندیخانه‌یه‌ک بوو جیگای کۆمه‌له‌سیاسیه‌کان بوو.

بۆ نه‌وه‌ی که وا ئیمه خو‌مان دټنیا بټین له‌سیحه‌ت و له‌دیتنی، دیسان هه‌ر مام‌وستا عه‌بدو‌للا حه‌ولی دا مواجهه‌ی بۆ کرده‌وه و بۆ نه‌وه‌ل جار بۆ چاو پټیکه‌وتن من چووم. به‌داخه‌وه نه‌و براده‌ره زۆر دۆستانه‌ی مام‌وستا عوله‌ما که له‌به‌غدا بوون چه‌ند پارتیزه‌ر بوون! نه‌و مام‌وستایه‌ی که زۆری لټی نیزیک بوون هیچ که‌سیکیان نه‌یانده‌ویست نه‌لټی وه‌زور که‌ون نه‌هاتوو چۆشی بکه‌ن! یه‌که‌م جار نه‌وه‌ی که بۆ به‌تاقی کردنه‌وه مینان

نارد، چووم بېيىنىم وتەنگەر نەتىجە چى لىن بىن قەي ناكە خۇ ئىيمە لە ئەو زياتر نىن، من چووم بېيىنم زۆرى پىن خۇش بوو، گەلىق قىسەي خۇشى لە گەل كىردم، تەبعە نىش ھەر نەدرا بوو بە محكەمە تىتى گەياندەم كە ئەو رۆژەي گىراوہ چۆن گىراوہ، وام بۆ مامۆستا عەبدوللا نەقل كىرد: وتى من بەيانی لە مالىەكەي خۆم (شوقەيەكەي ھەبوو لە بەغدا جەدەدە) لەوئى بووم گوتى رەفلىق پشەدرى ھات بۆ لام گوتى: مامۆستا تۆيان دەوئى لە ئەمنى عام دەبىن بچىن بۆ ئەوئى. گوتەم خىترە؟! گوتى وەلاھى شتەكە ئەوہە و ناكىرئ لىتى دەرياز بى و تىتى گەيشتم و وتى مەسەلەكە گىرتە. كە بردوويانەتە ئەمنى عام، وتەم مامۆستا چىيان لىن پەرسى؟ وتى ئىستھامى من تۆھمەتى من ئەوہ بوو، بەوہيان تاوانبار كىردووم كە گۆيا لە گەل مام جەلال لە لوئيان چوومە سورىە. گوتەم باشە ولامت چى بوو؟ وتى وەلاھى من وتەم كابرايەكەي عىراقىم و جەوازىشم عىراقىيە من ئەنگەر چوومە سورىە ئەوہ پاسپۆرتەكەم ھىچى تىدا نىيە! وتى ئەوان دەيانزانى من بە نەوعىتكەي دى چوومە سورىە.

سەفەرەكەشى كىردبوو بەلام بە جەوازىتكەي دىكە بۆيان تەرتىب كىردبوو. عەلاكولى دوايە درا محكەمە و تەبەن حوكم درا. رۆژىگ مناسىبەيەكەي تەموز ھەبوو ئەحمەد ھەسەن بەكرى رەئىس جەمھورى عىراق لە گەل سەدام حوسىن ھاتنە لامان، مامۆستا عەبدوللا لە بەرچاوى سەدان كۆرە فەيلى نىشتەمان پەرورەيەخەي سەدام حوسىنى گرت و داواي لىن كىرد گوتى ئىيمە پىياوئىكى منازل، مامۆستايەكەي گەرە، خەباتكەرىكى كۆن كە كوردى عىراق و ئىران دەيناسن و ھەموولا خوشمان دەوئى دەبىن لە بۆمان بەردرى، ئەوئىش وتى سەبەرم لىن بگەرە. گوتى كەلكەي سەبەرى نىيە دەبىن چارەم لۆبەكەي و ھەعدەم بەدەيە! گوتى ئىنشالا، ئىنشالا! ئەمەن لە گەريان راوہستە بووم. سەدام ھەعدى دايە كە ئەوئىش ئەو دەم لە ھەپسەخانەي ئەبوغرىب بوو حوكم درا بوو بە دوو سال سى سال شىتكەي وا، ئىيمە چوونە سەردانى ئەو لە سەجنى ئەبوغرىب، گوتەم مامۆستا چت دەوئى؟ گوتى ھەزەم لە ياپراغى گەلا مېوہ، گوتەم بە سەر چاوا! ئەو ماوہەيەي لەوئى بوو ئىيمە كابرايەكەمان لا بوو زۆر ھەزى لە خواردن دەكرد ھەموو جارەن مەنچەلە چىشتەمان نىوہى لە رىيە دەخوارد، ناوى برايم خۇشناو بوو.

ئەو ماوه‌یه‌کی زۆر له‌وێ بوو به‌راستی مامۆستا عەبدوللا زۆری حەول بۆ دا که به‌رماندا دیسان خۆمان به‌ ئێشه‌که‌ی هه‌له‌ستاین و چەند که‌سیکی خۆیی به‌ تاییه‌تی مامۆستا عەبدوللا هێنایه‌ مالی خۆیان. له‌ مالی ئەوان میوان بوو حەتا زۆر له‌ دۆست و براده‌رانیش گوتیان ئەوه‌ بۆ مامۆستا موشکیله‌یه‌، کابرایه‌کی وه‌زیر بێ و مامۆستا عوله‌مای بێنێته‌ کن خۆی به‌لکی بپیته‌ عەزاب! گوتی نه‌دایه‌ و هه‌ر به‌ ده‌ستوری ئێران سه‌ماوه‌ریکی که‌وره‌یان بۆ دانا بوو هۆده‌یه‌کیان بۆ دروست کردبوو که‌ نه‌نگۆ پیتی ده‌لێن "وه‌تاغ" له‌وێ لیتی دانیشتبوو دیشله‌مه‌ی خۆی ده‌خوارد و ئەو خه‌لکه‌ی لێ کۆ ببۆوه‌.

دوای ماوه‌یه‌کی، زۆر به‌ ئیله‌خاچه‌وه‌ چۆوه‌ شوێنه‌که‌ی خۆی، له‌وێش چەند گێرو گرفتێکی له‌ گه‌ل چەند که‌سیکی دۆستی خۆی هه‌بوو، خیانه‌تیان لێ کردبوو. نه‌گه‌ر پارێه‌ک پولێک، شتیک، یان،... بووبێ له‌ شوێنیک لێیان شارده‌بۆوه‌، حەتا مامۆستا عەبدوللا خه‌ریک بوو کابرایه‌کی له‌ سه‌ر بکۆژێ، ئینجا ئیعترافی پێکرد که‌ ئەوه‌ پارهی مامۆستا عوله‌مای خواردوو و شتی خراپی کردوو و عه‌لاکولین! به‌و شتیه‌ له‌ گه‌ل مامۆستان رابوارد هه‌تا ئەم ناخرییه‌، ته‌بیعی خه‌ریکی ئەو کتیبانه‌ی خۆی بوو، ئەو کتیبانه‌ی ته‌بع کرد، به‌رگی یه‌که‌م و دووه‌میش ته‌بعه‌ن لامانه‌ و شتیکی چاک بوو باقیه‌که‌ی که‌ هه‌ر له‌ خانۆکه‌دا بوو ئەویش مامۆستا عەبدوللا زۆر حه‌ولیی دا له‌ رتی کاربه‌ده‌ستانه‌وه‌ که‌ وه‌ریی بگرتیه‌وه‌، وه‌عه‌دیشیان داینی...

مامۆستا عەبدوللا: نا درۆیان کرد!

شیخ له‌تێف: به‌لێ، پاشان مه‌سه‌له‌ی ئێران و وه‌زعی ئێران و باری سیاسی ئێران گۆراو و خومه‌ینی له‌ فه‌ره‌نساوه‌ وه‌رێ که‌وت بۆ ئەوێ. کوردانی به‌غدا هه‌موویان یه‌قه‌ی مامۆستا عوله‌مایان گرت، نه‌سه‌من قسه‌کانم له‌ بیر: ده‌یانگوت مامۆستا مویه‌پرێ مانه‌وه‌ت نه‌ماوه‌ له‌ به‌غدا!

مامۆستا عەبدوللا: نه‌رێ وه‌لا وایان ده‌گوت!

شیخ له‌تێف: هه‌موو جارێ یه‌قه‌یان ده‌گرت. جارێ له‌وانه‌ یه‌که‌م جار مامۆستا عەبدوللا ده‌عه‌وتێکی زۆر که‌وره‌ی له‌بۆ گرت. ته‌بعه‌ن با به‌کر ناغای پشده‌ری تیدا بوو، معاوونی عه‌ونی یوسف تیدا بوو، کۆمه‌لیک شه‌خسیات و براده‌رانی خۆمان، عه‌زیزی

شەمزىنى، كەمال موفتى و ئەوانەى كە لە بەغدا بوون پىساوانى ناودارى كورد، كۆتۈنەنە. ھەر يەكە رۆژىك مامۇستا عولەمايان دەعوەت دەكرد بەو حىسابەى كە مامۇستا بگەرئەنەو بۆ ئىران. بەپراستى مامۇستا عولەما زۆرى ھەزلى نەبوو، مەلا عەبدوللاش ئاگادارە.

مامۇستا عەبدوللا: پىتى خوش نەبوو.

شىخ لەتيف: لە بەر ئەوئ دەيگوت من ئەو برادەر و دۆستانەى كە ھەمبوون يا ئاوارەى ولاتانن يا تاق و لۆقىتيان ماون و زۆريان نەماون. ئەوئ كە ئىستا لە ساحەى كوردايەتەن لە گەل من دۆستايەتيان نىيە و ئەوئەندە خوشيان ناوئەم لە بەر ئەوئە من بېر و باوەپتىكى خۆم ھەيە و رەنگە بە كارەكانى وان رازى نەبم ھەزىشم زياتر لىترەيە دوايە فەرقى ئىران و عىراق نىيە، كوردستانى عىراق و ئىران بۆ من ھەر يەكە، ئەو ئىشەى كە لىترە دەيگەم ھەر عەينى ئىشەكەى ئەوديوە بە ھەر حال وازيان لى نەھىنا و مامۇستا عولەمايان خستە سەر ئەوئ كە بگەرئەنەو. ئىمە ھاتىنەو ھەولير، مامۇستا عەبدوللا كاك حىلمى شەرىفى لە گەل نارد بوو بۆ لای من، ھاتنە ئاوايى قەتەوئ من مالم لە دىتى قەتەوئ بوو لەوئ كاك حىلمى گەرايەو. مامۇستا لە لای ئىمە بوو ماوەى يەك دوو رۆژىك بە يەكەو ھەولير، سەرى چەند دۆستىكى خۆى دا يەك لەوان مەمەد مەلود ھەبوو كەبراىەكى بە ئەسل سابلاغى بوو.

مامۇستا عەبدوللا: مەم

شىخ لەتيف: مەم شاعىر بوو نووسەر بوو عەمرى خواى كردووە. لىترەش گوتى وەلاھى من پىتم خوشە ئەتۆ لە گەلم پىتى. من ھەستام بە ترومبىلى خۆم لە گەلى چوومە حدودى ئىران، حاجى عومەران، لە دىتى زىنوتى شىخى لە مالى شىخ مستەفای شىخ عوبىدەلا لىتيان مەوان بووین دوو شەو لەوئ مایەو. كاك شىخ مستەفا و مەجموعەيەكى زۆرىشمان لە گەلى چوونە پۆستى عەجەمان. حىزبى دىمۆكرات لە سەر كار بوو لەوئ بوون. ئىمە لە مەقەرى ئەوان لاماندا ئىحترامى مامۇستايان زۆر گرت لەوئ ناردیانە خانى، ترومبىلىكى بۆ بى و خەبەرى مەھاباد بدا. وتمان لە خزمەت دا بىيەن، وتى نا ھىچ پىتەست نەكا. بەپراستى لەوئ چەند رەسمىكى لە گەل گرتەن كە

روښت پری چاوی ناو بوو! زوړش مونه سیف بوو، زوړ ناره حهت بوو به گهړانه وی که ده چیته وه بو نه وی و نیمه به جی دلتی! عه لاکولی هه مووی ماچ کردن و خواحافیزی کرد. ماوه یه کی پتیچوو نه وان له وی به نیش و کار ته کلیفیان کرد و گهړایه وه عتراق. له گهړ ماو ستا عه بدوللا قسه مان کرد و گوتمان ده بوو ماو ستا عوله ما نه یه ته وه وا زووا! نه وه کوو موشکله به کی بو دروست کهن. عه لاکولی چهند جارتیک به نیش هاتوو چوی کرد. یهک جارتیک له و جاراندی ماو ستا عوله ما که له به غدا بوو یه گتیک له کار به ده ستانی حکومتی عتراق که مه شهوړه (بارزان تکریتی) به و ماو ستا عه بدوللایه ی گوتبوو که وه زیر بوو، گله یی و نا په زایی له ماو ستا عوله ما دهر بریو که مام جه لال ده بینتی و کار به ده ستانی دهر وه ده بینتی و نه و جه ماعه تانه ی له گهړ نه مان دؤست نه بوون! ماو ستا عه بدوللا دیفاعی کردبوو گوتبووی نه و پیاهه، پیایوکی مونا زبله، خه باتکه ره، نازانی له سر دوو په تک یاری بکا. ساحیبی مه وقیف و وه عده ی خو یه تی، نه وه ماو ستای نیمه یه و نیمه زوړ پتی رازین. گوتی وه لا عه لاکولی نیمه گله یان لیه "اذا تحب تگله گله" (نه گهر پتیخو شه پتی بلتی پتی بلتی).

من به ماو ستا عه بدوللام گوت نه مه خه تهرکی گه وړه بو نه و پیاهه په یدا ده کا به قه ناعه تی من سهری تیدا ده چتی پتی بلتی و نه کا هه تا سه فهریک له دهر وه له لهندهن هه مووم بو عومهر ده باب به گیراوه وتی: ماو ستا عوله ما پیایوکی فه قیره یاری به ناگر ده کا، تیدا ده چتی وه فیتعلن دوا ی نه وه ی که نیتر بزر بوو نیمه هیچی که ی لی نازانین وه نومید ده که ین نیشالا له شونیتکا شارد رابیته وه وهک نه و سیاسیانده ی که له عتراقدا وون بوون، زوړ که س هیه به پاش ده سال و پانزه سال ده بیندر تنه وه و سهر هه لدی تنه وه، موومکینیش ه مابتی وه نه گهر نه ش مابتی و سهری تی چووبتی به لای منه وه لیتره تی چووه نهک له نیران!

ماو ستا عه بدوللا: لیتره تیچوو بی یا له نیران قاسملو سهری تی بردا

نه من ههر له وه سهرم سوپ ده میتنی نه و پیاهه له گهر نه و جیهازه تابه تیکانی حکومت زوړ تیکهر بوو زوړیان خا تر ده گرت حه تا ناخر جار پر جیبیتیک که لاشینکوف به مه خزنه وه، به فیشه که وه پتیاندا نارد له بو عتیزه دین حوستینی! چوون له لای مهربوانتی

جهماعه تی قاسملو هاتن سیلاحه کانیان لڼ ستانډ بردیان. پاشان گوتی دامیانوه به لڼام که لاشینکو فینک و هیندیک مه خزنیان هدر خوارد، نینجا نه من پتیمگوت جاری دووهم که هاتوه زور پتیم ناخوش بوو گوتم ماموستا نه تولاو دتیوه نه تونیسهکت ده بی له گهر نه وانه نه من و لیره نیمه؟! خه بهر کهم له بو بنیره وه کوو مه سه له ی حامید بهگ، نه من جا نیتسالت بو ده کهم به بارزان، غهیری بارزان، ... نه تولاو ده بوو بیتته وه! دواپی نه من گله بی نه ووم لڼ کرد هتا قستیکی پتیمگوت که موسته مدی ده فته ری عیزه دین حوسینی یه! گوتم عه بیه له بو تو، نه تولاو بهیچی! نه و تیکوشه ره کونه ناخر مه لا عیزه دین چیه نه تو بهی نوتنه ری ده فته ری نه و بی! نیمه به ته مای نه و بووین لیته رش که رقیشت هدر وام پتیمگوت، گوتم ماموستا له وئ شتیک دروست که نه گهر نیمه ش لیمان قهوما یا حه زمان کرد بیتن نیلتحاقت پتیه بگین. که چی نه تو چوری بوو ته پیاوی عیزه دین! ناخر عیزه دین کتیه؟! ده بوو نیستا عیزه دین و هره قیتیکی پتیه به له مه کته بی تو له ده فته ری تو خه لک بیناسی! نا گوتی عه رزت ده کهم هاتنه وه کهم ناجوور بوو راسته ناجوورا گوتی مه سه له ی عیزه دین حوسینیش بلتیم چی؟! نه وانه نامه رد بوون یه عنی مه قسه دی دیموکرات بوو.

نه و ۲۱ ی مانگی نیسان بوو. لیره (هه ولیره) حه فله یهک بوو، نه و نه منی عام و شهاب و مه باب گرتیان نازانم به مونسبه تی چپی بوو؟ ده عوه تی منیان کرد بوو وه لاهی موته ره دیدیش بووم، نه و پتی گوتم بره، هاته نیره سی رورم پتچوو که چوومه وه زه بهیچی نه ما بوو! خه لک گوتیان له سه یانیان دیوه ...

عه لی: نه و سالی چهند بوو ماموستا؟

ماموستا عه بدوللا: سالی ۱۹۸۰ مانگی ۴ مانگی نیسانی سالی ۱۹۸۰

یه عنی به حیسانی خه لک ده بوو ۲۵ و ۲۶ ی نیسان له سه یانی دیترا بی. نه ووم نه زانی پاشی سال سوپاره بابه کری پشده ری وه کوو خه بهر تکی یه قین به منی گوت ماموستا زه بهیچی له نیران مرد و له کن هه زاری بووه، ته عزه شیان له که ره جی له بو داناوه! نه منیش گوتم کاکی خوم ماموستا زه بهیچی نه گهر له تارانن بایه نه گهر له که ره ج و مه ره ج بایه نیمه ده مانزانی، شتی وانیه و نه گوترا یه! نینجا هاته وه لیره که ری حه سه ن

به گی تازه هاتبووه (میرزا)، میرزام نارد گوتم میرزا که ریم هه تا کن عیزه دین حوسینی برۆ
 به قوربانتم، برۆ سؤراغیتی که نو زه بیحیم بزانه له بۆ ناکی! که ریم رۆبی، به ینیتی
 پیچوو هاته وه کاغه زتی که له بۆ هینا بووم کاغه زه کهش به خهت و نیمزایه که به عنی به
 شیوهی خهتی فارسی له جه لاله دین (شیخ جه لالی حوسینی) برای عیزه دینه وه هاتبوو.
 ده رۆی نوو پیساوه چوو تاران به قسچی و نه گه راوه ته وه، ده رۆی نوو سالی پاریش
 جارتیکی دیکه له به هاری سفه رتیکی وای کردوو. نینجا جه لال! خۆی زه بیچی به حسی
 جه لالی له بۆ ده کردم، ده یگوت: پیاو تکی به تونه، سهرو به ند به حسی جه لاله دینی به
 چی لۆ کردم، گوتی پیاو تکی زۆر مهردانه به — کو مامۆستا؟ گوتی له گه ل موخبرات
 (ناخر نه وانه هه موو له موخبرات شتیان وه رده گرت سیلاح، پاره ...) پیتی گوتون نیه
 خزمهتی نیه نا کهن خزمهتی خۆتان ده کهن! نیران دوژمنانه نیستا یارمهتی نیه ده کهن
 چونکی نیه دوژمنی دوژمنانین، گه وه خهتکی نه نگۆ له گه ل نیران ریک که ون نه که
 یارمه تیمان نادهن، هه زددیشان ده بن، به عنی حه لاله دین نه وه ای قسه له گه
 موخبرات کردیه! موخبرات کهش تا نیستا که نه من نازانم کتی بوون و ده چونه کن کتی؟
 هه بارزان گله به کهی کرد، بارزانیش خۆ من دیفاعم لێ کرد پاش نوو نه مده زانی نوو
 په یوهندی به کیوه هه به؟ چونکه من نوو خسوسیاتهم نه ده پرسی! پاشان ده ترسام رۆژیکی
 نیستمراز بیتی وه کوو به حیلمی گوت نه وهش به من بلتی! مه سه له ن گوتم نوو چیه له
 گه ل حیلمی مامۆستا؟! گوتی: کاکه حیلمی ده رۆی که نه تو شتی که بکهی ده بی من بزانه!
 ئی بۆ چی بزانی؟! نیه حیزب بووین نیلتزامان هه بوو به رامبه ریه کتری و به بی
 یه کترمان نه ده گرت نیستا نیه هه که سه سه ریه سه بۆ خۆی هه که سه که یفی خۆیه تی.
 له وهی ده ترسام! چونکه من گه لیکم خۆش ده ویت، نه مده ویت رۆژیک له
 رۆژان دری له من گه ردی بگری، ده نا نه منیش پتی رازی به بووم حه تا که هاته وه گوتم لۆ
 هاتیوه؟! گوتی عه رزت ده کهم ناجوور بوو هاته وه کهم، به لام نه وه هاتم! نهی دوا به
 جارتیکی تر هه هاته وه!

نهو پیاهه نه ده ترسا له موخبرات و شتی عیرا قی! دوا بی... کوپه نه من نیستاکهش
 تن نا کهم! وه ره لیک دهینه وه نوو پیاهه که نه وهنده جی کهی با وه پریان بی سیلاح و پاره ی

لە بۆ پىتدا بنىرن لە بۆ عىزەدەين حوسىنى بۆ دەبى بىگرن و بىگورن؟! ئەمن نازانم ھەرچى لە گەر زەبىحى كرايە شكم لەو نى قەتەن كە قاسملو لە گەرى كرد بى! نىنجا چ بە ئىرەى بە تەحويل دابى چ بە ئىران! وە بە قەناعەتى من باوەر ناکەم مرد بى! چونكە ناخر ئەوە چى کردیە؟! لۆ لۆ وای لى بکەن!!!

بەرى! جارىكى لە بەىروت ھاتەو لە كن مام جەلالى بوو يەك مانگى لە كن ھىرۆيە دانىشت. مام جەلال چووبو دەرەو لە سەر ئەو گرتیان وە شىخ جەبارەكەش تەخسىرى پىن نەدەكرد (جەبار و ستار و نىھاد)، ئەو ئەو ھايە،... ئەو بەلىتى گەرتىن! فەقەت ئەو پىاو وەكوو رەوشى شەخسى جارى ھەتا بەلىتى ئىنسانىكى لە خۆبوردو بوو، كورە جلكىكى جوانى لە بەر نەدەكرد، كە ئەندامى مەكتەبى سىياسى بوو پارەمان ھەبوو، لە حكومەت پارەمان وەرەگرت ھەسو مانگى من و ئەو دەچوون پارەكەمان دىنا، ئەى ئىمە ھەموو تەرمبىلمان ھەبوو، ھىمايەمان ھەبوو، خانىمان لە بۆ بەگى دەگىرا ئەو پىاو نە تەرمبىلى وىست، نە خانى! وەلا لە مالىكى بوو لە مالى كابرەيكى ئەرمەنى لەو كەمپى سارا لە ژىرەمىنى دا ھۆدەكى ھەبوو ئەمن دەچومە كنىي، تا رادەيك دوكتۆر مراد پىنى دەگوت مەرموزە!

عەلى: كام دوكتۆر مراد؟

مامۆستا عەبدوللا: ئەو دوكتۆر مرادەى كە خەلگى كرمانشان بوو كە فەوتائىشە، ئەودەم كە پىكەووە بوون دوكتۆر مراد دەىگوت: زەبىحى مەرموزە! مەرموزىكە چىيە؟ برادەرانى خوشمان وایان دەگوت، مەسەلەن زەبىحى ئەندامى مەكتەبى سىياسى حىزب بوو لەبۆ برادەرانى خۆى و رەفىقى خۆى كە ئەندامى سەرکردایەتى حىزب بوون مالى پىن نەزانن؟! پىتيان نەدەزانى! ئەمن پىم دەزانى، نازانم كىتى تر؟ ئەمن كەسم نەدى كە لە گەل خۆم لە مالى بى! دەچوو ھەر جىگایەك (ئىمە جىبىكى وەكىل لەتيف قۆزەمان بوو خراب بوو) دەچوو كە پارەى دەبرد لە بۆ پىشمەرگەكانى كەلار، ئەمن دەچووم لە گەلى، لە ئەمنى عام پارەكەمان وەرەگرت، جانتايەكى گەورە دینار، ھەر ئەمن لە گەلى دەبووم وەى دەزانى يەك فەوجى عەسكەر لە گەل! مادام ئەمنى لە گەل دەبوو ھىچ! جانتاكەمان ھەر لەوئى ھەلدەگرت دەماننا تەرمبىلكە سوار دەبوون دەھاتىنەو، دەچو

که لار و مه لاریش له گه‌لی ده‌چوم. له ره‌وشت و معانی نه‌و پیاوه تیتکۆشه‌ر بوو، کوردپه‌روه‌ر بوو، نه‌فکاری تاییه‌تی خۆی هه‌بوو له گه‌ل نه‌وه‌ش دا که لای چه‌پی پت خۆش بوو به‌لام هه‌موو چ شتی مه‌عه‌سکه‌ری نیشتراکی پت شتی قۆر بوو.

عه‌لی: چۆنی چاو له کوردایه‌تی ده‌کرد؟

مامۆستا عه‌بدوللا: نا! کوردایه‌تی! مامۆستا زه‌بیهی، کوردایه‌تی وه‌کوو هه‌ر کابرایه‌کی سوسیال دیمۆکرات ده‌ینۆڤێ مه‌سه‌له‌ی کورد وه‌ باوه‌پیشی وا بوو نه‌ک هه‌ر مه‌سه‌له‌ی کورد، هه‌موو مه‌سه‌له‌یه‌کی دنیا به‌ عه‌ق‌لی نینگلیس و به‌ پاره‌ی نه‌مریکا ده‌کړی! هه‌تا له سه‌ر نه‌وه‌ حیلمی و وان رکیان لێ ده‌بۆه! به‌لام ها نه‌و پیاوه بۆ خۆی نه‌وعی لیک‌دانه‌وی هه‌بوو، یانی وه‌ک پیاوێکی کلاسیک، مه‌سه‌له‌ن نه‌وی که سه‌دام گو‌تی: "خه‌للی هه‌سه" (که نه‌تۆکا‌ک شێخ له‌تیف بۆت گیتراوه) نه‌وی ته‌فسیر ده‌کا "خه‌لی یه‌سه" مانای چیه‌ و چ نییه‌؟! ئیمه‌ هیچ حیسابێکی له‌و قسانه‌ نا‌که‌ین نه‌و ده‌یکرد. که داده‌نیشتین ته‌حلیلاتی وه‌ک پیاوێکی که‌ون بوو. پیاوێکی وریا و باخه‌به‌ر بوو به‌ چاوی خۆم دیتم فه‌ره‌نسی قسه‌ی ده‌کرد له گه‌ل خه‌لکی، عه‌رزت ده‌که‌م ئینگلیسی ده‌زانی، عه‌ره‌بیشی ده‌زانی مه‌لایانه‌! عه‌ره‌بێکی قه‌واعیدی قسه‌ی ده‌کرد، عه‌رزت ده‌که‌م فارسیشی بۆ خۆتان ده‌زانن و تورکیشی ده‌زانی. هه‌زی به‌ سه‌فه‌ری ده‌ره‌وه ده‌کرد به‌چینه‌ ئوروپا و مو‌روپا. له‌ خۆی و له‌ به‌رگ و باخه‌لی خۆی و مالی خۆی زۆر سه‌خی ته‌بیعه‌ت بوو، به‌لام بۆ مالی حیزب هه‌تا بلتی ره‌زێل بوو. خه‌لکی گه‌لێکی لێ عاجز ده‌بوون له سه‌ر نه‌وه که مه‌سه‌له‌ن ئیمه‌ که ده‌چوینه به‌غدا بایه نه‌وه‌ندی نه‌ده‌دا به‌ من و عه‌لی عه‌سکه‌ری پتی به‌رتوه‌ بچین.

له‌ سالی ۱۹۶۵ نۆزه‌یه‌ک که حکومه‌ت ده‌هات مفاوه‌زه‌ بکا له گه‌ل مه‌لا مسته‌فا، له‌ پێشدا جاری زه‌بیه‌حیان دییبه‌ۆه، ناردیانه‌ کن براده‌ران. نه‌من له‌ که‌رکو‌ک بوخته‌فی بووم، هاتن پتیا‌ن گوتم که مامۆستا عوله‌مایان دیت له گه‌راج هاته‌ خوار له‌ برۆه‌جیل، چو که‌باب‌خانه‌ نانی خوارد و دوايه‌ رو‌یشت. کو‌ره‌ گوتم مامۆستا عوله‌ماتان دیت. مروا به‌ ناشکرا؟ گو‌تیا‌ن: نه‌ری وه‌لا! نه‌ی ده‌بوو باوه‌ر نه‌که‌م چون مامۆستا عوله‌ما مه‌رک‌وی حیزب بوو یانی مه‌کته‌بی سیاسی بوو له به‌غدايه‌ به‌ تا‌قی ته‌نیا به‌ ناشکرا له

کہرکووکتی ناسرایہ، مودہتیک مہسٹولی کہرکووک بوو، کوو نہوہ ہاتییہ؟!

چوومہ بہغدایہ، موجازہفہم کرد ہزانم چوونہ؟!

گوتی چووم عہدولہرحمان بہزازم دیتیہ و چووم بہ برادرانم گوتییہ، جا ہر نہوہش نہساسیک بوو کہ برادران ہلاتن لہ دۆلہ روقوہ و چوونہ سلہیانیتی و حیلمی چوونہ بہغدایہ، عہلی عہسکہری ہاتہ کن من لہ کہرکووکتی و مام جہلالیش ہر چو بہغدایہ۔ جا نہوہ نہتوہرہ موختہفی مال ویران کوو عہدولہرحمان بہزاز نہتو دیتتہوہ؟! کوو چووی؟! کوو ہاتییہ؟! دواۓ نہوہ فترہش کہ دہلیم مہرکہزی حیزب بوو کاغہزی لہ بۆ من ناردہبوو کہ دہلن: نہگہر ہاتی بہ واسیتہی عہدوللا شلیتر پدیوہندیم پیوہ بگرہ، سہیرہ وہلا...!

مہعنہویاتیککی بہرزی ہہبوو، حہتا بہ من گوتیان بچووہ کہرکووک، زۆرم پیناخوش بوو لہ بہر خاتری زہیبیحی چووم، چون کہ من دہزانم لہ کہرکووک چم بہ سہر دی، شاریکی وا خراب، کہسی لتی ناناسم، خۆم بِن قوتار ناکرتی، لیترہ تووشی پۆلیس بووم بہ دہمانچہ و شہرہ دہمانچہ قوتار بووم! لہ کہرکووک لہ سایہی بہعسیان نہبا دہنا من نہ دہزیام، کہ دیقہتم دایہ گوتم: مامۆستا عولہما نہگہر نیستا نہچم ٹیشہکہ لہ سہرمان دا دہشکتی، وہ کہی برادران لہو دیوی ہاتنہوہ ہیندہ دہلن، نہتۆ لہ پیش ہہمویان دہلنی جا من چ بلتیم، مہلا عہدوللا لہوئی بوو ٹویش بہ قسہی نہدہکردم، لہ بۆیہ من بہ قسہت دہکہم ودہچمہ کہرکووکتی!

عہلی: مامۆستا ہہروہک دہزانن زہیبیحی لہ دواۓ کۆماری کوردستان (لہ سالی ۱۹۴۷) ہات بۆ عیتراق و ہات بۆ کوردستان و سیتہک و... نہوہ سہردہمہش و دواۓ نہوہش کوردی ٹیران وک جہماعہتی حیزبی دیمۆکرات و... لیترہ بوون، چۆن بوو کہ زہیبیحی زۆرتہر تیکلاوی کوردی گہرمیان بوو یانی ٹیوہ؟

مامۆستا عہدوللا: مامۆستا عولہما لہ پیش ہہموو کہس دا ہاتہ لای شیخ لہتیف بہرہحمہت بتی، دہستی پتیکرد لہوئی ماوہیہکی زۆر لہوئی بوو حہتا سہیتہرہی لہ سہر شیخ لہتیف ہہبوو! بۆ خۆی قسہی لہ بۆ من دہکرد، پاشان نازانم جینی بئی تہنگ بوو، لہتیفیش حکومہت لیتی لہ ہہنچہت بوو، ناردییہ کلییہ (گونڈیک ہدیہ لہ لای

تا ونجی) لای شیخ حه‌مه سالح، نهو شتیخ حه‌مه سالحه گه یاندی به‌غدایه.

عه‌لی: وه‌ک لاجینی سیاسی وه یا وه‌ک چی؟

ماموستا عه‌بدوللا: نه‌خیر هه‌ر به... هاته وی حکومت گۆیا یه‌عنی نیقامه‌ی بده‌نی. نیقامه‌که‌یان نه‌دایه‌ بردیان بۆ ناسریه. له ناسریه جه‌به و عه‌با و مه‌بای له سه‌ری نا هه‌لات هاته‌وه به‌غدایه! له به‌غدایه گوتیان ته‌حویلی ئیتران دراوه له قه‌سری شیرین. له قه‌سری شیرین کوبخایه‌ک یان موختاریک له ده‌ست پۆلیسان رزگاری ده‌کا ده‌چینه تاران، له وینه‌ره‌ی کوردیکی دیتبۆه نایبه له پارلمان، پتی گوتیه ده‌توانی چاره سه‌ری وه‌زعی من بکه‌ی؟ پتی گوتی نه‌خیر ناتوانم چاره سه‌رت بکه‌م. ریک گه‌راپۆه مالی نهو موختاره‌ی که نهو له ده‌ستی پۆلیسانی هینابوو ده‌ری.

عه‌لی: نه‌وه سالی ۵۰ کان بوو یا چی؟

ماموستا عه‌بدوللا: ۵۰ ره‌نگه ۴۹ (زایینی) یی. جا گوتی گه‌رامه‌وه نهو ماله موختاره‌ی قه‌سری شیرین، له‌وی نهو ره‌وانه‌ی به‌غدا‌ی کردمه‌وه، ئینجا هات، کوره سه‌یره نه‌م پیاوه! چوه لای عه‌بدوللا بوو به کاتیب...

عه‌لی: مه‌به‌ست که‌واکه‌؟

ماموستا عه‌بدوللا: نا! نا! نهو نه‌حمه‌د که‌واکه‌ مه‌سه‌وره جا نهو نه‌حمه‌ براده‌ری نهو بوو، حه‌تا لی‌ره ئیمه به ته‌کلیفی ماموستا عه‌له‌ما ده‌فته‌ر نفوسمان بۆ ده‌رکرد له هه‌ولێر کردمانه عیراقی، نه‌ویش و عه‌بدوللا شلی‌ریش. عه‌رزت ده‌که‌م نهو عه‌بدوللا‌یه، عه‌بدوللا شه‌ریفه نادى "لیلى" ی هه‌بوو یانی مه‌له‌های هه‌بوو، با‌ری هه‌بوو، زه‌بیجی کاتیب بوو، جیتی با‌وه‌ری بوو حیسابی له بۆ را‌ده‌گرت، پاشان له‌وی چوه سوریه کن مالی به‌درخانیه‌کان هه‌تا ۵۹ که هاته‌وه ده‌ستی دا نهو حیزبایه‌تییه له گه‌ل ئیمه. نا‌ئیم له هه‌موومان موته‌فیقتر بوو فه‌قه‌ت یه‌ک یه‌ک وه‌لا چیش تا‌قمان له‌وی به قاییل تر و لی‌زان‌تریش نه‌بووین، له ته‌نزیم باشی ده‌زانی، له سی‌اسه‌تیش ده‌یزانی، فه‌قه‌ت کلاسیکی بوو ئیستا به... ایه ئی‌ره که‌س پتی رازی نه‌ده‌بوو به ته‌حلیلات و شتی زه‌بیجی، عه‌رزت ده‌که‌م مه‌لا مه‌سته‌ناش زۆری خۆش ده‌ویست لی‌ره، هه‌تا خیلافه‌که نه‌بوو له گه‌ل مه‌لا مه‌سته‌فا، مه‌لا مه‌سته‌فا زه‌بیجی خۆش ده‌ویست بۆ نه‌وه‌یکه له ئیتران له

کۆماری کوردستان لهوئ بوو. ههتا بۆچی پێمان وت "عوله‌ما" به‌عه‌زه ته‌حلیلاتیک و شتیکی هه‌بوو له لیژنه‌ی مه‌رکه‌زی له بیرم نه‌مایه حادیه‌که، وه‌لاهی کاک برایم نه‌حه‌ده ناوی لی نابوو، گوته‌ی کاکه‌ عوله‌مایه، عوله‌ما! عاله‌ هه‌مووش ده‌زانێ و... نه‌و عوله‌مایه له‌وترا هات.

عہلی: نہو نازنیوہ ماموستا برایم نہحمد پتی دابو؟

ماموستا عهبدوڻلا: نهرئ وٺا ماموستا ٻرايم ته حمده پئي وٽيو، جا نه گهر ديت ليشي پيرسه. بهلئ ته نه و فترهيهش ته مه سئول بو له وهختي شوڙشي نه يلول له ههر کوئ با خه لک داد بو له دهستي، زهبت و ره بتيکي هه بوو، عوله ما ديکتا توڙه، عوله ما وايه... شان به شاني نه وهش نه وهنده ٽينسان ٽيکي به وهفا بوو نه گهر که سي چي چاکی تيدا بابه واي خوش دهويست که خوشي دهويست ٽيتر وه فاي زه بيحي وه که سي ديکه نه بوو نه و مه لا عهبدوڻلا جوتياران يان پٽيان ده گوت مه لا عهولا گچگه، چون دوو مه لا عهبدوڻلا هه بوو له که رکوک، کوڙيکي زور نازا و چالاک بوو حيز بابه تي چاک ده گرد، نه وهنده ي خوش دهويست نه و پياوه که حه تا ٽيستا له کتپه که ي و له قاموسه که ي باسي کرد بيه! پياويکي ناوا به وهفا، بهرد و تهر ازو که ش ههر تيکوڙشان بوو وشتي ديکه نه بوو، ياني تو بلتي زه بيحي چاوي له چي کابرايه ک، کادريکي حيز ب بوو بئ؟! شتي شه خسي؟! قه تعه ن! ٽيلا نه وه ي که تيکوڙشان و خه بات! نه وها بوو ههر بيريشي لي نه کرده وه که روڙي ڙن بيئي وه يا خو مال و منالي هه بئ وه حه تا پيشتر يش گوتم حه تا حيمايه شي قه بول نه ده گرد دنا معاشي بوو و پاره و پوليشمان هه بوو.

عەلى: مامۇستا وەك دەزانن زەببىحى بارى سىياسى بوو، بارى ئەدەبىشى ھەبوو،

تۆيىتۈايە زۆرتر سىياسى بۈۈ يا ئەدىب؟

مامۆستا عەبدوللا: سیاسى بوو كاكە، ئەو وەك ئەدىب قابىلىيەتى ئەدىبى تىدا بوو، بەلام نەبرىست و ئىستفادەى لى نەكرد. لە غەبرى رەدى كۆزمۆيۆلىتى شتىكى نەنوسى، ئىمە شتىكىمان لى نەدىت بنووستى لە غەبرى تەقارىرى حىزب و قاموسەكە، ئا قاموسەكەش ئىشى لە گەل دەكرد دادەنىشتىن لە مالى، لە پەر دەتدى قسەيەك دەكرا، ئەها! دىگوت چى؟ دەنىوسى!

عه‌لی: که‌ی زۆرتەر هێزی خسته سهر قاموسه‌که‌ی ؟

مامۆستا عه‌بدوللا: نه‌و سالانی به‌غدایه، ناخری.

عه‌لی: که‌ گیرا؟

مامۆستا عه‌بدوللا: نا پێش گیرانی، چونکی که‌ هاته‌وه‌ له‌ حه‌پسخانه‌ مامۆستا عوله‌ما جانتایه‌کی دابوو به‌ حاجی گچ‌گه‌، ٤٠٠٠ دیناری پاره‌ تێدا بوو، ٤٠٠٠ دیناره‌که‌یان لێ دزی، جانتا که‌یان بۆ هێناوه‌، هاته‌ کن من گوتی ناوایان لێ کردووم، چم نه‌مایه‌، چوومه‌ زعفرانییه‌ گوتم ده‌تان گوژم، وه‌لا وه‌ بیلاوته‌ لاهی له‌ سهر زه‌بیحی چما ده‌تان گوژم! زاویه‌کیان هه‌بوو عه‌سکه‌ر بوو، عه‌ره‌ب بوو، نازانم چ بوو له‌ گه‌ل ژنه‌که‌ی ناوی قه‌مه‌ر بوو وه‌لا هاتن به‌ رجا و تکا ٢٥٠٠ دیناریان دایه‌، ١٥٠٠ی ئێستاش مایه‌ و ئێستاش وه‌رقه‌ی هه‌ر له‌ لای منه‌، له‌ دوایی دا حاجی که‌ له‌ ده‌فته‌ریکی منالانه‌ دا هه‌مووی نه‌وه‌ کاغه‌زه‌ بۆ من، باسی نه‌وه‌ ده‌کا که‌ زه‌بیحی نه‌و قاموسه‌ی که‌ ئێستا وا به‌ ته‌مایه‌ ته‌بعی بکا هه‌مووی نه‌من فیشه‌کانم دروست کردیه‌، نه‌من وام کردیه‌ و وام کردیه‌ و... ویش ده‌چوو چون حاجی له‌ ته‌بع زۆر شتی ده‌زانی، هه‌موو جارێ له‌ زه‌مانی حیزبیتیدا مه‌ته‌به‌عی ده‌ستیان دروست ده‌کرد، ده‌یان هێنا، ناسن و حروف و مروفیان له‌ حیمیان ده‌کرد و ده‌چنی و شتیان پێ ته‌بع ده‌کرد! حاجی وه‌ک کوته‌کی ده‌ستی وابوو له‌ به‌رده‌ستی دا بوو.

عه‌لی: تۆ مه‌به‌ستت کاک محهمه‌دی شاه‌په‌سهنده‌؟

مامۆستا عه‌بدوللا: نه‌م ده‌زانی، یه‌کی کوته‌که‌یه‌!

عه‌لی: به‌لێ نه‌وه‌ خه‌لکی سابلایه‌ و له‌ زه‌مانی کۆمار له‌ چاپخانه‌ نیشی ده‌کرد.

مامۆستا عه‌بدوللا: جا نه‌وه‌ ناوا بوو، نه‌و پیاوه‌ به‌وه‌فا بوو له‌ گه‌ل نه‌وه‌ش

که‌ ناوایان لێ کردبوو هێشتا نه‌گه‌ر باست ده‌کرد قه‌لس ده‌بوو! من به‌حسم بۆ ده‌کرد

ده‌مگوت نه‌وه‌ زه‌خت لێ کردنه‌ و زولمه‌، نازانم خو‌شی ده‌ویست.

عه‌لی: سالی ١٣٤٦ی لای خۆمان ده‌یه‌ته‌ ١٩٦٧ی زایینی جم و جۆلنیک له‌ ناو

کوردستانی ئێران و حیزبی دیمۆکراتی کوردستانی ئێران پێک هات جه‌ماعه‌تیک به‌ بێ

رای نه‌حمه‌د توفیق له‌ حیزب شه‌ری چه‌کدارانه‌یان کرد وه‌ک کاک سوله‌یمانی مو‌عینی و

سمایلی شەریف زادە و مەلا ناوارە ... مەلا مستەفاش دژایەتى دەکردن، زەبىحى لە سەر ئەو بۆچوونى یان مەوقىفى چۆن بوو؟

مامۆستا عەبدوللا: کاکە ئەوەڵ جار ھەموویان پتیکەوہ بوون، ئیمە رقمان لە ھەموان دەبۆو، سولەیمانى موعینى کە پتییان دەگوت فایق، عەبدوللا ئیسحاقى کە پتییان دەگوت ئەحمەد تۆفیق، ئەوہى کوژرا لە سولەیمانیہ ناویى چ بوو؟ ئا قادر شەریف، دواى فایق (سولەیمانى موعینى) ھەلۆستى باش بوو، بەلام زەبىحى ئەوانى تری خوش نەدەویست، بەو دوايەش لە گەڵ ھێمنەکەش لە ماری ئیمە دۆستایەتیکەیان نوێ کردەوہ، دەنا ھەتا ئەوانیشى خوش نەدەویست، زۆر سەیرە دەیگوت بلەن! جا خو ئەوہش ھەيە ئیمە مەسیرمان یەکە کۆردى ئیترە و ئەودىو ھەمووی یەکە، وەلا بە گلیش نالیم، با گلیش بى ئەشەدویلا لە زەبىحى بەولاوہ ھیچیان لە گەڵ ئیمە ئاوا تیکلاو نەبوون، ھەر چەندى ئیمە ئەوئەندەمان خوش دەویست ئەوان لە گەلمان تیکەلاو نەبوون، ئەحمەد تۆفیق ھەر بە راشکاوى دژى حیزبەکەى ئیمە بوو، پاشان لە بەغدا بوو یارمەتیشم دا کە گیرا چووشم بۆ لای، بەلام فایدەى نەبوو.

عەلى: کوشتیان وە نەبوو؟

مامۆستا عەبدوللا: بەلى، ناظم گزار کوشتى، فەوتاندی.

مامۆستا زەبىحى لەو ناخبرانە لە گەڵ پەناھیان تیکەلاوى دەکرد پاشان وازی لەویش ھێنا، پەناھیان ھەبوو فارس بوو، تورک بوو ھەر خەریکی زیندوو کردنەوہى شتى تورکی و ئێرانى و شتى ئاوا بوو. لە زەمانىکی رادیویەک ھەبوو قسەى دەکرد دژى ئێران و مامۆستا عولما دەچوو پتیموایە بۆ خوێ قسەى نەدەکرد بەلام شتى بۆ دەنووسین، ئا خالت دەست بە تال نەبوو، ئەو موددەتەى لە بەغدايە بووین قەت دەست بە تال نەبوو. ھەر ئەو شتە سوپ ھینەرە، ئەو پیاوہ ھەتا دەیانبردە جىگای زۆر سەرى، کوپە لە کوللییەى ئەمنى قەومى مەحازەرەى دەدا، شتى دەنووسی، دەھات مەحازەرەکەى نیشانى من دەدا جارى وا بوو دەمگوت مامۆستا عولما ئەوہى لا بە لیت دەکەونە شکوہ ئەوہ بەعسین ئەمن دەیان ناسم!

ئەو جار وەختیک پەیانى نادار بوو، ئیمە ھەلوەشاینەوہ (لەشکرەکەمان). ئەو

ئیرانیانه‌ی که له که‌لمان بوون به نیتیفاق له گه‌ل حکومت گوتمان با مامۆستا زه‌بیجی بهو ئیتعتباره‌ی که ئیرانییه به‌ئو مه‌سئولیان بی. له سه‌ی سایقیان دانابوون هه‌موو سه‌ری مانگان ده‌چوو پاره‌ی ده‌دانی و ده‌چوو سه‌ری لی ده‌دان. پاشان ئه‌و شیخ جه‌باره که‌ران بابگاوه که پاشان تۆبی لیتی خویند و ده‌ی ده‌ی، ده‌ی ده‌ی مشاغه‌به‌ی کرد و تا له ده‌ستیان ده‌ره‌یتنا، دایانه ده‌ست نه‌و، نه‌و به جارتیک هه‌موویانی ده‌ر کردن، نه‌و حامید به‌گه‌یان هیتنا له سامه‌ریان دانا، هیتدیکیان برده رومادی، نازانم هیتدیکیان کوشتن، نه‌و جار که نه‌وه‌یان لی هه‌ستانده‌وه دایانه شیخ جه‌بار، له گه‌ل نه‌و په‌ناهیانه که‌وت و له گه‌ل ئیزاعه‌که و شتی وایان هه‌بوو هه‌تا ناخر رۆژیش عه‌لاقه‌دار بوو له گه‌لیان به‌لام فه‌قه‌ت هه‌ر کورد بوو، هه‌ر کوردایه‌تیشی ده‌کرد، به حیسابی خۆی نه‌وانه‌ی فیتر ده‌کرد بۆ کوردایه‌تی، ناخر عه‌رزت ناکه‌م نه‌و عالمیکی سه‌یری بوو، نه‌وانه‌ی ئیستقرار ده‌کرد وفتری ده‌کردن له بۆ کوردایه‌تی، هه‌ر واشی کرد!

به حیساب لیره سیلاح و میلاحی له‌وانه وه‌رده‌گرت ده‌بیرد بۆ عیژه‌دین و دوایی له گه‌ل مام جه‌لال خه‌ریکی شتی دیبکه ده‌بوو، هه‌ر له‌و شته‌دا تیدداچوو. جا بۆ ئیمه که نه‌و براده‌رمان بوو، براده‌ری راستیمان بوو وه بۆ تۆش که خالت بوو جیی شافه‌خر و شانازییه، نه‌وه‌نده لاپه‌ره‌ی ژیا‌نی نه‌و پیاوه پا‌قژ بوو، له کوردایه‌تی دا نه‌وه‌نده بیتگرد بوو هه‌ر ده‌بی شانازی پتوه بکه‌ی، خه‌لکی دیکه پیاوی خراپ و ناحه‌ز رهنه‌گه سه‌د شتی بلتین، به‌لام وه‌لاهی قه‌ناعه‌تی ویجدانیم وایه، که نه‌و پیاوه له کورد زیاتر هه‌ر خزمه‌تکاری کورد بوو! رهنه‌گه به خراپ چووبی وه‌کوو عه‌رزت ده‌که‌م، ده‌لیم نه‌و پیاوه ته‌حلیلاتی کلاسیکی هه‌بوو ئی نه‌و زه‌مانه‌ی نه‌بوو هه‌تا نووسینیش، نووسینی ده‌تگوت مه‌لایه، مه‌لای مزگفتیه! نه‌و عه‌ره‌بیتی له کئی فیتر بیوو؟! خویند بووی له لای فه‌قییان؟

عه‌لی: زۆرتر هه‌ر خۆی فیتری بیوو، نه‌و سه‌رده‌م له مه‌کته‌بیش وه‌ک دروسی ره‌ئیس‌ی عه‌ره‌بیان ده‌خویند.

مامۆستا عه‌ه‌دوللا: من باوه‌رم نه‌ده‌کرد که فه‌ره‌نسی بزانی تا هیتن، که‌چیکی فه‌ره‌نسی میوانی نه‌و بوو! بۆ به‌ده‌ختی که‌چی فه‌ره‌نسی هاتییه، میوانی نه‌و که‌لاکه بی! ناخر! نه‌و که‌چه له سۆربۆن ده‌یخویند له به‌شی کوردی، نه‌سه‌مه‌رتیک بوو، جا من نازانم

فەرەنسى ئەسمەريان ھەيدە؟

عەلى: بەلتى ھەيانە.

مامۇستا عەبدوللا: ئەو ھاتتە مالى ئىمە دەعوەتقان كەردن، ھىتمەن و كچە و مامۇستا زەبىيى و ئەمەن، يەككى دىكەمان لە گەل نەبوو، لە ھەدىقە لىتى دانىشتىبووين وەلاھى بە فەرەنسى قەسە لە گەل دەكرد لە گەل كچە، ئەو ھەينە باوەرم كەرد كە فەرەنسى دەزانى، بە فەرەنسى قەسە لە گەل دەكرد، زۆر رىك و پىك!

عەلى: خۆم لىم بىستووہ بۆ نووسىنى قاموس لە لاروسى فەرەنسى كەلكى وەرگرتووہ.

مامۇستا عەبدوللا: پىاوہەكە زىرەك بوو، مەسەلەن دەھات بەھسى ئەمواجى مەھموولە و سىمى لاستىقى و تەلەيفون و شتى واى دەكرد، مەسەلەن سايكرۆفون... تەلەيفونىك، نوۋە سىترىكە... ھەستى لى راگرى... بۆلە بۆلىك... وەكى گرامافونىكى قورمىشى كەم بوويتتووہ عوم... عوم... ئەو ھە قەسە دەكرد بۆى تەفسىر دەكردم و تىشى دەگەشتىم! كە ئەو چۆن ئەو ھە ئەو دەنگە بار دەكردى و سوار دەكرى و... ئەمواجى مەھموولە و... جا ئەو جىيازە ئىستىخبارى دەكا و جۆى دەكاتووہ ئەو لاو ئەو لای لى دەكاو... ئەو ھە قەسە دەكرد، كۆرە ھەتا دەستى كىمىيا و شتى واشى ھەبوو، ئەمەن دەرتەم دوور نىيە ئەو پىاوہ خەرىكى بەعزە تىجاروونىك كە جاران باسيان دەكرد چۆن زىرى دروست دەكەن، رەنگە ئەوانەشى كەرد بى! پىاوونىكى خۆش و ھەتا بەلتى ئەخلاق بەرز، بەو ھەفا و راست بىژ و دەست پاك بوو، كۆرەپەرورە و نىشتەمان پەرورە و نىشتەمان پەرورە چاك، بەلام كاكە بە ھەراى بە ھەراى لە گەل برادەرانى ئەودىو ئىنسجامى نەدەكرد.

عەلى: باشە ئەو نىزاعەى، ھەر وەك جەنابىشت فەرمووت ھەر بووئەتى لە گەل ھىزى دىمۆكرات لە كۆنەوہ، لەو ئاخىرەنەش لە گەل قاسملو و جەماعەتەكەى، ئەو لە چىنە سەرچاوەى دەگرت؟ نایا لە كۆنەوہ بوو، پەيوەندى بە زەمانى ژ . ك وە ھەيدە وەيان چى بوو؟

مامۇستا عەبدوللا: ئەو ئىنسجامەى ئەو لە گەل ئىمەى كەردبوو، ئەو پىاوہ ئەو نەبوو كە بەلتى لە گەل خەلك نازى، ئىنسجامىكى واى لە گەل ئىمە كەردبوو ھەر.

ده تگوت خه لکی نیره یه! نازانم سه بهب چ بوو، نه ووم لی نه پرسویه، خوشی نه ده ویست! شیخ له تیف: وه لاهی من بهش به حالی خوم زوری له گه ل دانیشستوم، به نیسبهت برادرانی نه و دیو علاقاتی له گه لیان سارد بوو و خوشی نه ده ویست و باسی ده کردن و ده یگوت ئی نه وه نین که بتوانن شتیگ بۆ میلله تی کورد بکن، زیاتریش نه و خه ریکی مه سه له ی قامووس و نووسین و خویندن و مه سه له ی لوغوی و نه و شتانه بوو، نه وه ش ته بیعی بوو زنده کی کورادیه تیشی هه ر له گه ل خومان بوو نه ک برادرانی نه و دیو، هه تا برادره ی شه خشی نه بوو، له گه ل چه ند که سیتی که دابه رابون له حیزی دیمۆکرات وه ک عه بدوللا شلیتر و مه جموعه خه لکتیکی تر علاقاتیکی هه بوو.

مامۆستا عه بدوللا: له گه ل نه ویش له و ناخریانه تیکی دابوو.

شیخ له تیف: مامۆستا عوله ما وه ک نینسانیکی کورد په روه ر و نیشتمان په روه ر، ریک و پتیک و رۆشنبیر وای به باش ده زانی له گه ل نه و برادرانه ی که واه سه رکرادیه تی پارتی دیمۆکراتی کوردستان بوون وه ک مامۆستا برابیم نه حمه د و مام جه لال و نه و مه جموعانه بیت، نه وه ی به باشتر ده زانی له هه موو جیگا یه ک نینسجامی له گه لیان هه بوو، گوئیان بۆ قسه کانی ده گرت و باوه ریشیان زۆر پتی هه بوو، خاسه تن به تحلیلاتی که مامۆستا عه بدوللا باسی کرد، پتیان ده گوت "عوله ما" مه شه وور بوو.

ماوه یه کی زۆریش له شار و له نیختیفا زۆر ناجیج بوو له نیش و کاری خۆی، که هاته ده ریش له نیش و کاری پتیشمه رگه دا ته داخولی ده کرد، مه سه له ن له نیش و کاری پتیشمه رگه ی ناوشار و....

له وه زیاتریش عیلاقاتی له گه ل بنه ماله گه و ره کانی کورد زۆر به قوه ت بوو، مه سه له ن له عیراق له گه ل مالی شیخ مه حموود عیلاقی یه کجار به قوه ته ی بوو، شه خسی شیخ مه حموود زۆری خوش ده ویست له لای شیخ ژیا بوو، له گه ل شیخ له تیفی کورپی عیلاقی یه کجار زۆر باش بوو، زۆر جار نيمه ی له گه ل خۆی ده برد که شیخ له تیف نه خوش ده که وت، ده هاته به غدایه له خه سه خانه ی "راهیبان" نوستبوو، نه غله بی ئیواران نيمه ی ده برد له گه ل شیخ سوچه ته ی یه کجار خوشیان ده کرد. له گه ل شیخ له تیفی ره حمه تی له سیته ک ژیا بوو. له گه ل نه و کورده ناوارانه ی سوریه و... به درخانه کان عیلاقی زۆر

باش بوو، باسى ئەو بنەمالانەى سورىاي زۆر بۆ دەکردىن، پىاوتىكى ھەتا بەلنى ماقول و خۆلتەواھ، پىاوتىكى بىن فر و قىل بوو، ھەزى لە رەفقاھەتى پىاوى ساختەچى و درۆزن و شتى وا نەدەکرد، سىاسى ئەو زەمانە نەبوو، سىاسى ھەقتىكى دى بوو، ئى پىشتەر بوو. جگە لەو ھەش ئەمن شتتىكى دى مامۆستا عولەمام دپتەو ھەبىر: لە کۆنگرەى کەلاردا خەلکتىكى زۆرى لى بوو لە سالى ١٩٦٧، ئەو کاتە مەسئولى بادىنان بوو، لە گەل مەجموعە خەلکتىكى ھاتە ھەولتەر، لىرە مەيوانى کاک ئەحمەد مەحمەدەمىن دزەبى بوو گوتى ھەز دەگەم ھەمومەن پىتکەو ھەبچىن، ئىمەش جەمەتەتى ھەولتەر لە گەلى چوونە کەلار لە بەر زۆرى خەلکە کە تەبەئەن کەلار دپتەو ھەبىر و لادپتەو و مەقەرەتى خەزىش لەوتە، دابەشيان کردىن، ئەمن و مامۆستا عولەما و کاک ئەحمەد مەحمەدەمىن دزەبى ھەبەر مالى عەلى سەلیم بەگ کەوتىن کە پىاوتىكى ناودار و موختەرەمى پارتىمان بوو ئەو ساوھەبەى کۆنگەرە لەوتى بوون، لە ناو مۆتتەمەرىش دا دەورتىكى زۆرى بە خاسەتن لە سەر مەسەلەى مەنھج و نىزام و گۆرپىن و... ھەبوو نارای زۆر ماقولتە ھەبوو، شتى تازەى تەرح دەکرد زۆر رىک و پىتک يە عەنى بەرپاستى سەرنجى خەلکە کەى رادەگىشا و لە ئىنتخابا تىشدا کابراھەى خەلکى لای ئىمە نەبوو بەلام زۆرەى دەنگە کەى ھەردەگرت. مامۆستا عولەما ئەو ھابو ھەکوو کوردپىكى رۆشنىر فەرقى بە کوردى عىراق و ئىران و سوریا و تورکيا نەدەکرد، بەلام لە بەر ئەو ھەى کە بە ناوارەبى لەوتە ھاتبو ئەو ولاتە، لىرە حاوا بۆو لە گەل ئەو برادەرە رىک کەوتبوو، ئىرەى لە ھەموو شوپىتک بە لاو ھۆشتەر و پەسەندتر بوو.

عەلى: پىتوايە ھەک بىرى کوردایەتى، کوردستانى ھەک يەک کوردستان چا و لى

دەکرد؟

شىخ لەتەف: بەلئى! ھەمووى بە يەک کوردستان چا و لى دەکرد، لەو دوايانە بىرى لەو دەکردەو کە بتوانى شتیکىش لە ئىران دروست کا لە گەل خۆى و ئەو دۆست و برادەرەنەى. ھەرچەند لە بەغدائش ئەو مەوزوعاتەى زۆر لە گەل باس دەکردىن، بەلام واشى بىر دەکردەو کە ئەوانەى وا رەفقاھەتى ئەو بوون وا ئەمان، ئەوانەى ئىستاش خۆيان بە نىشتەمان پەرور و گۆيا لە حیزبى دیمۆکرات و حیزبەکانى ترن، ئەویش کە وا بەوان

رازى نيبه! بيري له وه دهكرده وه كه وهكوو كوردتيك، خوينده وارتيك و نووسه رتيك بچن لهوئ دانيشن، حهول بدا له ناحيه ي نووسين و فكر شتيك بكا، نه گهر له موستقبه ليش خه لكيتكي پهيدا كرد ته شكيلي حيزيتكي سياسي بدا.

ماموستا عهبدوللا: نيمه ش ههر وامان پتبخوش بوو، داواي نه وه مان لن ده كرد. ههر كه خومه يني هاته وه ده مگوت ماموستا بچووه و شتيك دروست كه، بهلكو نيمه ش رزرتيك بيتن بولات، ههر بهو حيسابه چروبووه كه چي دواي نه وه ش هاته وه كاغه زى ده فته ري عيزه ديني پتيوو، پتم عه نتيكه بو! زورم پيناخوش بوو، خوشي مورتاح نه بوو. مه سه له ن نه من پتم ده گوت نيستا ده بن عيزه دين كاغه زى جه نابتي پتيي كه وا نه و جيكاي نه عتباري تويه، نهك به پتچه واناه! ده بيرده سهر غه رايب جه ماعه تي قاسملو.

عهلي: ماموستا نيمه له تيران كاتي خوئ ده مان بيست كه مه لا مسته فا جائيزه ي بو سهرى زهبيحى ته عين كردووه، نه وه راسته ؟

ماموستا عهبدوللا: كاكه نه و پياوه نه وه ل جار وهك عه رزم كردى مه لا مسته فا خوشي ده ويست و حورمه تي ده گرت كه تازه هاتبووه كه شورشي نه يلووليش بوو. نه و زهبيحى په له مه يداني كوردايه تي مجامله و شتي واى نه ده زاني و نه يبوو، ياني له سهر هه لوئستي راستي مه لا مسته فا ره قي لن بووه و قسه شي ده كرد ده نا حه تا تا سالي ۱۹۶۳ عه لا قه يان ههر باش بوو له گه ل مه لا مسته فاي، نه من مه سه له ن پتمه وه ديت، نه و مه سئولي كه ركوك بوو كه مفاوه زاته كه ده رياز بوو نه من دوو خه ريته فيشه كم بوو كه فارس باوه بوئ ناردبووم زور شتيكي جوان بوو له پشتم بوو، نه وده مي مه لا مسته فا غه زه بي له من گرتبوو له سهر چيان بووين لو قمانيش لهوئ بوو، عومهر هاتبوو (نه و كابرا زور وه ره) عومهر ميران هه بوو... تفه نگيتكي نوئي له نتيو نه و جافه تي پهيدا كرد بوو ههر به بوياغي خو يه وه، عومهر هاته نه وينده ري، وه لا لو قمان ليتي نه ستاند، لو قمانى مه لا مسته فا ته ماحي له فيشه كدانه كه ي منيش كرد بوو، شيخ حوسين گوتي پياستكي نه كه ين كاك مه لا عهبدوللا، گوتم به ري وه لا، گوتي نه وه لو قمانى مه لا مسته فا حه ز له و فيشه كدانه ي تو ده كا و داواي ده كا، گوتم وه لا نا ي ده م! گوتي چو ن نه وه عومهر تفه نكي خوئ داوه تي، گوتم عومهر كه يفي خو يه تي من حه قم چيه؟! گوتم ده زاني بو نا يده م؟ خو به

به‌لاش وه‌ناليم، گوتم نه‌وه‌له‌ن من مه‌ده‌ئيه‌ن خۆم به‌ لايه‌قتر له‌ لوقمان ده‌زانم له‌ بۆ نه‌و
 فيشه‌كدا نه‌، نه‌وه‌ يه‌ك، دوو- نه‌گه‌ر ئيسستا هه‌سيب لي‌ره‌ بو‌ايه‌و له‌وانه‌ي دروست
 كردبايه‌، نه‌وه‌م ده‌دايه‌ و يه‌كي چاك‌ترم له‌ بۆ خۆم دروست ده‌كرد، فه‌قه‌ت كئ ده‌گاته
 هه‌سيب، به‌ من ناكرئ و نايدهم! كه‌ مامۆستا عوله‌ما هاته‌ كه‌وه‌ لوقمان رايسپارد
 فيشه‌كداني لۆ بيتئ، عه‌لاقه‌ي باش بو‌و له‌ گه‌ليا، له‌و ناخه‌ كه‌ خيلافاته‌كه‌ بو‌و نه‌چوو
 بۆ لاي و خۆي له‌ لاي ته‌قديم نه‌كرد و بلئ: "به‌لئ قوربان نه‌ز وا هه‌ر له‌ گه‌ل تۆمه‌" مه‌لا
 مسته‌فا چ ل‌زوم نه‌بوو جائيزه‌ ته‌عين بكا له‌ بۆ سه‌ري زه‌بيحي! به‌لام چيه‌؟ نه‌و پياوه‌،
 پياويكي عاليجه‌ناب بو‌و عيزه‌ت نه‌فسيكي سه‌ري هه‌بوو له‌ مه‌يداني خه‌بات و
 تيكۆشان دا چه‌كه‌ره‌ي نه‌ده‌كرد، يه‌عني نه‌چوو بۆ لاي مه‌لا مسته‌فا بلئ قوربان له‌ خزمه‌ت
 تو‌دام! مه‌لا مسته‌فا ره‌نگه‌ واي لئ چاوه‌روان كرديه‌ي وه‌ك "هه‌ژار" ي بكا، نه‌ويش وه‌ك
 هه‌ژاري نه‌ده‌كرد! منيش ليم نه‌بيستيه‌يه‌ له‌ مه‌لا مسته‌فا هه‌زار ره‌حه‌تي لئ بي ليم
 نه‌بيستيه‌يه‌ جو‌تنيكي دايتته‌ زه‌بيحي، جو‌تني ده‌دا كا‌ك برايم نه‌حه‌مد، ده‌يدا جه‌لالئ، به‌
 عه‌لي عه‌دوللاي ده‌گوت "ژنك" نه‌و نه‌وانه‌ي ده‌گوت به‌لام وه‌لاهي نهم بيستيه‌يه‌ به‌
 زه‌بيحي بلئ، بۆ زه‌بيحي گوتم لئ نه‌بووه‌، نه‌و ره‌قي له‌ هه‌موومان ده‌بۆوه‌، ناخه‌ ئيمه‌
 ئينشاقمان نه‌كردبوو به‌ حيسابي نه‌و؟!

عه‌لي: باشه‌ مامۆستا، زه‌بيحي به‌ چ ني‌تۆك له‌ عيراق مايه‌وه‌ وه‌ك لاجيئ
 سياسي؟ وه‌ك چئ؟

مامۆستا عه‌دوللا: نه‌به‌ده‌ن ... وه‌لا جنسييه‌كي هه‌بوو، نه‌رئ كئ بۆي
 دروست كرد؟ خۆ ئيمه‌ بۆمان ده‌ر نه‌كرد؟

شه‌خ له‌تيف: نه‌خه‌ير خۆي به‌ واسيه‌ي خه‌لكيكي ناسراوي خۆي، هه‌تا
 پاساپۆرتيكي دروست كرد به‌ ناويكي ديكه‌.

مامۆستا عه‌دوللا: جنسييه‌كه‌ به‌ ناوي عبدالرحمن محمدامين بو‌و. قوربان
 حكومه‌تي عيراق عانه‌يه‌كي نه‌ده‌دايه‌. هه‌تا زه‌ماني حيزايه‌تي بو‌و نه‌وه‌ حيزب بو‌و، پيش
 حيزايه‌تيش ئيشي ده‌كرد، ئيش! نه‌ويش و هه‌ژايش كاسبيان ده‌كرد! له‌و ناخه‌رانه‌ منيش
 كه‌ نه‌قلي به‌غدا كرام، چوومه‌ مه‌كته‌بي سياسي لي‌ره‌ يارمه‌تي ٢٥ ديناريان ده‌دامن كه‌

چومه بهغدا ۱۰۰ دیناریان دهدامی، من وهرم دهگرت و نهویش وهری دهگرت.

عهلی: په یوهندی زهیبیحی له گهل حکومته تکهانی عیراق که زورتیان دهبیته حکومتی بهعس چۆن بوو و تا چ رادهیک په یوهندی هه بوو؟
ماموستا عهبدوللا: په یوهندیکی وهک موناژلیک، وهک سیاسیک، وهک دوستیک بوو.

عهلی: نهندامیان بوو؟

ماموستا عهبدوللا: نا! نهندامی کنی بوویی؟! چی؟! بهعسی بوویی؟! لا لا لا!... زهیبیحی گهلک لهوه بهرتر بوو بیته نهندام و شتی وا، نهخیر عهرزت ناکهم که محازره و شتیان پت دهنوسی له بۆ بهچته کولیهی نهمنی قومسی که بهچن محازره یان بداتی، ته ماشام دهکرد هیندیک شتی خراب بوو، ده مگوت کاکه نهوه نه زهره یکی ترت لن وهرده گرن، نهوه بگۆره و... له وانه داغی گرانم نهو پیاهه ورد نه بوو، نهو پیاهه به حوسنی زهیبیکی سهیر له گهل نه وانه نیسی دهکرد، وهی ده زانی نه وانه برادهرن! نه منیش ده مگوت ماموستا نه وانه برادهری نیته نینه! دوايه نه تو ده بن وریا بی له خو ت و لزمان نه دهی!
عهلی: چونکو نه گهر هاته وه بو نیران و له کوردستان مهیدانی حیزبایه تی و شتی وا دهستی پیکرد و کومه لیک لهو خهلکانه له بهغدا وه هاتبونه وه کوردستان و خهریکی حیزبایه تی بوون، زوریان دعا یه نهوه بۆ ده کرد که بهعسیه و شتی وا....

ماموستا عهبدوللا: درۆ ده کهن، نه وانه ی له بهغدا بوون هه موویان معاش خوړی حکومت بوون، حکومت به خیتوی ده کردن، قاسملو مووه زهف بوو له "وه زارتی تخطیط" نازانم چی تریشیان ده دایه؟!

زهیبیحی جارئ هه تا حیزبه که ی مه له گۆږئ م (بالی مه کته بی سیاسی پارتی) حالی، حالی مه بوو له مه زیاتر چ عیلاقه ی له گهل کده، تر نه بوو. پاشان که حیزب ته واره بوو، نه ما و بهیانی ۱۱ ی نادار بوو، خهلک ده ریشت هوه و نیتمه ماینه وه له بهغدا یه. ماموستا زهیبیحی ههروهک عهرزم کردی په یوهندییه کی هه بوو به حکومت هوه وهک پیتشر هه مان بوو، منیش هه مبوو، نهو قابیلیه تی زیاتر بوو له نیسی نیراغه و سه باره ت به نیران و فارسی ده زانی، له گهل نهو په ناهیا نه (کابرایه کی ژنرال بوو به ناوی

موعاره‌زه‌ی ئیتران قسه‌ی ده‌کرد) نه‌و خه‌ریکی ئیزاعه‌ بوو، ئیزاعه‌یه‌ک هه‌بوو به‌ ناوی موعاره‌زه‌ی ئیترانی قسه‌ی ده‌کرد به‌ فارسی. زه‌بیحی شتی بۆ ده‌نووسی، جار به‌ جاره‌ش ده‌هاتن ده‌یان گرت محازهره‌ و شتی وای ده‌دانئ، ناشکرا بوو نه‌یده‌شارده‌وه‌، منیش ده‌مزانئ، به‌لام زه‌بیحی نه‌ پیاوی وان بوو نه‌ نه‌ندامئ وان بوو، نه‌ندامئ چی؟! نه‌و سه‌گباپانه‌، نه‌ندامئ چی؟! نه‌وه‌لا کاکئ خۆم زه‌بیحی فیت‌ر بوو به‌ حیسابی خۆی له‌ ۱۹۶۶ وه‌ ئیمه‌ له‌ گه‌ل حکومه‌ت عه‌لاقه‌دار بوین گۆیا به‌ حیسابی خۆمان هه‌موو حیزبه‌که‌ به‌ کاک براییشه‌وه‌ و به‌ جه‌لالیشه‌وه‌، گۆیا ئیمه‌ حکومه‌تمان ده‌غه‌له‌تاند و یارمه‌تیمان لئ وه‌رده‌گرت، ئیمه‌ مه‌لا مسته‌فا لاه‌رین و ئیمه‌ خۆمان بیتین جیتی بگرینه‌وه‌، ئینجا حکومه‌ت بیتینه‌ ناوه‌ندی عه‌ردیوه‌، جا باوه‌ر ناکه‌ی پرۆ بی پتیه‌! زه‌بیحیش عه‌ینی له‌ سه‌ر نه‌و عیلاقه‌یه‌ له‌ گه‌ل نه‌وان بوو.

عه‌لی: دژایه‌تی (له‌ نه‌وه‌لتیش فه‌رمووت که‌ ره‌نگه‌ تێداچوونی ده‌ستی قاسملوی تێدا بئ) قاسملو و زه‌بیحی له‌ چتیه‌ هات ؟

مامۆستا عه‌دوللا: زه‌بیحی به‌ سوهره‌تیکئ عام له‌ گه‌ل هه‌موو براده‌رانی نه‌و دیو یانی حیزب دیمۆکرات عه‌لاقه‌ی باش نه‌بوو، قاسملوش که‌ سه‌ری نه‌و جه‌ماعه‌ته‌ بوو پتیشتریش که‌ یه‌کتریان خۆش نه‌ده‌ویست که‌ هاتنه‌وه‌ سابلاغیش پتیشتر که‌ ساردی هه‌بوو وای لێهات پتر ساردی بیت. دوایی که‌ له‌ گه‌ل عێزه‌دین حوسینی ته‌عاونی کرد، لێره‌ سیلاح و فیشه‌ک و میشه‌کی لئ بۆ وه‌رده‌گرت و بۆی ده‌برد، قاسملو ئیستر بوو به‌ دوژمنئ، یانی توند کردنه‌که‌ له‌ قاسملو بوو له‌ زه‌بیحی نه‌بوو. زه‌بیحی هه‌روه‌ک خۆی بوو، ده‌یگوت نه‌وانه‌ بلحن و خۆشی نه‌ده‌ویست، به‌لام که‌ له‌ گه‌ل عێزه‌دین ته‌عاونی کرد و سیلاح و شتی بۆ وه‌رگرت له‌ عێراق، قاسملو که‌ هه‌ر سه‌ری به‌ عێراقه‌وه‌ بوو ده‌ترسا که‌ زه‌بیحی ناخه‌ری نه‌وی هه‌له‌په‌سێرئ، نه‌ویش هه‌ولی ده‌دا زه‌بیحی هه‌له‌په‌سێرئ، جا هه‌ر دووکیان عه‌ینی شتیان ده‌کرد، هه‌ر چه‌ند پتیموانیه‌ی زه‌بیحی نه‌وی کردبێ به‌لام قاسملو وا تێده‌گه‌یشت، زه‌بیحی هه‌ر چه‌ند قه‌تعه‌ن شتیکی وای نه‌گوت له‌ لای من هه‌ر ده‌یگوت بلحن.

ئیمه‌ داده‌نیشتین ده‌مگوت وه‌لاهی مامۆستا عوله‌ما (ئاخه‌ر نه‌من نه‌و پیاوه‌م

دیتییه، له ۱۹۵۹ قاسملو له کهرکوک له گهل مه بوون، دههاتن بۆ مقهری، دهچونه ماران نه من رام له گهلئی نه بوو) نهو پیاوه که قسان دهکا عهینی ناخوندهکان چ وهکوو کورد قسه ناکا! ماموستا عوله ماش دهیگوت نهو پیاوه له جیگایه که وه هاتوه له لای ورمئ له لای دههپی قاسملو... لههجهیان وایه، کوردن بهلام لههجهیان ناوایه. دههگوت باوهر ناکهم نهو پیاوه سواری نهو مهیدانه نییه، به خوا له من زیاتر تۆختر نه بوو له نهقدی قاسملو! دهیگوت نه من چم له گهلئی نییه، بهلام قهناعتم وا بوو که قاسملو نهو نوعه پیاوه نییه، فهقهت خهلک قسهی دهکرد، دههگوت کاکه دیاره لهوی کهسی پیشکه وتووتریان نییه له نیران که وابوو قهی ناکا! با هدر نهو بی! بهلام تۆخکردنه وه که له قاسملوه بوو، نهدی کو سیلاح و میلایان بردوو دواپی به ههزار حال دایانه وه نهو چ بوو؟! لۆجه ماعهتی دیمۆکرات سیلاحیان له زهبحی دههزی؟!!

بهلام جا نهو پیاوه داغی گرانم به تنیا هیچی پینه دهکرا، نهکهر خۆمانی له گهل باینایه له ههر جیگایه بایه زهبحی عوله ما بوو، بهراستی فهقهت به تنیا که کهوته وه ناو نهو عێزه دین و میزه دین و... هه موو شتیکی له دهست چوو!

عهرزت ناکهم من ده مانچهم دابویه خۆی، له بۆ خۆی، چوو بوو ده مانچهی له قه لادزی لای هه مزه ناغا به جی هیشتبوو، هه مزه ناغا خواردی، ئیستاش که ئیستایه خواردی چون که هاته وه ده مانچتیکی چوارده خۆر و کامه رایه کم دابویه، تۆ ده مانچهی خۆت لۆ له قه لادزی داده نیی؟! به هه مزه ناغاشم گوت بده وه، نهو قسهی له بۆ من کرد بوو به خوا ههر نهیدامه وه. یانی تۆ نهو دونیایه ده گهرتی، هه موو ولات چه کداره لۆ ده مانچهی خۆت له قه لادزی به جی دیتلی؟! ده لیم داغی گرانم نهو پیاوه ئی نهو نه بوو ناوا به تنیا به ره لا بکری، نه هوای لی دئی! نه مه بۆ خۆمان له ده وری باینایه نه وه هیچ وای لی نه ده هات، یانی نهو ورده نیش و ورده یهی خوارئ ئی نهو نه بوو، ده بوو دانیشتبایه ته دبیرمان پیکردبایه، بهلام نهو به جی تووشی ناو قور و زیلاق و ری و جادان و له ولاتیکی بی حکومت و چه کدار بی، نه هوای لی دیت!

ناخری که فهوتاش نه من ههر شکم له بهغدایه بوو، بابهر دهیگوت له که ره ج تازیان له بۆ داینایه له نیران مردییه، نه من دههگوت تۆ بلتی حکومت پیتی گوتبی

بابه کر نه و قسانه بلالو کاته وه؟! له بۆ ئيمه نه زانين! چ باوه پيش ناکه!

عه لی: وهک بيره ورژکی خوش له ناخر دا چتان ههیه، تکایه باسی بکه.

شیخ له تیف: وهلا ناخر جار له بهغدایه دانیشتنی خوش خوشمان بۆ کرد به مناسبه تی نه وه که دهروات وه ئیران. شه ویک له مالی بابه کر ئاغای پشده ری بوو، شه ویک له مالی مامۆستا مه لا عه بدوللا، شه ویک له مالی عه ونی یوسفی ره حمه تی که نه غله بیان نه مان، خوا عافویان کا، شه ویک له لای کاک که مال مو فتی بوو که هاتیشه وه ئیره (هه ولیر) چهند شه ویک لیره بوو.

به لام نه وهی که قسه ی ده کرد و مه لاحیزم ده کرد نه وه بوو که ههستم ده کرد زۆری پیناخۆشه که دهروات وه. زۆر بێ زهوق و دلتهنگ بوو که دهروات وه و ئیمه به جێ دیت. یانی گه رانه وه که ی پیناخۆش نه بوو، قه ناعه تی منیش وای ته سه ور ده کرد که ره فیه قیچی ئه وتۆی نییه وه نه وه خه لکه ی که هاتبوونه مه يدانیش یانی به راستی هه ر جار ی که له گه ل ئیمه قسه ی ده کرد باوه ری به وه خه لکه نه بوو که حوكمی ئیران ده کهن، ده یگوت ئی نه وه نین که بتوانن له گه ل میلله تی کو رد بگه نه نه نجام و خیر یکیان بۆ کو رد بێ.

مامۆستا عه بدوللا: شه ویک ئه من و نه وه عه زیز عه قراویه دانیشته وین له ماری ئیمه، عه زیز عه قراوی جا ئیمه هه ر فشه مان پیده کرد، ئیمه فیه رین ئه من و کاکه له تیف نه گه ر بمان هه وئ سه ری به کیتی بنیین، ئوسلووبی خۆمان هه یه، ده مگوت مامۆستا زه بیحی ده زانی خاله عه زیز دل داری ده کا، گوتی دل داری چۆن؟! خاله عه زیز گوتی: نه رێ وه لا ئه من ده بیه فه له، رو حه کم فه له یه، ئه من ده بیه فه له...

مامۆستا زه بیحی گوتی: ئه من ده تر سیم دل داری که ی عه زیز وه کو دل داری که ی فه قیه کی مه هاباد بێ، گوتی: نه وه فه قیه ک له سابلاغ دلی به کچه که وه ده بی، کچه کی سابلاغی، له خو لای ده وئ، به سه سه ته وه ده بی به ئا واته وه یه روژیک له روژان نه وه کچه ی ده ست که وئ له جیه کی دوو قسه ی له گه ل بکا! گوتی ته قه روژیک ی فه قی به ناو باغچاندا ده روا (جا ئیمه سابلاغمان نه دیه، نازانم سابلاغ باغچه و ماغچه ی کوی هه یه؟! گوتی ده گاته کچه ی نه وه کولت ده کا، ژن که کولت بکه هه ر مه لافه یه کیان پیوه یه، ته قریبه ن رووت و قووت! ده بیشتی ده ر ئی ئی فلان که س نه وه لیره ی؟! کچه که

ده‌ری نهری وه‌لا نه‌وه لی‌هرم - دهی نه‌وه چ ده‌که‌ی؟ ده‌ری: نه‌وه کولی ده‌کم - فه‌قی‌که‌ش له باتی فورسه‌ته قسان بکا یا شتی‌ک بکا ده‌ری: ده‌بشو بشو و راست ده‌روا! نه‌وه مه‌عنا له یه‌ک لا یه‌عنی سه‌گ ژه‌نی پتده‌لین، جا پتده‌گوت به‌خاله‌عزیز، نه‌وه پتی‌وابوو نه‌وه رتیک دلداریه! نه‌وه له مه‌تار و له هه‌موو جی‌گایه‌ک ده‌یگوت: بشو بشو ده‌کم، خاله نه‌وه نه‌من وام و وام! ده‌مگوت وه‌لاهی خاله‌عزیز بشو بشو ده‌که‌ی ماموستا زه‌بیچی یه! ده‌مگوت سه‌گ ژه‌نی، سه‌گ ژه‌نی! له سه‌ر دیتله به‌بای گۆله سه‌گ خر ده‌بنه‌وه یه‌ک به‌ته‌نیا له دووره‌وه ناویری بچیتته پتش، له دووره‌وه حین‌کان داوئ، جا نه‌وه من و باه‌که‌ر شین ده‌بوینه‌وه! (پتیکه‌نین) جا زۆر جار بۆ ماموستا زه‌بیحیم ده‌گتیراوه ده‌مگوت تو ده‌زانی نه‌وه‌عزیز عه‌قراوی مه‌سه‌له‌که‌ی تو‌ی به‌دلداري ته‌واو تیکه‌یوه! ده‌یگوت ناخر که‌ره!

عه‌لی: زۆر زۆر سپاستان ده‌که‌م، پتیموایه ئیشه‌کی زۆر باش بوو بۆ بیره‌وه‌ری له ماموستا زه‌بیچی، ئیوه وه‌ک دۆست و ره‌فیق نه‌وه وه‌خته‌تان بۆ ته‌رخان کردم.

ماموستا عه‌بدو‌ل‌لّا: وه‌لاهی ئیمه له دۆست و ره‌فیق زیاتر بووین، ئیمه وه‌که‌وو برا بووین، نه‌وه برای گه‌وره و ئیمه‌ش برای گچ‌که‌ بووین، به‌تایبه‌تی ئیمه نه‌وه ته‌شکیلاته‌ی نه‌وه ناخری هه‌مان بوو "حه‌ره‌که‌تی ته‌قه‌دوومی نه‌که‌راد" نه‌وه پیاوه وه‌ک نه‌ندامتیکی قیادی بۆ ئیمه وابوو، به‌لام ئیمه نه‌وه‌نده نه‌وه پیاوه‌مان له لا موقه‌ده‌س بوو، نه‌وه نه‌بوو که‌ ب‌لتین نه‌وه ماموستا کۆبوونه‌وه هه‌یه! بۆ خۆی ده‌هات و خۆی ده‌رو‌یشت، دوا‌ی "حه‌ره‌که‌تی ته‌قه‌دوومی نه‌که‌راد" نه‌وه گوتی ناوتان با نه‌وه بێ.

باوه‌ر ده‌که‌م نه‌که‌ر نه‌وه پیاوه نه‌هات‌بایه نه‌ودیه هه‌ر له گه‌ل خۆمان ئیشه ده‌کرد.

عه‌لی: ماموستا تو وه‌ک بزانی که نه‌وه ناخریانه زۆری له گه‌ل بووی، باقی قاموس و نووسه‌راوه‌کانی ده‌بین له کو‌ی بێ؟

ماموستا عه‌بدو‌ل‌لّا: لای نه‌منه، نه‌ک هه‌ر پتیموایه هه‌ر لای نه‌منه و داوام لیک‌کردن و وه‌عدیان دامی گوتیان ده‌ته‌ینه‌وه، دوا‌ی نه‌یان داوه!

عه‌لی: پتیرایه ده‌ستمان ده‌که‌وتیه‌وه؟

ماموستا عه‌بدو‌ل‌لّا: به‌خوا نه‌که‌ر عه‌لاقه‌ باش بیت له گه‌ل نه‌وانه (حکومه‌تی کورد و پارلمان) نا، نه‌وان نه‌که‌ر له گه‌لیان پتیک بیتن من هه‌ر خۆم وه‌ری

دەگرمەو، جەماعەتى كۆپى زانىارى زۆريان داوا لە من كرد، نەمنىش ھەموو جارى پىتم دەگوتن، دەيان گوت : ئەى اھلا و سھلا، دەلەل و ... لە كن فلان كەسە و با فلان كەس بىت و دوايەش ھىچ و لە بىر خۆيان دەبردو، كەتتیبىشى زۆر بوو، زۆر سەیرە نازانم ئەو كەتتیبانە چ بوون؟! موھەقق ناوھەستاشى ھەبوو چوون ھەر دەھات دەيگوت ناوھەستا ناوایە و ناوای گوتو، لەھجەيان ناوا بوو، قەسەيان ناوا بوو، دەنگيان ناوا بوو... يانی لەوگاتى ناوھەستايى نازانم دەيزانى يان نا؟ پياويكى بە ھەز بوو، سەر نامەد بوو، لە مەيدانى كوردایەتى، لە پىشمەرگایەتیش دەگوت ئەو پياوھ چەند سالە پىشمەرگەى مەيدانە! مەسەلەن كەم مەسئولم دىتیبە ئى خۆمان كە حیسابی فیشەك لە گەل پىشمەرگە بکا، ئەو حیسابی فیشەكى لە گەل پىشمەرگە دەکرد، ھەتا جارىكى ئەمن چوومە دھۆكن، ئەو مەسئولى دھۆك بوو، من سەرم لە دەدا لە گەل كاك لەتيف دەچووم، لە گەلمان دەھاتە ئێرە، قەسەى بۆ كردم باسى كاپرايەكى بۆ دەگىرامو، بە پێكەنن دەيگوت چووە ھەموو فیشەكەكانى خۆى تەقاندی، فیشەكدانەكەى پێبوو وەك كەولە كۆن لە پىش منى داناو، گوتوومە يەك فیشەكت نادەم، نەیدابو، تەنەقل بوو ئەمن چوومە جىگای فیشەكم پێدا، كاپرا تەنگى پێبوو بى فیشەك! جا ئەو ھەر پىشمەرگەى مەيدانى حیسابى شتى وا دەكا!

عەلى : زۆرت سپاس دەكەم، ھىوادارم ئەگەر لە داھاتووش شتى تازەت بە نەزەر ھات و ھەبىرت ھاتو، لە بۆمى بنووسى.

مامۆستا عەبدوللا: سەر چاوان جا لە بەرگى سىتى كەتتیبەكەى خۆمدا زۆرى باسى ئەو تیتا دەبى، تەبەعنە فەكرىش دەكەمەو، دەيگوشم ھەر چى بوو لە كەتتیبەكە دەبنووسم و لە بو تۆشى دەنووسم.

عەلى: مامۆستا، كاك شىخ لەتيف، زۆر زۆر ديسان سپاستان دەكەم كە ئەو ھەلەتان بۆ رەخساندم.

كاك شىخ لەتيف: ئىمەش زۆر زۆر سپاسى تۆ دەكەين، چەند رەسمىكىش ھەيە كە پىشكەشى دەكەم، ھىوادارىن ئىتووش سەركەوتوو بىن لە پرۆژەكەتاندا.

مامۆستا عەبدوللا: ئىمەش سپاسى تۆ دەكەين كە ھەلەت بۆ رەخساندىن بىر

له و برایه مان بکه ینده و گه لیک قسه مان له بیر چروبزوه که توه بیرت هتاینه وه.

وتووێژ لە گەڵ کاک حەمەدەمین سیراجی

١٩٩٥/٣/١١

عەلی: تکایە بفرەمەوان لە کەیهووە نێوی مامۆستا زەبەحیتان بیستوو و ئەوە لێجار لە کۆتێان دیو؟

کاک حەمەدەمین: بەداخووە ئەمن نێوی مامۆستام کاتیک بیست که مامۆستا خۆی بەرو کوردستانی گەرمێن و لەوێش را بەرو مەنتەقە ی جنوب ناواری ببوو. زۆریە بیرەو ڕیپەکانی مامۆستا و بانگاوازی لە زمان ئەو کەسانە بوو که لە گەڵ مامۆستا تیکۆشانی خۆیان درێژ پێداو و لە ریزی کۆمەڵەی ژ. ک و دواوەش حیزبی دیموکراتی کوردستان دا بوون. بێجگە لە بیرەو ڕی ئەوانە که وەک سەرچاوە یەک دەتوانم بە بەلگە بیانەینمەو هێندیک نامە بە خەتی خوشی که زەمانیک لە تەوێز وەکوو بەرپرسی چاپەمەنی ژ. ک و زەمانیکیش وەکوو بەرپرسی پەڕووەندی لە گەڵ مەسئولەکانی روسی بوو. لە رووی ئەوانەو دەتوانین شەخسیەتی مامۆستا باس بکەین، بە هەڵسەنگاندنی ئەو شتانە ی که لە رۆژنامە ی کوردستان و لە چاپەمەنیەکانی سەر دەمی کۆماردا نووسراون و هەروەها ئەوانە ی لە پێش کۆماریشدا نووسراون وەک نیشتمان رۆژنامە ی نۆزگانی کۆمەڵەی ژ. ک دەکرێ بڵێن مامۆستا یەکتیک لەو مێشکە مۆتەفیکرانە بوو که لە جولانەو ی کورد لە کوردستانی ئێراندا تیکۆشاو و نەخشیکێ بەرچاوی هەبوو. زۆریە ئەوانە ی که لە سەر کۆمار و بەر لە کۆماریان نووسیو ئەگەر مامۆستایان لە ریزی یەکەمدا نەنووسیبت هەقەن وەک نەفەری دوو هەمی ژ. ک ناویان بردوو. دیارە ئەوەش دەگەرێتەو سەر باروودۆخی ئەو وەختە که کۆمەڵی کوردستان تێیدا بوو بە تاییەت شاری مەهاباد. ئەگەر سەرنجی ئەندامانی بەرێوەبەری کۆمەڵەی ژ. ک بەهین بۆمان دەردەکەوێ که لە مەجمووعە یەک گەنجی رووناکییری شارستانی که پتر یەکتریان ناسیو و پەڕووەندیان لە گەڵ یەکتەری بوو، بنج و بناوانی کۆمەڵەی ژ. ک لە وانە پێک هاتوو و لە نێو

نەوانەشدا يەكيتك له وانهي كه سه تهي خوينده واري زياتر بووه ماموستا بووه.

به بهرواي من مه سه له ي ههستي كوردايه تي ماموستا بو پي كه ي تاني كۆمه له ي ژ . ك ده بي بي كه رتي نه وه بو نه و بزوتنه وه فكريه ي كه له كوردستاني عيراقدا بووه و نه و ئيرتباته فكري و نامووشۆيه كه له به يني كوردستاني عيراق و ئيراندا بووه . چاپه مه ني كوردستاني عيراق بو ئيران هاتوه ، كتيب هاتوه ، بيره وه ري هاتوه ، راپه يني شيخ مه محمود تيكشكاوه و راپه ينه كاني دي كه له شۆني جۆريه جۆري دي كه ي كوردستان بووه ، نه وانه ته ئيسيريان كردوه ته سه ر مي تشكي روناك بيره كاني كورد و له مه هاباد و نه وانه به ره به ره ده فكري پي كه ي تاني سازماني كي سياسي دابوون . ماموستا بو خۆي له نوو سراوه كانيدا كه بو روسه كاني ناردوه و نه من خويندو منه وه ، له نامه كاني خۆيدا پي كه اتني كۆمه له ي ژ . ك به پي چه وانه ي ته واي نه و تاريخانه ي كه تا ئي ستا باس كراون به ر له شه هريوه ري ۱۳۲۰ داده ني . ده لتي هه ر له زه ماني ره زا شايدا بنج و بناواني ري تك خراوه يه كي سياسي له مي تشكي ئيمه دا په ري ستاند ، ليك كۆده بوينه وه و ئالوگۆري فكريان ده كرد .

ده لتي يه ك دوو جار نه نداماني بزوتنه وه ي كورد له عيراق ده هاتن بو ته ماس بو كوردستاني ئيران به شكلي قاچاغچي و نه وانه ، يه ك له وانه كه جاريك هاتبوو پياوي مخابراتي عيراق بووه ، پاش نه وه ي كه هاتوه له گه ل روناك بيراني لاي خۆمان ته ماسي گرتوه و گه راوه ته وه چوه ساف و خاليس گوزارشي داوه به حكومه تي عيراق! نه و وه ختيش كه له سالي ۱۹۳۷ بلي تين په ياني سه عد ئاباد له به يني نه و ولا تانه دا ئيمزا كراوه يه كي تك له ماده كاني په ياني سه عد ئاباد هاوكاري بو سه ركوت كردني بزوتنه وه ي كورد بووه كه نه وه شمولي راوانان و گرتن و نازارداني نه و كوردانه بووه كه له فكري كاري سياسي دا بوون .

به گو تيره ي نو سراوه ي خۆدي ماموستاي له سالاني ۱۳۱۷ و ۱۳۱۸ و ۱۳۱۹ ژماره يه كي زۆر له و كوردانه ي كه خه ريكي هاتوو چۆي عيراق بوون يا ئي حتمالي وه يان لي داون كه فكري سياسي ان هه يه يا سه رو ك عه شاير و نه وانه كه فكري نازاديخوازييان له مي تشكي دا بووه ، ده لتي نه وانه هه موو گيران و دوور خرا نه وه و به تاي به تي قاچاغچي كان

كە ھاتووچۆى گەرمىنيان دەكرد.

مامۇستا دەلتى ئىتمە بۆ ماوھەيكى كېر بووين و خۆمان مات كرد ھەتا ئەو مەوجى ترس و خۆفە رادەبەرتى. دەلتى بەلام ديسانەكانە وردەورده كە ھەستمان دەكرد رۇمى رەزا شای لە ھالى رووخاندنى دايە ديسان چاو پىكەوتن و دیدار و تەماسى دوو بە دوو، سى بەستى تەشكىلى پەيدا كرد تا رووخاندنى رەزاشا. دەلتى دواى روخاندنى رەزا شای ئىدى ئىتمە تىكۆشانی نەھىتى كۆمەلەى ژ. ك مان پەرە پىدا و زۆرترمان كرد بەلام تىكۆشینەكە ھەر بە شكلى نەھىتى بو. واى لىھات كە لە مەنتقەى شارى تىپەرى و دىھاتىكى زۆرى تەنپوھ. ئەو نامەھەى كە مامۇستا لە سالى ۱۳۲۲-۱۳۲۳ بۆ مەسئولىنى روسى نووسىوھ بۆ ناتاكىشۆفى لە تەورۆتۆى، لە جوابى وان كە داوايان لى كردوھ ئىتلاعات بدا بە روسەكان لە سەر كۆمەلەى ژ. ك، مامۇستا باسى تەشكىلاتى كۆمەلەى ژ. ك دەكات لە مەھاباد كە كىمان ھەيە و دەتوانن ئىپوھ وەك غمۇنە ھىسابى لە سەر بگەن، لە بۆكان كىمان ھەيە، لە سلەيمانى كىمان ھەيە، لە سنە كىمان ھەيە، لە كرمانشان كىمان ھەيە. يەعنى تەشكىلاتىكى بەرىن كە كۆمەلەى ژ. ك ئەو وەختى سازى كردوھ! مامۇستا وەكو ئىنسانىكى مەسئول و ناگا لە سەر بەدەنەى كۆمەلەى ژ. ك نەزەر دەدات و نىو مەعەرەفى دەكا بە مەسئولىنى روسى^۱. مامۇستا ديارە بۆ پىكەھىتانی ئۆرگانى كۆمەلەى ژ. ك كە بلتین نىشتمان بووھ دەورى سەرەكى ھەبوھ، ديارە بە پەسەندى زۆرەى پىكەھىتەرانى كۆمەلەى ژ. ك بووھ كە دوايە مىرھاجىش ھاتوھ لە گەلىان دانىشتوھ و برىارى ئۆرگانيان داوھ.

• **عەلى:** دوايە لە گەلىان دانىشتوھ يا ھەر لە ھەوھەلەوھ لە گەلىان بووھ؟

كاك حەمدەمىن: ئەمن وا فكر دەكەمەوھ كە مىرھاجىش و ئەسلەن بزوئەوھى

كورد ئىرتباتى ئۆرگانىكى بووھ لە گەل كوردستانى گەرمىن و ئەمن لەو بېروايە دام ئەسلەن

۱- دواى و تۆرۆتۆردن لە گەل كاك حەمدەمىن زۆرم ھەولدا ئەو نامە و بەلگانەى كە زەبىحى نووسىرتى بۆكار بە دەستانى سۆفەتى و دەستانى خەم، سەرنەگەوتم. پاش بەىنتىكى بىستم بەشەك لەو نامانەكە بە ئازەرى لە لايان زەبىحى يەوھ بۆكار بە دەستانى سۆفەتى نووسراوھ، كاتى خۆى لە باكتۆ و دەست رەحەتى كاك رەحىسى قازى كەوتوھ و لە كىتەبە دەستسەكەى خۆى لە سەر رووداوەكانى سەردەمى كۆمار ناماژى بەو بەلگانە كردوھ و تەنانەت كۆپىي ئەو بەلگانەى بۆكەلك لى وەرگرتن داوھ بە چەند خۆتەكارى كۆرد. لە ناخر و ئۆخرى تەواو بوونى ئەو كىتەبە دا بوم كە بە خۆشپەرە لە لايان گۆفارى "ھاوار" ئەو نامە و بەلگانە پلاز بوونەوھ و كەوتە دەست خۆتەمەوھى كۆرد. لە گەل سپاسم بۆ ئەو گۆفارە، ئەوھ لە پاشكۆى ئەو كىتەبەدا چاپيان دەكەمەوھ.

کۆمه‌له‌ی ژ. ک کلکه‌ی بزوتنه‌وه‌ی فکری له کوردستانی عێراق و وه‌ک به‌شیک له وی بووه به‌لام بارودۆخ له کوردستانی ئێران جوۆریکی دیکه بووه، له ئێرانی له بارت‌ر بووه که ره‌زاشا رووخاوه و نه‌و رێژمه هه‌ره‌سی هه‌تاوه و نه‌و دیکتا‌تۆره نه‌ماوه، له ئێرانی پتر هه‌له‌تۆقی‌یه‌ته‌وه هه‌تا له عێراقی. وای لیهاتوه کوردستانی ئێرانی بووه‌ته په‌نا بۆ کورده‌کانی عێراقی. خودی مامۆستا برایم نه‌حمده له گه‌ل نه‌و هه‌مووه گیره و کێشه‌ی که له کوردستانی عێراقی بووه و بونی سازمانه جوۆریه‌جوۆره‌کانی چه‌پ و مامناوه‌ندی و ناسیونا‌لیستی نه‌و ئیرتباتی له گه‌ل کۆمه‌له‌ی ژ. ک بووه.

عه‌لی: نایا نه‌ندامی کۆمه‌له‌ی ژ. ک بووه؟

کاک حه‌مه‌ده‌مین: به‌لێ! مامۆستا برایم نه‌حمده نه‌ندامی کۆمه‌له‌ی ژ. ک بووه و زۆریک له‌و شه‌خسیه‌تانی دیکه وه‌ک عه‌بدوللای کانی مارانی، عوسمان دانیشی ره‌حه‌مه‌تی که خا‌لت نیوی ده‌با له سه‌لمیانی له کۆمه‌له‌ی ژ. ک دابوون.

مامۆستا عوله‌ما یا به‌ل‌تین مامۆستا زه‌بیحی له سالی ۱۳۲۱ یا ۱۳۲۲ که ده‌چیته ته‌وریزی وه‌کوو به‌رپرسی چاپه‌مه‌نی کۆمه‌له تیکۆشانی خۆی له‌وێ درێژه پێده‌دات، نه‌و ژومارانه‌ی نیشتمان که ده‌رچوون مقالاتی مامۆستای تێدا‌یه، خوتنده‌وه‌ی وانه نو‌فۆقی فکری مامۆستا ده‌گه‌ینێ.

دیاره سه‌رده‌می‌ک بوو هه‌ندیک مقالاتی که مامۆستا نو‌سی‌وی‌تی به‌ گۆڤره‌ی ئه‌حساساتی نه‌و وه‌ختیمان، به‌ گۆڤره‌ی لێکدانه‌وه‌ی خۆمان پیمان وابوو که مامۆستا به‌ لای راستیدا لێداوه. به‌لام گۆزه‌شتی زه‌مان ده‌ری خست که نه‌خێر مامۆستا سیاسیه‌تر به‌ر‌خو‌ردی کردووه و به‌ ته‌عه‌سوب نه‌بووه له‌و مه‌سه‌له‌یه‌دا و یستویه‌تی به‌راستی دۆست بۆ کورد په‌یدا بکا له کاتێکدا که نه‌یزیکترین رابته‌ی له گه‌ل کۆنسولگه‌ری روسی هه‌بووه له ته‌وریز به‌لام نه‌و دۆستایه‌تی به‌ قیমে‌تی دو‌ژمنایه‌تی له گه‌ل بریتانیا ته‌واو نه‌کردووه! به‌ل‌کو مه‌قاله‌ی نو‌وسیه‌ له ته‌ئیدی بریتانیا، ده‌وری دیمۆکراسی بریتانیا، چۆن ده‌توانی بیته دۆست بۆ می‌لله‌تی کورد. مامۆستا یستویه‌تی دۆست بۆ کورد په‌یدا بکات به‌ پروای من.

مامۆستا درێژه‌ی به‌ تیکۆشانی داوه تا ورده‌ورده کاری کۆمه‌له‌ی به‌ ته‌واوی

گرتویه تی له کوردستاندا دوايه مه سته له ی گۆپینی ناو و شکلی تیکۆشانی کۆمه له ی ژ. ک به حیزبی دیمۆکراتی کوردستان ها تووه ته گۆرئ. چهنده مامۆستا موافیق بووه یا موخالیف نه من ناتوانم ئیستا نه زهر بدهم چون ئیتلاعاتیکی وام نییه به لام نه وه که مامۆستا له بافتی حکومه تی کوردستاندا و له کابینه ی که له حکومه تی کوردستاندا پیک هات نه و نه قشه ی که ده بوو بییج نه ی بوو نه وه بۆ خۆی دیارده یه که که مامۆستا به و جووره ی فکر نه کردووه ته وه یا به و جووره ته سه روفا تی نه کردووه که دلخوازی زۆریه ی هه لسه و پنه رانی کۆماری کوردستان یا حیزبی دیمۆکراتی کوردستان بووه. که سیککی که له باری ژوماره ی نه ندانه تی له کۆمه له ی ژ. ک نه فهری دووهم بووه و ده توانین بلیتین فکری کۆمه له ی ژ. ک بووه، چون فروهر که نه فهری یه که م بووه به راستی فروهر له زیندان بپیک فکری گراوه و نووسین و قه له م و نه وه ی په یدا کرد، ده نا ههر مامۆستا بوو که ده ی نووسی و نه زهری ده دا و به ولا و نه ولای شتی ده نار. که سیککی ناوا دوايه له حیزبی دیمۆکراتدا و له حکومه تی کوردستاندا ده ورتکی به رچاوی نه بی نه وه بۆ خۆی نیشان ده دا که نه و نا لوه گۆره دلخوازی وی نه بووه یا لانی که م بلیتین نه وانه ی که نه و نا لوه گۆره یان پیکه ی نه وانه یان دلخواز نه بووه! به ههر حال نه وه ی که ده گینه وه مامۆستا له گه ل هه ی نه تیک ده گه ل قاسمی قادری که نه ویش یه کیک له پیکه ی نه رانی کۆمه له ی ژ. ک بووه و ههره ها ده گه ل دلشادی ره سولی و نه وانه بۆ کاریکی ریکه خراوه یی بۆ په یوه ندی له گه ل هیندیک له کورده کانی سه روو ده چن، جا نایا نه و په یوه ندیه ئیرتباتی ده گه ل کۆپونه وه ی سنج سنور بووه یا ههر بۆ دیشنی جه لالیکان و میلانیکان و ههرکیکان و نه وانه بووه نازانم! نه و کاته یه که مامۆستا ده گیرئ و بۆ ماوه یه که له تارانئ راده گیرئ و که به ردانیشی به هۆی فشاری نه و هیزانه بوو که نه ووه ختی له ئیراندا ده سه لاتدار بوون.

مامۆستا به ربوو گه راوه به لام دیسان نه و نه رکه به رچاوه ی که ده بوو هه ییج له کۆماری کوردستاندا نه ییوو! نه سنادی مه ربووت به کۆماری کوردستان بلاو بووه ته وه، نامه کان بلاو بوو نه وه، دۆکۆمینته کان ئیستا تا حدودیک هه ن به لام له و دۆکۆمینته نه دا نه و وه زنه ی که مامۆستا له کۆمه له ی ژ. ک دا بوویه تی له بافتی حیزبی دیمۆکراتی کوردستان یان کۆماری کوردستاندا نابیندرئ!

دوای رووخانی کۆماری کوردستان مامۆستا له ریزی نهو که‌سانه دابوو که ناواری کوردستانی گهرمیتین بوو وه ماوه‌یه‌کی زۆر له لای شیخ مه‌حمودی نه‌مر بوو له مالی شیخ له‌تیف و نه‌وانه مایه‌وه و دوایه له گهل ره‌حمه‌تی قزلجی و کاک هه‌زار به‌ره‌و به‌غدایه رویشتن.

عه‌لی: کاک حه‌مه‌ده‌مین بیه‌ره! ئیوه قه‌ت بیستووتانه له بابت یان پیاوه کۆنه‌کانی سابلاغ که زه‌بیجی له سه‌رده‌می کۆمه‌له‌ی ژ.ک له سابلاغ نه‌و کات که حکومه‌تی تاران هیچ ده‌سه‌لاتی نه‌ما‌بوو گیرایی بۆ ماوه‌یه‌کی که‌م مه‌به‌ستم نه‌و کاته‌یه که قازی محمه‌د به‌ سه‌ر شار راده‌گه‌یشت؟

کاک حه‌مه‌ده‌مین: نا! نه‌م‌بیستوه، شتیکی وا بووه!

عه‌لی: نه‌من وام بیستوه له زمان نه‌نکم و دایکم و ماله‌وه که ده‌لێن له قاه‌خانه‌که‌ی که‌ریم جوو‌جویی که نه‌و ده‌م زیندان بووه بۆ ماوه‌ی پازده‌بیست شه‌وان زیندانی بووه که گۆیا نه‌وان هه‌موو روژیک چوون و سه‌ریان لێداوه و نانیا‌ن بۆ بردوه و به‌ که‌لێن و قوژینی ده‌رگای قاه‌خانه‌که‌دا قسه‌یا‌ن له گه‌لا کردوه و ته‌نانه‌ت جا‌ری‌کیان دا‌وای مه‌رمه‌شا و ده‌رزی و ده‌زووی ره‌شی لێ‌کردوون که دیاره‌ ده‌بی بۆ نامه‌ نووسین که‌لکی لێ وه‌گرته‌ی. به‌لام نه‌وه‌ی که بۆ گیراوه و بۆ له هیچ جی‌گایه‌کی دی‌که‌م نه‌بیستوه جی‌گای په‌رسا‌ره!

کاک حه‌مه‌ده‌مین: دل‌یام دایک و خوشک وه‌ک که‌س و کار به‌ تاییه‌ت نه‌وانه‌ی که ده‌گه‌ل برای خو‌یا‌ن ده‌ژین ده‌بی خه‌به‌رتکی که نه‌وانه ده‌یده‌ن حه‌قیقه‌ت بی، به‌لام راگیرانه‌که‌ی بۆ چی بووه نه‌من هه‌م گیرانه‌که‌یم نه‌بیستوه هه‌م راگیرانه‌که‌ی وه هه‌وه‌ل جا‌ره که له زمان تۆی ده‌بیس، به‌لام به‌ دووری نا‌زانم نه‌ویش هه‌ر له ئی‌رتبات دا‌بی له گه‌ل ده‌وری نه‌و هه‌یزانه‌ی نه‌وه‌ختی که له کوردستان ده‌سه‌لاتیا‌ن هه‌بوو وه پتر له وانیش ده‌وری نه‌و حا‌کمی‌ته خۆجی‌یه که له کوردستاندا هه‌بووه که بۆ گرتو‌یا‌نه مه‌سه‌له‌که روون نییه!

عه‌لی: کاک حه‌مه‌ده‌مین تۆ وه‌کو نه‌وه‌ی که ماوه‌یه‌کی زۆر له حیزبی دیمۆکرات دابوو و نه‌ندامی ده‌فته‌ری سیاسی بووی، بۆچی هه‌نده موخالفه‌تی قازی محمه‌د کراوه بۆ هاتنی بۆ ناو کۆمه‌له‌ی ژ.ک؟ پتتویه‌ نایا با‌ری چینه‌یه‌تی و ته‌به‌قاتی و نه‌وانه بووه؟

نا یا کۆمه له ی ژ. ک کۆمه له یه کی چینه یه تی بوو؟ یان شتیکی تر بوو؟

کاک همه ده مین: وهلا کۆمه له ی ژ. ک نه گهر سه رنج بدهینه بهرنامه کانی، نه وهی مه لا قادری موده ره سی نوو سیویتی، نه وهی دوا یه باسیان کردوه کۆمه له ی ژ. ک بافته که ی راسته پتکهینه رانی کۆمه لیک رووناکییری شارستانی بوون، به لام بارودۆخه که دوا یه وای لیهات (وه کوو حیزی دیمۆکراتی کوردستانی ئێران دوا ی رووخانی رژیمی شای) زۆربه ی خه رچی نه شریاتی کۆمه له ی ژ. ک ناغاگان داویانه، یه کی وه کوو حاجی رهحمان ناغای که ناغایه کی رووناکییری کورد بوو زۆر زۆر خه رچی داوه. کاک هیمن له بیره وه ریه کانییدا ده نووستی بۆ یه ک ژماره قیسه تی هه ر چه ند بووه دوو سه د بهر بهر خه لک پاره ی پتیداوه! خه لکه که به ئیحه ساساتیکی پاکه وه هاتوه ته پتیش! جا فکر بکه وه له سه رووی کوردستان هه تا خواروو نه و خه لکه ویستویه تی له و حکومه ته دا به نیسه به تی خۆی به شدار بیت، کابرا ناغا بووه، شیخ بووه، مه لا بووه، هه ر چتکی بووه. به لام له نه وه لێدا، له سه ره تای پتکهانه تی کۆمه له ی ژ. ک دا بهر تیک مه حدودیه ت هه بووه بۆ مه سه له ی که خۆ له ناغا بیارێزن به لام دوا یه نه و به ره له سه ت و نه و مانعه نه ماوه له بافتی کۆمه له یدا.

عه لی: له شیعه ر کانی با یز و با ییر له ناو گوڤاری نیشتماندا هه یه که چۆن باسی ناغاوات ده که ن.

کاک همه ده مین: به لێ! نه وه ختی نه وه ی که هیناویانه زیاتر موته وه جیهی نه و ناغایانه بووه که ئیرتباتیان له گه ل حکومه تی ناوه ندی هه بووه. نه من هه ر نه و روژانه نه وه ی نارچی روژ ئیلتم ده خوتنده وه ده لێ: نه من له مالی نه مه ر خانی بووم فیلمێکیان هینا له ورمێ نیشانیان دا که خه لکی دتیه کی چۆن راپه ر یون و ناغای له به ین ده بن و شۆرشی سوور ده که ن، ده لێ نه مه ر خان که راوه ته وه گوته ویه تی چی دیکه نه من هاوکاری کۆماری کوردستان ناکه م! جا نه من نه گهر سه به ینی دتیه که م لێ به ستینه وه و به ده ردی نه و فیلمه م به رن نه من چۆن هاوکاری نه وه ی ده که م!

دیاره ئینسان ناتوانی بلی بزوتنه وه ی چینه یه تی یا خه باتی چینه یه تی بۆ روژتیک و بۆ سه عاتییک له نیتو نه و میلله ته راده وستێ! به لام شیده ته تی زه عف و قووه تی هه یه، موومکینه له به عزه وه ختیکیدا نه وه زۆر بیته خواری، نزم بێ، ههستی ناسیو، لیستی

ئه‌وه‌نده به قوه‌ت بی که خه‌لک هیتدیک سهرفی نه‌زه‌ری بی له موقابیل نه‌و داوایانه‌ی که هه‌یه‌تی، به‌عزه وه‌ختیکیش هیتده به‌رچاوت‌ه‌نگ بی به خاتری مه‌سه‌له‌ه‌تیک‌ی کابرا ولاته‌که‌شی بفرۆشی! به داخه‌وه هیتدیک سه‌رۆک عه‌شیره‌تیش هه‌یه که کردوویانه ئیستاش نه‌وه روون بووه‌ته‌وه، نه‌سنادی وانه‌ش رۆژ ده‌گه‌ل رۆژ زیاتر روون ده‌بنه‌وه، وه‌ختیک به زاهیر له گه‌ل کۆماری کوردستان بوون و له ژیره‌وه‌ش له گه‌ل نه‌ولا و نه‌ولای ئیرتباتیان هه‌بووه و له پشت‌ه‌وه‌ش را خه‌نجه‌ریان له هه‌ره‌که‌ی کورد داوه!

به‌لام نه‌وه‌ی که موشه‌خه‌س بێینه‌وه سه‌ر سونه‌له‌که‌ی که کردت، نه‌من به‌راستی نیت‌لعاتیک‌ی وام نییه له سه‌ر گیرانی یا عیله‌له‌تی گیرانی، هۆیه‌که‌شی ده‌گه‌رته‌وه نه‌و وه‌ختی نه‌من منداڵیک بووم له سیتی ئیپتیدایی بووم. نه‌وه‌ی که دوايه‌ش پیاو ده‌بیستیه‌وه له لای نه‌و و نه‌و که کتی کتی بووه و باسی زه‌بیحی ده‌که‌ن و ده‌لێن ده‌وری هه‌بووه ... باسی سه‌دیقی هه‌یده‌ری ده‌که‌ن و... نه‌وه دوايه پیاو کۆی ده‌کاته‌وه و جا مه‌نابیعی جۆریه‌جۆر هه‌ر یه‌که‌ی به‌ گۆره‌ی بۆچوون و لێکدانه‌وه‌ی خۆی ئیوايه رقی له بۆچوونی مامۆستا زه‌بیحی یه‌ دیزه و گۆزه‌ی دنیا‌یه‌ی له سه‌ردا ده‌شکینتی، ئیوايه خۆشی ده‌وی حه‌تا ئیشتباکانیشی بۆ داده‌پۆشی! به‌لام پیموايه وه‌ختی وا پیاو ده‌بی واقیع‌بینانه به‌رخوورد بکا.

عه‌لی: باشه کاک حه‌مه‌ده‌مین ئیوه نه‌وه‌لجار له کۆی چاوت پێیکه‌وتوه؟
کاک حه‌مه‌ده‌مین: نه‌وه‌لجار نه‌من له به‌غدايه چاوم به مامۆستا که‌وت.
دووکانی یوسفی ریزوانی مه‌کۆی مامۆستای بوو نه‌که‌سه‌ری نه‌و نامه نه‌هتیا‌نه‌ی که بلێن ریک‌خراوی پارتي موخالیفی مه‌لا مسته‌فا له شوێنه جۆریه‌جۆره‌کانی کوردستان بۆیان ده‌هات ده‌هاته دووکانی یوسفی ریزوانی، نه‌ویش کۆی ده‌کرده‌وه ده‌یدا به مامۆستای، له‌گه‌ل مامۆستای نیوانی خوش بوو.

عه‌لی: نه‌وه سالی چهند بوو؟

کاک حه‌مه‌ده‌مین: نه‌وه سالی ۱۹۶۴ و ۱۹۶۵ بوو، که ئیمه له گه‌ل سمایلی شه‌ریفزاده‌ی ره‌حه‌ته‌ی و نه‌و کاک سالاری هه‌یده‌ریه که ئیستا لێره‌یه و ماوه هه‌ستاین چوینه به‌غدايه. نه‌من میوانی یوسفی ریزوانی بووم، سمایل میوانی کۆنه مامیک‌ی

خۆی بوو، سالاریش میوانی عەبدولپەحمانی شێخی بوو بەلام رۆژانە پاتۆقمان دووکانی یوسفی ریزوانی بڵتین عەبدوللا شلیڕ بوو لەوێ یەكترمان دەگرتەوه، وەلا مامۆستا بیستبوی که نیمە هاتووین یەعنی جەماعەتێک کوردی گەنجی ئێرانی هاتوو بە یوسفی گوتبوو که پێمخۆشە بیانبینم و دەعوەتیان کەم، یوسفیش گوتی وەلا ئەوه شتیکی وایە و جا نیمەش گوتمان ئەگەر ئەو بڕتکی پێخۆش بێ نیمە دەئەندەمان پێخۆشە! لەو کاتەشدا که مامۆستا ئەوپەڕی ئیحتیاتی دەکرد که هەم لە لایەن حکومەتی عێراقەوه و هەم لە لایەن مەلا مستەفاوە کەشف نەبێ! مامۆستا زۆر دەست و دلناوەلە و بە جوڕنەتەوه نیمە سێ کوردی ئێرانی که نەیدەزانی فەرمان چییە و بۆچوومان چییە دەعوەتی کردین و زۆر دەعوەتێکی بڵتین دەست و دلناوەلانەش. چووین ماله نەهێنی کەشیمان دیت و لە گەلی دانیشتین و زۆر بە تەعاروف و ئەوانە رۆژتکی خۆشمان لە لای مامۆستای برده سەر و ئەوه سەرەتای ناسینی مامۆستای بوو. دیارە هەر ئەو وەختیش بەحسمان دەبوو، لە بۆچوون و لە هەلۆتست و ئەوانە نەزەری خۆمان لێکتر نەدەشاردەوه، مامۆستا جوڕتکی فکر دەکردەوه نەیسبەت بە مەلا مستەفا و ئەو حەرەکەیهی که لە کوردستاندا هەبوو، نیمەش جوڕتکی دیکەمان فکر دەکردەوه، بەحسمان بوو لە سەر ئەو مەسەلەیه، بەلام بەحسەکه مان ئی دوو دۆست و ئی دوو ناسیاو بوو ئەک بەحسێکی توند و تیز.

ئەوه سالانی ٦٤ و ٦٥ درێژە کێشا تا وای لیهاات لە سالی ٦٨-٦٩ که نیمە جارێکی دیکە پاش شکانی بزوتنەوهی کورد لە کوردستانی ئێران بە نەهێنی چووینەوه عێراق و ئەوانە، دیسان لەوێ جاروبار چاومان بە مامۆستای دەکەوتەوه. ئەوه وەختی جەماعەتی بڵتین پارتی کۆن (مەکتەبی سیاسی کۆن) که لە گەل حکومەت هاوکاریان دەکرد و لە گەل بەعسییەکان بوون، دەسلاتیان هەبوو، هۆتیلیان هەبوو، نامووشۆیان هەبوو. ئەوه وەختی مامۆستا دەستی زۆر زۆر دەروزی، بەرپرسی مالی بوو. ئەوه وەختیش مامۆستامان هەر دەدیت و نەزەراتی خۆمان لە یەكتری نەدەشاردەوه، مامۆستا جوڕیک بۆچوونی هەبوو نیمەش جوڕتکی تر بەلام دۆستایەتی و نیزیکی نیمە پتر وەختیک دەستی پێکرد که نیمە رادیۆکەمان لە بەغدا یە دامەزراند که ئەو رادیۆیە هەم نیمە ی تێدا بوو وەک حیزبی دیمۆکراتی کوردستانی ئێران هەم جەبهەیهک پێک هاتبوو که پەناهیان پاش

کوژرانی به‌ختیار پیتی هینابوو که نهو جه‌به‌یه هم نازهرایاجانیسه‌کانی تیدا‌بوو هم به‌لووچه‌کان و هم جه‌ماعه‌تیک عهره‌بی خوره‌مشهر و نه‌هوازی تیدا بوو.

دوکتور مەحمودی په‌ناهیان که به‌رتویه‌ری نهو جه‌به‌یه بوو ماموستا که نه‌هلی قه‌لەم بوو کردبووی به‌ مەسئولی نهو رادیۆه، مەسئولی نووسین و مقاله وه‌گیتران له به‌غدايه، چونکی ماموستا هم قارسیکه‌ی باش ده‌زانی هم کوردی هم عهره‌بی باش ده‌زانی و مەقالاتی ئیحه‌ نه‌گهر به‌ تورکی با ماموستا ده‌یکرده‌ تورکی، به‌ عهره‌بی با ده‌یکرده‌ عهره‌بی، به‌ فارسی با ده‌یکرده‌ فارسی یه‌عنی له هه‌موو زمانه‌کاندا ماموستا ده‌ستی هه‌بوو و کاری ده‌کرد و نه‌خشی به‌رچاوی بوو له رادیۆکه‌دا، دیاره له جهریانی کاری رادیۆشدا نه‌کسهره‌ن به‌حس و موزاقشه و بۆجوونی جۆربه‌جۆر و ئیختیلافی نه‌زهر و سه‌لیقه هه‌بوو به‌لام هه‌میشه زۆر زۆر برایانه و دۆستانه، ئیحه هه‌موومان به‌ چاویکی زۆر زۆر ریز و ئیخترا مه‌وه چاومان له ماموستای ده‌کرد له گه‌ل ئیختیلافی بۆجوونی‌شمان، عیله‌ته‌که‌شی هه‌ر نهو ناساندنه‌ی کاک حه‌سه‌نی قزلبی بوو که پیتی وابوو ماموستا عوله‌ما ده‌گه‌ل نه‌وه‌ی سه‌دی سه‌د له باری فکریه‌وه له گه‌ل وی ئیختیلافی فکری هه‌یه به‌لام له باری نه‌خلاقیه‌وه، له باری شه‌خسیه‌ته‌وه به‌ ئینسانیکی سالمی داده‌نا و ریزی بۆ قایل بوو وه هه‌میشه وه‌ک دۆستیکی هه‌ره نیزیکی خۆی جیسابی له سه‌ر ده‌کرد که نهو کۆمونیست بوو نه‌ویشیان به‌ ناسبونالیست داده‌نا به‌لام هه‌میشه نه‌و ئیخترامی بۆ قایل بوو وه ریزی بۆ داده‌نا، ئیحه به‌راستی بۆخۆمان له جهریانی کاردا بۆمان ده‌رکه‌وت که نه‌وه‌ی کاک حه‌سه‌ن ده‌یگوت به‌رتک به‌ که‌میشه‌وه بوو یه‌عنی ماموستا زیاتر له‌وه‌ش بوو. ئینسانیتیک بوو نه‌زه‌ری خۆی ده‌گوت نه‌زه‌ری غه‌لەت یا سه‌حیح نه‌زه‌ری خۆی نه‌ده‌شارده‌وه، به‌رتک نه‌و روحیه‌ی تیسپیکی رۆژئاوای په‌یدا کردبوو، نه‌زه‌ری خۆی ده‌گوت جا با نه‌زه‌ره‌که‌ی غه‌لەت بایه نه‌یده‌شارده‌وه، دیفاعی له نه‌زه‌ری خۆی ده‌کرد، نه‌تۆش نه‌زه‌ره‌که‌ت وه‌رده‌گرت، چه‌نده قه‌بولت ده‌کرد و چه‌نده نه‌و قه‌بولی ده‌کرد ئینسان خۆی ده‌زانی و نه‌وانه! به‌لێ جا ئیحه له به‌غدايه نیزیکی و هاوکاریمان پتر بوو، دیاره نه‌وه‌ش وه‌ختیکه که جه‌ماعه‌تی مه‌کته‌بی سیاسی کۆن گه‌رانه‌وه بۆ لای مه‌لا مسته‌فا به‌لام ته‌نیا له به‌رتویه‌ری واندا یه‌ک: ماموستا زه‌بیجی ماوه له به‌غدا، دوو: مه‌لا عدوللا. نه‌من

هەتا جارتیکی لە خودی مامۆستام پرسی گوتم باشە لەو جەمەدی کە لە مەکتەبی سیاسی کۆندا بوون ئەو مامۆستا برایم ئەحمەد، ئەو مام جەلال ئەوانە هەموو گەڕانەوە بۆ لای مەلا مستەفا نەتۆ عیللەتی چیبە کە نیتسا ناچییه و هەر لێره دانیشتیوی؟! بۆ یەکە هاتنی و برێک راما و ئەوانە، گوتمی وەلا و مەسلەحەتە! گوتم باشە مەسلەحەتە کە یەعنی بۆ خۆت گەشتیویە ئەو نەتیجە کە و مەسلەحەتە یا خێر قسە لە سەر کراوە و مەسلەحەت زاندراو؟ درکاندی گوتمی وەلا مەلا مستەفا گوتیویەتی باشتەر لە بەغدایە بێ چون ئەمن دەتوانم بلێم برایم ئەحمەد کوردی عێراقییە و ئەوی دیکە کوردی عێراقییە، ئەدی نەگەر نێران داوای وی کرد بلێم چی؟! با لە بەغدایە بێ باشتەر!

عەلی: من لە مندالییەوه زۆرم دژایەتی مەلا مستەفا و زەبیحی بیستوووە هەتا ئەو دەم کە نێمە لە سابلاخ بووین (زەمانی شا) شایەدی وادەهات کە گۆیا مەلا مستەفا جایزە بۆ سەری زەبیحی تەعین کردوو و ئەوانە! نێو کە ئەو دەم لەوێ بوون نایا ئەو دژایەتییه بەو توند و تیزییه بوو کە باسیان دەکرد؟! وە نەگەر بوو لە سەر چی بوو؟

کاگ حەمەدەمین: وەلا ئەمن دژایەتی بەینی مەلا مستەفا و زەبیحی ناتوانم بلێم دژایەتی بوو و چەندە مەلا مستەفا لێی توو بوو و ئەوانە، بەلام هێندیک شت کە لە خودی مامۆستام بیستوووە پێموایە ئەندامانی مەکتەبی سیاسی کۆن نیتسا کەنەش حاشای لێ ناکەن ئەو یە کە وەختیک ئیختلافی بەینی مەکتەبی سیاسی کۆن و مەلا مستەفا گەییووە ئەو پەری، خۆی نوێنەری مەکتەبی سیاسی کۆن بۆ لای مەلا مستەفا مامۆستا عولەما بوو! دواوەش نەگەر پێشنیاریک یا شتیکیان بوو بۆ مەلا مستەفا و وێستبێتیان زەمینی ئەو پێشنیارە خۆش کەن لە لای مەلا مستەفا دیسانیش هەر مامۆستا عولەمایان ناردوو! ئەمن ئەو رۆژانە لە گەڵ جەمعیەت دانیشتیووم باسی وەمان دەکرد کە جارتیکیان مەکتەبی سیاسی کۆن فکر دەکاتەو کە تەنیا بە بەرپۆڵەری پارتی نەیاننویو کە بزوێنەوی کورد لە کوردستانی عێراق بەرپۆڵەری یەرن یا خێر بە گۆرەری لێکدانەوی خۆیان دەیانەوێ برێک بێ پیتی مەلا مستەفا لە باری عەشایر و شتی وادە بۆش بکەن. نەخشە دادەنێن کە و باشە نێمە بەرپۆڵەریکی جەمعی ساز کە بێن کە عەشایری تێدابی، ناغای تێدابی، شیخی تێدابی، مەلای تێدابی و ئەندامانی

پارتیشی تیدابن. بۆ جیبه جی کردنی نهو نهخشیه مامۆستای دهکهنه نوینهر که بجیتته لای مهلا مستهفا و له گهلی نسه بکات. مامۆستا بۆ خۆی بۆی گێرامهوه گوتی: چوومه لای مهلا مستهفا نهزهری مهکه ته بی سیاسیم پین راگه یاند که ئیمه بهرتوه بهری ههره که ی کورد، شۆرش کوردستانی عراق بهرینتر بکهین، ئاغاشی تیدابن، شیخ و مهلاشی تیدابن و بهشیکیش له بهرتوه بهری پارتی تیدابن. مامۆستا گوتی مهلا مستهفا برتکی فکر کردهوه و گوتی نهو نهشیتبایه، پینج شهش دهلیلی هیناوه له رهدی نهو ی که نهشیتبایه. دهلیلهکانی نهو ی که له بیرم مابن گوتی ئیمه ههره که یهکی چه کرداری و سیاسی بهرتوه ده بهین، سه بهین ئیمه خهرسته داده نین که بچین فلان جیگا بگرین، نهو عهشایره ههر یه که ی سه ری به بیست جیگاوه بهنده، چ مه علومه نهو ی که تۆ ئیستا قهراری له سه ر ده دی سه بهین فهورن نه درکی! نهو جار فلان شیخ و فلان عهشایر پیاوی شایه و پیاوی به عسه و پیاوی تورکیایه و پیاوی کوئیه و... نه تۆ چۆن دینی بهرتوه بهری نهو ههره که و نهو میلله ته ی ده ده به ده سی نهوانه! سه بهین نهو خه لکه به تۆ ده لتی چی؟! نهو جار ئیستا نه دمانانی پارتی کار نه کردووه و رابردووه کیان هیه و ده یانناسی، نهوانه له کوئ ده ناسی؟! ناخر ده بی کابر له ژبانی خۆیدا شتیکی کرد بی که نه تۆ بلتی کاکه وه ره وه و ههنگاو تکت بۆ هه لدینمه وه و نهوانه! گوتی مهلا مستهفا زۆری ده لیل هیناوه و نه منیش ده لیله کانم یاداشت کرد. هاته وه به بهرتوه بهری مه که ته بی سیاسیم راگه یاند، گوتی مه که ته بی سیاسی جواب کی نه بو بۆ قسه کانی مهلا مستهفا و قه نعه تی پین هینا.

مامۆستا گوتی به لام پاش نهو ی که مهلا مستهفا له ئیمه ی دا و ئیمه ی له هه مه دانن کرد (زهیبجی نه چووه و ههر له عیرق ماوه ته وه - دانهر) نهو جار به شینه بی هات عهینی بهرتوه بهری بۆ خۆی پیکهیتا و مه طلیسی سه رکر دایه تی شۆرش (مه که ته بی ته نفیزی) له هه موو خه لکی کوردستان کۆبوونه وه یه کی بهرینی پیکهیتا و له تهواوی وانه سه رکر دایه تی تازه ی دروست کرد و نهو کلاوه ی که نهوان ده یانه وه یست له سه ری مهلا مسته فای بنین، مهلا مستهفا له سه ری وانی ناوه!

جا نهو، نهو ی ده که یه نه ی که نه گهر مهلا مستهفا هینده ی رق بلتین له خالت

بووی، بۆ زیاد له ته‌واوی ئەندامانی په‌رتوه‌به‌ری مه‌کته‌بی سیاسی کۆن خالت ده‌نێرن؟! نا! پێمانییه‌ نه‌وه راست بیت. دیاره‌ مه‌لا مسته‌فا نه‌وانه‌ی که له‌ نێزیکه‌وه‌ ناسیویه‌ که نه‌من به‌داخه‌وه‌ له‌ نێزیکه‌وه‌ زۆر که‌م شاره‌زاییم لێی هه‌بووه‌، له‌ زۆرتک له‌و مه‌سه‌ئوله‌ی رابردووی هه‌لکێلاهه‌، له‌ مام جه‌لالی هه‌لکێلاهه‌، له‌ برایم نه‌حه‌مه‌دی هه‌لکێلاهه‌، له‌ گه‌ل ته‌واوی نه‌وانه‌ ناکۆکی بووه‌، له‌ گه‌ل خالێشت موومکینه‌ شتیکی بووی نه‌وه هیچ به‌عید نییه‌. ئیدی به‌لام نه‌وه‌ی که به‌راستی وه‌کوو ئینسانێکی سیاسی خالته‌ی وه‌چه‌نگ که‌وه‌ی و بیکۆژی شتی و نه‌بووه‌! چونکی نه‌گه‌ر و یستبای خالته‌ بکۆژی، خۆ خالته‌ی وه‌ک چۆله‌که‌ له‌ به‌غدایه‌ ده‌یتوانی له‌به‌ین به‌ری! مه‌لا مسته‌فا خۆ نه‌و براده‌رانه‌ی که ده‌زانن ناگادارن که ده‌سه‌لاتی هه‌بووه‌، مه‌لا مسته‌فا وه‌لا له‌ هه‌ولێرش ده‌یتوانی بیکۆژی، له‌ به‌غدایه‌ش ده‌یتوانی بیکۆژی، له‌ لوبنانیش ده‌یتوانی بیکۆژی! با شتیکی سه‌یر که نه‌و رۆژانه‌ بیستومه‌ بۆت بگێرمه‌وه‌:

عه‌بدوللا بارزانی یه‌ک هه‌بووه‌ که له‌ کۆماری کوردستاندا بووه‌ و له‌ گه‌ل بارزانییه‌کان هاتبوو. دوايه‌ که کۆمار نامێنێ و بارزانی ده‌رۆن، عه‌بدوللا بارزانی هه‌ر له‌ ئێران ده‌مێنێته‌وه‌ و ماوه‌یه‌ک خۆی مات ده‌کا و خۆی ده‌شارێته‌وه‌، دیاره‌ بارزانی نه‌بووه‌ و هه‌ر خۆی ناوی له‌ خۆی ناوه‌ عه‌بدوللا بارزانی. دوايه‌ که فه‌عالیه‌تی حیزبی توده‌ ده‌ستی پێکردوه‌ ته‌وه‌ له‌ گه‌ل حیزبی توده‌ فه‌عالیه‌تی کردوه‌ و جل و به‌رگی کوردی له‌ به‌ر کردوه‌ و جامه‌دانی له‌ سه‌ر ناوه‌ و یه‌کێک له‌ به‌ جه‌رگه‌ترین هه‌لسوراوانی حیزبی دیمۆکرات بووه‌ له‌ سالانی ٢٧، ٢٨، ٢٩، ٣٠، ٣١، ٣٢ و هاتووچۆی تارانێ کردوه‌ و هاتووه‌ ته‌وه‌ مه‌هاباد و هاتووچۆی مالی قازی محه‌مه‌دی کردوه‌ و نه‌وانه‌. که‌ کو‌ده‌تای ٢٨ی مۆرداد بووه‌، عه‌بدوللا بارزانی ماوه‌یه‌ک نه‌هێنی بووه‌ که نه‌وده‌م مه‌لا مسته‌فا له‌ روسیه‌ بووه‌.

پاشان که مه‌لا مسته‌فا گه‌راوته‌وه‌ عێراق (کو‌ده‌تای عبدالکریم قاسم) جه‌ماعه‌تی حیزبی توده‌ ده‌چن شکایه‌تی له‌ لا ده‌که‌ن که‌ کابرایه‌ک به‌ نێوی عه‌بدوللا بارزانی زۆرتک له‌ ئەندامانی نه‌وانی شناسایی کردوه‌ و ته‌حویلی روکنی دووی داوێ له‌ سالانی ١٣٣٣ و ١٣٣٤. مه‌لا مسته‌فا گوتووه‌ ته‌ی ته‌عقیبی ده‌که‌م، دوايه‌ زانیوه‌تی که نه‌و عه‌بدوللا بارزانییه‌ هه‌لا‌تووه‌ و چۆته‌ سوریا. مه‌لا مسته‌فا پیاوی به‌ دوا‌دا نار‌دوه‌ و له‌ سوریا

کوشتوویه‌تی! جا دوايه به حیزبی توده‌ی گوتوه که نهو کابرایه‌ی زه‌به‌ی له نیه دابوو
فلان رۆژی له سوریا له فلانجی کوژراوه! جا مه‌لا مسته‌فا نه‌گه‌ر و‌ستبای که‌سیک
بکوژی ده‌یکوشت و بۆی ده‌کرا. نیم‌کاناتی زۆر بوو حه‌تا نیم‌کاناتی له حکومه‌تی
عیراقیش پتر بوو!

به‌لام مه‌لا مسته‌فا ره‌فتاری خالتي وه‌ک کوردیکی نیرانی پتی خوش نه‌بووه. دیاره
نه‌وه‌ی که کاک هم‌زار ده‌یکرد خالت نه‌یده‌کرد. خالت زۆر له سه‌ر پیتی خۆی بوو له‌و
باره‌یه‌وه که کاک هم‌زار شتیری داده‌نا و به‌گالته و به‌وه به‌لام خالت نه‌هلی نه‌وشتانه
نه‌بوو. پیاویکی زۆر جدی بوو له‌و بارانه‌وه و خۆی راگرتبوو، له‌ کوردستانی عیراقت
وه‌زنی هه‌بوو، له‌ مه‌کته‌بی سیاسی کۆندا که نه‌ندامی سه‌رکرده‌یه‌تی بوو وه‌ تا نه‌وانیش
تیکۆشانیان هه‌بوو هه‌میشه به‌ نینسانیتکی وه‌فادار و دلسۆزی خۆیان داناوه، نیستاش
پیموایه هه‌ر نیتحترامی بۆ قایلن.

نه‌و ماوه‌یه که له رادیو کارمان ده‌کرد به‌ هۆی هیندیک شهرت که به‌عس بۆ نێمه‌ی
هینا گۆژی که نه‌وه‌ش نیرتباتی هه‌بوو له‌ گه‌ل مه‌سه‌له‌ی سه‌نار و گیرانی سه‌نار و ته‌حویل
دانی و نه‌وانه، که نێمه به‌یاننامه‌یه‌کی ده‌رکه‌ین و له‌و به‌یاننامه‌یه‌دا ره‌فتاری مه‌لا
مسته‌فا و پارتي مه‌حکوم بکه‌ین که کارتکی جنایه‌تیان کردووه. نێمه‌ش به‌راستی نه‌ به
عینوانی نه‌وه‌ی که ته‌ئیدی نه‌و کاره‌مان ده‌کرد که مه‌لا مسته‌فا نه‌و کاره‌ی کردووه، به‌لام
نیتر به‌و ده‌لیله که به‌عس له‌ نێمه‌ی ده‌ویست وه‌ک شهرت پیمان ته‌حمیل بکا که نیه
مادام نێمه لێره نيم‌کانی رادیومان له‌ نیشخيار ناون، نیه‌وه‌ش ده‌بی نه‌و کاره‌مان بۆ بکه‌ن و
نه‌و نیه‌لامیه‌ی بدن و نه‌وانه، نێمه نه‌چوینه ژترباری وه‌ی و ره‌دمان کرده‌وه و رادیوکه
ته‌حتیل بوو. دوايه ماوه‌یه‌کی مامۆستا له‌ گه‌ل جه‌ماعه‌ته فارسه‌کان درێژه‌ی پێدا و دوايه
سه‌ر له‌ نوێ دیسان رادیویه‌کی دیکه‌مان وه‌رگرتوه و به‌عس په‌شیمان بۆوه که دیتی نێمه
له‌ سه‌ر هه‌لوێستی خۆمانین و نه‌وانه، به‌ نیتوتکی دیکه دیسانیش هه‌ر هاوکاریمان له‌ گه‌ل
مامۆستا ده‌کرد و نه‌ویش هه‌ر دیسانه‌که له‌ نیرتبات له‌ گه‌ل حه‌ره‌که‌ی کوردا به‌عه‌زه
نيم‌کاناتیکي له‌ نێمه نه‌ستاند. دوايه مامۆستا له‌ گه‌ل وردی و جه‌ماعه‌تیکي دیکه
پیموایی بابکرناغاش هاوکاری ده‌کرد و له‌ گه‌ل وانه درێژه‌ی به‌ به‌رنامه‌کانی رادیو دا.

دیاره مامۆستاش وه‌کۆو ههر ئینسانێکی سیاسی له‌و بواره‌یدا که ئێمه له
نیزیکه‌وه ده‌مانناسی هیندیک به‌رنامه‌ی له‌ میتشکی خۆیدا جێ کردبۆوه. به‌رنامه‌کانی
چهنده ریشالی بوون، چهنده له‌ گه‌ل واقعیه‌ت ده‌گونجا، چهنده مه‌تلۆوبی خه‌لکی ئێران
بوو، چهنده هه‌تزه‌کانی ئۆپۆزیسۆنی ئێرانی به‌ دلایان بوو جینگای پرسیاره‌! مامۆستا
ماوه‌یه‌کی زۆر بوو دوور بوو له‌ موحیتی ئێرانی، نه‌وه بوو که که‌متر ته‌وه‌جوی به‌ ده‌عه‌
شت ده‌کرد، بۆ نمونه وه‌ختیک به‌ختیار هاته به‌غدايه و بوو به‌ په‌ناهه‌نده‌ی حکومه‌تی
عێراقی، ئیمکاناتیکی زۆر زۆریان له‌ ئیختیار نا و نه‌و قه‌سه‌ری نوری سه‌عیدیان دايه.
گۆیا مامۆستا ههر بۆ ته‌له‌ نه‌ستانه‌وه له‌ رژیمی شا و ئێران ماوه‌یه‌کی له‌ گه‌ل ته‌یموری
به‌ختیاری هاوکاری کردوه! ههر له‌ ئیدامه‌ی نه‌و ئیرتێپاتانه‌یدا دوایی که په‌ناهیان هات
و نه‌وانه. ده‌یانگوت حکومه‌تی عێراقی له‌ ژنه‌راڵان خۆشی دێ، حیزبی دیمۆکرات
ژنه‌رالی تیدانی، یه‌کدوو ژنه‌رالی ئیجاره‌ بکه‌ن هه‌تا ئیمکاناتی ئێوه‌ش زۆرتر بیت! نه‌و
ئیمکاناته‌ی که به‌ ته‌یموری به‌ختیاریان ده‌دا، سه‌ده‌یه‌کی وه‌ی، پێنج سه‌ده‌یه‌کی وه‌یان نه‌ده‌دا
به‌ حیزبی دیمۆکراتی کوردستان! دوایه که په‌ناهیانیش هات ههر عه‌ینی وه‌زع بوو له‌ به‌ر
وه‌ی که په‌ناهیان (ژنرال دوکتۆر مه‌حمودی په‌ناهیان) له‌ روسیاوه هاتوه و خۆی به‌ق را
لادیوارێکه و ژنه‌که‌ی له‌ خۆی زلتره، پێیان وابوو سه‌بینی ئێرانی قوت ده‌دا!

نه‌وانه هاتن له‌و خه‌لکه به‌ده‌بخت و لێقه‌وماوه‌ی که له‌ کوردستانی عێراقی ناواره
بوون و لێقه‌وماو و برسی بوون که‌لکیان وه‌رگرت. به‌لام حکومه‌تی شا زۆر زۆر له‌وان
وریاتر بوو، زۆر له‌ عه‌وامیلی خۆی له‌ نیو نه‌و گروهه چه‌کدارانه خزانده. ههر ده‌سته‌یه‌کی
که ده‌یانئارده‌وه (ده‌سته‌یه‌کی بیست نه‌فه‌ری)، پێنج نه‌فه‌ری ساغی تیدابوو، پێنجه‌که
ده‌کۆژرا و باقی خۆیان ته‌حویل ده‌داوه و چه‌که‌کانیشیان ده‌دا به‌ حکومه‌تی شا! به‌داخه‌وه
نه‌وه ده‌دوازده جار له‌ رۆژنامه‌کانی ئێران زه‌مانی شا تێکرار بۆوه به‌ نیوی عه‌واملی
حکومه‌تی عێراق که دێن له‌ ئێران خراپکاری ده‌که‌ن و ده‌که‌رنه‌وه به‌لام هه‌مووی ده‌کۆژان!

مامۆستا ده‌گه‌ل نه‌و محمه‌دی شاه‌سه‌ندی یه‌ وه‌کۆو کوردێکی که زمانی
خه‌لکه‌که ده‌زانن و رووحیه و فره‌هنگی کوردیان ده‌زانی که‌لکیان لێ وه‌رده‌گیرا بۆ نه‌و
به‌رنامه‌ی که غه‌یری به‌ده‌بختیو و فه‌وتانی عیده‌یه‌کی بێخه‌به‌ر له‌ هه‌مسو لایه‌کی،

نه‌تیجه‌یه‌کی دیکه‌ی نه‌بوو. نه‌وه تا حدوددیک‌کی زه‌ریه‌ی له‌ نیعتبار و وه‌زنی مامۆستا دا. دیاره‌ نه‌وه کاتیک بوو که مام جه‌لال و برابم نه‌حمه‌د و نه‌وانه دانیشته‌بون له‌ کوردستان و له‌ گه‌ل مه‌لا مسته‌فا بون. مامۆستا زه‌بیحیش له‌ به‌غدایه‌ بوو، نه‌و به‌ ته‌شخ‌سی خۆی و به‌ فشاری حکومه‌تی عێراق بۆ سه‌ر مامۆستا ماوه‌یه‌ک له‌ گه‌ل نه‌و خه‌ته‌یدا رۆژی به‌ نیوی ئۆپۆزیسۆنی ئێرانی، ئۆپۆزیسۆنیک‌کی که‌ ئیمه‌ ناگامان لی بوو خه‌تا حیزبی توده‌ش ره‌دی ده‌کردنه‌وه! په‌ناهیان و مورادی و ره‌زمناور و نه‌وانه، که‌سی دیکه‌یان له‌ گه‌ل نه‌بوو، جه‌به‌هی میلی ره‌دی ده‌کردنه‌وه، موجاهدین، هه‌موو که‌س ره‌دی ده‌کردنه‌وه. به‌لام له‌و نیوه‌یدا مامۆستا و به‌ ته‌به‌عه‌ی مامۆستاش کاک محمه‌دی شاه‌سه‌ند هاوکاری نه‌وانه‌یان ده‌کرد. نه‌وانه رۆژنامه‌یه‌کیان ده‌رده‌کرد، رۆژنامه‌که به‌ شیعریکی فه‌روخی یه‌زدی بوو که‌ ده‌بی ئینقلاب بکه‌ی و به‌ شه‌مشیر ولات رزگار که‌ی، نه‌و جه‌به‌یه‌ رزگاریخوازی سه‌راسه‌ری ئێرانی تیدایه‌ که‌ له‌ کورد و به‌لج و... پتیک دی، دیاره‌ نه‌حمه‌د توفیقیش ماوه‌یه‌کی ده‌و داوه‌ که‌وت به‌لام هه‌ر ژماره‌یه‌ک دوو ژماره‌ به‌لام دوايه‌ نه‌حمه‌د توفیق وازی لیته‌نن. (نه‌وه‌خته که‌ له‌ به‌غدایه‌ په‌ناهه‌نده‌ بوو) به‌لام مامۆستا ماوه‌یه‌کی زۆر ده‌گه‌لیان بوو، نیسته‌فاده‌یان له‌ شاره‌زایی و زمانزانی وی ده‌کرد. چه‌کداریان هه‌بوو، چه‌کداریک‌کی زۆریان له‌ نه‌واری مه‌رزی هه‌بوو. دوايه‌ ناخه‌ری که‌ حکومه‌ت دیتی هیچ له‌وانه‌ شین نابیته‌وه، ژماره‌یه‌کی زۆری له‌ وانه‌ هینا له‌ ده‌روبه‌ری به‌غدا و نه‌وانه‌ نیشته‌جێ کرد.

عه‌لی: نه‌وانه هیچ رابیته‌یان له‌ گه‌ل جه‌ماعه‌تی ئینقلابی حیزبی توده‌ هه‌بوو؟
کاک محمه‌ده‌مین: نه‌خێر! جه‌ماعه‌تی ئینقلابی حیزبی توده‌ش موخالیفی نه‌و سیاسه‌ته‌ی بون. نه‌وان پتر له‌ گه‌ل نه‌وشیروان و نه‌و جه‌ماعه‌ته‌ی که‌ دوايه‌ ره‌نجده‌رانیان لی پتیک هات ئیرتباتیان بوو.

دوا‌ی وه‌ش به‌ به‌روای من رابیته‌ی ئیمه‌ له‌ گه‌ل مامۆستای، دیاره‌ مامۆستا هێمن به‌ عیله‌ته‌ی نه‌وه‌ی که‌ هه‌ر له‌ قه‌دیعه‌وه مامۆستای ده‌ناسی و دۆستایه‌تیان هه‌بوو خه‌تا له‌ خودی بیروه‌ریکانیشیدا کاک هێمن باسی ده‌کا که‌ مامۆستا عوله‌ما نه‌وی به‌ کۆمه‌له‌ ناساندوه‌ و شاهیدی بووه. هه‌زاریش و نه‌وانیش هه‌موو خۆیان به‌ شاگردی مامۆستای

دەزانى و بە دۆستى نىزىكى. دواى ئەو جەريانانى ئىتمە كە لە بەغدايە بووين تەبىئىيە
 حىزبى دېمۆكراتى كوردستانى ئىران چاۋ لى بىكەين دوكتور قاسملو سىكرىتېرى حىزب بوو،
 كاك كەرىم حىسامى خۆى بە دەبىرى دووھەم دەزانى كە قەت قەت دەبىرى دووھەم لە
 بەرنامەى حىزىدا نەبوو، بەلام واقىيەت ئەو يە كە مەسئولى دووھەم بوو ئەگەر زۆر جار
 لە مەسئولى ئەو لە دىمى زۆرتر نەھىتابا پېشى مەسئولى دووھەم بوو ئىتمە زۆر جار كە
 باسى مامۇستاي دەھاتە گۆرئى و قسە دەكرا نەزەراتى جۆرە جۆرە بوو نىسبەت بە
 مامۇستاي لە نىو حىزىدا. حەتا جارىكى مەسەلەى ئەو ھاتە گۆرئى كە بابە لەو
 ئەندامانەى پېشوى حىزب كە رۆزگارەك لە گەل حىزب بوون و ئىستا بە ھەر عىللەتەك
 لەولا ئەو لا دانىشتوون، لىيان بگىرەنەو و ھاوکارىيان بگەين و ئەوانە، حەتا خودى
 ئەحمەد توفىقىش! كە لىمان گىراو و لە گەلەى دانىشتىن ديارە رەدى كەدەو. ئەحمەد
 توفىق، مامۇستا زەبىحى، كاك ھەزار يەكەك لەوانە بوون كە گوتمان لىيان بگىرەنەو.
 ديارە كاك ھەزار وا خۆى بە مالى مەلا مستەفاو بەستبۆو كە بە ھىچ جۆرەك لەوان
 نەدە ترازا! مامۇستا عولە ماش كە باسما كەد بەداخو و موخالفەتەكى تووند كرا كە
 موخالفەتەكەش پتر لە لاين دوكتور قاسملو و كاك كەرىمى حىسامى يەو بوو. ئەو یش
 ھەر دەگەر اوو سەر ئەو رسواىەى فەكرىيە كە گۆيا مامۇستا زەبىحى كەتەبەكى بە ناوى
 "رەدى كۆز مۆيۆلەتەى" نووسىو و لەویدا دۆى چەپەكان بوو و لەگەل مەكتەبەى سىياسى كۆن
 بوو كە ئەوانىش ھەر دۆى چەپەكان بوون. ئەو دەبوو بە كۆسپ كە نەك ھەر بۆ
 مەسەلەى وەرگىران لە حىزب حەتا بۆ رابىتەى ھاوچۆش لە گەلەدا! بەلام ئىتمە سەرەراى
 ئەو لە بەرپەرەى حىزىدا بووين پەيوەندى دۆستانەمان لە گەل مامۇستاي نەدەپساند،
 زۆرى ئىتھارم بۆ قايل بووين بە راپردوى، بە تەكۆشانى و بەوەى كە ئەو عومرەى ئەو
 كەبراىە لە ناوارەبەى دابوو و سەرى بۆرژەى شا شۆر نەكردەو و درێژەى بە كارى خۆى
 داو! جا چەندە شتەو كەرەكەى دروست يا نادروست بوو ئەو ھەر درێژەى پەداو و سەرى
 شۆر نەكردوو! ھەزار جارىكى قسە يەكى دەكرد دەيگوت: كە پىاو فەكر دەكاتەو ژيانى و
 ئەولا ئەو لا و ئەو بەسەرھات و بەدبەختىيە كە ھەيەتەى بەلام وەختەك دىنەى بەراوردى
 دەكا لە گەل ئەو كەسانەى بە جىي ھىشتوون، كەبراىەكى حاجى تەنگەزل موومكىنە دە

میلۆنی هه‌بێ به‌لام که چاو له مێشکی ده‌که‌ی بایی تورکیکی تیدا نییه، خانووی جوانی دروست کردووه و ژبانی باشی هه‌یه به‌لام مێشکی به‌تاله!

مامۆستا له‌و که‌سانه‌ بوو که به‌راستی زۆر ده‌روێشانه‌ ده‌ژیا، زۆر عارفانه‌ ده‌ژیا، سه‌رمایه‌ی مامۆستا کتێبه‌کانی و یادداشته‌کانی به‌وون و نه‌وه‌ش له‌ خۆزایی نه‌بوو که مه‌کته‌بی سیاسی کۆن له‌ هه‌موو که‌س پتر نیستمینانی مالییان به‌ مامۆستای ده‌کرد، مه‌سئوله‌تی مالی خوشک و برایی نه‌بوو، که‌سی له‌وێ نه‌بوو بیداتی و شتی لێ وه‌لا نێ وه‌کو ئێستا که مه‌سئوله‌کان ده‌یکهن به‌داخه‌وه! نه‌وه‌ بوو که مامۆستا زۆر جێگای ئیعتما‌د بوو.

له‌ دوايشدا که ئینقلاب کرا و مامۆستا هاته‌وه‌ ئێمه‌ باس‌مان کرد گوتمان نه‌وه مامۆستا هاته‌وه‌ ته‌وه، دیسان هه‌ر عه‌ینی نه‌و رسوایاتی فکری کۆن گوتیان قه‌ی نا‌کا هاته‌وه‌ ته‌وه، هاته‌وه‌ ته‌وه! بۆ نایه‌ بۆ ده‌فته‌ری حیزب و نه‌وانه‌؟! به‌لام ده‌لێی چی؟! خۆ حیزب مه‌کینه نییه هه‌ر که‌س جوێک فک‌ر ده‌کاته‌وه، نه‌گه‌ر یه‌کیک پیتی ناخۆشه‌ که به‌چی مامۆستای بێتی یا پیتی که‌سری شانه‌ به‌چی مامۆستای بیینی وه‌لا نه‌من یه‌کیک له‌وانه‌ بووم نه‌ پێم که‌سری شان بوو و نه‌ هیچ، زۆریشم پێخۆش بوو چووم و دیتم و زۆریشم له‌ نامیزگرت.

عه‌لی: باشه‌ کاک حه‌مه‌ ده‌مین له‌ جه‌ریانی ٤٦ و ٤٧ که کاک سوله‌یمان و کاک سمایل و نه‌وانه‌ تیدا چوون نه‌و له‌ عێراقی بوو تا نه‌ندازه‌یه‌کیش ده‌سه‌لات و نه‌وه‌ی به‌وه و له‌ مه‌کته‌بی سیاسی کۆندا به‌وه نایا هیچ رابسته‌یه‌کیان له‌ گه‌لی هه‌به‌وه؟

کاک حه‌مه‌ ده‌مین: نه‌خێرا! له‌ جه‌ریانی ٤٦ و ٤٧ دا ئێمه‌ (نه‌من و کاک سوله‌یمانی ره‌حه‌متی) چوون بۆ ئیرتبات له‌ گه‌ل حیزبی شیوعی عێراق و حیزبی توده و نه‌گه‌ر بکری میسر و نه‌وانه‌. ئێمه‌ قه‌راریک که دابوو‌مان به‌ هیچ جوێک خۆ له‌ جه‌ماعه‌تی مه‌کته‌بی سیاسی کۆن نه‌ده‌ین بۆ وه‌ی حه‌ساسیه‌تی پارته‌ی ته‌حریر نه‌که‌ین و خۆ له‌ حکومه‌تی عێراقیش نه‌ده‌ین چون تو له‌ گه‌ل حکومه‌تی عێراق بی نه‌و رێگایه‌ت لێده‌برن. هه‌ر له‌ سه‌ر نه‌و قه‌راره‌ من و سوله‌یمانی ره‌حه‌متی له‌ گه‌ل وه‌ی نه‌وه‌پ‌ری ئیحتیاج بووین و جه‌ماعه‌تی دیکه‌ش بیستبوو‌یان که ئێمه‌ چووبووین، حه‌سو و وانه‌ ده‌هۆلێکیان

هه لگرتبوو که نهوانه چوون بۆ لای جه ماعه تی مه کته بی سیاسی کۆن. هه سو نامه یه کی نووسیبو بۆ سوله یان که "ده زانم ئیستا له نامیزی جله و بله دای!" له کاتی کدا ئیمه خۆمان له وان دهشاردهوه. مامۆستا نهووه ختی له بهغدایه بوو، ئیمه ماوه یه کی زۆر له سوله یانییه بووین. له بهغدایه نهووه ختی مامۆستا گرفتاری زۆر بوو وه ئیمه له بهغدایه ش خۆمان دهشاردهوه لێیان که نه یانبینین ههتا سه دیق عهلی که یه کێک له کادره کان بوو که ئیستا له بادینان مه سئوله و خوشکه زای نهحمده عهبدولایه (نه ندایه به پتوه بهری جه ماعه تی کۆن) نهوه لهو دۆسته نیزیکانه ی ئیمه بوو که زوو گیرابوو له زیندانی حیزی دیمۆکرات دابوو، مهلا مسته فا گرتبوی، که ئیمه ی دیت گوتی ده چم به براده ران ده لیم، داوامان لیکرد که کاک سه دیق ئیمه به نه هینی هاتووین و به نه هینیش ده گه پتینه وه، نابێ لای براده ران بیدرکیتی. جا باسی کردوه و یا نا نازانم به لام ئیمه خۆمان له وان دهشاردهوه، خۆمان دهوارد. ئیمه نه رمان بۆ لای مهلا مسته فا، دارا توفیقی رهحمه تی که عێراق کوشتی، ئیمه نه ومان نارد له لای مهلا مسته فا، راده نهیش چوو بۆ لای مهلا مسته فا. مهلا مسته فا گوتبوی نه گهر نهوانه ده گه له به عس (یه عنی حکومه تی عێراق نهووه ختی به عس نه هاتبوو سه رکار، عهبدوله رحمان عارف بوو عهبدوله لامیش کوژرابوو) و ده گه له جه ماعه تی جهلالی نه بن نه من کارم پتیا ن نه داوه، به ده هۆل و زورپا نه یه نه وه سنوره ida، به نه هینی بیتن و بچن کارم پتیا ن نه داوه، کاریان به من نه دا بێ له ناسری وهرده گرن له روسی وهرده گرن له هه رچی وهرده گرن به لام له عێراق و نهوانه وه رنه گرن!

عهلی: مه سه له ی یارمه تی و چه ک دانی مامۆستا زه بیحی به تایبهت به مهلا ناواره م بیستوه، ئایا هیچ شتی وا هه بووه؟

کاک همه ده مین: نا! ده زانی نهوه چ بوو کاکه؟ نهوه ئیمه که له کوردستانی عێراق بووین نهو جه ماعه ته ی دوکتۆر لاشایی و نهوانه هاتبون، بیستبوویان که له ئیرانی هه ره کهت هه یه و نهو کوپه مسته فای نورانی چوو بوو خه بهری دابوونی، ده پیتشدا مسته فایان نارد بوو بۆ ئیرانی. دوا یه بۆ خۆیان جه ماعه تیکیان هاتبون، دوکتۆر لاشایی ونهوانه که بیتن ئیرتبات له گه له ئیمه بگرن. نهوانه که به مام جهلالیان گوتبوو، مام

جه لال گوتبووی که نیمه ئیرتباتان له گه لیان هدییه، ته قریبه ن پینج شه ش مانگیان راگرتبون، گوتبوویان نهوه نامه مان ناردوه که بێن، بێ نهوهی هیچ ئیرتباتیکیان بێ له گه ئیمه! نیمه که هاتین و له سوله یانی ماوه یهک ماینهوه و چووینه به غدایه و دوایه هاتینهوه سوله یانییه و هه ر ئینتزارمان ده کرد، دوو جار براده رانی نیمه له ئیرانی را مه لا ره حمانی کاژێ و نهو مه لا حه سه نی شیوه سه لی و محه مه دی ره سو له مه ری و نهو براده رانه یان نارد بوو که بێن بزانی نیمه له گه له سوله یانی ره حمه تی بو نه گه راوینه وه. نهوانه ده زانی لیتره و له وێ و ده بیسن که پارتهی شایعی کردوه ده لی نهوانه هاتون چوونه لای جه لال تاله بانێ و نهوانه. سمایلی ره حمه تیش کاغه زکی خه ست و خو له بو مام جه لالی ده نووست، سمایلی شه رفزاده پتی وا ده بی که نیمه له لای وانین. نامه یهکی بو ده نووست و پتی ده لی که نهو براده رانه ی نیمه که هاتونه لای ئیوه، وه زیفه ی ئینسانی و کوردانه ی ئیویه که یارمه تی وانه بکه ن و نهوه ی بو تان ده کری ده ریگی مه که ن و چ بکه ن و چ مه که ن! نهویش نامه ی سمایلی له ته نکێ گیرفانی ده نی که به لی نهوه نهوانه له گه له نیمه. به لاشایی و نهوانیش ده لی که نهوه له گه له نیمه. خه لیل شه وباشیش که دێ و ده چیته لای وان که نامه ی سمایلی هیتاوه، ده لی باشه له کو تین سوله یان و فلانکه س (حه مه ده مین سیراجی)؟ ده لێن وه لا چوون بو مه نموریته، چوون بو ئیرتبات، ده گه رپنه وه! ناخر روژیک ئیرتبات، ده روژ ئیرتبات، مانگیک... که ده بینی نیمه ناگه رپنه وه و نهوان خه بهریان لی نییه، له چایخانه ی قه لا دزی ماموستا جه مال ده بینی ده لی نهوه نیمه هاتووین به دوا ی نهوانه دا و نهوانیش ده لێن له لای نیمه ن و مانگیکه نه من نهوه لیتره سه رگهردانم، نهویش ده لی کا که راست نا که ن نه گه ر لیتره بن ده بی له لای شیوعیه کان بن، نهوه نهو وه خته یه که شیوعیه کان ئیختلافیان ده بین که وتبوو. ده لی باشه به رای تو له لای کێته شیوعیه کانن؟ ده لی وه لا ده پرسین له هه ر دووک لایان ده پرسین، وه لا به ریکه وت ده چن له یه کێک ده پرسن که له جه ماعه تی لایه نگری عه زیب حاجیه. کا برا دیاره نه ندامی ریکه خراوی سوله یانیان بووه به لام له گه له عه زیب حاجی بووه جه ناحی بلی تین چه پ، ده لی وه لا ده زانی لیتره به لام له لای نیمه نین و له لای قیاده ن، لیتره ی مه رکه زی. خه لیل هاتبوو له گه له لیتره ی مه رکه زی ته ماسی گرتبوو، هاتن گرتیان کا که نهوه براده ریکه ی ئیوه

هاتووە ئێوە ببینی، چوین خەلیل شەوباشمان دی، گوتی بابە ئەوانە دەهۆلتیکی زەلامیان هەلگرتووە کە دەلێن ئێوە دەگەڵ ئەوان! گۆمان ناوەلا لە گەڵ وان نین و راست ناکەن! جا لەو فاسیلەیدا قاچاقچی هەبوون، جەماعەتییکی سۆسنی دەهاتن و دەچوون، ئەوانە هاتوون وەجەبەیک تەفەنگ دوازدە یا چارە تەفەنگ بوو بە یەکیەک لەو قاچاقچیانەدا بە نێوی دیاری جەماعەتی مەکتەبی سیاسی کۆن بۆ مەلا ناوارەیان ناردوو، ئەو بە مەلا ناوارە گەشتبوو. کە ئێمە چوین تەماشای ئەکەین مەلا ناوارە تەفەنگەکانی پێتە! ئەو چێشە مەلا ناوارە؟! گوتی وەلا ئەو بۆیان ناردوون، ئێمە فێشەکتیک، تەفەنگتیک لە حەوای دەقۆزینەو ئەو ئەوەندە تەفەنگەیان بۆ ناردوون. گۆمان وەلا کارتیک زۆر زۆر خراپو کردوو، ئەو دیارە ئێمە لە حالەتتیک زۆر زۆر پتۆست داین و موحتاج بەلام ئێمە هیچ رابێتەیکمان لە گەڵ وان نییە و ئێمە لە ئێوەشمان مەعلوم کرد و قسەمان کرد کە رابێتەمان لە گەڵ وان نەبێ. مەلا مستەفاش قسەمان لە گەڵ کردوو وای گوتوو، حیزبی تودەش قسەمان لە گەڵ کردوو موخالیفی ئیرتبات لە گەڵ وانە! گوتی تازە چوو و کراوە و وەرمانگرتوو و چی لێ بکەین و تازە کراوە بەلام قەتعی دەکەین. جا ئێمە ئەو رابێتەیکمان نەبوو لە گەڵ وان!

بگەرێنەو سەر بایەکی هەوێمان، جا مامۆستا بە داخووە بە عیللەتی وەکی ئەو وەزعی هەبوو لە حیزبی دیموکراتی کوردستاندا، پاش ئەوێ کە ئێنقلابیش کرا مامۆستا دەخۆی رادەدی، رابردووی هەبوو، ئەهلی نووسین بوو، ئەهلی فکر کردنەو و ئەوانە بوو. بە داخووە بوو بە تۆعمەیک کە بەهەبەرداری خراپیان لێکرد، هەر نمونەی ئەو عەکسە شێخ عێزەدین کە تۆ نیشانەت دام، لە ناو و شارەزایی مامۆستا کەلک وەرگیرا یک بۆ ئێمتیاز وەرگرتن و یارمەتی وەرگرتن لە حکومەتی عێراق دواوە بۆ دەهۆل هەلگرتن کە بەلێ زەبیحی ئەو شەخسیەتە خاوێن لە مێژینە لە گەڵ ئێمە و دژی وانە! مامۆستا شێخ عێزەدین دوو دانە نامەی بە خەتی خۆی نووسیبوو دابوو بە مامۆستا زەبیحی کە ئەو نوێنەری من، زمانی من، هەرچیکێ ئەو بێلێ وەکۆ ئەمن گوتیم وایە! بەلێ ئەو هات و چوو ئەمن جارتیک لە مەنزومە سولهیمانی چوین لە گەڵ ئەو رەشید خانی کیوهرۆیە ئێستا ئەو لێرە و قاقا (کاک محەمەدی کەریمی) حەولی

نه و نه مان ددها که نیمه نه وانه بگه رتینه و نه نیرانی، به ژن و مندالوه هاتیرونه عیراقتی، ده یانگوت به بی وهرقه می مه نزوومه ریگا نادرئ نه وانه بگه رتینه و نه، چوین و لا ته ماشا ده که ین له بهر دهرکی مه نزوومه کابرایه ک به جیپه و نه راو ستاوه، حاجی دهر ویشمان له گه ل بوو (حاجی دهر ویشی بانه ی) حاجی دهر ویش گوتی و لا نه من نه و جیپه ی دهناسمه و نه و نه ی جه ماعه تی شیخ عوسمان و نه وانه. زهنگمان لیدا کابرای مه نمور هاته دهر، جا مه نزوومه و هک مالی مه عمولی و ابو زهنگت لیده دا کابرا دهاته دهر و ده یگوت چت ده وئ؟ نیمه ش وهرقه مان بۆراگرت گوتی و هختیکی دیکه وهر نه و نه (نیو ساعه ت، سه عاتیکی تر) گوقمان با نه رۆین بزاین نه وانه کیتن له ژوورین! چوینه لای رانه نده ی جیپه که گوتی و لا هم ماموستا زه بیچی له و تیه هم شیخ جه لال و هم کوره که ی شیخ عوسمان. نیمه له وئ بروین ته ماشا مان کرد ماموستا زه بیچی هاته دهر لیباسیکی و هک وو ویستکۆنگ و نه وانه قۆل کورت و پانتۆلیکی کورتی ده بهر دایه! گوتم ماموستا نه و نه چیه بۆ وات له خۆت کردوه؟! ژۆر توره بوو گوتی کاکه ههر چیکی له گه ل وانه بروا، به قسه ی وانه بکا، به قسه ی وانه خۆ ده ناور باوئ نه سلنه زایه ده بی! مه نزوری به عس بوو گوتی نه وانه درۆیه ده که ن، راست ناکه ن و نیمه یان بۆ هده ده فی خویان ده وئ! نه من واز له وانه دینم. نه منیش پیکه نیم و گوتم ماموستا خۆ تۆ له بیرته نه من له میژه به حسی و ده که م، نه وانه ده یانه وئ پردی پشتی نیمه بروختین و دوا به مه عامله ی خویان بکه ن! گوتی نا نه من تازه ده چمه و به غدایه داده نیمش له سه ر کاره که ی خۆم و نه من هاوکاری وانه ناکه م.

به داخوه نه و نه ی که لیروله وئ بیستراوه پاش ماو یه ک تیدا چو، له به غدایه ش نه و نه ختی نه من له مه هاباد بووم بیستبو یه و نه که نیمه نیعلامی مه وزه عمان کردوه و جودا بووینه و نه، ته له فونی کرد یه کدو و جار ته له فونی کرد ده یگوت حکومه تی نیسلامی ده بی به مست له موقابیلی راو هستی گوتم ماموستا نه تو دووری، لیره نی، نه که ره لیرت بی قسه کانی که کردمان پیاو نابی به نومیدی به عس خۆ ده ناور باوئ، نه وانه دۆستی نیمه نین، نه توچ ده که ی؟ ماموستا گوتی و لا نه و سه ر میزه که م بیینی پرپر، هه مرو کتیه کانم داناوه و خهریکی قاموسه که م گوتم جا باشه ماموستا نایا نه و میزه ی

بێنی لە مەهاباد دابنیتی یا لە شونیتیکی دیکە ی دابنیتی لێره کەس موخالیفت دەبێ؟! ئایا
 ئەگەر تۆ کاری سیاسی نەکە ی هەر خەریکی نووسین و فەرھەنگ دانان بی کێ کاری بە
 تۆیە؟! گوتی حەوسەلە ی ئەو مەلایانەم نییە، لێره دەمێنمەوه و خەریکی فەرھەنگە کەم
 دەبم بە داخەوه ناخەر تەلەفونی کە دەگەڵ مامۆستا م کرد ئەو بوو دوا یە پاش دوو مانگان
 ناگادار بووم کە گوتیان بێ سەر و شوێنە.

عەلی: چت بیستووہ بۆ خۆت لەسەر تێدا چوونی؟

کاک حمەدەمەن: وەلاھی کاکە ئەو ی کە من بیستووہ دەویدا کە بە عس
 کوشتووہ تی هیچ شک نییە بە عس بۆ کوشتووہ تی خۆ مامۆستا عولە ما ئەو لە نەفەر
 نییە و ناخەر نەفەریش نابێ کە بە عس دە یگرێ و دە یکوژی!

ئەو هەموو دە زگا کانی کە لک وەرگر لە هیزی ئەو میلە تانە وادە کەن تا ئەو رۆژی
 کاریان بە تۆیە نیستفادەت لێ دە کەن و ئەگەر کاریشیان پێت نەما فرێت دە دەن!

ئەمن واکەر دە کە مەوه بە عس یارمە تیتکی زۆری لە کاناڵی مامۆستای را بە شیخ
 عیزە دین و شیخ جەلال و وانە کرد، ئەو هیچ شکم تێدا نییە، لەو شدا کە بە شیک لەو
 یارمە تییە گە یو تە دەستی هیزە کانی مام جەلال دەو شدا شکم نییە، دەو شدا کە دە نیو
 جە ماعە تی مام جەلالیدا ئیوا زۆر بوو کە خە بەری داوہ لە رابیتە ی مامۆستا لە گەڵ مام
 جەلالی دەو شدا شکم نییە! ئەمن پێ مایە لە بەین چوونی مامۆستا لە رابیتە دە گەڵ ویدا
 بوو. خۆ ئەو برادەرانی ئیمە ماون و دە زانن کە بە عس لە ئەمنی سولە یمانی منی دێنا و
 دە برد دە یگوت ئیمە ئەسلە حە دە دەین بۆ موخالفە تی جە مهوری نیسلامی ئیوہ دە ی دەن بە
 حیزبی شیوعی کە دۆزمنی ئیمەن! هیچ دە لیلتیکی بە دە ستەوه نە بوو! ئەو برادەرانی دە زانن
 وە زعی ئیمە چۆن بوو، ئیمە ئەگەر ئەسلە حە شمان دابێ ئەسلە حە ی پادگانی بوو ئەو مەلا
 رەسول لێرە یە، ئیمە ئەسلە حە ی بە عس مان ئەو وەختی پێ نە بوو. بەلام منیان محاکمە
 دە کرد کە ئە تۆ ئەسلە حە ت داوہ بە حیزبی شیوعی و ئیستا کابرای دێنین کە تۆ ئەسلە حە ت
 داوہ تی بۆ ئەو ی ئیمە ی پێ بکوژی!

عەلی: کاک حمەدەمەن بە دە قیقی لە بیرم نییە کە ی بوو ئایا پێش کۆنگرە ی
 جوار بوو یان دوا ی کۆنگرە، بەلام ئەو کات بوو کە شارە کان نازاد بیسو نەوه و حیزبی

دیمۆکرات ده‌سه‌لاتیکی زۆری هه‌بوو، رۆژتیک ته‌له‌فونیان کرد و ناگادار کراین که حیزبی دیمۆکرات له‌ ده‌ورو به‌ری مه‌ریوان زه‌بیحی و شیخ جه‌لالی گرتوه و چه‌کیکی زۆریان پێسوه، هه‌لبه‌ت دوايه‌ خۆم له‌ زه‌بیحیم بیست که ئه‌و خۆی به‌ ده‌سته‌وه نه‌داوه و خۆی لێشار دوو نه‌وه، به‌لام ماوه‌ی چه‌ند سه‌عاتیک شیخ جه‌لال و چه‌که‌کان گیران و پاشان مامۆستا شیخ عیزه‌دین ته‌داخولی کرد و ئه‌وان نازاد کران، هه‌ر چۆنیک بێ هه‌موو ده‌مانزانی که دژایه‌تیکی قه‌وڵ هه‌یه به‌ تایبه‌ت له‌ لایه‌ن قاسملوه بۆ سه‌ر زه‌بیحی، ئه‌وجار بۆخۆم زور باشم له‌ بیره که هه‌ر ئه‌و سه‌رو به‌نده‌ رۆژتیک چریکه‌کانی فیدائی خه‌لق به‌یانیتکی سێ لاپه‌ره‌یان دا که ئه‌وه "حامید به‌گی جوارۆ عامیلی سه‌ر به‌ به‌عس و پیاوی دوکتۆر زه‌بیحی عونسوری کۆن و خه‌ته‌رنایکی به‌عس" که هه‌رچه‌ند دوکتۆر نه‌بووه و وادیا ره‌ چریکه‌کان به‌ ته‌واوی نه‌یانناسیوه، له‌ مه‌ها باد به‌ ده‌ستی چریکه‌ فیدائیه‌کان گیراوه، هه‌روه‌تر ئه‌وه هاوکات بوو له‌ گه‌ل ستادی موشته‌ره‌کی حیزبی دیمۆکرات و چریکه‌ فیدائیه‌کان. تکایه‌ به‌رموون ئیوه ئه‌وه چۆن ده‌بینن و چه‌نده له‌و شتانه ناگادارن و چۆن بوو که له‌وه‌ری ده‌سه‌لاتی حیزبی دیمۆکرات له‌ شاری سابلاغ چریک ده‌توانی حامید به‌گ بگرێ و دوايه‌ش ئێعدامی بکا؟!!

کاگ هه‌مه‌ده‌مین: ئه‌من تا ئه‌و جیگایه‌ی که له‌ حیزبی دیمۆکرات دابووم تا کۆنگره‌ی چوار تا مانگیکیش دوا‌ی کۆنگره‌ی چوار هه‌یج رابسته‌یه‌ک و هه‌یج نیزیکیکی وا له‌ گه‌ل چریکان نه‌بوو، به‌لام دوا‌ی ئه‌وه‌ی که ئیختیلاف که‌وته به‌ینی حیزبی دیمۆکرات و ئه‌و جه‌ماعه‌ته‌ی بلتین په‌یره‌وی کۆنگره‌ی چوار یا گروهی هه‌وت نه‌فه‌ری، ئه‌و به‌یانیه‌ی که تۆ ده‌یلتی یان نیزیکی حیزبی دیمۆکرات و چریکی فیدائی ده‌ست پێده‌کا، ته‌شکیلاتی کوردستانی سازمانی فیدائیان مقاله‌یه‌کیان له‌ سه‌ر کوردستان نووسی و دیفاغ له‌ حیزبی دیمۆکرات ده‌کا و حیزبی دیمۆکراتیش موته‌قابیلنه‌ شتی نووسی. حامید به‌گ ته‌قربه‌ن ده‌کرێ بلتین سێ مانگ دوا‌ی کۆنگره‌ی چوار گیراوه یه‌عنی وه‌ختیک بووه که ئێعلا نی مه‌وزیع کراوه و حیزبی دیمۆکرات جودا بوته‌وه. حامید به‌گیش له‌ واقیعه‌دا حیزبی دیمۆکرات له‌ دووی ناردبوو، حامید به‌گ به‌ ده‌عه‌تی حیزبی دیمۆکرات هاتبوو که لێره‌دا ئه‌و نوخته‌یه‌ موبه‌مه‌! حیزبی دیمۆکرات که ناردوویه‌تی به‌ دوایدا و میوانی حیزبی

دیمۆکراتی کوردستانی ئێران و ده‌سه‌لاتی زاله له مه‌هاباد بۆ ده‌بێ چریکه‌کان نه‌و ده‌سه‌لاته‌ بدن به‌ خۆیان یا نه‌و جورنه‌ته‌ که‌ حامید به‌گی له مه‌هاباد له هۆتیل بێننه‌ده‌ر و بیفرێن! یا بۆ حیزبی دیمۆکرات نابێ حیمایه‌ت له میوانی خۆی بکا! نه‌وه مه‌سه‌له‌یه‌که‌ بۆ من ناروونه‌، له‌ گه‌ل مه‌لا محمه‌دی جوانرۆش قسه‌م کرد که‌ نه‌و یه‌کیه‌ک له‌ وه‌سیلانه‌ بووه‌ که‌ نارده‌وه‌تی له‌دووی حامید به‌گ، نه‌ویش هه‌ر پتی سه‌یر بوو! حامید به‌گ موومکینه‌ کابرایه‌کی هه‌له‌شه‌ به‌وێ و ئیحه‌تماله‌ن زۆریشی خه‌لک به‌ بێ تاوان کوشتنی به‌لام کابرایه‌ک بوو سه‌رجه‌م ده‌یگوت نه‌من نه‌و ئیمکاناته‌ی هه‌مه‌ ده‌نیختیاری حیزبی دیمۆکراتی ده‌نیم، کاکه‌ نه‌من نینسانیکم حیزبی دیمۆکرات چۆنیکێ ئیستفاده‌م لێده‌کا یا لیم بکا! ده‌یگوت نه‌من پتموابعه‌ شێخ عیزه‌دینی حوسینی ده‌گه‌ل حیزبی دیمۆکراته‌ و حیزبی دیمۆکرات ته‌نیدی ده‌کا! نه‌وه‌ش کاغه‌زی شێخ عیزه‌دین! نه‌ویش کاغه‌زی شێخ عیزه‌دینی بێ بوو که‌ له‌ عێراق چه‌ک وه‌رگرێ! کاکه‌ به‌داخه‌وه‌ له‌ ئیمکاناته‌ی دوای سه‌رکه‌وتنی ئینقلاب له‌و باره‌وه‌ زۆر که‌س بۆ بردنه‌ پێشی هه‌ده‌فی سیاسی وه‌ زۆر که‌س بۆ بردنه‌ پێشی هه‌ده‌فی مالی که‌لکیان وه‌رگرت و له‌و باره‌یدا زۆر که‌س ده‌بینی لێروله‌وێ بۆته‌ میلۆنێر!

(لێره‌دا کاک مه‌لا ره‌سوڵی پێشماز که‌ له‌و دانیه‌شته‌ بوو مه‌علوماته‌تیکێ هه‌بوو له‌ سه‌ر هاته‌نی حامید به‌گ و گرته‌نی که‌ عه‌ینی خۆی ده‌یه‌تیمه‌وه‌)

کاک مه‌لا ره‌سوڵ: لێره‌دا که‌ هاته‌ سه‌ر حامید به‌گ نه‌من که‌ شاهیدی زیندووم، حامید به‌گ ئیمه‌ نارده‌مان به‌ دوایدا و سه‌ید ره‌سوڵی بابی گه‌وره‌ هێناوه‌، ئیمه‌ له‌ هۆتیلمان داناوه‌، من و دوکتۆر قاسملو و مه‌لا محمه‌دی جوانرۆی له‌ گه‌لی دانیه‌شتین. ئیمه‌ زۆر مه‌به‌ستمان بوو که‌ له‌ مه‌نته‌قه‌ی جوانرۆ و مه‌نته‌قه‌ی حامید به‌گی ته‌نزیماه‌تیکێ به‌ قوه‌ه‌تمان هه‌بێ و باشترین رێگاشمان حامید به‌گ بوو. به‌حه‌قیقه‌ت حامید به‌گ چی تیدا نه‌هێشته‌وه‌ بۆ وه‌ی که‌ هه‌رچی له‌ توانای دابه‌ی بیکا و باسی رابردووی خۆی کرد که‌ له‌ عێراق ئێوه‌ له‌وێ بوون و نه‌من له‌وێ بووم به‌لام هێچ نیه‌یکیم نه‌بووه‌ له‌ گه‌ل حیزبی دیمۆکرات و نه‌وانه‌. ئیستا که‌ وه‌زع ناوايه‌ و ولاته‌ گۆراوه‌ و... نه‌من حازرم بۆ هه‌موو هاوکاریه‌ک، دوکتۆر قاسملوش که‌ وه‌ک ئیمه‌ له‌وێ ناماده‌ بوو یه‌کجار زۆری پێخۆش

بوو. ئیمه هه‌موو له‌ سه‌ر نه‌وه‌ موته‌فیع بووین که باشت‌رین رینگا نه‌وه‌یه که ئیمه نه‌وه‌ کابرایه‌ چه‌کی بده‌ینی و قودره‌تی بده‌ینی و له‌ مه‌نته‌قه‌ی خۆی بیکه‌ینه‌ ده‌سه‌لات و به‌ نیتیو حیزبی دیمۆکرات کار بکا. نه‌وه‌ بوو که سه‌ید ره‌سوڵ هینایه‌ هوتیلن، و ئیمه‌ هه‌ر ده‌چووین بۆ لای و سه‌رمان لیده‌دا. پاش شه‌ویک یان دوو شه‌وان حامید به‌گ ون بوو، سه‌ید ره‌سوڵ که هینابووی و مه‌لا محمه‌د که له‌وێ وه‌ک به‌شی پیتشه‌رگه‌ کاری ده‌کرد، نه‌وان زۆری بۆ ته‌نگاو نه‌بوون، به‌لام به‌ حه‌قیقه‌ت نه‌من زۆری بۆ ناره‌حه‌ت بووم و زۆر به‌ وه‌عد و وه‌عییدی له‌ خۆپایه‌ی تیک ده‌چووم. نه‌من له‌ گه‌ل دوکتۆر قاسملو دانیشتم و کیشم پیکرد که نه‌و ماسته‌ وه‌ک موویه‌کی تیدابن وایه‌، نه‌تۆ جارجار له‌ موقابیل نه‌وه‌ هیزه‌ تونده‌ره‌وانه‌دا زۆر نه‌رمیش ده‌که‌ی، ئیستا شه‌خسیه‌تی ئیمه‌ له‌ گۆریدا به‌ نه‌وه‌ کابرایه‌ هاتوه‌ و هه‌موو وه‌عیدی که به‌ ئیمه‌ داوه‌ و نه‌من ناره‌حه‌تم چون نه‌من مه‌سئولی نه‌وه‌ به‌شه‌م، ئیمه‌ ده‌به‌ی بیبیینه‌وه‌! گوته‌ی چۆنی ده‌بینیه‌وه‌؟ گوتم نه‌من هه‌ر نه‌وشۆ جه‌ماعه‌تیک که لێیان مه‌شکووم جا یا ئی چریکن یا ئی کۆمه‌له‌ نه‌من ۵ یا ۶ که‌سیان لیده‌گرم و ده‌لیم حامید به‌گم ده‌نه‌وه‌ و نه‌میش نه‌فه‌ره‌کانو ده‌ده‌مه‌وه‌! گوته‌ی سه‌به‌ینی به‌ نیتیو خۆت ته‌واو ده‌به‌ی و ئابرومان ده‌چه‌ی و سه‌به‌ینی ده‌لین حیزبی دیمۆکرات ته‌حریرک کراوه‌ له‌ لایه‌ن عیراق و کوێ و چی و چی! گوته‌ی راوه‌سته‌ بۆ خۆم ته‌عقیبی ده‌که‌م، خولاسه‌ دوکتۆر وه‌ک شتیکی عه‌مدی یان نازانم بلیم چۆن نه‌وه‌ی که پتیرست بوو نه‌یکرد و نه‌یه‌یتست نه‌من ئیقدام بکه‌م نه‌ سه‌ید ره‌سوڵیش که نه‌وه‌ کاک حه‌مه‌ده‌مین ده‌زانی له‌ گه‌ل دوکتۆر زۆر که‌ینه‌وبه‌ینه‌یان هه‌بوو که نه‌ویش هینابووی و میزبانن بوو و خۆی بۆ نه‌وه‌ شتانه‌ به‌ پیاو ده‌زانی و به‌ کوورد و عه‌شیره‌ت ده‌زانی دو‌مه‌باله‌ی گرتوه‌ و له‌ سه‌ری رویشت!

نه‌وه‌ بوو که نه‌وانه‌ نه‌یان کرد و منیش گوتم نه‌دا به‌ و حامید به‌گ به‌و شتیه‌یه‌ تیداچوو ده‌نا حامید به‌گ نه‌و ده‌می له‌ جه‌ریانی خالت و شیخ عیزه‌دین و نه‌وانه‌دا نه‌ما بوو، نه‌و ده‌م زمانیان که‌یاندبوویه‌ و هینابوویان گۆیا به‌ حیساب له‌ گه‌ل حیزبی دیمۆکراتی کوردستانی ئێران کار ده‌کا!

کاک حه‌مه‌ده‌مین: به‌لێ! پتیموایه‌ وه‌ک باس کرا شه‌هید بوونی مامۆستا زه‌بیجی

ده‌رایسته له گه‌ل نه‌و نه‌سله‌حانه و نه‌و یارمه‌تییانه بوو که وه‌ری گرتبوو. چهنده نه‌و یارمه‌تییانه له جیهه‌تی مه‌تلویی به‌عسیاندا به‌کار بردراوه و چهنده نه‌کراوه وه‌ک خزبان ده‌یان‌ه‌ویست من بینه‌ن محاسبه‌کاری که یارمه‌تییان به‌نیمه داوه و نیمه داومانه به‌شیوعیت‌کان که له دژی وان به‌کاری بینه‌ن، نه‌من پیموایه زیاتر له نیرتبات له گه‌ل وه‌ی دایه. نه‌من حیزبی دیمۆکراتم له پشت بوو که له نه‌منی که‌رکووک و به‌غدایه و له‌و لاونه‌ولای به‌ره‌له‌ستیانم ده‌کرد به‌لام مامۆستای فه‌قیر دیواری کورت بوو، بۆته فیدای بێ پشتیوانی و نه‌وه به‌داخه‌وه.

عه‌لی: نایا نیه‌و هیچ ناگاتان له دانانی حیزیتیک له لایه‌ن زه‌بیحی و مامۆستا شیخ عیزه‌ده‌ین به‌ناگاداری مام جه‌لال هه‌یه؟

کاک همه‌ده‌مین: وه‌لا حه‌قیقه‌ت نه‌وه‌یه هه‌ر له سه‌ره‌تای ئینقلابدا که ئینقلاب سه‌رکه‌وت، نیمه هه‌ستمان ده‌کرد و ئینتزارمان هه‌بوو حیزبی دیمۆکرات که حیزیتیک بوو ره‌گ و ریشه‌ی هه‌بوو، خه‌لک ده‌بناسی، با کادری پتووستی نه‌بایه، با نه‌وشته‌ی نه‌بایه ده‌موقابیلی رووناکبیری نه‌و وه‌ختیدا جه‌وابگوو بێ به‌لام ئینتزاری زۆرمان هه‌بوو که خه‌لک به‌لامانه‌وه بێ، ره‌دی فیتعلیک که په‌یدا بوو هیندیک به‌هه‌ره‌به‌رداریان له‌و ره‌دی فیتعه‌ کرد بۆ که‌لک وه‌رگرتن له دژی حیزبی دیمۆکرات، زۆر که‌س به‌عه‌مد یا له‌ رووی نه‌زانینه‌وه نه‌وه‌یان ته‌شید کرد که ده‌موقابیل حیزبی دیمۆکراتدا شتیک ساز بکه‌ن که دیاره نه‌وه هه‌م شتیک بوو عیراق پتیخۆش بوو هه‌م ئێران یه‌عنی هه‌ر جیهه‌تیک که بلتین دژی ویستی میلله‌تی کو‌رد بوو پتیخۆش بوو که ته‌فرقه هه‌بی، حیزبی دیمۆکرات زه‌عیف بێ یا لایه‌کی لێ بیته‌وه، نه‌وه بوو حه‌ول درا که حیزیتیک دیکه له‌ موقابیل حیزبی دیمۆکراتدا ساز بکه‌ن. تا نه‌و جیگایه‌ی که من بیستومه‌ حه‌تا نه‌ساسنامه‌که‌شی نووسراوه و گۆیا خالیشت نووسیوتی. شیخ عیزه‌دینیش له‌و جه‌ریانه‌ دا‌بووه و زۆر له‌و که‌سانه‌ی که له‌و لاونه‌ولاش بوون ناگایان له‌و مه‌سه‌له‌ بووه که ویستویه‌نه نه‌و حیزبه‌ی ساز بکه‌ن. به‌لام بۆیان نه‌لوا و نا‌عیلاج پارسه‌نگی هه‌تزه‌که‌یان دا سه‌رکۆمه‌له‌ که کۆمه‌له‌ی پێ به‌هه‌تزه‌ بکه‌ن. نه‌و حیزبه‌ی که نه‌وان ده‌یان‌ه‌ویست نه‌بوو که خالت ده‌و جه‌ریان‌ه‌دا بریک هاریکاری و نه‌وانه‌ی کرد، دیاره مام جه‌لالیش ده‌وری هه‌بوو ده‌ه‌دا.

کۆمهلهکان له سهرهتاوه دۆستی مام جهلالی بوون و یارمهتییان دهکرد و لهمپهزیکي بوون له نیرانیدا که بۆخۆت ئاگات لێیه. کاک سهلاح موتهدی ههر له سهرهتای ئینقلابوه که ئیمه گهراینهوه باسمان کرد که لێی بگێڕینهوه و کارمان له گهڵ بکا، نهووهختی نهو کاغەز و شته سهیرانه بلاو نهیبونهوه و نهمن بۆخۆم له گهڵ کاک سهلاحی هینامه گۆری گوتم کاک سهلاح نهتۆنهندامیتکی خاوهن رابردووی، نهو نامانهش که له برادهرانی زیندانی را بۆ ئیمه هاتوه له زهمانی شادا به باشی باسی تۆ دهکهن، نهتۆ ههر لهسهر حیزبی دیمۆکرات قاجاغ بووی و لهسهر حیزبی دیمۆکرات گیراوی، با بهرپیکیش له گهڵ نهحمده توفیق ئیختیلافت بووی و جودا بووبهوه، بهلام ئیمه پیمان خۆشه کارمان له گهڵ بکە. کاک سهلاح گوتی نهمن کار له گهڵ حیزبی دیمۆکراتدا ناکهم. زۆر بهسهر احدث گوتی که من حیزبی دیمۆکرات بهو حیزبه نازانم که وستی من و ناواتی من بێنیتته دی و کاری له گهڵ ناکهم، دیاربوو ههر هومیدی نهو خهته بوو که به هومیدی بوون که بهرنامهیان بۆ داناوو که سازی بکهن!

عهلی: جیا له باری سیاسی زهبيحي باری نهدهبیشی ههبوو نهو چۆن دهبینی؟
کاک ههمدهمین: له باری نهدهبیشهوه مامۆستا زهبيحي فهرههنگهکە ی که دایناوه دهتوانین بلتین نهو نههیتلتهوه که پیاو شکي لهوه دابی که مامۆستا زهبيحي نهو تههههه ی که له ناواریهی دابوو به فیرۆی دابی! شارهزایی به سهر لههجه جۆریه جۆرهکانی زمانی کوردی، کاری بۆ فیربونی عهرهبی و مقالات و نهو جوزهواته ی که نووسیوتی بهراستی لهو مهنبهعه بهنرخانهن که بهداخهوه نیوهچل ماونهوه، مهسهلهن ههر نهو فهرههنگه ی که دایناوه نهو بهلایه ی بهسهر نههاتبايه، بهلاکهشی بهسهر هات کتێبه که به دهستهوه مابا، نهو گههچینهیهکی زۆر زۆر به نرخ بوو که بهداخهوه لهبهین چوو. غهیری نهوه ی ههر له رابیتته دهگهڵ کاری نووسینی مامۆستادا ههر له سالهکانی دوا ۶۰ وه به پیشنیاری مهکتهبی سیاسی کۆن رابردووی کۆمهله ی ژ.ک و حیزبی دیمۆکرات و نهوانه ی، مامۆستا نووسییهوه، کتێبیکي نووسیوه. نهو کتێبه ماوهیهکی زۆر قهول وابوو پارتی چاپی بکات له لای مهلا ههمدی بوو که له نهکسهری نهوانه ی که من گوتم لیبوه له عهلی عهبدوللا، نوری شاهوێس و نهو کهسانه ی له بهرپۆههیری کۆنی پارتیدا بوون

پیتیان و ابووه که کاملترین و دهقیقترین نووسراووهیه که له سهر نهوده م نووسراوه!

عهلی: نهو مهلا همه ده مین نایا ماوه و له کوتیه؟

کاک همه ده مین: مهلا همه ده مین له کوردستان چوو ده ری. ده بیان گوت له له نده نه و نازانم له کوتیه، نهو مه حره می مهلا مسته فا بوو دوايه بووه ته په نابهر له ئوروپا و ولاتانی ده ره وه، ده توانی بۆ خۆت بهیسی بزانی ماوه یان نا.

نه من کتیبی ره دی کۆزمۆزلیتیم نه خویندوه ته وه، هیوادارم و ده ده ست که وئ و ته رجمه بکرتیه وه. به لām نهوانه ی مامۆستا هاوکاری تیدا کردوه رۆژنامه ی روناکی بوو له به غدا که مامۆستا پتر تیتیدا ده نووسی، مامۆستا قه له میکی جوانی هه بوو، خه تیکی زۆر زۆر خوش و پێک و پێکی هه بوو، به راستیش که پیتیان ده گوت عوله ما نیتیکی بی موسه ما نه بوو، کابرایه ک بوو که سه رمایه که ی زانسته که ی بوو، پیساو که چاو له فهره نه که که ی ده کا بۆی ده ره که وئ که به راستی عوله ما بووه!

عهلی: ببوره! نایا ئیه ده زانن نهو نازناوه له کۆترا هاتوه؟

کاک همه ده مین: ههر له مه که ته بی سیاسی کۆن پیتیان داوه، چون له ههر بواریکدا که قسه یان کردوه مامۆستا کۆلیک شاره زایی هه بووه، کۆلیکی موتاله عه کردوه، نه گهر کابرایه ک شاره زایی له شتیکدا هه بووه پیتیان گوتوه عالم، نهو که له هه موو شتدا شاره زایی هه یه و کاری چهند عالمان ده کا که و ابوو عوله مایه! باسی فیزیکیان که کردوه نهو لیتی زانیوه یانی حافزه یه کی زۆر باشی هه بووه، نه که سه ری نهو مه سائیلی ریازی و جهیر و نهوانه که خویندوه ته ی له میشکیدا ههر ما بوو و شتی زۆر چاک له بیر بوو، رۆژنامه و مجله و شتی وای زۆر ده خویندوه، مه علوماتی زۆر بوو، ههر له وه پرا پیتیان گوتوه عوله ما!

عهلی: وهک نامۆژگاری ئیستا که ده زانن نه من ده ستم داوته نهو کاره پیتان وایه جه نه ی سیاسی مامۆستا زۆر تر به قوه ت بووه یان جه نه ی نه ده بی؟ پیتان وایه زۆر تر له سهر کامیان برۆم؟

کاک همه ده مین: به بهروای من نه تو ناتوانی مامۆستای له کتیبیکدا بگۆنجینی، ده بی ژبانی مامۆستا مه قتهع مه قتهع بکری، ژبانی مامۆستا له کۆمه له ی ژ

. ک، حیزبی دیمۆکرات، ئاواره‌یی، کوردستانی عێراق، ئەخلاقى مامۆستای، زمانه‌وانی مامۆستای، ئەوانه هه‌رکام بۆخۆی به‌شیکه. به‌ه‌روای من نه‌گه‌ر تۆ ته‌نیا به‌توانی سه‌رده‌می کۆمه‌له‌ی ژ. ک و ئەوانه له‌ کتێبیکدا بگونجینی ئەوه بۆخۆی گه‌وره‌ترین خه‌زمه‌ته، هه‌روه‌تر نووسراوه‌کانی سه‌رده‌می ژ. ک ی مامۆستا که له‌ نیشتمان و کوردستاندا هه‌یه کۆی که‌یه‌وه شتیکى زور باشه.

ئه‌تۆ وه‌ره هه‌ر ئیستا ئەو مه‌قالاته‌ی که له‌ نیشتمان و کوردستاندا نووسراوه مقایسه‌یان بکه ئەوه‌ی مامۆستا زه‌بیجی فه‌رقی زۆری هه‌یه له‌ گه‌ل ئەوانی دی، ئەوه‌ی که مامۆستا زه‌بیجی یان دلشاد نووسیویه‌انه کوردیه‌کی زۆر رێک و پێک و زۆر پوخته‌یه. که تۆ ده‌توانی هه‌ر ئەو ئیختلافی فازى نیتوان مامۆستا و ئەوانی دی له‌ رۆژنامه‌ی کوردستان و نیشتماندا به‌ ته‌واوی وه‌پووخه‌ی و بزانی کێ چى له‌ باراندا بووه! ئەوه‌یه که ده‌یخوتییه‌وه بۆت ده‌رده‌که‌وی که مامۆستا عه‌یاری چه‌ند بووه له‌و زروقه‌یدا که نیشتمانی ده‌رکردوه!

ئه‌وجار تۆ ته‌ماشای بکه له‌ رابسته له‌ گه‌ل به‌عس، پیاو ده‌بێ شت به‌ به‌لگه بنوسی، ئەمن به‌لێم مامۆستا سه‌ر به‌ به‌عس بووه ئاخ به‌ چ به‌لگه‌یه‌ک؟! مامۆستا دياره له‌ عێراق بووه، له‌ گه‌ل پارتی بووه، له‌ رۆژنامه‌دا شتی نووسیوه، حکومه‌تی عێراق یارمه‌تی داوه به‌لام نایا به‌لێن مامۆستا چى بۆ به‌عس کردوه؟! ئەوه به‌ بێ به‌لگه ناگوترێ! ئینسان ده‌بێ به‌لگه‌ی پێ بێ که به‌لێ مامۆستا زددی به‌عس بووه یان ته‌ئیدی وانی کردوه له‌ هه‌ر دوو روودا ده‌بێ به‌ به‌لگه قسه‌ی خۆت بکه‌ی!

به‌لام ئەوه‌ی که من ئیستا باسی مامۆستا ده‌که‌م و رابه‌ردووی دێمه‌وه پێش چاو ئەوه له‌ نیه‌یکه‌وه ده‌زانم که ئەو کێ بوو.

هه‌ر ئەو رۆژانه دوکتۆر عه‌یزه‌دین مسته‌فا ره‌سۆل لێره بوو، باسی وه‌مان ده‌کرد که هه‌ر ئەو یه‌کیته‌ی نیشتمانی یه‌ له‌ هه‌موو که‌س زۆرتر قه‌رزدارى مامۆستایه. دوکتۆر عه‌یزه‌دین ده‌یگوت به‌ مام جه‌لالیم گوتوه که مامۆستا زه‌بیجی چى و چى بۆ نه‌کردین؟! به‌لام ئیستا که خۆمان حکومه‌تین و ده‌سه‌لاتمان هه‌یه و ولات به‌ ده‌ست خۆمانه مه‌درسه‌یه‌ک، کۆلانی‌کمان به‌ نێو نه‌کرد! گوتی مام جه‌لال گوتویه‌تی راست ده‌که‌ی ده‌بێ

کونفرانسیک، یادیکی بۆ دابنیتین به لام هیچیان نه کرد!

ده‌بێ بۆخۆمان یادی بکه‌ین، نه‌وه‌ی که تو نیستا قۆلت لی هه‌لمالیوه‌ کاریکی زۆر زۆر باش ده‌که‌ی، هیوادارم له‌سه‌ری به‌رده‌وام بی و درێزه‌ی پێبده‌ی و کاریکی زۆر به‌ نرخه‌.

عه‌لی: له‌سه‌ر گرتنی له‌ سالی ۷۵ و نه‌وانه‌ له‌ به‌غدا چ ده‌زانی؟

کاک همه‌ده‌مین: نێمه‌ سالی ۷۵ سه‌فه‌ریکمان له‌ گه‌ل دوکتۆر قاسملو بۆ ئورویا کرد نه‌وه‌ی راست بێ دوکتۆر نه‌یده‌وێست بگه‌رێته‌وه‌ و ده‌یوێست منیش له‌ ئورویا راگرێ، دوکتۆر عێزه‌دین هاتبو ده‌روه‌ و بلاوی کردبۆوه‌ که نه‌گه‌ر بیتو بچنه‌وه‌ به‌عس ده‌یانکوژی، نه‌وانه‌ زۆریان له‌و لاوه‌ولا قسه‌ به‌ به‌عس گوته‌وه‌، نه‌وه‌ بوو که کێشه‌م زۆر بوو له‌ گه‌ل دوکتۆر قاسملو که ده‌بێ بچینه‌وه‌، گوتم وه‌لا هه‌ر چی ده‌بێ با بێ نه‌من ده‌چمه‌وه‌ و نه‌و براده‌رانه‌ له‌وێ به‌ ته‌مای نێمه‌ له‌وێ دانیشتون و خو خوتنی من له‌ ئیوان سوورتر نییه‌ و نه‌من ده‌چمه‌وه‌، وابوو ناخر نوقته‌ من هاتمه‌ لوبنانی، که هاتم مامۆستا زه‌بیه‌حیش له‌وێ بوو، مام جه‌لالیش له‌وێ بوو، دووسێ جار یه‌کترمان دیت، مامۆستا له‌ منی راسپارد که به‌ عه‌بدوللای کانی مارانی بلێم فلان رۆژی ده‌گاته‌ به‌غدایه‌ و بچیت به‌ پیرتوه‌ له‌ فرودگا، نه‌منیش که هاتمه‌وه‌ به‌ کاک عه‌بدولام گوته‌ که بچیت بۆ فرودگا و مامۆستا دیته‌وه‌. دوا یه‌کدوو رۆژان که ته‌له‌فونم کرد خه‌به‌ری مامۆستای بزانم کاک عه‌بدوللا به‌ جوێکی جواب دام و گوته‌ی دوایه‌ له‌ نیزیکه‌وه‌ بۆت باس ده‌که‌م! نه‌منیش چووم کاک عه‌بدوللام دیت، گوته‌ی وه‌لا له‌ فرودگا گرتویانه‌! گوتم بۆ گرتویانه‌؟! گوته‌ی وه‌لا به‌عسه‌ و گرتویه‌تی و خو من ده‌سه‌لاتی به‌عسم نییه‌!

دوایه‌ زانیمان له‌ زیندانی نه‌بوغه‌رییه‌. نێمه‌ چوین داوامان کرد و گوتمان نه‌وه‌ دۆستیکی نێمه‌یه‌ و ده‌مان هه‌وێ بیبینین، جا نێمه‌ زۆر شتمان ده‌کرد یان ده‌گوت، لێیان نه‌ده‌ترساین و به‌ ویستی خۆمان ده‌کرد، پێیان خوش با نه‌وه‌ ده‌مانکرد و پێیان خوش نه‌با ده‌رۆشتین، به‌ هه‌ر حال نێمه‌ حیزبی سیاسی بووین و به‌ ویستی خۆمانمان ده‌کرد. وه‌لا هه‌ستاین له‌ گه‌ل کاک هێمن چوین، زۆر زۆری پێخۆش بوو. گوتمان چی بووه‌؟ بۆ گرتویانی؟! گوته‌ی وه‌لا هیچ نازانم نه‌وه‌ هاتومه‌وه‌ و گرتویانم. به‌لام دوایه‌ له‌سه‌ر

گيراني شايعه زور بو، شايعه كان جزيره جور بو له نيزيكترين كهس به ماموستاي را ده گرتوه تا نه وهی كه زور له دوور له لويان ديپوي! به لام نه زهري غالب نه وه بو كه لهو سه فزهري كه كردويه تي زورتر زهري بوان هه بووه تا قازانج. هينديك جه ماعه تي ديوه كه نه ده بو بيان بيني، دياربوو مام جه لال بووه وه پيشموايه نه گهر به عس ليتي پرسبيا كه مام جه لالي ديپوه، نه وه نه بده شارده وه و ده يگوت ديومه! جا سه رجه م شته كان نه وه بو كه به عس له هه تسوكه وتي نه وه له لويان نارازي بووه حه تا ده يانبرده وه سه ر نيزيكترين كهس به ماموستا كه حاجي بو!

عه لي: له سه ر شيخ جه بار چت بيستوه؟ گوتيا نه وه راپورتی ليداوه؟
كاك حه مه ده مين: نه من نه وه م نه بيستوه، به لام شيخ جه بار كا براهه ك بو به بتي پت له گهل موخبرات بو، نه من جارتكي توشي بووم جا نيمه به وانهمان ده گوت توله، سلاوي ليتكردم و نه وان، منيش زور به ساردی جوابم داوه! گوتي باشه تو بوان له گهل من ساردی؟! گوتم جا باشه نه من چ مه جبووريم هديه له گهل تو گهرم بم؟! گوتي وه لا عه يبي من نه وه به كه من به بتي پت له گهل موخبراتم و نايشارمه وه به لام مه سه له ن هه ر براكه ي خوم (شيخ سه تار) هاتوه مه سه له ن حيزيتكي داناوه و ناوا له گهل موخبرات! جا كاكه نه گهر هه ر له گهل موخبراتي، بوانتوي حيزيتكت داناوه و به پته وه پياوي موخبراتي! وه لا نه من به بتي پت پياوي موخبراتم! جا نه وه چهندي ده ور بووه نازانم.
عه لي: له ناخردا وه ك بيره وه ري و ناموزگاري چت هه به به فرموو.

كاك حه مه ده مين: وه لا نيمه بيره وه ري و خاتره ي خوشمان لهو ماوه موخته سه ره ي ژيانى ناواره يي له گهل ماموستا بووه. ماموستا نينسانيتكي دلسوز و به وه فا بوو، پيتمخوش بوو نيستا براده راني حيزبي كۆمونيستي عيراق ليره بايه ن، له گهل نه وه ي كه سه دي سه د موخاليبيان بوو و فكرهن موخاليقي كۆمونيسته كان بوو به لام زور جارن كه كا براهي كۆمونيست له سه يته ره يا له جيتگاهه ك گيراوه و به واسته ي من و يه كي دي ماموستا چروه و حه جميني نه بووه تا كا براهي به رداوه! حسي دلسوزي و نه وه له ماموستادا زور به قوه ت بووه. نه من باسي كاك حه سه ني قزلجيم كرد، كاك حه سه ني كۆمونيست و ماموستاي ناسيوناليست، له و په ري موخاليفه تي فكري، نيزيكترين رايه تي عاتيفيان

ده‌به‌ین دابووه، نهو حیسه‌یهی مامۆستا زۆر به قووه‌ت بووه که به‌داخه‌وه هیندیک که‌س نیستاده‌ی خراپیان لهو حیسه‌ه نیسانی و عاتیفه‌یهی مامۆستا کرد!

به هەر حال نهو کاره‌ی که تو خستووته سەر‌شان کاریکی زۆر باشه و گۆشه‌یه‌که له ژبانی که‌سیک که خاوه‌ن رابردوویه و که‌سیکه که ده‌رویشانه ژبا له پیتناو نامانجه‌کانی. نه‌وه‌ی که تو ده‌ته‌ه‌وئ له‌سه‌ر ژبانی گۆی که‌یه‌وه و بیکه‌یه کتیب و یادی بکه‌ی کاریکی باشه و هیوام وایه سەرکه‌وی و هیوادارشم ژبانی مامۆستا به موسبه‌ت و مه‌نفیوه بیته ریتونی بو که‌نجه‌کان و نیستاده‌ی چاکی لێ بکه‌ن.

عه‌لی: زۆر زۆر سپاس بو ئیوه و نهو کاته‌ی بو‌تان تهرخان کردم.

کاگ همه‌ده‌مین: زۆر سپاسی تۆش ده‌که‌م که ناوا دلسۆزانه ده‌ته‌ه‌وئ ژبانی خالت بنوسی که به‌داخه‌وه ده‌بوو نیسانی دیکه نهو کاره‌یان کردبایه! پیمخۆشه که قۆلت لێ هه‌لمالیوه و به‌حه‌ق ده‌ته‌ه‌وئ نهو پله و پایه‌ی که زه‌بیحی هه‌ببووه زیندووی که‌یه‌وه و بیخه‌یه بیران که زه‌بیحی نهو هه‌مووه زه‌حه‌مه‌ته‌ی کیشا و بن نیو نه‌می‌تته‌وه.

عه‌لی: دیسان سپاس بو ئیوه.

وتوويز له گهل دوکتور عيزهدين مستهفا رهسول

۱۹۹۵/۱۰/۱۱

عەلى: کاک دوکتور تکايه بفرمويږ يه کهم جار چونتان ماموستا زهبيحي

ناسيوه؟

کاک دوکتور: من دوو جوورم بير ديت، پتش ناسين دوو جارم ديبوو و دوايهش ناسينه که له سوريawe بوو.

بينينهکان: سالي ۱۹۴۹ قوتابي دواناوهندي بووم، ريکه وتيکي سهير، شهو له مزگه وته کهي خومان له ژووره کهي باو کم خهريکي خوتندن بووم، يه کيک هات وتي ماشينه کهي شتيخ له تيف وه ستاوه و ده يانه هوئ ئيوه بينن، باو کم له وئ نه بوو، که چوم شؤفيره کهي شتيخ له تيف بوو له گهل که سيکي تر به جلي کورد ييه وه و کلاو و مشکي له سهر، ديار بوو کلاو و مشکي که ئي سلهياني نه بوو، لتي پرسيم که کيتيت و وتم کوړي فلانيم، وتي ده لتين ده روئش عه بدوللا له لاي ئيوه يه، ده روئش عه بدوللا ده فزه نيک بوو به نه سل خه لکي ناوچه ي موکريان بوو، ماوه يه کهي زور بوو که وتبووه سلهيانيه وه و له سه روبه ندي کوتماري کوردستان هاتوو چؤي سا بلاغي ده کرد، بوخؤي نه بوت من له بليندگؤي مه هاباد وتوومه، دياره نه ووه خته له مه هاباد بليندگؤ هه بووه و مه به ستي راديو کهي کوتمار بووه، ئيتستاش له بييرمه به ده فکه يه وه لتي نه دا:

"له سايه ي پتسه وawe زور به نازا و به مهردي

نه ييار تزين نهو خاکه بيتچه شتراني کوړدي"

نهو ده روئش عه بدوللايه زور تر له مالي خزميکي ئيمه که شتيخ محه مه دي مه حوبيه (نه وه ي مه حوي) هر له وئ ده ژيا، ژووريکيان دا بويه و به خؤي و خيزانه که يه وه له وئ بوو. جا ده روئش عه بدوللا زور که س تيکه لي ده کا له گهل نهو ده روئش عه بدوللايه گؤران باسي ده کا، نه وه ي گؤران باسي ده کا ده روئش عه بدوللايه

شمشالژەنە کە لە سالانی ۲۵ و ۲۶ (زایینی-دانەر) مامۆستا گۆزان لە ھەورامان دیوتی، ئەو جیاپە و ئەم دەرویش عەبدوللا دەفەزەنە یەکیکی دیکە، دەنگیکی ھەک کورد دەلی برینداری ھەبوو، گۆزانیشی ئەوت بە دەفەو و ئەو سروودانەشی ئەوت. دیارە ئەویش دواي جەمھوریەتی کوردستان ھاتبوو لە خۆمان و کاک شیخ محەمەدی مەحوی کە زەوقی گۆزانی و خەلقى دەنگخۆشی ھەبوو لە بەر ئەو دالەدی دابوو، زۆر جارێش ھەر چەند مەجلیسی ئەوکات مەجلیسی دانیشتن و خواردنەو نەبوو بەلام دادەنیشان چەند کەسیکی دەنگخۆش گۆزانیان ئەوت و ئەویش لەوئ گۆزانی ئەوت. دیارە مامۆستا زەبیحی بیستبووی کە دەرویش عەبدوللا ھاتوو و لە سلەیمانییە و دەیناسی، ھاتبوو بۆ مرگەوتی نێمە. ئەمەن و ئەم لە مالی کاک شیخ محەمەد و مەلەکی دەزانم، لە گەلیان سوار بووم، لە ناو مەشینە کە (تەرمبیلکی جیپ بوو) کەوتە پرسیار لێ کردم، کۆمەلێک پرسیاری ناوا زانستی و عیلمی و خۆتەنی لێکردم، وتی دیارە زۆر زیرەکی! ساقە کە وتی ئەو کۆپی لای مەبە بۆیە! وتی نا، ئەو کۆپی فلانە بۆیە! وا زیرە کە! دواي بەردم دەرویش عەبدوللام پێنیشاندا و دەرویش عەبدوللای لە گەل خۆیا برد بۆ مالی شیخ لەتیف، جا خۆی دواي بۆی باس دەکردم کە دەرویش عەبدوللای بردوو و گۆزانی بۆ وتوون و دەرویش عەبدوللای چۆن لە مەھابادەو ناسیو و ئەوانە، ئەو یە کەم بینین بوو ناوا بەو سەرپێتە!

دووھەم جار لە بیرمە سالی ۱۹۵۴ بوو لە گەل کاک نوری ئەحمەد تەھا کە تازە لە ھەپسخانە بەر ببوو لە جادەي رەشید ئەرقیشتن یەکیک بانگی کرد شەبقە یەکی لە سەر بوو شەو بوو، دارجگەرە کەشی بە دەمەو بوو ھەک خۆی، بردی ئەولا و کۆمەلێک قەسەي کرد و ھاتەو، بە منی وت ئەو نایناسی؟! و ئەم بەخوا شێو یە ئەکەم! وتی ئەو قادەر، جا باسی ئەو ی کرد کە چۆن نایناسی؟! دواي وتی ئەو رەحمان زەبیحی یە و ئەلێ ئەمری گرتم لەسەر و خۆم شار دوو تەو، جا پاش ئەو جارە گیرا. من بە یە کەمەو بەست چونکا ئەمە زانی قادەر، برادەرێ کمان ھەبوو دواي بوو بە ئەندامی کۆمیتەي مەرکەزی ھیزبی شیوعی، سالی ۱۹۵۳ لە ھەپسخانە بە یە کەو بووین (ھەپسخانەي ئەو غەرب ھەبوو لە ھەپسخانەي عەسکەري) نامەي ئەنوسی بۆ قادر ناوێک کە جل و بەرگ و پارەي بۆ

بنیترئ، نهو براده‌ره حه‌مید الدووژتری ناو بوو کوشتیان، له سالی ۱۹۶۵ له به‌غدا که
 چوونه سه‌ری رای کرد و گوله‌یان پتوه‌نا کوژا. حه‌مید الدووژتری زۆر لای سه‌یر بوو که
 من قادر نانا سم که کورده و نه‌ویش خه‌لکی سه‌لهمانیه‌یه (دیاره نه‌یزانیوه خه‌لکی کو‌تیه)
 و سه‌ر به کو‌مو‌نیسته و زۆری یارمه‌تی داوه و.... لهو حه‌پسه‌خانه‌یه ناردی شتی بۆهات
 حه‌مید! یه‌عنی خۆی نه‌هات و رێگای نه‌بوو به‌لام خۆراک و به‌رگ و شتی بۆ نارد،
 زه‌مانی نوری سه‌عید تو‌زیک نه‌رمتر بوو لهو شتانه، حه‌مید وتی نه‌وه قادر ناردوو یه‌تی
 چۆن قادر نانا سی؟! جا نه‌من دوا ی نه‌وه که له گه‌ل کاک نوری دیتم و وتی نه‌وه قادره ئیتر
 نه‌من ره‌بتم کرد که نه‌وه خۆیه‌تی! یانی مامۆستا زه‌بیچی ئیشی سه‌یره‌یری کردووه بۆ
 ژیان و گوزه‌ران له ژیا نا که من کو‌مه‌لیکی ناگادارم، زۆر جار ئیشی کردووه که بیته هۆی
 خۆشارده‌وه که خۆی له شو‌تینیک به‌شاریته‌وه که کهس به خه‌یا لیدا نه‌یه! سه‌رده‌میک له
 رستورانی نه‌مباسی ئیشی ده‌کرد، رستورانیکی موخته‌رم بوو، ئارتیستی بیگانه‌ی بۆ
 ده‌هات، کاباره بوو، ئی که‌سیکی بوو عه‌بدوللا شه‌رفیان پێ نه‌وت. عه‌بدوللا شه‌ریف
 شه‌ریف‌لحه‌ دادیسی هه‌بوو، چهند شو‌تینیک تریشی هه‌بوو، پێم خۆشی سه‌بلاغی بوو به‌لام
 له کو‌نه‌وه هاتبوو کوردستانی عیراق و ببوو به نه‌فسه‌ری پۆلیس و دوا یه ده‌وله‌مهند ببوو،
 جا نه‌مان زۆریان مه‌دح ده‌کرد چ مامۆستا زه‌بیچی و چ مامۆستا هه‌زار. عه‌بدوللا شه‌ریف
 له لای ئیتمه هه‌ر نه‌وه‌نده له دووره‌وه ده‌مانزانی کابرایه‌کی ده‌وله‌مندی کورده و نه‌و
 شو‌تانه‌ی هه‌یه، به‌لام نه‌وان باسی نیشتمانه‌په‌روه‌ریان ده‌کرد، باسی وه‌یان ده‌کرد که
 یارمه‌تی داو، دیاره نه‌وانی هه‌موو ناسیوه‌ته‌وه و جیگه‌ی کردوونه‌وه له‌وتی. مامۆستا
 زه‌بیحیش به‌راستی پاک بوو و ده‌ریه‌ستی پوول و پاره و فلان نه‌بوو، بۆ نه‌و نه‌وه‌نده به‌س
 بوو عه‌بدوللا شه‌ریف جیتی به‌کاته‌وه و خۆی به‌شاریته‌وه و نانێکیش بخوا! جا عه‌بدوللا
 شه‌ریف شته‌کانی ته‌سلیم کردبوو، وه‌ک مو‌باشیر مو‌باشیری بوو چون لێی نه‌مین بوو،
 ته‌نانه‌ت له شام زۆر جار که ده‌که‌وتینه ناخۆشی و نه‌بوونی یه‌وه چون ژیا نیکی زۆر
 ناخۆشمان برده‌سه‌ر له رووی نه‌بوونی و نه‌وه‌وه، ده‌یگوت جه‌ناب نه‌گه‌ر عه‌بدوللا
 نه‌فه‌ندی (عه‌بدوللا شه‌ریف) بیه‌ره‌دا ره‌د ده‌بی نه‌من ده‌زانم چۆن ده‌که‌وینه خۆشیوه!
 ده‌مگوت چۆن؟! ده‌یگوت قه‌ناعه‌تی پنده‌که‌م لیته شو‌تینیک به‌کاته‌وه، رستورانیکی،

شورتینیک، فلانتیکی گه‌وره بکاته‌وه و بۆی ده‌بهم به‌رتیه، هه‌مووشمان له‌وێ جی‌مان ده‌بیسته‌وه، به‌گالته ده‌یگوت تو ده‌خه‌مه‌ فلان جی و نه‌وی تر ده‌خه‌مه‌ سه‌ر چی و... (پێکه‌نین) جه‌مه‌وره‌ته‌که‌ی ئیفلاتون به‌وه دروست ده‌که‌ین.

جا له‌به‌ر نه‌وه عه‌بدوللا شه‌ریف لێی نه‌مین بوو مامۆستا زه‌بیحی وه‌ک ده‌رکه‌وت کۆمه‌ڵێک خه‌لکی تر به‌ تایبه‌ت کۆمۆنیسته‌کان زیاتر چون نه‌وه‌خته که له‌ گه‌ل عه‌بدوللا شه‌ریف ئیشی ده‌کرد وه‌ک دوايه‌ باسی ده‌که‌م له‌ پارتی دوور که‌وتبۆوه و زیاتر نیزیکی له‌ کۆمۆنیسته‌کان و بالی "رایه‌ الشغیله" هه‌بوو له‌ حیزبی شیوعی ده‌کرد، له‌ لای خۆی جی کردبۆوه. له‌ گه‌ل نه‌وه‌ش براده‌ریکی ترمان هه‌بوو له‌ بیرمه‌ ئیستاش نه‌ندامی لیژنه‌ی مه‌حه‌لی حیزبی شیوعی یه‌ له‌ سه‌لمانی یه، نه‌حمه‌د حامید، بوو به‌ نه‌میری عام له‌ حوکمی زاتی له‌ شیشه‌کان که‌ ده‌وری کۆمۆنیسته‌کان بوو، نه‌و و کۆمه‌ڵێکی دیکه‌ نه‌و جی کردبۆونه‌وه، هه‌ر له‌وێ ده‌نوستن و دیاره‌ له‌ رستورانیکی وا نه‌وه‌نده‌ش خواردن هه‌یه و بمینته‌وه که‌ ده‌ که‌س وا لێی بخوا.

نه‌وه سالانی ٥٣ تا ٥٥. دوايه‌ له‌وێ نه‌و و کاک حه‌سه‌نی قزنجی گیران. جا نه‌وه بۆ من ده‌رفه‌تیکه‌ که‌ زۆر شت بلیتم، به‌راستی پترار سالی ١٩٩٣ له‌ گه‌ل مام جه‌لال که‌ له‌ گه‌لیا چومه‌ شام به‌ لای ماله‌که‌دا ره‌د بووین، گوتم نه‌وه ماله‌که‌ی من و مامۆستا زه‌بیحی یه، منیش گله‌یه‌کم له‌ خۆم و خۆی کرد که‌ تا ئیستا له‌ عاست مامۆستا زه‌بیحی ناوا بیده‌نگ بووین! گرتی حه‌قته‌ که‌ چوینه‌وه بیرم بینه‌وه با شتیکی بۆ بکه‌ین! بۆ خه‌لق زۆر که‌س یادی ده‌کریته‌وه؟! نه‌وه شه‌هیده، نه‌وه شاعیره، نه‌وه... هه‌موو یادبان ده‌کریته‌وه، خۆ هه‌موو ده‌هین یادبان بکریته‌وه به‌لام به‌داخه‌وه نه‌وه‌ی خۆی که‌سیکی نه‌بی و که‌س و کاره‌که‌ی وه‌بیر حیزبه‌که‌ نه‌هینته‌وه له‌ بیر ده‌چته‌وه! حه‌تا وتم مام جه‌لال نه‌گه‌ر مامۆستا زه‌بیحی که‌س و کاریکی هه‌بی ده‌بی من و تو بێن! ئیمه‌ باشی ده‌ناسین ره‌نگه‌ نه‌و خه‌لکه‌ وای نه‌ناسن با حه‌قی خۆی بده‌ین، وتی حه‌قه، بیرم خه‌ره‌وه. ئیتر هه‌ر رێک نه‌که‌وت و که‌وتینه‌ گێژاویکی واوه! منیش نه‌مده‌ویست هه‌ر کۆبوونه‌ویکی یه‌ک رۆژه‌ بێ و به‌س! خوا هه‌لناگری دوکتۆر که‌مال فوادیش هه‌ر یه‌ک له‌و که‌سانه‌یه‌ که‌ له‌ بیرتی هه‌روه‌تر مامۆستا برابم نه‌حمه‌د. من له‌ بیرمه‌ له‌ ته‌موزی ١٩٩١ پاش راه‌پێن ماوه‌یه‌ک

من له "بۆلتی" بووم له قه‌ندیل لای براده‌رانی حیزبی دیمۆکرات، شه‌هید دوکتۆر سادقی شه‌رفکه‌ندی مابوو، هاتینه‌ سه‌ر باسی کاک هه‌زار و مامۆستا زه‌بیجی و قسه‌ی خۆش و گالته و په‌یوه‌ندیان به‌یه‌که‌وه، به‌و بۆنه‌وه من گلیسیم له‌ وان کرد، کاتی خۆی له‌ گه‌ل دوکتۆر قاسملوی شه‌هید باسم کردبوو که‌ ده‌بوو جوۆریکی تر حیزبی دیمۆکرات له‌ گه‌ل مامۆستا زه‌بیجی ره‌فتار بکا! هه‌رچه‌ند خوا حه‌قه‌ قه‌ت رای خراپیان نه‌بوو له‌ سه‌ری. مامۆستا زه‌بیجی خۆی حه‌زی له‌ شتی نه‌هیتی و خۆشارده‌وه و شتی خۆی ده‌رنه‌خا بوو! ره‌نگه‌ خه‌لق هه‌بێ قسه‌ بکا به‌لام به‌ نیسه‌به‌ت حیزبی دیمۆکراته‌وه قه‌ت شتی خراپ نه‌بیستوه، په‌عنی ئه‌و تۆهه‌مت و شتانه‌ که‌ خه‌لق ده‌یدا به‌ پالیانه‌وه، به‌پێچه‌وانه‌ ره‌نگه‌ ئه‌وان رازی نه‌بووبن چون‌که‌ ئه‌و هاته‌وه زیاتر له‌ گه‌ل مامۆستا شیخ عیزه‌دین و کۆمه‌له‌ و ئه‌وانه‌ بوو، جا که‌ من گله‌ییم لیکردن مامۆستا بایم ئه‌حمه‌د وتی زه‌بیجی کورد بوو به‌ مه‌عنای کورد، له‌ دامه‌زرێنه‌رانی کۆمه‌له‌ی ژ.ک و حیزبی دیمۆکراتی کوردستانی ئێران، هاته‌ سوریا له‌ دامه‌زرێنه‌رانی پارتی دیمۆکراتی کوردی سوریا بوو، هاته‌ عێراق له‌ گه‌ل پارتی دیمۆکراتی عێراقا بوو، ره‌نگه‌ ئه‌گه‌ر ئێستا ما‌با له‌ گه‌ل براده‌رانی باکور بایه‌ چون‌ مزاجی له‌ گه‌ل وان یه‌ک ده‌هاته‌وه و ئه‌گه‌ر رێک بکو‌تیا‌یه‌ له‌ گه‌ل ئه‌و براده‌ری باکور (عه‌بدوللا ئۆجه‌لان) مزاجی زۆر له‌ گه‌ل وان ده‌هاته‌وه! مامۆستا زه‌بیجی ئه‌و کوردستانی تیدا بوو له‌ ئیسا له‌ کارا....

دوا‌یه‌ ئه‌وان گیران و چوونه‌ سوریا. من سالی ۱۹۵۶ سه‌ره‌تا به‌ ئیشیک چووم بۆ سوریا، کۆنگریکی قوتابییان هه‌بوو که‌ له‌وتیه‌ به‌چم بۆ پراک که‌ رێ نه‌که‌وت و مانگی‌ک مامه‌وه، له‌وێ له‌ نیزیکه‌وه ناسیم چونکا پێیان وتم که‌ زه‌بیجی له‌وتیه‌ ته‌نانه‌ت له‌ بیرمه‌ کاک محمه‌د توفیق وردی وتی له‌وێ ناوی عیسیایه‌. له‌وێ براده‌ریکی کۆمۆنیست هه‌بوو پێشانی دام، پاشان به‌یه‌که‌وه چوینه‌ مالی ره‌وشه‌ن خان، له‌ گه‌ل ره‌وشه‌ن خان زۆر رێک بوو، له‌سه‌ره‌تاوه له‌ گه‌ل قه‌دری به‌گیش نێوانی باش بوو. له‌وێ وه‌ک هه‌مسو به‌زمی کورد بنه‌ماله‌کان ره‌نگه‌ تۆزێک ناکۆکی و فلا‌تیان هه‌بێ، ماله‌ به‌درخانه‌کان گه‌وره‌ن، دیاره‌ له‌ تاریخی کورددا زۆر شتیان کردوه و کورد نه‌بێ که‌س نییه‌ ناوا ره‌مز و نیشانه‌کانی خۆی سوک بکا! له‌به‌ر ئه‌وه‌ ئه‌من به‌ عه‌ق‌لی ئێستا وا ده‌لێم ره‌نگه‌ ئه‌و

سەر دەم ناوا نەبوویم لە گەڵ ئەو نیمی شتی بچوک گەورە بکێژتەو، هەر کەس شتیکی شەخسی و فلاتیکی هەیە، ئەو ناکوکییانە هەبوو بەس ئەو زۆرتر لە گەڵ ماله رهوشەن خان تیکەڵ بوو هەرچەند قەدری بەگ کە بەرامبەر بە ماله بەدرخان بوو بەلام قەدری بەگ بە وێجەدان و بە ئینساف بوو، قەت قسێکی خەراپی بەرامبەر بە ماله بەدرخان نەکردوو، نەکرەم بەگی نامۆزای هیندیک تێبینی لەسەر کامەرانی بەگ هەبوو وە تێبینەکان عیلمیش بوون کە ئەو حەقی هەموو کەسیکە.

لە گەڵ مامۆستا زەبیحی چوینە مالی رهوشەن خان و مانگیك مامەو و ئەو هانی منی دا کە تۆ بۆ ئەڕێتەو؟ و تەم ئەم دەڕۆمەو، لە پۆلی دوو هەمی کۆلیجی پەرەوێ دەڕکراووم، ماوێهەک مەعەلیمیم کرد لە قەلادزی، لە قەمچۆغە، لە سلەیمانی، وتی وەرە بخوێنە و لێرە خوێندنە کەت تەواو کە، من دەبوو بچمەو شەهادیکم هەبوو کە ئی پۆلی دووی کۆلیجی پەرەوێ بوو ئەوم بۆ بە جێ هێشت، لە گەڵ رهوشەن خان خەریک بوون و خەبەرێان بۆ ناردم کە وەرە ئەو وەرگیراوی! ئیستر ئەو بوو کە من وەزعیك هاتە پێش و رام کرد و لە مانگی تشرینی یەکمەدا چومەو.

جا ئەو من هاوین ئەوم لەوئ ناسی، کاک جەمال نەبەزیش لەوئ بوو بە سەفەر هاتبوو.

عەلی: ببورە کاک دوکتور ئێو دەزانن کە ئەو چۆن خۆی دەرباز کرد بۆ سوریا لە عێراقەو؟

دوکتور: بە! چونکا خۆی ئەیگیرایەو، ئەو کە گیرابوو کەسیکی خەلکی سلەیمانی کە ناوی عەلی مەلا شەریف بوو کە ئەو ناسیوتتی و لە ئەمباسی بەیەکەو بوون ببوو هۆی گرتنیان، کە گیرا حەولێکی زۆریان بۆ داو، کاکە ی حاجی مەحمود لە کەرکووکەو، دیارە دەستی مامۆستا برایم ئەحمەد هەبوو لەوێدا کە حەولیان بۆیدەن، مەسەلە کە گەشتبوو سەعید قەزاز و ئەویش وتبووی هەر ئیعترافیان نەکردبێت کە کێن بەریان ئەدەم کە وەزیری ناوخبوو، دیارە ئیستر تا سەعید قەزاز فریا نەکەوئ ئەوان رەوانەیان کردبوونەو! ئەو سەردەم لە خانەقینەو خەلق رەوانە نەکرا، لە خانەقین هەموو رۆژ ئێرانی و فارس دەهاتن دەچوون بەرەو نەجەف و کەرەلا بە بێ پاسپۆرت و نەوانە.

نه من خانه قینم دیوه نهو سهردهم هه مو روژی ۷۰ - ۸۰ که سیان به پەت نهیان بهستنه وه دهیان بردن له سنور فرهیان دهان، نهوانیشیان که هینابوو ناوا فرهیان دابونه ناو دیوی نیران، که هینابوویان نه وراق و شتهکانیان به وهسیله دیکه نارداروه یانی نه منی عیراق نار دویه ته هینی نیرانی به ریگای سهفاره ته وه بو تاران بهرئ کراوه. نهوان که نهیان بهن هه ره که سهه له کرنه و قهسری شیرین ته حقیقیان له گه لا نه کهن! وتی من تیگه یستم وه زعه که چونه! لیان پرسیبوو تو چی نه که ی لهوئ؟ و تبووی من نیشم ده کرد لهوئ. له که یه وه له وتی؟ له سالی ۴۵ و ۴۶ وه. بووی به عیراقی؟ نه خیر، نیشمه ته رک ی ته به عیهت ناکه یین له نیرانی! وتی نافه رین لهو وه خته وه لهوئی ته رک ی ته به عیهت نه کرد وه فهرمون بهژن نافه رین!

وه لا هه ره دووکیان بهر دابون. وتی وه لا یه که سهه سوار بووین به ره وه سنه و به ره وه مهروان و خودوودی عیراق و هاتینه وه عیراق!

که هاتنه وه دیاره وه زعی شیخ له تیف نه وه نه بوو که جارتیکی دیکه بیان گرتنه وه، ده زانی بو خوت که له پشدا ماوه یه کی زور له مالی شیخ له تیف بوون، که هاتبوونه وه عیراق کاک حه سهن قزلجی مابووه له عیراق هه تا شوژی ته موز، هه تا ده یگوت کاک حه سهن نهو به زمی را کردن و ریشتن و... ی پیناکرئ و خوی چوو بوو بو سوریا.

عهلی: لهو ماوه یه دا هه مسوی له گه ل کاک حه سهن بووه له ته حویل دانوه و هاتنه وه و...؟

دوگتور: به لئ هه مسوی پتکه وه بوون هه تا گه یشتونه وه عیراق، نهویش رای له سهه کاک حه سهن زور چاک بوو به لام دهیان وت که کاک حه سهن تاقه تی نهو هه لات هه لاتینو و هینه ی نه بووه. جا سهه ره نه وه یه به داخه وه به عزه بریار که ده درئ، زور که سه کاک حه سهنی به تر سه نوک داده نا! که چی کاک حه سهن نهو براده رانه ی که ده زانن له هه پس خانه ی نهوین له هه مووان مهردانه تر و نازایانه تر مرد! براده ری خومان هه یه که له گه لی بووه!

جا ماموستا زهبیجی خوی شاره زا بوو هاتبووه موسل و لهوئ وه هاتبوو سوریا، گوندیک هه یه نیزیکه، چوو بوو نهوئ که پتی ده لئین توریه ت سپی. توریه ت سپی ئی

مالی حاجویه، نهوسه رده مه حهسهن ناغا حاجو مابوو نهو گه وره یان بوو، کوپی حاجو ناغا بوو، پیساوێکی گه وره و سه رده مێک له پارلمانا بوو، شه خسیه تێکی ناسراوی ناو سوریا شه، کوردێکی ساغ و پاک و... بوو. کۆمه لێک کورد هه بوون له سوریا لهو بابته که حازر بوون هه رچی مولک و ماله بیدهن له پێناو کوردایه تی یه وه! مامۆستا زه بیحی که هاتبوو و گوتبووی فلانم، حورمه تێکی زۆریان گرتبوو و یه کسه ریش جنسیه و شتیان بۆ پهیدا کردبوون بۆ نهویش و مامۆستا هه ژاریش. ئی نهو به ناوی عیسا عه ره فاته وه بوو و ئی مامۆستا هه ژاریش به ناوی عه بدول په حمان محمه د ئیبراهیم بوو، جا حهسهن ناغا چوو بوو خۆی شاهیدی دابوو که نهو قه بری باوکی تی و نهو خه لکی ئیره یه! مامۆستا زه بیحی یه کسه ر به ناوی "عیسا عه ره فات" وه هاتبوو بۆ شام و مامۆستا هه ژار له توریه ت سپی مابۆ وه و جار جار هاتوو چۆی ده کردین. من جاری دوو هه م له کوتایی تشرینی یه که می ۱۹۵۶ د که چوممه وه سوریا و چوممه دانیشگا ماوه ی چهند رۆژێک له هوتیل بووم، دوا یه خوا هه لئاگرێ رهوشه ن خان جه مشیدی کوپی نارد و جانتا و مانتای برده وه مالی خۆیان، تا ئیتر حه فته یه ک دوا یه وتم مه منوتانم و له گه ل مامۆستا زه بیحی ژورێکمان گرت له گه ره کێک پیتی ده لێن "زوقاق سخر" لهو ئی له شوقه یه ک بووین و ژووره کانی تریش هه ر قوتابی دانیشگا بوون. ماوه یه کیش براده رێک هه بوو لهو ناخریانه له سه لمیانی کوشتیان حاکم بوو، به لای منه وه به غه دریش کوشتیان، ناوی عومه ر محیدین شه ریف بوو، نهویش ماوه یه ک هاته لامان به لام ئیتر مامۆستا زه بیحی تاقه تی نهوی نه بوو، نه یوت مناله و نه من ناتوانم له گه ل نهو ئیداره بکه م. عومه ریش ژیا نی له ئیمه باشت ر بوو نهو لاتی و نه بوونه ی ئیمه ی بۆ ته حه مول نه ده کرا، خۆی جیا بۆ وه و بهس هه ر براده رمان بوو هه تا مردنیش!

دوا یه چووینه شوێنێکی تر له گه ل مامۆستا زه بیحی له جاده ی "شارع قائل فازل" نیزی ک پارلمان، ئیتر بۆ ماوه یه ک لهو ئی بووین، نهو ناخریانه چووم شوێنه که م دییه وه، بووه ته شتیکی تر. ئیتر هه مووی پێکه وه بووین، ژیا نیکی سه یر ره نگه که متر دوو براده ر ناوا بووین! له ماله که هه موو شتی ک مللی کرابوو، ته نیا نه یوت جه ناب گۆزه وی، فانی له، جلی ژیره وه نابێ! نهو بۆ سیحه ت باش نییه! جا زۆر پاک و ته میز بوو، گوئی

ئەدا بە پاک و تەمیزی و خاوتنی لەو پەری نەبوونیدا! دەیکوت جەناب پاک و تەمیزی بە بوون و نەبوونی نییە، ئەو کراسێکە و دەیشۆم! بۆ بە پیسی لە بەری کەم؟! جا کراس، قات، بۆزباغ و... هەموو شت یەک بوو، لە پارە ئەو هێچمان ئەو توانایەمان نەبوو، ئەو جاروبار یارمەتیکیان پێدەکرد ئەو ماوە بە مام جەلال لەوێ بوو شتێک یارمەتی ئەو و هەژاری دەدا، منیش لە دانیشگا شتیکیان دەدام و لە ماله‌وه‌ش شتیکم بۆ دەهات بەلام نێتر کەمترین و حەدێشە قەلی ژیان بوو. بە یانیان ببوو عادیات کامان هەستابا چامان لێدەنا و دەچوین نانێک شتیکمان دەکری و یدەکرمان هەڵنەستاند. جا لە گەل کاک عومەر بۆ بە پەست بوو کە ئەو نیشی نەدەکرد، رۆژێک هاتەوێ دیتم ئەو فێری دەکا، ئەبوت ئەو پرموسە، ئاوا هەل ئەکری، ئاوا ئاوی وەسەر دەندری، ئاوا شەقارتە ی لێ نەدە ی و ئاوا... چایەکی پێ لێنا و وتی جا فێر بە تۆش بە یانیان کە هەل ئەستی نێتر تۆ چا لێ ئەنیتی و ئەچی بە نان ئەلێن "خبز" بە عەرەبی بە ماست ئەلێن "لبن" و وتی فێر بووی؟! وتی بابە دەزانم، دەزانم... (بە حاکم عومەر مەشهورە لە سلەیمانی گوشتیان، برادەرانی... دەی... کورد...) جا مامۆستا بە منی وت کە من نایکەم و لە گەل ئەو نازیم مادام نیش ناکا! وتم دە لیتی گەری گەنجە و منالە و ئاوا فێر بوو، قە ی چ ئەکا با ئێمە چای بۆ لێبنین و ... وتی بۆ جەناب ئەمن هاتوم بۆ شام کوردایەتی بکەم یا دائیری عومەر بکەم؟! (پێکەنین)

نێتر لە گەل عومەر لێک جیا بوونەو. جاری واش هەبوو لە سەر سیاسەتە کە لە گەل یەک تێک دەچوین، ئەو کە هاتبوو لە توربەت سپی کۆمۆنیستەکانی دیوو و ئەوان ئەو بایخەیان پێنەدابوو کە دەبو پیتی بدری و یان خۆی بە خۆی ئەدا، وای خەیاڵ ئەکرد کە هات بۆ شام کۆمۆنیستەکان بە دوایدا ئەگەرین و چی ئەکەن و چی ناکەن، هەلوێستی حیزبی کۆمۆنیستی سوریا ش کە هێندە نێزیک نەبوو لە مەسەلە ی کوردەوێ ئەوێ پێناخۆش بوو نێتر کەوتە ناو کۆمەلە ی کوردەکانەو، قەدری بەگ و مەمدوح سەلیم و دوکتۆر نافیز و... و کۆنەکان و ئەوانە ی لە شۆشی شیخ سەعیدو هاتبوون، لە سوریاو، لە خۆیوئەو، لە کۆمەلە ی هیوی بیوون و ... ئەو شەخسێتە کوردانە و گەورانە و ئەو جەوێ نەک مزاجی کوردەوارییە کە ی لێ نەدەشتواند بە لکوزیاتریشی دەکرد! ئەویش کە

ھەر لە سەرەتاوە و تا دوایەش خۆی سەر بە بیرى مارکسى و ئەوانە دەزانى بەلام لە گەڵ
 ئەوەش لای کوردایەتیکەى بە ھێزتر بوو، ئەمەن راستە لە ناو حیزبى کۆمۆنىست مامەوہ
 بەلام قەت کۆمۆنۆلێتى نەبووم. جا ئەو وەزەعە وای کرد کە لە کۆمۆنىستەکان عاجز بێت
 و ھەتا وای لێکرد کە ئەو کتیبەى "رەدى کۆمۆنۆلێتى" بنووسێ! ئەوہ دەبوو بە دەنگە
 دەنگمان لە سەر ئەوہ، ئێمەش دەزانى کە حیزبایەتیکە پەت پەرەستى بوو، حیزبەکەى
 خۆت نابێت کەس قەسەى پێت بێت! دەبوو بە ھێن لە بەنمان و قەسەمان بە یەکەوہ نەدەکرد
 بەلام بەیانیان ھەر عەینى حیساب بوو، ئێنجا مەسەلەى پارە ئیستاش عیبارەتەکانیم لە
 بیرە لە پر رۆژى وا ھەبوو ئەبوت "جەناب پارەت پێتە"؟! کە ئەبوت "جەناب" دەمزانی کە
 ئەوہ پارەى پێتە! ئەموت ئەوہلا ئەبوت دەباشە ئەمەن بیست لیرەم پێتە (لیرە وەک سەد
 فلسى لای خۆمان بوو ئەو دەم شت بوو) ئەوہندەى بۆتۆ! رۆژى وابوو ئەبوت "ھەتیو
 پارەت ھەتە"؟! ئەوہ دەمزانی کە پارەى پێت نییە دەمگوت ئەوہ مەسەلەن دە لیرەم پێتە،
 ئەبوت بێتە پێنجى! جارى وابوو بە حەفتەیک ھەر ئەوہندەمان قەسە دەکرد بەس لە
 یەکیش جیا نەئەبووینەوہ! دوایە ناشت دەبووینەوہ یانى ژبانەکەمان ئاوا بوو بەیەکەوہ،
 بەمجۆرە تا دوایەش دۆستایەتیکەمان ھەر ما جا دیمەوہ سەرى کە بەراستى ئوونەى وەفا
 و ھێن بوو!

ئەو لە ماوەى کوردستانى ئێراندا ئەوہى مەن ناگادار بێم کە ھێندىک لە
 یادداشتەکانى خۆیم دیوہ، ئەوہى کە مەن چەند جار گێتپاومەتوہ حەقەن ئەو نەندامى
 کۆمیتەى مەرکەزى حیزبى دیمۆکراتى کوردستان بووہ کە لە ژ.ک وە ھاتوون بۆ حیزبى
 دیمۆکرات بەلام خۆى تاقەتە بەعزە ئیشیکى تابیەتەى نەبووہ، حەتا ئەوہ کە لە سۆفیا لە
 گەڵ کاک حەسەنى قزلبجى یەکترمان گرتوہ و ئەو لە رادیۆ پەیکى ئێران بوو و مەن لە رادیۆ
 دەنگى گەلى عێراق بووم دائیمەن باسمان دەکرد، مەسەلەن دەموت کاک حەسەن ئەگەر
 کورد حکومەتەى ھەبێت بە مامۆستا زەبیحى بێتین سەرۆک وەزیران بێت یان مودیرى ئەمەن
 بێت کێتەیان دەکا؟ دەى و ت مودیرى ئەمەن! چونکە شتى نەھیتى تێدا یە و حەز دەکا بە
 شتى نەھیتى و ...! جا ئەو لەوێ لە جەمھوریەتدا دیارە برا دەرانى ئەوێت باشتر دەزانن کە
 ئیشى چ بووہ، حەتا ھێندىک دەلێن لە وەزارەتەکەدا تێدا بووہ بەلام نا تێدا نەبووہ، خۆى

وا بلاو ببووه كه وهزيرى خاريجيه چون هاتووچوى كردوو ههتا شتيرتک ههيه، مهلايهک ههبووه ههچوى جه مهوريه تى کردوو جه ماموستا زهبيحى و ماموستا همزار هه موويان له بهر بوو نه وهندهى له بيرم مابى ناوايه:

حاجى و بابيه شتيخ يه کجار شهرورن
زهبيحى زار زل وه زيرى خاريج
نه فينوو فوره نه فينوو فوره
نه فينوو فوره نه فينوو فوره

جا مهلا نه وه زمهى پيتوتون، کاک همزار نه يوت ته نيا كه باسى من و هيمن کراوه کابراى مهلا وتويه تى چونکا باوکیان پياوى چاکه من زمهى نه وان ناکه م! کاک همزار نه يوت به خوا وانيبه زانويى تى من و هيمن بيتحه يان و جوابى نه دهينه وه و بوئه باسى نه کردوو ين!

جا مه بهستم چيبه؟! نه وهيه كه لای خه لکه كه نه وه زيرى خاريج بووه چون حکومه ته كه به ئاشکرا وه زيرى خاريجيه نه بووه! جا نه وه به راي من "جه مهوريه تى مه هاباد" كه زور كهس باسى ده كن، خوى حكومه ته كه "جه مهوريه تى كوردستان"ى وتوه. كۆمارى مه هاباد و جه مهوريه تى مه هاباد و... وجودى نيبه له نووسينه كانى خوياندا. دوو ههم له لای سوڤيه تيبه كان "جه مهوريه تى كوردستانى ئۆتۆنۆم" ده نووسن له بهر نه وه له بهرام بهر ئيراندا بلتين نه وه دوو جه مهوريه تى خودمختاريه كه كورد و نازهرى بوخويان دايانناوه يانى دژايه تى سهر به خوى ئيران و نه وه يان نه کردوو و شته كه له ناو ئيراندا بووه! جا چونکا نه يان ويستوه كه بلتين حكومه ته كه له ئيران جيايه وه زيرى خاريجيه يان دانه ناوه به لام وهك ده ليتن زهبيحى وه زيرى خاريجيه بووه هه رچهند حه مه حوسين خانى سه يفى قازى وه زيرى ديفاغ بووه!

وا بزانم جار تيكيش له سهرده مى كۆمار گيراوه و دوايه بهر بووه، جا نه وه له يادداشته كانى كه ده ينووسى نه و شتانهى زور تيدا بوو، شتى به نرخى تيدا بوو.

له سهره تاوه كه هاته عيراق به هوى شتيخ له تيف نيزيكى پارتى بوو، له سهره تاوه له كه ل شيوعى كانيش دۆست بووه نه ودهم كه من نه مناسيه وه به لام خوى نه يگيراهه كه له

سیتەك بووه چاپخانه‌یه‌کی پارتی هه‌بووه كه نه‌و‌ده‌م رۆژنامه نه‌تینییه‌كه‌یان كه رزگاری بوو پتی ده‌رده‌كرد نه‌و به‌شیتکی هه‌ر له دار دره‌خت و نه‌و شتانه تیپی بو‌دروست کردووه، وه‌ختی خۆی حوزنی موکریان‌ی له ره‌واندز کردوویه‌تی و له دار به‌رو تیپی دروست کردووه، جا نه‌ویش عه‌ینی شت کردوویه‌تی! چاپخانه‌که له لای شتیخ له‌تیف بووه دوايه شتیخ له‌تیف به هه‌ر سه‌به‌ب له گه‌ل پارتی و مامۆستا هه‌مزه عه‌بدوللا و نه‌وان تیک‌چوو نه‌وه‌ش ره‌نگه هیرشی شیوعیت‌کان بووبی که ده‌یان گوت حیزبی ده‌ره‌به‌گه و نه‌وه‌تا نه‌وه کاکه زیاد جیگرگی سه‌رۆکه! ته‌بعه‌ن بارزانی له‌وێ نه‌بوو نه‌و‌ده‌م له سۆقیه‌ت بوو باسی نه‌و نه‌بوو، مادام له سۆقیه‌ت بوو شیوعی له لایان گه‌وره بوو چون له سۆقیه‌ت بوو! جا باسی بارزانیان نه‌ده‌کرد به‌لام باسی شتیخ له‌تیف و کاکه زیادیان ده‌کرد که نه‌وه چۆن حیزبه؟! نه‌وه حیزبی ده‌ره‌به‌گه و...! شتیخ له‌تیفیش وه‌کوو نه‌وان نه‌یانگه‌تیرایه‌وه هه‌لبه‌ت نێمه خه‌لکی سه‌لهمانی و ده‌یناسین به‌لام به‌راستی غه‌وه‌ی نیشتمانپه‌روه‌ری و پیاو چاکی بووه، کاک هه‌سه‌ن و مامۆستا زه‌بیحی شتی سه‌ریان لێ نه‌گه‌تیرایه‌وه! نیتیر شتیخ له‌تیف له گه‌ل پارتی تیک‌چوو و چاپخانه‌که‌ش مابۆوه و مامۆستا زه‌بیحی ژماره‌یه‌کی نیشتمانی پتی ده‌رکرد.

عه‌لی: کاک دوکتۆر نه‌وه به رای من شتیکی مووه‌یمه له‌سه‌ر نه‌و "نیشتمان" چونکا نه‌گه‌ر نه‌وه راست پتی تو‌زێک له‌ بۆچوونه‌کانی می‌ژویی ده‌گۆ‌د‌ر‌ت‌ن، نێوه تا چ راهیه‌ک ناگادارن له ده‌رکردنی نه‌و ژماره‌یه‌ی "نیشتمان"؟

دوکتۆر: من خۆم دیومه و خوشیان باسیان ده‌کرد، خۆی مامۆستا زه‌بیحی مه‌سه‌ئولی نیشتمان بووه که له ته‌ورێز ده‌ری کردووه و نه‌من ناگاداری نه‌و شتانه‌م. مامۆستا زه‌بیحی نه‌و ژماره‌یه‌ی نیشتمانی له سیتەك ده‌رکردووه و هیرشی بو‌سه‌ر پارتی و کاک هه‌مزه عه‌بدوللا و نه‌وانه تیدا بوو، هه‌تا نه‌من پێتمه‌گوت تو چۆن هه‌قت هه‌بووه نه‌وه بکه‌ی؟! نه‌وه ئی حیزبیک بووه و تیک‌چوو، نه‌وه ئی ژ.ک بووه و ئی حیزبی دیمۆکراتیش نه‌بووه! نه‌وه دوا‌ی هاتنی حیزبی دیمۆکرات به‌راوه‌ته‌وه و ته‌واو بووه! به‌س نه‌و هه‌قی به خۆی داوه و نیشتمانی ده‌رکردووته‌وه! به‌رتیه‌لا له بیرمه ژماره ۱۰ ده‌رکرد، لیم پرسی باشه چیت له سه‌ر نووسیبوو خۆ ژ.ک نه‌ما‌بوو! وتی لیم نووسیبوو "تۆرگانی نه‌ه‌زه‌تی مقاومه‌ت" نه‌من خۆم دیبوم به‌لام نه‌وشتانه‌م له بیر نه‌ما‌بوو له سوریا لیم

پرسی، بهو حیسابه که نهوه مقاومت ههیه و شۆرش درێژهی ههیه له کوردستانی ئێران بهس کۆمه‌لیک پلاریشی له سهر پارتی تێدابوو! نهوانیش هاتن پارتی نهوکات دوو رۆژنامه بڵتین بلاوکراوه‌یان هه‌بوو یه‌ک "رزگاری" بو نه‌وێتریش بڵتین بلاوکراوه‌ی داخیلی بوو ئی ناوخۆی پارتی ناوی "مرۆڤ" بوو جا "مرۆڤ" ژماره‌ ۲ی هێرش له سهر نه‌و نیشتمان تێدابوو "نیشتمان له‌ ده‌وری دووه‌میدا نه‌بیته‌ زمان حالی کۆمه‌لیک نا‌ژاوه‌چی"

عه‌لی: ئایا "مرۆڤ" یان نه‌و "نیشتمان" ده‌ست ده‌که‌وی؟

دوکتۆر: وه‌لا ئیمه‌ به‌داخه‌وه‌ وه‌ک شه‌خسیش پاش شۆرش ته‌موز نه‌و هه‌ستی نارشیو گهرمان نه‌بوو نه‌گینا زۆر له‌وانه‌ له‌ نارشیوی نه‌منی عێراقیدا هه‌بوو ره‌نگه‌ ئیستاش مابێ چون نه‌منی به‌غدا و نه‌وانه‌ نه‌سوتاوه‌، ئی سه‌لهمانییه‌ و هه‌ولێر و نه‌وانه‌مان سوتاندا! جا ره‌نگه‌ ئیستاش نه‌گهر که‌ستیک هه‌بێ و به‌گه‌رێ له‌ نه‌منی به‌غدا هه‌بێ. من خۆم پاش شۆرش ته‌موز به‌ سه‌جده‌ کراوی رۆژنامه‌ی "تازادی" (نه‌هینی حیزبی شیوعی) کاک جه‌مال هه‌یده‌ری دایمی و وتی رێکی خه‌، ژماره‌کان به‌ یه‌که‌وه‌ رێک نه‌کرا‌بون، رێکم خست و نه‌شم پرسێ نه‌وه‌ت له‌ کوێ بووه‌! له‌ یه‌کیکیان نووسرا‌بوو که‌ نه‌وه‌ له‌ لای که‌مال عه‌لی با‌پیر گیراوه‌، به‌ وه‌یرا زانی‌م که‌ نه‌وه‌ له‌ نه‌من ده‌ست که‌وتوه‌ و دراوه‌ته‌وه‌ به‌ حیزبی شیوعی! جا ره‌نگه‌ نه‌وانه‌ هه‌موو هه‌بن هه‌م "نیشتمان‌که‌" و هه‌م "مرۆڤ" به‌لام له‌وه‌ ته‌نکید به‌ که‌ نه‌وه‌ ده‌رچوه‌ و هه‌یه‌ و خۆم دیومه‌!

جا نه‌وه‌ که‌ چه‌ند جارم گێراوه‌ته‌وه‌ و من له‌ خۆی مامۆستا زه‌بیحیم بیستوه‌ که‌ هاتوون بۆ عێراق وتی ته‌نیا یه‌ک ئۆتۆمبیلی جیپمان مابوو، سو‌پای ئێران نازانم سه‌ره‌نگ غه‌فاری بوو کتی بوو هات‌بوو نیزی‌ک مه‌هاباد ببۆه‌، وتی چوومه‌ خزمه‌ت قازی و وتم تۆ له‌ گه‌ل مه‌لا مسته‌فا نه‌چووی بۆ سو‌قیه‌ت، نه‌وه‌ که‌ مه‌لا مسته‌فا چووه‌ بۆ لای پێشه‌وا و پیتی وتوه‌ هه‌موو ده‌زانن، وتی نوری سه‌عه‌ید به‌ رێگای با‌به‌کر نا‌غای پشه‌رییه‌وه‌ خه‌به‌ری بۆ با‌به‌ شیخ نارده‌بوو که‌ نه‌و و قازی محمه‌د ده‌توانن بێن بۆ عێراق و بێن به‌ په‌نا‌به‌ر، وتی پیموت به‌ قازی تۆ بۆ سو‌قیه‌ت نه‌چووی، فه‌رموو نه‌وه‌ یه‌ک ترومبیلی جیپمان ماوه‌ فه‌رموو سو‌ار به‌ و ده‌چین بۆ عێراق، وتی قازی پێکه‌نی و وتی

رهحمان شوپه‌وی شوپه‌وی منه پیتش نه‌وی شوپه‌وی مه‌لا مسته‌فا بی، من چوممه باکو و چوممه کوئی و ...، په‌یوه‌ندی قازی و شوپه‌وی و حد‌تا له قازی فه‌تاح و ته‌زار و ... ده‌زانی، وتی شوپه‌وی ئی منه به‌لام به‌یک سه‌به‌ب ناچم! من برۆم نه‌رته‌شی ئیتران دین ده‌رپی له پیتی ژنه سابلایغی داده‌که‌ن! من بۆ دی‌فاع له‌و خه‌لکه ده‌مینمه‌وه و هه‌موو شت نه‌هینمه سه‌ر شانی خۆم به‌لام تۆمه‌مینمه‌وه و برۆ! وتم نا نه‌مینمه‌وه له‌گه‌لتا چۆن به‌جیت دیتم! وتی نا تۆ ده‌بی برۆی! من ده‌مکوژن نامکوژن هیچ نییه ره‌نگه نه‌شمکوژن! ئیتر نه‌وه بوو چوو مه‌حکه‌مه و هه‌موو شتی به‌ سه‌ر خۆی و هه‌مه حوسیتن خانی ناموزای داهینا! به‌لام وتی یه‌ک شت نه‌دیتم بۆ تاریخ نه‌ک بۆ ته‌نێ نه‌کردن و شتی وا سه‌دری برام ناگای له‌ هیچ نییه نه‌وه‌ش بۆ تاریخ نه‌ک بۆ پارانه‌وه بۆی!

به‌مجۆره ئیتر هات بۆ کوردستانی عێراق و یه‌کسه‌ر چوو بۆ لای شیخ له‌تیف و له‌ لای نه‌و بوو هه‌تا شیخ له‌تیف نه‌فی کرا بۆ حیه‌له و وه‌زعی وانیش تیکچوو له‌ سالی ۱۹۵۰.

مامۆستا زه‌بیحی هه‌تا زۆر له‌ موشکیله و ئالۆزی ناو خانه‌واده‌ی شیخ له‌تیف، ناو خیزانی و ... ئاگادار بوو، به‌عه‌زه شتیک هه‌یه زۆر شه‌خسی یه‌ بۆ گوتن نابێ ده‌نا زۆر شت ئاگادارم که‌ حد‌تا له‌ به‌ینی مه‌سائیلی خیزانی شیخ له‌تیفدا حه‌ل و ره‌بت و نه‌وه‌ی کردووه! جا نه‌وه له‌ گه‌ل شه‌خسییه‌ته‌که‌ی شتیکی زۆر سه‌یره، نه‌وه ده‌زانین که‌ نه‌ویش ئینسان بووه و نه‌وه نه‌بووه که‌ نه‌فس و فلا‌نی نه‌بووبی به‌لام به‌ پاکی بووه، زۆر پاک بوو له‌ سه‌ر نه‌و شتانه! قه‌ت موومکین نییه که‌ له‌ مالتیک بووبی چاوی به‌ جو‌ریک گیرایی، زۆر پاک بووه له‌ سه‌ر نه‌و شتانه بۆیه‌ش زۆر له‌ مالی شیخ له‌تیف نیزیک بووه.

جارێک ره‌حه‌متی قه‌دری جان هات وتی نه‌وه بۆ ژن ناهینتی؟! وتم جا بلتیم چی؟! فه‌قیره پاره‌ی له‌ کوئی بوو؟! مالی له‌ کوئی بوو؟! حالی له‌ کوئی بوو؟! ژنی چی؟! وتی ده‌نه‌وه من ژنی‌کم بۆ دۆزیوه‌ته‌وه پاره‌شی هه‌یه و خانووشی هه‌یه و فلا‌تی‌شی هه‌یه و ... ناهه‌رتیک بوو خیزانه‌که‌ی قه‌دری جان نه‌یناسی و دراوسه‌یان بوو، گه‌وره کچیک بوو شتی زۆر بۆ ما‌بۆوه، ئیتر کاک هه‌ژار که‌وته به‌ش کردنیان هه‌ر یه‌کسه‌ر! وتی ژو‌ریکیان بۆ من و ژو‌ریکیان بۆ نه‌و و خۆت و ژنه‌که‌شت له‌ ژو‌ریکا بنوون و ... پاره‌که‌ش نیشی پینده‌که‌ین

(پیکه نین) که قه دری جان هات پییوت که شتیکی وام بۆ دۆزبوتوه و وه ره کچه ی بشبینه ، خیزانه کی باش و گه وره کچه و یه کیکیان دهوئ وهک تۆ سه ره شتیان بکا ، قه دری جان به کچه ی گوتبوش و رازی کردبوو.... پاش دوو رۆژان مامۆستا زهیبی هات وتی جه ناب قه دری جانی دۆستت ده بهه وئ من له تیکۆشان و نیشتمان په روه ری و کوردایه تی بخا! وتم بۆ جا بۆ خراپه !؟ وتی ده بهه وئ له جیاتی وه ی که من بهو به زمه وه خه ریک بم بێم بهو پیسه ژنه وه و بهو ماله وه خه ریک بم و ببه ستیته وه و واز له هه موو شت بێنم! وتی پتی بلتی نه من به ریارم داوه تا خه ریکی نهو به زمه بم ژن ناهینم و من له سا بلاغی نه بی ژن ناهینم!

جا نهو شتانه م بۆیه هیناوه که به راستی نهو پیاهه جیا له کوردایه تی و نیشتمان په روه ری بییری له هیچی تر نه ده کرده وه!

له کوتایی ۵۶ مانگی تشرینی یه که م نه من چوومه وه شام تا پاش شۆرش ی ۱۴ ته موز. نهو ماوه یه ئیتمه زۆرتری به یه که وه بووین و له سال زیاتر له یه ک ژووردا بووین، له یه ک خانوو به یه که وه بووین، دوایه نهو یه ک دوو سه فه ری کرد و له بهر کرتی زۆر لێک جیا بووینه وه به لام که جیاش بووینه وه هه موو رۆژ یه کترمان ده دیت، چایخانه یه ک بوو له وئ دانه نیشتین، عیراقی و کوردی ناواره له وئ دانه نیشتن، جاروبار تاوله شی نه کرد، له وئ یه کترمان ده دیت و سهردانی مالی رهوشه ن خان و قه دری بهگ و نه وانه مان ده کرد.

بهس له رووی سیاسیه وه نه وده م که من له وئ دیم له سووریا نهو خۆی هه ره به مارکسیست نه زانی به لام زۆر له گه ل هیل و خه ته که ی خرۆشۆفا نه بوو به تایبه تی به ره و پێشچوونی ناسه رمایه داری هه ره زۆر هینی ده کرد. جا زۆر جار ده مان جولاند که قسه بکا نه ی وت جه ناب من له چایخانه و شوینی وا هیرش نابه مه سه ره شوپه وی به لام که ناغای خرۆشۆفم دیت پتی نه لێم که نه وه غه له ته که چۆن به ریگای ناسه رمایه داریدا خه لک نه با به ره و سوشیالیزم! قسه کانی نهو بوو.

به لام له گه ل نهو هشا که له و حالانه بووین و له نه داری و نهو نهو زۆری وه خته که ی به خۆتند نه وه ده برده سه ره ، به راستی منیش ده مخۆتند وه به لام که م تر له و، زۆر جار گالته م

له گه‌ل ده‌کرد ده‌مگوت نه‌من قوتایی دانیشگام که چی تۆ شه‌و و رۆژ خه‌ریکی سه‌عی کردنی! نه‌و خه‌ریکی دوو شت بوو نه‌و ده‌م: کتیب! نه‌وه هیج، نه‌و کتیبه مارکسیانه که له عیراق ده‌س نه‌ده‌که‌وت هه‌مووی ده‌خوێنده‌وه، له‌وێ زۆر بوو نه‌و ده‌م که نیمه له‌وێ بووین دیمۆکراتییه‌تیکێ نازاد له‌وێ هه‌بوو، کۆمۆنیست له‌ پارلماندا بوون، به‌ره‌یه‌کی نیشتمانی هه‌بوو نه‌وه‌خته، به‌رامبه‌ر به‌ نه‌مریکا و نه‌وانه توند بوون به‌لام ته‌نیا بۆ کورد هیشتا زۆر شت قه‌ده‌غه بوو! نه‌و خوێنده‌وانه‌ی به‌ دائیم هه‌بوو، نه‌وه نه‌وه. دوو هه‌م خه‌ریکی زمان بوو زیاتر، نه‌و خۆی ته‌بیعی کوردی و فارسی و نازه‌ری ده‌زانی، نه‌و کوردانه‌ی رۆژه‌لات خۆیان باسیان ده‌کرد که نازه‌ری مامۆستا زه‌بیحی له‌ هه‌موویان به‌ هێژتره‌ رهنگه سه‌به‌بێتک هه‌بن بۆ نه‌وه که نه‌و خوێند بووی، مامۆستا هه‌ژار نه‌وه‌نده‌ی نه‌خوێند بوو هه‌تا له‌ فه‌قیتیدا نه‌گه‌یشته‌بوو پله‌ی موسته‌عی‌دیش، هێمن زیاتری خوێند بوو به‌لام مامۆستا زه‌بیحی له‌ قوتابخانه، سانه‌وی ته‌واو کردبوو له‌به‌ر نه‌وه له‌ ته‌ورێزیش ژیا بوو نازه‌رییه‌که‌ی باشت‌بوو و نه‌شیخوێنده‌وه. به‌ هۆی سه‌رده‌می جه‌مه‌وری روسی فێر بپوو، نه‌و سه‌رده‌م خه‌ریک بوو روسیه‌که‌ی باشت‌ر کا له‌ شام، که من نازانم چه‌ندی روسی ده‌زانی چون من نه‌و ده‌م نه‌مه‌ده‌زانی به‌لام رۆژتیک هاته‌وه زۆری لا خوش بوو، کتیبێکی جوغرافیای عیراقی ده‌ست که‌وتبوو به‌ روسی، وتی نه‌وه بۆ من چاکه! وتم چی بۆ تۆ باشه نه‌وه جوغرافیایه بۆ تۆ بۆ باشه؟! وتی نازانی! فه‌ره‌ه‌نگێکی فارسی - روسی هه‌بوو کوردی - فارسیکیشی هه‌بوو، نه‌وه سه‌ید عه‌زیزی شه‌مزینی بۆی ناردبوو، سه‌ید عه‌زیز کۆمه‌لێک کتیبی بۆ نارد، داده‌نیشت به‌دیار نه‌و کتیبه‌وه چون ماده‌که‌ی نه‌زانی و له‌و ده‌رسانه‌ی ته‌رجه‌مه من سو‌دم له‌ویدا لێ بینی! چون تۆ ده‌بی دوو زمانه‌که بزانێ و به‌ تایبه‌ت نه‌و زمانه‌ی که ته‌رجه‌مه‌که‌ی دیتنی سه‌ر به‌لام نه‌گه‌ر شاره‌زای ماده‌که بی هه‌له‌ی تیدا ناکه‌ی، نه‌و چون خۆی له‌ عیراق ژیا بوو و جوغرافیای عیراقی ده‌زانی که نه‌وه چوار لیوایه و نه‌وه‌نده قه‌زایه ... هه‌مووی به‌و پێتیه ته‌رجه‌مه کرد نه‌وجار کاغه‌زی هه‌تانبوو هه‌موو قواعیده‌که‌ی لێ ده‌ره‌تانبوو و خۆی قواعیدی روسی نووسی که له‌ کوێ فێل و له‌ کوێ فاعیل و له‌ کوێ دیت. که له‌ کتیبه‌که لێ بۆوه وتی چایه‌ک لیتنی! وه‌لا چایه‌کمان خواره‌وه و هه‌ر لێ بۆوه ناوای کرد و هه‌مووی دراند و ته‌رجه‌مه‌که‌ی فێر دا! وتم جا نه‌وه

یانی چی؟! وتی فیر به! ده‌فته‌رتیکی دیکه‌ی هینا و وتی نه‌وجاره‌ش تهرجه‌مه‌ی ده‌که‌مه‌وه! جا فیتعلن جاری دووه‌میش تهرجه‌مه‌ی کرده‌وه نازانم نه‌و کتیه‌چی لیتهات؟! جا سه‌یری نه‌و زه‌وقه له سهر زمانا! جاری دووه‌م و بستبوی خوی به تاقی کاته‌وه!

فه‌ره‌نسییه‌که‌ش که نه‌وه له لای مامۆستا گیوی موکریانی خوتند بوی نه‌وکات که مامۆستا گیتو چوه‌ته‌وه سابلاغ. جا نه‌وه ده‌یوت که مامۆستا گیوزانی که نه‌وه من به‌راست فیر ده‌یم ده‌ری کردم! هه‌مووانی ده‌ر کردبوو هه‌ر سولتانی وه‌ته‌میشی مابوو، وقان با شتیکی لی بکه‌ین نه‌ویش ده‌رکا! کتیه‌یکی سولتانم وه‌رگرت له کتیه‌که نووسرابوو "گیو" نوقته‌یه‌کم بۆ کرد و کردم "کیو" جا مامۆستا گیو که پۆی زۆر زه‌لام بوو، وه‌لا که ده‌فته‌ره‌که هه‌لده‌داته‌وه و نه‌وه ده‌بینی سولتانی دابوو به‌ر شق و نه‌ویشی ده‌رکردبوو! وتی نه‌و به‌ لیدانیشه‌وه ده‌رکا! (پتیکه‌نین)

عه‌ره‌بییه‌که‌ی له به‌غدا فیر ببوو و تهرجه‌مه‌ی پتیه‌کرد، هه‌تا ئیمه به‌ یه‌که‌وه شتی ترمان تهرجه‌مه‌ کرد له شام. نه‌و سه‌رده‌مه بۆباری گوزهران و ژیانه‌که ده‌ستمان دا تهرجه‌مه‌ی به‌عه‌زه شتیک به‌ عه‌ره‌بی. له فارسییه‌وه نه‌و نه‌یکرد به‌ عه‌ره‌بی و منیش به‌ عه‌ره‌بییه‌که‌دا ده‌چومه‌وه، شتیک که بزاین ده‌فرۆشری و بۆمان چاپ ده‌که‌ن. دیوانیکی لاهوتی ده‌س که‌وتبوو، نه‌بولقاسمی لاهوتی تاجیکستان، نه‌و دیوانه به‌ تایبه‌ت شتیکی هه‌یه له سهر نه‌ورۆز، نه‌وه‌ی کرد به‌ عه‌ره‌بی و منیش عه‌ره‌بیته‌کم چاک کرد به‌لام نیتربلاو نه‌کرایه‌وه و نازانم نوسخه‌که‌ی چ لیکرد. من نه‌وه له بیره که مامۆستا گۆرانیش شتیکی هه‌یه له سهر نه‌ورۆز ئی "لیبرتۆیه" له مه‌سکو پیموت شتیکی چاکت کردووه، وتی نه‌وه ئی من نییه! نه‌وه ئی نه‌بولقاسمی لاهوتیه و من تهرجه‌مه‌م کردووه، وتم کوا لاهوتی له کوئی گوتیه‌تی:

"بۆ که‌ه کورد ژنی دیلی ژین نییه به‌ دمی دیل هه‌نگونیش شیرین نییه"
وتی خو‌کا که پیاو ده‌بی ده‌ستکاریکی ناواشی بکا! وتی باشه تۆ له کوئی وا ناگاداری لاهوتیی؟ وتم بابه ئیمه تهرجه‌مه‌مان کردووه به‌ عه‌ره‌بی! جا عه‌ره‌بیته‌که‌شی ئاوا بوو و به‌رده‌وامیش بوو له سهری.

ئینگلیسییه‌که‌شی که نه‌وه ده‌زانی و نه‌و هه‌ستی زمانه‌وانه‌ی تیدا پتیک هاتبوو.

ئەو ماوەیەش کە لە کابارەی عەبدوللا و ئەمباسی و ئەوانە بوو لە گەڵ خەڵکی ئینگلیسی و شتی و ئەلاقاتی هەبوو و زۆر چاک بە ئینگلیسی قسەیی دەکرد و ئەو هەستی زمانەوانی بە قووەت بوو! جا ئەو لە گەڵ هەزار دەرفێشتن و ناوی ئەو شتە و ئەو گەرەکو و... یان لێک دەداوە کە لە چێوە هاتوو و لێیان دەکوڵێو. هەزار کوردی و عەرەبی و فارسی دەزانی بەلام ئەو زمانەکانی تریشی دەزانی و شتەکانی لێک دەداوە و زۆر جار دەپیرسی کە مەسەلەن بە یونانی یان بە ... ئەو وشەیه چییه؟ جاری وابوو بە گالته وشەیهکی عەرەبی هەر لێی دەکوڵێو و دەیهێنا و دەبیرد پاشان دەبوت جەناب ئەوەشم لێ ئەستاندنەوه! ئەیکرد بە شتیکی دیکە و ئی زمانیکی تر و دەیکوت عەرەبی نییه!

ئەو ماوەیه خەریکی ئەوانە بوو، وەک کوردایەتی کوردایەتیکی عام و گشتی بوو و تا ٥٧ هەزەگە ناوا بوو، لە گەڵ کوردەکانی ئەو ئی و ئەو بنەمالانە کوردایەتیکی عامی دەس داہوویه، لە گەڵ کۆمۆنیستەکان ناکۆک بوو و ئەو بوو کە کتیبی "زەدی کۆمۆنیلتی" لە سەر نووسین. لە گەڵ مامۆستا جگەر خۆین دادەنێشت، مامۆستا جگەر خۆین ئەو دەم سەر بە حیزبی کۆمۆنیستی سوری بوو، پیاویکی فەقیر بوو لە پڕ ئەو پۆ رای دەدا سبەینێ دەیکۆری! خالید بەکتاش شتیکی تری بێ ئەوت و ئەمانیش رەقیان هەڵدەستاند و قسێکی دەکرد زیدی کوردایەتی! مامۆستا زەبیحی هەموو ئەو ورده قسانە کۆ کردووە و کردێو بە رەد لە سەر شیوعییەکان. جا ئەو من لە سەر ئەو وەک حیزب حیساییکیشم بۆ کراوە! هات وتی کتیبە کە چی لێ بکەم؟ من بە باشی نەمدیوو، عەرەبییه کەمی رەوشەن خان بۆی چاک کردبوو و ئی من نییه چون ئەو تۆهەتەم لەسەر بوو کە من بۆم چاک کردووە بەلام ئی من نییه! بەس من پێموت ئەگەر دەت هەو ئی خەزمەتی کۆمۆنیستی بکەمی پێشکەشی ئەو حیزبە کۆمۆنیستانەیی ئەو ولاتانەیی بکە کە کوردیان بە سەر دا بەش بوو! وتی دە بۆم بنووسە! لاپەرەیه کەم بۆ نووسی پێشکەش بە حیزبی کۆمۆنیستی عێراق و ئەوانی تر... بەس ناوێی زۆری شت تێدا یە ئیتر لە سوریا کرا بە هەر! بە تاییەتی شتیکی تێدا بوو کە دەلێ دەولتە عەرەبییهکان کە دوانیان ولاتی کوردیان داگیر کردووە! ئەمە لە رووی قانونەوه لە سوریا جزای هەیه، دەیان ویست

موشکیله ی گهوره ی بۆ بنینه وه! دوايه ههزار و عهلی فهتتاح دزهیی و من پێکه وه چوین کاک جهمال حهیدره ی لهوێ بوو پێمان وت و نهویش چو لای شیوعیه کانی سوری و پیتوتن بابه واز بیتن و نهو مهسه لهیه هینده ناهیتی، نهوده میش شیوعیه کان له دهستگای سوپا و نهوانه دهستیان ههبوو و ئیتر نیشه که یان بۆ داخست دهنه به تهما بوون لێی گهوره که نه وه!

عهلی: کتێبه که به کوردی تهرجومه نهکراوه؟

دوکتور: نا! به عهره بی یه "ره دی کۆمۆنۆلیتی" به نیتوی "مهحمود حهسه ن شنبی" نووسی. جا له ۵۷ فیتستیوالتی لاوان و قوتابیان ههبوو له مۆسکۆ، کۆمه لیک کورد له عێراقه وه هاتبوون به کۆمۆنیست و به پارتیه وه. لیژنیک فیتستیوالت له بهغدا دروست کرابوو به نههیتی، لیژنه که ۲۰ کارتیان داوو به پارتی که له ناو نهندانانی پارتیدا بلاری که نه وه و پارتی نهوانه بنیژی، نهوانیش زۆر کهس به نههیتی هاتبوون که بچن بۆ مۆسکۆ و به شامدا رهد دهبوون، هه رکهستیک نهو کارته ی پیا لیژنیک ههبوو ئی میته ره جان له شام ده ی برد نه ی وت نه وه نه من بۆ میته ره جان نه چم و خۆی نه ناساند. مام جهلال هات وتی نه من چوار کارتم له گه ل خۆم هیناوه، یه کیان بۆ مامۆستا زهیبی، یه ک بۆ ههزار و یه کیش بۆ سینه می کچی رهوشه ن خان و چواره میش بۆ من. نه من نه ندای می حیزی شیوعی بووم به لام دۆستایه تی و نه و ماوه ش رای نه سپاردبوو هیندیک ئیشیان بۆ بکه م په یوه ندی به ده ره وه و سه عید دزهیی و... بۆم کوردبوون چونکا شه خسی جهمال حهیدره ی زۆری پێخۆش بوو و رازی بوو که نهو کاره بۆ وان بکه م.

من که کارته که ی خۆم برد نهو براده ره که دوايه شهید بو (مهحمود سالح نه ندای مه که ته بی سیاسی شیوعی بوو) جۆرتیکی جواب دامه وه! وتی خۆ نه گهر ئیمه بمان هه وێ بتتیرین خۆمان ده تتیرین، ئیمه ده مان هه وێ نهوانی ناوه وه جارێ بیتن جا دوايه نهوانی سوری نه گهر جێ ما ده تان نیرین، ئیتر پاسپۆرته که ی من تۆزیک موشکیله شی هه بوو وتی ناخوا و نابێ! به لام نهوان ره یشتن، له رتی سه فاره تی چێکی دوکتور قاسملو حه ولتیک دا ویزای دا بوونێ که له وه یوه رهوانه یان بکا. مامۆستا زهیبی و ههزار و سینه م خان، ئیمه ش له گه لیان چوین تا به یروت که له ته یاره خانه ی به یروته وه به رتیان بکه ی. نه وه

بوو که شیوعییه‌کانی سوری فهرقیان پیکردبوو و پتییان ناخوش بوو که له ریگای
 نه‌وانه‌وه نه‌رۆښتسون، دیاره نه‌وان خه‌به‌ریان دابوو به سه‌فاره‌تی چټکی چونکا نیواری
 ته‌له‌فونیکیان کرد بۆ مالی ره‌وشه‌ن خان گوتیان نه‌و سټی که سه‌ بیتن ویزاکانیان نو‌قسانی
 تیدایه و کاغه‌زکی تیدایه نه‌مان داونه‌تی بیتن بیسه‌ن! به‌لام نه‌وان گوتیان نه‌خیر تازه
 ده‌رۆښ، ره‌نگه‌ به‌چین بیستینه‌وه و نه‌وانه! نه‌وان رۆښتن که چوو‌بوونه خودودی چټک له
 ئالمانه‌وه گټر اېویاننه‌وه. نه‌وان به‌ تیاره‌ خو‌مان به‌رتمان کردن له به‌یروته‌وه چوونه
 ئالمانیا و له‌وتش نازانم به‌ سه‌یاره‌ یان به‌ قه‌تار چوو‌بوونه خودودی چټک. هاتنه‌وه
 ئالمانیا و خه‌به‌ریان نارد بۆ شام پاره‌یان بگه‌یه‌نتی و فلان بکه‌ن و چی بکه‌ن و نه‌وانه،
 به‌ حالیکه ناخوش گه‌رانه‌وه و نه‌چوون بۆ فیتستیوالی مۆسکۆ! که نه‌چوون و گه‌رانه‌وه چ
 مامۆستا زه‌بیحی و چ هم‌زار نه‌وه به‌رامبه‌ر به‌ حیزبی کۆمۆنیست و شیوعی دلی
 شکاندن! نیتر هم‌زار که‌وته نه‌و شتیرانه‌ که زیددی کۆمۆنیستی و نه‌وانه‌ بوو، به‌لام
 مامۆستا زه‌بیحی نه‌که‌وته نه‌وانه به‌لام نیتر پیاو نیستا فکری لټی ده‌کاته‌وه نه‌وکات
 حیزبی بووین و زۆرمان بیر له‌وه نه‌ده‌کرده‌وه که قه‌ی چ ئه‌کا با ږنگای دابان و به‌چووبان!
 به‌س ته‌سک بینیکه ئاوا بوو که ږنگای لټی گرتن! به‌س نه‌مان ئامانجیان وه‌ک قوتابی و
 نه‌وه نه‌بوو، نه‌وان زۆرتر له‌ شام که وه‌زعمان خراب بوو ده‌یان ویست مه‌لا مسته‌فا ببینو و
 نه‌گه‌ر بکړی له‌وئ بمټنه‌وه و نه‌وانه و بۆ مه‌سه‌له‌ی کوردایه‌تیش، نیتر گټر اېواننه‌وه!

جا نه‌وه کۆمه‌لټیک قسه‌ی خوشیان له‌ گه‌ل هم‌زار هه‌یه له‌ سه‌ر نه‌و سه‌فه‌ره، که
 چووبین بیانیه‌تینه‌وه ته‌ماشام کرد که ناو تیاره‌خانه‌ی به‌یروت قه‌ره‌بالغه و سه‌دان که‌س
 وه‌ستاوه! پرسیمان نه‌وه چیه؟! و تیان نه‌وه عدلی خان کوری ناغا خانی نیسماعیله‌کانه،
 جا نیسماعیله‌کان رقیان له‌ شامه، قه‌بری ناغا خانیش له‌ شاری سه‌له‌میه‌یه که قه‌بری
 نیسماعیل و هینه‌کانیان له‌وتیه، نه‌مه هاتوو بۆ زیاره‌تیان و هم‌مو سالتی که دټی به
 سه‌دان موریدی لټی کۆ نه‌بیته‌وه و به‌ زټری نه‌کټشن و نه‌یده‌نتی و... نه‌وه عدلی خان هاتوو
 و ده‌گه‌رته‌وه و قه‌ره‌بالغیکه نه‌وه بوو، مامۆستا زه‌بیحی وتی به‌ خوا هم‌زار نه‌وه خوا
 گه‌یاندی نیستا نه‌چم بۆ لای و باسی نیسماعیلیه‌ ده‌زانم و ده‌لټیم نیمه‌ش له‌ سابلان
 نیسماعیلیه‌مان هه‌یه و باسی بۆ ده‌که‌م، شتیکمان هه‌ر ده‌داتی! هم‌زار وتی ناخر ده‌لټیم

عه‌قلت وایه! ئیستا تو بچی باسی ئیسماعیلییه‌ی بۆ بکه‌ی پاره‌ت ده‌داتی؟! ده‌لتی بیتنه‌ ده‌وت پشتت هیچیان نه‌داوه و شتیکیشت لێ ده‌ستیتنی!

جا نه‌وه له‌و سه‌فه‌ره نه‌خۆش ده‌که‌ون و جاری یه‌که‌م هه‌زار نه‌خۆش ده‌که‌وتی، چون ماوه‌یه‌ک بێ پاره‌ ده‌بن و تا دوايه کورده‌کانی سووریا پارهیان بۆ ناردن و گه‌رانه‌وه، هه‌زار ده‌لتی باشه‌ رحمان ئیستا نه‌من لێره بمرم چم لێ ده‌که‌ی؟ مامۆستا زه‌بیچی ده‌لتی جه‌ناب تو بمری تو شاعیری گه‌وره‌ی کوردستانی و ده‌ت به‌م له‌ سه‌ر نه‌و شاخه به‌رزه ده‌تتیزم! پاش دووسێ رۆژ مامۆستا زه‌بیچی نه‌خۆش نه‌که‌وتی و ده‌لتی هه‌زار من بمرم تو چم لێ نه‌که‌ی؟ ده‌لتی وه‌لا بمری ده‌ت خه‌مه نه‌و ته‌نه‌که‌ی خۆلتیوه! چت لێ بکه‌م؟! پارهی ناشتم هه‌یه‌!؟

ئیتیر هاته‌نه‌وه و که هاته‌نه‌وه هه‌زار چۆوه جزیره و که‌وته نه‌و شتیعرانه که هیتشه بۆ سه‌ر شیوعی. مام جه‌لال چووبوو بۆ مۆسکۆ و هاته‌نه‌وه که هاته‌نه‌وه ئیتیر که‌وته‌نه پارتی دروست کردن، (پارتی کوردی سووریا) پارتی وه‌ک پارتی نه‌بوو تا نه‌وه‌خته، کۆمه‌لیک هه‌بوون قه‌دری به‌گ و نه‌وان، کۆمه‌لیک لاو هه‌بوون پێگه‌یشتبوون هه‌مید ده‌رویش و عوسمان سه‌بری و نوره‌دین زازا و مامۆستا زه‌بیچی و نه‌وانه ئیتیر پارتییان دروست کرد و مامۆستا زه‌بیچی بوو به‌ نوێنه‌ریان، ئیشی بۆ هه‌لده‌سوێاندن و له‌و به‌ینه‌دا سه‌فه‌رتیکی قاهره‌شی کرد، کۆنگره‌یه‌کی گه‌لانی ئاسیا و نه‌فریقا هه‌بوو که له‌وێ به‌ ناوی کورده‌وه قه‌بول کرێ به‌لام قه‌بولیان نه‌کرد هه‌تا میوانی نه‌و ته‌ها محبتدین مه‌عروفه بوو که ئیستا جینگری سه‌رۆکی جه‌مه‌وریه‌تی عێراقه که نه‌وه‌خته سه‌ر به‌ پارتی بوو و زیاتر له‌ گه‌ل کاک برایم و مام جه‌لال و نه‌وان په‌یوه‌ندی هه‌بوو، هه‌ولتیکی زۆریان دا‌بوو که مامۆستا زه‌بیچی بێی به‌ نه‌ندامی کۆنگره‌که به‌لام نه‌یان هیتشت! به‌لام چووبوو بلاوکه‌راوه و شتی له‌ ناو کۆنگره بلاو کردبۆوه! خوا هه‌لناگرێ ره‌وشه‌ن خان بۆ نه‌و جوهره شتانه زۆر باش بوو، ده‌ینارد له‌ به‌یروت شت و متی بۆ چاپ ده‌کرد، ئیمه نه‌وده‌م منال بووبن و ناوامان له‌ سه‌ر ره‌وشه‌ن خان بیره نه‌ده‌کرده‌وه! مامۆستا زه‌بیچی و هه‌زار زۆریان ئیحترام ده‌گرت به‌لام ئیمه له‌ رووی سیاسی به‌ جوړتکی دیکه ته‌ماشای نه‌ومان ده‌کرد! له‌ رووی شه‌خسییه‌وه ئینسانتکی به‌ ئیحترام و خزمه‌تی هه‌موویانی کردووه، به‌س ئیمه‌ی چه‌پ نه‌وده‌م به‌ جوړتکی تر ته‌ماشامان ده‌کرد به‌لام ئیستا که هه‌ست ده‌که‌ی که کارتکی زۆری کردووه! جا

تۆ که چووبایه مالی رهوشەن خان دەدیت که پر بوو له نامیلکه و بلاوکراوه
 نیتر له سالی ١٩٥٥وه تا شۆرش عەبدولکەریم قاسم به و جۆره مامۆستا
 زەببەحی له سوریا بوو. ماوه یەک له خەستەخانەش نیشی کرد له گەڵ نامبولانس دەچوو
 نەخۆشی دینا و به و هینە هەلی دەگرتن! پێمان ئەوت کاکە ئەو بۆ تۆ نابێ، خەبەرێک
 بنێره بۆ عەبدوللا شەریف و ئەو خەڵکانە یارمەتیت بدەن نەیدەکرد و تا نیس هەبایه
 نیشی دەکرد! جا لەو شەوه کەرەسە ی گالته بۆ هەزار دروست دەبوو! جار جار دەچوون بۆ
 ئەو دێهاتانە نەخۆش بێن گوشتی حوشتی دیناوه و هەزار دە ی وت وەلا نیسە کە ت زۆر
 باشە! ماوه یەک له گەرەکی کوردان بێنایه کیان دروست دەکرد شەوانە بوو به حەرەسی
 ئەوێ، ماوه یەک له هوتیل نیشی کرد بەلام دوايه که پارتييان دروست کرد نیتر نیشی
 نەدەکرد. دوايه به دزی سەفەرێکی لای خۆمانیشمانی کرد تا موسڵ هاتبوو،
 چاپخانه یەک هەبوو (چاپخانە ی کەرەم) کۆن جەلادەت بەگ و وان شتیان لی چاپ کردوو،
 باسی ئەو دوو کتێبە ی جەمال نەبەزم کردوو که لەوێ چاپ کرا ئەویش به ریتوتنی
 مامۆستا زەببەحی چاپ کرا، جەمالی برد و ئەو دوو کتێبە ی لەوێ چاپ کرد. پاشان هەزار
 بەیتی سەرەمەر و ئەوانە ی لەوێ چاپ کرد.

پۆژتیک نێمه له شام چووین بۆ شۆتتیک چاپخانه یکی بچوکی لی بوو، وتمان وەلا
 ئەو بۆ نیشی بلاوکراوه و شتی وا دەس ئەدا، چووین به حیزبی شیوعیمان وت، به ١٠٠
 دینار بوو، خستیانه پشت گوێ و گوێیان نەدایه بەلام دوايه دەرکەوت که مامۆستا
 زەببەحی کەربووی بۆ پارتي و گەیان دەبوو بۆ موسڵ و ئەو هاتەوه، دوايه له موسڵ
 چاپخانه که گیرا بەلام کسی پتووه نەگیرا. برادرێکمان هەبوو دوايه بوو به شیوعی ناوی
 محەمەد کەریم فەخوللا بوو، تەسلیمی وی کردبوو و ئەو بەرپرسیار بوو بەس ئەو نەگیرا
 بەلام چاپخانه که گیرا.

عەلی: ئەو ماوه یه که ئەو له سوریا بوو په یوهندی ئەو له گەڵ پارتي دیمۆکراتی
 کوردستانی عێراق چۆن بوو؟

دوکتۆر: ئەو وەخته پارتيیه که ی سوریا نەگەر به رەسەمیش فەرعی پارتيیه که ی
 عێراق نەبوو بێ له فیتعلیا فەرعی پارتيکه ی عێراق بوو. ئەمری لەوتووه وەرده گرت و شتی

له وټو وهرده گرت. جا خوش نه و په نهو ماموستا هم مزه ي خوش نه ده ويست و کاک هم مزه ش ده يان وت نهوى خوش نه ده ويست، بهس کاک هم مزه خوا هلنگرئ تا نيستا لهو نيسنانا نه په که ده مى پا که و توهمت و شت و قسه ي خراب ناکا. نه من لهو ناخرپانه له به غدا په ده مجولاند و باسى زهبيحى له گه لا ده کرد، قسه يه کي خرابي نه ده کرد، هر ده يگوت "ده لتي گهرئ له زهبيحى بى قهزا بى توش!" هر نه ونده! له گه ل کاک هم مزه دانويان نه ده کولا. حيزه که ي وان سى لايه ن بوون که په کيان گرتبوزه، نه من بيستبوم کاک هم مزه بوته سکر تير، پتم نه وت نه وه کاک هم مزه سکر تيره! نه يوت نه خير هر نه ندا ميکي عادي يه و هيچي ترا جا مام جه لال هات پتي وتم چم بو نه روژيني؟! من نيشم به و په که چي تو پتي نه لتي يه هم مزه سکر تيره، لتي گهرئ با هر وا بزاني نهو سکر تير نيبه! بهس ماموستا زهبيحى گوتي نه ده دا په، مه سه له ي کوردا په تيبه که وا قول بوو له لاي که گوتي نه ده دا په! جا نيتر من ناگاداري ناوه يان نيم که چ سفه تتي کيان دابويه و چ مه سوليه تتيک! به لام ديسان نهو کوله که په کي نيشه که بوو له وئ!

نيتر که چو وينه وه عيراق سالي ١٩٥٨ شورش بوو، به په که وه چو وينه وه. نيمه با بلتين نيمه ي کومونيست و عيراقى نيشه که گه وره بوو لامان، به هم مو حيسا بيک نيشه که زور گه وره بوو لامان! جا نه وه من لهو دوايانده له به غدا له شونتيک نووسيومه له سر نه وه به لام نه نه بوو ناوى نهو بتم. شتي کم له بيره هه فته په که پيش شورشى تهموز، حاجي نه وه وخته له شامه وه نه هاتن، بو نيمه ش که حاجي سله يمانى ده هاتن زور خوش بوو، کاک زهبيحى هه روه ک نيمه خو ي به سله يمانى ده زاني چون عومريکي له وئ برد بووه سر و زوري خه لکي سله يمانى نه ناسي! روژتيک باسى (نو توبوس) حاجيه کان وه ستابوو، سى چوارتيک جير جاشه و نه وه يان له بهر دابوو، قسه يان کرد وه سله يمانى نه ده چون وه لا سابلاغى ده رچون! سابلاغى نه هاتن به عيراقدا به پاره پاسپورتيان بو ده ر نه کردن و به عيراقى نه چون بو حج! که که و قه باسى سابلاغ و قازى محمده و نه وانه زوريان پيخوش بوو، نيتر که و ايان زاني که و تنه قسه کردن و گوتيان نيمه نه وه دوو روژه له شام ماوينه وه و بهو جادانه دا نه سور تينه وه، سى که سى لاي نيمه ليرن خه بهر تيک، سور اغيکي وان نازاني؟ وتم کين؟ وتيان هه ژار و زهبيحى و دلشاد ره سولي. دياره

دلشاد له وی نه بوو له پشدر بوو هیشتا نه کوژ را بو، دوايه کوشتيان! نه من جاریک
دلشاد له گرسپکان دیت، سه لیم ناغای پشدری هه بوو له وی کاتبی نهو بوو. منیش
وتم دلشاد نازانم بهلام نهو دوانی تر رهنکه لهو ناوانه بن، من نه مگوت لیږنه وتم
رهنکه! وتم با بچم بزانم سوراغیتکتان بۆ ناکهم، نهوان وتیان نهوه لیږه چاوه ریت ده کهین.
چووم بۆ چایخانه که که شش حوت ده قیقه دوور بوو، دیم نهوه له وی تاوله نهکا، وتم
ههسته تاوله که داخه با برۆین! وتی چییه؟! وتم ههسته جارئ، هاتینه دهر وتم نهوه
کومه لیک حاجی سابلای لیږنه و سوراغی نیویه یان گرتوه و منیش وام پیتوتون! وتی
بهراسته؟! وتم وهره نهوه لیږنه! زۆر به شوکه وه هات. نیتر ههر له دووره وه یه کیان وتی
کوپه کاکه خو نهوه ره حماني خۆمانه و نیتر په لاماری دا و له باوه شيان گرت و ماچیان کرد
و که وتنه گریان هه موویان! ساعه تیک دوو ساعه دانیشن و باسی سابلای و خه لک و
نهوانه یان زۆر کرد. هه رچهند پیتشتر عه بدوللا نیسحاقی و دوکتور قاسملو هاتیبون و
دیبونوی و شتیان بۆ باس کردبوو بهلام نیتر نهوانه خه لکی شار و خه بر و باسی ناوشار و
نهوانه زۆر به لایه وه خو ش بو!

دوايه کاغه زه که ی که له وی بۆ نیویه نووسی (بۆ ماله وه) نووسی: پتیرار کاغه زی
نیوه پتیه یشتوه و نیستا جوابتان ده ده مه وه! نیتر من به وه زۆر گریام! پتیرار و نیستا
جوابتان ده ده مه وه! زۆر تیکچووم و له نووسینه که مدا نیشارم بهو شته کردوه! نیتر نهوان
رویشن و ماوه یه که له گه لیان سوار بووین و رهوانه مان کردن. نیتر دلی پر بوو وتی
ته ماشا که هه موکه س نه چیتته وه ناو مال و منالی خوئی و شاری خوئی ههر نیتمه لیږه
ماوینه وه و هیچ هومیدی کمان نییه! جا بۆیه روژی ۱۴ ی ته موز بۆ نیتمه زۆر خوش بوو و
زۆر شتیکی گه وړه بوو لامان! نه من پیموا نه بوو که بۆ همزار و نهو زۆر فهرقی هه بی،
به غدا و شام بۆ وان فهرقی چییه؟! که چی له هه مان زۆر تر خوشحال بوو و خه لکی ماچ
نه کرد و چو بۆ ناو موزا هیږه که و.... وتم نهوه تو که لایه نی ناسیونالیسته که ت ناوا به
قوه ت بوو چی بوو وات لیتهات و ناوا ده که ی؟! وتی کاکه به نیسبه ت نیتمه ش هیچ نه بی
له برسیستی و رووتی نه جاتمان بوو! جا بۆیه پتیمخو شه که نه چینه وه و عیراق شتیکی
دیکه یه و ده توانین بچینه وه سله یانی و شاره کان و... نیتر واپوو به یه که وه هاتینه وه.

عه‌لی: پیتش نه‌وه‌ی ده‌ریاز بین له‌و به‌شه‌ تکایه‌ باسی نه‌حمه‌د توفیق و قاسملوت کرد له‌ شام، نه‌و چاوپتکه‌وته‌ن چۆن بو؟

دوکتۆر: دوکتۆر قاسملو نه‌وکات که نه‌من مه‌سنولی حیزبی شیوعی له‌ قه‌لادزی بووم سالی ۱۹۵۴ هات، نه‌و و نه‌حمه‌د توفیق و کاک غه‌نی. نه‌وده‌م که من له‌ قه‌لادزی بووم نه‌وانه‌ نامه‌یان ده‌نارد بۆ حیزبی شیوعی عیراقی و نامه‌کان له‌ قه‌لادزی ده‌هاته‌ن لای من، زۆرت‌ر نه‌سه‌عه‌د خودایار له‌ په‌یوه‌ندی دابو. نه‌سه‌عه‌د خودایار زۆرت‌ر به‌ لای پارتیدا نه‌شکاند و زۆرمان خوش نه‌ده‌ویست به‌لام نه‌وه‌ی که زۆرت‌ر به‌ لای ئیمه‌یدا نه‌شکانده‌وه‌ و خوشمان ده‌ویست و پۆسته‌ی نه‌هت‌نا و نه‌برد همه‌ی حاجی سه‌عه‌یدی سه‌رده‌شتی بو که له‌ ئیمه‌ زۆرت‌ر نیزیک بو. له‌ وه‌خته‌وه‌ دوکتۆر قاسملو هاتووچۆی ده‌کرد، چوو‌بو بۆ به‌غدا و هه‌زار ته‌رجه‌مه‌ی بۆ کرد‌بو (نه‌وده‌م عه‌ره‌بی نه‌ده‌زانی) له‌ گه‌ل عه‌زیز شه‌ریف و نه‌وانه‌. دوايه‌ له‌ شام خه‌زنه‌که‌ی هات، جارت‌یک خوشکه‌ نه‌س‌رین به‌ پاسپۆرتی عیراقی هات‌بو که رۆشته‌وه‌ بۆ چیکۆسلاواکیا. دوايه‌ خۆی هات سالی ۱۹۵۷ نه‌وده‌م ته‌بعه‌ن مامۆستا زه‌بیحی پارتی دیمۆکراتی کوردستانی عیراق بو به‌س له‌ گه‌ل قاسملو زۆریان قسه‌ کرد و خه‌به‌ر و باسی حیزبه‌که‌یان و نه‌وانه‌ و چهند رۆژ به‌ یه‌که‌وه‌ بووین هه‌تا وتی که نه‌وه‌ مراد (نه‌حمه‌د توفیق) هات‌وه‌ و ناگاتان لیتی بێ و به‌رتی که‌ن بۆ پراگ. نه‌حمه‌د توفیقیش هه‌ر هات‌بو بچن بۆ فیتستیوالتی مۆسکۆ، دوايه‌ نه‌کرا و نه‌چوو. دوکتۆر قاسملو حه‌ولیتی زۆری بۆ دابو له‌ پراگ به‌س نازانم چۆن بو نه‌ویش نه‌چوو! دوايه‌ نه‌حمه‌د توفیق که‌راوه‌ و چۆه‌ کوردستان.

نیت‌ر رۆژی ۲۴ی ته‌موز هه‌موومان به‌ یه‌که‌وه‌ به‌ بێ پاسپۆرت باسێکیان بۆ گرت‌ین و مامۆستا زه‌بیحی و هه‌زار و من و... چوینه‌وه‌ عیراق. رۆژیکی زۆر خوش بو، ته‌بعه‌ن که‌ چوینه‌وه‌ دابه‌ش کراین. هه‌زار ستۆدیۆی هه‌بوو چۆه‌ سه‌رکاری خۆی و لای شه‌ریکه‌کانی و مامۆستا زه‌بیحی وه‌لا چهند رۆژیک هات بۆ لای ئیمه‌ و باوکمی ناسی و دوايه‌ به‌ یه‌که‌وه‌ چوینه‌ لای شیخ له‌تیف، ورته‌ ورتیکیان له‌ گه‌ل شیخ له‌تیف هه‌بوو له‌ سه‌ر کابرایه‌ک بوو ناوی مه‌لا عه‌لی بو، دۆستیان بوو نازانم چی لی ده‌رکه‌وت‌بوو نیت‌ر باسیان ده‌کرد. دوايه‌ نه‌و که‌رایه‌وه‌ به‌غدا و له‌ گه‌ل پارتی که‌وته‌ نیش. له‌ پیتشدا

ئەندامى ئىختىياتى لىژنەى مەركەزى بۇ بەس لە دەستگای راگەيانندن و رۆژنامەى خەبات و ئەوانە بوو. ئىتر ئەو ماوەیە زۆر جار یەكترمان دەدیت و لە لای دووكانەكەى مامۆستا بەشیر مویشیر زۆر جارەن بە یەكەووە دادەنیشتىن، لای هەزار یەكترمان دەدیت و تەلەیفوئەن بۆ یەكتر دەکرد و دۆستایەتیکەمان بەر دەوام بوو بەلام خەتەى ئیشەكە ئىتر جیا بوو، من لە حیزبى شیوعى بووم و لە رۆژنامەى ئازادى ئىشم نەکرد، دوايە لە مارسى ۱۹۶۰ چووم بۆ سوڤیەت تا سالى ۱۹۶۵.

جا ئەو ماوەیە كە مەلا مستەفاش ھاتبۆو ئەو ھەر ئیشى دەکرد و لە گەل مەلا مستەفاش زۆر رێك بوو ھەتا جارێك ئەمن لە مالا مەلا مستەفا دیتم! دوايە بوو بە مەسئولى كەركووك. جا ئەو شتێك وەبیر ھاتەو لە سەر كاك عەزیز محەمەد:

ئەو سالى ۷۴ - ۷۵ مامۆستا زەبىحى گىرا ئىمە ھەولێكى زۆرمان بۆ دا، ھەموو جار بۆ خۆم ئەچووم بۆ ئەبوغەرێب بە مەنجەلە چىشت و خواردنەو ھەتا جارێك وتى ئەمن پىتمخۆش نىيە ئەتۆ ئىستا دوكتۆرى مەنجەلە چىشت و ئەو ھەلگری ...! ئەمن چووم بۆ لای عەزیز محەمەد پىموت كە ئەو مامۆستا زەبىحى گىراو بە ھەولێكى بۆ بەدەین. وتى من بە پىوێستى شەخسى خۆمى ئەزانم كە رۆژى ۸ى شوبات كە كۆدەتا كرا من (عەزیز محەمەد) و كاك كەرىم ئەحمەد لە كەركووك بووین، وىستمان پارتى ببوین كە ئەو كۆدەتا كراو بەلكو خەلك نەجات دەین، وتى مامۆستا زەبىحى زۆرى یارمەتى داين و زۆرێك لە برادەرانی لە كەركووكەو رەوانەى دەرەو كرد ھەرچەند ئەوان دوايە لە گەل بەعس تۆزێك ئەھوون بوونەو و شەریان وەستاند. كاك عەزیز محەمەد وتى مامۆستا زەبىحى پىتى وتوین نەگەر ئىتەوش من و كاك كەرىم ئەحمەد بۆخۆشتان جیگای نەمنتان نىيە ئەمن جیگام ھەبە و میوانى من دەبن جارێ! جا كاك عەزیز محەمەد وتى من نەفسم قەبولى نەكرد كە ئىمە حیزبێكى وا زل و زەلام لە یەك رۆژا وامان لى بێ بلیتین جیگامان نىيە! ئەو بوو من و كاك كەرىم ئەحمەد نەچوونە لای خۆى بەلام ئەوانى تری ھەموو دەرباز كرد! جا كاك عەزیز محەمەد وتى ئەو ھەقى بە سەر ئىتەو ھەبە!

ئەو بە شتێك لە بىر نەچى لەو فەترەى شام ئەو یادداشتى زۆرى نووسى لە سەر

کښمه‌لې ژ. ک و کښمار و نه و فته‌ري، هه‌مووی زور جوړ نووسيږوه به خه‌تی خوی و نه‌من ده‌مدیت و چاويشم لټ کردوون. ده‌یدا به خه‌لک بۆ‌که‌لک وهرگرتن و ته‌نانه‌ت مام جه‌لاليش له کتیبه‌که‌ی که‌لکی لټ وهرگرت، شتيخ ستار هه‌روه‌تر له سهر کتیبی ته‌نزيمات و جه‌معياتی کورد له رووی يادداشته‌کانی ماموستا زهبيحي له سهر کښمه‌له و جه‌مه‌وريه‌تی کوردستان که‌لکی لټ وهرگرتوه. جا نيتر نازانم به‌داخه‌وه نه‌و يادداشتانه چيان به سهر هات که زور نه‌هيه‌تيان هه‌بوو و له‌و ماوه‌يه له سوريا نووسرايه‌وه. ژ.ک چونیان دروست کرد؟ چۆن دانېشتن؟ باسی وه‌ی ده‌کرد که ژماره‌مان بۆ‌هه‌موو نه‌ندامان دانا له پر فروهر وتی خو تو ژماره‌ت بۆ‌خوت دانه‌ناوه! تو نه‌گه‌ر ژماره‌ يه‌کيش نه‌بی خو ده‌بټ ژماره‌ دوو بی! نووسينه‌کانی ژ.ک، شتيعره‌کانی به‌ ناوی ع. بيژن، کښمه‌ليک له‌و يادگارانه‌ی تيدايه، نه‌و شه‌خسه سؤفيه‌تییی که په‌يوه‌ندی پتوه گرتوون دوايه‌ بوو به ميژونووس نه‌من له نهرمه‌نستان دېتم، هه‌تا وتی نه‌من حوستی فروهرم ده‌دیت و کښمه‌ليک نيشم له‌که‌ل نه‌و رتيک خستېوو له پر رۆژنيک يه‌کتيک گرتمی وتی: "اغای يعقوب شما چرا با من حرف نميزنی؟" (اغای يه‌عقوب بۆ‌له‌که‌لما قسه‌ ناکه‌ی-دانه‌ر) وتی منيش وتم نيوه‌ کيټن؟! وتی: من زيحي هستم (نه‌من زهبيحيم) منيش ده‌مزانى زهبيحي نه‌گه‌ر نه‌فهری هه‌وه‌ل نه‌بټ نه‌فهری دووه‌مه‌ و نيتر ده‌ستم کرد به قسه‌ کردن له‌که‌ليا! چونکا نه‌وان حوستی فروهریان به‌ نه‌فهری يه‌که‌م داده‌نا، پتېماويه چون به‌ ته‌مه‌ن له‌وان گه‌وره‌تر بووه به‌ هوې نيترامه‌وه به‌ نه‌فهری يه‌که‌ميان داناوه!

ته‌بعه‌ن پتېشه‌وا قازی زور دره‌نگتر چوه‌ته‌ ناو کښمه‌له‌ هه‌تا ده‌يان گوت که زهبيحي خوش نه‌ئويست! خوی ماموستا زهبيحي وای نه‌ئوت، نه‌يوت وه‌ختی خوی که ويستويانه يه‌کتيک بکه‌ن به‌ سه‌رۆک وتيان ده‌بټ يه‌کی ناودار بټ، وتی نيتمه‌ هيچمان خه‌لک نه‌ينه‌ناسين و هه‌موو کوره‌ فه‌قير و گه‌نج و خه‌لکی ناوشار و... بووين. خه‌لکی سابلاغ که زور يه‌يان و توويانه‌ با قازی محمه‌د بټ نه‌و زیدی بېوو هه‌رچه‌ند هينديک ويستويانه سديد عه‌بدوللای نه‌فه‌ندی گه‌يلانی دابنين نه‌و هه‌ر زیدی نه‌وېش بېوو! هه‌ر له‌و وه‌خته‌وه به‌ حيسابی نه‌وه که نه‌و گه‌نجان به‌ بۆ‌خویان نه‌بن؟! زیدی نه‌و که‌سانه‌ بووه که‌ بټن به‌ سه‌رۆک، به‌ حيسابی خوی توده‌يانه‌تر بيري کردوه‌ته‌وه! جا له‌و ده‌مه‌وه

مامۆستا زه‌بی‌حی خۆی دینه‌مۆی ژ.ک بووه به‌س ئه‌وان حوسیتنی فروه‌هریان داناوه به‌و
حیسابه که گه‌وره‌تر بووه له‌ وان! ده‌رکه‌وت که مامۆستا زه‌بی‌حی له‌ گه‌ل کۆمه‌لێک له‌
وانی روس که ئه‌هاتن و ئه‌رقیشتان په‌یوه‌ندی نیزیکی هه‌بووه چون ئه‌وانی که نێمه‌ له‌وئ
دیانن هه‌ممو ده‌یانناسی. جارتیک کاغه‌زێکی نووسی بۆ وان له‌ شامه‌وه بۆ په‌نا به‌ری و
ئه‌وانه، جا سه‌یر ئه‌وه بوو زۆریه‌ی که ئه‌و ئه‌یناسین ده‌سته‌ی زه‌مانی ستالین و ئه‌وانه
بوون! جا ئه‌وه من به‌ گالته پتم ئه‌وت خه‌ریک بوی منیش به‌ گرتن بده‌ی! که چووم له‌
کاک ره‌حیمی قازیم پرسی سه‌نه‌نۆف له‌ کوێه؟ ئاتاشیر له‌ کوێه؟ و... له‌ کوێه؟ وتی
وستبه! وستبه! ئه‌وانه تۆ له‌ کوێ ئه‌ناسی؟! و تم چۆن ئه‌وانه هه‌ممو دۆستی مامۆستا زه‌بی‌حین! وتی کوپه
وتی ئه‌وه کتی پیتی وتویی؟! و تم چۆن ئه‌وانه هه‌ممو دۆستی مامۆستا زه‌بی‌حین! وتی کوپه
ئه‌وانه هه‌ممو خه‌ته‌رن! پیتی بلی ئه‌گه‌ر نامه‌ت بۆ نووسی ناوی ئه‌وانه نه‌با ئیترا!

جا ئه‌وه که هاته‌نه‌وه و مه‌لا مسته‌فاش هاته‌وه بۆ عێراق، ئه‌و و هه‌زار له‌ پیش
بوون و دائیمه‌ن له‌وئ بوون به‌لام فه‌رکه‌که پیاو حه‌قه بۆ میژوو بیلێ که کاک هه‌زار زۆر
زیاتر چوه‌ پێشه‌وه! موشکیله‌که‌ش ره‌نگه‌ موشکیله‌ی پێشه‌وا قازی محمه‌د بێ که هه‌زار
حازر بوو ناوی نه‌هێنێ و باسی نه‌کا! به‌س مامۆستا زه‌بی‌حی له‌ موقابیل مه‌لا مسته‌فا
دائیمه‌ن دیفاعی لێ نه‌کرد و مه‌لا مسته‌فاش له‌و هه‌لوێسته‌ی قازی محمه‌د له‌و کاته‌وه
هه‌ر عاجز بوو که له‌ گه‌لیا نه‌رۆیشتبوو و ئیترا ئه‌وه مه‌سه‌له‌ی میژوو و هه‌مووشت
ناگوترا! به‌س مامۆستا زه‌بی‌حی دیفاعی خۆی له‌ پێشه‌وا هه‌ر ده‌کرد و دای نه‌ده‌نواند بۆ
مه‌لا مسته‌فا! هه‌رچه‌ند حه‌ق وابوو به‌عه‌کسه‌وه بێ چون مامۆستا زه‌بی‌حی هاتبوو بۆ ناو
پارتی کوردستانی عێراقه‌وه و حه‌قی وانی نه‌ماوو و ده‌یتوانی باسی پێشه‌وا هه‌ر نه‌کا
به‌س ئه‌و و نه‌بوو و باسی پێشه‌وا و دیفاع له‌ پێشه‌وا‌ی هه‌ر ده‌کرد! حه‌تا له‌ ده‌رکردنی
دوکتۆر قاسملو مامۆستا زه‌بی‌حی هه‌لوێسته‌ی زۆر چاک بووه که به‌ ته‌نسیری مه‌لا مسته‌فا
و پارتی و ئه‌حمه‌د توفیق و وان له‌ سالێ ۱۹۵۹ له‌ عێراق ده‌ریان کرد، به‌س مامۆستا
زه‌بی‌حی دیفاعی لێ کرد!

عه‌لی: له‌ گه‌ل ئه‌حمه‌د توفیق چۆن بوو؟

دوکتۆر: نا! نا! له‌ گه‌ل ئه‌و هه‌لوێسته‌ی یه‌ک نه‌بوو.

نەو وهخته له وانه‌ی پارتی زۆریه‌یان خۆیان له حیزبی شیوعی نیزیک کردبۆه،
 نەو وهخته که حیزبی شیوعی له بره‌وا بوو و ده‌سه‌لاتی هه‌بوو زۆر هه‌بوو له سه‌رکردایه‌تی
 پارتی له ژێره‌وه داوای نه‌ندامه‌تی حیزبی شیوعیان کردبوو! نه‌یان وت ڤه‌نگه هه‌ر زه‌بیچی
 و مام جه‌لال داوایان نه‌کردبێ! هه‌ر چه‌ند مامۆستا زه‌بیچی خۆی له هه‌موان به
 کۆمۆنیستر ده‌زانی له‌وئ، به‌لام له گه‌ل حیزبی شیوعی رێک نه‌بوو! دوايه چوه ناو
 شۆرش و ماوه‌یه‌ک مه‌ستولی به‌غدا بوو، ماوه‌یه‌ک مه‌ستولی که‌رکووک و نیتر له‌و
 جیابونه‌وه‌یه‌دا له گه‌ل مه‌کته‌بی سیاسی رۆشت ده‌نا له گه‌ل مه‌لا مسته‌فا رێک بوو!
 عه‌لی: نەو دوژمنایه‌تییه و زی‌دایه‌تییه‌ی مامۆستا زه‌بیچی و مه‌لا مسته‌فا له
 چتوه‌ده‌ستی پێک‌کرد؟

دوگتۆر: وه‌لا هه‌ر روحيه‌تی حیزبی‌تییه‌که بوو! نه‌وه‌ی شو‌عوری پێ بکه‌م هه‌ر
 روحيه‌تی حیزبی‌یه‌تی بوو نه‌گینا نەو مه‌لا مسته‌فای خۆش نه‌وست، هه‌زار حه‌ولێکی دا
 بیه‌یتیه‌وه بۆ نه‌وئ و رێک نه‌که‌وت و نه‌هاته‌وه و هه‌ر له گه‌ل مام جه‌لال و مامۆستا
 برام نه‌حمه‌د و وان مایه‌وه. دوايه‌ش که نه‌وان چوونه‌وه له سالی ۱۹۷۰ بۆ لای مه‌لا
 مسته‌فا مامۆستا زه‌بیچی هه‌ر نه‌چۆه به‌س نه‌و که‌وته به‌عه‌ گێژاوه‌وه، من عه‌رزم کردی
 که‌م و کۆری گه‌وره‌ی نه‌و پیاوه نه‌وه بوو که باوه‌رێکی زۆری به‌ خۆی هه‌بوو! به‌و باوه‌ره
 پێیابوو ده‌توانی فێل له هه‌موو ده‌وله‌ت و حکومه‌تێک بکا بۆ نه‌و مه‌سه‌له‌ی که هه‌یبوو!
 مه‌سه‌له‌که‌ی که هه‌شی بوو به‌ خوا نه‌ به‌ ته‌مای پا‌ره بوو نه‌ به‌ ته‌مای ما‌ل و منال بوو نه
 ژن بوو و نه... هه‌ر نه‌و مه‌سه‌له‌یه‌ی که باوه‌ری پێیه‌تی به‌توانی ئیشه‌کی بۆ بکا،
 کوردایه‌تییه‌که له‌ودا زۆر به‌ هێز بوو له گه‌ل بیره‌ پێشکه‌وتنه‌خوازه‌که‌شدا، بیره‌که‌ش راسته
 له گه‌ل حیزبی شیوعی و نه‌وانه نه‌بوو به‌س به‌ گشتی نه‌و خۆی له‌سه‌ر بیرى مارکسیه‌ت
 حیساب ده‌کرد و خۆی به‌ یه‌کتێک له‌ تئۆری زانه‌کانی مارکسیه‌تیش نه‌زانی چون نه‌و ورده
 شتانه‌ی نووسیبوو و زۆریشی خۆتندبۆه. له‌به‌ر نه‌وه ته‌بعه‌ن بۆ نه‌و مه‌سه‌له هه‌ر
 فیداکاری بوو و چی تر، ته‌بیعه‌تی ژیا‌نه‌که‌ش فێری خۆشاردنه‌وه و نه‌وانه‌ی کردبوو، له
 به‌غدا دووسێ ماله‌ی هه‌بوو، له هه‌ر خانویه‌ک ناوێکی هه‌بوو، حه‌زی نه‌کرد خۆی
 به‌شارته‌وه!

پاش ئەو کەوتە بەعزە ئیشی ئێرانەو، رادیۆیەکیان ھەبوو ئەو جەماعەتی تەبیری بەختیار و مرادی رەزەمناوەر... جا ئەوسەر دەمە کۆمەلیک شتیان بەرامبەر ئێران ھەبوو ھەتا رەزا رادەمەنیشی تێدا بوو، ھات بۆ بەغدا و من یە کدوو جار دیم، من رادەمەنیشم ئەناسی لە گەل دوکتۆر قاسملویە کەم جار ھات بۆ شام ئیتر من لەوتووە ئەناسی. ئیتر کەوتبوو ئەو کە شتیکی بەرامبەر ئێران بکەن!

دواوە سالی ۱۹۷۴ گرتیان، ئەمەن دیتەم کە ھاتبوو بۆ بەیروت. بەشی زۆری تۆھمەتەکی ئەو بوو کە ھاتبوو مام جەلالی دیوو و چەند رۆژێک بە یە کەو رۆشتبوون و بە یە کەو بیوون.

من ھاوینی ۷۴ ھاتم بۆ بەیروت، مام جەلال لەوئ بوو من فازیلی ئاموزام (دوکتۆر فازیلی مەلا مەحمود) خەبەری دامت کە ئەو مام جەلال ساعەت ئەوێندە لە ھۆتیل شێخ چاوەرەت دەکا، منیش وامزانی کە ئەو مام جەلال بە دزییەو لەوتیە و کەس نایبینی کە چی کە ھاتم ۲۰ - ۳۰ کەس لەوئ بوون! دواوە وردە وردە قسە کردن مام جەلال وتی رەفیق پشەوری لێرە. و تەم خواحافیز مام جەلال! وتی لێی مەترسە! و تەم لێی مەترسە، رەنگە رەفیق بۆ تۆ ئیش بکا و لە لای منیش پیاوی خراپ نەبێ بەلام کابرایەکی کە ئیشی بۆ دوو لا کرد دەبێ شتیکیش بۆ ئەو لا ھەر بکا! لە سەر تۆ رەنگە بێت مام جەلال جیتی بە حکومەت دابێ! ھیچ نابێ بەلام بە نەیسبەت منەو ھەر لە گەل تۆ بییندریم شتیکی بۆ من! وتی راست ئەکەو و ئەمەن رۆشتەم! دواوە لە لای برادرێک بووم کاک زەببەحی زانیبوی و تەلەیفونی بۆ کردم وتی وەرە لە گەل مام جەلال ئەچین بۆ شاخ مالتیکی ھەبە ھەوارێکە ئەچین بۆ ئەوئ و ھەر بۆ خۆمان ئەبین و سێ رۆژ لەوئ ئەبین و دائەنیشین و بە ئارەزوئ خۆت باسی بە شیر موشیر بکا! ئەمەن نەچوم!

قسە کە وابوو کە رەفیق ئەو دیو کە لە گەل مام جەلال رۆشتووە، ئیتر کە ھاتووە گرتیان! خۆی بۆی گێرامووە کە ھاتبووە خەبەری دابوو بە مەلا عەولا و بابەکر ناغای پشەوری و کتی و کتی و ھەموویان چوو بوون بە پیرتو، ھەتا پیتەوت باشە تۆ کە بۆ ھەمام و بۆ سینەما بە دزی دەچووی لە شام، بۆ ئاوا بە ئاشکرا ھاتیو؟! وتی دەمزانی رەنگە شتیکی ھەبێ! بۆیە خەبەرەم بۆ وان نارد کە بێت بۆ تەیارەخانە. کە ئەوان ھاتبوون

نه‌یان و بستبوو له‌وێ بیگرن، ره‌فییق سواری سه‌یاره‌که‌ی خۆی کردبوو و پیتی وتبوو که نه‌وه له‌ نه‌من تۆیان ده‌وێ!

عه‌لی: ببوره‌ نه‌من باسی شیخ جه‌بارم بیستوه‌ له‌ سه‌ر نه‌و شته‌!

دوکتور: شیخ جه‌باره‌که‌ش له‌و به‌زمانه‌ دا‌بوو نه‌و وه‌خته‌ به‌س ره‌نگه‌ ره‌فییق خۆی ناگای له‌ گرتنه‌که‌ نه‌بوو پیتی وتبوو که له‌ نه‌من ده‌یان ده‌وێ، به‌س بۆ سه‌به‌ینێ ره‌فییق خۆی که‌یان‌دبووه‌ و چوو‌بوو به‌ دوا‌یا و به‌رد‌بووی و هه‌تا خوار‌دنیشی بۆ ک‌ری‌بوو و ئیتر نه‌وه‌ بوو گیرا! که‌ گیرا ته‌بعه‌ن نه‌وان به‌ ته‌ما بوون له‌ ناوی به‌رن و ئیعدام و شتی بکه‌ن! به‌س نه‌مانه‌ هه‌موویان که‌وته‌ ئیش بۆی. شیخ ستار ده‌لتی مه‌لا عه‌ولا که‌مه‌تر به‌س من نازانم چون مه‌لا عه‌ولا زۆتر ن‌یزیک بوو ل‌تی! هه‌موویان قسه‌کیان بۆ کرد‌بوو، ته‌ها مح‌یدین که‌ ره‌نگه‌ بۆ که‌سی نه‌کرد‌بێ نه‌وه‌ی که‌ من بیستم چوو‌بوو به‌ سه‌دامی وتبوو که‌ نه‌م پیاوه‌ وایه‌ و وابوو... سه‌دام وتبووی نه‌وه‌ی که‌ خه‌یانه‌قان له‌ که‌لا بکا ئیتمه‌ ئیک‌وژن! ته‌ها مح‌یدینیش وتبووی نه‌وه‌ خه‌یانه‌تی له‌ که‌ل ئیوه‌ نه‌کرد‌وه‌! که‌ وای وتبوو سه‌دام وتبووی تۆ نه‌لتی خه‌یانه‌تی نه‌کرد‌وه‌! ته‌بعه‌ن چون نه‌و بۆ که‌س نه‌چوو‌بوو وتبووی مادام تۆ نه‌لتی ده‌بێ سه‌ر له‌ نوێ ته‌حقیقی له‌ که‌لا بک‌رت‌وه‌! که‌ ته‌حقیقیان له‌ که‌لا کرد‌وه‌ ته‌بعه‌ن نه‌تیجه‌که‌ هه‌ر نه‌وه‌ بوو وتبوویان مام جه‌لالت دیوه‌! وتبووی به‌لتی دیومه‌ و نه‌من لی‌ره‌ که‌ رۆیشتووم و توومه‌ فلاک‌ه‌س ده‌بینم! وتبوویان که‌ مام جه‌لال پیتی وتووی که‌ مه‌رۆه‌ بۆ ع‌یراق و وه‌ره‌ بچوه‌ بۆ ئوروپا و نه‌ت‌زین و نه‌وه‌، ئایا نه‌وه‌ راسته‌؟ وتبووی به‌لتی نه‌وه‌ش راسته‌! وتبوویان نه‌دی بۆ جاری یه‌که‌م باسی نه‌وه‌ت نه‌کرد‌وه‌؟! که‌ واتا تۆ شتت شارد‌وه‌ ته‌وه‌ و ئیتر به‌ تۆه‌می مه‌علوومات شارد‌نه‌وه‌ دوو سالیان حوکم دا! بۆ نه‌وه‌ی نه‌لتین له‌ خۆرای گرتوویانه‌. به‌س غه‌له‌ته‌که‌ نه‌وه‌ بوو دوا‌ی نه‌وه‌ نه‌و ده‌رفه‌ته‌ی ده‌س که‌وت که‌ خۆی له‌ داوی به‌غدا رزگار کا به‌س نه‌وه‌ بوو مایه‌وه‌ هه‌تا سه‌وره‌ی ئیترانی و ئیتر له‌ سه‌وره‌ی ئیترانی‌ش به‌و نه‌وعه‌ ها‌نه‌وه‌ بۆ ع‌یراق! جاری ناخ‌ریش بارزان وتبووی نه‌وه‌ قه‌ت ن‌یشی بۆ ئیتمه‌ نه‌کرد‌وه‌ و هه‌ر دوژمنی ئیتمه‌ بووه‌! ئیتر به‌ داخه‌وه‌ به‌و نه‌وعه‌ رۆیشت!

عه‌لی: ئیوه‌ جاری دووه‌م که‌ گیرا و تیدا چوو چۆنتان بیستوه‌ و چ ده‌زانن؟

دوکتور: جاری دووهمه که هاتوه له نیسانی ۱۹۸۰ بوو، دواچار ته له یفونیکم بۆکرا، یه کتیک له مناله کان هه لى گرت و وتى بابه یه کتیکه دهنگى وه مه لا جه میل نه چى! هاتم خوى بوو، نهى کاک زه بیحى به خیر بیسته وه، کهى هاتویه وه؟! و بۆ هاتویه وه...؟! رتى وهره بۆ لام ههر نه مشولترهم. وتم له کام مالیهى؟ وتى له هیچیان وا له مالى براده ریکم. بهن ماله کهش هه ز نه کا بیته. مالى کاک بابه کرى پشده رى بوو، که چووم قسه ی رهم پتوت و وتم چى نه کهى بۆ؟! له گه ل توده، له گه ل حیزب، له گه ل کۆمه له، له گه ل شیخ عیزه دین ههر چى دهیکه ی بهس مه یه وه بۆ نیره! چواری وه ک من نه بى دهنه کهس قسه ی خیر ناکا تو نه و هه مووه هاتووچۆیه ده کهى! قسه ی نه کرد و ته بیعی من که یاندمه وه بۆ ماله کهى به غدا جه دیده ی. دوايه کاک بابه کرى وتى به یانى ته له یفونى کردوه و وتویه تى نه من نه و قسانه ته نیا له عیزه دین قه بۆل ده کهم و ده زانم خوشى نه ویتمو و له دلسۆزییه وه نه و قسانه نه کا! نیت رۆشته وه که رۆشته وه ون بوو نیت نه و ونبونه بوو! هاوینى ۱۹۸۰ هاتمه دهره وه ههر بۆ سه فەر بۆ ئوروپا به شامدا ره د بووم، کاک بابه کرى نه یزانى من خه لق نه بینم وتى مام جه لال نه بینى، ههرچهند هیتشتا ههر وه زیریش بوو بهس پیاوی چاک بوو، وتى به ناوى منه وه پتى بلتى نیشیک بۆ زه بیحى بکا له نیران به رد رى! مام جه لالم ریک له ۳۱ ی نایى ۱۹۸۰ له شام دیت له قسه کاغدا پیتوت که نه وه بابه کرى ناوا نه لى. وتى پتى بلتى بابه کرى خوى له به غدا شتیکی بۆ بکا! بارزان گرتویه تى! که هاتمه وه بۆ بابه کرى سه یر بوو وتى من نه وه م نه زانیوه بهس نه که ومه هه ول دان بۆ. بهس دیار بوو هه ول دان فایده ی نه ما بوو یان ههر پتییان نه کرا، دیاره ههر زوو گرتویه یانه و کوشتویه یانه! بهس نه وه که ده ستیان به سه ر قاموس و شته کاندای گرتوه خو قاموس شتى سیاسى نییه! نه وه مانای نه وه یه که خو یان کردویه یانه بۆیه ده ستیان به سه ر شته کانیشتا گرتوه!

حه تا نه من بیستومه داریوش فروهر و نه وان که هاتوون، نه و له کۆیونه وه یه ک تیدا بووه، دیاره له گه ل ماموستا شیخ عیزه دین چووه، نه نیرانیکان زانیویه یانه نه وه فلانه و کتیه که دوايه گۆیا گله یان کردوه له دیمۆکرات که بۆ باسیان نه کردوه نه حکومه تى عیراقیش به و کۆیونه وه ی زانیوه که نه و به شداری تیدا کردوه! یانى پتى نه وتون که

ئه‌وه له‌و کۆبوونه‌وه‌یه‌دا حازر بووم! ته‌بعه‌ن ئه‌وان زانیویه‌نه که کۆبوونه‌ویکی ئاوا بووه!
جا ئه‌وه ده‌لیلی ئه‌وه‌یه که ئیشی بۆ که‌س نه‌کردوه، ئیشی بۆ ئه‌و هینه‌ی خۆی نه‌کرد که
له‌ میتشکی دابوو! یانی بلتی ئیشی بۆ لایه‌ک کردبێ قه‌ته‌عه‌ن نا! ئه‌و ئیشی هه‌ر بۆ
بیروباوه‌ری خۆی کردوه. به‌س خه‌لقی نه‌ناسی و له‌وه سلتی نه‌ده‌کردوه که خه‌لق ببینی، زۆریش
یارمه‌تی خه‌لقی دا، حه‌ول دان بۆ خه‌لق، هه‌ر ئه‌وه‌نده ئیشیکت پتی هه‌با نمونه‌ی وه‌فا
بوو حه‌تا جارتیک بۆ کاک محهمه‌دی مه‌لا که‌رم چووین پیمان وت، چوو پیاوانه‌ بۆی حه‌ل
کرد، ئه‌و ئه‌حمه‌دی که‌واک، له‌ مژدن رزگاری کرد، ئه‌مانه‌ی نه‌کرد بۆ خه‌لق، نمونه‌ی
دۆستایه‌تی و وه‌فا بوو!

عه‌لی: له‌و دوايانه‌دا نایا له‌ باری پاره و پوله‌وه هه‌بچی هه‌بوو و وه‌زعی چۆن
بوو؟

دوکتۆر: وه‌لا نه‌مبیس‌توه! شتیک پاره‌ی هه‌بوو لای کابرایه‌ک بوو حاجیان پێ
ئه‌وت (محهمه‌دی شاه‌سه‌ند) ئه‌و له‌ کۆنه‌وه له‌ چاپخانه‌ی "نیشتمان" وه‌ هه‌ر ئیشی
پێکردبوو و دوايه له "خه‌بات" ئیشی پێکردو... ئه‌و ها‌تووچۆشی نه‌کرد له‌ حه‌پس‌خانه.
وتی ئه‌وه ۴-۵ هه‌زار دینارم وه‌لا خستبوو بۆ قامووس، جا ئه‌و که باسی قامووسی ده‌کرد
وه‌ک باسی کۆپه‌که‌ی بکا وابوو، وه‌ک ئه‌وه که بلتی ئه‌وه وه‌لام خستوه بۆ شایێ کۆپه‌که‌م،
که ئه‌یوت قامووس به‌ لایه‌وه زۆر به‌رز و نازیز بوو! ئه‌وه گۆیا پاره‌که‌ی له‌ لای ئه‌و حاجی
شاه‌سه‌ندێ داناهه‌ و لیتی خواردوه و نه‌ما‌بوو! ئه‌و خۆی ده‌ربه‌ستی مالتی دنیا و ژبان
نه‌بوو، هه‌بچی نه‌بوو، ره‌نگه‌ نه‌گه‌ر چووبایه‌ مه‌ته‌مه‌تیک، چیشته‌خانه‌یه‌ک شتی چاکی
خواردبا ده‌نا هه‌بچی به‌لاوه مووه‌یم نه‌بوو له‌ ژبان! ئیتر له‌ گه‌ل شاه‌سه‌ندی کیشه‌یان بوو،
ئه‌و ئه‌یوت ون بووه و لیتیان بزر کردووم و.... ئه‌وه‌نده‌ی من بزانم پاره هه‌ر ئه‌وه‌نده‌ی هه‌بوو
ئه‌ویش ون بوو!

عه‌لی: باشه کاک دوکتۆر با تۆزیک له‌ باری سیاسی دوور بینه‌وه و وه‌ک ئه‌دیب
و باری نه‌ده‌بی ئیوه زه‌بیجی چۆن ده‌بین؟

دوکتۆر: وه‌لا له‌ سه‌ره‌تاوه ئه‌و وه‌ک ع . بیژهن شیعره‌کانی مسته‌وا‌ی شیعره‌ی ئه‌و

سەردەم و شیعەری ھەزار و ھێمن و شاعیرەکانی لای خۆمان بوو، ئەو کتەابخانەی سەیفولقوزات کە لەوێ لە سابلاخ ھەبوو، لەو بابەتانەیە بەلام تۆزێک پێشکەوتوو ترە، ھەتا خەلق ھەبوو لە بەریان بوو. من لە بیرمە جەمال ھەیدەری شەھید کۆمەڵێک شیعەری لە نیشتمانەو لەبەر بوو لە شام ئەیخوێندەو، و تەم باشە تۆ ئەزانی ئەو شیعەرانە ئی کێن؟! وتی ناوەلا ئەو لە نیشتمان ئێمە گەنج بووین لەبەرمان کردوو. و تەم ئەو ئی ئەو کاک زەبەیحییە خۆمانە ئەو لێرە و دەبیینی! جا شیعەرە کە باسی سۆڤیەت و ئەو شتانە تییدا بوو. نووسین، کوردی ئەنوسی، نووسینیکی پتەوی ھەبوو بەلام وەک شتی ئەدەبی لەو ماوەیدا نەبێ نیبوو.

عەلی: قاموس چۆن دەبیینی؟

دوکتۆر: قاموس بەلامەو لە ھەر کارە باشەکانە بەس قاموسی کوردی ھێشتا بە لای منەو ھەموو سەرەتایە، ھەر یەکە عەیی خۆی ھەبە و گەورەیی خۆی ھەبە، بەس ئەو قاموسە نیستعمالی بە لای منەو شتی باشە خاسە تەن ئەو خۆی نیشارە کردوو کە ئەمە عەرەبییە، ئەمە فارسییە،... ئەمە کوردییە... شتیکی باشە، با بجێتە ناو قاموسەو، تۆ نازانی پاش سەد سالان ئەو وشانە چیان بە سەردێ، ئەوێ کە ئەو لە ئیستاو نیشارەتی کردوو زۆر شتیکی باشە. لە بەر ئەو کۆکردنەو کە کارێکی عیلمی چاکە، بە لای منەو سەرەتایەکی باشە بۆ بناخەدانانی عیلمی قاموسیکی کوردی، ئەو جار فراوانیشە، تۆ دەبیینی بە دوو بەرگ ھەر ھاتووەتە سەردێ و بێ، رەنگە تەواو بیا خۆی لە ١٤ - ١٥ بەرگ دابا! ئەو یەکتێک لەو کارە چاکانە کە کراوە. بێتەوێ و نەتەوێ سەبەینی ھەر کەس بێتەوێ فەرھەنگێکی تەواوی عیلمی و زانستی و پێگە یشتووی کوردی دابێ دەبێ بجێتەو سەردێ!

عەلی: کاک دوکتۆر ئیستا ئێو وەک دۆستێک چتان پێباشە بۆی بکری؟

دوکتۆر: وەلا ئەو ھەولێ کە درا، شێخ ستار زۆری ھەولدا نازانم مەلا عەولا چەند بەلام ئەو ھەولێ کە درا شتەکانی دەس کەوتەو زۆر شتیکی باشە کە ھیچ نەبێ فەرھەنگە کە دەس کەوتەو، مەلا جەمیل لە کۆبوونەو یە کدا لە گەڵ نووسەرەکاندا داوای ئەوێ کرد کە ئەو شتانە بدرێتەو، بەرگێکی تری تەواو کردبوو (بەرگی سێھەم)

نهوانى تريش كارتهكانى حازر كردبوو، نهویش ههر نووسينهوهى دهوئ، چهند كهسيك
سهرپهرشتى بكا و ههر به نيوى خوى فهرهنگهكهى بوتهواو كهين. نهو يادداشتانهى كو
كرتتهوه و به سهرتتهوه بنووسرتتهوه، شهخسى خوى نهبنى يادى بكرتتهوه كه نهو يهكيك
بوو له شهخسياتى گهورهى كورد وهك كاك برايم نهلئ نهو كورد بوو وهك كورد بهراستى
كه ئيشى بو كوردوه له ههموو كوردستانا! نهبنى حهول بدهين به بنى زيادى و به بنى كه مى
حهقى خوى بدرتتى! نهبنى شتيكى بو بكرئ، پهيكهريك، شهقامييك،... ئيستا كه له
سابلاغ ناكريئ با له سلهميانى بوئ بكهين، فهرقى نيبه! دهشيني كه كراوه له سلهميانى له
كهورهترين ساحهى شار رهسمى پيشهواههلاههسراوه!

عهلى: كاك دوكتور يهك دنيا سياست دهكهم بو نهو وهختهى كه بوئ تهرخان كردم
و زانيارپيهكانت بهلامهوه زور به كهلك و به سوود بوون.

دوكتور: سپاس بو جهنايشت كه دهرفهت دا به من كه يادى دوستيكي
خوشهويستى پياو و به وهفا بكهم. بهراستى پياوهتيم پتوه ديوه، وهفام پتوه ديوه. به
شهخسى خوم بن، بهرامبهه به زور برادهه كه له كاتى خوى زورى يارمهتى داوون و به
هاناي خهلقهوه دهچوو، نهمن سپاسى تو دهكهم كه نهو دهرفهت روخساند نهو شتانه
زه پت كرئ و نهوه دنيايه پياو نازانى چى به سهر ديت و نهو دهرفهت دهبيتتهوه يان نا!
هيوادارم ههموى بگا به خهلق.

عهلى: ديسان زور سپاس.

وتووێژ لە گەڵ مامۆستا ئیبراهیم ئەحمەد

لەندن ١٩٩٦/٣/٢٨

عەلی: مامۆستا تکایە بفرموون کە ی وە لە کوێ ئەوە لێجار مامۆستا زەببەحی تان

دیوێ یان ناوتان بیستووه؟

مامۆستا بڕایم: ناوی مامۆستا زەببەحیم لە ژ.ک وە بیست، تەبەعن لە هینەوێ
 کە ژ.ک دروست بوو، هەولیان داو بو لقی لای نێمە دروست کەن، لە کوردستانی بێتین
 بەشی عێراق. لە پێش منا پێوەنییان کردبوو بە هەندێ کەسەوێ کە لەوانە ئەوێ ناویانم
 بیر بێ، ئیسماعیل شاوێس و عوسمان دانیش و هەر وەها چەند کەسیکی کە بوون،
 ئەمانە خەریکی بلاوکردنەوێ بیروباوەر کە بوون بە ناو خەلکا، بە ناو خوێنەوارانی ئەو
 وەختە گوردا ئەگەر ان کە بیانکەن بە ئەندام بۆ ئەوێ رێکخراوتیک پێک بێن. یەکتی
 لەو کەسانە کە پێیان وت من بووم. من تازە لە حاکمی وازم هێناو بو. لە ناغوستی
 ١٩٤٤ وازم هێنا لە حاکمی. هاتمەوێ بێم بە محامی، ماوێهکی پێچوو، مانگیکی،
 مانگونیروکی پێچوو بوو، هاتن بۆ لام پێیان وتم. کاغەزکیان هین کردم کە وائەمە
 داوامان لێکراوێ ئەگەر هینیک دروست کەین، تۆ ئەگەر هینت نییە بیکە. من وتم یەک
 شتم ئەوێ، پرۆگرامە کەیان، پەیرهو کەیان چییە؟ وتیان باشە بۆت ئەهینن. هینایان،
 خۆتندمەوێ. تەنها نوختەیه بە لای منەوێ موهیم بوو لە ئیشەکا ئەوێ بوو کە
 کوردستانییتی بێ، من خۆم بە پێتی ئەو ناوچەیهی کە تیا گەورە بوو بووم، یانی هونەرکی
 نییە بۆ خۆم، فەقەت نازانم هەبێ یان نەبێ، چونکە خەلکی کە هەموو وائەماوێ. ئەو
 ناوچەیهی منی تیا گەورە بووم، ناوچەیهی کوردستانی بوو. یانی شێخ مەحمود
 سەورەیهی ئەکرد، ئەیان وت کورد سەورەیهی کرد، کوردستان سەورەیهی کرد، خەلکی کوردی
 ئێران، رهئیس عەشیرەت، پیاوی تێگەیشتوو، کە عەشیرەت زۆرتر بوون، وەکوو مەحمود
 خانی دزلی، وەکوو مەحمود خانی کانی سێنان (کانی سانان-دانەر)، وەکوو ئەوانە،

وهکړو يهک دوانتيکي له بانهوه هاتېوون، ناوهکانم نايه به پيرا...

عەلی: حەمە رەشید خان و وان نافەرمووی؟

مامۆستا: حەمە رەشید خان هیشتا نهگەیشتبوو، نهوه هی نهوه لی سهورهی شیخ مهحمود بوو. نهمانه هاتن وهکړو سهورهی کورد یارمهتییان دا، یانی هیچ هینتکي تیا نهبوو وه له دهوری نیما له گۆرانی مهکته به که مانا مهسه لا که نه مان وت باسی کورد و کوردستان بوو که باسی کوردمان نهکرد، باسی شۆرش شیخ سهعید نهکرا، شیوهن بۆ نهوئ نهکرا، درۆمنایهتی بهرامبەر به حکومهتی تورک و هین پیشان نه درا، حەقی نهبوو به سەر عیراقدهوه، عیراق حکومهت نهبوو نهو وهخته، له دهوری نیمه یا شیخ مهحمود بهیاخی حکومهتی دروست کرد، گۆرانیمان نهوت حەتا گۆرانی وا ههبوو نه مان وت:

وا نابێ ئینگلیز وا نابێ

نهو خاکه هەر بۆ تۆ نابێ

بهیاخی کوردستان، دیسان نه له ریته وه

ههسته با برۆین بچینه پێشه وه

چهند که سمان کوژراوه به گولله و بۆمبا

چی بێ نهم داخه مان له مێشک لا با

مهسه له ن ئه یگوت:

برای عەزیزی من دە ئینتقامه

خه نجهر هه لکێشه بۆ کوشتنی تورکان

نه و نه دهش شو ئفتینیا نه رۆبسوو، چاری نه بوو لهو زرووفا، چونکه مسته فا که مال توانیبوو هه موو تورک بکا به درۆمنی کورد. نیمه لهو ده ورده دا، ته به ن هینه که ی نه وه بوو، یه عنی من جینسییه تی عیراقیم نییه تا ئیستاش وه شه هاده تی حقو قیشم نییه، چونکه شه هاده تی حقو قیان نه نه دا به ئینسانێ جینسییه تی عیراقی نه بێ. پێشه کی به ده فته رتکی نفوس قه بولیان نه کردی، فه قهت که شه هاده تته بده نی نیان نه دایتی. منیش نهم نه ویست نه مگوت نه ورۆ پیمان نه لێن عیراقی، سه به نیی نه بێ بی به عه ره ب. ده وری شته که ی نه وه بوو. له بهر نه وه نه و له نوخته به لای منه وه مووه ییم بوو نه وه بوو

که نه و کوردستانی تی بڼ، و تیان پرسپاره کدی تو نه و بو و هه تا نیسماعیل شاهه یس زور قسه خوش و هین بو، و تی کاکه قسه کدی تو زور سهیره! و تم بو؟ و تی نه ی بوچی داوایان له نیمه کردوه حیزب دروست که یین؟! و تم و ا بزائم بو پشتیوانی خوایان داوایان کردوه، نه کهرچی نه بی بو پشتیوانی نه وان بی هینه کدی نیمه. بزاین هی نه وان بو نیمه نه بی، هی نیمه بو نه وان نه بی، فهرقی نییه، نیمه یهک نیش نه که یین. وه لا منیش چومه ناویان نیتر کومه لیک خه لک کو بوینه وه له مالی سمایل شاهه یس، نه وه مه و زوعی باسی لقه کدی لای خو زمان نه بی و دوور و درتر نه بی. دوی نه مه، نیمه هیندیک نیقتراح و شتمان کرد بوایان، له و کاغز و کاغزکارییه و هینانه وه بو مان ده رکوت که ماموستا زه بیحی یه کیکه له و که سانه ی له دامه زرنه رکانی ژ. ک ه.

جا نیمه پیش دروست بوونی ژ. ک هه ول هه بو که ریک خستنیک پتیک بیتین، هه تا من له ٤٢-٤٣ یا چوم بو ره واندز له وئ حامیییه ی عیراقی لی بو، نه مین ره واندزی یه کیک بو له و که سانه ی که له وئ بو، به هزی نه وه که یشتینه حدود که به لکو له وئوه چهند کوردی له نیرانه وه بیتن، نیمه بیانبینین و قسه یان له گه ل بکه یین، ریک خراو پتیک بیتین، یه عنی پتوه ندیییه کدی که کوردی عیراق له گه ل هین هه بیوو که نه و یست و ابکه یین نه وه له وئوه دهستی پتیکرد، فقهت نه وه زابته کانی عیراقی تووشی غه لوت بوون یا خوایان شتیکیان به دهسته وه بو یا مونامره، شتیک به دهسته وه بو، له پر بلاویان کرده وه و تیان له شکری روس هات به ره و خوار، هه مو حدود گیراوه، هه ره نه و شه و ی که نیمه چوین له سنور دانیش تووین، چاوه روانی نه و براده ره نیرانیانه مان نه که یین که بیتن، نیتر نه وه نه و کوردایه تییه و هه ولدانه هه بو بو نه وه، پتیک نه هات. دیاره له دوا بیا نه و نیساله ببو له رتی میرحاج و مسته فا خوشناوا.

عه لی: ماموستا نه و ده مه ی که ده فهرمووی که نیسماعیل شاهه یس و نه وان نیسالیان به تو وه کرد، کومه له ی هیوا نیشقاقی تی که وتبو؟

ماموستا: هه ره نه مابوو ته قریبمن! وه کوو شتیک نه مابوو، نه و کومه له خه لکه مابو نه وه که نه کهرچی به ناوی "هیوا" و نیشیان نه کرد به لام چ پتوه ندیییه کیان له گه ل "هیوا" ی پیشوو نه بوو. نه وه به سه رکردایه تی یونس عه بدولقادر نه دنامه تی محهمه دی

شیخ سه‌لام که زابت بوو له گه‌ل مه‌حموود کوردی نه‌ویش زابت بوو، له گه‌ل ره‌مزی عه‌بدو لکه‌ریم، له گه‌ل نه‌مین ره‌واندزی، نه‌وانه سه‌رکردایه‌تی نه‌و نیشه‌یان نه‌کرد، چهند که‌سیکی دیکه‌شیان له گه‌ل بوو که زابت بوون، مسته‌فا خۆشناو، میرحاج خۆیان له‌و که‌سانه بوون، عزه‌ت عه‌بدو لعه‌زیز، نه‌مانه‌ش له‌و که‌سانه بوون که له‌و هینه تازه‌یه له‌و ته‌نزیه تازه‌یه‌ی دوا‌ی پارچه‌ پارچه‌ بوونی "هیوا" نیشه‌یان نه‌کرد.

هینه‌که‌ی نهمه‌ ناوی لقی کوردستانی عی‌راق بوو، نه‌ک لقی سه‌لمانی، چونکه نهمه ته‌نزیمان له زاخۆ، له شه‌قلاوا، له ده‌هۆک، له هه‌ولیر، له جیی وا دووستی نه‌ندامان بوا‌یه ته‌نزیمان دروست نه‌کرد، له سوریا نهمه بۆمان کردن، که‌سی که نه‌یکرد، نهمه لقی کۆمه‌له‌ی ژ. ک مان بۆ دروست کردن له‌وئ، فه‌قه‌ت ئیقتراحه‌که‌ی نهمه نه‌وه بوو هی سوریا کوردستان نه‌بی، هه‌ر کورد بی، نه‌وه هه‌تا بۆ پارتی کوردی سوریا‌ش وا‌ی لته‌ات هی سوریا "کوردستان" نه‌بی، "کورد" بی. جا ره‌نیه‌که‌ی نهمه‌ش نه‌وه بوو گۆیا نه‌گه‌ر نه‌لێن "کوردستان" نه‌ختیک دوژمنایه‌تییه‌که که‌مه‌تر نه‌بیته‌وه له گه‌ل سوریا، یانی نه‌بی به‌ موشکیله‌یه‌ک وه‌ک موشکیله‌ی نه‌قه‌لییات سه‌یر بکړئ که به‌ ناسانی هه‌ل کړئ، به‌ ناسانه‌تر له‌وه‌ی وه‌کو "کوردستان" هه‌ل نه‌کړئ وه‌ نیستاش ته‌قریبه‌ن هه‌روا مایه‌وه. نینه‌جا نهمه کۆبوونه‌وه‌یه‌که‌مان کرد له‌ مالی سمایل شاه‌و‌یس، بیج‌گه له‌ نه‌و براده‌رانه‌ی که‌ ناوم بردن، عه‌لی مه‌ده‌هۆش، هه‌روا بیته‌وه‌ عه‌زیزی میرزا صالح، ره‌شیدی فه‌تاح نه‌فه‌نی، فایق بیته‌کس خوا عافوی کا، هه‌روا بیته‌وه‌ سه‌دیق شاه‌و‌یس برای نیسماعیل شاه‌و‌یس، نه‌مانه و یه‌ک دوو ژنیش.

عه‌لی: ژنیش؟

مامۆستا: به‌لێ ژنیش! به‌هیه فه‌ره‌ج مرده‌وه وابه‌زانم، خه‌لکی سه‌لمانییه، له گه‌ل ناهیده خۆی، ناهیده‌ی شیخ سه‌لام نه‌مانه بوون به‌ نه‌دام تیتیا وه له‌و کۆبوونه‌وه‌یا منیان هه‌لبژارد به‌وه‌ی که‌ سه‌کرتیری لقه‌که‌ بم، نه‌وان منیان هه‌لبژارد.

عه‌لی: یانی خۆتان له‌ نیش و کارا خودموختار بوون؟

مامۆستا: خۆمان خودموختار بووین!

عه‌لی: یانی له‌ مه‌هاباده‌وه...

ماموستا: نا هيچ ته علماتيك، شتيكيان له نيمه نه زاني، مه علوماتيكي
 نهوتويان له باره نيمه وه نه بو، تهنيا نه وندهيان نه زاني كه خه بهريان دابويني. له
 ناخريدا واي ليهات يه عني نيمه بين به حهلقه پتوه ندي له بهيني نه وان و حه تا پارتيا
 كه دروست بووا ياني مه لا مسته فا و نهوستانه. جا نيمه نه واندهمان دروست كرد، يه كه م
 جار كه دهستان پيكره نيمه هه نديك هينمان هه بو بهرام بهر به پرؤگرامه كه، بومان
 نووسين لام وايه، نازانم تو پرؤگرامه كه يانت لايه؟ ماهه؟

عاهلي: پچر پچر له نؤژماره "نيشتمان" دا هديه، هه نديك جار دهلي دوو
 بهندي مه رانامه...

ماموستا: يه كتيك لهو شتانه ي مه سه لهن كه نيمه داوامان كرده بو بكرئ، له بهر
 نهوه "هيو" وابو، كه نهو شوتنه ياني كوردستاني نيران كوردايه تي تيا له هه موو
 شوتنيكي. كه گهرمتره و هيواي سهركه وتني زياتره به حيسابي نهوه سؤقيهات هاتوه
 داگيري كرده وه، وه كوو بيكه س شتعيكي بؤ نووسيرون له نيشتمانا بوو له يه كي له
 هينه كانا نووسرابو:

"له شكري سوور چه تري كيشاوه به سه ريا وهك هوما"

عاهلي: هه مو شاعيره كان نووسيان، هينم، هه ژار...

ماموستا: ناخر هينه كه ي نهو له ملاوه هاتبو، حيسابه كه ي نهوان ئي خويان
 جيايه، نيمه بهرومان وابو كه نهوه نه بي به بناغه يهك بؤ گچكه دهوله تيكي كوردي و
 نهوه نه بي به بنكه يهك بؤ هه موو پارتسيه كان ي كه لقي ژ. ك ن و نه مانه هه موو
 سه ربه خوييه كيان هه بي له كاروباري خويانا هي ته كتيكي، بؤ ستراتييجي نه بي
 پيچه واندي نهو ستراتييجيه نه بن كه سالي جاري يا دوو سال جاري كويونه وه يه كي
 گشتي نه م لقانه له مه هاباد يا له جتيه كي كه ي نيرانا كه پتويسته نه يكا و برياري له سه ر
 نه دا. نه م شوتنه به پتي زرووف و زه ماني خوي نهو هينه جتي به جتي نه كات. نوخته يه كي
 كه هه بو، نهوان لام وايه نازانم له كويان وه رگرتبو كه وا نه ندانم نابي واز له كار كردن له
 گه ليان بيتي، نه بي تا ناخري عومر له گه ليان بيتيته وه، نه مه شمان په سه ند نه كرده بو،
 به عه كسه وه نهو كه سه ي نه بهه وي لاچن، تو نه بي به زووترين وهخت خوتي لي رزگار

کهی، تنها مه ستولیه تی له سهرتی نه وه به نهیته هینه که نه لیت، نه گهر وتی وه کوو خائینیک وه کوو جاسوسیگ سهری کری، وه کو نه دامتکی کون سهر نه کری. یانی نه وه به زور خه لک به خومانوه بهه ستینه وه، نه وه به لای نیتمه وه غه له تی تیا بوو، هیندی نه وانم بۆ نوو سببون، نهختی له م نه وعه شته وردانه. خوی سویند خوار دنه که، نه وه هین نیسه! خوی من نیعترازم له هینه کهی "هیوا" نه وه بوو که پتیا و تم وه ره بهه هین، که پیم گوتن جاری پرگرامتان نیسه، نه وه هیچ، خه لقیا هینابوو له بهر چاوی من له مالی رهشید عارف بوو له بهغا، نه مین ره واندرزی و نه وان خویان له وی بوون، منیشیان بانگ کردبوو، هینه کهی من بۆ ده عوهت بوو هینه کهی نه وان بۆ سویند خوار دن بوو، سویندیان نه دان، قورنائیک داندرا بوو، ده مانچه یه کیش داندرا بوو، سویندیان نه دان بهم قورنانه، بهم ده مانچه یه، ره سمیکی سهرۆکی بالاشیان هه لا وه سیبوو...

عهلی: کی بوو سهرۆکی بالا؟

ماموستا: سهرۆکی بالا ره فیک حیلمی بوو، هه لیان واسی بوو، سویند نه خورا، بهم قورنانه، بهم هینه! چیسه سوینده که؟! خیانهت له کو رد ناکه م! و تم کاکه من نه وه ناکه م، من نه سویند بهو دووانه نه خوم، سویند بهو شتانه ناخوم نه نه سوینده ش نه خوم که خه یانهت به کو رد ناکه م! یانی چی خه یانهت له کو رد ناکه م؟! نه مه به هینیکی نه گو ترئ که گومان ت لیه تی خه یانهت بکا! نه مه خوی ئیهانه ته! تو نه بی سویندی نه وه که سه بدهی که به سهری، به مالی، به هه رچی هه یه له رتی میلله ته که یا فیدای بکا! خه یانهت ناکه م چیسه؟! له پاشان نه وه هینانه به که لک نایه! گله یه که مان نه وه بوو، له وه ش گله ییمان نه وه بوو که سویند نابئ و ابئ، ده بی هینه کهی بگو پئ وه نه وان هه نیک له شته کانی مه یان قه بول کردبوو وه پتوه ندتکی باش هه بوو له به ینمانا وه خه لکی زور له مه هاباده وه نه هات نیتمه یارمه تیمان نه دان، بۆ کتیب، کتیب و گو ژار و... هیچ شتیک له ئیران نه بوو، مه سه له ن کتیبی مه کتیمان بۆ دزین! یانی هه ره به دزین بۆ مان دزین، کو رپتکمان لا بوو خه لکی نامیدی بوو ناوی سامی بوو، دزی بۆ کردین، خوی مه ستولی دائیره که بوو، له دائیره که دزی بۆ کردین، کتیبه کانی بۆ دزین وه بۆ مان ناردن وه پاشان خه لکه کان که ده هاتن یارمه تیمان ده دان هه ره بۆ شت کرین و شتی تر...

عه‌لی: مامۆستا نیتوه باسی کۆمه‌له‌ی ژ . ک ده‌کهن که له لای نیتوه لقی دامه‌زاندووه و نیتوه په‌یوه‌ندیتان به سوریا شه‌وه گرتووه و... چۆنه که دوکتۆر قاسملو له کتێبه‌که‌ی خۆیدا نه‌لێ که کۆمه‌له‌ی ژ . ک ریک‌خراوێکی سیکریت و داخراو بوو، نه‌وه چۆنه؟

مامۆستا: خۆی له نیرانا چۆنی کردبێ جیا به، لای نیتمه له کۆبوونه‌وه‌ی ره‌سمیا نه‌چوین و داده‌نیشستین و له هه‌موو شتێک حیسابنیکمان بۆ نه‌کرا که هین بکه‌ین وه نوێنه‌ری خۆمان سمایل شاه‌وێس و هینمان ناردبوو جه‌مه‌وره‌تی مه‌هاباد.

ئه‌وان (کۆمه‌له‌ی ژ . ک) زۆر هین بوون، چالاکیکی باشیان هه‌بوو وه ئه‌و که‌ل و پهل و هه‌را و هوریا به‌ی که له روس وه‌رگیرا زۆرتری هه‌ول و ته‌قه‌لای ئه‌وان بوو، هه‌تا ئه‌و که سانه‌ی که نیردان بۆ خوتندن دیسان به ده‌ستور و یارمه‌تی ئه‌وان بوو وه نه‌گه‌ر ئه‌وان نه‌وه‌یان نه‌کرد بایه باقروۆ هه‌ر نه‌یده‌ه‌شت حیزبی دیمۆکراتی کوردستانیش دروست ببێ! هه‌تا به‌و زه‌عیفی و هینه که هه‌یه! چونکه باقروۆ کوردی پێشکه‌ش کردبوو به سوۆیه‌ت به وه‌ی که کورد عه‌شیره‌تیه وه پێشکه‌وتوو نازه‌ریا جانییه! که نه‌وه یه‌کێک بوو له غه‌له‌ته هه‌ره گه‌وره‌کانی چونکا نازه‌ریا جانی با شعوری هینیشیان هه‌بێ فه‌قه‌ت نازه‌ری حاکی نیران بوون له رووی ئیقتسادیش و له رووی سیاسیشه‌وه، نیتر حوکی زاتی زه‌ره‌ریان لێ نه‌دا!

له به‌ر نه‌وه ئه‌وه‌ی ناره‌زو و تاسوۆی سه‌ربه‌خۆیی هه‌بێ که روسان نه‌یانزانی، روسی پێش سوۆیه‌ت نه‌یزانی، ئه‌وه‌ی ناره‌زو و تاسوۆی بوو بۆ سه‌ربه‌خۆیی کورد بوو نه‌ک نازه‌ری! له به‌ر نه‌وه ئه‌و غه‌له‌ته گه‌وره‌یه پتی هین کردن، له ناخیا به نیوه، نیوه‌چل سه‌پانی به سه‌ریانان.

عه‌لی: نه‌وه هه‌ر نه‌وه بوو که باقروۆ نازه‌ری بوو بۆ خۆی و...

مامۆستا: به‌لێ! شتی تری له میشکا بوو، نازه‌ریا جانی گه‌وره‌ی له میشکا

بوو...

عه‌لی: دوکتۆر قاسملو هه‌روه‌تر ده‌نوسی که کۆمه‌له سه‌رده‌مێک به بریتانیای مه‌زنی هه‌له‌گوت و سه‌رده‌مێک به لێنین و ناگادار نه‌بوون له وه‌زعی نیتونه‌ته‌وه‌یی و

دونيآ و...

مامۆستا: من ئەلیم ناگادار نەبوون لە دنیا! کوردی ئێران ھەر ھەمسوویان
 ناگادار نەبوون لە دنیا وە ئەوەیە ئیستاش کوردایەتی کوردی ئێران ئەبیین ئێرانچیتتی
 بە قەد کوردایەتی تێدا یانی ھیچ ھینت لە گەلا ناگەم! حیسابەکە یانە، جا لە بەر
 ئەوەیە لای ئێمە یانی کوردی عێراق ئەو کەسانە ی وەکوو زەبیحی کە پێشەویانە وە وەکوو
 مەلا ناوارە، وەکوو ھەنیک لە برادرانی تر وەکوو قادر شەریف و ئەمانە کە ئەھاتنە لای
 ئێمە راست و رەوان حیسابی کوردایەتیکە ی خۆیانیان ئەخستە ئەو جیتیە کە ئیشەکە ی
 تێیا لەبارە وە سەرگرتن لە پێشیانە، ھیوا ھەبە سەرکەوئ، وازیان لەو ئەھتیا کە ھین
 بئ، یانی وازیان لەو ئەھتیا کە بە چوار ئەفەرەو بەتێنە حدود لە شاوھەدین دوو تەقە لە
 لەشکری ئێران بکا و لەشکری ئێران بئ سنورەکە لە من بگئ و ئەھتیا نا ئێمە بئ! کە
 ئێمە لە ئابلۆقە ی عەبدولکەریم قاسمیش داین! مەسەلەن ئێ، ئەو کوردایەتیکە ی تەواو
 نییە! لەو وەختە، بە لای مەو ئیستا کوردی عێراق ئەبئ بە ھەموو ئەو عێ خێلاقی
 خۆی بپێتەو وە بە ھەرچی پێشی ئەکئ یارمەتی کوردی تورکیا بکا! چونکا لەوئ
 ئەمەلی سەرکەوتن زیاترە وە پارچەکانی تری کوردستان سەرکەوتنیان تێیا نابئ بە ھیچ
 ئەو عێ مادام تورکیا شتیکی دەس نەکەوئ!

له تورکیا نیوهی نهوهی عیراقی کۆنیاڤ دهس کهوێ ئیمه و کوردی ئیران نهتوانین تا نیزیکی سهربهخۆی برۆین چونکا نهوهی بۆته قۆرتی گهوره له رێگای کوردایه تییا تورکیایه! هیتشتا خۆشهری پ. ک. ک له ناوهوه نهبوو که فیدرالی له کوردستانی خواروو ئیعلان کرا، گورج تورکیا خۆی و ئیران و سوریا و خهریک بوون عیراقیشی بخه نه سهربهخۆ نهوهی دژی نهو فیدرالی راوهستن وه من زۆر جار لهو قهسانه که له گهل براده رانا نهیکهم که به چاوی ئیرانیتهی و عیراقیتهی و تورکیتهی و شتی واهه سهری ولاته که نهکمن نه لیم زۆر سهیرن! ئیمه دوژمنه کاغان وه کوو یهک سهیرمان نهکا، دوژمنه کاغان ولاته که مان به یهک نهزانن، دوژمنه کاغان میلله ته که مان به یهک نهزانن، دوژمنه کاغان سههرکه وتنمان، بستییک عهرز دهسکه وتنمان، نهختییک قازانجمان به مهسله ههتی هه موو میلله ته که نهزانن و نه لێن ته شه نه نهکاته ئیمه، ئیمهش نهگرتیه وه! ئیمه بۆ خۆمان نهوه نه کهر بین

نوه نوزانين که عه قلیشمان پتی ناشکی له دوزمنه که فیر بین! نوهی دوزمنه که پتی ناخوښه بۆ تو دیاره بۆ تو باشه وه نوهی پتی خوښه بۆ تو دیاره بۆ تو خراپه با عه قلیشمان نه بی خوښمان! من تا نیستا وام نوزانی هر مانوتسه دۆن وای کوتوه لهو بهینه دا گوتم لی بوو کابرایه ک باسی پیغمبر نهکا وا ویده چن محمه دیش وای کوتبی!

عه لی: نوه چونه که کومه لهی ژ. ک هم باسی بریتانیا نهکا و هم باسی لینین و سؤفیت و... نهکا نهو سیاسه ته چۆن نه بینی؟

ماموستا: نهو سیاسه ته له ناشاره زایه وه یه. نهو وه خته که نهوان له گم "هیوا" پیوه نديان په یدا کرد پیوه نديک په یان له گم بهی ره فیک حیل می بوو، بهی ره فیک حیل می سر به بریتانیا بوو، نهو نهو بهی که نی وان بوو، که مه قاله ی دووه می نویسوه نی به شه که ی تره، نهوان خه بهریان نه بوو لهو شتانه!

عه لی: یانی نهوان ته حتی ته نسیری کومه لهی هیوا بوون؟

ماموستا: به لی لهو سرده مه دا که باسی نینگلیس نه که نا شتیکی که، نه من "نیشتمان" م له کوئ وهرگرت؟! من نیشتمانم له زابتی نیستخباراتی بریتانی له سلهمیانی، لای نهو دیت، له پش نوهی نیمه بزانی که نیمه گویا مه سئولی ژ. ک ین بزانی، لهوئ بوو! چونکا بۆ "هیوا" یان نارد بوو، "هیوا" له رتی ره فیک حیل می یه وه دابوو به نهو! نیمه ناگامان لینی نه بوو که هیه من نیسته زۆر چاکم له بیره که چوم دیم لای موته سهر فی سلهمیانی دیم، مه عروف جهواد، لای نهو دیم، پاشان به هانه دین نووری هات بوو به موته سهر فی سلهمیانی، نهویش له بهر گوزانکاریه که که کرابوو، له بهر وه زعی نیران که نهو کا کوردی عیراقیش بیکا به هرا، هه ندیک کوردا یه تی تیکه ل بیوو، نهو بوو زابیه کورده کانیان کرد بوو به مه سئول لای مه لا مسته فا و نازانم چییان کرد بوو و... خه ریک بوون وه زع بگوتن به نهو عیتک. جا نهو بوو وای له ژ. ک کرد که جه ریده که لای نهو بیت، که جه ریده که لای نهو بیت ته بهن باسی بریتانیا دهکا وه نهو ره نییه هه بوو له ناو "هیوا" دا. هه تا یه ک مه قاله هیه له عومریادا له ناو "که لاویژ"، نهویش عه لانه دین سجادی وهی گرتبوو له سر مه لیکه ی بریتانیا مه قاله ی نویسیوو، نازانم به موناسبه تی روژی له دایک بوونیا ... هاته لای له بهغا وتم کاکه بیته! وتی

چی؟! و تم به‌شی خۆم! وتی چی به‌شی خۆم؟! و تم چەندت وەرگرتوو و نه مه‌قاله‌یه‌ت نووسیوه؟! و تم من به ۵۰۰ دینار ناینوسم، ۵۰۰ دیناری نه و زه‌مانه! وتی بۆ؟! و تم نابروی خۆم نافروشم به ۵۰۰ دینار! ئیمه مه‌جده‌یه‌کی سیاسیمان نییه، مه‌جده‌یه‌کی نه‌ده‌بیمان ه‌یه، شتی و نابیی بنوسی! وتی ناخر... ناخر... نه‌دی باسی لێنین و ستالین و نه‌وانه بۆ نه‌که‌ین؟! و تم باسی نه‌وانه و ه‌ک سیاسه‌ت ناکه‌ین، شتیکی تییای نییه، نه‌وه‌ل رۆژ که ده‌ستمان پتکرد که بیه‌که‌ین که نه‌وان بوون به‌ حه‌ریف له‌ گه‌ل یه‌کا، له‌ به‌ر نه‌وه نه‌گه‌ر له‌ و ه‌خته‌یا به‌تکریایه‌ قه‌ی نه‌نه‌کرد فه‌قده‌ت پتیش نه‌وه کراوه له‌ به‌ر نه‌وه قه‌بول نییه! جا نه‌و ئیستجاهه ه‌هبوو و ه‌ بریتانیا حه‌ولی نه‌دا که کوردایه‌تی به‌ لای خۆیا راکیشی، به‌ نه‌مری خۆی بجولیتته‌وه، چی نه‌وئ نه‌وه‌ی بۆ یه‌کا، چی نه‌وئ نه‌وه‌ی پتی نه‌کا! حه‌تا له‌ و ه‌ختا یه‌عنی لقه‌که‌ی ئیمه‌ چالاکیکی ه‌هبوو له‌ مه‌سه‌له‌ی مه‌لا مسته‌فا، جا نه‌وه له‌ مه‌ی زه‌بیحی دوور نه‌که‌وینه‌وه، خۆی زه‌بیحی له‌ دوا‌ی رووخانی مه‌ها‌باد خه‌لک ه‌اتن له‌ ئیترانه‌وه، یه‌کتیک له‌ وانه نه‌و براده‌ریک بوو که له‌ ناخریا بوو به‌ زابیت له‌ سه‌عو‌دیا، له‌ ناخریا به‌ ته‌یاره‌ که‌وته خواره‌وه له‌ شام. کتی بوو نه‌وه؟! چیان پتی نه‌وت؟! ته‌یاره‌یه‌ک که‌وته خواره‌وه له‌ به‌ینی شام و سه‌عو‌دیا و نه‌و براده‌ری تیا بوو، نه‌وه من به‌ ته‌زویر پاسپۆرت و ه‌ه‌ویه‌م بۆ دروست کرد له‌ سه‌له‌یمانی که‌ نارده‌مانه‌ ده‌ره‌وه. یه‌کتیکی که‌شمان ویستی بچتی بۆ جه‌زائیر له‌وئ بیتی به‌ زابیت، وایزانم نه‌وه بوو نه‌مان ه‌یشته‌ بچتی، وتمان نه‌چی چی نه‌که‌ی له‌ جه‌زائیر نه‌بی به‌ عه‌سکه‌ری فه‌ره‌نسی، نه‌چی باشته‌ نه‌وه بوو چوو بۆ سه‌عو‌دی. یه‌ک دوانتیک له‌ وانه ه‌اتن حه‌ولمان دا رزگاریان که‌ین، زه‌بیحی ه‌ات حه‌ولی رزگار بوونی نه‌بوو، وتی ئیتره‌ ولاتی خۆمه‌ و ه‌اتوم لێره‌ دانیشم.

عه‌لی: کۆمه‌له‌ی ژ. ک چۆن تیتیک چوو تایا زه‌بیحی موخالیف بوو یان چی؟ چۆن

بوو به‌ حیزبی دیمۆکرات؟

ماه‌مۆستا: من به‌وام ه‌یه‌ که‌ زه‌بیحی یه‌کتیک بوو له‌و که‌سانه‌ی که‌ موعارزه‌ی

۱- ده‌مین مه‌به‌ست تیکۆشهر "برایی ناه‌ری" خه‌لکی کرمانشان بیت، که‌ له‌ ده‌زگای کۆماردا کار به‌ ده‌ستی و مزاره‌تی

فه‌ره‌نگ بوو، له‌ رۆژنامه‌ی "گورده‌ستان" دانوسراوه‌ی ه‌یه، دوا‌ی تیکچوونی کۆمار ماوه‌یه‌ک گیرا، پاشان ئیتران و گورده‌ستانی به‌

جیه‌تیشته‌ و چوره‌ شام. (دانه‌را)

ئەوێ کردبێ، چونکە زەببەحی کوردستانی بوو. ئەو حیزبێی کە دروست بوو ئەگەرچی بە ئێمەیان خەبەر نەدا یانی هێن و پرۆگرامەکیان بۆ نەناردین، لە ناخاریا کەوتنە جەریدە ناردن بۆمان وە کە حکومەتەکە دروست بوو پەیوەندیکی زۆر پەییدا بوو لە بەینی ئێمەیا، یانی خەلک نەیتوانی بە کاغەزی ئێمە هەر مۆری ئێمە پێتو بێ بچێ بە سنورا و بۆ خۆی چی پێخۆشە بکا و هاتووچۆکەرانێ کە بۆ مەلا مستەفا ئەهاتن هەر بەو ناو ئەهاتن.

عەلی: ئایا مامۆستا هەمزە عەبدوللا لە لایەن ئێوەوە هات بۆ مەهاپاد؟
مامۆستا: نا! هەمزە عەبدوللا وەختی خۆی چوو بۆ مەهاپاد، هەمزە عەبدوللا خۆی شیوعی بوو "هیا"یی نەبوو، شیوعی بوو کە زانی ئەو مەهاپاد لە لایان شیوعیانەو داگیر کراوە و مەلا مستەفا بە ناچاری چوو ئەوێ، مەلا مستەفا لە ناچاریا چو ئەوێ! یانی جێبەجێ کەئە نەبوو وە نوقتەیدەک هەیە لێرە: مەلا مستەفا کە چوو ئەوێ چۆن موقابڵە کرا، چۆن قەبۆل کرا؟!

عەلی: وابزانم لە هەوڵەو بە باشی قەبۆل نەکرا!

مامۆستا: ئەبەدەن! وەک جاسوس سەر کرا! لە دێبەک بوون نازانم شەیتان ئاوا هەیە؟! زۆری ئەوان لە شەیتان ئاوا بوون وە توشی وەها ببون وە توشی رەشە گرانەتایی، ئێمە رەشە گرانەتایی پێ ئەلێین، داوای دەرمان و مەرمەیان لە ئێمە کردبوو، مەلا مستەفا کاغەزی بۆ من ناردبوو بە خێر کە ئێمە یارمەتییان بەدین، من مەلا مستەفام تەبەعن ئەناسی ئەوێ پێش، یانی ناسییاوێکمان لە بەینا هەبوو، کاغەزی نووسیوو کە یارمەتی بەین وە ئێمە یارمەتیمان کۆ کردووە، ئێمە ئێ. ک! یارمەتیمان کۆ کردووە کە بۆی بنێرین، یەکەم یارمەتی کە لە سلەیمانی چووبێ بۆ مەلا مستەفا لە لایەن ئێ. ک وە کۆ کراوەتووە وە جاری دوو هەمیش ئێمە بۆمان کۆ کردووە وە ئەوێ کە کردی بەم قەھرمانە ئێمە بووین کە ئەمان هێشت بەگەرێتووە بۆ عێراق! چونکە مەلا مستەفا لەو کاغەزیا کە لە گەڵ هەمزە عەبدولایا ناردبووی بۆ من، دوو کاغەزی بۆ من ناردبوو، یەکیان ئەو حیزبێک دروست ئەکەین ئێمەش وەک ئەو حیزبێ ئێرە -حیزبی دیمۆکراتی کوردستان- ئەوان ناویان نابوو -حیزبی دیمۆکراتی کوردی عێراق- ئەمە یەکەم، من یارمەتی هەمزە

بدهم مهلا نهلتی. دووهمه میان کاغذتکی تیتیا به نهلتی نهو کاغزه بده به بابیه علی کوری شیخ مهحمود، وهزیری کردبوو شهخسیتی ناسراو بوو، علاقهی ههبوو له گهل دهوله تانا و به حیساب له نهمریکا خوتندبووی و په یوه نندیکی ههبوو له گهل نهو نهو وه شتانه، نهو کاغزه بدهم به نهو، کاغزه که دانه خرابوو ته بهنن حهقم ههیه بیخوتنمه وه، کاغزه که نووسیویتی نهلتی نئمه کوژیونه وه قهرارمان دا که بیتنه وه عیراق! نهو حوکمی که دراوه به سهر نئمه یا نازانم ۱۱۰ کس ۱۱۱ کس شتیکی ناوا حوکمی نئعمام درابوو، نهو حوکمه نئعمامه بگژدری به مؤنبد یانی نه به دی، نئمه خویمان ناماده یین بچین بۆ حه پسخانه و تا ماوین له حه پسخانه یین، فه قهت نهو که سانهی که به ناحق دوور خراونه وه بیتلن بچنه وه جیتی خویمان و سهر کار و نیسی خویمان وه عهرز و ناوی خویمان بدریتنه وه خویمان و ملک و مالی خویمان بدریتنه وه هه چیتی که مان له مه زیاتر ناوی و عه فویتی عام ده رچی بۆ وانی که، نه گز لوتف نه کهن خویمان نئمهش عه فو نه کهن نهو به اشتر بهس نئستا نئمه بۆ خویمان داوای نهو ناکه یین و ناماده یین بۆ ته سلیم بوونه وه! نهو له وهختیکا نهو کاغزه دی که حکومه تی نئیران توانیویتی هه موو عه شیریه ته کانی کوردی نئیران بکری یان بهشی زوریان! یانی ته نیسا نهوانه ی علاقه یان به عیراقه وه هه بوو نه کرد درابوو، حه مه رهشید خان نه کرد درابوو مه سه له ن. کتیبه که ی نهوشیروان گهلنیک لهو وه سیقانه ی تیتیا به که حه مه رهشید خان تا ناخر له حزه له سهر نهو بووه شهر بکری، من نهو به خه یالا نه ده هات بۆ حه مه رهشید خان! جا نه مه من کوژیونه وه یه کم کرد به ژک ی خویمان، کوژیونه وه وتم من نهو کاغزه زم بۆ هاتوه چی لن بکه م؟! یدک دوو برادر له پر وتیان بیکه، جتیه جیتی که قه ی چ نهکا! وتم بابیه هیناومه لیتی بهینه وه، که وتینه قسه کردن له سهر مه وزوعه که، نه مه لهو وهخته یا، له وهختیکی که یا به رهنکه قازانجی بوایه چونکا مهلا مسته فا له عه زابا بوو له حالیکی خراپا بوو وه نهو خهلقه ی له گهل یا بوو دیسان ههروه ها بوون وه به چاویتی خراب و ناحق سهیریان نه کرا چونکا نه کهر نهوان جاسووسی نینگلیس بوونایه ناوایان به سهر نه ده هات! ههچ نه بی جاسووسی نینگلیس نه بوون لهو ههنگاوه یا، له بهر نهو گوناچه وایان لن بکری، نه بوایه یارمه تیان بده یین بهلام بۆ نه م دهوره نئمه نه بی حهول بده یین مهلا مسته فا نه یه ته وه، نئسته

حكومتى مەھاباد ھېتۆكى ھەبى ئۆ ۵۰۰-۶۰۰ كەسە يە ئۆ رەنگە ۱۰۰۰ كەسە
بى كە لە دەورى خۆ ئەمىنئەتە، شىتۆكى كە ئامىتى! ئەگەر ئىمە ھەول بەدەن ئۆ
ناكۆكى بەنى مەلا مستەفا و وان نەھىلەن شىتۆكى باش نەبى! يەك دوو برادەرىش
عەبنى رەئىيان لە خۆيان پىشان دا يانى مەلا مستەفا بچى بۆ لای قازى مەمەد و قازى
مەمەد رەئى بگۆرىن بەرامبەر مەلا مستەفا، چى بگەين باشە بۆ ئەمە؟ مەزەتە يەك
بگەينەو: كوردى عىراق مەلا مستەفا بە نۆتەرى خۆ ئەزانى، مەلا مستەفا
سەورە يەكى وەتەنى كوردو و دۆ داگىر كەرانى كوردستان، لە عىراقەو ئىستە دەرەدەرە لە
پارچە يەكى كەى كوردستانا كە پارچە يەكى و لاتى خۆتەنى، ھاتو و لەوئى بۆ و خزمەتى
ئۆ ھىنە بگا! ئۆ مەزەتە يە تەبەن ئىمە مەسەلەن مەن شەخسى نەمەتە توانى بە ھەنىك
كەسى ئىمزا كەم، ھەنىك كەسى كەمان وەك سەمەل شەوەس نەمەتە توانى بە ھەنىك
كەسى ئىمزا بگا، بەلام ھەركەسى وەك سەوۆك عەشیرەت و شتى وا كە مەن بە شىوعى
ئەزانى مەمەن نەبوو مەن ھەنەن لە گەل كەم. ئىنساف بۆ پىاو، شىخ لەتەنى شىخ
مەمەد زۆر بە كەل كەمان ھەت لەمە، زۆرى يارمەتى داين، يانى توانى وەختە بۆتەم لە
سەدى ھەفتە عەشیرەتە كەنى كورد ئىمزا يان لى وەرگى بۆ ئۆ مەزەتە يە كە ئىمە
نوسىبەمان وە ئەم مەزەتە يە نىردە بۆ كۆمارى مەھاباد بۆ قازى مەمەد خۆ!

مانگىكى پى نەچو ئۆ كەسەى كە تەتەر بوو لە بەنى ھەمەزە و ھەنە، ھەمەزە لە
مالى ئىمە بوو، ئۆ كەسەى كە تەتەر بوو لە بەنى ھەمەزە و مەلا مستەفا بە كاغەزى
مەن نەچو، مۆرتەك بۆ پىتە ئەنا نەچو و ئەھات، ئەم پىاوە گەرايەو، لە سەفەرى
مەھاباد گەرايەو دوو تەفەنگى پەنۆى پىسە، ھەنەوتى بە ديارى لە ۴۲۰-۴۵۰
تەفەنگەى كە قازى مەمەد داوتى بە مەلا مستەفا! يەكەم ديارى، يەكەم شت كە
بەدەرتى وە مەزەتە كەى قەبۆل كوردو. مەلا مستەفا ھاتو و بۆ مەھاباد، بوو بە
جەننىرەل و بوو بە چى و... بوو بە چى و...! ئۆ قەرارەى تەبەن جەمەتە كە نەيان
گوتبايە مەن نەمەتە توانى بىكەم، جار و واجبە وەك ئەمانەتەك بىكەم، وەكوو ھەزىتەك
قەرارى ئەكسەرىيەتە مەن گەرايەك ئەوان ھەلىان بۆاردووم، مەن گەرايەك نە رەئىسى
عەشیرەتە و نە چەك ھەيە و نە ھەنە ھەيە لەبەر ئەو مەجبۇرە بە قەسەيان بگەم، يانى

ئو قدراره‌ی ئه‌وان نه‌بوايه مه‌لا مسته‌فا هه‌ر زوو ئه‌ها ته‌وه چونکا عه‌فه‌وه که نه‌کرا یانی
 ئه‌وه عه‌فه‌وه‌ی ئه‌وه داوا‌ی کردبوو شتتیک نه‌بوو نه‌کری، ئی‌عه‌دامه‌کان بگۆ‌پ‌دری! ئه‌مه
 حیسه‌به‌که‌ی یارمه‌تی ئه‌م، جارتیکی که‌ش یارمه‌تی مه‌لا مسته‌فامان دا هه‌ر له‌وه
 لیتقه‌ومانایا بوو بۆ جاری دووه‌میش یارمه‌تیمان دا ئه‌وه بوو قازی محهم‌مه‌د له‌ گه‌ل مه‌لا
 مسته‌فا که‌وتنه‌ ئه‌وه هینه‌ و...

نوقته‌یه‌کی که‌ی تاریخی هه‌یه، چونکا نه‌گه‌ر چی هینه‌که عه‌لاقه‌ی به‌ زه‌بیحی
 نییه‌ فقه‌ت زۆرت‌ری ته‌رکیزه‌که نه‌بی له‌سه‌ر کۆمه‌له‌ی ژ. ک و نه‌تیجه‌که‌ی و کۆماری
 مه‌هاباد و ئه‌وه‌وه‌ بێ.

پیاویک هه‌بوو من نه‌مناسی کوردیکی فه‌یلی زۆر به‌ خزمه‌ت، خزمه‌تی نه‌هیتی،
 ناوی محهم‌مه‌د باشقه‌ بوو، ئه‌م پیاوه‌ ئینگلیزه‌کی باشی ئه‌زانی، نازانم چۆن فێر ببوو، له‌
 گه‌ل مێجرسۆن عه‌لاقه‌ی هه‌بووه، له‌ گه‌ل مێجرسۆن ئه‌لف و بیتی کوردییان داناوه، ئه‌لف و
 بیتی کوردی به‌ لاتین، له‌وه‌ زمانه‌ له‌ سه‌لمانی له‌ معاریفا بووه‌ یانی له‌ بیسته‌کانا،
 سه‌ره‌تای بیسته‌کان، ئه‌م پیاوه‌ له‌ ناخ‌ریا بوو به‌ مه‌ئمووریکی زل، ئه‌م پیاوه‌ بێجگه‌ له‌مه
 پیاو چاکه‌یه‌کی که‌ی بلتی: گۆفاری گه‌لاویژ نه‌هاته‌ مه‌یانه‌وه، که‌س نه‌ینه‌زانی شتتیک
 هه‌یه‌ له‌ سه‌ر عه‌رزا ناوی گه‌لاویژه‌ محهم‌مه‌د باشقه‌ نه‌بوايه! که‌ خۆی به‌ ره‌فاقه‌ت نه‌ک به‌
 سیاسه‌ت به‌ ره‌فیکی بۆی وه‌رگرت، ئیجازه‌که‌ ئه‌وه‌ دا، له‌ پاش ئه‌وه‌ که‌ حکومه‌ت ره‌فزی
 کردبوو! ئه‌م پیاوه‌ ها‌تو‌چۆم نه‌کرد مو‌دیری دعا‌یه و نه‌شریان پێ ئه‌وت، دعا‌یه و نه‌شر
 وه‌کو ئی‌رشاد و میرشاده‌کانی ئیسته‌ وایه، له‌وئ مه‌سئولی زمان‌ی بێگانه‌ بوو، هه‌رچی
 شتی بێگانه‌ی بۆ ها‌تبا‌یه ئه‌خوێندرایه‌وه‌ بزانی بۆ ئه‌وه‌ی قه‌ده‌غه‌ بکری یان نه‌کری، بلاو
 بکریته‌وه‌ یان نه‌کریته‌وه‌، له‌مانه‌ هه‌رچی قا‌چاغ با‌یه ئه‌یدا به‌ من، ئه‌یوت بۆ خۆت!
 له‌وانه‌ تیلگرافیک‌ی پێشان دام وتی ئه‌م تیلگرافه‌ بخوێنه‌وه، ئه‌م تیلگرافه‌ کا‌برایه‌ک
 هه‌بوو له‌ به‌غدا دوکتۆریکی ئالمانی بوو ناوه‌که‌ ییم باش له‌ بیر نییه‌، دوکتۆری ره‌وانی
 بوو، له‌وه‌ خه‌ت‌یا له‌ بارزانیه‌کان یه‌کیکیان ناوی شیخ برام بوو، ئه‌م شیخ برامه‌ نه‌خۆشی
 ره‌وانی هه‌بوو، ئینگلیزه‌کان، ئه‌وه‌یه‌ ره‌به‌ته‌که‌ که‌ ئه‌ل‌تین له‌ گه‌ل مه‌لا مسته‌فا هینیان بووه،
 مه‌لا مسته‌فا و ئه‌وان ته‌یاریکی ئینگلیزیان گرتبوو، حورمه‌تیان گرتبوون، هینیان گرتبوون

ناردبووانەو! ئەمانیش تا ئەندازەیک لە گەلیان هینیان نەکرد، بۆیە رێیان ئەدا ئەم دوکتۆرە بچنی بۆ تەداوی، ئەم دوکتۆرە تومەس دووسەرە سێ سەرە جاسوسە! جامن بەو جاسوسانە ئەلێم دودەکی کە دووسەرە... سێ سەرە... ئەو تەعبیریان بۆ بە کار دێنم! ئەمە چوو بۆ ئەوئ بۆ تەداوی ئەو، هاتۆتەو ئەمە هیتاوە، گۆیا ئەمە نوسخە ی ئەو تیلگرافە کە قازی محەمەد لێی داو بۆ مەلا مستەفا! چییە؟! ئەلێ: میللە تەکەمان گەشتووە تە هەنگاوێک کە سەرەخۆیی زۆر لێ نەزیکی وە ئەو بەندە بە یەکیوئانا لە بەر ئەو لە سەر سنور چاوەرێت ئەکەم کە بێی چاوم پێت کەوئ وە بیروپرای خۆمان یەک خەین بۆ دروست کردنی دەولەتێکی یەکگرتوی کوردستان. قازی زادە - محەمەد

عەلی: یانی ئەو هیشتا مەلا مستەفا نەچوو بۆ دیوی ئێران؟

مامۆستا: نەخێر! لە سەرە دا یە بەخێر.

وتی ئەلێ چی بەرامبەر بەمە؟ وەم ئەمە چییە؟! وتی ئەم پیاو هیتاوتی، هەموو شتیکی بە من ئەوت، وتی ئەم پیاو هیتاوتی داوتی بە میتجەر ئەدمۆنس، میتجەر ئەدمۆنسێش ناردووێ بە من نازانم بۆ ناردووێ بە من چونکا ئینگلیزی بە قەد من ئەزانئ و ئەو کوردییەش بۆ ئەو نابئ کە تێی نەگا نازانم بۆچی بۆ منی ناردوو! وەم رەنگە بۆیە بۆ ناردبێ پێشانی منی بەی! وتی باشە دەی، تۆ ئەلێ چی بەرامبەر ئەمە؟ وەم ئەمە درۆیە وەم نەک هەر ئەمە درۆیە کۆبوونەوێ جاری پێشوو کە وتیان داوای سێ سنور... چی... پەیمانی سێ سنوریش قسە ی قۆر و درۆیە و ئەسلی نییە و ئەساسی نییە وە ئەمەش درۆیە! وتی باشە بۆچی ئەمانە دروست نەکړئ؟! وەم زۆر بەسیته، بۆ ئەوێ نیسباتی کەن کە کوردستان شیوعیتی دروستی ئەکات! لە بەر ئەو وەک پەیمانی سەعدناباد وەک پەیمانی بەغدا وەک پەیمانی چی... پەیمانی بەغدا هیشتا دروست نەببوو فەقەت پەیمانی سەعدناباد لە ٣٧ وە کراو و ئەمە حەرەکەتێکە شیوعیتی بۆ کوردستانی هین نەکرد و فیتەلەن لەم رۆژانەیا سەرەکە ی ئەو بوو، لەو وەختا لە پارلمانی عێراقی موناقلە بوو لە سەر هینا، ئێمە مەزبەتێکمان کۆ کردووە بۆ مەسەلە ی مەلا مستەفا کە حەل کړئ بە ناشتی فیتەلەن ئێمە وەک ژ. ک. نیشمان نەکرد، لەو هاشا شیخ لە تیف زۆر یارمەتی داين، مەزبەتەیک کە وا بە ناشتی حەل کړئ و توانرا شتیکی

بکړی و مونا قشه که بچیته پارلمانی عیراقی! له پارلمانی عیراق که داوای نه وه کړا به ناشتی کړی وه زیری دیفاعی عیراق نیسماعیل نامقی ناو بوو، هه ستایه سهر پی وتی نه پی به شهر کړی! نه وه مونا مریه و نه وه وایه و... و وایه و... ده وله تی کسورد و جیا بو نه وه و شتی وایه.

له پاش نه مه که جه مهوریه تی مه هاباد رووځا، جه مهوریه تی نازه ریا بجان له پیشا رووځا، عه یینی کا برا هاته وه به روژنامه و به پارلمان و چی و چی وت: گوستان لیتیه قسه که ی من چند راست دهر چوو، که جه مهوریه تی مه هاباد دروست بوو (نهک رووځا) له پارلمانا قیرانندی وتی نه مه یه روژه که نه گهر نه و وخته نه م ناگره مان نه کوژانده او وه کو من ویستم نیسته نه م ناگره له تارانه وه نه پوژیش ت تا بحر ی سپی تا نه سکه نده روونه، نه مه یه خه تهره که ی نیمه لیتی نه ترستین! وه نه وه یه نه و خه تهری که نه وان وایان لیکرد که مه لا مسته فا به شیوعی دابنن، که چوه سو قیت به جاسوسی ټینگلیز داندر! نینجا نه م کاغه زانه نه مه کاغه زی درو یه، چونکا نه گهر مه لا مسته فا نه م کاغه زی له به ینا بایه و قازی محمده نه م کاغه زی بو مه لا مسته فا نووسی بایه نه بوو له خوی بو، نه گهر چی سهره که ی شکاوه فقهت خو ته سلیم نه بووه، هاتوه بو لای نه و یارمه تی شو پشه که ی نه و بدا، له بهر نه وه شته که هین نییه وه کوماری مه هاباد له پیشا مه لا مسته فای وهر نه گرت و زور خراب معامله ی له گه لا کرد!

عہلی: له سهر په یمانی سنی سنور بیرو رای جیاواز هدی، نی وایه ده لنی هه مزه عه بدولا چوه و نی وایه ده لنی شیخ عوبیدیلای زینوی و... رای نیوه چی؟
ماموستا: هیچ یه کیتک له م ټینسانانه له تاریخی کسور دایه تی دوا ی نه و سهرانه ی که بوون دوا ی نه وه دهر ټکیان نییه! ناو ټکیان نییه! نه مه په یمانی سنی سنوری چی دروست نه کهن؟! نه م ټینسانانه ی دهوری رابه ټکیان نییه یه عنی دهوری نه وه یان نییه ریگا ناسان کهن بو خه لک بیت و بچیت له لایانه وه، نه ی نه مانه په یمانی سنی سنوری چی دروست نه کهن!؟

عہلی: یانی نیوه برو اتان به په یمانی سنی سنور نییه؟

ماموستا: نه من بروام به گه لیک شت نییه! بروام له خو موه نییه، نیمه له

مەوزووعە کە دەرنەچین فەقەت دیسانەو کە بۆ حیسابی کوردایەتیکەمان شتێکی ھەیە،
 مەن خۆم رەفیعەم نەگرت، خەلکم نەگرت، دۆستم نەدۆزێو رابواردنی ئیتەتییادی بکەم بۆ
 ئەوێ خۆم دوور خەمەو لە وێ کە لە مراقبە و شت رزگاریم، لە گەڵ خەلک چووم بۆ
 پیرە مەگرون بۆ سەیران، چەند بێمالە یە کەمان لە گەڵە، ژن و مەل و مەل و ھەموو بە
 یە کەو چوون، ھاتوو مەتەو ئەمنی عێراقی ئەلێ تەیارە سۆفییەتی خەلقی ھێناو لە
 پیرە مەگرون بۆ یەکێک بۆ یەکێک بۆ یەکێک، ئەمە لە ھینا ھەید! بابە ئەمە بۆ سیاحت
 چوومە وێ! باشە مەن چیم؟! چم کردووە؟! چم لە دەس دێ؟! چیم پێ نەکرێ؟! خۆ پیاو نابێ
 حیسابە کە یان، غرورە کە یان ئەو ئەمداتی قەبولی کەم بۆ خۆم! نایا سۆفییەت ئەم خەتەرە
 گەورە یە بۆ ئەکا؟! ھەزار رێی کە ھەبە نەگەر بێھەوێ ئیتسال بە یەکی وەک مەتەو بکا!
 بۆ ئەمە دروست نەکرێ؟! ئەمە ھەر بۆ ئەو دروست نەکرێ بۆتەوێ کوردایەتی
 شیوعیەتی تێ باوین!

مەلا مستەفا لەو وەختە کە لە بەرگی گۆڤاری تایمی ئەمریکا یا (رەنگە ھەمان بێ)
 نووسراو Red Mullah (مەلای سور - دانەر) بە یاختیکی سوری بە چە کوش و
 داسەو لە پشتهو کراو (لە بەرگە کە یا)، Red Mullah لەو وەختە یا شاگرد
 قەساب بوو لە ئالماناتا و ئەو ناو!

لەو وەختە یا کە نوری سەعید بۆ پەیمانی بەغا بۆ ئیمزا کردنی بە عەبدولناسری
 ئەوت: مەلا مستەفا بارزانی، جینێرال بارزانی بە ١٢ فرقە عەسکەری سۆفییەتی و ٦
 فرقە کوردی سۆفییەتی و ٦ فرقە کوردی عێراق ئامادەن بە ھەموو چەکتیکەو پەلاماری
 عێراق بەن! مەن مەجبورم دوو ھاو دەردم ھەبە لە گەلیان رێک کەوم، ھاو دۆمێن، تۆ
 ئەتوانی رێک نەکەوی فەقەت زیددی مەبە! ئەو وەختە مەلا مستەفا دەربەدەر کەس
 نەبێتە زانی کێیە! ئەم تۆ ھەمەتە و یستراو ھین بێ، خۆشمان بە داخو ھەنێ جار
 یارمە تیمان ئەدا، یانی شاھە تیمان بۆ ئەدا، بە تەسەر و فاتی خۆمانو ھەنێ یانی لە بەر ئەو
 بیکرێ! باشە پەیمانی سێ سنور چی لێھاتە پێشێ؟! ئەنە بوو ئەو سێ کەسە یەکیان بێتە
 پێشێ بێت بابە مەن ساحتیبی ئەمەم، حیسیتبیکم بۆ بکەن، ئەو سەرورانە بوون، ئەو
 ھەموو ھینە، ئەو لەو ساو لە ٦١ وە تا ئیتسا بەردەوامە لە عێراقا ئەو لە کوێ بوون

نهمانه؟! نهی له ۵۸ وه تا نهو زیندوو بوونه وه، نهو هینه، نه نه بوو نه مانه بینه پیتشه وه له موزاهیریکا نیشتراک بکه، نیمه پیره میردی ۷۰ سالیمان ههیه له موزاهیره دا! عهلی: نهوهی که نه لێن به هۆی راهه رینی بارزان بوو که هیوا وای لیهات تیکه بجی، راتان چی؟

ماموستا: خۆی هیوا له بهر نهوه تیکچوو نه پهیره و پرۆگرامیکی هه بوو و ده ریش کهوت به بێ نه مری ئینگلیس ناجولیته وه وه کوردیش به نه مری ئینگلیس بجولیته وه وه کو تا نهو وهخته جولابۆوه و ههچی دهس نه کهوتبوو وه له مهو پاشیش ههچی دهس ناکهوی. له بهر نهوه نهوانی چه پره و کۆمۆنیست بوون هه مهو نهوانه که کرابو نهوه له هیوا وه هیوا سیاسه تیکی فاشیستی هه بوو، یانی رهوتی شته که ی هه بوو، من خۆم زابیتی نیحتیات بووم له ۴۱-۴۲، سهورهی رهشی عالی و نهوانه بوو مر زابیتی نیحتیات بووم نه موسست بهم هین بکه، براده ریکمان هه بوو نهوه دیسان ناو نه هات یه که تیکه له زابیته کانی هیوا لهو که سانهی که یاغی بیون و نهویش وازی لیهاتنا عارفه سوری ناو بوو، نامر ئینزیاتی که رکوک بوو، جا من به هۆی نهوه وه کرام به یارمه تی ده ری نهو به نهوهی نه چم به شه ر، رۆژتیک چووم به نادای عه سه که ری له که رکوکا، نادای عه سه که ری بێ، ئی حکومه تی عیراق بێ، به لێ با ئینگلیس ده سه هه بی له کاروبارا، له پر یه که تیک ده رکه وت، نیمه دانیشتبوین له ولا و نهولا... وه که کۆمه لیک دانیشتبوین له چیمه نه که ی نادیکه یا، هه مهو راهه رین و ده ستیان به رز کرده و (وه که دهس هه لپه رین به هیتله ر) وتیان "به ی سهرۆکی بالا" به خوا من و کوپتیک له که له بوو دوکتۆر عه بدوله رحمانی ناوه نیسته ش ماوه، نهویش نه ندام نه بوو نه شی نه زان مه سه له چیه چونکه کوتوپر بوو، نهو رهنگ بوو هه لسته ی و ره فیک حیل می هین نه نه کرد نه یه نه ناسی بهس من هه ل نه ستام چون نهو سهرۆکی بالای من نییه و نه مهش سه لامی که فاشیستی، "به ی سهرۆکی بالا" ش "هایل هیتله ر" وایه؟! یانی خۆی هه چ نیشه کانه له وه ناچی، قورئان و ره سمه که ی نهو و ده مانچه یه کیش شعاریکی پیتشه که وتنه خوازان نییه! یه عنی شۆشه که ی هین فکری بوو، زۆر خهلق نه هاتن گله بیان نه کرد له رتبا زه هیوا، له بهر نهوه نه گه ر هیوا تیک نه چووبایه یارمه تی بارزانی نه نه دا، هیوا له به

تېكچۈنەكەي يارمەتى بارزانی دا يەنى نەك ھىوا لەبەر ئەمە تېكچۈوا! يەنى نەك ھىوا يارمەتى دا و تېكچۈو، ھىوا تېك نەچۈبايە يارمەتى نەنەدا، تېكچۈنەكە وای کرد ئەو بەشە سەرکەون و دەسەلاتدار بن کە کوردایەتیان ئەکرد، جا کوردایەتى بەم چەشنەي خۆيان کە ئەيان کرد، کۆمۆنیستیش نەبوون ئەمانە، زۆریەیان ئەم ناوانە بوون کە باسەم کردن، زابیت و ھین و... ئەمانە يارمەتیان دا وە ئەم زابیتانەي کە نیشیان کرد و لەوتیوہ لە گەل بارزانیکان چوون و لەوتیشەوہ لە گەل بارزانیکان نەچوون بۆ روس و ھاتنەوہ بۆ لای ئیمە و ھاتنەوہ ئیعدام کران.

جا ئەمەي ئەم لا بەوہ ناپەتتەوہ، باسەکەمان زەبییحی بوو، بیتیئەوہ سەر باسی زەبییحی.

عەلی: ئێوہ چۆن گۆزانی کۆمەلەي ژ.ک بە حیزبی دیمۆکراتان دەدیت؟
مامۆستا: ئیمە زۆر ناگادار نەبووین کە چ گۆزانکاریکی گەورەي تیتدا قەوماوہ، ھەتا ناگادار بووین کە حیزبی دیمۆکرات دروست کراوہ و ئەوان وتیان لە سەر بناغەي ژ. ک دروست کراوہ لە ناخریا دەرکەوت بەرە بەرە لە رۆژنامە و لە کاغەز و لە ھین کە حیزبیکی وەکوئەوہي کە مەلا مستەفا ئەبەوہي لە عێراق داينی، پارچە کاغەزێکی ئەمەندە، نووسراوہ کە ئەمە پرۆگرامەکەيەتي و بۆ کوردایەتي ھەول ئەدا و ...
عەلی: ئایا ئێوہ برواتان بەو نامەيە ھەيە کە گۆيا کۆمەلەي ژ. ک بۆ بارزانی نووسیوہ؟

مامۆستا: رەنگە! چۆن ئەو وەختە لڤەکەي ئیمە دروست نەببوو، لەو وەختا ھەولیتیکیان دا ھەتا برادەرتیکیان نارد، لە کەرکووک وتیان ئەمە نۆتینەري ژ. ک، ھەمەدەمیني شەرەفي، ئەمە لە کەرکووک بوو لەو وەختەيا کە ھىوا دوو کەرت ببو، جا رەنگە لە رتي ئەو زابیتانەوہ کە ئیتسالیان بوو بە مەلا مستەفاوہ ئەو کاغەزەيان بۆ مەلا مستەفا ناردی.

عەلی: ئایا ئێوہ سەردانی مەھابادتان کرد؟
مامۆستا: نا! من خۆم نەچووم بۆ مەھاباد چونکە نەمەتوانی بچولیمەوہ!
عەلی: ئەدی کیتان دەنارد بۆ مەھاباد؟

مامقستا: ندو هیڼه مان لهوئې بوو تا ناخر، نیسماعیل شاهه یس نه مایه وه لهوئې بهس عوسمان دانیش مایه وه تا ناخر لهوئې، تا روخانی هین، کوړی لای مهی لټی بوو دیسان، خه لټی خوتنده وار نکه هدر زابیت، سه عید ناکام له پاشان یهک دوانټکی که ش.

عهلی: له سدر میر حاج، نایا میر حاج وهک نوټنهری هیوا هاتووه بۆ مه هاباد؟
 ماموستا: نا! میر حاج نوټنهری هیوا نه بوو، نه وه له پاش تیکچونه که ی هیوا،
 دوو پارچه بوونه که ی هیوا هات وه نه وه نهو پرۆگرامه ی نهو دای به وان، لیژنه یهک دانرا
 له لایهن نهو که سهانه وه که هیوا یان تیک دابوو، بلتین سهروکی بالا ره فیک حیلیمیان
 لابردوو، خو یان ویستیان پارتیکی تازه دروست کرئ جا یان به ناوی هیوا یان ناویکی
 که وه بهی، پرۆگرامیکی ریک و پیکی بۆ دانرئ، لیژنه یهکیان بۆ دانا، من یه کتیک بوم له
 نهندامانی نهو لیژنه یه که نهندامی وانیش نه بووم (نهندامی هیوا) فهقهت وه کوو
 یه کتیک سه ریه خو که ناماده بووم له هینه تازه که یان داخل بم وه میر حاج و مستهفا
 خوشناو و چند که سیکیکی کهش لهو براده رانه نهندام بوون لهو لیژنه یه، که نیمه له مالی
 نهو کووه که وتم حامید فهرج معاونی مودیری پۆلیسی کهرکووک بوو له مالی نهوانا
 نهو هینه کرا وه نهو هینی ریکخستن و نیزام و شته ی که داماننا نهوه بوو که بردیان بۆ
 مه هاباد وه نهوهش ههر پاشماوه ی نهو په یوهندییه بوو که نهمین رهواندزی منی بۆ بانگ
 کردبوو که بچم له ٤٢ ریکی خهین له رهواندز.

نه میر حاج و نه مستهفا خوشناو لایه‌نگری ره‌فیق حیلمی نه‌بوون حه‌تا لایه‌نگری
دروست کردنی پارتی نه‌بوون. میر حاج لایه‌نی کوردایه‌تیک‌ی بی به‌سته‌وه‌ی گرتبوو.

عهلی: مامۆستا با بێینه سەر ئهوه ئهوهل جار زههییحیتان چۆن دیت؟
 مامۆستا: وهلا ئهوهل جار له سهلهیانی دیم، له مالی خۆمان، دانیشترین قسهمان کرد من وام نهزانی نهویش وهکوو برادهههکانی تر نهیههوی یارمهتی بدری بچیتته دهه، وتی نا من نهمههوی له گهل ئیوه نیش بکهه، چ نیشیتکه پێ نهسپێرن نامادهه بیهکهه! حهتا خۆ ههزاریش که هات ههه بهه حیسابه هاتبوو، ئیمه دوکاغان بۆ دانا، هینمان کرد له پاشان بۆ سیلهکهی، ئیمه یهعنی یهکهجار شتێکی هینمان بۆ کرد، نهمن له گهل تهقدیرما بۆ نهو خزمهتانهی بۆزمانی کوردی کردی بهلام وهکوو شهخسیکه وهفای نههه،

خوشکم ناوی نووسرابوو له لیسته چونکا نهو کهسهی که سیلی بوو نهبوو بنیتردری بوو لوښان، ناوی خوشکم نووسرابوو یهعنی به موناسبهتی یارمهتی نالی حهیدره سولهیمانوه که وهزیر بوو لهو وهخته ناوی نهومان گۆزی ناوی همژارمان تیختست، هینی عیراقیمان بو دروست کرد، له هوتیلکیکمان دانابوو هوتیل فاروق، هموو جارئ که نهیوست بیسته خوارهوه کاک عومهر (عومهر دهبايه) خوا عافوی کا به کۆلی خۆی نهیهیتنا خوارهوه وه زۆر جار نهپشایهوه به سهر کاک عومهر! بهو حاله ناردمان بو هین که هاتیشهوه مهکتهبمان بو دانا و خانهی دانا و نازانم چی دانا ... یهعنی خزمهتیکي زۆرمان کرد که چی نهو لای مهلا مستهفای گرت!

عدلی: زهیبیچی له چ سالتیک وهک پارتی له گهل ئیوه نیشی کرد؟

ماموستا: وهک له بیرم بئ ئیمه له ٤٧وه چوینه پارتیوه (لقهکهمان) چونکا له کۆبونوهی یهکهمی پارتیا من هینامن بردمن بو بهغا دامن، همزه عهبدولا و نوینهکهی شیخ لهتيف و نهوانم برد و به قاچاغ هینامنهوه ... له دانیشتنهکه منیان قهبول نهکرد و برادهران وتیان تويا نهبت داخل بی یان پرۆی. همزه وتی فقهیره بابيه نهمه وهک چاودیر هاتوه، سهر نهکا بزانی چ نهکهین و چ ناکهین، خوشهت نیسه، میوانه! من وتم بابيه ئیمه له ژ.ک داین، له دیمۆکرات داین تا له مهرکهزهوه خهبرمان بو نهیه، ئیجازهمان بو نهیه که نهوانین بچین لهو حیزبهوه، ناچین لهو حیزبهوه و سهر به حیزبی خۆمانین، له بهر نهوه من هاتمه دهروه. له پاش سالتیک نهوه بوو جهمهسوریتهی مههاباد رووخا یهعنی دوو رتمان له پیش بوو یان بچینه حیزبی شیوعیوه یان بچینه پارتی. ئیتر بهریار وادرا که بچینه پارتی، که چوینه پارتی ئیتر من بووم به لیبرسراوی لقی سلهیمانی. نهوه بوو گیرام له ٤٩دا تا نهو وهخته هیچ هینیکمان نهبوو له گهل زهیبیچی. له ٥١ دهرحووم له حهپسخانه، لهوتیه به هۆی بهربوونی منا کۆبونوهوتیکمان کرد به قاچاغ دیسان، نهو کۆبونوهیهی که کردمان له مالی عدلی حهمدی لهوئ من به سکریتیری پارتی ههلبژاردام. له دواي نهوهی که ئیمه له هینهوه له گهل همزه عهبدولا بوو به خلاقمان و زهیبیچی چووبوو سوریا و له ٥٨ که هاتهوه له مالی ئیمه له کۆنگرهی چواری پارتی دهركهوت. له پیشا تهبعنه من نهمناسی و پهيوهندیمان ههبوو، لهوتیه

زه بیجی هەر مایه وه له گەل ئیمه و به دلسۆزی نیشی نەکرد. سەردەمێک چالاکیه کانی (دوای شۆرش) زۆر دیارتر بوو له وهی پیتشوی، له نه وه له وه ئیمه نیشی حیسایمان دایه دهست، وه کوو کابرایه کی ئه مین جیتی باوه و نه ختییک دهس قوچاو بوو، دهسی به ره لا نه بوو له بهر نه وه من زۆرتر نه وم هین کرد که نه و به کین به مهسئولی مالییهی حیزمان وه نه و مهسئولیکی زۆر باش بوو، ئیداره ی نیش و کاری پاره و هینی بۆ نه کردین زۆر چاک وه له شۆرشیشا خۆی ده ورکیکی زۆر باشی بوو، مهسئولی کهرکووک بوو موده یه کی زۆر، چالاکیکی یه کجار باش و ریک و پیتیکی بوو له کهرکووکا، شتی خه یالی نه کرد له کهرکووک وه، له به ینی ۱۴ ههزار دیناره وه تا ۱۷ و ۱۸ ههزار دینارمان مانگانه له شاری کهرکووک وه بۆ ده هات، ۱۷ و ۱۸ ههزار دیناری نه و زه مانه یارمه تی و نه ندا میتی له شاری کهرکووک وه بۆ ده هات! وه نه مه هه موو له رتی زه بیجی یه وه نه هات وه نه و پاره یه ی زه بیجی یه وه نه هات بایه پیاو نه که وه تر سه وه لیتی! نه که رچی پیاو به ویتژدانه وه بیلتی نینسانی درۆ و ناراست و پاره خۆر به تایبەت پاره ی کورد نه و کات یه کجار یه کجار زۆر که م بوو، له بهر نه وه خه لکه که زۆر دلسۆز و پاک و هین بوون، زه بیجی یه کیکی بوو له هه ره چاک و پاکه کان. له پاشانا بوو به مهسئولی به غا هه تا ئیمه له شۆرشا بووین نه و مهسئولی به غا بوو.

عه لی: چۆن نه یوانی له به غدا بی؟

ما مۆستا: زۆر چاک! چالاکی ده کرد، به نه هینی بوو، ئیتسالیکی زۆری ده کرد له گەل زابته کانا وه براده ران و نه و زابته نه ی که نه هاتن به هۆی نه وه وه نه هاتنه ناو شۆرشه وه وه کوو به کر عه بدولکه ریم و نه وان، سه ید عه بدولعه زیز و نه وان به هۆی نه وه وه په یه ون دیان له گه لا نه کردن. یه عنی نه و مهسئولی لق ی حیزب بوو، له گەل سالح یوسفی و نه وان له به غا بوو خه ریکی نه وه بوو هه تا شیتسوسیتش له وێ ما بۆ وه، هەر مهسئول بوو وه یه کیکی له وانه ی که کردی پاره ی هین بوو، نه و بوو به سه به بی نه وه که حه بیب که ریمان لی دوور که ویته وه که شتیکی باشیشی کرد! حه بیب که ریم سه فه ری کرد هاتبوو بۆ نه وێ به نیشیکی مه لا مسته فا بۆ ریک خسته نه وه ی ئیمه گویا، خۆمان لیتژنه یه ک

دینار شتیکی وا، منیش کاغہ زم دایہ کہ زہبیچی ۱۶۰ دینارہ کی بداتہ وه. زہبیچی حیسابی له گهل کردبوو هر ۶۱ دیناری دابؤوه سده ده کی تری نه دابؤوه، وهلا مهلا مستهفا نه وهی بیستبوو، ۱۰۰ دیناری بؤ ناردبؤوه بؤ حه بیب! به وه حه بیبی کړی، نیتړ لهو رؤوه حه بیب هاتوو له باتی نه وه هین بئ بوو به سکر تیری حیزبی! له گهل نه وه یا به پتی نیزامی نیمه حه قی نه بوو بئ به سکر تیری حیزب، حه بیب نه یشه توانی بئ به عوزوی مه کته بی سیاسی و کؤمیتہی ناوہندی چون بهرانه تی نووسیوو کاتی خؤی!

عہلی: دیاره دژایه تی له ناو نیوه و مهلا مستهفا به گشتی هه بوو، نایا هیچ دژایه تیکی تاییه تی بهینی زہبیچی و مهلا مستهفا هه بوو؟

ما موستا: نا! هیچ نه بوو، تنیا نه وه بوو که مهلا مستهفا هه موو که سیتیکی چالاک و هینی به جاسوس نه زانی، زہبیچی که له بهغا بوو نیمه من و عومهر و عہلی و نه وان، من ناخر که سیان بووم که چوین له لای مهلا مستهفا دس به سهر بووین. زہبیچی کاغہ زی بؤ نووسیم له بهغا وه وتی به مهلا مستهفا بلتی، تکام بؤ بکه له لای مهلا مستهفا که قه بولم کا، منیش دیم وه کوو نیوه نیشم پئ نه کا نهی کهم، دس به سهرم دس به سهر نم، بیت له لای نیمه، نهو جیگایه دی مهلا مستهفا ی لیتی. له هفتاکان که نه من چوومه وه لای مهلا مستهفا و برایه وه و نیتړ دهوری نیمه حیسابی نه ما.

زہبیچی مجه له یه کی له بهغا دهر نه کرد "باهؤز" په یوه ندی له گهل نیمه هه بوو، نیمه له تاران بووین، کاغہ زمان بؤ نه نووسی وه نه من که هاتمه وه بهو حیسابه هاتمه وه که له گهل مهلا مستهفا یه که هوبین وه سهره بکه ینه وه وه نیران رازی بوو به وه، له بهر نه وه هاتینه وه وه زہبیچی ناگاداری نه وانه بوو هه مووی، هتا مه قاله یه که نو سرا له "باهؤز" دابوو، له سهر نه وهی که بهر یه کی کوردستانی دروست که ین به سهر کردایه تی مهلا مستهفا وه که هاتینه وه زہبیحیش خؤی لهو ره نیه دابوو که نه وه بکه ین شتیکی باش نه بیت. نیتړ مهلا مستهفا له وه ری نه که موت و نهی کرد.

عہلی: "باهؤز" زہبیچی به تنیا دهری نه کرد؟

ما موستا: له گهل برادران له بهغا، برادره ی باشمان هه بوو نیشیان نه کرد له

زه‌بییحی ههر مایه‌وه له گهل ئیمه و به دلسۆزی نیشی نه‌کرد. سه‌رده‌میتک چالاکیه‌کانی (دوای شۆرش) زۆر دیارتر بوو له‌وه‌ی پیتشوی، له‌ئه‌وه‌ئه‌وه‌ ئیمه‌ نیشی حیسانمان دایه‌ ده‌ست، وه‌کسو کابرایه‌کی ئهمین جیتی باوه‌ر و نه‌ختیک ده‌س قوچاو بوو، ده‌سی به‌ره‌لا نه‌بوو له‌ به‌ر ئه‌وه‌ من زۆرتر ئه‌وم هین کرد که ئه‌و به‌که‌ین به‌ مه‌سئولی مالییه‌ی حیزمان وه‌ ئه‌و مه‌سئولیتکی زۆر باش بوو، ئیذاره‌ی نیش و کاری پاره‌ و هینی بۆ نه‌کردین زۆر چاک وه‌ له‌ شۆرشیشا خۆی ده‌وریکی زۆر باشی بوو، مه‌سئولی که‌رکووک بوو موده‌یه‌کی زۆر، چالاکیتکی یه‌کجار باش و ریک و پتکی بوو له‌ که‌رکووکا، شتی خه‌یالی نه‌کرد له‌ که‌رکووکه‌وه، له‌ به‌ینی ۱۴ هه‌زار دیناره‌وه‌ تا ۱۷ و ۱۸ هه‌زار دینارمان مانگانه‌ له‌ شاری که‌رکووکه‌وه‌ بۆ ده‌هات، ۱۷ و ۱۸ هه‌زار دیناری ئه‌و زه‌مانه‌ یارمه‌تی و نه‌ندامیتتی له‌ شاری که‌رکووکه‌وه‌ بۆ ده‌هات! وه‌ ئه‌مه‌ هه‌موو له‌ رتی زه‌بییحی یه‌وه‌ نه‌هات وه‌ ئه‌و پاره‌یه‌ی له‌ رتی زه‌بییحی یه‌وه‌ نه‌هاتبایه‌ پیاو ئه‌که‌وته‌ ترسه‌وه‌ لیتی! ئه‌که‌رچی پیاو به‌ وێژدانه‌وه‌ بیلتی ئینسانی درۆ و ناراست و پاره‌خۆر به‌ تایبه‌ت پاره‌ی کورد ئه‌و کات یه‌کجار یه‌کجار زۆر که‌م بوو، له‌به‌ر ئه‌وه‌ خه‌لکه‌که‌ زۆر دلسۆز و پاک و هین بوون، زه‌بییحی یه‌کیتک بوو له‌ هه‌ره‌ چاک و پاکه‌کان. له‌ پاشانا بوو به‌ مه‌سئولی به‌غا هه‌تا ئیمه‌ له‌ شۆرشا بووین ئه‌و مه‌سئولی به‌غا بوو.

عه‌لی: چۆن ئه‌یتوانی له‌ به‌غدا بێ؟

ها‌مۆستا: زۆر چاک! چالاکێ ده‌کرد، به‌ نه‌هتینی بوو، ئیتسالیکی زۆری ده‌کرد له‌ گهل زابته‌کانا وه‌ براده‌ران و ئه‌و زابته‌نێ که‌ نه‌هاتن به‌ هۆی ئه‌وه‌وه‌ نه‌هاتنه‌ ناو شۆرشه‌وه‌ وه‌کسو به‌که‌ر عه‌بدولکه‌ریم و ئه‌وان، سه‌ید عه‌بدولعه‌زیز و ئه‌وان به‌ هۆی ئه‌وه‌وه‌ په‌یوه‌ندیان له‌ گه‌لا نه‌کردن. یه‌عنی ئه‌و مه‌سئولی لق‌ی حیزب بوو، له‌ گهل سالح یوسفی و ئه‌وان له‌ به‌غا بوو خه‌ریکی ئه‌وه‌ بوو هه‌تا شیتسوسیتش له‌وێ ما‌بۆه، هه‌ر مه‌سئول بوو وه‌ یه‌کیتک له‌ وانه‌ی که‌ کردی پاره‌ی هین بوو، ئه‌و بوو به‌ سه‌به‌بی ئه‌وه‌ که‌ حه‌بییب که‌ریمان لێ دوور که‌وتیه‌وه‌ که‌ شتیکی باشیشی کرد! حه‌بییب که‌ریم سه‌فه‌ری کرد هاتبوو بۆ ئه‌وێ به‌ نیشیتکی مه‌لا مسته‌فا بۆ ریک‌خسته‌نه‌وه‌ی ئیمه‌ گۆیا، خۆمان لێژنه‌یه‌ک دانیتین، ئه‌و یه‌کیتک بوو له‌ وانه‌، له‌و لێژنه‌یه‌ گۆیا پاره‌ی سه‌رف کردبوو نیزیکی ۱۶۰

دینار شتیکی وا، منیش کاغهزم دایه که زه بیچی ۱۶۰ دیناره که ی بداته وه. زه بیچی حیسابی له گهل کردبو هه ۶۱ دیناری دابژه سه ده که ی تری نه دابژه، وهلا مهلا مستهفا نه وهی بیستبو، ۱۰۰ دیناری بۆ ناردبژه بۆ حه بیب! به وه حه بیبی کړی، نیتر له و رژه وه حه بیب هاتو له باتی نه وه هین بۆ بو به سکر تیری حیزی! له گهل نه وه یا به پتی نیزامی نئمه حه قی نه بوو پتی به سکر تیری حیزب، حه بیب نه ینه توانی بی به عوزوی مه کته بی سیاسی و کۆمیتهی ناوه ندی چون به رانه تی نووسیوو کاتی خۆی!

عهلی: دیاره دژایه تی له ناو ئیوه و مهلا مستهفا به گشتی هه بوو، ئایا هیچ دژایه تیکی تاییه تی به ینی زه بیچی و مهلا مستهفا هه بوو؟

مامۆستا: نا! هیچ نه بوو، ته نیا نه وه بو که مهلا مستهفا هه موو که سیتیکی چالاک و هینی به جاسوس نه زانی، زه بیچی که له به غا بوو نئمه من و عومهر و عهلی و نه وان، من ناخر که سیان بووم که چوین له لای مهلا مستهفا دهس به سه ر بوین. زه بیچی کاغه زی بۆ نووسیم له به غا وه وتی به مهلا مستهفا بلتی، تکام بۆ بکه له لای مهلا مستهفا که قه بولم کا، منیش دیم وه کوو ئیوه نیشم پتی نه کا نه ی کهم، دهس به سه رم دهس به سه ر نهم، بئته لای نئمه، نه و جیگایه ی مهلا مستهفا ی لئیه. له حه فتاکان که نه من چوومه وه لای مهلا مستهفا و پرایه وه و نیتر ده وری نئمه حیسابی نه ما.

زه بیچی مچه له یه کی له به غا دهر نه کرد "باهۆز" په یوه ندی له گهل نئمه هه بوو، نئمه له تاران بوین، کاغه زمان بۆ نه نووسی وه نه من که هاتمه وه به و حیسابه هاتمه وه که له گهل مهلا مستهفا یه که کهوین وه سه وره بکه ینه وه وه ئیتران رازی بوو به وه، له به ر نه وه هاتینه وه وه زه بیچی ناگاداری نه وانه بوو هه مووی، حه تا مه قاله یه که نووسرا له "باهۆز" دابوو، له سه ر نه وهی که به ره یه کی کوردستانی دروست که ین به سه ر کردایه تی مهلا مستهفا وه که هاتینه وه زه بیحیش خۆی له و ره ئیه دابوو که نه وه بکه ین شتیکی باش نه بیت. نیتر مهلا مستهفا له وه ری نه که وت و نه ی کرد.

عهلی: "باهۆز" زه بیچی به ته نیا ده ری نه کرد؟

مامۆستا: له گهل براده ران له به غا، براده ری باشمان هه بوو نیشیان نه کرد له به غا، فیداکاری باشیان نه کرد، نه و فه یلیه کان به تاییه تی هینیان نه کرد و یارمه تیان نه دا

و نهویش بهر توهی نه برد و خوئی ههزی له چاپ و تایپ و... نهوه زۆر نه کرد. نینجا له ۷۰ بوو له پاش نهوهی که ئیمه ریک کهوتینهوه نهویش گلهیی هه بوو له ژبانی خوئی له بهغا، ویستی بێ بۆ لای ئیمه که به مهلا مستهفام وت، وتی ئیبراهیم با نهیته، با له وێ بێ باشتره! مهلا مستهفا به جاسوسی نهزانی!

عهلی: به جاسوسی...

مامۆستا: ئێران! به جاسوسی ئێرانی نهزانی، له بهر نهوه نه پوت نهوهی هه مانه بهسه، تهبهعهن نهوهی هه یانبوو من بهوم! جا له بهر نهوه ئیسته من زیندووم و قسهت بۆ ده کهم، هونهری نهویه که مهلا مستهفا دوو سه ره منی به جاسوس نهزانی، به جاسوسی ئێرانی و به جاسوسی ئینگلیسی! وه زه بیحیشی به جاسوسی ئێران نهزانی!

عهلی: نهوه له که یهوه نهو فک ره پهیدا بوو له ناو مهلا مستهفادا؟

مامۆستا: هه ر زوو که هاتهوه و دیتی زه بیچی له گه ل ئیمه نیش نهکا و ئیمه له گه ل ئێران نه توانین نیش بکهین و چی بکهین و... حیسابه که ی لێ گۆرا و لیتی بوو به هین که هه موو جاسوسین! جا نهو ره ئیه سهیره ی هه بوو جاسوسی نه نه کوشت به نه مری ساحیه که ی نه بێ! مه سه له ن عوسمان هینیک هه بوو، کوردی عیراق بوو هه ولێری، خوشه ویستی بوو زۆر نازداری بوو، عوسمان... عوسمان... ناوه کهیم له بیر چۆتهوه، نه مه له حالێکا کوشتی که هه مایل خان ژنه که ی و نهو پیاوه نه گه ران به شاخه کانا له جێیه ک که قه سری بۆ دروست که ن، لهو وه خته یا کوشتی! که نه مری بۆ هات بیکوژی کوشتی! زاوای عه و نی یوسف بوو... عوسمان... عوسمان... مه شهوور بوو زۆر، ناویم بیر چوه ته وه... شه خسیه تیکی مه شهوور بوو له به غا دانه نیشته، جاسوسیکی مه شهوور، له ناخه ریا کرا به مو دیری مه ساریف، عه بدولکه ریم کردی به مو دیری مه ساریف، مه لا مسته فا خوئی به ده ستی خوئی کوشتی! جا له بهر نهوه زه بیچی به جاسوس نهزانی و قه بولی نه کرد که بێ وه نهوه زه ره ریکی زۆری له ویش دا و له زه بیحیش و له کور دیش چونکا زه بیچی بهات بایه وێ نه که وته نووسین و خوێندنه وه...

عهلی: باشه مامۆستا نایا رابسته یه ک له بهینی زه بیچی و ئێران هه بووه؟ وه نه گه ر هه بووه له چ راده یه کدا بووه؟ ئیسته نه فسه ریکی زه مانی شا که مه سئولی نیزامی

بوو لە بەغدا، زۆر شتی نووسیو و زۆر باسی زەبیحی و ئێو و رابستە ی ئێو و ئێران و... دەکا، ناوی عیسا پەرمانە، نازانم بیستووتە یان نا...

مامۆستا: عیسا پەرمان رەفیقمە ھەر رەفیقا! عیسا پەرمان لە ۱۹۴۷ و ۴۸ھ ئەمن دەناسی، ھاتبوو بۆی بە تاییبەتی ھاتبوو بۆ دیتی من لە کەرکووک لە پاش بەربوونم لە ھەپسخانە...

عەلی: چەند کتێبی نووسیو و باسی رابستە ی خۆی و ئێو و زەبیحی دەکا لە بەغدا و...

مامۆستا: کتێبەکانی ھەنێ ناراستی تیدا، ئەگەر سالی ۶۷ بێ من زەبیحیم نارد بۆ لای...

عەلی: دەتێ یەكەمجار من زەبیحیم لە سوریا دیو.

مامۆستا: درۆ ناکا! ھیچ! ئەوێ کە دیویتی، دیویتی! چونکا نالیم من لە کەرکووک لە ھەپسخانە تازە بەربووم مراقبەم لە سەر بوو، پۆلیسە کە لەوێ راوێستاو، ئەلێن کا برا یەک ھاتوو بۆ لات ئەبھووئ بێینی! نایانام و نازانم کتێب! ئەلێن وەلا ناوم عیسا پەرمانە و کوردیکی سەنیم و ناوی جەنابتم بیستوو و مەجەلە ی گەلاوێژم خۆتندوو تەو و ھاتوو بۆ تەقدیرتان! ئەو وەختە تەماشای ئەکەم لە پاش کۆمەڵیک سال ھاتوو تەو بە لاماندا ئەبھووئ بچێ بۆ لای مەلا مستەفا! کورە ئەو بۆ کتێ کا برا! (پێکەنین) پاشان کرا بە مەسئولی عێراق.

عەلی: ھەرچەند عیسا پەرمان باسی پەبوێندی خۆی وەک شەخس لە گەل زەبیحی دەکا، نایا ئێو کە نێزیکتر بوون و دەبوو بزانی زەبیحی ھیچ پەبوێندیکی راستەوخۆی لە گەل ئێران ھەبوو؟

مامۆستا: نا! ئەبەدا! ھیچ گومان نییە، شتی وا نەبوو، بەعەکسەو زەبیحی لە گەل بەختیار و مەختیار و ئەوانە عەلاقە ی ھەبوو کە کوشتیان، ھەتا ئەو دەعوەتێکی نیمە ی کرد من بینیم، زۆر دۆست بووین لە گەل بەختیار، ھینیکی نووسیوو، بەیانێکی نووسیو ھەقی ھوکی زاتی ئەداینی، خۆشی ددانی بەو دانەھیتنا کە خۆی کوردە!

عەلی: ئەو باشە مامۆستا ئەو کات کە ئێو لە تاران بوون، زەبیحی چۆن لە

عیراق مایه وه و ته نانت له کهرکوک بینویانه و هاتوچۆی کردوه؟

مامۆستا: ناخر نیشه کهی نيمه بوو به دوو کهرته وه، نهو که سهی نهیتوانی بلتی له گهڵ نهوان نیم هیچ توهه تیکی له سهر نه بوو (نهو که سهی بلتی له گهڵ نيمه نییه) فهقهت زه بیچی له پنه وه ههر له گهڵ نيمه بوو، نهو نیتسالی که پهرمان نه لتی له بهر نه وه بوه که نیتسالی به نيمه وه هه بی، چونکا نيمه که له نیران بین و زه بیچی له گهڵ نيمه بی چون نهتوانی نیتسالی به نيمه وه بی له ریه کی تره وه؟! مهجبوره له رتی هینه وه بی!

عهلی: نایا زه بیچی قهت به قاچاغ هاته وه نیرانی نهو سالانهی که نیه له نیران

بوون؟

مامۆستا: نا! نه به ده ن! خو ماله کهی نيمه وهک دایه ی ساواک و ابو له تاران، یانی ههر له چیشته که ره وه تا ئۆتۆمبیل چیکه هه موی ئی ساواک بوو! دائیم نه مانی له وئ بوو یا پهرمان له وئ بوو یا خه لقی تر له وئ بوون.

عهلی: یانی پیتان وایه له زه مانی کۆماره وه که زه بیچی له نیران هاتوه ته دهر نه چوه ته وه تا رووخانی شا؟

مامۆستا: نا! نه چوه ته وه، نه وه ی من ناگادار بم بهر نا که م شتیکی وا بوو بیت، چونکا هیچ عه بیکی تیدا نه بوو به لای نيمه وه که من خۆم له نیران بم وه به ره زامه ندی نیران هاته وه وه ههر به قهستی به به غاشدا هاتینه وه.

عهلی: دواي نه وه ی که هاتنه وه بیسترومه که زه بیچی بهو جه ماعه ته نیرانی راگه یشته که نیه له ده ور به ری سهید سایه ق و نهوانه تان دانا بوون...

مامۆستا: نيمه لیره هینتکی گه وره مان کرد، نيمه ته به من نهو دنیا به مان نه ده زانی، نيمه سیاسه تمان نه کرد، مه به دشمان هین نه کرد، دووی مهیده که و تبهوین، هه قمان نه بوو به سه ره وه، نيمه و تمان شه ری مه لا مسته فا شه رتکی بی جییه، ههر نه وه ندی نه که بین که خۆمان بهاری زین، به لام شتیکی دیکه هیه، نیران هیه، نیران دۆستمان نییه، نیران نيمه بۆیه به دۆست حیسانمان کردوه پتو سیستی یارمه تیمان بدا، نهو ده قه ی یارمه تیکه نه ما یان نهو ده قه ی زانی یارمه تیکه له بهر چی و بۆ چی بوو نه بی

پشتی تی بکه‌ی و وازی لی بیتی، توش وازی لی بیتی نه وه‌ک نه‌و وازت لی بیتی! له‌بهر نه‌وه داماننا له‌و کوردانه‌ی که له‌ نیرانه‌وه دین تازه و کۆن له‌ سه‌یدسایه‌ق بنکه‌یه‌کیان بۆ دابنیتین، ته‌درسیان پت بکه‌ین، هه‌رچی چه‌کیکی گه‌وره و چاک له‌ مه‌لا مسته‌فا ده‌ستمان نه‌که‌وئ، نه‌یگرین له‌ مه‌لا و بیته‌ین به‌ وانه، نه‌مه‌ یه‌کیکه‌ له‌و تۆمه‌تانه‌ی که حکومه‌تی به‌عس دایه‌ پال ئیمه‌ (به‌شی پارتی لای ئیمه‌) که ویستی له‌ ۶۹ له‌ گه‌ل مه‌لا مسته‌فا ریک که‌وئ، نه‌وه یه‌کیک بوو له‌ به‌لگه‌کانی وتی ئیوه له‌ گه‌ل مه‌لا مسته‌فا ریک! عه‌ینی ره‌ئیه‌که‌ی که‌ کابرای ئیرانی، جێنیراله‌که‌ پتی وتین ئیوه مونا‌مره‌تان کردووه‌ هاتوونه‌ ئیران! له‌ گه‌ل مه‌لا مسته‌فا ئیمه‌ شه‌رمان کردووه‌ له‌ ۶۴، دوومان که‌وتوو به‌ خۆی و له‌شکری عی‌راقه‌وه، چوینه‌ته‌ سنور و هاتوون به‌ خۆیان و دووستی عه‌سکه‌ری ئیرانه‌وه‌ وه‌لا ده‌وری ئیمه‌ بگرن! کوربه‌ بابه‌ ئیمه‌ برای ئیوه‌ین! ئیمه‌ دۆستین، ئیمه‌ واین... ئیمه‌ واین...! کابرای زابیت بردمی لاوه‌ وتی با به‌زین بۆ سه‌نه، چوینه‌ سه‌نه‌ قسه‌ی بۆ کردین وتی تو نه‌لتی چی؟! و تم ئیمه‌ نه‌لتین ئیمه‌ ئیرانین، شا فه‌رمووه‌تی ئیرانی له‌ هه‌ر ولایتیک بێ ئی ئیمه‌یه‌! ئیمه‌ براین وه‌ ئیمه‌ش کوردین، کوردیش ئیرانییه‌، فارسیش ئیرانییه‌، ئیمه‌ دوو میله‌ته‌ی ئیرانین و هیچ فه‌رقمان نییه‌ وه‌ ناریا مه‌ریش له‌بهر ناریا که‌یه‌ له‌بهر ئیرانیکه‌ نییه‌! وتی یانی چی؟! و تم یانی ئیمه‌ نه‌گه‌ر نه‌و حه‌قو‌قی له‌ عی‌راق بمان دریتن له‌ ئیرانیش بمان دریتن هیچ مانعمان نییه‌ بێن بێن به‌ پارچه‌یه‌ک له‌ ئیران به‌ شه‌رتیک کوردستانی ئیرانیش نه‌و حه‌قو‌قه‌ی بدریتن ته‌بعه‌ن! وتی ئیمه‌ نه‌و موسیبه‌ ته‌مان ناوئ! خیری خۆتان بۆ خۆتان و شه‌ری خۆتان بۆ خۆتان! وتی نه‌گه‌ر نه‌مه‌ بکه‌ین ئیمه‌، نه‌زانی چ نه‌بئ؟! کوردی تورکیا دیته‌ پیتشی، ژماره‌ی ئیوه‌ زیاده‌کا، نه‌و جه‌نجال و هه‌را و هوریا و شو‌رشگه‌تری و به‌لایه‌ی ئیوه‌ دیته‌ سه‌ر نیشه‌که‌، نه‌م شه‌یتانییه‌ی ئیوه‌شی دیته‌ سه‌را! و تم شه‌یتانی چی؟! وتی ئیوه‌ وه‌کوو نه‌وانی پیتشوو نالین، نه‌وانه‌ی پیتشوو نه‌یان وت شیعه‌ پیسه‌، خراپه‌، ئیران پیسه‌، فارس زۆر زالمه‌، میله‌له‌تیک پیسن، خراپن... ته‌بعه‌ن ئیمه‌ عه‌سکه‌ره‌کاغان پیمان نه‌وت بیکۆزه‌ نه‌ی کوشت! نیستا تو پتیم نه‌لتی برای منیتو، من ئیرانم خوش نه‌وئ، من شام خوش نه‌وئ، من چم خوش نه‌وئ و... من چۆن نه‌توانم به‌ عه‌سکه‌ره‌که‌ بلیتم تو بکۆژئ! وه‌لا تو ناکۆژئ،

تو نه بی به خه تهر له سهر من! نه بی به خه تهر کوردی تورکیاشم بو هین نه کدی، تورکیب نه کدی به دوژمن، تورکیاش نه که ویتته هاندانی نازه ری نه که رچی نازه ری ترسی تیا نییه لای من چونکا نازه ری نابن به تورک و خویان به هینتر نازانن، فقههت نه وهی ئیوه خه تهر یکی که وره به بو ئیمه له بهر نه وه کاکه... و تم شا که لیت پرسى له ئیمه رازی به یان رازی نییه؟ وتی قسه یه کت پی نه لیم شاه رازی بی رازی نه بی جهیش رازی نییه سوریا رازی نییه! وهلا من تینه که یستم نه وه ده قیه، به خه یالما هات که وایه شا جیا به و سوپاش جیا به! که ده که و تیش وایه! وتی نه مه وا نییه، نه بی چه که کانتان ته سلیم که نه گینا ئیوه بو به هاتوون نه م ناگره بیته ناو ئیمه، مه لا مسته فا له وئ شتیکی دهس نه که وئ ئیوه لیره شتیکتان دهس نه که وئ و ههردووک شته که نه بی به یهک، نه که نه وهی ئیوه ئیمه قه بول نه که نه نه وهی مه لا کردوویه تی نه بی و ده چنه وه بو نه ملا! وتی له بهر نه مه نه وه ناکه م! له بهر نه وه قه بولیان نه نه کرد ئیمه هین بین...

عه لی: ئیوه سالی حه فتا و نه وانه چورنه وه بو لای مه لا مسته فا و وهک شتیکی له وئ دهست به سهر بوون...

ماموستا: ئی ئیمه که له حه فتا هاتینه وه شه رته کدی مه لا مسته فا نه وه بوو که نه بی منیش که ناخر کهس بووم بچمه لای دانیشم! عه لی: که چووشی ئایا به حورمه ته وه بوو یان...؟

ماموستا: نا! نا! زۆر به حورمه ته وه بوو، ته ینا مه کهر ئیران له وه زیاتر حورمه تی گرتیم. له که ل منا بی حورمه ت نه بوو، نازانم له که ل خه لکی ترا چۆن بوو بیت، فقههت له نه وه له وه زۆر رقی لیم بوو.

عه لی: دوا به بیانی ۱۱ ی نازار هاته ده ره...

ماموستا: که به بیانی ۱۱ ی نازار ده رچوو من لیره بووم له له ندهن، نه خو ش بووم. له ۶۹ وه که ده سی پیکرد به بیانی ۱۱ نازار، نه وه ده خته نه وه مه سه له ی هینه مان زیندوو بووه، به عسیه کان له منیان پرسى پیتش نه وهی بیتم بو له ندهن که له ناخر مانگی ۶۹ و. هاتم، پیتش نه وهی که بیتم لییان پرسیم که ئیمه نه مان هه وئ له که ل مه لا مسته فا ریک کهوین، وه فدی ناشتی هاتبوو (ناشتی سو ئیه تی) میدالیای ناشتی بدا به عه بدلولوهاب

بەیاتی شاعیری عەرب وە ھەندیک نیش و کاری تر بکا، عەزیز شەریفیشیان لە گەڵ
 بوو، ئەمە ئەم جەماعەتە ھاتوون وە بە ئەمانیان وتوووە کە ئەوان نامادە بێن بە ناوێر بکەر
 لە بەینی مەلا مستەفا و بەعسا، ئەلەین چی ئێوە و رەئى ئێوە چییە؟ پێموت بە ئەحمەد
 ھەسەن البکر، و تەم رای من ئەو یە کە ئێوە چی ئەدەن بە کورد نالێم پێدەن بە ئێمە کە وا
 دۆستانین و بە ناوی ئێوە بووین بە جاش! بەلام خۆتان وەک حیزبى بەعس، حیزبى
 قەومین، براتان بەو ھەمە ئێمەش میللەتیکى پارچە پارچەین، وەکوو خۆتان لێ
 قەوماوین، ئەم ھەقە بە ھەقى میللەتێ کورد ئەزانن، چی بە ھەقى میللەتێ کورد ئەزانن
 لە عێراقا، خۆتان وەکوو ھینتیک بلێن ئیتەراف بەو ھەقە ئەکەین وە ئەمە بکەن بۆ
 خۆتان، نالێم بیکەن بە ھونەر بۆ ئێمە، لە پاشانا روو بکەنە مەلا مستەفا چی ئەوێ
 شەخسى بۆی بکەن، چونکا ئەگەر ئەو ھەقە بەدەى بە مەلا مستەفا دە ئەوەندە گەورەى
 ئەکەى وە جاشیکەى ۶۴ی ئەو ئەبێ بە قەھرمانى لای خەلک! لەبەر ئەوە بە لای منەو
 رێک ئەکەوى لە گەڵ مەلا مستەفا قەى ناکا فەقەت وا رێ کەو! ئەحمەد ھەسەن البکر
 جوابەکەى ئەوە بوو و تەى ئەگەر ئەمە بکەین و لە گەڵ مەلا مستەفاى ئەکەین، مەلا
 مستەفا تەسلیم نابێ، خۆش تەسلیم بێ ۵۰ کەس ۲۰ کەس بێتێتەو بەو شاخەو
 ولات ئەبێ پێى بێتێ ئەمنی تێدا نییە، کە ولاتیکیش ئەمنییەتێ تێدا نەبوو، ئاسایشى
 تێدا نەبوو پێى نالێن ولات! لەبەر ئەوە ئێمە ئەو یان ئەکەین! و تەم وەلا بە دەس من
 نییە، خۆ من دەولەت نیم، ئارەزووی خۆتانە، ئەگەر بیکەن وای بکەن چاکترە. من ھاتم
 بۆ دەرەو، ئێتر ئەو مفاووزاتە دوور و درێژە ئەوە بوو سەرى گەرتوو و لە ئاخیرا مەلا
 مستەفا داوای لە برادەرانى ئێمە کردبوو کە ھەولیکى زۆر ھەبوو، برادەرانى ھەموو
 لایەک، ھەولیان ئەدا کە رێکمان بخەن، ھەتا یەکیک لەوانە فاخرى خالۆزای خۆى بوو
 کە ھەولیکى زۆرى دا بۆ ئەو ی رێکمان خاتەو لە گەڵ مەلا مستەفا، ئاخى شەرتى مەلا
 مستەفا ئەوە بوو کە کەسمان نابێ لە دەرەو بێتێتەو، ئەبێ بێنەو بۆ لای ئەو، منیش
 ئاخى کەس بووم کە بێتەو، قەول وا بوو، ئەوە بوو کۆیو نەو رێکمان کرد لە بەغا و
 حیزبە کەمان گۆزى و ناومان کرد بە شۆرەگێرى کوردستان و منیش چووم بۆ ئەوێ.

عەلى: زەبیحى دواى ئەوە چۆن لە بەغا ئەماو و بە چ ناویک؟

مامۆستا: نه‌بی! چون حکومتی به‌غا و مه‌لا هینه‌که‌یان نه‌وه نه‌بوو که له سهر قسه و نه‌مری مه‌لا خه‌لق چه‌پس کرێ، به تاییه‌تی مه‌سه‌له‌ی کوردی ئێرانی و به‌عسیش حیسابیکی بۆ بکا، نه‌وه‌ش هات‌بوو پێشه‌وه، له‌به‌ر نه‌وه کوردیکی وه‌کوو زه‌بیحیان نه‌ویست که بی و بمینی، به تاییه‌تی دۆستایه‌تیکه‌ی له گه‌ل دوکتۆر مراد نه‌پیاراست! چونکه دوکتۆر مراد پیاوی هین بوو، یه‌عنی ئێرتباتی تونده‌ی بووله گه‌ل K.G.B نه‌وه مه‌علوم بوو وه ههر نه‌وه‌ش دای به کوشه‌ له سپانیا، عێراق کوشتی، بی گومان به‌عس کوشتی! که زه‌بیچی نه‌وه په‌یوه‌ندیی له گه‌ل نه‌وه‌بوو، ته‌بعه‌ن به‌عسێکانیش زیه‌کن له‌و شتانه، نه‌وه ناکه‌ن، زه‌بیچی چ زه‌ره‌ریکی هه‌یه بۆ نه‌وان هین بکا!! کوردایه‌تی خۆی بکا به شه‌رتیک کوردایه‌تی ئێرانی بکا!

نه‌وه بوو که له شاخ قه‌بول نه‌کرا، که له شاخ قه‌بول نه‌کرا ئیتر ده‌سه‌لات نییه، مه‌سه‌له‌ن یه‌کتیکی وه‌کوو مه‌لا ماتۆر قه‌بولی نه‌کرد بمینیته‌وه له پارتیا له گه‌لمانا بی بۆ چه‌هه‌نه‌میش! نه‌ی که ئیمه خۆمان ده‌ری که‌ین و ره‌فری که‌ین و حکومت له‌ولاوه بیکا به وه‌زیر چی سه‌گباب ساواری ناخو!! وه‌کوو کابرای کۆبی نه‌لتی، له‌باتی نه‌وه‌ی که نه‌من پیتی رازی نیم به نه‌سیری قه‌بولی که‌م، نه‌وه ئیکا به وه‌زیر، ئیکا! نه‌میش په‌نای نه‌دات و لیتی نه‌گه‌رێ بۆ خۆی بژی و سه‌ره‌ست و سه‌ره‌خۆ، کار و باریش نه‌توانی چی له ده‌ست دێ بیکا، بۆ نه‌یکا!!

عه‌لی: دوا‌ی ناشه‌تال زه‌بیچی له به‌غا گیرا، له سهر نه‌وه گیرانه نایا هیچ ناگادارن؟

مامۆستا: نه‌وه گیرانه زۆرتری له سهر نه‌وه بوو که له به‌یروت مام جه‌لالی دیوه. له پاشان نه‌وه بوو هات بۆ لای من لیتره (له‌نده‌ن) سالی ۷۹.

عه‌لی: که هات بۆ لای ئیوه نایا هات‌بووه بۆ ئێران یان هیشتا نه‌هات‌بووه؟

مامۆستا: نا! به‌روا ناکه‌م، که هات بۆ لای من هیشتا له ئێران سه‌وره ناوا نه‌بوو، له به‌غاوه یه‌که‌سهر هات بۆ لای من.

عه‌لی: بۆ چی هات‌بوو؟ نایا ههر بۆ سه‌ردان؟

مامۆستا: نا! زه‌بیچی وه‌کوو وتم وه‌قتی خۆی مه‌سئولی حیسابی ئیمه بوو،

زۆری پاره و شتمان لای نهو دائه‌نا، هه‌نتی له‌و پارانه زه‌بیحی لای براده‌رتکی خۆی داینا‌بوو، نه‌م براده‌ره پاره‌که‌ی سه‌رف کردبوو، به‌مه زه‌بیحی زۆر سه‌خله‌ت بوو، یه‌که‌جار زۆر، له‌وانه بوو خۆی به‌کوژێ! له‌م پاره‌یه‌ لام وایه هه‌روا ۱۵-۱۶ هه‌زار دیناریک بوو، ۵-۶ هه‌زاریکی ده‌س که‌وتبووه، نازانم چۆن، هینه‌که‌ی نازانم، له‌ سه‌ندوو‌قت، جانتایه‌که‌ دۆزب‌سوویه‌وه، نه‌مه‌ی په‌یدا کردبووه، به‌ حیسابی نه‌وه‌ی نوێنه‌ری پارتی من نه‌بم نه‌گه‌ر پارتیکی تازه‌ش دروست ب‌یتسه‌وه، نه‌م پاره‌یه‌ نی مه‌لا مسته‌فا نییه، نی نه‌و به‌شه‌ی نیسه‌یه، له‌به‌ر نه‌وه نه‌ویش ده‌قی به‌سه‌ره‌وه نییه، زه‌بیحی به‌ نی خۆی نازانێ و ده‌رامه‌ لای نه‌و، هه‌تاوتی ب‌یدا به‌ من! له‌ باب‌ه‌ت قاموس ماموسیشه‌وه نه‌ختیک قسه‌ به‌که‌ین چونکا فیکری قاموسه‌که‌شی من خسته‌مه سه‌رتوه، نه‌و وه‌خته که‌ له‌ به‌غا بووین، له‌ که‌ل حکومه‌تا رێک بووین سالی ۶۷-۶۸ نه‌و وه‌ختانه، من خۆم خه‌یالی قاموس دانانم له‌ که‌ل مه‌جله‌ی که‌لاوێژا هه‌بوو، له‌ مه‌جله‌ی که‌لاوێژا خه‌ریک بووین، ئه‌یعلامان بۆ ده‌کرد هه‌موو مانگیک، نه‌مان وت به‌ هه‌موو کوردیکی خوتنده‌وار نه‌م مانگه‌ نه‌و که‌لیمانه‌ی به‌ نه‌لف ده‌س پێ نه‌که‌ن چی لێ نه‌زانن بۆمان بنوسن و مانا‌که‌ی به‌ تورکی، به‌ فارسی، به‌ عه‌ره‌بی و... به‌ چی نه‌ینوسن ب‌ینوسن و... خه‌ریکی نه‌وه بووم و... نه‌کرا. له‌ ده‌پسه‌خانه براده‌رتکم فێری نه‌وه کرد قاموسی عه‌ره‌بی دروست کا، سێ چوار قاموسم بۆ هه‌ین کرد، نه‌و خه‌یالی قاموس دروست کردنم هه‌بوو، وتم زه‌بیحی با قاموسیک دروست که‌ین وتم واو...واو... قاموسیک هه‌بوو به‌ لام زۆر خۆشه‌ویست بوو که‌ نه‌وه‌ی دامه‌وه، یه‌کیان خوا عافوی کا نه‌یدامه‌وه، ماوه لای نه‌و، فه‌ره‌نسی و تورکی بوو، نه‌وه‌ی که‌ دایمه‌وه ناوی قاموسی لۆغه‌تی ناجی پێ نه‌لێن، قاموسیکی تورکی - تورکییه، فه‌قه‌ت تورکیکه‌ عوسمانلییه، که‌لیماتی عوسمانلی به‌کار هه‌تاوه، مه‌سه‌له‌ن چاکترین شت که‌ سه‌ره‌نجی راکسم نه‌وه بوو که‌ حه‌ول نه‌دا بۆ زۆری که‌لیمه‌کانی زه‌ربولمه‌سه‌لیک، شیع‌رتیک، شتیکی هه‌ین به‌لێ، بۆ نه‌وه‌ی چه‌شنی به‌کار هه‌تانه‌که‌ی هه‌چ نه‌بی به‌ نه‌وعیکی پێشان بدا، مه‌سه‌له‌ن یه‌کیک له‌وه‌ی که‌ بیرم بێ باسی شیخ ره‌زای تاله‌بانی نه‌کا، چۆن که‌لیمه‌ی "ناگه‌هان" به‌کار نه‌هه‌تێ، نه‌لێ مه‌عنا‌ی نه‌ویه و نه‌ویه و... وه‌کوو شیخ ره‌زا له‌م شیع‌رده‌ا وتویه‌تی: "ره‌زای تاله‌بانی بیر به‌لای ناگه‌هانی دی"

جا وتم نهم قاموسه كه نهبي وا بكهين و كهليمهكاني هه موو له هه جكان بگريتهوه وه وابكرئ و... وابكرئ و... نهختيك پيكتوه خهريك بووين له ناخريا من وتم كاكه نهكه ر بيبهستي به منهوه وهكوو هينهكاني تري مني لي دئ، له بهر نهوه من چيم ههيه كه رهسه نهته مني لاي خوت بي و بو خوت بيكه، جا هاتبوو حهرفي يه كه مي كردبو وه لا نهلف و بيي كردبوو، منيش دامنا پيموت، بوشم گيتر اوته، وتم نهوه ژوور يكممان ههيه له خوارئ مه تهعه و تايب و هيني تيدايه، ريكي نه خهين، نيشمان باش تريش نهبي، من و تو پيكتوه كوئاريكي ريكي و پيكي مانگانه ده ر نهكهين له له نه نه وه حهول نه دهين به فارسيس دهري كهين، به عه ره بيش دهري كهين، به نينگليسيش دهري كهين، شتيكي زور باش نهبي، له وه خته دا نهو شتانه كه م بوو هه ر نه بوو! با بمينيته وه. وتي به خوا نه چمه وه كتيبه كه م نه كه م و هه نئ نيشي كه شم ههيه نه بي بيكه م، نه چم و حهول نه ده م بگه ريمه وه. وتم بابيه گيان نهوه به كه لك نايه، نهوه هه مزه عه بدولا كردي هاتبوو بو هولندا پيمان وت نهكه ريمه وه و ژن و ماله كه مي ناسان نه هيندري، نه هات! نهوه بوو نيتر كه وته چاله وه و بو خوي له وي هه ر مايه وه، وتان به خوا توش نهكه ويته چاله كه وه، وه لاهي وام پيوت! به داخه وه نهم نه زاني چاله كه ناوا نه بي، نهو قولاييه نه بي كه نه بي!

عه لي: باشه ماموستا پيتان وايه چون تيدا چوو؟

ماموستا: نازانم به خوا من! به لام رهنگه مام جهلال زوري پرسيبئي، نهوه ياني گومانم نيبه كه مام جهلال شتيك نه زاني و...

ها نينجا نهو نوخته يه دت بو ته واو كه م، نهو هينهكه، زور سهيره، نهوه ي كه زهبيحي مه ستولي بوو وه نهو كورده شي تيا بوو، نهوه ي پاره كاني له لا دانابوو وه نهو كوره خوي له تايب و مايپا نيش نهكا، نهو كوره له كه لمانا بوو له شاخا، له كردي رهش، له روئي و تايب و نهوانه نيشي نه كرد...

عه لي: ده بي مه بهستان محهمه دي شاهه سهند بي، پيتان نهوت حاجي.

ماموستا: نا! خويه تي، له روئي و تايب و مايپي نه زاني، زور هين بوو، كورتيكي زيرهنگ بوو. نيمه نهو كوويونه وه ي كه نه مان كرد نه مان ويست له شكرتيك دروست كهين كه بتواني نيشيكي كاريگه ر بكا له كوردستاني ئيرانا. كه به عس هين

بوو، وتمان ئوھ ئیئوھ له گەل مەلا رێک کەوتن، وتیان کاکە ئیئوھ ئەتانویست موانامەرە
 بکەن، ئیئوھ له گەل مەلا شەپتان نەکردووھ ئەگینا کوا لەشکر، کوا تۆپەکانتان، کوا
 رەشاشەکانتان، کوا... ئیئوھ وتمان ئیمە بە مانگیگت بڕوا ناکەین له قەرەغا سەرکەوین
 بەسەر مەلاد! کە چی بە سێ رۆژ سەرکەوتن بە سەریا! ئەی وتمان هینەکەیی مە دیارە
 بڕوای زیاترە بە ئیشەکەیی خۆی بۆیە... وتیان نا! رێک کەوتون له گەلیا! ئەی ئوھ چیشە
 دروستان کردووھ له سەی سایقا؟! جەماعەتی ئێرانی، لەشکری بۆ چی دروست ئەکەن؟!
 حەتا ئیمە کە پێمان وتن، من پێم وتن، وتم ئیمە شتیکی تر ئەکەین، ئیئوھ دەرمان کەن بۆ
 ئێران! بمان نێرنە سنور نەک دەرمان کەن، چەکمان چەند هەیە، چەندتان چەک داوینتی
 لیتمان مەستینەوھ، ئیمە تەقربیی ۹۰۰۰ چەکدارمان هەبوو، لیتمان مەستینەوھ، ئیمە
 ئەچینە سنور دەرمان کەن، وەکوو فەلیستان دەرکرد ئیمەش دەرکەن! ئاواپەکی کرد (دەست
 راوہساندن) وتی ئوھ لەشکرەکەیی ئوئی بوو کە دروستان کرد ئەتان هەوئ بە خۆمانی
 دروست کەن ئو جارە! وانیشە کاکە! موشکیلەیی ئیمە و ئیئوھ ئێرانیش دەستی تێدا هەیە
 و ئیمەش دەستمان تێدا هەیە وە ئەبێ ئەمە بە نۆعیکی تر بپێتەوھ، لەبەر ئوھ ئەبێ بە
 سەفیر ئەتکەین بە سەفیر، ئەتتیرین بۆ دەرەوھ، نابێ، نەحمەد حەسەن البکر بە دەمی خۆی
 پیتی وتم: ئەلێرە بچی دەرئ گوللەبەکت پێئوھ نین، حەفلەبەکی گەورەت بۆ ئەکەم،
 مالتیکیش بۆ مائالەکانت ئەکرم، خانووبەک، مانگانەبەکی گەورەشیان بۆ ئەبڕمەوھ،
 ئەگەر کابرای قاتلیشمان گرت له گێرفانیا ئەمری مەلا مستەفای پێیە له گەل ۲۰۰۰
 دینار نایگرین، بەرەلای ئەکەین! ئەمە له کیس خۆم نادەم! لەبەر ئوھ ئارەزووی خۆتە
 ئەچی بۆ لای مەلا مستەفا بچووھ، ناچی ئوھ ئەتکەین بە سەفیر بۆ هەر کویتیەک خۆت
 هەلی ئەبژێری! چونکا ئەلێ ئو له بەغا بێ و له هین بێ ئیش ئەکا زیددی من وە
 ئیمەش ئوھ قەبول ناکەین کە ئو نارازی بێ! خۆی بە دەمی نامواریەکی خۆی پیتی وتم!
 وتی حەتا ئیستە بچی بەر دەرگا بتکوژن، ئیتر لێئو زیاتر چت ئوئی، دێم له تەغزەکەتا
 دائەنیشم! (پێکەنین) جا ئوھوێ ئیمە دیسان کوردایەتیکە وای لێ کردین، له ئێران
 کوردایەتیکە وای لێ کردین کە ئێران لای مەلا مستەفا بگرێ، لای ئیمە نەگرێ!
 ئیمە له چوارچرای مەهاباد من دانیشتووم له گەل زاھیدی و پاکرەوان و سپەھبۆد...

و سالار... ی نو وهخته یان، له گهل گه وره ترینی ساواک که سپه هبود پاکره وان بوو دانیشستوین قسه نه کهین، مام جهلال و کاک عومهر و حیلمی عهلی شهریف و... هیناویانن قسه بکهین، نیمه یه کتریمان نه دیوه له گهل براده ره کانی خومانان، هر که سه به لایه کا هاتوه، من له گهل پاکره وانا به نو تومبیله که ی نو هاتووم تا بردوومی ژووره وه، براده ره کانی کهش هر کهس به هینتیک هاتبوو، قسه مان کرد چی و چی نییه و کوردی عیراق چیتان نه وی؟ نیمه قسه ی خومانان کرد، براده ریکمان له و لاوه هه لیدایه وتی ته نیا نیمه یه که شترمان هه یه! وتی چی؟ وتی نو حقوقه ی که کوردی عیراق له دیوری مه لیکا بوو یه تی شا نه مر بکا نو حقوقه بدن به کوردی تیرانیش نیتر نیمه سرمان پیوه نییه به رامهر به نیوه وه خوشمان له عیراق نه وه مان نه وی که داوی نه کهین! نیمه به تال بوو هینه که مان من وتم ده میتنه وه له وی چند رژیکی له مه هابادا، پاکره وان گهراوه، توومدس جه ماعتیک له ویته نه پون له پیرانشهر، له خانن مه لا مسته فا نه بین له و رژیها که نیمه چوین! له ویته چوون نو نه بینن، مانگیکی پینه چوو نو کابرای ره نیسی وزه را کوژا نازانم چی پت نه لیتن... مه نسور...^۱ هر چونیکی بئ وه زاره تی تازه دانرا، پاکره وان کرا به وه زیر، یانی مانگیکی پینه چوو، نه سیری کرا به ره نیسی ساواک (سپه هبود نه سیری) مام جهلال له و وهخته یان نه یوست بئ بو ژوروبا، عاده تن به نیمه یان وتبوو نو که سه ی نه یه وهی سهرتیک، شتیک بکا، نیمه چند که سیک بووین له تاران، بچی بو هین، من به ته نیا له خانویه ک دابووم نه وانیش له جیه که بوون هه موویان پتکه وه، بچی نو جیه ته هینی بداتی، چووبو بو نو جیه ته وتبوویان منع کراوه، سهری نیوه مه نعه! هات به منی وت، وتی شتیکی وا هه یه، من نیست سالم کرد به و ته له فونه ی که دایانغی، وتم نه مه وی یان نو تنه ری سپه هبود نه سیری بیینم یان خود خوی بیینم، وتی با بزائم، چو هاته وه وتی باشه که ی نه لیتی حازره، سبه ینتی... وتم نو که ی نه لتی من حازرم. سبه ینتی چووم بو لای، وتی زور حهزم نه کرد بتبینم هر خوم داوام نه کرد بتبینم چونکا هه نیک شت هه یه نه بئ پیت بلیم، وتی ته بعدن هه موو ده وله تیک له کاروباریا، له سیاسه تی خویا مه سله حه تی خوی نه خاته پتش هه موو شتیک وه نیمه ش

ههروه‌ها، وتی ئیمه سیاسه‌ت‌مان گۆراوه بهرام‌بهر به ئیوه له‌و رۆژه‌وه که دانیشتون له‌ گەڵ
ئەو زابیت و هینانه‌وه...

عه‌لی: ئەوه چ سالتیکه؟

مامۆستا: سالی ۶۴...۶۵... مانگی‌ک به‌و نەسیری هاتبوو، وتی ئەو وه‌خته که
دانیشتون له‌ گەڵ ئیوه، برا زابیت‌ه‌کان چوون بۆ خانی و مه‌لا مسته‌فایان دیوه، هه‌ر دووک
لا ته‌قریره‌کیان ته‌قدیم کردوه له‌ سه‌ر ئیوه و مه‌لا مسته‌فا، هه‌ر دووکی پتیشکه‌ش به‌ شا
کراوه، شا له‌ مانده‌یا هینه‌که‌ی مه‌لا مسته‌فای په‌سه‌ند کردوه، ئەوه‌ی مه‌لا مسته‌فا
ئه‌یه‌ه‌وئ ئەوه بکری و ئەوه‌ی ئیوه نه‌کری، وتی من بۆ تاریخ پێستان نه‌لیم پا‌کره‌وان زۆر
دیفاعی له‌ ئیوه کرد، وتی ئەوانه ئینسانی ساغن، راستن، ساحیب مه‌به‌نه‌ن، وان...
وان... دیمۆقرا‌تین... نازانم چی و... شتی وان، وتی شا وتی نوبراهیم نه‌حمه‌د، جه‌لال
تاله‌بانی... کتی و... کتی سه‌به‌ینی حیزب کۆ‌بۆوه و کۆ‌بوونه‌ویان کرد و وتیان ئیوه پیاوی
شان ده‌رنه‌کرین، چه‌ند که‌س له‌ گه‌لیان نه‌میتنی! ئەوه یه‌ک، چه‌ند که‌سیان هه‌یه خۆیان؟!
ئهمه دوو، سه‌یهم ئەوان هه‌یچیان به‌ ده‌س نییه و په‌نا به‌رن لای ئیمه، مو‌ح‌تاجی یارمه‌تی
ئیمه‌ن، هاتوون شه‌رتمان به‌ سه‌را فه‌رز نه‌که‌ن بۆ کوردی لای خۆمان! ئهمه بکه‌ین بۆ کوردی
ئێران، نه‌ی نه‌گه‌ر ئەوه ده‌سه‌لاتی بوو، سه‌رکه‌وت له‌ عێراق چم داوا لێ نه‌کا؟! نه‌بی چی
بۆ بکه‌م؟! ها هینه‌که‌ی مه‌لا مسته‌فا خۆتان دیوتانه چی داوا کردوه؟! نه‌لێ مه‌هیلن
ئه‌مانه هه‌چ چالاکی‌ک بکه‌ن دژی من، له‌به‌ر ئەوه چه‌که‌کانیان نابێ به‌دریته‌وه به
ره‌زانه‌ندی من نه‌بی، دوو هه‌میان مه‌هیلن بۆ ده‌ره‌وه به‌جن به‌ تایبه‌تی هه‌موویان وه نه‌گه‌ر
هه‌ستان نوبراهیم نه‌حمه‌د نه‌چن! وه نوبراهیم نه‌حمه‌د له‌ هه‌چ حا‌له‌تیکه نه‌هیلن به‌چینه‌وه
بۆ عێراق! چوونکا ئەو ترسه‌شی هه‌یه له‌ گەڵ عێراق رێک که‌وم به‌ نۆعیکی تریان فیتنه
بکه‌م و شتی واو... له‌مه زیاتر شتیکی که‌م ناوی! ئەم پیاوه له‌ حا‌لێکا حیزبیشی له‌ گەڵ
نه‌بی به‌ لای که‌مه‌وه ۳۰۰۰ پیاوی خۆی هه‌یه شه‌ری بۆ بکا، به‌ پاره‌ی ئیمه‌ش نه‌توانی
۵-۶ هه‌زارێک بگه‌ی، به‌سمانه! وتی له‌به‌ر ئەوه ئیوه ئەو سیاسه‌ته‌تان به‌ سه‌را ته‌ب‌بیق
نه‌کری له‌ مه‌ودوا! نه‌بی لیم بیوری به‌ ده‌س من نییه، عه‌لاحه‌زه‌ت ئهمه‌ی فه‌رموه،
ته‌به‌عن نه‌مری ئەو قانۆنه‌ وه ئیمه ئهمه جێبه‌جێ نه‌که‌ین! ئیستا نه‌لێ جه‌لال تاله‌بانی

بچن بۆسه‌فه‌ر؟ وتم تا با بچن. وتی باشه‌که‌سی که‌تان نه‌چن، تو نه‌بن نه‌چی هه‌ر.
 وتم باشه‌ من ناچم، بۆیه‌ من له‌وئ مامه‌وه‌ تا هین بوو. له‌و شتانه‌ لای هه‌لبژاردنه‌که‌ نه‌و
 حیسابه‌ی تیا بوو! جا ئیمه‌ نه‌بن له‌مه‌ ده‌رستیک وه‌رگرین، نه‌گه‌ر په‌یوه‌ندیان له‌ گه‌ل
 جیهه‌تیک هه‌بوو، جیهه‌تی دژی نه‌وه‌مان له‌ لا بوو نه‌بن نه‌و برایانه‌مان ئیتقناع که‌ین
 ماوه‌یه‌ک راه‌ستئ له‌ چالاکئ خۆئ بۆ نه‌وه‌ی هیچ نه‌بن من که‌لکه‌که‌ وه‌رگرم، من
 یارمه‌تیکه‌م زۆتر پتویسته‌ له‌و! مه‌سه‌له‌ن ئیمه‌رۆ، کوردی تورکیا و کوردی عێراق
 یارمه‌تیا زیا‌تر پتویسته‌ له‌ کوردی ئێران، کوردی ئێران نه‌و حیسابه‌ی نییه‌ جارئ، له‌به‌ر
 نه‌وه‌ هه‌ر کاریکیش له‌ عێراقا بکری دژی ئێران یان له‌ تورکیا بکری دژی ئێران زه‌ره‌ری بۆ
 کورد نه‌بن، زه‌ره‌ری هه‌یه‌ بۆ هینه‌که‌ی دیکه‌، ئیمه‌ قه‌ت په‌ خیالماندا نایه‌ ئێران دۆستمان
 بی وه‌ نابیت بی، ئێران وه‌کو حکومه‌ت، تورکیا وه‌کو حکومه‌ت، عێراق وه‌کو حکومه‌ت
 قه‌ت دۆستمان نابن، میله‌ته‌کان دۆستمانن، برامانن، نه‌توانین پتیکه‌وه‌ بژین وه‌کو
 هه‌زاران سال هین بوین و که‌سمان که‌سی نه‌فه‌وتاندوه‌ و له‌ ناو نه‌بردوه‌، نه‌وه‌
 مه‌وزوعیکئ دیکه‌یه‌ و ده‌وله‌ته‌کانیا جیایه‌، به‌لام ئیمه‌ش نه‌بن سیاسه‌ت به‌کار بیتیین،
 نه‌و بۆ حه‌قی هه‌یه‌ یارمه‌تی کورد بدا دژی ده‌وله‌تیک که‌ مه‌سه‌له‌هه‌تی کورد پتکیانه‌وه‌
 نه‌به‌ستئ بۆ من حه‌قی نه‌وه‌م نه‌بن کوردایه‌تی خۆم له‌ جیهه‌ک بوه‌ستینم که‌ جارئ
 مه‌سه‌له‌هه‌تم نییه‌ له‌وئ ده‌ستی پتیکه‌م؟! له‌ وه‌ختیکا که‌ گه‌رمه‌ی کوردایه‌تی له‌ ئێراناً بوو
 ئیمه‌ دروست کردنی پارتی دیمۆکراتی کوردمان به‌ غه‌له‌ت نه‌زانئ! یانی نه‌بوو ژ. ک به‌
 قه‌وه‌ت کری نه‌بوو پارتی ته‌نیا پارتی ژ. ک بی وه‌ کوردستانیه‌تی خۆئ بکا! نه‌و وه‌خته‌ی
 چیت له‌وئ سه‌رکه‌وتن نه‌ما ده‌گه‌ژمه‌وه‌ جیهه‌کی که‌، لێره‌ نه‌بوو نه‌چمه‌ نه‌ولای تر... وه‌
 نه‌مه‌ی که‌ من نه‌و به‌ کوردی ئێران بزائم وه‌ واقعیش نه‌و خۆئ به‌ کوردی ئێرانی حیسیتب
 کا نه‌وه‌ ناخۆشترین شته‌! یه‌عنی نه‌و نه‌بن نه‌وه‌ به‌ ئیهاه‌ت دابنئ بۆ منیش و بۆ خۆشی
 که‌ من پتی نه‌لیم تو کوردی ئێرانی، تو لێره‌ جیت نییه‌! نه‌بن نه‌وه‌ نه‌بن، کوردی تورکیا
 چیه‌ و کوردستانی تورکیا چیه‌؟! بۆچی کوردی تورکیا لێره‌ بوو که‌ فیدرالی بوو به‌
 دوژمن بۆ تورکیا؟! تا ئیستاش هه‌ر دوژمنین، نایان هه‌وئ هیچ حه‌قیکه‌مان بی، نایان
 هه‌وئ هه‌ر ناوی کورد بی! له‌به‌ر نه‌وه‌ ده‌بی خۆشمان نه‌و ده‌رسه‌ وه‌رگرین هیچ نه‌بن له‌

دوژمنە کاغان!

جا خۆی مامۆستا زەببىحى لەو فیکرەیا سەدى سەد لە گەل منا بوو، خەباتى ئىمە خەباتى میللەتتیکە وە زەببىحى سەدى سەد لەو یا بوو وە ئەوەی بە کردەووە نەکرد، لە ھەر کوێ بايە لە گەل ئەوان کوردی ئەوێ بوو، فەرقى پێ نەئەکرد وە بە چاکى و پاکى و بە دلسۆزى ئىشى خۆی نەکرد.

عەلى: ئەو نازناوى "عولەما" چۆن بە سەرىدا برا؟

مامۆستا: ئەزانى مەسەلەكە چ بوو؟ لە زۆر شتى ئەزانى، ئەو وای لىکردبوو برادەرانی ئىمە پێى بلێن "عولەما"، ئەو بوو زەببىحى لە زۆر شتى ئەزانى، لە زۆر شت شارەزا بوو، لە پاشان ئەو شتى لىشى شارەزا نەبايە زووتر لىتى فێر نەبوو، ئامادەگىكى سەیری ھەبوو، یەعنى ھەر وەكوو لە کوردایەتتیکەیا ئامادەگى ئەوەی ھەبوو گورج بێ بە کوردی سوریا، گورج بێ بە ھین.... لە پلەيەکا لای ئىمە ئەندامى مەكتەبى سیاسى بوو كە گەورەترین ھین بوو، لە مەركەزى حیزب بوو. ئى ئەو بوو كە كۆپىكى زانا و ھین بوو وە ھەموو پێمان ئەوت "عولەما" وە بوو بو عولەما!

ئەو ھەم پیتوتى كە ھەزى لەو كۆلۆنیايە نەکرد old spices (نەوعىك بۆنە بۆ پیاوان) ئىستەش من ھەر ئەو بەكار دێنم، ھەموو نەوعى دنیا بۆ بێن ئەلیم بە كەلك نایە و ئەيەخشم و ئەچم خۆم ئەو ئەكرم!

عەلى: ئایا ھىچ ئاگادارى ئەو ھەم بوون كە ھات بۆ لای ئیو و گەراو بۆ ئىران لە ھەولێ دروستكردنى حیزب و رێكخراو و شتى وا داھوو؟

مامۆستا: خۆی ئىمە ئەو گۆڤارەمان (چریكەى كوردستان) بە ھىسابىك دانا لە سەر ئەو ھینە من كە وەقە ئەو خەيالە پێش ئەوەی ئەو بێ بە چەند مانگ پێشتر كەوتینە ئەو خەيالە كە ئەو بەكەین، من و كاكە ھەمە رەسول و چەند برادەرىكى دىكە ھەتا و ھبى بەگ یەكێك لەو كەسانە بوو كە ھانى داين بىكەین وە برادەرى كەش ھەبوو لەسەر رەنێكەى لێنە: What is to be done؟ (چى دەبێ بكەى) لەمە باسى وە ئەكا كە ھاوبىرىك پێكبھێتێ لە ناو خەلكەكەیا لە رێى رۆژنامەيەكەو، لە رێى گۆڤارىكەو وەكوو پێشكەكەى ئەو، یانى وىستمان لە دەروەى ولات كوردایەتتیکە وا رێك خەین، وە

هه‌ر سه‌یریشی بکه‌ی چریکه، کوردستانییه‌تی وه‌ حه‌قی نییه‌ نه‌به‌ده‌ن به‌ سه‌ر هینا وه‌ هه‌روه‌ها "گه‌لاوێژ" وابوو، به‌ چ زمانێک به‌ چ له‌هجه‌یه‌ک نه‌نووسرێ بۆمان نه‌نووسی... جا له‌ سه‌ر نه‌وه‌ له‌ گه‌ل زه‌بیحی رێک که‌وتبووین که‌ نه‌وه‌ بکه‌ینه‌ بناغه‌یه‌ک بۆ رێک‌خراوێک، که‌ رێک‌خراوێک بێ لانیکه‌م هه‌موو کوردی ده‌ره‌وه‌ی ولات بگرێته‌وه‌ بۆ نه‌وه‌ی پتوان به‌ ده‌وری خۆیان هه‌ستن له‌و نه‌رکه‌ که‌ له‌ سه‌ریان هه‌کوو کورد.

عه‌لی: بیروباوه‌ری له‌ سه‌ر چلۆنییه‌تی کوردستان و کوردایه‌تی چۆن بوو؟
مامۆستا: به‌ بیروباوه‌ری نه‌وه‌ی که‌ کوردستانیکی یه‌ک‌گرتوو، دیمۆکراتی، سۆسیالیزمی دروست که‌ین.

عه‌لی: له‌ سه‌ر به‌ره‌ی کۆمۆنیزم رای چۆن بوو؟

مامۆستا: به‌ره‌ی کۆمۆنیزم لای ئێمه‌ حیسابی بۆ نه‌کرا فه‌قه‌ت نه‌و حیسابه‌ کۆنه‌ نا که‌ به‌ سه‌رکردایه‌تی نه‌وان نه‌کری و به‌ یارمه‌تی نه‌وان نه‌کری و... نا نه‌وه‌ نه‌نه‌کرا. جا له‌ چریکه‌شا هه‌نیک شت نه‌بینی، ئانتی ئیمپریالیستی ئاشکرا نه‌بینی به‌لام نه‌وه‌ مانای نه‌وه‌ نه‌بوو که‌ ئێمه‌ هین بێن، مه‌سه‌له‌ن له‌ سه‌ر چوونه‌که‌ی سه‌دام بۆ سۆڤیه‌ت دوور و درێژ نووسیومان هه‌ که‌ به‌ ته‌ما نه‌بووین سۆڤیه‌تیش ئاوا‌ی به‌ سه‌ر بێ! ئه‌گه‌رچی سۆڤیه‌ت زوو بۆ منی ده‌رخستبوو که‌ وا نه‌که‌ن! نه‌وان وان! وه‌ مه‌لا مسته‌فا یه‌کیک له‌ هه‌ره‌ غه‌له‌ته‌کانی که‌ کردبێتی له‌ ژیا‌نیا به‌ لای منه‌وه‌ نه‌وه‌ بوو که‌ له‌و سیاسه‌ته‌ دوولایانییه‌ وازی هینا، یانی ۱۹۷۴ پریماکۆف له‌ گه‌ل چه‌ند که‌سیکی عێراقی نه‌چن بۆ نه‌وێ، بۆ شاخ بۆ لای مه‌لا مسته‌فا، ئه‌ی‌بین داوا‌ی لێ نه‌که‌ن وه‌فدێک، چه‌ند که‌سیک بنێری بۆ سۆڤیه‌ت بۆ مه‌سکو، ته‌نیا یه‌ک شه‌رتی به‌چوکیان هه‌بوو ئه‌ویش بۆ زمان زانی‌ین بێ ره‌نگه‌ یاخود بۆ جێ باوه‌ری بوو، دارا توفیق له‌ گه‌لیان بێ، له‌ گه‌ل وه‌فده‌که‌، دارا توفیقیش نه‌ندامی مه‌کته‌بی سیاسی پارتی بوو، وه‌ختی خۆی مه‌سئولی لاوانی ئینترناسیونا‌ل بوو، مه‌لا مسته‌فاش هه‌موو باوه‌ری پێ نه‌کرد، دیا‌ره‌ جێ باوه‌ری سۆڤیه‌تیش بوو، نه‌ی قه‌ی چ نه‌کا؟! به‌لام مه‌لا مسته‌فا وای نه‌زانی ئه‌مریکای ته‌ئمین کردوه‌!

عه‌لی: له‌ گه‌ل ئیسرائیل په‌یوه‌ندیان هه‌بوو؟

مامۆستا: به‌لێ! ها‌توو‌چۆیه‌کی زۆر، نه‌وه‌تا دوکتور مه‌حموود خۆی پتی لێ

نەئى چەند جار چووه بۆ ئيسرائيل، من نازانم زۆر ئاكام لى نىيە چوون من خۆم نەچووم بۆ ئيسرائيل ئەگەرچى لە گەل ئيسرائيل عەلاقەمان ھەبوو وە ھەولمان ئەدا بمان بىت بەلام ئيسرائيل ئىتمەى نەوئست، ئەوى ھەلئاراد ديسان! چونکا بە فەسىحى و سەرىحى مەلا مستەفا شتىكى وای نەئەوئست کە کار بکاتە مەسلەحەتى ئەوان، ئى ھەر کەسێک! ئىستەش ئەو جەماعەتە نایان ھەوئ شتىكى واکە کار ئەکاتە سەر سیاسەتى دەولەتەکە خۆی! بەلام جەماعەتێکى وەک یەکیتى ھەتا بە قەشەش بى بلیتین ئەلئ ئەووم ئەوئ و... ئەمەم ئەوئ... ئەى ئەو ئەبیت بە سەبەبى ئەو کە خەلق ئەولایە پەسەند کا کە ھىچى ناوئ! ئەلئ ئەمریکا چۆنم بۆ دائەنئ باشە! ئەى ئەو ئە ئىتمە ئەبلیتین ئە کەسى کە!

پیتی وتببون نه گهر رازی نیین برۆن بیرى لټ بکه نه وه، شا که هینی تازاریان پټ
وتببو، پیتی وتببون خوټ چ به مه سلحه حت نه زانی بیکه مه سلحه حتى نټمه شه! (بپاری
ناشبه تال- دانه ر) حه تا نه لټین ساواک به دلی نه بووه که وا کوتوپر هینه که قه بول کن!
چونکا ترساوه له وهی سه دام وه عده کانی به جټی نه هټټی، یا خود نه وائیش پاره یان له کیس
نه چوو، بۆجی له و پاره ی که نه یاندا به کورد خوټیان چه ندیان نه دزی؟! نیوه زیاتریان
نه دزی!

عہلی: ماموستا! پیتان وایہ مدعناں حدرفی "ژ" و "کی" چیه؟

ما مۆست: ئىمە "ژياندهۋى كورد" مان ئەزانى زياتر لە "ژيانەۋەى كوردستان" چونكا ژيانەۋە بۆ مىللەتە نەك بۆ ولات، ئەو تا ئەگەر بە عس لە ئىمەدى وەر نە گرتىبى ناۋە كەيان وەك ئىمە "البعث العربى" ياننى نابى ئىمە عەربستان!

عەلى: ئايا ئىتوھە هېچ لەو سەردەمە لە بىرتان نىيە كە ھەمىو ناۋە كەيان بە تەۋاۋى لە جىيەك نووسىيىتى يان...

مامۆستا: نا! له بیرم نییه وه تیمه به موشکیله مان نه نه زانی چونکا لهو ناخریانده نهو وشهێ "گوردستان" ی تیتچوو.

عهلی: جەماعەتیک ئەلتین "ژیانی کورد".

ماموستا: نا! "ژيانندهوه" يه "ژيانندهوهی کورد" وه نيشه کهش وه راست نه چوو
چوون کورد وه ک مردوو وابوو.

عهلی: باشه ماموستا له باری نه ده بی زمبجیتان چۆن نه دی؟

ماموستا: ماموستا زه بیجی به لای منه وه دیسانه وه له نووسینیشا یه کتیکه لهو کوردانه ی که حهقی نییه به سه ره شوته که وه، حهقی هه به سه ره خه لکه که وه که چۆن تن نه گهن! به چاکترین شیوه بتوانی تییان که یه نن، که نه وه هه موو نوو سه ریک نایکهن، له پیشه وه رهنگه کردیتیان به لام له پر که زانیان بۆیان نه لوی که به شیوه یه کی دیکه بیلتین به شیوه یه کی که نه یلتین. یه عنی بلتین خه لکی سه قزه به شیوه ی سه قز نه یلتی، نه گهر خه لکی کرمانشانه کوردیه که ی وه کوو کرمانشانییه، فه قهت زه بیجی وا نه بوو، زه بیجی به کوردیه که نه ینووسی و قسه ی پت نه کرد که هه موو کهس بتوانی به ناسانی تن بگا. نه وه ته قه لایمش که دای بۆ قاموس شتیکی چاک بوو نازانم که یشته کوئی؟!

عهلی: جارێک شتیکتان فهرموو سه به رهت بهو دوکتور مراده که له سپانیا کوژرا، نه وه سالی چه ند بوو؟

ماموستا: دوکتور مراد، وه لا نووسیومه سالی چه ند کوژرا...

عهلی: نایا زه بیجی لیره سه ردانی نه ویشی کرد؟

ماموستا: نا! نه یینی، زۆر، زه بیجی ما بوو. دوکتور مراد له هه شتاکانا مرده، نه گهر ۸۳ نه بوو ی ۸۲ بوو، فه قهت دیار بوو دوکتور مراد عه لاقه ی هه بوو له گهل عیراقیشا له گهل سوؤیه تیشا هه یوو، جا نازانم له گهل جیهه تی ترا هه یوو یی یان نا! چونکا حه تا ژنه که ی داوای له من کرد وتی داوای ته قاعودیمان کرد وه نامان ده نی حکومه تی عیراق، ژنه که ی خوشکی هین بوو، نه وه کا برایه ی که سه فیری شا بوو له بۆن، کئی...؟ وه ح... نازانم بیرم چوه ته وه حه تا شه ریکه ی شیر و میر و شتی وایان هه بوو، پیاو تکی ده وه له مند بوو، کچیتکی هه بوو ویکتۆری ناو بوو، له پاش نه وه ی که مرده کاغه زی بۆ من نووسیوو وای زانیوو له به ره نه وه ی مراد دئی بۆ لای من و ها توو چۆم نه کا منیش عه لاقه م هه به له گهل عیراق! که حه ولی بۆ بده م معاشی بۆ بستیتیم! قوروه سه را!

عهلی: له له نده ن ده ژیا یان له سپانیا؟

ماموستا: نا! لیره بۆیان تازه نه نه کرده وه، شمش مانگ شمش مانگ نه بوو تازه ی کاته وه، بۆ نه وه ی ویزه که ی تازه کاته وه نه بوو بچتی بۆ ولاتیک، چاکترین جی ناسان

بوو بۆ ئو سپانیا بوو، ئه چوو بۆ سپانیا ههفته يهك، مانگيگك نه ماوه ديسان نه ها تهوه
 شهش مانگيان بۆ تازه نه كردهوه. ياني دوكتۆر مراد من هين ناكهم، ئو خيانه تي له ئيمه
 نه كرد، ههتا من نه متهويست بيبينم، ليره كه ها تهوو، نه متهويست چاوم پتي بهكوي؟! له
 پاشانا به ريكهوت ديم ها ته لامهوه، پتي وتم: كاكه بۆچي نامبيني؟! من بۆ جاسوسي
 نه ها تووم به سهر تووه! تو جاسوسيت ناوي به سهر تهوه بهكهن! وتم بۆ؟! وتي ناوي تو
 دووههه ناوه له ئيمعامي به عسا! له بهر نهوه نهوهي پيت نه تي بهر تهوه نهوه دوژمنته،
 تو مهرووه، نيتر چي نه لتي بلتي، ههز نهكهي نيتر مه ميبينه! من نه مويست نه مهت پي
 بلتم!

عدلی: کوئیی بوو دوکتور مراد؟

مامۆستا: لام وایه نازهری بوو،^۱ ناوی مرادی رهمشارا بوو، له گه‌ل مه‌لا
مسته‌فا هاته‌وه وه‌ک نو‌تهری سۆفیه‌ت وابه‌و، نه‌و عه‌لاقه‌ی هه‌بوو له گه‌ل K.G.B
دیار بوو یه‌عنی! چون‌کا مه‌لا مسته‌فا وتی نه‌ی عه‌زو یی له مه‌کته‌بی سیاس‌ی! نه‌ی
کا‌که‌ بو؟! وتی نه‌ی یی!

عەلى: مامۆستا! وەك بزاتن چۆن بوو زەبىحى لە گەل حەيزى ديمۆكراتى
 كوردستانى ئيران كە ئەوانىش لە بەغدا بوون زۆر عەلاقەى نەبوو؟

مامۆستا: رای ئىتمە ئەو وەختە تا ماوۋىيەكى زۆرۈش بەرامبەر بە دېمۆكراتى ئىران باش نەبوۋە، زەبىحىش وابو، وەكوو ئىتمەي يىرئەكردەو. ئەوان پىتيان وابو كوردستانى ئىران كوردستان نىيە، ئەو كوردستانەيە كە وەكوو ئىترانى يىرئەكەنەو! ئەو كوردستانەيە كە ئىران ئەيلى! ئىتمە ھەر وەكوو وەم بۆ ھۆلار، بۆكى ... چىمان كەرد، بۆ قاسملو زياترمان كەردو! لە قەلەزى ... لە كوئى ... لە يارمەتى دانى ژنەكەي و... كى ... كى... بى و بېوا وە لە حىزىايە تىشا! بەلام بەقەد سەرى زەرەيەك چاكەمان لە وانەو نەدىو! مەسلەحە تيان ئەوۋىە لە گەل عىراق رىك بىن لە گەل عىراق رىك! عەلاقەي نىيە بە سەر تۆو، عەلاقەي تۆ لە گەل ئىران چۆنە... لە گەل عىراق چۆن نىيە...

۱- دویا پرسپاوار کردن له خملگانی تر بوم دعوکوت که دوکتور مراعی رزمناز اگر مانشانی بیوه و زنده گشتی خوشکی بوزدگی

عدلیوی - نووسری به تقویاتگی تیرانی به. (دلنبر)

کامیان باشه، کامیان باشتر نییه... ئەوان عه‌لاقه‌یان نییه! ئەوه مه‌وزوعی وان نه‌بسوه قه‌ت! وه له‌بهر ئەوه هه‌تا قاسملو مه‌سه‌لن جاری وا هه‌بوو لی‌ره له له‌ندهن بوو له هه‌فته‌یه‌کا چوار جار نه‌یوست من به‌یینتی! شه‌ش مانگی به‌ت نه‌چوو چاوت پیتی نه‌نه‌که‌وت، یه‌عنی "ته به این شوری شور نه به این بی نمکی" یه‌عنی له گه‌ل هه‌مسوو که‌سی‌کمان په‌یوه‌ندی‌یه‌کانیان وابوو، هه‌تا له گه‌ل مه‌لا مسته‌فا به‌و چه‌شنه نه‌یان‌کرد، که نه‌و که‌سه‌ی ره‌بتیان له گه‌لی هه‌یه چۆنی نه‌کا! که‌چی خۆیان وا نا‌که‌ن، له خه‌ل‌کیان ناوێ وا بکا! جا زه‌بیحی رای وابوو به‌رامبه‌ریان که نه‌وانه نو‌تینه‌ری کوردی ئی‌ران نین! جا نه‌و ته‌قه‌لایه که هه‌بوو بۆ دروست کردنی شتی تازه هه‌مسوو زۆرت‌ر نه‌وه بوو که جیتی نه‌وانه بگرێ وه شتیکی باشتر به‌ت له‌وانه. قاسملو عه‌لا‌قاتی ده‌ره‌وه‌ی چالا‌ک‌تر بوو له‌وانه...

عه‌لی: زۆر زۆر سپاست ده‌که‌م بۆ نه‌و ماوه‌یه که بۆت ته‌رخان کردم.
مامۆستا: وه‌لا من نه‌ک بۆ مامۆستا زه‌بیحی که زۆر نیزی‌کم بوو هه‌تا کو‌په‌که‌ی کاک عومه‌ر داوام لێ نه‌کا شتی‌ک بنوسم یا بۆی به‌لێم له بیرم نییه و بیرم نه‌چیت‌ه‌وه، سه‌به‌بی وه‌ش زۆرت‌ر نه‌وه‌یه که من زۆرت‌ر له گه‌لیانا نه‌بووم، مه‌سه‌له‌ن له تاران من ته‌نیا له خانویه‌ک بووم و نه‌وانیش له جیتی‌که‌ی تر، دوا‌یه من زۆرت‌ک له به‌ل‌گه و وه‌سیقه و شته‌کانم فه‌وتان.

عه‌لی: دیسان زۆر سپاس بۆ ئێوه.

مامۆستا: به‌داخه‌وه پێ‌مانی‌یه شتیکی وامان کرد به‌ت!

وتووێژ لە گەڵ مام جەلال تالەبانی

١٩٩٧/٢/١٨

عەلی: بۆ ئەوەی دەست پێبکەین با پرسیارەکم ئاوا دەست پێبکەم که له کوێ و کهی مامۆستا زەببەحیتان ناسیوه؟

مام جەلال: وەلا ئەوه دەسپێکێکی باشه، ئەوهی راست بێ پێش ئەوهی ئەمن مامۆستا زەببەحی بناسم ناویم بیستبوو. ناوه‌که‌شیم له دو تیکۆشەر بیستبوو که هاو‌خەباتی ئەو بوون یەکیان خوداڵیخۆشبو دلشاد رەسولی و ئەوی تریش خوداڵیخۆشبو سەدیق حەیدەری بوون. ئەوانە دوا‌ی روخانی جەمەوریەتی کوردستان هاتنە عێراق و هاتنە کۆیە، چون دلشاد رەسولی کاتی خۆی هەر له کۆیە پەرورده ببوو. لەوێ که ئەو دووانە هاتن وەک دوو کەس له جەمەوریەتی مەها‌باد هاتبوون، خە‌لک بە کەسانی خۆشە‌ویست و پیرۆزی دە‌زانین. منیش ئەو‌وه‌خته لاو بووم له شەشی ئیستدانی بووم بە‌لام دە‌م له سیاسەت وەر‌ده‌دا، زۆر جار‌ان دە‌چوومه مە‌جلیسە‌کانیان، دە‌چوومه ئەو شو‌ت‌نا‌نە‌ی ئەوان کۆ‌بو‌نە‌وه‌یان لێ‌ده‌کرد. لە‌وێ‌دا گو‌تم ئە‌وه بوو که مامۆستا عە‌بدول‌پە‌حمانی زە‌ببە‌حی و خوا‌ڵیخۆشبو هە‌زاریش هاتوون بە‌لام روویان کردو‌وه‌ته شو‌تی‌نی‌ تر، بیست‌نه‌که ئە‌وها بوو. دوا‌ی ئە‌وه بیستم که مامۆستا زە‌ببە‌حی له گە‌ڵ پار‌تی‌ ئی‌ش دە‌کا. ئە‌وه‌وه‌خته سە‌ر‌کرد‌ایە‌تی پار‌تی‌ دیم‌وک‌راتی کوردی عێراق کاک هە‌مزە عە‌بدول‌ا بوو. گو‌تیان له سوله‌ی‌مانیە له گە‌ڵ ئە‌وان کار دە‌کا، لە‌وێ چاپ‌خانه بە‌ر‌تۆ‌ه دە‌با یانی چاپ‌خانه‌ی نە‌ه‌یتی‌ حیزب.

ما‌وه‌یه‌کی پێ‌چ‌وو ئە‌من هەر بۆ‌م رێک نە‌که‌وت مامۆستا زە‌ببە‌حی ببینم هە‌تا سالی ١٩٥٢ له نو‌ک‌تۆ‌ری سالی ١٩٥٢ له سە‌ف‌ارە‌تی سۆ‌قی‌هە‌تی له بە‌غ‌دا بە‌ بۆ‌نە‌ی جی‌ژنی نو‌ک‌تۆ‌ره‌وه‌ زانی‌م که مامۆستا زە‌ببە‌حی لە‌وتی‌ه، چوومه لای و خۆ‌م پێ‌ناساند و س‌لا‌وم لێ‌کرد و لە‌وتی‌ه یە‌ک‌تر‌مان ناسی، پێ‌ش‌تر دە‌م‌زانی له بە‌غ‌دا کار دە‌کا بە‌لام نە‌م‌دی‌بوو بە‌ قسە‌ کردن هەر ئە‌و هە‌لە‌م قۆ‌ز‌تە‌وه که له سە‌ف‌ارە‌تی سۆ‌قی‌هە‌تی بوو که چوومه لای و خۆ‌م پێ‌ناساند و

دیار بوو نهویش ناوی منی بیستبوو، من خوتندکاریکی چالاک بووم له جامیعه. موعیدمان دانا له دووکانهکهی خوالیخوشبو ههزار، دووکانیکی ههبوو ئی رهسم گرتن، لهوئ یه کترمان ده دیت.

نهووه خته ساردیهک ههبوو له بهینی ماموستا زهییچی و حیزی دیموکراتی کوردی عێراق، نهو زۆرتر له ماموستا هه مزه عه بدوللا به گلهیی بوو، من توانیم بۆ باس بکهه که ئیستا ماموستا هه مزه عه بدوللا له سه رکردایه تی حیزب نه ماوه و سه رکردایه تییه کی نوئ ههیه.

ماموستا زهییچی پیاویکی چهپ بوو ته بههه مارکسی بوو، نهو سه رده مه، زۆر به ناشکرای. نهوهم پتنگوت که سه رکردایه تی پارتیش مارکسیزمی کردووه به فه لسه فه ی خۆی و هیندیک بلاو کراوه بۆ برد که چهپ بوو و نهوانه، که یفی هات به وانه و ئیتر ورده ورده نیزیک بۆوه له حیزب. دوا ی نهو که من نهو قسانهه بۆ ماموستا برایم و ان گتراه ماموستا برایم زۆری پتخوش بوو که ئیمه په یوهندی پتیه بگرین. دوا یه ماموستا برامیش دیتی و زۆر نیزیک بۆوه له ئیمه تا سالی ۱۹۵۴. سالی ۱۹۵۴ ماموستا برایم خۆی شارد بۆوه له بهغدا، ماموستا زهییحیش ئاپارتمانیکی ههبوو له بهغدا، من چووم پتنگوت که نهو ماموستا برایم له بهغدا یهیه و خۆی شاردووه تهوه، گوتی دهبا پتته لای من کهس شکی لێ ناکا، جیگا کهی من زۆر باشه و بهلاوه یه. به راستیش وابوو، ماموستا برایم چوو بۆ لای، لهو چهند رۆژه که به یکهوه بوون و له ماله کهی نهو بوون وادیار بوو هه موو گیروگرفت و شته کان لاچوو بوو، له وساو ماموستا زهییچی هاتهوه بۆ کار کردن بۆ ناو حیزی دیموکراتی کوردستان - عێراق (نهوهم - "عێراق" یان لێ زیاد کردبوو) ئیتر له وساو هاتهوه خهباتی رتکویتکی تهشکیلاتی. نهو موده ده زۆر لیتک نیزیک بووین، نیشمان ده کرد و زۆر جار زیاره ته ده کرد.

سالی ۱۹۵۴ و ۱۹۵۵ شالای ترور و ئختناق زۆر په ره ی ستاند له بهغدا. نهو ساله ی ۱۹۵۵ من چوو بوومه ده ره وه بۆ فستیوالی لاوان و خوتندکارانی دنیا که هاتهوه له سوریا زانیم که ماموستا زهییچی هاتووه بۆ سوریا، نهو و ههزار چیدی که نه یان توانی بوو له کوردستانی عێراق بمته وه، نهو بوو که هاتبوون بۆ سوریا. لهوئ یه کترمان

دیتهوه و بەیەکهوه کارمان کرد، لەوساوه ئیدی بەیەکهوه زۆر بووین بە دۆست و نزیك جگه لهوه بەعزه جار به شۆخی توپەم دەکرد له سەر مەسەلە ی عومر دەنا هیچ گیر و گرتی کمان له بەیندا نهبوو وه بهراستی وهک مامۆستا یهک تهماشامان دهکرد، وهکوو پیاویک که شارهزایه، تیکۆشه ره، هیندیک خاسیه تی ههبوو بهراستی زۆر کهم بوو نهو سهردهمه، پیاویکی زۆر خاکی بوو، زۆر به شلۆلی و همژاری دهژیا یانی ههر چه نددت دابایه تهنانهت نهگهر ههشیبا زۆر به همژاری دهژیا، زۆر پاک بوو، زۆر پیاویکی دهست راست بوو، ههر شتیکی ناراست با دهچوو به گهژیدا تهنانهت نهگهر له سهریشی بوهستابا، پیاویک بوو که سهو دای نهبوو له سهر بیروباوهر و له سهر پرنسیب و شتی وا جگه لهوه پیاویک بوو خوشه و یست بوو بهراستی، له ههر جێیهک ئیشی کردبا ئیتحرامی خه لکی پهیدا دهکرد بۆ خۆی، نهمن بهراستی بهش به حالی خۆم وهک مامۆستا تهماشام دهکرد یانی پیاویک بوو جگه لهوانه شارهزاییهکی زۆری ههبوو له خهبات و تیکۆشان. جا نهوه بوو که پرسیا رت کرد چۆنت ناسیوه ئیستا چت دهوێ با بۆت باس بهکم.

عهلی: لهسهر نهو قوئاغه ی هاتنی بۆ سوریا که به توندی پتیدا تپهر بووی هیندیک پرسیار ههیه، مامۆستا زهبیحی تیکۆشانی لهو ماوهیه له سوریا چۆن بوو و چی دهکرد؟

مام جەلال: کاک زهبیحی که له کوردستانی عێراق یانی له حهقیقهت له بهغداوه که هات بۆ سوریا لهو سهردهمه دا کۆژمۆپۆلیتی باو بوو له ناو کوردهکاندا، له بن تهئسیری حیزبی شیوعی سوری کوردایهتی وهکوو شتیکی ههرامی لێها تیبوو، کهس نهیده و ترا باسی بکا، ههموو دهیان گوت مەسەلەن ئیمه ههموو یهکین، ئینترناسیونالی و... ههتا نهمن له بیرمه شاعیریکی گهوره ی وهکو جگه رختن له بۆ رۆژنامه یهکی حهله بی قسه ی کردبوو لێی دهپرسی دهلتی راسته نهتۆ بۆ قهزیه ی کورد ئیش دهکە ی؟ دهلتی نهخیر نهمن بۆ قهزیه ی کورد ئیش ناکه م نهوه کاریکی خراپه نهوه جیا کردنهوی خهباته، نهوه تیکدانی ریزه کانی نیشتمانی و نهو شتانهیه و.... تهنیا که سیتیکی نهو سهردهمه له شام کوردایه تی دهکرد خوالیخۆشبو عوسمان سهبری بوو، له ناو گه نجه کانیش له قامیشلی کورپیک هه لکه و تیبوو که ئیستا سکریتیری حیزبی دیموکراتی پێشکه وتوی سوریا یه

نهووه خسته لاو بوو ناوې حهמיד دهر ویش بوو، نهویش یه کتیک بوو که بهر راستی زور به چالاکي نهو نیشهی ده کرد.

تدبعن ماموستا زهبيحى له شام هه موو کورده کانی ده دیت به تایبته قه دري جان و مه مدوح سه لیم و نهو پیاوانه ی که ناویان هه بوو لهو سهرده م له ناو کورده کان، زور هاتوو چۆی مبالی رۆشه ن به درخانی ده کرد. رۆشه ن به درخان زۆری خوش دهو یست بهر راستی، زۆریشی نیت احترام ده گرت چونکه ماموستا زهبيحى فهره نسی ده زانی و نینگلیسی ده زانی و هیندیک روسیسی ده زانی. له بیرمه هیندیک جار له گه ل خانم داده نیشتن به فهره نسی قسه یان ده کرد نه گهر شتیک ویستبایان مه جلیسه که تیی نه گا! دیاره که ماموستا زهبيحى هاته سوریا وهک نوینه ری حیزی عیراقیش نیشی ده کرد، نه من ۱۹۵۷ چوومه وه سوریا، نه وه ی خۆم دیومه بۆت ده گپرمه وه که چوومه وه بز سوریا دوکتور که مال فواد (نهووه ختی دوکتور نه بوو نهویش هاتبوو دانیشجو بوو دهرکرا بوو له جامیعه ده یوست بچیت له ئالمان بخوتنی) و زهبيحى و من که نهووه ختی نه ندای مه کته بی سیاسی پارتی بووم، له گه ل هه ژار نهو چواره به یه که وه بووین به لام زورتری زهبيحى کاری سیاسی ده کرد.

ماموستا زهبيحى و دوکتور که مال فواد و من وه کوو هه یه تیکي وه فدی پارتی نهو سهرده مه هاتوو چۆی هه موو حیزه کاغان کرد. به هۆی ماموستا زهبيحى که فایق سامرایی ده ناسی، جیگری سهرۆکی حیزی نیستقلال بوو له به غدا، حیزیکی عهره بی قهومی بوو وه سه دیق شه نشه لی ده ناسی که سکرتری نهو حیزه بوو، رۆژیک که مال فواد و من و ماموستا زهبيحى پیاسه مان ده کرد که توشیان هاتین له سهر جاده نه وان ماموستا زهبيحیان که ده ناسی چاک و چوونیان له گه ل کرد نهویش نیت مه ی ته قدیم کرد، به هۆی نهو وه توانیمان نهو سهرده مه ره نیسی پارلمانی سوری نه کره م حۆرانی بیینین، ره نیسی حیزی به عس میشتیل نه فله قمان دیت، ره نیسی دائیره ی نیستخباراتی سیاسی عه بدولحه مید سهر اجمان دیت.

لهو موده ته دا که ماموستا زهبيحى چووبوو توانیبوو یه گه نجه کان هاندا که به ته مای دروستکردنی حیزه که بوون که حه مید دهر ویش بوو که به تایبته ی زور چالاک بوو،

مامۆستا عوسمان سهبرى بوو، له گهڵ نهوانه توانیبوی فکهری دروست کردنی پارتی دیمۆکراتی سوریا گهڵاله بکا، یانی دهستیکی درێژی هه‌بوو له نهوه‌دا به‌تایبته که مامۆستا زه‌بیحی توانی به‌جێته‌وه به گۆ نهوه‌دا که پێیان ده‌گوت کۆمۆپۆلیتی یانی نه‌ته‌وه ئیهمال کردن و ئینکار کردن و... کتیبێکی نووسی، کۆراسیکی به‌چکۆله، بلاوی کرده‌وه دژی نهوانه و ده‌نگی دایه‌وه چونکا نه‌وه یه‌که‌م ده‌نگ بوو له دژی نه‌وه که ده‌یانگوت کورد نینه و ئیمه هه‌موو ئینسانین و که‌س فەرقي نییه و... نه‌وه ده‌نگی دایه‌وه و ته‌ئسیری کردبوو، نه‌وانه‌ی هاندا له‌وه که نه‌و شته به‌کن. مامۆستا زه‌بیحی چالاکیه‌کی تریشی نواند له گهڵ میسریه‌کان، نه‌وه‌خته جه‌مال عه‌بدولناسر تازه ناوی ده‌کردبوو دواي سونیز و نه‌وانه، حه‌ولی دابوو توانیبوی که‌ماله‌دین ره‌فعت بپینێ، به هۆی که‌ماله‌دین ره‌فته‌ته‌وه له گهڵ میسریه‌کانیش قسه‌ی کردبوو که رادیۆه‌کی کوردی به‌که‌نه‌وه له قاهره، نه‌وه بوو که رادیوی کوردی کراوه له قاهره. هه‌روه‌ها مامۆستا زه‌بیحی ناسراو بوو که یه‌که‌مین کۆنگره‌ی گه‌لانی ناسیا و نه‌فریقا که له قاهره به‌سترا نه‌ویش چوو له بۆ نه‌و کۆنگره‌یه، وایزانه له سه‌ره‌تای ١٩٥٨ یان ئاخری ٥٧ بوو، چوو بۆ نه‌و کۆنگره‌یه و حه‌ولتیکی زۆری دابوو که وه‌فدیکی کوردیش قه‌بول بکری، سادات و نه‌وانی دیسوو، وه‌فدی کوردی سه‌ری نه‌گرت به‌لام ده‌وری زۆری نواند و چالاکی نواند و بلاو‌کراوه‌ی بلاو کرده‌وه و نه‌وانه. یانی مه‌قسه‌دم نه‌ویه مامۆستا زه‌بیحی هه‌م نه‌وه‌ی ده‌کرد و هه‌م له گهڵ حکومه‌تی سوریش نه‌وه‌خته حکومه‌تیکی دیمۆکراتیک هه‌بوو له سوریا به‌لام زۆرتر نه‌فسه‌ره‌کانی لشکری سوریا کار به‌ده‌ست بوون له پشتی په‌رده‌وه، په‌یوه‌ندییه‌که‌مان په‌یدا کرد به هۆی سه‌دیق شه‌نشهل و فایه‌ق سامرائته. خوالیخۆشبووان نه‌و دووانه یارمه‌تیان داين چوینه لای عه‌بدولحه‌مید سه‌راج. عه‌بدولحه‌مید سه‌راج لاوتیکی زه‌ره‌کی (نه‌وه‌خته سه‌ره‌نگ بوو) ناسری بوو. ئیمه که هه‌ر سێکه‌مان مامۆستا زه‌بیحی، که‌مال فواد و من چوین بۆ لای، باسی نه‌وه‌ی بۆ کردین که ئیوه‌ی کورد له کوردستانی عێراق، له ئێران، له تورکیا هه‌رچی ده‌یکه‌ن بیکه‌ن جارێ واز له کوردستانی سوریا بین، کوردستانی سوریا به‌شێکه له کوردستانی تورکیا با چالاکی‌کانی خۆیان ناراسته‌ی کوردستانی تورکیا به‌کن، نه‌وه‌خته ئیمه‌ش پشتیوانیتان لێده‌که‌ین به هه‌موو نه‌وعیک، گه‌روگرفت بۆ سوریا

دروست مه‌که‌ن، ئیمه‌ش به‌راستی نه‌و سه‌رده‌مه نه‌و رایه‌مان پتیباش بوو، گوتمان کوردی سوریا مافی ئینسانی و دیمۆکراتی و خۆتنده‌واری هه‌بت، نه‌وی تریش با نه‌وه بکه‌ین. له‌بهر نه‌وه مامۆستا زه‌یبیجی نه‌و وه‌خته هه‌م په‌یوه‌ندی هه‌بوو له گه‌ل سه‌رۆکی پارلمان که نه‌که‌رم خۆزانی بوو هه‌م له گه‌ل میسریه‌کان و هه‌م له گه‌ل نه‌فسه‌ره نازاده‌کانی سوریا و هه‌میش له گه‌ل کورده‌کان هه‌یبوو و نه‌وشتانه‌ی که بۆم باس کردی حیزبه‌که‌یان دروست کرد. ده‌وریکی زۆر گرینگێ هه‌بوو به‌راستی هه‌م له په‌یوه‌ندی دروست کردن له به‌ینی ئیمه و سوریا و هه‌م له به‌ینی ئیمه و میسر.

عه‌لی: دوا‌ی سوریا که عه‌بدولکه‌ریم قاسم هاته سه‌رکار له عێراق دیاره مامۆستا زه‌یبیحیش گه‌راوه بۆ عێراق و به‌خێر هاتنی قاسمی کرد و نووسراوه‌شی پتیشکه‌ش کرد نه‌وه چۆن بوو؟

مام جه‌لال: گویت لێ بێ! نه‌وه ئینشالا که به‌جمه‌وه ره‌سمی‌کت بۆ ده‌نێرم که ئیمه وه‌فدی‌ک بووین به‌یه‌که‌وه چوینه لای که‌ریم قاسم، ئیمه به‌نیوی یه‌کی‌تی قوتابیانی کوردستان و نه‌و و هه‌زاریش به‌نیوی کوردی سوریا، ئیستا ره‌سه‌که‌شمان هه‌یه و ئینشالا به‌یه‌کی‌کدا بۆت ده‌نێرم له‌ویدا نه‌و قسه‌ی کرد به‌ناوی کوردی سوریا و پی‌ڕۆزیایی له سه‌رکه‌وتنه‌که‌ کرد. ده‌مه‌وێ پیت بلێم نه‌وێ ده‌مێ هه‌موو که‌سیکی دیمۆکرات و شۆڕشگێڕ و کۆمۆنیست و چه‌پ به‌عه‌بدولکه‌ریم قاسمیاندا هه‌لده‌گوت، هه‌ر نه‌ته‌نیا شتیکی ئعتیادی بوو به‌لکو واجب و وه‌زیفه‌ بوو. عه‌بدولکه‌ریم قاسم هات عێراقی رزگار کرد له‌حوکمی مه‌لیکی له‌پاشایه‌تی، عێراق رزگار بوو له‌په‌یمانی به‌غدا، هاتبوو بۆیه‌که‌م جار له‌ماده‌ستی ده‌ستوراوی کورد و عه‌رب شه‌ریکن له‌ولاتا و حه‌قی کورد له‌ناو قانونی نه‌ه‌ه‌سایدا سه‌لمێندرا بوو، بارزانییه‌کانی عه‌فو کردبوو، مه‌لا مسته‌فا و نه‌وانه‌هاتبوونه‌وه، رۆژنامه‌ی کوردی ئیجازه‌درا‌بوو، "خه‌بات" به‌ناشکرا ده‌رده‌چوو، دوا‌ی نه‌وه پاش مو‌دده‌تیک پارتیش ئیجازه‌ی درا، مو‌دی‌ریه‌تیک دروست کرا‌بوو بۆ فه‌ره‌ه‌نگی کوردی، کوردایه‌تی به‌ناشکرا ده‌کرا، قانونی ئیسلامی زه‌راعی کرا‌بوو، که‌ریم قاسم نه‌و سه‌رده‌مه به‌راستی نمونه‌ی پی‌اوی نیشتمان په‌روه‌ر و دیمۆکراسی بوو، دیمۆکراسییه‌کی ته‌واوی دا‌بوو به‌راستی به‌هه‌موو حیزبه‌کان هه‌ر له‌شیوعیه‌یه‌وه تا پارتی

تا وەتەنی دیمۆکراتی تا وەتەنی تەقەدومی تا چەپەکان و... ئەوێ روژی کە قاسم هەموو کەس مەدحی دەکرد یانی وەکوو سەرکردهکی شۆشگێڕ سەریان دەکرد، لە بەر ئەوە دەبێ نامەکی مامۆستا زەبیحی بخەیتە چوارچێوەی شەرایتی زەمان و مەکانی خۆی نەک ئی دواى ٦١ و ئەوانە کە ئێمە چە کمان لە سەری هەلگرت! ئەمن پێموایە شتیکی راستی کردووە هەر چەندی مەدحی کردبێ کە قاسم دەیهێتێ ئەو سەردەم! بۆچی خۆ هەر ئەو مەدحی نەکردووە مامۆستا برايم شیعری بۆی هەیە! مەلا مستەفا ئەگوت ئەمن سەربازی عەبدولکەرم قاسم! جارتیکیان مامۆستا بە هانەدین نوری دەگێڕتێوە لە موزە ککراتی خۆیدا دەلێ: فەیلەکان کۆبوونەویکیان کردبوو بۆ مەلا مستەفا ناویان هێنا گوتیان تۆ زەعیمی! هەستا تۆرە بوو گوتی ئەمن زەعیم نیم! گوتی کەرم قاسم زەعیمە، هەر ئەو زەعیمانە، هیچکەسی دی زەعیم نییە و ئەمن نەک هەر سەربازی عەبدولکەرم قاسم من قەیتانی قۆندەری کەرم قاسم! یانی هێندە کەرم قاسم خوشەویست بوو جا ئەگەر سەرۆکە کەمان ئەو سەردەمە پێیخۆش بووبێ و ئەوەندە عەبدولکەرم لا مووھیم بووبێ خۆی بە قەیتانی قۆندەری کەرم قاسم دابنێ، مامۆستا زەبیحی مەدحیشی کردبێ شتیکی زۆر تەبیعی و ئاسایە!

عەلی: ئەو سەردەمە کە هاتنەو بۆ بەغدا و پارتی دەستی کردووە بە چالاکی و مەلا مستەفاش هاتەو، دوايە دژایەتی دەستی پێکرد زەبیحی لەو بەینەدا چیکرد؟

مام جەلال: پێش ئەوە مەرحەلێکی زۆر، زەبیحی کە هاتەو لە کوردستانی سوریا چالاک بوو، خرایە سەرکردهتی، کە کرایە سەرکردهتی دواى ئەوە لە موئەمەری چوار هەلبژێردرا بە ئەندامی کۆمیتەى مەركەزى. کە هەلبژێردرا بۆ کۆمیتەى مەركەزى ئەوەوختە ئیختیلاف نەبوو لە ناو پارتی و نەتەقیبۆوە چون ئیختیلافات لە ١٩٦٤ دا تەقیبەو، ئەو ٥٨ هاتەو لە ٥٨ تا ٦٤ دەکاتە ٦ سال، لەو موددەتە زەبیحی وەک ئەندامێکی چالاکی کۆمیتەى مەركەزى کارى دەکرد، موددەتێک لێپسراوى بەغدا بوو، موددەتێک لێپسراوى مالیی پارتی بوو، زۆر پیاوێکی دەست پاک و ئەوە بوو. ئەو موددەتە ئەو بەینی خراپ نەبوو لە گەل مەلا مستەفا، منیش یەکیەک لەو کەسانە بووم بەینم خراپ نەبوو لە گەل مەلا مستەفا.

مه‌لا مسته‌فا هه‌ر حیزبایه‌تی نه‌ده‌ویست نه‌و سه‌رده‌مه وه به‌پراستی هاواری ده‌کرد ده‌یگوت کاکه وازم لی بیتن، یانی به‌ناشکرا ده‌یگوت من حیزبایه‌تی ناکه‌م! به‌زۆر وازیان لی نه‌ده‌هینا، نه‌من له‌بیرمه یه‌که‌م کۆنگره‌ی ناشکرای پارتی که به‌سترا، پارتی که ئیجازه‌ی وه‌رگرت بوو به‌حیزبیتکی ره‌سمی، مه‌لا مسته‌فا نه‌هات بۆ کۆنگره، وه‌فدی‌کمان نارد بۆ لای شیخ نه‌حمه‌د و شیخ نه‌حمه‌د قانع‌ی کرد بیته‌وه، هات و توپه‌ بوو ده‌یگوت کاکه وه‌لا نه‌من حیزبی نیمه، ده‌یگوت پتم بلتین "حیز" به‌پتم مه‌لتین "حیزبی" به! پتم بلتین وه‌ره بۆ "مقه‌ری قاحبه‌خانه" و پتم مه‌لتین وه‌ره بۆ "مقه‌ری حیزب"! من حیزبایه‌تی ناکه‌م! به‌زۆر لی نه‌ده‌که‌پان، جا له‌و سه‌رده‌مه‌دا ئیختیلافه‌که له‌گه‌ل بارزانی نه‌وه بوو که نه‌و حیزبایه‌تی نه‌ده‌کرد و دژی حیزبایه‌تی بوو تا له‌گه‌ل که‌ریم قاسم تیکچوو نه‌وه‌خته نه‌ختیک نه‌همیه‌تی حیزبی زانی.

مامۆستا زه‌بیجی له‌و چهند سالانه‌ی به‌غدا ده‌وریکی زۆری هه‌بوو له‌چهند شتیک:

یه‌که‌م - مه‌سئولی ریکخراوه‌کانی به‌غدا بوو له‌گه‌شه پتدانیان ده‌وریکی زۆری هه‌بوو.

دووه‌م - له‌روژنامه‌نیشی ده‌کرد، له‌روژنامه‌ی کوردستان و خه‌بات و له‌وانه له‌نووسین و له‌هه‌موو شته‌کاندا به‌شداری ده‌کرد.

سێهه‌م - له‌چالاکیه‌کانی په‌یوه‌ندییه‌کان له‌گه‌ل حیزبه‌کان ده‌وریکی زۆری هه‌بوو. له‌ناحیه‌ی مالیش مه‌سئول بوو، زۆر پیاویکی چالاک و به‌کار و نه‌وه بوو دوايه‌ش له‌دوا روژدا بوو به‌نه‌ندامی ده‌فته‌ری سیاسیش به‌لام پتیش نه‌وه‌ی بیه‌ته ده‌فته‌ری سیاسی ته‌بعه‌ن له‌سالی ۶۱دا که‌نیمه و که‌ریم قاسم تیکچووین یانی پارتی و که‌ریم قاسم، مامۆستا زه‌بیجی خۆی شارده‌وه نه‌وه‌کا بگیری. هه‌زار به‌رائه‌تی دا، بروسکه‌یه‌کی لێدا بۆ که‌ریم قاسم، نیمه‌ پیتی ده‌لتین به‌رائه‌ت یانی توپه‌ی نیشان دا، بروسکه‌که‌ی بلاو کرایه‌وه و زۆر شتیککی ناشیرین بوو به‌پراستی نه‌و سه‌رده‌مه! مامۆستا زه‌بیجی هه‌لات و خۆی شارده‌وه و نه‌وه‌ی نه‌کرد، دوايه‌ هات و بوو به‌مه‌سئولی که‌رکووک، پتییان ده‌گوت مه‌سئولی لق‌ی که‌رکووک‌ی پارتی، هاته‌ نه‌وی و به‌نه‌هینی نیشی ده‌کرد. دوايه‌ که‌ شۆرش

دهستی پتکرد هاته دهرهوه و له دهوری کهرکووک باره گای لقی دانابوو تهنانت له بیرمه یه کتیک لهو نیشانهی که کردی مهشروعی ههلتینجانی نهوت بوو، بیر ههیه ههروا نهوتی لقی دیتهدهر، نهو پرۆژیککی دانابوو نهوتهکانی ههلتینجا و بهرمیلی پردهکرد و به سهر خه لکدا بۆزستان دابهشی دهکرد. له ویش دهوړیککی زۆری ههبوو له بوژاندنهوهی ریکخستنی کهرکووک و یارمهتیدانی شۆرش و نهو شتانه.

عهلی: دوايه که شۆرش دهستی پتکرد و نیختیلافات پهری ستاند له ناو مهکتبهی سیاسی و پارتی، نهمن بیستومه که مهلا مستهفا زۆری رق له زهبیحی بووه تهنانت جائیزهی بۆکوشتنی داناوه، نهوه چهنده راسته؟

مام جهلال: نا نهوه راست نییه! نهوه درهنگه، ههوه لقی که شۆرش دهستی پتکرد و چهند سالتیکیش تپهری کرد و زهبیحی مهسئولی کهرکووک بوو و نهندامی کۆمیتهی سهرکردایهتی بوو نیوانی خراب نهبوو له گهڵ مهلا مستهفا. نیوانی زهبیحی و مهلا مستهفا له سهر دوو شت تیکچوو یهک: مهلا مستهفا دژی حیزبایهتی قسهی دهکرد، زهبیحیش وهکوو پیاویکی حیزبی چهند جارتیک ههم له رووی خۆی و ههم به نامه بۆی دهنووسی که تو سهروۆکی حیزبی و چۆن دهبی دژی حیزبایهتی قسه بکهی و خه لک هاندهی! ههمیش سالی ۱۹۶۳ که کۆدهتای کهرم قاسم رویدا ههزار که بهراستی وهکوو شاعیری مهلا مستهفای لیها تبوو له خوتبهکانی پهلاماری روسیای دا، ههزار له شتیرهکانیدا دوو سیتجار هیرشی "خۆرۆشۆفی" کرد که نهو سهردهمه بهراستی تهنیا روسیا دیفاعی له نیمه دهکرد ههتا نیلتیماتۆمی دا به سوریا و تورکیا و ئیران که نابنی ئیوه ته داخل بکهن و مهسهلهی کوردی به هۆی مهنگۆلیاوه نارده نهتهوه یهکگرتوهکان و پشتیوانی پارهی لقی دهکردین و یارمهتی دهدا، نهو سهردهمه ههزار له دوو شتیره هیرشی سۆفیهتی کرد له شتیره لکدا به خۆرۆشۆف نالقی "خۆرۆشۆف" ده لقی "خهره شۆف" "خهره" یانی "گوو"، نهوه بوو به سهبهبی نهوه که بهراستی ههم مامۆستا برام و ههم مامۆستا زهبیحی له گهڵ ههزار تیکچن. مهلا مستهفا له دلی خۆیدا نهوهی پینخۆش بوو به دژی سۆفیهت ههرچهند له بنهوه عهلاقهی ههبوو له گهڵ سۆفیهت بهراستی نهوه هۆیهک بوو. هۆی دووهه می نهوه بوو که ۶۳ و ۶۴ که مهلا مستهفا پتکهات له گهڵ

عه‌بدولسه‌لام عارف ئیتفاقیتکی کرد داوای ناشبه‌تالی کرد یانی به‌یانیتکی ده‌رکرد به‌ره‌سمی ئیتستاش ماوه ده‌توانی په‌یدای بکه‌ی ده‌لتی: پیتشمه‌رگه‌ بگه‌رتته‌وه‌ سه‌ر "اعماله‌ هیمل حره‌ کریمه‌" وه‌ ده‌لتی حیزبیش نه‌میتنی باشه‌، نه‌وه‌خته‌ فک‌ره‌یه‌ک هه‌بوو که ئیتتحدای نیشترکی دروست بئ که هه‌موو حیزبه‌کان بتوتنه‌وه‌، ده‌لتی به‌لتی لازمه‌ هه‌موو حیزبه‌کان حه‌ل بک‌رتن و بتوتنه‌وه‌ و بچه‌ ناو نه‌وه‌ و هه‌چیشی نه‌ده‌ویست یانی هه‌چ شتیک‌ی تیتدا نه‌بوو ریکه‌وتنه‌که‌ی عه‌بدولسه‌لام و مه‌لا مسته‌فا. نه‌وه‌خته‌ وای لیت‌هات که یا ده‌بتی ناشبه‌تال قه‌بول‌که‌ی یا دژی ناشبه‌تال بی! یانی خۆی ناشبه‌تالیتکی ناشکرا بوو، سه‌رکردایه‌تی پارتی هه‌موو به‌ گشتی ده‌نگ دژی ناشبه‌تال وه‌ستان ئیلا یه‌ک که‌س له‌ گه‌ل مه‌لا مسته‌فا بوو ناوی هاشم عه‌قراوی بوو که پی‌اویتکی زۆر هه‌چ و پوچ بوو دوايه‌ش خیانه‌تی کرد و بوو به‌ وه‌زیری ده‌ولت له‌ حکومه‌تی عیراق، نه‌وه‌ و مه‌لا مسته‌فا پتکه‌وه‌ بوون و ئیمه‌ش هه‌موو ۱۵ نه‌ندامی سه‌رکردایه‌تی له‌ لایه‌ک بووین و هه‌موو دژی نه‌وه‌ ناشبه‌تاله‌ بووین. زه‌بیجی یه‌کتیک بوو له‌ وانه‌ی که مه‌لا مسته‌فا وایده‌زانی که هه‌ر وه‌دوی ده‌که‌وئ له‌ هه‌موو شتیکدا، که نه‌وه‌ی نه‌کرد زۆری لئ په‌ست بوو جا نه‌وجار که‌وته‌ دژایه‌تی زۆر له‌ گه‌لیی و زۆر دژی بوو. زه‌بیحیش که پی‌اویتکی قسه‌ راست و سه‌ر‌پاست و قسه‌ ره‌ق بوو نه‌ویش قسه‌ی ده‌کرد که نه‌وه‌ مه‌لا مسته‌فا وایه‌ و نه‌خوتنه‌ه‌واره‌ و نازانئ و ده‌یه‌ه‌وئ تووشی به‌لامان کا و رتبه‌ر نییه‌ و کابرایه‌کی رتونه‌که‌ره‌ و له‌و قسانه‌ی ده‌کرد له‌به‌ر نه‌وه‌ به‌نییان زۆر خراب بوو. مه‌لا مسته‌فا له‌ چهند که‌ستیک زۆر عاجز بوو مه‌سه‌له‌ن یه‌کتیک له‌وان دوکتور سه‌ید عه‌بدولعه‌زیزی شه‌مزینی بوو که پتیبو‌ابوو ده‌بتی نه‌ویش له‌ گه‌لیی بئ، له‌ شه‌هید عه‌لی عه‌سکه‌ری زۆر عاجز بوو وای ده‌زانی که ده‌بتی له‌ گه‌لیی بئ، دوا‌ی نه‌وه‌ی که من و کاک عومه‌ر ده‌بایه‌ش به‌ قسه‌مان نه‌کرد له‌ ئیمه‌ش زۆر عاجز بوو چون به‌ حیسابی خۆی به‌ ده‌سته‌و‌دایره‌ی خۆی ده‌زانین که وه‌کوو لیتی هه‌لگه‌رایینه‌وه‌ وابوو. مه‌سه‌له‌ی مام‌وستا زه‌بیجی نه‌وه‌ بوو له‌ سه‌ر مه‌بده‌ و بیروباوه‌ر و کوردایه‌تی بوو.

عه‌لی: سالی ۱۹۶۴ وای لیت‌هات که پارتی (مه‌کته‌بی سیاسی) مه‌جالی نه‌ما و چوو بۆ ئێران، زه‌بیجی له‌و به‌ینه‌دا چی به‌ سه‌ر هات؟

مام جهلال: له بهغدا خۆی شاردبۆوه، چالاکى دهکرد و مهسئولى لقى بهغدا و تهشکيلاتى ناوولات بوو.

عهلى: يانی ئەوسەردەم هەم له عێراق و هەم له ئێران و هەم له مەلا مستەفا قاچاغ بوو؟

مام جهلال: بەلێ قاچاغ بوو! خۆی شاردبۆوه، ئێمه نهوهختى كه سالى ٦٤ حیزب بوو به دوو قیسم، سەدی هەشتای حیزب له گەڵ ئێمه بوو ئێمه مەكتەبى سیاسى مەشهور بووین به بالی مەكتەبى سیاسى، سەدی ده له گەڵ مەلا مستەفا بوو، سەدی دەشى دانیش. هەموو کادێره باشەکان له گەڵ حیزب بوون له بەر ئەوه ئێمه هەر به ناوی حیزبه نه ئیشمان کرد. مامۆستا زەبیحی له بهغدا ماپۆوه و تهشکيلاتى حیزبى دهکرد هەم ئی بهغدا و هەم ئی شوێنهکانى تریشى سەرپەرشتى دهکرد، یانی وهك لیپسراوی تهشکيلاتى هەموو حیزب بوو، خۆی شاردبۆوه له بهغدا و ئیشى دهکرد و خەباتى نههینى دهکرد، تهبعەن هەم له حکومهتى بهغدا قاچاغ بوو هەم له بارزانی هەم تهبعەن له ئێرانیش قاچاغ بوو!

عهلى: ئەمن هەم له کاک سەلاح موهتهدیم بیستوهه كه دهلێ: "جهوان بووم له تاران باوكم رۆژتیک زۆر به نههینى مامۆستا زەبیحی دیوه" یانی سالانى ٦٤ و ئەوانه هەم دوکتۆر شیرازی له پەيوه‌ندى نامەيیدا دهلێ كه زەبیحی ئەوكات به نههینى سەردانى ئێرانى كردهوه تهوه، ئایا ئەوه راسته؟

مام جهلال: ئەمن قەت ئەوهه له بیر نییه كه مامۆستا هاتبێتهوه! حەز ده‌كه‌م ئەوهی بزانی كه ئێمه چوینه ئێران ئەمن زۆر له ئێران نه‌مامه‌وه، ئەمن خۆم پێم ناخۆش بوو بچینه ئێران له سەر سنور برادران به زۆر بردیانم! له‌وێ كه چووم گوتم ده‌پرۆم، ده‌ستبه‌جێ داواى رۆشتنم كرد له ئێران و ده‌ستبه‌جێ مانم گرت حەتا ماوه‌یه‌ك نام نه‌خوارد هەتا ئێرانییه‌كان ریگایان دام ده‌رچم! پاش ئەوهی من ده‌رچوم ناگام لێنى نییه به‌لام نه‌مبیس‌توه قەت زەبیحی چووبێته ئێران له‌و سەرده‌مه‌دا! نا! باوه‌ر ناکه‌م! ده‌توانی له مامۆستا برائیم پرسى ئەو ده‌زانێ.

عهلى: عیسا پەرمان له کتێبه‌کانیدا باسى ره‌واىبێتى زۆر نيزیک له گەڵ زەبیحی

و کاک عومەر ده‌بابه و کاک عه‌لی عه‌سکه‌ری ده‌کا نه‌وه چۆن بووه؟

مام جه‌لال: نه‌وه دره‌نگه، دوایه‌یه، نه‌تۆ نه‌وه بزانه رایبته‌ی ئیمه له گه‌ل ئیتران که‌ی دروست بوو، با من قسه‌ت بۆ بکه‌م: رایبته‌ی پارتی و ئیتران نه‌وه‌ل جار به‌وه دروست بوو که مه‌لا مسته‌فا وه‌فدیکی نارد به سه‌رۆکایه‌تی عه‌بدوڵه‌حمان روته که کادریکی چالاکی پارتی بوو، کوپی خالی نه‌و کاک عه‌لی عه‌بدوڵلایه، ناردی بۆ مه‌ها‌باد، نه‌وه‌خته تیمسار نازانم کۆ له‌وێ بوو نه‌گه‌ر بپرسی کۆ بووه، نه‌و سه‌رده‌مه له‌وێ ناردبووی بۆ لای نه‌و که په‌یوه‌ندی دروست کا، نه‌مه له نه‌واخری سالی ۱۹۶۱ بووه...

عه‌لی: ده‌بی وه‌ره‌رام بووبیت!

مام جه‌لال: نه‌ی زار خو‌ش! وه‌ره‌رام. بۆ لای وه‌ره‌رامی ناردبوو. سالی ۶۲ جاریکی دی ناردبووه. دوایه‌دوای نه‌وه له به‌غدا نه‌و عیسا پ‌ژمانه که با‌ست کرد وابه‌سته‌ی نیزامی بوو، له گه‌ل مالی جاف په‌یوه‌ندی هه‌بوو. بورهان جافیک هه‌بوو هه‌زار ره‌حه‌تی لێ بێ عه‌مری خ‌وای کرد، له گه‌ل بورهان جاف په‌یوه‌ندی هه‌بوو، به ه‌وی بورهان جافه‌وه خ‌والیخ‌وشبوو س‌الح یوسفی دیت، نه‌وه‌خته نه‌ویش له به‌غدا موخه‌فی بوو. زه‌بیحی نه‌وه‌خته له به‌غدا نه‌بوو له که‌رکووک بوو. س‌الح یوسفی له به‌غدا مه‌سئولی پارتیش بوو.

خ‌والیخ‌وشبوو س‌الح یوسفی هه‌ستابوو له گه‌ل پ‌ژمان قسه‌ی کردبوو که په‌یوه‌ندییه‌ک دروست بێ له به‌ینی ئیمه و نه‌واندا، کاغه‌زی نووسی بۆ مه‌کته‌بی سیاسی، نه‌من زۆر چاکم له بیره له کانونی سالی ۱۹۶۳دا س‌الح یوسفی هات له به‌غداوه و نه‌و پ‌یتش‌یاره‌ی هینابوو که وا ئیتران ئاماده‌یه یارمه‌تیمان بدا و نه‌وشتانه، سه‌رۆکی حیزب مه‌لا مسته‌فا بوو، ته‌بعه‌ن خ‌ه‌به‌ر درا به مه‌لا مسته‌فا و ئیتران دا‌وای کردبوو وه‌فدیکی بچێ له پارتیه‌وه و یه‌ک نو‌ت‌ه‌ری مه‌لا مسته‌فا بێ و یه‌ک نو‌ت‌ه‌ری مه‌کته‌بی سیاسی بێ، چون ئیتران ده‌یزانی دوو با‌ل هه‌یه له ناو حیزبه‌که‌دا. مه‌لا مسته‌فا شه‌هید عه‌لی عه‌سکه‌ری دانا به نو‌ت‌ه‌ری خ‌وی و مه‌کته‌بی سیاسیش شه‌هید عومەر ده‌بابه‌ی دانا به نو‌ت‌ه‌ری خ‌وی. نه‌و دو‌وانه چوون، وه‌ک بزانم ش‌ویات بوو که چوون بۆ نه‌وی، وام له بیره نه‌وان له‌وێ بوون که کوده‌تا رووی دا له سه‌ر عه‌بدوڵکه‌ریم قاسم.

نەوانە چوون بۆ ئێران هەم بە ناوی مەلا مستەفا و هەم بە ناوی مەکتەبی سیاسییەوه، هێشتا زەببەحی داخڵی ئەوشتانە نەبوو، ئەوێی کە عیسا پەرمان دەبێتێ دوای ١٩٦٦ه. بەلێ دوای ١٩٦٦ کە زەببەحی چوو بۆوه بەغدا و بوو بە مەسئولی تەشکیلات لەوێ کاک عومەر دەبابە و عەلی عەسکەری بە تایبەت زۆر دۆستی عیسا پەرمان بوون کە دەچوونە بەغدا دەچوون بۆ لای و کاک زەببەحیش دەبێت یانی لە مالتی ئەو دادەنیشان، ئەو دەهاتە مالتی وان، ئەو راستە بەلام قۆناغی یەکەم ئەو ناگای لێ نییە، قۆناغی یەکەم مەرحوم سالح یوسفی داینا و دواوە کاک عومەر و ئەوان چوون بۆ ئێران. دوای ئەوە کە شەر هەلگیرسایەوه شوکەت عەقراوی چوو جاریک، من کە لە ئوروپا هاتمەوه لە ١٩٦٣ بە تاراندا هاتمەوه بەلام ئێرانییەکان مەیان نەدیت، من ئەووەختە لە لای ئێرانییەکان بە دۆستی جەمال عەبدولناسر مەشهور بووم و ئێران جەمال عەبدولناسری زۆر خۆش نەدەویست لە بەر ئەوە هەر رێگایان دام هاتمەوه هەتا قەشیان لە گەڵ نەکردم لە تاران و ئەوانە! دواوە وەفدێکی تر مامۆستا برایمان دەعوەت کرد و چوو بۆ ئێران جا دواوە یەکسەر لە گەڵ مەلا مستەفا تەماسیان گرت و پەیوەندیان گرت و ئەوانە.

عەلی: هەرۆک دەزانن لە سالانی ٦٠دا جەماعەتی حیزبی دیمۆکراتی کوردستانی ئێران وەک ئەحمەد توفیق و ئەوانی تر لە لای مەلا مستەفا بوون و لە کوردستانی عێراق بوون، زەببەحی نایا لە گەڵ ئەو جەماعەتە هیچ پەیوەندی هەبوو یان نا؟ ئەگەر نەبێسە چۆنە ئەو کە کوردی ئێرانیش بوو و ئی سەرەمی کۆمار بوو هیچ پەیوەندی بە حیزبی دیمۆکراتی ئێرانەوه نەبوو؟

مام جەلال: گۆیت لێ بێ قسەت بۆ بکەم! لە ١٩٥٨ه ئەوانە هاتنەوه بەغدا لە ٥٨ رەحمەتی قاسملو هات و مەرحوم ئەحمەد توفیق هاتوو و.... مامۆستا زەببەحی پیاویک بوو وەک پێمگوتی ساغلام و سەرراست و سەرپرەق. یا! پەیوەندیان پێوە گرتبوو بەلام نە ئەحمەد توفیقی بە دڵ بوو نە قاسملو ئەووەختە خیلاف هەبوو لە بەینی ئەحمەد توفیق و قاسملو، یەکتریان ئیتهام دەکرد، ئەحمەد توفیق قاسملوی بە خائین و جاسوس ئیتهام دەکرد، دەیگوت چۆکی داداوه و ساواکییە و لە بەرامبەر تەبیوری بەختیار بەرانیەتی داوه و لەو شتانە، ئەویش ئەحمەد توفیقی ئیتهام دەکرد بە کابرایەکی سەرکەشی

سه‌رلیشتی‌اوای هه‌له‌شه و نه‌وانه.... مامۆستا زه‌بیجی رای له هیچی‌ان نه‌بوو له‌به‌ر نه‌وه له گه‌ل هیچی‌ان به‌ینی نه‌بوو به‌لام له گه‌ل خه‌ل‌کی دیکه عه‌لاقه‌ی هه‌بوو. مامۆستا زه‌بیجی قه‌راری دابوو داخلی نه‌و گیتراوه‌یه به ناوی حیزبی دیمۆکراتی کوردستانی ئێران نه‌بیسته‌وه، ئیستا ئیتر نه‌و له ناو کوردستانی عێراقه و جی‌گای خۆی له ناو پارتیدا کردووه‌ته‌وه و درێژه به خه‌باتی خۆی دده‌ا و خۆی تووشی نه‌و سه‌رئیشه و نه‌و ئیختلافاتانه نه‌کا که زۆر توند بوو له ناو حیزبی دیمۆکراتی کوردستانی ئێراندا! مه‌لا مسته‌فا سه‌رده‌مێک پشتیوانی له قاسملو ده‌کرد، دواي نه‌وه پشتیوانی له ئه‌حمه‌د توفیق کرد، دوکتۆر مرادیش پشتیوانی له ئه‌حمه‌د توفیق ده‌کرد زیددی قاسملو. مه‌لا مسته‌فا له گه‌ل دوکتۆر مراد هه‌ستان چون بۆ لای وه‌زیری داخیلیه‌ی عێراقی و قاسملویان ده‌رکرد! له عێراقیان ده‌رکرد، شکایه‌تیان لێ‌کرد و ده‌ریان کرد، که ده‌ریان کرد ئه‌حمه‌د توفیق بوو به عه‌بدی مه‌لا مسته‌فا، وه‌کوو زور‌ناژه‌نی نه‌و بوو، وه‌کوو ده‌هۆل لێ‌ده‌ری نه‌و بو، له‌سه‌ر نه‌وه‌ش ته‌بعه‌ن له گه‌ل زه‌بیحیش نه‌ده‌گه‌یشتنه‌وه یه‌ک! پاشان ئه‌حمه‌د توفیق به‌راست زۆر کۆنه‌په‌ره‌ست بوو نه‌و سه‌رده‌مه، به‌لای ئیسه‌وه نه‌و نه‌فکارانه‌ی نه‌و هه‌یبوو وه‌کوو کفر وابوو! ئیتر هه‌قم نییه له‌سه‌ر ئیستا! مه‌سه‌له‌ن نه‌و زۆر دژی سوڤیه‌ت بوو، ئه‌حمه‌د توفیق دژی مارکسیزم بوو، دژی هه‌موو نه‌وعه‌ هاوکاریه‌ک بوو له گه‌ل حیزبی کۆمۆنیستی عێراق و حیزبی توده‌ی ئێران و نه‌و شتانه، لایه‌نگری نه‌وه بوو له گه‌ل نه‌مریکا هاوکاری بکه‌ین و نه‌و چو له وه‌ختی خۆی دانا نادام شمیته‌ی هه‌تا له ۱۹۶۲ له لوبنان و نه‌وانه. که شوێش هه‌لگیرسا ئه‌حمه‌د توفیق بوو به زور‌ناژه‌نی مه‌لا مسته‌فا و زیددی حیزب قسه‌ی ده‌کرد و شتیکی ده‌رده‌کرد "دیسان بارزانی" که هه‌ر بارزانی هه‌یه و هه‌ر بارزانی خه‌بات ده‌کا و وا ده‌کا و ناوا ده‌کا و... له‌به‌ر نه‌وه له گه‌ل مامۆستا زه‌بیجی و هه‌موو نه‌وانی تر به‌ینیان خراب بوو. ره‌حه‌مه‌تی لێ‌به‌ت ئه‌حمه‌د توفیق ده‌ورێکی یه‌ک‌جار خرابی گه‌یرا، فیه‌ته‌یی، تێکدان له به‌ینی مه‌کته‌بی سیاسی و مه‌لا مسته‌فا، به‌راستی ده‌ورێکی زۆر خرابی گه‌یرا له‌و سه‌رده‌مه!

عه‌لی: نه‌دی نه‌وه راسته که قاسملو ده‌رکراوه له به‌غدا په‌نای بۆ مقه‌ری پارتی هه‌تاوه و نه‌و کات زه‌بیحیش له‌وێ کار به‌ده‌ست بووه به‌لام هیچی‌ان بۆ نه‌کردوه!

مام جهلال: راست نییه! نهسلن بیله کس، قاسملو له گهل نئیمه هیچ بهینی نه بو، که قاسملو ده رکرا حیزی شیوعی پهنای دابوو، قاسملو نه وه ختеш توده یی بوو بۆ مه علومات! حیزی توده له بهغدا بوون، نهو له گهل حیزی توده بوو و یه کتیک له تۆمه تهکانی که نه حمده توفیق له سهری بوو ده یگوت قاسملو توده ییه وه نه وه خته دوکتور قاسملو له گهل توده ییه کان بوو جگه له وه له گهل توده ییه کان بوو له گهل حیزی شیوعی بوو یه عنی له گهل نئیمه نه سلن مهرجه باشی نه بوو بۆ مه علومات!

عهلی: نایا نه گهر نه وه راستبا و قاسملو هاتبا بۆ لاتان نئیه هیچتان پیده کرا که ده ری نه کهن وه یان یارمه تی بدن به تاییهت زه بیحی نایا هیچی بۆ ده کرا!

مام جهلال: وه لاهی باوه، ناکهم هیچمان پتیکراییه چونکا ده زانی له بهر چی؟! چونکه رهئیس که مان شکایه تی لیکردبوو، نئیمه چۆن ده مانتوانی بلتین ده ری مه کهن، رهئیس که مان مه لا مسته فا بوو نهو چوو بوو له لای وه زیری داخیلیه گوتبووی ده رکری نئیمه چۆن ده مانتوانی بلتین ده رنه کری؟! (پتیکه نین) نه زه بیحی پتی ده کرا نه مامۆستا هرایم نه کهس! مه لا مسته فا گوتبووی ده رکری!

عهلی: دوا ی نه وه ی که نئیه له نئیرانه وه گهرانه وه بۆ کوردستانی عێراق و خهلافه که ئیدی ته قیبۆوه له ناو پارتی و مه کته بی سیاسی، نه قشی زه بیحی چ بوو و شتیه تیکۆشانی به چ چه شنیک بوو؟

مام جهلال: کاکه! زه بیحی ههر له سه ره تاوه نه هاته نئیران و نه هاته ده ری، که مه لا مسته فا شه ری حیزی کرد و سه رکردایه تی حیزی ده رپه راند زه بیحی چۆوه به غدا و ده سته کردوه به کاری نه هینی خۆی. له وێ کاری نه هینی ده کرد و ته شکیلانی حیزی ده کرد و رۆژنامه ی حیزی و شتی وای یانی ده نگ و باس و بلاو کراوه ی ناو خۆی بلاو ده کردوه و ناوا نیشی ده کرد هه تا سالی ۱۹۶۶ که نئیمه هاتینه وه له شاخ، من و کاک عومه ر و حیلمی شه ریف و نه وانه هاتینه وه، که نئیمه هاتینه وه کاک حیلمی شه ریف چوه به غدا و نهو و کاک زه بیحی به یه که وه هاوکاریان ده کرد و به دزی نیشیان ده کرد و هه تا به عس نه هاته سه رکرا نئیمه به ئاشکرا نیشمان نه کرد.

عهلی: زه بیحی له سالی ۱۹۷۵ له بهغدا گیرا، نهو چۆن بوو و له سه ر چی

بوو؟

مام جهلال: زهبيحى سالى ۱۹۷۴ هاته بديروت، له بديروت له گهل من نيتسالى كرد كه گهراوه گرتيان، به توهمه تي نهوې كه له گهل من عه لاقه ي كردووه و شتيوا بهلام دواي نهو ماوه يهك هيتشيانه وه و بديران دا. كه هاته بديروت نهو مودده ته نيمه به يه كه وه بووين، جاسوسيكي عتراق نيمه ي به يه كه وه ديت كه ناوي شيخ جهبار بوو، براي شيخ ستار، نهو چوويژه خه بهري ليدابوو كه نهو له بديروت دائيم له گهل جهلاله و نهو يه و نهو يه... له سر نهو گيرا بهلام دوايه بديراندا.

عهلي: له سر كاري نه ده بي و نووسيني ماموستا زهبيحى چ دهزان؟

مام جهلال: وه لاهي هيچ ناگام لتي نيه، ده مزاني خه ريكي زمان و ريزمان و فرهنگي كوردي و نهو شتانه يه، نه من بهش به حالي خوم زور موهمه نه بووم بهو شتانه و ناگام لتي نيه، ده مزاني هر كزي ده كاته وه و ده ينوسن و نهو شتانه.

عهلي: له سر كتيبه كه ي خوتان كه له ويدا باسي كومه له ي ژ. ك ده كهن، نهو مةلوماتانه تان له سر كومه له ي ژ. ك له كوئ وه رگرتوه؟

مام جهلال: نه من زور تري مةلوماته كم له ماموستا زهبيحى وه رگرت، زور تري نهو شتانه م له دوو كهس بيستوه نهو ي چوونه كه له مير حاجم بيستوه كه له گهل شهيد مسته فا خوشناو چوونه ته وي كه له باغي حاجي داود كوئونه ويان كردووه و... نهو ي ترشم له ماموستا زهبيحى بيستوه، مةلوماته كه ي من هه مووي له زمان زهبيحى يه وه بووه (هه ژاريش)

عهلي: ههروهك ناگادارن سالى ۱۹۷۹ شاه رووخا و زهبيحى هاته وه كوردستاني تيران لهو هاتنه وه يه چون ناگادار بوون و چ دهزان؟

مام جهلال: نه من ده مزاني زهبيحى خه ريكي قاموسه كه يه تي. نه من پيمخوش بوو بهش به حالي خوم لايهنگري نهو بووم كه زهبيحى بيته دهري، ماموستا برايم عيني بيروري هه بوو، جاريكيان زهبيحى توانيبوي پاسپورت وه رگري و بيته دهروه، ماموستا برايم داواي ليكردبوو كه نه چيته وه و ليره بن له لهندهن بوخويان نيش بكن و قاموس و شته كاني بيتيتو و نهوانه. زهبيحى به راي من نيشته باهيكي كه بووي نهو يه چونكه

خزی خدریکی سیاست نه‌بوو و نه‌و مودده‌ته خدریکی قاموس و نه‌وانه بوو پتیبو‌بوو که به‌عس ده‌ستی لی ناده‌ن و نه‌و ده‌توانی قاموسه‌که‌ی جتیه‌جی کا و چاپی کا و نه‌و دواشاکاری فهره‌نگی و شتی وای بی، بویه زور حوسنی زهینی هه‌بوو بۆ نه‌وی که له به‌غدا بمینیتته‌وه، دوو هوشی هه‌بوو یه‌ک‌کیان نه‌و کار به‌ده‌سته کوردانه‌ی به‌غدا هه‌مرو دۆستی بوون، ته‌ها محیدین مه‌عرف دۆستی بوو، بابه‌کراغا، مه‌لا ماتور و... پتیبو‌بوو له گه‌ل نه‌وان و له سیبه‌ری نه‌واندا ده‌توانی بمینیتته‌وه، پاشان هیچ چالاکیه‌کشی نه‌بوو دزی حکومت، هه‌ر چه‌ند له گه‌ل نيمه په‌یوه‌ندی هه‌بوو و نيمه‌ی خوش ده‌ویست به‌لام کاری نه‌ده‌کرد، کاری سیاسی و نه‌وه که بترستی له خزی.

که هاته ده‌ری پاش نه‌وی هاته‌وه بۆ نیران، ته‌بعه‌ن نيمه زور زۆرمان پیخۆش بوو. من دیتم له پتیشه‌وه له سه‌ر سنور، ته‌شویقم کرد که له گه‌ل مامۆستا نیش بکا، به‌راستی! چون مامۆستا شیخ عیزه‌دین نه‌وه‌خته به‌ ناوی ده‌فته‌ری مامۆستا نیشی ده‌کرد و زور ناو و ناوبانگی هه‌بوو. من پتیمخۆش بوو که له گه‌لی نیش بکا و گوتی باشه و چوو بۆ نه‌وی.

عه‌لی: ببوره! پیت وانییه یه‌که‌مجار نیه‌وه له بۆکان چاوتان به‌ مامۆستا زه‌بیحی که‌وت؟! چون خۆم له گه‌لی هاتم، نیه‌وه یه‌که‌مجار که هاتن بۆ کوردستانی نیران دواي روخانی شا، شه‌ویک کاک دلیری سه‌ید مه‌جید هات بۆ لام و گوتی مامه هاتوه له مالی کاک سه‌لاح یا کاک سه‌عدی موته‌دی له بۆکانه و پتیمخۆشه چاوی به‌ مامۆستا زه‌بیحی بکه‌وی.

مام جلال: ده‌بی وابوو‌بیت، نه‌من شته‌کانم زور چاک له بیر نییه‌ مادام تو ده‌لیی وایه ده‌بی وابیت، نه‌تو ده‌بی باشت‌رت له بیر بی چونکا نه‌من مامۆستا زه‌بیحیم دووسن جار دیت، جارتیک له بیتوران، وایزانم له گه‌رانه‌وه‌یدا له بیتوران دیتم. نه‌وی من له بیرمه که دیتم نه‌من خۆم ته‌شویقم کرد که له گه‌ل مامۆستا نیش بکا، زۆرم ته‌شویق کرد و پتیمبو‌بوو که نه‌وه شتیکی باشه، ته‌بعه‌ن خزی دلی کرمتی ببوو له قیاده‌ی حیزبی دیمۆکرات یانی پتیبوانه‌بوو که نه‌و ده‌توانی نیش بکا و نه‌وانه، ئیدی گوتان نه‌وه جولانه‌ویکی گشتی جه‌ماهیری گه‌وره هه‌یه که مامۆستا شیخ عیزه‌دینه و دیاره نيمه

ماموستا شیخ عزیزه دینمان خوش دهووست. پاش نهوه که دیمهوه له پیتوران دلی ره نجا بوو، ده یگوت له گهل ماموستا شیخ عزیزه دین نیش ناکرئ یانی باوه ری به وهش نه مابوو که ده توانئ له گهل ماموستا شیخ عزیزه دین نیش بکا! نیمه پیمان گوت ده باشه کاکه وهره له گهل خومان نیش بکه، گوتی باشه وه عدی دا بچیت و بیتته وه و له گهل خومان نیش بکا، نیتړ چووه گیرا! هدرچی که سیک لیم بیستوه ده لټن چیزیی دیمزکرات به کرتی داوه!

عہلی: ماموستا عہدوللاش ده لټی یه قینم که به دهستی قاسملو تیدا چووه!
مام جہلال: نه من ناتوانم بلټیم به دهستی قاسملو به لام موته نه کیدم که چیزیی دیمزکرات قسہ یان له سر کردبوو له لای عیراقیہ کان!

عہلی: له سر جہریانی کوشتنی حامید به گی جوانرؤش به دهستی چریکه کانی فیدایی خه لټی که ئیعلامیہ یان دا "حامید به گی جوانرؤ خائین و خورؤشی به عسی سر به عہدولہ رحمانی زهیبی به دهستی چریکه کانی فیدایی خه لټی گیرا" نه من پیموایه نه وهش جیتگی لیکو لټینه وه یه چونکا نه وکات که چریک بهو هیزه که مہی خوی له سابلاغ که جورته تی دا به خوی نهو کاره بکا له گهل چیزیی دیمزکرات ستادی موشته ره کیان دانا بوو وه زور لټک نیزیک بوون!

مام جہلال: به لټی! چریکه کان کوشتیان، نهو حامید به گه زور دوستی نیمه بوو ناموزای شهید نازاد هورامی نیمه بوو، پیاوټکی تیکؤشر بوو، نهو ی جافر سولتانی هورامان بوو، وهختی خوی له لای نیمه پشمه رگه بوو، له لای نیمه سرلق بوو، زور پیاوټکی نازا بوو، نیستاش بنه مالہ که ی له سوله یانیه وهک شهیدی نیمه حیسابیان بز ده که یین. نهوه ماموستا زهیبی هیزکی چه کداری لی دروست کردبوو له مہنتہ قہی هورامان و نهوه به لام به کوشتیاندا، منیش پیموایه چیزیی دیمزکرات به کوشتیدا. نیمه کاتی خوی نهوه مان به چریکه کان گوت و ئیعترازمان پټکردن، گوتیان نه مانزانیوه و نهوانه! پیموایه له مہسہ له ی حامید به گ ماموستا شیخ عزیزه دینیش که مته رخه میتکی هه بوو، دهیتوانی داوای بهردانی بکا و نهوانه! دوايهش که نیمه به چریکه کاغان گوت تازه تهواو ببوو، گوتیان نه مانزانیوه و نه گهر زانیبامان دوستی ئیوه یه بهرمان ددها و نهوستانه، پشموایه نه گهر چریک زانیبایان دوستی نیمه یه بهریان ددها چون نه وکات

عەلاقەمان باش بوو لە گەل چریکەکان.

عەلی: مامۆستا شیخ عەزەدەین دەفرمۆی کە ئێمە خەریک بووین حیزبیک وەک خەتی گشتی دروست کەین لە گەل مامۆستا زەبیحی، ئەو خەتەش ئەوە بوو کە هەموو کەس بگرتەووە و خەتیکە پان و کوردایەتی و ئەوە بیت، ئەوەش پێشنیاری مام جەلال بوو و هەر ئەویش زەبیحی پێشنیار کردووە کە باشترین کەسە کە بتوانێت ئەو حیزبە هەلسۆرتنێ بەلام دەورووبەرە کەم کە زۆریەیان سەر بە کۆمەڵە بوون نەیان هێشت دروست بیت، ئێوە لە سەر ئەوە چ دەفرمۆن؟

مام جەلال: من ئەوەم ناگا لێ نییە! هیچ ناگام لێ نییە کێ تێکی داوە، ئەمن تەنیا ئەوەندەم ناگا لێیە کە مامۆستا راست دەکا قەرار بوو کە خەتیکە گشتی دروست بێت حەتا ئێمە پێمان وابوو وەکوو یەکێتی دەکری یەکیتیک دروست کەن کە کۆمەڵەشی تێدابی چۆن کۆمەڵە ی ناو ئێمە هەیە ئەو کۆمەڵە بەش ئەوایە بیت بەلام ناگام لێ نییە چۆن تێکچوو تەنیا هەر ئەوەندەم ناگا لێیە کە مامۆستا زەبیحی هاتووە گلییەکی زۆری لە دەفتەری مامۆستا هەبوو وە گلییەکی لە مامۆستاش هەبوو کە مامۆستا تەسەمیکەر نییە و دەورووبەرە کە یەوێکی و ئەو لەو جەووە هەل ناگا! ئەمن ئەوەندەم ناگا لێیە نێتر ئەوەم ناگا لێ نییە کۆمەڵە دەوری چ بوو و چەندە بوو، ئەوەی دەبێت لە کۆمەڵە پرسی! بەلام ئەمن لە کۆمەڵە هیچم نەبێستوووە دژی مامۆستا زەبیحی یا دژی ئەو شتە، راستییە کە ی بۆ تاریخ! ئەمن دەبێت شەهادهتی سادق بەدم!

عەلی: گۆیا چەکیکی زۆر لە لایەن زەبیحییە و هەرگیراوە بە نیوی شیخ جەلال و حامید بەگ و ئەوانە بەلام دراوە بە ئێوە، ئەوە چۆن بوو؟

مام جەلال: راست نییە! ئەمن ناگام لێیەتی. هەمووی دوسەد سەد سەد پارچە چەک بوو قەول بوو حامید بەگ هێزیکە و دروست کا، دوسەد سەد سەد پارچە چەکیان داوونێ هەوڵجار. دواوەش قەرار بوو چەکی تێشیاان بدەن و مامۆستا زەبیحی چەکەکان بێنێت بۆ دەفتەری مامۆستا و ئەوانە بەلام نەیان دان، ئەمن پێمواوە ئەوە هۆیکە بوو کە حیزبی دیموکرات زیددی بوو!

عەلی: هەوڵجار ئێمە خەبەری تێداچرونی مامۆستا زەبیحیمان لە ئێوە بیست

نایا چۆن له بهین چوو؟ گیرا؟ تیرۆر کرا؟ ئێعدام کرا یان چی؟

مام جهلال: وهلا ئیمه وهکی بیستمان ناوامان بیست که مامۆستا زهیبی له مالتی بووه شهو چونه ته سهری، خۆی و مالت و ههرجی بووه تی پیتچاویانه تهوه و بردوویانه بۆ دایرهی ئەمن یان موخابرات بهلام بۆت دهپرسم بزانم چۆن بووه.

عهلی: نهگهر له بیرتان بێ سالی ۱۹۸۴ که مفاووزاتی ئیوه و بهغدا بوو جارتیکیان منیش له گهلتان هاتم بۆ بهغدا تا بهلکو سوراغیکی مامۆستا زهیبی و نووسراوهکانی بکهین، ئیوه منتان به فازیل بهرپراک ناساند له دانیشتنیکدا و ئهوش زۆر به حورمهتهوه جوابی پرسیارهکان و دانهوی نووسراوهکانی زهیبی هیشهوه بۆ سهرگرنتی مفاووزات، پیتان وایه ئیستا که سالیان به سهر چووه بزانن کارێک بکهین بۆ وهدهست خستهوهی نووسراوهکانی مامۆستا زهیبی؟

مام جهلال: ئەمن پێم باشه نهگهر بۆت بکری نامهیهک بۆ سهدام حوسین بنوسی، بلتی که من ئهوه خوارزای فلانه کهسم و ئهوه کهسه قاموسیکی ناوای داناوه، کاتی خۆی که مفاووزات ههبوو له بهغدا ئەمن هاتم به هۆی فلان کهسهوه، دوکتۆر فازیل بهرپراک پیتی وتم شتهکان لای ئیمهیه بهلام نهگهر مفاووزات سهری گرت دهتان دهینهوه، بلتی زۆر مهمنون دهیم که ئهوه شتانهم بدهنهوه یان هیچ نهی خۆتان قاموسهکهی چاپ کهن. کاغهزیکیش بنوسه بۆ تهها محیدین معروف که زۆر دۆستی زهیبی بوو، کاغهزهکهی سهدام بخه ناو کاغهزهکهی ئهوه و بزان دهلتین چی؟! هیچ رێگای تر نییه رهنگه سهدام عهقلی بیڕی و بلتی بیاندهنهوه!

عهلی: وهک پرسیارێک که بۆ زۆر کهسی دیکهش مهترهحه ئهوهیه که ههموو باش دهزانن که زهیبی زۆر تر نی ئیوه بوو تا کوردی ئێران، ئیستاش که له سالی ۸۰-۸۱وه تیدا چووه و له سالی ۹۱وه کوردستان به دهست خۆتانه و حکومهتی پارلمان و کوردان ههیه بۆچی تا ئیستا هیچ یادێک و شتی که له لایه ئیوهوه بۆ زهیبی نهکراوه؟!

مام جهلال: له بهر یهک سهبهب که ئیمه خه بهرێکمان بیستوهه که ماوه! خه بهرێکمان بیستوهه که مهجموعهیهک لهو کهسانه گیراوه و له زندانیکی تایبهتی دان، حکومهت دهیهوی بزانن ئهوانه چ بوونه؟! یانی دهیهوی بزانن که مهسهله ن راسته

زەببەحی لە گەڵ نێمە بوو تا سەری بپێرێ! وەکو بیستوو مانە نوو براو و ون کراو، نەکوژراو! تا نێستا لە هیچ مەسەدەریکی کە نێمە دیومانە، لە مفاوزات قسەمان کردوو نەیان گوتووە کوژراو! ئێنجا گوتمان نێمە نوو وەختە قسەکەمان نوو بوو نەگەر بێتو هەلای بۆ بکەین نەوێکە بکوژێ و لێی لە هەلا بدەین! نوو سەبەبی حەقیقەتی. دەلێن مەجموعە کەستیکی وا هەیە کە دەلێن شوێنێک کراون نەگەر رۆژێک لە سەریان ساییب بوو نوو دەیان کوژن یانی قستیکی وامان بیستوو بۆیە هیچمان نەکردوو. مەسەلەن ئەمن کاتی خۆی لەو فازیل بەراقەم پرسی بۆ عوبێد و ئەوان گوتی نەمان بۆ زەببەحی گوتی نازانم! جا بۆیە گوتمان نەوێکە بە کوشتی بدەین، بەلام پێموایە نێستا وەختی وەهاتووە کە پیاو باسی بکا.

عەلی: چونکا نەگەر لەبەر عومرە کەشی بێت دەبوو نێستا چون زۆر پیر بوو یان مرد بێ یان بەریان دا! /

مام جەلال: ئێنسێکلۆپیدیای روسی کە لە سەر مامۆستا زەببەحیان نووسیوە پێموایە دەلێن مامۆستا زەببەحی مەوالیدی ١٩١٤ یان ١٩١٦ یە نەگەر چاوی لێ بکە ی دەزانی، جا نوو لە ئێنسۆکلۆپیدیای روسی هەیە چون ئەوانە لە مەهاباد و ئەوانە شتیان کو کردوووە نوو و دەزانی، جا ئەمن لە بیرمە هەموو جارێ گاتەمان لە گەڵ دەکرد و توێمان دەکرد لە سەر مەسەلەی عومر، مەسەلەن ئەمن لە خۆیم بیستوو کە دەیکوت ئەمن لەو موزاھیرانە ئیشتراکم کردوو کە کراو دژی قاجار و دژی سەلتەنەتی و بۆ جەمھوری! جا نێمە گاتەکەمان ناوا دەکرد دەمان گوت نوو ١٩٢٠ و ٢٢ لەو سەردەمدا یەکیک زانیبێتی جەمھوری باشتەر لە سەلتەنەت دەبێ بیست سال بووبێت! توێمان دەکرد و دەمان گوت کە وایێ تو مەوالیدی ١٩٠٢ ی، مەسەلەن لەو بایەتە، بەھەر حال رەنگە نوو سەردەمە منال بووبێت و ئەوانە. پاشان پێموایە لە سییەکانا لە حیزبێک دابوو و تیکۆشانی بوو!

عەلی: رابێتە زەببەحی لە گەڵ نوو حیزبە کوردانە ی کە لە بەغدا هەبوون و سەر بە دەولەت بوون چ بوو؟ نایا کاری لە گەڵ دەکردن یان ئەندامیان بوو چی؟ / مام جەلال: نا! ئەندامیان نەبوو. دەزانی چ بوو؟ نوو حیزبە کارتۆنیانە بە

تایبەت ئەوێ مەلا ماتۆر ئەوێ بوو کە مەلا ماتۆر خۆی بە شاگرد و شتی زه‌بیحی ده‌زانی، زه‌بیحیش هاتووچۆی ده‌کردن به‌لام له‌ گه‌لیان نه‌بوو، باوه‌ر ناکه‌م قه‌ت ئەندامیان بووبیت جارێ له‌ گه‌ل شێخ ستار هه‌ر به‌نیان نه‌بوو به‌لام له‌ گه‌ل مەلا ماتۆر به‌ینی زۆر خوش بوو. تۆ له‌ مەلا ماتۆرت نه‌پرسی له‌ سه‌ر ئەو؟

عه‌لی: به‌لێ! ئەو ده‌یگوت زه‌بیحی زۆر له‌وه‌ گه‌وره‌تر بوو کە ئەندامی ئەو حیزبانه‌ بیت به‌لام پرسمان پێ ده‌کرد.

مام جه‌لال: منیش ده‌توانم سه‌دی سه‌د به‌تیم له‌و حیزبانه‌دا نه‌بووه‌ به‌لام ره‌نگه‌ له‌ گه‌لیان نه‌زیک بووبێ. منیش ده‌توانم سه‌رێند به‌خۆم کە قه‌ت زه‌بیحی ئەندامیان نه‌بووه‌.

عه‌لی: زه‌بیحی وه‌ک چی ده‌یتوانی له‌و ناخه‌ریانه‌دا له‌ به‌غدا دانیشی؟ وه‌ک لاجینی سیاسی، وه‌ک عێراقی، ئایا سه‌ر به‌ وان بوو؟

مام جه‌لال: ده‌زانی چیه‌؟! خۆ هه‌موو ده‌یانزانی ئەو عێراقی نییه‌ به‌ ئه‌سل و کوردی ئێرانه، ئەما له‌و موده‌ده‌ته‌دا شتی عێراقی وه‌رگرتبوو، پاسپۆرت و ماسپۆرت و ئەوه‌، وه‌کرو سیاسیه‌یک له‌ حیزبیک بووه‌ کە ئیمه‌ به‌وین، ئەو حیزبه‌ سه‌رده‌میکی عه‌لاقه‌ی باش بووه‌ له‌ گه‌ل حکومه‌ت. ئەو حیزبه‌ کە ئیمه‌ به‌وین مه‌جموعه‌ خه‌لکیکی لێ هه‌له‌وه‌ری کە هه‌موو مونااسبیان هه‌بوو له‌ ده‌وله‌تدا، یه‌ک نایب ره‌ئیس جه‌مه‌وری بوو، یه‌کدوویه‌ک وه‌زیر بوون و... ئەوانه‌ ده‌یانزانی کە ئه‌ویش ئەندامیه‌کی مه‌کته‌بی سیاسی ئەو حیزبه‌ بووه‌ کە ئەوانه‌ ئیستا وه‌زیری ئەوانن و هه‌روه‌ها ده‌یانزانی کە پیاویکی زۆر نه‌زیه‌و خاکی و ساده‌ و هینه‌، خه‌ریکی کاری سه‌قافی و ئەوه‌یه‌ و هه‌یج شتی سیاسی به‌ده‌سته‌وه‌ نییه‌، له‌به‌ر ئەوه‌ ئەوها ته‌ماشایان ده‌کرد. ئەمن پێماویه‌ بۆ ماوه‌یه‌کی زۆر به‌ ئیحه‌ترامه‌وه‌ ته‌ماشایان ده‌کرد له‌و دوکتۆر فازیله‌م به‌یسته‌وه‌ کە ده‌یگوت پیاویکی عالم بوو، به‌سیت بوو، هه‌یج داوای نه‌بوو یه‌عنی له‌و بابه‌تانه‌.

عه‌لی: یانی ئەوه‌ به‌وێوه‌ نانووسی کە کاتی خۆی پێیان ده‌گوت به‌عسی و...

مام جه‌لال: نا! نه‌هو... نه‌هو... فه‌رقی ناسمان و عه‌رزه‌، قه‌ت قه‌ت شتی وای نه‌کردوه‌، قه‌ت نه‌ به‌عسی بووه‌ نه‌ سه‌ر به‌ حکومه‌ت بووه‌ نه‌ دۆستی حکومه‌ت بووه‌. پیاویک بوو و به‌ستوه‌یه‌تی به‌یگوزه‌رتنێ له‌ وه‌زعی به‌غدادا، هه‌روه‌ک ئیستا چه‌ندین

خوێندەوار و موسەقەفی کورد هەیه لە بەغدا کە سیاسەت ناکەن، حیزبایەتی ناکەن، دژایەتی حکومەتیش ناکەن بەلام حورمەتی خۆیان پاراستوو، چەندین پیاوی کورد هەیه لە بەغدا دانیشتون ئەویش یەکێک بوو لەوان! وەلاهی ئەمن بەعسی بووب! تۆ بەعسی بووبی! ئەو بەعسی نەبوو! ئەو تۆھمەتە بە هیچ نەوعێک مەعقوڵ نییە لەسەر زەبیحی!

عەلی: کە هاتووە بۆ کوردستانی ئێران سالی ١٩٧٩ ئەو بەو بوو کە بە ئیجازەتی ئەوان هاتووەتەوە و بۆ دروست کردنی موعارەزەیی ئێرانی ناردوایەتەوە و ...

مام جەلال: بەلێ! ئەو قەد ناکا هەمرو ئەو کوردانە بە ئیجازەتی بەعس لە بەغدا دانیشتون و بە ئیجازەتی بەغدا دەبێ هاتووچۆ بکەن، بەبێ ئیجازەتی چۆن دەتوانن بێن و بڕۆن قابیلە سەنگەریان گرتووە لە بەغدا دانیشتون! ئەو شتیکی تەبیعی یە کە بە ئیجازەتی بەعس هاتووچۆی کردوو، دەزانی چییە؟ یەک شت هەیه با پێت بڵێم: مامۆستا زەبیحی کە هاتووەتە دەر بە تەنکید بە وانی گوتووە کە ئەو من دەچمەوێ ئێران، ئەوانیش پێیان گوتووە بچۆوە بزانە چ دەکەوێ و ئەوانە، مامۆستا زەبیحی کە هاتووەتەوە بە لای کتێدا شکاندووە؟ بە لای شێخ عیزەدین، شێخ عیزەدین بە چی مۆتەھەم بوو؟ بە کۆمەڵە، کۆمەڵە بە چی مۆتەھەم بوو؟ بە دوژمنی عێراق. حیزبی دیموکرات دۆستی عێراق بوو و هاوکاری کردوو و ئەوانە، لەبەر ئەوە رەنگە ئەوێان بە عێراق گوتبێ کە فەرموو ئەو ئێوە ناردتانەو بۆ ئەوێ لە گەڵ ئۆپۆزیسیونی ئێران نیش بکا بەلام ئەو لە گەڵ دوژمنەکانی ئێوە نیش دەکا نەک لە گەڵ دۆستەکانی ئێوە! هەر وەها دروست کردنی حامید بەگ و هێزی چەکدار، حیزبی دیموکرات زۆری پێ ناخۆش بوو چونکا دەترسان زەبیحی بە پشتیوانیی ئێمە بتوانێ هێزێکی گەورە دروست کا لە کوردستانی ئێران بە تاییەتی نەگەر عێراق بە چەک یارمەتی بدا، چەکدار و پێشمەرگە و ئەو دروست کا و بێتە هێزێک موقابیل بە وان! بۆیە ئەمن حەقەن بە دووری نازانم کە دژی بووب! ئەما نازانم بەراستی کێیان چوووە شکایەتی لێکردوو لە عێراق! وەختی خۆی بە تێمەشیان گوت کە حیزبی دیموکرات قسەیان لەسەر کردوو. ئەمن ناتوانم بڵێم قاسملو بەلام دەزانم کە لە لایەن حیزبی دیموکراتەو موشاغبەیی لێکراوە.

عهلی: ئەمن پرسپاریکی وام نەماوه نەگەر خۆتان شتیکی تایبەتیتان هەبە تکایە
بفەرموون.

مام جەلال: وەڵاھی دەزانی چی؟ ئەمن دەسەوی باسی زهبيحي ئاوا بکەم کە
مامۆستا زهبيحي پیاویکی تیکۆشەری کوردپەرورەری خەباتگێری شۆرشگێری لە خۆبوردو،
خۆنەوێستی، دەتوانم پیتی بلێم سەربازی گومناوی کوردایەتی بوو. پیاویک بوو هەموو
ژیانی خۆی بۆ مەسەلەی رزگاری کوردستان و گەياندنێی خەلکی کورد بە جورێک بە
مافەکانی خۆی تەرخان کردبوو، هیچ تەماحێکی لە دنیادا نەبوو یانی باوەڕ بکە کە
ئێمە نەگەر وێستبای ئوتومبیلمان بۆ دەکری، خانومان بۆ دابین دەکرد، ژفان بۆ دەهیتا و
هەموو شتیکیان بۆ دەکرد، رازی نەبوو هیچ یەک لەو شتانه قەبوڵ بکا! لە کاتیکیدا
هەموو ئەندامانی سەرکردایەتی مەسەلەن مەشینیان هەبوو ئەو بە باس دەهاتوودەچوو، لە
کاتیکیدا هەموو ئەندامانی سەرکردایەتی خانوویان هەبوو ئەو ژووریکی قۆزی پیسی
گرتبوو لە کونیکیدا دژیا! پارە هەموو لە دەس خۆی دابوو، دیارە ئەووەختە معاشی
هەموومان کەم بوو بەلام هەرە کەمەکە ئی نەو بوو، مەسەلەن موومکینە برادەرێکی
سەرکردایەتی بلێن مانگێ ۶۰ دیناری وەرەگرت ئەو ۱۰ دیناری وەرەگرت، ۱۵ ی
وەرەگرت، نەمر و نەژی! پیاویک بوو بەراستی کوردستانیش بوو یانی بۆ ئەو
کوردستانی ئێران و عێراق و تورکیا و سوریا فەرقی نەبوو، لە هەر جێیەک با ئەو
خەباتەکە دەکرد و پێشی وابوو تەواوکەری خەباتەکە تەرتی!

پیاویک بوو تا بلێتی هوشیار بوو، پیاویکی زیرەکی هوشیاری دووربین.
سەرپاست بوو یانی لەو کەسانە بوو کە فرتو و فێلی سیاسی و شتی وای نەدەزانی یانی
تۆی خۆش نەوێستبا بە زەنجیر بەستبەتەو نەیدەتوانی تەماشات بکا! خۆی بە سادقی لە
گەل خەلک مەعاملە دەکرد، ئەوێ خۆشی نەوێستبا دەیکوت بڕۆ...هیچە...وایهکی
لێدەکرد و بە جێی دەهێشت جگە لەو پیاویک بوو بەراستی نەترس بوو زۆر ئازا بوو،
هیچ نەدەسلەمێتو لە هەرچی پیتی دەلێن ریسکا خۆ بشارتەو، بگێرێ، بکوژێ،
دەیکرد. سنور بێهزێتی، بیت، بڕوا، هەرچی کاری شۆرشگێرانە هەبە پێویست بایە
دەیکرد بێ ئەوێ گۆی بداتێ نەنجامەکە ی چیه! مردنە!! ژیا نە!! چیه!! ئەو دەیکرد.

کابرایه کی خوش بو له دوستایه تیدا یانی له گهل خهلک سادق بو، له گهل دوست و نهوانه ی. پیایوتیک بو به راستی چهند زمانیکی دهزانی، شارهزایه کی زوری هه بو له میژووی کورد، له زمانی کوردی، له فرههنگی کوردی. نه تو نه گهر ته ماشای که ی کابرایه که ههچی نه خویندوه نه هه مو شتانه ی چون زانیوه؟! ده بی چ بلیمه تیک بو بی؟! به گالته نه بو به شیر موشیر پتی ده گوت "عوله ما" ناخر ناوه که ی له وه وه هاتبو، ده یگوت نه و پیاهه عوله مایه! تو سه یر که مه سه له ن روسی فیر ببوو، ئینگلیسی فیر ببوو، فرههنگی فیر ببوو، عهره بی ده زانی، تورکی ده زانی، فارسی ده زانی، کوردی ده زانی، حهوت زمانی ده زانی به چهندیکیان ده ینوسی و مهقاله ی پتیده نووسین، نه وه مه موه شارهزایه ی په یدا کردبو له سیاست و له خویندنه وه و له کتیب و نهوانه دا.

پاشان پیایوتیک بو له پتناوی نه وه ی که بیروباوهرتی نه ده سه له مییه وه چی پیوسته بیکا! خۆی کابرایه کی بی ته ماح و بی غهره ز بو له غه یری کوردایه تی و خزمه تی گه لی کورد و کوردستان زیاتر هه ی و ناواتیکی دیکه ی نه بو وه به رای من خه ساره تیکی زۆر گه وره بو له ده ست چوو، خۆزیا نه و دوو نیشتبایه ی نه کردبا: یه کیان نه هاته ده ری یانی نه و سه رده مه ی مامۆستا برام پتی گوتبوو هاتبا ده ری لیتره له گهل مامۆستا برام شتی نووسیبا و نهوانه، دووهم پیموایه زیاده له حه د حوسنی زه ینی به به عس هه بو، پیتیوابوو دهستی لی نادهن، پیتیوابوو چونکا نه و زهره ری بۆیان نییه و شهریان ناکا و نهوانه دهستی لینادهن و نه و حوسنی زه ینه هه شتیه وه و نه یده زانی که زۆر کهس قسه ی له سه ر ده کهن، شتی بۆ دروست ده کهن و درۆی بۆ هه لده به ستن و نهوانه، نه وه ی وه ک خۆی ته قدیر نه ده کرد!

ده مه وی نه وه ش بلیتم له تاریخی کورددا گه وره ترین زهره ری سۆقیه ت که له کوردیدا نه وه بو که نه به یتشت ژ. ک به ته ریه ی خۆی گه شه بکا و هه ره ها له عه یراقیش وای کرد، له عه یراق شۆرش و زرگاری هه بوو نه یانه یتشت نه و دوو حه یزه به شته ی ته بیعی خۆیان گه شه بکه ن، هاتن سه ر کردایه تیکی عه شایریان هه ینایه وه سه ر جولا نه وه ی کورد، له ئه یران قازی محمه د و ده وریه ره که ی ته ماشایان بکه هه مو له و بابه تانه ن مالکین و ناغا و... له کوردستانی عه یراقیش مه لا مه ستفا و شیخ له تیف و کاکه زیاد و نهوانه یان هه ناوه

به زۆر، مه‌سه‌له‌ن کاکه زیاد ناغا نه‌من ده‌یناسم، پیاویتی زۆر موخته‌ره‌م و کورد په‌روه‌ر و نه‌وه بوو، خۆی نه‌یده‌ویست ده‌یگوت کاکه نه‌وه به من ناکرئ، رازی بوو نه‌ندامیتیکی موخته‌ره‌می حیزبه‌که بئ، هینایان، نا! نیلا ده‌بئ جیتیگری سه‌رۆک بی! ناخر کاکه پیم ناکرئ! لیتی نازانم! نا هه‌ر ده‌بئ بیی! پیاویتیکی زۆر موخته‌ره‌م بوو، زۆر کورد په‌روه‌ر بوو، ته‌ماحی ده‌وه‌دا نه‌بوو جیتیگری سه‌رۆک بئ، که چی مه‌لا مسته‌فا کاتی خۆی ناردی هه‌مه‌زه عه‌بدوللا چوو کاکه زیاد و شتیخ له‌تییان هینا و هه‌یشتیکیان دانا و سه‌رۆکایه‌تی عه‌شایری کۆنینه‌ی کلاسیکیان هینایه‌وه سه‌ر جولانه‌وه‌ی کورده‌واری. کۆمه‌له‌ی ژ. ک. خۆی ببا به حیزبی دیموکرات شتیکی تر ده‌رده‌چوو و ناوا نه‌ده‌شکا چون هه‌منوو پیاوی تیکۆشه‌ری خۆنه‌ویست بوون و هه‌یچیان نه‌بوو له‌ ده‌ستیان به‌چئ! نه‌من پیموايه نه‌وه هه‌نگاویتیکی پاشه‌کشه بوو، نه‌من له‌ کتێبه‌که‌شدا نه‌وم نووسیه‌وه و نه‌وه گه‌وره‌ترین زه‌ره‌ر بوو که سۆڤیه‌ت له‌ کوردی دا. کاتی خۆی کاک نه‌وشیروان شتیکی هه‌بوو ده‌یویست بینوسئ "زیانه‌کانی شۆرشێ ئۆکتۆبر بۆ کورد" نه‌من پیموايه زیانی زۆر له‌ کورد داوه سۆڤیه‌ت، لیتی بگه‌رابا ژ. ک. ده‌بوو به حیزبیتیکی رێک و پیتیکی ژیکه‌له‌ی زۆر چاک و جه‌ماهیری بلتین به‌ نیستلاخی خۆمان ورده‌بووژوا و جوتیار و کریکار و دووکاندار و خۆتندکاری کۆ ده‌کرده‌وه! پاشه‌کشیتیکی گه‌وره بوو، نه‌تۆ ته‌ماشایه‌که خۆ سه‌رکردایه‌تی حیزبی دیموکرات ناشه‌تالی کرد! قازی محهمه‌د ئیعدام نه‌کرا یا ئی شای نه‌وه که رایه‌ته‌ی کرد ئیعدامی نه‌کردبا ده‌بوايه میترووی کورد به‌ ناشه‌تال و شتیکی تر ناوی به‌رئ! به قاره‌مانی خۆی له‌ محکمه‌وه به‌ ئیعدام کردنی، خۆی کرییه‌وه نه‌گینا سه‌رۆک جه‌مه‌وری ولاتیکی به‌چئ به‌ پیر له‌شکری دوژمنه‌وه و مه‌ری بۆ سه‌ر به‌رئ نه‌وه چیه‌!

خه‌تی سۆڤیه‌ت خه‌تیکی غه‌له‌ت بوو پیتیوايوو موخته‌مه‌عی کوردی هه‌یشتا موخته‌مه‌عیکی عه‌شایریه‌وه هه‌یزی نه‌ناسی هه‌یشتا عه‌شایرن و له‌و قسه‌ قۆپانه‌ی له‌ ناو سۆڤیه‌ت بار بوون.

جا پرسیری دی چی که هه‌یه نه‌موو نه‌من له‌ خزمه‌ت دام، نه‌من زۆرم پیتخۆشه نه‌تۆ کاریکی وا ده‌که‌ی بۆ عه‌مه‌. زه‌بیچی وه نه‌من به‌لێتیت ده‌ده‌می تو بیه‌نێره ئیمه له کوردستان چاپی ده‌که‌ینه‌وه

بەپراستی لە کیسەمان چوو، بە رەشی من پیاوی وا لە بابەتی ئەو وەکوو ئەو لە باری کوردستانی بوون دروست نابێتەوه، ئەمن پێموایە تاکە کەسی هەلکەوتوو، خەباتگیری هەلکەوتووی کوردستانی، بێ ئاوات و ئامانجی تایبەتی خۆی کە هەموو ژيانى بۆ کوردستانی بوون تەرخان کردبوو وەک زەببەحی لە چەرخى بیستدا بەدی ناکرێ! یانی لەویدا فەزیدە، ئاقانەیە! تەنیا کوردێک بوو لە هەموو کوردستانەکاندا خەباتی کرد، ئەمن پێموایە بۆ تورکیاش هەولی دا ئەوکات کە لە سوریا بوو.

عەلی: بەرێز مام جەلال! یەكجار زۆر سپاس بۆ ئەو وەختەى بۆتان تەرخان کردم. مام جەلال: سپاس بۆ نێوەش و ئەو شتەشت حەقەن بە یەكەم کەسدا بۆ دەنێرم و ئەوەی کە تۆ کردووتە زۆر بە کاریکی پیاوانەى دەزانم و دەستەکانت خۆش بێ، هەول بە تەواوی کە و سەرکەوتوو بیت، بەپراست نوقسانێکانی نێمەش پێ دەکەیتەوه و ئەگەر خۆشت بیکەى ئەوه ئەو خەتەرەش نامێنێ کە لێى دەترساین هەرچەند تازە ئەو زەمانە بەسەر چوووە کە لێى دەترساین.

هاتنه‌وه‌ی زهبيحي بۆ مه‌هاباد

له هه‌ستان و خرۆشانی خه‌لکانی ئيران سالی ۱۳۵۶ هه‌تاوی (۱۹۷۷ زایینی) له ته‌وریز قوتابی بووم له یه‌که‌مین موزاهره‌ی ئيران له ته‌وریز له گه‌ل هاورێ و هاومزلم کوپێکی خه‌لکی مه‌هاباد به‌شداریان کرد. هاورێکه‌م بریندار بوو و له بازاری ته‌وریز به تیری ژانده‌رمه‌ی شا پیکرا به هۆی ئه‌و رووداو هه‌وتی ژبانی قوتابیتیم له ته‌وریز شتوا و ساواک پتی زانی که به‌شداری موزاهره‌مان کردوه.

به‌ره‌و مه‌هاباد هاتمه‌وه و له نیزیکه‌وه له په‌یوه‌ندی له گه‌ل پێشمه‌رگه‌ی یه‌کیتی نیشتمانی دا بووم. سالانی ئه‌وه‌لی ده‌ست پیکردنی شۆرشێ نوێ له کوردستانی عێراق که به هۆی دامه‌زرانی یه‌کیتی نیشتمانی هه‌لگیرسابۆوه وه‌زعه‌تی پێشمه‌رگه و شورش تا به‌لتی ناخۆش و دیشوار بوو، شۆرشێ تازه له‌وپه‌ری فه‌قیری و بێ پشتیوانی دابوو، ئێمه تاخمێک گه‌نجی مه‌هابادی ئه‌وه‌مان ده‌زانی و به هه‌موو سه‌ول و تیکۆشانه‌وه خه‌ریکی یارمه‌تی به پێشمه‌رگه‌ی یه‌کیتی نیشتمانی بووین. ورده ورده وای لیهات رێگای هاتنی ئه‌و براده‌رانه پاش چه‌ندین جار سه‌ردانی ئه‌وان له لای ته‌ندیل و خه‌ری ناوه‌نگ بۆ لای ئێمه کراوه، یه‌کیتی نیشتمانی کادریکی سه‌رووی کۆمه‌له‌ی مارکسی - لێنینی (دوايه کرا به کۆمه‌له‌ی ره‌نجدرانی کوردستان) به ناوی کاک دلیر (ئه‌که‌رمه‌ی سه‌ید مه‌جید) یان نارد بۆ لای مه‌هاباد و شنۆبه. هه‌ر ده‌هات و شۆرشێ گه‌لانی ئيران په‌ره‌ی ده‌ستاند و وه‌زعه‌ت بۆ نیش و کار له بارت‌ره‌بوو و هاتووچۆ تا‌زاد‌تر ببوو و که‌س شه‌رمه‌ی له ژانده‌رم و ساواک نه‌ده‌کرد، هاتووچۆی براده‌رانی یه‌کیتی بۆ لای ئێمه له‌و په‌ری گه‌رمی و بێ سنووری دا بوو، مالی ئێمه و چه‌ند براده‌ریکی دی له مه‌هاباد وه‌ک مقه‌ری یه‌کیتی و پێشمه‌رگه‌ی بریندار و کادره‌کانی شۆرشێ لی هاتبوو که بۆ نیش و کار وه‌ یان هه‌سانه‌وه ده‌هاتنه کوردستانی ئيران.

له یه‌که‌مین په‌یوه‌ندی له گه‌ل یه‌کیتی و مام جه‌لال و بیستیان له‌وه‌ی که خوارزای

زه‌بیحیم دۆستایه‌تی و قه‌در و حورمه‌ت و ته‌نانه‌ت مالی زه‌بیچی له مه‌هاباد به مالی خۆیان زانین و هه‌ستی نیزیکی و برایه‌تی له نیتو ئیمه‌دا سه‌د نه‌وه‌نده بۆوه. بۆم ده‌رگه‌وت که به تایبه‌ت مام جه‌لال و براده‌رانی کۆنی تر له ناو یه‌کیته‌ی وه‌ک کاک عومه‌ر ده‌بابه، دوکتۆر کمال و کاک نه‌وشیروان و... زۆر به گه‌رم و گۆری و به‌و په‌ری ریزه‌وه باسی زه‌بیچی ده‌که‌ن و زۆر به باشی ده‌یناسن. نه‌وه بۆ من جیگای فه‌خر و شانازی بوو به تایبه‌ت له وه‌زعه‌تی نه‌وکاتی رۆژه‌لاتی کوردستان بۆ ئیمه نه‌وه شتیکی یه‌که‌جار زۆر گه‌وره و مووه‌یم بوو که په‌یوه‌ندیت هه‌بێ له گه‌ل پێشمه‌رگه و شۆرش خوارووی کوردستان و نه‌وه ئیتر نه‌په‌ری "سیاسی بوون" و "مووه‌یم بوون" بوو له ناو خه‌لکدا!

رۆژه‌کان زۆر به توندی تێپه‌ر ده‌بوون، ده‌زگای حکومه‌تی شا وه‌ک شق شقه‌ی لێ هاتبوو، ورده ورده خه‌لکانی دووره ولات ده‌نگیان له‌و لاوه‌ولا ده‌هات، له نیتو خه‌لکانی سیاسی و تیکۆشه‌ری شاره‌که‌مان ده‌مان بیست فلان که‌س به دزی له عێراقه‌و هاتوه‌ته‌وه و فه‌لان که‌س به دزی له لای منگوره‌نه و... وای لیهات چهندین که‌سیک هاتنه‌وه و ولات به ته‌واوی بۆنی ئازادی و کوردایه‌تی لێ ده‌هات.

رۆژی‌ک له ماله‌وه دایکم که نه‌و خه‌به‌رانه‌ی ده‌بیست و هه‌موو رۆژی‌ک خه‌به‌ری هاتنه‌وه‌ی که‌سیکیان ده‌دا به چاوی گریان‌ه‌وه گله‌یی له خودای خۆی ده‌کرد که بۆچی خه‌به‌ری کاکێ وی له هیچ کۆتیه‌ نایه؟ هه‌ر چهند به هۆی براده‌رانی یه‌کیته‌ی دایکم خاتره‌جم کوردبوو که وه‌زعی باشه و زیندوووه و له به‌غدا ده‌ژی به‌لام دلی خاتره‌جم نه‌بوو چون هیچ خه‌به‌ریکی نه‌بوو. له‌و رۆژانه دابوو که براده‌ریکی سه‌ره‌وه‌ی یه‌کیته‌ی به‌ ناوی کاک زه‌قۆ له مه‌هاباد میوان بوو له قسه و باس و هاتنه‌ پێشی به‌حسی زه‌بیچی باسی وه‌م کرد که دایکم زۆر تامه‌رزۆیه خه‌به‌ریکی کاکێ بزانی، کاک زه‌قۆ گوتی تو چهند که‌لیمه‌یه‌ک و ژماره‌ی ته‌له‌فونی خۆتان بنوسه نه‌من چه‌ول ده‌ده‌م به ده‌ستی بگات. هه‌رچهند زۆر به‌لامه‌وه زه‌حمه‌ت و شتیکی به‌عید ده‌هاته پێش چاو که کاک زه‌قۆ له شانده‌وه و به نه‌هینی بتوانی نیشتیکی وا بکا، به‌لام له لای خۆم گوتم نه‌گه‌ر قازانجی نه‌بێ زه‌ره‌ری نییه. وا بوو چهند دێرێک و ژماره‌ی ته‌له‌فونی خۆمان له کاغه‌زێک نووسی و دام به کاک زه‌قۆ.

قرچه قرچى گهرماى هاوینى ۱۳۵۸ (۱۹۷۹-ز) بوو مانگى پوشپه،
 زه ماوه ندى براى گه ورمه بوو، خه لک و ميوان له جه ننگى هه لپهرين و چزی کيشان
 دابوون که هاواری خوشکم نهرمين (سالى ۱۹۸۳ له زيندانى جه مهورى نيسلامى له
 ژير نه شکه نجه و نازاردا شه هيد بوو) له ژووره وه هات و بانگى کرد گوتى پيتموايه
 کابرايه کى عيراقى له ريگاي دور له سر تهله فون بانگى توده کات و وا حالى بووم که
 خاله ره حمانه! ته واوى له شم سر بوو و نه مه ده زانى چوئن تهله فونه کى لى وهرگرم، هاوارم
 کرد خالم بوو، گوتى کاغه زه کم پي گه يشت و تهله فونم کردووه، باش له قسه کان حالى
 نه ده بووم که سهرم هه لپري هه موو خزم و تايغه و ميوان خه ريک بوون په لامارم بدن و
 ده يان ويست تهله فونه که له دهستم بفرين له و کيشه کيش و فزان فزانده تهله فونيان کيشا
 و قه تعيان کرد، نيستاش که نيستايه رهنکه چهند خزميک له سهر نه و گوپان و توپه
 بوونه ي من هه ر ليتم عاجز بن! تهله فونم برده ناو ژوورتيک و ده رگام له خو داخست و
 حهولى وه سل بوونى تهله فونه کم دا به خوشتوه خالم هه ر له پشت تهله فون بوو، به تير و
 پري قسه مان کرد و داواى هاتنه و هم لى کرد وه عدى هاتنه وى پي دام و قه رار و مه دارى
 روژتيكى تايبه تيمان دانا، قه رار سنورى حاجى نومهران له لاي سنورى خانى بوو. نه و
 چهند روژه روژر به بى قه رارى له من گوزرا و دائيم دلم سوار و حه جمينم لى برا بوو.
 روژى مه و عوود هات، نيوه راستى مانگى گه لاويژى ۱۳۵۸ (نووتى ۱۹۷۹-ز) چهند
 سه ياره يه ک سوار بووين به ره و خانى و له و تشرا به ره و سنور، سهرى سه عات هات و
 کهس پهيدا نه بوو، چهند دين سه عات له چاوهر و انيدا گوزرا کهس پهيدا نه بوو! نيواره
 داهات و ده بوو له و ده شته نه ميتينه وه و به ره و مه هاباد وه پي که و تين نيزيک مالى باپيرم،
 له دوره وه ههستم به قه ره بالغي و جه ماعت کرد و بوئى هه ليماوى برينج که به کوچه يان
 دا کردو ده هات، سهرنجم دا ده رگاي مالى باپيرم هه ر دووک لاي له سهر گازی پشتيتيه و
 حه شيمه ت دياره، سهرم سوو ما، به هه ر جوژتيک بيت له سه ياره کان دابه زين و خو مان به
 ژوور داکرت، به لى! ما موستا زهبيحى له لاي سهر وه به که يفى خوئى پالى لى دا بووه و
 نه نه هه و نيتمه له نه وه لى به يانتيوه له سهر نه و سنوره چاوهر پي نو مان کردووه، هه موو
 پيش برکه يان بوو بچن و خو يان بناستين، له په ناوه دايکم گرت و چاو و دل روونيم لى

کرد و گوتی که ئێوه روژشتون ئێمه لێره خه‌ریکی خۆ ئاماده کردن بووین که له ناکاو وانیتیتیک رای گرتوو و کاکم به تاق و ته‌نیا لیتی دابه‌زیی و یه‌کسه‌ر هاته ژوور و هه‌موومان له خۆشیان و له ته‌عه‌جوب و ڕ و کاس بووین! هه‌م پوورم و هه‌م دایکم نه‌و دوو خوشکه ئاو له چاویان رانه‌ده‌وه‌ستا و وه‌ک منالیتیک له هاتووچۆ دابوون.

هه‌ر که بۆ لای خالم چووم گوتی ده‌بی عه‌لی بی، یه‌کترمان له باوه‌ش گرت و یه‌که‌م شت گوتم کوا وا ده‌بی براده‌ر؟ گوتی عه‌لی گیان دوا‌ی قسه‌ کردمان به ته‌له‌یفون بیستم که هه‌ر که‌س هاتوه‌ته‌وه مه‌هاباد به‌ره‌و پیری چوون و به هه‌زاران که‌س چهند شار و دی پێشوازیان لێ کردوون و به خۆپێشان‌دان و دروشم دان و به‌زم و چۆپی به ساعه‌تها گه‌یان‌دوو‌یان‌وه مالی خۆیان، نه‌من تاقه‌تی نه‌و شتانه‌م نییه، نه‌وم که بیست به‌یاری خۆم! که به دزی بێمه‌وه. چهند ساعه‌ت پێش له مه‌وعیدتیک که بۆم دانا‌بووی هاتمه‌ خانق و یه‌که‌سه‌ر پیکابیتکم ده‌ره‌ست گرت و گوتم لێ خو‌ره بۆ مه‌هاباد که هاتینه مه‌هاباد به‌ کابرای سایه‌قم گوت بۆ ده‌وا‌خانه‌ی سالح زاده، که هاته راستی ده‌وا‌خانه مالی خۆمانم ناسێوه و یه‌که‌سه‌ر چوومه ژوور. ره‌عنا و هاجه‌ر له حه‌وشه بوون و په‌لاماریان دام. به‌لێ! پاش زیاتر له ۳۳ سال خوشک و برا به یه‌ک شاد و شوکر بوون. نه‌و شه‌وه، شه‌ویکی یه‌که‌جار خوش بوو ده‌ست به جێ براده‌رانی یه‌کیتی هاتن و به‌خیر هاتنیان کرد و ده‌سته‌ده‌سته پیاوه‌ کۆنه‌کانی مه‌هاباد ده‌هاتوو و له لای داده‌نیشتن. ماوه‌ی چهند روژان هه‌ر یه‌ک ده‌هات و یه‌ک ده‌رو‌شت، نه‌و ماوه‌یه زۆرتر هه‌ر له مال بوو یان له به‌ر ده‌رگاوه ده‌چوو بۆ لای ده‌وا‌خانه‌ی سه‌ید ته‌های نه‌ییو‌بیان و له‌وه‌ی داده‌نیشت و دۆست و براده‌ری کۆنی خۆی کۆمه‌لیان لێ ده‌کرد، ده‌نا له کتێبخانه‌که‌ی سه‌ید قادری جه‌عفهری له کتێبان ده‌گه‌را. دانیشتن له گه‌ل سه‌ید قادری زۆر پێ خوش بوو، سه‌رنج‌م دا له‌و ماوه‌یه حیزبی دیمۆکرات که له‌و په‌ری قودره‌ت و جم و جۆلی دا بوو نه‌هاتن و به‌خیر هاتنیان نه‌کرد، بۆم ده‌رکه‌وت نابێ زۆریان خوش بو‌ی، نه‌مه‌ده‌زانی بۆ؟! ته‌نیا کاک حه‌مه‌ده‌مین سیراجی و مام هێمن چهند جارتیک هاتنه‌ لای و قه‌د نه‌وم له بیڕ ناچن، هه‌وه‌ل جار که مام هێمن هات، نه‌و جووته پیره‌ چۆن به یه‌که‌وه گالته و شوخی و ده‌ست بازیان ده‌کرد و به‌ چه‌پۆکان به سه‌ری یه‌که‌تریان داده‌دا و قاقا پێده‌که‌نین.

هه‌موو رۆژه‌کان به ده‌عوته و رابواردن له مالی خزم و دۆستان تینه‌په‌ری،
 ئیواره‌یه‌ک له مالی دۆستیک ده‌عوته‌یان بۆ کردبوو، نه‌من نه‌چووبووم له ماله‌وه‌بووم،
 کاک دلیر په‌یدا بوو، زۆر به‌تالوکه‌گوتی مامۆستا له‌کوێه، گوتم ده‌عوته، هاته‌بن
 گوتم گوتی مام جه‌لال لی‌ره‌یه و به‌خاتری دیتی مامۆستا زه‌بیحی هاتوو و شته‌که‌ زۆر
 نه‌هینییه. یه‌کسه‌ر غارم دا و چووم بۆ نه‌و ماله‌که ده‌عوته‌یان بۆ کردبوو که‌ چووم له
 حه‌وشه‌ له‌ بن‌داره‌ میتو‌سفره‌ نه‌و سه‌ر نه‌و سه‌ری دیار نه‌بوو، هیتشتا ده‌ستیان به‌خواردن
 نه‌کردبوو، به‌لێ! فه‌رموو فه‌رموو، گوتم ئیشم به‌خاله، چوومه‌بن‌گۆی و گوتم مام
 جه‌لال لی‌ره‌یه. له‌خۆشیان له‌سه‌ر کورسی‌که‌هه‌ستا حه‌وا و یه‌کسه‌ر گوتی ده‌با به‌رۆن،
 هه‌موو خه‌لکه‌که‌ مات و وێ چاویان له‌ئیمه‌ به‌ری بوو، خاوه‌ن مال زۆری پێ ناخۆش بوو که
 وا خه‌ریکم دانیشتنه‌که‌یان لێ تیک ده‌ده‌م، گوتم جارێ نایان له‌گه‌ل مه‌یل به‌فه‌رموو ده‌بی
 له‌حەولی سه‌یاره‌یه‌کی باش دایم تو‌زیک رێگامان دووره، به‌یارمه‌تی کاکم سه‌یاره‌که‌ی
 خۆمان که‌ پیکاب بوو له‌گه‌ل سه‌یاره‌ی براده‌ریک هه‌ر به‌و شه‌وه‌ گۆڕیوه و ساعه‌ت به‌ره‌و
 ۱۱ و ۱۲ی شه‌و ده‌چوو، هاتمه‌وه‌ به‌دوایدا گوتی به‌چۆ ماله‌خۆمان ده‌بی جانتا و شتی وا
 له‌گه‌ل خۆم بینم چوومه‌به‌رده‌رگای مالی باپیرم، خالم له‌قادرمان وه‌سه‌ر که‌وت، منیش
 له‌خواره‌وه‌ له‌دالانێکی ته‌نگ و به‌چووکدا چاوه‌پێتی بووم. بیری لاوه‌تی نه‌و سه‌رده‌م،
 فکری پێشمه‌رگه‌ و پارتیزانی هه‌موو بیرو و هۆشی داگرت بووم و هه‌ر چه‌ند هیتشتا
 پێشمه‌رگایه‌تی له‌رۆژه‌لاتی کوردستان ده‌ستی پێ نه‌کردبوو به‌لام هه‌موو شتیه‌ و ره‌فتارم
 و ته‌نات جل له‌به‌ر کردنم پێشمه‌رگانه‌بوو، به‌دائیم چه‌کم پێ بوو، نه‌و شه‌وه
 چاره‌خه‌زه‌که‌ی خالم پێ بوو له‌سه‌ر پێم دانا بوو له‌پشت پشته‌یندی بوو، هه‌روا که
 چاوه‌پێتی خالم بووم و کاک دلیر له‌ناو سه‌یاره‌که‌ له‌کوچه‌چاوه‌پێتی بوو یه‌کسه‌ر خاله
 محه‌مه‌دم له‌ژووره‌که‌ی خۆی هاته‌ده‌ر و به‌چاوی خه‌والۆه‌ گوتی نه‌وه‌چییه‌عه‌لی؟! گوتم
 خاله‌ره‌حمان ده‌روا بۆ سه‌فه‌ر و ده‌یگه‌یه‌نم، گوتی بۆ کوێ؟ گوتم نازانم نه‌و ده‌زانم، گوتی
 کوا؟ گوتم له‌سه‌ره‌وه‌جله‌کانی ده‌گۆڕی، گوتی نا‌ئێتم به‌رۆن، گوتم به‌ده‌ست من نییه،
 گوتی هه‌موو فیتنه‌ی نه‌ر شاره‌له‌بن‌سه‌ری تو‌دایه‌! گوتم وا نییه، ده‌ستی به‌جینودان
 کرد، هه‌لبه‌ت جینیوه‌که‌هه‌ر "کۆمۆنیست" بوو. هه‌ر له‌من و هه‌ی له‌نه‌و قه‌ناعه‌تمان به‌

یه‌ک نه‌ دیتنا، له‌ پرکه‌ وام‌ زانی په‌لاماری چاره‌خۆره‌که‌ی له‌ سه‌ر پیتی پشت پشستیتندمی دا و له‌ سه‌ر سه‌ری راگرتم، هاواری کرد پاش سی چل سال‌ کاکم ده‌ست که‌وتوو ته‌وه‌ تو سه‌ری به‌ فه‌ته‌رات ده‌ده‌ی! نه‌من له‌ لایه‌ک پیکه‌نین و له‌ لایه‌کیش چون ده‌مزانای ده‌مانچه‌که‌ له‌ سه‌ر پیتییه‌ و له‌رزه‌ له‌رزی ده‌ستی خاله‌ محمه‌دم، له‌ ترسان نه‌مده‌زانی چیکه‌م! به‌ گورتی و زۆر به‌ سادیی نه‌و "پیاوه‌ دلیره‌" و نه‌و "پیشمه‌رگه‌یه‌ی" خۆی زۆر به‌ نازا و توانا ده‌زانی به‌ ده‌ستی پیره‌ پیاویک چه‌ک کرابوو!

له‌ گهره‌ی ده‌تکووژم و ناهیتلم کاکم به‌ری، له‌ هاواری من خاله‌ گیان وریا به‌ له‌ سه‌ر پیتییه‌، خاله‌ ره‌حمان له‌ سه‌رئ هاته‌ خوار و له‌ سه‌ر پلیکانان که‌ چاوی به‌و وه‌زعه‌ که‌وت نه‌من چه‌ک کراو و یه‌خسیر له‌ ژێر ده‌ستی خاله‌ محمه‌دم دام یه‌کسه‌ر سوور بۆوه‌ وگوتی نه‌وه‌ چیه‌؟! خاله‌ محمه‌دم گوتی کاکه‌ ناهیتلم نه‌و کۆمۆنیسته‌ بتبا، سه‌رت به‌ فه‌ته‌رات ده‌دا، ریشی خۆت مه‌ده‌ ده‌ستی نه‌و مندالانه‌، نه‌وانه‌ مه‌ستی نه‌زانین و کۆمۆنیست و نازانن چ ده‌کن، ئیتر نه‌و قسانه‌و هه‌لچرونی خاله‌ ره‌حمان یه‌ک بوو، به‌ سه‌ری دا گوران و گوتی محمه‌دم نه‌وه‌ ده‌لتی چی؟ نه‌وه‌ منم که‌ نه‌و به‌سته‌زمانه‌ له‌ گه‌ل خۆم بۆ نه‌ولاونه‌ولا ده‌بم، تو ده‌بێ مه‌منوونی بی، من ئیشی خۆم چاکتر له‌ تو ده‌زانم، قسه‌ی زۆر توندی پێ گوت، خاله‌ محمه‌دم گوتی باشه‌ بۆ به‌ من نالتی خۆم تاکسیم هه‌یه‌ و به‌ شوفیره‌وه‌ ده‌نیترمه‌ خزمه‌ت، گوتی نه‌ تاکسی تو و نه‌ شۆفیری تو به‌ که‌لکی من نایه‌، ئیتر خاله‌ محمه‌دم وه‌ک سه‌تلیتیک ناوی ساردی پێداکه‌ن ده‌مانچه‌ی فری دا و چۆوه‌ ژووری. خالم دلخۆشی منی داوه‌ و منیش له‌ لایه‌ک له‌ ترسان نازای به‌ده‌نم ده‌له‌رزی و له‌ لایه‌کیش له‌ خۆشی نه‌وه‌ی که‌ به‌ خیر گوزه‌رابوو پێده‌که‌نیم، خالم گوتی بۆ پێده‌که‌نی؟! گوتم نازانم بلتیم چی ناخه‌ به‌ راست به‌ ته‌مای کوشتنم بوو تو نازانی ده‌مانچه‌که‌ له‌ سه‌ر پیتییه‌ و فیشه‌کم له‌ به‌ر ناوه‌! ئیتر خالم له‌وه‌ سه‌ری سوڕ ما، گوتی باشه‌ بۆ فیشه‌ک له‌ به‌ر ده‌مانچه‌ ده‌نیتی؟ گوتم پیتوسته‌ پیاو له‌ گه‌ل یه‌کی وه‌ک تو له‌ هاتووچۆ دا بێ وا بیت، پیکه‌نی و ديار بوو ده‌یزانی چ ریتبازتیک چاوه‌ڕێم ده‌کا!

به‌ره‌و میاندواو و له‌وێش را به‌ره‌و بۆکان وه‌ڕێ که‌وتین له‌ رێگا یاسی نه‌وه‌ی بۆ کردم که‌ چهند له‌ سه‌یاره‌ و سایق ده‌ترسێ، به‌لام نازواندنێ منی به‌ دل بوو.

له بۆکان بهره و مالی کاک سهلاح موتهدی و کاک سهعد رۆشتین. کاترژمیر بهره و ۱ و ۲ نیوه شهو بوو که نیزیک بوینهوه ههستمان بهوه کرد که دهو رو بهری مالی کاک سهلاح پیتشمه رگهی به نههینی لێ دامه زراوه، که چوینه ژوور مام جهلال لهوئ بوو نیتزر ژۆر به گهرمی یهکتریان له باوهش گرت و بهخیر هاتنی یهکتریان کرد. دواي چا خواردن و شوتی خواردن نهو جووته چوونه ژوور تکی تر و خهلوه تیان کرد و ههتا سبهینی کاتی خواردنی نیوه ژۆر له مالی کاک سهعد ههر به یهکهوه بوون. رۆژی دوايه مام جهلال بهرهو مقهره کانی خویان چۆوه و تيمهش بهرهو مههاباد کهوتینه رێ. له رێگا که نیزیک سابلاغ بوینهوه خالم گوتی که چوینهوه بهچۆ خزمهت مامۆستا شتیخ عیزه دین و قهراری چاو پیتکهوتنی منی له گهڵ دا بهن، نهو ماوه یه قهت باسی مامۆستا شتیخ عیزه دینم لێ نه بیستبوو، زانییم دهبن په یهوهندی بهو چاوپیتکهوتنه ی مام جهلال وه بیت، نهمن نیشی خۆم کرد و چوومه خزمهت مامۆستا گوتم خالم دهیهوئ بتان بین، زۆری پێ خوش بوو و بهخیر هاتنی کرد. لهو رۆژهوه ورده ورده ههستم بهوه دهکرد که شتیکی له بهینی خالم و مامۆستا دا پتیک هاتوه و هاتوو چۆیه که گهرم و گوهره دهبن بلیتم کالی و کهم عومری نهو سهردهمه نهی دههتشت ژۆر لهو شتانه حالی بم بهلام نهوهی که ژۆر ساده و عهیان بوو بۆ من نهوه بوو که دیتنی مام جهلال و زهبیحی له بۆکان له مالی کاک سهعد و کاک سهلاح موتهدی، شتیه و رهفتاری زهبیحی گۆری، چونکه:

ماوه یهک بوو زهبیحی له مههاباد لیتمان میوان بوو لهو ماوه یه دا مههاباد مه رکهزی هاتوو چۆ و جولانهوه و رمبازنی سیاسی له ناو جهمعیهت و حیزب و چریک و مامۆستا و نهو شتانه بوو، رۆژ نهبوو شتیکی نهقهومنی و مهوزوعیک له سهر سیاسهت و کوردستان له ناو خهڵک و کۆمه له سیاسیه کان قاو نهبن و باسی لێ نهکری، که چی زهبیحی تهنیا له مالهوه و زۆر تر خهریکی نیش و کاری قاموس و خوێندنهوه و به میوان راگه یشتن بوو وهک شتیکی بهلامهوه سهبر بوو خۆ له هیچ نادا رۆژی وا بوو که دهچویه ناوشار و دههاتییهوه یهک باقه بهیان و ئیعلامیه و گۆڤار و نووسراوهی جۆراوجۆری حیزب و سازمانه کانت له گهڵ خۆ دپناوه ژوور. باش له بیرمه رۆژیک دواي خواردنی نانی نیوه ژۆر له ژووری خوارهوه له گهڵ خالم دانیشتبووین و خالم خهریکی نووسین بوو،

شه‌هید سوله‌یمان بلموری و هژور که‌وت، سوله‌یمان دۆستی نیزیکی من بوو، خالم به‌ هۆی شوخ و شه‌نگی و قسه‌ی خوش و توند و تۆلی و کوردایه‌تی کردنی، زۆری خوش ده‌ویست و سوله‌یمانی‌ش هه‌ر له‌ زمان ئیمه‌وه‌ پیتی ده‌گوت خاله، رۆژ نه‌بوو سه‌ری لێ نه‌دا و باس و خه‌به‌ری شاری بۆ نه‌گێرته‌وه‌. سوله‌یمان ئیعلامیه‌یه‌کی پتی بوو گوتی خاله‌ بزانه‌ چ نووسراوه‌، نه‌و خه‌لکه‌ به‌که‌یفی خۆی شت ده‌نوسێ و راستی و ناراستی له‌ ئیمه‌ تیکه‌ڵ بووه‌، تۆش که‌ هه‌موو شتیک ده‌زانی و ناگات له‌ هه‌موو جه‌ریانات بووه‌ هیچ ده‌نگ ناکه‌ی و راستیه‌کان بۆ ئیمه‌ روون ناکه‌یه‌وه‌، گوتی چیه‌ سوله‌یمان چت پێیه‌؟ گوتی خاله‌ کۆمه‌لیک په‌یدا بووه‌ به‌ نیوی "کۆمه‌له‌ی یه‌کسانی" و نه‌وه‌ لیته‌ باسی کیشه‌ی کۆمه‌له‌ی ژ. ک و حیزبی دیمۆکرات ده‌کا! که‌ نه‌وه‌ی بیست وه‌ک شتیک راجله‌کی و ئیعلامیه‌یه‌که‌ی له‌ سوله‌یمان نه‌ستاند و خوتن‌دیه‌یه‌وه‌ و دێر به‌ دێر پیتی ده‌گوتین نه‌وه‌ راسته‌ و نه‌وه‌ ناراسته‌، نه‌وه‌ وابوو نه‌وه‌ وانه‌بوو...

گوتم خاله‌ باشه‌ نه‌وه‌ میترووی ئیمه‌یه‌ و بۆ ئیمه‌ روون نییه‌! تۆ بۆ نه‌و شتانه‌ بۆ ئیمه‌ روون ناکه‌یته‌وه‌ و نایاننوسی؟! گوتی جارێ زوویه‌، ده‌ستی بۆ چه‌مه‌دانه‌که‌ی که‌ به‌ دانیام له‌ گه‌لی بۆ درێژ کرد و گوتی هه‌موو له‌ ناو نه‌و چه‌مه‌دانه‌ی دا هه‌یه‌ و نووسراوه‌ هه‌ر کات رۆژی هات بڵاویان ده‌که‌مه‌وه‌!

زۆر جارمان دایکم که‌ ده‌بیست فلان که‌س له‌ چوارپیتی قازی محهم‌ه‌د قسان ده‌کا و وتار ده‌دا، هه‌ر رۆژه‌ که‌ستیک له‌ سه‌ر ته‌له‌فیزیتون په‌یدا ده‌بوو و قسه‌ی بۆ خه‌لک ده‌کرد، رۆژیک گوتی کاکه‌ نه‌وه‌ تۆ بۆ قه‌ت هیچ ناڵتی و ناچی جارێک و تارێک بده‌ی، شتیک بڵیتی؟ خۆ نه‌و که‌سانه‌ی که‌ ئیستا نیویان له‌ سه‌ر زارانه‌ نه‌و کات که‌ تۆ شت به‌وی نه‌وانه‌ هه‌ر نه‌بون گوتی ره‌عنا ده‌ته‌وی بچم بۆ خه‌لک درۆیان بکه‌م؟! نه‌وه‌ ئیشی من نییه‌!

به‌لام به‌ دوا‌ی چاوپێکه‌وتنی له‌ گه‌ڵ مام جه‌لال جم و جۆلیک له‌ودا په‌یدا بوو چهند جار سه‌فه‌ری عێراقی کرده‌وه‌ و زۆر جار بۆ لای بانه‌ و مه‌ریوان ده‌چوو، به‌ کورتی به‌ جۆریک به‌ مامۆستاوه‌ به‌ند بوو. له‌ گه‌ڵ شیخ جه‌لال عه‌لاقاتی خوشی په‌یدا کرد بوو.

رۆژه‌کان به‌ تووندی تێپه‌ر ده‌بون، خومه‌ینی فه‌رمانی هێرشێ بۆ سه‌ر کوردستان دا و "به‌نی سه‌در"یش، سه‌رۆک کۆماری نه‌وکاتی ئێران ده‌ستوری دا که‌ ژانده‌رمه‌کان هه‌تا

عەلی: ئەمن پرسیاریکی وام نەماوە نەگەر خۆتان شتیکی تایبەتیتان هەبە تکایە بفرمۆن.

مام جەلال: وەڵاهی دەزانی چی؟ ئەمن دەسەوی باسی زه‌بېحی ئاوا بکەم کە مامۆستا زه‌بېحی پیاویکی تیکۆشەری کوردپەرەری خەباتگێری شۆرشگێری لە خۆبوردو، خۆنەوستانی، دەتوانم پیتی بلێم سەربازی گومناوی کوردایەتی بوو. پیاویک بوو هەموو ژبانی خۆی بۆ مەسەلەی رزگاری کوردستان و گەیانندی خەڵکی کورد بە جورێک بە مافەکانی خۆی تەرخان کردبوو، هیچ تەماحێکی لە دنیادا نەبوو یانی باوەڕ بکە کە ئێمە نەگەر وێستبای ئوتومبیلمان بۆ دەکری، خانومان بۆ دابین دەکرد، ژفان بۆ دەهیتا و هەموو شتیکیان بۆ دەکرد، رازی نەبوو هیچ یەک لەو شتانه قەبوڵ بکا! لە کاتیکیدا هەموو ئەندامانی سەرکردایەتی مەسەلەن مەشینیان هەبوو ئەو بە باس دەهاتوودەچوو، لە کاتیکیدا هەموو ئەندامانی سەرکردایەتی خانوویان هەبوو ئەو ژووریکی قۆزی پیسی گرتبوو لە کونیکیدا دژیا! پارە هەموو لە دەس خۆی دابوو، دیارە ئەووەختە معاشی هەموومان کەم بوو بەلام هەرە کەمەکە ئی نەو بوو، مەسەلەن موومکینە برادەرێکی سەرکردایەتی بلێن مانگێ ۶۰ دیناری وەرەگرت ئەو ۱۰ دیناری وەرەگرت، ۱۵ ی وەرەگرت، نەمر و نەژی! پیاویک بوو بەراستی کوردستانیش بوو یانی بۆ ئەو کوردستانی ئێران و عێراق و تورکیا و سوریا فەرقی نەبوو، لە هەر جێیەک با ئەو خەباتەکەی دەکرد و پێشی وابوو تەواوکەری خەباتەکەی تەرتی!

پیاویک بوو تا بلێتی هوشیار بوو، پیاویکی زیرەکی هوشیاری دووربین. سەرپاست بوو یانی لەو کەسانە بوو کە فرتو و فێلی سیاسی و شتی وای نەدەزانی یانی تۆی خۆش نەوێستبای بە زەنجیر بەستبای ئەو نەیدەتوانی تەماشای بکا! خۆی بە سادەیی لە گەڵ خەڵک مەعامەلی دەکرد، ئەوەی خۆشی نەوێستبای دەیکوت بۆ...هیچە...وایه‌کی لێدەکرد و بە جێی دەهێشت جگە لەو پیاویک بوو بەراستی نەترس بوو زۆر ئازا بوو، هیچ نەدەسلەمێتووە لە هەرچی پیتی دەلێن ریسکا! خۆ بشارتەو، بگێرێ، بکوژێ، دەیکرد. سنور بێهەشتی، بیت، برۆ، هەرچی کاری شۆرشگێرانە هەبە پێویست بایە دەیکرد بێ ئەوەی گوێ بداتێ نەتەجایەکی چیه! مردن؟! ژیا نە؟! چیه؟! ئەو دەیکرد.

کابرایه کی خوش بو له دوستایه تیدا یانی له گهل خهلک سادق بو، له گهل دوست و نهوانه ی. پیایوتیک بو به راستی چهند زمانیکی دهزانی، شارهزایه کی زوری هه بو له میژووی کورد، له زمانی کوردی، له فرههنگی کوردی. نه تو نه گهر ته ماشای که ی کابرایه که ههچی نه خویندوه نه هه موو شتانه ی چون زانیوه؟! ده بی چ بلیمه تیک بو بی؟! به گالته نه بو به شیر موشیر پتی ده گوت "عوله ما" ناخر ناوه که ی له وه وه هاتبو، ده یگوت نه و پیاهه عوله مایه! تو سه یر که مه سه له ن روسی فیر ببوو، ئینگلیسی فیر ببوو، فرههنگی فیر ببوو، عهره بی ده زانی، تورکی ده زانی، فارسی ده زانی، کوردی ده زانی، حهوت زمانی ده زانی به چهندیکیان ده ینوسی و مه قاله ی پتیده نووسین، نه وه مووه شارهزایه ی په یدا کردبو له سیاست و له خویندنه وه و له کتیب و نهوانه دا.

پاشان پیایوتیک بو له پتناوی نه وه ی که بیروباوه رتی نه ده سه له مییه وه چی پیوسته بیکا! خۆی کابرایه کی بی ته ماح و بی غهره ز بو له غه یری کوردایه تی و خزمه تی گه لی کورد و کوردستان زیاتر هه ی و ناواتیکی دیکه ی نه بو وه به رای من خه ساره تیکی زۆر گه وه بو له ده ست چوو، خۆزیا نه و دوو نیشتبایه ی نه کردبا: یه کیان نه هاته ده ری یانی نه و سه رده مه ی مامۆستا برام پتی گوتبوو هاتبا ده ری لیتره له گهل مامۆستا برام شتی نووسیبا و نهوانه، دووهم پیموایه زیاده له حه د حوسنی زه ینی به به عس هه بو، پیتیوابوو ده ستی لی ناده ن، پیتیوابوو چونکا نه و زهره ری بۆیان نییه و شهریان ناکا و نهوانه ده ستی لیناده ن و نه و حوسنی زه ینه هه شتییه وه و نه یده زانی که زۆر کهس قسه ی له سه ر ده کهن، شتی بۆ دروست ده کهن و درۆی بۆ هه لده به ستن و نهوانه، نه وه ی وه ک خۆی ته قدیر نه ده کرد!

ده مه وی نه وه ش بلیتم له تاریخی کوردا گه وه ره ترین زهره ری سۆقیه ت که له کوریدا نه وه بو که نه به یتشت ژ. ک به ته ریه ی خۆی گه شه بکا و هه ره ها له عه یراقیش وای کرد، له عه یراق شۆرش و زرگاری هه بوو نه یانه یتشت نه و دوو حه یزه به شته ی ته بیعی خۆیان گه شه بکه ن، هاتن سه ر کردایه تیکی عه شایریان هه ینایه وه سه ر جولا نه وه ی کورد، له ئه یران قازی محمه د و ده ور به ره که ی ته ماشایان بکه هه موو له و بابه تانه ن مالکین و ناغا و... له کوردستانی عه یراقیش مه لا مه ستفا و شیخ له تیف و کاکه زیاد و نهوانه یان هه ناوه

به زۆر، مه‌سه‌له‌ن کاکه زیاد ناغا نه‌من ده‌یناسم، پیاویتی زۆر موخته‌ره‌م و کورد په‌روه‌ر و نه‌وه بوو، خۆی نه‌یده‌ویست ده‌یگوت کاکه نه‌وه به من ناکرئ، رازی بوو نه‌ندامیتی موخته‌ره‌می حیزبه‌که بئ، هینایان، نا! نیلا ده‌بئ جیتیگری سه‌رۆک بی! ناخر کاکه پیم ناکرئ! لیتی نازانم! نا هه‌ر ده‌بئ بیی! پیاویتی زۆر موخته‌ره‌م بوو، زۆر کورد په‌روه‌ر بوو، ته‌ماحی ده‌وه‌دا نه‌بوو جیتیگری سه‌رۆک بئ، که چی مه‌لا مسته‌فا کاتی خۆی ناردی هه‌مه‌ عه‌بدوللا چوو کاکه زیاد و شتیخ له‌تیفیان هینا و هه‌یشتیکیان دانا و سه‌رۆکایه‌تی عه‌شایری کۆنینه‌ی کلاسیکیان هینایه‌وه سه‌ر جولانه‌وه‌ی کورده‌واری. کۆمه‌له‌ی ژ. ک. خۆی ببا به حیزبی دیموکرات شتیکی تر ده‌رده‌چوو و ناوا نه‌ده‌شکا چون هه‌منوو پیاوی تیکۆشه‌ری خۆنه‌ویست بوون و هه‌یچیان نه‌بوو له‌ ده‌ستیان به‌چئ! نه‌من پیموايه نه‌وه هه‌نگاویتی پاشه‌کشه بوو، نه‌من له‌ کتێبه‌که‌شدا نه‌وم نووسیه و نه‌وه گه‌وره‌ترین زه‌ره‌ر بوو که سۆڤیه‌ت له‌ کوردی دا. کاتی خۆی کاک نه‌وشیروان شتیکی هه‌بوو ده‌یویست بینوسئ "زیانه‌کانی شۆرش ئۆکتۆبر بۆ کورد" نه‌من پیموايه زیانی زۆر له‌ کورد داوه سۆڤیه‌ت، لیتی بگه‌رابا ژ. ک. ده‌بوو به حیزبیتی ریک و پیتی ژیکه‌له‌ی زۆر چاک و جه‌ماهیری بلتین به‌ نیستلاخی خۆمان ورده‌بووژوا و جوتیار و کریکار و دووکاندار و خوتندکاری کۆده‌کرده‌وه! پاشه‌کشیتی گه‌وره بوو، نه‌تۆ ته‌ماشاکه خۆ سه‌رکردایه‌تی حیزبی دیموکرات ناشه‌تالی کرد! قازی محهمه‌د ئیعدام نه‌کرا یا ئی شا نه‌وه که رایه‌ته‌ی کرد ئیعدامی نه‌کردبا ده‌بوايه میژووی کورد به‌ ناشه‌تال و شتیکی تر ناوی به‌رئ! به قاره‌مانی خۆی له‌ محکمه‌ و به‌ ئیعدام کردنی، خۆی کرییه‌وه نه‌گینا سه‌رۆک جه‌مه‌وری ولایتیک به‌چئ به‌ پیر له‌شکری دوژمنه‌وه و مه‌ری بۆ سه‌ر به‌رئ نه‌وه چیه‌!

خه‌تی سۆڤیه‌ت خه‌تیتی غه‌له‌ت بوو پیتیوايو موخته‌مه‌عی کوردی هه‌شتا موخته‌مه‌عیکی عه‌شایریه و هه‌زی نه‌سای هه‌شتا عه‌شایرن و له‌و قسه‌ قۆپانه‌ی له‌ ناو سۆڤیه‌ت بار بوون.

جا پرسیری دی چی که هه‌یه نه‌موو نه‌من له‌ خزمه‌ت دام، نه‌من زۆرم پیتخۆشه نه‌تۆ کاریکی وا ده‌که‌ی بۆ عه‌مه‌. زه‌بیچی وه نه‌من به‌لێتیت ده‌ده‌می تو بیه‌تیره ئیمه له کوردستان چاپی ده‌که‌ینه‌وه

بەپراستی لە کیسەمان چوو، بە رەشی من پیاوی وا لە بابەتی ئەو وەکوو ئەو لە باری کوردستانی بوون دروست نابێتەوه، ئەمن پێموایە تاکە کەسی هەلکەوتوو، خەباتگیری هەلکەوتووی کوردستانی، بێ ئاوات و ئامانجی تایبەتی خۆی کە هەموو ژيانێ بۆ کوردستانی بوون تەرخان کردبوو وەک زەببەچی لە چەرخێ بێستدا بەدی ناکرێ! یانی لەویدا فەزە، تاقانە! تەنیا کوردێک بوو لە هەموو کوردستانەکاندا خەباتی کرد، ئەمن پێموایە بۆ تورکیاش هەولی دا ئەوکات کە لە سوریا بوو.

عەلی: بەرێز مام جەلال! یەكجار زۆر سپاس بۆ ئەو وەختی بۆتان تەرخان کردم. مام جەلال: سپاس بۆ نێوێش و ئەو شتەشت حەقەن بە یەكەم کەسدا بۆ دەنێرم و ئەوێ کە تۆ کردووتە زۆر بە کاریکی پیاوانە ی دەزانم و دەستەکانت خۆش بێ، هەول بە تەواوی کە و سەرکەوتوو بیت، بەپراست نوقسانێکانی نێمەش پێ دەکەیتەوه و ئەگەر خۆشت بیکە ی ئەو ئەو خەتەرەش نامێنێ کە لێی دەترساین هەرچەند تازە ئەو زەمانە بەسەر چوو کە لێی دەترساین.

هاتنه‌وهی زهبحی بۆ مه‌هاباد

له هه‌ستان و خرۆشانی خه‌لکانی ئێران سالی ۱۳۵۶ هه‌تاوی (۱۹۷۷ زایینی) له ته‌وریز قوتابی بووم له یه‌که‌مین موزاھه‌ری ئێران له ته‌وریز له گه‌ل هاورێ و هاومزلم کورێکی خه‌لکی مه‌هاباد به‌شداریان کرد. هاورێکه‌م بریندار بوو و له بازاری ته‌وریز به تیری ژانده‌رمه‌ی شا پێکرا به هۆی ئه‌و رووداوه‌ی روه‌تی ژبانی قوتابیتیم له ته‌وریز شتیا و ساواک پیتی زانی که به‌شداری موزاھه‌مان کردوه.

به‌ره‌و مه‌هاباد هاتمه‌وه و له نیزیکه‌وه له په‌یوه‌ندی له گه‌ل پێشمه‌رگه‌ی یه‌کێتی نیشتمانی دا بووم. سالاڤتی ئه‌وه‌لی ده‌ست پێکردنی شۆرشێ نوێ له کوردستانی عێراق که به هۆی دامه‌زرانی یه‌کێتی نیشتمانی هه‌لگیرسابۆوه وه‌زعه‌تی پێشمه‌رگه و شۆرش تا به‌لتی ناخۆش و دیشوار بوو، شۆرشێ تازه له‌وپه‌ری فه‌قیری و بێ پشتیوانی دا‌بوو، ئێمه تا‌قمێک گه‌نجی مه‌هابادی ئه‌وه‌مان ده‌زانی و به هه‌موو سه‌ول و تیکۆشانه‌وه خه‌ریکی یارمه‌تی به پێشمه‌رگه‌ی یه‌کێتی نیشتمانی بووین. ورده ورده وای لێهات رێگای هاتنی ئه‌و براده‌رانه پاش چه‌ندین جار سه‌ردانی ئه‌وان له لای ته‌ندیل و خه‌ری ناوزه‌نگ بۆ لای ئێمه کراوه، یه‌کێتی نیشتمانی کادریکی سه‌رووی کۆمه‌له‌ی مارکسی - لێنینی (دوا‌یه کرا به کۆمه‌له‌ی ره‌نجدرانی کوردستان) به ناوی کاک دلێر (ئه‌که‌رمه‌ی سه‌ید مه‌جید) یان نارد بۆ لای مه‌هاباد و شنۆبه. هه‌ر ده‌هات و شۆرشێ گه‌لانی ئێران په‌ری ده‌ستان و وه‌زعه‌ت بۆ نیش و کار له بارته‌ر ده‌بوو و هاتووچۆ تا‌زادتر ببوو و که‌س شه‌رمی له ژانده‌رم و ساواک نه‌ده‌کرد، هاتووچۆی براده‌رانی یه‌کێتی بۆ لای ئێمه له‌و په‌ری که‌رمی و بێ سنووری دا بوو، مالی ئێمه و چه‌ند براده‌ریکی دی له مه‌هاباد وه‌ک مه‌قه‌ری یه‌کێتی و پێشمه‌رگه‌ی بریندار و کاده‌رکانی شۆرشێ لێ هاتبوو که بۆ نیش و کار وه‌ یان هه‌سانه‌وه ده‌هاتنه کوردستانی ئێران.

له یه‌که‌مین په‌یوه‌ندی له گه‌ل یه‌کێتی و مام جه‌لال و بیستیان له‌وه‌ی که خوارزای

زه‌بیحیم دۆستایه‌تی و قه‌در و حورمه‌ت و ته‌نانه‌ت مالی زه‌بیچی له مه‌هاباد به مالی خۆیان زانین و هه‌ستی نیزیکی و برایه‌تی له نیتو ئیمه‌دا سه‌د نه‌وه‌نده بۆوه. بۆم ده‌رگه‌وت که به تایبه‌ت مام جه‌لال و براده‌رانی کۆنی تر له ناو یه‌کیته‌ی وه‌ک کاک عومه‌ر ده‌بابه، دوکتۆر کمال و کاک نه‌وشیروان و... زۆر به گه‌رم و گۆری و به‌و په‌ری ریزه‌وه باسی زه‌بیچی ده‌که‌ن و زۆر به باشی ده‌یناسن. نه‌وه بۆ من جیگای فه‌خر و شانازی بوو به تایبه‌ت له وه‌زعه‌تی نه‌وکاتی رۆژه‌لاتی کوردستان بۆ ئیمه نه‌وه شتیکی یه‌که‌جار زۆر گه‌وره و مووه‌یم بوو که په‌یوه‌ندیت هه‌بێ له گه‌ل پێشمه‌رگه و شۆرش خوارووی کوردستان و نه‌وه ئیتر نه‌په‌ری "سیاسی بوون" و "مووه‌یم بوون" بوو له ناو خه‌لکدا!

رۆژه‌کان زۆر به توندی تێپه‌ر ده‌بوون، ده‌زگای حکومه‌تی شا وه‌ک شەق شه‌قه‌ی لێ هاتبوو، ورده ورده خه‌لکانی دووره ولات ده‌نگیان له‌و لاوه‌ولا ده‌هات، له نیتو خه‌لکانی سیاسی و تیکۆشه‌ری شاره‌که‌مان ده‌مان بیست فلان که‌س به دزی له عێراقه‌و هاتوه‌ته‌وه و فه‌لان که‌س به دزی له لای منگوره‌نه و... وای لیهات چهندین که‌سیک هاتنه‌وه و ولات به ته‌واوی بۆنی ئازادی و کوردایه‌تی لێ ده‌هات.

رۆژی‌ک له ماله‌وه دایکم که نه‌و خه‌به‌رانه‌ی ده‌بیست و هه‌موو رۆژی‌ک خه‌به‌ری هاتنه‌وه‌ی که‌سیکیان ده‌دا به چاوی گریان‌ه‌وه گله‌یی له خودای خۆی ده‌کرد که بۆچی خه‌به‌ری کاکێ وی له هیچ کۆتیه‌ نایه؟ هه‌ر چنده به هۆی براده‌رانی یه‌کیته‌ی دایکم خاتره‌جم کوردبوو که وه‌زعی باشه و زیندوو و له به‌غدا ده‌ژی به‌لام دلی خاتره‌جم نه‌بوو چون هیچ خه‌به‌ریکی نه‌بوو. له‌و رۆژانه دابوو که براده‌ریکی سه‌ره‌وه‌ی یه‌کیته‌ی به‌ ناوی کاک زه‌ه‌رۆ له مه‌هاباد میوان بوو له قسه و باس و هاتنه‌ پێشی به‌حسی زه‌بیچی باسی وه‌م کرد که دایکم زۆر تامه‌رزۆیه خه‌به‌ریکی کاکێ بزانی، کاک زه‌ه‌رۆ گوتی تو چنده که‌لیمه‌یه‌ک و ژماره‌ی ته‌له‌فونی خۆتان بنووسه نه‌من چه‌ول ده‌ده‌م به ده‌ستی بگات. هه‌رچنده زۆر به‌لامه‌وه زه‌حمه‌ت و شتیکی به‌عید ده‌هاته پێش پاو که کاک زه‌ه‌رۆ له شانده‌وه و به نه‌هینی بتوانی نیشتیکی وا بکا، به‌لام له لای خۆم گوتم نه‌گه‌ر قازانجی نه‌بێ زه‌ره‌ری نییه. وا بوو چنده دێرێک و ژماره‌ی ته‌له‌فونی خۆمان له کاغه‌زێک نووسی و دام به کاک زه‌ه‌رۆ.

قرچه قرچى گهرماى هاوینى ۱۳۵۸ (۱۹۷۹-ز) بوو مانگى پوشپه،
 زه ماوه ندى براى گه وروم بوو، خه لک و ميوان له جه ننگى هه لپه رين و چزى کيشان
 دابوون که هاوارى خوشکم نهرمين (سالى ۱۹۸۳ له زيندانى جه مهورى نيسلامى له
 ژير نه شکه نجبه و نازاردا شه هيد بوو) له ژووره وه هات و بانگى کرد گوتى پيتموايه
 کابرايه کى عيراقى له ريگاي دور له سر تهله فون بانگى توده کات و وا حالى بووم که
 خاله ره حمانه! ته واوى له شم سر بوو و نه مه ده زانى چوئن تهله فونه کى لى وهرگرم، هاوارم
 کرد خالم بوو، گوتى کاغه زه کم پي گه يشت و تهله فونم کردووه، باش له قسه کان حالى
 نه ده بووم که سهرم هه لپرى هه موو خزم و تايغه و ميوان خه ريک بوون په لامارم بدن و
 ده يان ويست تهله فونه که له دهستم بفرين له و کيشه کيش و فزان فزانده تهله فونيان کيشا
 و قه تعيان کرد، نيستاش که نيستايه رهنکه چهند خزميک له سهر نه و گوپان و توپه
 بوونه ي من هه ر ليتم عاجز بيا! تهله فونم برده ناو ژوورتيک و ده رگام له خو داخست و
 حهولى وه سل بوونى تهله فونه کم دا به خوشتوه خالم هه ر له پشت تهله فون بوو، به تير و
 پري قسه مان کرد و داواى هاتنه و هم لى کرد وه عدى هاتنه وى پي دام و قه رار و مه دارى
 روژتيكى تايبه تيمان دانا، قه رار سنورى حاجى نومهران له لاي سنورى خانى بوو. نه و
 چهند روژه روژه به بى قه رارى له من گوزرا و دائيم دلم سوار و حه جمينم لى برا بوو.
 روژى مه و عوود هات، نيوه راستى مانگى گه لاويژى ۱۳۵۸ (نووتى ۱۹۷۹-ز) چهند
 سه ياره يه ک سوار بووين به ره و خانى و له و تشرا به ره و سنور، سهرى سه عات هات و
 کهس پهيدا نه بوو، چهندين سه عات له چاوهر و انيدا گوزرا کهس پهيدا نه بوو! نيواره
 داهات و ده بوو له و ده شته نه ميتينه وه و به ره و مه هاباد وه پي که و تين نيزيک مالى باپيرم،
 له دوره وه ههستم به قه ره بالغي و جه ماعت کرد و بوئى هه ليماوى برينج که به کوچه يان
 دا کردو ده هات، سهرنجم دا ده رگاي مالى باپيرم هه ر دووک لاي له سهر گازى پشتيتيه و
 حه شيمه ت دياره، سهرم سوو ما، به هه ر جوژتيک بيت له سه ياره کان دابه زين و خومان به
 ژوور داکرت، به لى! ما موستا زهبيحى له لاي سهر وه به که يفى خوئى پالى لى دا بووه و
 نه نه هه و نيتمه له نه وه لى به يانتيوه له سهر نه و سنوره چاوهر پي نومان کردووه، هه موو
 پيش به که يان بوو بچن و خوئيان بناستين، له په ناوه دايکم گرت و چاو و دل روونيم لى

کرد و گوتی که ئێوه روژشتوون ئێمه لێره خه‌ریکی خۆ ئاماده کردن بووین که له ناکاو وانیتیتیک رای گرتوو و کاسم به تاق و ته‌نیا لیتی دابه‌زیی و یه‌کسه‌ر هاته ژوور و هه‌موومان له خۆشیان و له ته‌عه‌جوب و ڕ و کاس بووین! هه‌م پوورم و هه‌م دایکم نه‌و دوو خوشکه ئاو له چاویان رانه‌ده‌وه‌ستا و وه‌ک منالیتیک له هاتووچۆ دابوون.

هه‌ر که بۆ لای خالم چووم گوتی ده‌بی عه‌لی بی، یه‌کترمان له باوه‌ش گرت و یه‌که‌م شت گوتم کوا وا ده‌بی براده‌ر؟ گوتی عه‌لی گیان دوا‌ی قسه‌ کردمان به ته‌له‌یفون بیستم که هه‌ر که‌س هاتوه‌ته‌وه مه‌هاباد به‌ره‌و پیری چوون و به هه‌زاران که‌س چهند شار و دی پێشوازیان لێ کردوون و به خۆیتشان‌دان و دروشم دان و به‌زم و چۆبی به ساعه‌تها گه‌یان‌دوو‌یان‌وه مالی خۆیان، نه‌من تاقه‌تی نه‌و شتانه‌م نییه، نه‌وم که بیست به‌یاری خۆم! که به دزی بێمه‌وه. چهند ساعه‌ت پێش له مه‌وعیدتیک که بۆم دانا‌بووی هاته‌م خانق و یه‌کسه‌ر پیکابیتکم ده‌ره‌ست گرت و گوتم لێ خو‌ره بۆ مه‌هاباد که هاتینه مه‌هاباد به کابرای سایه‌قم گوت بۆ ده‌واخانه‌ی سالح زاده، که هاته راستی ده‌واخانه مالی خۆمانم ناسیوه و یه‌کسه‌ر چوومه ژوور. ره‌عنا و هاجه‌ر له حه‌وشه بوون و په‌لاماریان دام. به‌لێ! پاش زیاتر له ۳۳ سال خوشک و برا به یه‌ک شاد و شوکر بوون. نه‌و شه‌وه، شه‌ویکی یه‌کجار خوش بوو ده‌ست به جێ براده‌رانی یه‌کیتی هاتن و به‌خیر هاتنیان کرد و ده‌سته‌ده‌سته پیاوه کۆنه‌کانی مه‌هاباد ده‌هاتوو و له لای داده‌نیشتن. ماوه‌ی چهند روژان هه‌ر یه‌ک ده‌هات و یه‌ک ده‌رو‌یشت، نه‌و ماوه‌یه زۆرتر هه‌ر له مال بوو یان له به‌ر ده‌رگاوه ده‌چوو بۆ لای ده‌واخانه‌ی سه‌ید ته‌های نه‌ییو‌بیان و له‌وێ داده‌نیشت و دۆست و براده‌ری کۆنی خۆی کۆمه‌لیان لێ ده‌کرد، ده‌نا له کتێبخانه‌که‌ی سه‌ید قادری جه‌عفهری له کتێبان ده‌گه‌را. دانیشتن له گه‌ل سه‌ید قادری زۆر پێ خوش بوو، سه‌رنج‌م دا له‌و ماوه‌یه حیزبی دیمۆکرات که له‌و په‌ری قودره‌ت و جم و جۆلی دا بوو نه‌هاتن و به‌خیر هاتنیان نه‌کرد، بۆم ده‌رکه‌وت نابێ زۆریان خوش بوێ، نه‌مه‌ده‌زانی بۆ؟! ته‌نیا کاک حه‌مه‌ده‌مین سیراجی و مام هێمن چهند جارتیک هاته‌ه لای و قه‌د نه‌وم له بی‌ر ناچن، هه‌وه‌ل جار که مام هێمن هات، نه‌و جووته پیره چۆن به یه‌که‌وه گالته و شوخی و ده‌ست بازیان ده‌کرد و به چه‌پۆکان به سه‌ری یه‌کتریان داده‌دا و قاقا پێده‌که‌نین.

هموو رۆژه‌کان به ده‌عوته و رابواردن له مالی خزم و دۆستان تینه‌په‌ری،
 ئیواره‌یه‌ک له مالی دۆستیک ده‌عوته‌یان بۆ کردبوو، ئه‌من نه‌چووبوم له ماله‌وه‌ بوم،
 کاک دلیر په‌یدا بوو، زۆر به‌ تالوکه‌ گوتی مامۆستا له‌ کوێه، گوتم ده‌عوته، هاته‌ بن
 گوتم گوتی مام جه‌لال لی‌ره‌یه‌ و به‌ خاتری دیتی مامۆستا زه‌بیحی هاتوو و شته‌که‌ زۆر
 نه‌هینییه‌. یه‌کسه‌ر غارم دا و چوم بۆ نه‌و ماله‌ که‌ ده‌عوته‌یان بۆ کردبوو که‌ چوم له
 حه‌وشه‌ له‌ بن داوه‌ مێوسفره‌ نه‌و سه‌ر نه‌و سه‌ری دیار نه‌بوو، هیشتا ده‌ستی‌ان به‌ خواردن
 نه‌کردبوو، به‌لێ! فه‌رموو فه‌رموو، گوتم ئیشم به‌ خاله‌، چومه‌ بن گۆی و گوتم مام
 جه‌لال لی‌ره‌یه‌. له‌ خۆشیان له‌ سه‌ر کورسی‌که‌ هه‌ستا حه‌وا و یه‌کسه‌ر گوتی ده‌با برۆن،
 هموو خه‌لکه‌که‌ مات و وێ چاویان له‌ ئیمه‌ بری بوو، خاوه‌ن مال زۆری پێ ناخۆش بوو که
 وا خه‌ریکم دانیشتنه‌که‌یان لێ تیک ده‌ده‌م، گوتم جارێ نایان له‌ گه‌ل مه‌یل به‌فه‌رموو ده‌بی
 له‌ حه‌ولی سه‌یاره‌یه‌کی باش دایم تو‌زیک رێگامان دووره‌، به‌ یارمه‌تی کاکم سه‌یاره‌که‌ی
 خۆمان که‌ پیکاب بوو له‌ گه‌ل سه‌یاره‌ی براده‌ریک هه‌ر به‌و شه‌وه‌ گۆڕیوه‌ و ساعه‌ت به‌ره‌و
 ۱۱ و ۱۲ی شه‌و ده‌چوو، هاتمه‌وه‌ به‌ دوایدا گوتی به‌چۆ ماله‌ خۆمان ده‌بی جانتا و شتی وا
 له‌ گه‌ل خۆم بینم چومه‌ به‌رده‌رگای مالی باپیرم، خالم له‌ قادرمان وه‌سه‌ر که‌وت، منیش
 له‌ خواره‌وه‌ له‌ دالانیکی ته‌نگ و به‌چووکدا چاوه‌پێتی بوم. بیری لاوه‌تی نه‌و سه‌رده‌م،
 فکری پێشمه‌رگه‌ و پارتیزانی هموو بێر و هۆشی داگرت بوم و هه‌ر چه‌ند هیشتا
 پێشمه‌رگایه‌تی له‌ رۆژه‌لاتی کوردستان ده‌ستی پێ نه‌کردبوو به‌لام هموو شتیه‌ و ره‌فتم
 و ته‌نات جل له‌ به‌ر کردنم پێشمه‌رگانه‌ بوو، به‌ دایم چه‌کم پێ بوو، نه‌و شه‌وه
 چاره‌ده‌خۆزه‌که‌ی خالم پێ بوو له‌ سه‌ر پێم دانا بوو له‌ پشت پشتی‌ندێ بوو، هه‌روا که
 چاوه‌پێتی خالم بوم و کاک دلیر له‌ ناو سه‌یاره‌که‌ له‌ کوچه‌ چاوه‌پێتی بوو یه‌کسه‌ر خاله
 محمه‌مهد له‌ ژووره‌که‌ی خۆی هاته‌ ده‌ر و به‌ چاوی خه‌والۆه‌ گوتی نه‌وه‌ چیه‌ی عه‌لی؟! گوتم
 خاله‌ ره‌حمان ده‌روا بۆ سه‌فه‌ر و ده‌یگه‌یه‌نم، گوتی بۆ کوێ؟ گوتم نازانم نه‌و ده‌زانم، گوتی
 کوا؟ گوتم له‌ سه‌ره‌وه‌ جله‌کانی ده‌گۆڕی، گوتی نا‌ئێتم برۆن، گوتم به‌ ده‌ست من نییه‌،
 گوتی هموو فێته‌ی نه‌ر شاره‌ له‌ بن سه‌ری تو‌دایه‌! گوتم وا نییه‌، ده‌ستی به‌ جێنودان
 کرد، هه‌لبه‌ت جێنیه‌که‌ هه‌ر "کۆمۆنیست" بوو. هه‌ر له‌ من و هه‌ی له‌ نه‌و قه‌ناعه‌تمان به‌

یه‌ک نه‌ دیتنا، له‌ پرکه‌ وام‌ زانی په‌لاماری چاره‌خۆره‌که‌ی له‌ سه‌ر پیتی پشت پش‌تیتندمی دا و له‌ سه‌ر سه‌ری راگرتم، هاواری کرد پاش‌سی چل سال‌ کاکم ده‌ست که‌وتوو ته‌وه‌ تو سه‌ری به‌ فه‌ته‌رات ده‌ده‌ی! نه‌من له‌ لایه‌ک پیکه‌نین و له‌ لایه‌کیش چون ده‌مزان‌ی ده‌مانچه‌که‌ له‌ سه‌ر پیتییه‌ و له‌رزه‌ له‌رزی ده‌ستی خاله‌ محمه‌دم، له‌ ترسان نه‌مده‌زانی چیکه‌م! به‌ گورتی و زۆر به‌ ساده‌یی نه‌و "پیاوه‌ دل‌یره" و نه‌و "پیشمه‌رگه‌یه‌ی" خۆی زۆر به‌ نازا و توانا ده‌زانی به‌ ده‌ستی پیره‌ پیاویک چه‌ک کرابوو!

له‌ گهره‌ی ده‌تکووژم و ناهیتلم کاکم به‌ری، له‌ هاواری من خاله‌ گیان وریا به‌ له‌ سه‌ر پیتییه‌، خاله‌ ره‌حمان له‌ سه‌رئ هاته‌ خوار و له‌ سه‌ر پلیکانان که‌ چاوی به‌و وه‌زعه‌ که‌وت نه‌من چه‌ک کراو و یه‌خسیر له‌ ژێر ده‌ستی خاله‌ محمه‌دم دام یه‌کسه‌ر سوور بۆوه‌ وگوتی نه‌وه‌ چیه‌؟! خاله‌ محمه‌دم گوتی کاکه‌ ناهیتلم نه‌و کۆمۆنیسته‌ بتبا، سه‌رت به‌ فه‌ته‌رات ده‌دا، ریشی خۆت مه‌ده‌ ده‌ستی نه‌و مندالانه‌، نه‌وانه‌ مه‌ستی نه‌زانین و کۆمۆنیست و نازانن چ ده‌کن، ئیتر نه‌و قسانه‌و هه‌لچرونی خاله‌ ره‌حمان یه‌ک بوو، به‌ سه‌ری دا گوران‌د و گوتی محمه‌دم نه‌وه‌ ده‌لتی چی؟ نه‌وه‌ منم که‌ نه‌و به‌سته‌زمانه‌ له‌ گه‌ل خۆم بۆ نه‌ولاونه‌ولا ده‌بم، تو ده‌بێ مه‌منوونی بی، من ئیشی خۆم چاکتر له‌ تو ده‌زانم، قسه‌ی زۆر توندی پێ گوت، خاله‌ محمه‌دم گوتی باشه‌ بۆ به‌ من نالیتی خۆم تاکسیم هه‌یه‌ و به‌ شوفیره‌وه‌ ده‌نیترمه‌ خزمه‌ت، گوتی نه‌ تاکسی تو و نه‌ شۆفیری تو به‌ که‌لکی من نایه‌، ئیتر خاله‌ محمه‌دم وه‌ک سه‌تلیتیک ناوی ساردی پێداکه‌ن ده‌مانچه‌ی فری دا و چۆوه‌ ژووری. خالم دل‌خۆشی منی داوه‌ و منیش له‌ لایه‌ک له‌ ترسان نازای به‌ده‌نم ده‌له‌رزی و له‌ لایه‌کیش له‌ خۆشی نه‌وه‌ی که‌ به‌ خیر گوزه‌رابوو پێده‌که‌نیم، خالم گوتی بۆ پێده‌که‌نی؟! گوتم نازانم بلتیم چی ناخه‌ به‌ راست به‌ ته‌مای کوشتنم بوو تو نازانی ده‌مانچه‌که‌ له‌ سه‌ر پیتییه‌ و فیشه‌کم له‌ به‌ر ناوه‌! ئیتر خالم له‌وه‌ سه‌ری سوڕ ما، گوتی باشه‌ بۆ فیشه‌ک له‌ به‌ر ده‌مانچه‌ ده‌نیتی؟ گوتم پتویسته‌ پیاو له‌ گه‌ل یه‌کی وه‌ک تو له‌ هاتوچۆ دا بێ وا بیت، پیکه‌نی و ديار بوو ده‌یزانی چ ریتبازتیک چاوه‌ڕێم ده‌کا!

به‌ره‌و میاندواو و له‌وێش را به‌ره‌و بۆکان وه‌رێ که‌وتین له‌ رێگا یاسی نه‌وه‌ی بۆ کردم که‌ چهند له‌ سه‌یاره‌ و سایق ده‌ترسێ، به‌لام نازواندن‌ی منی به‌ دل‌ بوو.

له بۆکان به‌ره و مالی کاک سه‌لاح موهته‌دی و کاک سه‌عد رۆشستین. کاترژمیر به‌ره و ۱ و ۲ نیوه‌شه‌و بوو که نیزیک بوینه‌وه هه‌ستمان به‌وه کرد که ده‌ورو به‌ری مالی کاک سه‌لاح پێشمه‌رگه‌ی به‌ نه‌هینی لێ دامه‌زراوه، که چوینه‌ ژوور مام جه‌لال له‌وئ بوو نیتر ژۆر به‌ گهرمی یه‌کتریان له‌ باوه‌ش گرت و به‌خێره‌اتنی یه‌کتریان کرد. دوا‌ی چا‌ خواردن و شوتی خواردن نه‌و جووته‌ چوونه‌ ژوورێکی تر و خه‌له‌وتیان کرد و هه‌تا سه‌به‌ینی کاتی خواردنی نیوه‌ژۆ له‌ مالی کاک سه‌عد هه‌ر به‌ یه‌که‌وه‌ بوون. رۆژی دوا‌یه‌ مام جه‌لال به‌ره‌و مقه‌ره‌کانی خۆیان چۆوه‌ و ئێمه‌ش به‌ره‌و مه‌هاباد که‌وتینه‌ رێ. له‌ رێگا که‌ نیزیک سه‌بلاغ بوینه‌وه‌ خالم گوتی که‌ چوینه‌وه‌ به‌چۆ خزمه‌ت مامۆستا شێخ عیزه‌دین و قه‌راری چاو پێکه‌وتنی منی له‌ گه‌ل دا‌ به‌نی، نه‌و ماوه‌یه‌ قه‌ت باسی مامۆستا شێخ عیزه‌دینم لێ نه‌بیس‌ت‌بوو، زانی‌م ده‌بێ په‌یوه‌ندی به‌و چاو‌پێکه‌وتنه‌ی مام جه‌لال‌وه‌ بێت، ئه‌من نیشی خۆم کرد و چوومه‌ خزمه‌ت مامۆستا گوتم خالم ده‌یه‌وئ به‌تان بێنێ، ژۆری پێ خۆش بوو و به‌خێره‌اتنی کرد. له‌و رۆژه‌وه‌ ورده‌ ورده‌ هه‌ستم به‌وه‌ ده‌کرد که‌ شتێک له‌ به‌ینی خالم و مامۆستا دا‌ پێک هات‌وه‌ و هات‌و‌چۆیه‌که‌ گه‌رم و گو‌ره‌ ده‌بێ ب‌لێم کالی و که‌م عومری نه‌و سه‌رده‌مه‌ نه‌ی ده‌هێشت ژۆر له‌و شتانه‌ حالی ب‌م به‌لام نه‌وه‌ی که‌ ژۆر ساده‌ و عه‌یان بوو بۆ من نه‌وه‌ بوو که‌ دیتنی مام جه‌لال و زه‌بیحی له‌ بۆکان له‌ مالی کاک سه‌عد و کاک سه‌لاح موهته‌دی، شێوه‌ و ره‌فتاری زه‌بیحی گۆری، چونکه‌:

ماوه‌یه‌ک بوو زه‌بیحی له‌ مه‌هاباد لی‌تمان میوان بوو له‌و ماوه‌یه‌دا مه‌هاباد مه‌رکه‌زی هات‌و‌چۆ و جولا‌نه‌وه‌ و ره‌باز‌تی سیاسی له‌ ناو جه‌مه‌عیه‌ت و حه‌یزب و چریک و مامۆستا و نه‌و شتانه‌ بوو، رۆژ نه‌بوو شتێک نه‌قه‌ومنی و مه‌وزوعێک له‌ سه‌ر سیاسه‌ت و کوردستان له‌ ناو خه‌لک و که‌ومه‌له‌ سیاسیه‌کان قاو نه‌بێ و باسی لێ نه‌کری، که‌ چی زه‌بیحی ته‌نیا له‌ ماله‌وه‌ و ژۆرت‌تر خه‌ریکی نیش و کاری قاموس و خۆت‌دنه‌وه‌ و به‌ میوان راگه‌یشتن بوو وه‌ک شتێک به‌لامه‌وه‌ سه‌ر بوو خۆ له‌ هیچ نادا‌ رۆژی وا بوو که‌ ده‌چو‌یه‌ ناو‌شار و ده‌هاتی‌یه‌وه‌ یه‌ک باقه‌ به‌یان و ئی‌علامیه‌ و گۆڤار و نووسراوه‌ی جۆرا‌و‌جۆری حه‌یزب و سازمانه‌کان له‌ گه‌ل خۆ دێنا‌وه‌ ژوور. باش له‌ بیرمه‌ رۆژێک دوا‌ی خواردنی نانی نیوه‌ژۆ له‌ ژووری خۆاره‌وه‌ له‌ گه‌ل خالم دانیش‌ت‌بووین و خالم خه‌ریکی نووسین بوو،

شه هید سوله یان بلوری و ژور کهوت، سوله یان دوستی نیزیکی من بوو، خالم به هوی شوخ و شهنگی و قسه ی خوش و توند و تۆلی و کوردایه تی کردنی، زۆری خوش ده ویست و سوله یانیش هه ر له زمان ئیمه وه پیتی ده گوت خاله، رۆژ نه بوو سه ری لێ نه دا و باس و خه به ری شاری بۆ نه گێرته وه. سوله یان ئیعلامیه یه کی پتی بوو گوتی خاله بزانه چ نووسراوه، نه و خه لکه به که یفی خۆی شت ده نووسی و راستی و ناراستی له ئیمه تیکه ل بووه، تۆش که هه موو شتیک ده زانی و ناگات له هه موو جه ریا نات بووه هیچ ده نگ ناکه ی و راستیه کان بۆ ئیمه روون ناکه یه وه، گوتی چیه سوله یان چت پتیه ؟ گوتی خاله کۆمه لیک پهیدا بووه به نیوی "کۆمه له ی یه کسانێ" و نه وه لیته باسی کیشه ی کۆمه له ی ژ. ک و حیزبی دیمۆکرات ده کا! که نه وه ی بیست وه ک شتیک راجله کی و ئیعلامیه که ی له سوله یان نه ستاند و خوێندبیه وه و دێر به دێر پیتی ده گوتین نه وه راسته و نه وه ناراسته، نه وه وابوو نه وه وانه بوو...

گوتم خاله باشه نه وه میترووی ئیمه یه و بۆ ئیمه روون نییه! تۆ بۆ نه و شتانه بۆ ئیمه روون ناکه یته وه و نایاننوسی؟! گوتی جارێ زوویه، دهستی بۆ چه مه دانه که ی که به دائیم له گه لی بۆ درێژ کرد و گوتی هه موو له ناو نه و چه مه دانه ی دا هیه و نووسراوه هه ر کات رۆژی ها ت بلاویان ده که مه وه!

زۆر جار ان دایکم که ده بیست فلان که س له چوارپتی قازی محه مه د قسان ده کا و وتار ده دا، هه ر رۆژه که سیک له سه ر ته له فیزتون پهیدا ده بوو و قسه ی بۆ خه لک ده کرد، رۆژیک گوتی کاکه نه وه تۆ بۆ قه ت هیچ نا لیتی و ناچی جارێک و تارێک به ی، شتیک بلێتی؟ خۆ نه و که سانه ی که ئیستا نیویان له سه ر زارانه نه و کات که تۆ شت به وی نه وانه هه ر نه بوون گوتی ره عنا ده ته وی بچم بۆ خه لک درۆیان بکه م؟! نه وه ئیشی من نییه!

به لام به دوا ی چاوپتکه وتنی له گه ل مام جه لال جم و جۆلێک له ودا پهیدا بوو چه ند جار سه فه ری عێراقی کرده وه و زۆر جار بۆ لای بانه و مه ربوان ده چوو، به کورتی به جۆرێک به مامۆستا وه به ند بوو. له گه ل شیخ جه لال عه لاقاتی خوێشی پهیدا کرد بوو.

رۆژه کان به تووندی تێپه ر ده بوون، خومه ینی فه رمانی هێرشێ بۆ سه ر کوردستان دا و "به نی سه در" یش، سه رۆک کۆماری نه و کاتی ئیتران ده ستوری دا که ژانده رمه کان هه تا

گرتنه وهى كوردستان پوستانه كانيان نه كه نه وه. هيرش له لاي جنوب و شاري سنه وه دهستي پيكر، نيمه هموو لايهك خومان بو پيشمه رگايه تي ساز ده كرد، كوومه له (كوومه له) شورشيگيري زهحه تكيشاني كوردستاني نيران) كه ده مان زاني دوستي يه كيستي يه، ورده ورده خوئي ناشكرا ده كرد و له قالي جهمعيه ته كان ده هاته دهر، نه من به هوئي هاتوو چوي يه كيستي چهند كه سيكهم وهك دوكتور عه زيز (جه عفر شه فيعي)، كاك عه بدوللاي موته دي و كاك عه بدوللاي بابان ده ناسي و كاتي خوئي به نه هيني ده زگاي چاپيكي تازم له لايان يه كيستي يوه له كاك عه بدوللاي موته دي و هرگرتبو و له مه هاباد به نه هيني خهريكي وه كار خستي بوين له گه چهند كادري يه كيستي و كاك عه بدوللاي بابان به نه هيني ده هات و يارمه تي ده كردين. له سهرويه ندي شهري مهريوان بوو كه يه كيستي برياري دا نهو چاپخانه يه بهرين بو ناوزهنگ. ديار بوو نهوان ده يانزاني كه مه هاباديش به ده ست حكومه تي جه مهوري نيسلامي ده گيرته وه. پيكابيكي يه كيستي نيشتماني له مه هاباد به ده ست منه وه بوو هموم لي بار كرد و به رهو سهرويه ست ساز بووم، بيتزين نه بوو چووم بو خانووي خودا به رست كه مقهري نه سالي حيزي ديموكرات بوو، كه وه ژور كه وتم كاك كه ريم حيسامي و دوكتور قاسملو له لاي په نجه ره كه سهيري فانتوم و تهقه و ههراي لاي نهغه ده يان ده كرد و قسه له سهرويه دفاع له مه هاباد بوو، تازه وه ژور كه وتبووم گوتم له دوكتور قاسملو بوو به كاك كه ريم گوت مه هاباد ده كه ينه ستاينگراد! سلوم كرد و خوم ناساند و مهوزووي نيشه كه م به كاك كه ريم راگه ياند و داواي بيتزينم كرد، زور به نابه دلي دوو چه له نكي بيتزين دامي، وهري كه وتم به رهو سهرويه ست له ريگا خه بهري شه هيد بووني كاك فواد مسته فا سولتاني و برايم جه لال (پاشان مه علوم بوو برايم جه لال شه هيد نه بوو) كادري يه كيستي نيشتمانييم پي گه يشت هر نهو روزه چومه بيتوران و به ولاغان به هوئي كاك عه لي نيشكوزانه وه چاپخانه بار كرا بو ناوزهنگ و تووژه له. شهو له لاي مام جه لال خه بهري مه هاباديان لي پرسيم و خه بهري شه هيد بووني كاك فواد و برايم جه لال پي راگه ياندن، مام جه لال به دل ناره حهت بوو و تيكچوو. ياسي مه هابادي كرد گوتي چ باسه، گوتم خه لك خوئي ناماده دهكا بو شهري و جهراني چوونم بو حيزي ديموكرات و قسه كه ي دوكتور قاسملوم بو گيراوه.

به‌یانی زوو له‌به‌ر نه‌وه‌ی سه‌یاره‌که‌م له‌ لای بنوخه‌لف به‌ جێ هێشتبوو گه‌رامه‌وه‌ بۆ مه‌هاباد. هێزی تاران نیزیک بپۆوه‌ و فانتۆم له‌ ئاسمانی مه‌هاباد رهبازنییان ده‌کرد و خه‌لکیان ده‌ترساند چه‌ندین پێشمه‌رگه‌ی یه‌کیته‌ی هاتن و زه‌بیحی له‌ گه‌لیان ساز بوو رۆیشتن به‌ره‌و بانه‌. دیار بوو هه‌ر نه‌و رۆژه‌ مام جه‌لال به‌ خۆی وجه‌ماعه‌تیکی یه‌که‌جار زۆره‌وه‌ هاتبوو بۆ بانه‌، رۆژی دوایی له‌ گه‌ل کاک دلێر ئێمه‌ش به‌ره‌و بانه‌ وه‌ری که‌وتین. له‌ بانه‌ له‌ مالی شیخ جه‌لال مام جه‌لال و زه‌بیحیم دیته‌وه‌، شار شلوق بوو هه‌ر پێشمه‌رگه‌ بوو ده‌هات و ده‌چوو، هه‌موو ولات پێشمه‌رگه‌ی یه‌کیته‌ی و پێشمه‌رگه‌ی تازه‌ پێک هاتووی کوردی ئێران بوو ئێمه‌ له‌ هه‌وشه‌ی مالی شیخ جه‌لال چاوه‌ری بووین که‌ خالم و مام جه‌لال له‌ ژوور هاتنه‌ ده‌ر و به‌یاری رۆیشتن بۆ سه‌رده‌شتیان دا. نه‌من له‌ چونه‌وه‌ی مه‌هاباد رۆژی پێش له‌ ندرۆوه‌ریه‌کی تازه‌ و نۆیم که‌ چریکه‌کانی نه‌شه‌رفی دیه‌قان له‌ تاران‌وه‌ له‌ گه‌ل خۆیان هینابوو ده‌ست که‌وتبوو و پیکا به‌که‌ی یه‌کیته‌یم له‌و رۆژه‌ ره‌شه‌ی دا به‌ کابرایه‌کی نه‌جار به‌ بیست و یه‌ک هه‌زار ته‌ن فروشتبوو، هه‌موو سوار بوون و خه‌ریکی نه‌وه‌ بوون هه‌ر که‌سه‌ له‌ سه‌یاره‌کان شوتنی خۆی دیاری بکا، خالم بۆ لای من هات و گوتی نه‌من له‌ گه‌ل عه‌لی سوار ده‌بم، دیار بوو مام جه‌لال ده‌یزانی زه‌بیحی له‌ سه‌ر نه‌و شتانه‌ چۆنه‌ نه‌ویش به‌یاری دا له‌ گه‌ل زه‌بیحی سواری له‌ ندرۆوه‌ری من بێ. دیاره‌ به‌ هۆی بیسی نه‌و سه‌رده‌م و ئێحساسات و هه‌ستی لاوه‌تی نه‌وه‌ بۆ من زۆر مووه‌یم و جیگای شانازی و به‌خۆپاوه‌رموون و... بوو، له‌ لایه‌کی تره‌وه‌ پر له‌ ترس و نیگه‌رانیی له‌وه‌ که‌ شتی که‌م له‌ نه‌قه‌ومێ.

به‌ چه‌ندین سه‌عات و به‌ ته‌پ و توژیکی یه‌ک جار زۆر رێگای بانه‌ - سه‌رده‌شت مان به‌یوو یه‌که‌سه‌ر به‌ره‌و به‌رده‌پان چووین، له‌ پاسگاه‌ کوته‌که‌ی به‌رده‌پان مام جه‌لال مقه‌ه‌ی کرده‌وه‌ و دابه‌زی و ده‌ستوری دا به‌چین له‌ گه‌ل کاک دلێر بۆ سه‌رده‌شت و نان بکڕین، که‌ هاتینه‌ ناو شاری سه‌رده‌شت، سه‌رده‌شت چ سه‌رده‌شتیک، باب ناگای له‌ کوپی خۆی نه‌بوو! ده‌رزیت هه‌لاویشته‌با وه‌عه‌رز نه‌ده‌که‌وت، ده‌رکه‌وت هه‌مووی سابلاغ هاتووته‌ سه‌رده‌شت، وا دیار بوو سابلاغه‌ که‌مان له‌ی گیرابۆوه‌. به‌ هه‌ر جووتیک بێت به‌ که‌بابخانه‌کاندا هاتینه‌ خوار و هه‌ر چی خواردن هه‌بوو کڕیمان و به‌ره‌و به‌رده‌پان چووینه‌وه‌.

له ریگا چهند سه‌یاره‌م له پیش بوو، شور و شه‌وقی جه‌وانی وعه‌جولی نه‌و سه‌ر دهم ده‌بوو وه پیش نه‌و سه‌یارانه بکه‌ومه‌وه، بۆم ده‌رکه‌وت که یه‌کیتک له سه‌یاره‌کان مامه غه‌نی و دوکتۆر قاسملو بوون به ته‌پ و توژ به‌جیم هیتشتن و خۆم گه‌یانه‌وه به‌رده‌پان، به مام جه‌لالم گوت نه‌وه نه‌و که‌سانه به‌ره‌و ئیتره به ریگاوه‌ن به کوردی و به کورتی بلتیم نه‌م هیتشتبوو که‌باب سارد به‌نه‌وه له پیشم دانانن. له پشت بورجه‌که‌ی پاسگای به‌رده‌پان خالم و مام جه‌لال خه‌ریکی خواردن بوون که پیشمه‌رگه‌ی‌دک هات و گوتی نه‌وه جه‌ماعه‌تی حیزبی دیمۆکرات هاتوون، گوتی بیان بلتی ئیتستا دیم و مام جه‌لال جارێ نیشی هه‌یه. باش له بیرمه نیزیکه‌ی چاره‌گه سه‌عاتیک دوکتۆر قاسملو، غه‌نی بلوریان و چهند که‌سی تر وه‌ک کاک حه‌مه‌ده‌مین سیراجی و... له حه‌وشه‌که‌ی پاسگای به‌رده‌پان چاوه‌رپیتی مام جه‌لالیان ده‌کرد.

مام جه‌لال هات و له دووره‌وه به شتیه‌ی خۆی چاک و چۆنی و ته‌عاروفاتی له گه‌لا کردن و یه‌کسه‌ر په‌رسیاری ستالینگرادی له دوکتۆر قاسملو کرد! نای چۆن زمانی خۆم گه‌ست و بیرم کرده‌وه نه‌و قسه‌ی دوو شه‌و له‌وه‌ی پیش چۆن ئیستفاده‌ی خۆی له جیگای خۆی لێ کرا!

به‌لام زه‌بیحی خۆی پیشان نه‌دان و هه‌ر نه‌و ئیواره‌یه له گه‌ل کاک زه‌پۆ و پیشمه‌رگه‌ی یه‌کیتی به‌ره‌و قه‌لا‌دزیمان ره‌وانه کرد.

نه‌من به نامۆزگاری براده‌رانی کۆمه‌له‌ی ره‌نجده‌ران و یه‌کیتی نیشتمانی پاش چهند رۆژنیک که له تووژه‌له بووین و ببوو به دۆلی نه‌حزاب، بووم به پیشمه‌رگه‌ی کۆمه‌له‌ی شۆرشگێر و به‌ره‌و ناوچه‌کانی ده‌وروو و به‌ری سابلاغ گه‌راینه‌وه و خه‌به‌رم له خالم برا و خه‌ریکی پیشمه‌رگه‌یه‌تی خۆم بووم، یه‌ک دوو مانگ تێپه‌ری، رۆژنیک دوکتۆر جه‌عفهری شه‌فیعی له خانه‌قاکه کۆبوونه‌وه‌ی بۆ ده‌کردین پاش کۆبوونه‌وه گوتی ده‌چم بۆ نالان و کۆبوونه‌وه‌ی کومیته‌ی مه‌رکه‌زیمان هه‌یه وعه‌لی له گه‌ل خۆم ده‌بم. گوتم بۆ نه‌من؟ گوتی: یه‌کیتک له بیژویه، حه‌قمن پیت خۆش ده‌بی بیبینی. گوتم کیته؟ گوتی خالته. گوتم بۆ له بیژویه؟! گوتی بۆته مه‌سئولی سیاسی ده‌فته‌ری مامۆستا شیخ عیزه‌دین و ئیتستا له بیژویه و مقه‌ری هه‌یه. ساز بووم و له گه‌ل پیشمه‌رگه‌کان مال ناواییم کرد و له

گه‌ل دوکتۆز جه‌عفر به‌ره‌و ئالان وه‌رێ کهو تین. ئیوارێ دره‌نگ گه‌یشتییینه‌ بێژوێ و مقه‌رێ کۆمه‌له‌ له‌ ناو دێ بوو، دوا‌ی چاک و چۆنی و هه‌سانه‌وه‌ خه‌به‌ری زه‌بیحیم پرسی، گو‌تیا‌ن له‌ لای خۆارووی بێژوێ له‌ ناو ره‌زه‌کان مقه‌ریان هه‌یه‌. وه‌رێ کهو تم بۆ لای مقه‌رێ مامۆستا شیخ عیزه‌دین و خێوه‌تی زه‌بیحیا‌ن پێ نیشا‌ن دام و چووم بۆ لای، زۆری پێ خۆش بوو گو‌تی چ ده‌که‌ی؟ گو‌تم پێشمه‌رگه‌ی کۆمه‌له‌ی شۆڤشگێرم و خه‌ریکی پێشمه‌رگایه‌ تیم. له‌ گه‌ل کاک سه‌عدی موه‌ته‌دی له‌ یه‌ک خێوه‌ت دا بوون. شه‌و له‌ لای خالم نووستم، هه‌شتا چاومان له‌ خه‌و نه‌چوو‌بوو که‌ ته‌قه‌ی ته‌فنگ و شروخه‌ په‌یدا بوو، یه‌کسه‌ر فیشه‌کدا‌نم له‌ خۆ به‌ست و رام کرده‌ ته‌فنگه‌که‌م که‌ بۆ ده‌رێ بچم، خالم خۆی پێ دادام و گو‌تی بۆ کو‌ی؟ گو‌تم شه‌ره‌ چۆن! بچین بزانی‌ن چ باسه‌؟ گو‌تی بۆ هه‌یچ کو‌ی ناچی نه‌وه‌ شه‌ری ده‌وله‌ت و هه‌جومی حکومه‌ت نییه‌، لێره‌ دانیشه‌ و چاوه‌روان به‌، نه‌وه‌ بپێ و نه‌بێ شه‌ری ناو خۆ و شه‌ره‌ خۆرییه‌! عه‌لاقه‌ی به‌ ئێمه‌وه‌ نییه‌. پا‌ش به‌ینێک ته‌قه‌ وه‌ستا و و‌لات پێ ده‌نگ بوو هاتوو و هاواری پێشمه‌رگه‌کانی مامۆستا شیخ عیزه‌دین په‌یدا بوو، نه‌وانیش هه‌یچیا‌ن نه‌ده‌زانی به‌لام پێیا‌ن وابوو چوونه‌ سه‌ر مقه‌رێ شیخ جه‌لال، ده‌یا‌ن گو‌ت ته‌قه‌که‌ له‌ وێرا ده‌هات. تا روژ بۆوه‌ که‌س نه‌نووست و هه‌یچما‌ن بۆ ده‌رنه‌که‌وت، که‌ روژ بۆوه‌ بۆما‌ن ده‌رکه‌وت کاک سه‌مکو‌ی عه‌لیار که‌ له‌وێ مقه‌ری خۆی کردبۆوه‌ و له‌ حه‌یزه‌ی دیمۆکرا‌ت هاتبووه‌ ده‌ر و خۆی سه‌ربه‌خۆ په‌یوه‌ندی به‌ ده‌وله‌تی عه‌یراقه‌وه‌ گرتبوو و چه‌ک و ته‌قه‌مه‌نی وه‌رگرتبوو و چه‌ند که‌سیکی له‌ لا بوو، شه‌و جه‌ماعه‌تێک، که‌س نه‌یزانی کێ بوون هاتبوونه‌ سه‌ری و وێستبوویان چه‌کی که‌ن و شه‌ره‌خۆری بکه‌ن، قسه‌که‌ی مامۆستا زه‌بیحی له‌ ناو خێوه‌ت له‌ سه‌ره‌تای ته‌قه‌که‌ وه‌دی هات!

به‌ خۆشیتوه‌ به‌یا‌نی دوکتۆز جه‌عفر گو‌تی به‌ که‌یفی خۆت له‌ گه‌ل مامۆستا زه‌بیحی به‌ و نه‌من لێره‌ چه‌ند روژێکم پێ ده‌چیت. مزگه‌نیکی خۆش بوو، مانه‌وه‌ی نه‌و چه‌ند روژه‌ زۆر شتی لێ حا‌لی کردم. ده‌وروو به‌ری مامۆستا پر بوو له‌ هه‌موو جو‌ره‌ نینسانێک، له‌ مه‌لای تووند و تیره‌وه‌ بگه‌ره‌ هه‌تا فه‌قیی تازه‌ پێگه‌یشتوو و سوخته‌ و له‌ مه‌لای کۆمۆنیست و له‌ دین وه‌رگه‌راو و له‌ ترو‌تسکیست و مائۆنیسته‌وه‌ بگه‌ره‌ هه‌تا ورده‌ بورژوا و مامۆستای قوتا‌بخانه‌ و کۆمه‌له‌ی تو‌خ له‌ بنه‌وه‌ و به‌ ره‌وا‌له‌ت مشاوری مامۆستا هه‌تا

بگره نى وهك ماموستا زهبيحي كونه كار و دونيا ديدۀ! بېراستى نى وا له دفتېرى ماموستا له هاتو وچو دابو كه به هيچ جوړتېك گوشتيان به يه كه وه له مېنجه تېك دا نه ده كولا! كه س نه يده زانى كنى مه سنوله و كنى پېشمه رگه يه، بانگى هر كه ست ده كرد ده بو بلنى ماموستا فلان! له قسه و باسه كان وام بو دهر كه وت كه پېك هاتنى حيزيتېك به ناوى ماموستا له نارا دايه و له پشت نه فكره ماموستا زهبيحي خه وتوه. بېرى نه وه كه ده بى ماموستا چيتر هه روهك شه خس نه مېنېته وه و ده بى له ناو حيزيتېك دا نېش بكا، حيزيتېك كه بو كوردستان نېش بكا و كوردستانى بى و هه موو چين و توژيتكى كوردستان بگريته وه، وه بېر كڅبوننه وه كه ي ماموستا زهبيحي و مام جه لال كه وتم و يه كسهر وه بېر خه ته پانه كه ي ناو يه كيتى كه وتم، به لى! ديار بوو له فكرى پېك هاتنى حيزيتكى وا دابوون كه كه لېن و بو شايى ناو كوومه له و حيزى ديموكرات پر بكا ته وه، به لام هه رچى ماموستا زهبيحي بوو له سهر نېش و كارى حيزيايه تى و ته شيلا تى سوور بوو، هه رچى ماموستاش بوو خوى ناماده نه كرده بوو بو مسنولييه تيكى ناوا! له لايه كى تره وه ده ورو به رى ماموستا كه پر بوو له لايه نگرانى كوومه له ي شوژشگير، به توندى دژى پېك هتئانى حيزيتكى ناوا بوون!

پاش چند روژتېك مانه وه له بېژوئ و هه لا و گرمه ي شه روه ستان و پديامى ده ولت و هات و چوئى نوښه رانى حكومه تى تاران كه ماوه يه ك بوو له نارا دابوو، روژتېك كوومه تېك له ماموستاى قوتا بڅانه كانى سابلاغ و جه ماعه تېك لاو پيدا بوون و به زميان به ماموستا گرت كه نه وه مه هاباد له ده ست پېشمه رگه دايه و حكومت فزه ي نايه و تو ده بى بتيه وه بو سابلاغ و خو به خه لك نېشان بده ي. ماموستا زوړى بى خو ش بوو بچي ته وه به لام زهبيحي به توندى دژى چوڼه وه ي رابه ران بو شار بوو، ده يگوت لى گه رېن ره وه ندى موزاكره هه ر وهك خوى به رده وام بيت و ره وه ندى كارى پېشمه رگه و شه رېش له لايه كى تر تا ده گه ينه نه نجام له موزاكره. به كورتى زوړ دژى راوه ستانى شه ر بوو له كاتى موزاكره دا، نه و پتيو ابوو ده بى له عه ينى موزاكره پېشمه رگه زه ربه ي قورس بو شيتنې تا نه وان له سهر ميزى موزاكره به گورچووى پر دانېشن. هه ر چند زوړبه ي خه لك ده يان زانى كه حكومه تى نيسلامى له زه عفوه پديامى ناشتى داوه و له فورسټ

ده‌گه‌ری تا خوی ته‌یار کاته‌وه و جا نه‌وجار به هینزکی زۆرتروه هیرش بیتیته‌وه سهر کوردستان، به‌لام زۆریه‌ی رابه‌ران له سهر ناوه‌روکی جه‌مه‌وری نیسلا می له شک و گومان دابوون!

نهم له گهل دوکتۆر جه‌عفر به‌ره‌و ناوچه‌ی سابلاخ هاتینه‌وه و هینده‌ی پت نه‌چو مامۆستا شیخ عیزه‌دین رۆژی جومعه به هه‌لا وگرمه خوی به مزگه‌وتی سوور داگرد و له شاخه‌وه هاته‌وه بق نوژی جومعه!

شار دیسان وه‌ک رۆژانی رووخانی حکومه‌تی شای لیها تبۆه هه‌ر پتشمه‌رگه بوو له هاتوچۆ دا بوو. مامۆستا له مزگه‌وتی سوور خوتبه‌ی دا و هه‌موو مه‌هاباد له مزگه‌وتی سوور خزا بوو. خالم که له گهل جه‌ماعه‌ت له بیژوتیه به نابه‌دلی و دیار بوو به‌و په‌ری توره‌ بوونه‌وه هاتبۆه، یه‌کسه‌ر دیتسه‌وه مال و دایکم به‌ره‌و پی‌ری ده‌چی و ده‌لی کاکه دیسان وه‌ک زه‌مانی کۆمار هه‌موو شتی‌ک له سهر شانی تو بوو به‌لام نبوت قه‌ت دیار نه‌بوو، نیستاش سه‌ری خۆت داخستوه و هاتویه‌وه ژوور، بق چی نه‌تۆش ناچی له چۆرچرایه له سهر مه‌نبه‌ری قسه‌ بکه‌ی و خه‌لک چه‌پله‌ت بق لیدن؟! ناخر ئیمه‌ش دل‌مان پی‌خۆش ده‌بن! زۆر تووند له دایکم قه‌لس ده‌بن و ده‌لی: نه‌وه نییه مامۆستا له شاخه‌وه هاتۆته‌وه نوژی جومعه و قسه‌ بق خه‌لک بکا! دیاره نه‌و جوهری دایکم باسی ده‌کا زۆر قه‌لس و توره‌ بووه و له‌به‌ر خۆیه‌وه هه‌ر قسه‌ی کردوه و گوتویه‌تی نازانم خه‌لک سیاسه‌ت ده‌کا یا نوژ کردن!!!

وه‌ک ده‌رده‌که‌وی نه‌وه ناخر په‌یوه‌ندی نیوان مامۆستا و زه‌بیچی بووه و له‌و رۆژه‌وه زه‌بیچی خوی له نیش وکاری ده‌فته‌ری مامۆستا نه‌گه‌یاندوه. هه‌ر وه‌ک خۆته‌ری به‌ریژ شاره‌زایه‌ پاش نه‌و هاتنه‌وه‌یه شه‌ری سنج مانگه ته‌واو بوو و ته‌قه‌وه‌ستان ده‌ستی پی‌کرد و هه‌یشه‌تی نوته‌رایه‌تی گه‌لی کورد له مه‌هاباد دامه‌زرا و تووژ له گهل حکومه‌تی تاران به‌رد:وام بوو. هه‌روه‌ک باش ده‌زانن که له لایه‌ن ده‌فته‌ری مامۆستاه له ناو هه‌یشه‌تی نوته‌رایه‌تی گه‌لی کورد هیچ نیوتیک له زه‌بیچی نه‌بوو!

نیستاش سه‌رنجی خۆته‌ره‌وه‌ی خۆشه‌ویست بق تووژ له گهل مامۆستا شیخ عیزه‌دین که له سوید له گه‌لما کردوه راده‌کیشم:

وتووێژ له گه‌ل مامۆستا شیخ عیزه‌دینی حوسینی

۱۹۹۵/۸/۴

عه‌لی: جه‌نابی مامۆستا تکایه‌ به‌رموون له‌ که‌یه‌وه‌ مامۆستا زه‌بیچی تان ناسیوه‌ و له‌ کوێ ئه‌وه‌لێن جار بینیوته‌؟

مامۆستا: دیاره‌ مامۆستا زه‌بیچی شه‌خسیه‌تیکێ ناسراو بوو له‌ ره‌ه‌به‌رانی کۆمه‌له‌ی ژ.ک و شه‌خسیه‌تیک بوو له‌ میژبوو له‌ دووره‌وه‌ ده‌مناسی. به‌لام ئه‌وه‌لێن به‌رخووردمان ئه‌وده‌مه‌ بوو که‌ ئێمه‌ له‌ تووژه‌له‌ بووین. رۆژیک مام جه‌لال که‌ له‌وێ بووین و ده‌فته‌رمان دامه‌زراند، دیاره‌ هه‌لبه‌ت مام جه‌لال ده‌فته‌ره‌که‌ی دامه‌زراند، خو ئێمه‌ هیچمان نه‌بوو مام جه‌لال خێوه‌ت و شتی داینی، ئێمه‌ نه‌ ناغان بوو نه‌ ئاومان بوو ئه‌سله‌ن با ئاواي بگێرمه‌وه‌:

هه‌وه‌لجار له‌ بانه‌وه‌ که‌ هاتین بۆ سه‌رده‌شت و له‌ سه‌رده‌شته‌وه‌ هاتینه‌ داوداوی، مندا له‌ کانم ناره‌ کاوان، وه‌زعمان زۆر خراپ بوو، نه‌مان ده‌زانی ئاواره‌ی و لی قه‌ومان چۆنه‌ و چۆن له‌ گه‌لی رابیتین. به‌شیک له‌ براده‌رانی حیزبی دیمۆکرات به‌ پتی بۆچوونی خۆیان که‌ خومه‌ینی زیددی ئیمپریالیسته‌ له‌ هان دانی خه‌لک دژی ئێمه‌ کۆتایان نه‌ده‌کرد. به‌لام دیار بوو خه‌لک زۆریان به‌ قسه‌ نه‌ده‌کردن، ئێمه‌ له‌ داوداوی بووین له‌ ماله‌ کوپێک که‌ به‌ داخه‌وه‌ شه‌هید بوو، کوپخا عه‌ولایان پی ده‌گوت دووسێ رۆژان له‌وێ بووین، دیاره‌ نه‌ویش وه‌زعی باش نه‌بوو، ئێمه‌ فکرمان نه‌ده‌کرد که‌ ده‌بی پوله‌مان پی بیت و شتی که‌مان بیت، ئه‌سله‌ن زۆر ساده‌ و سه‌تھی بووین، وه‌ک ئیستا که‌ زۆر شت ده‌زانین ئاوا نه‌بووین، نه‌من ناردم بۆ لای دوکتۆر قاسملو که‌ ئێمه‌ چ بکه‌ین؟ پێم خۆش بوو لێک نزیک ببینه‌وه‌ تازه‌ که‌ هاتووینه‌ ده‌رێ، هه‌ددی ئه‌قه‌ل ته‌فه‌هومیک بیت و هاوکاری و لێک نزیک بوونه‌وه‌ بیک بیت (پتیشتریش نه‌من له‌ سه‌رده‌شتی له‌ گه‌ل دوکتۆر قاسملو قسه‌م کردبوو و له‌وێ کۆبوونه‌وه‌ بیکمان بوو). دوکتۆر قاسملو جوابیکێ وای نه‌داوه‌، ئێمه‌ له‌ داوداوی له‌

مه‌ترسی دا بووین و شه‌وی هه‌وه‌ل که له بانیک دانیشتبووین و خه‌لکی زۆر لی بوو، دوو نه‌فه‌ری ناشناس له‌وی بوون و لییان نیگه‌ران بووین و پشکنینیان، ده‌مانچه‌یان پی بوو، وادیار بوو بۆ ترۆری من هاتبوون، وه‌ک بۆ خۆیان گوتبوویان. جا له‌و وه‌خته دا بوو که مام جه‌لال خه‌به‌ری زانیبوو. پاشان ته‌ماشام کرد ئیوارێکی مام جه‌لال ده‌پانزده پێشمه‌رگه و دوو ولاغی ناردبوو که ئه‌من بچم بۆ ئه‌وی. ئیمه‌ش چووین. دووسی سه‌عات رێگا بوو، دواى نوێژی شتیوان گه‌یشتیینه ئه‌وی، زۆر به‌قه‌در و حورمه‌ت مام جه‌لال وه‌ریگرتین، ئیستیفاقه‌ن ئه‌من هێرۆ خان م نه‌ده‌ناسی ئه‌ویش زۆر به‌ ئیحترامه‌وه هات و به‌خێرهاتنی کردین.

ئه‌من زۆرم پی خوش بوو، دووسی رۆژان له‌وی بووین، پاشان دوکتۆر قاسملو شه‌ویکی هات و به‌لام هه‌ر قسه‌ی مه‌عمولی، ئه‌وه نه‌بوو که ئیمه به‌یه‌که‌وه چ بکه‌ین و چ نه‌که‌ین و رۆیشت. دواى دووسی رۆژان ئه‌من به‌ مام جه‌لالم گوت: ئیمه نابێ لێره بین ، ده‌بی جیگایه‌کی بۆخۆمان په‌یدا بکه‌ین. گوتی جا فلائکه‌س ده‌چی کوێ؟! گوتم ناخر له‌حه‌یسی سیاسیه‌وه باش نییه من له‌ لای ئیوه بم و نه‌تو ئیستا له‌ خاکی ئێران دای! جا تووژه‌له‌ خاکی ئێران! گوتم جا ره‌نگه ئه‌تۆ له‌ گه‌ل ئێران رایته‌یه‌کت پی و ئێران ئیجازه‌ی داوی لێره پی، ئیمه ناکرێ لێره بین خۆ ئێران وه‌ک چاو ئییشه‌دار له ئیمه ده‌گه‌رێ. دیاره مام جه‌لال که ئینسانێکی مۆخته‌رم و پیاوه، غه‌یره جه‌نبه‌ی سیاسی جه‌نبه‌ی روحی، مه‌ردانه‌گی و کوردایه‌تیشی به‌هێزه، گوتی پاراستنی تۆ له‌ جه‌نبه سیاسیه‌که موهیمتره! گوتی بۆ کوێ ده‌چی، ده‌بی هه‌ر لێره پی، ئه‌منیش ته‌ماشام کرد هیچ ده‌ره‌تانیکی نییه و خۆ هیچ که‌س هیچ یارمه‌تییه‌ک ناکا، وه‌لا له‌وی بووین و چه‌ند چادرێکی داینی و چه‌ند نه‌فه‌رمان له‌ گه‌ل بوو له‌وی مایه‌وه و ده‌فته‌رمان دامه‌زراند. به‌لام هه‌م ئیمه و هه‌م نه‌وان به‌ نه‌مرنه‌ژی ده‌رباین.

ئیمه چه‌ند مانگی‌ک له‌وی بووین دوايه‌ چوینه شینێ. جا حیزبی دیمۆکرات نه‌غه‌لب له‌ وێ بوو ده‌هات له‌ گه‌ل کۆمه‌له و نه‌وان شتی‌ک پێک بێنن. هه‌موو جارێ ده‌هات به‌ ناو لیکۆلینه‌وه، هه‌موو که‌ره‌تی‌ک ده‌هات قه‌رارداده‌که‌شمان ده‌نوسی و ئیمزا ده‌کرد به‌لام دوايه‌ پاشه‌کشه‌ی لی ده‌کرد و بۆ خۆی ده‌چوو به‌ دزی له‌ گه‌ل ده‌وله‌ت داده‌نیشت

و ده‌ست و پیوه‌ندی له ناو ده‌ولت زۆر بوو.

هم‌میشه هه‌ده‌فی نه‌وه بوو که خۆی به تهنیا له گه‌ل ده‌ولت موزاکره بکا و ئیمه به حیساب نه‌هیتنی و خۆی تاقه حیزبی کوردستان بێ! ره‌وشه‌که‌ی نه‌وه بوو، جا نه‌من کارم به وه نییه چاک بوو؟ خراب بوو؟ یا...

روژتیک مام جه‌لال گوتی پتیمخۆشه مامۆستا زه‌بیچی (جا نه‌من نهم ده‌زانی مام جه‌لال له گه‌ل مامۆستا زه‌بیچی عه‌لاقه‌ی هه‌یه و...) بپته ئیره و لیره ده‌فته‌ریک دانێ و ده‌فته‌ره‌که وسعت په‌یدا بکا له کوردستاندا، نه‌ویش بپته سازمانتیک، نه‌ما وه‌ک نه‌یوی "ده‌فته‌ر" وه له هه‌موو جینگایه‌ک عوزو و نه‌ندام په‌یدا بکا و پرۆگرامتیک هه‌بێ.

عه‌لی: شتیک وه‌کوو خه‌ته گشتیه‌که‌ی خۆی.

مامۆستا: نا وه‌ک خه‌ته‌که‌ی خۆی، جا نه‌من نه‌و وه‌ختی نهم ده‌زانی نه‌وه چه‌ندی کۆسپ له سه‌ر رێ یه و مووشکیلاتی چیه؟ به‌راستی نه‌و دهم نه‌من زۆر ساده‌تر بووم له نه‌لشان، که نه‌لشانیش نه‌و نه‌ندازه فر و فیتلی سیاسی نازانم. من موافقه‌تم کرد، یانی زۆرم قسه له سه‌ر نه‌کرد، پتشم وا بوو هه‌ر فهوره‌ن ئیقدام نا‌کا! به‌راستی! جیدده‌ن!

به‌لام پاش به‌نیتیک مامۆستا زه‌بیچی په‌یدا بوو له توژله، پاشان چوینه شیتن. له‌ویش له گه‌لمان بوو به‌لام له گه‌ل حیزبی دیمۆکرات به‌ینی نه‌بوو. حیزبی دیمۆکراتیش نه‌وی ناخۆش ده‌و‌ست، ته‌بلیغاتێ ده‌کرد که نه‌و به‌عسییه و فلان و...، نه‌و جار ئیمه رابسته‌یه‌کمان له گه‌ل عی‌راق به‌رقه‌رار کرد، دیاره به موافقه‌تی مام جه‌لال!

مام جه‌لال خۆی ده‌زانی؛ دیاره نه‌و دهم نه‌منیش و شتێخ جه‌لال هه‌ر چی ده‌مان کرد مام جه‌لال ناگای لێ بوو.

نازاد هه‌ورامی مان (که شه‌هید بوو به‌راستی ئینسانی چاک بوو) نارد بۆلای هه‌ورامان و جافیتی و نه‌و ده‌ورو به‌ره که خۆی خه‌لکی هه‌ورامان بوو که له وێ ته‌بلیغات بکا و بزانی ناخۆ وه‌زه‌که چۆنه و... که هاته‌وه به‌و جوهری چووبو به‌و نومێده‌وه نه‌هاته‌وه، پاشان دوا‌ی به‌نیتیک به‌ منی گوت که به مام جه‌لالی گوتوه به خودای فایده‌ی نییه. جا مه‌سه‌له‌ی نازاد هه‌ورامی بۆیه مه‌هیمه که ئیمه، دوا‌ی هاتنی مامۆستا زه‌بیچی بیرمان له‌وه کرده‌وه که بزانی تا‌قی بکه‌ینه‌وه که تا چه‌نده نه‌و به‌رنامه‌ی ئیمه ئیمکانی

پیشرهفتی ههیه.

بهراستی نه‌منیش وهک نیستا که سیاست ده‌رک ده‌که‌م وانه‌بوو. پسمابوو نه‌وانه‌ی سیاست ده‌که‌ن زۆر لێ هاتوون و سیاست زۆر ده‌رکی ژیری تیدایه و سه‌داقت و هاوکاری تیدایه و... به‌ئهو شتیه‌ی نیستام نه‌ده‌زانی به‌لام دیاره‌ عه‌قیده‌م به‌ کوردایه‌تی و زرگاری کوردستان بوو و پیشمابوو نه‌که‌ر کۆمه‌له‌ روشد بکا باشره، سازمانیکی تازه‌یه و نه‌که‌ر روشد بکا له‌ حیزبی دیمۆکرات باشتر ده‌بن، نه‌من پینه‌ وابوو.

چون نه‌منیش و مام جه‌لالیش و ئهو پیاوه‌ روشنفکرانه‌ی کوردسان، ئهو پیاوانه‌ی مه‌سه‌له‌هه‌تی کوردستانمان ده‌ویست هه‌موو پێمان وا بوو له‌ گه‌ل نه‌وه‌شدا کۆمه‌له‌ جه‌وان و که‌نج به‌لام زۆرمان هومێد پێیبوو و پێمان وا بوو ده‌بینه‌ هێزێکی گه‌وره‌ و سه‌ربه‌خۆی سیاسی و کوردایه‌تی خۆی ده‌پاریژی! له‌ به‌ر ئه‌وه‌ی زۆرمان به‌رمه‌تی ده‌دا. ئه‌وه‌ش بلێم کۆمه‌له‌ موخالیف بوو مامۆستا زه‌بیحی پێته‌ لای من (ده‌فته‌ری من) و ئه‌عزای ده‌فته‌ریش که‌ هه‌موو جیا له‌ دووسی نه‌فه‌ر به‌ دڵ له‌ گه‌ل کۆمه‌له‌ بوون، و چاره‌یان له‌ مامۆستا زه‌بیحی نه‌ده‌هات و پێیان خۆش نه‌بوو ده‌فته‌رکه‌ به‌ده‌سته‌وه‌ بگرت و ده‌فته‌ر که‌شه‌ بکا.

پاشان چوینه‌ بژۆی و مامۆستا زه‌بیحی له‌ گه‌لمان بوو قه‌رار وابوو هه‌موو نه‌عزای ده‌فته‌ر به‌رنامه‌که‌ بنوسن و ته‌وافوقی له‌ سه‌ر بکه‌ن و ئیعلامی بکه‌ن و بلاوی که‌ینه‌وه‌. دانیشتی‌نو و هه‌موو بووین: محهمه‌د موه‌ته‌دی، کاک سه‌عدی موه‌ته‌دی، نه‌حمه‌د نه‌سه‌که‌نده‌ری، فاتح شێخولئیسلامی، مه‌لا محهمه‌د، مه‌لا عومه‌ر و ره‌حمان شکاک و چووزانم هه‌موو ئهو جه‌ماعه‌ته‌...

عه‌لی: به‌لام عونسوری نه‌سلی کاک فاتح و کاک نه‌حمه‌د نه‌سه‌که‌نده‌ری بوون؟
مامۆستا: نا! نیشته‌با مه‌که‌! ئه‌وانی دیش به‌ به‌رنامه‌که‌ موخالیف بوون. ئه‌وان راست و ره‌وان ده‌یان گوت موخالیفین به‌و به‌رنامه‌. ئه‌وانه‌ زۆر چالاک بوون، به‌ منه‌وه‌ ماندوو بوون هه‌م بۆ یارمه‌تی من و هه‌م بۆ کۆمه‌له‌. به‌لام له‌ گه‌ل نه‌وه‌شدا موخالیفه‌تی نه‌وانه‌ زۆر موئه‌سیر بوو، نه‌که‌ر ئهو موخالیفه‌ته‌ش نه‌بایه‌، به‌رنامه‌که‌ سه‌ری نه‌ده‌گرت. غه‌یری کاک سه‌عدی موه‌ته‌دی نه‌بێت به‌ره‌حمه‌ت بێت که‌ له‌ گه‌ل مامۆستا زه‌بیحی

نیوانی زۆر خۆش بوو، ئەو زۆری پێ ناخۆش بوو کە جەریانە کە تێک چوو و هەروەتر بەک دوو نفری دی کە لە گەل کاک رەحمان زۆر دۆست بوون و هەم منزل بوون.

مامۆستا زه‌بیحی ماوه له‌وێ، مام جه‌لالیش زۆری پێ ناخۆش بوو، ئەو جار پاش بە‌ینتیک بە منی گوت: برادران (کۆمە‌له) نه‌یان ه‌یشت کاره‌که جێ به‌جێ بیت. عه‌لی: ئە‌من بۆ خۆم ئێ‌حساس ده‌که‌م کە مام جه‌لالیش له‌ به‌عزه‌ شتێک په‌شیمانە.

مامۆستا: بە‌لێ، بە‌لێ موسه‌لله‌م! دياره شێخ جه‌لالیش زۆری پێ ناخۆش بوو ئە‌من پێ‌موابوو هه‌موو کوردن و هه‌موو کوردایه‌تی ده‌که‌ن و ده‌بێ هه‌موو له‌ خزمه‌تی خه‌لک دابین و ئە‌و شتانە‌م نه‌ده‌زانێ! نه‌یان ه‌یشت مامۆستا زه‌بیحی ئە‌و شته‌ دروست بکا، دياره شێخ جه‌لالیش زۆری پێ ناخۆش بوو.

مامۆستا زه‌بیحی ئێ‌نسانێکی نارامی، عاقلی، مه‌تین، خودداری... قه‌د باسی که‌سیکت لێ نه‌ده‌بێست، جارێکی ئە‌من گوتم ده‌چم سه‌ری حیزبی دیمۆکرات ده‌ده‌م، گوتم مامۆستا زه‌بیحی نایه‌ی؟ گوتی: نا! هه‌ر ئە‌وه‌نده‌ی گوت، ئە‌من ئێ‌نسانی ناوا نارام و خوددار و له‌ سه‌رخۆ و مه‌تین و به‌ مشوور و ... نه‌دیوه، مامۆستا زه‌بیحی زۆر موخلیس بوو به‌ کورد و کوردستان. می‌لله‌تی کورد یانی نه‌ک هه‌ر به‌ کوردی ئێ‌ران یان عێراق ئە‌و بۆ می‌لله‌تی کورد به‌ گشتی موخلیس بوو، فه‌رقی پێ نه‌ده‌کرد، زۆر مۆخالیفی کۆمۆنیست و چه‌پ و... ئە‌وه‌ بوو ده‌یگوت خراپن، درۆ ده‌که‌ن، کوردیان ناوێ، هه‌ل په‌رستن. زۆر زه‌می خالید به‌ گداش و شیوعی سه‌ر به‌ شوهره‌وی ده‌کرد.

مامۆستا زه‌بیحی له‌ گە‌ل یه‌کیه‌تی زۆر دۆست بوو، له‌ گە‌ل ئە‌وان بوو، جا له‌ زه‌مانی مه‌لا مسته‌فاش له‌ گە‌ل مه‌لا مسته‌فا نه‌بوو به‌ دلی نه‌بوو، له‌ گە‌ل به‌رام نه‌حه‌مەد و مام جه‌لال و ئە‌وان بوو.

مامۆستا زه‌بیحی راسته‌ له‌ گە‌ل ده‌وله‌تی عێراق گونجانیکی بووه‌ ئە‌مما له‌ گە‌ل مام جه‌لال و ئە‌وانه‌ یه‌ک بووه‌ به‌ جوړتیک ئە‌و لای راگرتوه‌ جا نازانم چۆن؟ به‌لام به‌عسی به‌و مه‌عنايه‌ له‌ خزمه‌ت ئە‌وان دایێ و کار بۆ‌وان بکا وه‌ک ناحه‌زه‌کانی به‌لویان ده‌کردوه‌ و ته‌بلیغیان پێ‌وه‌ ده‌کرد، ئە‌وه‌ نه‌بوو؛ به‌لام له‌ به‌غدا داده‌نیشت و قه‌تعه‌ن به‌ عینوانی ئە‌وه‌ی

که له به‌غدایه‌یه، ده‌وله‌تی به‌عس ده‌یناسی؛ به‌لام له مه‌عنادا له گه‌ل مام جه‌لال و یه‌کیتی رابسته‌ی ته‌واوی هه‌بوو. نه‌منیش به‌و پتی یه‌ باوه‌رم پتی بوو و ئیعتصادم پتی ده‌کرد به‌و ئیعتباره که کوردی ئیرانه و باشه. له راستیش دا بۆ یه‌کیتی کاری ده‌کرد، به‌لام ئیمه‌ فهرقی کوردستانه‌کاڤان نه‌ده‌کرد.

حیزی دیمۆکرات و نه‌من به‌ جوئی جوئی له گه‌ل ده‌وله‌ت ته‌ماسمان هه‌بوو و هه‌یشه‌تی ده‌وله‌ت هاتووچۆیان ده‌کرد بۆ لای هه‌ر دوو کمان که فرووه‌هر له گه‌ل هه‌یشه‌تی خۆی هیندیک له نه‌فسه‌ر و مه‌قامات دوو ده‌فه‌هه‌ هاتنه‌ لای من له بنه‌وخه‌له‌ف و بێتورانی سه‌روو یه‌کترمان دی و گه‌تگۆمان کرد و نه‌من پتم گوتن که به‌ ته‌نها بێ حیزی دیمۆکرات موزاکره‌ ناکه‌م و حیزی دیمۆکراتیش له گه‌ل زیبا که‌لام و مه‌قاماتی دی له وتووێژ و ته‌ماس دا بوون.

بۆ نه‌وه‌ی که به‌رنامه‌ییکی موشته‌ره‌کمان پتی و ده‌سته‌ جه‌معی له گه‌ل ده‌وله‌ت دا‌هینشین و موزاکره‌ بکه‌ین چه‌ند ده‌فه‌هه‌ له گه‌ل حیزی دیمۆکرات دا‌هینشین و که‌وتینه‌ به‌حه‌سه‌وه‌ ئه‌ما له‌به‌ر هیندێ مه‌سه‌له‌ به‌ نه‌تیجه‌ی ته‌واو نه‌گه‌یشتین. ئیمه‌ به‌ره‌و بێتوێژ رویشتینوو پاش به‌پینیک روژتیک نه‌بوویه‌کری سه‌سه‌زاده و موه‌ندیس ئاریا و شه‌هید سه‌وجه‌ هاتن و قه‌رانامه‌یه‌کیان هینابوو که به‌و پتیه‌ له گه‌ل ده‌وله‌ت ده‌سته‌جه‌معی موزاکره‌ ده‌که‌ین که ره‌ئیس هه‌یشه‌ت نه‌من بم و دوکتۆر قاسملوو سوخه‌نگوو پتی و کۆمه‌له‌ و چریکی فیدایی (شاخه‌ی کوردستان) عوزو بن و حه‌قی هه‌چ قسه‌یه‌کیان نه‌پتی و هه‌ک نازر دا‌هینشن و نه‌گه‌ر قسه‌یه‌کیان بوو به‌ قاسملو بلتین و نه‌و رای بکه‌یه‌پتینی. حیزب و چریک له‌ پێشدا نیم‌زایان کردبوو و ئیمه‌ش و کۆمه‌له‌ش له‌ بێتوێژ نیم‌زمان کرد که پتیمان گوت "هه‌یشه‌تی نمایه‌نده‌گی خه‌لکی کورد". دوا‌ی نه‌وه‌ له‌ سه‌رتاسه‌ری کوردستان نه‌و شیعه‌اره‌ له‌ هه‌موو کچه‌ و کۆلانه‌ و خیا‌بانی کوردستان دووپات ده‌کراوه‌: "مامۆستا، دیمۆکرات، کۆمه‌له‌، فیدائی یه‌که‌گرن!" و ده‌وله‌تیش کامیله‌ن ده‌یزانی که "هه‌یشه‌تی نمایه‌نده‌گی خه‌لکی کورد" نه‌و چوار لایه‌نانه‌ن. به‌لام به‌داخه‌وه‌ نه‌و به‌شه‌ له‌ حیزی دیمۆکرات، که به‌ نیو حیزی دیمۆکرات بوون و له‌ ناوه‌روک دا تووده‌یی بوون، سه‌باغیانیان وادار کرد که له‌ سه‌ر میزی موزاکره‌ به‌ بیانوی نه‌وه‌ که له‌ گه‌ل چریک و

کۆمه له موزاکره ناکه ههینه ته که ی تیک دا. له لاییک تووده کراته کان نیستا ده لێن، ده نووسن که فلان کهس که نیوی چریک و کۆمه له ی هینا نهیه تیشته ده ولته حه قمان بداتی و تیکی دا. به لام خودی که یانوری له خاتراتی دا ده نووسی که نهو ته رجه (ته رچی خود که ردانی) نیه داما رشتبوو و فروههر که هاته وه له کوردستان هاته لای نیه و زۆری ده ردی دل کرد قبولیان نه کردوه و کاره که تیکچوو. جا که یانوری ده لێ قاسملوو و حیزه که ی پتیا ن سپێدرابوو که نهو ته رجه قبول نه که ن و تیکی ده ن.^۱ نهو قاسملوو به خه تابار ده زانی و تووده کراته کانیش نه من که هیچیان راست نین. ده ولته نهیده ویست موزاکره بکا نه ما له هه موو کو تیک له مقابلی هیرشی پتیشمه رگه و ته زاهوراتی خه لک شکستی خواردبوو و ده یه ویست پشوویک بدا و خۆی ساز بکاته وه. نه وه بوو که له به هار دا له هه موو لاییکه وه هیرشی خۆی ده ست پیکرده وه و تا نیستاش زۆر ده فعه ده عوه تی کردوه بز موزاکره و نه ما هه میشه درۆی کردوه و خه یانه تی کردوه و حیزبی دیمۆکرات چهند جار دانیشتوه له گه ل ده ولته و ناماده ی موزاکره بووه به لام ده ولته تی ناخوندی درۆی له گه ل کردوه و فریوی داوه. به لام ده ولته دیار بوو بیانوی ده گرت و حازر نه بوو قه ت هیچ نیستیا زیک بدا؛ ناخر پاش نه وه ی حیزبی دیمۆکرات چهند جار دانیشته و ویستی سازش بکا له گه ل ده ولته، ته رچی شه ش ماده بیان دا و حیزب بز خۆی چهند جار له گه ل ده ولته دانیشته و ده ولته هیچی به قسه نه کرد و ناخر هه ر نه وه نه بوو له سه ر میزی موزاکره خانیانه دوکتۆر قاسملوی ترۆر کرد؟ تازه خه لق چۆن نه وه ده لێ که ده ولته ده یدا به لام فلان کهس نهیه تیشته! نه دی بز ده یان گوته نه وه مامۆستا بوو

نهیه تیشته موزاکره سه ر بگری چون کۆمه له و چریکی هینا نیو موزاکره !!

۱- که یانوری له بیهره وریکانی دا لا په ری ۴۲۷ ده نووس:

دوای سه رکه و تنی شۆرش، فروههر له کابینه ی بازگان دا وه زیری کار و دوایه ش وه زیری راویژ کار بوو. لهو سه رده مه - به تایبته له و کاته که رووداوه کانی کوردستان له ئارا دا بوو - نیه له گه ل فروههر له په یوه ندی دا بوین. چهند جار له گه ل ناغای عه مووی، چوینه مالی فروههر و به یه که وه به تیر و پی نه تنیا له سه ر کوردستان به لکو له هه موو براره کاند قسه و باسما ن هه بوو. نهو له مه سه له ی کوردستان دا له سه باغیا ن و موه ندیس سه حابی له گله یی بوو که مه سه له که ی به جدی وه رنا گرن. هه ر چۆنیک بن نیسا م فروهه ری به تنیا یی کرده به رپرسی مه سه له ی کوردستان. فروههر ته رچیکی ته قدی م کرد که به ته وای نیه قه بولما ن بوو و له بلا و کراوه کانی خۆما ن دا پشتیوانیما ن لێ کرد. به لام قاسملوو و تا قه که ی پتیا ن راسپێدرابوو که له گه ل هه ر پتیشیا زیک ده یه تی بکه ن. (ته رجه له فارسییه وه دانه ر)

غیره ز نهوه بوو که دیاننه ویست هه موو به نیستقبالی خومه یینییه وه بچین چونکه نهو زیددی نیمپریالیسته و حیزی دیموکرآت بهرن ده باوهش خومه یینییه وه (به عزتکیان هه ر چوونه وه پال خومه یینی) ده نا هیچ نهو قسه قوژانه نییه، نهو جوړه قسانه یان نینسانی موغریز یان ساده له وح ده یکا که گویا فلائه کهس نه بهیشت موزاکره سه ریگری! دوا ی نهوه ی که نیمه بو گفتگو و موزاکره ناماده ی گه رانه وه بو مه هاباد و شاره کان بووین، ماموستا زه بیحیش له گه ل نیمه هات بو مه هاباد، هه م بو نهوه که له گه ل نیمه بیت و به جی نه میتی و هه م که زور له میژ بوو سه ری خزم و کهسی نه دابوو. له مه هاباد له بهر نهوه که نیمه سه رگه رمی و توویژ له گه ل ده ولت بووین و هاتووچو بو ماله نیمه زور بوو، ماموستا زه بیحی فرسه تی نهوه ی نه ده کرد که زور بیته لای من به لام جار جار سه ری ده دام و قسه مان ده کرد و زوریش به نیمان خوش بوو. نه ما نه حزب و سازمانه کان به دگزیان لی ده کرد و دژی ده دوان. جا ته بلیغاتی ناوایان ده کرد جا نهو جوړه ته بلیغانه هه م ماموستا زه بیحیان پی خراب ده کرد، هه م من و هه م ماموستا شیخ جه لال. جا نهوه بوو به تیریک سی نیشانیان ده نگاوت. جا نهوه سه یر بوو زورتری نه وانه ی که نهو ته بلیغه یان ده کرد تازه له باوهشی به عس هاتبوونه وه مه هاباد.

نیدی من له ماموستا زه بیحی پی خه بهر بووم تا وه ختیکی که زانیم هاتوته وه و نه سله حه یتیکی زوریان هیتاوه. دوا به مه علوم بوو که نه سله حه که زور به خسووسی به شتیکی زوری گه یشته وه به یه کیتی و برتکیش به کومه له دراوه.

به لام له سه ر ماموستا زه بیحی نه من ناوای تیده گه م نهوه ی نه من ده یزانم نهوه یه که ماموستا زه بیحی و جه ماعه تی کومه له ی ژ.ک زور موخالیف بوون که کومه له تیک بچین و بیته حیزی دیموکرآت، پتیان وا بوو زه ره ری میله ته کورده چونکوو به ینیکی زور عروسیش و نینگلیسیش ده یان هه ویست سه ر رشته به کی له کومه له ی ژ.ک وه دهس بیتن، نه هیتی بوو، زوریش نه هیتی بوو، ده یانزانی له ناو خه لکدا هه ن و هیچیان لی نه ده زانی.

کومه له ی ژ.ک به هه ددیک پاک و نازا و نه دنامه کانی زور به نیمان و راست بوون به راستی هه ر کهس بو خوی کومه له ی ژ.ک نه بوو بیت و نه ی دیبیت نازانی چون بوو!

حیزی ناوا پاک و خاوین نه‌نانه‌ت له‌ه‌یسی نیج‌تیم‌اعییه‌وه و له‌ه‌یسی عاتقییه‌وه و له‌ه‌یسی پاک‌داویتی و بی نه‌زهریه‌وه که‌م وینه‌بووه.

وه‌ختیک کۆمه‌له‌ی ژ.ک بوو به‌حیزی دیمۆکرات نه‌سلنه‌ن هه‌ر سه‌ره‌وبن بوو! ده‌رکه‌ی کراوه، سه‌رکرده‌ی عه‌شایر و بنه‌ماله‌ شتخه‌ گه‌وره‌کانی ته‌ریقته‌ تا مه‌لای به‌ ده‌سه‌لات و با نفووزی شار و دێ، پیاوه‌ ماقوول و به‌ده‌سه‌لاته‌کانی شار هاته‌نه‌ روو. پیاو‌چا‌کانی ژێ کاف که‌نارنران و یان بوونه‌ ده‌ره‌جه‌ دوو و سێ. کۆمه‌له‌ی ژ.ک کۆمه‌لێکی کوردستانی بوو بۆ سه‌رتاسه‌ری کوردستان کاری ده‌کرد و هه‌ده‌فی سه‌ربه‌ستی و نیسته‌قلالی کوردستان بوو و بۆیه‌ش له‌ هه‌موو پارچه‌کانی کوردستان رێک‌خراوه‌ی هه‌بوو و له‌ هه‌لبه‌اردنی نه‌ندام دا دیقه‌تی ده‌کرد و نینسانی باش نه‌بوویا‌یه و تا‌قی نه‌کردبا‌وه وه‌ری نه‌ده‌گرت.

عه‌لی: ئیوه‌ چ سالی‌ک بوون به‌ کۆمه‌له‌ی ژ.ک؟

مامۆستا: نه‌من که‌ هاته‌ موکریان کۆمه‌له‌ی ژ.ک له‌ هه‌ره‌تی خۆی دا‌بوو، به‌ واسته‌ی هیندیک دۆستان "نیشتمان" م ده‌خوتنده‌وه و روحی کوردایه‌تیم زۆر گه‌شه‌ی کرد‌بوو و جار‌جاریش خه‌یالم ده‌کرد شتیر بلتیم. رۆژیک ده‌سته‌ی‌تیک شتیرم دا‌نا‌بوو له‌ کن هه‌وزی بۆکان تووشی مامۆستا هه‌زار بووم. هه‌ر ده‌مناسی، شتیره‌که‌م پێ نیشان دا خوتندیه‌وه و گوتی نه‌وه شتیر نییه‌ نه‌ما هه‌سته‌که‌ت پیرۆزه. زۆر تیکه‌ل بووم له‌ گه‌ل نه‌وانه‌ی کۆمه‌له‌ی ژ.ک بوون وه‌ک خوالێخۆش‌بووان حاجی مه‌لا محهمه‌دی وه‌لزی و حاجی ره‌حمان نا‌غا. پاش چه‌ند مانگی‌ک له‌ گه‌ل حاجی مه‌لا محهمه‌د چوومه‌ مالی قازی کاکه‌ حه‌مه‌ی قزلبی له‌ بۆکان. له‌وێ سوتندم خوارد و بوومه‌ نه‌ندام. به‌ پیتی توانای خۆم چالاکی‌م ده‌کرد و زۆر که‌سم له‌ مه‌لا و فه‌قی دا‌خ‌لی کۆمه‌له‌ی ژ.ک کرد. رۆژیک به‌ شیخ جه‌لالی برام که‌ فه‌قی بوو گوت "بیه‌ کۆمه‌له‌ی ژ.ک" نه‌ویش حاجی ره‌حمان نا‌غا هات‌بووه‌ حوجره‌، شیخ جه‌لال پیتی گوت "حاجی ره‌حمان نا‌غا کاکم ده‌لێ بیه‌ به‌ کۆمه‌له‌ی ژ.ک نه‌تۆ ده‌لێ چی؟" نه‌ویش جوابی دا‌وه: "جا نه‌و برا گه‌وره‌ته‌ ده‌بی بیه‌کی. نه‌منیش پشتیوانی لێ ده‌که‌م." کۆمه‌له‌ی ژ.ک له‌ گه‌ل نه‌وش دا که‌ ده‌ولت دوا‌ی شه‌ه‌ری ۱۳۲۰ له‌ کوردستان هیچ نفووزیکی نه‌ما‌بوو به‌ دزی کاری ده‌کرد. نه‌تینکاری خۆی به‌ ته‌وا‌وی

ده‌پاراست؛ ده‌تگوت هه‌یه و نییه؛ هه‌موو کهس ده‌یزانی شتی‌ک له جهریان دایه؛ وه‌زعی نیجتماعیش گۆرا‌بوو نه‌ما نه‌یان ده‌زانی سه‌ره‌تای له کوئی یه و چۆن کار ده‌کا. یادی به‌خیر سازمانیکی زۆر ژیکه‌له و جوان و پاک بوو. نه‌و هه‌موو نووسهر و شاعیره گه‌ورانیه له داوینیی خۆی دا پتیگه‌یانده‌ک هه‌زار و هه‌تمن و زه‌بیحی و سه‌ید کامیلی نیمامی و ده‌قیقی و خاله مین و ده‌یان کهسی دی.

عه‌لی: وا بوو که هه‌موو نه‌ندامه‌کان بناسی؟

مامۆستا: نا! نا! نه‌من عه‌زوه‌کی زۆر ساده‌ بووم، نه‌من نام هه‌وئ خۆم زل که‌مه‌وه نه‌من وه‌ک فه‌قییه‌ک که عه‌لاقه و عیشتی زۆرم به‌ گوردایه‌تی بوو، دیاره هه‌زارم له‌ بۆکان ده‌ناسی. نه‌من له‌ بۆکان بووم به‌ تاییه‌ت نه‌و رۆژه‌ی ئالای کوردستان له‌ بۆکان هه‌لکرا، نه‌من له‌وئ بووم، یه‌کتیک له‌و شتانه‌ی که له‌ زنده‌گیدا زۆرم پتی خوش بووه نه‌و رۆژه‌ بوو پاشان سالی ۱۳۲۵ که چومه مه‌ه‌باد له‌ خزمه‌ت مامۆستا مه‌لا حوسینم ده‌خویند ۴-۵ مانگ له‌وئ بووم.

عه‌لی: مامۆستا مه‌لا حوسینی مه‌جدی؟

مامۆستا: نا، مامۆستا مه‌لا حوسین وه‌زیری عه‌دلییه‌ بوو، له‌به‌ر نه‌وه به‌ خویندنه‌وه خه‌ریک بووم، که‌مه‌تر وه‌ده‌ر ده‌که‌وتم بۆ نیوشار و بازار، ته‌نیا جار‌جار ده‌چووم که پێشه‌وا نو‌تقی ده‌کرد یان له‌ تاران ده‌گه‌راوه. نه‌وده‌م ناوی مامۆستا زه‌بیحیم زۆر ده‌بیست، به‌لام وه‌ک له‌ نی‌زیکه‌وه بیناسم وانه‌بوو.

عه‌لی: ناوی مامۆستا زه‌بیحیت وه‌ک چی ده‌بیست؟

مامۆستا: وه‌ک یه‌کتیک له‌ ره‌هه‌رانی کورد، یه‌کتیک له‌ کاربه‌ده‌ستان.

عه‌لی: ده‌تزانئ کئ سکرته‌یری کۆمه‌له‌ی ژ.ک بوو؟

مامۆستا: به‌عه‌زێک ده‌یان گوت مامۆستا زه‌بیحیه، به‌عه‌زیک ده‌یان‌گوت زه‌یرنگه‌رانه، نه‌ما پێموایه زه‌یرنگه‌ران بوو.

به‌داخه‌وه هه‌تمنیش نه‌وه‌ی شاردووه‌ته‌وه که ده‌لئ: "پاش نه‌وه‌ی پێشه‌وا هات بوو به‌ سه‌روکی حیزبی دیمۆکرات نه‌و پیاوه جه‌وانه‌رد و رشیده لاچوو و رو‌یشت به‌ شه‌امه‌ته‌وه قه‌بولی کرد و قه‌تی هه‌چ نه‌گوت، هه‌ستاش هه‌چ نالئ" جا هه‌تمن نالئ کئ بوو!؟

عهلی: ده بی حوستینی زیرنگه ران بیت!

ماموستا: جا نازانم بهلام هیتن نه یگوتوه کتی بوو.

کۆمه لهی ژک کال بوو له گه له نهو هه موو سه دا قهت و پاکی سازمانیکی کال بوو تازه به خۆی داده هات و گه شهی ده کرد. هه له بهت نه و ده م خه له کی با سه واد له کوردستان که م بوو، هه یچ بهرنامه یه کی موشه خهس نه بووه، دیار نییه که چیان گوتوه، بهلام نه من ده لیم کاکلیکی باش بوو که لاله یه ک و بناختیکی باش بوو که ده کرا له سه ره نوی پرۆین و زۆر باش ده بوو.

موشکیلیکی گه وری نهمه که کهس باسی نا کاو نا وترین بیلین قهت نیشاره به جناهه تی شوره وای نا کهن، قهت نه وان رۆژی نه وه لیش به و هه ده فیه نه بوون که شتیک بۆ کورد بکه ن، هه تا نه گه ره نازه ریا یاجانیان مه نزور بوو بیت، کوردستانیان مه نزور نه بووه هه ده فی نه وان نه وه بوو له مه ره له ی نه و له دا نازه ریا یاجان موله ق بکه ن به نازه ریا یاجانی شوره وای، نه گه ره بۆیان کرا! ده نا نه گه ره هه یچ نه بی نیستیازیک له ئیران به ستین، کوردستان؟! عروس نه یان ده هیشته، نیستاش که کاک نه و شیروان نوو سیویتی و نه منیش بیستوومه، جه ماعه تی زۆر پیتیان وا بوو که ده بی پرۆن تا سه نه و نه وانه بگرن، قازی محمه ده هه یجوه قهت نیجازه ی نه دا ون له سه راوه به و لاوه بچن، بۆ؟! عروسان نه یان هیشتروه، نه ک قازی محمه ده بۆ خۆی پتیخۆش نه بوو بی! بهلام قازی محمه ده نه یه توانیوه به ره له لستی عروسان بکا. نه ما حاجی بابیه شیخ، مه لا مسته فا، حه مه ره شید خان هه موو ته ره فداری نه وه بوون که پرۆن تا سه نه بگرن، ده وه تی ئیران نه یه ده توانی هه یچ بکا، چی ده کرد؟! تو زۆرت له بهر ده ستدا هه یه، نه و ده م باشتر ده کرا له گه له ت ریک که وئی و نیستیازت به داتی. عروس پیتیان خۆش بووه نازه ریا یاجان به و قسه مه ته کوردستانه شه وه بخه نه سه ره نازه ریا یاجانی خۆیان، هه ره که سیش نه وه نه سه لمینتی دیاره.....

باقرتوف ته واری هه ده فی هه ره نه وه بووه، هه تا وه ختیک وستیان نه وه بکه ن که کوردستان بکه نه نوستانیکی نازه ریا یاجانی ئیران و قازی محمه ده وه ک نوستانیاریک وا بیت. قازی محمه ده گوتی جا نهمه نه گه ره هه ره نوکه ریی بکه ین بۆئی ئیوه ده که ین و ئی ئیران بۆ نه که ین؟! بۆ له بهر ده ستی فارسه کان نه یین که ئاریاین بۆ له بهر ده ستی تورکان

بین که نه رایبتهی نژادی و نه رایبتهی مەزھبیان لە گەڵ نێمە هەیه؟! ئەگەر هەر نۆکەری
بێت، نۆکەری نێران دەکەین! ئەوە حەق بوو. حەتا ئەوێ خەیاڵیان بوو کە قازی محەممەد
لە بەین بەرن کە تەسلیمیان نەدەبوو، ئەو کابرایەک بۆی گیرامەو کە لە خودی حکومەتی
کۆمار دا بوو دەیان هەویست قازی محەممەد بکۆژن دەیان گوت دیکتاتۆر و کۆنەپەرستە
ئەو کابرایەک کە بۆ خۆی دەکار داو بۆی گیرامەو!

ئەمما هەدەفەکە ئەو بوو کە قازی نەیدەویست تەسلیمی پیشەوەری بێت. عروس
نەیان دەویست کوردستان هیچی لێ پەیدا بێت، هەمیشە ئەگەر پیشەرفەتیکیان دەکرد
دەیکێتە ئەو، جا ئەو نەلێان ناگوتێ بەلام دەبێ بگوتێ ئەمن پار نیشارەم پێکرد لەو
دەمەو تۆدە کراتەکان توندتر هێرشم دەکەنە سەر، ئەو نییە هەزار دەلێ: "دۆستە بیگانه کە
نەودەم قزە بوو..." عروسان خیاڵەتیان پێکرد.

عەلی: وەلا مامۆستا بە داخەو زۆریک لە نووسەرەکان حەقیقەت ناھێنە سەر
کاغەز.

مامۆستا: ئەو بزانە غەیرەز کاک نەوشیروان کە بە شەھامەتەو ئەو دەلێ کەس
باسی ناکا! هەزار ئەو نەندە گوتووە: دوستە بیگانه کە نەودەم قزە بوو...
عەلی: دەلێن مەلا مستەفا زۆری پێ گوتووە چووەتە بەر دەرگا بە دوایدا بەلام لە
گەلی نەچووە؟

مامۆستا: مەلا مستەفا زۆری حەول داو و زۆری پێ گوتووە، زۆر کەسی تێرش
پێیان گوتووە شەو کۆبوونەویان بوو کە چ بکەن هەموو لەوێ بوون، سەرانی حیزبی
هەموو بەشداری کۆبوونەو بوون لە مەحکەمە پێشەوا گوتوویانە موقاوەت دەکەین
کە چی بەیانی دەبێن ئەو لەو لاوێ خۆی شار دۆتەو، ئەو لەو لاوێ بۆی دەرچوو، ئەو نەندە
. نە ئەوانە کە عروس کشانەو، کە نەودەم کە نیروی دەوڵەت تا قەرەموسالیان هات و
گیرایانەو بە هار بوو لەو و خەتەو سەرۆک عەشیرەکان و پیاو ماقوولەکان پەیوەندییان بە
حکومەتەو بوو! هەموو نێرتباتیکی ژێرزەمینیان لە گەڵ حکومەتی تاران بوو.
و ئەلەو ئەو بۆ تاریخ دەلێم، کۆریک بوو لە مزگەوتی نێمە (مزگەوتی حاجی سەید
بایزی) کۆلێرەو دەرۆشت، حەمە گورگەیان پێ دەگوت نەودەم نوکەری ناغانی گەورەکان

بوو ده یگوت نه من ده ده فعهش زیاتر کاغه زم بردووه بۆ سه قز، کاغه زه کم له ناو چه له نگی
 رۆن، کیتته له ی ماست ناوه، ده مگوت ماست و رۆن و په نیره ده بیهم ده یفرۆشم و بردوومه
 بۆ لای سهرهنگیک یا کاریه ده ست و شتی وای حکومت له سه قز، کاغه زی فلان شیخ و
 فلان ناغا بووه، نیستا پتمخووش نییه نیتوان بیتن کابرا مردووه یان تازه پیره و... تازه
 فایده ی نییه، هه موو په یوه ندیان هه بوو جا شته که ناوا بووه خو هیچی به راستی له گهل
 قازی محهمده نه بووه زۆریه یان هه به نیتو بوون و له بنه وه له گهل حکومت بوون!
 نه و جار نه وه ی ده بوو له گهل قازی محهمده بیت یانی توده ی خه لکه که خو نه یان ده هیشت
 له گهل بیت، ناغا رابیتی به ینی کۆماری مه هاباد بووه له گهل ره عیتته که، ناخر
 ناغایه کی که خه لک ده خوا چۆن ده توانی غمایه نده ی ره عیت بیت؟! نه وانه هه مسوی
 عیلله تی نه وه بوو کۆمه له ی ژ.ک یان له به ین برد. سه رۆک عه شیرت و که سانی بانفوز
 له سه رکار بوون و مه سلحه تیان له گهل کۆماری کوردستان نه ده هاته وه و پیاوه چاکه کان
 زۆرترین له ریزی خواری بوون.

عه لی: مامۆستا نه من نه وه م بۆ پرسیاره که به داخه وه زۆرتک له نوو سه رانیس
 له وه به شه زوو باز ده دن نه ویش نه وه یه: خو هه مسو ده زانین که پیشه وا ما وه یه ک داوای
 بوونی نه ندامیتی له کۆمه له ی ژ.ک ده کرد له پیشدا نه یان ده کرد پاشان بوو به نه ندانم به
 هه ر حال خو هه مووش ده زانین که له هه موو نو سراوه کانی ژ.ک نه وان دژی ناغا و شیخ و...
 بوون دیاره پیشه واش که داوای نه ندانم بوونی ژ.ک ی کردووه یانی نه و شتانه ی قه بول
 بووه نه دی بۆچی دواپی که حیزی دیمۆکرات دروست ده بیت و پیشه واش ده بیتته سه رۆک
 هه موو ره به ران و کاریه ده ستانی کۆمار و دیمۆکرات له ناغا و شیخ هه لده به ژیر دین؟!

مامۆستا: نیشته بای نیتمه له یه ک شت دایه له کوردستان نه ویش نه وه یه نه گه ر
 که سیکمان پت گه وره و باش بوو پتمان وایه نابی هیچ عه یی هه بیت و نه گه ر
 که سیکیشمان پت خراپ بوو پتمان وایه نابی هیچ چاکه ی هه بی، نه وه هه لده ییکی
 گه وره یه. کابرایه کی زۆریش خراپ بیت هه تا جاش بیت له وانه یه جارتیک که سیکت بۆ
 زرگار بکا! ئی وا هه یه زۆر گه وره یه، ماقوله، خزمه تی کوردایه تیش زۆر ده کا نه ما
 منافعی ته به فاتای خوی مه حفوز ده کا، قازی محهمده دیش وه ک شه خسییه تیکی روحانی با

نفوز و بە دەسلەلات زۆر کورد و نەتووەپەرەر بوو بەلام مەنافیعی تەبەقەیی خۆی ھەر لە نەزەر گرتوو. ئەو نەزەرتیکە لەو بارەیدوو. نەزەرتیکی دی ھەیە کە دەلێن عرووسان دەیانەویست وەک لە ئێران حیزبی تۆدە ھەیە لە نازەریایجان فرقەیی دیمۆکرات ھەیە لە کوردستانیش حیزبێکی دیمۆکرات بێت کە لە ژێر نفوزی خۆیان دابن. بۆیە ھاتن تەوسیەیان کرد کە کۆمەڵەی ژ.ک بگۆردێ بە حیزبی دیمۆکراتی کوردستان و ئەو ھەل و مەرج و قەیدوبەندەیی کە کۆمەڵەی ژ.ک بۆ ھەرگرتنی ئەندام قایل دەبوو نازاد بکری. مەلەلیان دەگێت کە خەلک ئیمزای بکا کە ناوی خۆی لە حیزبی دیمۆکرات بنوسن. بۆچوونێکی تریش ئەو ھەیە کە دەلێن کات و شەرایت وای تەقازا دەکرد کە کۆمەڵەی ژ.ک خۆی بکا بە حیزبی دیمۆکرات. فاسیلەیی بەینی گۆڕانی کۆمەڵەی ژ.ک رەسمەن بە حیزبی دیمۆکرات ھەتا دامەزرانی کۆماری کوردستان نزیکەی سێ مانگ بوو کە وای کۆمەڵەی ژ.ک ھەلەشاوئەو ئەندامەکانی بیروباوەری کۆمەڵەی ژ.ک یان لە بیر نەچۆتەو. جا بۆیە دەبینین لە کۆماری مەھاباد دا نەوعێک تێکەڵ پتیکەلی ھەیە. لە لایتیک دەبینین ئەفکار و ئەندیشەیی کۆمەڵەی ژ.ک بەسەر کۆمار دا زالە وەک جەمھوری مەھاباد وەک دەنگی نیستقلال، دەنگی سەرەخۆیی لە پەرچەم و ھیزی بەرگری و بوونی کابینە و ھەزارتخانە، بوونی کوردی بە زمانی رەسمی لە مەدارس و ئیدارات دا. لە لایتیک دیکەو، دەبینین ناوھەژکی حکومەتەکە بە تابیەتی لە دوایی دا ناوھەژکی خودمۆختاری بە خۆیەو گرتوو کە لە بەعزێک لە ئەدەبیاتی مەقاماتی حیزبی دا، کەلیمەیی خودمۆختاری و ئۆتۆنۆمی دەبیندێ، ھەرۆک لە قەتەنامە ھەشت مادەییەکە دا ھاتوو کە زۆر لە سەران و روحانیان ئیمزایان کردوو. ئەو ھەیکە لە حکومەتی کوردستان دا نەقشی بوو و کاربەدەست بوو سێ دەستە بوون: یەک، ئەندامانی پێشوی کۆمەڵەی ژ.ک کە بوونە حیزبی یا ھەر بە موستەقیلی ماونەو و ھاوکاری کۆماریان کردوو کە بە گیان و بە دل خزمەتیان بە کۆمار و خەلکی کورد کردوو. دەستە دوو، ئەو رەئیس عەشیرەت و روحانی با نفوزی بە دەسلەلات و مالییک کە زۆرتری کارەکان لەبەر دەستی ئەوان دا بوو. سێھەم، کەسانێکی کە فکری کۆمۆنیستی و وابەستگێ جێددی بە شورەوی زال بوو بەسەر بیروباوەریان دا و ھەدەفی ئەسلییان بوو. ھەرچەند لە کوردایەتیشیان دیفاع

کردوو. جا کۆماری مه هاباد لهو مهجموعهيه پتکهاتوه. قازی محهمه ديش پيشه وای کۆماری مه هاباد بووه. جا ناتوانين بليين که بۆ قازی محهمه د که نه دناميکی کۆمه لهی ژ.ک بووه و پياويکی رووناکبیر و کورد په روه ر بووه بۆ نهو سه روک عه شیرت و نهو روحانييه بانفوز و به ده سه لاتانهی هيتاوه ته کۆماری مه هاباده وه که له گه ل بيه رويا وه یی کۆمه لهی ژ.ک نه هاتۆته وه! جا نهو مه عنای نهو نيه که نه وانه خزمه تی کۆماریان نه کردوو و یان نه قشيان نه بووه به لکو زۆریش له وانه خلوسيان بووه. قازی محهمه د کۆمه لهی ژ.ک ی قه بۆل بووه نه ما هه ر نهو که سانه ش که ده یان گو ت قازی محهمه د نه پي ته کۆمه له هه ر زوو ده یان گو ت قازی محهمه د قودره تی هه يه، کۆمه لهی ژ.ک ده خاته ژێرده ستي خۆی، ده نا له به ر نهو نه بوو که پتيان وای قازی محهمه د کورد نيه و کوردايه تی ناکا. هه ر چۆنيک به ت ته قدير و سه رنوشت وای دانا بوو که قازی محهمه د پيشه وای و شه هیدی کورده ستان بی!

عه لی: مامۆستا له سه ر په يانی ستي سنور چ ده زانی؟

مامۆستا: وه لا نه من له سه ر په يانی ستي سنور هيچ نازانم هه ر نه وه ی که هه موو بيستوو مانه بۆ خۆم هيچ نازانم زۆر شت له کۆمه لهی ژ.ک مه جهو له. نه وده م نهو شتانه زۆر نه هيني بوو له کۆمه لهی ژ.ک، نهو جار حيزی ديمۆکرات هه ميشه ويستويه تی ناسه واری کۆمه لهی ژ.ک بشاريته وه، له هيچ کوئی نيوی نه بی، نهو جار نه عزای کۆمه لهی ژ.ک قسوريان کردوو ده وای نه وه ی که حيزی ديمۆکرات دروست بووه پتيان وایو که مه سه له که ته وایو بووه و هيچيان نه گوته وه و رابردوی خۆيان بۆ خه لک روون نه کردۆته وه.

عه لی: مامۆستا با بگه رتي نه وه سه رده می ئيستا، نه من بۆ خۆم ده زانم رابيته ی مامۆستا زه بيحي و شيخ جه لال هه بوو نایا نهو رابيته يه له ريگای ده فته ري جه نابه وه بوو یان خۆيان رابيته يان هه بوو؟

مامۆستا: وه لا له نه وه له وه له گه ل ده فته ري من بوو پاشان بۆخۆيان سازمانی خه باتيان پتيک هيتا يانی نه وای ليک نيزيکتر بوون تا له من! شيخ جه لال که سی له ده وره نه بوو که موخاليفی نيزيک بوونه وه ی مامۆستا زه بيحي بيت.

عهلی: نایا دروسته بلتیم دوی شهوی شیخ جهلال سلهبی نومیدی له دهفته ری تیوه کرد، چو بهرو شه که حیزب و تشکیلاتی خوئی دروست بکا؟

ماموستا: بهلج، نا، زور دروسته. شهمن پتیمخوش نه بوو مهلا شیخ جهلال حیزب دروست بکا، چونکه لهو باودوخه دا بوی نه ده کرا حیزبیکه نیسلامی میلی موسله حانه دروست بکا چونکه پتوستی به نینسانی موخلیس و لیهاتوو و موسلمان بوو. شهو حیزبیکه واکه نایه نده ییکی بیی پتی هه لئه ده سوورا. بهلام مهلا شیخ جهلال نینسانیکه نازا، کورد و باسه واد و مونمینه و زوریش له رتی کوردایه تی دا هه له زه ماننی شا و هه له زه ماننی نینقلاب دا خزمه تی کردوو، خوسوسیاتنی باشی یه کجار زوره، نه ما زور سوئی نیستاده ی لی ده کری. شهو جار ماموستا زه بیحی که له مه هاباد رقیشت رابیته ی له گه ل من قه تع بوو.

عهلی: یانی رابیته ی له گه ل دهفته ری ماموستا هه نه ما؟

ماموستا: رابیته له گه ل من. خو ماموستا زه بیحی قه ت رابیته ی وای له گه ل دهفته ر نه بووه، نه به کاغه ز و نه هیچ. ماموستا زه بیحی هه ر چو ن له گه ل حیزب نه دهاته وه، له گه ل کومه له نه دهاته وه، له گه ل شهو جه ماعه ته ی ده وری منیش هه ر نه دهاته وه. شهمن نه لشان زور له جاران باشر تیده گه م. نه گه ر شهو جو ره ی که نیستا هه م نه وده م بامایه هه موو شتیک نو عیکی دیکه ده بوو مه سه له که زور فه رقی ده کرد. شهمن قه د نه م ده زانی نه سه له من جه ماعه تیک که هاو مه رامن، ده شتوانن سه به ت به یه کتر شهو نه ده خراپه بکه ن! سه به ت به یه ک به دبین نینا هه ر به راستی پتیمابوو حیزبی دیموکرات، شهو سازمانانه به هه ددیک له گه ل یه کتر، خو به خو پاکن قه ت شهو شتانه سه به ت به یه کتر ناکه ن. خو شهمن شهو شتانه م نه ده زانی، دیاره شهمن کورد بووم و کوردایه تیشم کردوو و زه ره شم له سه ر کوردایه تی خواردوو، رژیمی نیرانی زوری ناخوش ده وریستم نه ما شهمن سیاسه تم ناوا نه ده زانی!

یه کتیک له عوله ماکانی گه وره زه می شهو جو ره سیاسه ته ده کا ده لی: په نا به خودا، له سیاسه ت و لق و پویه کانی، له سینه که ی و له ددانه کانی. جا مه نزو وری شهو سیاسه ته غه له ته یه که رعیایه تی هیچ نوسو لیکه تییدا ناکری. نیستا ده زانم بقوا ده لی، ده زانم

راست ده‌کا نهمن پیموا نه‌بوو سیاست ناوایه، به‌لام سیاست له‌کورستان و له‌و ولاته
دواکه‌وتوانه ناوایه، نهلان چاو لن بکه لیره (نوروپا) سیاست زوری فەرق هه‌یه له‌گه‌ل
لای نهمه، به‌لام له‌وئ له‌لای خۆمان درۆ ده‌که‌ن، نهمن نه‌و دهم ده‌مدیت به‌یانی له‌خه‌و
هه‌ستاوی درۆبه‌کیان بلاو ده‌کرده‌وه، هه‌زار قسه به‌نیوی من بلاو ده‌بووه و بۆ پیش‌ره‌فتی
کاری خۆیان و شکستی تهره‌فه‌که‌یان له‌هیچ شتیکی نه‌ده‌پرینگانه‌وه.

عه‌لی: نه‌و حیزه‌ی قه‌رار بوو دروست بکری به‌نیوی ئیوه چتان له‌بیر ماوه،
نه‌سله‌ن چۆن بوو، کتی نووسی و قه‌رار بوو چۆن بیت؟

مامۆستا: مامۆستا زه‌بیجی نووسی و نووسراوه‌که‌ی له‌لای کاک محهمه‌دی
موهته‌دی هه‌یه ته‌که‌ر بتداتی باشه.

عه‌لی: نه‌و سه‌رده‌م که له‌بێژوئ خه‌رنکی نه‌و حیزب دروست کردنه‌ بوون نایا
کاک محهمه‌دتان له‌گه‌ل بوو؟ نه‌و چی له‌سه‌ر نه‌و حیزب دروست کردنه‌ ده‌گوت؟

مامۆستا: با، پیموایه له‌گه‌لمان بوو، وه‌لا نه‌و پتی خوش بوو.

عه‌لی: قه‌رار بوو چون بیت نایا وه‌ک حیزبیک وه‌یان وه‌ک چی؟

مامۆستا: قه‌رار بوو به‌ره‌یه‌ک بیت زۆر فوشورده‌ نه‌بیت خه‌لک بخاته‌ چوار
چتیه‌یه‌که‌وه، به‌ره‌یه‌کی گشتی بیت وه‌ک نه‌وه‌ی یه‌کیتی نیشتمانی (خه‌تی پان).

عه‌لی: نایا ئیوه له‌گه‌ل هه‌موو شته‌کانی موافیق بوون یان مونا‌قشه و شت کرا
یان هه‌مووی هه‌ر حازر و نووسرا بوو؟

مامۆستا: نه‌ری وه‌لا، گه‌لاله‌بیتکی باش بوو به‌لام به‌داخه‌وه نه‌گونجا.

عه‌لی: مامۆستا پاشی نه‌وه‌ی که مامۆستا زه‌بیجی بز بوو ئیوه چتان بیستوه و
یان چتان بۆ کردوه؟

مامۆستا: وه‌لا نهمن که بیستم زۆرم پتی ناخۆش بوو له‌گه‌ل شیخ جه‌لالیش
به‌حسمان کرد و پیمگوت ته‌تو بیرسه، ته‌حقیق‌نیک بکه بزانه چۆن بووه؟ نه‌ویش گوتی له‌و
کابرایه‌م پرسیه و نه‌ویش ره‌نگیتکی هیناوه و بردوه و چی نه‌گوتوه به‌لام نهمن یه‌قینم
هه‌یه له‌به‌غدا تیدا چوه، کوشته‌ویانه وه‌ک هه‌موو که‌س که شورت و گووم ده‌بی هه‌ر
پیشموایه له‌و ناحیه‌وه که داویان بۆ داناوه و....

عەلی: مامۆستا پرسیارێک هەیه ئێوه پێتان وایه بۆ چی مامۆستا زەبێحی دواى کۆمار له گەڵ کوردی ئێران هەر نه گونجا و هەر نیشی نه کرد؟

مامۆستا: ئەو ئەسلەن حیزبی دیمۆکراتی بەر دڵ نه ده کهوت و لێی رازی نه بوو. پیتی وابوو، حیزبی دیمۆکرات به شێک له حیزبی تووده یه جا منیش پێموايه. دوکتۆر قاسملو نه قشی چاکى بوو که حیزبی دیمۆکراتی له حیزبی توده جوئ کرده وه. مه لا عدوللا و دوکتۆر شه ره فکه ندى کاری باشیان کرد که حیزبی دیمۆکراتیان دوور خسته وه له حیزبی توده. دیاره فره هنگی توده هەر بوو له ناو حیزبی دیمۆکرات، به لām له باری ته شکيلاتی و سه ره خۆبو نه وه دووریان خسته وه له حیزبی توده.

عەلی: باشه مامۆستا، هەر وهک ده زانین زەبێحی که هاته وه دیاره دوژمنی هه بوو به لām دۆستیشی زۆر بوو وه کاریشی ده کرد، ئایا پێستان وایه ئەو ته نیا له زیره کی دۆژمنه کانی بوو که تێدا چوو یان دوسته کانیشی ئەو نه بوون که بتواندری له سه ریان حیساب بکری؟ چون ئەمن پێموايه هه له ی سیاسى کرد و تیشدا چوو! هەر ئەو کاره بوو به باعيسى مهرگی!

مامۆستا: مامۆستا زەبێحی بۆ ئەو کاره ی پێیان کرد نه ده بوو، مامۆستا زەبێحی ئینسانێک بوو کاری وی کاری سیاسى بوو، کاری ئەو ئەو نه بوو که رابێته بێت و بچیت چهک بێت و... ئەو کاری ئەو نه بوو کاکه! کاری مامۆستا زەبێحی کارى سیاسى بوو، هەر که سه شه خسیهت و بلیمه تی له یه ک شتدا هه یه، مامۆستا زەبێحی قه د ئەو نه بوو یه ک فیشهک باوئ، کاری ئەو نه بوو، به ره ره کانی قه ت له گەڵ هێچ کهس نه کردووه غهیره ز به ره ره کانی به نو سین و به قه لēm و سیاسهت. ئەو هه موو شه ره بوو له کوردستانی عێراق قه ت له هێچ کۆیهک ئەو وهک شه ره که نه بووه، به لām به بیروباوهر و به قه لēm شه ری له گەڵ ده کردن و موباره زی ده کرد، ئەو کاره کاری ئەو نه بوو ئیشتبای گه و ره ئەو بوو که نارديان بۆ ئەو کاره، ئەو ئیشتبای گه و ره بوو به راستی! وه شته کهش ئەو نه بوو به عوموم، به لām بهیری لێ نه کراوه. مامۆستا زەبێحی ئەو ئینسانه نه بوو، مامۆستا زەبێحی ده بوو بیهێتی کاری سیاسى پێ بکه ی، مامۆستا زەبێحی کوا بۆ ئەو ده بوو بیهێری بۆ ده وله تی به عس و ئەو هه مووه چه که ی پێ بهیێتی.

عەلی: له سەر حامید بهگی جوانرۆ چ دهزانن؟ رابستهی نهو و زهیبیچی چۆن بوو؟
ماموستا: نهمن زۆر نازانم هەر نهوهنده دهزانم چریکهکان گرتیان و کوشتیان،
دوايه شیخ جهلال زۆری ههول دا و زۆری یارمهتی ژن و منالی دا. نهوی من بیستومه
عهولای ئیقدامی دهخالهتی تیدا بوو.

نهوجار له لایهکی دیکهوه کەس هیچی بۆ نهکراوه، هەر ههموو شکهستیان
خواردوه، ههموو نهیزانیوه، خۆ حیزبی دیمۆکرات نهو ههموو ئینسانه گهورانیه له
دهست داوه، هەر وههویی نهوه کهوت خومهینی حهقی بداتی! خۆ هیچی نهدايه! ههموو
پیاوه گهورهکانیشی به کوشت چوون!

نهو شکهسته، شکهستی یهک نهفهر و دوو نهفهر نییه، ههموو ئۆپۆزیستی
ئێرانی له بهرامبهر جهمهوری ئیسلامیدا شکهستی خوارد و یهک دوو نیرو و جههتیک و
دوو جههت نییه، هەر ههموو له موقابیل واندا شکهستیان خواردوه، نهما له کوردستان
گهورهترین زهریه نهوه بوو که ئیتمه نهو کهسانه له دهست خومهینی ههڵ دههاتن ئی ئیتمه
نهبون، ئیتمهش باوهشمان بۆ دهگرتنهوه و له یاوهشی خۆمان داویشتن، نهوه یهکتیک له
گهورهترین ههلهکانه، نهوه ئیستاش دهستی لێ ههلناگیرن، نهوه نییه هەر ئیستاش
وادهکهن!

نهمن دهلیم نهوجار نهگهر شتیک له کوردستانی ئێران بێ دهبی حهرهکهتی میلی
بی، غهیره حهرهکهی میلی حهقنه روو به شکهسته، پاریش بۆ پهیامی نهوڕۆز گوتم
لهوهی بهولاره دهبی دهرس وهریگیرن و خۆمان بین و غهیرهز خۆمان هیچکەس رینگا
ندهین! مهزوروم نهویه که میلیتهی کورد بۆخۆی بۆ مهسهلهی میلی و بهدهست هێنایی
حقوقی نهتهوایهتی کار بکا و له گهڵ بێگانه تیکهڵ نهبی و ئیعتیما بهوان نهکا.

هەر به کۆمهله که نهو جهماعهته هاتن (مهنسوری حیکمهت و ...) رۆژی ههوهل
پتیمگوتن له خوراسانهی بوون هاتن گوتم مهیکهن، ئیشتبا دهکهن! هەر رۆژی ههوهل
منیش و مام جهلالیش له سەر نهوه موتهحید بووین پیمان گوتن مهیکهن، له گهڵ وانه
تیکهڵ مهبن، نهوهندهی من نهسیحهتی کۆمهلهم کردوه که گلهم نهیهتهوه سەر. زۆرم پێ
خراب بوو، زۆرم پێ ناخۆش بوو!

عەلی: باشە مامۆستا! کۆمەلە ئیستا کە بۆی دەرکە وتوووە بۆ رەخنەیک لە خۆ ناگرن؟

مامۆستا: ئەو پرسیاریکە دەبێ لە خۆیانی پرسی!

عەلی: پێتوایە مامۆستا زەببەیی بە چ ھۆیک لەبەین چوو؟

مامۆستا: ئەمن شکم لەو داناییە کە تۆتەنە بوو، گوزارشی لێدرا بسوو، کە گەراوە تەحتی تەعقیب بوو و دوو ھۆلە نێوخەلک دا باس دەکری. یەک کە دەلێن لە گیرفانی دا نامەی مام جەلالی لە باغەل داھوو کە ئەو نازانم راستە یان نا؟ ھۆیکە دیکە ئەو ھەیکە و ھەختیکی چوون و ئەو ئەسلەحەیان ھێناوە و قیسە تێکی زۆری کەوتۆتە دەست یەکیستی نیشتمانی، لەسەر ئەو مۆتەھەم بوو و لەبەر ئەو ئیعدام کراوە. دیارە ئەو ھەش و یدەچی و ابێ چونکە ئینسانی خراپ لە دەروەرەیان بوو و شتی ناواش ناشارد ریتەو و بەھەر شتێوە یێک بێ دەگاتەو بە مەزکەز. جا ئەو ھۆی ئەو بوو کە شەھید بێ.

عەلی: زۆر سیاس مامۆستا، نامۆگاریتان چییە؟

مامۆستا: وەلا ھەول بەدە ھەر چی مامۆستا زەببەیی نووسیوتی و دەستی بخە لەلای مام جەلال... ئەو جار ژبانی خانەوادەگی و لە سەر کۆمار و کۆمەلە ی ژ.ک و.... ئەو جار بزانە ئەو شتانە نووسیوتی وەک قاموسە کە لە لای کتیبە؟ ھەر چەند تا بەعسی عێراق نەرووختی زۆر شت دیاری ناگا. ئەو جار ھەر کەس قسەت بۆ دەکا، ئەمنیش کە قسەم بۆ کردووی تەحتی تەئسیری قسەکان واقیع مەبە بۆ خۆت تەحلیلی بکە و لێکی بەدەو، چون دەبێ ئەگەر شت دەنوسی جەنەبە عیلمی ھەبیت، دەبێ لیکدانەوت ھەبیت ھەر کەس لە سەر بێنشی خۆی قسە دەکا، جەتا ئەگەر بۆت بکری لە گەل چەند نەفەرێک ئەو کارە ی بکە.

عەلی: مامۆستا گیان زۆر، زۆر سیاس و زۆر مەمنوونم بۆ ئەو وەختە ی بۆت تەرخان کردم.

مامۆستا: زۆرم پێخۆش بوو، وەلی ئەسلێن ئەتو کە ئەو ھەموو کارانەت کردووە، ئەمن پێمانەبوو، تو یە کجار زۆرت بۆ ئەو شتە کار کردووە، ئەمن ئەسلێن

پټموانه‌بوو نه‌تو ناوا جیددی وه‌دوای که‌وتووی، نه‌وه‌ی کردووته یه‌کجار زۆره، به‌راستی زۆرم پټخۆشه، بیستبووم شتیکی وات به‌ده‌سته‌وه‌یه وه‌لی پټموانه‌بوو ناوا به‌رتیک و پټیکی و جیددی کردووته.

عه‌لی: وه‌لا نه‌من یه‌ک هه‌ده‌فم هه‌یه، ئه‌ویش نه‌وه‌یه تا نه‌و جیگایه‌ی ده‌کری میژوو بۆ منالانی نیمه‌ به‌راستی بنوسری و بیته‌ ده‌رس بۆ نه‌سلی داهاتوو، پټمخۆش نییه تاریخ ته‌نیا ته‌عریف و ته‌مجید بټ، پټمخۆشه حه‌قیقه‌ته‌کان روون بکرتنه‌وه. مامۆستا: دیاره‌ نه‌وه نامانجیکی که‌وره‌یه و پیروژه و ئومیده‌وارم نه‌وانه‌ی ده‌ست ده‌به‌نه قه‌لهم نه‌و نامانجه‌یان هه‌بټ.

عه‌لی: دیسان زۆر سپاس.

چہند و توویتری

نامہ‌ی

نامه‌ی کاک سه‌لاخوودینی موته‌دی

خوشه‌ویست و به‌ریز کاک علی که‌ری

نامه‌ی دووه‌مت گه‌یشت و چاوم روون بۆه. سوپاس بۆ نه‌وه‌ی به‌سهرت کردوومه‌وه، سوراغت گرتووم و پرسپارت لیت‌کردووم. بۆ ناگادارت نامه‌که‌ی یه‌که‌میشت که زووتر نه‌مدیوو سه‌ره‌نجام دۆزرایه‌وه!

من هه‌ول ده‌ده‌م سه‌باره‌ت به‌ مامۆستا زه‌بیحی چیده‌زانم و چه‌ندم ناگا لیتییه، به‌ کورتی به‌لام به‌ روشنی بیخه‌مه‌ به‌رده‌ست.

هه‌ندیک له‌و زانیاره - که‌ رسمی و گشتین- له‌ راستیدا به‌شیکن له‌ به‌سهرات و میژووی بزووتنه‌وه‌ی رزگاریخوازی گه‌لی کورد، چونکه‌ زه‌بیحی خۆی یه‌کیتکه‌ له‌ یاریکار و پاله‌وانه‌کانی سه‌ر شانۆی سیاسه‌تی کورد به‌ درپژایی نزیک به‌ نیو سه‌ده‌.

نیستا که‌ تۆ قۆلت لیه‌ له‌مالیه‌ بۆ کۆکردنه‌وه‌ و ساغ‌کردنه‌ویان جینگای ریز و سوپاسه‌.

هه‌ندیکی دیکه‌ پێداچوونه‌وه‌ و زیندوکردنه‌وه‌ی برتیک یاد و یادگاری خوشه‌ویستی خۆ من که‌ نه‌گه‌ر جار و بار و به‌ ده‌گه‌من، وه‌ها بۆنه‌ و بیانوویه‌ک هه‌لنه‌که‌وئ، کئ بلتی، له‌ هه‌شارگه‌ی دله‌وه‌ یه‌که‌سه‌ر بارگه‌ لئ نه‌نێن بۆ هه‌وارگه‌ی گلکۆ؟!

بۆ بوورژاندنه‌وه‌ و هارووژاندنی هه‌نگی بیسه‌ره‌وه‌ریه‌کانم، بۆ وه‌گه‌ر خسته‌نه‌وه‌ی قه‌له‌می شه‌که‌ت و شکاوم دیسان سوپاس!

لیت پرسیم: چۆنم زه‌بیحی ناسی و له‌ کۆی یه‌که‌م جار چاوم پیتی که‌وت؟
دوو که‌س له‌ ژبانی مندالیمه‌وه، له‌ ناو خه‌یزان و بنه‌ماله‌ی ئیمه‌دا حازری غایب بوون. حوزووریکه‌ی بی پسانه‌وه‌ی به‌رده‌وامیان هه‌بووه‌ بئ نه‌وه‌ی خۆیان له‌ وئ بن: زه‌بیحی و هه‌ژار.

له دانیشتن و باسکردن، له گێڕانه‌وه‌ی نوکته و بیره‌وه‌ری، له شتێعر خوتندنه‌وه و کێشه‌ی سیاسیدا - که هه‌میشه بازاریان گهرم بوو چه له کۆژی ناوخۆ و چه له مه‌جلیسی میوانداری دیوه‌خاندان - هه‌رگیز سایه‌ی سنگینی نه‌و دوو ناوه، نه وه‌لانراوه و نه له یادکراوه.

هه‌موو ورده‌کاری سه‌باره‌ت به ژيان و به‌سه‌رهات و ره‌فتار و گوشتار و قه‌د و بالا و سه‌ر و سیمای نه‌و دوانه له ناوینه‌ی خه‌یالماندا نه‌خشی به‌ستبوو.

هه‌ر بۆیه‌ش کاتێک خۆم گه‌وره‌بووم و ها‌قه ناو کۆژی خه‌بات و کوردایه‌تی و پاشان چوومه‌ رۆژی شۆرش له کوردستانی عێراقدا و له‌وێ نه‌و دوو پیاوه نه‌فسانه‌یی و نه‌فسوناوهم دیت، هه‌روه‌ک کتێبێک وابه‌ون هێنده‌ت پێشه‌کی و ره‌خنه و لیکۆلینه‌وه له‌سه‌ر خوتند بێته‌وه، به‌ر له‌ دیتن و به‌ ده‌سته‌وه گرتنی ده‌زانی چه‌ند لاپه‌ره‌یه و چه‌ند فه‌سله و له‌ کوێ باسی چیده‌کا!!

من چه‌ند مانگێک بوو له‌سه‌ر به‌ریاری «کۆمیته‌ی به‌رپوه‌به‌ری یه‌که‌یه‌تی خوتندکاری کورد له‌ زانستگا‌کانی ئێران» و «کۆمیته‌ی تارانی ته‌شکیلاتی حیزبی دیمۆکراتی کوردستانی ئێران» که له‌ یه‌که‌مین دا نه‌ندامی دامه‌زرێنه‌ر و له‌ هه‌ر دووکیاندا نه‌ندامی به‌رپوه‌به‌ر بووم چووبووم بۆ کوردستانی عێراق که هه‌روا سالتیک که‌مه‌تر بوو شۆرشێ چه‌کارانه‌ی نه‌یلوول ده‌ستی پێک‌ردبوو.

کاتێک له‌ به‌غدا کودیتا کرا و عه‌بدولکه‌ریم قاسم کوژرا و عه‌بدولسه‌لام عارف و حیزبی به‌عس ها‌تنه‌ سه‌رکار من له‌ گه‌ڵ سه‌ید عه‌بدولای ئیسه‌حاقی (ئه‌حمه‌د توفیق) و سوله‌یمانی مو‌عینی (فایق ئه‌مین) له‌ لای مه‌لا مسته‌فا بارزانی بووین و تازه‌ خه‌ریک بووین له‌ ناوچه‌ی ناکو و پیرانه‌وه به‌رپوه‌یه‌وه بۆ سه‌نگه‌سه‌ر و پشه‌در.

شه‌ره‌ستا، ته‌قه‌ی توپ و ته‌یاره‌ برا و زۆری پێنه‌چوو گوشتوگۆی کوردان له‌ گه‌ڵ ده‌وله‌تی تازه‌ی به‌غدا ده‌ستی پێک‌رد.

له‌ گه‌ڵ وه‌فدیکێ تیکه‌ڵ له‌ نوێنه‌رانی ریک‌خراوه‌ی حیزبی و پیاوانی سیاسی و کۆمه‌لایه‌تی عێراق به‌ ناوی "وه‌فدی شه‌عبی" چه‌ند که‌سیکیش له‌ کورده‌کانی به‌غدا ده‌ره‌فتیان هێنا و خۆیان گه‌یاند به‌ کوردستان. به‌مجۆره‌ له‌ شاری "چوار قورنه" بۆ یه‌که‌م جار

چارم به همزار کهوت و "همه چهرخی به هم‌سو ژینم دا" ۱ نهم چار پتکه‌وتنه بوو به مایه‌ی پتکه‌وه ژیان و هاومالییه‌کی چهند ساله‌مان و تا کاتی گه‌رانه‌وی من بۆ کوردستانی ئیتران (۱۹۶۵) مه‌گه‌ر نیش و کاری پتویست لیک‌ی جیا کردینه‌وه ده‌نا لیک دانه‌براوین.

کاتیک جه‌وله‌ی پشده‌ر و بیتوین ته‌واو بوو، نۆره‌ی کۆبه‌ هات که هم‌یه‌که‌مین نه‌ورۆزی به‌ نازادی لی بگیری و هم‌یه‌که‌مین کۆنگره‌ی گشتی شو‌شی کوردستانی تیدا بیه‌ستری.

ماوه‌ی مانه‌وه و هه‌سانه‌وه‌مان له‌و شاره‌دا ته‌واو توولانی بوو، دیار بوو خانه‌خوتی روو خوش و مال‌خوش دهنی میوانی تامه‌زۆ و ژهم مردووی ده‌دا که خۆی به‌ ورده‌کارانه‌وه خه‌ریک کا و مالاوایی وه‌دوا بخا.

مامۆستا همزار و من له‌ گه‌ل جه‌معه‌تی تایبه‌تی ده‌وروبه‌ری مه‌لا مسته‌فا له‌ مالی «کاکه‌ زیاد» میوان بووین و من به‌ چاری خۆم هم‌سو نه‌و شتانه‌م ده‌دیت که کاتی خۆی له‌ زمان بابم و خزمه‌کان و خه‌لکی دیکه‌ش سه‌باره‌ت به‌ به‌خشه‌نده‌یی و دلاوایی و بالا ده‌ستی «حه‌مه‌ ناغای کۆبه‌» بیستبووم و له‌سه‌ر ده‌می لاوی و میت‌دمندا لیدا هه‌ر وام ده‌زانی که شتیر و نه‌قل و نوکته‌ی سه‌باره‌ت به‌ حه‌مه‌ ناغا، چیرۆک و نه‌فسانه‌یه‌ و وه‌ک باسی نازایه‌تی روسته‌م و سه‌خواه‌تی حه‌ته‌م ته‌نیا بۆ گه‌رم کردنی مه‌جلیس و په‌روه‌رده کردنی لاوان ده‌گێردیته‌وه!! به‌لام ئیستا نه‌و شتانه‌ی له‌ خه‌ون و خه‌یالی مندالانه‌مدا ساله‌ها کوروشمه‌یان کردبوو و خه‌ریک بوون ده‌بوونه‌ واقیع و وه‌دی ده‌هاتن:

مه‌لا مسته‌فای بارزانی هم‌سو رۆژی ده‌دیت و له‌ مه‌جلیسی داده‌نیشتم و نامه‌ و فه‌رمانه‌کانیم ده‌نووسین. کاکه‌ زیادی کۆپی حه‌مه‌ ناغای کۆبه‌ خانه‌ خویمه‌، همزار هاوده‌می هم‌میشه‌ییمه‌ و وا ئیستا نۆره‌ی زه‌بیجی یه‌!!

کۆبه‌ یه‌که‌م دیدار:

من له‌ گه‌ل مامۆستا همزار بۆ نوستن و هه‌سانه‌وه‌ ده‌چوینه‌ مالی «مام قادر» که زۆر خوشه‌ویست و به‌ریز بوو له‌ لای کاکه‌ زیاد و هه‌ر له‌ به‌شیک له‌ قه‌سه‌که‌ی کاکه‌ زیاد دا گۆشه‌یه‌ک بۆ ژیاانی خۆی و مال و مندالی ته‌رخان کرابوو. چهند رۆژی یه‌که‌م

نهمده‌زانی مام قادر کیتی به‌لام ده‌مزانای کوردی نیرانه و ناشیه‌وی زۆر له‌سه‌ر رابوردوی خوی قسه‌ بکا. مالی هم‌زار ناوه‌دان بی چما ده‌یه‌تشت که‌س به‌ نه‌یتی و نه‌ناسراوی بی‌نیته‌وه؟ به‌لتی مام قادریش له‌ کۆنه‌ پیاوه‌کانی ده‌وره‌ی جومهوری کوردستانه و هه‌ر ئه‌و که‌سه‌یه‌ که‌ من زۆرم شت له‌سه‌ر بیستوه. ئه‌وه «سه‌عیدی حه‌مه‌ قالدی» مه‌شه‌وره‌ که‌ ده‌گوترا یه‌که‌مین و ته‌نیا ترۆپی سیاسی ده‌وره‌ی جومهوری نه‌نجام داوه و ته‌قه‌ی له‌ «مه‌حمودیان» کردوه و دوا‌ی رووخانی کۆمار رووی کردوه‌ته‌ کوردستانی عێراق.

ماوه‌یه‌ک له‌ پشده‌ر و بی‌توتین خه‌ریکی کشت و کال و تووتنه‌وانی و سه‌وزیخانه‌داری بووه و سه‌ره‌نجام به‌ ناوی «مام قادر» له‌ لای کاکه‌ زیاد له‌ کۆیه‌ خوی گرتوه‌ته‌وه. مام قادر ده‌وله‌مه‌ند نه‌بوو، به‌ کاری رۆژانه و ئاره‌قی ناوچاوانی خوی له‌ رێگای باغه‌وانی و گولکارییه‌وه‌ ده‌ژیا، به‌لام هه‌ر چیم له‌ هه‌ر که‌س بیستبوو یا له‌ هه‌ر کتێبێک دا خوتند بووه له‌سه‌ر جوامیری و ماله‌خۆشی و پیاو چاکی و دلپاکی هه‌موویم له‌و پیاوه‌ و ژن و منداله‌ میه‌ره‌بانه‌که‌یدا به‌دی کرد که‌ خوی په‌نا نشین بوو به‌لام ببوو به‌ دالده‌ی ناواره و هم‌زاران!

ئیواره‌یه‌ک مام قادر پتی راگه‌یاندین که‌ مام‌وستا هم‌زار و من زووتر دیوه‌خانی کاکه‌ زیاد به‌ جی به‌یتلین و بۆ نانی شه‌و بگه‌رێینه‌وه‌ مالی ئه‌وان.

له‌ به‌رده‌رگای مالی مام قادر، پتی‌ه‌ک له‌ ژووری و پتی‌ه‌ک له‌ سه‌ر ریسمه‌ی ده‌رگا، کابرایه‌ک به‌ جل و به‌رگی نه‌فه‌ندی یه‌وه، ده‌سته‌ پیاو ره‌شتاله‌، سه‌ر که‌مێک رووتاه‌، له‌ج و لیو نه‌ستوو و پر له‌ زه‌رده‌ی پتکه‌نین به‌رامبه‌رمان راوه‌ستا بوو. مام‌وستا هم‌زار له‌ پتیشه‌وه‌ بوو، یه‌کتریان له‌ نامێز گرت و ئه‌وجار نۆزه‌ی من هات:

- "پتیش ئه‌وه‌ی ماچت که‌م با لیت به‌رسم ئه‌و کاتی من له‌ کوردستانی ئێران بووم کاکه‌ ره‌حمان کوپێکی مندالی هه‌بوو ناوی سه‌لاحوددین بوو تو هه‌ر ئه‌وی و ناوی خۆت ناوه «مسته‌فا» یا کوپێکی دیکه‌ی؟"

دیار بوو مام قادر نه‌وه‌نده‌ی زانیبووی بۆی گتێرا‌بووه. باس و بیره‌وه‌ری یه‌ کۆنه‌کانم بۆ زیندو بوونه‌وه‌ و زانیم خه‌ونیکی دیکه‌ی دێرینم هاتۆته‌ دی - "مسته‌فا چی له‌ بیژن که‌متره‌؟"

- "نافه رين دياره وهك بابت زيره كي!"

ههژار هه ليدايه: "هه رچي له مشكي بن هه مبانهي ده بري!"

شو و روژنيك پتيكه وه بوين. زهبيحي به نهيني هاتيو ده بوو زوو بگه رپته وه.
له و ماوه دا جگه له زور نه قتي كۆن و نوئ و گالتو و نوكتو كه نهو سئ پياوه
ناوداره ي ده وري ژ. ك و جومهور ي ده يان گيترايه وه و منيش گوتگريكي كه نجی
ناره زوومند بووم، چهند نوكتو له ماموستا زهبيحي و ههژار بيست كه خوتم له بير
ناچيته وه و بو توئش كه بيوگرافي نووسى زهبيحي، زانينيان پتويسته:

۱- هه ر كه كوډيتاي دژي عه بدولكه ريم قاسم ده ستي پتكر دووه، ژماره يه كي زور
نهفسهر و فهرمانده ي له شكر به تاييه ت هيتزي هه وايي و فروكه خانه ي كه ركوك
ويستويانه له دژي كوډيتا راپهرن و به يارمه تي كوردان كه ركوك بگرن، زهبيحي كه
مه سئولي كه ركوك و به غدا بوو له ناو پارتيدا، له گه ليان ريك ده كه وي و نه خشه كه
ده كيشي و نه م خه به رهش راده سپيتر و داواي وهلام ي به پهله ده كا. مه كته بي سياسي
پارتيش داواي موافقه تي سه روژك ده كهن، بهلام مهلا مسته فا پيشنياره كه په سند ناكا و
پيلانه كه سهر ناگري.

۲- له سهر نووسين و چاپ و بلاو كردنه وه ي گوڤاري نيشتمان ده يگوت:

"له سهر داخوازي كوومه له ي ژ.ك كاك قاسمي ايلخاني زاده ماتيكي به كري گرتبو
له ته وريز كه به رواله ت مه نزل و ديوه خانه ي نهو بوو، بهلام له واقيعدا شوني ده سته ي
نووسه راني نيشتمان بوو. دواي نه وه كه گوڤاره كه ناماده ي چاپ ده بوو، ده برياه
چاپخانه يه كه سهر وه «خه ليفه گه ري نه رانه ي نازه رايان» بوو له ته وريز و له وي چاپ
ده كرا. جاريكيان ميوانيكي زور هاتن و هه نديكيان سه روژك عه شيره ت و پياوي
كوئه په رستي ناسراو بوون كه به ده ستوري ده وله تي نيران له هه موو جيتگايه كه ده گه ران و
جاسوسيان وه ولاتي خستبو بزنان سه روژكه كاني كوومه له كتن و نيشتمان له كوئ چاپ
ده كري. من و ههژار و دلشادي ره سولي له ژووري په ناي نه م ديوه خانه خه ريكي نووسين
و ريك خستني نيشتمان بووين و ده رگايه كمان له به يندا بوو كه له لاي خو مانه وه دامان
خستبو نه وه كوو كه سيك ده ستيكي پتوه ني و بكرته وه. گوتمان ليئبو باسي كوومه له

دەکرا و سەرەنجام قسە گەشتە سەر نیشتمان. یەکیەک لە سەرۆک عەشیرەتەکان کوتی: وەک بیستوو مە ئەو رۆژنامەیە هەتیوی سۆفی مینە و هەتیوی مەلای بۆر هەلیدەسووپێن! کاک قاسمیش کوتی: باوەڕ ناکەم وابێ، ئەو رۆژنامەیە مەقالە ی زۆر موهیمی تێدا یە، حەقەن پیاوی زۆر گەورە و زانا دەینوسن، بەلام ئەگەر راست بێ و ئەو دوو هەتیو خۆتییە بە سەری رابگەن دەواتە ئێران نەدەبوو لێیان بترستی و خوشیان تی بگە یەنێ! ئێمە گوتمان بە دەرکەووە نابوو دەستیشمان بە دەمانەو گرتبوو ناکا خۆمان پێ رانەگیرێ و پرمە ی پێکەنینی ئێمە ئەو شاکارە سەیر و گرینگە ی نەیتی کاری کۆمەلە ناشکرا بکا".

٣- یەکیەک لەو نەقلاتە ی گرینگ میژووی هە یە بەلام لەو مەجلیسەدا هەزار هەر لە بەرگی گالتە و نوکتەدا دە یگتیرایەو ئەو بوو: کاتیک زەبیحی دەکەوتتە بەر بێ میهری و توورە یی پێشەوا قازی محەممەدەو، هەزار دەچیتە لای پێشەوا و دەست دەکا بە گیتیرانەو ی نوکتە یەکی سەیر کە بەسەر سەیدە شینە ی خالۆزای هاتبوو، لە جەنگە ی دلشادی و پێکەنینی پێشەوادا هەزار داوای لیخۆشبوون و نازادی و ناشتەبوونەو لە گەل زەبیحی لیدەکا و پێشەواش قەبوولی دەکا. بەلام لەسەر چی پێشەوا لە زەبیحی توورە بوو؟

ئەو ی لە کاتی گەنجی و لە بنەمالە ی خۆمانم بیستبوو، هەر ئەو بوو کە ئیستا هەزار بۆی دەکوتم:

زەبیحی دامەزرتنەر و بەرتووبەر و شەخسی یەکەمی کۆمەلە ی ژ. ک بوو، بەلام پێش دامەزرانی کۆمەلەش هەزار هەر هاتوچووی مالی زەبیحی کردوو. ئەو کاتەش زەبیحی لە مالی خۆیان ژوورێکی ناو ناو «وەتاغی سوور» و لەوێ کتیبی خۆتندوو ئەو و مەشقی مەقالە نووسینی کردوو. هەزار کە بە تەمەن چووکە تر بوو زۆر کەوتوو تە ژێر تەنسیری بیر و بەرنامەکانی زەبیحی یەو. وا دیارە پە یوەند لە گەل حیزبی هیوا و بانگ کردنی ئەفسەرانی نازادیخوازی کوردستانی عێراق بۆ بەشداری کردن لە دامەزراندنی کۆمەلە، نەخشە ی زەبیحی بوو و زۆر کار و پە یوەندی سیاسی و میللی و دیپلوماسی گرینگ کە هەمووی لە ژێر رێبەری زەبیحی دا کراو. ئەو دەور و دەسلە لاتە ی زەبیحی

به‌رده‌وام بووه تا کاتی نه‌ندامه‌تی پتیشه‌وا قازی محمده له ناو کۆمه‌له‌ی ژ.ک دا قازی محمده داوای نه‌ندامه‌تی ده‌کا و زه‌بیحی له دژی نهم داوایه راده‌وه‌ستی و زۆریه‌ی سهرکردایه‌تی نه‌و کاته‌ی کۆمه‌له له وه‌لو‌تسته‌ی زه‌بیحی پشتیوانی ده‌که‌ن. پاشان نۆزه ده‌گاته روسه‌کان که بۆ سهرکردایه‌تی کۆمه‌له و بۆ زه‌بیحی فشار دیتن و نهم گتیره و کتیشه‌یه ماوه‌یه‌کی درێژ ده‌خایه‌نت و سهره‌نجام زه‌بیحی و سهرکردایه‌تی کۆمه‌له ته‌سلیم ده‌بن و قازی محمده له ژێر نازناوی «بینایی» ده‌بیته نه‌ندامی کۆمه‌له‌ی ژ.ک. نهم وه‌لو‌تسته سایه‌یه‌کی سارد و سه‌نگین ده‌خاته سهر په‌یوه‌بندی شه‌خسی نیتوان پتیشه‌وا و زه‌بیحیدا. هۆی دووه‌م ده‌گه‌رتنه‌وه سهر جیاوازی ستراتیژ و دوورنومای سیاسی نه‌و دوو شه‌خسیه‌ته. له کاتیکدا زه‌بیحی لایه‌نگری په‌ک‌گرتنه‌وه له گه‌ل پارچه‌کانی -یکه‌ی کوردستان و راگه‌یانندی سهره‌خۆیی بووه، پتیشه‌وا لایه‌نگری هاوکاری له گه‌ل گه‌لانی دیکه‌ی ناو ئێران و وه‌رگرتنی خودم‌وختاری یا ههر چه‌شنه مافیتکی مومکین له چوارچیوه‌ی ئێراندا بووه. نه پتیشه‌وا دژی هاوکاری له گه‌ل پارچه‌کانی دیکه‌ی کوردستان بووه و نه زه‌بیحی دژی هاوکاری له گه‌ل گه‌لانی ئێران، به‌لام هه‌ دووکیان وه‌ک دوو سیاسه‌مقداری خاوه‌ن نه‌زه‌ر، لایه‌نگری دوو ستراتیژی جیاواز بوون و ههر بۆیه‌ش "سهر پشکی په‌که‌م" یا "اولویت" ه‌کانیان په‌کی نه‌ده‌گرتنه‌وه.

تاران، دیداری دووه‌م

من له سه‌ره‌تای سالی ۱۳۴۴ شه‌مسی به‌رامبه‌ری ۱۹۶۵ میلادی دوا‌ی نه‌وه‌ی که رێگای هه‌موو هه‌لسو‌وپا‌نتیکی سیاسیم لێ به‌سترا و ده‌رگای کاری نه‌یتیشم به‌ هۆی چاوه‌دێری توندی نه‌حمده توفیق و ده‌سه‌لاتی تا‌قانه‌ی بارزانی و وه‌رچه‌رخانی سیاسه‌تی ئێران به‌ره‌و پشتیوانی له‌و ده‌سه‌لاته‌ نه‌ویه، لێ‌دا‌خرا به‌ریارم دا بگه‌رتنه‌وه ئێران و ده‌ستم کرد به‌ ته‌واو کردنی خۆتێندنه‌ نیوه‌ چله‌که‌ی دانیشه‌که‌ده‌ی حقوق له‌ زانکۆی تاران. مه‌کته‌بی سیاسی پار‌تیش که پتیشه‌وتر له‌ دژی رێک که‌وته‌که‌ی مه‌لا مسته‌فا و عه‌بدولسه‌لام عارف ده‌ستیان دا‌بووه‌ چه‌ک، له به‌رامبه‌ر هاوکاری سیاسی و عه‌سکه‌ری بارزانی و به‌غدادا تا‌ق مانه‌وه و پشتیوانیی ئێرانیش به‌ درۆ ده‌رچوو، ناچار پاشه‌کشه‌یان کرد بۆ ناو خاکی ئێران و له هه‌مه‌دان و تاران نیشه‌جێ بوون. وام له‌ بیره‌ هاوین بوو که

مامۆستا «عومەر مسته‌فا-عومەر ده‌بابه» داوا‌ی دیداری باو‌کمی لێ‌کردم و کوتی ناشنایه‌کم له‌ گه‌له. کاک عومهری ره‌حمه‌تی ئوتومبیلیکی دوو ده‌رکه‌ی لیده‌خوری و کابرایه‌ک له‌ پشته‌وه‌ دانیشتبوو که‌ دانه‌به‌زی و داوا‌ی له‌ باو‌کم کرد که‌ نه‌ویش به‌جێته‌ پشته‌وه‌ و من و کاک عومەر له‌ پێشه‌وه‌ دانیشتم.

نازانم چه‌ندی خایاند و نازانم که‌ی نارام بوونه‌وه‌، به‌لام من و عومەر ده‌بابه‌ بێده‌نگ و چه‌په‌ساو دوو پیاومان ده‌دیت که‌ ده‌ستیان له‌ ملی یه‌ک کردبوو به‌ گوپ و به‌ کوئ ده‌گریان.

مامۆستا زه‌بیه‌ی نه‌ندامی مه‌کته‌بی سیاسی پارتی دیوکرات و له‌ کاتی رۆیشتنی جه‌ماعه‌تدا وایانم مه‌سئولی نه‌و باله‌ی پارتی له‌ ناوخۆی کوردستانی عێراق بوو. ده‌مزانێ هاتوه‌ ره‌فیه‌کانه‌ی بێننی و سه‌باره‌ت به‌ کاری خۆیان کۆبوونه‌وه‌ و ته‌گبیر به‌کن. له‌ گه‌ل نه‌وه‌ش دیار بوو ریسکیکی زۆر گه‌وره‌ی کردووه‌ به‌لام له‌و کاته‌دا من هۆشی نه‌وهم برابوو، سه‌رم داخستبوو، بیرم رۆیشتبوو، یومه‌ رتبه‌اری میتزوو:

ده‌وره‌ی په‌هله‌وی یه‌که‌م و دیکتاتۆری و وه‌حشه‌تم ده‌دیت و سرت و خورتی هێشتا کال و کهرچی لاوان، دیتم دوو فره‌زکه‌ی ره‌ش گه‌یشتنه‌ سه‌ر شاری مه‌هاباد و "بۆمی ره‌حمه‌تیان" به‌رداوه

به‌ بلاو بوونی دوو په‌ر ناگاهی بوو بلاو نه‌رته‌شی شه‌هه‌نشاھی!

مه‌هاباد -دله‌ هوشیار و زیندوووه‌که‌ی موکوریان- میوانداری نیشتمانپه‌روه‌رانی گه‌رمین و کویتستانه. باغی مه‌کاییل قه‌ره‌بالغه‌، هه‌ر یه‌ک دێ و یه‌ک ده‌روا و که‌س نازانی چه‌ باسه‌ و چه‌ ده‌قه‌ومی، سه‌ره‌نجام دایکی نیشتمان له‌و زگه‌ش ده‌بێته‌وه‌ و کۆمه‌له‌ی ژ. ک چاوی به‌ دونیای روون ده‌پشکوێ!

به‌ هۆی یاری و نومایشی «میر میرین» کۆمه‌له‌ ده‌سه‌لاتی خۆی ده‌رده‌خا و رۆژنامه‌کانی تاران زیره‌یان لێهه‌لده‌ستی: "با میر مه‌هاباد شوخی نکنید!"

منداله‌ وردکه‌ به‌ کۆلانا‌ندا راده‌که‌ن و به‌ هه‌موو هێزبان هه‌را به‌رز ده‌که‌نه‌وه‌:

"ته‌گه‌ر مه‌ردی، کوپی کوردی ... " و رۆژنامه‌کانی ئێران دیسان ترسیان لیده‌نیشی:

"پسر کرد چه می گوید؟" نه‌وجار سه‌رکردایه‌تی کۆمه‌له‌ به‌یار ده‌دا وه‌لامی بداته‌وه‌.

ئه‌و پیاوه‌ی ئه‌و‌رۆ به‌رگی مه‌لایانی پۆشیوه و ریشی هه‌شت‌وه‌ته‌وه و له زانکۆی تاران ده‌رسی هه‌دیس و قورئان ده‌لیته‌وه ده‌یبنم له‌به‌رده‌م ناوه‌ندی کۆمه‌له به‌ جل و به‌رگی کوردی ده‌مانچه له‌به‌ر پشتین به‌ سیمای گه‌نجانه‌وه وه‌ستاوه و مه‌قاله‌که‌ی ده‌خوتیتته‌وه:

"جواب پسر کرد". هه‌زار وه‌ک خۆی ده‌لی نووسراوه‌که‌ی خۆی له‌ گیرفانی ده‌خاته‌وه و زه‌بیحیش مه‌قاله‌که‌ وه‌رده‌گرێ، له‌ خوشیان ماچی ده‌کا و به‌ په‌له‌ ده‌ییا بۆ چاپ و بلا‌کردنه‌وه‌ی، هه‌یجی پتی ناچی له‌ هه‌موو کوردستان باس هه‌ر باسی "جواب پسر کرد"!!

کاک عومه‌ر هه‌ودای خه‌یالی پساندم و پرساری کرد: کوێ باش و بێ شکه؟

من ته‌جریش و نیاوه‌رانم پێشنیار کرد. به‌شی زۆری ئه‌و رۆژه پتکه‌وه بووین و ئه‌و دوو که‌له پیاوه‌ی جیهانی سیاسه‌ت و نه‌ده‌ب و فه‌ره‌نگ و کوردایه‌تی - دوور له‌ چاوی چه‌ته - خه‌می کۆنیان به‌ بادا و هیوای نوێیان هه‌تا گۆڕی و سه‌ره‌نجام زه‌بیخی هه‌ر چۆن له‌ نا‌کا و هه‌ل قۆلیبوو، هه‌روا بێ‌ده‌نگیش بزر بوو.

بێ‌وران، دیداری سێهه‌م

شه‌ری سێ مانگه‌ له‌ ناخه‌ری هاوین و سه‌ره‌تای پایزی سالی ۱۳۵۸ (۱۹۷۹) خه‌ریک بوو به‌ قازانجی کوردان ده‌شکاوه. هه‌ترشی ته‌رتش و پاسداری نێرانی روه‌ی کرد‌بووه‌ کزی و لاوازی، په‌لاماری پێشمه‌رگه‌ی کوردستان به‌ره‌و به‌رزی و به‌ هه‌تری ده‌رۆشت. ده‌وله‌ت خه‌زایاری مۆله‌ت و ماوه‌یه‌ک بوو بۆ پشوو تازه‌ کردنه‌وه و خۆسازدانی نوێ دا‌وای وتووێژی ده‌کرد. ئه‌وکات حه‌یزبی دیموکرات پتی خوش بوو به‌ ته‌نێ بچیتته‌ موزاکه‌رات و ناماده‌ی وه‌فدێکی هاویه‌ش نه‌بوو. مام جه‌لال که‌وته‌ به‌ینه‌وه و هه‌یه‌تیک به‌ سه‌رۆکایه‌تی، مامۆستا شیخ عه‌یزه‌ددین و نوێنه‌رانی کۆمه‌له و چریکی فیدایی له‌ دێی بێ‌ورانی نا‌وچه‌ی سه‌رده‌شت مو‌فاوه‌زاتی ده‌ست پێ‌کرد.

له‌ لایه‌ن ده‌وله‌تیشه‌وه‌ داریوشی فروه‌هر وه‌زیری کار، عه‌یزه‌توللا‌ی سه‌حابی جیگری سه‌رۆک وه‌زیر، هاشمی سه‌ب‌باغیان وه‌زیری نا‌وخۆ و چه‌ند ئه‌فسه‌رێکی پایه‌به‌رزی له‌شکری به‌شدار بوون.

له‌و کۆیونه‌وه‌دا له‌ نیوان داریوشی فروه‌هر که‌ سه‌رۆکی وه‌فدی ده‌وله‌ت و منیش که‌ "که‌چه‌ په‌ی!" وه‌فدی کوردستان بووم قسه‌ هه‌ل به‌زیه‌وه: من پێم چه‌قاندوه‌ له‌

"خودموختاری" نایه‌مه خواری و نه‌ویش له‌سه‌ر نه‌وه په‌لاماری توندم دینیتته سه‌ر و ده‌لنی تو تیکده‌ری! سه‌ره‌نجام من ههم به‌ دژایه‌تی وه‌فدی ده‌ولت و ههم بز ره‌خنه له وه‌فدی کوردستان که بیده‌نگ و بیهه‌لویتست بوون مه‌جلیسم به‌ جی هیتشت!

وا دیاره‌ کاک نه‌وشیروانیش له‌ بیره‌وه‌ریه‌کانی خقیدا هه‌ر نه‌وه‌نده‌ ناوی منی وه‌بیره‌ ده‌که‌ویتته‌وه‌ که‌ گونا‌هی ریک نه‌که‌وتن و به‌ ناوات نه‌که‌یشتنی کوردان به‌خاته نه‌ستوی من!!

له‌ هه‌ر حالدا نه‌و رۆژه‌ دوا‌ی تو‌دان و به‌ جیه‌یه‌تشتنی موزاکه‌رات شانسی نه‌وهم په‌یدا کرد که‌ بز جاری سیه‌هم له‌ ژباغدا کوتوبر ماموستا زه‌بی‌هی بی‌بنمه‌وه‌.

نه‌و جاره‌یان دیداره‌که‌مان درێژ‌خایه‌ن تر، تیرادپوتر و تیر و ته‌سه‌ل تر بوو. دوا‌ی کوتایی کۆبوونه‌وه‌کان، هه‌موو لایه‌ک له‌ بی‌وران را‌رومان کرده‌ گوندی بی‌ژوی له‌ ناوچه‌ی ئالان و له‌وێ هه‌ر که‌س بز خۆی مال و مه‌قه‌ررتکی ساز کرد.

وه‌ک بزانه‌م دوا‌ی ته‌گبیره‌ و له‌سه‌ر په‌سند و پێشنیاری مام جه‌لال له‌و کاته‌ به‌دوا زه‌بی‌هی هاوکاری خۆی له‌ گه‌ل ماموستا شیخ عیزه‌ددین و ده‌فته‌ره‌که‌ی ده‌ست پێک‌رد و له‌ گه‌ل مام کاک سه‌عدی موهت‌دی که‌ دۆستی دیرین و هاور‌تی کۆن و زۆر خوشه‌ویستی په‌کتر بوون په‌کیان گرت‌وه‌ و به‌ جووته‌ خانویه‌کی چکۆله‌یان بنیات نا و زۆرت‌ری کاته‌کان هه‌ر پێکه‌وه‌ بوون.

زه‌بی‌هی هه‌له‌وه‌دای چی بوو؟

نه‌گه‌ر به‌ته‌وێ به‌ ته‌سه‌لی وه‌لامی نه‌و پرسیا‌ره‌ت وه‌ ده‌ست که‌وێ ده‌بی‌ی به‌جینه‌ ناو قسولایی و به‌رینی خه‌باتی میلی و رزگار‌ی‌خوازی گه‌لی کورد له‌ هه‌ر چوار پارچه‌ی کوردستاندا به‌ درێژایی نزیک به‌ نیو سه‌ده‌.

من نه‌ توانا و نه‌ ته‌مای نه‌وهم هه‌یه‌. پرسیا‌ره‌که‌ی من ته‌نیا بز نه‌و ماوه‌ کورته‌ی سه‌رده‌می شۆشه‌ که‌ ماموستا زه‌بی‌هی گه‌رابۆوه‌ بز کوردستانی نێران ۱۳۵۸ (۱۹۷۹).

نه‌وه‌نده‌ی من تیی گه‌یشت‌م زه‌بی‌هی دوو نامانجی بز خۆی دیاری کرد‌بوو له‌وپه‌ری ژواری و ئالۆزیدا به‌لام به‌وپه‌ری دلسۆزی و نیشتمانپه‌روه‌ری په‌وه‌.

نامانجی په‌که‌می نه‌وه‌ بوو به‌ تیرتک دوو نیشان بشکێنتی یانی چه‌ک و یارمه‌تی

له ده‌وله‌تی عێراق وەرگرێ بۆ نوپوزیستی کوردستانی ئێران و له هه‌مان کاتدا به نه‌یتی به‌شی شۆرشگێڕانی کوردستانی عێراق به تایبەت یه‌کیه‌تی نه‌یشتمانی کوردستانی لێ بدریت.

یارمه‌تی وەرگرتن بۆ حامید به‌گی جاف ته‌نیا یه‌ک نمونه‌یه‌ له‌م سیاسه‌ت و ستراتیژیه‌.

زه‌بیحی که‌ مامۆستا یا باشر بلێم خوای کاری نه‌یتی و پلان و نه‌خشه‌ دانانی ورد و فریو‌دانی دو‌رمن بوو، نه‌گه‌ر له‌ هه‌ر ولاتیکی دیکه‌ی جیهاندا ژبا بایه‌، تا ئیستا به‌ ده‌یان کتێب و رو‌مان و فیلمی له‌سه‌ر ساز ده‌کرا. وه‌ک زۆر که‌سی دیکه‌ش که‌ له‌و جیهانه‌ مه‌رمووز و پرمه‌ترسییه‌دا کار ده‌که‌ن، سه‌ری خۆی له‌سه‌ر باوه‌ڕ و مه‌رامی کوردانه‌ و نه‌یشتمانیه‌روه‌رانه‌ی خۆی دانا و نه‌وه‌ش چاوه‌پوان نه‌کراو نه‌بوو. به‌تایبەت که‌ ژماره‌ی نه‌و که‌سانه‌ی دژی نه‌م نامانجه‌ بوون و ده‌نگ و ده‌ستیشیان ده‌گه‌یشته‌ ده‌وله‌تی عێراق، که‌م نه‌بوون.

سه‌یر نه‌وه‌یه‌ له‌سه‌ر داخوازی مام جه‌لال و به‌رنامه‌ و ده‌ستووری زه‌بیحی بۆ حامید به‌گی جاف که‌ به‌شی زۆری چه‌که‌کانی به‌ سه‌ر پێشمه‌رگه‌کانی یه‌کیه‌تی نه‌یشتمانیدا دابه‌ش بکات، زه‌بیحی ده‌که‌وتنه‌ به‌ر شه‌پۆلی غه‌زه‌بی ده‌وله‌تی عێراق و سه‌ری تێدا ده‌چێ، جا هه‌ر خێرخوایه‌ک خه‌به‌ره‌که‌ی به‌ گوێی «موخابه‌رات» راگه‌یانده‌بێت! که‌چی نوپوزیستی چه‌پره‌وی ئێران له‌ کوردستان (چرکی فیدایی) جا به‌ عه‌قڵی خۆیان یا به‌ فیتی خه‌لکی خۆمالی حامید به‌گ ده‌گرن و ده‌یکوژن به‌ تاوانی خزمه‌ت به‌ ده‌وله‌تی عێراق! به‌راستی میژوو که‌ڕ و کوێر و لاله‌!!

دووه‌مین نامانجی زه‌بیحی نه‌وه‌ بوو که‌ له‌ رووخانی رۆمی شا و بۆشایی له‌ کوردستانی ئێراندا که‌لک وەرگرێ بۆ وه‌دیه‌تانی خه‌ون و ئاره‌زووه‌ له‌ میژنه‌که‌ی که‌ به‌ دامه‌زراندنی کۆمه‌له‌ی ژ. ک ده‌ستی پێکرد و تا کو‌تایی ژبانی ده‌ستی لیه‌نه‌گه‌رت نه‌ویش به‌رپا کردنی «حیزبکی جه‌ماوه‌ری شۆرشگێری میلی و سه‌ره‌خۆی خواز» بوو.

له‌ بێژووی مامۆستا زه‌بیحی و کاک سه‌عدی موه‌ته‌دی دوا‌ی پرس و ته‌گبیر له‌ که‌ل مامۆستا شیخ عیزه‌ددین له‌سه‌ر دامه‌زراندنی حیزبکی وه‌ها ته‌وافوق ده‌که‌ن. نه‌و بیر

پاشان له کۆبوونه‌وه‌یه‌کی گشتی ئەندامانی ده‌فته‌ری مامۆستادا هەر له بێژووی به‌ دوور و درێژی گو‌فتو‌گۆی له‌سه‌ر ده‌کړی.

به‌ پتی نه‌و قسه‌ی مامۆستا مه‌لا عومه‌ری عه‌سری بۆی گټراومه‌ته‌وه -جگه له خۆی- تی‌کرای ئەندامان و به‌شدارانی کۆبوونه‌وه‌که له‌سه‌ر پټکهاتنی حیزب رازی و ی‌ک‌ده‌نگ ده‌بن. من نه له پێشدا پرسم پټ‌کراوه و نه له‌و کۆبوونه‌وه‌شدا به‌شداریم کردووه و نه ناگاداری به‌ریار و به‌رنامه‌یه‌کی وه‌ها بووم.

له راستیدا سه‌ره‌رای هه‌موو در‌دو‌نگی و ده‌نگۆی ناو هی‌زه سیاسی یه‌کانی نه‌و سه‌رده‌مه‌ی کوردستان من قه‌ت نه ئەندامی کۆمه‌له‌ی شو‌رش‌گێری زه‌حمه‌ت‌گێشانی کوردستانی ئێران بووم و نه هه‌رگیز ئەندامی ده‌فته‌ری مامۆستا شیخ عی‌زه‌ددین. هه‌رچه‌ند له‌ گه‌ل هه‌ر دووک لا دۆستایه‌تی و هاوکاری نزی‌کم هه‌بوو.

دوای نه‌و کۆبوونه‌وه و به‌ریاردانه گشتیه‌ی من له لای‌هن مامۆستا زه‌بی‌حی و کاک سه‌عه‌ده‌وه بانگ کراوم بۆ سه‌ردانیان له‌ خانووه چ‌کۆله‌که‌یان له‌ ده‌ره‌وه‌ی دێی بێژووی و نه‌سه‌ر چۆنیه‌تی به‌رنامه و به‌ریاره‌کان ناگادار کراوم. منیش وه‌عه‌دم پێدان له‌ ده‌ره‌وه‌ی به‌شکیلات هه‌ر یارمه‌تیه‌کم له‌ده‌ست بێ در‌یغی نه‌که‌م.

مامۆستا زه‌بی‌حی دوای ناماده کردنی گه‌لاله‌ی په‌یره و پرۆگرامه‌که نامه‌یه‌کی‌شی ره‌گه‌ل خستبوو بۆی ناردبووم و داوای لی‌کر‌ده‌بووم بۆچوونه‌کانی خۆم و گۆزان‌کاری پت‌ی‌وست هه‌ر له‌سه‌ر ده‌قی نووسراوه ده‌سخه‌ته‌که‌ی نه‌و بنووسم تا با‌ش‌تر بتوانی به‌راوه‌ردیان ب‌کات. منیش نه‌و داخ‌وازی‌یه‌م به‌جێ گه‌یاند و نامه‌که‌ی هه‌ر چۆن به‌ عومه‌ری کاک سه‌عه‌دا بۆ ناردبووم، دوای ده‌ست لی‌دان هه‌ر به‌ودا بۆم به‌ری کرده‌وه.

نایا به‌شداري نه‌کردنی من -وه‌ک ده‌لێن- خه‌ل‌ک‌تیک‌ی زۆری د‌ل‌سارد و سه‌ره‌نجام پر‌ژ‌ش‌که‌ی پو‌و‌چه‌ل کردووه‌ته‌وه؟ نه‌و قه‌زاوه‌ته‌ها‌سان نییه. به‌لام له‌و قه‌زاوه‌ته‌دا نه‌وه له‌به‌ر چا‌و نا‌گ‌یر‌ی که نه‌و حیزبه ئەندامانی ده‌فته‌ری مامۆستا شیخ عی‌زه‌ددین به‌ریار بوو ب‌ت‌یک‌ی ب‌ت‌ن، من نه ئەندامی ده‌فته‌ر بووم و نه له‌ کۆبوونه‌وه و به‌ریاره‌که‌دا به‌شدار بووم. ته‌نانه‌ت مامۆستا عومه‌ری عه‌سری -به‌ پتی گټرا‌نه‌وه‌ی خۆی- له‌ کۆبوونه‌وه‌ی گشتی دو‌وه‌مه‌دا که په‌یره و پرۆگرامه‌که ناماده و پ‌ت‌ش‌که‌شی به‌ش‌دا‌ری‌وان کراوه یه‌ک‌ت‌یک له‌و

ره‌خانه‌ی ئه‌و خۆی گرتوویه‌تی ئه‌وه‌ بووه‌ که سه‌لاحوددینی موه‌ته‌دی که نه‌ندامی ده‌فته‌ر نییه‌ بزجی ده‌ستی له‌ گه‌لاله‌ی په‌په‌ره‌ و پرۆگرامه‌که‌ داوه‌!

به‌لام دوا‌ی له‌به‌ر چاو گرتنی ئه‌و خاله‌ و ته‌نانه‌ت به‌ فه‌رزی به‌ر‌فراوان کردنی حیزبه‌که‌ من بۆ به‌شداریم نه‌کرد؟

له‌ راستیدا به‌شیک‌ی شه‌خسی و به‌شیک‌ی سیاسی بوو. به‌شه‌ شه‌خسییه‌که‌ی ئه‌وه‌ بوو که من دوا‌ی سه‌اله‌ها سه‌ره‌خۆی سیاسی و له‌ سه‌ر پتی خۆراوه‌ستان، کورد کوته‌نی "فتری کاسه‌ی به‌ جوئ" ببوم و زۆر به‌ زه‌حمه‌ت ده‌متوانی له‌ چوارچێوه‌ی ئه‌و حیزبه‌ یا هه‌ر حیزبیک‌ی دیکه‌دا خۆم قه‌تیس که‌م.

خانوه‌ رملینه‌ له‌ لام خوش بوو به‌لام ئیتم ده‌روواخیه‌وه‌، ئیسته‌ش هه‌ر وام!! به‌شه‌ سیاسیه‌که‌ی له‌وه‌دا خۆی ده‌نانه‌ که ئه‌و حیزبه‌ تازه‌یه‌ له‌سه‌ر ئه‌و قه‌ناعه‌ته‌ داده‌مه‌زرا که‌: بۆشاییه‌کی گه‌وره‌ی سیاسی له‌ناو جه‌ماوه‌ردا هه‌یه‌ که له‌ دوو جه‌مه‌سه‌ره‌که‌یدا دیمۆکرات و کۆمه‌له‌ چه‌قیون و له‌ ناو‌راستدا جێگایه‌کی هه‌راو هه‌یه‌ بۆ حیزبیک‌ی سێهه‌م.

راستی ئه‌و کاته‌ من باوه‌رم به‌و بۆشایی یه‌ نه‌بوو. شه‌ری سن مانگه‌ رووداوێکی گرینگ و کاریگه‌ر بوو له‌ نه‌خشانده‌ن و دیاریکردنی سیمای سیاسی کوردستاندا. خه‌باتی سیاسی و دیمۆکراتیک‌ی به‌ر‌فراوانی ناو تووده‌ی خه‌لک، جیتی خۆی دا‌بوو به‌ شه‌ری پارتیزانی و موقاوه‌مه‌تی نیشتمانی. ئه‌وانه‌ی شه‌ره‌که‌یان ره‌ه‌به‌ری ده‌کرد یانی حیزبی دیمۆکرات و کۆمه‌له‌ جه‌ماوه‌ری خه‌لک و خۆتنده‌واریان له‌ ناو خۆیاندا به‌ش کرد‌بوو.

ئه‌وه‌ راسته‌ و حاشای لی ناگرێ، سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ دانه‌مه‌زاندنی ئه‌و حیزبه‌ش هه‌له‌یه‌کی گه‌وره‌ی سیاسی بوو که من هه‌رگیز حاشا له‌وه‌ش ناکه‌م. به‌لام هه‌له‌ی گه‌وره‌تر ئه‌وه‌ بوو که ئه‌م پرۆژه‌یه‌ له‌ چوارچێوه‌یه‌کی زۆر فراوانتر، به‌ شێوه‌یه‌کی ره‌سمی و ناشکرا و به‌ به‌شدار‌ی زۆریه‌ی ژنان و پیاوانی زانا و سیاسی و میللی و شۆرشگێری ناسراو و باوه‌ر پێک‌راوی ناو خه‌لک و جه‌ماوه‌ری نه‌وسای کوردستان له‌ سال‌ی ۱۳۵۷ (۱۹۷۸-۱۹۷۹) که فه‌زایه‌کی سیاسی له‌بار و کراوه‌ هه‌بوو، شۆر و شه‌وقی گشتی هه‌بوو، داخوازی و ناماده‌یی میلیه‌ت هه‌بوو، هێشتا هاوکاری و یه‌کیه‌تی ناو ریزه‌کانی

گه‌ل پته‌و بوو نه‌نجام نه‌درا. بۆچی نه‌ئینی کاری، ورده‌کاری و خه‌باتی چه‌کداری به‌سه‌ر کاری ناشکرا و گشتی و سیاسیدا زال بوو؟

ته‌نیا له‌م حاله‌تدا بوو که نه‌خشه‌ی ژبانی سیاسی و کۆمه‌لایه‌تی کوردستانی نێران گۆزانیکی گه‌وره‌ی به‌سه‌ردا ده‌هات. به‌لام نه‌گه‌ر نه‌و پرۆژه‌ی که مامۆستا زه‌به‌یحیش پێشنیاری ده‌کرد سه‌ری گرتبایه‌ نه‌ویش ته‌ئسییر و شوینه‌واری خۆی هه‌ر ده‌بوو هه‌ر چه‌ند به‌ راده‌یه‌کی که‌متر و له‌ چوارچیویه‌کی ته‌سک تردا.

له‌ هه‌ر حالدا بۆچوونی من که له‌ کۆمه‌لگای نه‌وسای کوردستان له‌ نیوان کۆمه‌له و دیمۆکراتدا گوايه «بۆشایی نه‌ماوه» ناواقیع بینانه بوو. درێژی تێکۆشان بۆ دامه‌زراندنی حیزب:

شه‌ری سێ مانگه به‌ سه‌رکه‌وتنی پێشمه‌رگه و نازاد کرانه‌وه‌ی شاره‌کان و گه‌رانه‌وه‌ی سه‌رکردایه‌تی و خه‌لکی سیاسی هه‌موو لایه‌نه‌کان بۆ سه‌ر جێ و رێی خۆیان کۆتایی پته‌هات و بیری پێکه‌یتانی نه‌و حیزبه هه‌ر درێژی هه‌بوو بێ نه‌وه‌ی من ناگایه‌کم له‌و که‌ین و به‌ینه هه‌بێ چونکه من دوای رووداوه‌که‌ی کۆبوونه‌وه و موزاکه‌ره‌ی بیوران تازه له‌ هیچ هه‌ینه‌تیک و ده‌سته‌یه‌کی وتووێژی کوردان له‌ گه‌ل ده‌وله‌ت به‌شداریم نه‌کرد و هه‌ر به‌و پێیه‌ هاتوچووم بۆ شاری مه‌هاباد و باقی شاره‌کانی کوردستان زۆر که‌م کرده‌وه و زیاتر له‌ ماله‌ خۆم له‌ بۆکان خه‌ریکی سه‌ریه‌رشتی کردنی ژبانی خۆم و خانه‌واده‌که‌م بووم. به‌لام به‌ پنی گێترانه‌وه‌ی محه‌مه‌دی موهتدی برام که نه‌ندامی ده‌فته‌ری مامۆستا بوو به‌لام له‌ کۆبوونه‌وه‌ی یه‌که‌می ده‌سته‌ی دامه‌زرێنه‌ر له‌ بێژووی ئاماده نه‌بوو چونکه نه‌و کاته نارداربوو بۆ سه‌فه‌ری ئوروپا و دوای گه‌رانه‌وه‌ی بۆ کوردستان بۆ ماوه‌یه‌ک سه‌ریه‌رشتی ده‌فته‌ری پێ سپێرداربوو، گوايه دوای نیشته‌جێ بوونه‌وه‌ی سه‌ر له‌ نۆتی مامۆستا و ده‌فته‌ره‌که‌ی له‌ مه‌هاباد، دیسان باسه‌که بووژاوه‌ته‌وه. محه‌مه‌دی موهتدی زۆر لایه‌نگری نه‌م پێشنیاره و دامه‌زراندنی حیزب بووه و به‌ توندی پشتیوانی لێ کردووه، به‌شیک له‌ نه‌ندامانی ده‌فته‌ر رۆیشتن له‌سه‌ر نه‌م پرۆژه‌یان به‌لاوه په‌سند نه‌بووه و مامۆستاش بۆ خۆی له‌ نیوان نه‌و دوو بۆچوونه‌دا دوو دل بووه. به‌ پنی گێترانه‌وه‌ی محه‌مه‌د، مامۆستا لای وابوو "له‌ گه‌ل دامه‌زراندنی حیزبیکه‌ی وه‌هادا، حیزبی دیموکرات و کۆمه‌له هه‌ر دووکیان

دژایه تیمان ده‌کهن و نیمه‌ش هیزمان نییه بۆ پاراستنی خو‌مان" محمەد پیتشیار ده‌کا پرس به مام جه‌لال بکری و داوای یارمه‌تی سیاسی و عه‌سکه‌ری لئی بکری. مامۆستا پیتشیاره‌که‌ی به‌لاوه په‌سند ده‌بی و محمەد له‌گه‌ل جه‌ماعه‌تیک وه‌ری ده‌که‌ون بۆ ناوزه‌نگ و تووژه‌له بۆ دیداری مام جه‌لال. له‌وئ له‌گه‌ل مام جه‌لال و کاک نه‌وشیروان داده‌نیش و راسپارده‌کانی مامۆستا و بۆ‌چونه‌کانی خۆی و ده‌وری مامۆستا زه‌بیحی یان بۆ باس ده‌کا.

به‌گوێره‌ی گیترا نه‌وه‌ی محمەد که من نه‌وکات ناگادار نه‌بووم و ساله‌ها دواتر زانیمه‌وه مام جه‌لال ده‌لتی "لتی رامه‌وستن و دلتیا بن له‌هیچ یارمه‌تی و پشتیوانییه‌ک دریغیتان لئی ناکه‌ین به‌تایه‌ت بۆ په‌روه‌رده کردنی کادری سیاسی و عه‌سکه‌ری و هر پیتداوێستییه‌کی دیکه‌شتان" کاک نه‌وشیروان ده‌لتی "دلتیا بن نه‌وه‌نده خه‌لکتان لئی کۆ ده‌بێته‌وه نه‌وکات خۆتان نازانن چۆنیان بحاوتنه‌وه، هر ئێستا به‌سه‌دان که‌سی خۆتنده‌وار و رووناکبیر و شاری و دێهاتی روو ده‌که‌نه نیمه و پرسمان پتیده‌کهن، نیمه هه‌موو نه‌وانه به‌ره‌ورووی ئێسه ده‌که‌ینه‌وه" محمەد ده‌لتی له‌گه‌رانه‌وه‌دا گوزارشی سه‌فه‌ره‌که‌ی خۆی و راسپارده‌کانی مام جه‌لالی بۆ مامۆستا شیخ عیزه‌ددین گیتراوه‌ته‌وه، به‌لام تا نه‌و گه‌راوه‌ته‌وه نه‌ندامانی ده‌فته‌ر به‌خودی مامۆستاشه‌وه، ساغ به‌یونه‌وه له‌سه‌ر ره‌ده‌کردنه‌وه‌ی پرۆژه‌ی دامه‌زرانی حیزب، له‌باتیان قه‌رار کرابوو له‌هر شارێک مامۆستا نوێنه‌ریک دابنێ و خه‌لکی عه‌لاقه‌مه‌ند با له‌ده‌وری نه‌و نوێنه‌رایه‌تییه‌ کۆ بینه‌وه. محمەد ده‌لتی "له‌نه‌جامدا مامۆستا زه‌بیحی ناھومێد بوو روێشته‌وه بۆ نه‌و دیو منیش سارد بوومه‌وه له‌کارکردنی جیددی له‌چوارچێوه‌ی ده‌فته‌ری مامۆستادا و سه‌ره‌نجام به‌یاری گه‌رانه‌وه‌ی ئورووپام دا بێت نه‌وه‌ی که‌ په‌یوه‌ندم له‌گه‌ل ده‌فته‌ریش یه‌کجاری پساندبێت".

هه‌لوێستی دیمۆکرات و کۆمه‌له به‌رامبه‌ر ئیده‌ی دامه‌زراندنی حیزبێکی سێهه‌م: من نه‌وکات نه‌وه‌نده نزیک نه‌بووم له‌حیزبی دیمۆکرات تا له‌نزیکه‌وه شتیک له‌سه‌رکردایه‌تی خۆیا نه‌وه بییستم به‌لام له‌گه‌ل سه‌رکردایه‌تی کۆمه‌له -سه‌ره‌رای جیاوازی به‌یر و باوه‌ر و ستراتیژی سیاسی- دۆست بووم و زۆر جار له‌سه‌ر رووداوی سیاسی نه‌وسه‌رده‌مه گرفتوگۆ و پرس و راگوێپنه‌وه‌مان ده‌بوو. له‌هه‌موو نه‌و ماوه دا قه‌ت له‌لایه‌ن

سەرکردایەتى كۆمەڵەو پێكەيتانى حیزبى سێهەم یا هەلوتست و بۆچوونى كۆمەڵە لە گەڵ من كەم تا زۆر باسى لى نەكراوە.

من ئەوەندەى لەناو بڕێك خەلك دا بە چەپ و لایەنگر و تەنانەت بە سەرۆكى كۆمەڵە لە قەڵەم دەدرام ئەوەندەش لە ناو كۆمەڵەدا بە ناسیونالیست و لایەنگرى كوردستانی گەورە دەناسرام هەر بۆیەش من لەو بابەتانەدا «مەحرەمى نەسرار» نەبووم. لە وەلامى پرسیارەكەتدا دەبى بڵێم ئەگەر كەسانى دۆستى كۆمەڵە لە ناو دەفتەرى مامۆستادا لەو بارەو لە لایەن كۆمەڵەو نامۆگارییان پێدراى بۆ دژایەتى و تێكدان، بەپراستى ناگادار نیم و ناتوانم بە گۆترە رایەك دەربرم!

برای خۆشەویستم كاك عەلى! من بەو هەموو بێوازی و دوورە پەرتزێیەو، وا لەسەر داواى تۆ تەوشى میتزوو نووسین و بیرۆهەرى گێژپانەو بووم. ئەگەر جارى وا هەبە باسیكى لاوەكیم هێناوەتە گۆژى مەبەستم كردنەوى دەلاقەیهك بوو بۆ روشنى خستنه سەر باسەكەى مەربووت بە مامۆستا زەبیحى. ناچار ناوى زۆر كەسم بردوووە كە بەشێك لەوانە زیندوون. رەنگە هەندێك لەو قسانەى من بە مەسڵەحەتى خۆیان یا گونجاو لە گەڵ راستى نەزان و بیانەوێ رەدى كەنەو یا راستى كەنەو. هەقى خۆیانە و گەردنیاى خۆش و نازا بێ!

من بە نیاز نیم بەرپەرچى كەس بدەمەو و لە گەڵ كەشیش شەرە بیرۆهەرى ناكەم. تەنیا ئەوێ پێم راست بووین و لە بیرم ما بۆم نووسیوى. لە هەر جێگاى كەش بێر و هۆشم یارمەتیا نەدابم و هەڵەیان پێكردبم داواى لێبوردن لە خەلك و میتزوو دەكەم بەلام بە هەر حال خۆم بەرپرەى نووسراوەكەى خۆم بە شەرتێك نامەكەم بێ كەم و زیاد بلاو بكرێتەو و نەكەوتتە بەر تێلای سەر و گوێ شكێن و نەخرێتە ژێر یاسای گۆلێژێرا!

لێبوردن خوازێ!

لە كۆتاییدا دەمەوێ سەڵەها داواى شەهید بوونى زەبیحى داواى لێبوردن بكەم نەك هەر لە لای خۆمەو بەلكو لە لایەن هەموو گەلى كورد و شۆرشى كوردستانیشەو كە بەپراستى قەدرى ئەو سیاسەتدار و زمانەوان و نووسەر و رۆژنامەوانە زانا و گەورەیه‌مان نەزانى. قەدرى ئەو سازدەر و رێكخەر و بەرتۆبەرە پرتوانا و بە ئەزموونەمان نەزانى كە

نوکات له هه موو زه مانتیکیش زیاتر پتووستیمان به کەسی وا هه بوو. هه موومان تیتده کو شاین ته شکيلات ساز کەین، شورش به ریا بکەین و میللهت رزگار کەین، به لام به راست و چه پەوه، به سوسیالیست و ناسیونالیست و دیمۆکراته وه، وه ها چوو بووینه ناو ورده کاری بێ کەلک و شەهره دندوو کە ی ناو خووه، وه ها خنکا بووین له ناو ده ریا ی گیرو گرفته کانی رۆژانه ی شورش و ئیدارده ا و وه هاش کو تر بیووین به په تای خو به رستی و پاوان خوازی یه وه که هه موو نه وه که سانه مان فەرماوش کردبوو که سی سال و چل سال پیش نيمه ریکخەر و هاندهر و به پتوه بهری حیزبیک و شورشیک و جومهوریه ک بوون زۆر له وه ی نيمه ریکو بیک تر، بهرچاو روون تر، به بهرنامه تر و یه کگرتو تر!

هەر ئهوانه به سه رو کایه تی پیشه واکازی محهمده له ماوه ی که متر له سالتیک حوکمرانیدا له پاناو کیتی که بهر ته سکدا توانیان جومهوریه ک رابگه یه نن که ئیستاش مایه ی شانازی هه موو کورد و به لگه ی نيمه شه به ره وایی داخواییه کافان و سه لماندنی توانامان به ئیداره ی کوردستان، که چی نيمه، به حیزبه کە ی قازی محهمده دیشه وه، به ماوه ی چه ند سالی ره به ق له ئارازه وه تا ئیسلام و لاتمان له داگیرکەر به چۆل کرابوو، به خشداری شارو چکه یه ک و کویتخای دتیه کیشمان دیاری نه کرد و به ردیکمان له سه ر به ردیک دانه نا به چه سپاندن و راگه یاندنی کیانیکی کوردی میلی و دیمۆکراتیک به لام زماغان ده ره ق به و سه رکرده و زانا گه ورانه ی پیشو تا بلتی درێژ بوو:

ههزار مریدی مه لا مسته فا و کۆنه په رسته!

زه بیچی دۆستی مام جه لاله و پیلان گتیه!

قزلبجی سه ره و حیزبی تووده یه و سازشکاره!

هه یمن لادهر و ساویلکه و سه رخۆشه!

نای له و گهنج و گه وه ره گرانبه هایانه ی به خو رایی و به نه زانی له کیسمان

چوون!!

نيمه که بهرام بهر سه رکرده کانی پیش خو مان ناوا بێ وه فا و بێ نه مه گ بووین چه

چاوه روانیه کمان ده توانی هه بێ له نه سلی نوێ تر به قدر گرتن و پتزانین!؟

سه لاهوددینی موته دی

نامہ ی کاک عبداللہ موہتہ دی

بہرئز کاک علی کہرمی خوشہ وستم

لہ گہل گہرترین سلار و بہ ہیوای شادی و سلامہ تی و سہرکہ و تنت. زور سوپاس
بۆ نامہ جوان و گہرم و گورہ کہت. بہراستی پتی شاد بووم. ہرچہ ند بہ داخوہ دست
خہ تہ کہ تم چاو پت نہ کہوت، بہلکوو شہوی پیش ہاتنہ و ہم بۆ کوردستان بہ تلفون بۆیان
خوتند مہوہ. لہ ہر حال دا زوری پت شاد بووم و لہ و ہش کہ کاری کتیبہ کہت لہ سہر ثیانی
ماموستا زہیبی لہ تہ و او بوون دایہ زور خوشحال بووم، ماندوو نہ بی.

ہر و ہا داوای لیبورڈن دہ کہم بۆ تہ و ی نہم توانی و ہلامی پرسیارہ کانت زووتر
لہ مہ بدہ مہوہ. بیجگہ لہ ری و ہانی ناخوش، سہر قالی زوری رۆژانی ہوہ و لی
گہیشتنہ و ہم بہراستی نہ بہیشتن لہ و زووتر فریای خہم. لہ ہر حال دا ہیوادارم بہ
کہلکت بی و کہلینتیکی چکولت بۆ پر کاتہوہ.

سلاری زورم ہدیہ بۆ پرشنگی ہاوسہرت و چاوی منداں (یا مندا لہ کانت) ماچ
دہ کہم.

ہر بڑی بہ خوشی،

بۆ برات: عبداللہ موہتہ دی

چواری ژوئیہ ی ۱۹۹۸

۱- پرسیار: لہ سہر دہمی شہری سچ مانگہ دا، رہ و ابیت و پدیوہندی ئیوہ لہ گہل
دہفتہری ماموستا شیخ عزالدین لہ چ رادہ یک دابو؟ لہ و پدیوہندییہ دا، ئیوہ را و
بۆچوونتان لہ سہر ماموستا زہیبی چ بوو؟
وہلام: مہسہ لہ ی پدیوہندی کۆمہ لہ لہ گہل ماموستا شیخ عزالدین و ہر و ہا

د هفتې ماموستا مه‌سه‌له‌یکې به‌رفراوانتره له‌وه‌ی که بکړی ئیستا له‌م فرسه‌ته‌دا باسی
 هه‌موو لایه‌کانی بکه‌ین، هه‌ر نه‌ونده ده‌لیم که نه‌گه‌رچی نه‌و په‌یوه‌ندیبه له‌ لایه‌نی
 لاوازیښ بې به‌ری نه‌بووه به‌لام سه‌رجه‌م ده‌ورتکی چاکی گټرا له‌ بزوتنه‌وه‌ی شوړشگټراڼه‌ی
 کورده‌ستانی ئیران دا و نیشانه‌یک بوو له‌وه‌ی که هه‌ر دووک لا مه‌سنوولانه
 جوولانه‌ته‌وه، پاوان خواز نه‌بوون و سه‌ره‌رای جیاوازی بیروباوه‌ر نامه‌ده بوون بۆ قازانجی
 بزوتنه‌وه‌که هاوکاری بکه‌ن.

ماموستا شیخ عزالدین ساله‌ها پیش شوړش له‌ ئیران له‌ مه‌سانیلی ناییسی .
 فیکری و کومه‌لایه‌تی دا لایه‌نیکې پتشکه‌وتنخوازی گرتبوو وه به‌ ده‌ست پتکردنی شوړش
 و بزوتنه‌وه‌ی جه‌ماوه‌ری له‌ کورده‌ستانیش دا یه‌کتیک له‌ هه‌ولین که‌سایه‌تیبه‌کان بوو که
 هاته‌ مه‌یدان و ده‌ورتکی زور چاکی گټرا. به‌ له‌به‌ر چاوگرتنی نه‌وانه زور سروشتی بوو که
 ماموستا له‌ گه‌ل لایه‌نی شوړشگټر و پتشکه‌وتنخوازی بزوتنه‌وه‌ی کورده‌ستان، یانی خه‌س
 کومه‌له، خوی به‌ نژیک تر بزانتی وه نه‌مه‌ ته‌نیا به‌ ماموستا شیخ عزالدین یش مه‌حد .
 نه‌ده‌بووه، له‌ راستی دا به‌شی زوری رووناک‌بیران و تیکوشه‌رانی شوړشگټر، که‌ س . ح
 نه‌بوو خوشیان گشتیان مارک‌سیست بن، دۆستایه‌تی و هاو‌خه‌باتی کومه‌له‌س .
 هه‌لېژاردبوو.

په‌یوه‌ندی دۆستانه و هاوکاری نیوان ماموستا شیخ عزالدین و د هفتې ماموستا
 نه‌گه‌رچی هه‌میشه وه‌کوو یه‌ک پته‌و نه‌بوو، به‌لام سه‌رجه‌م ده‌ورتکی چاکی گټرا و مس
 ئیستاش دیفاعی لږ ده‌کم. نه‌ندامانی د هفتې ماموستاش له‌ راستی دا کومه‌نیک
 تیکوشه‌رانی قه‌دیمی و خوش نیو‌بوون که‌ نیمه له‌ دۆستایه‌تیاڼ پاش گه‌ز نه‌بووس و بې .
 له‌ باره‌ی ماموستا زمبېحی یوه‌ ده‌بن بلتیم که‌ نیمه له‌ ره‌ه‌به‌ری به‌و ک . س
 کومه‌له‌دا نه‌ومان وه‌کوو تیکوشه‌رتکی قه‌دیمی، یه‌کتیک له‌ بناغه‌دانه‌رانی که‌ مه‌له‌ی ژ ک
 و هه‌روه‌ها به‌ زانایه‌کی نه‌ده‌بی و زمانه‌وانی ده‌ناسی . من باسی ماموستا ره‌به‌س
 ساله‌ها پیش شوړشی کورده‌ستانی ئیران، له‌ سه‌ره‌تای لاویم دا له‌ بابم بیسیبوو . -
 هه‌میشه باسی ماموستا زمبېحی وه‌کوو ئینسانیتکی تیکوشه‌ر و وه‌کوو هاوکارتکی
 قه‌دیمی خوی که‌ ده‌ستی زه‌مانه‌ لږکی دوور خستونه‌وه ده‌کرد. هه‌ر بۆیه‌ش وه‌ختیک که‌ س

یەكەم جار چاومان بە مامۆستا زەببەحی كەوت بێجگە لە خۆشەویستی و ریز شتێکی دیکە لە دلمان و لە کردەوهمان دا نەبوو.

بەلام هەر لێرهەدا بە پێویستی دەزانم ئەو زیاد بکەم کە سەرەرای ئەوانەش مامۆستا زەببەحی هیچ کات، لانی کەم تا ئەو جێگا یە من لێی ناگادار بێ، تێکەڵاویبەکی نەوتوی لە گەڵ کۆمەڵە پەییدا نەکرد و تەنانەت پەیوەندییەکی سیاسی جیددیشی لە گەڵ کۆمەڵە نەگرت، ئەو قەت داوای بەریوەبردنی پرۆژە یەکی سیاسی هاوبەشی لە ئێمە نەکرد، وە یان پرۆژەی سیاسی خۆی لە گەڵ ئێمە نەهێتایە گۆڕی، بۆ ئێمە مامۆستا زەببەحی هەمیشە لە پەراوێزدا مایەوێ. نایا ئەو مارکسیست بوونی ئێمە بە دڵ نەبوو و جیاوازی بیروباوەڕ لەم باهەریوە رتی لەوێ گرت کە ئەو دەروازەی دیالۆگێکی جیددی و قوولی سیاسی لە گەڵ ئێمە بکاتەو؟ نایا سەرقالی شەوورۆژی ئێمە مەجالی بۆ ئەو نەدەهێشتەو؟ نایا جیاوازی تەمەن دەورێکی هەبوو؟ بە دیققەت لێم روون نییە، بەلام لە بیرم نییە هیچ کات مامۆستا زەببەحی بۆ ئێمە داوای لە خۆم کردبێ کە وتوویێکی سیاسی راستەوخۆ بکەین.

بە لەبەر چاوگرێتی ئەو راستیانە، دیارە من ناتوانم بە دنیایی یەوێ بێم کە دەوری مامۆستا زەببەحی چ بوو یا ئەو چ دەورێکی بۆ خۆی دانابوو. نایا ئەو وەکوو تێکۆشەرێکی قەدیمی کە سەڵەها بوو کاری سیاسی لە پێناو کاری ئەدەبی و زمانەوانی نابوو، ئیستا بە دیتنی شۆرش لە کوردستانی ئێران هەستی کردبوو جاریکی دیکە دەبێ دەوری خۆی لەو قۆناخەش دا ببینێ؟ یان وەکوو دۆستیک و دلسۆزیک تەنیا بۆ دیتن و بیستن و دڵ روون بوونەو یا زیاتر لەوێش بۆ تەگبیر و نامۆگاری هاڵبوو؟ نایا راسپاردەوێ لایەنێکی بێ بوو؟ هیچکام لەوانە بە دیققەت بۆ من روون نین و بەلگە یەكەم لەسەر هیچ کامیان نییە.

٢- پرسیار: لەسەر دروست کردنی حیزبێکی کوردی بە ئاریکاری مامۆستا

زەببەحی تا چ رادەیەک ناگادار بوون و راتان لە سەری چ بوو؟

وەلام: سەبارەت بە مەسەلەی دروست کردنی حیزبێکی کوردی کە مامۆستا

زەببەحیشی تێدا بێ، دووپاتی دەکەمەو کە مامۆستا زەببەحی هەرگیز بۆخۆی راستەوخۆ

شتیکی ناوای له گهل کۆمیتە ی ناوەندی کۆمەلە یا شەخسی من نەهیناوەتە گۆڤۆ و نە ی داوەتە بەر باس و لیکۆلینەو. بەلام له لایەن مامۆستا شیخ عزالدین و دەفتەری مامۆستاوہ بۆ سەر دەمێک نەو باسە له گۆڤۆ دا بوو. وەکوو بیستوو مەتوہ بە داخوہ هیندیک کەس تاوانی دروست نەبوونی حیزبکی ناوا دەدەنە پال کۆمەلە وە یا هیچ نەبێ دەلێن کۆمەلە دژایەتی له گهل شتیککی ناوا کردووہ. پێشەکی با نەوہ بلتیم کە موخالەفەتی سیاسی حیزبیک یا رەوتیککی سیاسی خۆی له خۆی دا تاوان نییە و گوناھ نییە، بەلام مەسەلە ی دژایەتی کۆمەلە له گهل پرۆژە ی دروست کردنی حیزبکی وەھا نە وەکوو فاکتیککی میژوویی دروستە و نە له گهل لیکدانەو و یەکی هەل و مەرجی سیاسی نەو کاتی کوردستان و پەییوەندی و پارسەنگی نیتوان هیزە سیاسی یەکانی نەو ناوچە یە دیتەوہ.

زۆر چاک له بیرمە کە نەمن وەکوو نوێنەری کۆمیتە ی ناوەندی کۆمەلە له کۆبوونەو و یەکی فراوانی دەفتەری مامۆستادا کە بۆ لیکۆلینەو لهو مەبەستە ساز کرابوو بە حوزووری شەخسی مامۆستا شیخ عزالدین بە راشکاوی و یەوہ رام گە یاند کە ئیمە هیچ موخالەفەت و بێ ناخۆش بوونیکمان له گهل نەوہ ی مامۆستا و دەفتەری مامۆستا حیزبکی سیاسی پتیک بەین نییە و نامادەین یارمە تیشی بکەین. هەر وەھا له گهل شەخسی مامۆستا شیخ عزالدین یش له دوویە دوویی دا زیاتر له یەک جار لهو بارە یەوہ قسەم کردووہ و عەینی شتم پت راکە یاندووہ. دەشزانم کە هاوڕێیانی دیکە ی کۆمیتە ی ناوەندی کۆمەلە ش لهو سەر دەمەدا له کۆبوونەو و دانیشتنەکانی دیکەدا، کە لهو کاتدا بەینی ئیمە و دەفتەری مامۆستا کەم نەبوون، هەر ئەم هەلۆتستە یان دوویات کردۆتەوہ، چونکە نەوہ تەنیا رای شەخسی من نەبوو بە لکوو هەلۆتستی رەسمی کۆمەلە و بریاری هەموومان بوو و نەو عی تێگە یشتی هەموومانی دەنواند.

ئەمە واقیعییەتی رووداوەکانە، بەلام هەر وەکوو گوتم مەنتیقی سیاسیش هەر نەو جورە هەلۆتستە تەئید دەکا. بۆچی ئیمە دەبێ دژایەتی پتیکهاتنی حیزبکی ناوامان کردبێ؟ له نەبوونی چ قازانجیکمان دەکرد و له بوونی چ زەرەرتیک؟ هەموو کەس دەزانێ کە نەو حیزبە ی ئیستا باسی لێ دەکەین حیزبکی چەپ نەدەبوو، بۆیە نەگەر پتیکهاتبایە

و سەرى گرتابە و جىي خۆى لە نىو جەماوەردا بکەردايتەوه، هێزى لە ئىمه کەم نەدەکردهوه و جەماوەرى ئىمهى بۆ لای خۆى رانەدەکيتشا، بەلکوو زۆرترين ئىحتىمالى ئەوه بوو کە بەشتىک لە هێزى جەماوەرى حیزبى ديمۆکراتى کوردستان بۆ لای خۆى رابکيتشتى، چ عەقلىيەت قبوڵ دەکا ئىمه ئەو کات دژايەتى وەها شتیکمان کردبێ؟ ئەویش لە حالتيک دا کە پێکھێنەرانی دۆستی خۆمان و ئىنسانى سياسى پاک و چاکى کوردستان بوون؟ نایا کەس هەبە بە هەل و مەرجى ئەو کاتى کوردستانى ئيران ناشنا بێ و بتوانى بلى کە بە مەسلەحەتى کۆمەلە بوو کە لە گەل حیزبە پێچووکەکان دژايەتى بکا یا بە دروست بوونی حیزبىيکى تازەوه مەندوو بێ؟ نایا پاوان خەوازى و دژايەتى و تەنگ پێشەلچێنە بە رێکخراوە سياسیيە جۆراوجۆرهکانى ئەو کاتى کوردستان سياسەتى ئىمه و بە مەسلەحەتى ئىمه بوو؟

کە وابێ دژايەتى لە گەل پرۆژەى پێکھێنانى حیزبىيکى وەها نە لە گەل واقعيەتى رووداوەکان دیتەوه و نە لە گەل مەنتقى سياسى و بەرژووەندى سياسى ئىمه دەگوئێت، بەلام ئەمە هێشتا هەموو شتیک لەو بارەيەوه روون ناکاتەوه. راستە ئىمه دژايەتى مان نەکرد و بەلکوو مەبلى هاوکاريشمان هەبوو، بەلام لێکدانەوه مان ئەوه نەبوو کە مامۆستا شێخ عزالدین و دۆستانى دەتوانن وەها حیزبىيک پێک بهێنن. من ئەوکات و ئىستاش پێموایە کە لە بەراوردیكى زانستیانەى سياسى و دوور لە ئىحساسات دا دەردەکەوێ کە ئەوان مەرجەکان و پێویستییەکانى پێکھێنانى حیزبىيکى جەماوەرىيان نەبوو و ئەگەر دەستیان بەدايتە ئەو کارە رەنگە سەرکەوتنى سياسى یان بەدەست نەهێناپایە، هەلبەت هەموو کەس دەتوانى گروپىيکى چکولە پێک بهێنێ و نێو و دەر. مەکانیشى راگرێ، بەلام پێکھێنان و بە تايبەت راگرتنى حیزبىيکى سياسى جەماوەرى مەرجى خۆى و پێویستى خۆى و کات و سەردەمى لەبارى خۆى دەوێ. لە نێو ئەوانەدا تەنیا کات و سەردەم دەکرێ بلىن تا رادەيەک لەبار بوو.

پێک نەهاتنى حیزبىيکى ئاوا چەندین ھۆکارى نێوخۆى و زاتى ھەبوون کە زۆر لە پێخۆش بوون و پێناخۆش بوونی ئەم یا ئەو کەس کارىگەرتر بوون. پێش ھەموو شتیک مامۆستا شێخ عزالدین خۆى لەسەر ئەو مەسلەيە ساغ نەبوو و ئەمە ھۆکارىيکى گەورەى

سه‌رنه‌گرتنی کاره‌که‌یان بوو. من وه‌بیرم نایه هیچ کات مامۆستا ساغ بووبیته‌وه و به
ه‌واوی قۆلی بۆ پتکه‌یتنانی حیزیتیکی ناوا و بۆ فه‌راه‌هم کردنی مه‌رجه سیاسی و
ماددیه‌کانی لێ هه‌ل مایه‌تی. تا نه‌و جی‌گایه‌ی من بزانه‌م بیرۆکه‌ی دروست کردنی
حزیتیکی وه‌ها خۆی له‌ لایه‌ن مامۆستا شیخ عزالدینه‌وه نه‌هاتبوو و قه‌تیش به‌ شیوه‌یه‌کی
حده‌دی نه‌چوو نه‌خشه‌ی کاری سیاسی نه‌وه‌وه. نه‌مه‌ فیکرتیک بوو که، وه‌ک نه‌و کات
ده‌کو‌تر، له‌ لایه‌ن مامۆستا زه‌بیجی یه‌وه هاتبوه‌ گۆڕی و به‌شیک له‌ دۆستانی مامۆستا له
زیه‌ ته‌نسیری هه‌ل و مه‌رجی سیاسی نه‌وکات و هه‌ل‌چوونی جه‌ماوه‌ری دا به‌روایان پت پیدایه‌
کردبوو. نایا ده‌وری مامۆستا زه‌بیجی ده‌قیقه‌ن چهند و چۆن بوو، خه‌لکی نزیک‌تر له
مه‌سه‌له‌که و شاره‌زاتر له‌و باره‌یه‌وه هه‌ن که ده‌توانن روونی بکه‌نه‌وه. هه‌ر وه‌کوو باس‌م
کرد، مامۆستا زه‌بیجی قه‌ت بۆخۆی په‌یوه‌ندیکی راسته‌وخۆی له‌ گه‌ل ئیمه‌ نه‌گرت.

مامۆستا شیخ عزالدین ئینسانیتیکی دیمۆکرات بوو و پتی خوش بوو نه‌زه‌ری
خه‌لکی جو‌راوجور بیهیستی. هه‌ر بۆیه‌ش، بۆ ماوه‌یه‌ک، پرۆسه‌یه‌کی هێنان و بردن و
هه‌له‌سه‌نگاندن و ته‌نانه‌ت رووی خوش نیشان دان به‌و بیرۆکه‌یه‌ له‌ نارادا بوو، به‌لام
به‌رداشتی من نه‌وه بوو که مامۆستا خۆی قه‌ت به‌شیه‌یه‌کی جیددی له‌سه‌ر نه‌و مه‌سه‌له‌یه
ساغ نه‌بووه‌وه، دواتریش که یه‌کسه‌ر وه‌لای نا. که‌وابێ گه‌وره‌ترین کۆسپ له‌ رێگای وه‌دی
هاتنی ئایدیای پتکه‌یتنانی حیزیتیکی سیاسی جه‌ماوه‌ری، ساغ نه‌بوونه‌وه، وه‌ دوایه‌ش
وه‌لانی یه‌که‌جاری، ئه‌م بیرۆکه‌یه‌ له‌ لایه‌ن فه‌ردی یه‌که‌م و نه‌و ره‌ه‌به‌ره‌ سیاسیه‌ بوو که
ده‌بوایه‌ خۆی بناغه‌دانه‌ر و به‌رتوه‌به‌ری جه‌ریان‌که‌ بوایه‌.

له‌پاستی دا مامۆستا شیخ عزالدین بۆ درێژه‌دانی کاری سیاسی خۆی له‌ به‌ر‌ابه‌ر
هه‌له‌زاردنیک دا راوه‌ستا بوو، نه‌ویش هه‌له‌بژاردنی مۆدیلی کاری سیاسی خۆی بوو: نایا
ده‌بوو وه‌کوو هه‌له‌سو‌رواریکی سیاسی ناسایی که کاری حیزایه‌تی ده‌کا و هه‌موو
مه‌رجه‌کان و نه‌رکه‌کانی نه‌و کاره‌ به‌ جێ دێنی نیش بکا یان وه‌کوو که‌سایه‌تیه‌یه‌کی تاک
ده‌وری ره‌ه‌به‌ریکی سیاسی و مه‌عنه‌وی بیهیتی که خه‌لک له‌ ده‌وری نه‌و، نه‌ک حیزیتیک یا
رێک‌خراوتیک که نه‌و هه‌له‌سو‌روایه‌تی، کۆ ده‌بنه‌وه؟ مامۆستا رێگای دووه‌م و مۆدیلی
دووه‌می هه‌له‌بژارد. ه‌چاو پیداخشانده‌وه‌یه‌کی ئه‌م‌رو‌دا پتیموانیه‌یه‌ مامۆستا، به‌ له‌به‌ر

چاوگرتنی وهزعی خۆی و باشتترین شیوهی تهئسیر دانانی لهسەر سیاسەت و رای گشتی له کۆمه‌لی کوردستان دا، ته‌سمیمیکی نادروستی گرتی.

هۆکاری دووه‌م مه‌سه‌له‌ی خه‌باتی چه‌کداری و پێشمه‌رگانه‌ بوو که له‌و کات دا به‌ره‌ورووی هه‌موو حیزیتیکی سیاسی ده‌بووه‌وه. هه‌ل و مه‌رجی نه‌و کاتی کوردستانی ئێرانمان له‌ بیر نه‌چیته‌وه. خومه‌ینی تازه‌ فه‌رمانی هێرشى بۆ سه‌ر کوردستان دا‌بوو و چاره‌نووسی جه‌ماوهر و بزوتنه‌وه‌که‌ی له‌ کوردستان له‌به‌ر چاوی هه‌موو که‌س به‌ خه‌باتی چه‌کدارییه‌وه به‌سه‌را‌بووه‌وه. دیاره‌ مه‌سه‌له‌ی شکل و شیوه‌ی خه‌بات شتیک نییه‌ تاکه‌ که‌ستیک یا حیزیتیک بریاری له‌سه‌ر بدا، به‌لکوو مه‌سه‌له‌یه‌که‌ که‌ له‌ ناستیتیکی کۆمه‌لایه‌تی دا دیاری ده‌کری. سه‌رجه‌م چۆنایه‌تی و ره‌وتی خه‌باتی سیاسی ولاتییک له‌ سه‌رده‌میتیکی دیارکراودایه، نه‌ویش له‌سه‌ر زه‌مینه‌ی می‌ژوووی تا ئێستای، که‌ ئهم یا نه‌و شکلی خه‌بات دێنێته‌ گۆڕی یا وه‌لای ده‌نق. له‌و کات دا هه‌یج که‌س نه‌ی ده‌توانی حیزیتیکی سیاسی جه‌ماوهری پێک به‌یێتی و رای بگرتی به‌ بێ نه‌وه‌ی جواب ده‌ره‌وه‌ی ئهم شکله‌ له‌ خه‌باتیش بێ و خۆی بۆ ئاماده‌ بکا و به‌ کرده‌وه‌ش که‌لێتیکی گه‌وره‌ لهم مه‌یدانه‌دا پر بکا ته‌وه. نه‌وه‌ش شتیک نه‌بوو که‌ مامۆستا شیخ عزالدین یان ده‌فته‌ری مامۆستا خۆیانیان بۆ ئاماده‌ کردی و یان خه‌ریکی ئاماده‌ کردنی مه‌رجه‌کانی بن.

دیاره‌ بێجگه‌ له‌وانه‌ حیزیتیکی سیاسی به‌رنامه‌ و رێبازی سیاسی دا‌پ‌ژاویشی ده‌وی. وام بیستوه‌وه که‌ مامۆستا زه‌بیحی به‌رنامه‌ و مه‌رامنامه‌ی وه‌ها حیزیتیکیشی نووسیوه‌ و ته‌حویلی مامۆستا شیخ عزالدینی داوه. به‌لام هه‌رگیز مامۆستا یان ده‌فته‌ره‌که‌ی به‌رپه‌سمی شتیکى ئاویان به‌ ناگاداریی ئێمه‌ نه‌گه‌یانده‌وه‌ و رای کۆمه‌له‌یان له‌سه‌ری نه‌خواستوه‌وه. به‌ش به‌حالی خۆم، من به‌راستی وه‌بیرم نایه‌ قه‌ت شتی ناوام دیی.

٣- په‌رسیار: نایا نه‌وه‌ راسته‌ که‌ چه‌ندین ئه‌ندام و لایه‌نگری کۆمه‌له‌ له‌ ناو ده‌فته‌ری مامۆستا بوون و نه‌وان دژایه‌تی نه‌و حیزیه‌یان کردوه‌وه؟ وه‌کوو کاک ئه‌حمه‌د نه‌سه‌که‌نده‌ری، کاک فاتح شیخ الاسلامی، مامۆستا مه‌لا عومه‌ری عه‌سری؟

وه‌لام: نیوی دووستی که‌س براون که‌ گویا ده‌بی وه‌کوو ئه‌ندام و لایه‌نگری کۆمه‌له‌

له ده‌فته‌ری مامۆستا دژایه‌تی پرۆژه‌ی دروست کردنی حیزبه‌که‌یان کردبێ. بۆ ناگاداریتان هیچ کام له‌و که‌سانه‌ی نێو براون له‌و کات دا نه‌ندامی کۆمه‌له‌ نه‌بوون. هه‌ر وه‌ک باس‌م کرد، نه‌ندامانی ده‌فته‌ری مامۆستا به‌ گشتی دۆستی کۆمه‌له‌ بوون. نه‌وه‌ش راسته‌ که هیندیک که‌س له‌ ده‌فته‌ری مامۆستادا هه‌بوون که له‌ باری فیکری یا سیاسییه‌وه‌ خۆیان له‌ کۆمه‌له‌ به‌ نزیک‌تر ده‌زانی وه‌ نه‌وه‌ش شتیک‌ی ناسایی بوو و شارداروه‌ش نه‌بوو، به‌لام کۆمه‌له‌ هیچ نه‌ندامی له‌ ده‌فته‌ری مامۆستا نه‌بوو. ته‌نیا نه‌و که‌سانه‌ی که بۆ پارێزگاری مامۆستا دیاری کرابوون به‌ شتیه‌یه‌کی ره‌سمی نه‌ندام و پێشمه‌رگه‌ی کۆمه‌له‌ بوون. هاتنی کاک نه‌حمه‌دی نه‌سکه‌نده‌ری و کاک فاتح شیخ الاسلامی بۆ نێو کۆمه‌له‌ مه‌سه‌له‌یه‌کی زۆر دواتره‌، دوا‌ی هاتنیان بۆ نێو ریزی کۆمه‌له‌ش ماوه‌یه‌کی پێچوو تا نه‌وان به‌ نه‌ندامی کۆمه‌له‌ وه‌رگیران. ئێمه‌ به‌ دوور له‌ پرهنسیپی سیاسیمان ده‌زانی که له‌ نێو ده‌فته‌ری مامۆستا به‌ نه‌یتی نه‌ندام وه‌رگیرین وه‌ نه‌و کاره‌مان نه‌کردوو. ئایا رای هه‌ر کام له‌و که‌سانه‌ سه‌باره‌ت به‌ مه‌سه‌له‌ی پێکه‌ێتانی حیزبێکی تازه‌ چۆن بووه‌ یا بۆخۆیان باسی بکه‌ن، به‌لام رای کۆمه‌له‌ نه‌وه‌ بوو که عه‌رز‌م کردی.

۴- پرسیار: له‌سه‌ر گرتن و کوژرانی حامید به‌گی جاف به‌ ده‌ستی چریکی فیدائی چۆن ناگادارن و بۆچی کوشتیان؟ ئایا پێتان وایه‌ چریکی فیدائی نه‌و سه‌رده‌مه‌ به‌ بێ پشتیوانی هێزێکی ناوخۆیی کوردستان له‌ خۆی رابدیا ئیشیک‌ی وا بکا؟

وه‌لام: ئێمه‌ له‌ گرتنی حامید به‌گ موخالیف بووین و چ به‌ نامه‌ و چ به‌ قسه‌ له‌ چریکی فیدائی مان راسپارد و داوامان لێکردن که نازادی بکه‌ن. چریکی فیدایی نه‌ک ته‌نیا نه‌و کاره‌یان نه‌کرد، به‌لکوو داواکه‌ی ئێمه‌یان کرد به‌ نامرازتیک بۆ «ئیفشاکه‌ری» له‌سه‌ر کۆمه‌له‌ و ده‌کردنی به‌یان له‌سه‌ر ئێمه‌. شایانی باسه‌ که ئه‌مانه‌ له‌ کاتێک دابوون که چریکه‌کان زۆر‌تر و زۆر‌تر به‌ره‌و سیاسه‌تی پشتیوانی له‌ کۆماری نیسلاسی ئێران ده‌ڕۆشتن وه‌ له‌ سیاسه‌تی ناوخۆیی کوردستانیش دا که‌وتبوونه‌ دژایه‌تی ئێمه‌ و له‌ حیزبی دیمۆکرات چو‌بوونه‌ پێش‌تی و به‌یانیه‌ی هاویه‌شیان له‌سه‌ر هاوکاری دابوو. به‌داخه‌وه‌ ئێستا له‌و فرسه‌ته‌ که‌مه‌دا ناتوانم بگه‌ڕێم و به‌لگه‌ له‌سه‌ر مه‌سه‌له‌ی حامید به‌گ کۆ بکه‌مه‌وه‌ وه‌ یا له‌ خه‌لکی شاره‌زا به‌رس‌م، به‌لام ده‌زانم که کاک عبدالله بابان نه‌وکات

نوٹنہر و مہسٹولی کۆمہلہ لہ ہہورامان بوو۔ رہنگہ نہو لہ ہہموو کہس باشتہر بزانتی و بتوانتی بۆ نہو مہبہستہ یارمہتیتان بکا۔

نہوہی ناشکرایہ چریکی فیدائی نہو کارہی لہ درتڑہی سیاسہتی بہ دزتو نیشان دان و خہوشاندنی روخساری بزوتنہوہی شۆرشگیرانہی کوردستان دہکرد، ہہر وہکوو نہوہی کہ حکومہتی کۆماری نیسلامیش ہہولی دہدا وا نیشان بدا کہ شۆرش کوردستان فیتی نیسرائیل یا نہمیریکایہ و کہسانی وہکوو پالیزیان و نہوانہ وہرتیان خستوہ۔ نئمہ خراپہیہکمان لہ حامید بہگ نہدیتبوو و پیمان وابوو سزای گرتن و کوشتن نییہ۔ لانی کہم ہیچ نہبی بہلگہیہکمان بہ پتچہوانہکہی نہبوو۔ بیتجگہ لہوہ نہگہر خراپہیکیشی کردہتی چریکی فیدائی ہیچ بہلگہیہکی بہ کہس نیشان نہدا۔ لہ ہہر حال دا کارکی زۆر نامہسٹولانہ بوو۔

بیتجگہ لہم ہۆیہ، رہنگہ چریکی فیدائی ویتبیتی نیشان بدا کہ نہویش ہتیزیکہ دہتی حیسابی لہسہر بکھن و دہتوانتی خہلک بگری و بکوژی و حامید بہگی کرد بہ قوریانی نہو سیاسہت و رہوشتہ چہوتانہ۔ نایا ہتیزیکیش لہ کوردستان ہہبوو کہ چریکی فیدائی بہ پشت نہستوری نہو دہستی بہو کارہ دابن، نہمہ شتیکہ کہ من ناگاداریہک یان بہلگہیہکم لہسہری نییہ۔

نامه‌ی کاک یۆسفی ریزوانی

ناخر و ئۆخری سالی ۱۹۹۵ بوو که بیستم کاک یۆسفی ریزوانی "عه‌بدوللا شلیتر" گه‌یشتوه‌ته‌ده‌روه. به‌هۆی دوستیکی نازیم جیگا و شۆنیم دیته‌وه و نامه‌یه‌کم ناراسته‌کرد و له‌مه‌ر ژیا‌نی زه‌بیحی دا‌وی زانیاری و یارمه‌تیم لێ‌کرد. له‌گه‌ل سپاسی له‌را‌ده‌به‌ده‌رم بۆ‌کاک یۆسف، جوابی‌کی دوور و درێژ و نامه‌یه‌کی زۆر دۆستانه‌و برایانه‌ی بۆ‌ناردمه‌وه. نامه‌که‌ی کاک یۆسف چێژ و تامی‌کی یه‌که‌جار خوشی هه‌یه و به‌دل پێم‌خۆش بوو که هه‌م‌و‌ی وه‌ک خۆی بلاو که‌مه‌وه به‌لام چون نامه‌که‌ زۆر خۆمانه‌یه و ده‌ردی دلی برایه‌کی گه‌وره له‌لای برای پچوک‌یتێ، پره له‌بابه‌تی تر که په‌یوه‌ندی‌کی نه‌وتۆی به‌و باسه‌وه نییه. زۆر قسه‌ی تێدا‌یه که هه‌ل‌ده‌گرن کتیبی تایه‌تیان له‌سه‌ر بنوسری، باسی زۆر که‌سی که‌راوه که به‌پێوستی نازانم من ناویان بدرکێتم، پره له‌گێڕانه‌وی کوێره‌وه‌ری و نا‌واره‌یی خودی کاک یۆسف که له‌ریگای سیاسه‌ت و کوردا‌یه‌تی به‌سه‌ری هاتوه. من له‌گه‌ل دووپاته‌کردنه‌وی ریزم بۆ‌کاک یۆسف که نه‌و متمانه‌یه‌ی به‌من کردوه و نه‌و ده‌رده‌دلانه‌ی له‌بۆ‌نووسیم، لێ‌ره‌دا ته‌نیا نه‌و به‌شانه‌ی که ده‌گه‌رتنه‌وه سه‌ر باسی زه‌بیحی و سه‌رده‌می کۆماری کوردستان ده‌خه‌مه پێش چا‌وی ئێ‌وه‌ی نازیم و هیواد‌ریشم که کاک یۆسف ده‌ست بۆ‌قه‌له‌مه‌ جوانه‌که‌ی به‌ری و رۆژیک نه‌و سه‌رگۆزه‌شته پ‌روودا‌وه‌ی خۆی بگێڕێته‌وه بۆ‌میث‌و‌وی گه‌له‌که‌مان.

"برای به‌ریز کاکه‌ عه‌لی که‌رمی

و‌یرای زۆر ریز و حورمه‌ت جوانترین ئا‌وات بۆ‌ده‌خوازم. به‌و هی‌وا‌یه هه‌ر له‌خۆشیدا بژین. کاک‌ی گه‌وره‌م! نو‌وسرا‌وه‌که‌ت گه‌یشت، زۆر خۆش‌حال بووم که له‌بیرتان نه‌چوم‌وه و یاد‌ت کردووم. ئومێد ده‌که‌م ها‌وتات زۆر بن و بیریک له‌ری‌بازیان بکه‌نه‌وه و یاد‌ی هه‌له‌وا‌ویک له‌بیر نه‌که‌ن...

با زۆر سهرت نه هیتشینم، راسته من زۆر له خالت نیزیک بووم و زۆر شت له باره ی نهو ده زانم. خوالیخۆشبوو تا نهو رادهیه بهوای به من بوو که ئیبراهیم نهحمه دی ناسراو و جهلال تاله بانی و مامۆستا مهلا عهبدوڵلا ئیسماعیل (وهزیر) و زۆر کادری به پرتوه به رایه تی جهلالیه کانی نهو سهردهم و یدکیتی نیشتمانی ئیستا نهگهر و یستبایان چاویان بێ بکهوئ دهبا بێن بز لای من و من وه عدی دیداریان بز دیاری بکهم و چاویان بێ بکهوئ، به بێ نهو ی من هیچ کاره یه ک بم. ته نیا ئیعتمادی به من هه بوو. ده بویه من خانووی بز بگرم و ههر من بز انم له کوئ ده ئی. به رانه ر هاو پیکانی زۆر بێ باوهر بوو، تا ئیستاش لای من هه یچی ده رنه ده پری، هه میشه بیده نگ و ساده ده ئیا. و اه زانم مه سئولی مالی حیزه که یان بوو، هینده لهو باره وه به ساکاری ده ئیا که جل و بهرگ و خواردن و کرداری له پیاو یکی نه دار و بیکاره ده چو که مرۆف زگی پیده سوتا، که چی نهوانی تر های لایف و شایانه رایان ده بوارد و ههر یه که ی چهند ماشین و چهند که سیان بز ناگاداری ده گه ل بوو که پولیکی زۆریان خه رج ده کرد و خانوو و ته شرفاتی تایه تیان هه بوو. نهویش یه ک دوو ژووری له مالتیکی فه قیر به کرئ ده گرت و هه میشه وه ک راهیبه یه ک دوور له هه موو خوشیه ک ده ئیا. به رانه ر هه موو شتیک بێ ئیعتما د ده پروانی. ته نیا له پاکی من بێ شک بوو، رووحی هاو ولاتی و هاوشاری و ناسیاوی که س و کارم نهو ئیعتماده ی بز پیک هینابوو. له باری نه خلاق یه وه پاکی و نه زیه ی بێ وینه بوو. به گویره ی کاره که م کچ و ژن و خانه واده یه کی زۆر و کچانی ده بیرستان ها توو چزیان ده کردم تا ئیستاش ته نانه ت بز جار تیکیش نه مدی چاو بهر ز بکاته وه، هه میشه سه ری شور ده کرده وه و له پاکی دا مه گهر جه زره تی عیسا ها و تای بایه. ده یتوانی هه موو شتیک بکا به لام خواری تی دا به دی نه ده کرا، زۆر جار به زۆلیتی ده مکووت مامۆستا عوله ما ته ماشا که خودا چی خولقاندو وه! له وه لام دا لیج و لیوی تیک ده نا و خوی گرژ ده کرده وه و منیش به بزه یه که وه بیده نگ ده بووم و ئیتر له فزوولی ده که وتم و لاپه ریه کی ترم هه لده دایه وه. هه میشه لئی له فیل بووم نه مده هیتشت بزانی که حیزایه تی ده که م و خهریکی بوو ژانده وه ی حیزیم. ههر نه وه ش هویه ک بوو که زیاتر بهروام بێ بکا. له ماله که ی سهرم لیده دا ههر چه ندیک دانیشتهام لیوی نه ده جوولایه وه، ههر

خدرېکې کتیب خوتندنهوه بوو. هدرکات بهرهو کټووننهوه دهرقوشت به نېحتيا تهوه رېنگای دهرې و بهرهو کټووننهوهی حېزه کهيان دهرقوشت. هر چند من له باری رهوانی گورج و گولیم هه بوو و به زندان و له تېکوژشانی حېزې دا و له تهحققاتی پزلیس و بازجووی دا وریایه کی باشم دهست کهوتبوو هیچی لن تینه گه یشتم. شه خسیه تیکې تاییه تی بوو. نهوهی بز من سهرېر بوو و علامه تی سرنال و پرسپاری بز دهینامه گورې نهوه بوو که بلتی نهو پیاوه خوی ناسیبې؟ تا نیستاش هیچم بز روون نه بووه. زورجار نه دمانی بهرته بهرایه تی حېزه کهيان له باره ی نهودا پرسپاری زوریان لیده کردم بهلام من هر سهرم دهلقاند و چاوم بز دهکردهوه، لیره دا بز دهرکوت نهوانیش له باره ی نهودا هر وهک من گېژن و ور ماون. تنیا که سټکی لهو نیزیک بوو هاوکاره که ی بوو که : "محمدي شاپسندی" خه لکی مهاباد بوو. گشت نه هینه کانی لای نهو بوو، که ده توانی چو نایه تی نهو رووناک بکاتهوه، به داخه وه نهوانیش تیکچوون، و اېزانم هرچی هه یبوو لای نهو ماوه تهوه و رهنکه وهک باس دهکمن باقی فره رهنکه که ی لای نهو ماوه تهوه. کاک محمدي ناو براو زور کورته بالا و رهقه لیه بهلام ده زانم هینده ی له دهره وه به دیاره وه چند هینده ی له بن عهرزدا شاراویه و هیچ هیزیک ناتوانی بیدوزی، نهویش جلدی دووه می خالته و وانیتستا له شاری سوله یمانی دهوی. چند هینده ی جده ناپتان به تاسه وه بووم شتیکی لن هه لکړنم، نه متوانی بایی قرانیک بیجوولینم و نیر فاتیحام بز خوتند. لهو که سانه ی زور ماموستا عوله مایان خوش دهویست و بهرانه ر نهو وه فادار بوو ماموستا مهلا عه بدوللا نیسماعیل بوو که ناگاداری هه موو شتیکی ماموستا زېبېحی بوو، تا رژی کوشتنی ناگاداری وه زعی ژیا نی بوو، تا ناخر دهقیقه ش بهرانه ر نهو وه فادار و دلسوزی بوو وه رهنکه تا ناخرین هه ناسه ی له بیرې نهکا. بهلام نه گهر زارېش نهکاته وه رهنکه گوناخبار نه بیت و نهوه سیاستی حېزیتکی سهر به دهره وه یه و هیچ له دهستی خو باندا نییه و نه گهر خواریش بجولینه وه تووشی نهو چاره نو سه نادیاره ده بن که تا نیستا هر به رتیه چوه.

کاکه عدلی گیان با نیمه ناوړیک له خومان بدهینه وه، رابردوی خومان هه لدهینه وه، چما نینسانیکې رووناک بیر و خاوهن بیرورا و زه حمه تکتیشی وهک شهید

کاک سه دیقی نه نجیری جارتیکی تر له دایک ده بیته وه؟ که چیزیکه خاوهن هه زاران شه هیدی وهک "حدکا"ی خو مان له بیرری بکاته وه؟ کاک سه دیق نه نجیری به مه زلوممی له دایک بوو و به مه زلوممی به هوئی سازمانی نه منیه تی شاهنشاهی له عتراق به دهستی نه دمامی سه رکردایه تی پارتی دیموکراتی عتراق "زهکی کامل" خه لکی ناکرئ که پیشمه رگه یه کی کار به دهستی پ.د.ک بوو شه هید کرا و کوژرا. کاک سه دیقی نه نجیری له لایه ن کاک همژاری موکریانی ده عوهت و بانگ کرابوو که وهک باس ده که ن حسن اسحق ش دهستی لهو تاواندها هه بووه. به لام له هه مووی سه یرتر بۆ ده بن کاک همژاری شاعیر و دلسوزی کورد!! به خوئی نیجازه بدات نهو جینایه ته گه وره یه بشارتیه وه!!...

پیش هاتنی نایه تووللا خومه یینی، خالت ماموستا زه بیحی ناردرا بۆ خاربیج و له تورکیا به پ.سپۆرتی بی نیشاره و نیمزا چوو بۆ سوریا و ده گه ل حافظ اسد کۆ ده بیته وه، دیاره درانی به عشی عتراق و سوریا به خوئنی سه ری یه کتر توونین و هینده ی ... و ... و ... دوژنایه نیان هه یه. هیشتا ماموستا زه بیحی نه گه رابۆوه که نهواری مزاکراتی نهو و حافظ اسد ده گاته دهستی کاک صدام و مخابه راتی عتراق، نهو داماوانه!! له فرودگای به غدا داده نیشن و نینتزار و چاوه روانی کاک زه بیحی ده که ن و ده زانن که ی ده گه رتیه وه. نه وه لهو کاته دایه که ماموستا زه بیحی وا ده زانی که کاری سیاسی دهکا و هیه چکه س له عه یری به یرتیه به رایه تی حیزب له جم و جوئی نهو ناگادار نیسه!! هه رکه پنی ده خاته فرودگای به غدا چاوی ده بستن و به ره و زبندانی "فضیلیه" له خاربیجی به غدای ده بن و نهواری وت و وێژه که ی ده گه ل حافظ اسد بۆ لیده ده ن و ده که ویتیه به ر لیدان و نیهانته به لام له هه مووی خوشر نه وه یه که ماموستا عوله ما هیج وریا نابیته وه و حیسابیک بۆ نهو نمایشه ناکات. نهو ی به رچاوه که برای وه زیر ماموستا مه لا عه بدوللا نیسماعیل هه ر به ماموستا عوله ما به وه فا ده مینیتیه وه، هه موو رۆژی دوا ی دهوامی وه وزارت ده گه رتیه وه مالی و سندووقی ماشینه که ی پر له خواردن و میوه دهکا و بی حه سانه وه به ره و ریندانی "فضیلیه" ده روا و درهنگانیک لای ده مینیتیه وه. دیاره دیتنی حافظ اسد سه رکۆماری سوریه له گوناچه هه ره گه وره کان ده ژمیردرئ، نهو تاوانه له روانگی به عشی عتراق گوناخی که بیریه و ده بی چهند جار نیعدام بکری ماموستا هیمن که هیشتا ناوی

جاشیتې پېن خدلات!! نه کرابو بۆرزگاری کاک عوله ما ده که وټه ناراو و گویا وهک من له زمانې خۆم بیستوه له دیدارتک ده گڼل صدام ده لټی نټمه ههز له ر. سحی ساکس و ههز ناکه یڼ که چاره شی بیښین به لām نه گهر بیتو بهری نه دن و نان نټمه امی سکر له دواروژدا تاریخ ده نو سټ صدام عالم و زانا و نوو سه رتکی کوردی نټعه ده کړ گویا نه و قسه یه گورچووی کاک صدام ده گرتی و خټرا بهری ده دا. به لām خودا شاهد ماموستا عه بدوللا نیسماعیل زوری پېن خوش بوو نه و بگرن و ماموستا ره بیحی - ده و هېج که سی تر خه مباری نه بوو. دوی نه و کاره ساته له شورشې ۱۳۵۷ ی نټران ماموستا عوله ما ده که رټته وه نټران و ده گڼل ماموستا مه لا شیخ عیزه دین خه ریکی کورد به سی ده بی و ایزانم نه گهر درو نه بی له نه ندامانی حدکا ته نیا من بووم به پتیشوازی چووم و ده حق به سهرمه وه بوو ده بویه من سپله نه بېم. به لām نه و جارهش سهرم وه به رد که وټ و هه رچی ویستم بزائم بهرنامه ی بۆگه له کم چیه و ده یوئی چیکا و نه گهر پتویستی هه بی سونی بکه م و نه وه ی له چهنتم دایه خزمه تی بکه م، دیسان هیچم لټ نه زانی و هېج سی نه گه یشتم. نه گهر ماموستا شیخ عیزه دین بیه وئی شتیک له هه موو شته کان بزانی ره گه بتوانی یارمه تیت بکا. به لām ماموستا زه بیحی هټنده گرتدار بوو گرتی نه و به کس نه ده کرایه وه مه گهر خوا بزانی چۆن بوو نه گینا کاری به شهر نه بوو و هېج کامپیوټر ټکنس هټشتا دروست نه کراوه که حافیزه و هوشی نه وی هه بیت. هټنده دووره په رتیز بوو که دی ۶۵ سال عومر هټشتا شتی وام بهرچاو نه که وټوه...

... زور لات سهیر نه بی له و نیو چه ر خه دا چ روودا وټکی خوستناوی به نا.

دټمۆکراسی رووی داوه.

۱- نټمه به گشتی شانازی به حکومتی کوردستان ده که یڼ و ده بی هه ر بیشی که یڼ چونکو سهرکه وټووترین به ره هلستی میټرووی بووه له تاریخی کورد دا به گشتی. له زه مانې قازی محمدی شه هید دا ده گڼل نه وه ی به ناوی دټمۆکراتی حوکم مان به سهر خه لک دا ده کرد و وه زاره تی عدلییه مان به سهر وکایه تی خائن و خوږوښ مه لا حسینی مجدی هه بوو هه ر نه وکاته به بی محاکمه و لټی پرسینه وه به ده ستوری شه خسی قازی محمد له کولانی جووله کان نیزیک کارټری میهن تور لای مالی ده ده نیسانی جووله که

ناقای محمودیان، گه وره رووناک بیرى مهابادی نهو زه مان تیرۆر کرا. تا ئیستاش نه م
 کاره سه دان پرسپاری هیناوه ته گۆرۆ که به بی ولام مانه وه. ناقای محمودیان رووناک
 بیرتیک بو که زۆر له تاران ژیا بو، له باری بیروباوهره دژ به قازی محمد بو. ئیمه
 وه زاره تی دادگوستهری و شارهبانی مان هه بو، رهئیسى گشتى شارهبانى خوالیخۆشبوو
 سهید پیره بو، ناقای کوردستانی خه لکی بۆکان رهئیسى ئیتلاعاتی شارهبانی بو،
 نه وهی بۆت ده نووسم له بۆکان بانگم کردوه و له زمانی نهوم بیستوهه. نه یکووت
 ده ستورم بۆ هات به نه هینی محمودیان بکوژم، من پیاو کوژ نه بوم ده ستوره کم ئیجرا
 نه کرد و چومه لای قازی محمد و پتم کووت نهو کاره ناشه رعى یه چۆن ده بی به بی
 پرسپار و محاکمه بی کوژم؟ فهرمووی ده ستور ده بی ئیجرای که ی، منیش به تو به یی ها تمه
 ده ر و وتم هه رگیز شتی وا ناکه م و چ ده بی با بی. بۆ به یانی محمودیان تیرۆر و شه هید
 کرا. قاتله کان مام قادر و هاشم سه عید بوون و دوا ی کوژماری کوردستان هاتنه عیراق و
 مام قادر له کوژیه و رانیه مایه وه و کاک هاشم له هه ولیر، و ۵۰ ساله له وه تن دوور
 که وتونه وه و تاوانی نهو ستمه ده کیشن. وهک بیستومه ناقای محمودیان هه لگری
 بیروباوه پی مارکسی بوه، نیزیکی زۆری به حیزی توده هه بوه. له ۱۹۶۷ له به غدا له
 دوکتۆر رادمنیش سکرتری حیزی توده م پرسى وتی تاریخه که ی زۆر کوژنه و نایناسم.
 به ره به یانی که قازی محمد شه هید کرابو و من و باوکم و برا که م راما ن کرده چوارچرا و به
 دلی پر له زام و ئیش و نازار و فرمیتسک روانیما نه جه نازه شه هیده کان که
 هه لواهه سرا بوون. ته وای مهاباد به پیاو و ژن و لاو و منال له چوارچرا کوژ به بونه وه و به
 دزیوه ده گریان و فرمیتسکیان هه لده رشت، لهو کاته ناخوش و ناله باره دا برا که وه ره ی ناقای
 محمودیان که پیاویکی نیوه سال و شل بو، به کوژانه که ی جه نازه ی قازی محمدی وه به ر
 کوژانا ن دا تا شل بو به کوژان تهرمی شه هیدی کووتا و هه ر کوژانه ی که ده یوه شانده
 ده تکووت به تو پ و هاوهن له دلی خه لک ده درئ. دوا ی نهو هه موو سالانه ش تا ئیستا
 نه دیتره وه تایفه ی محمودیان که ماله که یان لای مالی حاجی صالحی شاطری بوو
 ده و له تخوایان خراپ بن. نه وه ش لاپه ره یه کی میژووی یه که ته وای خه لکی شاری
 مهاباد به چاو دیتیان.

۲- بڼه یوې حکومتې ځانینې نیران وا پېشان بدا که حکومت نه وانه شهید ناکا که و تنه بازار و نیمزایان کوډه کرده و ده بې قازی نیتدام بکړی. یه کم نینسانی که په نجهی خسته سر کاغز و وزیرې دادگوسته ری مه لا حسین مجدی و مه لا صدیق صدقی بوو که داوای نیتدامی قازی محمد و هاوړپکانی یان کردبوو. له قه یسه ری مه اباد بڼه نیمزا کوډه کرده و ده گه پان ته نیا که سیکې حازر نه بوو نیمزای بکات ناغای ره یانی بوو! هرچند پتیا و ت نه گه نیمزای نه کی نیتدام ده کړتی فرموی چم لی ده کن بیکه ن و یه که لام نیمزای ناکه م و نه و قه ناره ی نیه و نه ووش ملی من چم به سر دې با بې. مالی نیلخانی زاده کان که له حکومتې کوردستاندا به شدار بوون هرچی بڼان کرا دزی کورد و جوتیاران دریغان نه کرد و گوره ترین پشتیوانی حکومتې تاران بوون.

۳- به چاوی خوم دیتم که قازی محمد خه لکی له مزگه وتی مه اباد کوډه کرده و فرموی نه و حکومتې نازربایجان ته سلیم بوو، من تا نیستا که سرۆک کو مار بووم وانیستا پېشمه رگه یه کی ساکارم و تفهنگ به ده ست، پشتیوانیم بکن، و اجبی نیشتمانیه ده بې کو مار بپاریزین. له ناو ته وای خه لکی شاری مه اباد حاجی حسن زبیری که له ده وله مهنده کانی مه اباد بوو ده نگی هه لېری و وتی قازی ده وتی شاره که مان ویران بکه ی، نیمه حازر نین له به رانېر حکومتې تاران بوه ستین و خیانت به نیشتمان بکه یین!! خه لکی ترساند به لام قازی ده رگای سهریازخانی کرده و هرچی چه ک و ناله تی دیفاع بوو ته سلیمی خه لکی مه ابادی کرد و وتی کت پیاوه با دیفاع بکات. له و کاته دا حه مې مه ولود به خوی و پېشمه رگه کانی هاته گوړه پانی کوڼو نه که و و به و له هجه یه وتی ژنو... سابلای نه و بڼه پیاو تان تیدا نه ماوه، چو ن سر شۆر ده که ن. هرچی چه کی قورس بوو بردی و وتی نه و من ده چم بڼه میاندا و پرده که ی ده روختیم و با شاه پیاو بې و بتوانی پت بنیته مه اباد ده و. ته وای می شه و باغه کانی مه اباد و نیندرقاشی داگیر کرد و مسلسلله کانی دامه زراند و چند جنیوی توندی به حاجی حسن دا و له مه یدان ده رچوو و ده گه ل بارزانیه کان ده رچوون. نه و ی زور به رچاو بوو هرچی پتچ و شه ده و بالتسو و که وشی تازه بوو به زوری له خه لکیان هه ستاند و له شار ده رچوون. شهر له لای نه غه ده دهستی پتکرد و به عیراق و نیران و تورکیا بارزانیه کان و ده ستی حه مې مه ولودیان به

گسب چه کی قورس - اکو - و جارتیکی ترهتیزی ئیرتجاع کوردستانیان داگه کرد و به سەدان ئینسان شههید کران

٤- قادر شەریف هاشم اقل الطلاب" که نیستا شۆره تیان گۆڤاوه له سوله مند .
 و مزگه و تیک دا به بۆمبی دهستی شههید کرا و ناوی له دهفتهری هیچ حیزبیک .
 و نه ندانی بهرتوه به رایه تی کاتی خۆی بوو . قاتله که ی یوسف لووته ناویک بوو که
 بهر بوو و نیستاش یوسعه لووته هەر ماوه و بریکیش داواکاره . چەندان نه ندانی .
 کوژران و ته حویلی ئیران دران و سوله یانی موعینی به دهستی قادر ته گهرانی و کادری
 ناسراوی پارتی پێش فروش کرا و له نه ده بیاتی حیزب دا سپراوه ته وه و یادی ناگرته وه .

خوالیخۆشبووان کاک همزار و مامۆستا عبدالرحمن زه بیحی له کوردستانی ئیمه د
 دوو نینسانی زق و لی هاتوو بوون به لām به داخه وه دوای نه وه ی ناواری هه نده ران بوور
 حیزبی دیمۆکراتیان له بیر چۆوه و بوون به شیوعی ، هینده ی پێ نه چوو بوون به نه ندانی
 به رزی پارتی دیمۆکراتی عێراق و له ناکام دا لیک هه لگه رانه وه ، همزار پارتی مایه وه و
 مامۆستا زه بیحی له ریزی پارتی هاته دهر و ده گه ل مام جه لال تاله بانی رییازیکی تریان
 گرته بهر و بۆ هه میشه دژ به "حکاک" وه ستان و نه وه بوو که به سه ر خۆیان هینا و ده توانم
 بلیتم که سه رگه ردان و په شتیواو رێگایان ده بری و دژایه تی تا سنوری لیک کوشتن که وته
 ناویانه وه و بۆ هه میشه رییازی حیزبی دیمۆکراتی کوردستانیان به جێ هێشت و له ئیرانی
 شۆزانه وه . به همزاریان ده کووت شاعیری ده رباری و مامۆستا زه بیحی ش به تۆمه تی
 جاشی ٦٦ که وته بهر تۆمه تی جوو او جوو ، یه کیان له بودجه ی ئیران که لکی وه رده گرت و
 نه وی تر له میزانیه ی عێراق . به لām نه وه ی زۆر بهر چاو بوو و ده کرا په نجه ی بخه یه سه ر له
 واقیع دا شه ری ئیران و عێراق و دژایه تی نه وانیان شان دا بوویه و شه ری نه وانیان
 خستوه ته نه ستۆ له ناکام دا ئیران و عێراق ریک که وتن و یه کیان بۆ تاران و نه وی
 تریشیان به ره وه به غدا هه لکشان .

... با زۆر سه رت نه هیشیم و زیاتر له وه وه خت نه گرم ، نه وه هه موو ریس و کورسه
 بۆ نه وه رستوه ته وه که بگه یه نه وه نامانجه که جوولانه وه کانی خۆمان له رابوردوو و
 حازردا بناسین و دواکه و تووی خۆمان بناسین . له هەر بواریک دا که ده ست پێ ده که یه

یه کهم جار خویمان بناسین و لایه نی بهرانبه ریشمان دهست نیشان و بناسین و بهره و ته کامول و پتیکه یشتن برۆین، هه ره نه چه قین و تورمز نه که بین. ره حمه تی خالت ده گهل نه و هه موو شاره زای یه و ته جاروبه روحی ناسیونالیستی به سهر ته واوی تی ببینییه کانی دا سه پی بوو تا روژی نه مانی هه رگیز لایه نه کانی خوئی نه ناسی و ده گهل نه وهش له بهر بی باوه پی به وان دووره په ریز ببوو. نیستتا مه لیک حسین پادشای نوردۆن ته واوی نۆپۆزیسیونی بانگ کردوو که حکومه تی عیراق دروست بکا، جا نه وانه ی دوا ی مه لیک حسینی عامل و نوکهری نه مپریالیزم ده گهل ده بی ماهیه تیان چیت؟ نه وه ی نۆینه رایه تی یه کیتی قبول بکا چاره نووسی هه ره نه وه ده بی که خالت پتیدا رویشتوو و ناخریش سهر به نیست ده بی و پیوا خراب ده ده چی و زۆریش قه رزدار ده بی، به لام هه ره نۆینه ریک نۆینه ری هه موو حیزه که یه تی نیتر مه سئولییه تی فهدی له سهر نامینتی، چونکو له خویه وه به و کاره هه لنه ستاوه. خالت باش یان خراب نۆینه ری هه مروان بروه، نیتر ده بی مه سئولیه ت موشته ره ک بی، ناگری هه ره نه و پیوا خراب یان پیوا چاک بی. نیستتا نه و ره وشته هه مرو لایه نه حیزه کانی گرتوو ته وه و به چاره نووسی خه لک یاری ده که ن. جارتیکی تر سلاوی که رمم پیشکەش ده کهم و هیوام وایه له کاره کانتدا سه رکه وتوو بی.

شه هیدی هیشتا نه مردوو یوسفی رضوانی ۱۴/۱/۹۶

عبدالولہ رحمانی زہبیحی و سہرہ تائی برائیہ تی

عبدالقادر دهباغی

لہ سہرہ تائی مانگی نہوروز یا خاکہ لیتوی سالی ۱۳۲۲ ی ہتاوی (۱۹۴۳- ز) کہ مالتان لہ شاروچکہ خنچیلانہ کی بڑکان بووکی رازاوی موکریان بوو بہہشتی کاک ہمہ دہمینی شہرہ فی میوانان بوو لہ گل و توویژ و قسہ و باس ماوہ یک بوو دہیزانی کہ من ہستیک کی بہتینی کوردایہ تیم ہدیہ و گوٹاری گہلاویژ و دیوانی حاجی قادری کوتیم ہدیہ و کوردی باش دہخوئمہ وہ۔

من نہمدہ زانی کہ منی بۆئندامہ تی کۆمہ لہ ی ژئی - کاف بہ کۆمیتہ ی ناوہندی ناساندوہ و ماوہ یکہ لہ ژئیر چاودیری مہلا عبدالولہ رحمانی شہر فکہندی دام۔
نہو سہ فہرہ داوہ تی کردم کہ ہجمہ مہا ہاد و لہ مانگی گولان یا بانہ مہردا چومہ مہا ہاد، بۆسبہ ینیکہ ی چوینہ دوکانی کاک سہدیقی حیدہری و منی پیتناساند و شہ خستی بہ ناوی عبدالولہ رحمانی زہبیحی ہات و کاک سہدیق منی پیتناساند و گوتی با بچین شیرچاہہ کی و ہخوین و قسانیش بکہین۔ پاش نہختی قسہ ی لیر و لہوئی گوتی نہ گہر کۆمہ لہ یہ کی کورد بیہہوئی بۆ پینکھیتانی دہولہ تی کوردی و حہسانہوہ ی نہتہوہ و بہختہوہری گہ لہ کہ ی حہول بدا، جہناہت قہبولی دہکہیت؟ گوتم بہ گیان و دل۔ گوتی مہرجی نہندامہ تی گرانہ و خودای نہخواستہ خہیانہت بکہی بہ گورجی دہکوزتیت! گوتم قہبولمہ و دہبی و ابی، گوتی دوا ی نوٹری عہسر لہ کن کاک سہدیق چاومان پینک بکہویت۔

لہ و ہختی خویدا چوم و لہ مرگہو تی سہید نیزام دہستوژم گرت و چوینہ مالتی، کاک سہدیق منی بہ وان ناساند و نہوانیشی بہ ناوی حوسہین فروہر و عبدالولہ رحمان کہانی بہ من ناساند و خاوہن مال کہ فروہر بوو شیرینی ہینا و گوتی زارت شیرین کہ۔
پاش شیرینی خواردن گوتی دہستوژت ہدیہ؟ گوتم بہ لئی، لہ سہر مہیزی

قورناتیکی پیروز له بهرگی سه‌وزدا کرایه‌وه و نالای پیروزی کوردستانیشی له گه‌ل شمشیری هینا و به ۷ ماده‌ی به نوبانگ و موقه‌ده‌سات و به شه‌رفی خۆم سوئندی وه‌فاداریم خوارد و به ناوی سیامه‌ک ۵۷ شه‌رفی نه‌ندامه‌تیم وهرگرت و گوتیان ده‌بی له گه‌ل زه‌بیچی دا بیت و ده‌ستوری کارت به‌وه.

بۆ به‌یانی زه‌بیحیم دیته‌وه و چوینه چاخانه‌یه‌ک و به تیر و ته‌سه‌لی به‌نامه‌ی کاری بۆ دارستم و نامه‌یه‌کی دوورودریژی بۆ کاک هم‌زار دامی، گۆم هم‌زار ناناسم، گۆتی ده‌یناسی و ره‌فیقی خۆته و جه‌نابی مه‌لا عه‌بدولزه‌حمانی شه‌ره‌فکه‌ندیه که چه‌ند مانگه تو هه‌لده‌سه‌نگیتی و ناگاداری هه‌لس و که‌وتی جه‌ناپته.

به کورتی له گه‌ل کاک هم‌زار که‌وتینه کار و چه‌ندین که‌سمان بۆ نه‌ندامه‌تی له‌به‌ر چاو گرت و له‌و به‌ینه‌دا ره‌حمه‌تی حاجی ره‌حمان ناغای ئیلخانی‌زاده له مه‌هاباد شه‌رفی نه‌ندامه‌تی وهرگرتبوو، یه‌کترمان ناسی و سێ به سێ به چه‌شنیکی به‌رچاو کۆمه‌له‌مان په‌ره پێده‌دا که به میان راگه‌یانده‌ بجمه‌وه مه‌هاباد و چاو به زه‌بیچی به‌کویت، کاتی چاو پێیکه‌وت گۆتی به‌یانی له کن کاک سه‌دیق دانیشه تا من دیم.

زه‌بیچی له گه‌ل دوو که‌سی دیکه‌دا هاتن و گۆتی فلانی نه‌مانه‌تیکم لای کاک سه‌دیق داناوه، وهریگره و نه‌وه‌ی پێوست بێ پێت ده‌لتی. نه‌مانه‌ته‌که ۱۰۰ به‌رگ په‌رتووکی بوو به ناوی (دیاری کۆمه‌له‌ی ژێ - کاف) پتی راگه‌یاندم که ده‌بی به نه‌هینی به که‌سانی به‌روا پێکراوی به‌رووشیت و ۲۰۰ تمه‌ن کۆ که‌یته‌وه! منیش به پێکه‌نینه‌وه گۆتم نه‌گه‌ر زیاتر بێ چی؟ گۆتی تا زیاتر بێ چاکتره.

به کورتی له ماوه‌یه‌کی که‌مدا "دیاری" م لا نه‌ما و ۳۵۰ تمه‌نیشم وهرگرتبوو، به‌رده‌مه‌وه بۆ مه‌هاباد و ته‌حویلی زه‌بیحیم دا، زۆری پێسخۆش بوو و له‌و ماوه‌یه‌دا خۆشه‌یستی زه‌بیچی له دلدا جێگیر ببوو، نه‌ویش زۆر ریزی ده‌گرتم.

روژتکیان لێم پرسی کاکه گیان پرسیا ریکم هه‌یه نازانم پێت خۆشه یان نا؟ گۆتی فه‌رموو، گۆتم هه‌ر ده‌که‌م ناوی نه‌هینی خۆتم پێ بلێیت، گۆتی هه‌رگیز پرسیا ری و له که‌س مه‌که نه‌وه‌نده‌ی که لازم بێ خۆمان پێت راده‌که‌ینه‌ن به‌لام له‌به‌ر نه‌وه له تو دلنیام دلت ناشکینم ناوم "بێژنه ژماره ۲"ه.

خوێنه‌ره‌وی هه‌ژا!

نه‌وه‌ی که تا ئێستا خوێندتانه‌وه‌ چه‌ند لا‌ په‌ره‌یه‌کی ژبانی زه‌بیحی بو، بیروبۆچوونی چه‌ند که‌سایه‌تیکی کورد بوو له‌ سه‌ر نه‌و مرۆڤه‌. به‌ دل پێم‌خۆش بوو له‌ ناو وتووێژه‌کاندا توانی‌بام له‌ گه‌ل که‌سایه‌تیکی وه‌ک هه‌مید ده‌رویش له‌ کوردستانی سو‌ریاش وتووێژ بکه‌م و نه‌و به‌شه‌ی کتێبه‌کی پێ ده‌وله‌مه‌ندتر بکه‌م، به‌داخه‌وه‌ بۆم نه‌لوا و رێک نه‌که‌وت به‌چم بۆ نه‌و شوێنانه‌ی کوردستان که له‌ په‌نجاکاندا زه‌بیحی کوردایه‌تی تێدا کردووه‌.

من هه‌ولم داوه‌ له‌ زۆریه‌ی قۆناغه‌کانی ژبانی زه‌بیحی تا نه‌و جێگایه‌ی که‌ بواری داوه‌ و بۆم لواوه‌ زانیاریتان به‌خه‌مه‌ به‌رده‌ست. یه‌کێک له‌و قۆناغه‌نه‌ی که‌ زۆرم هه‌ولدا و چم ده‌س نه‌که‌وت سه‌رده‌می پێش دامه‌زراندنی کۆمه‌له‌ی ژ.ک بوو که‌ حیزبێک له‌ کوردستان به‌ نیوی "حیزبی ئازادیخوازی کوردستان" له‌ مه‌هاباد دامه‌زراره‌ و له‌ زه‌مانی ره‌زا شادا تیکۆشانی هه‌بووه‌. له‌ رووی نه‌و کاغه‌ز و به‌لگانه‌ی که‌ زه‌بیحی له‌ مه‌ر دامه‌زراندنی کۆمه‌له‌ی ژ.ک بۆ کاربه‌ده‌ستانی سۆڤیه‌تی ئاردووه‌ و دامه‌زراندنی کۆمه‌له‌ ده‌باته‌وه‌ بۆ سالانی ١٩٣٨ و ١٩٣٩ ده‌بێ مه‌به‌ست هه‌ر "حیزبی ئازادیخوازی کوردستان" بێ و زه‌بیحیش تێدا به‌شار بووه‌ و سه‌رنه‌نجام به‌شێک له‌ نه‌ندامانی نه‌و حیزبه‌ بوون که‌ کۆمه‌له‌ی ژ.ک یان دامه‌زراندووه‌.

له‌ سالانی ١٩٩٢ و ١٩٩٣ سه‌ره‌هنگ عیسی په‌ژمان مه‌سئولی نیزامی ساواک له‌ به‌غدا له‌ سالانی ٦٠، چه‌ند کتێبێکی له‌ مه‌ر رووداوه‌کانی خواروی کوردستان و پێکه‌یتانی په‌یوه‌ندی له‌ نیوان کورده‌کانی خواروی کوردستان و ده‌وله‌تی ئێران و ده‌ستپه‌ردانی ساواکی ئێران له‌ ناو شوێش و نه‌حزایی خوارووی کوردستان بلاو کرده‌وه‌. له‌ زۆر جێگا باسی زه‌بیحی و ته‌نانه‌ت ره‌فاقه‌تی خۆی و زه‌بیحی ده‌کا. پاش خوێندنه‌وه‌ی نه‌و کتێبانه‌ هاتمه‌ سه‌ر نه‌و رایه‌ که‌ په‌یوه‌ندی پێوه‌ بگرم و زۆرتری لێ بکۆلمه‌وه‌. به‌خوشتیوه‌ سه‌ره‌هنگ عیسی په‌ژمان به‌ پیر داواکارییه‌که‌مه‌وه‌ هات و چه‌ند نامه‌مان ئالوگۆر کرد.^١ من هه‌ولم دا چه‌ند هه‌له‌ی زه‌ق که‌ له‌ نووسراوه‌کانی دا بسو بـوێ

١- به‌شێک له‌و نامه‌م به‌ ته‌رجه‌مه‌ی کوردییه‌وه‌ له‌ پاشکۆی نه‌و کتێبه‌دا چاپ کردووه‌. (دانهر)

ده‌سنیشان کهم وه‌ک: به‌هه‌له‌ نووسینی ناوی زه‌بیجی که‌ نه‌و به‌ "عیسی"ی تو‌مار کردووه، ژن خواستی مه‌لا مسته‌فا له‌ تایفه‌ی زیباری بو‌ چاره‌سهری کیشه‌ی نیوانیان، که‌ سه‌ره‌نگ په‌ژمان پی‌یویه که‌ نه‌و ژن خواسته‌ دوا‌ی هاته‌نه‌وی مه‌لا مسته‌فا له‌ سو‌قیه‌ت بووه و له‌ دوا‌ی سالی ١٩٥٨ و کاتی ده‌سه‌لات‌داریه‌تی عه‌بدولکه‌ریم قاسم بووه و نیتر نازانی که‌ به‌ره‌می نه‌و ژن خواسته‌ کاک مه‌سه‌وود بارزانیه و کاک مه‌سه‌وود له‌ سه‌رده‌می کو‌ماری کوردستان له‌ مه‌هاباد له‌ دایک بووه! من دوا‌ی په‌یوه‌ندی له‌ گه‌ل سه‌ره‌نگ په‌ژمان و خو‌تنده‌وه‌ی هه‌موو کتیه‌کانی که‌ چهند دانه‌ی خو‌ی بو‌ی ناردم و سیاسی ده‌کهم، گه‌یستم نه‌و قه‌ناعه‌ته که‌ به‌شی زوری زانیاریکانی سه‌ره‌نگ په‌ژمان بو‌ نه‌وه نابن که‌ وه‌ک به‌لگه‌ حیسییان بو‌ بکری، هه‌ر وه‌ک نه‌و غم‌و‌نانه‌ی سه‌رده‌وه زور له‌ باسه‌کانی تیکه‌ل کردووه و مه‌به‌ستی زورتر خو‌ی و گه‌وره‌کردنه‌وه‌ی رۆلی خو‌ی له‌ رووداو‌ه‌کاندا بووه. هه‌روه‌ک له‌ ناو و تو‌ویژه‌کاندا هه‌ستتان پیکرد من سه‌وولم داوه له‌سه‌ر نه‌و نووسینه‌ی سه‌ره‌نگ په‌ژمان له‌ مه‌ر زه‌بیجی، له‌ گه‌ل نه‌و که‌سانه‌ی که‌ شاره‌زای نه‌و قوناغه‌ن و خو‌یان له‌ نی‌زیکه‌وه‌ ناگاداری په‌یوه‌ندی نی‌وان حکومه‌تی ئیران و بزوتنه‌وه‌ی خو‌ارووی کوردستان به‌ هه‌موو لایه‌نه‌کانیه‌وه (پارتی، بالی مه‌کته‌بی سیاسی، مه‌لا مسته‌فا) بوون بدویم و نه‌وان زورتر زانیاریان له‌ مه‌ر چلونه‌یه‌تی عه‌لاقاتی زه‌بیجی و هیژه‌ ئیرانیه‌کان له‌ به‌غدا (به‌ حکومه‌ت و ئۆپوزیسیۆنه‌وه) بده‌نه‌ ده‌ست. (ه‌روانه و تو‌ویژه له‌ گه‌ل به‌رتیزان: کاک حه‌مه‌ده‌مین سیراجی، مه‌لا عه‌بدوللا، مام‌وستا برایم نه‌حمه‌د، مام جه‌لال)

نیتر من لی‌ره‌دا نه‌و به‌شه‌ی کتیه‌کهم که‌ زورتر له‌ سه‌ر چالاکی سیاسی و خو‌ ره‌وش و که‌سایه‌تی زه‌بیجی بوو کو‌تایی پیددیم و ناکام و حاسلی نه‌و با‌سانه به‌ تو‌ خو‌ینه‌ره‌وه‌ی هه‌ژا و وردبێن ده‌سه‌پترم، خو‌ت لیکی بده‌وه و شی بکه‌وه و بی‌ده‌ به‌ر بی‌ری تی‌یژت و نی‌نجا خو‌ت سه‌ر پشک به‌ و قه‌رار بده که‌ زه‌بیجی کتی بوو و چی به‌سه‌ره‌ات و چۆن و به‌ده‌ستی کتی تیدا چوو!؟

نه‌و به‌شه‌ی کتیه‌کهم زورتر ته‌رخان کردووه بو‌ چهند نووسراوه‌یه‌کی زه‌بیجی. به‌داخه‌وه نه‌مه‌توانیوه هه‌رچی نووسراوه‌ی زه‌بیجی هه‌یه کو‌ی که‌مه‌وه و وه‌ده‌ستیان خه‌م. زۆریه‌ی نووسراوه‌کانی زه‌بیجی جیا له‌ قاموسه‌که‌ی و ته‌رجه‌مه‌ی کتیه‌ی "جو‌غرافیای

کوردستاني ئيران" به شتيوهي ناميلکه و وتار له گۆفاره کاني کوردی و عه ره بی له سه رده می جيا جيا بلاو بوونه وه، کۆکردنه وهی نه وانهش به هۆی په رش و بلاوی نارشیی کورده واری نیشیتی فره زهحمهت و له توانای تاکه کهس دا نییه. من حه ولم داوه له و نووسراوانه ی که وه چه نگم که وتوون چه ند دانه یه کیان هه لبرترم و لیته دا چاپیان بکه مه وه تا زۆتر له گه ل شتيوهی نووسین و زماناسی و بیرو پای زه بیحي ناشنا بین. زه بیحي جیا له "نیشتمان" گۆفاری کۆمه له ی ژ.ک و "کوردستان" رۆژنامه ی سه رده می کۆمار له و بلاو کراوانه ی خوا ره وه شدا نووسینی هه یه:

"خه بات" ئورگانی پارتی دیمۆکراتی کوردستان چاپی به غدا، کوردستان، روناکی، النور، هاوکاری، باهۆز، رزگاری، حهوت پرسیار له گه ل نووسه ران (شاکر فتاح، محمدي ملا که ریم)، چریکه ی کوردستان و...

پەراوێزی ٨٧

(جەمال نەبەز)

ئەورەحمەنی زەببەحی خەلکی مەهاباد بوو، و یەکیەک بوو لە دامەزرێنەرانی "گۆمەلە ی ژێکاف" و بەرێوەبەری گۆفاری "نیشتمان" یش بوو. لە پاش گۆڕینی نێوی "ژێکاف" بە "حیزبی دیمۆکراتی کوردستان"، بووبوو بە ئەندامی کۆمیتەی نێوەندیی ئەم حیزبە. لە دوای رووخانی کۆماری کوردستان لە زستانی ١٩٤٧دا، لە گەڵ چەند کەسێکی دی دا رایان کردە سێتەک و لای شێخ لە تیفی کۆپی شێخ مەحمود بووبوو بە پەناوەر. لە سێتەک ژمارەیەک "نیشتمان"ی دەکرد کە بە ژمارە (١٠) ی دانای. پاش ماوەیەک چوو بۆ بەغدا و بە نێوی "قادر" وە لە گازی نێوی عەبدوللە کە خاوەنەکی کوردێکی سنەیی بوو، کاری دەکرد. زەببەحیم بۆ یەکەمین جار لە بەغدا لە پاییزی ١٩٥٤دا ناسی، ئەوەش لە کۆیۆنە وە یە کەدا کە لە "بەغدا جەدیده" لە مالتی "قادر" (زەببەحی) ساز کرا، بۆ ئەوەی "تاقمی مەزکەز" (لایەنگرانی بۆ یەکەم) و "تاقمی بەرە ی پێشکەوتوو" (لایەنگرانی هەمزی عەبدوللە) رێک بکە و ئەوە کە لە وێ دا دەوری نێوژێکەرم بینیبوو. بۆ یەکەم ئەوە لە و کاتە دا خۆی لە حکومەت شار دەبوو، و چونکە لە زەمانی وەزارەتی ئەرشە دولەومەری دا خۆی پالۆتسو بیتە نۆتەری سلەیمانی و لەوە دەترسا کە بێگرن. بەلام بۆ ئەو کۆیۆنە وە یە هاتبوو. پێشکە لە بۆ یەکەم و زەببەحی، حیلە عەلی شەریف و عەلی شەریف و کوردێکی مەهابادی سەر بە حیزبی دیمۆکراتی کوردستانیش - کە نێوەکەیم بێر نەماوە - بەشداری ئەو کۆیۆنە وە یە بوون. لە سالی ١٩٥٦دا زەببەحی و هەژار - کە هەژار ئەو دەمە لە بەغدا لە گەرەکی فەزڵ وە ک وێنەگر کاری دەکرد - رایان کرد بۆ سوریا. هەژار لە رێ ی کەرکوک وە و بە موسڵدا خۆی کە یانە تورپاسپی، جا لە بەر ئەوەی ئەز لە و کاتە دا لە کەرکوک "مەلم" بووم، چاوم بە هەژار کە و ئەوە. کە لە هاوینی سالی ١٩٥٦دا چووم بۆ دیمەشق زەببەحیم بە رێکەوت لە

هوتيلي "فلسطين و شرق الاردن" چاوپيکهوتهوه، که نهو دهمه به نيوي "عيسي عرفات" هوه بؤ خاوهن هوتيله که کاری دهکرد که کوردی کی ديمه شقی بوو و نيوي "نه بوو نه ييوس" بوو. پاش کوده تاي قاسم له ۱۹۵۸/۷/۱۴ دا زهبيحي گهرايه وه بؤ به غدا و نه م جاره خوي نيونا "عيسي الذبيحي" و به نيوي "گهلي کوردی سووريا" وه له بهرده م قاسمدا ووتاريکی خوينده وه. له ۱۹۵۹ و ۱۹۶۰ دا خوي نيزيک کرده وه له داووده زگه ي قاسم و نه مني عيراق و کهوته راپورتدان له دژي نه و کوردانه ي که وهک نهو "محافه زه ي جمهوريت" يان به "سهر کرده ي تي ي کاکه کهريم" نه ده کرد، و له نيو نه وانه دا نووسه ري نه م ووتاره. زهبيحي له شهسته کاند ا خوي خسته نيو دهسته ي جهلال تاله باني يه وه و له وه شه وه خوي له ده زگه ي رژيمي عارف و به عس نيزيک کرده وه، که نه وده مه به يارمه تي ي جهلال شه ري بارزاني يان ده کرد و نه مجا کهوته ووتار نووسين دژي بارزاني و همژاري کونه هاور ي ي. له پاش به ياني نازار، خوي خسته نيو ده زگه ي "کوپي زانياري ي کورد" هوه، نهو ده زگه ي که بارزاني به خشيبوي به ئيحسان شيرزاد و مه سعود محمده و نه م جاره خوي کرده "زمانه وان". زهبيحي کابرايه کی زورزان و فيلباز بوو، به لام هه تا بلتييت له خويابي و خويه زلگرتوو بوو. نه مهش هويه ک بوو لهو هويانه ي که گيروگرفتيا ن دروست ده کرد بوي. بيتجگه له وهش سووروشتييکی بؤ قله موني يانه ي هه بوو له گچکه ترين شت که به دلي نه بووايه تووره ده بوو و دهستي به جنيودان ده کرد. بؤ وينه هه ر که سيک ته ماته ي به کالي بخواردايه دهستي ده کرد به جنيوييداني. له باري خوکه سي (شخصي) شه وه، زور سپله و پينه زان بوو. له په نجاکاندا، چ له به غدا و چ له ديمه شق، به نيوي نه وه وه که پيم و ابوو مروقييکی ده ريه ده ره، خزمه تم کردبوو، نه ویش نهو دهمه و ا خوي پيشان ده دا که نهک هه ر دوستمه به لک وو براشمه، که چي له ده وراني قاسمي ديکتاتوردا نه پرنگا يه وه له جاسوسي کردن به سهرمه وه بؤ ده زگه ي قاسم و رژيمه ديکتاتوري يه که ي. زهبيحي هه ر چهنده خوي به شانازی يه که وه به مارکسيست ده دا يه قه لهم، به لام نه له باري تيوري يه وه و نه له باري پراکتیکه وه فري به سهر مارکسيزمه وه نه بوو. سه ري زمان و بني زماني جنيوي پيسدان بوو به پارتی کومونيستي عيراق که به "کومونوپوليت" نيوي ده بردن و ته نانه ت ناميله که يه کيشي به نيوي "به ريتچدان وه ي

کۆزمۆبۆلیتیزم "هه له دژی کۆمۆنیستە عێراقی یەکان دەرکردبوو، وای پێشاندا بوو که
 خۆی له وان کۆمۆنیستە. زەبیحی چونکه زۆر حەزی به خۆ دەرخستێ ده کرد، لوتی له
 ههسوو شتیك ده ژەند و له ههسوو ناشتیكدا بهرداش بوو، و نهوێش بوو به هۆی له نیو
 چوونی له سه ره تایی هه شتاكاندا. له باره ی بێ سه ر و شوێنی زه بیحی یه وه چه ند
 چیرۆکیك ده گیر نه وه، به لام نه وه ی ناشکرایه نه وه یه زه بیحی پاش روو خانی رژیمی شایه تی
 له ئێراندا هه ل هه لکه وت بۆی، خۆی به خاته کایه ی ناکۆکی نیوان رژیمی به عسی ی
 عێراق و رژیمی ئیسلامی ی ئێران نه وه و به نیوی نه وه وه که گویا ده توانی کوردی ئێران له
 رژیمی ئیسلامی هان بدات که وته جرتو فرت، و چه ک و پاره یه کی زۆری له به عسی یه کان
 وه رگرت. یه کیك له وان ه ی که ناگای له هه ل سوکه وتی ئه م دووایی یه ی زه بیحی بوو،
 پیتی راگه یانده که زه بیحی هیندیکی له و چه کانه ی له به عسی یه کانی وه رگرتبوو دا بوو
 به جه لال تاله بان ی که نه و ده مه هاوکاری سووریا بوو و هه ول ی خۆ نیزی ک کرده وشی ده دا
 له رژیمی ئیسلامی ئێران. نه و سه رچاوه یه گوتی که به عسی یه کان به مه یان زانی، به
 خشکه یی شوێنه وونیان کرد.

خوێنهره‌وی هێژا نه‌وه‌ی که خوێندتانه‌وه په‌راوێژ (یا باشتربلێم "ووتار") ی ژماره ٨٧ لاپه‌ره‌ی ٦٨ له کتێبی "گۆفاری نیشتمان" نووسینی "مامۆستا دوکتۆر جه‌مال نه‌به‌ز" بوو.

نه‌وه‌ی که ده‌لێن کورد بێ کسه و مه‌یدانی سیاسه‌تی کورده‌واری بۆته ده‌شتیکی کاکێ به‌ کاکێ، درۆیان نه‌کردوه. نه‌گه‌ر وا نه‌بوايه نه‌ده‌بوو "دوکتۆر و مامۆستا و زانا و سیاسه‌مقدار و زمانه‌وان و به‌ درێژایی عومر له‌ فه‌ره‌نگه‌ستان ژیاو و..." یه‌کی وه‌ک "دوکتۆر جه‌مال نه‌به‌ز" هه‌ر وا به‌ نه‌هه‌وته و به‌ نووکی خامه‌که‌ی، به‌ بێ به‌لگه و پشتیوانیه‌ک بۆ فه‌رمایشه‌کانی، مرۆڤی که زه‌بیحی تاوانبار کا به‌ "جاسوس" و "فیلباز" و "سپله" و...

یه‌که‌ی که وه‌ک "دوکتۆر جه‌مال نه‌به‌ز" که زیاتر له‌ نیوه‌ی ته‌مه‌نی له‌ ئورپا ژیاوه به‌ بێ شک چاک ده‌زانێ که له‌ وولاتانه که تۆسقالێک بۆنیان له‌ دیمۆکراسی و شارستانیه‌تی به‌ردوه و یاسا حکومه‌تیان به‌ سه‌ردا ده‌کا و مافه سه‌ره‌تایه‌کانی مرۆڤ پێشێل ناکری، تۆهمه‌ت لێدانی ناوا بێ به‌لگه و له‌ خورا له‌ هاوولاتی، له‌وانه‌یه زۆر قورس بوه‌ستی له‌ سه‌ری!

به‌س "قه‌ی ناکا" کورد بێ کسه و بێ وولاته، مامۆستا زانا و پرۆفیسۆره‌کانیشتان وه‌ک "دوکتۆر جه‌مال نه‌به‌ز" له‌ "رووی دلسۆزی" و "کورد په‌روه‌ری" یه‌وه له‌ دووره‌وه و له‌ وولاتانی فه‌ره‌نگه‌وه به‌و چه‌شنه‌ میله‌ته "بیکه‌س و دواکه‌وتۆکه‌یان" فێری دیمۆکراسی و حورمه‌ت دانان بۆ مافی مرۆڤ و به‌ره‌و شارستانی چون ده‌که‌ن!

"سپله" یی هه‌ر که‌س باسی کردبا نه‌ده‌بوو "دوکتۆر جه‌مال نه‌به‌ز" باسی کردبا چونکوه نه‌و هه‌یچ نه‌بێ ماوه‌یه‌کی زۆر خوی به‌ کتێبی "گۆفاری نیشتمان" وه‌ خه‌ریک کردوه که هه‌مووی له‌سه‌ر کۆمه‌له‌ی ژ. ک و بیرری ناسیونالیسم و گۆفاری نیشتمان. خو‌شی له‌ هه‌موو که‌س ره‌نگه‌ باشتربزانێ که یه‌کێک له‌ کۆله‌که‌ گرینگه‌کانی بیرری ناسیونالیزم له‌و سه‌رده‌می رۆژه‌لاتی کوردستان زه‌بیحی بوو، نه‌و "نیشتمان" ه‌ی که "دوکتۆر جه‌مال نه‌به‌ز" کتێبی که له‌ سه‌ر نووسیه‌وه و ژماره‌ی به‌ره‌مه‌کانی خوی پێ زیاده‌ کردوه، نه‌وه زه‌بیحی بوو که به‌ به‌ره‌می هانی، نه‌و ناسیونالیزمه‌ی که "دوکتۆر جه‌مال

نەبەز" خۆى زۆر پیتووە هەلداوەست، ئەووە کۆمەڵەى ژ.ک. بوکە وەگەری خست لە
 رۆژەهەلاى کوردستان و زەببى بېرەى پشتمى بوو.

بەراستى وەفا بە دژى "سپلە" یى هەروا دەبێ! کە مرۆڤىکى وەک زەببى کە
 بووەتە کەرەسەى نووسىنى کتیبەکەى کاک دوکتۆر و هیچ نەبێ ئەوەندەى کە خۆى (دوکتۆر
 جەمال نەبەز) باسى دەکا خزمەتى بە نەتەووەکەى و "نیشتمان"ەکەى کردووە، ئاوا
 "نەبەزانە" باسى بکەى!

خۆ لە نێو کورداندا دەلێن "پاش مردووێان رەحمەت چاکە"، "دوکتۆر جەمال نەبەز"
 بە هۆى دوور ژبان لە کوردستان ئەو "نەرىت"ەش بېر چۆتەووە و بە درێژایى ئەو هەموو
 سالانە هەتا زەببى بۆ خۆى لە ژبان داوێو لێوى لە عاست ئەو تۆهەتە تانە هەلنەپچکەرى
 و نووکى خامەکەى ئاوا تێر نەکرد و راوێستا هەتا زەببى نیشقانەکانیشى بوو بە خۆل
 جا ئەو جار ئەو "بەراى تە"یەى کە زەببى لە گەلى نەکردبوو، ئەو دەرەحە قى کردا
 لێرەدا بە پیتووستى دەزانم کە وەبیر هەموو ئەو کەسانە بێنەمەووە کە بە درێژایى ئەو
 هەموو سالە هاوخواوەبای زەببى بوون و بە یەگەووە و لە سەنگەرێکدا خەباتیان بۆ کورد
 کردووە کە دواى مەرگى زەببى نەدەبوو لە عاست ئەو هەموو بوختان و تۆهەتە تانە بێ
 دەنگ بن و هیچ نەلێن، چونکە خۆشیان دەگرێتەو!

زۆر لە مێژ بوو کە ئەو "ووتار"ەى "دوکتۆر جەمال نەبەز"م خوێندبوو، بېرم لەو
 دەکردەووە کە دەبێ چ شتیک ئاوا کاک دوکتۆرى نیشاندەبێ، چونکەو باش دەمزانى کە
 یەکیک لە خوورەوشتە نالەبارەکانى نێمەى کورد ئەو یەگە کە تەحەمولى رەخنە و ئیراد
 گرتمان لە لایەن خەلکانى ترەو نەیبە. یەکیک کە رەخنە یەکی لێ گرتین، هەرچەند کە بە
 جێ و ماقوولیش بێ، هەرچى تۆهەت و بوختانە بۆ ساز دەکەین و بێرینەکەى خۆمانى
 بێ سارێژ دەکەین و گوێ نادەین ئەو کە هێچ حورمەتێک بۆ کەسایەتى ئەو شەخسە
 رابگرین و ئەو بووەتە داىکى زۆر دژێو و ناڕەوا بە تايبەت لە ناو چینی رووناکبیر و
 سیاسى ناو میللەتەکەمان. هەروا کە پرسى یارم دەکرد لەم و ئەو هێچم بۆ ساغ نەدەبوو لە
 سەر "ووتار"ەکەى کاک دوکتۆر و بە هەر کەسم دەگوت کە لە سەر زەببى و جەمال نەبەز
 چ دەزانن شتیکم دەست نەدەکەوت و هەر ئەوەندە کە زۆریەى ئەو خەلکانە دەیان گوت

گوځ مه ده په و جه مال نه به ز هره وایه و زمان شړه و ددانی ختړی به که س دانایه و قه بولی نییه که س له خوی شاره زاتر، زمانه وانه تر، نه دیتر، شوړ شگیتر، کورد تر و... بڼ! به لام من ده مزانی که ده بڼ شتیک بوو بڼی که برینی "دوکتور جه مال نه به ز"ی وا قوول کردوه.

هه تا روژنیک له کورنیک که باسی نه و مه وزوعه م کرد مالی کاک که ریم حیسامی ناوه دان بڼ و نارشیوی هه روا ده وله مه ند بڼ، نه و موشکیله یی بڼ حهل کردم و وه عدی پتدام که چوه بولغار نو سراهه یه کی زهیبییم بڼ بنتری که جوابی نه و پرسیاره ی خومی تیدا بدوزمه وه. زوری پتینه چوو کاک که ریم وهک مه ردان وه عدی خوی به جی هینا و به پوستاند نه و نو سراهه یی پتنگه یاندم.

جا خوښه ره وی خوښه ویست خوت نه و نو سراهه یی زهیبی بخوښه وه و خوت هه که م به و خوت قه رار بده له مابه یی "ووتار"ی زانستیانه ی کابرای "دوکتور" و "خاوه ن شه هاده" و "تورپا دیتو" و هه روه تر زهیبی "نه زان" و "بڼ شه هاده" و...!

هیوادارشم کاک "دوکتور جه مال نه به ز" هه ولنیک بدا و نه و "ووتار"انه ی که زهیبی له سهر "همزاري کونه هاورى"ی نووسیوه بومان ده ست نیشان کا تا بڼ میژوو بمینیتوه و نه و به لگانه ش وه ده رخا که زهیبی "جاسوسی له سهر کردوه و راپورتی" لیداوه!

رەخنەى زانستییانە یاخود شەلم کۆلێرم هیج نابوێرم

عبدالرحمن زەبیحی

"رۆژنەبیری نوێ، ژمارە ٧١، تشرینی دووهم و کانونی یەکەم ١٩٧٨"

سالتیک زیاترە بەرگی یەکەمى «قاموسى زمانى کوردی» بلاویۆتەو، هەموو ئەو ماوەیە هەر چاووم لە ڕیگا بوە کە خوێندەوار و زانایانى کورد، تەکانی بەدەنە خوێان و دەست کەن بە رەخنە گرتن لێی.

بەداخەو لەم ماوە دوور و درێژدا تەنیا برای خوشەویستم کاک مەحمود زامدار لە رۆژنامەى «هاوکاری»دا شتیکی لەسەر (قاموس) نووسی کە ئەویش زیاتر (پەسن) و پێ هەلاکوتن بۆ ئەوێ رەخنە لێگرتن و دیار خستنی کەم و کوڕپەکانی، هەر چۆنی پێ زۆر سۆیاس بۆ کاک مەحمود.

لەم دوايانەدا بیستم کە کاک جەمال نەبەز لە پروی لوتف و بەندەنەوازیووە «قاموسى» بەسەر کردۆتەو و لە «گۆڤارى کولێجى ئەدەبیات، ژمارە ٢٢، سالى ١٩٧٨»دا رەخنەى لێگرتووە، و وتم ئۆخەیش! ئەو ناواتە کەم هاتە دى، هیج نەبێ ئەوا کاک جەمال ڕچەئێ شکاند و لە وانەى خەلک چاری لێ بکەن و بە نەشتەرى «رەخنەى زانستى»یانە هەموو کەم و کوڕپى «قاموس» - کە خۆم لە چەند جێگای سەرەتاکەیدا ددانم پێدا هێناوە - ناشکرا دەکەن و منیش بە یارمەتى ئەوان و لە بەر تیشکى رەخنەکانیان، لە بەشەکانى دیکەى «قاموس»دا ئەوى پێى بلێن کەم و کوڕپى نایهێتم.

هەولم دا گۆڤاره کەم و دەست خست و خوشى خوشیم بوو کە شتیکی تازه لە رەخنەکانى کاک جەمال فێر دەبم، بە تایبەتى کە بیستبووشم دکتۆرای لە سەر (زمانانى نێسرائى) وەرگرتووە (١) کاتێ گۆڤاره کەم پەر پەر هەلدا یەو دێتم ووتاریکی بە ناوی «سەرئەجێک لە چەند زاراوەیەکی تازه بە کارهاتوو و کۆپى زانیاری کورد» تێدا یە و لە

لاپه‌په‌ی ٧٩ دا تا لاپه‌په‌ی ١١٥ ی داگرتوه، که «دوکتور جه‌مال نه‌به‌ز» له «به‌رلین» را نووسیویه‌تی، خوتندنه‌وه‌ی نهم ووتاره بۆی ده‌رخستم که نه‌سلی «په‌خنه» گرتن یا باشتربلیم (شهری) کاک جه‌مال پرووی ده (کوژی زانیاری کورد) ه و کاکي دوکتور «پاشی سالتی سلا مالی» تازه پاش هه‌وت سال وه‌کوو مه‌ته‌له‌که‌ی عه‌ره‌بی ده‌لتی «یدور دفاتر عتگ» و به‌کاره‌کانی (کوژی) دا ده‌چیته‌وه که له پۆزی دامه‌زرانییه‌وه تا نیستا کردویه و «دۆ و دۆشاو تیکه‌ل ده‌کا» و «ووشک و ته‌پ پیکه‌وه ده‌سووتینی» و ده‌یه‌وی هه‌رچی لهم ماوه‌یه‌دا کراوه به (سارووخی دوور هاوژای ووتاره‌که‌ی له (به‌رلین) وه‌ه‌بیتکی و به‌هیچیان ده‌بیتنی، هیچ هه‌قیشی به‌سه‌ر ناوه‌رۆکی نه‌و کارانه‌وه نیه، (چاک) بن یان (خراب) کاک جه‌مال (ره‌خنه‌ی هاتوه) و ده‌یگری. چونکو نه‌مه‌چهند مانگی‌ک ده‌بیتی بریاریان داوه هه‌ر کاریکی (کوژی) بی‌کا خراپه و به‌نی سوود، نینجا (قاموس‌ی زمانی کوردی) اش که له چاپخانه‌ی (کوژی زانیاری کورد) چاپکراوه، به‌ناگری نهم (شه‌پ) وه‌سووتاوه و دوکتورج . ن . وای زانیوه «هه‌ر که‌س سمیتلی سوور بوو هه‌مزاغایه» و چونکو «قاموس» یش به‌نیملای (کوژی) نووسراوه و له (چاپخانه‌ی کوژی) یش چاپ کراوه، ده‌بیتی هه‌ر به‌کاره‌کانی «کوژی زانیاری کورد» دا‌بندری، نیتر سه‌رنجی نه‌وه‌ی نه‌داوه که وه‌کوو کاره‌کانی کوژی لیتی نه‌نووسراوه: «له‌بلاو کراوه‌کانی کوژی زانیاری کورد». خوتنه‌رانی به‌پۆز ده‌بین که (موتلق) کردنی کاران چۆن پیاو تووشی (هه‌له) ده‌کا و به (سه‌هو) ی ده‌با، من وای ته‌یده‌گه‌م که نه‌گه‌ر (قاموس‌ی زمانی کوردی) له چاپخانه‌ی کوژی چاپ نه‌کرا‌بایه و به‌نیملای کوژی نه‌نووسرا‌با، نه‌ک گوتی «هه‌زار گۆل به‌جه‌مالی مه‌ولا»، کاک جه‌مال «که هه‌ر چه‌نده‌ مرۆژتیکی زۆزانه» (٢) لیتی تیک نه‌ده‌چوو په‌خنه‌ی ناوا (زانستی) یانه‌ی لیتی بگری، هیوام وایه‌ خوتنه‌رانی به‌پۆز وای لیتی نه‌ده‌نه‌وه که من «قاموس‌ی زمانی کوردی» به (کار) تیک ده‌زانم که په‌خنه‌ی لیتی نه‌گیری، نه‌خیر قه‌ت مه‌به‌ستم له‌و قسانه‌ی سه‌روه و نه‌وانه‌ش که پاشان بۆ وه‌لام دانوه ده‌یانکه‌م، نه‌وه نیه که بیبه‌مه‌ می‌شکانه‌وه قاموس کاریکی بیتی عه‌یه، نه‌ک هه‌ر بیتی عه‌یب و که‌م و کووپی نیه به‌لکوو زۆریشی هه‌یه و «... نه‌ز هه‌ولم داوه و هیواشم وایه‌ قسه‌بیتکی وام نه‌کردبیتی بۆنی نه‌وه‌ی لیبیتی که نهم قاموسه‌ هیچ که‌م و کورتی نیه و له‌هه‌موو باب‌ه‌تیکه‌وه نیشانه‌ی پیکاه‌وه...» (ه‌روانه):

قاموس، سه‌ره‌تا، ل ۱۰۰)، به‌لئی «قاموسی زمانی کوردی» ناته‌واوی زۆره. به‌لام نه‌وه‌نیسه که دوکتۆزج. ن به (موتله‌ق کاری) و (سه‌فسه‌ته‌بازی) ده‌یه‌وی بی‌خاته به‌رچاوان، من لیره نه‌و شیعره (فارسی) یه‌م بیر ده‌که‌و‌یتیه‌وه که ماناکی ناویه: «خراپ‌ترم له‌وه‌ی که تۆ ده‌ته‌وی پیم بلئی ناوی! به‌لام تۆ عه‌یی من وه‌کوو من نازانی!».

(په‌یخۆی) (موتله‌قایه‌تی) و (موتله‌قکاری) قورپکی نه‌وتۆ چیره که که‌سی بۆ من لی ده‌رنایه، جا بۆیه ده‌که‌پ‌تیه‌وه سه‌ر باسی نه‌و (په‌خنه‌ زانستی!) یانه‌ی کاک ج. ن له «قاموسی زمانی کوردی» گرتوه و بۆیه‌شی گرتوه چونکوو به‌یه‌کیک له بلاوکراوه‌کانی (کۆپ)ی داناوه.

په‌خنه‌کانی کاک جه‌مال که له‌ئێز ناوی (هه‌له‌ی زله‌زله‌ی زمانه‌وانی دایه، چوار دێری لاپه‌ره‌ی ۸۶ و هه‌موو لاپه‌ره‌ی ۸۷ و هه‌وت دێری لاپه‌ره‌ی ۸۸ و به‌تیکرای ۴۳ دێری گۆفاره‌که‌ی داگیر کردوه، به‌راستی ناوا ده‌ی (په‌خنه‌ی زانستیانه)، قاموس نه‌لیم کاری خۆمه، سه‌ره‌تاکی ۱۰۰ لاپه‌ره‌یه و په‌ر له‌ بیروپای وا که هه‌لده‌گرن (ده‌بان و کوشته‌ری) په‌خنه‌یان لی بخه‌رتیه‌ کار، به‌لام وا دیاره به‌لای کاک (ج. ن) وه‌ کاری کابرایه‌کی «نه‌خوتنده‌وار» و «بی شه‌هاده» نه‌وه‌ نایه‌ن «دوکتۆز» یکی خاوه‌ن چه‌ند «دوکتۆز» خۆی پتیه‌ ماندوو بکا و هه‌ر نه‌وه‌نده به‌سه‌ یه‌ک دوو قسه‌ له‌ گیرفانی خۆی ده‌رتن و پاشان به‌رموی: «هه‌ر له‌ لاپه‌ره‌ی یه‌که‌مییه‌وه له‌ سه‌ر بنچینه‌ی هه‌له‌...» دامه‌زراوه.

من تیه‌ده‌کوشم نووسینه‌که‌ی کاک جه‌مال، نه‌وی پتیه‌ندی به‌ «قاموس» وه‌ هه‌یه به‌رگه‌ به‌ به‌رگه‌ به‌خه‌مه‌ پتیش چاوی خوتنه‌ران و پاشان پای خۆشمی له‌ سه‌ر ده‌رده‌بم، له‌ لاپه‌ره‌ی ۸۶ ژماره ۲۲ی گۆفاری کولێجی نه‌ده‌بیاتدا، کاک نه‌به‌ز ناوا ده‌ست پتیه‌کات:

«۱- کۆری زانیاری کورد له ۱۹۷۷دا فه‌ر هه‌نگیکه‌ی به‌ نیوی «قاموسی زمانی کوردی» بۆ کاک نه‌وره‌حمانی زه‌بیحی له‌ چاپ دا، قه‌ی ناکا که کاک زه‌بیحی که‌لیک ووشه‌ی که کورد به‌ کاریان ناهیتن به‌ سه‌ر کوردا سه‌پاندوونی.»

له‌ پتیش هه‌موو شتیکدا (کۆپ) قاموسی بۆ من چاپ نه‌کردوه، هه‌ر بۆیه‌ش وه‌کوو بلاوکراوه‌کانی دیکه‌ی کۆپ له‌ سه‌ری نه‌نووسراوه: «له‌ بلاوکراوه‌کانی کۆری زانیاری

کورډ، « قه ی ناکا چونکوو کاک جه مال ده گمل (کوږی زانیاری کورډ) نیعلانی شه ږی کردوه و له جهنگی شه ږا له وانه یه - له بهر هدر هو ټک بټ - نیسان سهری لی بشتیوی، یان ته پ و توژی مهیدانی شه ږ بهر چاوی بگری و چاوی بقوو چیټی و «شهلم کوترم ناپارټزم» هدر چی بهردهستی کهوت به توژان دایگری. بهلام ده یاره ی «گه لټک وشه ی که کورډ به کاریان ناهیتی» و من به سهر کورډا سه پاندوومن نایا نه ده بوو کاک جه مال پروونی کاته وه مه به سستی کامانه؟ نایا نه ده بوو هدر واه دزی له گیرفانیا چه مېوله له خه لک نه تی؟ سوپاس بو خوا نه مردو وین و (ره خنه ی نه به زانه) شمان به چاو دیت.

«قاموسوی زمانی کوردی» هیندیک وشه ی (عهره بی) تیدایه وا ده زانم مه به سستی دوکتورج. ن نه وان ووشانه بن، نه گینا باوه ږ ناکهم ووشه گه لی فهره نگی وه کوو: ناتموسفور، نیسکلټ، ناتوم، نه له کتریک، نه له کترو و ده یان ووشه ی دیکه ی لم جسنه، بېنه جټی ره خنه ی کاک جه مال و نالوژیان بکا، چونکوو خو ی هدر له سالانی په نجاکانه وه خه ریکه ووشه ی چه شنی که لچهر (نیستا کردوویه به کولتور) له باتی (الشافه) و ماتماتیک له بری (ریاضیات) و ده یان ووشه ی لم با به ته به سهر کورډا به پیټی، هه موو مرؤټیکي به نیساف نه وه ده سملټی که من (ووشه) م به سهر کورډا نه سه پاندوه، داخوا گونا هی منی تیدایه؟ که له سهره تای نیسلامه تی یه وه تا نیستا له بهر هو ی دینی و سیاسي و فهره نگی ووشه ی (عهره بی) دټنه ناو زمانانی فارسی، نه فغانی، تورکی و کوردی یه وه و نیستاش هدر دټن. «گه لټک وشه ی که کورډ به کاریان ناهیتی» قسه یه که کاک جه مال خو ی به نیسپات کردنییه وه ماندوو نه کردووه، با سهرنجیکي نه م ووشانه به دین و بزانی نه ک کوردی خه لکی شاره کان به لکوو کوردی لادی ییش له ژیانی رؤژانه دا به کاریان دټن یان نا؟ نیستیقاله، ره فز، ته بیعی، ته به من، مه رحه با، نه وزاع، وه زع، وه زعیه ت، نیزافه، نیرا ده، نیددیعا، ده عوا، نیستیفاده، نیستیقبال، نیشتراک، نیشکال، موشکیل، موشکیله، نیعتیار، نیفاده، نیعتیراف، نیزراپ، نیعلان، نیقناع، نیمتیحان، فه حس و ده یان ووشه ی تری لم چه شننه که «کورډ به کاریان ناهیتی» و من له «قاموس» دا نووسیومن و به فهرمووده ی کاک جه مال به سهر کورډا سه پاندوومن. نه گهر له باتی «قاموسوی زمانی کوردی» من ناوی «قاموسوی ووشه ی کوردی» م له کتیبه که م

نا، ئه‌وه‌ی کاک جه‌مال و غه‌یری کاک جه‌مالیش بۆیان هه‌بوو بڵێن نه‌ده‌بوو «ووشه‌ی عه‌ره‌یی» تێدا، به‌لام که‌ ووتمان (زمان) یانی به‌رو بووی گۆزان و په‌ره‌سه‌ندن و گه‌شه‌ کردن و کارتیکردنی زمانی نه‌ته‌وه‌یه‌ک ده‌زمانانی ده‌وروپه‌ری خۆی و کارتیکردنی له‌ لایه‌ن زمانانی دیکه‌وه‌، من له‌ سه‌ره‌تای قاموسا له‌م بابه‌ته‌ دواوم پتویست به‌ دووپاته‌ کردنه‌وه‌ نا، ته‌نیا نه‌وه‌نده‌ ده‌لێم هه‌ر ووشه‌یه‌کی تا ئیستا هاتۆته‌ ناو زمانی کوردی یه‌وه‌ و خه‌لک له‌ قسه‌کردنی پۆژانه‌یان دا به‌کاری بێن له‌هه‌ر زمانیکه‌وه‌ هاتین من به‌ ملکی زمانی کوردی ده‌زانم و چ به‌ عه‌ییشی نازانم بۆ زمانه‌که‌مان، به‌لام که‌ قسه‌ هاته‌ سه‌ر (سه‌پاندن) مه‌سه‌له‌که‌ ته‌واو هه‌لده‌گه‌پتیه‌وه‌ و نه‌وه‌ که‌سه‌ی له‌ په‌نجاکانه‌وه‌ ووشه‌ و زاراوه‌ داده‌تاشی و هه‌ول ده‌دا به‌سه‌ر کوردا بیان سه‌پینێ کاک جه‌مال خۆیه‌تی نه‌ک من، نه‌گه‌رچی له‌و گه‌ره‌یدا -خۆی له‌ هه‌موو که‌س چاتر ده‌زانێ- سه‌رکه‌وتنێکی وای ده‌ست نه‌که‌وتوه‌.

«با له‌وه‌ش بگه‌ڕێین که‌ کاک زه‌بیحی له‌ ژێر په‌رده‌ی نه‌وه‌دا که‌ ووشه‌ی تازه‌ داتاشراوی به‌ دل نیه‌، چوه‌ گه‌لیک ووشه‌ی بێگانه‌ی به‌کار هێناوه‌ که‌ به‌رامبه‌ره‌کانیان له‌ کۆنه‌وه‌ له‌نێو زمانی کوردی دا هه‌ن وه‌ک: قاموس، عامل، له‌هجه‌، فرق، طبیعی، فعل هه‌نگامه‌، سه‌راسو... هتد که‌چی چوه‌ هیندی ووشه‌ی داتاشراوی کۆری به‌کار هێناوه‌... نه‌مانه‌ هه‌مووی قه‌ی نا، و بۆ نه‌وه‌».

ده‌باره‌ی داتاشینی ووشه‌ له‌ لاپه‌ره‌ی ۶۱ی سه‌ره‌تای «قاموسی زمانی کوردی» دا ناوام نووسیوه‌: «تعصب، خۆی له‌ خۆیدا شتیکی خراپه‌ له‌ هه‌ر کاریکی بێ و بۆ هه‌ر چێکی بێ، له‌ سالانی دوا‌ی شوێشی چاره‌ده‌ی ته‌موزوه‌ به‌لکوو پێش نه‌ویش تعصبی ووشه‌ داتاشین په‌یدا بووه‌، هه‌ر که‌سێ ده‌ستی قه‌له‌می گرتوه‌، له‌ په‌ر خۆیه‌وه‌ ده‌ستی کردوه‌ به‌ ووشه‌ داتاشین، گه‌لیکیان هه‌ر ته‌رجومه‌ی ووشه‌ یا زاراوه‌ی بێگانه‌ بوون که‌ هه‌زبان لێ نه‌کردوه‌، داتاشینی ووشه‌ی تازه‌ بۆ زمانیک به‌تایبه‌تی له‌م زمانه‌دا که‌ هه‌موو پۆژێ شتی تازه‌ دیته‌ گۆڕی، کاریکی خراپ نیه‌ هه‌یج به‌لکوو پتویستیشه‌، به‌لام به‌مه‌رجی ده‌گه‌ل ده‌ستووری زمانی کوردیدا بگۆنجی نه‌ک هه‌ر که‌سێ ده‌ستی قه‌له‌می گرت هه‌ق داته‌ خۆی و به‌ راسته‌ و چه‌په‌دا وه‌ک ناشی که‌پتوه‌ ووشه‌ ده‌رفرتین، یا زاراوه‌ی زمانیک تر وه‌رگێرتیه‌ کوردی که‌ نه‌میان هه‌ر تێجگار ئیشیکێ ناله‌باره‌.

نهمه رای منه له‌سهر ووشه‌ی داتاشراو، به‌لام بۆچی کاک جه‌مالی پئی ئالۆز بووه؟ به‌لای منه‌وه نابیی له‌و هۆیانه‌ی خواره‌وه به‌ده‌ریی، جا ره‌نگه‌یه‌کیان بئی یا هه‌مسوویان پیتکه‌وه کۆبووبینه‌وه و بووبنه‌ مایه‌ی هه‌لچوونی کاک جه‌مال، هۆیه‌کانیش نه‌مانه‌ن:

۱- من ووتومه (تعصب) شتیکی خراپه، کاک جه‌مالیش (تعصب) ی هه‌یه بۆ هه‌موو شتیکی و له‌ هه‌موو کاریکدا.

۲- من هاتووم باسی (تعصبی ووشه‌ داتاشین)م کردوه، کاک جه‌مالیش ووشه‌ی داتاشیوه و هه‌موو که‌س ده‌زانئ چه‌نده‌ تعصبی هه‌یه بۆ نه‌و ووشه‌ داتاشراوانه‌ی.

۳- من هه‌قی نه‌وه‌م نه‌داوه به‌ تاچه‌ ئینسانیتیک ووشه‌ داتاشین، کاک جه‌مال به‌ تاچی ته‌نئ «زاراوه‌ی زانستی» و (خۆماله‌کانی ماده‌)ی داتاشیوه‌ یان ته‌رجومه‌ کردوه.

جا، کاک ج. ن. وای زانیوه‌ که‌ من نه‌م قسانه‌م هه‌مسوو پرووی له‌وه، به‌لام من دنیایان ده‌که‌م هه‌مسوو کاتی نووسینی سه‌ره‌تا و ریک‌خستنی به‌شی یه‌که‌می قاموسه‌که‌ کاک جه‌مال به‌ خه‌یالیش دا نه‌هاتوه، به‌لگه‌ش بۆ نه‌مه‌ نه‌وه‌یه که‌ هه‌یج نامیلکه‌یه‌کی (ووشه‌)کانی نه‌و دایتاشیون له‌به‌ر ده‌ستم نه‌بوون و له‌ پتزی سه‌رچاوه‌کانیشا ناویان نه‌هاتوه -هه‌وادارم کاک جه‌مال نه‌و قسانه‌م وای لیک نه‌داته‌وه که‌ پاکانه‌ی بۆ ده‌که‌م- تو بلتی نه‌و له‌ بیرنه‌بوونه‌ یا به‌ خه‌یال دا نه‌هاتنه‌ش یه‌کیک له‌و هۆیانه‌ نه‌بی که‌ کاک جه‌مالی شتواندیی، ناخر پیاویکی «زورزان» ی وه‌ک نه‌وان، به‌تایبه‌تی له‌ کاروباری زمانه‌وانیدا بۆ نه‌وه‌ نابیی به‌ بیرانه‌یه‌ت چونکوو نه‌مه‌ گوناهیکی نه‌به‌خسراوه‌.

کاک نه‌به‌ز ده‌فه‌رموئ من له‌ ژیر په‌رده‌ی به‌ دل نه‌بوونی ووشه‌ی داتاشراو چووم ووشه‌ی بیتگانه‌م به‌کار هه‌تاوه «که‌ به‌رامبه‌ره‌کانیان له‌ کۆنه‌وه‌ له‌ زمانی کوردی دا هه‌ن وه‌ک: قاموس، عامل، ... هتد» من باش تیده‌گه‌م که‌ دوکتۆر جه‌مال له‌ «ژیر په‌رده‌» ی نه‌م قسانه‌ی دا ده‌یه‌وئ بفه‌رموئ چی! به‌لام نامه‌وئ «پۆنی خۆی ده‌سه‌ری خۆی ده‌سه‌وه» و قسه‌کانی خۆی به‌ هه‌ق و له‌ جیتی خۆی -نه‌ک وه‌ک نه‌وان به‌ خه‌یال و نابه‌جی- ئاراسته‌ی خۆی بکه‌مه‌وه، بۆیه‌ نه‌م لایه‌نه‌ی قسه‌که‌ی بئی وه‌لام ده‌هه‌لمه‌وه هه‌ر نه‌وه‌ش هه‌لده‌گرئ. پاش نه‌وه‌ی (تیر و توانج)ی کاک جه‌مالمان که‌ له‌ رسته‌ی «... له‌ ژیر په‌رده‌ی نه‌وه‌دا که‌ ووشه‌ی تازه‌ داتاشراوی به‌ دل نیه‌...» دا شارده‌ته‌وه‌ خسته‌ پاش گوئ یان، ده‌مینیته‌وه‌

ئەوەی کە راست و راست لەم رستەیه دەچێتە میتشکەوه، دیارە دوکتۆر جەمال گۆی ی لەوه
 نیه کە هەر کەسه له نووسینا شێوهیهکی تایبەتی هەیە و هەر کەسه جورێک دەنوسێ،
 خوشیان شێوهیهکی تایبەتیان هەیە، نووسینی هەر نووسەرێک تام و چێژێکی هەیە کە له
 ئی نووسەرانی تر ناچێ، ئەوانە هیندی نووسینی منیان خۆتەبێتەوه -سەرەرای ئەوەی
 کە نووسینم زۆر کەمه- تیگەبیشتون کە بۆ بەکار هێنانی ووشەی عەرەبی وەکوو
 ئەوانە کاک جەمال ناوی بردوون، تعصیبکی ئەوتۆم نیه و بە شۆتن زمانێکی کوردیدا
 کە هیچ ووشەی بێگانهی تێدا نهێ، سەرم له خۆم نهشتواندوه. نامەوێ زمانی کوردی
 بێتە زمانێکی نیشک و سەیر کەسی تی نهگا، بەلکوو هەر شتێک دەنوسم هەول دەدم
 جوێک بێ ئەگەر بۆ کاربایهکی نهخۆتەهوار خۆتەدرايهوه، لێی حالی بێ. ئەمه لایهکی
 مەسهلهی بەکار هێنانی ئەوان ووشه عەرەبییانه کە به درێژ سالان هاتوونهته ناو زمانی
 کوردی و خەلکیش تێیان دهگەن. بێ گومان هەموو نهتەوهیهک هەول دەدا ئەوەندهی بۆی
 بکری ووشەی خوازاروه له زمانهکهیدا (بژار) و (داتاشینی ووشەی تازه) نه کاری تاقه
 نینسانێکه و نه هەقیشتی، هەر بۆیه شه که من به لای (بژار)ی زمانی کوردییەوه ناچم
 و ئەگەر بزانم بهو بژار کردنه ناتوانم ئەو مانایهی دەمهوێ ده خۆتەهرانی بهگهیهنم ووشەی
 خوازاروه له شۆتی پێوستی نووسینهکانم دا دهبیندرێن، کاک جەمال دهباوه ئەوه زۆر
 چاک بزانی کە بەکار هێنانی ووشەی خوازاروه ناتوانی بێتە سهپاندن. له لایهکی
 دیکهوه مەبهستی کاک جەمال لەوهی که من ووشەی (بێگانه)م بهسەر کوردا سهپاندوه،
 ههروهکوو خۆی گوتویه، ئەوان ووشانه دهگرتەوه که پێوهندیان به (دهستوری زمان)هوه
 ههیه، وهکوو ووشهگهلی (مصدر، فعل، ضمیر، اسم،... هتد) ههموو کەس دهزانی که
 بهرانیه بهم ووشانه چەند جوێ ووشه داتاشراون و «به نهقهست زاراوه عەرەبیەکانم بهکار
 هێناوه، چونکوو نەم ویستوه خۆم به هیچ کامێک لهو زاراوانی رێزمانی کوردی که تازه
 داتاشراون بیهستمهوه.» (قاموس، سەرەتا ل ۹۸) و به گفریشم نهزانیوه. ده میتیتەوه
 رهخنی کاک جەمال له ووشەی (ههنگامه) و (سراسۆ) جارێ پیش ئەوهی مەسهلهی ئەو
 جووته ووشه پوون کهمهوه، له خۆتەهرانی بهرێز تکا دهکەم بینه (حهکەم) و بهفرموون
 ئەگەر من ووشەی کوردی مەلبەندێک له مەلبەندهکانی کوردستان نهزانم داخوا ئەو

ووشه‌یه ده‌بیته ووشه‌یه‌کی (بیټگانه) هر له‌بهر نه‌وه‌ی که (من!) نایزانم؟! ښینجا منی
 بیټچاره گونا هم چیه له‌م ناو‌ده‌ا که دوکتور ج. ن یا له‌بن له‌هجه‌ی (موکریانی) نه‌ونده
 نازانې یاخو (موکریانی) به بیټگانه داده‌نتی، من ووشه‌ی (نه‌نگامه) م له (تحفه
 مظفریه) ی (نوسکارمان) دا دوزیوه‌ته‌وه و له لاپه‌ړه‌ی ۱۸۲ ی به‌شی یه‌که‌می (قاموس) دا
 نووسیومه (چند له‌شکرټکی نه‌نگامه‌یه، به قوشه‌ن و زه‌مزه‌مه‌یه) و نه‌و پرسته‌یه‌م له
 لاپه‌ړه (۲۰۶) ی به‌رگی یه‌که‌می (تحفه مظفریه) ی که (هیمن) ی موکریانی هیناوتته‌وه
 سر پټنوسی کوردی له (به‌یتی دم دم) وەرگرتوه و له تیبینی ووشه‌ی (نه‌نگامه) ش دا
 (ل ۱۸۲ قاموس) نووسیومه که: «من نه‌م ووشه‌یه‌م هر به (هه‌نگامه) بیسته».

ووشه‌یه‌کی (بیټگانه) ی دیش به‌ر په‌رخنه‌ی کاک ج. ن که‌وتوه نه‌ویش (سراسو) به
 من هرچی هدولم دا نه‌م ووشه‌یه‌م نه‌دو‌زیوه‌ه که له کوئی به‌کارم هیناوه، میټشکی خوشم
 پټک گوش ووشه‌یه‌کی ناوای تیدا نه‌بوو، به‌لام ووشه‌ی (سهرانسوئی) م به‌کار هیناوه و
 له لاپه‌ړه‌ی (۵) سهره‌تای (قاموس) دا گوتومه: «هیشتا مندا لې بووم گر و گالی
 زمانه‌وانی سهرانسوئی خانووی میټشکمی لیگرتم...»، وا تیده‌گه‌م که هر نه‌م ووشه‌یه
 بی و به‌ه‌له (سهراسو) چاپ کرابی، (سهرانسوئی) ووشه‌یه‌کی موکریانییه به مانای
 (گوئی سوانه‌ی بانی خانو)، له‌گورانی دا ووتراوه: «به‌سمان لی بگره سهرانسوئی ی
 بانی، خامی مه‌زه‌دار کراس قاقانی». ده‌میټته‌وه ووشه‌ی (قاموس) ده‌بوايه کاک
 جه‌مال زورتر بیری لی بکاته‌وه ښینجا موری (بیټگانه) بی لی بدا چونکو له‌وانیه که له‌م
 ووشانه نه‌بی نه‌و به دلی نین و، نه‌وش که بچی نه‌م ووشه‌یه‌م به‌کار هیناوه چونکو
 (فارسی) ماوه‌بیټکی دوور و درټزه له‌باتی (ووشه‌نامه) فهره‌نگ به‌کاری دینتی که به
 پتی نه‌و که‌رتانه‌ی لټی پټکه‌اتوه یه‌کټکه له ماناکانی، مانایه‌کی دیکه‌ی (الثقافه و
 المعرفه) ی عه‌ره‌بیه که له سالانی پیش شه‌ری دوه‌ما (فهره‌نگستانی نیران = کوزی
 زانیاری نیران) بوژاندوویه‌ته‌وه و (وه‌زاره‌تی فهره‌نگ = وزارة المعارف) ی داتاشیوه و
 بۆ کوردی من به مانای (الثقافه) ی عه‌ره‌بی به‌کاری دینم و لام وایه به‌و مانایه له دوو
 ووشه‌ی په‌هله‌وی (خفه‌ره = نووری خوایی) و (هه‌نگه‌ت = کو، جه‌مع) پټکه‌اتوه که
 به تیک‌رای ده‌بیته (کومه‌لی نووری خوا) جا نه‌مه بۆ (الثقافه) ده‌ست نه‌دا نه‌ی بچی

دەست دەدا، بەلام (فەرھەنگ) بە مانای قاموس بیتجگە لەم مانایە لە فارسی دا بە مانای : ئەدەب (دژی بێ ئەدەب)، عاملاتدن (تربییە)، داب و دەستوور و زانست و ھونەرەکانی نەتەوێک بە تێکڕایی، کارێزی ناو، ھاتو لەوانەش بگەرێتەو ھەرۆکەو لە شوێنی ترا یاسم کردووە من بۆیە دەنوسم خەڵک تێی پگەن جا نەگەر ووشە (فەرھەنگ) و (قاموس) لای کابراین نەخوێندەوار یاس کەین، داخوا لە کامیان حالی دەبێ؟

پەخنیەکی تری کاک نەبەز لە من نەوێکە دەلتی: «کەچی چوو گەلێک ووشە داتاشراوی کۆری بەکار ھێناوە...» وا دیارە (سەرەند) ھەکی کاک جەمال نەوێکە درەشتە گەلمەتی نیوحوڵەیش ناگیرتەو و ھەموو شتێ دادەدا، نەوێکە پێم شک بێ ئەوان ووشانە کۆری خۆی دایاشیون بەکارم نەھێناون، بەلام پەنگە ووشە کۆری کوردی کە (کۆری زانیاری کورد) مانایەکی تازە بۆ دیاری کردووە ھەکارم کردبێ و، قاموسی زمانی کوردی ووشە داتاشراوی کۆری تێدا نیە، نەگەرچی (کۆری) وەکوو دەزگایەکی زانستی و فەرھەنگی کوردی بۆ ئەو دانراوە یەکیەک لە کارەکانی ئەو بێ ووشە نوێ دابنشت.

کاک جەمال ئەم بڕگەیە ووتارەکی بە پستەییەکی (سەرۆرانە) دەپێتەو و بەو پەری دڵ فراوانیەو لە گوناھەکانم خۆش دەبێ و دەفەرموێ: «ئەمانە ھەمووی قەی ناکا و بۆ ئەو» و وای زانیووە کە ئەم خەڵکە ھیچ نیش و کاریان نیە و چاوەروانی (لوتف و مەرحەمەت)ی ئەوان تا ھەلتی «قەی ناکا». تێناگەم چۆن بە خۆی پراوە پەرموێ، گوناھێ گەورە و ھەکوو: بەکار ھێنانی ووشە بیتگانە! بەکار ھێنانی ووشە دەزگایەکی زانستی و فەرھەنگی ھە (کۆری زانیاری کورد) کە ئەو پای لە کارەکانی نیە و لە ھەموو ئەوانە زیاتر پاش گوێ خستنی ووشە داتاشراوەکانی خۆی، ھەموو ئەو «تاوانە زلە زلانی» عەرەب گوتەنی (بجەرە قلم) بێخەش، وا ھەردەھەوێ ئێمە ناگامان لێ نیە دوکتۆر جەمال بۆتە (وەکیلی زمانی کوردی) چونکوو ھەر خاوەن مانی یا (وەکیلی)ی بۆیان ھەبە لە ھەقی خۆیان خۆش بن.

«بەلام نایا جێی داخ و خەفەت نیە لە فەرھەنگێکی وادا کە د . ئەو پەرحمانی حاجی مەرف کە لای خۆی دوکتۆرای لە «زانستی فەرھەنگ نووسینی کوردی» دا وەرگرتووە

به ناووتاوهه باسی فرهه‌نگه‌که‌ی زه‌بیچی ده‌کا، هه‌ر له لاپه‌ره‌ی یه‌که‌می یه‌وه له‌سه‌ر بنچینه‌ی هه‌له دامه‌زایه‌...»

له پێشه‌وه تکای تایه‌تیم له خوێنده‌وارانی کورد نه‌وه‌یه سه‌رنجێک له‌م پرگه‌یه بده‌ن و بزانه‌ی له‌ لانه‌ی ده‌ستووری زمانی کوردیه‌یه‌وه چۆن دارێژاوه‌ه و پسته‌ی (له فرهه‌نگێکی ناوادا) له‌و شوێنه‌ بۆچی قوت بۆته‌وه؟ منیش له‌به‌ر خۆمه‌وه دوعا ده‌که‌م که (یاخوا هه‌له‌ی چاپ بێ) و کاک جه‌مال کاتی نووسینی ووتاره‌که‌ی به (ئه‌له‌مانی) بیری نه‌کردبێته‌وه و له‌ میتشکی دا وه‌ری گێرا بێته‌ سه‌ر کوردی. له‌ سه‌ره‌وه‌تر باسی نه‌وه‌م کرد که ئه‌م پیاوه‌ لای وایه هه‌ر قسه‌یه‌کی له‌ده‌م ده‌ره‌یه‌ی، بۆ ده‌لیل و به‌لگه‌ی ئیسیات هه‌ر نه‌وه‌نده‌ی به‌سه‌ که قسه‌ی دوکتۆر جه‌مال نه‌به‌زه و هیچی تر. هه‌روه‌کوو فره‌موویانه که دوکتۆر نه‌وپه‌رحمانی حاجی مارف «به‌ ناووتاوه‌ه باسی فرهه‌نگه‌که‌ی زه‌بیچی ده‌کا»، ئیتر که‌نگی؟ له‌ چ رۆژنامه‌ و گۆڤاریکدا؟ و (ناووتاوه‌ه) که‌ی چۆنه؟ ئه‌وانه‌ ئه‌و پرسیارانه‌ن که کاک جه‌مال به‌ پێیوستی نازانی وه‌لامیان بداته‌وه، من نه‌وه‌نده‌ی دیتبیتم پێش ده‌رچوونی قاموس، دوکتۆر نه‌وپه‌رحمان له‌ دوا‌ی ووتاریکی دا له‌ رۆژنامه‌ی (بیری نوێ) بلاوی کرده‌وه، یه‌ک دوو دێر باسی «قاموس» ی کرده‌وه، له‌ خۆشیم پرسى ناخوا دوا‌ی ده‌رچوونی شتیکی له‌سه‌ر قاموس نووسیوه‌ من نه‌م دیتبێ؟ ووتی نه‌خیر نه‌یان نووسیوه، من دلنایام خوێنه‌رانی به‌رێزش هیچ شتیکیان، نه «به‌ ناووتاوه‌» نه «بێ ناووتاوه‌» له‌سه‌ر قاموس به‌ قه‌له‌می دوکتۆر حاجی مارف، نه‌خوێندۆته‌وه. ئه‌دی که‌وايه کاک جه‌مال ئه‌م قسه‌یه‌ی له‌ کوێ هه‌تاوه‌ و کردویه به‌ په‌خه‌یه‌ک له‌ دوکتۆر نه‌وپه‌رحمان، وه‌لامه‌که‌ی زۆر ساده‌یه، دوکتۆر ج. ن کاهه‌زی سببی ده‌خوێنیته‌وه، دوا رۆژ ده‌بینی و کاریکی هه‌شتا رووی نه‌داوه‌ ده‌یزانی. به‌لای ئه‌وانه‌وه دوکتۆر نه‌وپه‌رحمانی حاجی مارف -به‌ خه‌یالی خۆی له‌به‌ر گه‌له‌ی هۆیان- نابێ به‌ قاموسه‌که‌ی من هه‌له‌نه‌لی و په‌سنی نه‌دا، نه‌گه‌ر تا ئیستاش ئه‌م کاره‌ی نه‌کردبێ له‌ دوا‌رۆژیکی دوور یا نزیکا هه‌ر ده‌یکا، که‌ وابێ با هه‌ر له‌ ئیستاوه، به‌ (کردوو) دابندری و په‌لاماری بدری، صه‌ت هه‌زار ماشه‌للا له‌ په‌خه‌ی ناوا زانستیانه!!

ئه‌و جار دێینه سه‌ر باسی ئه‌و (گا-په‌خه‌)ی کاک جه‌مال له (قاموسی زمانی

کوردی) گرتووە تا ئێسپاتی کا «... هەر لە لاپەرەیی یەکەمی یەوێ لەسەر بنچینەی هەلە...» دامەزراوە.

ویستم ئەم بەشەیی ووتارەکی کاک جەمال بە چەند پارچە بێخەمە بەرچاوی خۆتێنەرانی بەپێز بەلام پارچە پارچە کردنی لەوانەیە کار دە ماناکەیی بکا و کاک جەمالمان لێ بشارۆزێتی و بفرەمۆی ئەو بە ئانقەست وای کردووە تا خۆتێنەرانی ماناکەیی -بەو جۆرەیی ئەو مەبەستێتی- تی نەگەن بۆیە نووسینەکی دوکتۆر ئەوێ پێوەندی بە قاموسەوێ هەیه هەر وەکو خۆی دەنوسمەوێ و لە کاتی وەلامدانەویدا پارچە پارچەیی لێ وردەگرم، کاک جەمال ناوای نووسیوێ:

«... بۆ وێنە تەواوی فەرھەنگەکی زەبێحیی بە بەشی «هەمزە» دراوێتە قەلەم، لە لاپەرە یەک دا دەلی: «هەمزە دەنگێکە لە دەنگەکانی زمانی کوردی لە گەرودا دێتە دەر... هتە». کە چی باسی (نا) دەکا و دەلی «یەکەمین پێتی ئەلفویتی زمانی کوردییە کە بە خەتی لاتینی بنووسرێ و دەنگێک پێشان دەدا کە لە تێکەڵاوبوونی (هەمزە) و (ئەلف) پێکھاتوێ»

لێرەدا پیاو هەر دەبێ بەتی «هەمزە لە هەباسی چی!» ئەو دەنگانەیی کە کاک زەبێحیی بە هەمزەیان داوەتی یان بە هەمزە و ئەلف یان بە هەمزە و شتیکی دی یان تێدەگا وەک: نا، ئە، ئو، ئۆ، ئی، ئێ. ئەمانە هەمزە نین، ئەمانە هەمۆ تێپی دەنگداری کورت و درێژن کە نیگارە لاتینی یەکانیان بەم جۆرەیی: ê, î, u, o, ü, e, a. هەمزە دەنگێکی تایبەتی یا جۆرە بزوێنەییکی یەکجار کورتە لە عەرەبی دا کە لە بزوێنە (الکسره المختلصة Marmelvokal) ی کوردی دەچێ. ئەم دەنگە لە هێندێ ئەو ووشە عەرەبی یانەدا کە هاتوونەتە نێو کوردی یەوێ بووێ بە (ی e) - سەرئەجی (بشر) بەدەن کە بووێ بە (بیر)، یا بووێ بە (ئ e) - سەرئەجی (مئزر) بەدەن کە بووێ بە (مێزەر). هەمزە لە ئامراز (اداة) ی (نە) دا هەیه کە ئەویش لە بنچینەدا لە (نھا) و (نە) و (نۆ) وە هاتووە. ووشەیی (ئاسمان)، (ئەمە)، (ئومێد)، (ئووج) و (ئۆخەیی)، (ئیش)، (ئیش) بە هەمزە دەست پێ ناکەن، هەر وەها بە هەمزە و ئەلف یا هەمزە و اووو... هتە دەست پێ ناکەن، بەلکوو بە تێپی دەنگداری ê, î, o, ü, u, e, a دەست پێ ناکەن. نووسینی ئەم

دهنگانه به همزه له زمانې کوردې دا کارتیک بوو له سهرهتای په نجاکاندا کرا بۆ نه وه له هه لکشاوی (مدة) و سهر (فتحه) و بۆر (ضمه) و ... هتد له ووشه کانی آسمان، احمده، اومید و... هتد پرگار بکرتین. جا با بلتین کاک زهیبی که هر چه نده مروفتیکی زورزان و نه مهی لئ ټیکچوو نهی چون ده بی کورتیکی زانیاری زل و زه لام شتیکې وای لئ ټیک بچی!».

نه گهر نم نووسینهی دوکتور کورت که ینه وه ده گه ینه نه و نه نجامه که به لای کاک جه مال هوه (همزه) دهنگیکې کوردې نیه و «همزه دهنگیکې تاییه تی یا جوړه بزونه یه کی یه کجار کورته له عهره بی دا» و نا، نه، نوو، ئو، ئی، ئی، که من به همزه یان داده نیم یا به همزه و (شتیکې) دی یان تیده گم «... نه مانه همزه نین، نه مانه هموو تپپی دهنگداری کورت و درتین که نیگار له لاتینی یه کانیان بهم جوړه یه «e, i, u, o, ü, e, a» من نازانم کاک جه مال که ده لئ همزه دهنگیکې تاییه تی زمانې عهره بییه، به لگه ی چیه؟ خو نینشانه لالا له و باوه ردا نیه که گه رووی نینسانه کانی هر نه ته و یه ک و ا دروست کراوه هیندی دهنگی یی (تلفظ) نه کری!؟ نومیدم وایه که کاک جه مال بیرو پای و ا نه بی (پیانو) که نامرازیکې موسیقای فهره نگی یه ناوازی حیرانی کوردې یی لئ نادرئ، یا که مانچه و تار و عود که نامرازی موسیقای روژه لاتین ناتوان هه وایه کی گورانی روژناوایی درخن تن ناگم کاک جه مال چون ده توانئ نیسپاتی کا که همزه دهنگیکې تاییه تی زمانې عهریه و زمانې کوردې ناتوانئ یا نابئ نه و دهنگی هه بی؟ داخوا گوران و گه شه کردن و پهره سندن له بیرو پای کاک جه مال دا هیچ جینگایه کیان هه یه؟ من لام و انیه کاک جه مال باوه ری به مانه نه بی چونکوو ده لئ «همزه له نامراز (اداة) ی (نه) دا هیه...» له لایه که وه (همزه) دهنگیکې تاییه تی زمانې عهره بییه، به لام کاک جه مال دهنگی دواپی ووشه ی کوردې (نه) به همزه ده زانئ نه مه و ده گه بیتنی که گه رووی نینسانی (کورد) یش وه ک گه رووی نینسانی (عهره ب) توانستی نه وه ی هه یه دهنگی (همزه) ی (عهره بی) دروست کات. من له لاپه ری ۵۸ ی سهره تای (قاموس) دا ناوام نووسیوه: «نابئ له و قسانه و ا ټی بگه ین که به عزه دهنگیک مه خسووسی به عزه زمانیتکن و میلله ته کانی دیکه ناتوانن نه و دهنگانه یان له زمانه که یاندا بیی، (دهنگ) یش

له زماناندا دیارده‌ییتکی زیندوه، په‌یدا ده‌بټی و گه‌شه ده‌کا و ده‌گوتړی و له ناویش ده‌چټی.». سهرنجبیک بدهن هه‌موو که‌س ده‌زانی که ده‌نگه‌کانی: پ، چ، ژ، گ له زمانی عه‌ره‌بی دا نه‌بوون، به‌لام ئیستا ئینسانیتکی (عه‌ره‌ب) ناتوانی نه‌و ده‌نگانه (تلفظ) بکا؟ زمانی کوردی، فارسی... نه‌و‌نده‌ی تا ئیستا ده‌یزانین له پیشدا ده‌نگی: ق، ح، ص، ط، ظ یان نه‌بووه، ئایا ئیستا ئینسانیتکی (کورد) نه‌م ده‌نگانه‌ی بۆ ناگوتړی؟ نه‌گهر بۆ عه‌ره‌بی نه‌وه‌مان به ده‌سته‌وه بټی که بلنه‌ین ده‌نگه نارپه‌سه‌نه‌کانی (پ، چ، ژ، گ) له (العریبه الدارجه) دا به‌کار دټ، خو زمانی کوردی (قصیحی و دارجه‌ای نیه، مد‌گهر دوکتور جه‌مال بیه‌وی بۆمان دروست کات. نه‌وجار با مه‌سه‌له‌ی هه‌بوون و نه‌بوونی هه‌مزه له زمانی کوردیدا، به بارتکی دیکه‌دا هه‌لسه‌نگیتین، نه‌وه گریمان کاک دوکتور راست ده‌کا و ده‌نگی (هه‌مزه) له زمانی کوردیدا نه‌بووه، خو ئیستا له قوولایی نه‌وکه‌وه ده‌نگیتکی ئاوا دټه‌ده‌رشایه‌دیشمان نامرازی (نه‌ء) که کاک نه‌به‌ز خو‌ی به نمونه هیناوتیه‌وه و نه‌وه‌ک نه‌م قسه‌یه‌ی تو‌سقالتی له تیۆریه‌که‌ی پرووشیتنی، وه‌کوو «جۆلا به‌سهر در‌ی خو‌ی رازی نیه» و هه‌ر خیرا ده‌لټ «که نه‌ویش له بنچینه‌دا له (نها) و (نه‌ء) و (نۆ) وه هاتوه». ووشه‌ی (نه‌ء، نه‌ء) ئیستای زمانی کوردی له په‌هله‌ویدا «نټ» و له (ناوتیستا) دا به شیوه‌ی (نوئیت) و (نۆئید) هاتوه وه کاک جه‌مال هیچ پیمان نالټی ده‌نگیتکی له دوا‌یی (نه‌ء) دا هه‌یه ده‌گه‌ل نه‌وه‌ی له سهره‌تای ووشه‌گه‌لی: ناسمان، نه‌مه، نومید، ئو‌وچ، ئوخه‌ی، نیش، ئیش دا ده‌یان بیسین، جیا‌وازیان چیه؟ نه‌گهر چی دوکتور جه‌مال نه‌و مه‌سه‌له‌یه‌ش ده‌کا به ژنر لیوه و نافه‌رموی له‌به‌ر چی ده‌نگی (هه‌مزه) ده‌گه‌ل ده‌نگ بزوتنه‌کانی (ا، سهر، بۆر، ژنر، ق، وو، ی، ئی) ته‌رکیب ده‌کا و ده‌یانکا به «ده‌نگداری کورت و درټژ» ی «نا، نه، ئو، نۆ، ئو، ئی، ئی» ی زمانی کوردی، به‌لام نه‌م به ژنر لیوه‌وه‌کردنه قه‌ت ناتوانی نه‌و په‌رده نه‌ستوره بټی که (راستی) یان له به‌رچاو بشارتیه‌وه، به‌لای منه‌وه کاک جه‌مال له‌به‌ر دوو هو‌ی بنچینه‌یی (به‌ر‌ای خو‌ی نه‌م کاره ده‌کات).

یه‌که‌م هو‌ نه‌وه‌یه، که به‌ر‌ای نه‌وان، هه‌مزه ده‌نگیتکی تاییه‌تی یا جو‌ره بزوتنه‌یه‌کی یه‌که‌جار کورته له عه‌ره‌بی دا و... زمانی کوردی ده‌نگی (هه‌مزه) ی تیدا نیه و «نه‌م ده‌نگه

له هیندی لهو ووشه عه ره بی یانه دا که هاتوونه ته نیو کوردی یوه بوه به (ی- E) سهرنجی (بشر) بدن که بوه به (بیر)، یا بوه به (ی- E) سهرنجی (منزر) بدن که بوه به (میتزر)». به داخوه ده بی بلتین که لیره شو دوکتور ج. ن «که وی لئ بوتنه زړه که و نه یزانیوه نه وی بوتنه (ی و ی) (همزه) ی ووشه کانی (بشر) و (منزر) نیه به لکوو ژیر (الکسره) ی ده نگی (ب) و (م)، که بوه ته دوو ده نگی بزوینی کوردی، جا نه گهر کاک نه به ز مه یلیان ده یکیشی با لیره دا بلتی: «همزه له ژیری چی!».

من له سهره وهر ووتم لام وانیه که کاک جه مال باوه ری به که شه کردن و گورن نه بی، به لام جیتی داخ و خه فته که درده که وی من لهو رایه ی خو ما به سهر چوم و کاک جه مال لای وایه نه گهر شتیک دوتنی نه بو بی، نیمروش نابی و سبه ینیش نابی و هه تا هه تایه ش هه نابی، جا که لله ره قی (الجمود الفکری) ناوا نه بی بوتی باشه؟

هوی دوه که کاک جه مالی هیناوه ته سهر نهو رایه ی بلتی (نا، نه، ... هتد) له همزه و نلف و یا همزه و شتیکی دی پیک نه هاتون نهویه تا ده گهل «نیگاره لاتینی یه کان» که خوی بوئم «همزه و نلف و همزه و شتیکی دی» دیاری کردون ریک بکه وی لام وانیه که سیک هه بی نهو راستی یه نه زانی که ده نگی ده ستردی ناده میزاد نیه و پیت (الحرف) بویه داهیتراوه ده نگی پیشان بدا، به لام دوکتور جه مال نیشه که چه واشه ده کا و ده یه وی یا وا ده زانی که «ده نگی ته بیعی» وا هه لبرژدری بجسته قالبی (پیت) ی ده ستردی نینسانه وه و ده لی: «نوسینی نهو ده نکانه به همزه له زمانی کوردیدا... هتد» جا نازانم خوتنه رانی به ریز ده گهل ها وراده بی که بلتیم نم کاره ی کاک جه مال به ری کردنی «= الاخضاع» (جه وهه ری، شتانه بو شکل و قالب) و به م کاره هیچ شتی له مه سه له ی هه بونی همزه له زمانی کوردیدا ده گزوی نه گهر قالبی کی (لاتینی) نه بو نهو «ده نگی» همزه یه ی تیدا جتی بیته وه. کاک نه به ز له میزه شه یدای نهویه کوردی به لاتینی بنووسری «قهی نا کاو بو نهو» هیوام وایه که لیتی تیک نه چوبی که نم «نیگاره لاتینیانه» ناوه کانیان (نا، نو، نی... هتد) یه و نهو ناوانه (ده نگی) هکانیان نیشان نادهن تا (همزه) که یان لئ نه که یته وه، هه روه کوله (BI, BO, BA, ب، بو، بی) ده نگی (همزه) مان به گوئی نا کا، به لکوو ده نگی «شتیکی دی» یه

کە کاک جەمال نایەوێ بیسەلێنێ. هەر وەکوو لەو ئەلفوییکە بەدا کە ئێستا زمانی کوردی پێ دەنوسین، ئەم پێستە (ب، د، ل) ناویان (بێ، دال، لام)، جا نازانم دەگونجێ کە (ل) نوێنەری سێ دەنگی (ل، ا، م) بێ و بۆ نمونە لە ووشەی (لاواز) دا دەنگی (ل) هە کە وەکوو نێوی پێتە کە ی بلەین ئەو جار ووشە کە بێتە (لاماواز) تا بیسەلێنێ کە (ئا-A) ی کاک جەمال نوێنەری دوو دەنگی (ا، و) نیه یا پێتی (ل) تەنیا دەنگی (ا) پێشان دەدا کە لە سەرەتای ووشەی (لاو، لاواز) دا هەیه و پێش ئەو دەنگی (ا) لە دەم دەریچێ دەبیسترێ، ئینجا هەر ئەو (تێپە دەنگدارە کورت و درێژانە) ی کاک جەمال، لە زمانانی جیا جیای فەرەنگی دا ناوی جیا جیا یان هەیه بەلام نوێنەری یەک دەنگ، بۆ نمونە لە زمانی یونانی دا ناویان ئاوايه (ئالفA)، ئیسپسیلۆن E، یۆتا E، تۆمیکرۆن O، ئومپسیلۆن U، ئیتا I) جا بۆ چی کاک جەمال ئەو ناوانە ی لە (تێپە دەنگدارە کورت و درێژ) هەکانی خۆی ناوه؟، نایا دەتوانی بفرەموێ تەنیا لەبەر ئەو نیه کە ئەو زمانە ی ئەو ناوانە ی بۆ (دەنگە بزوتن) هەکانی زمانی کوردی لێ وەرگرتووە بەو «نیگار» انەیان ناوا گوتووە کە ئەو سەلهایە دەیهوێ بەسەر کوردیدا بسەپێتی؟، ئەو داما نا کە کاک جەمال ئەو کاتە ی هەوای نووسینی کوردی بە لاتینی کەوتۆتە سەر لە باتی زمانی ئینگلیسی خوا نه خواستە زمانی (پرووسی) زانیایە، داخوا ناوی (دەنگدارە کورت و درێژ) هەکانی خۆی بە شێوە ی (ئەوان) ی (پرووسی) نەدەهێنا مەیدانەووە و هەک ئێستا بۆ ئەو (ناوه نازانم چییانە) دەیکا، پێتی لیتمان دە پیسۆلێ نەدەکرد کە ئیلان و بیلان لەو تە ی زمانی کوردی هەیه ناوی دەنگەکانی ناوا بوو و هەر ئاواش دەبێ.

کاک نەبەز بە نانقەست خۆی لە راست ئەم (پراسستی) یە گێیل دەکا، کە (دەنگ) هەکانی هیچ زمانیک نادەمیزادیک دروستی نەکردوون و دروستیشیان ناکا بەلکوو لە دەزگای دەنگسازی ئینسان دیتەدەر کە لە (ئەوک) را تا ئەو شوێنە ی (دوو لێو) پێکەووە دەنوسێن دەگریتەووە و هەر زمانەش (دەنگ) ی وای تێدا یە کە دەزگای دەنگسازی زمانەکانی دیکە بە دروست کردنیان پانەها تۆ، بەلام ئەمە هیچ ئەو ناکە یێتی کە توانستی دروست کردنی ئەو دەنگانەشی نەبێ، بەلکوو بە مەشق پێ کردن و پراھێنانی دەزگای دەنگسازی، هەموو نەتەووە یەک دەتوانی هەرچی (دەنگ) لە زماناندا هەیه -بە

هينديک جياوازي يوه- (تلفظ) بکا، نه و هتا دهينين به هيزي پيداويسته کاني
 نيسلامه تي (کورډ) فيري دروست کړدني دهنگي (ح، ص، ط، ظ، ق) بوه، فارسه کانيش
 هر فيري بوون به لام وه کوو کورډ بويان نايهت. بويه تهنانهت نه گهر کاک نه بهز
 -نيساللا لي ي تیک نه چوبی- راست بکا و دهنگي (همزه) تاييه تي زماني عره بي
 بيت، نه و ده لين (کورډ) چوڼ فيري دروست کړدني دهنگي (ح، ق، ... هتد) بو
 هره هاش فيري دروست کړدني دهنگي (همزه) ش بوه، به لام به داخه وه (نيساللا) که مان
 له جيتي خو ي نه بو، چونکوو کورډي دهنگي (همزه) ي بوه و صهت مه خابن که کاک
 جه مال ليتي شتواوه، با سرنجي نه وان ووشه (ناويستايي) يانه به دات:

* هام نه نيبی ميه = ريگادان، قبول کړدن

* شوښته ره = لاديتي، خه لکي دي

* شيه نوته نه = رهفتار، کردار

* مه نو ذه نو - که ره = نه و که سه ي کاري خراب ده کا

* نه نو جهنگ هرونت = به هيز، زوردار

* په نو نورفيم = يه که م = لوخسه، پيشه وه

* نه شي ي = پاداشت

[همه مو نه و ووشانه له بهرگي دوه مي (يادداشتهاي گاتها) ي پرؤفيسز پرورداد
 وه رگيراون].

له وانه يه نه و جار کاک جه مال بلتي: جا با له (ناويستا) ش دا دهنگي (همزه)
 بوو ي نه وانه هر (تا، نه، ... هتد) ن که «نيگاره لاتيني يه کانيان» به م جوړه يه (E, A,
 ... هتد). نا ليره دا پياو لووتي ده ته قتي به لووتي (منطق) ي سه يرو سه ميره - نه گهر
 راست بي پتي بلتين منطق ي.

«وه للاه ي بش فری هر بزنه». نه مه ش «قه ي ناکا و بو نه و» نه دي بو نه و راستي

يانه ده فهرمي چي!؟

* (دهنگ) ي زمانان ده سترکدي نيسان نين

* نادهمیزاد نووسینی بۆ تۆمار کردنی بیرورای خۆی داهیناوه

* نووسین له سەرەتاوه وەکوو ئیستا سادە نەبوه که هەر پیتیک نیشانهی دەنگیک بێ، له پیشدا بۆ نووسینی (دار) وینهی دار و بۆ نووسینی (مار) شکلی ماریان کیشاوه (خەتی هێرۆگلیفی)، پاشان نووسین سادەتر بۆتەوه و هەر نیشانهیەک، له قوناغیکی خەتی بزماری دا، وشەیهکی پیشان داوه، دیسان نووسین هەر بەرهو ساکاری چو و له قوناغیکی دی خەتی بزماری دا هەر نیشانهیەک نوێنەری دەنگیک و دەنگ بزوینیک بو، (د، د، د، ج، ج، ر، ر، ...) هەر یەکەش نیشانهی تایبەتی خۆیان هەبوو هەر بەو جۆرە نووسین رووی دە سادەیی و هاسانی بوە تا گەیهۆتە ئەو دەورەی باپیرهکانی ئەو (ئەلفووبی) یانە ئیستا هاتوونە مەیدان پەیدا وە که هەر (پیت)ە ی دەنگیکی پیشان داوه خۆکاک جەمال ئیشاللا خەیاڵی ئەوەی نیە بە (تیپ) و (نیگار)ەکانی خۆی بمان گێرتەوه دەوری (خەتی بزماری)؟!.

* پیتی ئەلفووبیتکە ئیستا هەر یەکە نیشانهی (دەنگ) یا (دەنگ بزوین) یکن.

* (دەنگ) بێ یارمەتی (دەنگ بزوین) توانستی ئەوەی نیە بێتە دەرهوێ دەزگای دەنگسازی و له نێوان دوو لیوان بترازێ.

* (دەنگ بزوین)ەکانیش بێ ئەوەی (دەنگ) یکیان له پیششوو بیت ناتوانن دەرکەون، دەبا کاک جەمال ئەزموونی بکا و هەرچی توانستی هەیه بیخاتە کار، بزاین (دەنگدارە کورت و درێژ)ەکانی خۆی بێ یارمەتی دەنگیک له پیششوو - جا ئەو دەنگە (هەمزە) بێ یا (ب) یا (ج) - کەیفی خۆیەتی - دەتوانی لەزار بترازتێ؟

* ئەوەی که (نیگارە لاتینی یەکان) E, A, ..., هتە، له هەر ئەو (شتیکی دی) یە که کاک جەمال نایسەلمێتی و (هەمزە) ی بۆیە خراوتە پیش تا (تلفظ) بکری، بەلام بۆ چی زیاد له هەموو دەنگەکان (هەمزە) بەلای منەوه بۆیە یەکه (خانی دەنگ) ی هەمزە له دەزگای دەنگسازیدا دەرکەوتە خوارووی (ئەو) ی ئینسانەوه. با کاک نەبەز سەرنجیکی ئەم خانۆک (جدول) هەش بدا تا پاشان قسە ی لێدەکەین.

دڼګ بزوتنه ګان									
۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	دڼګه ګان		
۱-هډلکشاوی	سمر	ئ	ی - ږاکشاوی	څ	و-بډر	و			
۱	نه	نښی	نی ی	نؤ	،	نوو			
۲	به	بښی	بی ی	بؤ	بو	بوو			
۳	په	پښی	پی ی	پؤ	پو	پوو			
۴	ته	تښی	تی ی	تؤ	تو	توو			
۵	جه	جښی	جی ی	جؤ	جو	جوو			
۶	چه	چښی	چی ی	چؤ	چو	چوو			
۷	حه	حښی	حی ی	حؤ	حو	حوو			
۸	خه	خښی	خی ی	خؤ	خو	خوو			
۹	ده	دښی	دی ی	دؤ	دو	دوو			
۱۰	ږه	ږښی	ږی ی	ږؤ	ږو	ږوو			
۱۱	ږه	ږښی	ږی ی	ږؤ	ږو	ږوو			
۱۲	زه	زښی	زی ی	زؤ	زو	زوو			
۱۳	ژه	ژښی	ژی ی	ژؤ	ژو	ژوو			
۱۴	سه	سښی	سی ی	سؤ	سو	سوو			
۱۵	شه	شښی	شی ی	شؤ	شو	شوو			
۱۶	عه	عښی	عی ی	عؤ	عو	عوو			
۱۷	غه	غښی	غی ی	غؤ	غو	غوو			
۱۸	فه	فښی	فی ی	فؤ	فو	فوو			
۱۹	ښه	ښښی	ښی ی	ښؤ	ښو	ښوو			
۲۰	قه	قښی	قی ی	قؤ	قو	قوو			
۲۱	که	کښی	کی ی	کؤ	کو	کوو			
۲۲	ګه	ګښی	ګی ی	ګؤ	ګو	ګوو			
۲۳	له	لښی	لی ی	لؤ	لو	لوو			
۲۴	له	لښی	لی ی	لؤ	لو	لوو			
۲۵	مه	مښی	می ی	مؤ	مو	موو			
۲۶	نه	نښی	نی ی	نؤ	نو	نوو			
۲۷	وه	وښی	وی ی	وؤ	و	ووو			
۲۸	هه	هښی	هی ی	هؤ	هو	هوو			
۲۹	یه	یښی	یی ی	یؤ	یو	یوو			

نهم خانۆکه‌ی که خۆینه‌رانی به‌ریز چاویان پیتی کهوت ۲۹ ده‌نگ (Consonant) پیشان ده‌دا که ده‌گه‌ل (۷) ده‌نگ بزویسن (Vowel) یا نه‌وانه‌ی کاک نه‌به‌ز پیشان ده‌لی «ده‌نگداری کورت و درێژ» له یه‌ک دراوڤ به‌تیکراییی $۷=۲۰۳$. ۲۹ حالت پیشان ده‌دا که له هه‌موویان دا ده‌نگیک ده‌گه‌ل ئه‌لف یا «شتیکی دی» تیکه‌ل به‌، بێ گومان کاک جه‌مال ره‌خنه‌ی ته‌نیا له (۷)یان : (ئا، ئه‌، ئو، ئوو، ئۆ، ئی، ئید) هه‌یه «که‌ نیگاره لاتینی یه‌ که‌یان به‌م جوژه‌یه‌: E, I, U, O, U, E, A و هاواری لی بلیند ده‌بی که له هه‌مزه و ئه‌لف یا هه‌مزه و شتیکی دی پیک نه‌هاتوون و مه‌سه‌له‌ی «هه‌له‌ی زله‌ زله‌ی زمانه‌وانی» دیته‌ گوژی، جا خۆینه‌رانی به‌ریز با خۆیان (حه‌که‌م) بن نه‌مه‌ش پیتی ده‌لین (منطق) که ۱۹۶ حالتی کاریک راست بێ و (۷)یان هه‌له‌ی زله‌ زله‌ بن!

په‌راویز:

(۱) ده‌ریای زاراوه‌ی «زمانانی ئێرانی» به‌روانه: سه‌ره‌تای قاموس. ل ۱۲/ په‌راویز.

(۲) نه‌وه‌ی له‌نا و دوو که‌وانه‌ی په‌چکۆله‌دا نووسراوه‌ قسه‌ی کاک جه‌مال خۆبه‌تی و «مالی قه‌لب سه‌روه‌ ساحیبی».

بۆ زیاتر روون کردنه‌وه‌ی کیشه‌ی زمانه‌وانی د. نه‌نه‌ز و زه‌بیحی و یارمه‌تی دانی به‌په‌ره‌شانی زمان و وشه‌ی کوردی و یستم په‌نا به‌رمه‌ به‌ر چه‌ند شاره‌زا و زمانه‌وانی تری کورد. بۆ نه‌و کاره‌ دوو که‌سم له لای خۆم دیاری کرد: (۱) د. نه‌وره‌حمانی حاجی ماری، که هه‌م زمانه‌وان و په‌سپۆری فه‌ره‌ه‌نگه‌نۆسیی کوردیه‌ و هه‌میشه له‌و کیشه‌یه‌دا ناوی هاتوه‌ . به‌داخه‌وه‌ بۆم نه‌گونجا په‌یه‌ه‌ندی پتیه‌ بگرم، به‌لام وتاریکی نه‌و به‌ریژم و ده‌سه‌ت که‌وت که‌ سالی ۱۹۷۹ هه‌ر له‌سه‌ر نه‌و بایه‌ته‌ نووسیه‌تی که‌ لیته‌دا له‌ گه‌ل ریژ و حورمه‌تم بۆی، وه‌ک خۆی چاپی ده‌که‌مه‌وه‌ . (۲) د. نه‌میری هه‌سه‌نپور، که هه‌م زمانه‌وانه‌ و به‌شیک له‌ تیزی دوکتۆرای خۆی ته‌رخان کردوه‌ بۆ زمانی کوردی و فه‌ره‌ه‌نگه‌نۆسین و هه‌میشه نه‌سلی تازه‌تره‌ و له‌و قوناغانه‌ی تازه‌ی زمانی کوردی که‌ پتیه‌دا تپه‌ریوه‌ و تپه‌ه‌ری شاره‌زا و خاوه‌ن رایه‌ . هیوادرم یارمه‌تی زیاتر روون کردنه‌وه‌ی نه‌و کیشه‌یه‌م دابی.

با ریژی لیکۆلینه‌وی زانستی بگرین

د. نه‌وره‌حماني حاجی مارف

روشنیبری نوی ژماره ۷۲ شوباتی ۱۹۷۹

تا چند سالتیکیش له‌مه‌وهر ناو ناوه هندی ره‌خه‌گر که‌میک له سنووری شیوازی زانستانه دهرده‌چوون و له هه‌له‌سه‌نگاندنی به‌ره‌مه‌دا توند و تیژ ده‌وه‌ستان. به‌لام دوازی نه‌وه‌ی ژماره‌یه‌ک و تار و راویژ ده‌ریاره‌ی چۆنیه‌تیی ره‌خه‌ی راست و زانستانه بلا‌و‌کرانه‌وه و پاش نه‌وه‌ی خویندواری که‌شه‌ی کرد و شاره‌زایی پتر پهری سه‌ند، نیتر نه‌و جۆره ره‌خانه وه‌خته بلتیم ناویان له کووله‌که‌ی ته‌ریشدا نه‌ما... که‌چی تازه به تازه د. جه‌مال نه‌به‌ز له ولاتی ئه‌لمانایا فره‌پیشکه‌وتوو و مه‌له‌بندی شارستانی یه‌ته‌وه له ژیر پهردی زانست دا و به ناوی ره‌خه‌وه و ته‌ی پر له بوختان و قسه‌ی ناراست ده‌هۆنیته‌وه و ناراسته‌ی زانایانی کورد و نه‌ندامان و فه‌رمانبه‌ران و دۆستانی کۆری زانیاری کوردی ده‌کا.

به‌لێ د. نه‌به‌ز له نووسینه‌کانی زووی دا هه‌میشه به‌و شیوه ناراسته دوور له زانسته هه‌لس و که‌وتی کردوو. یه‌کێک له‌و نمونه دیارانه‌ی که له بیر خوینده‌وارانی کورد ناچیته‌وه، کتیبه پر جوینه‌که‌یه‌تی، که به ناوی «کوردایه‌تی» یه‌وه دژی محه‌مه‌دی مه‌لا که‌ریم نووسی (۱). ناشیرینی و نار‌ه‌وایی وته‌کانی نه‌و کتیبه به راده‌یه‌که که له ناو بازپیشدا وینه‌یان که‌مه و من به‌ش به‌ حالی خۆم شهرم ده‌که‌م نمونه‌یان به‌خه‌مه‌ پیش چاوی رووناکبیران. ته‌نانه‌ت وا دیاره د. نه‌به‌ز خۆشی که‌میک شهرم گرتویه‌تی، بۆیه نه‌یوستوه نه‌و کتیبه به ناوی خۆیه‌وه بلا‌و بکاته‌وه و ناوی (زه‌رده‌شت) ی له‌سه‌ر داناوه.

ره‌نگه‌ خۆین گه‌رمی و هه‌رزه‌کاری به شهرمه‌وه که‌میک پاکانه بۆ نه‌و هه‌لس و که‌وته‌ی زووی د. نه‌به‌ز بکه‌ن، به‌لام پاش چند سال خۆتندن و ژیان له نه‌وروپا هیچ به‌لگه‌یه‌ک نی یه‌ رووی بی‌ تکاکاری بۆ نه‌وه بکا که هیشتا هه‌ر به‌و شیوه ناشیرینه‌ی جارن بنووسن. به وینه‌ جگه له‌و کتیب و تار و نامانه‌ی نه‌م ماوه‌یه‌ی دوا‌ی (۲)،

چەند مانگێک لە مەوێ بە ناوی «سەرنجێک لە چەند زاراوەیەکی تازه بەکارهاتوو و کۆری زانیاری کورد» وە لە گۆڤاری «کۆلتیجی ئەدەبیاتی زانستگەی بەغدا» دا وتاریکی بلاو کردووە (٣)، کە پێی لە هێرشێ ناپەوا و وتەی سووک و ناشیرین و ریز نەگرتنی کاری خەلکی و شێواندنی راستی و بوختان و خۆهەلکێشان. ئەوێ پتر سەرنج رابکێشی، ئەوێ گۆڤاری ناوبراو، کە گۆڤاری مەلەندیکێ بەرزی زانستە، ئەو وتارێ بلاو کردۆتەو. هەموو مرۆڤێکی دلسۆز سەرزەنشتی ئەو جووێ کارانە دەکا و منیش لەم بارەوێ تەنیا ئەوێ دەلێم، کە با لە پێناوی خۆپەرستی دا حۆرمەتی لێکۆڵینەوێ زانستی نەشکێنین.

د. نەبەز کە لە وتاری ناوبراوا رەخنە لە (شیوێ پێکهاتنی کۆر) و (کارەکانی کۆر) دەگرێ، هەموو سنوورێکی شکاندوو. بەراستی نەگەر لەو کارێ د. نەبەز پێ دەنگ بێ، لام وایە نە زانست و نە کوردایەتی لێم خۆش نابن. جا بۆیە وا بە پێی زانین و ئاگاداری خۆم بە کورتی وەلامی د. نەبەز دەدەمەو.

لە ژێر سەرباسی «هەلە زلە زلە زمانەوانی» دا نووسەر دەرێ فەرھەنگەکی مامۆستا عەبدولپەرھمانی زەبیحی نووسیویتی: «کۆری زانیاری لە ١٩٧٧ دا فەرھەنگێکی بە نێوی (قامووسی زمانی کوردی) یەوێ بۆ کاک ئەوێرھمانی زەبیحی لە چاپ دا. قەی ناکا کا کاک زەبیحی گەلێک وشە کە کورد بە کاریان ناهێنی بەسەر کورددا سەپاندوونی. با لەوێش بگەڕێین کە کاک زەبیحی لە ژێر پەردە ئەوێرھمانی کە وشە تازه داتاشاروی بە دل نییە، چووێ گەلێک وشە بێگانە بەکار هێناوێ کە بەرامبەرھەکانیان لە کۆنەوێ لە نێو زمانی کوردی دا هەن، وەک: قاموس، عامل، لەجە، فرق، طبیعی، فعل هەنگامە، سراسو... هتد. کەچی چووێ هێندی وشە داتاشاروی کۆری بەکار هێناوێ... ئەمانە هەمووی قەی ناکا و بۆ ئەو. بەلام نایا جیتی داخ و خەفەت نییە لە فەرھەنگێکی وادا کە د. ئەوێرھمانی حاجی مەرف کە لای خۆی دوکتۆرای لە (زانستی فەرھەنگ نووسینی کوردی) دا وەرگرتووێ و بە ئاوتاووێ باسی فەرھەنگی زەبیحی دەکا، هەر لە لاپەرێ یەکەمی یەوێ لەسەر بێچینە هەلە دامەزراپێ؟ ...» (ل ٨٦-٨٧). بە داخوێ، ئەو چەند دێرێ د. نەبەز لە بریتی ئەوێ هانم بەدەن بۆ لێدوانێکی زانستانە،

بهره و گیترا نه‌وی هه‌له‌ق مه‌له‌قم ده‌بن... ده‌گیترا نه‌وه پیاویک به هه‌له‌داوان ده‌چیتسه لای شیخ وه‌سمان و پیتی ده‌لج: میرزا مه‌حمود، عه‌لی نامۆزات کرا به مۆته‌صه‌ریفی چوارتا... شیخ وه‌سمانی‌ش به زه‌رده‌خه‌نه‌یه‌که‌وه روو ده‌کاته پیاوه‌که و ده‌لج: کاکه برا من میرزا نیم و شتیخ، ناوم مه‌حمود نییه و وه‌سمانه، نه‌و کورپه‌ش که تۆ ده‌لجی نامۆزام نییه، پوورزانه، ناویشی عه‌لی نییه و فه‌تاحه، به خودای کراوته قایمقام نه‌ک مۆته‌صه‌ریف، نه‌ویش له هه‌له‌بجه نه‌ک له چوارتا... هه‌ر به‌و چه‌شنه منیش روو ده‌که‌مه ده‌به‌ز و ده‌لجیم: ۱- کۆری زانیاری کورد فهره‌نگی بۆ مامۆستا زه‌بیحی چاپ نه‌کردوه.

۲- مامۆستا زه‌بیحی بۆ ده‌رمانیش زاراوه‌ی کۆری - واته نه‌وه‌ی تۆ ناوت ناوان وشه‌ی داتاشراو - به‌کار نه‌هیتاوه.

۳- من نه‌ک هه‌ر به‌ ناووتاوه‌وه، به‌لکو به‌ هیچ چه‌شتیک له‌و فهره‌نگه‌دا باسی فهره‌نگه‌که‌م نه‌کردوه.

به‌لجی ساویلکه‌یی نه‌و جۆره هه‌لانه به‌ مڕۆڤ ده‌کا و ته‌نانه‌ت که‌سانی زیره‌کیش تووشی هه‌له ده‌بن. به‌لام جیگه‌ی داخه که زانایه‌کی وه‌ک ده‌به‌ز، نه‌ک هه‌ر هه‌له به‌لکو بوختانی‌ش به‌ نووسه‌رانی کورد و ده‌زگا کوردی یه‌کان ده‌کا. به‌و بۆنه‌یه‌وه که‌میک له‌و سێ بوختانه‌ی که راستی یان شتیواندوه، ده‌دویم:

کاتی خۆی مامۆستا زه‌بیحی داوای له‌ کۆر کرد فهره‌نگه‌که‌ی بۆ چاپ بکا، به‌لام به‌ داخه‌وه له‌بهر هه‌نه‌ئێ هۆی نابه‌جی کۆر بپاری له‌ چاپ دانی نه‌دا و ره‌تی کرده‌وه. بێ گومان به‌لای هه‌موو دلتسۆز و شاره‌زایه‌که‌وه نه‌مه کارتیکی نا‌په‌وابوو له‌ لایه‌ن کۆره‌وه... به‌لام له‌و ده‌مه‌دا که چاپخانه‌ی کۆر فراوان کرابوو و کاریش که‌م بوو، نه‌نجومه‌نی کۆر بپاری دا بۆ ئاسان کردنی نه‌رکی نووسه‌رانی کورد، نه‌گه‌ر کتییێکیان ده‌رباره‌ی زمان یان نه‌ده‌ب یان میتروو و یان کولتور... ی کورد هه‌بێ به‌ پاره بۆیان چاپ بکا. جا مامۆستا زه‌بیحی له‌ سه‌ر نه‌رکی خۆی نه‌و فهره‌نگه‌ی له‌ چاپخانه‌ی کۆر له‌ چاپ دا و نه‌مه‌ش هه‌ر وه‌ک نه‌وه وایه که له‌ هه‌ر چاپخانه‌یه‌کی دی چاپ بکرایه. شایانی باسه مامۆستا زه‌بیحی زۆر مه‌ردانه هه‌لس و که‌وتی کرد، نه‌ویش نه‌وه بوو که به‌رژه‌وه‌ندی خودی وای لێ نه‌کرد دژی به‌رژه‌وه‌ندی میللته‌که‌ی بووه‌ستی.

لە راستی دا ئەو بېریارەى ئەنجومەنى كۆپ بۆپەسەند نەكردن و لە چاپ نەدانى
فەرھەنگەكەى زەبىحى منى زۆر دلگىر كرد و نەمتوانى ھەلوتىستى خۆم نیشان نەدەم.
بىن گومان ھەلوتىستى راستىش، ھەولتى راست كەردنەوى ھەلەىە، نەك ھەولتى
رووخاندن... بەو بۆنەىەو ھەرىارەى فەرھەنگى زەبىحى و بېرىارى كۆپ راپۆرتىكەم بۆ
ئەنجومەنى كۆپ نووسى كە ئەو ھەقەكەىەتى:

ئەندامانى بەرىزى ئەنجومەنى كۆپ!

ماوہى چەند مانگىك لەمەوبەر فەرھەنگى كوردى-كوردى مامۆستا زەبىحى
ھاتە بەر دەستان، بەلام بەداخو ھەرىارى بۆ نەدرا لەسەر نەركى كۆپ چاپ بكرى. ئىستا
نوو سەرەكەى لەسەر نەركى خۆى خستوىەتەىە ژىر چاپ. من لە سالى ۱۹۷۳ ھە
ئاشناىەتەم لە گەل ئەو فەرھەنگەدا ھەىە و ئاگادارى ھەموو ئەو قوناغانەىەم كە لەو
دەمەو ھەپپاىدا تەپەرىو ھە. وشە بە وشە و دتەر بە دتەر و لاپەرە بە لاپەرەىەم بە وردى و بە
چاوى موشتەرى خوێندۆتەو ھە. چەند جار را و تەبىنى و سەرنجەم لە بارەىەو بۆ نووسەرى
دەرىو ھە و بە دلى فراوانەو بەشى ھەرى زۆرى بە گوئى كەردووم... گومانەم لەو دا نەىە كە بە
نەسبەت كارى فەرھەنگ نووسىى كوردى ىەو لە ھەىچ روو ھەكەو بە ھەىچ چەشنەىك
فەرھەنگى وا سەركەوتوو دانەنراو ھە (ئەگەر پتووست بكا، ئەو نامادەم بە بەلگەى تەواو
ئەم وتانەم بەسەلمەنم، ياخود لە گەلئان گەفتوگۆ بكەم) و بەراستى جەىگەى شایان و شانازى
ىە كە كورد بپتە خاوەنى ئەو جۆرە فەرھەنگانە. تەنانت ئەو فەرھەنگەى كۆپ كە من
خەرىكەىم و ھەشتا ھەرى خەو ھە، مەگەر بە كار كەردنى چەند كەسەىكى شارەزا و كارامە و
ئەشكەر بە ماوہى دە سالىك بتوانرئ لەو ھەى مامۆستا زەبىحى تەى بپەرتنرئ. جا ئەو
كارەى رەنجى ھەموو ژيان و شارەزایى مامۆستا زەبىحى بى و لە كوردى دا و تەنى نەبى و
بە ئاسانىش ھەنگاوى لەو گەورەتر (بەتایەتەى بە خوشمان) نەنرئ، ئىتەر بۆ دەبى ئەو
چارەنووسى بى؟

بەداخو ھەلرەدا نە شوئەنى ئەو ھەى و نە مەوداى ئەو ھەىە لە ھەموو روو ھەكى ئەو
فەرھەنگە بەدوتم، بەلام ئەگەر كاتى خۆى ئەنجومەن نووسەرى ئەم چەند دتەرەى لەو
مەسەلەىەدا بخوێناىەتەو ھە و ھەك فەرھەنگ ناسەىك لەو بارەىەو پەرسىارى لى بكرەماىە،

هه‌لبه‌ت نه‌وساکه به دوور و درژی رای خۆم ده‌رده‌پری....

لی‌ره‌دا تهنیا نه‌و راستی یه ده‌خمه پیتش چاو، که کۆر به‌رانبه‌ر فهره‌ه‌نگی ناوبراو هه‌لیکی چاک و پر سوود و له‌باری له ده‌ست داوه... نه‌گه‌ر نه‌نجومه‌ن له‌سه‌ر لیکۆلینه‌وه‌ی ته‌واو، چاو‌یک به‌و باسه‌دا بگیت‌پیت‌ه‌وه و به‌پاریکی واقعی بدات، نه‌وه له‌و رایه دام که خزمه‌ت‌یکی گه‌وره به‌ کورد و زمانی کوردیی ده‌کا و نه‌رکیکی گه‌وره‌ی کۆریش به‌ جی دیتی.

له‌ گه‌ل نه‌وپه‌ری ریزدا

نه‌وره‌حمانی حاجی مارف

۱۹۷۷/۴/۱۲

نه‌نجومه‌نی کۆر له‌ به‌پاری خۆی په‌شیمان نه‌بووه‌وه، به‌لام نه‌ من بوومه‌ دوژمنی کۆر و نه‌ کۆریش دوژمنی من. جا نه‌مه‌یه راستی و دروستی چاپ کردنی فهره‌ه‌نگی زه‌بییحی. بوختان و مه‌به‌ستی د. نه‌به‌زیش له‌ هه‌موو کوردیکی دلسۆز ناشکرایه.

بوختانی دووهم، نه‌وه‌یه که د. نه‌به‌ز ده‌لتی: زه‌بییحی چووه «هیتندی وشه‌ی داتاشراوی کۆری به‌کار هیتاوه» (ل ۸۷). مه‌به‌ستیشی له‌ وشه‌ی داتاشراو نه‌و زاراوانه‌ن که کۆر دایان. لی‌ره‌دا وه‌لامی نه‌وه‌ ناده‌مه‌وه که زاراوه‌کانی کۆر داتاشراون یان نا، چونکه‌ دواتر له‌ شوپنیتیکی دی دا لی یان ده‌دویم. به‌لام په‌نجه‌ بۆ نه‌و راستی یه‌ راده‌کیشم که زه‌بییحی بۆ خۆتی چیش‌تیش نه‌ک زاراوی کۆر، به‌لکو زاراوی هیچ ده‌زگا و که‌سانیتیکی به‌کار نه‌هیتاوه. له‌مه‌شدا چاکی کردووه، چونکه‌ زۆریه‌ی زۆری نه‌و زاراوانه‌ هیش‌تا نه‌چه‌سپاون، جا مامۆستاش وتاری نه‌نووسیوه، به‌لکو فهره‌ه‌نگی داناوه. نه‌گه‌ر چاو‌یک به‌ نووسینی کوردی دا بگیت‌پین، ده‌بینین به‌رانبه‌ر (فعل)ی عه‌ره‌یی (کار، کردار، فرمان...) به‌کار ده‌هینرین و هه‌ر که‌سه‌ یه‌کیکیانی به‌لاوه‌ په‌سه‌نده و ناشتوانرێ رتگه‌ له‌ هیچ که‌سیک بگیری و نه‌مه‌ قوناغیکه‌ له‌ ژبانی زانستی میله‌ته‌ی کورد. جا زه‌بییحی که فهره‌ه‌نگی نووسیوه‌ نایا راسته‌ له‌ فهره‌ه‌نگه‌که‌یدا هه‌موو وشه‌کانی (کار، کردار، فرمان ...) به‌رانبه‌ر (فعل) دابنێ؟ یاخود راسته‌ یه‌کیکیان هه‌لبژێرێ و نه‌وانی دی دوور بخاته‌وه؟ بێ گومان نه‌گه‌ر زه‌بییحی هه‌ر رتگه‌یه‌کی له‌و دوو رتگه‌یه‌ بگرتایه، نه‌وه

د. نەبەز خۆشی پیتی رازی نەدەبوو. بەلتی لەبەر ئەوەی هێشتا ئەو زاراوانە ساوان و کێشە و رای جیاوازیان لەسەر هەبێ، راستەر وایە جارێ نەکەوێ ناو فەرەهنگەو، چونکە زاراوەیەک کە لە فەرەهنگێکی گەورە زماندا تۆمار کرا، ئەو و دەگەیهێنێ کە ئەو زاراوەیە چەسپاوە و جێگەی خۆی گرتووە و کێشە لەسەر نەماوە... زاراوەیەکی ناپێک کە دەگەوێتە نووسینەو، لاپردنی چەندە گرانی، دەرهایشتنی لە فەرەهنگ دەهێندە ئەرکی پتر پێ دەوێ... لە هەندێ شوێنی نووسینی د. نەبەزدا ئەو بەدەردەگەوێ کە ئەو زاراوانە خۆی دایان و یاخود ئەوانە خۆی بەکاریان دەهێنێ و پەسەندیان دا، بە چەسپاویان دادەنێ. بێ گومان، ئەم خەیاڵە د. نەبەز لە راستی یەوێ دوورە.

سەرەرای ئەو دوو بوختانە، ئنجا بە زمانێکی بازارپاڵ، وەک هەموو خەڵک چاوەڕوانی خێری ئەو بن، روو دەکاتە زەبێحی و دەلتی: «ئەمانە هەمووی قەیناکا و بۆ ئەو» (ل ٨٧) ... بە دواي ئەو و شانەدا کە مێک واز لە زەبێحی دێنی و بەرۆکی من دەگرێ و بوختانی سێ یەمی دەهۆنیتەو و دەلتی: «بەلام نایا جیتی داخ و خەفەت نییە لە فەرەهنگێکی وادا کە د. ئەو پەرەمانی حاجی مەرف کە لای خۆی دوکتۆرای لە (زانستی فەرەهنگ نووسینی کوردی) دا وەرگرتووە و بە ئاوتاووەو بەسی فەرەهنگەکی زەبێحی دەکا، هەر لە لاپەرە یە کەمی یەوێ لەسەر بنچینەی هەلە دامەزرابێ؟» (ل ٨٧).

ئەوێ بە کەم و کورتی یەکی گەورە خۆمی بزانم و یەکیێ بێ ئەو ئەرکانە هێشتا بە جێم نەهێتاون، ئەوێ کە تا ئێستا بە نووسین بەرانبەر فەرەهنگەکی زەبێحی رای خۆم دەرەنەبرێو (٤). جا من کە نەک لە فەرەهنگی ناوبراوا، بەلکو لە شوێنی دیش دەرپەرە نەدوابم، ئێستە د. نەبەز چۆن ئەو بوختانە بە دەمەوێ دەکا. ئەگەر د. نەبەز راستی دەکرد، خۆ دەبوو بنووسێ لە چ لاپەرە یە کەدا باسم کردووە، یاخود دەبوو چەند وشە یەک لەو وتارەم بێنیتەو و ئەگەر لە شوێنێ کەدا بە هەلە چوویم وەلام بەداتەو... بێ گومان، د. نەبەز ئەمانە نەکردووە، چونکە وتار لە ئارادا نییە. تا ئێستە کە سێکی دیم نەبینیووە کە وا بە قەڵەمی بوختان ئەو جۆرە ناپەرەوایی یە لە گەل زانستدا بکا... کە ی و لە کوێ رووی داوێ بەو چەشنە حورمەتی لێکۆڵینەوێ زانستی بشکێنێ؟ ... دیارە مابەستی د. نەبەز لەو بوختانە ئەوێ، پێشەکی پێم رابەگەیهێنێ کە ئەو فەرەهنگە پەسەند نەکەم.

بێ گومان، نەگەر بە‌لگه و ره‌خه و سه‌رنجی راست و دروستی بۆ رەت کردنه‌وه‌ی هه‌بوايه، نه‌وه کاری تی ده‌کردم، به‌لام قسه‌ی رووت و به‌تایبه‌تی ره‌ق و ناشیرین کار ناکه‌نه سه‌ر قه‌له‌می من و رتی راستم لێ ناگۆژن....

سه‌ره‌رای نه‌و سه‌ت بوختانه، ره‌خه‌یه‌کی لاواز و هه‌له‌یه‌کی گه‌وره و بێ وێژدانی و وشه‌ی سووک و ناشیرین له‌ پاسی فه‌ره‌ه‌نگه‌که‌ی زه‌بیحی دا ناشکرا و زه‌ق له‌به‌ر چاوان. ره‌خه‌ لاوازه‌که‌ی نه‌وه‌یه که ده‌لتی: «چوه‌ گه‌لیک وشه‌ی بێگانه‌ی به‌کار هێناوه که به‌رامبه‌ره‌کانیان له‌ کۆنه‌وه له‌ نێو زمانی کوردی دا هه‌ن...» (۸۷) به‌لتی له‌ فه‌ره‌ه‌نگی زه‌بیحی دا گه‌لتی وشه‌ هه‌ن، که به‌ ره‌سه‌ن بێگانه‌ن، به‌لام زۆریه‌ی نه‌و وشانه له‌ کوردی دا به‌نجیان داکو‌تاوه و خه‌لکی گوند و شار به‌کاریان دێن، له‌ به‌ره‌مه‌ی شاعیران و نه‌دیبا‌نی کورد دا ده‌بێژن.... جا ئیتر هه‌ر له‌به‌ر نه‌وه‌ی به‌ره‌سه‌ن کوردی نین، ده‌بێ له‌و فه‌ره‌ه‌نگه‌دا تۆمار نه‌ک‌رین؟ به‌تایبه‌تی که فه‌ره‌ه‌نگه‌که‌ی زه‌بیحی کوردی یه، نه‌ک فه‌ره‌ه‌نگی وشه‌ی کوردی. بۆ ده‌بێ وشه‌ی بێگانه‌مان به‌لاوه هێنده ناچه‌ز بێ؟ دیاره ده‌یه‌ز ده‌یه‌وێ هه‌موو شتیکمان له‌ می‌لله‌تانی سه‌ر رووی نه‌م زه‌مینه جیا بێ. نه‌گینا وه‌نه‌بێ فه‌ره‌ه‌نگه‌کانی زمانی ئینگلیزی و رووسی و ئه‌لمانی... وشه‌ی بێگانه‌یان که‌م تیدا نه‌بێ. به‌ وێنه له‌ لاپه‌ره (۳) ی «فه‌ره‌ه‌نگی زمانی رووسی» دا (۵)، (۳۶) وشه‌ تۆمار کراون، که (۳۳) یان بێگانه‌ن. جا پێویسته نه‌وه له‌ یاد نه‌که‌ین، که له‌سه‌ر رووی زه‌مینه‌دا هیچ زمانیک نییه که زمانی بێگانه کاری تی نه‌کرد بێ، یاخود ته‌ئسیری زمانی بێگانه‌ی له‌سه‌ر نه‌بێت. هه‌روه‌ها هیچ می‌لله‌تیک یاخود هه‌لگری هیچ زمانیک به‌ ره‌هایی و به‌ شێوه‌یه‌کی تایبه‌تی و جیاواز و دوور له‌ می‌لله‌تان نا‌ی.

خاسیه‌تی کۆمه‌لایه‌تی و تووێژی مرۆڤ و رووداوی می‌ژوو‌یی، که پێشکه‌وتنی کۆمه‌ل دیاری ده‌که‌ن، ده‌بێ هۆی نه‌وه‌ی کاری تی کردنی زمانیک به‌سه‌ر زمانیکێ تروه‌ بێت و زمانیک له‌ زمانیکێ تروه‌ شت وه‌ریگرێ. نه‌م دیارده‌یه‌ش پتر له‌ مو‌فره‌داتی زماندا ده‌رده‌که‌وێ.

له‌ نه‌جمی په‌یوه‌ندی دوور و درێژی ئابووری و سیاسی و جه‌نگی و کولتووری... می‌لله‌تی کورد له‌ گه‌ل می‌لله‌تانی تر دا، گه‌لیک وشه‌ و پارچه‌ی وشه‌ ها‌تونه‌ته‌ زمانی

کوردی یەو و لە دەستور ریشیدا بنجی خۆیان دا کوتاوه.

نەم دیاردەیه - واتە کاری زمانی بێگانه و وەرگرنتی وشەیی بێگانه - وەنەبێ شتیکی خراپ و زیان بەخش بێ، بەلکو بە پێچەوانەوێ زمانی ئێمەیان دەوله مەند و فراوان و بەرین کردوو. بێ گومان، ئەوێ کورد لە بێگانهی وەرگرتووێ خستووێ تێه ژێر باری فۆنەتیک و وشەپۆزان و دەستور و ریزمانی کوردی یەو و بەمە بەرگیکی کوردانەیی بە بەردا کردوو.

لە گەل هەموو ئەوشدا، بێ گومان پێویست ناکا بە بێ هۆ وشەیی بێگانه بەکار بهێنێ - واتە کاتیکی بۆ دەربڕینی مەبەستێکی وشەیی رەسەن و جوان و لەبار و بەکارهێنراو و ناشکرای کوردی هەبێت، ئێتر بۆ پەنا بۆ وشەیی بێگانه بهێرێت - بۆچی بێلێن «دەماغ، فەقەرە...» لە کاتیکیدا گە خۆمان «میشک، بېرە...» مان هەیه و چی یان لە «دەماغ و فەقەرە...» کەمتر نییه. جگە لەو پێویستە ئەوش لە یاد نەکەین کە بەکارهێنانی وشەیی بێگانه، بەتایبەتی لە شوێنی پێویستی خۆیدا کاریکی راست و رەوانە و هەر وەک وشەیی کوردی رەسەن جێی خۆی دەگرێ.

منیش لەو رایەدام کە مامۆستا زەبێحی هەندێ وشەیی بێگانهی ئەوتۆی لە فەرەهنگە کەیدا تۆمار کردوو کە نەدەبوو بکەوێ ناوێ، بەلام نەک بەو شێوەیە د. نەبەز دەلێ (گەلیک).

لە باسی نەبوونی (هەمزە) لە کوردی دا تووشی ئەو هەلە گەورەیه بوو، کە (فۆنێم) و (دەنگ) و (پیت) ی تیکەل کردوو. نەزانین و لێک جێیانەکردنەوێ ئەو سێ مەفهومی کە سەرەتایەکی ئەلفوبیتی زمانەوانی یە، نەک هەر لەم شوێنەدا، بەلکو لە سەرپاکی و تارەکە و تیکرای نووسینەکانی تری د. نەبەز دا زۆر روون و ناشکرا دیارە. جا لەبەر ئەوێ نەم هەست نەکردنێ د. نەبەز پەیوەندی بە گەلێ شوێنی ترەو هەیه، بۆیکە ئێستا کەمێک لە باسە سەرەکی یە کە دوو دەکەومەو و بە کورتی لەو دەوتیم، کە چۆن د. نەبەز تا ئێستاش سێ مەفهومی (فۆنێم) و (دەنگ) و (پیت) لێک جیا ناکاتەو.

د. نەبەز لە زۆری زۆری نووسینەکانیدا (دەنگ) ی بە (پیت) - کە ئەو تێپیی بێ دەلێ (ناو بردوو. نەم هەلەیهی لە سەرپاکی و تارێ «سەرنجێک لە چەند زاراوێهێکی

تازه به‌کار هاتوو و کوژی زانیاری کورد» و کتیبی «زمانی یه‌ک‌گرتوی کوردی» دا کوتاوه‌ته‌وه. بئ گومان جیگه‌ی ره‌خه‌یه د. نه‌ب‌ز له‌و سه‌ره‌تایه‌ی زمانه‌وانی بئ ناگایه و مه‌فه‌ومی (ده‌نگ) و (پیت‌ای) وا تیکه‌ل کردوو و له‌ی یه‌کتری جودا نه‌کردوو نه‌ته‌وه.

وه‌ک نا‌شکرایه (ده‌نگ) له‌ی ریگای نه‌ندامه‌کانی نا‌خاوتنه‌وه ده‌رده‌پریت و به‌هوی بیستنه‌وه هه‌ستی پئ ده‌کری. (پیت) وینه‌ی ده‌نگه‌که به‌نیشانه له‌نووسیندا دیار کراوه و به‌هوی بینینه‌وه و ده‌ده‌گیرئ. راسته‌ی م‌رو‌ف نه‌ک ته‌نها ده‌توانی وشه به‌ده‌مدا پیتی، به‌ل‌کو هه‌روه‌ها ده‌توانی بی‌شینووسی، یاخود چاپی بکات. به‌لام کاتی نیمه‌ی ده‌نوسین یا خود چاپ ده‌که‌ین، نه‌وه وینه‌ی ده‌نگه‌کانی نا‌خاوتن به‌پیت نیشان ده‌ده‌ین. به‌لئی زمان دوو دیوی هه‌یه: نا‌خاوتن و نووسین. به‌لام نا‌خاوتن ره‌سه‌نتره و پیت نووسین که‌وتوو. مندا‌ل له‌سه‌ره‌تادا فیری قسه‌کردن ده‌بئ و دوابی نووسین. زور‌که‌سانیش هه‌ن سه‌د سال ده‌ژین و ره‌وان و پاراو به‌زمانه‌که‌یان ده‌دوین بئ نه‌وه‌ی فیری خو‌تندنه‌وه یا نووسینی پیتیک بووبن. له‌م سه‌ده‌ی بیسته‌مه‌شدا هیشتا میلیله‌تی نه‌وتو هه‌یه که له‌و ده‌ستکه‌وته مه‌زنه‌ی شارستانی یدت بئ به‌شه.

جا جیگه‌ی ره‌خه‌یه که د. نه‌ب‌ز له‌م سه‌ره‌تا زمانه‌وانی یه‌بئ ناگایه و به‌ل‌گه‌شم بۆ سه‌لمانندی نه‌م وتانه‌م، نه‌وه‌یه که که‌ره‌سته‌ی نا‌خاوتنی تیکه‌ل به‌که‌ره‌سته‌ی نووسین کردوو - واته ده‌نگه‌کانی نا‌خاوتن که له‌زاره‌وه ده‌ردین له‌گه‌ل که‌ره‌سته‌ی نووسین به‌یه‌ک شت تی گه‌یشتوو:

به‌وینه له‌لا‌په‌ره (۶۵) ی کتیبی «زمانی یه‌ک‌گرتوی کوردی» دا، له‌یه‌که‌م دیری ژیر سه‌ریاسی «ده‌نگی (ک) و (گ) ...» دا، ده‌لئ: «کاتیک تیپی بئ ده‌نگی (ک) و (گ) له‌وشه‌یه‌کدا پیت هیتندی تیپی ده‌نگدار بکه‌وئ، به‌تایبه‌تی (ئی - i) و (ئئ - e) و (ئو - o) نه‌و کاته ده‌نگه‌کانیان نه‌ختیک نازک ده‌بیته‌وه». له‌سه‌ر باسدا دیاره که دیوه‌وئ له‌(ده‌نگ) بدوئ، که‌چی له‌یه‌که‌م دیری باسه‌که‌دا دوو جار (تیپ‌ای) له‌جی (ده‌نگ) به‌کار هیتاوه. دوا‌ی نه‌وه‌له‌یه ئنجال له‌دیری دووه‌مدا (ک) و (گ) به‌(ده‌نگ) ناو ده‌با. لی‌ره‌دا سه‌رنج راکیش نه‌وه‌شه که (ی، ئ، وئ‌ای) به‌(ئی، ئئ، نوئ) ناوبردوو، واته به‌ناوی پیت‌ه‌کانه‌وه، ده‌نگه‌کانی ناو ناوه.

له لاپهړه (۱۱۴) ی وتاری «سهرنجیک له چهند زاراوه یه کی تازه به کار هاتو و کۆری زانیاری کورد» دا، نووسیوتی: «نه مجا ده میتیته وه سهر دهنگی (a) له بازاردا و دهنگی (e) له وشه ی بازپړدا (واتا: نا و نید) به پتی ده ستوری زمانه وانی به زوری له وشه ی فارسی ی تازه دا تپیه ده نگداری دريژ (a) که پاش تپیتکی بی دهنگ بی...».

له سهره تای نهو چهند دپړه دا ناشکرا دیاره که مه به ست لیکولینه وه ی دوو دهنگی (a - ۱) و (ئ - e) یه و د. نه به ز راست دهستی به باسه که ی کردووه، که چی دواتر به پیت (نوسهر وته نی تپ) ناوی بردوون. لهم باسه دا مه به ست گزوانی دهنگه به دهنگیتکی تر، که دیارده یه کی فونه تیککی زمانه. هرچی (پیت)ه لیتره دا هیچ په یوه ندی یه کی به و کیشه یه وه نییه... هر لهم شونه دا هله یه کی دی سهرنج راکیش، نه وه یه که بۆ دهنگی کونسونانت (Consonants) زاراوه ی (تپیی بی دهنگ) ی به کار هیناوه. هرچنده له بریتی (تپ) ده بوو (دهنگ) به کار بهیتنی، به لام لیتره دا مه به ستم تنیا هله ی جیا نه کردنه وه ی (پیت) و (دهنگ) ه که نییه، به لکو مه به ستم ناله باری و نه گونجانی زاراوه ی (بی دهنگ) ه، که به رانه بر (کونسونانت - Consonants) به کاری هیناوه. وهک ناشکرایه، هه سوو دهنگیتک، دهنگی هیه. جا با نهو دهنگه به رز بی یان نرم، کونسونانت بی یان بزوتین. به لام که وترا (بی دهنگ) نه وه وا ده گیه ننی که دهنگی نییه.

جا که (د، ت، ز، س، ژ، ش، ف، ...) و تیکرای دهنگه کونسونانته کانی دی دهنگ بن و به ده مدای بپن، نیتر چون ده کړی بوتری (بی دهنگ) ن. خو د. نه به ز به ده گمن زاراوه یه ک په سهند دهکا که خوی دای نه نابن، که چی وا به ساکاری زاراوه ی (بی دهنگ) ی وهرگرتووه. تا نیتر نه وه م ناشکرا کرد که د. نه به ز تا کو نیستجا جیاوازی له نیوان (پیت) و (دهنگ) دا ناکات. ننجا با بیینه سهر به راورد کردنی (دهنگ) و (فونیم) که هله ی گه وری د. نه به زی تیدا درده که وی. وهک ناشکرایه، فونیم بهو دهنگانه دهوتری که له زماندا وشه پیک دههین و به گوران و لاچوونیان و اتا دهگورن. بۆ نمونه، نه گهر فونیمی (۱) له وشه ی «باز» دا بگوریت به (ه، ژ، ...)، نه وه هم وشانه «بهز، بۆز، بیتز...» پهیدا دهبن، که جیاوازی یه کی تهواو له مانایاندا هیه - واته لیتره دا فونیمی (ه، ژ، ...) (...

دهورى گۆرپنى ماناي وشهى «باز» دهيينن. نهگهر فۆنئيمى (ز)يش له وشهى «ناز» دا بگۆرپت به (ن، ل، ث، خ...)، نهوه نهم وشانه: «نان، نال، ناڤ، ناخ...» دروست دهبن، كه هدر يهكهيان ماناي تاييه تى خۆى هيه - واته بهم جۆره دهيينن كه وا فۆنئيمى (ن، ل، ث، خ...) ماناي وشهى «ناز» دهگۆرپن... ليره دا پتيوسته نهوش له ياد نهكەين، كه هدرچهنده فۆنئيم كاري جياكردهوى گۆرپنى مانا به جى دههينن، بهلام له گەل نهوشدا به تنيا خۆى خاوهنى مانا و واتا نيه.

(فۆنئيم) له (دهنگ) گرنگتره، چونكه جياوازي دهخاته نتيوان وشهوه. ههموو فۆنئيمىك، دهنگه، بهلام ههموو دهنگىك، فۆنئيم نيه. به وینه: (قيژه، هاوار، قۆرەى سك، قهقيته، نزكهره، پرخه پرخ، كۆكه...) ههموو دهنگن، بهلام هيچيان فۆنئيم نين. ياخود كاتى (گ، ك) له پيش (ى، ئ، وى، وى) دا دهگوترن، شيوهى تهلهفوزيان وهك (چ) يان (ج) ى لى ديت - واته (گ) و (ك) له حاله تى ناسايى دا له بنى نهوكهوه تهلهفوز دهكرن، بهلام له حاله تى دووهمدا زمان نزىك مهلاشو دهخاتهوه -. بهو پى به دهبنه دهنگى جياواز، بهلام نابنه فۆنئيمى جياواز.

له نووسينه زمانهوانى يهكانى د. نهبهزدا وشهى (فۆنئيم) بهرچاو ناكهوى و نهك ههروا تى گهيشتوهه كه دانهى گرنگى زمان دهبن (دهنگ) بن، بهلكو له گەل (پيت) يشدا تيكه تى كردوه. جا نهو جيانه كردنهويه تووشى نهو ههله يهى كردوهه كه (همزه) به دهنگ دانه تى و رهخنه له مامۆستا زهبيحى بگرى، كه چۆن فهرهنگه كەى به پيتى همزه دهست پى كردوه.

ههر چهنده من لهو رايه دام كه له زمانى كوردى دا همزه (فۆنئيم) نيه، بهلام وهك (دهنگ) تىك بۆ ياربدهى دهبرپنى بزوينهكان، به تاييه تى له سهره تاي وشهوه ديت. جا بهو پى به لهو نهلفويى كوردى يهى له نهلفويى عهره بى - فارسى دهستكارى كراوه وه رهگريراوه، وینه بۆ دهنگى (همزه) دانراوه. جا له بهر نهوه مامۆستا زهبيحى نهگهر نهك ههر به (فۆنئيم)، بهلكو به (دهنگ) يشى دانه نايه، نهوه ههر ناچار دهبوو له رىكخستنى فهرهنگه كهيدا وهك (پيت) تىك حيسابى بۆ بكا، چونكه وهك ناشكرايه، لهو نهلفويى يهى نىستا نيمه پى دهنووسين، همزه به يهكه م پيتى نهلفويى دانراوه، نه مهش. له

فهرهنگه کوردی یه کان (۶) و نووسین دا تهاو ره چاو کراوه و بو پتر سه لماندنی نهو رایهم، همر لهو لاپه ریه دا که د. نه بهز لهو باره یه وه ره خنه ی له زه بیحی گرتوه، چه ندین وشه ده بیرتن که به پیتی همزه ده ست پتی کراون و نیگار و وینه یان کیشراوه، وه ک: (نهو، ئه لف، نه مانه، ئامراز...). نایا هیشتا که س لهو ئیملا ستاندارته دا نه وه ی بینوه که نهو وشانه بهم جوړه (هو، هلف، همانه، امراز...) بنووسرین؟ نه خیرا چونکه وا رویشته وه. راسته له نه لفوی ی لاتینی دا همزه وینه ی بو دانه نراوه، به لام نه مه هیچ کاریکی لهو نه لفوی عه زه بی - فارسی یه ده ستکاری کراو و وه رگیراوه، نه کردوه و هیچی لی نه گزپوه. له بهز نه وه نه گه زه بیحی وه که هموز نهو خه لکه همزه ی به یه کهم پیتی نهو نه لفوی یه دانان، ده بی گوناھی چی بی؟ ... خو نه گه ر د. نه بهز نووسیته همزه به لایه وه راست نی یه، نه وه با به وتاریکی زانستی ره تی کاته وه.

بهو پتی یه ده رکوت که هه له گه وره که ی د. نه بهز لهو دایه که همزه به ده نگ دانان. بی گومان، وا نییه و همزه ده نگ و لهو نه لفوی یه ی ئیسته پتی ی، ده نووسین وینه ی (ئ) بو دانراوه. دانه نانی همزه به ده نگ راست نییه، چونکه ته له فوز ده کړی و ده بیستری، به لام دانه نانی به فونیم شتیکی راسته، چونکه ده وری و اتا گزپ و وشه پتکه تان نابینی. وه ک و تیشم، هموز ده نگیک فونیم نییه، به لام هموز فونیمیک ده نگه.

جا د. نه بهز که خو ی به پسپوړی زمانه وانی داده نتی و هه رده م باسی شاره زایی و فراوانی زانینی خو ی ده کا، که چی نهو سهره تا ناسانه ی زانستی زمان نازانی، هیشتا به خوشیدا راده پرموی توند و تیژ هیرش بیاته سر خه لکی و به لووت به رزی یه وه پتی یان بلتی: «که نه مانه له زانستی زمانه وانی دا به کفر دژمیررین و هه رچی نه لفوی ی زمانه وانی بزانی نابی یکه ویتته هه له ی له م جوړه» (ل ۸۸).

نهو چند بوختان و هه لانه ی تا نه م شوتنه لییان دوام له لایه ک، به لام ئیستا سهرنجی خوینهر بو بی وژدانی یه کی د. نه بهز راده کیشم، که خوینهر هه زار خو زگه بو بوختان و هه له کانی بخوازی. نهویش نه وه یه که فهرهنگی زه بیحی به یه کجاری رهت ده کاته وه و ده تی: همر له لاپه ریه یه که می یه وه له سهر بنچینه ی هه له دامه زراوه (ل ۸۷).

سهیر نهوویه، که هه موو به لگهی رت کردنه وهی نهو فهره ننگهش نهو دوو
 سهرنجن که خوی تیا یاندا به هه له چوو. نه گهر ره خنه زانستی و بهر پیتیشی بهر انهر
 نهو هه موو زانیاری یه ماموستانا زه بیجی لهو پیتشه کی یه دوور و درتزه ی
 فهره ننگه که یدا تو ماری کردوو، هه بویه، یاخود نیشانیسی بدایه که زه بیجی له دیاری
 کردنی رهنه و شه کانداهه له ی زوری کردوو، یاخود نهو ههشی به خستایه ته پتش چار که
 واتای گه لیک وشه ی راست یان باش لیک نه داوه تهوه، یاخود نمونه ی له بار و گونجاوی
 نه هیناوه تهوه... نهوه هیشتا نه ده بو نهو وهی وتووه تی بیلتی، چونکه نهک نهو بهر هه مه
 شاکاره ی زه بیجی به لکو هیچ بهر هه میتک سه ره بهری خراب نییه. ههر بهو شتیه ههش
 کاری وه ها نییه بقی که م و کورتی بی... نه م جوړه حوکه ناروا دوور له زانستی یه ی
 د. نه بهز نهک ههر لیره دا، به لکو له گه لتی شوینی تری وتاره که یدا ده بیئرئ. به وینه له
 پهراویزی ژماره (۲۰) دا کاتی ده یه وئ گله یی له کوژی زانیاری کوړد بکا، له سه ره نهو وهی
 لهو وتاره یدا که به ناوی «کورتیه میژویه کی کوردناسی له نه لمانیادا» وه له بهشی
 یه که می بهرگی دووه می گوژاری کوژ دا بوی بلاو کراوه تهوه، گویا له وشه نه لمانی
 یه کانداهه له ی چاپ رووی داوه. جا بهو بونه یه وه د. نه بهز نوو سیویتی، ده لتی: «هه موو
 وشه نه لمانی یه کانی به هه له له چاپ دا» (ل ۱۱۱). زمانه وانیتی کی وهک د. نه بهز
 نه ده بو بۆ نهو مه بهسته وشه ی «هه موو» به کار بهیئتئ، چونکه ناشکرایه که «هه موو»
 واتایه کی مطلق ده دات. جابهو پتی یه ده بی وشه ی راستی تیدا نه بوو بی. بقی گومان،
 نه مهش ههر وهک حوکه کانی تری ناروه وایه. به لام سهیر و سه مه ره نهو وهی که ده رباره ی
 هه مان باس له وتاریکی زووتر یدا ده لتی: «وشه نه لمانی یه کانی نیو وتاره که به زوری به
 هه له و ناتوه او ی چاپکراون» (۷). پتیو یست بهوه ناکات نهو دوو رسته یه ی د. نه بهز که له
 دوو وتاری جیاوازا ده کاری هیناون بهراورد بکه م، هیوام وایه خوی به سه ریاندا
 به چیته وه... لیره دا ته نیا نهو راستی یه ده لیم که د. نه بهز نهو ده م که هیشتا رقی له کوژ
 هه لته ستابوو، یاخود هیشتا به دهنک و باسی ناراست و بوختانی هیندی که س گهرم
 نه بوو بوو، ده بیوت «به زوری...»، که چی نیستا رق و کینه وای لی کردوو راستی تیدا
 نه بیئتئ. به لتی نه ننگه زانیه ک به داخی دلی خوی زانست بهو ده رده بهرئ و به ناروه زووی

خوځی حوکم بدا. (٨)

جا بهم جوړه بیت وړژدانی د. نه بهز له رت کردنه وی گهل شتدا دهیښری و له نیوانیاندا فدره نگی زه بیحشی بهرکه وتووه.

همه مو نه وی تا نیره لی دوا م له لایه ک و شیوازی بازاری و قسه ی سووک به کار هیثانی له لایه ک. به وینه له باسی (همزه) دا روو ده کاته زه بیحی و ده لی: «همزه له هه بسی چی» (ل ٨٧). دواتر وته ی ناشیرینی خه ستر ده کاته وه و ده لی: «... زه بیحی که هر چه نده مرقی کی نوزانه» (ل ٨٨). بهراستی مه گهر هر د. نه بهز وا به چاوی سووک ته ماشای نه و که سانه بکا که خزمه تی زمانی کوردی ده کن... نووسه ری وتار به و وتانه هیثا دلی ناوی نه خوار دوه و روو ده کاته کوږی زانیاری کورد و ده لی: «نه گهر زه بیحی زورزان نه مده لی تیکچوو، نه ی چوږ ده بیت کوږی کی زانیاری زل و زه لام شتیکی وای لی تیک بچی!» (ل ٨٨). وهک روونم کرده وه د. نه بهز راست ناکا و کوږ فدره نگی بو ماموستا زه بیحی چاپ نه کرده وه و ماموستا زه بیحش (همزه) ی لی تیک نه چوو. خو نه گهر زه بیحی هله شی کردی، نه وه کابرایه که له هیچ زانستگه یه کی ولات و هنده ران نه ی خویندوه و هینده ی لی ده زانی. هرچی کوږی شه، وهک همه مو ده زگایه کی دی کوردی هر نه ونده ی له بار دایه. به لام نه ی یه کی: ماموستای نیتمولوژیای گهلانی نیران، هر وه ها زمان و کولتوری کورد له زانستگه ی بهرلین و نه ندای کوږی لیکولینه وی زانستانه له نه له مانیای روژاوا بیت (٩)، چوږ به و شیویه بوختان دهکا و به و راده یه بیت وړژدان ده بیت و هینده و شه ی سووک و ناشیرین به زانایانی کورد ده لی و هیچ ریزی رهنج و بهرهمیان ناگری و لای وایه که س هیچ نازانی و که چی خوشی له گهلک سهره تای نه لفوی ی زمانه وانی بیت ناگایه... یاخود چوږ له چوار دیواری مه لبه ندی کی فره گه وره و پیشکه وتووی وهک «زانستگه ی نازاد له بهرلین» دا نه و چه شنه بهرهمانه دینه نه نجام. نه خیر من وهک د. نه بهز، خوم و خه لک ته فره نادم و ده زانم که «زانستگه ی نازاد له بهرلین» ناگاداری نه و که یښ و بهینه و نه و هلا و بگری د. نه بهز نییه.

- ماویتی -

پدراویزه کان

١- زهردهشت، کورداپه تی بزوتنه وه و پروا ورځمه، ١٩٦٠

٢- له همدو نووسراوه کانی دی نهم دوايي پدا هر نهو شتوې نوو سینی د. نه بهزه، په وینه:

١- له کتیبې «زمانی پدکرتوی کوردی» دا، که سالی ١٩٧٦ له بامبیرگ پلاوی گردو ته وه، هر هیرش و ونه ی ناشرین و ریز نه گرتنی پد ره می خلک و خوه لکتشانه.

ب- وتاری «ره خندی زمانه وانی و لیسې کوپرانه هاوشتا»، که له ژماره (٩) ی سالی ١٩٧٨ ی گزفاری «ناسوی زانکوی» دا چاپ کراوه، تنهیا ناوی وتاره که په سه پز پد لکې نهو چوره هلس وکته.

ج- نامه پدکې پز چیرگی پتیشوی سرزکی کوز - ماموستا مسعود محمده ناردوه، مه گهر هر د. نه بهز روی بین، نهو وشانه پخته سر کاغز. خوا هه لنگرین برادره کانیشی له مه شدا دریغی یان نه کړدوه و وینه نهو نامه پدیان پز گرتو ته وه و پسر رووناکیران دا پلاویان گردو ته وه.
... و هندیکی تر

٣- د. نه بهز، سر نچیک له چند زاواو پدکې تازه به کارها توو و کتوی زانیاری کورد، «گزفاری کولنجی نه ده بیات»، به غدا، ١٩٧٨، ژ. ٢٢، ل. ٧٩ - ١١٥.

٤- تنهیا لهو وتاره دا که دهر پاره ی فده هنگی نستیره گشه له ژماره (٢٤٨) ی سالی (١٩٧٧) ی روژنامه ی «پیری نو» دا پلاوم گردو ته وه، به دور دیریک هه والی دهر چونی فده هنگه که ی زه بیجیم به خوتنه ران راگه یاندوه.

٥- د. ن. نوشاکوژ، فده هنگی زمانی رووسی، ب. ١، مۆسکو، ١٩٣٥.

٦- په وینه پروانه:

١- شیخ محمدهدی خال، فده هنگی خال، ب. ١، سلیمانی، ١٩٦٠، ل. ٤٠ - ٨٩.

ب- گیو موکریانی، فده هنگی مه باباد، هولیر، ١٩٦١، ل. ٢١ - ٥١.

٧- د. جمال نه بهز، خوتندنی کورده وانی له زانستگه ی نازاد له پهرلین، «گزفاری کولنجی نه ده بیات»، به غدا، ١٩٧٦، ژ. ١٩، ل. ١٩٢.

٨- دواتر ده گه رښه وه سهریاسی نهو وتاره ی و هندی شتی دی دهر پاره ی ده خینه پتیش چاو.

٩- نه مانه، نهو پایه زانستی یان نه که د. نه بهز وهری گرتوون، وهک خوی له لاپره (٦) ی کتیبې «زمانی پدکرتوی

کوردی» د نوو سیویتی.

بەربینگی زمانی کوردی بەربدەن!

نەمیری حەسەنپوور

لە نووسینەکانی د. جەمال نەبەز لەمەڕ زەببەحی و قامووسەکی (بروانە لا پەرە) ٤٠٦ و وەلامی زەببەحی (٤١٢) چەند پاسی زمانناسی و سیاسی ھاتوونە گۆڕی کە شیاوی لێکۆڵینەوە و لێکدانەوەی بەرین ترن. مەن لێرەدا تەنیا پاسی سێ بابەت دەکەم - نەویش بە کورتی: (١) ھەمزە: دەنگ و حەرف، (٢) وشە خوازین و داتاشین و، (٣) داہی رەخنە گرتن.

(١) ھەمزە: دەنگ و حەرف

بە بۆ چوونی مەن، قامووسی زمانی کوردی زەببەحی بەرھەمی ھەرە گرینگی فەرھەنگنوسی کوردییە. ١. بەلام ئەنجومەنی "کۆری زانیاری کورد" پیتی واپوو ئەو قامووسە بایەخی وە ی نییە کۆر پشٹیوانی لێ بکا و بە خەرجی خۆی بلاوی بکاتەو (بروانە ل). ئەو بۆچوونە "کۆری زانیاری" رەنگە لەبەر ئەو بووبێ کە قامووس وشە وەرگیراوە لە زمانی عەرەبی و تورکی تێدا تۆمار کراوە. رەنگە موکریانێ بوونی زەببەحیش دەورێکی لە بریاری ئەنجومەنی کۆردا گیرابێ، سەرپاتی ئەوێ زمانی نووسینی زەببەحی تیکەڵاویکی نۆرمی موکریانێ و سلیمانییە. ٢. جەمال نەبەزیش قامووسی زۆرتەر بە پشوانی سیاسی و نێدەنۆلۆژی ھەلسەنگاندوو و، بە بریاری مەن، دەستکەوتەکانی ئەو بەرھەمی بۆ روون نەبۆتەو و نەیتوانیوە دەوری قاموس لە میژووی سێ سەدەیی فەرھەنگنوسی کوردی دا شی بکاتەو.

تەنیا دوو بەرگ لە دە بەرگی قامووس بلاو بۆو. بەرگی یەک تەواوی ئەو

وشانه‌ی تیدایه که به حەرفی هەمزە دەست پێدەکەن. لیترەدا دوو رەخنە ی د. نەبەز لە قامووس بە کورتی شی دەکەمەو: (۱) زەببخی هەمزە بە دەنگێکی کوردی دادەنێ بەلام ئەو دەنگە عەرەبییە و لە کوردی دانییە، و (۲) زەببخی وشە ی بێگانه‌ی - زۆرتر عەرەبی - لە قامووس دا تۆمار کردووە. زەببخی و د. ئەورەحمانی حاجی مەرف وەلامی ئەو رەخنانە و چەند رەخنە یەکی تری د. نەبەز یان داوێتەو (بروانە ل ۴۱۲ و ۴۳۱). مەن لیترەدا بەشێ لایەنتکی کێشە ی هەمزە شی دەکەمەو.

لە باسی ئەلفووبی و ریتووس و دەزگای دەنگی کوردی دا، زۆر کەس دەنگ و حەرف تێکەل دەکەن. زۆر کەس پێیان وایە حەرف، دەنگێکی تایبەتی و نەگۆری لە خۆی دا راگرتووە و هەر کاتێک ئەو حەرفە بنووسری یان وەبەر چاو بکەوی، دەنگە کەش لە گەل خۆی دەخاتە سەر زار. بەلام حەرف، نیشانه یان نیگارێکە کە بە قەرار و مەدار داندراوێ بۆ ئەو ی بێتە نوێنەری دەنگێک (جاری وایە زیاتر لە یەک دەنگ). کەوابوو دەنگەکانی هەر زمانێک دەکرێ بە هەر ئەلفووبیێک بنووسرێن. بۆ وێنە زمانی کوردی تا ئێستە بە چەند ئەلفووبیێ جۆراوجۆر وەک هەرمەنی، عەرەبی، لاتینی، و سیریلی (Cyrillic) کە رووسی و چەند زمانی تری پێ دەنووسرێ، سوریا نی (Syriac) و... نووسراو.

لە گەل ئەوەشدا لە باسی هەمزە دا، حەرف و دەنگ زۆر جار تێکەل کراون، زەببخی توانیوتی ئەو جیاوازییە ی لە بەرچاو بێ و رەخنە لە جەمال نەبەز دەگرێ و دەلێ: "پیت (الحرف) بۆیە داھێنراوێ دەنگێک پێشان بەدا" (بروانە ل ۴۲۲).

"هەمزە" نیوی حەرفێکە لە ئەلفووبیێ عەرەبی، و لە زمانی عەرەبی دا بۆ نووسینی دەنگێک دەکار دێ کە لە زانستی دەنگناسی (فونیتییک phonetics) دا پێی دەلێن دەنگی "بەستی گەرووی" (glottal stop). د. کەمال فواد پێی دەلێ "دەنگی گەرووی وەستاو". با بزانی ئەو دەنگە چۆن دروست دەکرێ. کاتێکی هەوا لە سییەکان دێتە دەری، ئەگەر دوو دەنگزێیەکان (vocal cords یان vocal folds) لێک نزیک ببنەو و بۆ ئانییک رێگە ی دەرچونی هەوا بگرن و دوا یە لە پەرا لێک جوێ ببنەو و هەوا پەنگاوخوار دوو کە بەرە لا بێ و بەرەو زار و پەرە کە ی ناو لوت پەروا و بچیتە دەری، دەنگێک ساز دەبێ کە لە فونیتییک دا پێی دەلێن بەستی گەرووی و لە عەرەبی دا بە

دهنگ و حەرفی "هەمزە" ناسراوە. دەنگی بەستی تر لە کوردی دا (لەهەجە ی سۆزانی ئەدەبی) بریتین لە /ب/، /پ/ و /ت/، /د/ و /ک/، /گ/ و /ق/ (من بۆ جیا کردنەوهی فۆنیم لە حەرف، هەر کاتێک مەبەستم فۆنیم بێ لە ناو جووتە // دەنیوسم لە گەڵ ئەوەش دا هەر دەنگێک فۆنیم نییە، لێرەدا دەنگیش وەک فۆنیم لە ناو //دا دەنیوسم). بۆ وێنە لە دروست کردنی دەنگی /ب/ و /پ/ شدا، دوو لێوەکان رێگەی ڕەچووسی ئەوا لە سییەکان دەگرن و دواوە لە پڕا لیک جوێ دەبنو، و ئەوا لە زار دەچیتە دەرێ. بە دوو دەنگانە دەلێن دەنگی "بەستی دوولێوی" (bilabial stop). جیاوازی /ب/ و /پ/ ئەوە دایە کە لە دروستبوونی /پ/ دا، دەنگزێیەکان نالەرنەوه بەلام لە /ب/ دا دەلەرنەوه.^۳

دەنگی "بەستی گەروویی" لە زۆر زمانان دا هەیە (کوردی، عەرەبی، ئەلمانی، فارسی و ...) بەلام لە حەمەو زمانیک دا وەک فۆنیم (phoneme) - دەنگێکی بنچینەیی و ئینتیزاعی زمان - داناندرێ. جا با لە پێشدا بە کورتی باسی فۆنیم بکەم و دواوە بگەڕێتمەوه سەر بایە کەمان.

فۆنیم، بە قسەی د. کەمال فواد، "پچووکترین یەکانە ی (واحد) دەنگی زمانە، کە گۆڕینی لە وشەیتک دا ئەبێتە هۆی گۆڕینی مانای ئەو وشەیه".^۴ بۆ وێنە دوو دەنگی /ر/ و /پ/ لە کوردی دا (سۆزانی ئەدەبی) هەر کامە ی فۆنیمیکی جیاوازی چونکە لە جووتەکانە ی /کەر/ (حەیان) و /کەر/ (کەسیکی نەتوانی بیستی) دا دەوری جیاکردنەوهی مانا دەگێرن. ۵. لە هەر کام لەو جووتەکانە دا سێ دەنگ هەیە. دەنگی هەول و دووهمیان وەک یەک وایە و تەنیا بە دەنگی سێهەم لیک جیاواز دەبنو. هەر وەها /ل/ و /لا/ لە کوردی دا، فۆنیم چونکە لە جووتەکی وەک /پەلە/ - /پەلە/ یان /کەل/ - /کەل/ دا دەبنە هۆی جیاوازی بونی مانای ئەو وشانە. ئەگەر ئەو دەنگانە لە زمانی تر دا هەبن، بەلام جیاوازی مانا دروست نەکەن بە فۆنیم داناندرین. بۆ وێنە لە ئینگلیسی دا دوو جوێ /l/ هەیە وەک لە leaf و لە pool دا. بە l ی وشە ی leaf دەلێن l ی روون ("clear l") و بە l ی وشە ی pool دەلێن l ی تاریک ("dark l"). بەلام لە ئینگلیسی دا ئەو دوو l تیانە وەک فۆنیمی جیاواز داناندرین

له‌بهر ئه‌وه‌ی که جووتوکه‌ییک له‌و زمانه‌دا په‌یدا نابێ که جیاوازی دوو 1 تیه‌کان بتوانی دوو وشه‌ی جیاوازیان لی ساز بکا. به‌لام له‌رووسی دا که دوو 1 ی وه‌ک ئینگلیسی هه‌یه، هه‌رکامه‌ی به‌فونیمی جیاواز حیسیب ده‌کری. به‌و دوو شتیه‌ فونیمانه که ویکرا فونیمی 1 له‌ ئینگلیسی دا پیکدیتن ده‌لین (allophone). ۶ جا با بیینه‌وه سه‌ر باسی هه‌مه‌.

به‌فونیم ده‌مان یان ده‌نه‌مانی ده‌نگی به‌ستی گه‌روویی (هه‌مه‌زه) به‌سه‌راوه‌ته‌وه به‌ (۱) ده‌وری ئه‌و ده‌نگه‌ له‌ پیکه‌یتانی وشه‌ و گۆزینی مانادا و (۲) به‌ روانگه‌ تیۆریه‌کانی فونۆلۆژی (phonology) یان فونیمناسی (phonemics). که‌س شکی له‌وه‌دا نییه‌ که‌ ئه‌و ده‌نگه‌ له‌ عه‌ره‌بی دا فونیمه‌ و له‌ سه‌ره‌تا و نیوان و ناخری وشه‌دا ده‌کووتری و ده‌نوسری. ئه‌وانه‌ی توێژنه‌وه‌یان له‌ فونیمی کوردی کردوه‌ (له‌ روانگه‌ی فونیتیکه‌وه‌ نه‌ک له‌ روانگه‌ی سیاسی و ره‌گه‌زیه‌وه‌)، گشتییان پێیان وایه‌ که‌ ده‌نگی به‌ستی گه‌روویی (هه‌مه‌زه) له‌ کوردی دا هه‌یه‌ به‌لام که‌ دینه‌ سه‌ر لیکدانه‌وه‌ی فونیمناسی (phonemics)، دوو به‌ریاری جیاوازیان هه‌یه‌. بۆ وینه، ئرنست مه‌ک کارووس و عه‌بدوله‌جید ره‌شید نه‌حه‌مه‌د ده‌نگه‌که‌ به‌فونیم داده‌نن به‌لام د. ن. مه‌ک کینزی، نه‌وره‌حمانی حاجی ماف، که‌رمی ئه‌یووبی و سه‌میرنوڤا، یوسه‌پوڤا، و که‌مال فواد پێیان وایه‌ ئه‌و ده‌نگه‌ له‌ کوردی دا فونیم نییه‌. ۷ جیاوازی لیکدانه‌وه‌ی ئه‌و لیکۆله‌په‌وانه‌ له‌بهر ئه‌وه‌ نییه‌ که‌ لاییک پتی وایب به‌ستی گه‌روویی (هه‌مه‌زه) ده‌نگیک کوردی ره‌سه‌نه‌ یان لاییکی تر بلتی ده‌نگیک "بێگانه‌" و نا‌کوردیه‌. فونیمناس گوێ ده‌گرێته‌ ئه‌و که‌سانه‌ی به‌ زمانیک قسه‌ ده‌که‌ن و هه‌ر ده‌نگیک له‌و زمانه‌دا هه‌بی تۆماری ده‌کا و لیک ده‌داته‌وه‌. فونیمناس گوێ نا‌گرێته‌ چه‌ند که‌سیکی که‌، له‌بهر بۆچوون و به‌رژه‌وه‌ندی سیاسی و ئیده‌ئۆلۆژی خوێان، به‌ریار به‌ده‌ن که‌ هه‌مه‌زه یان /ق/، /ح/، /ع/ و /غ/ ده‌نگی بێگانه‌ن و زمان به‌ده‌ریان بکه‌ن. له‌ زانستی فونۆلۆژی یان فونیمناسی دا، تیۆری و میتۆدی جۆراوجۆر هه‌یه‌ بۆ دیاری کردنی فونیمه‌کانی هه‌ر زمانیک جا بۆیه‌ جاری وایه‌ فونیمناسه‌کان ناتوانن سه‌باره‌ت به‌ ژماره‌ی فونیمه‌کانی زمانیک یه‌ک به‌ریاریان هه‌بی.

د. نه‌به‌ز له‌ نووسینی خۆی دا، حه‌رفی هه‌مه‌زه ده‌کار دینێ (له‌ سه‌ره‌تای ئه‌و وشانه‌ی

که به دهنگی بزوتین دهست پێدهکهن). رهخه‌ی وی له قاموس زۆرتەر له‌به‌ر نه‌وه‌یه که زه‌بیحی، هم‌مه‌ وه‌ک ده‌نگ‌یک‌ی کوردی داده‌نت. دوا‌یه‌ش ده‌لتی:

"ئه‌و ده‌نگانه‌ی که کاک زه‌بیحی به‌ هم‌مه‌یه‌یان ده‌زان‌ی یان به‌ هم‌مه‌ و نه‌لف یان به‌ هم‌مه‌ و شتیکی دی یان تی ده‌گا وه‌ک ئا، نه‌، نو، ئوو، ئۆ، ئی، ئی، نه‌مانه‌ هم‌مه‌ نین.

نه‌مانه‌ هم‌موو تیپی ده‌نگداری کورت و درێژن که نیگاره‌ لاتینی یه‌کانیان به‌م جو‌ره‌یه‌ a, e, i, o, u, u, b, d". د. نه‌به‌ز لی‌ره‌دا ده‌نگ و حه‌رف، فۆنیم و ده‌نگ، و فۆنیم و حه‌رفی تیکه‌ل کردووه‌. راستییه‌که‌ی نه‌وه‌یه‌ که ئه‌و ده‌نگه‌ بزوتنه‌، چ به‌ نه‌لفووبیتی لاتینی بیانووسی چ به‌ نه‌لفووبیتی سیریلی، هه‌رمه‌نی یان گورجی، له‌ سه‌ره‌تای وشه‌دا به‌ ده‌نگی به‌ستی گه‌روویی (هم‌مه‌) ده‌کو‌رت‌ین. هیچ چه‌شنه‌ نووسینی‌ک ناتوان‌ی رێگه‌ له‌ ده‌برینی ئه‌و ده‌نگه‌ بگرێ. به‌لام د. نه‌به‌ز، هه‌روه‌ک نه‌وره‌حمانی حاجی م‌ارف ده‌ستی بۆ راکێش‌اوه‌، له‌ تیکۆشانی زمانه‌وانی خۆ‌یدا حه‌ولی نه‌داوه‌ وه‌د‌وای زانستی ده‌نگناسی (فۆنیتی‌ک) و فۆنیم‌ناسی بکه‌وێ. ئه‌و له‌ به‌ره‌مه‌ی زمانه‌وانی خۆی و له‌ ره‌خنه‌که‌ی زۆرت‌ر یه‌ک ئامانجی هه‌یه‌: نه‌وه‌نده‌ی بۆی ده‌کرێ کوردی په‌تی بکا - له‌ وشه‌ و له‌ ده‌نگ و نه‌لفووبیتی دا - ئه‌ویش زۆرت‌ر به‌ وه‌ده‌رنانی هه‌ر دیارده‌ییکی زمانی که‌، به‌ خه‌یاڵ یان به‌ راستی، بتوان‌ی ره‌چه‌له‌کی بگێ‌یت‌ه‌وه‌ سه‌ر زمانی عه‌ره‌بی. به‌لام سی‌اسه‌تی دژ‌ایه‌تی کردنی زمانی عه‌ره‌بی و‌ت‌پ‌رای تیکه‌لا‌و‌کردنی ده‌نگ و حه‌رف رێگه‌ به‌ د. نه‌به‌ز نادا که کێشه‌کانی زمانی کوردی به‌ شتیه‌ییکی زانستی و به‌کارهاتوو‌شی بکاته‌وه‌ و چاره‌یان بۆ بدۆ‌زێته‌وه‌. بۆ وێنه‌، له‌ کتییی زمانی یه‌ک‌گرت‌م‌وی کوردی دا ده‌نووسی:

کورد‌ه‌کانی نه‌وێ [یه‌ک‌ئ‌ستی سو‌ف‌ئ‌ت] له‌ پاش شۆ‌رش‌ی ئو‌ک‌تۆ‌به‌ره‌وه‌، هه‌لیان بۆ هه‌ل‌که‌وت به‌ زمانی خۆیان بخو‌ت‌ن و بنو‌سن. له‌ ١٩٢١دا نه‌لفووبیتی یه‌کی لاتینی به‌ تیپی ئه‌رمه‌نی بلا‌وکرایه‌وه‌، به‌لام پاش نه‌ودی تا‌که کتیییکی پێت ده‌رچوو، زانرا‌که ئه‌م نه‌لفووبیتی یه‌ ب‌ه‌کاری نو‌وسینی کوردی نایه‌ت. نه‌وش بوو به‌ هۆی نه‌ودی تا ١٩٢٩ هه‌موو جو‌ره‌ نو‌وسینیکی کوردی بو‌ت‌ست‌ن. هه‌تا له‌و سا‌له‌دا دوو ک‌س: عه‌ره‌بی شام‌ۆ و ماره‌گۆ‌لی‌ف، نه‌لفووبیتی یه‌کی لاتینی یان دانا و له‌ ١٩٣٠/١/١دا به‌ شتیه‌یه‌کی ره‌سمی خرایه‌ کار، به‌لام ئه‌م نه‌لفووبیتی یه‌ به‌دا‌خه‌وه‌ زۆر نه‌ژیا و گۆ‌زا به‌

نه لفه ووبی ی سربالی، که له گهل سروشتی زمانی کوردی دا به هیج جوریک ریک
ناکه وئ ... (ل ۸۴).^۸

لیره دا دهنگ و حهرف یان قسه کردن و نووسین تیکهل کراوه. ههروهک له پیشدا
باسم کرد، زانستی زمانناسی پتی وایه هه زمانتیک به هه نه لفه ووبیتییک ده کرئ
بنووسرئ. چاکي و خرابی نه لفه ووبیش هیج پیوهندی نییه به ره چه لهک و به چه که و
ره که زی نه لفه ووبیتییه که یان نهو خه لهکی که دایان هیناوه. کهس ناتوانی بیسه لمینتی که
نه لفه ووبیتی عه ره بی یان سیریلی له نه لفه ووبیتی لاتینی (یان رومی Roman) خراپه ره -
جا چ بۆ نووسینی کوردی بئ چ بۆ نووسینی زمانی تر. له هجهی ستانداردی کوردی (له
سه ر بنچینه ی سلیمانی) سی ونۆ فۆنیمی ههیه که نهو فۆنیمانه - چ به نه لفه ووبیتی
عه ره بی بیانوسین چ به نه لفه ووبیتی تر - نه خسله تیان ده گوردئ نه "سروشتی زمانی
کوردی" تیکه ده دن.^۹ دیاره نه نه لفه ووبیتی عه ره بی نه نه لفه ووبیتی لاتینی و سیریلی هیج
کامیان سی ونۆ حهرفیان بۆ نووسینی کوردی نییه. جا نه گه ر بمانه وئ کوردی به
نه لفه ووبیتیکی فۆنیمیک (یهک حهرفی جیاواز بۆ هه فۆنیمیک) بنووسین ده بی یان
نیشانه له حهرفه کانی نهو نه لفه ووبیتیانه زیاد بکه یان یان حهرفی تازه یان بۆ دابننن. هیج
پتوانه ییکی زمانناسی نییه بۆ نه وهی که سیک بتوانی بیسه لمینتی که حهرفی گی لاتینی
له حهرفی ϕ ی رووسی یان حهرفی ف هی عه ره بی باشته. د. نه به ز پتی وایه نه لفه ووبیتی
لاتینی ته نیا نه لفه ووبیتییکه که "له گهل سروشتی زمانی کوردی" ریک ده که وئ. نه وه
هروایتیک یان هریارتیکی سیاسی و ئیده ئولوژییه. زۆره ی رۆشنییری کوردی باکووریش
پتیا یان وایه نه لفه ووبیتی عه ره بی شتیکی "سامی" و "دواکه وتوو" و "نیسلامیه".
جیا کردنه وهی نهو بۆچووانه له بۆچوونی که مالیستی کارتیکی هاسان نییه.

زه بیحی له گهل نه وه شدا زانستی ده نگناسی و فۆنیمناسی نه خوئندبوو،
بۆچوونه کانی له لیکدانه وهی فۆنیمناسی دوور نه که وتوونه وه. نه وهش تا راده ییکی زۆر
سه رچاوهی له بۆچوونه سیاسیه که ی دایه که دژی شو قینیسمی نه ته وه بی و ره که زه رستی
بوو. بئجگه له روانگهی سیاسی دیمۆکراتییانه ی، زه بیحی له کیشه کانی زمانی کوردی

دا، زەین و هۆشیکێ تێژ و وردبینی هەبوو. بۆ نمونە ی لیکدانە وەبێکی فۆنێمانسانە با بەشیک لە لیکۆلینە وەکە ی کەمال فواد بگێرێمەو. لە کورتە نووسراوەکە ی دا لەمەر فۆنێمەکانی زمانی کوردی ("زمانی ئەدەبی کوردیی رۆژەلاتی - کرمانجی خواروو") دەنوسێ:

هەر فاولیک [بزوێن یان vowel] بکەوێتە سەرەتای وشە یان سەرەتای پرگەو دەنگیکێ گەروویی وەستاو (glottal stop) پێشی ئەکەوێت. ئەو دەنگە لە عەرەبی دا پێی ئەلین (الهمزة). لە نیملای نوێ ی کوردی دا بە تێپی عەرەبی فاولەکان کە بکەونە سەرەتای وشەو بەم جۆرە ئەنوسرێن: ئ، ئە، ئی، ئو، ئا، ئێ، ئیی، ئۆ، ئوو، ئو. لە ئەلمانی دا بەم دەنگە (هەمزە) ئەوترێت فاول هەلگر -vokal trager. نووسینی هەمزە پێش فاولەکان لە سەرەتا و ناوەراست و کۆتایی وشەدا بە هەر دوو تێپی عەرەبی و لاتینی بەم جۆرە دەر ئەکەون...^{١٠}

د. فواد نمونە ی ئەو "فاول هەلگرانە" لە کوردی دا لەو وشانەدا دینێتەو: ئەو، ئیمرو، ئومید، ئاو، ئیستا، ئیتر، ئۆخە... و دەلتی دەنگی گەروویی وەستاو (بەستی گەروویی - هەمزە) لە سەرەتای وشەدا پێش فاولەکان بەدی ئەکێت، لە کۆتایی وشەدا تەنیا لە وشە ی /ئە/ دا ئەبێرێت و لە وشە لیکدراوەکاندا دەکەوێتە سەرەتای پرگەو (وەک /سەرەنجام/) کە زۆر جار دەنگە کە هەلئەگیرێت و وەک سەرەنجام دەکوێ و دەنوسرێ. لە جێتیکێ تردا، د. فواد دەلتی:

بەم جۆرە ئەبێن کە هەمزە دەنگیکێ برێری زمانی کوردی نییە. بەلکوو بەستراوەتەو بە بەکارهێنانی فاولەکانەو. هەر وشەیک بە فاول دەست پێ بکات دەنگیکێ گەروویی وەستاو (glottal stop) ی ئەکەوێتە پێش. ئەمەش تاییەتی نییە بە زمانی کوردی. لە هەموو زمانیک دا هەروایە.^{١١}

خوێنەرەو ئەبێرەدا بۆی دەرەکەوێ کە زۆری بۆچونەکانی زەببجی سەبارەت بە کێشە ی هەمزە لە گەل لیکدانەو ی فۆنێمانسی یەک دەکێتەو.

(۲) وشه خوازين و داتاشين

کېشه‌ی په‌تی کردن پتويستی به ليک‌زولينه‌وه و ليک‌دانه‌وی به‌رين و قووله. ۱۲ لهو کتېبه‌ی له به‌رده‌ستی خوتنه‌روه دايه، چنده لايه‌نيکی نه‌و کېشه‌يه باس کراوه (بروانه لاپه‌ره‌ی: ۱۵، ۱۲، ۳۱، ۶۸). من پېم وايه زيبازي زه‌بېحی، سهاره‌ت به وشه‌ی خوازارو و داتاشراو زيبازيکی دروسته و يارمه‌تی ده‌دا به ستاندارد کردن و ده‌وله‌مه‌ند کردني زماني کوردی. زه‌بېحی وشه‌يکی له زماني بيگانه - چ زماني نه‌توهه زال و زالمه‌کان (عهره‌بی، فارسی، تورکی) و چ زماني تر - وه‌رگيرابی و له نووسين و قسه کردن دا باو بووي وک وشه‌ی خوازارو تو‌ماری کردوه و وک به‌شیک له وشه‌گه‌لی زماني کوردی داناوه. وشه‌ی داتاشراویش نه‌گه‌ر باو بووي وک وشه‌ی کوردی چاو ليک‌ردوه. بو‌ويته:

ناپوړی - (تت.)، (نا.) - چاوه دپری راگرتنی ریک و پيکی داهات و خه‌رجی مال، نيداره و ده‌ولت. نيقتيصاد. تيب - نازانم نم وشه‌يه له کوپرا هاتوه و چون داتاشراوه، به‌لام نه‌ونده بلاو بو‌توهه، به‌م مه‌عنايه جينگای خوی کرد‌توهه.

به‌لام زه‌بېحی به‌عزه ديناميستيکی زماني باش بو‌روون نه‌بو‌بو‌توهه. زمان ديارده‌ييتکی نالوز و هم‌ميشه له گوزاندایه و نه‌وانه‌ی که بو‌ستاندارد کردني حه‌ول ده‌دن له گه‌ل ديناميسمی زمان دا تووشی ناکوکی ده‌بن. بو‌ويته زه‌بېحی ده‌نوس:

داتاشيني ووشه‌ی تازه بو‌زمانیک به‌تاييه‌تی له‌م زه‌مانه‌دا که هم‌وو روژنی شتی تازه دپته گوزی، کارتيکی خراب نييه هيچ به‌لکو پتويستيشه، به‌لام به‌مهرجن ده‌گه‌ل ده‌ستووری زماني کوردیدا بگو‌نجی نه‌ک هه‌ر که‌س ده‌ستی قه‌ل‌می گرت هه‌ق داته خوی و به‌راست و چه‌پدا وک ناشی کرپوه ووشه ده‌رفرتيتی، يا زاراوه‌ی زمانیکی تر

وهرگرتیه کوردی که نه میان هر نیجگار نیشیکی ناله باره. ۱۲

له گهل نه وهشدا نه وه راسته که وشه‌ی داتاشراو ده‌بی له گهل ده‌ستوری زمانی کوردی دا بگونجی به‌لام ده‌ستوری زمان خۆی ژبانیکی دینامیکی هه‌یه و هه‌م له قسه کردن دا و هه‌م له نووسین و خوتنده‌وه‌دا گشت کاتیه ده‌گۆڕی و ده‌گۆڕدی. له‌و پرۆسه نه‌وه‌ست‌وه‌دا، هه‌له‌ ده‌بیته راست و راست ده‌بیته هه‌له. زه‌بیسی خۆی له سالانی ۴۴-۱۹۴۲ دا، به هه‌له، ناویکی خاصی - به‌رواری (که ناوی ناوچه بوو) - وه‌ک ناوی گشتی خوتنده‌وه و به مانای "به‌تاریخ"ی فارسی تینگه‌یشت و هه‌ر به‌و مانایه ده‌کاری هیتا (له‌ گۆفاری نیشتمان دا). هه‌له‌ی زه‌بیحی (که خوشی تا ماوه‌ییکی زۆر نه‌یده‌زانی هه‌له‌یه) له لایه‌ن رۆشنه‌بیر و رۆژنامه و گۆفار و رادیۆی کوردیه‌وه وه‌ک راستیی وه‌رگیرا و به‌و مانایه‌ی که زه‌بیحی له‌ خه‌یالی خۆی دا خولقاند‌بووی ده‌کار هیت‌درا. نیشته‌ش بیست سال دوا‌ی نه‌وه‌ی که زه‌بیحی به‌راشکاوی باسی نه‌و هه‌له‌ی کرد و خۆی ده‌ستی لیه‌ه‌لگرت، ژبانی نوێ "به‌رواری" (به مانای "به‌تاریخ") درێژه‌ی هه‌یه. ۱۴

"هه‌له و راستی" هه‌م له قسه کردن دا و هه‌م له نووسین دا وه‌ک پێوانه‌پێک بۆ هه‌له‌سه‌نگاندنی زمان هات‌وته گۆڕی به‌لام نه‌و کیشه‌یه له‌و کاته‌وه نووسین په‌یدا بووه ده‌ورێکی تایبه‌تی له زمان و کولتور و سیاسه‌ت دا گه‌راوه. نه‌و دیارده‌یه له زمانی ستانداردا بایه‌خێکی په‌که‌جاری پێده‌دری نه‌ویش زۆرتر به‌ هۆی نه‌وه‌ی که زمانی ستاندارد ده‌بی دوان و لیکدوانی ناخیه‌ره‌انی له‌هجه جیا‌واژه‌کان به‌ هاسانی و ره‌وانی پێک به‌یتن. له‌باری سیاسیه‌وه، زمانی ستاندارد ده‌بی په‌که‌گرتنی نه‌ته‌وه خه‌راتر به‌دی به‌یتن و درێژه‌ی پێیدا. به‌لام "هه‌له" یان "راست" پێوانه‌پێکی تا‌قانه و مو‌تله‌قی نییه. پێوانه‌ی زه‌بیحی پێوانه‌پێک بوو که زانستی زمانناسی و پراتیکی زمان چێکردن (language reform) پێی لێ داده‌گرێ: (۱) هه‌ر وشه‌پێک له هه‌ر زمانیک وه‌رگیرای و باو بووبی وشه‌پێکی خۆمالي و کوردیه‌یه و (۲) هه‌ر وشه‌پێک له چوارچێوه‌ی رێزمانی کوردی دا داتاشرای و باو بووبی وشه‌پێکی راست و "ره‌سه‌نه". نه‌و

پیتوانانه، پیتوانه‌ی زمانیین نه‌ک سیاسی. نه‌وه‌ش ناشکرایه که هیچ ده‌ست تیتوه‌ردانیتکی زمان له سیاست جوی ناکریتته‌وه. پرسپاره‌که نه‌وه‌یه: کام سیاست ؟له‌باری سیاسیه‌وه، بۆچوونی زه‌بیجی یارمه‌تی ده‌دا به‌ بووژاندنه‌وه، ده‌وله‌مندکردن و ستانداردکردنی زمانی کوردی.

د. نه‌به‌ز، به‌ پینچه‌وهانی زه‌بیجی، له‌باتی پیتوانه‌ی زمانیی و ده‌وای پیتوانه‌ی ته‌واو سیاسی که‌وتوه. نه‌و پیتی گرینگ نییه‌ خه‌لک - خوتنده‌وار و نه‌خوتنده‌وار - چۆن زمانی کوردی ده‌کار دیتن، چۆن وشه‌ ده‌خوازنه‌وه، چۆن جل و به‌رگی کوردی له‌به‌ر وشه‌ی خوازراو ده‌که‌ن، یان شه‌و و رۆژ /ح/، /ق/، /ع/ و /غ/ وه‌ک ده‌نگی کوردی به‌سه‌ر زاریان دادی. د. نه‌به‌ز و هاوپییرانی ته‌نیا یه‌ک په‌یمان‌یه‌یان هه‌یه: کوردی بوون یان نه‌بوونی وشه‌ و ده‌نگ و نه‌لفوویی. به‌لام هه‌لسه‌نگاندن و پیریاردان سه‌باره‌ت به‌ کوردی بوون خۆی پیتوستی به‌ پیتوانه‌ هه‌یه. پیتوانه‌که‌شیان، پیتوانه‌یتکی ره‌گه‌زییه. مه‌رجی هه‌ره‌ گرینگی کوردی بوون، لای نه‌وان، عه‌ره‌ب (سامی) نه‌بوون و تورک (تورانی) نه‌بوونه. نه‌وه‌ش وه‌نه‌بی ته‌نیا له‌باری سیاسیه‌وه پر له‌مه‌ترسی بی. زانستی زمانناسی ده‌لی هیچ پیتوه‌ندییک له‌ نیتوان ره‌گه‌ز و پتکه‌هاتی (structure)ی زمان (پتکه‌هاتی گرامیر، مۆرفۆلۆژی، فۆنۆلۆژی) به‌دی ناکرێ. زۆریه‌ی گه‌لی کوردیش قه‌ت و ده‌وای ره‌گه‌ز (عرق، نژاد، race) نه‌که‌وتوه، و کیشه‌ی "تاریایی" بوونی کورد و "سامی" بوونی عه‌ره‌ب و "تورانی" بوونی تورک له‌ سالانی ۱۹۱۰ به‌ولاه له‌ لایه‌ن رۆشنبیری کورد هاتوه‌ته‌ گۆڕی و، نه‌وه‌ش میراتی ره‌گه‌زه‌ره‌ستی ئوروپاییه‌کان بو.

له‌باری سیاسیه‌وه، هه‌لسه‌نگاندنی زمان و ده‌ست تیتوه‌ردانی به‌ پیتوانه‌ی ره‌گه‌زی، شتیه‌یتکی خۆمالی کوشتنی زمانی کوردیه‌یه. زمانی کوردی له‌ سه‌ده‌ی بیست دا، به‌تایبه‌تی له‌ دوا‌ی شه‌ری جیهانی هه‌وه‌، به‌ دوو شتیه‌ی سه‌ره‌کی سه‌رکوت کراوه - یه‌کیان، سیاسه‌تی زمانکوژی (linguicide) ده‌وله‌تی تورکیه، ئێران، عێراق و سوڕیه و نه‌وی تر، سیاسه‌تی رۆشنبیری ره‌گه‌زخواز یان ره‌گه‌زه‌ره‌ستی کورده‌ که‌ به‌ شتیه‌ی رووت و ژه‌هراوی وه‌گیانی زمانی کوردی که‌وتوه و خه‌ریکی قه‌تل و به‌ی وشه‌ و ده‌نگ و حه‌رفی زمانه‌که‌مانه. له‌ تورکیه، دیوانی مه‌لای جزیری به‌ خه‌تی لاتین بلاو ده‌که‌نه‌وه و هه‌رچی

حەرفی ع، ق، خ و ح ی و دەستیان بکەوێ بە مەیلی خۆیان سەری هەڵدەقەنن یان حەرفی دی لە جێگەی دادەنێن. لە کوردستانی خواروو، وشەی خوازاراو لە زمانی عەرەبی فەرێ دەدەن و زمانەکە وەبەر لێشاوی وشەی فارسی دەدەن ئەویش بەو خەیاڵە کە فارسی "هاورەگەزی" کوردن و زمانی فارسی هاورەچەڵکی زمانی کوردییە. ئی وایە بە جاریکی شەوی لێ هەڵدەکێشت و نووسینەکی خۆی لە خۆتەوای لەشی لەت و کوتکراوی زمانی کوردی دا نوێ دەکا: نووسەریک لە رۆژنامەی هەتاو چاپی لەندەن ناوای کردووە:

عێراق	ئێراک	عەبدورەحمان	ئەبدورەحمان
ئەفریقا	ئەفریکا	عیفەت قازی	ئیفەد قازی
عەرەب	ئارەب	قازی محەممەد	قازی مەھمەد
شیعە	شیئە	حوسێن	هوسێن
مەسعوود مەسعوود		ساواک	سافاک ^{۱۵}

لێرەدا رەگەزی کردنی زمانی کوردی گەشتۆتە ئەوپەڕی خۆی. نووسەر ئەوەندە قینی لە زمانی عەرەبییە کە "و" و "ت" ش دەک "ح، ع، ق" رەج دەکا و دەیانکاتە "ث" (سافاک) و "د" (ئیفەد).

رەگەزپەرستی هیچ سنوورێک نایست و لە سیاسەت و زمان و نابووری و گشت گۆرەپانی ژبانی کۆمەڵایەتی دا دەسلاتی دەوێ و بۆ گەشتن بە دەسلاتی دەوێ لە کوشتار و خۆین رشتن ناپرێنگێتەو. گەلی کورد تووشی رەگەزپەرستی تورک (کەمالیسم)، فارس (ئێرانیکەری و پان ئێرانیکەری)، و عەرەب (بەعس و غەیری بەعس) بوو، بەلام کەسێکی برەوای بە ئازادی و دیموکراسی بێ چۆن دەتوانی رەگەزپەرستی و شوێنیسیمی تورک و فارس و عەرەب بە رەگەزپەرستی کوردی - "ئاریایی" بوون و زەرەدەشتی بوون - بەلام بداتەو؟

وەنەبێ زەببەحی توانیبێتی تەواوی کێشەکانی زمانی کوردی چارە کردبێ یان رێگەی چارە دیاری کردبێ. بەلام رێبازی زمانی وی رێگە نادا بە شەڕی "خۆکوژی"

زمانی. نهو ریبازه، به فریج دانی شوئینیسی زمانی و رهگه زیهرستی ناربابی، زمانی کوردی پتهو دهکا و یارمه تی دهدا بۆ نهو هی له بهرهنگار بوونی شه پری زمانکوژی چوار دهوله تاندا سه ر بکهوئ. وشه خوازتهوه و وشه داتاشین دوو پرۆسه ی وشه روژنانن و، وشه وهرگرتن له زمانی تر زیندوو بوونی زمانی کوردی رادهگه یئتی. ههرکس، به ههر بیانوییتک پرۆسه ی وشه دانانی زمانی کوردی دا بگره یئتی ناتوانی خزمهت بهو زمانه بکا. کوردی له باری نفوسه وه (ژماره ی ناخیوه ران) یه کیک له زمانه گه وه رکانی دنیا یه. له دنیا دا نزیکه ی ٦٦٠٠ زمان هیه و زمانی کوردی ٤٠مین زمانی دنیا یه و له باری چهندیتی ناخیوه ران له زۆر زمانی پیشکه وتووی وهک دافارکی، هولهندی، سویدی و فنلاندی له پیشتره. بهلام زمانه که مان له باری کولتوریه وه له نهو زمانانه وه دوواکه وتووه و رهنگه له داها توویکی دووریش دا - نه گه ر باری ئیسته نه گوپردی - نه گاته راده ی سه ره له دانی نهو ورده زمانه دهوله مه ندانه. گیروگرفتی زمانی کوردی زۆرن بهلام نه وانه کیشه ی زمانی کوردی نین:

١- بنه چه که ی زمانی کوردی (وهک نه ویستایی یان مادی بوونی کوردی)

٢- "ره سه نایه تی" دهنگ و ههرف و وشه

٣- لاتینی کردنی ئه لف و بێ

نه وانه و زۆر کیشه ی تری لهو چه شنه (به تاییه تی ١ و ٢) ده ستردی بهرژه وهندی سیاسی و ئیدوئولوژی چهند روژنبیریکی په تیگه ری توندوتیژن که له سه ر نهو باسانه ده پۆن، گه وه ری ده که نه وه و، به هه لاویگری "نه ته وه په رستانه" و "کورد په ره رانه" کیشه سه ره کییه کانی زمانی کوردی له توژ و خو لی شه پری دۆنکیشۆتانه ی کوردی و عه ره بی دا به زرده که ن.

کیشه ی سه ره کی زمانی کوردی نه وه یه: نووسینی کتییی ده رسی زانستگایی و بلاوکرده وه ی گوژاری شیمی، نه ستیره ناسی، مه نتیق، فه لسه فه، ئابووری، بیژلوژی و زانستی جوژاو جوژ به ههر دوو له هجه ی ستانداردی کورمانجی و سوژانی؛ دانان و بلاوکرده وه ی فره ههنگیکی تیر و ته سه لی زمانی کوردی؛ دانانی دائیره توله عاریفیتیکی به پیزی کوردی به ههر دوو له هجه ی ستاندارد؛ توژمار کردن و بلاوکرده وه ی نه ده بی

زار: کی کوردی و دهستووسه چاپ نه کراوه کان؛ دانانی فهرهنگی جوړاوجوړ - نه ده بی، زانستی، مندا لان، وشه ی هاومانا و دژمانا و ...؛ وهرگی پانی بهرهمه گرینگه کانی کوولتووری روژاوا و روژه لات.

کیشه کانی تر گشتیان له بهرام بهر نهو کیشه یه دا هله ده بزرکتن. وده درنانی /ح/، /ع/ و /ق/ له نووسین دا کاریکی هاسانه به لام بهرهم هیتانی زانستی نوی به زمانی کوردی نه رکیتی که کجار گرانه. سهرکه وتن له و خه باته دا پتووستی به بزوتنه وهیتی روژنبیری و سیاسی به هیز هیه به لام مهرجیتی گرینگ نه وهیه که په تیگره توندوتیژه کان بهرینگی زمانی کوردی بهر بدن و پشوی زمانی کوردی - زمانی مه لای جزیری و مه لا مه محمودی بایه زیدی و نالی و قانبع و علی بهر ده شانی - نه برن.

(۳) دابی ره خنه گرتن ۱۶

له نه ریتی کوښاودا، نه گهر که سیتک قسه ییتک یان بوجوونی که سیتیکی تری پت خوش نه بی یان پتی چاک نه بی، نه گهر دهستی پروا به کوشتن یان نه تک کردن بیده نگي ده کا. نه گهر بیت و دهستی نه پروا، حول ده دا به جیتودان و بوختان و بت حورمه ت کردن نابرووی ببا و قسه و بوجوونه کانی له بهر چاو بخا. له گهل نه وه شدا نه وه شتیه یینکی کونی کومه لگهی عه شیرهی و دهره به گییه، له پروپاگاندا ی سهرده می نوتیاویش دا - به شتیه دی - له نارا دایه.

له کورده واری نیسته دا، وا هیه نه گهر قسه و لیکدانه وهی که سیتکیان پت خوش نه بی، له باتی ره خنه گرتن (هه لسه نگاندنی لایه نی باش و خراب، راست و ناراست، کز و به هیز و ...) و لیکدانه وه و بهر په رچدانه وه، حول ده درت نهو که سه تاوانبار بکه ن و به تاوانبار کردنی نه رکی ره خنه و وه لام دانه وه و بهر په رچدانه وه له سر شانی خو یان هه لېگرن؛ پروپاگنده چی خومالی له گشت تیکنیک و شتیه ی ناسراوی پروپاگنده که لک وهرده گری. له زانستی پروپاگنده ناسی دا، له سالانی ۱۹۳۰ به ولاره، باسی حهوت شتیه یان تیکنیکی پروپاگنده کراوه که دوانیان له پروپاگنده ی خومالی دا زور باون:

«جینودان» و «ره‌گه‌لکه‌وتن». ۱۷. بۆۆینه، پرۆپاگه‌نده‌چی به‌ره‌ی راست له‌باتی لیک‌دانه‌وه و هه‌لسه‌نگاندن و به‌ره‌رچدانه‌وه‌ی فکری و سیاسی و عیلمی کۆمۆنیسم و مارکسیسم، چه‌ولی داوه به‌لیشاوی جینو - "کافر"، "خراب"، "دیکتاتور"، "دژی کورد" و هتد - رینگه له‌خه‌باتی سیاسی و فکری بگرت و خه‌لک له‌گه‌ل خۆی بخا. جا هه‌رکەس (چ کۆمۆنیست بێ چ نازادیخوازیکی غه‌یری کۆمۆنیست) په‌ل بپزێوت و ره‌خه له‌شۆقینیسم (نه‌ته‌وه‌یی و پیاوانه)، ره‌گه‌زیه‌ره‌ستی، چه‌وساندنه‌وه، و زولم و زۆری ناوخۆیی بگرت یان باسی خه‌باتی کرێکار و جووتیار بکا مۆری کۆمۆنیستی و مارکسی له‌نیوچاوانی ده‌دا. له‌هه‌مان کاتدا، پرۆپاگه‌نده‌چی هه‌زار میدالی "پاکی"، "کوردپه‌روه‌ری" و "کوردستانی" بوون خه‌لاتی خۆی ده‌کا و ده‌م و چاو و سه‌رسینگی خۆی بێ ده‌رازیڤیتته‌وه و به‌خه‌لک ده‌لتی: "ئه‌وان خراپن، ئیمه‌ باشن! چاوتان بقوچیتن و ره‌گه‌لمان بکه‌ون!".

کزیبون یان نه‌بوونی نه‌رتی ره‌خه‌ گرتن وای کردووه ئه‌گه‌ر که‌ستیک کۆمۆنیستیش نه‌بێ، ئه‌گه‌ر "کوردپه‌روه‌ر"یش بێ و به‌زمانی کوردیش باش قسان بکا و بنووسێ، چه‌ول ده‌درێ به‌تاوانی کوردی نه‌زانین بێ ئا‌بروو بکری. ۱۸.

چل سال ژیا‌نی سیاسی و ئه‌ده‌بی زه‌بیحی په‌ له‌ ئالتۆزی، به‌رز و نزمی، پێشکه‌وتن و پاشکه‌وتن، به‌ره‌ره‌کانی و سه‌ردانه‌واندن و گشت جو‌ره‌ نا‌کوکی تر. له‌و کتێبه‌ دا چه‌ند گو‌شه‌پێک له‌و نا‌کوکیانه‌ باس کراوه و نه‌زموون و بۆ‌جوونی جو‌راوجو‌ر سه‌باره‌ت به‌ ژیا‌نی وی تو‌مار کراوه. د. نه‌به‌ز له‌ دوو نو‌وسراوه‌که‌ی خۆی دا (ل ۴۰۶ و ۴۱۴)، ژیا‌نی ئه‌ده‌بی و سیاسی و خۆکه‌سی زه‌بیحی مو‌تله‌ق و ساده و ماهه‌ویی کردووه: زه‌بیحی له‌ ژیا‌نی سیاسی دا، له‌ سه‌ره‌تاوه تا دوا‌هه‌ناسه‌ی خائین و خۆ‌فرۆش و جاسوس و فیل‌باز بوو، له‌ ژیا‌نی خۆکه‌سی دا، "سپله"، "پینه‌زان"، "خۆبه‌زل‌گرتوو"، "جینو‌فرۆش"، و "بۆ‌قه‌له‌‌موون سه‌روشت" بوو. به‌ره‌مه‌ی زمانه‌وانی زه‌بیحی، وه‌ک به‌سه‌ره‌اته‌ سیاسییه‌که‌ی، "هه‌ر له‌ لاپه‌ره‌ی یه‌که‌می یه‌وه له‌سه‌ر بن‌چینه‌ی هه‌له‌ دامه‌زرا" بوو (په‌رانه‌ لاپه‌ره‌ی). به‌لام ئه‌و دی‌و درنجه‌ی که‌ د. نه‌به‌ز، به‌ مو‌تله‌ق کردن و ساده‌کردنی ژیا‌نی زه‌بیحی، ته‌نیو‌تی له‌ سا‌ویلکه‌بی دنیای فکری و له‌ نزمیی راده‌ی لیک‌ۆلینه‌وه و لیک‌دانه‌وه‌که‌ی دا هه‌له‌‌په‌روزی و بز ده‌بی و ئه‌و په‌رسیاره‌ ده‌خاته سه‌ر زار: کێ دی‌و

درنجه؟

پەراوێزەکان

١- تا ئێستە لێکۆڵینەوەیێکی بە پێز سەبارەت بەو قاسووسە نەکراوە. بۆ کورتە پاسێک بڕوانە لاپەرە ٤١-٣٥ ی ئەو کتێبە. لە لێکۆڵینەوەی خۆم لە مەرپرۆسە ستانداردبوونی لەهجەیی سلێمانی، دەوری ئەو بەرەمەم لە فەرھەنگنۆوسی کوردی و گۆڕانی زمانی ستانداردی کوردی دا باس کردووە:

Amir Hassanpour, Nationalism and Language in Kurdistan, 1918-1985, San Francisco, Mellen Research University Press, 1992, pp. 406-13.

٢- ئەوانە لە بێ یاردانی ئەنجومەنی گۆڕا بەشدارییان کردووە دەتوانن ئەو کتێبە یە روون بکەنەوە. بەلام ئەو بۆچوونە - لەهجەیی ستاندارد تەنیا سورانییە و ئەویش بێ لەهجەیی سلێمانی - زۆر باوە. مەسعود محەمەد دەنروسی:

گۆڕم لێ بوو، لە نامەی تایبەتیشدا خۆتندووە تەو، ئەدی و خۆتندواری سلێمانی بە سەرراحت گوتووی و نووسبەرتی ھەر نووسینیکی لە شێوە نووسینی سلێمانی لا بەت دەین وەلاوە بێریت... ھەر ئەم بێرۆیابەشە لە پەنا پشنگیری کردن لە زمانی ئەدەبی کوردییەو شتوازی کتێبی وەک (تخفہ، مظفریہ) تاوانبار دەکات.

مەسعود محەمەد، "رێنۆوسی گۆڕ"، گۆڕاری گۆڕی

زانھاری کورد، بەرگی چوارەم، ١٩٧٦، ل ٢٤٦

٣- زمانناسی نوێ لە سالانی ١٩١٠ ھە دەستی پێکرد و ئێستە، لەباری تیززی و میتۆدەو، بەکێک لە زانستییە کۆمەلایەتیە ھەرە ئالۆز و پشکەوتووەکانە. لێکۆڵینەوەی زمانی کوردی لەسەر بنچینەی زمانناسی نوێ لە بەکێتی سوفیت و لە ولاتە رۆژاواییەکان دەستی پێکرد بەلام زۆر بەی ئەو بەرھەمانە، ھەتا سالانی ١٩٧٠، لە چوارچێوەی زمانناسی وەسفی (descriptive linguistics) دا نووسرا بوون. دەنگ و فۆنیمی کوردیش ھەر زۆرتر لە چوارچێوەی ئەو مەکتەبە زمانناسییەدا لێکدراوە تەو. سەرباقی ھە تیززی و میتۆدی دەنگناسی و فۆنیماسی زۆر گۆڕاوە و بۆچوونی نوێ پەیدا بوو، منیش لێرەدا دەنگ و فۆنیم لە روانگەیی زمانناسی وەسفییەو ھشی دەکەمەو.

٤- کەمال فەواد، فۆنیمەکانی زمانی کوردی، یۆنۆفینگ، سوید، کتێبی نەرزان، ١٩٩٥، ل ٢. ئەو بەرھەمە لە پێشدا لە گۆڕاری چریکە کوردستان (١، ١٩٧٩؛ ٢، ١٩٨٠؛ ٣، ١٩٨٠؛ ٤، ١٩٨١) بڵاو ببوو.

٥- مەبەست لە جووتەکانە (minimal pair) دوو وشە یە کە فۆنیمەکانیان وەک یەک وایە و تەنیا لە یەک فۆنیم دا جیاوازییان ھەیە. وەک ھەل/ھەل، کەل/کەل یان پەل/پەل. لەو نموونەدا جیاوازیی یەک فۆنیم جیاوازی مانا دروست دەکات. جووتەکانە وەک نامتێک بۆ تەبەقە کردنی دەنگ و دیاری کردنی فۆنیمەکان دەکار دەھێندرێ.

۶- فسونیم ده‌توانی چەند فۆرم یان شیوهی هه‌بێ که پێیان ده‌لێن allophone یان شیوه فۆنیم. نه‌و فۆرمانه وێسکرا فۆنیمیک پێک ده‌ێن. بۆ وێنه له له‌هه‌جە سلیمانی و موکریانی دا، فۆنیمی /گ/ دوو شیوه فۆنیمی هه‌یه وه‌ک [گ] له کاسن و له گێژ دا. دیاره جیاوازی نه‌و دوو شیوه فۆنیمانه به‌ستراوته‌وه به نه‌و بزوتانه‌ی که به دوا‌ی واندا ده‌کو‌ترین. بۆ پاسی دوو شیوه فۆنیمی له ئینگلیسی دا پروانه:

David Crystal, The Cambridge Encyclopedia of Language, Cambridge University Press, 1992, p. 161..

۷- پروانه:

Abdul-Majeed Rashid Ahmad, The Phonetic System of Modern Standard Kurdish, Ph.D. Dissertation, University of Michigan, Ann Arbor, 1986, pp. 62-63.

Ernest McCarus, A Kurdish Grammar: Descriptive Analysis of the Kurdish of Sulaimaniya, Iraq, New York, American Council of Learned Societies, 1958, p. 20..

Z. A. IUsupova, Suleimaniiskii Dialekt Kurdschого Iazyka, Moskva, Nauka, 1985, s. 28..

K. Eiiubi & I. Smirnova, Kurdschii Dialekt Mukri, Leningrad, Nauka, 1968, s. 14-15.

D. N. MacKenzie, Kurdish Dialect Studies-I, London, Oxford University Press, 1961, pp. 6-7.

بیرۆپای که مال فواد له لاپه‌ری ۴۵۲ دا باس کراوه. د. نه‌وره‌حمانی حاجی مارف بزجونی خۆی له لاپه‌ری ۴۳۱ دا ده‌رپه‌وه.

۸- د. نه‌به‌ز ده‌نوسێ "له ۱۹۲۱ دا نه‌لفووبیتی یه‌کی لاتینی به‌ تیبی نه‌رمه‌نی بلاو کرایه‌وه." نه‌وه قسه‌یه‌کی سه‌یره. نه‌لفووبیتی لاتینی چۆن به‌ تیبی هه‌رمه‌نی ده‌نوسێ؟ نه‌و نه‌لفووبیتی له سالی ۱۹۲۱. ها‌کۆب گازاریان لازۆ دای رشتبوو و له کتێبی وینه‌داری "شه‌مس" دا بلاو بۆوه (پروانه فهرها‌ه پیریال، "تەلفایێ جێ یا کورمانجی و نه‌رمه‌نی نه‌ستمه‌بول ۱۸۶۱. یه‌یقین، سالی یه‌که‌م، ژماره‌ی ۱، ته‌م‌روزی ۱۹۹۷، لاپه‌ری ۲۵۴-۲۵۸). له‌گه‌ڵ نه‌ومشدا، نه‌و نه‌لفووبیتی بۆ نه‌وه‌ی کوردی باش بێ بنه‌وسێ، ده‌ستی تێوه‌درابوو، به‌لام نه‌لفووبیتی هه‌رمه‌نی بو‌وه‌ک لاتین.

۹- د. عه‌بدوله‌جید ره‌شید نه‌حمه‌د پتی وایه‌ که له‌هه‌جە سلیمانی - فۆنیمی هه‌یه (۳۱ گۆنسۆنانت و ده‌ بزوتین؛ مه‌ک کارووسیش وا ده‌لی) به‌لام "کوردی ستانداردی نوێ" (Modern Standard Kurdish) که له‌سه‌ر بنچینه‌ی له‌هه‌جە سلیمانی پێکهاتوه ۲۹ گۆنسۆنانت و ۱۰ بزوتنی هه‌یه (له له‌هه‌جە ستانداردا ده‌نگی /η/ که به‌ جووت حه‌رفی نگ ده‌نوسێ نییه‌). پروانه:

Abdul-Majeed Rashid Ahmed, The Phonetic System..., p. 12..

له لیکۆڵینهوهی ئەوروحمانی حاجی مەرف دا، دەنگەکانی "زمانی کوردی" بریتین له ٢٨ کۆنستانت، ٨ بزوین و سێ "بزوینی دوولانه" (diphthong) که وێکرا دهکاته ٣٩ فۆنیم. پەر وێژ:

ئەوروحمانی حاجی مەرف، زمانی کوردی له بهر روشنایی فۆنمهتیکدا، به عدا،

کۆژی زانیاری کورد، ١٩٧٦، ل ٢٨، ٣٤، ٣٥.

١٠- کهمال فواد، فۆنمهتیکانی زمانی کوردی، ل ١٠.

١١- هه‌مان سه‌رچاوه، ل ١٥.

١٢- هه‌وێل لیکۆڵینهوهی زمانناسیانه بزووتنه‌وهی په‌تیکردن، تیزی دوکتۆرای جه‌مال جه‌لال عه‌بدوللا به‌و که له‌ سالی ١٩٨٠ پیشکەشی زانستگای یۆرک (ئینگلستان) کرا. لیکۆڵینه‌وه‌یه‌کی تر، تیزی دوکتۆرای جه‌عفر حه‌سه‌نپوره‌ له‌ زانستگای ئه‌وسلای:

Jamal Jalal Abdulla, Some Aspects of Purism Among Kurdish Speakers,
Ph.D. dissertation, University of York, 1980..

Jafar Hasanpoor, A Study of European and Persian Loanwords in Kurdish
(Sorani), Ph.D. dissertation, Uppsala University, 1999..

١٣- پەر وێژ له‌ په‌ڕی ٤١٦

١٤- پەر وێژ له‌ په‌ڕی ٤٧٧ و، هه‌روه‌ها، قامووسی زمانی کوردی، ل ٦١-٦٢

١٥- پەر وێژ هه‌تاو، ١٨-١٩، ل ٨ و ١٩؛ ٢٣، ل ١٤ (سالی ١٩٨٨)

١٦- ره‌خنه (critique, criticism)، چ له‌ نه‌ده‌یه‌یات داچ له‌ زه‌مه‌ینه‌ی تردا، خۆی به‌بهره‌یه‌کی گه‌رنسکی لیکۆڵینه‌وه‌یه‌ و، زانیاریکی زۆر سه‌ به‌ به‌ره‌ت به‌ مێژوو و ترادیسیۆن و تیزۆری ره‌خنه‌ له‌ به‌ر ده‌ست داوه‌. مه‌به‌ستی من لێره‌دا هه‌تانه‌ گۆژی نه‌و به‌اسانه‌ نییه‌. لێره‌دا ته‌نیا ده‌مه‌وه‌ی ده‌ست راگه‌شتم بۆ نه‌و دیاره‌ باوه‌ی دنیا‌ی رۆشنییری کورد که‌ شایه‌نی ناوی ره‌خنه‌ نییه‌.

١٧- پڕۆیاگه‌نده‌ به‌ شێوه‌ی جو‌راو جو‌ز ده‌کری. زانستی پڕۆیاگه‌نده‌ ناسی له‌ سالانی ١٩٣٠ به‌ولاوه‌ په‌ره‌ی ستانده‌ و لیکۆڵینه‌وه‌یه‌کی زۆر سه‌ به‌ به‌ره‌ت به‌ مێژوو، شێوه‌، و نه‌ریتی پڕۆیاگه‌نده‌ بلاو کراوه‌. هه‌ندهری نه‌و شه‌پۆلی لیکۆڵینه‌وه‌یه‌ هێرش پڕۆیاگه‌نده‌ی نازیم و فاشیسم بوو. له‌ زانستگاکان، لیکۆله‌ره‌وه‌ی نازادیه‌خواز و تیکۆشه‌ر بۆ به‌ره‌یه‌کانی کوردی بانگه‌شه‌ی فاشیستی ده‌ستیان کرد به‌ تووتنه‌وه‌ی نه‌و دیاره‌یه‌. بۆ وێنه‌، له‌ نه‌مریکا "نه‌نستیتووی لیک‌دانه‌وه‌ی پڕۆیاگه‌نده‌" (Institute of Propaganda Analysis) دامه‌زرا که‌ به‌ بلاو کاردنه‌وه‌ی کتیب و گو‌فار، به‌هه‌نگاری پڕۆیاگه‌نده‌ی فاشیستی بوو. یه‌کێک له‌ بلاو کراوه‌کانی نه‌و ریک‌خوازیه‌ کتیبی «هه‌نهری ناسکی پڕۆیاگه‌نده‌» به‌و که‌ باسی هه‌وت تیک‌نیک یان شێوه‌ی

پروچاگه‌نده‌ی هینا گۆزێ. نامیری هه‌ول، جێتودان (name calling) بوو که بریتییە لەوەی که "تێژیکێ خراب لەسەر نییده‌ یان فکرتێک داده‌نێن بۆ نه‌وه‌ی ئه‌و بیره‌ وه‌لا بنێین و مه‌حکومی بکه‌ین بێ نه‌وه‌ی به‌لگه‌ و شاهیده‌ که لێک به‌ده‌ینه‌وه‌". تێژیکێکی تر "ره‌گه‌لکه‌وتنه‌" (band wagoning)، واته‌ به‌ خه‌لک ده‌لێن "زۆری خه‌لک له‌ گه‌ل ئێمه‌ن تۆش ره‌گه‌لمان بکه‌وه‌". نه‌و دوو تێژیکه‌ و نه‌وانی تر تایبه‌تی فاشیسته‌کان نین و له‌ هه‌مسرو و لاتیک و له‌ رابردوو و نیسته‌دا ده‌کار هیندرارون و ته‌نانه‌ت له‌ ریکلامیش دا (advertising) که‌لکی لێره‌ده‌گرن. له‌ واته‌ رۆژاوا بیه‌کان، نامرازی گشتی (رادیق، تلویزیون، رۆژنامه، فیلمه‌ ...) به‌ شیوه‌ییکێ زۆر ناسکتر نه‌و تێژیکانه‌ ده‌کار دێن:

"Propaganda," in W. J. Severin and J. Tankard, Communication Theory. New York, Longman, 1988, pp. 103-119.

Alfred M. Lee and Elizabeth Lee, The Fine Art Propaganda, Orlanda, Fla. , Harcourt Brace, Jovanovich, 1939.

١٨- تاوانی کوردی نه‌زانین ناخه‌ چه‌کتکه‌ که‌ بۆکپ کردنی ده‌نگتیکێ ره‌خه‌ گرا نه‌ ده‌کاری دێن. بۆ وینه‌ کاتیک د. عه‌به‌باسی وه‌لی باسی نوێ بوونی بزووته‌وه‌ی ناسیوناڵیستی کورد و نه‌ته‌وه‌ی کوردی کرد، نه‌وانه‌ی که‌ به‌و باسه‌ تورده‌ برون، له‌باتی هه‌ول دان بۆ تێکه‌پشتنی باسه‌ که‌ و چوارچێوه‌ تێژیه‌که‌ی و شیکردنه‌وه‌ و لیکدانه‌وه‌ و ره‌خه‌ گرتنێکی شیاوی باسه‌که‌ی وی، وێستان به‌ تاوانی کوردی نه‌زانین قسه‌کانی بێ پایه‌خ بکه‌ن (گۆزینگ، ١٢، هاوینی ١٩٩٦، ل ٢١). وینه‌ییکێ تر: له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا عه‌بدولسه‌ تار تاهیر شه‌ریف چه‌ند ره‌خه‌ی به‌ جێی له‌ کتیی حاجی قادری کۆبی مه‌سه‌عود مه‌حمه‌د گرتوه‌، ده‌نوسن: مه‌سه‌عود مه‌حمه‌د "زمانی کوردی له‌ تیبی نه‌لقه‌وه‌ تا تیبی (ی) شیواندوه‌ و شکاندوه‌یه‌تی به‌سه‌ر یه‌کا"، هه‌روه‌ها ده‌لتی به‌کار هینانی "کۆمه‌لێک ووشه‌ی په‌تی دانێشتوانی شاری کۆیه‌... گوناھتیکێ که‌وره‌تره‌ به‌رامبه‌ر به‌ جۆری نووسینی زمانی کوردی یا زمانی نه‌ده‌بی یه‌که‌گرتوو، دوورنی یه‌ هه‌ر مه‌به‌سێش بۆ شیواندنی زمانه‌که‌ بێ."

عه‌بدولسه‌ تار تاهیر شه‌ریف، حاجی قادر: شاعیری شۆرشگێت و پێشکه‌وتنخواز و

دیموکراتی ی نه‌ته‌وه‌ی کورد، به‌غدا، ١٩٧٧، ل ٨١).

نامه‌ی کاک نه‌میر حه‌سنپوور بۆ مامۆستا زه‌بیجی وجوابی مامۆستا بۆ کاک نه‌میر

به‌رتز کاک نه‌میری حه‌سنپوور له‌ سالی ١٩٧٨ له‌ نه‌مریکاوه‌ له‌سه‌ر نووسینی تیتزی دوکتۆراکه‌ی نامه‌یه‌کی بۆ مامۆستا زه‌بیجی نووسیوه‌ و له‌و نامه‌یه‌دا چه‌ند پرسیاڕتیک‌ی له‌ باب‌ه‌ت زمانه‌وانی و قاموس نووسین و... له‌ مامۆستا زه‌بیجی کردووه‌ و مامۆستاش له‌ گه‌ل ئاره‌زووی سه‌رکه‌وتنی کاک نه‌میر له‌ پرۆژه‌که‌یدا جوابی‌کی تیر و ته‌سه‌لی بۆ ئاردۆته‌وه‌.

لیته‌دا له‌ گه‌ل دووپاته‌کردنه‌وه‌ی سپاسم بۆ کاک نه‌میر که‌ نه‌و نامه‌نه‌ی بۆ ئاردم و یه‌که‌مجاره‌ که‌ بلاو ده‌کرته‌وه‌، ده‌یخه‌مه‌ پێش چاوی ئێه‌وه‌ی خوشه‌ویست.

له‌سه‌ر تیبینی خودی کاک نه‌میر وشه‌ی "نیست‌اند‌ارد" که‌ کاک نه‌میر له‌ نامه‌که‌ی خۆیدا به‌کاری هێناوه‌ و مامۆستا زه‌بیحیش هه‌ر له‌سه‌ر نامه‌که‌ی کاک نه‌میر عه‌ینی شتی به‌کار هێناوه‌، کراوه‌ته‌ "ستان‌دارد".

زانای به‌ریز ماموستا ع . زه‌بیجی

وێرای سلاو و ریز، خوتن‌دکاریکی کورد و خەریکی نویسنی اطروحەم سەبارەت بە زمانی نەتەوایی کوردی. بەشیک لە فەرەه‌نگە کە باسی فەرەه‌نگ نویسی کوردیە. لەو بەشەدا بیسجگە لە باسی فەرەه‌نگەکان بە تیکراییی، باسی سێ فەرەه‌نگ و سێ فەرەه‌نگ نوس (گیو، خال، زه‌بیجی) دەکەم. تەکایە ئەو پرسیارانەم وەلام یدەو و هەر شتیکی دیشت بە پیوست زانی بۆم بنوسە.

١ - چ بن لەه‌جەتییکت بە بنکە یان بناغە داناو. بۆ زمانی نیستانداری کوردی، مەبەستم لە بنکە ئەوێه کە لە زمانناسیی دا پێی دەلێن نۆرم (norm).
[تییینی: وادیارە لە "قاموس" دا "لەه‌جە ی ناوەندی" ت بە نۆرم داناو (لاپەرە ی ٩ - ١٠، ٤٠). بەلام ئەو لەه‌جە خۆی چەند بن لەه‌جە ی ه‌یه کە لە لاپەرە ی ٤٢، نیوی حەوتیان ت نویسیو: موکریانی، سورانی، سلیمانی، شوانی، جافی، سنه‌یی، گەروسی. لەو باسە ی کە لە لاپەرە ی ٤٠ و ٩ - ١٠ کردو تە وادەردە کەوێ کە "لەه‌جە ی ناوەندی" لە عێراق بە بناغە ی نیستاندارد داوە نیتی. لە لاپەرە ی ١٠٧ "کورتە نیشانەکانی ریزمان..." لەه‌جە ی ناوەندیت دیاری نەکردو بەلام ه‌شت بن لەه‌جە ت نیشانە کردو - جافی، سنه‌یی، سلیمانی، شنوبی، کەرکوکێ، کوبی، موکریانی، هەولێری.]

٢ - لە لاپەرە ی ٤٠ نوسراو: "زمانی یە کگرتو نویسن..." کە "بە تایبەتی لە کوردستانی عێراق، هەنگاوی باشی بەره‌وپیشەو هەلیناوەتەو..." لاپەرە ی ٩: "... زمانی کوردی کەوتو تە سەر رچە ی (زمانی ئەدەبی) و بەره‌وپیش دەچێ... نەمامی (زمانی کوردی ئەدەبی یە کگرتو) گوراو و شین بو..." پرسیاری ١: "قاموس" لە بەرامبەر ئەو زمانە ئەدەبیە یە کگرتو چ بەرنامە و سیاسەتیکی ه‌یه؟ "قاموس" چۆن یارمەتی دەدا بە پەرەپێ دان و تشبیتی ئەو زمانە؟ پرسیاری ب: لە بن لەه‌جەکانی دو لەه‌جە ی دی -

باکوری و جنوبی - و هروها زازایی و هورامی چۆن که لک و هردگری؟ پیوهندی زمانی یه کگرتوی ته ده بی له گه له نو له هجانه دی چیه؟ چ وشه بیک له و له هجانه له قاموس دا تومار ده کړی؟ ملاک و معیاری هه لېژاردنی ته و وشانه چیه؟

٣ - نایا ته "زمانی یه کگرتوی نویسن" خوی له باری زمانی کومه لایه تی یه وه چند نه و یان شیوهی هه یه یان نا؟ وهک شیوهی ته ده بی/قسه کردن، ره سمی/غیه یی ره سمی، عیلمی/غیه یی عیلمی و شتی وا... ته گهر ته وانه ی هه یه بو له قاموس دا دیاری نه کړاون؟

٤ - سه بارت به تت. (وشه ی تازه داتاشراو) چ سیاسه تیکت هه یه:

ئه لف - چ وشه بیککی تازه داتاشراو تومار ده که ی؟

ب - بژی وشه ی تت تومار ده که ی؟

ج - سه رچاوه ی ته و وشانه چن؟

د - نایا وشه کانی "کوری زانیاری" ده خه یه نیو قاموس یان نا؟ بو؟

ه - نایا وشه داتاشراوه کانی پیش دامه زرانی کۆز وهک "زاراوه ی زانستی کوردی" (نه قابه ی ماموستایان) یان "هه ندیک زاراوه ی زانستی" (جه مال نه به ز - ١٩٦٠) دینه نیو قاموس؟

و - وشه کان چۆن کۆ ده که یه وه؟ نزیکه ی ٨٠ سه رچاوه ت نویسه (لا په ری ١٠١ - ١٠٦). بیجگه له وانه چون له زمانی خه لکی وشه کۆ ده که یه وه؟ له فه ره نگی خال و مه ه باد چون که لک و هردگری؟

٦ - بو روژنامه و گو قاری کوردی جیگه بیکت داناوه یان نا؟

٧ - له نویسنی (کۆکردنه وه تا نویسنی) قاموس بیجگه له خۆت که سی دی به شداره؟

٨ - به بی یارمه تی کۆز زانیاری ده ت توانی "قاموس" که دابنتی و چاپی بکه ی؟

٩ - تکایه ته گهر ده کړی به سه رهاتی خۆت به کورتی بنوسه - ته و شتانه ی که یارمه تی بدا به رو نکردنه وه ی ته و شتانه ی که له دانانی "قاموس" دا ته نسیری هه یه.

له "قاموس" دا زور شتت نوسيوه که بۆ رونکردنه وهى نه و مه سه له باشه. به عزه شتيک که نه نوسراوه: له کوى دهرست خویندوه؟ فه قتييه تى؟ مه دره سه؟ چ ساليک له لای ماموستا گيو فه رانسه ت خویندوه؟ بيجگه له چاپى "نيشتمان" و نه و قاموسه، له زمان و نه ده بیات دا چ شوینه واریکت هه یه - وهک شیعر و چیروک و شتی وا؟

[تیبینی: مه نزور له و به سهرهاته نه وه یه: زوریه ی فرههنگ نوسی کورد له روی ههستی نیشتمانیه وه نه و کاره یان کردوه بۆ پاراستن و گه شانندنه وه ی زمان؛ زوریه یان بيجگه له فرههنگ نوسی نیش و کارى دیکه یان بوه - معلم، مه لا، خه باتى سیاسى و...]

١٠ - پیت وایه دانان و چاپ کردنى ته وای قاموس چهند سالان ده خاينتى؟

١١ - بهرگى ١ قاموس چهند وشه ی تیتدايه؟

له گهل سیاسیکى زور - چاوه روانى وه لامت ده بم

به ناواتى سهرکه وتنت

نه میر خه سه ن پور

برای به‌ریز و خوشه‌ویست کاک نه‌میر حه‌سه‌ن پور

له‌پاش عه‌رزى سلاو و نه‌حوال پرسی، له‌م ئه‌ركه‌ پیره‌وزه گرانده‌دا كه وه‌نه‌ستزى
خۆتان گرتوه و ده‌تانه‌وى (تیز)ى دوكتورای خۆتان له‌ سه‌ر زمانى نه‌توه‌بى كوردی بنوسن
داواى سه‌ر كه‌وتنتان بۆ ده‌كه‌م و له‌وه‌ش كه‌ بریارتان داوه‌ له‌ به‌شى فه‌ره‌ه‌نگى (تیز)ه
كه‌تاندا یادىكیش له‌ به‌نده‌ بكه‌ن زۆر سوپاستان ده‌كه‌م ئه‌گه‌ر چى خوشم به‌ شایانى ئه‌م
شانازیه‌ نازانم .

نامه‌كه‌تانم ده‌ پازده‌ رۆژىكه‌ به‌ ده‌ست گه‌یشتوه، چهند پرسىاریكتان فه‌رموبونه‌وا
له‌ خواره‌وه وه‌لامه‌كانیانتان به‌ عه‌رز ده‌كه‌یتنم :

١- پرسىارى یه‌كه‌متان "چ بن له‌هجه‌یىكت به‌ بنكه‌ یان بناغه‌ داناه وه‌ زمانى
ستانداردى كوردی. مه‌به‌ستم له‌ بنكه‌ ئه‌ویه كه‌له‌ زماناسیدا پیتی ده‌لێن (norme)"

١- له‌پیش هه‌موو شتىكه‌دا ده‌مه‌وى روونى كه‌مه‌وه كه‌ (بن له‌هجه‌) بۆ ئه‌وه ده‌ست
نادا به‌لای منه‌وه بیهیته‌ نۆرمى زمانىك به‌لكو له‌هجه‌یه‌كى سه‌ره‌كى له‌ هه‌ر زمانىكه‌دا
ده‌توانى بیهیته‌ بنكه‌ى زمانى ستاندارد، ئه‌و جار بۆ وه‌لامى پرسىاره‌كه‌تان، ئه‌وه‌ى پاست
بێ و خۆشتان باش ده‌زانن كه‌ ته‌نیا له‌ (عیراق) زمانى كوردی به‌ شیویه‌یه‌كى هه‌راو
به‌ریلاو پیتی ده‌نوسرێ و هه‌ر له‌ دامه‌زرانى ده‌وله‌تى عیراقه‌وه زمانى كوردی زمانىكى
ره‌سمى و قانونیه‌ و به‌پیتی قانون، نیستا له‌ هه‌رمى ئۆتۆنومى كوردستان زمانى خۆتندن
و نوسین و دادگا و ده‌وایری تری ده‌وله‌تیشه‌ بۆیه ته‌نیا ئه‌و له‌هجه‌یه‌ى كه‌ له‌ نیو قه‌رن
زیاتره‌ شیویه‌یه‌كى ره‌سمى وه‌رگرتوه و كه‌م و زۆر خزمه‌تى كراوه و تارا ده‌یه‌ك گه‌شه‌ى كردوه و
په‌ره‌ى سه‌نده‌وه بۆ ئه‌وه ده‌بێ بیهیته‌ نۆرمى زمانى ستانداردى كوردی ئه‌ویش له‌هجه‌ى
ناوه‌ندى زمانى كوردیه‌یه كه‌ به‌ غه‌له‌ت لی‌ره پیتی ده‌لێن له‌هجه‌ى (سوێرانى) كه‌ ئه‌مه‌ى
دوا ییان خۆى بن له‌هجه‌یه‌تىكى له‌هجه‌ى ناوه‌ندى دیته‌ حیساب و منیش هه‌ر وه‌كوو
فه‌رمووتانه راسته له‌هجه‌ى ناوه‌ندى بۆ (نۆرم)ى زمانى ستاندارد داناه و (قاموس)
شایه‌دى ئه‌مه‌یه، چونكو: "... هه‌موو ئه‌وانه به‌ تێك‌رایى توانایى زمانى له‌م مه‌لبه‌نده‌دا

بۆ گۆڤان و گه‌شه‌کردن زیاد کردوه و کۆسپ و به‌ر هه‌لسته‌کانی سه‌ر پتگای نهم گۆڤان و گه‌شه‌کردنه‌شیان ته‌خت کردوه ... " (قاموس، سه‌ره‌تا، ل ۴۸)

۲- له‌و تێبینیه‌دا که‌ بۆ پرسیاری یه‌که‌متان نویسو‌تانه، هه‌ر چه‌ند شتیه‌ی پرسیاری نیه و زیاتره‌نگی بیرخسته‌وه‌ی هه‌یه، به‌م حاله‌شه‌وه بۆنێکی پرسیاری هه‌ر لێ دیت بۆیه له‌ خواره‌وه چه‌ند شتیکیش‌تان ده‌رباره‌ی نه‌و مه‌به‌ستانه‌ی که‌ با‌ست کردون بۆ ده‌نوسم.

A - من له قاموسدا نه‌وم کردوه که له ده‌ستم هاتوه و توانیومه و زانیومه لێی بدویم هه‌ر بۆیه‌شه که‌ جه‌وت بن له‌هجه (subdialecte) م ده‌ست نیشان کردوه چونکو هه‌ر نه‌وه‌نده‌م زانیوه و په‌نگه له‌و ژماره‌یه زیاتر بن.

B - نه‌و مه‌سه‌له‌یه‌ی که‌ جه‌وت بن له‌هجه‌م دیاری کردوه و کورته‌ نیشانم بۆ هه‌شتان داناوه، بێگومان خۆتان ده‌زانن که بن له‌هجه‌کانیش لق و پۆیان لێ ده‌بیته‌وه بۆ نمونه بن له‌هجه‌ی سۆرانی: (هه‌ولێری)، (کۆبی)، (خۆشناوه‌تی) و... لێ ده‌بیته‌وه، جا نازانم نه‌م لق و پۆیی بن له‌هجه‌کانی زمان چیان پێ بگوترێ باشه؟

من به‌ ئانقه‌ست بو (هه‌ولێری) و (کۆبی) و (که‌رکووی) کورته‌ نیشانم داناوه چونکو به‌راستی له‌و ناوچانه‌دا تووشی ووشه‌ی په‌سه‌نی کوردی نه‌و تو ده‌بین که له‌ شوینه‌کانی دیکه‌دا له‌ بیر چوونه‌وه، وه‌کو ووشه‌ی (نه‌زمه‌رون) که هه‌ر له‌ ناوچه‌ی خۆشناوه‌تی دا ده‌کار ده‌کری. ده‌بی ئیه‌وش هه‌ستتان پێ کردبێ که له‌ مه‌له‌به‌ندی بن له‌هجه‌ی موکریانیدا شیوه‌ی قسه‌ کردن له‌ (مه‌نگورایه‌تی) و (لاجان) و (محال) و (شارویران) که‌م و زۆر نه‌وه‌نده لێک جیاوازن که بۆ نه‌وه ده‌شتن پیاو هه‌روا به‌ سه‌ریاندا تی نه‌په‌رێ و هه‌قی خۆیان بدات. به‌ کورتی هه‌لژماردنی له‌هجه و بن له‌هجه (به‌ لق و پویه‌کانیا نه‌وه) کانی زمانی کوردی به‌لای منه‌وه کاریکی هێنده هاسان نیه و پیوستی به‌ که‌شت و گێل به‌ ناوچه جیا جیا کانی کوردستانا و تۆمارکردنی فه‌رق و جیاوازی ناخافتن له‌و ناوچانه‌دا هه‌یه. نه‌م کاره‌ش ده‌بی به‌ شیوه‌یه‌کی عیلمی له‌ لایه‌ن هه‌ینه‌تیکه‌وه بکری، چونکو کاری تاقه ئینسانیک ناتوانی که‌م و کۆزی نه‌بی، نه‌مه‌ش له‌ شرایطی نیستاماندا هه‌ر له‌ عیراق ئیمکانی هه‌یه که تا نیستا نه‌کراوه، هیوام وایه کۆری زانیاری کورد له

دواوژتیکی نیزیکا نهم ئه‌رکه پیرۆزه ئه‌نجام بدات .

C- کاتی (قاموس) خۆی له سه‌ر بنگه‌ی له‌هجه‌ی ناوه‌ندی داندراپن، دیارکردنی کورته‌ نیشانی تاییه‌تیم بۆ ئه‌و له‌هجه‌یه‌ هێنده به‌ پیوست نه‌زانیه‌وه، سه‌ره‌پای ئه‌مه ده‌بوايه هه‌ر بۆی دانیت، خۆزگه‌ که‌م وکووری هه‌ر ئه‌مه‌ بایه، (قاموس)گه‌لێ که‌م و کووری دیکه‌شی له‌م بابه‌ته و له‌ بابته‌تی فه‌ننی و عیلمیه‌وه هه‌یه که‌ هیوام وایه له‌ به‌شه‌کانی دیکه‌دا بتوانم ئه‌وه‌ندی له‌ ده‌ستم بیت نه‌یان هێلم .

ب - (پرسیاری ١/٢) "قاموس" به‌رامبه‌ر ئه‌و زمانه ئه‌ده‌بییه‌ یه‌کگرتوه چ به‌رنامه و سیاسه‌تیکه‌ی هه‌یه؟ " قاموس" چون یارمه‌تی ده‌دا به‌ په‌ره‌پێدان و ته‌بیتی ئه‌و زمانه؟

١- من که‌ له‌ لاپه‌ره‌ی ٩ و ٤٠ ی سه‌ره‌تای قاموس باسی زمانی (ئه‌ده‌بی) و (زمانی کوردی ئه‌ده‌بی یه‌کگرتو)م کردوه مه‌به‌ستم ئه‌و زمانه‌یه که‌ له‌ وه‌لامی پرسپاری یه‌که‌متانا باسم کرد و ئه‌ویش له‌هجه‌ی ناوه‌ندی زمانی کوردیه‌یه که‌ له‌ سالانی سه‌ره‌تای ئهم چهرخه‌پا له‌ کوردستانی عیراق بوته‌ زمانی ره‌سمی وکتیب و گوژار و روژنامه‌ی پتی ده‌نوسری و ئه‌و کوردانه‌ش که‌ به‌ له‌هجه‌ی باکوپی یا جنوبی قسه‌ ده‌که‌ن و له‌ پێشدا وه‌ک زمانیکه‌ی بێگانه ده‌هاته به‌رچاویان، ئیستا زۆر له‌ جاران زورتر که‌لک له‌م کتیب و روژنامه و... انه وه‌رده‌گرن که‌ پێشان ئه‌مه له‌ حوکمی (محال) دابوو، هه‌ر چه‌ند ئهم دوايانه ده‌ سالێک زیاتره هه‌ندێ روژنبیر - ئه‌گه‌ر هه‌لبگرێ پێیان بکوترێ روژنبیر- ی له‌هجه‌ی باکوپی له‌ روی تعصبیکه‌ی کویرانه‌ی غیر عیلمی منطقه په‌رسته‌یییه‌وه ناوبه‌ناو ده‌نگیان به‌رز ده‌که‌نه‌وه و به‌ ناوی ئه‌وه‌ی که‌:

A - ئه‌و کوردانه‌ی به‌ له‌هجه‌ی باکووری قسه‌ده‌که‌ن ژماره‌یان گه‌لێ له‌ ئی له‌هجه‌ی ناوه‌ندی زورتره .

B - گو‌یا به‌ قسه‌ی ئه‌وان له‌هجه‌ی ناوه‌ندی زمانیکه‌ی (مفراش)ه، وشه‌کانی له‌ زمانانی فارسی، عه‌ره‌بی، تورکی و ته‌نانه‌ت (فره‌نسی)ش وه‌رگیراون.

C - زمانی له‌هجه‌ی ناوه‌ندی (گراماتیکا)ی نیه، مذكر و مؤنشی تیدا نیه (وه‌کو زمانانی عه‌ره‌بی، فره‌نسی، ئه‌لمانی و... و...)و له‌هجه‌ی باکووری هه‌یه‌تی.

داواده‌که‌ن که له‌هجه‌ی باکوری بکریته باو و بییته بناغه‌ی زمانی کوردی ستاندارد، که نهم بروییانوانه ناتوانن بینه بناغه‌یه‌کی نه‌وتو بۆ خانوی زمانی نه‌ده‌بی یه‌ک‌گرتوی کوردی چونکو زۆری ژماری نه‌و که‌سانه‌ی به‌له‌هجه‌یی له‌له‌هجه‌گانی زمانیک قسه‌ده‌که‌ن، نه‌و هه‌قه‌یان ناداتی تطوری هه‌زار سال زیاتری له‌هجه‌یه‌کی دیکه‌ی زمانه‌که‌بسترنه‌وه و له‌هجه‌که‌ی خۆیانی له‌جیگه‌دانین که‌هیشتا له‌سه‌ره‌تای دروست بوونی خوی هینده‌دور نه‌که‌وتۆته‌وه، که‌بو ته‌عبیر له‌(خانی ده‌نگ = مخرج حرف) که‌لک وهرنه‌گرت و چونکو له‌هجه‌ی ناوه‌ندی نه‌و (فراش)ه‌ش نیه‌که‌نه‌وان باسی ده‌که‌ن بگره‌له‌م بابه‌ته‌وه - خواستنه‌وه‌ی ووشه‌ی بیگانه - که‌لێ پاک و خاوینتره و هه‌ر وه‌ک ئیوه‌ش ناگادارن که‌لێ رۆژه‌لاتناس بن له‌هجه‌ی موکریانیان - نه‌وان به‌له‌هجه‌ی ناوه‌به‌ن - به‌ساف و بیگه‌ردترین له‌هجه‌کان و ئه‌ساسی زمانی کوردی داناوه‌به‌لام (مذکر) و (مؤنث) - که‌له‌له‌هجه‌ی باکویدا هه‌ر وه‌ک زمانی فره‌نسی وایه - به‌لای منه‌وه له‌هیچ زمان و له‌هجه‌یه‌ک دا ناتوانی نیشانه‌ی پیشکه‌وتنی نه‌و زمانه‌یان له‌هجه‌که‌بیت به‌لکو مه‌علولی نه‌و عیله‌تانه‌یه‌که‌له‌خواره‌وه باسیان ده‌که‌م:

یه‌که‌م - مذکر و مؤنث له‌زمانانی پیشکه‌وتوی وه‌کو کوردی دا ده‌گه‌ریته‌وه‌بۆ: تطوره‌نکردنی زمانی یان له‌هجه‌ی زمانیک و هه‌ر وه‌ک خۆی مانه‌وه‌ی که‌له‌ده‌ورانیکا خه‌لک ناچار بون بۆ دقتی ته‌عبیر فره‌قی ژن و پیاو بکه‌ن، نه‌و ده‌وره‌ش لام وایه‌نه‌و وخته‌یه‌که‌نافره‌ت له‌ناو کومه‌لی ئاده‌میزادا قه‌درو قیমে‌تی ئینسانی نه‌بوه و (پیاو) به‌نه‌نگی زانیوه‌ده‌گه‌ل ژن فره‌قی نه‌کرت و چون ده‌گه‌ل ژن قسه‌ده‌کرت ده‌گه‌ل نه‌ویش هه‌روا قسه‌بکری، خو نه‌وه‌ش ده‌زانین که‌عه‌ره‌ب هه‌ر بۆ نه‌وه‌ی سه‌رشۆری هه‌بونی (نه‌ولادی میتیینه‌ی) به‌سه‌را نه‌یده‌ت که‌چانی خۆیان زینده‌به‌گۆر ده‌کرد تا ئیسلام هات و گوتی "واذا المۆدود سئلت بای ذنب قتلت" و له‌م کاره‌ناره‌وایه‌ی منه‌ن کردن.

دوهم - مذکر و مؤنث له‌زمانانی پیشکه‌وتوی وه‌کو (فره‌نسی، ئه‌لمانی، عرووسی و... و...) هه‌ر و مؤنث له‌هه‌ندی زمانانی فره‌نگیدا وه‌کو (فره‌نسی، ئه‌لمانی، عرووسی و... و...) هه‌ر وه‌کو ده‌شزانن زمانی ئه‌لمانی و رووسی له‌باتی دو جنس (gendre) ی نیر و می جنسی سیتییه‌میش، نه‌نیرنه‌می (neutre) یان هه‌یه، نه‌م فیتۆمیتنه‌به‌لای منه‌وه له‌

زمانان دا نه‌نجامی نه‌وه‌یه پێش نه‌وه‌ی عیله‌تی نه‌ساسی وجودی مذكر ومؤنث (نه‌وه‌ی که له - یه‌که‌م - دا باس‌مان کرد) له ناوب‌جێ، نه‌وان زمانانه له‌به‌ر شرايطی تايه‌به‌تی میلی که‌وتوو‌نه‌ته قۆناغی یه‌که‌گرتن و نوسینیان به‌ نسیب بوه و تثبیت بون، له‌واقعی‌دا وجودی مذكر ومؤنث له‌م چه‌شنه زمانانه‌دا (فۆسێل) یکه له‌ ده‌ورانیکه‌ی پاشکوه‌ته ماوه‌ته‌وه پاشانیش محافظه‌کاری مانعی نه‌وه بوه تطوراتی دوا‌یی کاریان تی بکا و له ناویان به‌ریت، هه‌ر وه‌کو وجودی مذكر ومؤنث له‌عه‌ره‌بی دا ده‌گه‌رێته‌وه بۆ دینی ئیسلام و قورئان که‌ پێشی هه‌مو ده‌ستکاریکی له‌م باب‌ه‌ته‌ی له‌ زمانی عه‌ره‌بی‌دا گرتوه. نه‌گه‌ر نه‌و زمانانه له‌ زه‌مانێکی نسبتا (زوو) نه‌که‌وتبانه‌ حالی نووسین و گراماتیکیان تۆمار نه‌کرا، گو‌مانم نیه نه‌وانیش وه‌کو له‌هه‌جی ناوه‌ندی و جنو‌بی زمانی کوردی و زمانی فارسی ... و... له‌ وجودی (مذكر) و (مؤنث) پا‌ده‌بو‌نه‌وه و ته‌نیا شو‌ینه‌وارێکی بچوکی لێ به‌ یادگار ده‌مایه‌وه، هه‌ر وه‌ک له‌ سیغه‌ی بانگ هێشتن (vocative) له‌هه‌جی ناوه‌ندی زمانی کوردیدا ده‌بنیرێ و ده‌لێن: کۆپه، کچێ، پیا‌وه‌که، ژنه‌کی، هه‌تی‌وه، که‌چه‌تی‌وی. به‌لام نه‌و ده‌نگه‌ ناسازانه‌ی که‌ داوا ده‌که‌ن له‌هه‌جی باکو‌ری بک‌ریته (نۆزم)‌ی زمانی ستانداردی کوردی، له‌ سه‌ر دیواری به‌رزی له‌هه‌جی گه‌شه‌ کردو‌وی په‌ره سه‌ندوو ده‌بێته (عه‌کسی صدا ECO) و ده‌گه‌رێته‌وه، به‌روبو‌وی ته‌نیا نه‌وه‌یه ناوه‌ناو کتیبێ به‌ (باکو‌ری) ده‌رده‌چێ یان له‌ رۆژنامه‌کانا لا‌په‌ر‌یه‌ک یا که‌متری بۆ ته‌رخان ده‌ک‌رێ، ئیست‌گه‌کانی را‌دیو که‌ به‌ زمانی کوردی قسه‌ ده‌که‌ن په‌وتی کاریان خ‌زه‌ته‌ی زمانی کوردی نا‌کا و بێ گو‌مان مه‌به‌ست هێشتنه‌وه‌ی فه‌رق و جیا‌وازی له‌هه‌ج‌ه‌کانی زمانی کوردی و (کریستالیزه‌) کردنیانه له‌م قۆناغه‌دا که‌ که‌وتۆته‌ خ‌زی و "نه‌مامی زمانی کوردی نه‌ده‌بی یه‌که‌گرتو‌گو‌رو‌راوه" تا نه‌و خه‌لفه‌ ساوا‌یه‌ی زمانی کوردی په‌ره نه‌گ‌رێ و گه‌شه‌ نه‌کا و له نه‌نجاما ئیشک بێ. بۆیه به‌لای منه‌وه ده‌بی هه‌موو جو‌زه هه‌ول و ته‌قه‌لایه‌ بدریت بۆ ته‌ثبیتی به‌روبو‌وی زیاتر له‌ په‌نجا سالی تطو‌ری زمانی نه‌ته‌وه‌یی کوردی و نه‌مه‌ نه‌رکیکه زیاتر له‌ هه‌مو که‌س ده‌که‌وێته سه‌رشانی زانایان و خوێنده‌وار و روشنبیره‌کانی کورد که نه‌وه‌ی پێیان ده‌ک‌رێ و له‌ده‌ستیان دێ له‌ پێناو په‌ره‌ پیدان و گه‌شه‌ پیکردنی نه‌و نه‌مامه ساوا‌یه‌ درت‌غی نه‌که‌ن نه‌مه له‌ لایه‌ک، له‌ لایه‌کی دیکه‌وه که‌ خو‌شتان باش ده‌زانن قوانینی

تطور به شیوه‌یه‌کی (جه‌بری) کاری خویان ده‌کهن و هیچ هیزی ناتوانی بیسته به‌ره‌لست له سهر ریگیان، ته‌نیا جارجاره نه‌بی ته‌ویش ریگیان لی وهرده‌گیرن و پرویان ده‌کهنه لایه‌کی تره‌وه به‌لام نهم کاره ناتوانی هه‌تا سهر بی و دره‌نگ یا زو ده‌گه‌ریته‌وه سهر شارپی ته‌بیعی خویان و کاری خویان ده‌کهن بزیه من هیچ گومانم له‌وه دا نیسه که زمانی ستانداردی کوردی له دوا رۆژ دا ههر له‌هجه‌ی ناوه‌ندی زمانی کوردیه که به ته‌نسیری قوانینی تطور و یارمه‌تی و هه‌ول و ته‌قه‌لای زانایانی کورد گه‌شه ده‌کا و په‌ره ده‌ستینی.

ئه‌و مه‌به‌سته زۆر درێژ بۆوه به‌لام له سهر فهرموده‌ی خۆتان که له سهره‌تای نامه‌که‌تاندا نویستوانه: "ههر شتیکی دیشته به پیوست زانی بۆم بنوسه" به‌لامه‌وه پیوست بو له‌م مه‌به‌ستانه‌ی که باسم کردوه ناگاداری و بزانی گه‌شه کردن و په‌ره‌سه‌ندنی زمانی نه‌ته‌وه‌ی کوردی چ جوهره گیروگرفتییکی له سهر ریگایه .

٢- بۆوه‌لامی به‌شی دوه‌می نهم پرسیاره‌تان، وه‌کو خۆتان ده‌زانن کتیبیک چه‌ند ده‌توانی یارمه‌تی په‌ره‌سه‌ندن و ته‌بیتی زمانیک بدات، "قاموس" یش هه‌ول ده‌دا ئه‌و خزمه‌ته بکات، نیشاندانی حه‌قیقه‌ت و لیها‌توویی له‌هجه‌ی ناوه‌ندی زمانی کوردی، گه‌شه کردن و په‌ره‌سه‌ندنی ووشه‌کانی و لیک و لووس بونی تلفظیان و دورکه‌وتنه‌وه‌یان له قۆناغی (به‌دویی) زمان و زیاتر مطابق بوونی ده‌گه‌ل قوانینی گۆزان و گه‌شه‌کردنی نهم قۆناغی زمانی کوردی، به‌نامه‌ی قاموسه .

ج - پرسپاری ٢/ب، که خۆی ده‌بیته چه‌ند پرسپاریان چه‌ند به‌ش، ههر به‌شه‌ی به‌جیا وه‌لام ده‌ده‌مه‌وه .

١- "له بن له‌هجه‌کانی دو له‌هجه‌ی دی - باکوری و جنوبی - و ههر وه‌ها زازانی و هه‌ورامی چۆن که‌لک وهرده‌گری؟" من لام وایه - واقعی‌ش ههر وایه - که زۆریه‌ی ووشه‌کانی سی له‌هجه‌ی زمانی کوردی یه‌کن و ته‌نیا تلفظ یان فهرق ده‌کا، له له‌هجه‌ی باکورپیدا وه‌کو زمانی عه‌ره‌بی ده‌نگه‌کان له قه‌ولایی خانی ده‌نگه‌وه (مخرج حرف) ده‌رده‌خرتن و هیندی ده‌نگی وه‌کو (ف، ط، ص، ظ) ی زۆر تێدايه و له له‌هجه‌ی ناوه‌ندیدا نهم ده‌نگانه گۆراون و بوونه (و، ت، س، ز) و له له‌هجه‌ی هه‌ورامی و زازاپیدا که له نه‌سلا یه‌کن هیشتا هیندی ده‌نگی ناویستایی که وه‌کو (ث، ذ) ی نیمرو‌ی زمانی عه‌ره‌بی

ده‌چن، هه‌رماون که نه‌مانه‌ش له له‌هجه‌ی ناوه‌ندیدا بوونه (س) و (ز) کاتتی کابرایه‌کی هه‌ورامی قسه ده‌کا یه‌کیتی ناشاره‌زایت ده‌لتی نهم پیاوه زمانی (پسک)ه، نه‌گه‌ر له ووشه‌کانی هه‌موو له‌هجه‌کانی زمانی کوردی وورد بینه‌وه و ده‌گه‌ل ئی له‌هجه‌ی ناوه‌ندی به‌راوه‌ردیان که‌ین ده‌بینین که:

یه‌که‌م — هه‌ندیک ووشه‌کانی باکوری، جنوبی و هه‌ورامی هه‌ر وه‌کو خۆیانن یا به‌که‌می‌تطور و گۆرانه‌وه له له‌هجه‌ی ناوه‌ندیش هه‌ن، وه‌کو: ناڤ (بک.)، ئۆو (جنو.)، ناو (هو.) به‌لای منه‌وه نهم جوړه ووشانه نابیی وه‌ریگیرتن و بخرینه زمانی ستاندارده‌وه و له "قاموس"یش وه‌ک واحیدیکی سه‌ربه‌خۆ نایان نووسم. له لایه‌کی تره‌وه هه‌ندئ ووشه که له له‌هجه‌ی ناوه‌ندییدا ده‌نگه‌کانی تطوریکی زیاتریان هه‌یه و له له‌هجه و بن له‌هجه‌کانی ترا به شیوه‌یه‌کی کۆنتر ماونه‌وه، وه‌کو: ناوور، ناگر (ناوه‌ندی)، ئایه‌ر، ئاهیر (هو.) نه‌وانه به‌لای منه‌وه ده‌بی بنوسرتن چونکو یارمه‌تی زانیی پیتیازی گۆزان و گه‌شه‌کردنی ده‌نگه‌کان ده‌ده‌ن.

دوهم — هه‌ندئ ووشه هه‌ن که له یه‌کی له له‌هجه‌کاندا ده‌بیندرتن و له له‌هجه‌ی ناوه‌ندییدا هه‌ر نین، وه‌کو: ئیزنگ (بک.)، ئیتزم یا هیتزم (هو.) = داری سووته‌نبی که له له‌هجه‌ی ناوه‌ندییدا (دار)ی پتیده‌لتین، به‌لای منه‌وه ده‌بی (ئیزنگ) بنوسری و (ئیتزم یا هیتزم)ی هه‌ورامی بخرتته پاش گوئی له به‌ر نه‌وه‌ی به‌ریبازی تطوری فارسییدا ږیشتوه، یا: ږیشک (بک.) = ږیشک (فر.) من وای به‌راست ده‌زانم که (ږیشک)ی باکوری ده‌بی بنوسری و (ږیشک) که هیتندئ نوسه‌ر ده‌ینوسن وازی لئ به‌یندرئ چونکو وه‌ک ووشه‌یه‌کی فارسی ده‌قی گرتوه.

سێ یه‌م — له‌هجه‌ی هه‌ورامی بۆ ضمیری ئیشاره‌کۆمه‌لتی ووشه‌ی وه‌کو: (ئیر، یه‌...، هه‌یه، هه‌ندی ووشه‌شی هه‌یه که نه‌گه‌یشتوته ئه‌و قۆناغه‌ی نیشانه‌ی مه‌صدهری وه‌ریگرن به‌لام ده‌لاله‌ت له سه‌ر فیعل ده‌که‌ن وه‌کو: (وانا) به‌مانای خوتندن و "وانای وانۆ" = خوتندن ده‌خوتننی به‌لای منه‌وه نه‌وانه‌ش نابیی بنوسرتن چونکو که‌رانه‌ویه بۆ پاشه‌وه. هه‌ر وه‌ها له له‌هجه‌ی باکوریدا ضمیری مؤنث و مذکر هه‌یه و نه‌سله‌ن هه‌ر ووشه‌یه‌ک یا (مذکر) و یا (مؤنث)ه — له سه‌ره‌وه به‌درتیی باسم کردوه —

ئه‌وانه‌ش پاش گوی خستنیان تطوری زمانی ستانداردی کوردی خیراتر ده‌کا. له له‌هجه‌ی باکوریدا کۆمه‌لتی (مصدر جعلی) هه‌یه که له (نیسم) یا (ریشه‌ی مه‌صدهری عه‌ره‌بی) و نیشانه‌ی مه‌صدهری کوردی پیکهاتون وه‌کو: قوصاندن = تاشین، هه‌لپاچین، طه‌مراندن = کورژاندنه‌وه، له‌بطين = خیرا کردن له رو‌یشتنا، ئه‌و مه‌صدهره جه‌علیانه‌ش ده‌بی وه‌لابندرتن.

٢- "په‌یوه‌ندی زمانی یه‌کگرتوی ئه‌ده‌بی له گه‌ل ئه‌و له‌هجانیه‌ی دی چیه؟" ئه‌وه‌ی راست بێ له سه‌ره‌تای کاره‌وه بن له‌هجه‌ی سه‌لمیانی که ده‌توانین به‌یه‌ین ته‌نیا ئی شاری (سه‌لمیانی) یه، وه‌کو زمانی پیتوسین هاتۆته مه‌یدانه‌وه، ئه‌مه ماوه‌یه‌ک درێژه‌ی کیشاوه، ئه‌م روو داوه‌ش - که بێ گومان شرایطی سیاسی و میتژوویی پیتی هیناوه - خۆی بۆته هۆی ئه‌وه‌ی که نیمچه تعصبیک له لای هه‌ندێ خۆتنده‌واری کوردی خه‌لکی سه‌لمیانی په‌یدا بێت و هه‌ر بن له‌هجه‌ی سه‌لمیانی به‌ نۆرمی زمانی یه‌کگرتو بزانه که له جیتی خۆی نیه، به‌لام چهند سالتیکه نیشه‌که روی له‌وه‌یه که ئه‌م زمانه ئه‌ده‌بیه‌یه ده‌بێ به‌ ووشه‌ی له‌هجه‌کانی دی ده‌وله‌مه‌ند بکری، به‌ تایبه‌تی بن له‌هجه‌ی موکریانێ زۆر ته‌ئسیری کردوه و به‌ره‌به‌ره ئه‌و رپیاژه ئاواله بوه که له هه‌مو له‌هجه‌کان که‌لک وه‌رگیری و روژه‌روژیش ئه‌م نیشه په‌ره ده‌ستین. [تکایه ته‌ماشای شه‌ره‌فنامه وه‌رگیرانی هه‌ژار، ئه‌فسانه‌ی چپای ناگری و قه‌لای دمدم ته‌رجومه‌ی شوکور مسته‌فا به‌فرمون].

٣- "چ ووشه‌یه‌ک له‌و له‌هجانیه له قاموسدا تۆمار ده‌کری؟ ملاک و معیاری هه‌لبژاردنی ئه‌و ووشانه چیه؟" له سه‌ره‌وه (ج/١) تۆژی له‌م بابته داوام که چ ووشه‌ گه‌لتی پیویسته به‌خیرته پاش گوێ، له وانه به‌گه‌رتته‌وه هه‌مو ووشه‌یه‌ک پیویسته بۆ ده‌وله‌مه‌ندکردنی زمانی یه‌کگرتوی ئه‌ده‌بی که‌لکی لێ وه‌رگیری، ده‌میتته‌وه سه‌ر ئه‌وان ووشانه‌ی له‌هجه‌کانی دی که له قاموسا تۆمار ده‌کرتن، ئه‌وه‌ی راست بێ "قاموس" تۆمار کردنی هه‌مو (مفردات) یکی له بن له‌هجه‌کانی له‌هجه‌ی ناوه‌ندیدا هه‌ن - به‌ پیتی لێزانین و زانین - وه‌هه‌ستۆگرتوه و دایناوه بیه‌ته قاموسێکی (نسبتا) کاملی ئه‌م له‌هجه‌یه و هیوا داریشم که خۆتنده‌وارانی کورد چاکی مه‌ردایه‌تی به‌لادا بکه‌ن و قاموسێکی کامل بۆ هه‌ر له‌هجه‌یه‌ک دابنێن تا بیه‌ته بناغه‌ی دانانی قاموسی یه‌کگرتوی زمانی کوردی به‌ هه‌مو

له‌هه‌جه‌کانیه‌وه، من هه‌ر ووشه‌یه‌کی له‌هه‌جه‌کانی دی که له‌م ماوه‌یه‌دا هه‌تراه‌ته ناو زمانی یه‌کگرتو، له قاموسا تومار ده‌که‌م.

کۆری زانیاری کورد له سه‌ره‌تای دامه‌زرانییه‌وه، جێ به‌جێ کردنی نه‌رکی دانانی قاموسیکی یه‌کگرتوی گرتوته نه‌ستۆ، به‌لام که‌نگی جێ به‌جی ده‌کا نازانم. نه‌وه کاریکه له ووزه‌ی تاقه ئینسانیک دا نیه، هیچ نه‌بی من توانستی نه‌وه ده خۆم دا نابینم.

د (پرسیاری ۲) "تا‌یا نه‌و زمانی یه‌کگرتوی نو‌سین خۆی له باری زمانی کۆمه‌لایه‌تیه‌وه، چه‌ند نوع یا شێوه‌ی هه‌یه، یان نا؟ وه‌ک شێوه‌ی نه‌ده‌بی/قسه‌کردن، ره‌سمی/غه‌یره‌ رسم‌ی، عیلمی/غه‌یره‌عیلمی و شتی وا... نه‌گه‌ر نه‌مانه‌ی هه‌یه بۆ له قاموسدا دیاری نه‌کراوه؟"

نه‌گه‌ر وورد بینه‌وه من نویسومه: "...نه‌مامی (زمانی کوردی نه‌ده‌بی یه‌کگرتو) گه‌وراه وشین بوه" هه‌ر به‌دوای نه‌و رسته‌یه‌دا ده‌لێم: "به‌لام هه‌شتا پێی ده‌وێ تا ده‌بێته دره‌ختیکی خاوه‌ن سایه و لق و پۆپ داری نه‌وتۆ که پیاو ماندوویی رێگای سه‌ختی له ژێردا له خوی ده‌رکا و له‌بن سێبه‌رییدا به‌سه‌یتته‌وه" (ل ۹) نه‌و قسانه ده‌گه‌یتین که هه‌شتا (زمانی یه‌کگرتو) نه‌و هه‌مو شیه‌و یان نه‌وعانه‌ی لێ په‌یدا نه‌بوه و نه‌بۆته "داریکی لق و پۆپ دار" چونکه نه‌وانه‌ی ئێوه له پرسیاره‌که‌تاندا باستان کردوه زمانیکی کامله که زۆر گه‌شه‌ی کردبێ و په‌ره‌ی سه‌ند بێ، خۆتان باش ده‌زانن به هه‌ر بارێکدا که لیکی به‌دینه‌وه، زمانی کوردی نه‌و ده‌رفه‌ته‌ی بۆ هه‌ل نه‌که‌وتوه تا بگاته نه‌و په‌له‌یه‌ی که زمانی نه‌ته‌وه‌کانی دیکه‌ی گه‌یه‌وته‌ی، بۆ زمانی کوردی فارسی کوته‌نی: "هنوز اول عشق است یا علی مددی" سه‌ره‌رای نه‌وه‌ش به راشکاوی ده‌توانین به‌ل‌ه‌ین (زمانی یه‌کگرتوی نو‌سین) شێوه‌ی نه‌ده‌بی و قسه‌کردنی هه‌یه.

ه (پرسیاری ۴) "سه‌باره‌ت به (ت.ت.) (ووشه‌ی تازه داتا‌شراو) چ سیاسه‌تیکت هه‌یه؟" نه‌م پرسیاره‌تان چه‌ند لقی لێ ده‌بێته‌وه که له شوێنیک دیکه‌دا باسیان ده‌که‌م. ده‌رباری ووشه‌ی تازه داتا‌شراو له قاموسدا (ل/ ۶۱) زور به توندی دواوم، من مخالفی نه‌وه‌م هه‌ر که‌س ده‌ستی قه‌لم‌می گرت هه‌ق بدا به خۆی ووشه‌ییکی نوێ بۆ زمانی کوردی داب‌تاشتی، به‌لام تعصبی کو‌ترانه‌ی میلی له لایه‌ک و (اظه‌هار فضل) و (فضل فروشی)

به سهر خه‌لکا له لایټیکی تره‌وه کاریکی وایان کردوه که ووشه داتاشین (به تایبه‌تی له سالی ۱۹۵۸ هه) چه‌شنی (وه‌با) و (تاعون) بلاو بیتسه‌وه و له‌م ماوه‌یده‌دا به‌سه‌تان ووشه‌ی نار‌ه‌سه‌نی بټ سهر‌وپیټی بټ دایک وباب بیه‌ستیورتنه ناو زمانی کوردی که له (نار‌ه‌سه‌نی) دا هیچیان له (به‌رواره) که‌ی من (تم: قاموس، سهر‌تا، ل / ۶۱) که‌متر نین. ملاحظه‌ بقهرمون، ووشه‌ی (باکور = شمال) که به‌لای منه‌وه ووشه‌ییکی ره‌سه‌نه و زیندو کراوه‌ته‌وه سهر سهر‌وسهر‌چاو، به‌لام نازانم کټی هاتوه له‌سهر وه‌زنی (مشرق، مغرب) له به‌ران‌به‌ر (باکور) ی ره‌سه‌ندا (باش‌وور) ی نار‌ه‌سه‌نی له‌باتی (جنوب) داتاشیوه، ههر وه‌ها ووشه‌ گه‌لی (رامیاری = سیاست) و (پراژه = خزمه‌ت)، (ویژه = نه‌ده‌ب، نه‌ده‌بیات)، (په‌راو = کټیټ) و سه‌تان ووشه‌ی تری له‌م بابه‌ته.

کاری داتاشینی ووشه‌ی تازه بۆ ههر زمانیک ده‌بی به‌و پربازه‌ میترووی یه‌دا به‌روا که ووشه‌کانی نه‌و زمانه له سه‌فه‌ری تاریخی خۆیاندا پتیدا رۆیش‌ستون، ههر وه‌ها ریک‌خستنی ده‌ستور بۆ ههر زمانیک ده‌بی له سهر بناغه‌ی نه‌و (قاعده) انه بټ که به‌ تپه‌ریونی رۆژگاران و له نه‌نجامی گه‌شه کردنی زمانه‌که‌دا به‌ شیوه‌ییکی ته‌بیعی دروست بوون، به‌لام به‌داخه‌وه ههم داتاشینی ووشه و ههم دانانی ده‌ستوری زمانی کوردی که‌وتوته ژیر ته‌ئسیری زمانانی بیگانه، وای دابټی که‌ خوتنده‌وارټیکی کورد زمانی نینگلیسی باش ده‌زانټی نه‌م خوتنده‌واره دټینی ووشه و اصطلاحاتی زمانی نینگلیسی ته‌رجه‌مه ده‌کا به‌ کوردی و وشه‌یه‌ک داده‌تاشټی، یا خۆ بابه‌ته‌کانی (گرامر) ی زمانی نینگلیسی به‌ سهر زمانی کوردیدا تطبیق ده‌کا و ده‌ست ده‌کا به‌ گرامر نو‌سین بۆ زمانی کوردی. یا خۆ یه‌کیکی دیکه له زمانی (فرانسه) یا (ئهلانی) یا (عه‌ره‌بی) شاره‌زایه، هه‌قی نه‌وه ده‌دا به‌ خۆی که له‌م زمانانه دا - له ووشه و بابه‌ته‌کانی ده‌ستوری زمان - ههرچی عه‌قلی گرتی بۆ زمانی کوردی بخوازټته‌وه، لیته‌دا من خۆشم به‌لاوه نانټیم و ده‌لټیم که له لایهن ده‌ستوری زمانه‌وه، ده‌ستوری زمانی فارسی تا راده‌یه‌ک کاری لټ کردوم به‌لام سهر‌ه‌رای خزمایه‌تی زۆر نیزیکی (کوردی) و (فارسی) خۆتان ده‌زانن که زانا به‌ ناوبانگه‌کانی فارسی زمان له‌و باوه‌ره دان که هیش‌تا (فارسی) خۆی ده‌ستورټیکی کاملی نیه و هیش‌تا ده‌ هه‌ولټی نه‌وه دان ده‌ستورټیکی ریک و پټیکی بۆ دانټین. قسه‌مان له سهر ووشه‌ی تازه

داتاشراو بو که که‌وتینه باسیکی تری پیوه‌ندی هیه بهم جوړه ووشانه‌وه، پرسیاره‌که‌تان ده‌باره‌ی ووشه‌ی (تت .) پینچ پرسیارى فرعى لى بوونه‌وه بهم جوړه:

ئه‌لف - چ ووشه‌ییکی تازه داتاشراو تومار ده‌که‌ی؟

ب - بۆچی ووشه‌ی (تت .) تۆمار ده‌که‌ی؟

ج - سه‌ر چاوه‌ی نه‌و ووشانه‌ چن؟

د - نایا ووشه‌کانی "کوری زانیاری" ده‌خه‌یه نیتو قاموس یان نا؟ بۆ؟

ه - نایا ووشه‌ داتاشراوه‌کانی پیش دامه‌زرانی کۆر وه‌ک "زاراوه‌ی زانستی"

کوردی، (نه‌قابه‌ی مامۆستایان)، یان "هه‌ندیک زاراوه‌ی زانستی"

(جه‌مال نه‌به‌ز - ١٩٦٠) دینه نیوقاموس؟

ووشه‌ی داتاشراو ده‌کرتنه چهند به‌ش:

١- نه‌وان ووشانه‌ی که له زمانى کوردیدا هه‌بون و له‌م دوايانه‌دا (زیاتر له کاتى

شه‌رى دوه‌مه‌وه) له لایه‌ن نوسه‌ران و نه‌دیسانی کورده‌وه، ده‌لاله‌تیکی تازه‌یان بۆ

دۆزراوه‌ته‌وه و به‌ مانایه‌کی تازه له‌ نوسین ده‌کار کراون وه‌کو:

لیژنه = کۆمه‌لى دارى سوتنه‌ی که له سه‌ریه‌ک که‌له‌که

کرايى. له مه‌له‌به‌ندى شارياژیری سه‌لمانی که لیته‌واره

خه‌لکی ساده و نه‌خوتنده‌وار به‌و مانایه ده‌یلتین، نوسه‌ران

ونه‌وانه‌ی به‌ کارى سیاسیه‌وه خه‌ریک بون، نه‌م ووشه‌یان

له‌باتى (کۆمیته) یا (کومیسىون) ده‌کار کردوه.

کۆمار = له‌ نه‌سلا له‌ ناو خىلاتى کۆچه‌رى کورد ووشه‌ی

مه‌ریکى (سه‌ر کۆمار) به‌ مانای ره‌ئیسى تیره‌یه‌ک له

عه‌شیره‌تیکی کۆچه‌رى کورد، ده‌کار ده‌کرت: (سه‌ر کومارى

عیلی پۆغزایی، پۆغزایی تیره‌یه‌کن له عه‌شیره‌ی جاف
 ئیستا ووشه‌ی (کومار) له باتی ریتی می جه‌مه‌وری و
 (سه‌رکومار) له جیاتی (پریزدنت) ده‌کار ده‌کری و جیگه‌ی
 خوشیان گرتوه، ته‌نانه‌ت خه‌لکی نه‌خوێنده‌واریش قبو‌لیان
 کردوه.

۲- هه‌ندیک ووشه له له‌هجه‌کانی دیکه - زیاتر باکوری - خوا‌زارونه‌وه و له
 زمانی یه‌کگرتوی نه‌ده‌بیدا به مانای خۆی یا مانایه‌کی تر به‌رویان سه‌نده‌وه، وه‌کو:

خه‌بات = له له‌هجه‌ی باکوریدا به مانای (کار، شغل)ه
 و مه‌صدهری (خه‌بتین) به مانای کار کردن، که خوا‌زاروه ته‌وه
 بۆ زمانی یه‌کگرتو، مه‌صدهره‌که‌ی نا به‌لکو (نی‌وه) که
 هاتوه و به مانای (مبارزه سیاسی) ده‌کار کراوه، مه‌صدهری
 مرکبی (خه‌بات کردن) و (خه‌بات‌که‌ر، خه‌بات‌کار) یش لی
 داتا‌شراوه و زۆر باش چه‌سپیوه و ته‌نانه‌ت بۆته ناو بۆ
 کوران و کچان.

هه‌فال = نهم ووشه‌یه‌ش له له‌هجه‌ی باکو‌ریا هاتوه و به
 مانای (ناو‌ال)ی موکریانی خو‌مانه، به‌لام ئیستا ته‌نیا به
 مانای (ره‌فیقی حزبی) جیگه‌ی خۆی کردۆته‌وه وهاوتا
 ناوه‌ندیک نه‌و مانایه نادات، بۆته ناویش بۆ کو‌ران.

مروژ = پی‌او، ئینسان، به‌شه‌ر.

زور ووشه‌ی دیکه‌ش له‌م چه‌شنه هه‌ن که خوا‌زارونه‌وه یا ده‌لاله‌تیکی تازه‌یان بۆ
 هاتۆته‌ گۆڕی و به‌رویشییان سه‌نده‌وه و له ریزی ووشه ره‌سه‌نه‌کانی کو‌ردیدا جیگای خو‌یان

کرد و توده، نه و جور و وشانه له قاموسدا تومار ده‌کرتن.

۳- هندی ووشه اصطلاحاتی (زانستی، سیاسی، کومه‌لایه‌تی و...) ش هه‌ن که راسته‌وخوله زمانانی تروه وهرگه‌تیراونه سهرکوردی. ووشه‌کانی "زاراوه‌ی زانستی کوردی" (نه‌قابه‌ی ماموستایان) و "هندیک زاراوه‌ی زانستی" (جه‌مال نه‌به‌ز) و هه‌روه‌ها ووشه‌کانی "کوری زانیاری کوردی" به‌شی له ووشه‌کانی "ئه‌ستیره‌گه‌شه" فهره‌ه‌نگیتی کوردی - عه‌ره‌بی (فاضل نظام الدین) که وه‌ک من بیزانم به‌ی نه‌وه‌ی ناوی بیتنی زوره‌ی زوری ووشه زانستییه‌کانی هه‌ر له (جه‌مال نه‌به‌ز) وهرگرتوه و هه‌روه‌ها ووشه‌کانی "فه‌ره‌ه‌نگی زانیاری وینه‌دار عه‌ره‌بی - نینگلیزی - کوردی" ش له‌وانه‌ن. ووشه‌گه‌لی که له سهره‌وه باسم کردن و پاشانیش هیندیک نمونه‌تان عه‌رز ده‌که‌م زوره‌ی زوریان پتگه‌یان له "قاموس" ناکه‌وی، چونکو هینده ناره‌ه‌نن هینده ناله‌بار داتاشراون که پاش چهند سالتیکیش (هیندیکیان - ئی جه‌مال نه‌به‌ز - نیزیکه‌ی بیست سال) هیتشتا نه له نووسین و نه له سهر زاروزمانی خه‌لکی نه‌یان‌توانیوه جتگه‌یه‌ک به‌و خویان بکه‌نه‌وه ژماره‌یه‌کی که میشیان له‌وانه‌ن که وه‌به‌ر تاریفی (۱، ۲) ده‌که‌ون وله قاموسا ده‌نوسرین، تکایه سهرنجیکی ئهم ووشانه‌ی خواره‌وه بده‌ن:

بازنه دراوه، بازنه دراوه‌که = الدائرة المفروضة

بازنه‌ی کاره‌بایی = الدورة او الدائرة الكهربائية

بازنه‌ی لی که‌وت، بازنه‌لی که‌وته‌که = دائرة القاس

(ئه‌ستیره‌گه‌شه، ل / ۴۱)

سێ گۆشه = مثلث، شکل ثلاثی او مثلث الاضلاع

سێ گۆشه‌ی جوت لا = مثلث متساوی الساقین

سێ گۆشه‌ی جیا لا = مثلث مختلف الاضلاع

سێ گۆشه‌ی گۆشه‌ تیز = مثلث حاد الزاویه

سێ گۆشه‌ی گۆشه‌ کراو = مثلث منفرج الزاویه

سێ گۆشه‌ی وه‌ستاو = مثلث قائم الزاویه

سَی گۆشه‌ی یه‌ک لا = مثلث متساوی الاضلاع
سیانه = الثالوث، ثلاثی

سیانه‌ی جوت باسک = مثلث متساوی الساقین

سیانه‌ی جیا باسک = مثلث مختلف الاضلاع

سیانه‌ی یه‌ک باسک = مثلث متساوی الاضلاع

(نه‌ستیره گه‌شه: ل ۴۶۰، ۴۶۶، ۴۶۷)

ده‌زولکه‌ی خونین = الشعيرات الدموية (ره‌گی زور باریک)

ده‌ریا لوش = المحيط (نوقیانوس)

دله ماسولکه = العضله القلییه

ره‌نوس = الرقم (عدد - فارسی -)

(نه‌ستیره گه‌شه: ل / ۳۱۷، ۳۶۲)

اکلیل الملک (crown imperial) کنیره، شا‌گولبه‌ند،

گولبه‌ندی شا، خندقوق sweet clover, melilot

سَی پهره‌ی شیرین، کنیره

(فدره‌هنگی زانیاری وینه‌دار، ل ۱۱، ۳۳)

ملاحظه‌ده‌فهرموی (شا‌گولبه‌ند و گولبه‌ندی شا) تهرجه‌مه‌ی راسته و خۆی

(crown imperial) ونه‌ویش تهرجه‌مه‌ی (اکلیل الملک) و (سَی پهره‌ی شیرین) یش

ئی (sweet clover) ه‌که کوردی هیچ کاتی (گولبه‌ندی) ی به‌مانای ده‌سکه گول یا تاج

گل (فارسی)، که‌مانای (اکلیل) ی عهره‌بییه‌ده‌کار نه‌کردوه.

۴- کۆمه‌لیک "ووشه‌ی" دیکه‌همن که "تعصبی میللی کویرانه" و "قیاسی

غله‌ت" دایتاشیون و ناچنه‌وه‌سهر نه‌سلێکی که ده‌گل مانای ئیستایان تهنانه‌ت بۆره

پتوه‌ندیکیشی هه‌بی:

راژه = خزمه‌ت: ده‌بی له (راژاندنی لانه‌که) ه‌وه

وه‌رگیرایی که گۆیا نه‌م راژاندنه‌خزمه‌تی منداڵ ده‌کا!؟

ویژه = نه‌دهب، نه‌دهبیات: په‌یتوه‌ندیکی ده‌گهل (بو‌یژه = بلتی و قسه‌بکه) هه‌یه، به‌لام نه‌دهب و نه‌دهبیات قسه‌کردن نیه.

پاشور = جنوب: لام وایه هه‌ر بۆ نه‌وه‌ی ده‌گهل (با‌کور‌ی ره‌سه‌ن له‌سه‌ر وه‌زنیک بن‌داتاشراوه‌!

رافه = شرح، تفسیر: نازانم له‌کو‌تر اهاتوه، له‌لادیی خومان (پراوه‌ک) مان هه‌یه که ماست و دۆ و... تیده‌که‌ن به‌لام چ مناسه‌به‌تیک له‌نیوان (پالوتن) و (شرح و تفسیر) دا‌نابینم.

واتا = مانا، معنی: نهم ووشه‌یه و (واته‌ش) به‌مانای (که‌وا بیتی، که‌وا بوو، نه‌گه‌ر به‌م جو‌ره‌ بیتی) یه، به‌لام به‌مانای (یه‌عنی؟...)

۵- به‌مه‌نزوری لیک نیزیک کردنه‌وه‌ی زمانی (کوردی) و (فارسی) و بۆ که‌م کردنه‌وه و له‌ناو بردنی فهرق و جیاوازی ووشه‌کانیان، سه‌رو گو‌یلاکی هیتندی ووشه‌ی فارسی یان کوردی، تیک شکیتراوه، (ده‌نگ)ه‌کانیان سه‌نگ و سوک کراون و به‌م جو‌ره‌ کۆمه‌لتی ووشه‌ی ناره‌سه‌ن هاتونه‌م‌یدان و به‌ناوی ووشه‌ی زمانی کوردی تۆمار کراون و خو‌ینده‌وارانی کورد وه‌ک ووشه‌ی (ره‌سه‌ن‌ی) کوردی ده‌یانقۆزنه‌وه، "فه‌ره‌ه‌نگی ایه‌الله‌م‌ردوخ" له‌م جو‌ره‌ ووشانه‌ی که‌م تیتدانییه. نهم دو‌ده‌سته له‌(۵، ۴) دا‌ب‌اسی کران به‌و مانا داتاشراوانه‌ی ئیتستایان نانوسرتن و نه‌گه‌ر بوم ده‌ر بکه‌وی که‌ ووشه‌ی (ره‌سه‌ن‌ی) کوردین و به‌پی‌سیاسه‌ت و به‌رنامه‌ی "قامووس" جیگه‌یه‌کیان ده‌ست بکه‌وی، له‌شۆنی خو‌یاندا تۆمار ده‌کرتن.

۶- له‌پرسیاره‌فرعیه‌کانتان ده‌ر باره‌ی ووشه‌ی (تت.) پرسیاریکیان (ج- سه‌ر چاوه‌ی نه‌و ووشانه‌چن؟) به‌لامه‌وه‌رون نیه و نازانم مه‌به‌ستان له‌(سه‌ر چاوه) چیه؟ نه‌گه‌ر مه‌به‌ست نه‌وه‌بیتی که‌من ووشه‌ی (تت.) له‌کو‌ی دیتن؟ نه‌وا ده‌بیتی بلتیم له‌و

سهرچاوانه‌یان را دینم که باسم کردون یا خو له کتیب و روژنامه و...و له ریځای بیستنه‌وه دینه‌ده‌ستم. خو نه‌گهر مه‌به‌ستیش نه‌وه بټ که وشه‌ی (تت.) له کوټی راهاتون، نه‌وا له سهره‌وه باسم کرد که وشه‌ی تازه داتاشراو چوڼ په‌یدا بون و ده‌بن و چوڼ داتاشینی وشه‌ی تازه وه‌کو (ناهو) په‌کی زمانه‌وانی لیته‌اتوه و ههر که‌س له بهر خو‌یه‌وه وشه‌ی داده‌تاشی و نه‌و داتاشینه به‌شی زوړی ده‌گهل ریبازی تطوری زمانی کوردی، ده‌گهل شتیه‌ی نیشتیقای له زمانی کوردیدا و ده‌گهل ده‌ستوری زمانی کوردی رټک ناکه‌وئ.

و - (پرسیاری - ۵) نه‌م پرسیاره‌شتان دو به‌شه، که جیاجیا وه‌لامیان ده‌ده‌مه‌وه:

۱- نایا وشه‌کان چوڼ کو ده‌که‌یه‌وه؟ نیزیکه‌ی ۸۰ سهر چاوه‌ت نویسه (لا‌په‌ره‌ی ۱۰۱-۱۰۶). بی‌جکه له وانه چوڼ له زمانی خه‌لک وشه کو ده‌که‌یه‌وه ؟
کاری کو کردنه‌وه‌ی وشه به‌م جوړه‌ی خواره‌وه نه‌نجام ده‌ده‌م :

A / ناشکرایه خوځ هیندټیک وشه‌ی کوردی ده‌زانم.
B / له سهر چاوه‌کانی که باسم کردون که‌لک وهرده‌گرم.
C / له‌و مه‌لپه‌ندانه که که‌پاوم گه‌لټی وشه‌ی تر فیر بوم.

له وانه‌ش بگه‌رتنه‌وه هم‌میشه خه‌لکی گه‌لټی ناوچه‌ی کوردستان ده‌بینم وشه‌یان لټی وهرده‌گرم به‌لام به‌راستی وشه کو‌کردنه‌وه له زمانی خه‌لکی، به تاییه‌تی خه‌لکی ساده ونه‌خو‌تنده‌وار و نیم‌چه خو‌تنده‌وار، زور دژواوه، چونکوله ولاتمان فاسیل‌ه‌ی نیوان خو‌تنده‌وار و نه‌ خو‌تنده‌وار (هیچ نه‌بټ له بهر چاوی نه‌خو‌تنده‌واره‌که) گه‌لیکه، کابرای نه‌خو‌تنده‌وار لای وایه خو‌تنده‌وار هم‌موشتیک ده‌زانټی یا ده‌بټی بزانتی، بویه کاتنی وشه‌یه‌کی سهرنج راکتیش له دم کابرایه‌کی ساده وهرده‌چټی و بو‌نه‌وه‌ی چاکتری تی بگه‌ی لیټ دوپاته ده‌که‌یتنه‌وه، کابرا دم و ده‌ست له دلټی خو‌ییدا وای داده‌نتی که ده‌ته‌وئ گالته‌ی پټ بکه‌ی، ده‌نا چوڼ تو که خو‌تنده‌واری و (هم‌موشتی ده‌زانټی) وشه‌یه‌کی که لای نه‌و هیچ نیه، تو نایزانی و له‌وی ده‌پرسیته‌وه؟ ههر چه‌ندیش زیاتر تی بکو‌شی و هه‌ول بده‌ی تی بگه‌یینی که به‌راستی تو نه‌م وشه‌یه نازانی و مه‌به‌ستت نه‌وه‌یه فیری بیی، کابرا

زیاتر وا دەزانی گالته‌ی پتەه‌که‌ی و زیاتر دەمی خۆی دادروێ. سەرەرای ئەوانە هەموی، من له بەر موقەبەتیکی کۆمەڵایەتی تایبەتی که بۆم روخساوه کۆمەڵیکی زوری خەلکی جوربەجور دەناسم که له خەلکی دیکە هاسانتر بە دەستمه‌وه دێن، وه‌لامی پرسیارم ده‌ده‌نه‌وه، نه‌گەر چی گه‌لی جار توشی ئەوه هاتووم کابرا پێم ده‌لتی: "قوربان جا ئەوه چیه، چۆن جەنابت شتی وا نازانی؟" یا خۆ زەرده‌ خەنده‌ییکی دیتنی و بێ دەنگ ده‌بی. به‌م حاله‌شه‌وه نه‌گەر له خەلکی ناوچه‌ییکی معینی کوردستان ووشه‌پێکم بیست و له وانه بو که نه‌یزانم و نهم بیستبێ، له چه‌ند که‌سیکی دیکه‌ی خەلکی نه‌و ناوچه‌یه ده‌پرسمه‌وه، کاتی بۆم ده‌رکه‌وت و دنیای بوم که ووشه‌پێکی رایجی ناوچه‌یه‌که و خەلک له قسه‌کردنا به‌کاری دێن نه‌و جار فیشتیکی بۆ دروست ده‌که‌م و له شوێنی خۆی هه‌لییده‌گرم، پاشان هه‌ول ده‌ده‌م له شیعرێ شاعیرانی کۆن، قسه‌ی نه‌سته‌ق و مه‌ته‌لی کوردیدا بیدوزمه‌وه.

هه‌ر وه‌ها تێده‌ کۆشم بزانم که له چ ناوچه و مه‌لبه‌ندیکی دیکه‌شا به‌کار دیت یان نا؟ نه‌سل و سه‌رچاوه‌ی نیشتیقای پدوومه‌وه. ووتم که کۆکردنه‌وه‌ی ووشه‌ له دەم خەلکی نه‌خوێنده‌وار کارتیکی دژواره، به‌لام له‌ویش گرانتر و دژوارتر، کۆکردنه‌وه‌ی ووشه‌ له خەلکی خوێنده‌واره، چونکو کابرای خوێنده‌وار به‌ ئاره‌زوی خۆی و له‌باری سه‌رنجی خۆیه‌وه مانات بۆ لیکه‌داته‌وه و توشی (تناقض) یک ده‌بی سه‌رت لی ده‌شیوێ و له وانه‌شه ووشه‌یه‌کی (ره‌سه‌ن)ی کوردی به‌ جاریک سه‌ری تێدا بچێ، له‌ خواره‌وه نمونه‌یه‌کتان عه‌رز ده‌که‌م: له مه‌لبه‌ندێ که پیتی ده‌لێن (بان سیروان) و ده‌که‌ویتسه ده‌ورو به‌ری چۆمی (سیروان)ی به‌ ناویانگ، (مه‌لا)یه‌کی تێگه‌ییشه‌تو به‌ هۆی دۆستیکی مشترکمانه‌وه کۆمه‌لتی ووشه‌ی بۆ ناردبوم که گه‌لیکیان لای خۆم تۆمار کرابون، سەرەرای ئەوه‌ش من هاتم و کومه‌له (فیش)یکی تایبەتیم بۆ هه‌موو ووشه‌گانی ساز کرد، چونکو له‌و باوه‌ره‌دام که نه‌م ناوچه‌یه (بان سیروان) ده‌گه‌ل مه‌لبه‌ندی (ژاوه‌رو)ی نه‌و دیوی سنور له‌و شوێنانه‌ن که ووشه‌ی کوردی ره‌سه‌نایه‌تی خۆی تێدا پارازتوه، هه‌ر وه‌کو (هه‌ورامان) نه‌ک هه‌ر ره‌سه‌نایه‌تی ووشه‌ به‌ لکو شکلی کونی گه‌لی ووشه‌ی به‌و جوژه‌ی که له‌ ده‌ورو به‌ری بلاوبونه‌وه‌ی ئیسلامه‌تی دا هه‌یان بوه‌ راگرتوه. له‌ ناو نه‌و ووشانه‌دا که نهم بیستبون ووشه‌ی (بانگه‌شه) بو که ماموستا به‌ (دعايه) یه‌عنی (تبلیغات propaganda)

مانای لیدا بژوه، خوالیخوش بو ماموستا (گیو) یش نهم ووشه‌یهی به دو شکلی (بالگاشه) و (بانگاشه) هر بهو مانایه‌ی نویسه، که ته‌ماشای سرو شکلی ووشه‌که‌م ده‌کرد له‌وانه نه‌بو تازه داتاشراو بی تا مانای (پروپاگه‌نده) بدات، چونکو مه‌فهومی پروپاگه‌نده خوی تازه هاوتوته ناو کۆمه‌لگا و زمانی کوردیه‌وه و ناچیتته عه‌قله‌وه ووشه‌یه‌کی (کۆن) نه‌و مانا (تازه)‌یه‌ی هه‌بی، به‌لام له‌و باوه‌ره‌ش دا بووم که نه‌و (ماموستا)‌یه‌ی ووشه‌که‌ی بو ناردوم له‌ خورا نه‌ینوسیوه و بی گومان له‌ مه‌لبه‌ندی (بان سیروان) به‌کار دیت به‌لام بو چی؟ و به چ مانایه‌ک؟ نه‌وه‌یان جیگه‌ی دو دلی بو. نه‌وجار که‌وقه‌ سه‌روکاری (تجزیه)‌ی ووشه‌که‌ به لای خۆمه‌وه بۆم ده‌رکه‌وت که له‌م که‌رتانه پتیکه‌توه [بانگ + ا - ناش + ه - نه/ا] که هاومانای (ناش به تال)ه له واقعی‌دا مه‌دلۆلیکی پروپاگه‌نده‌شی هر تیدایه، نیت به دلنیا‌یی تۆمارم کرد و له‌به‌رگی دوه‌می قاموسا (ب) که هر نیستا له به‌ر ده‌ستمه و ناماده‌ی ده‌که‌م بۆ چاپ، ده‌بیین.

۲- "له‌ فهره‌نگی (خال) و (مه‌هاباد) چۆن که‌لک وهرده‌گری؟"

نهم دو قاموسانه کۆمه‌لتی زور ووشه‌یان تیدا تۆمار کراوه، من هیچ ووشه‌یه‌ک نانوسم که ته‌عقیقم نه‌کردی. به راستیش هه‌لاواردنی ووشه‌ی (ره‌سن) و (ناره‌سن) لیکتر خوی کاریکی دژواره هیچ، مه‌سه‌له‌ی که‌لک وهرگرتنی له‌و دو قاموسانه و هه‌مو کتیب و نامیلکه‌ییکی تریش که به ناوی (فهره‌نگ) یا ناوه‌روکی "فهره‌نگ" نوسراون له دژوارتریش دژوارتر کردوه. وه‌کو ده‌زانن نهم دو قاموسانه له وانن که کردومن به سه‌رچاوه بۆ "قاموس" و سه‌رچاوه‌یه‌کی گه‌لتی باشیش به‌لام له ووشه‌ی "داتاشراو" و "ناره‌سن" خالی نین، ره‌سه‌نه‌کانیان له‌وانه هه‌مو کوردیک (که‌م یا زۆر) ده‌یانزانی و منیش له لای خۆم نویسوم، هه‌ندیک ووشه‌شیان تیدایه که له ناخافتنی رۆژانه‌دا خه‌لک ده‌کاریان نا‌کا و به‌سه‌ر زمان خه‌لکه‌وه نین من هه‌مو نه‌و جوهره ووشانه‌یان لێ وهرده‌گرم و نه‌گه‌ر له وانه بن که خۆم نه‌مزانیین یا به مه‌عنایه‌کیان نهم بیستین سه‌ر چاوه که‌شیان دیاری ده‌که‌م.

بی‌جگه له‌وانه من بو بن له‌هجه‌ی (سه‌هی) له "فهره‌نگی مردوخ" و بو بن له‌هجه‌ی سه‌هیانی و تیرای ئی "خال" له ئی ماموستا (توفیق وه‌بی)ش که‌لک وهرده‌گرم

وه‌هر به‌و جو‌ره‌ی له‌ سه‌ره‌وه باس‌م کرد کاریان له‌ سه‌ر ده‌که‌م.

ز- (پرسیاری شه‌شه‌متان) "بۆ روژنامه و گو‌فاری کوردی جی‌گه‌یی‌کت داناوه یا

نا؟"

روژنامه و گو‌فاری کوردیم وه‌کو سه‌ر چاوه‌یی‌کی ثابت دانه‌ناوه چون‌کو له‌ به‌ر ده‌ستم دانین بۆ ئه‌وه‌ گو‌فاری که‌ لاویژ که‌ له‌ سه‌له‌کانی پیش شه‌ری دوه‌مه‌وه تا ١٩٤٩ به‌ ریک و پیتی‌کی ده‌رچه‌ و یه‌که‌مین گو‌فاری‌کی نه‌ده‌بی کوردیی‌ه که‌ هه‌ولی داوه‌ نویسی‌نی کوردی بخاته سه‌ر ریکه‌یی‌کی راست و ره‌وان و چاک‌ترین سه‌رچاوه‌یه بۆ ئه‌م کاره‌، نه‌مه‌ش قه‌ت مانای نه‌وه نیه که‌ من نه‌و سه‌رچاوه گرین‌کانه‌م به‌لاوه‌ ناوه و هه‌یج که‌ل‌کیان لێ وه‌رناگرم.

ح- (پرسیاری هه‌وته‌م)، "له‌ نویسی‌نی (کو‌کردنه‌وه تا نویسن) قاموس دا بی‌ج‌گه له‌خۆت که‌سی دی به‌شداره؟"

نوسین و ریک‌خستی "قاموس" ده‌بی بکه‌ینه چه‌ند قۆناغ، به‌م جو‌ره‌:

A - کو‌کردنه‌وه‌ی ووشه‌.

B - نویسه‌وه‌ی ووشه‌کان له‌ سه‌ر (فیش) وجیا کردنه‌وه‌ی ووشه‌کانی هه‌ر ده‌نگی له‌ ده‌نگه‌کانی تر و ی‌ک‌خستیان به‌ ته‌رتیبی نه‌لف و بی‌.

C - ته‌حقیق ده‌رباره‌ی: ره‌سه‌نی و ناره‌سه‌نی، نه‌سلی ووشه‌که‌ و سه‌ر چاوه‌ی په‌یدا‌بونی و پتوه‌ندی ده‌گه‌ل زما‌نه کو‌زنه‌کان.

D - دیاری کردن هوی‌تی ده‌ستوری هه‌ر ووشه‌یه‌ک، هاوماناکانی له‌ له‌هجه و بن له‌جه‌کاندا.

E - مانا‌لێدانه‌وه‌ی ووشه‌کان.

F - تیبینی بۆ هه‌ر ووشه‌یه‌کی به‌ پ‌یوستی بزانم (٦٠،٥،٤) له‌ سه‌ر (فیش)ی هه‌ر ووشه‌یه‌ک ده‌نوس‌ری.

G - نویسه‌وه‌یان به‌ شکلی کتیب و ئاماده‌ کردنیان بۆ

چاپخانه.

له و کارانه ی سهره وه، تنیا قوناغی دوهم، (نوسینه وه ی ووشه کان له سهر فیش و...) ههر وه کو له سهره تای بهرگی یه که می قاموسدا (ل/۹۴) نیشاره کراوه، کونه دوستیکم یارمه تی داوم و له (۱- ی) ووشه ی هه موو ده نگه کانی له بهر نه و ده فته رانه ی که ووشه کانم به بی ته رتیب تیدا نویسیبونه وه خستوته سهر فیش و نه و جار (فیش) هکانی ههر ده نگیکی لیک جودا کردوته وه و خستوته سهر یه که و به و جوړه ۵۲ جلد فیش که ههر فیشه ی تنیا ووشه یه کی له گو شه یه که لی نوسراوه هاتوته بهرهم، له و قوناغه دا فیشه کانی ده نگي (ء) که نیستا بۆته بهرگی یه که می "قاموس" چوار بهرگ بون که ههر ووشه ی (بسیط و مجرد) یان تیدا تۆمار کرابو، پاش نه وه ی نیشیان له سهر کراوه و (مشتقات) ی ههر ووشه یه کیش هاتوته گوژی، فیشه کان له (۴) بهرگه وه بونه (۱۰) بهرگ و باقی نیشه کانی (۶) قوناغه که ی دی هه موی خۆم کردومن و بۆ نه وه ی کاری قوناغی حه و ته م وه کو کتیبیکي ده سنوس بمینیتته وه، جاریکی تر پۆژبه پۆژ بو چاپخانه نویسمه ته وه نه و هه ش پیوسته بلیم که دوا ی نویسنه وه ی فیشه کان، کتیبه ده سنوسه که ده دم به چهند که سیکی کوردی زان و ههر که م و کوړتیکي تیدا بدۆزنه وه ناگادارم ده که ن.

ط - (پرسیاری هه شته م)، "به بی یارمه تی کوړی زانیاری ده ت توانی "قاموس" ه که دابینی و چاپی بکه ی؟"

۱- کوړی زانیاری هیشتا دانه مه زرابو که من ده ستم کردوه به قاموس دانان، یانی (کوژ) هه با و نه یا من (قاموس) م داده نا.

۲- خوتان ده زانن چاپ کردنی کتیب پیوستی به پول و چاپخانه هه یه، نه گهر نه و دوانه نه بن هیچ کتیبی چاپ ناکړی، من ههر چۆنی بو پوولم بۆ چاپی قاموس پتکه وه نابو، له م بابه ته وه بۆ چاپی بهرگی یه که م (کوړ) هیچ یارمه تیکي مالی نه داوم، تنیا دوا ی ته واو بونی ۲۰۰ دانه یان لی کپیوم (نه مه پولی کاغه زی بهرگی یه که می ده رهینا وه ته وه). به لām بۆ مه سه له ی چاپخانه، نه گهر چاپخانه ی کوړ نه با له چاپخانه ی دی پولی زورتری ده ویست له وه ی که له چاپخانه ی کوړ لییان وه رگرتوم و نه وه نده ش نازاد نه ده بوم کار له سهر فورمه کان بکه م. به کوړتی بهرگی یه که می قاموس له سهر حیسابی

خۆم و له چاپخانه‌ی کۆر چاپ کراوه نه‌گه‌ر چاپخانه‌ی کۆر نه‌با نه‌مه‌توانی چاپی بکه‌م.
[تیبینی - کۆر بریاری داوه به‌رگی دوه‌می قاموس (ده‌نگی ب) له سه‌ر
حیسابی خۆی چاپ بکا و ئیستا خه‌ریکی نویسنه‌وه‌یم و نه‌مه‌ش به
نه‌ندازه‌ی به‌رگی یه‌که‌م ده‌بی.]

ی - "پرسیاری نۆیه‌متان" ده‌ریاره‌ی به‌سه‌رهاتی خۆم، پرسیارێکه که من هه‌میشه
به‌رانه‌ر وه‌لامدانه‌وه‌ی دوره و په‌رتزه‌ستاوم، زۆر که‌س داوایان لێ کردووم به‌سه‌رهات و
خاطراتی خۆم بنوسم، به‌لام هه‌ندهم پێ ناخۆشه‌ باسی خۆم بکه‌م ده‌ستم ناچێته‌ قه‌لم.
کا که گیان ده‌بی به‌سه‌رهاتی یه‌کیکی وه‌کو من چ پێ؟ کورته‌ چیژکیکی کورده‌واری
هه‌یه نابێ نه‌تان بیستبێ، ده‌لێن کابرایه‌کی کورد مرد و فرشته‌ی خوا چون لێیان پرسێ:
من ریک؟ وه‌لامی دانه‌وه: چه‌وه‌نده‌ریکم خواردوه هه‌موی ره‌گ و پوکه! نه‌وه‌ندش که له
"پێشگۆتن" ی قاموس دا نویسووه نه‌گه‌ر به‌ پیوستیکی زور پیوستم نه‌زانیبه
نه‌مه‌نوسی و پاش نویسنیش لام وابو بۆرون کردنه‌وه‌ی به‌ سه‌رهاتی "قاموس" نه‌ک
"خۆم" نه‌وه‌نده به‌سه. هه‌ر چۆنی پێ و له‌ خواره‌وه‌ ولامی نه‌و وورده‌ پرسیارێ نۆیه‌متان
په‌یدا بون بۆ ده‌نوسم:

١ - "له‌ کوی ده‌رست خۆتندوه؟" پێش نه‌وه‌ی بچمه‌ مه‌درسه‌ نه‌لف ویتکه و
هه‌ندێ وورده‌ کتیب و قورئانم له‌ کن بابم خۆتندوه و پاشان چومه‌ مه‌درسه‌ی ئیبتدایی
(سعادت) له‌ (سابلاغ) ی نه‌و ده‌مه‌ و (مه‌هابات) ی ئیستا، به‌ پپی یاسای نه‌وکاته
(١٣٠٦ - شه‌مسی) سێ کلاسی (١، ٢، ٣) ئیبتداییم به‌ سالتیک ته‌واو کردوه و چومه
کلاسی چواروم و شه‌ش کلاسه‌ی ئیبتداییم به‌ چوار سالان ئیمتیحان داوه. پاش نه‌مه
هه‌ندیک له‌ گولستانی سه‌عدی و چه‌ند لاپه‌ره‌یه‌ک قواعیدی عه‌ره‌بی (صرف میر) له‌
مزه‌گه‌وتی هه‌باسبه‌اغای لای ماموستا (مه‌لا بایزی زگ درای) خۆتندوه، لای ماموستام
(مه‌لا قادری مدرسی) ده‌رسی (جه‌بر) خۆتندوه هه‌ر نه‌و ماموستایه‌م هه‌ستی نه‌ته‌وه
په‌روه‌رمی وه‌خه‌به‌ر هه‌یناوه‌ سالی ١٣١٧ چومه‌ (رضاییه) و ده‌وره‌ی هه‌وه‌لی ده‌بیرستانم
وه‌کو داوته‌له‌بی خارجی ئیمتیحان داوه. ئیتر ئاو بیته‌ و ده‌ستان بشق. ئیستا بۆتان
مه‌علوم بو: چه‌وه‌ندره‌که چه‌نده‌ ره‌گ و پوک بو.

۲- "چ سالتیک لای ماموستا گیو ده‌رسی فرانسه‌ت خویندوه؟" وه‌ک له‌ بېرم‌ بێ ماموستا گییو ره‌حمه‌تی سالی ۱۹۳۲ هاته‌وه‌ مه‌هاباد و دوکانی عکاسی دانا له‌ کاروانسه‌رای سید علی حسینی و کۆمه‌لی له‌ لاوانی سابلاغ ده‌رسی فرانسه‌یان له‌ لا ده‌خویند و منیش بۆ ماوه‌ی چهند مانگیگ ده‌رسم خویند و پاشان لای ماموستا (مه‌لا قادری مدرسی) درێژه‌م پیدایه‌.

پاش ئه‌مانه‌ لام وایه‌ هه‌ر ئه‌وه‌ دینیته‌وه‌ که‌ بله‌ین که‌ره‌سته‌ و سه‌رمایه‌ی منیش بۆ قاموس نوێن و وه‌کو گه‌لی له‌ قاموس نوسانی کورد ته‌نیا هه‌ستی نیشتمانیه‌، به‌لام جیاوازیکه‌ بچکۆله‌ هه‌یه‌ و په‌نگه‌ ئه‌وه‌ی بۆ من هه‌ل که‌وتوه‌ بۆ قاموس نوسانی تر ریک نه‌که‌وتبێ، چونکو:

A - هه‌ستی نیشتمان په‌روه‌ری کردومی به‌گه‌ڕیده‌یه‌ک، که‌م مه‌لبه‌ندی کوردستان هه‌یه‌ نه‌م دیتبێ یا ده‌گه‌ل خه‌لکی ئه‌وی ماوه‌ی گفتوگۆم بۆ هه‌ل نه‌که‌وتبێ.

B - هه‌ر ئه‌وه‌ هه‌سته‌، وای لیک‌کردوم هه‌ول بده‌م ئه‌وه‌نده‌ی پیم ده‌کرێ و بۆم ده‌لوێ ناستی زانیی خۆم به‌رزکه‌مه‌وه‌ و زانیاریکی گشتی (نسبتا) چاک په‌یدا بکه‌م بۆ ئه‌وه‌ی له‌ پراست خه‌باتکارانی دیکه‌ به‌ خۆم دا نه‌شکیمه‌وه‌.

C - کاری نیشتمانی ماوه‌ی چاو پیکه‌وتن و دانشیتن و گفتوگۆی ده‌گه‌ل کوردی دانیشتوی مه‌لبه‌نده‌کانی کوردستان بۆ روخساندوم و رێگای پرسیار هیج، وه‌لام وه‌رگرتنه‌وه‌شی بۆ ته‌خت کردوم.

۲ - "بیجگه‌ له‌ چاپی نیشتمان و ئه‌و قاموسه‌، له‌ زمان و ئه‌ده‌بیاتدا چ شوێنه‌واریکت هه‌یه‌ وه‌ک شیعرو و چیرۆک و شتی وا".

جاری له‌ پێش هه‌موو شتی‌کا نابێ "نیشتمان" به‌ شوێنه‌واریکه‌ی ئه‌ده‌بی یا هه‌رجی تری من دابندرێ، چونکو من ته‌نیا لیپرسراوی چاپکردنی بوم و وێرای هاوڕێیانی دی مه‌قاله‌شم تی دانوسیوه‌. له‌ رۆژنامه‌ی "کوردستان" چاپی مه‌هاباد (سالی ۱۹۴۵-۱۹۴۶)، "کوردستان" و "خه‌بات" چاپی به‌غدا (سالی ۱۹۵۸-۱۹۶۰) و رۆژنامه‌ی "النور" ی عه‌ره‌بی و "رونای" کوردی چاپی به‌غدا (سالی ۱۹۶۸ - ۱۹۷۰) مه‌قالاتی سیاسی و ئه‌ده‌بیم نویسه‌، سالی ۱۹۵۹ کۆمه‌له‌

شیرعێکم به ناوی "ناشتی خوازی لادی یی" ده‌گه‌ل کۆمه‌له‌ شیرعێکی دوستم کاک حه‌سه‌ن قزلی له یه‌ک نامه‌یه‌که‌دا بلاوکراوه‌ته‌وه، له رۆژنامه‌ی کوردی "هاوکاری" چاپی به‌غدا (١٩٧١-١٩٧٤) چهند مه‌قاله‌یه‌کی نه‌ده‌یی و میژویم چاپ کراوه.

٤ - بۆ وه‌لامی (تیبینی) نهم پرسیاره‌تان ده‌بی عه‌رزتان بکه‌م که له سالانی گه‌ریده‌یی و تارینم له وولات، بێجگه‌ له خه‌باتی سیاسی هیچ کار و پیشه‌یه‌که‌م نه‌بوه، چوار - پینچ سالیک نه‌بی که له شاری به‌غدا له ره‌ستورانیکی وکاباری یه‌ک شه‌وانه به‌ناوی (محاسب) نیشم کردوه.

یا - (پرسیاری ده‌یه‌م) پیت وایه‌ دانان و چاپ کردنی ته‌واوی "قاموس" چهند سالان ده‌خاینین؟

به‌و جوهری که ده‌توانستی جیسمی و فکری خۆم راده‌بینم، هه‌ر به‌رگیکی "قاموس" که به‌ قه‌د به‌رگی یه‌که‌م بی (نیزیکه‌ی ٢٥٠ لاپه‌ره‌)، به‌لانی که‌مه‌وه، بۆ دانان و ریک‌خستن و چاپکردنی (نه‌گه‌ر هیچ کۆسپیکه‌ی لابه‌لای نه‌یه‌ته‌ پێ) سالیکی پتر ده‌وێ و به‌وجوده‌ی به‌راوه‌ردم کردوه ته‌واوی "قاموس" له ده‌ به‌رگ که‌مه‌تر نابێ، به‌رگیکی چاپکراوه، به‌رگی دوه‌میش (ب) نه‌وا به‌ دسته‌وه‌یه‌ و ره‌نگه‌ تا یه‌ک دو مانگیکی تر بخه‌رتیه‌ ژێر چاپه‌وه، به‌م حیسابه‌ باقیه‌که‌ی ده‌مینته‌وه (٨) به‌رگ (٨) سالی پتده‌وێ.

یب - (پرسیاری ١١هه‌م) "به‌رگی ١ قاموس چهند ووشه‌ی تێدایه‌؟"

نه‌وه‌ی راست بێ من له پێشدا نه‌و حیسابه‌م نه‌کردبو، که‌م و زوری ووشه‌ به‌لامه‌وه نه‌همیه‌تیه‌کی ده‌ره‌جیه‌ی دوی هه‌یه‌، به‌لای منه‌وه نه‌وه‌ی له ده‌ره‌جیه‌ی یه‌که‌می نه‌همیه‌ت دا دیت (نوعیت) قاموسه‌ نه‌ک (کمیت). له سه‌ر پرسیاره‌که‌ی ئێوه بژاردم (١٢٤٩) ووشه‌ی تێدایه‌.

کاکه نه‌میر گیان

واده‌زانم وه‌لامی پرسیاره‌کانت ته‌واوبون، لیم بیوره که وا وه‌دره‌نگی که‌وت به‌لام کاتی ده‌یخوینیت‌وه هه‌قم به‌لادا ده‌دی که نه‌و وه‌دره‌نگی خستنه‌م به‌خۆپایی نه‌بوه و ده‌بی زۆر سوپاسی نه‌و کچه‌کوردش بکه‌م که له‌نوسینه‌وه‌ی وه‌لامه‌کاندا یارمه‌تی دام ده‌نا هیتنه‌ی تر دواده‌که‌وت.

له‌م ناخرو نۆخری نامه‌که‌م دا شتی‌کم له‌سه‌ر زمانی یه‌گرتو بیرکه‌وته‌وه که له‌خواره‌وه عه‌رزتانی ده‌که‌م:

ناشکرایه زمانی (نوسین) و (قسه‌کردن)ی هه‌مو نه‌وته‌وه‌یه‌ک که‌م و زور لیک‌تر جیاوازیان هه‌یه، خۆتان ده‌زانن نه‌و (فارسی)یه‌ی ده‌نوسری ده‌گه‌ل نه‌وه‌ی قسه‌ی پتیده‌کری هیندیک فه‌رقیان هه‌یه به‌لام نه‌ونده زور نیه و نه‌وه‌ی له‌من کردوه که بۆ زمانی (کوردی)ش هه‌ر سنو‌ریکی نا‌وا په‌چاو بکه‌م.

که‌ دپیتسه‌ سه‌ر زمانی عه‌ره‌بی مه‌سه‌له‌که‌ به‌جاریکی ده‌گۆری چونکو نه‌و (عه‌ره‌بی)یه‌ی ده‌نوسری ده‌گه‌ل نه‌و (عه‌ره‌بی)یه‌ی قسه‌ی پتیده‌کری (له‌هه‌ر وولاتیکی عه‌ره‌بیش به‌شێوه‌یه‌کی تاییه‌تی قسه‌ده‌کری) زور لیک جیاوازن و نه‌وه‌ی کاری کردوته سه‌ر خوینده‌واری کورد له‌عیراق و لایان وایه زمانی نوسینی کوردی ده‌گه‌ل نی قسه‌کردن نه‌وه‌نده‌ی عه‌ره‌بی یا نیزیک به‌و، ده‌بی لیک جودا بن. من نه‌وه به‌راست نازانم و لام وایه که زمانی عه‌ره‌بی به‌هۆی شرایطیکی زور تاییه‌تی نه‌و حاله‌ته‌ی وه‌رگرتوه که له‌هیچ زمانیکی ترا نابیندري و بۆ هیچ زمانی‌کیش دوپاته‌نابیته‌وه.

نیت‌سه‌رکه‌وتنان دا‌وا ده‌که‌م

براتان زه‌بیچی

۷۸/۹/۲۰

هەر ئاشتی یە که هه‌میشه و
هه‌تا هه‌تایه سه‌رده‌که‌ویت
"عبدالکریم قاسم"

ئاشتی‌خواری لادی - یی

ر . زه‌بی‌حی

پیشکش به همو نهو که سانه ی له پیناو ناشتی و
ناسایش، به خته و هری نه ته و هکانی دنیا تی نه کوشن .

بژی ناشتی!

بروخی شه‌رر!

سه‌ره‌تا

ئه‌و نامیلکه بچوکه‌ی که خوینده‌واری خوشه‌ویست نه‌که‌ویته به‌ر چاوی، زه‌بی‌چی له سالی ۱۹۵۴دا نووسی و دای به‌من که بوی چاپ بکه‌م له‌ئیر عنوانی « ده‌نگی ناشتی له لادی » به‌لام له مانگی پینجه‌می ئه‌و ساله‌دا گرتن و برین ده‌ستی پیکردو ئه‌و کومه‌له هه‌لبه‌سته که ده‌نگی ناشتی خوازانی لادی بوو له به‌ر زه‌برو زه‌نگی شه‌رر فروشانی ده‌وری شایه‌تی و بوئه‌وه‌ی که‌سی له‌سه‌ر کیش نه‌کریته به‌ندیخانه سووتینرا.

به‌لام ده‌نگی ناسایش کپ ناگری، زه‌نگی براه‌تیو دلسوزی ناهه‌نگی راه‌رراندنی جووتیران، هه‌لبه‌ستی ناشتی خوازانی لادی، روژ به‌ روژ به‌ وینه‌ی نه‌مامی نازادی لقوپیی نه‌سه‌ند تا چوارده‌ی ته‌مووزی پیروز وایکرد که زه‌بی‌چی بکه‌ریته‌وه ئه‌و خاکی که له سالی ۱۹۵۴دا ئه‌و بانگه‌ی تیا نووسی‌بوو ئه‌وا جاریکی تر نووسیویه‌ته‌وه و چاپی نه‌کا.

زه‌بی‌چی به‌ نووسه‌ر ناسراوه به‌لام نه‌گه‌ر ته‌ماشای ئه‌و (مه‌لحه‌مه) یه‌ بکه‌ین که له وینه‌ی چیروکی نمایش ریکی خسته‌وه بومان ده‌ره‌که‌وه‌ی که له مه‌یدانی هه‌لبه‌ستیش دا نه‌توانی نه‌سپ تاویدا...

من که ئه‌و هه‌لبه‌سته‌م خوینده‌وه زورم لاجوان بوو چونکه له سه‌ر زبانی لادی - بی و کرمانج ووتراره، به‌لی هه‌موو که‌س تی - ی نه‌گا، بیرو باوه‌ری ناسایش خراوه‌ته قالبیکی واوه که خوینده‌وار خوی هه‌ستی پی ناکا و کاتی به‌ خوی نه‌زانی که هه‌موو نامانجی ناشتی و هه‌موو گونا‌ه‌باری شه‌رر فروش و سه‌رمایه‌دارانی استعماری تی که‌یشتوه له دلیا چه‌سپیوه که: ناشتی نه‌بی هه‌ر سه‌ر که‌وی...

نیمه له‌و روژه داو له‌و قوناغه دا پیوستی مان زور به‌ هه‌لبه‌ست و چیروکی وا هه‌یه... جا له ناو جه‌رگه‌ی دله‌وه پیروز بایی له کاک زه‌بی‌چی نه‌که‌م بو نووسینی ئه‌و چیروکه.

پايز - نهری با پیری، پیری، کونه سال
 چیته ده نالی، هر وه کوو منال
 با پیر - بايز گیانه کم دهر دت له گیانم
 نه خوشم، نه خوش، تاله ژيانم
 پايز - هر نیسته ده چم، بولای، (مام ره حمان)
 له بوتی، دینم صد، داوو دهرمان
 (پووره خه ج) دینم، لیت وورد بیتوه
 ناوکت که وتبی، بوت بینیتوه
 دوور بی! له گیانت، نه گهر باداری
 « با بچینه سر (وه یس) به تویه کاری »
 پا پیر - بايز! ده له ی چی، خه یالت خاوه
 کهر له وی که وتوه، کونده له و لاوه
 راسته من پیرم، له شم بیماره
 بو، بیماری لهش زوو ده کری چاره
 یه کجار گرانه، نهو جاره، دهر دم
 هر بینا، دیت له ناکاو مردم
 نه، سر نیشه مه، نه، لهش به بایرم
 نه بریندارو، نه دهر ده دارم
 دهر دی من نهو جار دهر دی هموانه
 دهر دی مسکین و گاوانو شوانه
 دهر دی کریکار، ره نجبه و جوو تیار
 دهر دی سه پانو پالهی رهنج خه سار
 دهر دی نهو دایکه ی، کورری کوژا بی
 به گولله ی دوژمن، لهشی بیژرا بی

دهردی نهو بووکهی، شهوی زاوایی
 سهر نه‌نیته‌وه، شهو، به ته‌نیایی
 میرده‌کهی ده‌بن، بو مه‌یدانی شهرر
 بووک له تاوانا، قورر، نه‌کاته سهر
 دهردی منالی زمان، نه‌گرتوو
 به، ته‌قه‌ی بومبا، گیان له، له‌ش دهر چوو
 جا بایزا، یه‌کی، نه‌مه دهردی، بی
 نه‌ک دهردی، به‌لکوو، هزار دهردی بی
 به (مام ره‌حمان) و (پوره خه‌ج ای تو
 عیلاجی نایه، هه‌سته، زوو بررو
بایز - باپیر گیان نه‌تو، جاران، وا، نه بووی
 گه‌لی ساویلکه و، زور خومانه، بووی
 نه‌م قسانه چین، له کویان دینی
 ده‌توانی، نه‌ختی، تیمان، گه‌بینی
 ناشکرای، بکه‌ی، نه‌م سیررو رازه
 ناگادار ببین، له‌م بیره تازه
پاپیر - وهره ته‌نیشتم، بایز، براکه‌م
 تا دهردی دلمت، له بو، به‌با که‌م
 له‌م روژانه دا، هه‌وای، شارم کرد
 چوومه نه‌و که‌ژه، باری دارم کرد
 بارم له که‌ر نا، ریگه‌م گرته‌بهر
 خوم گه‌یانه شار، به‌صد، دهردی سهر
 داره‌که‌م فروشت، به شه‌ش، په‌نجایی
 سی په‌نجاییم، دا، به شه‌کرو چایی
 چوومه چایخانه، پالم لیداوه
 چاییم خواردوه‌وه، ماندووم حه‌ساوه

وه نه ورم ئه دا خو ئه بیردمه وه
 که چی وورته - وورت ووریای کردمه وه
 له ته نیشتمه وه، چه ند، لایکی شور
 له ده وری یه کتر، به ستبویان، کورر
 قسه و، دهنگو باس، له هه موو بابته
 باسی شه روو شور جووتو که سابهت
 یه کیان، منی دی لیم هاته پیشی
 که وته پرسپاری، نه حوالی لادی:
 "چون؟ چون ئه ژن؟ چونه ئاغاتان؟"
 "بانگی ناسایش، هاتوته لاتان؟"
 پایز - بوچی، پیت نه گوت، خاوه ن ئیمانین
 پینج فدرز نوژ نه کهین، زور موسولمانین
 مه لا، بانگ ئه دا، روزی پینج جارن
 به یان، نیوه رو، شه ویو ئیواران
 ها پیر - زور به تالوکه ی، هیچ راناوهستی
 کهرت بار نه که ی، به لام نای بهستی
 من قسه م، هیشتا، ناگاته سهر زار
 تو! تو وه کوو، وورچ لیم ده چیه سهر دار
 گو یچکه م، بو شل که، دلتی بده یه
 له ناو قسه م دا هیچ هه ل مه ده یه
 وه لام داوه، به لای شاری
 "تیمهین شوانه که ی حق نادپاری"
 مانای (ناسایش) نازانین چیه
 چونکوو له لادی، ناسایش نیه
 زستان جووت نه کهین، هاوین، دروینه
 خواردغان! ته نیا، دوینه و ترخینه

بهراتی (مهلا) و زهکاتی (ناغا)
 بهرتیلی (پولیس)، جمرنانهی (کویخا)
 سوورساتی (چته) و دیاری بو (مدیر)
 گشتی، له سهر شان، جووتیاری فهقییر
 نینجا، لیره دا، کورهی، خه لکی شار
 هیجگار به ژیری هاته وه، ووتار:
 « من، ماموستا بووم، چهند سال، له لادی »
 « هه مووی ده زانم، چیتان به سهر دی »
 « نهوانه ی ووتت، گشتی به جی - یه »
 « نمونه ی راستی، ژبانی لادی - یه »
 « له شاره کانیش، حالی کریکار »
 « ناخوشه و پرره له دهر د و نازار »
 « وه کوو جووتیران، نه چه وسینه وه »
 « دایم ایش نه کهن، ناحه سینه وه »
 « گه لی، ره نج نه دن، ره نجیان خه ساره »
 « بو نیستیعمار، قازانجو پاره »
 « هوی، چاره ره شی، نیوه و کریکار »
 « هیج که سی تر نیه، غهیری نیستیعمار »
 ووتم: کاکه گیان! نیستیعمار چونه!
 دیوه، درنجه، مررچه یا مونه!
 مالی، له کوی - یه؟ دووره، نیزیکه؟
 له خه لکی نه کا، نهم فاک و فیکه!
 رهنگی چلونه؟ دیزه یا بوزه!
 ناشیرنو پیسه، یا جوانو قو - زه؟
 جحيله، پیره، کورته، دربره؟
 عاقل و زورزان یا کاسو گیره؟

قسه ی راست، ده کا، یا دروزنه؟
 ناده میزاده یا رموزنه؟
 نه گهر به رازه! هه تا راوی کهم
 نه گهر، ریوی - یه، ده رمانداوی کهم
 نه گهر وورچیشه! بلیم به لوتی
 مه هاریکی چاک، بخاته لووتی
 به زه بری قه مچی هلی په رینی
 نه گهر مانی گرت چاوی ده رینی
 دی، به دی، بی با، بکا ماله و مال
 نه و سا، که پیر بوو، بیخاته ناو چال
 پایز - په ککو! مام با پیر له و جانده وهره
 قسه ی لی مدکه، ههر باسی سهره
 زووکه با بچین، بو مالی کیخوا
 ترسم، ری نیشتوه نیستیعمار، بمخوا
 پا پیر - میلله تان، ده خوا بایز: نیستیعمار
 نهک، پیاوی پیری، دهس به چیوو دار
 نه و کوره شاریه، تیه - ی که یاندم باش
 نیستیعمار، چی - یه و چون لیده کا ناش
 کاتی که بیستی، نه وه ی پیم ووتی
 که لی پیکه نی، له پاشان ووتی:
 «مامه! نیستیعمار، ییکجار، زورداره»
 «وه سهر یهک ده نی، به ملیون پاره»
 «وورچو به راز نیه، به لام له وانه»
 «زیانی زورتره بو نهم جیهانه»
 «له باتی ناروق، شهرابی گولنار»
 «(نهوت)، نه خواته وه (میستهر نیستیعمار)»

- « له هەر، وولاتی (نهوت) نه دوزنهوه »
 « دوو، سی (میستهر) ی لی قوت نه بنهوه »
 « ریشه داده کوتن، وه کوو (گیاکه له) »
 « تالانمان، نه کهن، به درو – و ته شقه له »
 « له هەر جی، یه کی، میشک رزیو بی »
 « دزو پیاو خراپ، رهنگی دزیو بی »
 « به پاره و پوول و، به لیهر و دولار »
 « میللهت، نه فروشن به مام نیستیعمار »
 « نیستیعمار، دیوه و، حهز، به شهرر نهکا »
 « تاره زووی مهرگی، گشت به شهر نهکا »
 « وهک (کونده په پوو) عاشقی، ویرانه »
 « مایه ی شهرر و شور، له گشت جیهانه »
 « شهرر وه کوو (ناشه) و نهویش (ناش وهستا) »
 « به شهر نه هارری وهک (نارد) له پهستا »
 « نه گهر نهم خه لکه، هه مووی بکوژری »
 « بزه ی پیدیتی: چه کی نه فروشری »
 « بو فروشتنی (تانک) و (مهترالیوز) »
 « له هاتو – چو، دان، هه میشه (بالیوز) »
 « هه تا بفروشری (بومیا) و (فروکه) »
 « هه زاران (منال) نه که ونه نووکه »
 « داگیری نهکا وولاتمان به زور »
 « تالانمان نهکا دیوی، له نده هور »
 « کیشه وهی نهکا نه وتو لوکه و رون »
 « له باتیان، دینی (جلو بهرگی) کون »
 « خوړیو گهنم و جو، ده با به لیشاو »
 « ویسکیو براندی، دینی به سیلاو »

پایز - من لدم قسانه سهرم سورر ماوه
 شتی وا خه‌راپ، چون، ههر وا ماوه
 بوچی، نایکوژن، خه‌لکی به جاریک؟
 ههر که‌س، له‌بهر خوی تیلایه‌ک، داریک
 بده‌ن، به سهریا، سهری بشکیتن
 له‌خوینی خویدا باش بی‌گه‌وزینن
 پاپیر - بیده‌نگ به پایز، قسم زور ماوه
 قسه‌ی، لاوی شار، هیشتا نه‌براهه
 منیش، لیم پرسی، وه‌کوو تو، کاکه!
 نه‌گهر، ئیستیعمار، هینده‌ناپاکه؟
 هه‌قی کوشته و، توپاندن وه‌ک سه‌گ
 سهر پانکردنه‌وه، به لیسو کوته‌ک
 وو‌تی: « راست ده‌که‌ی، مامه‌پیره‌گیان »
 « ریگه‌ییک هه‌یه، زور سوو‌کو‌هاسان »
 « برای هاو‌پشتن، ئیستیعمار و شهرر »
 « ناشی ئیستیعمار، ناگه‌ری بی‌شهرر »
 « شهرر نه‌بی حالی ییک‌جار که‌نه‌فته »
 « بی‌شهرر، ده‌بیته، ناشی ناو‌که‌فته »
 « چه‌کی نافروشری، بازار که‌ساده »
 « خه‌زینده‌ی به‌تال، ره‌نجی به‌ر باده »
 « به‌ریشان نه‌بیرو نابووژیته‌وه »
 « وه‌کوو میزه‌لدان نه‌پووچیته‌وه »
 « مشکه‌کوبره‌یه و له‌بهر هه‌تاوی: »
 « ناشتی، ئیستیعمار، هه‌لنایه‌چاوی »
 « میلله‌تان هه‌موو ده‌س ده‌نه‌ده‌س یه‌ک »
 « ناوی ناشتی، بکه‌ن به‌کوته‌ک »

- « بی دهن له پستی شهررو شهر خوازان: »
 « مستی پولایی ناشتی خوازان »
 « له م سالانه دا کورریکیان گرتوه »
 « چهند پیاوی خیر خوا، په کتریان دیتوه »
 « (قهشه) ای مه سیحیو (مهلا) ای موسولمان »
 « (بهره ما) ای بوداو (سیک) ای هیندوستان »
 « ناده میزادی رهش و سوور و زهره »
 « سپی نه مریکا و نه لمان و هوله ند »
 « زنانای نه تومیو عالمی دین »
 « فهره نگی، رومی، حه به شیو چینی »
 « داوایان کردوه: ژنو پیاو گشتی »
 « تیکوشن هه موو، له پیناو ناشتی »
 « چاک بی پاریزن له هه موو دونیا »
 « چه کی ناتومی، بخریته ده ریا »
 « نه مینی باسی خوینرژتنو شهرر »
 « ناوی نه بیسری، له کووله که ی تهر »
 « تا ایسته زور که سی، بوته ناشتیخواز »
 « دهوله مهند، فقیر، پوشته و به له نگاز »
 « مدطران و مدلا، خدلیفه و قهشه »
 « موریان کردوه و کیشایان نه خشه »
 « چه کفروشی پیس هیچیان بو، نه ما »
 « دهستیان کردوه، به چه قله سه ما »
 « بی ناز که وتوون، هیزیان لیبراره »
 « بوونه ته لوتی، طه پلایان دراره »
 « چهک له عه مباران هه لیهینا ژهنگ »
 « مالیان ویران بوو، ههر ساز نه بوو جهنگ »

« چهند سال له مهو پيش له وولاتيكي دوور »
 « دهستان دا هينديک، چهقه و لووره لوور »
 « به کوتري سپيولکي دار زه يتون »
 « هه زار پيلانيان کرا توون به توون »
 « نيتر چت پي بلیم، مامه پيره گيان »
 « به بي ناشتي سهر ناگري ژيان »
 پايز - به خوا، راست دهکا، باپير ههش به سهر
 "له بيرت نيه سالي سهر بهر؟
 کرا به عه سکه ر پيرو جحيلمان
 بوردين ده چووين رويي سميلمان
 له (تهوريز) و (خو)، (صوفيان) و (ديلمان)
 ريچکه ي به ستبوو ئيخسير و ديلمان
 له (نهسته مول) و (وان) و (باش قهلا)
 جحيل هه لوه رين به وينه ي گهلا
 له قاتيو قريو بیده غلو داني
 چيمان به سهر هات گشتي ده زاني
 سه گو پشيلهش نه ما، که نه يخوين
 کاله - کون کران به شورباو دوين
 پا پير - له بير کهس ناچن، بايز نه مانه
 به چاوي خوم ديم له نيزيک (بانه)
 ژنيک و پياويک له تاو برسي تي
 مناليکيان خوارد به زيند - ويني
 ده حيساب نايه چهند خراپه شهر
 بو شهر و شهر خواز پيوسته قه مته ر
 شهر وه کوو (وورچ) و شهر خواز (سه گي هار)
 گهره که بکرين قه مته ر و مه هار

با، بوت ته‌واو کهم قسه‌ی لاوه‌که
 گوی، بگره چی ووت شورره پیاوه‌که
 ده‌ری هینا بوم کاغه‌زی، نووسراو
 به نووسین، پهنجه، ایزا و مور کراو
 ووتی پیم: « نه‌گه‌ر جه‌ز له شهرر ناکه‌ی »
 « هه‌وای فه‌وتانی گشت به شهرر ناکه‌ی »
 « نه‌گه‌ر ناته‌وی: کورد بکوژی »
 « به گولله و بومیا میشکی بپژی »
 « مه‌زراو کیلگه‌که‌ت بکرته خه‌نده‌ک »
 « تی - یدا بنیژی، که‌لاک و جه‌نده‌ک »
 « گهرمان پی بکا، نیستی‌عماری هار »
 « بومبای ناتو‌ممان لی بخاته کارا؟ »
 « ها نامه‌ی ناستی نه‌توش موری که »
 « با شهرر نه‌مینی به‌ره‌و گوری که »
 ووتم: کاکه گیان، نه‌من جووتیارم
 ره‌نجو نازاره، گشت ایشو کارم
 به‌ری جواناو و ره‌نجی هفتا سال
 خانویکی ره‌شه و چهند سه‌ری پاتال
 شه‌ش هه‌وت بزنیشم هه‌یه، له بو دو
 « نیتر ئاو بینه‌و ده‌ستی خوت بشو »
 خه‌لکی دی - یه که‌ش، وه‌ک من بزانه
 ژیانیان ناخوش و، پر نیش و ژانه
 سالی سه‌فه‌ر به‌ر، شه‌ره‌که‌ی نه‌لمان
 هه‌موومان دیوه، به چاوی خومان
 شه‌رمان لا پیسه و نه‌وی شه‌رر خوازن
 وه‌کوو درنده‌و گورگو به‌رازن

کوا؟ کاغه ز بینه هه تا موری کهم
 بی بهم بو لادی، کهلی زوری کهم
پایز - نافه رین، باپیر تو ییکجار ژیری
 به راستی پیایوی خاوهن ته گبیری
 نیستا به جوو ته ده بیهین بو (ره سوو)
 پاشان ده چینه مالی (مام ووسو)
پاپیر - بایز، ها بگره نه وه تا کاغه ز
 هه لسه راهره به گورجیو به له ز
 بیبه بیگیره وه له ناو اوایی
 له مال بخوازه، زوو مال اوایی
 بچین بگری - ین هه موو (شار باژیر)
 نابی بوهستین له کاری وا خیر
 پاشان ناوا بین بو دیوی (بانه)
 سی - یم قونا غمان له (مه ریوان) ه
 نامه ته سلیم کهین به چهند لاوی کورد
 • نازا و زیره کوو خاوهن ده سویرد
 قولی لیله لکهن به مهردایه تی
 «دریغی نه کهن له کوردایه تی»
 (هه ورامان) (جوانرو) (ژاوهرو) و (سنه)
 (کرماشان) و (قه سر) (لورر) و (زهنگه)
 (هه وشار) و (کهرووس) (سه قز) و (بوکان)
 (مه هاباد) (سه رده شت) (سندووس) و (لاجان)
 (شنو) و (مه رگه وهر) له گهل (حه کاری)
 نه وچار بو (بتلیس) بکهن نیلجاری
 (مووش) و (خه ربووت) و (دیریک) و (ماردین)
 (جزیر و بوتان) جیگهی مهم و زین

(سیرت) و (دیاریه کر) (شهرناخ) و (سیواس)
 (عه فرین) و (عامرود) (قامیشلی) و (دهریاس)
 کوردستان همه مووی به خوارو ژووری
 له ناو، وولاتوو له سهر سنوور
 گشتی بگهرین ناواییو لادی
 نامه کدی ناشتی له سهر چه قی ری
 بکهن به نالا و ریزی لیبگرن
 هر که سی رابرد پیشی پیبگرن
 باسی بو بکهن: شهرر و شهرر خوازی
 نافه وتی مه گهر به ناشتیخوازی
 نیشتمانی کورد بگریته قه لا
 له بو شهرر خوازان بیته به لا
 شهرر و شهرر فروشی نه گهر نه مینی
 کوردیش نازادی به چاو ده بینی
پایز - باپیر گیان وا من نه چم به ره و مال
 مالوا نه کهم له مال و منال
پاپیر - زور باشه پایز منیش هر وهک تو
 دوعا نه خوازم له دایکی سمکو
 له بهر مزگه وتا نه بم چاوه ری
 خیرا خوت ساز که زورت پی نه چی

پایز خوی ساز کرد زور به ده سو برد
 هاته وه بانگی مام باپیری کرد:

پایز - نه هوی مام با پیر دوز دامه مینه
 فهرموو با بروین بگه مینه (وینه)
 ده رمانی ریگا ههر، رویشته
 نه خوشی گه وره، بیکار نیشتنه
 ایشی زور گران ها له سهرمانه
 ریگه بی دووره وا له بهرمانه
 پایپیر - له گه لثم پایز، به لام بزانه
 ته نیا، ناشتی ریگه ی ژیا نه
 نه گهر شهرر بیی هیچ کهس نامینی
 بومبای ناتومی دنیا دهرمینی
 دهنگی ناشتی خواز بهر له شهرر نه گری
 که لکی ژیا نی گشت به شهر نه گری
 نه گهر هیچ نه بوو که لکی نه م کاره
 نه و جاره نیتر چارمان ناچاره
 له خاکی خومان، نور دووی بیگانه
 بو- ی نه نی - نه وه صد داوو دانه
 له (لغاو گیر) ان پیشیان لی نه گرین
 سهر باز وه کوو کهو، به تورری نه گرین
 جی مولگه ی له شکر شونی فروکه
 ویرانی نه که مین ده یکه مین به لوکه
 پایز - نه گهر کوردستان له بو ناشتی خواز
 نه کری، بیسته به هه شتی پر ناز
 ده یکه مینه دوزه خ له بو شهرر خوازان
 ده بی بسووتین، نه گهر نه سازان
 بال نه گریته وه، کوتری سپی
 نامینی فهرقی رهش له گهل سپی

له شوین کونده بووی ناحهزی شهرر ساز
بولبول له گولزار دینینه ناواز
بری ناشتی یو گشت ناشتیخوازی
هر بری شهررو هممو شهر سازی

کوفاری رزگاری ژماره ۱ سالی به‌کهم یک شه مه ۲۰ نیسان ۱۹۶۹

میژووی سوسیالیزم به زمانی ساده

(نهم وتاره له لایهن ماموستا عیساوه به تاییه‌تی بو‌گوفاری رزگاری نووسراوه)

له‌و روژه‌وه که ناده‌میزاد له ژیانی گیان له‌به‌ری رووت و په‌تی جیا بوته‌وه و وه‌کوو گیان‌داریکی ژیری خاوه‌ن هوش و فام خوی له سهرزه‌وی ناسیوه، پیداو‌یسته‌کانی به‌ره‌ره‌کانی مانه‌وه (تنازعی بقا) و بی هیزی به‌رانبه‌ری گیان له‌به‌ری تر، هه‌روه‌ها پیویستی په‌یدا کردنی بژیوی (ارزاق و المواد‌العاشیه) ناچار ی کردوه هیزی خوی له گهل هیزی چندن هاوجه‌شنیکی تری تیکهل بکا و به‌کومهل بژی.

ژیانی به‌کومهل هه‌ر چه‌ند، له سهره‌تاوه به‌هوی (غریزه‌ی بدایی) و بو‌پاریزگاری به‌رانبه‌ر مه‌ترسی گیان له‌به‌رانی تر به‌سهر ناده‌میزادا سه‌پاوه، به‌لام به‌کومهل ژیان خوی و گه‌شه‌کردن و په‌رسه‌ندنیشی به‌تی په‌ریوونی روزگار صفه‌تی (حیوانی اجتماعی) به‌سهر ناده‌میزادا بریوه و نه‌وه‌نده‌ی میژوو ناگاداره نهم صفه‌ته‌روژ به‌روژ چاکتر و قوولتر ریشه‌ی داکوتاوه و ره‌نگی خوی له هه‌موو که‌لین و قورینه‌کانی ژیانی ناده‌میزاد داوه.

ناستی پیداو‌یستی ژیان له سهره‌تای ژیانی انسانی ی ناده‌میزادا زور نزم بووه و په‌یدا کردنی (بژیوی) یش نه‌وه‌نده‌ساده‌بوه که ماوه‌ییکی دوور و دریز ناده‌میزاد بژیوی خوی له (طبیعت) و به (خاوی) وه‌ده‌ست ده‌هینا و ته‌نیا به‌نرخ‌ی ماندوو بوون له‌سهری ده‌ه‌ستا، نه‌ویش هه‌موو نه‌وانه‌ی پیکه‌وه ده‌ژیان پی‌ی ههل ده‌سان، به‌ته‌عبیریکی اقتصادی له‌و سهرده‌دا (کلفه‌الانتاج) ته‌نیا ماندوو بوونی ناده‌میزاد بوو، واته وه‌کوو مه‌ته‌لی کردی ده‌لی ناده‌میزاد (رونی خوی له‌سهری خوی ده‌دا) به‌کوکردنه‌وه بژیوی یه‌وه ماندوو ده‌بوو (هیز) یکی (صرف) ده‌کرد، نه‌و بژیوی یه‌ی ده‌خوارد و (هیز) که‌ی لی وه‌رده‌گرتنه‌وه، نامرازی ره‌نیو هینان سهرده‌میکی دوور و دریز ته‌نیا چه‌نگ و پلی ناده‌میزاد و دارو‌یه‌ردی ده‌ستکاری نه‌کراو بوو، ناده‌میزاد هیشتا که‌لکه له‌و سه‌ودای (تملک) ی نه‌که‌وتبه‌وه سهر، یان هه‌ر عه‌ق‌لی پی نه‌شکا بوو بویه نه‌و نامرازه سادانه‌ی ره‌نیو هینان

(ادوات الانتاج) پاش تظور و چاکتر بونیشیان ملکی هممو نه و کومه له خه لکه بوون که پیکه وه دهژیان و که لکیان لی وهرده گرت.

هممو ریژیکی کومه لایه تی که له دهزگا جور به جوره کانی نیداره و بیروباوهر و معتقدات دا خوی دهنوینی و به تهعبیری زانستی پی ی دهگوتری سهرخان (البناء الفوقی) انعکاسی سیستمی نابووری واته ژیرخان (البناء التحتی) نه و دهورو زه مانه یه و پیوسته سهرخان له گهل ژیرخان ریک بی و بگونجی ههر ناکوکی و ناریکی یه که له نیوان نهم دوو به شه دا ده پته هوی له بهر یه که ترازان و ههلوه شانی سهر تا پای کوشکی کومه لایه تی و نهوسا له سهر که لاوه ی ریژی پیشوو ریژیکی نوی داده مه زیت که له گهل سیستمی نابووری دا به تهواوی نهگونجی.

نه و سهرده مه ی که له سهرده باس کرا چونکوو سیستمی نابوری ناوکویی (الاقتصاد المشاع) له گوری بوو، نامرازی رهنیو هینان پیداووستی ژیان ملکی هیچ که سی نه بوو، بویه ریژی سیاسی کومه لایه تیش ناوکویی بوو، سهر کوماری نه و سهر ده مه (رئیس القبله) کار و باری عه شیره ته که ی بهریوه ده برد و ته نیا صفتی براگه وره یی و ریش سپیتی هه بوو بو هه لسوورانندی نبشوکار و خاوه نی جوره نیمتیا زیکی نابووری نه بوو، هممو نهفرادی (عه شیره ت) وه کوو یه که له کارو باری کومه لایه تی دا به شدار ده بوون - بهروبوو و ده ستره نجی ههر کومه له خه لکیک هی هممووان بوو که س شستی تاییه تی خوی نه بوو، همموو شتیک هی هممووان بوو، خاوه نی شتومه ک (عه شیره ت) بوو (چونکوو تا که بناغه ی کومه لایه تی نهوسا بووه) نه که افرادی عه شیره ته که، ههر که س (چهنده ی بی توانیبا نیشی ده کرد و چهنده شی توانیبا ده یخوارد) سیستمیکی ساده ی ناوکویی نابوری و ریژیکی سیاسی ناوکویی ساده ی متناسب له گهل سیستمی نابوری نهوسا، باری کومه لایه تی نه و سهرده مه له همموو ریژیکی کومه لایه تی که له دواپی دا هاتوونه ته کایه وه، جیا کاته وه. نه و سهرده مه له میژووی ژیانی نابوری ناده میزادا به کومه لی ناوکویی سهرتایی ناسراوه.

پهره سه نندن و بهرز بوونه وه ی ناستی ژیان و گه شه کردنی عه قلی ناده میزاد، پیداووسته کانی ژیانی زیاتر کرد له مهش پیوستی چاکتر کردنی نامرازه کانی رهنیو

هینانی هینا کایه‌وه به‌خیوکردنی ناژهل و پاتال و که‌وی کردنی نه‌و گیان له به‌رانه‌ی بو ژبانی ناده‌میزاد پیوست بوون و پیوستی زور کردنی ده‌غلودان و دانه‌ویه، کومه‌لی نه‌وسای کرده دوو مه‌جموعه‌ی ره‌نیوهین (منتج) بو دوو شیوه‌ی نه‌ساسی ره‌نیوهینان (انتاج) کشتوکالی و حه‌یوانی، نه‌مانه هه‌مووی به‌تیکراییی و به‌ره به‌ره کنه‌یان له ناو پیوه‌ندیکانی ره‌نیوهینانی (علاقات الانتاج) کومه‌لی ناوکویی سه‌رتایی کرد تا له قوناعیکی ژبانی انسانی ناده‌میزادا به‌جاریک شیوه‌ی ره‌نیوهینان و پیوندیکانی ره‌نیوهینان که‌وته گیراوی تناقضاته‌وه و بناغه‌ی کومه‌لی ناوکویی سه‌رتایی یان هه‌له‌کانه‌ی و ناده‌میزاد که‌وته سه‌ر نه‌و ره‌یازهی گه‌شه کردن و په‌ره سه‌ندنی کومه‌لایه‌تی و نابوری که‌ تا نیستای پیدای رویشته‌وه و نیستاش هه‌ره به‌ سه‌ر نه‌م ره‌یگاه‌یدا به‌ره‌وه پیشه‌وه هه‌نگاو ده‌نی.

له‌و روژه‌وه که‌ پیوه‌ندیکانی ره‌نیوهینانی (کومه‌لی ناوکویی سه‌رتایی) له به‌ر یه‌ک تراز‌وه، مجتمعی ناده‌میزاد چهند جوهره شیوه‌ی ره‌نیوهینانی به‌خویه‌وه دیوه که‌ هه‌ر یه‌که‌ پیوه‌ندی ره‌نیوهینانی تاییه‌تی خویان هه‌بوه و رژیمی سیاسی - کومه‌لایه‌تی (سه‌رخان) متناسب له‌ گه‌ل سیستمی نابوری (ژبرخان) یان بودامه‌زراوه، له‌ گه‌ل تیک ته‌پینی کوشکی یه‌که‌م کومه‌لی ناوکویی یه‌که‌م (ظلمی اجتماعی) ش ده‌ستی پیکرد، هه‌موو نه‌و سیستمه‌ نابوری یانه‌ی له‌ دوا‌ییدا ناده‌میزاد له‌ سه‌ر ره‌یازی په‌ره سه‌ندن و گه‌شه کردن تووشیان هاته‌وه له‌ سه‌ر بناغه‌ی چه‌وساندنه‌وه‌ی چینیایه‌تی بوون، چینیک یا چهند چینیک خاوه‌نی نامرازی ره‌نیوهینان بوون چینه ره‌نیوهینه‌کانیان چه‌وساندوته‌وه.

وه نه‌بی ناده‌میزاد له‌ سه‌ره‌تای په‌یدا بوونی زولم و زوری اجتماعی به‌ چه‌وساندنه‌وه رازی بوویی و به‌ هاسانی ملی که‌چ کردبی، به‌لکوو هه‌موو نه‌و سیستمه نابوری و رژیمی کومه‌لایه‌تی یانه‌ی ناده‌میزاد پاش کومه‌لی ناوکویی سه‌رتایی به‌خویه‌وه دیتوون نه‌نجامی ناوات و هه‌ول و تیکوشان و خه‌باتی سه‌خت و خویناوی ناده‌میزادن بو لادانی نه‌و زولم و زوره اجتماعی یه‌که‌ له‌ نه‌نجامی هه‌له‌ه‌شانی کومه‌لی ناوکویی سه‌ره‌تایی، سه‌ره‌تاپای کومه‌لانی خه‌لکی سه‌ره‌زه‌وی گرتوته‌وه.

ناوه‌میزاد بو لادانی زولم و زوری کومه‌لایه‌تی و ناوه‌ک یه‌کی نابوری له‌ هه‌موو

ناست و ناسویه کی ژبانی دا خباتی کرده، مفکرینی اجتماعی زور خه ریکی چاککردنی کومهل بوون و تیوری جور به جور یان بو دامه زرانندی مجتمعیک داناهه که ناده میزاد به بهختیاری و ناسوده بی تی یدا بژی، نیفلاتون کتیبی (جمهوریت) ی نووسیوه و فارابی (مدینه الفاضله) له سهرده می دهسته لاتی ساسانیکان دا (مزدا) به ناوی پیغه مبهرتی دینیکی تازهی داهینا که له سهر بناغهی (ناوکویی) هه سوو شتیک دامه زرا بوو، له سهره تای نیسلامیتش دا (ابو ذری غفاری) جوړه بیرو باوهریکی نیشتراکی دینی هه بوو، تا ناوه راستی چهرخی نوزده هه م گه لی بیرو را و تیوری جور به جوری سوسیالیستی که وتبوه مهیدانه وه که هر یه که یان به شیوه ییکی جیاواز له گهل نه وانیتتر باری کومه لایه تی و نابوری مجتمعی لیک ده دایه وه و له باری سهرنجی خو به وه بو دامه زرانندی مجتمعیکی سوسیالیستی استنتاجی ده کرد.

ناده میزاد بو چاک کردنی ژبانی خوی، بولادان و رامالینی زولم و زوری کومه لایه تی، هر به خباتی (نه زهری) دا نه که وتوه، به لکرو به درژیایی میژوو وه له ژیر سیبهری سیستمه جور به جوړه کانی نابوری دا بو نه م مه به سته گه لی شورشی خوناوی روویداو، شورشی دیله کانی رومای کون که به شورشی سپارتاکوس ناوبانگی ده رکرده، شورشی (زهنج) له جه نووبی عیراق، شورشی گه وړه ی فهره نسا سالی ۱۷۸۹ز نمونه ییکی نه م جوړه شورشانن. به لام نه گهر (جه مهوریت) ه که ی (نیفلاتون) ده ردی کومه لی ده رمان نه کرده و (فارابی) به (مه دینه) ی خوی نه ی توانیوه هیچ برینیکی کومهل ساریژ بکات نه گهر شورشی سپارتاکوس پی - ی نه کرا که له وه ی دیلی وکویه بی له نه ستوی دیله کانی روما دابرنی، نه گهر کومونه ی پاریس بوی نه لوا (نازادی و وه لیه کی و عه دالته) بو مجتمعی فهره نسا جی به جی بکات، نه گهر شورشی زهنج بوی نه کرا چاره رشی جووتیارانی جه نووبی عیراق بگوری به خوشی و بهختیاری، به کورتی نه گهر خه باتی (نه زهری) و (عه مه لی) ناده میزاد بو دامه زرانندی مجتمعیکی پر ناسایش و خوشی به نا انجام نه گه یشتوه، نه گهر یته وه بو نه وه ی که: ده می تیژی خه نجه ری خه باتی نه زهری و عه مه لی ناده میزاد له م ماوه دوور و دریژدا ته نیا ناراسته کراوه بو چاککردنی دام و ده زگا و ریژی سیاسی کومهل (سهرخان)، ناستی پیشکه وتن و زانستی ناده میزاد

نه گه یشبوه راده‌ی دوزینه‌وه‌ی نهم راستی یه که (سهرخان) ی هه‌موو کومه‌لیک له سهر (ژیرخان) ی کومه‌ل (سیستیمی نابوری) داده‌مه‌زیت و یو‌گورینی (سهرخان) پیوسته ژیرخانیک‌ی تازه واته سیستمیک‌ی نابوری نوی دابه‌زیندریت.

کاروانی کومه‌لایه‌تی ناده‌میزاد وه‌کوو (کل) یک‌ی یه‌ک پارچه‌ی پیکه‌وه نووساو نه‌که وتوته سهر ریگای گه‌شه کردن و پهره‌سه‌ندن، به‌لکو وه‌کوو چهند پارچه‌ی (کل) یک دهستی کرده به گه‌شه کردن و ههر به‌شه‌ی له ههر سووچیکی دنیا‌دا به جیا و به شیوه‌ییکی تاییه‌تی منسجم له گهل زروفی ناوچه‌ی خویدا تطوری کرده نه‌گه‌رچی نهو ریگایه‌ی پی‌یدا رویشتوون ههر یه‌ک بو و له نه‌نجاما هه‌موویان نه‌گه‌نه‌وه یه‌ک، به‌لام نه‌گه‌ر سهرنج بده‌ین ده‌بینین به‌شیکی مجتمع چهند قوناغیک‌ی بریوه به‌شی واش هه‌یه که هیشتا یه‌که‌م قوناغی ته‌واو نه‌کرده، به کورتی نیمه ناتوانین قوناغه‌کانی تطوری کومه‌لایه‌تی به خه‌تیک لیک جیا بکه‌ینه‌وه ههر وه‌کوو ناشتوانین ماوه‌ییکی دیاری کورت یا دریز دابنی ین بو به‌شیکی مجتمع که قوناغیک له قوناغه‌کانی گه‌شه کردن تیکه‌وه پیچیت، نه‌مانه هه‌مووی سهر به‌ظروفی (ذاتی) و (موضوعی) پارچه‌کانی کومه‌لن و ههر پارچه‌یه‌ی به‌گوبره‌ی (مميزات) و (خصایصی) تاییه‌تی خوی گه‌شه ده‌کا و خیراتر یاسست تر پهره ده‌ستینی.

له نیوه‌ی دوو هه‌می چهرخی نوزده‌هه‌ما مه‌سه‌له‌ی دوزینه‌وه‌ی یاساکانی گه‌شه کردنی نابوری کومه‌ل - به شیوه‌ییکی متناسب له گهل مستوای تطوری عه‌قلی و علمی ناده‌میزاد - تطوری کرد و نیزیک بووه له (که‌مال و واقعیت) نابوری له‌وه ده‌رچوو که ته‌نیا ریوشونیک بی بو پاشه‌که‌وت کردن و مه‌عنای زور په‌یدا کردن و که‌م خه‌رج کردن بی و به‌لکوو بوو زانستیک (تحکم) له هه‌موو گوشه و که‌ناری ژیانی کومه‌لایه‌تی ناده‌میزادا بکات وه کومه‌ل ناسی (علم الاجتماع = سوسیولوژی) وه‌کوو زانستیک‌ی نوی هاته‌ریزی زانسته‌کانی تره‌وه و سیاسه‌تیش له چه‌نگالی نه‌حتیکاری شازاده و به‌گزاده‌کان رزگاری بوو (ته‌نمیم) کراو بوو به زانستیک وه‌کوو هه‌موو زانسته‌کانی تر بخویندري و خه‌لک بتوانی فیری بی، پاش نهو رووداوه‌ی گرینگانه تطوری کومه‌لایه‌تی دهستی کرد به خیرایی و هیشتا ده‌ساله‌ی دوو هه‌می چهرخی بیستم نه‌برابووه که له سالی ۱۹۱۷ دا سهرخان و

ژیرخانی ریژیمی قه‌یسه‌ری رووسیا تیک ته‌پینراو له‌سه‌ر که‌لاوه‌ی نه‌وان ده‌زگای ده‌وله‌تی یه‌کی‌تی سو‌فیت و سیستیمی نابوری (سوسیالیستی) به‌رز کراونه‌وه، دامه‌زراندنی ده‌زگای ده‌وله‌ت له‌سه‌ر سیستیمی نابوری نیشتراک‌ی نه‌ک هه‌ر خه‌ونی له‌میژینه‌ی ناده‌میزادی وه‌دی هینا به‌لکو (هه‌ورر) ی تی‌ووری یه‌ تازه‌کانی نابوری و سیاسی و سوسیولوژی به‌ساغی (کل) ی کردار و تاقی کردونه‌وه هینا یه‌ده‌ر و قابلیتی تطبیقی نه‌و نظریانه‌ی ناشکرا کرد که تا نه‌و روژه‌ده‌رباره‌ی گه‌شه‌کردن و په‌ره‌سه‌ندنی کومه‌ل دوزرابونه‌وه و له‌وساوه‌جله‌وی گه‌شه‌کردن و په‌ره‌سه‌ندنی که‌وته ده‌ست ناده‌میزاد و کومه‌ل له‌به‌رزی و نرمی تطوراتی عفوی رزگاری بوو نیت‌ر مه‌سه‌له‌بوو به‌مه‌سه‌له‌ی گه‌شه‌پی کردن و په‌ره‌پیدانی کومه‌ل. له‌ماوه‌ی نه‌م په‌نجا ساله‌ی که‌به‌سه‌ر شورشی نوکتیه‌ردا تی په‌ریوه و ولاتانی روژه‌هلانی نه‌وروپا و چین و کوریا و فیتنام و کووبا تیکه‌ل به‌کاروانی سوسیالیزم بوون.

نه‌مه‌ی که‌تا نه‌م دواپانه‌له‌یاسا دوزراوه‌کانی تطویر بومان ده‌رده‌که‌وی و ته‌جریه‌ی شورشی نوکتیه‌ر تا ده‌گاته شورشی چینیش هه‌روایان پیشان داوه نه‌وه‌بوو: که‌چونکه‌بناغه‌ی کومه‌ل له‌سه‌ر چه‌وساندنه‌وه و قازانجی چینایه‌تی دامه‌زراوه و هیچ‌چینیکی ده‌سته‌لاتداریش ناماده‌نی یه‌به‌ناره‌زووی خوی واز له‌قازانج و ده‌سته‌لاتی خوی بهینی، بویه‌بوگورینی هه‌ر ریژیمیکی کومه‌لایه‌تی و دامه‌زراندنی ریژیمیکی پیشکه‌وتوو‌تر پیوسته‌ریگای (شورش) و (عنف) بگیریته‌به‌ر. به‌لام سالی ۱۹۵۶ له‌کونگره‌ی بیسته‌می پارتی کومونیستی سو‌فیتی دا بیرورایه‌کی نوی که‌وته مه‌یدانه‌وه که: چونکوو ئیستا سوسیالیزم له‌دنیا‌دا گه‌لی په‌ره‌ی نه‌ستاندوه و نیزیکه‌ی نیوه‌ی خاک و سی‌یه‌کی دانیش‌توانی سه‌ر زه‌وی گرتوته‌وه و چونکوو سوسیالیزم بوته‌هیزیکی سه‌ره‌کی له‌دنیا‌دا ئیستر له‌وانه‌یه‌له‌گه‌لی وولاتی تر به‌خه‌باتی په‌رله‌مانی و به‌ریگای (لاعنف) دا سیستیمی سوسیالیستی به‌یهریته‌دی. نه‌گه‌رچی نه‌م تیوری یه‌تازه‌یه‌نیتوانیوه و ناش‌توانی ۱۰۰٪ جی‌گای تی‌ووری (عنف) بگیریته‌وه به‌لام ۱۰۰٪ یشی بو(عنف) نه‌هیش‌توته‌وه، هیچ‌نه‌بی نه‌و بیره‌ی خستوته‌سه‌ری میلیله‌تانه‌وه که‌ره‌نگه‌له‌وانه‌بی به‌ریگای (لاعنفی) دا بتوانی مجتمه‌یکی سوسیالیستی دا‌به‌زیندریت.

له سالانی پاش ۱۹۵۰هه تا نیستا، له دوو قاره‌ی ئاسیا و نه‌فریقا گه‌لی وولات له‌م‌یر ده‌ستی نیم‌پریالیزم رزگاریان بوه و سه‌ره‌خوبی سیاسی خویان به‌چه‌نگ هیناوه‌نم وولاتانه به‌تایبه‌تی نه‌وانی نه‌فریقا چونکوو مجتمعیکی خاو و گه‌شه نه‌کردوو بوون (نسبیا) ریگایه‌کی تایبه‌تی تطوریان گرتوته به‌ر و له‌به‌ر روشنایی نه‌م شیوه تازه‌یه‌ی تطور، زانایانی نابوری و سیاسی هندی (تیوری) تازه‌یان دارشته و ناویان لی ناوه (تطوری لاراسمالی) و نه‌مه وا نه‌گه‌بینی که نیم‌کانی نه‌وه‌ش هه‌یه بی نه‌وه‌ی مجتمعیکی به‌ریگای تکاملی تدریجی دا بگاته قوناغی سوسیالیستی، هه‌ر یه‌کسه‌ر له‌هه‌ر قوناغیکی گه‌شه کردندا بیت ده‌توانی قه‌له‌مباز به‌هاویژی و ده‌ست بکا به‌دامه‌زاندنی چه‌شنه نیشتراکیتیکی که له‌گه‌ل زروفی تایبه‌تی خوی دا بگرنجیت و به‌م جوهره ریگای دووری نیزیک کاته‌وه.

نه‌گه‌رچی زور باش ده‌زانین که سوسیالیزم له‌و موضوعانه نی یه به‌وه‌نده‌ی تا نیستا باسمان کردوه هه‌قی خوی درابیتی به‌لکوو نه‌و هه‌موو کتیه و ته‌جره‌به‌ی هه‌موو نه‌و وولاتانه‌ی له‌پاش شورشى نوکتویه‌ره‌وه ده‌ستیان کردوه به‌دامه‌زاندنی نیشتراکیه‌ت هیشتا به‌و جوهری پی ویسته نه‌یان‌توانیوه که‌لین و قورژینی سوسیالیزم روناک که‌نه‌وه و هیچ مه‌له‌اونیک نه‌یان‌توانیوه بگاته بنی ده‌ریای نیشتراکیه‌ت له‌گه‌ل نه‌وه‌شا به‌خومانا را ده‌په‌رمووین که به‌چه‌ند دیر و وشه‌ییکی کورت تریش مه‌فهومی نیشتراکیه‌ت بخه‌ینه به‌ر چاو، ره‌نگه نه‌مه خوی هه‌ر یه‌کیکی بی له‌خصایصی سوسیالیزم. له‌لاییکه‌وه به‌هه‌زاران کتیبی له‌سه‌ر نووسراوه و چه‌ند ده‌وله‌تی گه‌وره و پچوک له‌دنیا‌دا که‌وتونه ژیر سیبه‌ری نه‌م سیستیم و ریئمه که‌چی هه‌موو روزی له‌ته‌جره‌به‌ی وولاتیک شتیکی تازه، مه‌سه‌له‌ییکی نوی و تیوریکی تری سوسیالیزم ده‌دو‌زیتیه‌وه، له‌گه‌ل نامه‌شا نیم‌کانی نه‌وه هه‌یه به‌چه‌ند دیریکی یاسی بکری:

سوسیالیزم باریکی طبیعی و شیوه‌ییکی خورسکاوه بو‌کومه‌لی ناده‌میزاد، پیوه‌ندیکی عادلانه‌یه له‌نیوان هیزی (ره‌نیوه‌یان) و خاوه‌نه‌کانی (نامرازی ره‌نیوه‌یان) که له‌کومه‌لی سوسیالیستی دا هه‌ر دووکیان هه‌ر یه‌کن، نامرازی ره‌نیوه‌یان هی میلیله‌ته و هه‌ر میلیله‌تیشه که نیش ده‌کا، بی نه‌وه‌ی خاوه‌نی نامرازی ره‌نیوه‌یان بو‌ده‌سکه‌وت و

قازانجی تاییه تی خوی بیچه وسینیته وه بهر و بووی دهستره نجی خوی دهخوا سوسیالیزم ناوه دان کردنه وهی کونه ههواری کومه لی ناده میزاد و رازاندنه وهی نه و ههواره یه به شیوه ییکی نوی، گیرانه وهی کومه له بو باری طبیعی خوی، راست کردنه وهی نه و لاری و خواری یه که ناده میزاد له ریگهی گه شه کردن و تطورا به ناچاری تووشی هاتوه، لابردن و رامالینی نه و زوله کومه لایه تی یه یه که چینه کانی خاوه ن نامرازی ره نیوهینان به دریژی میژوو - هه ره له و روژه وه که بناغه ی یه که م کومه لی ناوکویی سه ره تایی هه له ته کاوه تا نیستا - له چینه ره نیوهینه کانیان کرده، سوسیالیزم هه له ته کاندنی (ژیرخان) ی هه مو نه و ریژمه سیاسی یانه یه که له سه ره پایهی چه وساندنه وه بهر زکراونه ته وه و نابوری و ریژمیکی سیاسی متناسب (ژیرخان و سه رخان) یکی وایه که نامرازی نیشکردن هی میلله تی بی، میلله تی به نامرازی خوی بو خوی و ته نیا بو خوی ئیش بکات، ره نیو بینیت و بهر و بووی ره نیوهینانیسی بو خوی بخوا.

هه موو چینه دهسته لاتداره کانی قوناغه جیا جیا کانی کومه لی ناده میزاد، بهر به ره کانی نه و جوړه بیروبا وه ره یان کرده که ویستویه تی - به هه ره شیوه ییک بی - ره گوریشه ی چه وساندنه وه ده ره یینی و له و کاته شه وه که یاسا کانی تطور دوزراونه ته وه و اثبات کراوه که کومه له چار و ناچار به ره و سوسیالیزم ده چی و نیشترکی قوناغیکه ناده میزاد خوشی بیو ترشی بی هه ره پی یدا تی ده پهری و روژیک دیت - ده رنگ یا زوو - که سوسیالیزم سه ره تا سه ری دنیا ده گریته وه، نا له و کاته وه له قانونی عقوبانی گه لی له ده وه له تاندا سزای قورس بو نه و که سانه ی له پینا و سوسیالیستی دا خه بات ده که ن داندراوه، بی نه وهی نه م سزا قورسانه چاوی که سیان ترساند بی، بیروبا وه ری سوسیالیزم روژ به روژ زیاتر به ره ی سه ندوه و نیستا با بو روا له تیش بی وه کوو جارن سلی لی ناگری، هه ره وولاته و میلله ته ی تیده کوشی بو دامه زراندنی سوسیالیزمیش نه بی هه ندی (اصلاحات) ی و ابکا که له سه ره وه بونی نه وهی لی دی ریگا خوش ده کا بو (نیشتراکیتی)، به لام له بنه وه بو پیشگرتن به سوسیالیزمه، بو خا و کردنه وهی خه باتی میلله ته له پینا و سوسیالیزما.

لیره دا پیوستیکی گرینگ و نه رکیکی قورس ده که ویته سه رشانی نه و چین و کومه له

و پارتە سیاسی یانه‌ی که له‌پیناو نازادی و به‌ختیاری و خوشی ژبانی میلله‌ته‌کانیان دا خه‌بات ده‌که‌ن و ده‌یانه‌وی مجتمعی‌ک دابه‌زین که هیچ جوړه چه‌وساندنه‌وه‌ییک‌ی تیدا نه‌بی، نه‌و پیوست و نه‌رک‌ه‌ش نه‌وه‌یه که خویان به‌خه‌یالاته‌وه نه‌خافلین و ریگای راست و ره‌وان و عیلمی بو دامه‌زراندنی سوسیالیزم بگرته‌ به‌ر، وه‌کوو راستیک‌ی نه‌گور بیخه‌نه پیش چاو که سوسیالیزم وه‌دی نایه و ناگری وه‌دی بیت نه‌گه‌ر سیستمی نابوری (ژیرخان)‌ی کومه‌ل هه‌ل نه‌ته‌کینری و سیستمی نابوری سوسیالیستی له‌شوین دامه‌زیت، نه‌گه‌ر پیوه‌ندی یه‌کانی ره‌نیوه‌ینان (علاقات‌الانتاج) سه‌رتاپا نه‌گورین و جوړه پیوندی یه‌کی تازه نه‌هینرته‌ روو نه‌گه‌ر ره‌چه‌له‌کی هه‌موو جوړه چه‌وساندنه‌وه‌ییک نه‌بریندرته‌وه و نه‌گه‌ر بو‌پاریزگاری سیستمی نابوری تازه‌ ریثمیک‌ی سیاسی و ده‌زگاییک‌ی به‌زیک و لیها‌توو دامه‌زیت. به‌لی پیوسته‌ خه‌بات‌کارانی ریگای سوسیالیزم نه‌وانه هه‌موو له‌به‌ر چاوی خویان رابگرن و نه‌وه‌ش بزائن نه‌گه‌ر سوسیالیزم وه‌کوو جار‌ان سلی لی ناگری مانای نه‌وه‌ نی یه‌ دوژمنانی ئیشتراکیتی چه‌کیان فری داوه و ده‌ستیان به‌رز کردوته‌وه، به‌لکو نیم‌بریا‌لیزمی کون و نوی و چینه چه‌وسینه‌ره‌وه‌کان شیوه‌ی به‌ربه‌ره‌کانی خویان گوریوه به‌ اسلوبیک‌ی شه‌یتانانه‌ی تازه‌ دژی سوسیالیزم ده‌خه‌پتن، ده‌ستیک‌ی بویان نه‌کراوه بی برن جاری ماچی ده‌که‌ن پاشان هه‌ر بویان هه‌لکه‌وت هیچ نه‌بی ده‌یگه‌زن.

سوسیالیزمی عیلمی که کونگره‌ی شه‌شهمی پارتیمان وه‌کوو نامانجی ستراتیژی له‌ پروگرامه‌که‌مان دا دایناوه، ره‌گوریشه‌ی چه‌وسانه‌وه له‌بهرت دا ده‌ردینی و زولم و زوری کومه‌لایه‌تی ناهیلی و برایه‌تی و وه‌ک یه‌کی له‌ ناو میلله‌تاندا ده‌چه‌سپینی.

پایه‌ی چه‌وساندنه‌وه‌ی نه‌ته‌وایه‌تیش وه‌کوو هی چینایه‌تی له‌ سه‌ر قازانج و ده‌سه‌که‌وتی نابوری دامه‌زراوه، ده‌وله‌تیک‌ که به‌ ناوی میلله‌تیک‌ی گه‌وره‌وه حوکم ده‌کا و نیشتمانی میلله‌تیک‌ی بچوو‌کتر یا دواکه‌وته‌تری داگیر کردوه، عاشقی خول و دارو به‌رد و دیمه‌نی چیا و شیو و دولی نه‌و نیشتمانه‌ نی یه، به‌لکو ده‌می له‌پیت و به‌ره‌که‌تی نه‌و خاکه شیرین بوه بویه وازی لی ناهینی، جا بو‌ئه‌وه‌ی میلله‌ته‌ ژیرده‌سته‌که‌ وو‌شیار نه‌بیته‌وه و خولیا و بیری خورزگار کردنی نه‌که‌ویته‌ سه‌ر ریگای هه‌موو جوړه نازادیک‌ی لی

دهبرسته وه، ده‌رگای خویندن و فیربونی لی داده‌خا، نایه‌لی به زمانی زگماکی خوی بخوینی یا قسه بکا، هه‌ول ده‌دا خصائص و میزانی نه‌ته‌وایه‌تی میله‌ته بچوکه‌که له ناوبه‌ری و له‌بوته‌ی میله‌ته گه‌وره‌که‌دا بی تاوینسته وه، خونه‌گه‌ر میله‌ته بچوکه‌که ملی بو هه‌موو زولم و زوریک که‌چ نه‌کرد و قاچی له به‌ره‌ی (خوی!!) زیاتر درژ بکا و به جوریک که جوران داوای مافی نه‌ته‌وایه‌تی خوی کرد، یا بو نه‌ستانه‌وه‌ی مافه زه‌وت کراوه‌کانی ده‌ستی دایه چه‌ک نه‌وا شورشه‌که‌ی به زه‌بری قورقوشم و بارووت داده‌مرکینریسته وه.

به‌لام نه‌گه‌ر له باتی پیوه‌ندی گه‌وره و بچوکی، بالاده‌ستی و ژیرده‌ستی، پیوه‌ندی برایه‌تی و وه‌ک یه‌کی له نیوان میله‌ته‌تانی دونیادا - گه‌وره و بچووک - دایه‌زیت و نه‌و میله‌ته‌تانه‌ی که‌وا ریکه‌که‌وتوه - به تاثیر هه‌ر عاملیک بی - نیستا پیکه‌وه و له ژیر سیبه‌ری ئالای ده‌وله‌تیکدا ده‌ژین نیحترامی هه‌ست و نامانجی نه‌ته‌وایه‌تی یه‌کتر بگرن و ثروت و سامانی نیشتمانی ناوکویی یان وه‌کوو برا بو خیر و خوشی نیشتمانی هه‌ر یه‌که‌یان وه‌کوو یه‌ک به کار بین، نه‌وا هیچ پی ویت به چه‌وساندنه‌وه‌ی لاییک له لایه‌ن لایه‌کی تروه‌ه نابی. نه‌م جووه پیوه‌ندی‌یه‌ی ناو میله‌ته‌تان ته‌نیا له سایه‌ی سوسیالیزما دیته‌دی و نه‌و کاته‌یه که هه‌ر میله‌ته به ته‌واوی ده‌بیسته خاوه‌نی چاره‌نووسی خوی وه ده‌سته‌لاتداری راسته‌قینه‌ی نیشتمانه‌که‌ی.

نه‌م قسانه به‌و مانایه‌نن که میله‌ته‌تیک واز له خه‌باتی نه‌ته‌وایه‌تی خوی به‌ینی ده‌ست له سه‌ر ده‌ست دانی چاوه‌روانی دامه‌زرانی سوسیالیزم بکات تا نامانجه نه‌ته‌وایه‌تیکانی وه دی بیت، به‌لکو به‌و مانایه‌یه که میله‌ته‌تیک ویرای خه‌باتی نه‌ته‌وایه‌تی له سه‌ری پیویسته خه‌بات بکا بو دامه‌زراندنی سوسیالیزم تا بیسته ده‌سته‌به‌ری نه‌و هه‌قه نه‌ته‌وایه‌تی یانه‌ی وه ده‌ستی هیناوه، نه‌مه له حالیکدا نه‌گه‌ر توانی پیش دامه‌زراندنی سوسیالیزم مافی نه‌ته‌وایه‌تی خوی بستینیسته وه، نه‌له‌م حاله‌ته‌دا پیویسته مافی (دیاری کردنی چاره‌نووس) بو دامه‌زراندنی سوسیالیزم که‌لکی لی وه‌ریگیری تا ریگه له دوزم‌نان بیه‌ستریسته وه و نه‌توانن جاریکی تر میله‌ته‌که به‌ه‌وسینه‌وه.

شورشه پیروژه که ی گه لانی ئیران

باوهر ناکهم که سنج له خهوی شه وانیشدا به خه یالیدا هاتبی که دهوله تی شاهه نشاهی ئیران، نهو دهوله تی که ئیمپریالیزم هینده پشتی پی به سنبوو به هه موو هیز و توانای خۆیه وه خه ریکی پته وکردنی بناغه و چه کدار کردنی بوو، نهو دهوله تی ههر ساله به ملیار دۆلاری ته رخان ده کرد برکرنی چه کی تازه ی کهس نه دیتوو، نهو دهوله تی که پادشاه کی زۆر به ناشکرا و له خۆرای بیو نه وه ده یگوت تا چه ند سالیکی دیکه وولاته کی ده گه ینیتته بهر ده روازه ی شارستانیتی گه وره! وه ک یه کی له دهوله ته سنعته یی مه زنه کانی دنیا دهوله تی که له ههر شۆنیتیکی رۆژ هه لاتنی ناوه راست دوو کهس سه ریان بهرز به کردایه وه و بیان و یستایه بۆ نازادی نه ته وه و گه لی خۆیان، دژی ئیمپریالیزم و نۆکه ره خۆمالی یه کانی، خه بات به کن خیرا نهو ده یقۆسته وه و به دژی قانزاجی خۆی دا نه نا و دهستی ده کرد به یارمه تی دانی کۆنه په رسته کان. که سنج باوهری نه ده کرد نا نه م دهوله ته که بنکه ی پیشه وه و ژاندارمی مفت و دلسۆزی ئیمپریالیزمی نه مریکی بوو له رۆژ هه لاتنی ناوه راستدا، بهو هه موو تۆپ و تانگ و له نیو ملیۆن سه رباز پتیره وه، و سووک و ناسان له ژێر ده ستویی خه لکیتکدا که نه گه ر بلیتین "به ن - بریان ددان بوو" ره نگه زۆر له راستی لامان نه دابی، ناوا تیک و مه کان بدری و داری له سه ر به ردی نه میتنی! که چی نهوی له خهوی شه واندا به خه یالدا نه ده هات ههر به راستی رووی دا، وه نه م رووداوه جاریکی تر و سه رسوره ئینه تر هیز و ده سه لاتنی گه لی ده رخسته وه بۆ نهوانه ی، که له رووی نه زانی یا تۆقاوی یه وه، لی ی به گومان بوون. وه دای به ته پللی سه ری نهوانه دا، که سه بهاره ت به تۆپ و تانگ و فروکه و پاره ی زۆر و پشتیوانی ئیمپریالیزم وه ها بایی بوون لایان وایه نه توانن، هه تا سه ر، ریگه ی رزگاری و نازادی له گه لان بگرن. وه نه م نه نجامه ی گه لانی ئیران وه دستیان هینا باوهر و ئیمانی نازادیخواز و شۆرشگیرانی دنیای به سه رکه وتن و به مراز گه یشتنی ناچار و دووایی بزوتنه وه ی

نازادی جه‌ماوه‌ری گهل‌ه‌کانیان کۆلتی له‌ جاران پته‌وتر و به‌ هێزتر کرد.

هیچ گومان له‌وه‌ دانییه‌ که‌ له‌وه‌ی به‌ جیهێنراوه‌ کارێکی فره‌ گه‌وره‌ و گزنگ و پیرۆزه‌ وه‌ جیه‌گه‌ی شانازی یه‌ نه‌ک هه‌ر بۆ گهلانی ئێران بگه‌ر بۆ گشت هێزه‌ نازادیه‌خواز و دوژمنه‌کانی ئیمپریالیزم و کۆنه‌ - په‌رستی له‌ سه‌رانسه‌ری جیهاندا. به‌لام هیچ گومان له‌وه‌شدا نییه‌ که‌، هه‌ر وه‌کو ئیمام خومینی وه‌ زۆر له‌ سه‌رکرده‌کانی شۆرشه‌که‌ نه‌لێن (هێشتا شۆرش ته‌واو نه‌بووه‌).^۱ ئه‌وه‌ی تا ئێسته‌ گراوه‌ به‌شی یه‌که‌می فرمانه‌ گه‌وره‌ و گزنگ و پیرۆزه‌ که‌یه‌. پێشینه‌ان بێ سه‌باره‌ت نه‌یان ووتوه‌: رووخاندن هه‌رچه‌ند سه‌خت و به‌ نه‌رک و نازار بێته‌ به‌ر چاو، له‌ گه‌ل ئه‌وه‌شدا له‌ دورسکردنه‌وه‌ ناسانتره‌. مه‌گه‌ر نیاز له‌ رووخاندن هه‌ر رووخاندن بێ و به‌س. که‌ مرازیش له‌ شۆرش نه‌مه‌ نیه‌. گه‌لیک که‌ به‌ قه‌وریانی یه‌کی زۆر به‌ نه‌رک و نازار و خوین و فرمیتسک و ئاره‌قه‌تیک زۆر، رێژمیک ده‌رووخینی، له‌ سه‌رته‌که‌وه‌ گه‌ره‌کیه‌ خۆی له‌ زولم و زۆر و چه‌وساندنه‌وه‌ رزگار کات، وه‌ له‌ سه‌رتیکه‌ که‌وه‌ ئه‌یه‌وێ کۆمه‌لگایه‌کی به‌ دلی خۆی دورست بکا که‌ تیا، نازادی و شادی به‌ پیتی ئاره‌زووی خۆی وه‌ده‌ست به‌یتی. ئه‌گینا خۆ نه‌گه‌ر نیاز رووخاندنی رێژمیک و مساهه‌دان به‌ دورست بوونی یه‌که‌تیک له‌و خراپه‌تیا هه‌ر وه‌ک ئه‌ویش بێت ئه‌وا هه‌ر له‌ سه‌ره‌تاوه‌ مه‌سه‌له‌که‌ ئه‌و ره‌نج و نازار و فیده‌کاری و خوین رشتن و مال وێرانی یه‌ی بۆچی بوو؟ ده‌ردی کورد ووته‌نی: که‌رێکم دا به‌ که‌رێ سندان له‌ بناگویی یان ده‌رێ! بۆیه‌ هیچ گومان له‌وه‌ دا نیه‌ که‌ نیاز له‌ شۆرش - نه‌ک کوودێتا - هێنانه‌دی رێژمیک له‌ پێشوو چاکتره‌. وه‌ هیچ گومان له‌وه‌شدا نیه‌ که‌ ئامانجی گهلانی ئێرانیش نه‌مه‌ و کۆلتیکیش له‌مه‌ زیاتر بووه‌ و زیاتر شه‌.

جگه‌ له‌مه‌ فاکته‌ر (عامیل) و پال - پێوه‌نه‌رتیکه‌ که‌ش هه‌یه‌ که‌ وا له‌ سه‌ر روینی شۆرش و به‌ گورجی پێکه‌ینه‌انی ئامانجه‌کانی وه‌ک فرمانتیکه‌ ناچاری و پێویست نه‌خاته‌ نه‌ستۆی هێزه‌ شۆرشگێره‌کانی میللله‌تانی ئێران که‌ له‌ویش: مه‌ترسی گه‌رانه‌وه‌ی رێژمیک دوژمنانی گه‌ل، واته‌ کۆنه‌ - په‌رستی سه‌ر به‌ ئیمپریالیزمه‌، که‌ هه‌میشه‌ ده‌س به‌ چه‌که‌وه‌ وان له‌ که‌مین دا، وه‌ له‌ هه‌موو که‌می و سستی و ناته‌واوی یه‌ک که‌لک وه‌رنه‌گرن. گهلانی ئێران به‌ گشتی و هێزه‌ شۆرشگێره‌کانی، که‌ ده‌ردی رێژمیک دوا‌برایان چێشته‌وه‌ له‌

حالی‌کدا که گشت هۆی درنده‌یی و زۆر و سته‌مه‌که‌ی تهنیا پاراستنی رێژمه‌که‌ی بوو له خه‌ته‌رێ که زۆر که‌س به وه‌همی نه‌زانی، بێ گومان نه‌بێ ئیسته‌ ئهم هه‌تزه شۆرش‌گیرانه به ته‌واوی ئهو مه‌ترسی یه هه‌لسه‌نگین که دوو‌چاری خۆیان و نیشتمان‌که‌یان نه‌بێت له حالی، خوانه خواسته، نوو‌چدانی شۆرش و هه‌لگیرانه‌وه‌یدا، که ئه‌وسا تۆله سه‌ندن ورق و کینه و ترس و ده‌رس وهرگرتن لهم روو‌خاندنه‌ی دووایی وای لێ ئه‌که‌ن به جۆری ره‌فتار بکا که رێژمی پێشوو له چاویا بێت به ده‌وری نه‌وشیروان (رێژمی ئیسته‌ی عیراق ده‌ق نمونه‌ی ئهم چه‌شنه حوکه‌مه‌یه) جا له به‌ر ئهم هۆیه‌ش پێویسته له سه‌ر هه‌تزه شۆرش‌گیره‌کانی ئێران که به یه‌کیه‌تی و فیداکاری و دلسوزی یه‌کی له جاران زیاتره‌وه له سه‌ر خه‌باتی دلێرانه‌ی خۆیان برۆن، تا گشت ئامانجه‌کانی شۆرشه پێروژه‌که‌یان پێک‌دین، و گه‌لانی ئێران ده‌گه‌یتن به ئاواته خوشه‌کانیان، وه قه‌وم و نیشتمان و خوشیان هه‌تا هه‌تایه له گه‌رانه‌وه‌ی رێژمی نوکه‌رانی ئیمپریالیزم رزگار نه‌که‌ن و ئێرانیکی سه‌ر به‌خۆ و نازاد و چه‌ند گه‌لێکی برا و هاو‌به‌ش و هاوشان و شاد و کامران، وه یه‌کیه‌تی یه‌کی پته‌وتر له نه‌لبورز و کێوه‌کانی کوردستان، له جێگه‌ی ئیمپراتوریه‌تی دوا‌برای زولم و سته‌م و چه‌وساندنه‌وه و ژاندارمی ئیمپریالیزم و دوژمنی نازادی و خوشی و شادی گه‌لان، به‌یترتیه‌ مه‌یدانه‌وه وه به‌گورجی و گو‌لی یه‌کی وا بکه‌ونه کار که ئهو سالانه‌ش پر بکه‌نه‌وه که‌وا رێژمی پێشوو له ده‌ستی داوون چ له بابته به‌جیه‌بنانی ده‌وری میژووی گه‌لانی ئێران‌وه له خه‌بات‌کردن دژی ئیمپریالیزمی جیهانی‌دا، به ده‌سگرتن و یارمه‌تی دانی خه‌باتی گه‌لانی زۆرلیکراو چه‌وساوه و لیقه‌ومساو، وه چ له به‌شدار بوون له پێش‌خستنی شارستانی‌تی دا.

بۆ گه‌یشتن به‌م ئامانجه ته‌جربه‌ی خه‌باتی دوور و درێژی گه‌لانی ئێران و گه‌لانی ده‌رو دروستی به تایبه‌تی، وه هی گه‌لانی که‌ی دنیا به گشتی گه‌نجینه‌یه‌کی به هادارن بۆ ده‌رس و په‌ند لێ وهرگرتن.

(یه‌که‌م) ده‌رس و په‌ند که لهم گه‌نجینه‌یه وهرگیریت وه مه‌نتیقی شۆرشه‌که‌ش پێویستی ئه‌کا گۆڕینی رێژمه‌که‌یه .

گۆڕینی ناوی رێژیم له شاهنشاهی یه‌وه به (کۆماری ئیسلامی) به‌شێکی ئهم

کاره‌یه به‌شه‌کە ی دی، یا راستر به‌شه‌ گرنگه‌کە ی، که وا ناوه‌روکه که یه‌تی هیتشتا پێکنه‌هینزاوه. بۆیه ئه‌لیم به‌شه‌ گرنگه‌کە ی ماوه، چونکه ئه‌وه‌ی تا ئێسته‌ گۆرراوه‌ هه‌ر ناوه، که شتێکی ناشکرایه له هه‌یج حال و کارێک دا ته‌نیا گۆرینی ناو نابێ به‌ هۆی گۆرانی (ناوه‌رۆک). وه له‌ مه‌ش ناشکراتر نه‌و راستی یه‌یه که‌وا گهلانی ئێران بۆیه نه‌چوون به‌ گۆرێکی دوا‌راوی په‌هله‌وی دا چونکه ناوی (شاهنشاهی) بوو. ئه‌وه‌ی خه‌لکی سه‌رانه‌ری ئێران ناچار به‌و خه‌باته‌ سه‌خت و تال و خۆنینه‌ کرد بۆ له‌ناو بردنی (ناوه‌رۆک) ی رێژمه‌ که‌ بوو نه‌ک ناوی.

بۆ به‌دییه‌تانی نه‌م نا‌مانجە ی گهلانی فیداکاری ئێران پێویسته‌: ناوه‌رۆکی (کۆماری ئیسلامی) به‌ رێ و شۆین دانان و سوور بوون له‌ سه‌ر پاراستنی سه‌ر به‌خۆی ئێران له‌ گشت روویه‌که‌وه، له‌ گه‌ل مافه‌ دیموکراتی یه‌کانی جه‌ماوه‌ری گه‌ل پرکێته‌وه. وه له‌ سیاسه‌تی ناوه‌وه و ده‌ره‌وه‌ی ده‌وله‌تدا به‌ کرده‌وه‌ش دلسۆزانه‌ و لاسارانه‌ په‌یره‌وی بکێت. ئه‌وه‌ی راست بێ هه‌تا ئێسته‌ زۆریه‌ی کاربه‌ده‌ستانی شۆرش و ده‌وله‌ت وه‌ به‌ تابه‌تی ئیمام خومه‌ینی هه‌لوێستی دژایه‌تی خۆیان به‌رامبه‌ر به‌ ئیمپریالیزم و دیکتاتۆریه‌تی، وه‌ پشتیوانی کردنی بزوتنه‌وه‌ی ئازادیخوازی گهلان به‌ گشتی، وه‌ گهلانی ئیسلام به‌ تابه‌تی، به‌ ناشکرا ده‌ر بریوه. به‌لام هه‌رچی وه‌کو سیاسه‌تی ناوه‌وه‌ی کۆماره‌که‌یه هه‌لوێست له‌ عاستی هه‌نده‌ روون و دیار نیه. به‌رژه‌وه‌ندی شۆرش و پته‌و کردنی بناغه‌کە ی پێویستیکی زۆریان به‌ دیار بوون و پیشاندانی شۆینی به‌رز و گرنگی سه‌ر به‌ستی یه‌ دیموکراتی یه‌کانی جه‌ماوه‌ری خه‌لک و عه‌داله‌تی نابۆری و کۆمه‌لایه‌تی هه‌یه له‌ (ناوه‌رۆک) ی کۆماری ئیسلامی دا. لێره‌دا گومان - بزۆین نه‌و سه‌له‌مینه‌وه‌ بۆ چی یه‌ که‌وا جارو بار هه‌تندی ده‌سه‌لاتدار پیشانی نه‌ده‌ن به‌رامبه‌ر به‌ ووشه‌ی (دیموکراتی). هه‌ر وه‌کو له‌ بێر خویانی ببه‌نه‌وه، یا نه‌زانن که نه‌و دیموکراتی یه‌ی ئیمرو بووه‌ته‌ وێردی زمانی خه‌لک هه‌ر شتێکی وه‌ک نه‌و (وامه‌رم شۆری بیه‌نهم) یه‌ که‌ له‌ (سووره‌ی نه‌لشورای) قورئانی که‌رم دا باس کراوه!

(دووه‌م) ده‌رس که‌ له‌ گه‌نجینه‌ی خه‌باتی گهلان وه‌ریگیرێ: پێویستی چاره‌ کردنی مه‌سه‌له‌ی نه‌ته‌وايه‌تی یه. نه‌و مه‌سه‌له‌یه‌ی که‌ به‌ نه‌ندازه‌یه‌ک، له‌م سه‌رده‌مه‌دا، باوی

سه‌ندووه پتویستی چاره‌گردنی که‌وتوته پتیش هیتندی مه‌سه‌له‌ی ژبانی تریشه‌وه.

نیران وه‌کو وولاتیکی فره - نه‌توه هه‌ر له‌زووه به‌ده‌ست نهم ده‌رده‌وه نه‌نالتینی، وه‌سه‌بارت به‌وه‌ی که‌له‌باه‌خ پتی نه‌دانی هه‌میشه‌یی و کوتانه‌وه و لیدانی درندانه‌ی ناو به‌ناو بسترایی هیچ چاره‌یه‌کی ژیرانه‌ی نه‌کراوه، ده‌رده‌که‌خه‌ریکی لئی - پی‌سکرده‌نه، به‌تایبه‌تی له‌شوتنی وه‌ک کوردستاندا که‌دژواری نایینی (مذهبی) یشی نه‌چیتته پال.

هیچ گومان له‌وه دا‌نیه که‌وا نهم شورشه‌گه‌وره‌یه‌ی نیران ته‌نیا به‌هۆی یه‌کیه‌تی و هاوخه‌باتی و هاوکاری گشت‌گه‌له‌کانی وولاته‌که‌وه توانی نهم سه‌رکه‌وتنه‌ بئی وینه، سه‌ر سورمینه‌ی ده‌سکه‌وی، وه‌هیچ عاملیکی تره‌یتندی نهم یه‌کیه‌تی یه‌کاریکه‌ر و برنده‌ نه‌بووه له‌چۆک به‌سوپای شاهه‌نشاهی دادان و شورش سه‌رخستن دا.

جا که‌ سه‌رکه‌وتن به‌خه‌باتی گشت‌گه‌لانی نیران و به‌خوین و فرمی‌سک و ناره‌قی هه‌موان ده‌ست که‌وتی پتویسته به‌ره‌مه‌که‌شی بۆ هه‌موان بیت. لام وایه‌هیچ که‌سیتک نیه که‌خۆی به‌دلسۆزی شۆشی نیران و کۆماری نی‌سلامی بزانیته له‌مه‌قه‌لاری بئی.

گه‌لانی نیران، گه‌لی فارسی لیده‌رچی، هه‌موو نه‌وانیکه‌ سه‌ره‌رای ستمی سیاسی و نابوری و کومه‌لایه‌تی به‌ده‌س سته‌میتکی که‌شه‌وه نه‌یان نالاند، که‌ئه‌ویش سته‌می نه‌ته‌وايه‌تی بوو. جا نهم زۆر لیکرانه به‌لایانه‌وه هیتنده به‌نازار و ناخۆش و پر‌نزمی و سه‌رشوری ناشکرا و له‌روو بوو هیچ دوور نیه که‌بگوتری هه‌موو سته‌مه‌کانی تریان به‌نانجام و به‌روبوومی نهم سته‌مه‌دانه‌نا. بۆیه له‌راستی لاناده‌ین نه‌گه‌ر بلی‌ین خه‌باتی نهم گه‌لانه‌دژی رێژیمی کۆن، به‌ر له‌هه‌موو شتیک، بۆ خۆ‌رزگار کردن له‌م سته‌مه‌ و ده‌ست‌خستنی نازادی و مافه‌ نه‌ته‌وه‌یی یه‌کانیان بوو. ئنجا که‌حاله‌که‌ئه‌مه‌ بیت، وه‌گرنگی مه‌سه‌له‌که‌گه‌یشته‌بیتته نهم راده‌یه، هیچ گومان له‌وه دا نه‌میتته که‌بۆنه‌وه‌ی هه‌موو گه‌لانی نیران، وه‌ک یه‌ک، له‌به‌روبوومی شۆرش به‌رخوردار بن، نه‌بئی نهم ناره‌زایی یه‌ نه‌و گه‌لانه نه‌هیلرێ وه‌به‌مافی نه‌ته‌وايه‌تی خزیان بگه‌یه‌نرێن؟

موشکیله (دژواری) نه‌ته‌وايه‌تی له‌زۆر وولاتی که‌ی دنیا دا بووه و هه‌یشه، وه‌له‌هه‌ر شوینه به‌جۆریک چاره‌کراوه، یا نه‌کرت: هه‌ر له‌ره‌زا کردنی ته‌واوی نه‌ته‌وه‌کانه‌وه بگه‌ره تا نه‌گاته‌کوشتن و برینیان. بۆ‌ئهم‌ه‌وه هه‌ر هیچ دوور نه‌روین نه‌وه سوپسه‌ره و

یۆگۆسلاڤیا و ئه‌وه‌ش عێراق و تورکیا.

له ئێرانی ئیمیرودا ریگه‌ی راست و ره‌وانی چاره‌کردنی موشکیله‌که‌ زۆر دیار و ناشکرایه: شۆرشی گهلانی موسلمانانی ئێرانی بۆ نه‌هێشتنی زور و سته‌م و ناره‌زایی خه‌لکی زولم لێکراوی وولاته‌که‌ پێکهاتوه و کۆماری ئیسلامیش بۆ به‌جیه‌تپانانی نهم نامانجه و هێنانه‌دیی ناواته‌کانی خه‌لکی ئێران دامه‌زێنراوه، وه‌ چاره‌کردنی دژواری نه‌ته‌وايه‌تی به‌ پیتی خواست و ئاره‌زووی که‌مابه‌تی یه‌ نه‌ته‌وه‌یی یه‌کانی ئێران له‌ چوارچێوه‌ی ده‌وله‌ت و کۆماری ئیسلامی ئێراندا پێیوسته‌ یه‌کتیک بیت له‌ فرمانه‌ هه‌ره‌ گرنگ و به‌ په‌له‌کانی سه‌رکردایه‌تی شۆرش و ده‌وله‌ت. چونکه‌ نهم گهلانه‌ش چ به‌ موسلمانیتی بیت و چ به‌ ئێرانیته‌ی هه‌قه‌ هه‌قدارن و به‌شه‌ به‌ شدارن نهمه‌ جگه‌ له‌وه‌ی که‌ (خوینبایی) خویشیان به‌ هه‌موو خوشی دله‌وه‌ پێشکه‌ش به‌ شۆرش کردوه‌وه‌.

سه‌ررای نه‌مانه‌ی ووتم نه‌ته‌وه‌کانی ئێران به‌ پیتی عه‌داله‌تی ئیسلامی و یاسای (اما المومنون اخوه ...)، وه‌ به‌ په‌یمانی نه‌ته‌وه‌ یه‌که‌گرتوه‌کان که‌وا مافی چاره‌ی - خو - نووسینی دان پێاناه‌وه‌ بۆ هه‌موو گهلانی سه‌رزه‌مین، واته‌ به‌ پێی ده‌ستوری ناسمانی و نه‌رزی نه‌بی داخوازی یه‌کانیان بۆ پێک - به‌هێنریت.

سه‌یر نه‌وه‌یه‌ له‌ گهل گشت ناشکرایه‌ ره‌وایی نهم هه‌قه‌ دا که‌چی هێشتا کولیک نه‌ک هه‌ر ناحه‌ز بگه‌ر، دوژمنی خوینه‌خویشی هه‌یه‌ هیندیک به‌ سه‌ره‌تای پارچه‌ پارچه‌ بوونی ئێران و جیاپه‌وه‌یه‌ی که‌مابه‌تی یه‌ نه‌ته‌وايه‌تی یه‌کانی، وه‌ هه‌ندیکه‌ تر به‌ده‌سکردی ئیمپریالیسته‌کان و داووده‌زگای کۆن، وه‌ به‌شی سێ یه‌میش به‌ پێچه‌وانه‌ی یه‌کیه‌تی و براهه‌تی موسلمانیتی داده‌نیت!! وه‌ به‌ره‌نی نه‌مانه‌ گه‌له‌کانی ئێران نابێ هیچ جوژه‌ ده‌سه‌لاتیه‌کیان بدریتی، وه‌ پێیوسته‌ به‌ زه‌بری کوته‌ک و شق ده‌مکوت بکێن!!

سه‌رنجیه‌کی ووردی گه‌ره‌ک نیه‌ بۆ نه‌وه‌ی ئینسان تێ بگات که‌ نهم قسانه‌ ته‌نیا برووبیانوون و هه‌چی تر. نه‌گینا خاوه‌نی نهم قسانه‌ زۆر باش نه‌زانن که‌ داخوازی گه‌له‌کانی ئێران بریتی یه‌ له‌ (ئۆتۆنۆمی له‌ چوارچێوه‌ی کۆماری ئیسلامی ئێران دا). وه‌ هه‌تا ئێسته‌ له‌ رابه‌ریکی دینی یا سیاسی هه‌ی یه‌کتی له‌ که‌مابه‌تی یه‌ نه‌ته‌وه‌یی یه‌کانی ئێران نه‌بێسته‌راوه‌ که‌ به‌ خراپه‌ نه‌بی باسی جیاپه‌وه‌یه‌ی کردبێ، وه‌ هه‌موو جه‌ماوه‌ری

خه‌لکی ئەم گهلانەش چەندە دلسۆز و فیداکارن بوو دەسختنی مافە نەتەووبی یەکانیان هیندەش فیداکار و دلسۆزن بویەکیەتی ئێران، وە مافی خویان و یەکیەتی ئێران بە تەواوکەری یەک ئەزانن.

لە پاشا کە نەتەوە پەرستەکان ئەلێن: ئۆتۆنۆمی هەنگاوی یەکەمە بۆ جیا‌ب‌و‌ن‌و‌ه! تەنیا چا‌و‌ پێدا‌خ‌ش‌اند‌ن‌یک‌ی وولاتە فرە - نەتەوەکانی دنیا ناراستی ئەم قەسە یەشیان دەردەخات، چونکە ئەبێنن هەرا‌و‌ه‌ۆ‌ریا و دا‌و‌ای جیا‌ب‌و‌ن‌و‌ه کردن تەنیا لەو شۆن‌ان‌ەدا هەیه کەوا کە مایەتی یە نەتەووبی یەکان یا هەر هیچ هەقیکیان نەدراوەتی یا هەقیکی کەم و شەقیکی زۆریان بێ رەوا دیترا‌و‌ه.

سەررای ئەمە دا‌و‌ا کردن و پەسند کردنی سیستەمی ئۆتۆنۆمی و فیدرالیش لە وولاتێکدا بە هیچ جۆرێک ئەو نەگەیه‌نی کە وا یەکیەتی نیشتمانی تیا یا کز و لا‌و‌ازە، بە پێچەوانە هەندێ وولات ئەم سیستەمانەیان زۆرت‌ری بۆیە هەلبژارد‌و‌ه کە یەکیەتی و برا‌یه‌تی و نیشتمان پەرەوری لە سەر بنچینەی پتەوی، رەزامەندی و خواستنی بەشی هەرە زۆری خەلکی وولات دا‌ب‌ه‌ز‌ر‌ێ‌ن، وە بەم نامانجەش گە‌ی‌ش‌ت‌و‌ن. جگە لە‌م‌ە‌ش لە زۆر وولاتدا، لە هەلبژاردنی ئەم سیستەمانەدا حسابێکی زۆریش کرا‌و‌ه بو‌م‌ە‌س‌ە‌ل‌ە‌ی ئاسانکردنی بە‌ر‌ت‌و‌ه بردنی وولات، وە سپاردنی هەلسو‌ر‌اند‌نی کارو باری نا‌و‌خ‌و‌بی خەلکی هە‌ر‌ت‌م‌ە‌کان بە خویان، کە بێ گومان تیا یا لە خەلکی کە وولات‌کە شارەزات‌رن. جا لەم ر‌و‌و‌ە‌ش‌ە‌و‌ه ئێران وەک وولاتێکی گە‌و‌ر‌ه و فراوان، وە کۆمارە ئیسلامی یەکەشی کە وا لە لایەکە‌و‌ه خەریکی دورسکردنی سەر لە نۆی دە‌و‌ل‌ە‌ت‌یک‌ە، بە چەشنی کە لە جیهان دا وینە‌ی‌ نیه. وە لە لایەکی تر‌و‌ه کۆلی موشکی‌ل‌ە‌ی نالە‌ب‌اری میراتی دەوری کۆن سەری قال کرد‌و‌ه. لە کاتێکدا کە دۆ‌ژ‌م‌ن‌یک‌ی زۆر و در و پی‌س‌یش، لە نا‌و‌ە‌و‌ه و لە دەر‌و‌ه، بە جۆریکی زیرە‌ک‌انە خەریکی پیلان و تە‌گ‌ب‌یر‌ن بو: پەک لە کاردان و ر‌ێ‌ ل‌ێ‌ ت‌یک‌دان و لە ناو بردنی. ئا لەم حالەدا وەرگرتنی هەر یەکی‌ک لەم سیستەمانە کە‌ل‌ک‌ت‌یک‌ی زۆری ئە‌ب‌ێ‌ لە سووککردنی بار و ئاسانکردنی کاری دە‌و‌ل‌ە‌ت‌دا. ئەمە سەررای رازی کردن و بە‌ج‌ن‌ گە‌ی‌اند‌نی خواستی ر‌ه‌و‌ای خە‌ل‌ک‌ە‌ک‌ە‌ش.

لە ناو پە‌ل‌پ‌ە‌کان‌ی نەتەوە - پەرستەکانی ئێران دا لە گشتیان سە‌ی‌ر‌تر ئە‌و‌ه یانە کە

ئهلێن: داخوازی ئەم گهلانه پێچهوانەی براهیتی موسلمانان، وه سه‌ره‌تاكانی دینی ئیسلامه!! پیاو نازانی نیازیان له چ موسلمانەتی و کام سه‌ره‌تا دینی یه‌یه! چونکه نه‌گه‌ر موسلمانیتی به‌ په‌یره‌وی کردنی قورئان و هه‌دیث بێ، ئەوه قورئان ئەفه‌رموی (المومنون اخوه...) وه هه‌رگیز نه‌بیستراوه که براهیتی مانای ئاغایه‌تی براهیک و نوکه‌ری براهیکی تر، یا ده‌ستداری ئەم برا و بێ ده‌ست کردنی ئەو برا بێت. به‌تایه‌تی براهیتی نیۆ گهلان. که پێویسته له سه‌ر بنچینه‌ی پته‌وی وه‌ک - یه‌کی و یه‌کسانی و هاو - به‌شی و یه‌ک - مافی دابه‌رزترین به‌ پێی ئایاتی قورئانی وه‌ک: (واذا حکمتم بین الناس ان تحکموا بالعدل). نه‌گینا، واته‌ نه‌گه‌ر له‌ بریتی ئەمه‌ له‌ سه‌ر بناغه‌ی فشه‌لی ئاغایه‌تی و نوکه‌ری و (سه‌رگول بۆ من و پاشماوه‌ بۆ تۆ) دورست بکړی به‌رامبه‌ر به‌ پچووکتین کو‌سپ خۆی ناگړی و لێک نه‌بیتته‌وه. موسلمانێ راست ئەوه‌یه که وه‌ک (هه‌دیس) ئەفه‌رموی: چی بو خۆی پێ خۆش بێ بۆ خه‌لکی که‌ش ئەوه‌ی پێ خۆش بێت (المومن من احب لغيره ما احب لنفسه). جگه‌ له‌مه‌ نه‌گه‌ر ئەو قسه‌یه‌ راست بێ که‌وا داوا کردنی که‌مێ له‌ مافی ره‌وی خۆکردن له‌ ئیسلام لادان بێت! ئەبێ ئەو هه‌موو نه‌ته‌وه‌ موسلمانانە‌ی دنیا که هه‌ر یه‌که‌یان جیایه‌ له‌وی تر و ده‌وله‌تی تایه‌تی خۆی هه‌یه‌ فریان به‌ سه‌ر ئیسلامه‌وه‌ نه‌ما بێت!! که هیچ واش نیه‌.

ئنجبا با بێینه سه‌ر مه‌سه‌له‌ی به‌ کارهێنانی هێز بو ده‌مکوت کردنی ئەو گه‌له ئێرانی یانه‌ی داوای مافی نه‌ته‌وايه‌تی یان نه‌که‌ن.

١- هه‌ر به‌ ده‌رکه‌وتنی ئاماده‌ نه‌بوون بۆ دانی مافی نه‌ته‌وه‌یی به‌ گه‌له‌کانی ئێران تۆوی گومان له‌ دلدا چه‌که‌ره‌ نه‌کا، وه‌ خه‌لکه‌که‌ ده‌که‌ونه‌ ناره‌زایی ده‌ربهرین، وه‌ له‌ گه‌ل هه‌ره‌شه‌ کردن به‌ هێز به‌ کارهێنان دا (یه‌کیه‌تی نیشتمانی ئێرانی یان) که‌ چه‌کی هه‌ره‌ کاریگه‌ر بوو له‌ سه‌رخستنی شۆرش دا، وه‌ (یه‌کانه‌) چه‌کی کاریگه‌ری پاراستن یه‌تی له‌ ناو ده‌چیت وه‌ له‌ بریتی ئەو ناخۆشی و دوژمنایه‌تی ده‌که‌ویتته‌ ناوان. که‌ له‌ نه‌جمیا ئێران نه‌کړی به‌ مه‌یدانی شه‌رتکی ناوخوازی که‌ برا تیا یا بۆ خۆی نه‌کوژی، وه‌ دیسانه‌وه‌ ئەو وولاته‌ جوانه‌ له‌ خۆین و فرمێسک دا نو‌قم نه‌کړتته‌وه‌.

٢- به‌ کارهێنانی سوپای کۆماری ئیسلامی ئێران بۆ لێدان و ده‌م کوتکردنی

که‌له ئیترانی یه‌کان، هه‌ر له‌به‌ر نه‌وه‌ی که داوا‌ی به‌شیکی که‌م له‌و هه‌قانه ده‌که‌ن که‌وا رابه‌ری شورش ئیسلامی ئیتران ئیمام خومه‌ینی به‌لێن نه‌دا به‌گهلانی دنیا که یارمه‌تی یان نه‌دات له‌وه‌رگرتنیاندا، واته: کوشتنی موسلمانانی ئیتران له‌لایه‌ن له‌شکری ئیسلامه‌وه له‌سه‌ر که‌م له‌و هه‌قانه، زیانیکی بێ نه‌ندازه نه‌گه‌یه‌نی به‌ناوبانگی ئیسلام له‌گشت دنیا‌دا، له‌دلی موسلماناندا نا‌هومی‌دی و په‌ژاره وه‌لای نه‌وانی که‌ش به‌رامبه‌ر به‌ئامانج و دورشمه‌کانی شورش‌که و به‌که‌لک هاتنی ئیسلامه‌تی بۆ‌کردنه‌ بناغه‌ی ده‌وله‌ت و هه‌لسو‌راندنی کار و باری دنیا‌ی سه‌ده‌ی بیستهم گومان‌یکی زۆر و تا راده‌یه‌کیش به‌جی بلاو نه‌کاته‌وه.

۳ - به‌کاره‌ینانی هیز له‌که‌ل نه‌و هه‌موو زیانه‌کیانی و مادی و مه‌عنه‌وی یانه‌دا که دوو‌چاری ئیترانی نه‌کات ناتوانی گهلانی ناره‌زای وولاته‌که ده‌مکوت کات و دوا‌یی به‌خه‌باتیان به‌یینی. نه‌گه‌ر له‌سه‌ره‌تادا و له‌هه‌ندێ شوین چه‌ند سه‌رکه‌وتنیکیش وه‌ده‌سخت، له‌نه‌نجام دا هه‌ر نا‌خه‌ر شه‌ر و ژێرکه‌وتو نه‌بێ. حوکمی میژوو (تاریخ) نه‌مه‌یه:

سته‌مکار نیه که پایه‌دار بێ به‌رامبه‌ر گهلێ وستی رزگاری بێ وه‌نه‌گه‌ر نه‌مه‌ وانه‌بوایه نه‌بنه‌ماله‌ی په‌هله‌وی ئیتران و نه‌بنه‌ماله‌ی سومزای نیکاراگو‌ا رۆژیان به‌م رۆژه نه‌نه‌گه‌یشت، وه‌بنه‌ماله‌ی تکریتی به‌غداش کوردیکیان له‌کوردستانی عێراقدا نه‌هێشتبو!

نه‌مه‌ جگه له‌وه‌ی که سوپای وولاتێ به‌کوشتنی خه‌لکی وولاته‌که فێر کردن، خۆی له‌خۆیا کاریکی پر مه‌ترسی یه و نه‌نجامی زۆر خرابی لێ په‌یدا نه‌بێ.

نه‌گه‌رچی باسه‌که زۆر نه‌هیتنی، به‌لام نه‌وه زیاتری له‌سه‌ر نه‌رۆم باشه، قسه‌هه‌زاره و دووانی به‌کاره، وه‌له‌مه‌سه‌له‌ی پایه‌داری کۆماری ئیتراندا دوو قسه‌که نه‌مانه‌ن:

۱ - دامه‌زراندنی کۆماری ئیسلامی له‌سه‌ر بناغه‌ی سه‌ربه‌خۆیی و نازادی ئیتران له‌هه‌موو روویه‌که‌وه، وه‌پاراستنی عه‌داله‌تی نا‌بووری و کۆمه‌لایه‌تی و سیاسی و مافه‌ دیموکراتی یه‌کانی کۆمه‌لانی خه‌لکی ئیتران.

۲ - دامه‌زراندنی سیسته‌مه‌یکی ئۆتۆنۆمی یا، فیده‌رالی که‌که‌مایه‌تی یه

نەتەوەیی یەکان تیایا، وەک یەک، لە بەر و بوومی شۆرشەگەیان بەر خۆردار بن، وە بە
مافە رەواکانی خۆیان بگەن لە چوار چێوەی ئێرانیکى نازاد و سەر بەخۆدا.

پایەدار بێ شۆرشى ئىران بۆ ھىتەنەدى ناواتەکانى

کۆمەلانی خەلکی ئىران

(بەرزوو)

چه‌ند لایه‌نیکی ژیا‌نی زه‌بیحی

نه‌وشیروان مسته‌فا

زه‌بیحی سیاسی

یه‌کتی له‌ سه‌روه‌ریه‌کانی می‌ژووی نوتی کورد کۆمه‌له‌ی ژ.ک و، یه‌کتی له‌ سه‌روه‌ریه‌کانی می‌ژووی پۆژنامه‌وانی کوردی گۆفاری نیشتمان. یه‌کتی له‌ دامه‌زرتنه‌رانی چالاکی کۆمه‌له‌ی ژ.ک و یه‌کتی له‌ ده‌ره‌یتنه‌رانی سه‌ره‌کیی گۆفاری نیشتمان ره‌حمانی زه‌بیحی یه، به‌م پتیه‌ له‌ هه‌ردو سه‌روه‌ری دا، به‌شیک‌ی گه‌وره‌ی، به‌م جوامیره‌ نه‌پری.

زه‌بیحی له‌ مه‌ها‌باد له‌ دایک بووه و هه‌ر له‌ویش سه‌رده‌می هه‌رزه‌کاری تی په‌راندووه. زه‌بیحی که‌سیکه‌ خۆی خۆی پت گه‌یاندووه. له‌ هیچ زانستگه‌یه‌کی به‌رزدا نه‌یخویندووه و شه‌ها‌ده‌ی وه‌رنه‌گرتووه، به‌لام خۆی به‌ په‌نجی شانی خۆی سه‌رمایه‌یه‌کی زۆری تیکه‌یشتنی سیاسی، ناگاداری نه‌ده‌بی، پۆش‌بیری، می‌ژوویی، زمانه‌وانی پتکه‌وه ناوه. هه‌ر زوو به‌ باشی خۆی فیری زمانی فارسی و نازه‌ری و، هه‌ندئێ بنچینه‌ی زمانی فه‌ره‌نسی کردووه. که‌شه‌مکه‌تشی پۆژگاریش ناچاریان کرد زمانی دووان و نویسنی عه‌ره‌بی و هه‌ندئێ بناغه‌ی ئینگلیزش فتر بی.

زه‌بیحی نه‌بی له‌ ناو هاو‌پتیکانی دا پیاو‌تیک‌ی هه‌لکه‌وتوو بووب، نه‌گینا له‌ ناو کۆمه‌لتیک‌ی ختله‌کی دواکه‌وتوو وه‌کوو نه‌وسای موکریان دا، که‌ هتشتا خان و ناغا و به‌گ چینی سه‌روه‌یان پتیک نه‌هتتا، بی نه‌وه‌ی نه‌م سه‌روکی عه‌شیرت، یان خاوه‌ن دئ و دتیهات، یان خاوه‌ن سامانی زۆر و بازرگانی بی، بتوانی بی‌تته‌ که‌سیکی به‌پت‌ز و گو‌لتیگی‌راوی وه‌ها که‌ سه‌رانی خت‌ل و که‌سایه‌تی دینی و پیاوه‌ ده‌سه‌لات‌داره‌کانی ناوچه‌که‌ به‌ شانازیه‌وه‌ سو‌پندی نه‌ندامه‌تی و دلسۆزی له‌ پت‌ک‌خواه‌که‌ی دا بخۆن.

کۆمه‌له‌ی ژ.ک ده‌ورت‌کی کاریگه‌ری گت‌را له‌ گه‌شاندنه‌وه‌ی هۆشی نه‌ته‌وايه‌تی کورد

دا له موکریان و، دواى نه‌ویش له ناماده‌کردنى زه‌مینى دامه‌زړاندنى حیزبى دیموکراتى کوردستان و پټکه‌یتنانى حکومه‌تى کوردستان دا له مه‌هاباد. ده‌ورى زه‌بیحى له‌م خه‌باته پیروزه‌دا، چ له داپشتنى پرژگرمى سیاسى کۆمه‌له‌دا و، چ له بنیاتنانى ته‌لارى رټک‌خراوه‌یى و، چ له چاپ و بلاو‌کردنه‌وې نیشتمان و بلاو‌کراوه‌کانى تری دا، له ناو هاوړټیکانى دا له سه‌رکردایه‌تى کۆمه‌له‌ى ژ.ک دا دیاره. زه‌بیحى له زیندانی ئیران دا بوو، که کۆمه‌له‌ى ژ.ک هه‌له‌وشینرایه‌وه و له جیگه‌ى نه‌و حیزبى دیموکرات دامه‌زرا. نه‌گه‌رچى جیگه‌ى زه‌بیحى له سه‌رکردایه‌تى حیزبه تازه‌که‌یش دا پارټیزاو بوو، به‌لام نه‌م گۆرانه له باریکه‌وه بۆ پټشه‌وه‌چون بوو، له باریکى تره‌وه گۆرینى بوو به قازانجى چینی سه‌ره‌وې کۆمه‌ل، سه‌رکردایه‌تى جولا‌نه‌وې سیاسى کوردى له ده‌س چینی ناو‌نجى ده‌ره‌یتایه‌ده‌ر.

زه‌بیحى، هه‌روه‌کوو له دامه‌زړاندنى حیزبى دیموکرات دا هیچ ده‌ورټکى نه‌بووه، له دامه‌زړاندنى حکومه‌تى کوردستان و دانانى وه‌زاره‌ته‌که‌ى و داپشتنى رټبازه سیاسیه‌که‌یشى دا، هیچ ده‌ورټکى نه‌بووه. کاتى له زیندان نازاد کرا هه‌ردووکیان دامه‌زرا بوون و، ئیتر ده‌ورى چینی ناو‌نجى تازه پټکه‌یشتوى کۆمه‌ل‌یش که‌م بووبۆوه، سه‌رانى خپل و زه‌ویداره گه‌وره‌کان و بازرگانه زله‌کان هات بوونه مه‌یدانى کاره‌وه و، زۆرى پله و پایه به‌رزه‌کانى حیزب و حکومه‌ت له ده‌س نه‌وان دا بوو.

زه‌بیحى دواى پو‌خانه‌ى حکومه‌تى کوردستان پ‌ووى کرده کوردستانى عیراق. وه‌کو نه‌ل‌ین له‌م قو‌ناغه‌دا هه‌ول‌یتکى داوه بۆ زیندو‌کردنه‌وې کۆمه‌له‌ى ژ.ک و ده‌رکردنه‌وې نیشتمان، به‌لام هه‌وله‌که‌ى بى نه‌نجام بووه. له‌و ساوه زه‌بیحى بیرټکى له لا‌که‌لاله بووبوو، که تټیکۆشه‌رانى کورد که‌وته هه‌ر پارچه‌یه‌کى کوردستانه‌وه، خزمه‌ت به‌و پارچه‌یه بکه‌ن و له‌که‌ل حیزبه سیاسیه‌کانى نه‌وان کار بکه‌ن. زه‌بیحى هه‌تا دوا‌ساله‌کانى ته‌مه‌نى پټ‌ه‌وى نه‌م سه‌ره‌تایه‌ى کرد.

حیزبى دیموکراتى کوردستان، دواى هه‌ره‌سى مه‌هاباد، تووشى تیشکان بوو. تټیکۆشه‌رانى دیموکرات تا په‌نجاکان نه‌یان‌توانى حیزبه‌که‌ رټک بخه‌نه‌وه. زه‌بیحى که نه‌و‌ده‌م له کوردستانى عیراق بووه، بۆ نه‌م مه‌به‌سته هیچ هه‌ول‌یتکى نه‌داوه، به‌ل‌کو له

به‌رام‌بهر نه‌وه‌دا نه‌و کاته‌ی له کوردستانی عێراق جێگیر بووه هاوکاری پارتی دیمۆکراتی کوردستانی عێراقی کردووه و، دوا‌ی نه‌وه‌ی له عێراق جێگه‌ی پێ لێژنه‌بی و نه‌چێته سوریا نه‌وسا هاوکاری له گه‌ل تێکۆشه‌رانی نه‌وێ نه‌کا بۆ دامه‌زراندنی پارتی دیمۆکراتی کورد له سوریه.

زه‌بیحی دوا‌ی شوێشی ۱۴ ی ته‌مموزی ۹۵۸ گه‌راپه‌وه عێراق و، وه‌کو هه‌ر تێکۆشه‌ریکی کوردی عێراق، به‌ چالاکی له‌ پیزه‌کانی پارتی دیمۆکراتی کوردستان دا که‌وته کارکردن، تا گه‌یشه‌ کۆمیته‌ی ناوه‌ندی و مه‌کته‌بی سیاسی. له‌ ناو پارتی دا ماوه‌یه‌ک لێپرسراوی لقی که‌رکوک و ماوه‌یه‌ک لێپرسراوی لقی به‌غداد و، ماوه‌یه‌کیش له‌ ناو م س دا لێپرسراوی کاروباری دارایی بو.

دوا‌ی ۱۱ ی ئازاری ۱۹۷۰ که‌ هه‌ردوو با‌له‌ نا‌کۆکه‌کی پارتی له‌ ژێر سایه‌ی مه‌لا مسته‌فای بارزانی دا یه‌کیان گرتوه‌، زه‌بیحی پشتیوانی له‌م یه‌که‌گرتنه‌وه‌یه‌ کرد. به‌لام وه‌کو هه‌ندێ له‌ هاوڕێکانی، نه‌م نه‌چوو له‌ لای مه‌لا مسته‌فا دا‌به‌نیشی، به‌ل‌کو هه‌ر له‌ به‌غداد مایه‌وه‌، مه‌لا مسته‌فاش دا‌وا‌ی لێ نه‌کرد به‌چێته‌ لای. زه‌بیحی نه‌م قو‌ناغه‌ی ژیا‌نی بۆ نا‌ماده‌کردنی قاموسه‌کی ته‌رخان کرد.

دوا‌ی رووخانی رژیمی شا، زه‌بیحی دوا‌ی چه‌ندین سا‌ل دوور و‌لاتی سه‌ردانی مه‌هابادی کرده‌وه و، به‌ دیدنه‌ی خزم و دۆست و ناسیا‌وه‌کانی شاد بۆه‌، به‌لام نه‌م شادی‌یه‌ تا سه‌ر درێژه‌ی نه‌کی‌شا، به‌ل‌کو دوا‌ی گه‌را‌نه‌وه‌ی له‌ یه‌کتی له‌م سه‌فه‌رانه‌ی دا پێ سه‌روشوتن گرم بوو.

زه‌بیحی، له‌ ژیا‌نی سیاسی دا، خۆنه‌ویست و د‌ل و ده‌رون فراوان و نه‌فس به‌رز بوو. هه‌تا ب‌لێتی ی نتم بوو. خۆی له‌ گێڕانه‌وه‌ی با‌سی پوودا‌وه‌کانی ژیا‌نی سیاسی و نه‌ده‌بی خۆی نه‌بوارد، ته‌نا‌هت نه‌وه‌ی ماوه‌ی زۆریشی به‌ سه‌ردا تێپه‌ری بوو، زۆر که‌م با‌س نه‌کرد.

.....

زه‌بیحی پۆژنا‌مه‌وان

ده‌سپێکی ژیا‌نی پۆژنا‌مه‌وانی زه‌بیحی نه‌گه‌ڕێته‌وه سه‌رده‌می گه‌نجی، نه‌و کاته‌ی

له گهل چهند هاوړتیه کی دا کومه له ی ژک یان دامه زړاند و، دهستیان کرد به بلاوکردنه و ی گوڅاری «نیشتمان» وه کو بلاوکه ره و ی بیر ی کومه له ی ژک. بابه ته کانی «نیشتمان» زه بیحی کوی نه کرده وه و ړیک ی نه خست و ناماده ی نه کرد بڅ چاپ، هر خویشی نه ی برد بڅ ته وړتیز و سهریه رشتی له چاپدانی نه کرد. سهره پای نه مانه یش چهن دین و تاری به ناوی «بیژن» تی دا نووسیوه. «نیشتمان» گرنگیه کی تاییه تی هیه له ژبانی رڅژنامه وانی، سیاسی و رڅشنبیری کوردستانی ئیران دا. نه گهرچی باسی ده رچوونی ههن دی بلاوکه راوی کوردی تر نه کړئ له لایهن مژده ده رکانی مه سیحی و، دوا ی نه ویش له لایهن سمکڅوه، به لام، نیشتمان جیگه یه کی تاییه تی هیه، سهره پای ده سپتکردنیک ی پر فهر و بهرکه ته له ژبانی رڅژنامه وانی کوردستانی ئیران دا و، هه تا ئیستایش خهرمانیک ی ده وله مهنه له ناو که له پوری سیاسی کورددا.

که حیزی دیموکرات دامه زرا و، که و ته ده رکړدن ی «کوردستان» زه بیحی له گهل دوو کهس له هاوړتیکانی له زیندانی ئیران دا بوو، «کوردستان» هه والی نازادی زه بیحی و هاوړتیکانی وه کوو مژده یه کی خوش بلاو کردو ته وه. نه ویش له و ماوه یه دا چهند و تاری سیاسی له نووسینی خوی و هی وهرگتیراوی تی دا بلاو کردو ته وه. زه بیحی له و سهرده مه دا شیعریشی داناوه.

رووخانی حکومه تی کوردستان، سهره پای دهس پتی کړدن ی ژبانی ده ریه ده ری و ناواره یی زه بیحیه. زه بیحی رووی کرده کوردستانی عیراق و له به غداد گیرسایه وه، به لام له ویش نه ی توانی هه تا سهر بمیتیته وه. له بهر نه وه چوه سوریا. له و سهرده مه دا کیشه یه کی قول له نیتوان شیوعیه کان و نیشتمانپه روه رانی کوردا له سهر نه وه هه بوه، که نایا کورد به پتی ته عریفه که ی ستالین نومه، واته نه ته وه یه، یان نومه نیه؟ بڅ وه لامدانه و ی نهم پرسیاره، نه و زه مانه ی له شام بووه، نامیلکه یه کی به زمانی عهره بی نووسیوه به ناوی: «الرد علی الکوسموپولیتییه».

دوا ی ١٤ ی تمموزی ٩٥٨ که هاته وه عیراق، یادداشته ده سنوسه کانی نهم یه کنی له سهرچاوه کانی لیکڅولینه وه که ی عه لادین سجادی بوو له سهر کڅماری مه هاباد. جگه له وه ههن دی و تاری به زمانی عهره بی ههر له سهر کڅماری مه هاباد به ناوی «زانا» وه بڅ

خهبات نووسی. که رۆژنامه‌ی خهبات بوو به زمانی ره‌سمیی پ د ک، مامۆستا ئیبراهیم نه‌حمه‌د ئیمتیازی ده‌رکردنی هه‌فته‌نامه‌یه‌کی سیاسی کوردی به ناوی کوردستانه‌وه وه‌رگرت. سهرنوسه‌ری هه‌فته‌نامه‌که جه‌لال تاله‌بانی بوو، به‌لام کۆله‌که‌ی نووسین و ناماده‌کردنی باب‌ه‌ته‌کانی: جه‌لال تاله‌بانی، هه‌ژار و زهیبی بیون. کوردستان له هه‌لومه‌رجیک دا ده‌رچوو که باری سیاسی کوردستانی عێراق به‌ره‌و گرژی و په‌شێوان نه‌چوو، صدیق میرانی خوشناوی به سهردا کوژرا و، مامۆستا ئیبراهیم فه‌رمانی گرته‌ی بۆ ده‌رچوو. نه‌و گرژی و توندوتیژی به وتار و لێدوان و شیعره‌کانی ئهم چهند ژماره‌یه‌ی کوردستانه‌وه دیاره. رۆژنامه‌که‌ش داخرا. زمانی ئهم چهند ژماره‌یه‌ی تۆکمه و ره‌وان و ده‌وله‌مه‌نده.

دوا‌ی که‌رت بوونی پارته‌ی و، جولانه‌وه‌ی کورد، زهیبی له گه‌ل بالی م س به‌لکو ئه‌ندامی م س بوو. سالانی ۶۵ — ۶۶ لێپرسراوی لقی به‌غداد بوو، ئه‌وه‌دم بلاوکراوه‌یه‌کیان به نه‌ته‌نی له به‌غداد به زمانی عه‌ره‌بی ده‌رنه‌کرد به ناوی «باهۆز» که تیکه‌لاو بوله هه‌وال و لێدوانی سیاسی، له سهر دۆخی عێراق و کوردستان. زهیبی له نووسین و ناماده‌کردنی باب‌ه‌ته‌کانی باهۆزدا ده‌وری سهره‌کی هه‌بوو.

کاتێ رۆژنامه‌ی «النور» له به‌غداد ده‌ستی کرد به بلاوبونه‌وه، پاش ماوه‌یه‌ک پاشکۆیه‌کی مانگانه‌ی کوردی به ناوی «روناکی» ده‌رکرد. چهند ژماره‌یه‌کی که‌می ده‌رچوو، به‌لام زهیبی نووسه‌ری سهره‌کی روناکی بوو. له پال نه‌وه‌یش دا هه‌ندێ وتاری بۆ «رزگاری» نووسی که گرنه‌گرتنیان وتارێکی تیۆری بوو به ناوێشانی: «سۆسیالیزم به زمانی ساده».

زه‌یبی زمانه‌وان

زه‌یبی، به پێچه‌وانه‌ی هه‌ژار و هێمنه‌وه که بیره‌وه‌ریه‌کانی خۆیان به درێژی تۆمار کردوه، زۆر به ده‌گمه‌ن باسی خۆی و بنه‌ماله‌که‌ی نه‌کرد و هه‌رگیز دانی به سالی له دایکبوونی دا نه‌نه‌نا. کاتێ که ون بوو ته‌مه‌نی له ۶۰ سال تێپه‌ری بوو. به‌شی زۆری ئه‌و ته‌مه‌نه‌ی درێژه ئالۆزه‌ی به کاری سیاسی و حیزبایه‌تی‌ه‌وه به سهر برد بوو، ته‌نانه‌ت

ژيانى پوژنامه و انيشى هه به شىكى له جيا بونه وه نه هاتوى ژيانه سياسيه كهى بووه. زه بىحى زياتر له وهى خوى به زمانه وان دابنتى، خوى به سياسى نه زانى. كه چى له گهل هممو نه و به شداريه گرنگه كى كه له رووداوه سياسيه كانى هه ردوو ديوى كوردستانى نيران و عىراق دا، كردوو يه تى، پهنگه نه و كارهى له بوارى زمانه وانى دا به رهه مى هيناوه، گرنگتر بى له هممو كاره سياسيه كانى.

نه بوونى ده وله ت، كه هوى سه ره كى زور له مهينه تيه كانى كورده، كارى له زمانه كه يشى كردوو. داووده زگايه كى تايه تى نه بووه خه رىكى زمانى كوردى و، كو كردنه وهى وشه كانى و ليتكو لى نه وه و گه شه پىدانى بى. له بهر نه وه نه و كاره يه كته نىيانه كى هه ندى له زانايانى كورد كردوو يانه، جىگه كى ئافه رىن و شانازىن، كه يه كى تىكان به رهه مه كهى زه بىحى: «قاموسى زمانى كوردى» يه.

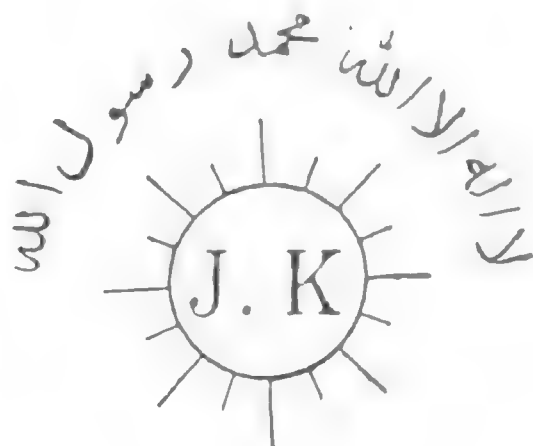
نه و كاته كى زه بىحى ده ستى كرد به بلا و كردنه وهى بهرگى يه كه مى قاموسه كهى، چه ندىن فه رهنگى ترى كوردى - كوردى و، كوردى - زمانى بىگانه، له كتىبخانه كى كوردى دا هه بون و، هه ندى تىكان به رهه مى گرانبه ها بوون. به لام نه و كارهى زه بىحى ده ستى بى كرد بوو، له چاو نه وانى پىتش خوى دا جياواز و، له هه مويان فراوانتر و قولتر بوو. مه خابن كه مهرگ، نه و يش نه كو نجبى به هوى كارى سياسيه وه بووبى، رىگه كى نه دا جگه له دوو خه رفى يه كه م و دووه مى ئه لف و بى زياتر بلا و بكاته وه و، نه م پوژنه زمانه وانى يه كه نه بوو به گه نجبى يه كى گه و ره بو كورد، ته و او بكا.

گيانى زه بىحى شاد و يادى هه مى شه زىندوو بى

.....

يا سكر

بڑی سہروک و کوردو
صکوردستان و هیوا !

دیاری کی گومہ لہی ژ.ک

بولاولہ کانن کورد

۱۹۴۲ - ۱۳۲۲

نعمه بوه محمدی (پهل) و
که امام حسین مهلا و شیخه کان بونه و نه هاشمی
بیهوشی کورد چو کو دیرک (تاریخ)
بومین دمره حاکم نم دسته به گهلی کاری
بخش و به که نکین له بجم داوه و بوجده می
کوردایه نی نیک و شیون، چون نمی به داتیک
و له مهلا ادریس بتلیسی بیژریت به ره هاشمی
سهر که ونشی کورد باورمان به هیچ کوردیک
خدمه نی نم بیاره یشتان به رومری له یه بیجت
له میو شیخه کاندانا چه نابی شیخ عبیداله
شیخ عبدالقادر، شیخ عید نه پندری که مو
کوردیک نه زانی نه نیا له پیناوی کوردایه نی
داخوین ماندو کرده و تله وین له سر دانوه
خلاصه له نیو شیخه کانا پیاری وه کو
(شیخ بوسف شمس الدین البرهالی) به سرت
که به دستوری نم دانه کتیک زلی ده کو

خوبینه ره به رومکان
نم کتیه یجو که ی له پیش چاوتانه له می
نامیکه به :

- ۱- دباری مهلا محمدی کو
- ۲- گول بزیریک له دیوانی حاجی قادری کو
- ۳- دسته گولیکی جوانو یونخوش له باغی
نیشمان به رومری هانوته به ره هم
- کومه له ی ژ. ک بو پیش خست و به
سهر خستی کورد له شقای شاستانی
(تملن) داپه به مو هیز و توانای خوی
تی نه کو شیت تابه باره نی خوارک وریشه ی
عشره تو عشره تباری که سهر جاوی به مو
چاره رمیو و به سهر هانیکی تله گریک
(سخت) به پینه دمر

(ابن حجر) کراوه به کوردی داخه کم وه گیر
ابه نه که و نو .

له وانی که وا حاجی قادر و مهلا عید جوب
که زمانا مشخ و کولک مهلا کان که خول نویسن
گراست به خهلاک نشان نه دی نم دسته به هیچ کولک
ریکای خشتیان تادور به نو به مالکو نابو (شح) شان
به حاوت که ونه به سهر سدر به سهر
گهستانه که به به لبت دکارا که سهر شصتی به سهر
به سهر داتستن و به واریان له به له هه به لام
هه شره نه کاتار کی هه له به سهر به سهر به سهر
به سهر سهر کارمسانی وایان به نو به نو به نو به نو
شاستانی له یاب به یاره نه نیا آهوان به سهر
هه شره نه کان که به به به به به به به به به به به
له کوردستانا نه به به به به به به به به به به به
سهر به

کومه له ی ژ. ک هه نه وان به سهر
نه زانیت .

• هه نه که ی بیت به به به کوردی •
• عاقلی و چاسکی و حوان به ردی •

شیخ

شیخ مهلا محمدی کوردی
به به به کومه له ی ژ. ک بوه هاشمی
توان به سهر دز عشره نه کای کورد

• به به به به به به به به به به به

بسم الله الرحمن الرحيم

آرلازو

زوربووه بدرخیکی لهر و لاواز
بوته خدر تیکی دوک زهلام و قهلو
پا منالیکسی سیرو مردوخه
بوته پیلویکی گورج و گول و پشه
کهلی ملت و مها و مسرکهوتوت
که نهیت خیل و و هم و خور
بویه اومید نه کم له لطفی خورا
خالقی مانک و روز و روزو شو

لایعن هیتنه نای ناوندی کومه‌لی
ژ. ک. پشکشی همدو لاور نیشتم
پهروعه‌کانی کورد نه کریت.

له کهل بهک بهد ره‌وشاو بهد نه‌بان
له بویه واکه‌ساد و بیراد
له علم و مصرفت روتن به‌کلی
خوبالی خایه لایمن فکری ملی
خوسودن بوته بازارین که‌ساد
نه زانن بویه طاهه تیان قه‌ساده
اهه و هردی نه‌وی کوردی زمان بی
له‌لای وایه نه‌بی سوک و نه زان بی
ده بی حه‌مال و گاوون و خوان بی
ده‌بی زه‌بیل و که‌ننامی و ده‌بان بی
ده‌بی هوررش درزو بانولول بی
ده‌بی هور عاجز و گرز و مه‌اول بی
ده‌بی هور به‌نده‌بی ... و ... بی
ده‌بی بیلم و بی املا و قه‌لام بی
نه‌وند بیروش و بی‌بین و نه‌زانه

کورد کانیش بکاته صاحب جاه
سنه الله فی الذین خلوا
ته‌له‌فونی بختانه تمار کوردان
بانگی به‌کتر بگن به‌ده‌نگی هه‌لو
هه‌ره‌دی میره‌وان له مه‌بداسا
زه‌ازه‌لی دانه ملک که بخسره
پیشه زیسر ده‌ستی ملت کوردی
هه‌رله بانو هه‌ره هه‌ تاده‌هه‌لو
به‌نظر تو خدایه هه‌سانه
بازو شاهین هه‌لین له‌ده‌ستی کهو
آه و ناله بوژیانه وهی ملت

هه‌تاده‌سره له‌و کوردان ده‌نام
عبلاجین چون بکه‌م هه‌وار به‌نام
نه‌قر و جاهل و ناخونده وارن
له‌لای نه‌وعی به‌شه‌ر بی‌قدر و خوارن
که‌سی قه‌دری له‌لای خزه‌ل نه‌بینی

مه لاکایش له حقیان زور خدایان
 نه وایش هدر ده لای که و جو نه زان
 له باتی بلی دین ورکنی ایمان
 مه لا بویان نه خونی مدسی شیخان
 نه لی شیخی هیه صاحب کرامت
 نکات پونه کا روزی قیامت
 شه وروروی به دکری خواخوږیکه
 دیاره زور له خدمت خوا نزیکه
 کولی جبران ده جیت نه وونی عدرشی
 نه گهر ده زکا له لای خوا داده نیشی
 خلاصه چند خه افاقه کی دیکه
 مه لا نقلی ده کا بهر فاک و فیکه
 عوامی قور به سرورک واته زانن
 جه نابی شیخ به خرمی خوا نه زانن
 خصوصاً که نه لاین بیا
 جی وه مېکی نه دانه ذهنی عالم

نه وانه شیخیان لایان خدایه
 حسابی وان له سر نه وونی مه لایه
 (مه لا) تو بلی خوابان بو بفرمو
 و ها باشه له بو وان و له بو تو
 ((قازانجی شیخه گانمان))

هنا شیخی له کوردستان معینی
 اومیدی زنده گسایت بی نه معینی
 طریق و
 به پای دا رونه تو آهنگی کوردی
 همدویان بونه سوفی و پیرو دمرویش
 به بهر مل و صابحه و رسته و ریش
 همدویانیش و بی کار و نه و زول
 دور گمان و مل نه ستور و سه لک زول
 له وان و نه ضرور تاحه ددی جانان
 نه و له بون له عقل و علم و عرفان

به وی شول و نه ووی عقل و تجزی
 محقق نه ووی کورد نایینه ریزی
 به ویشی گرز و پرچی پر له تمسبی
 یشاغی ایشی کوردان چون نه چمسی
 به که شکول و سوال و قتر و ذلت
 محاله کاکی خوم نه شکلی دولت
 همدویان ویش و بی گوش و نه زانن
 اداره ملک و دولت چون نه زانن
 امید و قط نه بی کورد بیه دولت
 له به به ختی نه ویشا بونه سه لعت
 نه ووی زانایه ناو جهرگی به لاسه
 نه ووی نادانه سازانی چه بلده
 جندابی شیخ نه لیت آخر زه مانه
 قیامت را ده بی هدر به و زووانه
 اراده ی خرابه ایوه هدره هابن
 نه وگو هاروت و ماروت این سه ووبن

بلی بیا شیخ قیامت ایوه را بو
 به جهملو نه بلی عالمان خه را بو
 له بهر قولی پر و بوجی نه مانه
 له دمس کوردا نه مانا غه بری هه مانه
 له بهر نه زواری وان شیخانی یه به به خت
 گولی کورد نابنه صاحب رایه تو نه خت
 له بهرچی کاری خه لکسی وادورسته
 نه گهر هیندو که گهر آگر به رسته
 نه گهر (لازمه) نه گهر (رومه) نه گهر (جود)
 له زیر تیری نه م و نه و پاکي دموجو
 نه گهر راسته نه لای دنیا خه راوه
 له بوجه نه و همدویان جوتو به راوه
 نه گهر دنیا خه را بی بهر نیزی که
 چه ثابت بو به دنیا و اخه ریکه
 نه گهر عزت ده ووی ههسته به هت
 به نه کورو سهر و نه دپرو کیاست

نهایی ملت همو بهک بی اهگل بهک
له نهربانی قهله م تاخاو نهی چهک
نهگه کورد بهک اهانت گهن له بهمره
همو بینه خروشی و جوش و نهمره
هتا حق نسیئن رانه وسته
له بهر بی اتفاقی خوار و بهستن
خه زینیکو هه بی مال عمومی
وه کو (جوو) و (نهره نهی داشتک) و (رومی)
له روبه و آنه و جاریک و غازی
به که لکودی له روزی به نهجه بازی
فریدن مه تشاو بهرمال و که شکول
تورک گهن تهبل و رقص و خدمت و شول
تفهنگ و توب و تهیداره به باکت
به عهزی دین و دونیا رو امخووا گهن
وه کو شیر و مرنه مهیلانی جهارده
به غیرت بن به غیرت بن به غیرت

بیازی ترسه بوک بوک بوشکه سوکه
ژنی بیوه به کورکه و نوکه نوکه
سه جایی رهش کوا قهیری دباره
به سادی سی عات دوری له شاره
به جایی مصطفی گهر ترسه بوک بن
چی ایشین بوله تورکتان و ایران
به گهن خوفی نه گهن ترسی له هیچ کسی
به جایی بادشای داداری نه قدس
دهی بی شک و شبهه و انه زانی
به نه حقیری سه بهانه و زنده گانی
نهری دونیای نه بی دینی به عیقه
مه لابی پانه شیخ بی یلث خلیفه
مه دارای دین و دویا هه غینایه
بلی (الفخر فخری) افترا به
هه وایی گهره بی دور گهن له نیوسه
به بی توبو تهنگر مال و عهسکه

محقق نه قیامت نشانه بهک لک
نه گهر توبو نه بی بان اون ابکی لک
به غه وراس و به نیایوری زرهملی
به بالون و به زیلیسی زرهملی
له دونیا هه رجی بهت کوردی عفر
به بی یاره بهوت نهایی میسر
وولا نیکان هه به برکان و هه عدهت
به بیل و به پوره در قووتی لیدهت
دهزان نه نای نه رزی چه تیایه
وملی هه رفومی نه مری کیم بایه
هه شانه و علمه زور چاکی نه خونین
دهی هه به باقله و سلطان بهیسن
مه لای سادان به عنوانی شریعت
هه رمی کرد له تو علمی طایهت
له بویه هه رجی له و خاکه و هه کورت
له (رادبوم) و له (زیر) و (بافر) و (سوت)

هه موی گهره توبه زارده شی فورهنگان
جیاو جولان له نورن وک یلهنگان
بیل نورن جیابان چون له کولان
هه باکدی ابوه هه به مال به کولان
(حوری) و (مارو) و (کنیه) و (سوت) و (کولان)
وه کو (سیکه) و (شنت) و (دون) و (هه واه)
ده خمار به نه گهن بیدن له دمهتو
و الا و ارار و روحو دهر جو
هه تکه و به حاره مدی به تابع
هه مو نه نهایی حوا نه روا به ضایع
به خورایی نه جی عوسری عیزتین
به هادین و به هار باییز و زستان
به چونه خانه قارو و جایی خانان
ارمیدم وایه بهنه خانی خانان
نه گهر خوا میش نه کس خواو لی بی رازی
به چونه نه کیه کان به حاره بازی

قلمری قطعه کن ایوه و خدا نشان
 دونا به ریله تپی مال و منالان
 به جی بین نه وهی واجب کراه
 بهوی نهوعی که نه طایبی خدایه
 نه گهر باب جامله باکور نه لابی
 له نه حوالی ام به شاره زابی
 نه یاحد کن بچن بو سوو نستان ۱۰
 بزائن چون به غیرانی هه لستان
 له قومی روس چه ظلمیکی نه کرد (چار)
 هه موی زمهری نه خوارده ملت به ناجار
 له پر (له نین) هه لستاره دلیران
 نه غای ظلمی جاری کرد ویران
 نهانی دوه له نیکی سوسیالست
 له نای برد به جاریک امیرالست
 ۱- هم شرافی له یو قولا به کارا تورسارت
 له لاجت بیون نووسری کومله هواروله وه

له ناو کوهمله به زوری دهر کرا (خان)
 به نیلا (به گ) خرابه به بندو زبندان
 به محضی همل کرانی به بره قی سوور
 له ناو خه لکانه مافیتنه و شره سوور
 نه له رزیت کاکلی (آغا) وک بنی آو
 که آلائی سوور و آلی دینه به رجاو
 نه ماشا کن له مبدانی هه راوره
 چلون سهریازی سوور؛ آزاو دلاور
 شهو روز بی ووجان وانی نه کوشن
 له جه بهی شهر نه لهی شهر به نه نشن
 به قدرماتی سالتین؛ پیلوی شهر کر
 نه مدن به رباعه مو نه یروی هیتلر
 به یانی پیللی سوتا و له بوگول
 و معانه یخویند به دلوزی له سرجل
 له دونیادا دمی هه کوردی به دهر
 نه بینه خاوه نی دهبیم و نه فسر

وه زیر که ونوو ره زبلی کلی ملت
 به لای لیدا زبانی وا به ذات
 نه مان خویند و نه مان دیتو نه مان بیست
 عله مداریک له یو کوردان هه لست
 نه تو نهی عامه کورده بیه بلی جیت
 که لاش خواری کراس دیوار که واجیت
 که یو قیج و لیج نه ستورو ددان گر
 که تو کو برو که ورو گبرو سه لک خر
 هه تاده مری به خواری رای دهبوری
 به بهد به ختو به بی دستو فقهیری
 به جان و دل له ربی خوت نه خواری
 زکت پر بی له نه ستورک و پی سازی
 به کوردی بیت بلیم اینت شاره
 دوای چی که تووی بهم کور که لوفه
 کربنی من له یو تو به و الا
 نه ماعم پیت نه حاشا و کلا

نه تو چونیک ده زی من هه (مه لا) مه
 ایتر بهیه برام خه نمنی که لامه
 من به خدی خوله بویه دانه درم
 ایوه نابین به هیچ و من نه سرم
 دهی من که یفی جیم به دونیابی
 قهوی من وا ره زبل و رسوایی
 بی کهس و بیدر و فقیر و هه زار
 بی سه رو سه فرار و بی سه درار
 نهوی رنگی له کورده کان کوری
 له غننی خوای له نه لجه دو کوری
 ملتی کورد فقیر و بسته زمان
 به قوی نه که سانه چون خه لاند
 وانه زانن که غنری کوردی
 به ده لیلی بزیت و نامه ردی
 نهوی کورده چی که ورو چی صفر
 اینگی گویدریزی

لادی کوردی له نسلی باب آدم
 دمی بلرکشی عه بی
 قوری کام جی بگره وه بوغات
 بو برپانی جزیره و بوغات
 خمی دنیا بکه بن به سر خومان
 بو عه زیزانی نه سرور و وان
 ایوه هر چند که قومیکنی زورن
 فایده چی که توخمی خو خورن
 وانه زانن که کورد گلی زمینون
 من نه بینم علی العموم مزدون
 وارمیر کدو توون بهی دسلات
 رمبی نار قومه بوچی وای بهررات
 پاشی سلطان صلاح نه یو بی
 زور نه جو بو بهدوری مهنکوبی
 جی عه شربت چه نه ملی شارتن
 له هه مو طول و عرضی کوردیتن

بوله به خدیو نوکری نه مو نهو
 باری خه لکی ده بنان بهروز و بشو
 لهدر نه و خاله به کتری نه کوژن
 خورینی به کفر مثالی شیر نه مزن
 دهر حقی به ک نه زنده زور نه مرن
 که له کوی به ک به شیر و روغب نه مرن
 به زگیل تیر به دوزگان برس
 هیچ له جاکه و خه رایه نابرسی
 جامل و بی که عمل و خه رنی حضور
 آبغی خه لکی خوا فقیر و فخور
 حایفه بو غیره تی (صلاح الدین)
 نهو که سانهش بلین نه مه شی کوردین
 حاز نه کوی بیت بلم چیه کوردی
 عاقلی و جایو کی و جه وانه ردی
 عاصربکی له فوقی و
 ساخبی حزم و رمزم و بهزم و کهرم

علمی طایفه ت علمی خدایه
 قاده ویه قوله گشتی هه وایه
 علمی حکایت گهر که لکی هه با
 ده بوایه دنیای هه موی یوه با
 علمی کیسیت گهر نه خویندوه
 به خوانزانی خواچی کردوه
 ایبه بابندی و هه مو خه بالین
 ایبه خوریککی کردی ده جبالین
 علمی به نایع لای ایبه نیمه
 گهر شنیگ هه بی نه ویش قه ولیه
 نهیر و زازیو شیریز و لورک
 نه نیمه ی علمی کیسیه بی شک
 به گلیکی سی و به آوی تری
 دوشای شیرت چوب بوته کری
 کاردوی وک کیرد زیات ده بری
 به ترش و ساق زه هر ی چون نه بری

لاوه کان قه دری نه نسلی خو نه گرن
 بیر کات بهاله ذاتا بدن
 خاصه نهو بهلوه کانی هه گته بی (کو)
 ده بنه یش و به نهاهی ملتی خو
 ایوه نهولاد و جهرک ونادی منن
 ایوه توری گلینه چاوی منن
 عوسری خوتن مهربت به خورابی
 تی بگوشن به علم و آزایی
 بو آگاهاری و دوشاری لادان

هسته پیشکوه نامی لادی کوردی
 آگت له خوبی کاروان و ابردی
 به لوری علم رهکا وه دهر خه
 به زوری باسکن بلری وه سهر خه
 به بالی علم بهر وهک طه یران
 به قوروهنی علم هه روین به حران

ایوه بوده است. و ولادی سوسی
خدا توفیقش است بدایار بهی
هیج فرقه ناکام که گله سعودی
خواه یاریزی که چه ننگ سعودی
عجید و صلاح لای من و هک ایون
ایون برآزاد بیم باور و بهکن

جلونی باورهای جاهلانی خله تارو

نیلین باران به نه مری شیخ نه بوی
به نه مری کن فکن و هک نه مری بوی
خلاصه کافی ذره رانی عالم
چی افلاک و چی املاک و چی نه چم (نیم)
به نه مری به خردی میره درام
حیات و موت و ترتیب و نظای
(۷۰) گره بیت بلی نابی و معای
نیلین نه و فاسد بونه رهایی

علیکی گه وره له ناز کوردان بو
به نهی بر دوج چون له کیمن جو
به دوز و دمه بک به نه قس و سه ما
علم و معرفت لای کوردان نه ما
به خوا زور حیف و نه خابین
ملتی کوردی هک ناکای و این
جه حالات برود دوری عزانه
کو نه بلی بیری نوری کورانه
نهی لای کوردی نوری دو جاوم
قوروه نی دلم چه رگ و هک نام
باوانی یانم لاوانی هک نه ب
به غفل و غفران به علم و نه داب
به نه خلای چاک به دین و این
به ریک و لیکن و هک بر ایمان
له گله به کتری و هک روح و به دین
ابتزاج بهکن بر عزای له فکان

نه گره ملکه به مو مایکی خدایه
نه گره شیخ نه گره قطب به بابیه
اراده و قدره نی خوی من تو اوه
چه حاجه نمکن به شیخ نابی کراوه (مردود)
به نه قطب و به نه تواد و به نه بنال
نه بویه (آبسون) نهی مودی به نشت
اعلام و اختراع چمی و به درخت
بنوره ملتی خوی کور و به درخت
به علمی کیمیا و قوروه نی نور
به نه بیاره و به زیلینو به دایور
جلون قطبی نه قبرین بی نشت کرد
ربا و نه زبیری شیخین عیان کرد
موسلمان له چنگ وان کورد ذیل بون
ده فرمو شیخ شیتی گیزی به چون
بزانم توشه یسناجت له دست دی ۱۹
له به حر و به در و چال و شار ولادی

نهی نهی شیخه بیسی بوری چلکن
نهی نهی و ورک به مانه زار بوکن
نه تو ده و رادی چه رخ بی ستونی ۱۹
نه تو توقینه ز چه شمه و عیونی ۱۱
نهی نهی شیخه کوبری خورای به جنوم
نه نوی نایب به نابی حی قیوم ۱۲
نهی نهی ایسته خوری لینک کورادی
له گله ذره رانی عالم تیکه لای
نه تو عتازی رزقی حار و موری ۱۱
نه تو انشا کنندنی ناز و نوری ۱۲
به حکمی تو نه بی عقی گو نامان
و هک پایای نه سارای خیری غفران ۱۱
نهی نه نوی به کی جیگای نه ب
نهی نه نوی نه کای ماوی چه حیمه ۱۲
به مو عالم له زیر نه رمانی توپ ۱
به پانی نوترا به مستیک آرد حومه ۱۱

وهرن نهی اومتی خیرالبریه
له یاتی ته قیدی اخلاسی و نهیه
به علم و عقل و هوئی و فکر و عرفان
به قه ولی مصطفی و آیاتی قور آن
یزانن نه و قسانه پاکتی یوجن
نه گهر خواصان ه بی افطاب یوجن
به قه ولی جاملان خونن مه گورن
به چاوی دله دو نیایی بنورن
له زیر نه رزی مه تا کوزور و زیرو
له مانگ و روزمه تا کو مار و میرو
به که مو که یف و ده شع و چهل و چونی
به نه طوار و به نه دوار و سبکونی
(که لاریژ) چند زه لاله چهل نه دوره
(سوها) تاریکه یا خوزور به نوره
ه یا چونه له جی ته رکیب کراوه
نظمی نهو که رراه چوت دراره

ه گه رانی چونه کی نه بکا اداده
له بوکی دینه ته عداد و ژماره
به غیری قودرته داداری جبار
به غیری پادشای خلاق و قهار
به طبیکی نه عیف و نه وانا
اداری چون نه بی نهی مودی دانا
نهری لای ایوه داواری امورن
له بهر دستی خوا که متر له مورن
کهسی ایانی به خوا و قودرته تی بی
چاون نهو اعتقادی ده جته قلبی
نیکت بو نه که م چاکی یزانه
قبولی که به بی عذر و به هانه
له سوار و زمانان که رچی سوکه
له میزانی حه قیقه ت زور گرا نه
به خیری خوت به خه لکی را که یینه
ه تا ظاهر بی نهو حری نیانه

ه تا کو نه ملی شار و دهشت و لادی
خه بهر دارین له نه حوالی زه مانه
بوخوت ته حوالی لادی چاک نه زانی
به کی جوتیار به کیکی به رخنه مانه
فلان آودیره نهویات هرد نه کیلی
شووانه نهو نهویتریان ه یانه
خهریکی کار و بلر و جوتو شووان
له فیل فیل که ران ناشاره زانه
مه لا بیکیان هه به سندانن لیمدا
نه خوینده و نه حسق و بوج و نه زانه
وه کو گهر گرنه خوا دایم له دی دا
به ریشی یان نه لهی عالمی جورانه
نهویش بو شیخ وه کو کلیی معلم
به دم کهر ویشکی بو نه کری له لانه
نهلی نویدی بکمن لای شیخ به کورجی
قیامت واده بی هرد بهر و زووانه

دهزو چیشتی له بو شیخی دورست کهن
بلا رساوار و شلکینه و که لانه
به عالم کو یخا بلین نه سیایی ریک بی
له بو شیخ شهو دهیته دیوه خانه
که نیزیک ساء تی دو بو ه ناسی
له بو پیلوان به سه نوره ی زفانه
ژی سکویخو ته مالی دینه جه دبه
ایتر هاوار گریاب و فسانه
له بقی نهو ها یوهوی و نه کوتانه
دهلی نهی قوم و گول کرکوت اعانه
مریشک و هیلکه و جویشتیر و کادور
که ره و نه ندرک و ساوار و هه مانه
گوریسو سیه ک و ناو دو کو هه شک
جهوال و توره که و نیروک و خانه
له نه قیدتی نهی نهوی حاضر به دست
له رویه و جوتنه دو چاریک و آنه

همه‌وی حاضر بګڼ بی خو خوراندن
ده خبر این په چوستیو عاقلانه
په هر نه‌وې که شیخ تشریف ووی
په کی عاقل ده لښه‌ستی او میانه
نولی نه‌ی قوم و ګډ اېوه به‌دین
او که یدر فیل و نه‌یرنګ و نه‌سانه
له‌لام به‌علوم بووه بی شک و شبهه
په آثار او به‌نه‌توار و نیشانه
نه‌ه می به‌نه‌دی شیخی زه‌سانه
له‌هم دموړه در او و نه‌و ۰۰۰۰۰

نه‌واو بو

نوو-وی کومه‌ای ژ . لک به‌پوهی
همندی دستکاری شمره‌ګانی هم دیلرپه
له‌جه‌نابی به‌لا محدی کوی تګار داوای
چاوپوشین نه‌کات

ګورده‌ستای مړ ګوربان - لاجان ۱۳۲۲ - ۱۹۴۳

خویندونه به‌رزه‌ګان :

نګانان لی نه‌ګه‌بین دواي خویندنه‌وې نه‌ه
ناملېکه‌په هر هستیکې (حس) به‌رانېهر
به‌شیخ و به‌لاګان له‌دمروتنایا په‌یابو هرته‌و
هسته‌و هر یاره‌ی آغاوسه‌رادو عشیرونه‌ګان
پرخوتن په‌یاګڼ چونکو به‌یې به‌ر آومر دیکې
زور وورد که‌ایمده کردو مانه‌وې هر وې
دوا ګوشتی کورد عشیرونه‌و
نه‌ک شخړه‌نی و به‌لایه‌تی .

نه‌نه‌ای ګاری حمیزو بی خیره
ده‌ستی ماند و له‌سره‌زګی تیره

۲

ګول بژیریک

له‌دیوانی حاجی قلاری کوی
بلبلې نیشتمانی کورد

همینه‌نی ناوهندی (مرګزی) کومه‌ای ژ . لک
نه‌ه سپیارپه پېشکشی گیانی (روح) لادی
ده‌نه‌تی م . س . توپس نه‌ندای زماره‌و ۱۳
کومه‌له نه‌کات .

په‌پاره‌ی کومه‌له‌ی ژ . لک بو و شپاری
آغاوات و سه‌ردار عشیرونه‌ګانی کورد
له‌چاپ درا

بسم الله الرحمن الرحيم

به سه راهاتی حاجی قلابه کورتی

حاجی قادر کوری ملا احمد له گوندی
 « کور قورج » له سالی ۱۲۳۲ وی هجری
 هاتونه دونیا

به هاری زینی حاجی به خویندنی و
 ابختان به روه ری له هاری (کوی)
 رابراوه له دوو اینیاجوئه نهسته میول
 میوانی به درخان پاشا نه بیت کورانی
 به درخان پاشا به دهستی نه پیاده
 نیشتمان به روم به روم اون

سه حرازه وهرده : شوقی خورشید و ماهی تابان
 دو جاپه یین شه و روز : بی به حمل و نه هاری
 به عارمه بوچی حاجی : به دخت نه کابه کوردی
 ناکه س نه لی به کوردی : نه کراوه مه دخی هاری
 باللی به آیته تی منزل

به جوار یاری احمدی مرسل
 بی وایانی مولکی کورد سنان

هه راه گوانی تاده گاته شوان
 له خه وی جهل و هستی و نه فلت
 به خه بهر که ی به نه غه بی و نه رحمت
 پاکی ده چین له کاری نابعل

رومی وافرین بوده ری نه سنل
 حاجی به : شعره کانی و نه کاهه
 روزی ده یین درهوشی هه لداوه

(سنایشتی خوا)

نه تی بی نظیر و نه متا : هه توی که به روه راری
 بی دار و بی دبازی : بیدار و بایه داری
 بو باغی به ردی باغی : ده باغی که ی خزان
 بو مه زده یی نه قیران : باران که ی به هاری
 بو یاد شانیانی بو هه سه وادی نه عظم
 بی به در و شانینی : بی به رده به رده داری
 جه به یاری بی فتوری : سولطانی بی قصوری
 ره زاقی مار و موری : آو دیری دیه کاری
 فیرزه نه خشی که ردون : به صنوعی نه نقشی توبه
 یاقوت و به لعل روزنه : نه مستیر کل دور داری
 جی و نه گانی توبه : بی جی و بی به کالی
 له لیل و نه هاری توبه : بی له لیل و بی نه هاری
 هه نه مری توبه داره : بو کار و یاری عااهم
 به جه تده بی و نه زیر و بی به در و کار و یاری

عەندو بە پەیمانێن جیای قەندیل
 کوردی شانامە پناکیان کوردە
 کافی ئەم سافە کافی ئەوردە
 لەشەرا زور کەرمە وەتەنە
 رومانیان چلۆن جواب داوە
 (حاجی) دە مریت لە داخ؛ هاوارە
 کوردی بێجەرە دەبێت آوارە

کوردو نه زانی له کوی ساکنه خزماني او
کوی کړه. ووتو بلیمه سکني قوماني او
کیدی تروس وعتی حاوزی نیکه ندهرون
غوربیه نابحریرتی سرحد دی مهیدانی او
بهحریرتی رنه رنه دملغان آوی نه راسه بزان
دهودی شماله نهه کوزی بیجولانی او

هلا و به و شیخ و پادشاهان
 هتا مه حشرده ماناو نیشانی
 خوده زمانن سلاله می نه کرد
 لیره وه بکره ناده گانه (قبیاد)
 همهو عالم همهو شیخ و میرن
 زورک و زبرو نه علی و دبیرن
 و سه طی بانی یازده روز و به
 بر لریش مال و خانه و دیو به
 و درتری له (قاف) که را بوردن
 نابه (شیراز) و (اصفهان) کوردن
 خسوارن بیادین آزان
 برد نیشانی وه کو لکی مهیدان
 جود و به خشینان له لایاوه
 خونی مهیدانیان له کن آوه
 به شجاعت همهو وه کو (روسته)
 به سخاوت همهو وه کو (خانم)

هیچ غیره نیک نه ملو. سه دجار قه سم به قور آن
به بیای تمنی به که که کوردان
جورتن له قور هه لین ورن حالمان بین
جورین ادرنی ظلمی بینن دور امان
وانه تم باله تاله نام به لایه
هر هینه پیده زانن اقبی می کرده توفان
توفانی آونی خو درچی له کیوی جودی
به حری تنه که و توبه اسانه به حری عوممان
نام قه به که کزدم ناگاهه چو ند سالی تر
نام حاله ده بین به که به جای خوردن
کار اینیکه وهابه مگر خدا به سوکی
نیکیان بدا وهالا دور واده قلی انسان
هرچی وه کو به یانم بر کردوون به ته حقیق
به پیدایه دین سه گانه کلام قور بکه یین به سرمان
نام به پنه افغانی به پیدایه کن به هرودی

[illegible]

که و هیچ نمی به اوین ذایع به دولتی بن
 بیگانه چاکه دوزمن نك دوزمنی له خومان
 روسی و کوبنی مون که س یستی بی نه پستی
 که و تونه داوی خوبین یژمرده بون و حهیران
 کوا والی (سندروج) به گزاده بی ره و اندوز
 کوا حاکمان (بابین) میری (جزیر) و (بوتان)
 نادر آبه نمی (فسیرونی الارض) خوا که فرموی
 اجرای ده کن سه گانه مال نفیس شاعی خوبین
 کوا نه و دمه می که کوردان آزادوسه و به خوبین
 سلطانی مولک و ملت ساحبی جه یش و عرفان
 جوشیک بدمن و ده کو هه نك ته ذیور بیکه نه ییده نك
 نمبایی شعر بهیا کن: تومی و تغه نك و (هوان)
 یژاندوه و توکل لیه عصره ملو ناکا

نبرد درعانی چه دشمن به یکباره: حرزی مهبدان
برجی ۱ به شهری ایامه یعنی روزی ۱۰۰۰
هیچ نه دعبی نه زانی؟ روزی که ده جوه مهبدان

بنواره سه عیو غیر مت ایستاده تلو له ورویه
خویان خه زینه دارن خویان و وزیر و سلطان
هه ورویتی نهانی (سودان) هه ستانه بی وه کوشه
ایستیکه - مستقلان مه حدودی کلی نه دین
(بولند) و (سورب) و (یونان) هم (تورنی) و (تورطاع)
هه بیضیات به تهمهه ناین به تددی بایان
هه ییکه - مستقلان کلیکی دهرله نیکن
ساحی جهمش و رایهت تهرکانی حهرب و لینان
لایبیه (آفرهمن) غیره تهمش له بوخو
دهک ایسته نین له گول دهک دهرهوا بکن به شیران
بوغه نغو دهرهوا تهمهه ؛ بوغه بطور - بعلی ملت
ده شیرنه تهره وایه گه ووه و چوکی خویان
(حاجی) کدسیکه ییکهس بو ابو - قورده ووی
گوته ی لی ده گهن ظهریغه نایکن : به لاله خوتان

روك (خيوه) و. (بخارا) به لاناروا به همت
دفعی بكن مشايخ دفعی بكن مهلاتان
سار خجی كوتو خونی يك دو كسی دوش و دوش
خالتی به سكر دوزانی خوی حضرتی ملیات
به كتمان كه چونه كور دوش وانیده كمن له دوتیا
هەر پادشاهی روه و شاه عجم له ناران
قطبی زمانه خالد آواره بو وه كو من
بی قدر و قیمت و شان بی خانمان و بی نان
سیت و قهلام شهر بكن له عه ره دا دریا
شیرم قهله تراشه كالا نیه تی قهله مدان
مه سله یكی مشهوره : كور قوروده كی به سه و نا
ایك كیره خاك و خوی دهر مالی كورده مالان
تیا امه وه هانن دیا جی (نهم وزین)

واکرده فبرقه و قائل
 وک حاکمی نه چونه موالکی نه دنا
 جی بارکی خوبیانی کرده مه نوا (ماوا)
 آری به حدیث و نصی فور آن
 (حبیه تن) ده لیلی ایجان
 حادث نه افسله کوفتو گو بیان
 دورونه ده دوری جهددی خوبان
 ایستاکه که واجد ماعتنی وان
 ناسلمن به ناسب کهریم شاه جهان
 مقادی مطیع
 مه حکوم خدات و حیزو دوهن
 رمه میکی قادیه دوری گهر دون
 حه صمی اجبایه ده دمی دون
 (حاجی) نعمیش مثالی کوردان
 کو توته که مهندی نه نفس و شیطان

ام حیسو که مهند فیکری ده رجوون
 مه مکیب نه من اکم توان دوون
 مه وقوفه به روسته می عنایت
 محتاجه به همت و هدایت
 ده رجم له نه سیری منلی (بیزمن)
 راهی بو به قودو منی نه مهند من
 نهی بی دل و شاریک و نه با
 ما اعظم شأنک تعالی
 نه عین بکه روسته می درایت
 نوسان بده خسروی هدایت
 ما (گورد) و نعمن له دمنی دوونان
 ده رچین نه ر آهوی ره حیم و ره حمن
 اسلامان من کل بوم
 له نه صاحبانی صاحب غیرت و دین
 له بی عاری ده و ان که و ته یادم
 قه و ره منی برای و انحام

له به دوری له افغان و اه افغان
 له کوردانم ده برسی خرب الاغان
 له ویه که نه دوشمنی رهش و رووت
 هتا به ادا بو روحم که به سر لودت
 ده مهر دوری نه عدا به بوج ده کبشی
 چه مه از و نه که ره جانوت نه پیشی
 قوری کوی که به به سر خوما به برت
 خورم مایه اداخی مونکو ملت
 نه که ره که نه خ به دربار بن له دیرلت
 له حه یمن خوده خشکین به بی بهت
 دوازده میلیونه کوردستان نفوسی
 به قولی نه ملی نه خینی که نفوسی
 ده و ان شیری به تن (حانه) ی جوود
 له شرده کیوی (جوود) و به حری مه حدود
 و له یکن فایده ی جی ده رچ و ده رجن
 له ده و ا داده گهل به کتر به ده رجن

له گوپی گادو ستون مهر جهلد شیرن
 و هکی که ویشک جاو آوا و کو بزن
 لهوی نه غلابه به رده ستهی شکاره
 لهوی نه غلابه به ستهی زولفی بازه
 لهوی آزایه شاناه ی ده جوینی
 لهوی مسکینه گهم وجوده جینی
 نه مانه ی بی شعور و گیزو ویزن
 مطیع مفتخور و هدرزه بیرن
 کورسکی وایه به سته به ربی
 بزانی چون به موکس هاله به ربی
 مکسهری جهریده و حالی ملت
 کنیسی نازه و تاریخ ی ده و ات
 بزانی ناچی قه و ماره له نه طراف
 سهرایا آگره نه طراف و نه کاف
 نه که ره کاریک نه کن له به به دانه دارو
 و ولانت باکی و به زانه له ده س جو

بگورنى وىلايەت بىسە ئەھدە
وہ گۈر بيارىكى واحدېن نەھرىل
لەمە لائوتى وە ھايرىيە سەرۋى
لە (بوئان) تا (بەيت) و سەرھەدى (رمى)
بىيە بەك تەعلیم و لەنوسين
دن و بەرك و زەلم و رەسم آيين

برا خورش و پسته کفنی واتی نه گن ایله
بزنجان خورانه وها وارنن نه که بی
به لگو نه مدایکی پسته خوری هادیستونه
بلوه شی کومه لای ژ . لک و لای
ریسکه وون تاسر که دون .
نه و او بر

(به شرح حالی) بهر ناچار له هغوی سره
له هر لاره دوتر هرن وه کول تر
اړیږي دا دهجې حریف و مه خاښ
گمداښ ایوه دوزمستان به شاښ
به غیری (دروغی) و (انگلیس) و (روس)
به یی سره دده ولنه ناولیږ نووسی
له جبهی خوښ هلمستانون به غومت
له دویمیا ناوی خوښ بلوه دولت
سره با صاحبی که وسولېږ
وه کو (جهم) خواوڼی تخت و کلاهن
له د تهری امر وڼی مواکی خوښ
شهریکن پښه چیو بازار یی و شووان
له خوشین و خروشین وه که یلنګن
به من چی کافرڼ یلنه غره ګن
وه کو پستو مه بوده غنی مه صاب
نوموی تدبیر کو دوه فکری و تاب

دسته گولیکی جوان و بونخوش
له باغی تیشتان په روهری

1574

پیشکشی لازم خودید برارو گنجہ ووریانگی
کوردا اھه و نارجہ یکی کوردستان نه کریت

بسم الله الرحمن الرحيم

(لاویکی گوردی موکوریامی لهنهمن)
 (۲۶ و ۲۷ سالیله خاوهندی دلیکی)
 (که دیریکدی نیشان دوردی هور)
 (دوردونانکی لهجهت هم دهلستانه)
 (حواره دی بوناردین هلام دیرینه)
 (بیوی دیرینه)

ستایشتی خوا وه کو حاجی قلار

ئی بی مکلف و تنها خلایق هر مکانی
 بی باب و نهل و نه ولد بی مثل و بی نشانی
 دهرمانی دهرده داران خوشی دلی هه زاران
 شوق و صفای به هاران ویشک و نهری خه زانی
 وختی که بی به به خشین به حرو و بهرت عه طایه
 گهر یی به زه جری عه بدلیک هه رفله دوجانی

هم روحی ملتی کورد پاک و به دین و ایمان
 و حوت حه میر و یسا دانسا و عه بیب رانی
 بونابه گامی پیشوی دابوت جه لال و عرت
 بوج بی به شوبه صیبن آواره بولت کورانی
 زهر دهرستی کلی ملت بی مل و حل و باین
 نینو به خوینی به کشر که و نوب به مان وانی
 بو خاطری جه لالت صفاتی بی مثال
 ره جی بیکه به کوردان هه ر چون صلاح دهرانی

بو آغلواتی کورد

قیکی خوش ده زانم بیت دهریم ایرو به مرکزینی
 بیت ره طیکی نه که ی نالان و مالی خه لک نه ز فینی
 دهلست هل نه که ی دیکا به کاردای خه لک نه گری
 خولی خوت حال نه مالی مالی حج کوردیکی نه سنی
 سالی که و دهرین و دیرکی و خورشت له به دهرکی
 زه دهرزار و گها و دهرای براسکت نه سونینی

د دوی هتنگ رابوردو که جهور به نی
 تور کها ساز بو هک به یک به ناوی دهلکی
 سه به سونی هاندرا نه نای خج عه القادر
 قهرمنی و سید عه ی کوری دهل هندی
 له گورده و ناودارانی کورد دهل عه که دها
 حاکم گران و هدایات آو به سب ایسا
 د شیخ احمد سهیل آوایی که بیابیکی
 نه ناویامی موکوریام هه شنه ی خواره وی
 به شهیدانی ریکای سه به سنی کورد کیراوه

هم آسمانه شینه کهوا به رگی ماته هه

ایحادی وا کراوه که قبه ی هه عه غه

به رانی هر که به فره کفن ره عه نه فخر

نه ورو گرامی قاضی نه رواجی هاله هه

سه به سنی نیبی هه وره شه حال بو صهی قتل

له به به کی ترزه به نه به یاری هه

به خاله و مامه و کاکه و براله بیکه وه بدوین
 خه یالی خانو که لای کو نه ده عه یه ووزنه دوینی
 له زهر بی ملتی بیکه نه به عه و عه به عه
 حیا و آبروی برات ره زنی خوشی نه دهری به شکیتر
 سه را سه به نی کوردان به سه راوه بیکه نه اولهت
 نه که سور (نکر) لاجره له و نه به دهریکی نه به سنی
 به حارمان هاندرو روزی سه مان سه تاب ظنمی کرد
 ده یی نه معاره که کوردی نه یی هه ضروری نه یی
 له زهر ده سنی به یی که دوزمن دهری و نه نام ده به یی
 حه ده هه نه نه دهرانی هم کارانه بیکه نی

روزى سپاه روزو شوى تازه چرخى يه
هوى لودوده آه، همى وي همومعه
لم چرخه، گونه ماشينه كى زنگى كرتووه
چووى نه كاه خونيه كى سووراني عسته
هم آرنى بيته همى مده نيته به خوښى كورد
زه كى لغره هيتووه هيتاكه پى كده
بار ندراره چرخى ستمه كاره
هو ظلم و جهوره ندمه نى هوشين و زياره
خابه به خوينى كوردى شمالى هم موزمى
كولزارى خويه، غنچه سفت دل همو غمى
هوى شهوت له نهوجى دره جدا سطله
شلاى له يو له ويچ دلى دانه پى به شين
عشر مثاله دمنشى شمال كورلا صفت
غمه مانكه لم موسيقيه سگنى حووه مين
اگر له وانه سين و هاشمى نه سب
ميراني جديانه شه هادت كه پى گمين

فهرستی قتل‌های ده ساله بی که عالیله
به نوری مدحوی دیمه اه اعدای نه هلی دین
واحد سردا جرای او بدلم کورژیه وه
فره تلی محر می له شه ای سرابه وه
چه نکیزه ده ساله نه هلی که مال شاهیدی دودا
کوانی زمان و عسری به غول ظلمی و اکرا
هور به و گونه دوڑ متی دین محوری کرده و
لو جی و مالی کورد که بیتی خداکرا
نسی حدیثه ترکی ابسته حکمه
به و ظلمه خبی باطنیات به و لاکرا
دل به حری خوینه سونی مه برده چه فایدم
تعدادی ناگری که بلیم چند خطاکرا
هاواره نوی کورد وزن روزی غیر ته
نسبت به ایبه ظلم و تعدی چیاکرا
عضم نه ونه روره دلیم هینه پر غمه
به حال فاطمه له غه الاان و نه بکه

۱. هم فسیده‌ی حواره، حواره‌ی
 ۲. جهانی (حسب بیانات) ،
 ۳. که با کبک به یارو، بهر بنیان
 ۴. به‌ورور کانی موکوریاب به‌گور
 ۵. یابور، میردی سلیمانی بسات
 ۶. زودتریت ابه...موانه تایی
 ۷. بهر و میردی صابلاش

کوردینه نامه کی ایله له کیوان منالی دیو
 بیدو بیچینو پو ره بای قله حندان و جیو
 خدایکی هه ره له باغ و له شاننه کیف خوش
 ایله بلای بی سه ره مایون له دهشت و کیو
 بو آسمان دهر و نه له به حرا ده کس سه ره
 هه ره عه ده نه شنگاهی سه نه عه ده و هه ره دوشو
 به به وانه که که شانو به به ایله به ره لان
 جی وانه تهنو به ختو جیه ایله به ره دوشو

ارشدند. مال و کشت و پلایه هفتا عیام
قصور و سرایی خانه کی دیده پر از زیروزار
و روانه هرجی جوانه لهجی دی لوزن له مال
هر شاخ و داخه بومه کوری رمی کچی دزیر
زیر دمنی و اطاعه نی بیکانه قابه کی
شهره له بومه هینده بزین بی نشان و بیو
هفتا عیامی هر هفتا عیامی هر که سی
شاهان به معجوبی امده ده بستن گری و گریو
گوردانی کوردان که له ترسین ده لری نمرض
کی بولشای شان له مصر بش بویه خدیو (صالح الدین)
گوردانی کوردان به خدا و روزی غیر ته
دمت دینه خه نجه ران و پیاواله بی بی نهیم
بوجامه مال و سر که لسه سرور می له چی
کور نابی قط یترسی له زیندان و داروچیو
بی هل گرب مکه بی که شه و بومه شایه
دمت تیگرن دره مکه حجه ایله بجه نیو

نه زبیدی هم ضلالت به چاه چاه که
 پیسین افرای نه جانی و تن باب نبرو میو
 سر چونی تفت: روینی سهر داری پیده وی
 خوشه ام شهاده تی شپاره قیو به نیو
 هر ملتی له لاره حرقی خوی به ده سته وه
 کوردیک که گوری به اینی دلب بوته سهر بازو
 آرادی سهر به خوبی میری و گهوره بی
 داوا ده که بین بهزار و زمان و ددان و لیلو
 ناکری له باغی خهلکی به زیزی و به مل کچی
 خوشه له باغی عیالی چینی به نارسو
 فکری له حالی خوگن و بگری به حالی خو
 سهر بی سهر و عدا نه خوتانه دته راو
 لاهلوا و و حارک بر او و فرهاد
 رامن ده دمن به جاری له سهر رار و نوشو
 هم شروش یاو کوری و سابانی و محک و استلال
 بر کورد به حانوره

هر کس که بری توله وحی بابی خوی نهایی
 نهو بی به شه له کوردی دهری گن نه پشه نیو
 هرچی دهی به لایبی حرقی هر حرقه حسن
 نیشه له ویدی و نهان غمی دهر کردن و جنبو

۵۵۵

« خاله بین کوری حار شیخ مصطفا به »
 « سبه یکی به زبیدی به کیک له لاره »
 « نیشان به وور کاس کوردی مو کوربان »
 « شره کانی به کوردی بانی (روت) »
 « نه هونته وور وور سهر وورده »
 « بیگانه نی له پیری له زیموه به سته بیکی »
 « ده غموری له لاره نه نوسین »
 سهری کویستانی خوشه قاسی کوی
 بودلیکی به خهم دوجاوی به خهم
 ایسته کوی و ختی بس چاروخه
 سهر هلهینه لیسه هلت و ههر

ههر دنیا گیمی به دلخوای خوی
 ایسه همریسی بز و کیک و زه
 سهری که وک گهم جلون که ونه
 کیزی بیزنک و راناه فانی که و
 و حته کیزی له نای ام کیزه
 و حنه بیسه له هانو جوی برته
 دتیه کوام و اصلاح نه بیوی
 بانکی خهلکی ده کابه دسک و و قور
 « بوجی رمجی منو به ضایع ده »
 « بوجی داوم و لکی خوبه گیتور و »
 « دو که سن دهری ایسه دهر مان کن »
 « بیدری زور زانو واری ده سته جلوه »
 « هسه نهی کوردی واکه (زیمو) به »
 « دس که به قهری رلام و توبه به نه »
 « زور به سهر سهر و سکی حاسی ملن »
 « صالاه »

« گهوری هم کوه له که گویه ای نه دای »
 « تف که ام مجلش هلیو به شه »
 سواری نمسی صلبیه نی - وارم
 قط نه لایار دهی نه پشنی حده
 مانم دهره کاله دس دوزمن
 وک به نمسی به کار و قوز و لهو
 خاله گیانه شمرت آ و د پر زینی
 له گهای جاری و ستوی حهر (خون)
 واده بین دو کوردی دس بیگدا
 نه به میان دلی نه میدی به نهو
 « به هومیدی خدا و بیبه سهر »
 « به دلی گهرم و جاری و ورنه »
 « کوردن چیدی سهر نهوی نابن »
 « ههر نه وند به ختی بوخو آرابن »
 چیده ده میزه نه من که هم چاونور
 بوگه لی کوردی کانی بی کس و زور

ابتيكه تي پياوي چانه به چوه بهي
راست و په کيس درونه ميدي له کور
دست نه چاري هوارو داين
لورکه له گوي بليد يکښه سوري شور
نه ويدي راستي رزگار به
له نفس له زگه کاني وامح و مور
(خال) خور ليک ده گانه وه بوتني
دوست و دوزمن چه ربره که و پسرور
پينه کانمان د ليل به سه پرو دزي
ژن و مندالين به زير و مور
• به اميدي خدا و بيمه به ر
• به دلي گهرم و چاري سور و تر
• کورده کان چيدي سوزنه وي نابن
• مور نه وند به ختي بوخو آزاين
بيوه لاي کورده کاکي زير و زرينک
چونکو جي کورده دست به سريک

کهي به دلخوازي خوده گه داحو
خوره ها کس له کورگ به من کور
هيښه ده خواخه سي نه وان دله کم
در زيت فرميکي چاوه کم چور چور
گوبه و له آوازي من بي آغاوات
آخ بو چنده پياوي زرو سوري شور
نوره هلمان بکاله نوري ۰۰۰۰
نم به چانمان بداله ۰۰۰۰ مور
که لي شيخ و سله به کان ناکي
بو عوام جوان ده پيښه وه سوريور
ابته مالين ده خوت به مت و خهزا
وه ختي دکه تي لي يان ده گن جل و جوو
دستوله و خه لکه همل نه گرت نابو
دين و دونيای نه وان و خوشو کلور
نابنن وار و ذيل وه زير که و تون
نيره بين واله وان ده گن هه کور

شوي وان سده تر به آراي
بو ۰۰۰ دامدراوه گيزو گوليک
ريککه وون بوخو چيدي ريك مه کورون
چونکي زل کوله واره بي کور ريك
باروم بي سکل که بوکويه
هيښه ده گرم له ابو من به ريك
دوبي بلل له يو گولان ده بکوت
چند به سوزيکي خوش و ريكه وور يک
• به اميدي خدا و بيمه به ر
• به دلي گهرم و چاري سور و تر
• کورده کان چيدي سوزنه وي نابن
• مور نه وند به ختي بوخو آزاين
۰۰۰

ريککه وون به سوزيکي خوش و ريكه وور يک
دوبي بلل له يو گولان ده بکوت

بي بي بلي (خاله مين) ده لي ناکي
گنم و چوچان و يول جريک جريک
۰۰۰۰ و ۰۰۰۰ واه نيو کور دان
هوار کونه و نيو قاز و قور يک
هر دو خور يکده خن له رايوه
وه کو يو پرينه وي سوري دوبر يک
هر پيادي به توب و بوساران
بوخنه به هجرم و به شيل يک
زور جه توه کني بکښ ناکي
له بشاگويه نه دن به باجو قوليک
پياوي دونيای يا خولاي بي
سوفي شو بي ياه و اخوراني گريک
• سوز به خوني و ده کورده چن هردوک
نه که به حيره بخوي و ريكه و يک
پيښه بي پيښه و ده چاوه گن
کوري کورو بشکو بو ميه به لک

مالي كوردی هه زاری یز کور و کال
 به قوری گرتوو هه مانه وشال
 کاله مانه مانه بی به درو
 کیه شال شالی کوسکل و تیشال
 جی هومیدین نه واه بو هیچ کس
 هه گر به کیز گول و کور وصال
 که هه مانه بی ده گن نه نازه
 راخته ریکن هه واده دین بی بال
 نه و کجانهی که دسته دسته درون
 در فینن دلاب به چاوی کال
 بیکه نین والا سه رده و لیوین
 دیتو دمروا وه کووه بهوشی آل
 شوش وکیل گردن و یژن باریک
 شوخ و شنگ و له بر دل و لیو آل
 داوی باریکی ناسکی سکی
 نه گیری که ی قاده و روسته ی زال

کوردیش به بی هه عهید و غلامی بهم و نهوین
 بی هوش و سراسیمه له دوی حهلقه بهد موبین
 روز سوکری به چار و شوش حساسی شوبین
 چاروب له ولایت نه بهد موبین نه بهد موبین
 ای غلم و حکمر باره و نه حرون و خهه نیار
 بهس طایبی نالایی به کو کوششی بهک بن
 بهس حهله بی دهستی و دهس بهستی بهک بن
 بهس مایلی فهوتایی به کو مردی بهک بن
 بهشموالی برایی به کو ربک خهفنی بهک بن
 نو کو مهل و بهک دسته و بهک بن و به کو بهغیار
 نه به هه و مفاق و سه هه و (سفا هه) ذلقه تاکه ی
 نه به بی شرمه ی خو خوربو عه فله نه تاکه ی
 نه به یمن و شقاق و سه هه و نه تاکه ی
 بی هکری و سه هه ی نه به ملته تاکه ی
 تاکه ی نه به سه هه ی نه به ملته تاکه ی

« به یمن خهه که به نه و راودی قاضی هه له سه به »
 نه ی کوردی سه مدیده بی هه مظلومی سه به چار
 وهی ملتی هه مصلحه بی به به خشی گرفتار
 نه کی له و وان نه و و دوز من هه به به بیدار
 نه چه نه بی هه به مست بن و حهلق هه و هه شیار
 حوتان نه که نه مصلحه که بی به حرم و نه غیار
 عالم هه به به شموالی نه لاتی و دهس و مرده
 هه مانه بو خوی به نه کی زده و خورده
 هه که بی که بو حو حاکمی خویه و کومه مرده
 به حرومی هه به حق و حهوق ملتی کورده
 مانه زده و سوک و بهریشان و گرفتار
 نه و ملت و قه و مانه له به بهش که به به یون
 نه و طایفه و طایفه نه و سا که که دور یون
 نه و حهقه له به به هه و مفاق غره بی خونیون
 به لایق له حهوی عه فلهت و دارای فون یون
 بهستیکه هه به که لکن و شاه و حکمدار

هـلـنـ بـحـوا حـرمـدهـ موـجاـوـ بشـورن
چـاـوـسـکـی هـلـیـنـ لـهـ چـهـ بـورـاـسـتـ بـشـورن
پـرـسـیـکـی لـهـ بـهـ کـنـ لـهـ چـهـ تـهـ حـوالـهـ جـهـ شـورن ؟
تـمـ عـالـمـهـ بـوجـ عـاجـزـو بـی کـیـفـ و سـرـورن ؟
بـوجـی تـهـ کـنـ تـمـ کـوردـهـ تـهـ قـیرـهـ مو هـاوار ؟
تـمـ دـنـگـ و هـمـراـو نـالهـ و شـیـنـهـ اـهـ چـهـ لـایـهـ ؟
تـمـ آهـی جـگـهـر سـوز و گـریـتـهـ لـهـ چـهـ لـایـهـ ؟
تـمـ گـشـتـ جـهـ زـهـ و کـوشـتـو بـرینـهـ لـهـ چـهـ لـایـهـ ؟
سـهـر جـاـوـهـی تـمـ جـهـ شـمـهـی خـوینـهـ لـهـ چـهـ لـایـهـ ؟
جـی بـی تـمـی تـمـ شـورـشـو غـو غـایـهـ لـهـ تـهـ قـطـار ؟
تـمـ دـنـگـهـ مو نـالهـی کـوردـانـهـ لـهـ دـمـتـهـ غـیر
تـمـ شـورـهـ دـای شـیـو تـی کـوردـانـی لـهـ دـمـتـهـ غـیر
تـمـ جـهـ زـهـ مو سـوزـشـی کـوردـانـهـ لـهـ دـمـتـهـ غـیر
تـمـ خـوینـهـ گـشـتـهـ خـوینـی شـهـ هـیـدـانـهـ لـهـ دـمـتـهـ غـیر
تـمـ نـعـرهـ هـمـ مو نـعـرهـی کـوردـانـهـ لـهـ سـرـدار

واچا که هه مو متحدویه دل و جایی
بویه که نهوه کو دسته برآینه برایی
مردانه له بو مهسه دی یه ک پشت و په نابین
به وشهرطه هه مو تابی ائحکاسی خووابین
تاجله ره عابین له دهسی دوزمنی خونخوار
دوزمن له هه مولا؛ جی به چه بداجی به راسا
بو ملتی کوردی شه ورور و ان لهه لاسا
دایم توه بان واله سر و فکره جهواسا
ریشه وره گی کورد بیننده ره هه ره له ساسا
ناکو تهمینی یه که نه قهری کورد له ته قطار
هه ره کس که ووتی تهم تبه چه نده تبه نه غلامی
تسلیمی تهم کون حال و سفر و جانی گرامی
بوی تهمینه نانا خوان و دوعا گوویی دهوامی
تهی ملتی بیچاره عجب جاهل و خاسی
تومیکتی تهاو بی زهر دبی سیم ونه زاسکار

تـهـ نـفـی تـمـ و تـمـ پـریـهـ لـهـ دـمـر عـانی کـوشـهـ نـده
تـمـسـ تـهـ قـرهـ بـخـونـ هـهـر بـهـ قـهـی حـوشـ و بـهـ خـهـ نـده
تـمـی بـی خـهـ بـهـر ان بـس بـیـنـه جـاکـر و بـهـ نـده
تـمـ شـهـورـه کـه کـه عـتر بـهـ و وـهـ شـهـنـده لـهـ مـنـده
رـوژـی تـمـی بـمـ تـهـ نـده تـمـن اـیـوـه گـر فـتـار
بـو بـیـن و حـوا و هـر تـهـ گـشـت گـهـور و گـیـجـکان
مـر کـن لـهـ دـلا جـمـله خـهـ بـیـلاتـی پـهـریشـان
چـهـ نـد چـشـتی هـیه واسطـه بـو تـه گـهـ تـی کـوردـان
مـک کـبر و حـمـد بـهـ قـضـی بـه کـو قـلتـی عـیـرفـان
اـصـلاحـی بـکـن تـاکـو بـکـوشـین بـه هـاوار

تـمـ شـرـای خـوار و لـهـ ژـمارهـی بـه گـمـی سـالی
جـوارهـی گـلا و بـردا بـه نـای طـاهر حـاشـی کـرمانـشـی
چـاپ کـراون سـوانه گـی دـمـت و یـا و بـکـه
بـلام اـیـه بـکـورین

ماگهی دزی

دـری تـهـرک سـکه تـمـی جـی سـکـه گـدانه
نـیکـوشـه اوخـوت تـمـلـیـن نـسـازم
لـهـ بـهـر تـیـکـوشـین تـمـی بـهـلی عـاوه
کـوشـش زور چـاکـه و خـوبـیری مـهـ حـر و هـه
قـهـم بـیـسـه اـرـصـا بـیـسـم
عـمـهـلی بـیـسـکـه نـاخـوشـه و بـسـم
لـای کـی لـای آغـم بـوجـی رقی دـی
اـهـجـی لـهـ مـی خـه لـک شـه و راحـت بـنـوی
جـلـاون یـا و بـکـه بـه کـم دز تـه و
هـیـواتـی بـه جـبه تـمـنـار بـکـه شـه و

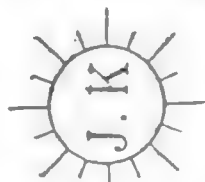

الله

به رزو گه وره بی هاوتا

کورستان و هبوا

کومه لاهی ز. ک

به یارمه تی و ناوی خجای
بری سله زو لی و کورلو

روژ ته ز می رتی تاییه تی

بوسالی ۱۳۴۲

سال ۴۴-۱۹۴۳ میلادی

په یامینکی کومه له بو داریکی نیشتیان

سال ۶۲-۱۳۶۲ هجری

شاهی

دایکی نیشتمانی کورو دایلیه
نیشتمانی کومالی دایکی نیشتمانی

نه کلان و نه لاونگان بو خجده تی تو خجده تی

به همدو کوردیکی نیشتمانی لاوندر رانه گه یین کوردیکی لاوندر رانه گه یین

په همدو لاوندر رانه گه یین به بروسکه تی زانستو خوندید واری سهر وری بوش کوشی کورد رونه ک نه گه یین

په یامی تو کمالی سهر کورتی لاوندر رانه گه یین به کوبی همدو دایست کانی کوردستان رانه گه یین

روژ نهز مری تاییه تی کومه له ی ژ. ک

یونوس یچی بهره ورت	مارس - آوریل ۱۹۴۳	ربیع الاول - ربیع الثانی ۱۳۶۲	خاهاهلووه - فروردین ۱۳۲۲	روژی
	۱۷ ۱۰ ۳ ۲۷	۱۱ ۴ ۲۷ ۲۰	۲۷ ۲۰ ۱۳ ۶	شهر
	۱۸ ۱۱ ۴ ۲۸	۱۲ ۵ ۲۸ ۲۱	۲۸ ۲۱ ۱۴ ۷	یشت شهر
	۱۹ ۱۲ ۵ ۲۹	۱۳ ۶ ۲۹ ۲۲	۲۹ ۲۲ ۱۵ ۸	دو شهر
	۲۰ ۱۳ ۶ ۳۰	۱۴ ۷ ۳۰ ۲۳	۳۰ ۲۳ ۱۶ ۹	سه شهر
	۲۱ ۱۴ ۷ ۳۱	۱۵ ۸ ۳۱ ۲۴	۳۱ ۲۴ ۱۷ ۱۰	چهار شهر
	۱۵ ۸ ۲۵	۹ ۲ ۲۵ ۱۸	۲۵ ۱۸ ۱۱ ۴	پنج شهر
	۱۶ ۹ ۲ ۲۶	۱۰ ۳ ۲۶ ۱۹	۲۶ ۱۹ ۱۲ ۵	شش شهر
			۱۴ دی حاکم لوهو خیرجه یادور	دو جان

نه حوالی نیم زه مانه له کابدی سال نهجی - دوتایه کی چه بوجه له زهرنی مهال نهجی
 له مانه هر دهه که نه کابیه یاک نهلی - نیم کومه کومه زه له دوکابی به قیل نهجی

روژ نهز مری تاییه تی کومه له ی ژ. ک

یونوس یچی بهره ورت	آوریل - مه ۱۹۴۳	ربیع الثانی - جمادی الاول ۱۳۶۲	شهر - اردیبهشت ۱۳۲۲	روژی
	۱۲ ۱۵ ۸ ۲۴	۱۷ ۱۰ ۳ ۲۵ ۱۸	۲۰ ۱۷ ۱۰ ۳	شهر
	۱۶ ۹ ۲ ۲۵	۱۱ ۲ ۲۶ ۱۹	۲۱ ۱۸ ۱۱ ۴	یشت شهر
	۱۷ ۱۰ ۳ ۲۶	۱۲ ۳ ۲۷ ۲۰	۲۲ ۱۹ ۱۲ ۵	دو شهر
	۱۸ ۱۱ ۴ ۲۷	۱۳ ۴ ۲۸ ۲۱	۲۳ ۲۰ ۱۳ ۶	سه شهر
	۱۹ ۱۲ ۵ ۲۸	۱۴ ۵ ۲۹ ۲۲	۲۴ ۲۱ ۱۴ ۷	چهار شهر
	۲۰ ۱۳ ۶ ۲۹	۱۵ ۶ ۳۰ ۲۳	۲۵ ۲۲ ۱۵ ۸	پنج شهر
	۲۱ ۱۴ ۷ ۳۰	۱۶ ۷ ۳۱ ۲۴	۲۶ ۲۳ ۱۶ ۹	شش شهر
				دو جان

دافس و کمالی خدای چهل بابیه یی - هار دو کی بر شکه که ده دوتی زهرال نهجی
 که روژ نهی به نهیوی خالاس شو - که به دوی کاه که به دودی مهال نهجی

روژ نهز میری تاییه تی گومه له ی ژ. ک

روژی	جوزه ردان - خرداد ۱۳۲۲	جمادی الاول - جمادی الثاني ۱۳۶۲	مه - زوئن ۱۹۴۳	یونسینی چنی بیرویت
شهمو	۲۸ ۲۱ ۱۴ ۷	۱۵ ۸ ۳ ۲۴	۱۹ ۱۲ ۵ ۲۹	
یهك شه‌ر	۲۹ ۲۲ ۱۵ ۸ ۱	۱۶ ۹ ۲ ۲۵ ۱۸	۲۰ ۱۳ ۶ ۳۰ ۲۳	
دو شه‌ر	۳۰ ۲۳ ۱۶ ۹ ۲	۱۷ ۱۰ ۳ ۲۶ ۱۹	۲۱ ۱۴ ۷ ۳۱ ۲۴	
سه شه‌ر	۳۱ ۲۴ ۱۷ ۱۰ ۳	۱۸ ۱۱ ۴ ۲۷ ۲۰	۲۲ ۱۵ ۸ ۱ ژوئن	
چوار شه‌ر	۲۵ ۱۸ ۱۱ ۴	۱۲ ۵ ۲۸ ۲۱	۱۶ ۹ ۲ ۲۶	
پنج شه‌ر	۲۶ ۱۹ ۱۲ ۵	۱۳ ۶ ۲۹ ۲۲	۱۷ ۱۰ ۳ ۲۷	
هه‌ینو	۲۷ ۲۰ ۱۳ ۶	۱۴ ۷ ۳۰ ۲۳	۱۸ ۱۱ ۴ ۲۸	
ورجان				

انیل و شوی تایع عام و چهل یه - ری که ونه (بازی ایپروسه‌ینی له‌دال) نه‌چی
نیوانی (جدم) که هم دهی که یوان بو مدنی - ایپرو به‌یستی خانه‌خرابه‌ی له‌جل نه‌چی

روژ نهز میری تاییه تی گومه له ی ژ. ک

روژی	پوش به‌ر - کبر ۱۳۲۲	جمادی الثاني - رجب ۱۳۶۲	زوئن - زوئیه ۱۹۴۳	یونسینی چنی بیرویت
شهمو	۲۵ ۱۸ ۱۱ ۴	۱۳ ۶ ۲۹ ۲۲	۱۷ ۱۰ ۳ ۲۶	
یهك شه‌ر	۲۶ ۱۹ ۱۲ ۵	۱۴ ۷ ۳۰ ۲۳	۱۸ ۱۱ ۴ ۲۷	
دو شه‌ر	۲۷ ۲۰ ۱۳ ۶	۱۵ ۸ ۳ ۲۴	۱۹ ۱۲ ۵ ۲۸	
سه شه‌ر	۲۸ ۲۱ ۱۴ ۷	۱۶ ۹ ۲ ۲۵	۲۰ ۱۳ ۶ ۲۹	
چوار شه‌ر	۲۹ ۲۲ ۱۵ ۸ ۱	۱۷ ۱۰ ۳ ۲۶ ۱۹	۲۱ ۱۴ ۷ ۳۰ ۲۳	
پنج شه‌ر	۳۰ ۲۳ ۱۶ ۹ ۲	۱۸ ۱۱ ۴ ۲۷ ۲۰	۲۲ ۱۵ ۸ ۱ ژوئیه	
هه‌ینو	۳۱ ۲۴ ۱۷ ۱۰ ۳	۱۹ ۱۲ ۵ ۲۸ ۲۱	۲۳ ۱۶ ۹ ۲ ۲۵	
ورجان				

نو نه‌وده‌مامه‌ی سیب‌ری دوشی له‌ناز نه‌کرد - ایپرو له‌آکرایه‌ی له‌جیلکه‌ی و چدرال نه‌چی
بی‌لویه‌ی نه‌م جهانه‌ی نه‌مشاکه‌ی (نی‌زمن) ی - بیانی کوربه‌ی نه‌فصاحی عینی له‌لال نه‌چی

روژ نهز میری تایه تی گومه له ی ژ. ک

روژی	۳۷ لاویژ - مرداد ۱۳۲۲	رحب - شعبان ۱۳۶۱	ژوئیه - اوت ۱۹۴۳	یونسی چنی په ویت
شەمەر	۱ ۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹	۲۰ ۲۷ ۵ ۱۲ ۱۹	۲۴ ۳۱ ۷ ۱۴ ۲۱	
پەك شەمەر	۲ ۹ ۱۶ ۲۳ ۳۰	۲۱ ۲۸ ۶ ۱۳ ۲۰	۲۵ اوت ۸ ۱۵ ۲۲	
دو شەمەر	۳ ۱۰ ۱۷ ۲۴ ۳۱	۲۲ ۲۹ ۷ ۱۴ ۲۱	۲۶ ۳ ۹ ۱۶ ۲۳	
سە شەمەر	۴ ۱۱ ۱۸ ۲۵	۲۳ شەب ۸ ۱۵	۲۷ ۳ ۱۰ ۱۷ ۲۴	
چوار شەمەر	۵ ۱۲ ۱۹ ۲۶	۲۴ ۲ ۹ ۱۶ ۲۳	۲۸ ۴ ۱۱ ۱۸ ۲۵	
پنج شەمەر	۶ ۱۳ ۲۰ ۲۷	۲۵ ۳ ۱۰ ۱۷ ۲۴	۲۹ ۵ ۱۲ ۱۹ ۲۶	
هە پەر	۷ ۱۴ ۲۱ ۲۸	۲۶ ۴ ۱۱ ۱۸ ۲۵	۳۰ ۶ ۱۳ ۲۰ ۲۷	
دوچان	۲۵ جی ۳۷ لاویژ جیژلی سە رەالی گومه له ی ژ. ک	۲۷ جی دهب جیژلی ۱۵ دبی شەبان جیژلی برات		

هەر ناله را له بورجی جه لا و ده کو هلال - هەر مامه و اه کونجی هه لا لا لهنل نهجی
بازاری دهمه قهه تی نهشا به جیکه به - جیشی که پست رووی نگاری له خال نهجی

روژ نهز میری تایه تی گومه له ی ژ. ک

روژی	خه رمانان - شه ربور ۱۳۲۲	شعبان - رمضان ۱۳۶۱	اوت - سپتامبر ۱۹۴۳	یونسی چنی په ویت
شەمەر	۵ ۱۲ ۱۹ ۲۶	۲۶ ۳ ۱۰ ۱۷	۲۸ ۴ ۱۱ ۱۸	
پەك شەمەر	۶ ۱۳ ۲۰ ۲۷	۲۷ ۴ ۱۱ ۱۸	۲۹ ۵ ۱۲ ۱۹	
دو شەمەر	۷ ۱۴ ۲۱ ۲۸	۲۸ ۵ ۱۲ ۱۹	۳۰ ۶ ۱۳ ۲۰	
سە شەمەر	۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹	۲۹ ۶ ۱۳ ۲۰	۲۴ ۷ ۱۴ ۲۱	
چوار شەمەر	۹ ۱۶ ۲۳ ۳۰	۳۰ ۷ ۱۴ ۲۱	۲۵ شەب ۸ ۱۵ ۲۲	
پنج شەمەر	۱۰ ۱۷ ۲۴ ۳۱	۳۱ ۸ ۱۵ ۲۲	۲۶ ۹ ۱۶ ۲۳	
هە پەر	۱۱ ۱۸ ۲۵	۲۵ ۹ ۱۶ ۲۳	۲۷ ۱۰ ۱۷ ۲۴	
دوچان	۳ شه رمانان هاتی اور دوی سوو پر آذر باستان و گوردستان	۲۵ دبی برای کوردی ماله اوه سکی رمضان هات ژه کاتره لطره و شه ده و او به		

دو دنیا هه ناسه بیکه نه شه ربور نه هاتی ۵ خالیکه بوی نهجی که له عالم به حال نهجی
بلای سهر آره کاکه جهان ئی مفکره نو ۵ نوکس نابو به حال نه و نوکس له مال نهجی

روژ نهز ميري تايه تي گومه له ی ژ . ک

روژی	ره زيار - ممر ۱۳۲۲	رمضان - شوال ۱۳۶۲	سپتامبر - اکتبر ۱۹۴۳	یونوسیی جتی بیه و بست
شهمو	۲ ۹ ۱۶ ۲۳ ۳۰	۲۴ ۲ ۹ ۱۶ ۲۳	۲۵ ۲ ۹ ۱۶ ۲۳	
بهك شهو	۳ ۱۰ ۱۷ ۲۴	۲۵ ۳ ۱۰ ۱۷	۲۶ ۳ ۱۰ ۱۷	
دو شهو	۴ ۱۱ ۱۸ ۲۵	۲۶ ۴ ۱۱ ۱۸	۲۷ ۴ ۱۱ ۱۸	
سه شهو	۵ ۱۲ ۱۹ ۲۶	۲۷ ۵ ۱۲ ۱۹	۲۸ ۵ ۱۲ ۱۹	
چوار شهو	۶ ۱۳ ۲۰ ۲۷	۲۸ ۶ ۱۳ ۲۰	۲۹ ۶ ۱۳ ۲۰	
پنج شهو	۷ ۱۴ ۲۱ ۲۸	۲۹ ۷ ۱۴ ۲۱	۳۰ ۷ ۱۴ ۲۱	
سه پینو	۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹	۳۰ ۸ ۱۵ ۲۲	اکتبر ۸ ۱۵ ۲۲	
دوچان		په کس شوال جیزی رمضان		

خو لایه دت له باری کرانی حقوقي خلق ۵ بنوارة هانگری که له (نوله)ی حامل نهجی
 بونهغه خواشناسی، عبادت ربایی به ۵ تفوای نام زهمانه به نرخی وهبال نهجی

روژ نهز ميري تايه تي گومه له ی ژ . ک

روژی	خه رهل وهر - آبان ۱۳۲۲	شوال - ذيقعدة ۱۳۶۲	اکتبر - نوامبر ۱۹۴۳	یونوسیی جتی بیه و بست
شهمو	۷ ۱۴ ۲۱ ۲۸	۳۰ ۷ ۱۴ ۲۱	۳۰ ۷ ۱۴ ۲۱	
بهك شهو	۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹	۳۱ ذيقعدة ۸ ۱۵ ۲۲	۳۱ ۸ ۱۵ ۲۲	
دو شهو	۹ ۱۶ ۲۳ ۳۰	۱ ۹ ۱۶ ۲۳	۱ ۸ ۱۵ ۲۲	
سه شهو	۱۰ ۱۷ ۲۴	۲ ۱۰ ۱۷	۲ ۹ ۱۶	
چوار شهو	۱۱ ۱۸ ۲۵	۳ ۱۱ ۱۸	۳ ۱۰ ۱۷	
پنج شهو	۱۲ ۱۹ ۲۶	۴ ۱۲ ۱۹	۴ ۱۱ ۱۸	
سه پینو	۱۳ ۲۰ ۲۷	۵ ۱۳ ۲۰	۵ ۱۲ ۱۹	
دوچان			۸ نوامبر جیزی حه رایی ک وروی اکتبر ۱۹۱۷ سورستان (رومه)	

پانگیکی تر له غه پوهه ایـناکه هاته گوام ۵ هینه زولاله دهنگی لدهنگی (بلال) نهجی
 آخر زهمانه هاسته بی تا بدهت حباب ۵ لوقه ی حه رایی دوینی به نرخی حلال نهجی

روز نهز میری تاییه تی کومه له ی ژ. ک

روژی	سەر داوهز - آذر ۱۳۲۲	دیهچه - دیهچه ۱۳۶۲	نوامبر - دسامبر ۱۹۴۳	بۆزینی چنی په‌ویست
شەمەر	۰ ۱۲ ۱۹ ۲۶	۲۸ ۶ ۱۳ ۲۰	۲۷ ۴ ۱۱ ۱۸	
یەک شەمەر	۶ ۱۳ ۲۰ ۲۷	۲۹ ۷ ۱۴ ۲۱	۲۸ ۵ ۱۲ ۱۹	
دو شەمەر	۷ ۱۴ ۲۱ ۲۸	۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹	۲۹ ۶ ۱۳ ۲۰	
سێ شەمەر	۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹	۹ ۱۶ ۲۳ ۳۰	۳۰ ۷ ۱۴ ۲۱	
چوار شەمەر	۹ ۱۶ ۲۳ ۳۰	۱۰ ۱۷ ۲۴ ۳۱	دسامبر ۸ ۱۵ ۲۲	
پنج شەمەر	۱۰ ۱۷ ۲۴ ۳۱	۱۱ ۱۸ ۲۵ ۳۲	۹ ۱۶ ۲۳ ۳۰	
هە شەمەر	۱۱ ۱۸ ۲۵ ۳۲	۱۲ ۱۹ ۲۶ ۳۳	۱۰ ۱۷ ۲۴ ۳۱	
دووجان		۱۰. دیهچه چۆلی ئوربانی		

کورده نهزانی له کوی ساکنه خزماتی تو * کوی کره بوئو بلیم مه که نی قهوماتی تو
 کپوی ترو سو عقی حادزه بی ئاسکه ندهرون * غهریه تا به حری رهش سرحه دی مایدانی تو

روز نهز میری تاییه تی کومه له ی ژ. ک

روژی	به‌ارنبار - دی ۱۳۲۲	دیهچه - عرم ۱۳۶۲ - ۱۳۶۳	دسامبر - ژانویه ۱۹۴۳ - ۱۹۴۴	بۆزینی چنی په‌ویست
شەمەر	۳ ۱۰ ۱۷ ۲۴	۲۷ ۴ ۱۱ ۱۸	۲۵ ۲ ۸ ۱۵	
یەک شەمەر	۴ ۱۱ ۱۸ ۲۵	۲۸ ۵ ۱۲ ۱۹	۲۶ ۳ ۹ ۱۶	
دو شەمەر	۵ ۱۲ ۱۹ ۲۶	۲۹ ۶ ۱۳ ۲۰	۲۷ ۴ ۱۰ ۱۷	
سێ شەمەر	۶ ۱۳ ۲۰ ۲۷	۳۰ ۷ ۱۴ ۲۱	۲۸ ۵ ۱۱ ۱۸	
چوار شەمەر	۷ ۱۴ ۲۱ ۲۸	عرم ۸ ۱۵ ۲۲	۲۹ ۶ ۱۲ ۱۹	
پنج شەمەر	۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹	۲۰ ۲ ۹ ۱۶	۳۰ ۷ ۱۳ ۲۰	
هە شەمەر	۹ ۱۶ ۲۳ ۳۰	۲۱ ۳ ۱۰ ۱۷	۳۱ ۸ ۱۴ ۲۱	
دووجان		۹ و ۱۰ عرم عاغودا - ئاسودا	۱۵ دسامبر چۆلی له دایکتونی حه‌مه‌تی عیسی به‌کامی ژانویه‌ چۆل هه‌سالی سێجی	

له‌حری ره‌شو ئه‌رده‌مان آوی ئه‌راسه‌ بزانی * هه‌دی شاله‌ نه‌مه‌ کوزی بیه‌چولانی تو
 ئه‌لو، ئه‌ندو گولی وورسی نه‌هه‌ری آری ئه‌راس * سارحه‌دی روزه‌لانه‌ جوکه‌رد کپراسی تو

روز نهز میری تایهتی گومهله ی ژ. ک

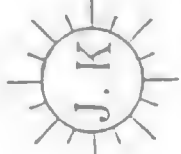
روژی	دیه لندان - بهمن ۱۳۲۲	عمر - صفر ۱۳۶۳	ژانویه - فوریه ۱۹۴۴	یونوسنی چنی بیه ویت
شهمر	۱ ۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹	۳ ۱۰ ۱۷ ۲۴	۲۱ ۲۹ ۵ ۱۲ ۱۹	
یهك شهرو	۶ ۹ ۱۶ ۲۳ ۳۰	۴ ۱۱ ۱۸ ۲۵	۲۲ ۳۰ ۶ ۱۳ ۲۰	
دو شهرو	۳ ۱۰ ۱۷ ۲۴	۵ ۱۲ ۱۹ ۲۷	۲۴ ۳۱ ۷ ۱۴	
سه شهرو	۴ ۱۱ ۱۸ ۲۵	۶ ۱۳ ۲۰ ۲۸	۲۵ ۱ ۸ ۱۵	
چوار شهرو	۵ ۱۲ ۱۹ ۲۶	۷ ۱۴ ۲۱ ۲۹	۲۶ ۲ ۹ ۱۶	
پنج شهرو	۶ ۱۳ ۲۰ ۲۷	۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹	۲۷ ۳ ۱۰ ۱۷	
هه پینو	۷ ۱۴ ۲۱ ۲۸	۹ ۱۶ ۲۳	۲۸ ۴ ۱۱ ۱۸	
دو جان		۳۰ صفر - ارابهین		

نههوازو کیدی حهمرهین زهنگارو دی نویسهین ۵ بو تهرهتی جهنوبه ره و خدایی رخوانی کو
داخلی نهم سوره دوازه دیلاپات هههه ۵ دهلین دوازه میلیونه نفوس کوردانی تو

روز نهز میری تایهتی گومهله ی ژ. ک

روژی	ره شههه - اسفند ۱۳۲۲	صفر - ربیع الاول ۱۳۶۳	فوریه - مارس ۱۹۴۴	یونوسنی چنی بیه ویت
شهمر	۶ ۱۳ ۲۰ ۲۷	۱ ۸ ۱۵ ۲۲	۲۶ ۴ ۱۱ ۱۸	
یهك شهرو	۷ ۱۴ ۲۱ ۲۸	۲ ۹ ۱۶ ۲۳	۲۷ ۵ ۱۲ ۱۹	
دو شهرو	۱ ۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹	۳ ۱۰ ۱۷ ۲۴	۲۸ ۶ ۱۳ ۲۰	
سه شهرو	۲ ۹ ۱۶ ۲۳	۴ ۱۱ ۱۸ ۲۷	۲۹ ۷ ۱۴	
چوار شهرو	۳ ۱۰ ۱۷ ۲۴	۵ ۱۲ ۱۹ ۲۸	۳۰ ۸ ۱۵	
پنج شهرو	۴ ۱۱ ۱۸ ۲۵	۶ ۱۳ ۲۰ ۲۹	۳۱ ۹ ۱۶	
هه پینو	۵ ۱۲ ۱۹ ۲۶	۷ ۱۴ ۲۱ ۳۰	۳۲ ۱۰ ۱۷	
دو جان		۱۱ ع ۱ - سیزده ولودی یخسری کوردی اسلام مانی اش عاب و سلم	۱۲ فوریه جزئی سازجی اوودی سودی سوودت	

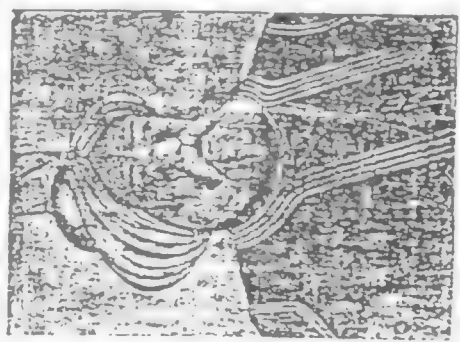
حاجی دروبه اصلا شوخیات نه تو-را ۵ دهکاته بیت میلیون بنوسری خزمانی تو
کوتنی حاجی قلدری کوپی بلایی نیشخانی کورد

بزرگوار و در کورستان و کورستانه ای، که

روز دهم و دوازدهم شهریور ماه ۱۳۶۳-۶۴ هجری و ۱۹۴۴-۴۵ میلادی

تهی دایکی نیشتمان ا والادوردانی
 هم سال لیدا پینات له گل نه پستند
 کاور له باره پین و تاور کورستان
 بکیرن تابلو ماتی بارون و نادر لاری
 کوروی اسلام حشری محمد سلی انا
 ملوسلم له هامو شوبکی نیشتمان
 ره کورستان خاتو دودم کی دودم پین
 تهی دایکی نیشتمان! داینا، کورمانه ای
 ژ، که هارچی دمی بی له پینل دژ کازی
 توبه هامو حیربکی بارون داوینا
 کورستان کاهار کیش باره هامو کازی
 بکامی کورمان برانی رسوای شلور باره ای
 کورستان نه کورین نه پان به دملی بوهه.
 کورستان اینر به پناه باروان به

کورمان دایکی نیشتمان! داینا، کورمانه ای

به پانی کورمانه بو دایکی نیشتمان
 لهی دایکی نیشتمان! ا به کوروروی
 و ابو دودم و مامل پانی که بورا کور
 کورن توله هج تاپ تان و نیک لیرن نه
 برنکی به دژ به باره ماتی بارون و تاور
 داری شوبکی هم به پینا شمان هم
 گی پاندو کورنن به آمانس پان خومان
 کورننکی لورمان کورور له تان له
 به دژ به مامل کورن کورور نه کورور
 زلیان مینا به پین به لام بارون لانی مانی
 به دژ له هم نه موره که مامل به دژ
 کورمان به دژ به پین به پین به پین
 کورمان به دژ به پین به پین به پین
 کورمان به دژ به پین به پین به پین

((روز نه زمیری نایبهانی کومه ای ژ. ک))

بیسره ویری	مارس - آپریل ۱۹۴۴	ربیع الاول - ربیع الثانی ۱۳۶۴	خاکه لویه - (حمل) ۱۳۴۴	روژی
	۲۵ ۸ ۱۵	۲۹ ۷ ۱۲ ۲۱	۵ ۱۲ ۱۹ ۲۶	شامو
	۲۶ ۹ ۱۶	۲۰ ۸ ۲۳	۶ ۱۱ ۲۰ ۲۷	بەك شامو
	۲۷ ۱۰ ۱۷	۲۱ ۹ (۳)	۷ ۱۲ ۲۱ ۲۸	دو شامو
	۲۸ ۱۱ ۱۸	۲۲ ۱۰ ۳	۸ ۱۳ ۲۲ ۲۹	سه شامو (۱)
	۲۹ ۱۲ ۱۹	۲۳ ۱۱ ۴	۹ ۱۴ ۲۳ ۳۰	چوار
	۳۰ ۱۳ ۲۰	۲۴ ۱۲ ۵	۱۰ ۱۵ ۲۴ ۳۱	پنج شامو
	۳۱ ۱۴ ۲۱	۲۵ ۱۳ ۶	۱۱ ۱۶ ۲۵ —	هه بنوو
		۲ - وه لادهانی حشری عمر ۱۶ - وه لادهانی حشری اویگر رشی ۱۱ مه	۱ - حشری نوو و وه لادهانی ۱۳ - حشری نوو و وه لادهانی رشی ۱۱ مه	ووچان

کومه ای ژ. ک بوخامانی به نامی کورد بیه نژاده به بلورانی خوار بیناسر و کوشنی گه به دور باو زبیره که کانی خوی
مه کویکی بو کورد که گه به بیست خوی له نا بو بیه

((روز نه زمیری نایبهانی کومه ای ژ. ک))

بیسره ویری	آپریل - مای ۱۹۴۴	ربیع الثانی - جمادی الاول ۱۳۶۴	بانه مهر - (نور) ۱۳۴۴	روژی
	۲۲ ۲۹ ۶ ۱۳ ۲۰	۲۶ ۱۹ ۱۲ ۵ ۲۸	۲ ۹ ۱۶ ۲۳ ۳۰	شامو
	۲۳ ۳۰ ۷ ۱۴ ۲۱	۲۷ ۲۰ ۱۳ ۶ ۲۹	۳ ۱۰ ۱۷ ۲۴ ۳۱	بەك شامو
	۲۴ مای ۸ ۱۵	۲۸ ۲۱ ۱۴ ۷ ۳۰	۴ ۱۱ ۱۸ ۲۵	دو شامو
	۲۵ ۹ ۱۶	۲۹ ۲۲ ۱۵ ۸ ۳۱	۵ ۱۲ ۱۹ ۲۶	سه شامو
	۲۶ ۱۰ ۱۷	۳۰ ۲۳ ۱۶ ۹ ۱	۶ ۱۳ ۲۰ ۲۷	چوار
	۲۷ ۱۱ ۱۸	۳۱ ۲۴ ۱۷ ۱۰ ۲	۷ ۱۴ ۲۱ ۲۸	پنج شامو
	۲۸ ۱۲ ۱۹	۱ ۲۵ ۱۸ ۱۱ ۳	۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹	هه بنوو
				ووچان

((روزنامى تاييىنى كومهائى ژ.ك))

روژى	جوزهردان - (جوزا)	جمادى الاول - جمادى الثانى	ماى - جون	بهره وهرى
۱۳۳۳	۱۳۶۴	۱۹۴۴		
شامو	۶ ۱۳ ۲۷	۴ ۱۱ ۱۸ ۲۵	۲۷ ۳ ۱۰ ۱۷	
بلكشامو	۷ ۱۴ ۲۸	۵ ۱۲ ۱۹ ۲۶	۲۸ ۴ ۱۱ ۱۸	
دوشامو	۸ ۱۵ ۲۹	۶ ۱۳ ۲۰ ۲۷	۲۹ ۵ ۱۲ ۱۹	
ساشامو	۹ ۱۶ ۳۰	۷ ۱۴ ۲۱ ۲۸	۳۰ ۶ ۱۳ ۲۰	
چوار	۱۰ ۱۷ ۳۱	۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹	۳۱ ۷ ۱۴ ۲۱	
پنج شامو	۱۱ ۱۸ ۲۵	۹ ۱۶ ۲۳	۲۵ مون ۸ ۱۵	
هه يئو	۱۲ ۱۹ ۲۶	۱۰ ۱۷ ۲۴	۲۶ ۲ ۹ ۱۶	
ووچان	۲۰ - له دايك بوونى حشرى لایب عليها السلام			

دې پيرت ته گۆر له دايك بوونى
 نو ده گريابو شه اكى پيدە كه نين
 ۱۰ / ۷۰

((روزنامى تاييىنى كومهائى ژ.ك))

روژى	پوش بهر - (سهرتان)	رجب - شعبان	جون - جولای	بهره وهرى
۱۳۳۳	۱۳۶۴	۱۹۴۴		
شامو	۳ ۱۰ ۲۱	۳ ۱۰ ۱۷	۲۱ ۳ ۸ ۲۲	
بلكشامو	۴ ۱۱ ۲۵	۴ ۱۱ ۱۸ ۲۵	۲۵ ۴ ۹ ۱۶	
دوشامو	۵ ۱۲ ۲۶	۵ ۱۲ ۱۹ ۲۶	۲۶ ۵ ۱۰ ۱۷	
ساشامو	۶ ۱۳ ۲۷	۶ ۱۳ ۲۰ ۲۷	۲۷ ۶ ۱۱ ۱۸	
چوار	۷ ۱۴ ۲۸	۷ ۱۴ ۲۱ ۲۸	۲۸ ۷ ۱۲ ۱۹	
پنج شامو	۸ ۱۵ ۲۹	۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹	۲۹ ۸ ۱۳ ۲۰	
هه يئو	۹ ۱۶ ۳۰	۹ ۱۶ ۲۳ ۳۰	۳۰ ۹ ۱۴ ۲۱	
ووچان	۱۳ - له دايك بوونى حشرى ماى كره باهه وچه ۲۷ - بوونى مزاج			۲۲ - ههوى له لاسا پوسه روبا ۱۹۶۱

شاكى تايييا مەندى مشتكر و مەروومە
 لەوچ و ئەهەم لە شاكى شەن وى ئەنەدە گەن
 مەو حەلقەى ئېووەتو مەووبى داوومە
 ئەركى پەرين لە ئوورى جەمالى مەوومە

((روز نه زميري نايهني كومه لهي ژ. ك))

روژي	۱۳۲۳ - (له لاند)	شعبان - رمضان ۱۳۶۳	جولای - آوگوست ۱۹۴۴	پره و هوري
نه ممو	۷ ۱۴ ۲۱ ۲۸	۸ ۱۰۰۰ ۲۲ ۲۹	۲۹ ۰ ۲۹ ۱۲ ۱۹	
يک شهمو	۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹	۹ ۱۶ ۲۳ ۳۰	۲۳ ۳۰ ۱۳ ۲۰	
دو شهمو	۹ ۱۶ ۲۳ ۳۰	۱۰ ۱۷ ۲۴ ۳۱	۲۴ ۳۱ ۱۴ ۲۱	
سه شهمو	۱۰ ۱۷ ۲۴ ۳۱	۱۱ ۱۸ ۲۵ ۲	۲۵ ۲ ۱۵ ۲۲	
چوار	۱۱ ۱۸ ۲۵ ۳۱	۱۲ ۱۹ ۲۶ ۳	۲۶ ۳ ۱۶ ۲۳	
پنج شهمو	۱۲ ۱۹ ۲۶ ۳۱	۱۳ ۲۰ ۲۷ ۴	۲۷ ۴ ۱۷ ۲۴	
هه بنور	۱۳ ۲۰ ۲۷ ۳۱	۱۴ ۲۱ ۲۸ ۵	۲۸ ۵ ۱۸ ۲۵	
روچان	۲۵ - جولای - خراسانی کومه له	۳ - له دایک بوونی حضرتي حسین علیه السلام ۱۵ - جزیلی - هرات	۱۴ - امضای مثالی ۱۳۵۲ املايان مېتر جبار جزیلی و ساره له د روز نه ات ۱۹۴۱	

د نوي پېدي بشپړ شوي داسي د مغان نو
توريزي توره خالي دل آري بياره مکت

د نوي پېدي بشپړ شوي داسي د مغان نو
توريزي توره خالي دل آري بياره مکت

((روز نه زميري نايهني كومه لهي ژ. ك))

روژی	خرماتان - (و بنوا)	رمضان - شوال	آوگوست - سپتامبر	په هوري
	۱۳۴۴	۱۳۶۳	۱۹۴۴	
نه ممو	۴ ۱۱ ۱۸ ۲۵	۶ ۱۳ ۲۰ ۲۷	۲۶ ۳ ۹ ۱۶	
یک شهمو	۵ ۱۲ ۱۹ ۲۶	۷ ۱۴ ۲۱ ۲۸	۲۷ ۴ ۱۰ ۱۷	
دو شهمو	۶ ۱۳ ۲۰ ۲۷	۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹	۲۸ ۵ ۱۱ ۱۸	
سه شهمو	۷ ۱۴ ۲۱ ۲۸	۹ ۱۶ ۲۳ ۳۰	۲۹ ۶ ۱۲ ۱۹	
چوار	۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹	۱۰ ۱۷ ۲۴ ۳۱	۳۰ ۷ ۱۳ ۲۰	
پنج شهمو	۹ ۱۶ ۲۳ ۳۰	۱۱ ۱۸ ۲۵ ۲	۳۱ ۸ ۱۴ ۲۱	
هه بنور	۱۰ ۱۷ ۲۴ ۳۱	۱۲ ۱۹ ۲۶ ۳	۲ ۹ ۱۵ ۲۲	
روچان	۲۶ - د هالي حضرتي لاسه عليه السلام ۵ - ۱۱ حضرتي حسن عليه السلام ۵ - ۱۲ د هالي حضرتي علي عليه السلام ۵ - ۱۳ د هالي حضرتي علي عليه السلام ۵ - ۱۴ د هالي حضرتي علي عليه السلام ۵ - ۱۵ د هالي حضرتي علي عليه السلام ۵ - ۱۶ د هالي حضرتي علي عليه السلام ۵ - ۱۷ د هالي حضرتي علي عليه السلام ۵ - ۱۸ د هالي حضرتي علي عليه السلام ۵ - ۱۹ د هالي حضرتي علي عليه السلام ۵ - ۲۰ د هالي حضرتي علي عليه السلام ۵ - ۲۱ د هالي حضرتي علي عليه السلام ۵ - ۲۲ د هالي حضرتي علي عليه السلام ۵ - ۲۳ د هالي حضرتي علي عليه السلام ۵ - ۲۴ د هالي حضرتي علي عليه السلام ۵ - ۲۵ د هالي حضرتي علي عليه السلام ۵ - ۲۶ د هالي حضرتي علي عليه السلام ۵ - ۲۷ د هالي حضرتي علي عليه السلام ۵ - ۲۸ د هالي حضرتي علي عليه السلام ۵ - ۲۹ د هالي حضرتي علي عليه السلام ۵ - ۳۰ د هالي حضرتي علي عليه السلام ۵ - ۳۱	۱ - هجوي د هالي بومر پروپا له لومړني ايتاي په د آيا ۱۹۳۰		

توريزي توره خالي دل آري بياره مکت
د نوي پېدي بشپړ شوي داسي د مغان نو

توريزي توره خالي دل آري بياره مکت
د نوي پېدي بشپړ شوي داسي د مغان نو

((روزنامه‌ری نایه‌نی کومه‌لی ژ. ک))

روژی	رەزبەر - (میران)	شوال - ذیقعدە	پشامبەر - اوکتوبر	پیره‌وه‌ری
	۱۳۳۳	۱۳۶۴	۱۹۴۴	
ئەممۆ	۱ ۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹	۵ ۱۲ ۱۹ ۲۶ ۳	۲۳ ۳۰ ۷ ۱۴ ۲۱	
یەکشەممۆ	۲ ۹ ۱۶ ۲۳ ۳۰	۶ ۱۳ ۲۰ ۲۷ ۴	۲۴ ۳۱ ۸ ۱۵ ۲۲	
دووشەممۆ	۳ ۱۰ ۱۷ ۲۴ ۳۱	۷ ۱۴ ۲۱ ۲۸	۲۵ ۳ ۹ ۱۶	
سێشەممۆ	۴ ۱۱ ۱۸ ۲۵ ۳۲	۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹	۲۶ ۴ ۱۰ ۱۷	
چوار	۵ ۱۲ ۱۹ ۲۶ ۳۳	۹ ۱۶ ۲۳ ۳۰	۲۷ ۵ ۱۱ ۱۸	
پنج‌شەممۆ	۶ ۱۳ ۲۰ ۲۷ ۳۴	۱۰ ۱۷ ۲۴ ۳۱	۲۸ ۶ ۱۲ ۱۹	
هەینی	۷ ۱۴ ۲۱ ۲۸ ۳۵	۱۱ ۱۸ ۲۵ ۳۲	۲۹ ۷ ۱۳ ۲۰	
ووچان				

تۆڕبان لە «سەمۆ» مەژنیشی مەژەری
 ئەمەری ئەمەری لە بۆمەلەوانی جەنابی تو
 ١٠٠٠ مەژنە لە بەرێتو مەژنە مەژنە
 وەری مەژنە مەژنە مەژنە مەژنە
 ئەمەری مەژنە مەژنە مەژنە مەژنە

((روزنامه‌ری نایه‌نی کومه‌لی ژ. ک))

روژی	خەزەل و دە - (عەفرەب)	ذیقعدە - ذیحجە	اوکتوبر - نووامەر	پیره‌وه‌ری
	۱۳۳۳	۱۳۶۳	۱۹۴۳	
ئەممۆ	۶ ۱۳ ۲۰ ۲۷ ۳۴	۱۰ ۱۷ ۲۴ ۳۱ ۳	۲۸ ۳۵ ۱۱ ۱۸	
یەکشەممۆ	۷ ۱۴ ۲۱ ۲۸ ۳۵	۱۱ ۱۸ ۲۵ ۳۲ ۴	۲۹ ۳۶ ۱۲ ۱۹	
دووشەممۆ	۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹ ۳۶	۱۲ ۱۹ ۲۶ ۳۳ ۵	۳۰ ۳۷ ۱۳ ۲۰	
سێشەممۆ	۹ ۱۶ ۲۳ ۳۰ ۳۷	۱۳ ۲۰ ۲۷ ۳۴ ۶	۳۱ ۳۸ ۱۴ ۲۱	
چوار	۱۰ ۱۷ ۲۴ ۳۱ ۳۸	۱۴ ۲۱ ۲۸ ۳۵ ۷	۳۲ ۳۹ ۱۵ ۲۲	
پنج‌شەممۆ	۱۱ ۱۸ ۲۵ ۳۲ ۳۹	۱۵ ۲۲ ۲۹ ۳۶ ۸	۳۳ ۴۰ ۱۶ ۲۳	
هەینی	۱۲ ۱۹ ۲۶ ۳۳ ۴۰	۱۶ ۲۳ ۳۰ ۳۷ ۹	۳۴ ۴۱ ۱۷ ۲۴	
ووچان				

٢٥ - وەزەری مەژنە مەژنە
 مەژنە مەژنە مەژنە مەژنە
 مەژنە مەژنە مەژنە مەژنە

ئەمەری مەژنە مەژنە مەژنە مەژنە
 مەژنە مەژنە مەژنە مەژنە
 مەژنە مەژنە مەژنە مەژنە

((روژ نه‌میری تایه‌نی کومه‌ای ژ. ک))

روژی	سارماوژ - (فوس)	لیحه - محرم	نوامبر - دسامبر	پره‌وری
	۱۳۲۳	۱۳۱۶ - ۱۳۱۴	۱۹۴۴	
نه‌مو	۱ ۱۱ ۱۸ ۲۵	۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹	۲۵ ۲ ۹ ۱۶	
بک‌شامو	۵ ۱۲ ۱۹ ۲۶	۹ ۱۶ ۲۳ ۳۰	۲۶ ۳ ۱۰ ۱۷	
دوشامو	۶ ۱۳ ۲۰ ۲۷	۱۰ ۱۷ ۲۴ ۳۱	۲۷ ۴ ۱۱ ۱۸	
سه‌شامو	۷ ۱۴ ۲۱ ۲۸	۱۱ ۱۸ ۲۵ ۳۲	۲۸ ۵ ۱۲ ۱۹	
چوار	۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹	۱۲ ۱۹ ۲۶ ۳۰	۲۹ ۶ ۱۳ ۲۰	
پنج‌شامو	۹ ۱۶ ۲۳ ۳۰	۱۳ ۲۰ ۲۷ ۳۱	۳۰ ۷ ۱۴ ۲۱	
هه‌بنو	۱۰ ۱۷ ۲۴ ۳۱	۱۴ ۲۱ ۲۸ ۳۲	۳۱ ۸ ۱۵ ۲۲	

۱۰ جزایر ۱۹ ده‌ده‌لی حشر لی حشر ایل ۵۴۵ - ۵۴۰
 ده‌ده‌لی حشر لی حشر ایل ۵۴۰ - ۵۳۵
 حشر ایل ۵۳۵ - ۵۳۰ ده‌ده‌لی حشر لی حشر ایل ۵۳۰

وچان

لو نه‌به‌به خیریت جک آزادیه نیی. / آدامو بی فرصت یک جرعه نوشن
 بواجو آسایشو آزادیو حوری / کوی به‌شیری دیس به‌شامو نیره به‌دوشن

((روژ نه‌میری تایه‌نی کومه‌ای ژ. ک))

روژی	ه‌اران‌بار - (جدو)	محرم - صفر	دسامبر - جینووری	پره‌وری
	۱۳۲۳	۱۳۱۶	۱۹۴۴ - ۱۹۴۵	
هه‌بنو	۱ ۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹	۶ ۱۳ ۲۰ ۲۷ ۳۰	۲۲ ۲۹ ۵ ۱۲ ۱۹	
نه‌مو	۲ ۹ ۱۶ ۲۳ ۳۰	۷ ۱۴ ۲۱ ۲۸ ۳۱	۲۳ ۳۰ ۶ ۱۳ ۲۰	
بک‌شامو	۳ ۱۰ ۱۷ ۲۴ ۳۱	۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹ ۳۲	۲۴ ۳۱ ۷ ۱۴ ۲۱	
دوشامو	۴ ۱۱ ۱۸ ۲۵ ۳۲	۹ ۱۶ ۲۳ ۳۰ ۳۱	۲۵ ۳۲ ۸ ۱۵ ۲۲	
سه‌شامو	۵ ۱۲ ۱۹ ۲۶ ۳۰	۱۰ ۱۷ ۲۴ ۳۱ ۳۲	۲۶ ۳۱ ۹ ۱۶ ۲۳	
چوار	۶ ۱۳ ۲۰ ۲۷ ۳۱	۱۱ ۱۸ ۲۵ ۳۲ ۳۳	۲۷ ۳۲ ۱۰ ۱۷ ۲۴	
پنج‌شامو	۷ ۱۴ ۲۱ ۲۸ ۳۲	۱۲ ۱۹ ۲۶ ۳۱ ۳۳	۲۸ ۳۳ ۱۱ ۱۸ ۲۵	

۱۰ ده‌ده‌لی حشر لی حشر ایل ۵۴۵ - ۵۴۰
 ده‌ده‌لی حشر لی حشر ایل ۵۴۰ - ۵۳۵
 حشر ایل ۵۳۵ - ۵۳۰ ده‌ده‌لی حشر لی حشر ایل ۵۳۰

وچان

س‌نیل و غرایم و شمر بار و شمریل / دورجه صنعت ناره ده‌کین دوشوشن
 ز نکره تسمی میله شمرتی بو تسمی / -وخرده ناره‌کو آگرو ده‌کو کوره به‌شوشن

((روز نه زمیری نایه نی کومه ای ژ. ک))

روژی	ری به ندان - (ده لو)	سر - ربیع الاول	جبنه ری - لیر بو ری	بیره و ده ری
	۱۳۲۳	۱۳۶۴	۱۹۴۵	
نه مو	۷ ۱۴ ۲۱ ۲۸	۱۲ ۱۹ ۲۶ ۳	۲۷ ۳ ۱۰ ۱۷	
یک شه مو	۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹	۶ ۱۳ ۲۰ ۲۷	۲۱ ۴ ۱۱ ۱۸	
دو شه مو	۹ ۱۶ ۲۳ ۳۰	۷ ۱۴ ۲۱ ۲۸	۲۲ ۵ ۱۲ ۱۹	
سه شه مو	۱۰ ۱۷ ۲۴ ۳۱	۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹	۲۳ ۶ ۱۳ ۲۰	
چوار	۱۱ ۱۸ ۲۵ ۱	۹ ۱۶ ۲۳ ۳۰	۲۴ ۷ ۱۴ ۲۱	
پنج شه مو	۱۲ ۱۹ ۲۶ ۲	۱۰ ۱۷ ۲۴ ۳۱	۲۵ ۸ ۱۵ ۲۲	
هه بنو	۱۳ ۲۰ ۲۷ ۳	۱۱ ۱۸ ۲۵ ۱	۲۶ ۹ ۱۶ ۲۳	
روچان	۲۸ شهاده ل حضری حیر هه لایام			۲۹ لایام جزلی او ری هه لایام لایام جزلی او ری

ده سنی سوادری و نه سانی هه سابر
 دیلات بیه وایه ده بی نگره نه بانی
 لای شوک هه مو مائل و دانه بی هوش
 هیکهت جی واساکه و ده نگره شهوش

((روز نه زمیری نایه نی کومه ای ژ. ک))

روژی	ره شه - (حووت)	ربیع الاول - ربیع الثاني	لیر بو ری - مارس	بیره و ده ری
	۱۳۲۳	۱۳۶۴	۱۹۴۵	
نه مو	۵ ۱۲ ۱۹ ۲۶	۱۰ ۱۷ ۲۴ ۳۱	۲۴ ۳ ۱۰ ۱۷	
یک شه مو	۶ ۱۳ ۲۰ ۲۷	۱۱ ۱۸ ۲۵ ۳	۲۵ ۴ ۱۱ ۱۸	
دو شه مو	۷ ۱۴ ۲۱ ۲۸	۱۲ ۱۹ ۲۶ ۴	۲۶ ۵ ۱۲ ۱۹	
سه شه مو	۸ ۱۵ ۲۲ ۲۹	۱۳ ۲۰ ۲۷ ۵	۲۷ ۶ ۱۳ ۲۰	
چوار	۹ ۱۶ ۲۳ ۳۰	۱۴ ۲۱ ۲۸ ۶	۲۸ ۷ ۱۴ ۲۱	
پنج شه مو	۱۰ ۱۷ ۲۴ ۳۱	۱۵ ۲۲ ۲۹ ۷	۲۹ ۸ ۱۵ ۲۲	
هه بنو	۱۱ ۱۸ ۲۵ ۱	۱۶ ۲۳ ۳۰ ۸	۳۰ ۹ ۱۶ ۲۳	
روچان	۱۶ روژی انادی چایه لای ژ. ک			۱۶ جزلی لایام جزلی حیر هه لایام جزلی حیر ۱۶ لایام جزلی حیر

هه چنده که بهک دیلاتی هه روار هه سیرت
 له ژبو ری آزادیو آسایو شای
 نه سوس و نه سوسف که برتدار و نهوشن
 هه کورته که هه روار هه سیرت

الله

ه ز ن ك ه

پوی کورد و کوردوستانی کورد

نیستان

پلاو که دودی پیری کیمه له ی ژ-ک

کوارپسکی که مدی، خوند دوازی، کومه لای لی، ساسو مانی کوردی

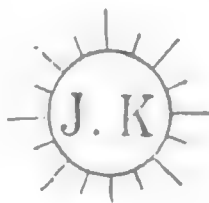
ژماره ی ۷-۸-۹ سالی بیستم خا. یوه، بامهر-جوره دمان ۱۳۴۳

سلطان صلاح الدین ابولی

گرجزب اسمالدیسم فرجهون

ژی کورد و کوردستانی گورد

نیشتمان

پلا گهره وهی بیری کومه لهی ژوله

گهرواریگی له دهی، خو بنده واری، کومه لایه تی، بیاسی و مانگی کورد به

به هاری ۱۳۳۳

سالی به گم

ژماره ی ۹۸۰۷

هه (گوردستان قووت نادرین) هه

آ : ل . ب . ع . یژه - ۳

... گوردن هیچ تی نا گهت چهند یابویکی زیرنگ

هه نیک مال و دراو ده گه ل جهله و نه ده یکی دراو و اریو
دانی گه و ده گه لایان به سه گه لایه کابلی به ووری له گه و ده
داده مر کبیه، له و رسته به بیرو خه یانی ده و له تانی تور گهیا،
ایران و عراقه گه چهندین - اله و ده زه و رو به گوردستانه وه
لوسا و ون، خو یانی ده و نو بی هیری ده گهت، به ای خو بنه وری
په رده ییکی له ستور له نیوان عه قلو، به لکدا په بیدا ده کا و ده
- بیته هوی تی له گه هه نیکو نه لایه من! جایاوی له ایش آره -
ووی به بیری دینه به کبیه و ده کو و هه لهر ده گه و ده خو لای
جیهانگیر شاهنشاهی - اجر لارانی له هه و ده و لایه
ناخره دهست به کبیه و نا آغایینه به سردا بگات

ده و له تانی تور گهیا، ایران عراقین و تو به ره گه تی

گوردستان زور له میزه جای و ور کر دو نو و ختو به
خو لای قووت دانی له و ده لاته گه و ده به کبیه و ده
۴۰۰۰۰۰ کبیلتره دی چوارموش پانایو نو (۹) مبلجونی
دایشو هه به پلام ووشیار بو و نه وهی گورد قامچی کر زور

لوند بوو گه له جهنگی رابور و دووا له ده سی له و ده و له
استعماری پانه دراو حای گردن: گورد هه نا هه نا به
زیر ده سی له و ان دانیته وه بی گومان حقیقی خوی داوا
ده گه و ده و تو گردن به لایه نه ده الام ده جامه ی مبله
پا و ده کو بو یز بیتی گورد یز یویتی: ده گه له گه ده سی
هینه ره سوو چلون گه نه یوانی بیته هوی راهه ستانی
آختی له تیش داهه و ده ها حقیقی ایدو و نه له و ده ی اچوو کی
دیگه دی گه هه وری له اای خا و نه گه ی خو به وه

دو و رو و بی، نه و و روو حقی کوژی له و ده کارخانه ی
له ساده له لایکا حقیقی به له معاهده لایه (هه و ده)
تصدیق ده کا و له لایه ی دیگه نه وه (په یسانی لوزان) لایه
گمال پاغا به ره سی ده نایو اجازه ده دا به له لوی گوردستان
له لوان تور گهیا، ایران، عراق و سو وریا دیش بکرت
به بیری له راتنی و حقیقتا به بیری نه و ده اتو داد به و ده ره !!
به بیری له نه و ده و و به ده !!

هه و ده کس ده بزان کر داری عصبه الامیکی و ده

نیشتمان زویتی ده - تان حقیقی عالم گیتی
به هه و ده و رو و بی گه و ده یی

نیشتمان زویتی ده - تان حقیقی عالم گیتی
به هه و ده و رو و بی گه و ده یی

بانی ۱۱ خیرین زکی و امیروری (که چند ساله دو یار داشتند -
لی ۱۲ آردا دسویلی و چه لیلی هوزادایکی که بنی روله
به کابلدا دستگیرند (اوله) به قریه و دهه

هزاره و عصبه الامهتی بود به کرداری لایحه‌ری عوی
در باره‌ی کوردی چاره‌ش ماوه‌ی بهشتی و در محاصره‌ی
ایله‌ایران لاسور کپسا بوقلی عای کوردی ایچه‌لا و سلاح
مهم‌ه‌س و خوینی کوردی له‌لیوان دوو جه‌گ دار واره
کشتی و به‌بالی له‌ستری که ماله‌ی لایحه‌ری و در کار خاله‌ی
له‌ساده و آقا: (عصبه‌ی الامه‌ی جاشتی مبله‌ی)

کوردی مظلوم و چاره‌ش هندی ده‌رو داخ
و و ره و له‌ده‌له‌ی نظم‌لی کراوه‌ی لایحه‌ری یک له‌م ده‌ره‌له
دمه‌بته به‌رجاو بوجار کردلی بایر له‌نظمتیک ده‌کاله‌و به
لایر دلی هزارانی دیکه به‌هویه و دینو له‌به‌رجاو باره
ده‌هستو هر یک له‌بانه‌ی که له‌یام‌ه‌لومان و ست‌مد‌چوان
هستی بی‌ده‌کن ده‌کاله‌س ره‌والو فرسبک و ده‌کوبارانی
به‌کاری له‌چاو و ده‌کولو پورده‌ی حسره‌ی کورلی له‌و
ده‌سود و ده‌ست‌ماله له‌یش‌چاو و ون‌ده‌کات

ده‌ه‌وینت پاس‌لووت دالی کوردستانان به‌یک‌هم‌که
تورکبار ایران و عراق به‌هوی به‌بانی ساله‌ی ۱۹۴۵ و معاهده‌ی
قومی به‌تعداد بلایان بودا له‌و که بی‌کرداره‌لایه‌و آقا
لی عصبه‌ی الامه‌ی هاله‌و نیم و شاه‌وادی و ولاری له‌ده‌ست
و در سترلم باجیم کردله و حکومت و زور کار و استعماری‌یانه
له‌حالی را بورد و دا بویان ثابت بو که آرد در هر جز چاون
حالی حوی لایحه‌ری بو به‌که و له‌وادی له‌لایر دلی کورد له
تورکبارمانی کوردی یا ساغ کرافلی عام و له‌هجر به‌بده‌ی یکی
بی‌مانده‌ی جزا به‌اجرا کردن له‌ایران یا وانی تبه‌هیت و خراشه
به‌لوزیندان بوله‌لایر دلی آساکانی (عادات) مبله‌ی کوره
هزار و و ره لایر یک‌بار به‌لام سه‌نمای کورد به‌همه‌ی یکی
بی‌مانده‌ی به‌کوچه‌ی بی‌و و چان به‌له‌تراسیکی به‌آباد
و به‌پارمته‌ی جزای خراوه‌ی مبله‌ی و صد جزای آزادی

له‌به‌رائه‌ی له‌م خدمت و یداده (که له‌بدر چاری خدمت و
دمه‌له‌ی کوره‌کالی جی ده‌ده‌بان قووت حاکمی را بورد و
به‌ان بو و در گرانی به‌قی مظلوم له‌عالم کرد و ره له‌ایسه
ده‌کارا دل‌م‌له‌و دیراله را و ستان، ده‌وور و زو بو و و یار
کرد و دی لوان تبه‌کوفان سوپاس بو و حاکم و بو و
و کوشتابان له‌لی و له‌چو و ابنا له‌گت خوینگی کوردستان
کومه‌ی اساسی بنیاد ترا و ون، اتر ایستازی له‌با و الله
لاک لی که بو در ستر کردن و یک‌گشته‌ی و ی چاره‌ی
کوردستان کوشتده‌کن به‌کوه‌ی کوه‌له‌ی هیری گشتی
کورد خراوه‌ی له‌میدان آه و نیوه به‌نای و به‌مرو و ره
و ده‌کو به‌ر دشت هر کاله‌ی ده‌ست‌کاری سو و رانی دول‌مانی
کورد له‌ویر به‌بانی خویدانی مال ده‌کات

آه و سو و رانی که حکومتانی تورکیا، ایران و عراق
به‌ایران لی کردله‌و به‌فری و یان ده‌و ایران که له‌بانی
لاوانی کورد هندی له‌م نین آه و ابنا ده‌رانی دوار و ره
یان ده‌م‌ل آزاد بو و لی کوردستان به‌تر آه و ده‌و آه و به‌ر
کوردستان آزاد له‌ی آه و قومی کورد رنج‌ری دینی
له‌فان و مان‌له‌ی له‌م‌لدرین و حکومتیکی مثل له‌کوردستان
دانه‌نریت آه و ابنا لایوان چیره‌م‌له‌ی به‌لایحه‌ی کابلدا
به‌م‌له‌ی له‌جنگ‌یانی دو و ره‌و و لای خوین له‌زیر چاو به‌
دیری به‌بازای کور به‌خوینی به‌ری خوین و حال و منه
الان بو به‌بشی زورین باسکی هیمنه‌ی تان به‌ل بایره
و دایمی به‌ره‌به‌بان به‌لاد کرد و ده‌ی به‌کوبارانی چاوه‌ی
دو و ستان، خان به‌خانی لایوان له‌زیر فرمان و یستازی کوه
ملا لی باس‌گورد بو آزاد کردلی به‌نمای خونه‌ی وینت
بده‌کودنو هیچ شیک لاینه‌ی مان‌کاربان

له‌م‌ه‌ر هیندیک له‌ام ده‌م‌ه‌روی در و ده‌له‌ی
دو و ستان بو وین لازمه‌ی جانی کومه‌لای سیاسی کورد به‌ی
کایان اراده‌ی بکن و ایلان به‌سره‌ی دین و ده‌کو له‌هائنه‌ی و باجتر
و ده‌پای خوین و ده‌و و ی خوین و ده‌و و ماس‌علی الرسول الا‌بلاغ

ایموسکا
وایستون
ایموسکا
وایستون

لهوه هاوارى هايموگوردايه له وهى دهوله هاوراكه
كه بورجاړيو خوه به حى گيتى به وردى (كور و باسو
برای خوابان به كوشت دهون لاکورو پاړ برای هلاوه
پچووه كان يك خادو شوگرى وه وپوزارى گيلسراوه
پر حاصلې خوابان به وولان ددهلو ده بكنه پى شيل
وه مالو عدالي خوابان برس ده كان لاده خو كوى به بار
ورده لالې له وان بيه گيلو پى بوخت نه و كورو
كاربان ليو له لى! ليو هه مو كارخانه هوروه
سكوك و باله خانه باروه آورده لاله خوابان ده كه
پشنگى يوه لوى آور، وه به لك دانو ويران بولى
د دهه به كم به رگى يوه خالويى مبله خوابان
راضى دهى لاده وگى جولايى به وخره كو آنى له وان
به آراى پكاريو جار و بووروه و آردى وورد به رگ
و خوارده لى له وان ساز بگو به كوك و بوختى و دل
خوشى ده كوك و خانبه لوى و پچووه كى خوابان دازبان
له ووه و خه لای ژوروروى يوه لى و انايت
و پشنگه و دى بيه سره خى هه و وستر و بوكت
خشل و خواران له وهى يوان آكرى چا كه نه
نگره به رده و زير و زور و ديه لى چا و دل و دروه
لى پس و خراب له وهى دهوله هاوراكه تر باربان داوه
هه به چاويك له ماشاى گشت نه و كان هكه خو نه بيل
زوردار بى زور اخوا هيزدارى هيز و ورت ساو آزادى
و سر به حى به تهاوى له وه كان به حى

سكوردېش كه به كيك له مه لالې بهى هوراه
زور لى كسراوه له سر له و برپاره له آزادي سره به سى
و وركارى خوى دل يا به وه هيندى هه و دونا به م
برپاره دل خوه و دالزى پچووه: چا نكو هچ مله لى

آ: ك. ح. و ۶۲

واژېر چاړكه شووك و چرووك بهى خوراك نه وه
دراو پكالى ايه (تورك، عرب و فارس) ايه پان
له لاو خوابان بهى كروه و دجاوى دپاړ و پخى
له مادان ده كان به هچ چا كسان پوره و لايينو له هچ
خرايك دمر باره مان خو لاپار چو

پوه وهى وورده وورده له لاو خوابان بهى
لوپنه لايه لى به وصالى خوراك شو پين و بوخت
له لاله له اولابخانه كالا دهى آخو لپنه به وصالى
وان بى، لايه لى خو به خوراك بگو و هه دوو ك
س يكه وده سكرپه وده به ناوى پاست ده مان كروه
ده مان كروه و

خريتن له لای ايوه كى بريارى ژباني سر به خونا
ت به ووه مو له لويكى پچووك داوه ره مان به ووه
سرخوبان به (تورك، عرب و فارس) مان پنايت قا
هاوار مان له مانه پشنگى عداله لى ايوه

خو ايوه ش ده زانې وپوش هوالى ده ده كه كورد
له وه و پى چا و زو به ما بلى سر به خوراك ياكه به خه
ره ب، له لوروك به واره نه وه ش پنه هچ يك نه وه
كور به هچ باران له و له نه و لى به ده زير ساي
ايوه دا آزاد و مستل ده زير كه مگر پس كامل واده ايه
ش له قوه وصالى له هه ل ناوېرن و زير له وه ووه
انده هه ووه و پچووه كوردان دل شاووه ده ووه
پراو نه تهنو آخو زو ووه لى له وه ووه و ووه ووه
كه س و هه زارانه هه هت سر خوراك له وه نه ش سران
و عرب و اورك و فاره كايتن لى به هين كه كوره
چاويان كراوه نه وه ده زانې: زه مانى به خوراك به ووه
نه ووه، له وه هه ووه ووه ووه ووه ووه ووه ووه

شيخ هو ولد
فيمس الدين الرهاوي

آ: ب - ل: م. ش: عین =

و به شهرهای هانزل و دهستان کرده صحاب یی دات ه
ه لهو، له بو، یان لی دالو، مع رلی هله لتا گه راه
کوتار یی زلی لی گره، له یازیک به کوریک ساوی
سنگ، هوه رزماری بو بولای (الاح) حفلات له
موندی (ایا کلد) جیم بو کوره کی (ووسو) به غیر
گردا گه ووه بو گرا به حویله والی (آجا) به لام
(ووسو) که دجه بوی له منزه و لی، له لی بان ده خوین
له و ای آرمه زوی خیندی کرد، هه مو به یالک ده چوه
کله وای آرمه دای دمری ده خویند لا بیت (هلا)،
ه آجا، که زالی ووسو دفری ده خوینی بانگی
کردو لی، نووره بو کوونی، ده شهر جاری دیکه
بزالم ده رت خوینده ده کورم ه به لام هره نه ی آجا
مبالی یاکو ووسو ی له خویند له هرا ووه اجا زلی له
دایکی وهر گرت رو بیته شاری وایلاخ له منزه و لی
ه رسته به هله ده تی بخویند کرد، ده دیک علوی
دای خویند پاتان سو دای نسوی که ونه بنگی وهر کو
ده هره ووه خور لک دیسی یی، ده لین وهره شیعه مان
بایکده دهکا، نوویش له بهر سادای خوی وا ده رالت
شیخ فله له کده ده دینه ی دین ده دت ده دانه گوجان
و لوو رینی نان، هلی ریگاده هرت

ازانامه لاجون غاريكي كوردستاني عراقى ياكوت
 پر يارى لى ده كا : يو كوى ده جى ؟ و ملاي ده داله وه
 ده دى : ده جى بو (مكه لى خدمت شيخ عثمان ده كا) برا بيه
 ده كه بوده دى : ده لى اشع عثمان وا له طه و بيه : ده
 ليزيك بيز و نه وه ريكى دالخوربك بو (و و و) سار ده
 كا ريكى طه و بيه ده دريكه پيتى ده خدمت حضرت
 شيخ عثمانده سراج الدين دالاجد الو ريكى ده كه پيتى پاتاد

چونک لومویش بندرا هالکی دوورو تیزی
اغم ذللم لوو سیو و و یکنگی اداره ی لاوندم کرد
بو لا و چاپ می لوله نابری جابه کالی گومله بهلام
عینی رساله بات بو رده گردموه لا چاوکی نری ادا
بدشیم ابد! خنریکی آو اکرده بهلام لا حاضر بوای
به قاراهالی مصلی پنج چند دبریک دهر اری زیانی
لوم لاله دهر و سه

[illegible]

حکومت محلی کشور، دارای ویژگی‌های

☆ (تھو می کورد لاجبی ژبانه ۱) ☆

آل: ب. م. آرمان

له و ځمکو او اوبو په هر څه کې چې ژوند کوي، د ژوند لامل ګرځي. که څوک د ژوند لامل وپېژني، نو د ژوند لامل وپېژني. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي.

څو لاملونه دي چې د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي.

د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي.

د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي.

د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي.

د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي.

۵۵۵

د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي.

د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي.

د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي. د ژوند لامل د ژوند لامل ګرځي.

ژماره ۸۰۷۰

نیشان

لایحه

شوا و ادب

آ: ل، پ، م، ش، آ دهر ۸۲۹

زبان نا لای زبدهستان به سه روی داده گریست چونکو
که یک به ضدی مصالحی میله ای حوی و نه یابو خاطر
منافعی شخصیه خدمه ای بیگانه بکا خدمتیه سووک و چرو-
وک و ره دیار حلیله ، له هوفی مناسبتا رهوانی سردی
ده گنه نهوک خه یالت به یوالین بکات :

لهو گله یو هاوارش نایی بیته واسطی خو لی
گورالی لهوانی روی تهبان ئی گراوه و وا بزانی
که وجوودیان یو ژبانی نه توهی هکورد و دواروژی
هکوردستان دا چاکو خراپای لی دهوشنه وه نه اینه
هه ریم نایی لهو حه بال پلاوانه بهرمون ؛ دواروژی
هه وو میله تیک مرپوط به کوشت و حهبانی لاوانی له
لهومیه ههروها مفرانی کورد و هکوردستان به دهست
سه بجانی به غیره تو نامورده گه له هه وو خوینکی وولات
پالان ریک داوه و شمانو میرانه یو بهر زینی قهوسی کورد
ورگاری کوردستان به میان و دل نیده کوشت هه ریم
کوشتیک له مقابل خدایانی لهوان دا بکریک به فیرو ده چو
هه ریم نیک بو لهو آساجه پرناو بکریه وه سوپری غیم
و اراده ی آسیننی لاوانی ایتیمان بهرور ده که یو
ده هه ریم وه یو سیه ی پر کبه ی نیم لنداری به دکار

ایسه ره وی دلوژی کوردایه نیوه آموزاریان
ده کاین که لهام ریکسا حواره ی مرنوویانه به گریته وه
ریکای راستی بهر نه ییش نه له وایی دا حه حالت نه به وه
و به تیمان نیکش که انی که تو جوود دهه بیته وه

— ۵۵۵ —

کورد له وند کوردن به صد شیطان له کوردی ناکه ووت
ایکه خه لکشی بوچی (او حو) دهردی بهر به پیل ده گنه

یچکه له چله که یک که وک وک دالی نه دهست به
زه بو زاری کوردستاندا بلاو یو به وه وادری هه وو
مقداری قهوسی هکورد به دهست وانه وه به لازم نه یاسی
وابستوانی ئری کوردستان به به یی چاری خو بنده و
رالی حوله ویت چونکو حه ره کانی میلی کورد ایمرز له
هه سس ییشیده زه وه و وک تالی روی زه وی
ده زانن ته هه وه ی کورد به زور و کم و هه وره چونکو
له غه وی هه لته و هه لته و هه لته ی وجدانی خوین
نسی هه ریم و ت-

روژگاری یشتو و ده رسی عبرت بوو اینر کورد
ده هه ریم نرو و ده له و فرولیانی هیچ هه سس ناییت
نه ییا عاشی راستی حه لته .

ناله ی دایکی نیشان که به چاری فرمیکایو دای
یچم له حه ره هه ریم ده لاوه به جار یک کوردی حوا-
لووی راهبرانه و هه وای خورزار کردای له یکنی گشت
سورای کورد دا به خطیک نورانی هه لکه نه کوردی بلاو
پالی ریک داو به رده ی ره ی دوو بهر کیر انانی به دهستی
پر زوری برابته لی روی کوردستان لادرا به نه نجام
ایمر و حله ی ؛ « یا هه ریم یار زاری » یونه روی زهانی
هه وو کوردیک

به یی هاواری می له دهست لهو که نه به که به رده
ی حویینی و هه لای به بهر چاویان کتاه و ن آلتربکانی
دوژمان وک هیکروبی طاه و ن له کوردستان خریکی
ییکتری بهر به نه کردنی له عیالیتی هه ندان

نه به هه لکه له نای درو و ده له ی دو ژمان دراو
کانی هکورد و ن ده نا زور چاله ده رانی هه ریم او جار
کورد به سوای آزاد به گریست یو حویان له هه وو که س

هر کس جنو بدابه که بک یی دهلی برو
 بی غیره بیت وه کورو زای دهر بیت زنانه بی
 کوانی له مینیا وه کورو لهو دوو کچه کوریک
 بو یشتمان له داری سیا سهت فیشانه بی ا
 لهو دیو نه مومه بوون به آیدای یشتمانی کیرد
 لهی خوزگه بهو کورهی وه کیر لهو دوو کپانه بی

برون: برون

آه لیل بیهوشم که دروخ - ۹۹

ایره کوردوستانه - ایره نیشتمانی خوشه ویستی مهیه : ایره به خویشی
مه نشی و پاکتی لاوالی کورد کرداره - و له لایه ن پایرمکانه ایم و داکیم
کراوه - ایره به زوری باکی کوردان آوه دان کراوه تیره - ایره مالی
کورد و به میراثیری بهی ماوه ته دی نه و دراو به ظالمانه: کس بیگانه
خوین دوانه لیره داچه ده کهن چان له میانی نه ده وی: بوردستان لیلی ده لاکرن
مه مهر هشتا چاویان لیر نه بووه هشتا مهر به ده ویان و له چاران له و
خاکه بر پیت و به ریزه وه ی: کوردوستان و له و زه ویری راز و کتک و
برشانه ی: ایسه کاک به نیش و بو خرمانه له رسان بکوزن - نوب مه مهر به نمان
له وه ش زیار آزار و چاره به مان بدن - بوچما ده یا به وی به میان ده مان
خودلنیش و به دیو و ده له و به زمانی شمیرن بمان لاوینه وه و بهان که وه
میل و لیر چه ارسته ی چواریان .

نا نا . ده سی له و بهانه له بهری حریان وه ده رین: خواهی و نه خواهی
بزان که دویای لورو دویای زور و استبداد نه: کوردیش له به وی به پای
را به ریره: و چاه و مری کراوه له وه و نه وان ناره نا توانن طلسمی لی بختن
و بهانی بختن .

بهانی به و راست ای بان ده لیم - ناره زور دزواره نه وان بتوانن له مهر
کوردوستان حکمرانی و له مهر کورد آغایه . بختن .

ایسه ایتر له نوکری و زیر ده سی حارر ادین و حاسر بی چیده که نوکری
وان لکان و ده مانه وی له وه ی باش آزار و - به - له نیشتمانی که ی غلاماندا
بزیان له ی بیگانه خوین مزه کان: برون: برون و لیسان گران و بهش وه که به له وه
کمی دیکه ی بختی له آزادی و دیموکرانی بهش دار بختن .

برون برون و دلایان ناره اته وه ی کوردنایه نه وه زیر باری ظلم و استبدادی
ابوه وه هیچ کورد و ک حاضریه چیدی زیر ده سی که

ده ردي دهرود ۱

دمه ته په يکي دو کهي ۱

باير - له هري دام باير خه راره هره
 باير - دوو غاښه ت لي دا چت ده وي کوره
 باير - آي له م کار په بوچ وا کوره په ۱
 گوښه لي بي له ي حنايم ده ۱
 باير - ده ها گوښه لي په توچت ښتيره ۱
 باير - چم ده کوټ ۱ په کور له بهم جووه
 باير - ده ناووت رهش بي چنه ووربا و ژيري
 چا چون پياوښدي ده چي له يري ۱
 باير - ايم نووره مه ۱ باب و باير م
 راوه ښه نه وا هانوده بېرم
 دووښي له و دمه ي له لاي آغا بوم
 باير - ده گهلت چون بوو ۱ (باير) والله دا بنا بوم
 باير - آغا کله ي وا به احرامه ۱
 خيري وده کو نو دامن مامه
 باير - به کوري چاوت دابنام له لاي خوي
 بو مني دانا ۱ که چاش هات له بوي
 باير - چاکه ۱ چي ده کوټ - (باير) ده پکوټ ده قيره
 باير - له ري نو - و له م عام ايرمه
 ده غه رکه مان و بوجي کيشاووم
 بوچ به غورايي پيس ده که ن ناوم

چه سوچم ده په لاوالم چپه ۱
 خويښ يو ايوه ز باله ليه
 وازم لي ښو وارو لي دينم
 له ولولو پي ده دم له ندي له ستينم ۱
 باير - له ري نو له جوا يا چت کوټ باير پي - ي
 باير - کونم آغا حيان ۱ که ر رات ده لي - ي
 به نه ند و کوټال نه ره ي مه فروغه
 له بو آزادي کورداو لي کوشه
 په منو دام باير ښت ده که پي دوعا
 ده لپښ ياره پي هره پزي آغا
 که ده ست هه له نه غري هره هه جووت ده که پي
 به (دمه نه له) آبروت ده به پي
 باير - هدي بارک الله آله رين لاره
 وه نال به له ستوم چاکت جواب د اووه
 که نم غروشي هېچ مه خو غهي
 له و که وا غره ي خومت ده دي
 باير - حودا دوزخمان لهوت وله لاکا
 له مي و له نو ، آغاشمان چاکا

یا صخر بهشتی یا مردی ۱

م. قاسمی ۷۶

برایمانی خفته ویت ویتور ۲

در تمام این سالها که این کتاب را در دسترس شما قرار داده‌ام، سعی کرده‌ام تا به شما کمک کنم تا به بهترین روش ممکن به این کتاب دسترسی داشته باشید. امیدوارم که این کتاب به شما کمک کند تا به بهترین روش ممکن به این کتاب دسترسی داشته باشید.

[illegible]

جاو لی خلیجی، آسمانی آیه ته هدایتی، گور و زنا ات کتمان دودا که له
تلاوت و تلاوتی، اشراف بر جوده آلودگی از لایحه ییسی زور هم و بوتنه مایی بیرونند
بیان نموده اند که در این راه

فہم لایہن اھل اہل کبریاۃ وہ (اہل اہل ذی اسکوۃ شان اھل اہل کبریاۃ وہ) کہ
بہشت کی اھل اہل کبریاۃ وہ (اہل اہل ذی اسکوۃ شان اھل اہل کبریاۃ وہ) کہ
ان و جمیعہ لایہن متوحان حیوانی

سوال: آیا این معادیت و عدم اعتقاد به خدا، به لایق حاکم و حاکمیت می باشد؟

دانشجویان کوردستانی چه له اورا چه ایلان چه له عراق باراده به سک
له عراقستانه نیت موبینه مازوم که ایرون ۱۶-۱۷ هزاره به نوازین له نابیان دا موده موده
که هنوز نوزادان دانشجویان کوردستانی که نیت موده و عروسی غصب و سامانی پایه ان
مکروه و هتیه هوبه موده کوردی لورکیا له ابراه کورد موده کاند عزال و ایران آسم دارن
کوردی ایران و عراقی به م چنه له هوی بخار م توشون

گه بنجینه ی نه ده بیانا

خه وی فقه فلهت به صه

« باخاره دی هونراوی : ع - هونرا »

هانه آخر نه هسی مبالانی
به قول و یانه من و رهانی
له نگره لاله له پای گوستانی
له تره له تره به لندی بارانی
آبروی به طری مونی کافانی
بو به یانانه نه ره له چیشانی
به و . . . چاوانه کوا ده روانی
او له سچی لابه دی زیندانی
پاشی اسلامیت و ایمانی
له سر لهو ریبه بهری خوت دانی
که چاون ده پیله بهری به بدانی
وه له جهلکی ده جی بو ژوانی
سه حله به کی که له اک نه ارانی
لیه بو ده رده به سدر ده رسانی
سهر زیاتیسکی به آزادی و دهوی

پیره ده دی حازه کی زستانی
باغی رازا ده وه نه لانی فدهر
هادی میلان جاده ی هندا له آچینه
له که دی سینه ره دهویم ده کهوی
با بهری نویسی هه لاله به به بیون
له زه لی دینی هه لاله به به بیون
به پری هونرا ده لاله به به بیون
له که دی سینه ره دهویم ده کهوی
به پری هونرا ده لاله به به بیون
له که دی سینه ره دهویم ده کهوی
به پری هونرا ده لاله به به بیون
له که دی سینه ره دهویم ده کهوی
به پری هونرا ده لاله به به بیون
له که دی سینه ره دهویم ده کهوی
به پری هونرا ده لاله به به بیون

« کورده گیان »

ا . م . ن . ه .

له خرابی نهو پدی هوزمت یهواره کورده گیان

ههله لهم خهوه اهره که چنگلی کاره کورده گیان

خه ونم دیت

هین ۵۵

دوی شه وی هاله خاوم دایکی وه تنن جلکی ره نسی
 بودو له بهردا - وه لوگول وانو به لا روی به هه نسی
 هاله بجن لبم و سکولوی روله ی من چاره ره نسی
 لو له آزادی و سه ره به نسی چه بی به هره و به نسی
 رایره ره له و خه وه ایستاده وه به
 وه نسی حقه ت نه ووشبار وه به
 من - دایه من ساره به کی زوره له خه و بوم ریدار
 نت ووجان نادوم و به یوسته ده که م ایی و کار
 لی ده گوتم به شه و و روژ ده بیت نجه به رار
 هره خه رینتم که بکدم حوت و کورات رزمبار
 له و: گزانی مگر راحت ده کی هه ول بده
 - دایکی خوت بی نه سه رزمباری اسک
 من - چم له دسی دی به نسی اینکه حولم وه به ری
 هره چی هه ول ده دم و کار به حکم نیه نمری
 له و: خویری و چیزی له آق بویه وه سا گوین ده به ری
 به نسی کار بکسک روله خه صاحب هونه ری
 من - دایه جا چن له من اینکه ده وی
 له و - به کوراتم بی هه نسی له خه وی
 له و لاله ی به ره وه ی دایکی وه تنن له رمویه پیم
 به ک به بک - دووایه هه لسا به کری وون بود لبم

که نه و هم برین مین هالده دهری گورج له جیم
ایست کاله له زمان ووپوه به سکوردان ده لیم
تا به سکوی ایوه وه ها پس هوش
کار ایستون هاول پدن ئی پکوشی
دیره یی و عاره له او ایوه له وه لنده په ست یی
عیه وا غوربه سدر و دهر به دهر و زیر دهر ست یی
له تکه : زور نه تکه که وا گور و هور و به رسته ت یی
ریک که وین تا زووه کاریکی بکن به رسته ت یی
سکورده : آخر به به له وه لنده عیه
مهرت زور خوشتره له و زبیده عیه

وه وطن !!

م . م . - نانی

سدر و عالم نه لاسرانی نوی
هه به به یی دن له لسانی نوی
که یی سکن ساکن کویانی نوی
طباع کارانه چاوه رووای نوی
هه به به ای وانه ای هاو شای نوی
وه کو جارانه اسر کویانی نوی
که یی به به رووه رده ای دایانی نوی
هه به به یی ذبله و له ونانی نوی
نصیبی ره وده ای رضوانی نوی

وه وطن میان و دلم غوربانی نوی
له به به یی جهانی ییگانه با حرا
وه کو کویانی حیت هیمت بلیده
کیو ورا نه بابه یی هه به به یی که دوزمن
سداو و باغ و میزارای به راسر
ده کوشی تا که آلاهی به راسر
محاله خور به به ونانی کوردی
اه به به یی که به به نا به به یی
وه وطن باره ای هه به به یی خورانه

می‌خه‌بلی عزیزیت و آسایشی لو
 خه‌بالی جه‌ننت و فردوسی لا کا
 مه‌تاع و مال و روح و جان و له‌ولاد
 هه‌لا ویتا که دووژمن سر‌ایراز بوو
 له‌بو را‌فراندی‌مویی سر‌به‌خویی
 مدار و ابتعاذ و عیلم و صنعت
 ده‌دینی مورغن، اقبال و شه‌عادت
 له‌سایه‌ی چه‌کچو و داسی روسی
 به‌هاری سه‌راه‌جویی زور‌تر یسه
 لریکه‌نوبه‌ای سه‌برانی آوایی

ده‌مه‌ته‌قه‌ی دوباز پی‌که‌وه

ع هه‌زار

دووبی له‌وده‌می کرجی ده‌کردنه
 چوورره یی‌نه که‌وته و سه‌ما
 جاری ده‌وا‌ایوم له‌خه‌و را‌په‌ران
 چاوی یکه‌ویت به‌زهرده‌ی که‌وه
 بازی پی‌که‌م

براده‌ر نا‌که‌ی زبانی حو‌رای ی
 آوای زینت فه‌لنه‌به‌رد جیه
 شه‌ک چاکن و له‌دام دژ و بی
 چیا و که‌ژ ده‌گری ده‌فیی له‌خروه
 نه‌خوارده‌مه‌نیت بی‌حت و پا‌را‌وه

نه باوه کینک له جالگه ی سه رما
سه ر پنت به رد و دونه من خوگ
به قاله ی درلج هه لده منی له خه و
نه کهس آسمدار له نیست و هه ست
بی دا و ده رمان له شمری ده سری
کی له راست دونه داز دار پت ده کا
له وه سه سه مره هه لیری ژینه
لیم نایه بلیم لیره ی . . . بالدارم
بو به له ژپت فاینی . . . خوشی

• بازی دو ودم •

به ته وس و پلار هه مکوژه چی دی
سه دهیدی کیت بی کهیم و بی دهر
به چه اد آخ و دنج له دنیا ده ژیم
له سه ده زانی کوانی شوین و ریم
تا ده سهیم پران له نو کاکم به . .

• بازی یکم •

له سه ل من وه ره یجته شاری .
له سه ل گروری شاده یته خا و ده م
له سه ده منی شا بچره . . راوی
کویت له شمه اه هه تا کاتی خه و
بسه و به خوشی هه ر به بان به راوو
سینگه صیانتک به ر چا بو دین .
ز ره بالک بی هه لاجی ده سه کن
له کن شاه رووی زور خوشه وینیت
چل ده رمان فرونی ده سه ته سه رت

له کووره و کوورسی به سار و سه رما
سه و به تاریکی له و چول و هوله
به سه لای کووندی ده لووی بهری شه و
له ژه میکی باش دپته بهر ده ست
هه رار له خوشی و سه ر اینی بگری .
له کاری چه زین کی یاران ده کا
که واکت شریری کی یگا پینه
له من وه کی نو بی این و کارم
به آوده ی هیج بی فاکرشی

• بازی •

تا بوو شتم لیه هه شپله ایندی
چه رگم له له ت بوو لیم ماده نه ده ر
له نو وه سکوو من بازاری من جیم
یم خوشه له منین وه خوشی سه ریم .
ده رمان که ده ردم برای چاکم به .

یت خوشه نوش بیی شوینی رزمکاری
له مالی پاشا یالکه وه بی عه م
له سه ر ته خنی زیر هه لنبه ناوی
له بار جرا به ری هه لنبه به شه و
له بان لینی ژبو به سه رینی نوو .
سه ر به لجت ده کووشن هه ات ده منین
ژه انکووله ی زبرت له فاجی ده که کن
چه نه حال له رخالی روژی یج پست
جیکایک بی شی چه ژووور چ ده رت

نیشتمان

۷۹ رمی - ۳۵

راکشی وولسلیل نوکسر به نوبه
لیت ای ده کا خا و چدیری ببول
دهت ده نی کامی جی و شیرین
ده سا پادیه به شادی بالان
۳۵ باری دووم ده پر سی

باشای به و شاره باری چارانه
له ری نیشتمان به پرده باری
بار ده مان دانی که باب و بلا و
ده سکوژی باز ده رمان هتتین
و شای زه نکی زیر کامی خومانه
باز ای ده دا بولدر و ششال
به روی خومانه ده مان عاملیت
له خاکی خومان ده بیزرین بهرین
ده باز به یکم ده

له وه تا له جن ده بیان راوینی
یسراوی سکیری لاج و ته خنی
هه ر باریان کووه اهل له راران
بهشت له کوی به بهش خورا و بر
بو هوش و حوش هاوار و درو
حور بندنی ده وی کار خاهی شه کر
زیر له حاله ده رهین ده بی زالی
ایم وایه میزی حد و ده لیکه وه
له وه ی می ده لیم به نی آده من
آره زوی هه رایش بکنن ده توان
له داوای بهش ذاله به ایدان کهن

کالی به رما و سول له به لاسوه
له چله هاوین سورا و کووله گبول
هه ر ماکلی اولیک هه سکر بو چیه
هه ر جی جهوی هه رزان و تالان
۳۵ باری دووم ده پر سی

له و شاری کوکت شاری بازه
دهت و میوه لدی هه سو خار باز
لو شاکری کوکت باز ده ایدانه یار
ده رمان باز ده یکا ساز بو زام دانی
لاختی زیر زیری خاکی خومانه
بار هه ایدانه کچرا به ششال
به زمانی باریان ده مان دووین
بو باز راو ده ککین کوی بو دگرین

له وه نو شینی بان وا ده لوینی
که ی باز شای یوه تا ایستایی
کوا به لینه بان دوروت که ر شاران
جون بیار نه خوینی هه ایدانه کچرا
ایده و زه کامی زیر ده لک ایدانه وه
به لینه ی ده وی دوروت که ی چو کر
دند وکی باری بو ششال لایی
ایده و زه لکی زیر ده لک ایدانه وه
له وه بو ایدانه ککین به ششال
خویندلیان هه به ریکای آده زانی
هه سو کره لیک به راو سکرمه لی

له روى آزادی ده کړېښه ټي ټي ټي ټي
له وان له ايمه چار به ټي ټي .
بيست وه سکو ايمه به جى ده مېښ
وونه ي کويستاي بو ٣٣ رمن ده با
پاکه ده تگ و ده راي ټي ټي ټي ټي ټي
هوږ ټي ټي واپي ٣٣ و چو ټي ټي ټي
له وني ايمه به ټي ټي ټي ټي ټي
دارستانه که ت غره له ميوه .

خوږى خواکي ټي ټي له جېښي ده که ن
لو که ټي کردت مرد ده و کويي
به به ټي غوت ده روون جاوي باز
له ايشي وان دا آزا و دلير بين
يو له ټي ټي ريان ټي ټي جى صاوي
له وني من ده ايم واکي چاکه
ده باري دوهم .

بيکاره و خوږي چاکي که ماين
پاشا له بهر جى ايمه راده کړي
يو له و لازاني ايمه چين و سکين
او کام ايشي له و ايمه پيوښين

— ده باري يکسم —

باسي روسته مه لير پان مې به
ده زاني خاوه ن له ټي ټي له ټي ټي
رنت لي وون ده کا کوورت و بيا سي
مدرک يو ټي و هات ده ي ټي ټي ټي
له زماړه ي ده ټي ټي ده ټي بهرچاوه

خوږيان ده ريزن له ټي ټي ټي ټي ټي
لوږکيان ده ن سکي لي ده حورن
سکو روستيان ده ټي ټي ټي ټي ټي
دېستيان که ټي ټي ټي ټي ټي
له لادن ده وون لير ټي ټي ټي ټي
هوږ ټي ټي ده ايم ټي ټي ټي ټي ټي
زېري خواکي ټي ټي ټي ټي ټي
کي هيله که ت ټي ټي ټي ټي ټي
زه ريلې ټي ټي له جېښي ده که ن
ده کاري ټي ټي به خو به خوان
بيست ټي ټي ده ي که ن به آساز
پيوښه ايمه وونه ي وان ايم ټي ټي
ده د باز و باري ټي ټي ټي ټي ټي
ده ولت يو باري چوښ ده ي ټي ټي ټي ټي ټي

که واپي خوش و بهرته زماين
پشاي وان ټي ټي ريگي ټي ټي ټي ټي
ايمه ي يو ده وي به کاري جى دايښ
سوره ټي ټي بهر جى يو حوږه وښين

لو ټي ټي ټي ټي ټي ټي ټي ټي ټي
مياني خاله که ت ده کيشي يو هوږي
چاووت ده به ټي ټي ټي ټي ټي ټي
ده ت ټي ټي ټي ټي ټي ټي ټي ټي ټي

ټي ټي خوږي ماوه

خوشبه ختي ؟!

م - لادري کا

له ژماره ۷ څخه شې نيشتماني ساالي بيگم نه نندارې خوشه وېست آزه ر
۸۲۶ له لاپه ن خوشبه ختيه وه چه اړ وړاړار يکې پين کاش کړيدون : له وا
ميني به نو به ي حوم به چاکي ده رالم له و لاپه به وه چه ندي شيکنان
عربي اېکه م .

به ياني بړنځه ي څه مال او سره خو لک و پوښي داره کاني به هڅه شې
ده له رزنده وه که غېز را بل او اړه گاهي سره ي خوداره ندي هانه حرار
و رووي له به هڅه ت کرد و خوئي : وده له ي آفرېده له ي آده مي ،
وده له نايکوه پېت دونا ، پېته به ده دتېکي دي ، آسېده و دلتيابه له و بني
به شې نو هره خوشبه ختيه .

هانه دوناوه ، خوم له ماوه ش خوداي خوشه وېستې دا ديت که -
دايک - او ، شاد و خندان له باوه شې دا سمه وده بيم ، به لام هيتا به غېري
زه رده څه نده ي دايک ، ده شې دل له رمي ، آوازي يي کيښه يي ، دلي شادي
و دا عالي پاکړه و باوه شې اړ مېري نه يي هېچې دېم نه ديوي ، باوه رېم به
هېچ نه يو ، اړ له وه ي دلېا بيم . له باوه شې دايک دا هه لاتم ، بيم له ريکي
زبان دالا ، سر به شانه و اوښده وار چومې پين که : خوشبه ختيه م .

به هار يو ، دار و پورده ، زه وي و وده رده ، ميا و مول و وده مين
و آسمان له راپا خلکي حردا کړدي چې اتيان له بهر يو ، دهر و بېشتم که
خوشبه ختي به وه نو شې بولېا بک بوم له سر چايت آوازه حووان ،
او موليت ، يي اړه ا بيم پړسي : دهر به دهر و ره له کيښاووم خوشبه ختم
ليان ده هار دېک باله کالي په کله دېو چار ايت دا سره ري پلند کرد و
مولي : له کمال م نه به ، خوشبه ختي ده پيني ا هه وه لهار له پيران مولالا کاني
زه رد و - سووري چه مېر دا مېرا ، له کمال هره به کيک تيار بک و به سوي ي

نومبر ۲۰۰۸ء

نېټمان

۷۷۹۷۷۷

له له نجاما بېچاره ، و به راى سېواو ، نه له ندايكي جه ماو ،
 پښتكي شك او ، نه لامي زيانم به پايان كه يفت ، به رى مه رښ له ندره خو
 رونلكى زيانى دا بوښ ، پښت شك او ، جه رښ - زيان و هير نه ما و ناله بېگم
 له دل هانه در و گزښم : خو دايا به اوښدى دېته وه ي خوشه حتى نه م نه
 به پايان كه پښت هره چه ندى ككردم رازى خوښه حتى بزانه ي هوره بو ،
 كوښښم كړد خوشه حتى بېسه وه لى سود بو ، آيا ، رووى خاك خورښه حتى
 آه ريده نه گراوه ؟

آوازك له در ځاى آسمانې هانندام نه ي ځي : بې شك هره
 جېگا به ك خوداى لى ي خوشه خښى له وى به ! نه زياندا چه نده خوشه حتى و
 دلداد ده بو وى له ځه به ك كېت دابت را پيا دالانرا ، هره مو ته س
 چاويك هره به ده ينى ، بې نيازك هره نيازت ره واده كا ، ځيرى به ك هره به
 ده ينى ، به خښده به ك هره به ده به خښى ! چه نه خوشه حتى ده بوى له ځه به
 هره مو كاريك دا چاوى اوښت بو آسمان بېلډ ، ككردنا ، ده حتى داوات
 بو بالا بر و با و پښت زانیا خور دا هره به ۱۱۱ .

كورد چى ده وى

۵ په لاهه خوداى ده زينه ۵ ۵۵۵۵۵

آمرى جه لك داس كاره : اوردووى آلمان كښاوه و به ښيريوى ۳ راوه
 دوواوه : هېله رى لارې لارې لى ټك چو و له ښكرى فرر يو : كار ځاى
 له رت و لوقا و كښك ځاى حنا پور كران .

لروكه لى له بهر نه لى نه ووت له كك لك كه ووت : نوبى لى با روت و
 بهر لارې له بهر به لرو با روت ماوه به لى : له وه به له جاني ظنم و
 زور : له وه په دووا روزى كه يك كه بو خښى زيانى مه روك نال دكات :

ایستمان

ژماره ۸۰۷

لایه ری - ۳۰

ایتر به و زووانه مینی اوهون ده دینه وه ، صاح و آتشی جیگای جه ک و
خوبی ریزی دهرینه وه دنیایه کی وه ک باران به لکه صد جه نادر خوشتر
له چاران داده مه زرخه وه .

و له و سه ربار و له ده رانی که اوه ماوه دور و در یزه دا آتشی
خوین له یینا و آتشی مه دیرما به حت سکر دووه و مه ردانه له به رامه ر
به لاماری دوزما رایه شان و میا زبان له سه ر به ری ده ست دا لاه و
بر پاراستی لیتمالی خوشه ویشی خوبان نی کرشان : جاکی ره زم فری دده ن و
به رگی به زم ده ییش : و له و سه یه ییوک و ای ده سه لاتی نه ی که ای سوچ و
تاوان له آزادی بهش براو یار و ولایتان له لایه ن آلمانی فاشسته وه دامیر
کراوه : له به دبه خنی و چاره ره شی و زیر ده ست و له سماله رزگار
ده یی و دیسان ده که ونه وه فریانه و سه ر اهنوی آزاد دینه وه وهه ر آمان
ده دینه وه به صاحبی تاج و تخت طفل و آلا .

ایسه ش له و کانه به ههل ده زالی و نه و ده وله نه داد مه راله که له
سه ر خنی مبله له یچرکه کان به مژ ده و نه تیکی زل و در و سه رانی وه ک
آلمان داهاتی ونه و یناوه دا خوبنی هه راران لاو چاک و نه وجوانی خوین
به ریشی دا ده راده مه یین .

که کوردیش نه ته وه به کی تاریخی و له عزته به : کوردیشی حاوه نی
مه یز و یکی بر الفخاره کوردیشی به بیجه وانه اوه ری دوزمه کانی که به
وه حنی ده زالی له له مددن نی بهش به کوردیشی قه و یکی ای قه و ماوه و
بهش حوراوه و به به یما نه پموزه که ی « آنلانتیک » شامه پلی حالی نه وینه :
و ایستاده پوی چه لدی چاره له ده ست و زیر چه یوکی ییگالان له ای و له
به نده می و له سارته رزگار یت و حنی مشروعی به لیرو نه خوری .
وهر به ده م هاوار ده کا و ده یی : له ی حکومه له سه وره و دلوزده کان
به ره ییشان ییم دا بیت و له جالم بله ن .

کوردی ته ننواتی

مه لاهلی اشنوی - شیخان

به قهاسی م. م. ح. گرشاب

به حلی حزدی نام دانه لب و به سراها نسان وا وه گمیر که ونووه : مه لاهلی
 علی کوردی شبح حامد کوردی شبح فتح الدین کوردی شبح محمد کوردی شبح
 طاهر کوردی شبح یونس کوردی شبح شهاب الدین کوردی شبح فتح الدین کوردی شبح
 نصراله (له ۵۹ هـ - له دات بووه) کوردی شبح فتح الدین کوردی شبح محمد
 الدین محمود (له ۷۴۹ هـ - له دایک بووه) کوردی شبح فتح الدین کوردی شبح
 طاهر الدین کوردی شبح یوسف (فیری له کیریکدا هه لکونووه له روز آوای ناراندیری
 ووری وه) کوردی شبح یوسف (له ۶۵۰ هـ - قی سردبووه فیری له دینی بی بی
 ووری به) کوردی شبح محمد منهر به یونس کورانی (فیری له دیدانی ووری
 به) کوردی نه مه عمر شاره زوری به له ۱۱۴۱ هـ - قی دا ژباوه ، فاربعی
 یونس مرغانی به چاکی معلوم به وه له دین شبحار زوزاوه یاز بکشی رانا و
 له علمی معقول و معقول و حسابدا زور به فروهت بووه ژبانی حوی به نایض و
 نوری له مدرسی (شیعان) راشارده له نسبانی نه وهی که وه نه ست ابه
 که ونووه دو کتبی : ۱ - تریب مه دلی که له لایه مه لاهلی فرلخی و هکات
 له زانایانی کوورد حاشیای لی گراوه و له متر به چاپ مه بشنوه ۲ - شرح
 دیوانی رمحشریه له ههیر شیبی ارده منهر به تریکشی شیخان به هیتا چاپ
 به گراوه . مه لاهلی بی له بداره حلق خوش بروه دایلی شیبی م. م. دور شهردی
 ده رحقی به و کونووه

فی حله فی کل قلب شهیدۃ حتی کان مداره الا هو

والی عین غرقه فی قبه حتی کان مصیبه الا فدا

چونکو له هه وهلی کردا وه بیاه مان به چاکی و راهب دور . نکان له هه میرحوبه که
 نه وه به له هه دینی شیب و اعلاط چونی که دینه بار جاو جاو یوشه .

به نام پسر شاهي

زيستان

(چون پيار له نوش يون رژماري ده بيت)

آمرل پ . م . امج ٢١٥

له ژماره‌ی پيښو دا ښاي نيزس (رسته که وتويي - گرايه تا) م
يو ښکړن له م ژماره به دا چاره ده - ور پک يو نوش له يون بهم نه خوشه
به پان ده ښکري

هر وه ښکړو ده زان نيزس به هوي (نه سپي) به پيدا
ده بيت بويه پان و حاويي به به که ډو به پيدا رژمار يون له
مه ترسوي نيزس ده زان درات - له کاتيکا هم نه خوشه له حبيکا
پک به پيدا يو پيويښه واکيښ خدي نيزس له به ده ن پديرات
له م واکيښ پيويښه له پک (نيزي) ده بيت و ده پيښه هوي
رژماري له نوش يون

حاويي نه حنه خدي و پيچف ده سي روز زور به چاکي راښکري و
چاوه ډيري ښکريات به هري ده کار هېښاي " رولي خاکي " با
ه آلکي کامره (پيښي به پيرک پوهوي - نه سپي - بگرن نه تور بودايښ
له م آمانجه پک د بيت نيزس هر وه ښکړو ده زان له حبيکاي پير
دا پيښو : به راناز خانه ، هر و خانه ، کارما ، اښکاي رنگاي آښ
و که شتي به پيدا ده بيت بويه لازمه له وه ښکړو بالا و بونه وي قدم
له خوشه له و - وره حبيکا ياد و پيرک پوهوي نه خوشي خو به پيرن .

فهرست

مطلب	لاپاره	لوحه
۱- کووردستان فوت نادری	۱	بیسز ده
۲- موواری لیستمان	۲	نادری
۳- وولاراسکی شیخ سجد	۲	موواری هاوار
۴- موسکو - واکتون - لولادو	۵	مرو
۵- شیخ یوسف شمس الدین البرهانی	۶	هیس
۶- له ودهی سکوره لایلی زیاله	۷	آر یا
۷- هاوار	۸	آذره
۸- دوکجه کوورد له توکبه داله داری سیاحت دران	۱۰	لیستمان
۹- آتشی	۱۲	رزدی
۱۰- برون: برون	۱۳	له وروح
۱۱- دمه تله یکن دیکه سی	۱۴	هزار
۱۲- یا سه ربه منی یا مردن	۱۵	نادری
۱۳- سلاجینی لوده یات (خوری شافات جاده)	۲۰	هوه ر
۱۴- خه ولم دیت	۲۱	هیس
۱۵- وه تله ن ا ا	۲۲	میتنی
۱۶- دمه تله دی ووبار یسکه وه	۲۳	هزار
۱۷- حوشه غنی	۲۷	نادری
۱۸- سکورد چی ده وی	۲۹	هیس
۱۹- مه لاعلی اندزی لیطانی	۳۱	مرغاب
۲۰- فیلوس	۳۴	له ده

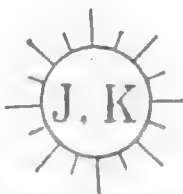
وه ده لیت باسی دیکه نی ده موپند رینه وه

KOMELHEY J. K.

Idarey *At-Semad*

Jimare —————

Berwarl ۱۹۴۳ هجری قمری ۱۷

کومه له ی ژ. ک.

اداری نامه نمبر ۵

نومبر ۵

برواری ۵ هجری قمری ۱۳۲۴

بزرگوار و کوردستان کورد

براخلیر ایران کردو آغا لزمه ایران پست الیه یشیر او لزن او جومستی
 آند در بزم نزمیه (نیشتمان) فی خلق اولو مانع ایچون -
 اقلیس لار عاقدا لوز لری (نیشتمان) نزمیه نین برافا عین دیشلار
 ه - برآخیرلار دا عاباره گیلایش عاق کردو گنجورینان حراقة و ابدیت
 استکدان سوزلار برکتو به الحق سوز لری بیزه یازیر

شه که پارتیانی مطبوعات دیری میرا لزن دیمی

رنگه

سعدی
شیرازی که در لیس آن بیزه باز و نغی بود :

آن خاتمه مراجعت ایتیم الکن الکلیس اشری کلب
سنان سرشته یلار :

سؤال - نه ایچون ایرانه گیتیشون
جواب - یو یلارین آزار یقینه آن استفاده الیوب دیلار
سباحت ایچون گیتیشیم
سؤال - فقط دیلار ده گیتیشیدن یا آیری برره داکتیر
جواب - غیر فقط دیلار ده گیتیشیم
سؤال - ادره روسلاری دا کوردون یا یوخ
جواب - دیلار دا روسلاری یوشور

سؤال - ایران کوردون روسلارانه جور بازلار
جواب - یوخ احترام الیه وادندون نکات دان قرتاران
بیعت کیم با ذیلار
سؤال - مگر کوردون ناسلرینه آن یغیبه کیم مریه دا
روسلار نه نه کوردوره طلم ایله دیلار

جواب - الله در دینی بیلیر لاره که ایندیگی رولار کین
 ماره به کی در سوار ایله فراموشی چو طهر - ایندی
 در سوار - سوخت آفتابین احوال ایله قریه
 اولوب برتون آتورن بیر کونه دا کورد و کوردلر
 پورخ اشایت و نهالت ایله رتار ایلیر لاره

سؤال - (سبابت و اشباب ایله) گمرا ییدییه سی ایدر
 برن کور ذلره نه الهامی گیب

جواب - البته اگه ایس بر مستقیلاً بیزه (کوردلر)
 ظلم ایلیر بولر فقط بیزه آرتی - اراڭ موات
 نهالت کورتورن ایله سالان سیزدان سوا
 باشقا کی دکلر -

اضرر اگه ایس کورتورن ایله بیه دک لوروارا برالین
 و بوندان سورا و کورد قلعین آنداد اولماغیا ایا لیشلا
 سینن اولماز ایله بیه .

دوران زیمه
 - ۲ -

کومه‌لی ژ. ک

نیداره‌ی ناوه‌ندی

ژماره‌ی —

به‌رواری 5 ره‌زبه‌ری 1323

کونسولی به‌ریزی به‌کیه‌نی سوخت له‌شاری ته‌وریزی

به‌ریزه‌وه‌ راده‌گه‌یه‌م که وه‌رگه‌پر دراوی به‌رنامه‌ی حیزبه‌که‌مان و نه‌و
ژمارانه‌ی روزنامه‌که‌مانم که تانیستا ده‌رجوون پیشکش کردوون .
نیشاش (نه‌وا) هه‌واله‌ تازه‌کانی گه‌یشتو به‌ کومه‌نی ناوه‌ندی حیزمان
پیشکش ده‌که‌م .

1- لقی ریکه‌خراوه‌که‌مان له‌شاره‌کانی کرمانشان (نیران) و سوله‌یمانی
(عیراق) تازه‌دامه‌زانده‌وه .

2- له‌روی نامه‌ی لقی سوله‌یمانی را ده‌رده‌که‌وی که لاوه‌کانی کوردی
عیراق له‌روژنامه‌که‌مان (به‌هوی سه‌ریه‌ستمان له‌نوسندا و لایه‌نگریمان
له‌به‌کیه‌نی سوخت) زور به‌گه‌رمی پیشواز ده‌که‌ن و هه‌ر ژماره‌ی به‌
دیناریک ده‌که‌ن و 60,50 که‌س (ده‌ستاده‌ست) ده‌بخوینه‌وه .

3- لقی سوله‌یمانی داوا له‌روژنامه‌که‌مان ده‌کا که‌پر به‌لایه‌نگری
سوخت بنوسی و زانیاری زیاتر له‌باره‌ی حکومه‌نی سوختدا بلاو‌کاته‌وه .

4- له‌به‌غدایه‌له‌لایه‌ن بالو‌یزخانه‌ی ننگلیه‌وه‌ گو‌فاریکی 48 لایه‌ره‌یی
به‌نبوی “ده‌نگی گیتی تازه” ده‌رده‌جی . تا‌غا‌کانی کوردی نیرانی به‌هوی
پوسی نیرانه‌وه‌ به‌ده‌ستمان گه‌یشتووه . خو‌به‌ری که‌مه‌چونکو خه‌لک
روژنامه‌که‌مان (نیشتمان) زور ده‌خوینه‌وه‌ ننگلیه‌کان له‌عیراق
بو‌خو‌یان کوتوبانه‌که‌روژنامه‌ی نیشتمان بلاو‌ده‌بته‌وه .

5- به‌کیک له‌و لاوه‌کوردانه‌ی له‌م دراویه‌دا له‌عیراق گه‌راوه‌ته‌وه‌ نه‌و
ده‌نگوباسه‌ی که‌ویرای نه‌م نامه‌به‌ده‌بیرم بو‌نوسوین .

به‌وریسی به‌شی را‌گه‌یاندنی حیزبی ژ. ک

نووسراوهی کوردی عیراق بو نیمه نه وهیه:

که گه پامه وه بو عیراق درو نه لسه ری ئنگلیسی نهم برسیارانه یان ئیکردم

برسیار: بوج جوو بووه ئهزان؟

وه لام: له نازادی ریگا که لکم وه رگزنوو جوومه گهرا بۆ مه هابادی.

برسیار: هه ر بو مه هابادی جووی یان ریگایزیشت گرت بهر؟

وه لام: نا هه ر جوومه مه هاباد.

برسیار: له وی روسه کانیشت دی یان نا؟

وه لام: مه هاباد بنکهی روسانی ئی لیه .

برسیار: کوردی ئهزان چون ده روانه روسه کان؟

وه لام: زور به ریز وه وه که نه وه یه کی که نه وانسان له به دب ختی

رزگار کردوه.

برسیار: نایا کورده کان له بیر یان چوته وه له شهری پێشوو دا روسه کان

جیان به سه ر هتیا؟

وه لام: کورده کان نه وه ی ده زانی که نه و روسانه له گه ل روسی

سه رده می شه ری به که م حیا وازیان هه به. نه مانه به شنوه ی به که نی

سوخت راهبزاران و هه موو نه ته وه کان به جیاویک ته ماشا ده که ن و

هه لئ و که وتیان له گه ل کوردان به عه داله ته وه به و نینانه

برسیار: (به نوو ر دیه وه) مه گه ر نیستا ئنگلیسه کان چ زو لیککی له

کوردان ده که ن؟

وه لام: هه له ت ئنگلیسه کان راسته و حو رولم له نیمه ناکه ن، ته نیا

حکومه تی نا عادلانه ی ئهزان و عیراق و تور که بیان به سه ردا سه باندوین

له لسه ره کان بانی هه لسه که وتی عادلانه ی ده وله نی ئنگلیس و له پاشان

ئیکو شان له پتیا و رزگاری گه لی کورد ده که ن

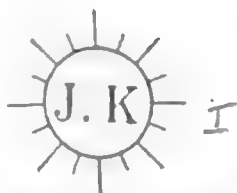
وه هانی زه بیجی

KOMELHEY J. K.

Idarey *Idarey*.....

Jimare -----

Berwart 1.9. 1944

كومله ی ز. ك.

اداریہ 'طرحہ بندی'

© 2005 The Authors
Journal compilation © 2005 Blackwell Publishing Ltd

۱۳۴۵... ۷-۸-۹

مزی کوردو کوردستانی کورد!

سورۃ النہن مہم کمال نسولی۔ ہر شہر

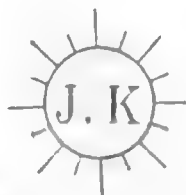
مرسته عزت ایلدیم نیجه کوه برنده تباخ ایران ترشوی دران منطقه
گیتک ایستوردی (حمرشیشان) دابراشیه ان ملاقت ایلدی
سوزا ایراق گزالی دستیه بهشت انش ک بریا خیلار و اربا
تیب ادران سفر منطقه سنه مله ایلدی ایله رباده ایران ترشوی
ایتریکه نیالی وار ایدی (کافی حشاشی محرقانی) همد صلی خان منطقه
تحتیب ایوب شمر درشیلار و ان سوزا عرشان تا همیشه
خیا برن ۱۱ سنه خیل ایران عکس (سنه ح) شهرنیه نا سفره
گیوب تیله کوی - گلپاشی - سفر الماننده لی زمین اله بیکلیر و
انلار امادوت ایلرلار ایراسه و ان را کرک ایستیلر کیسانه
سوز و رب مله گیتیش - ایران ترشوی مشایر نوایه برابر
مریانه حرکت ایلرلار موده تانک لاری وار در
رات کور و لر نیان (جانب) تیله سین و شمر شیخ سردن
اوخلی شیخ لطیف (نیجه آی برندان تباخ سرشت تبه نه کیاست
۱۵۰۰ آتلی ایله - معکور - کرک ایلر نیان میرتینان

KOMELHEY J. K.

Idarey ...

Jimare ...

Berwari 27. 12. 1309

کومه له ی. ژ. ک.

اداری. نامه نویسی

ماده

برواری ۷ ...

دی کوردو کوردستان کورد!

مه شهیدان له لایحه کیله شلار چوخی خوشتر وو و خوشه تیبه شه
مه شهیدانین تارداخن ادنیکی یارالانانان سوزا مرغان
براسوب بانه کیلیپر

سلام اولان کین - تنرا تو بونیشش ایران ترخونی

(بانه) بجه سین دا اشغال ایکنه اینیوندر برناست ایله -

مه شهیدان بجه یازیر :

« پرگاه نیکه سلیم آتاکیش برنا اونا سوز ویریشدر لر

مرتج ایران سکرلایه وادون آراسندا ویرا اولسون سوو

مکرمه فی مه شهیدان یازیم ایلیر یا خور ایران ترخونی ایره لایله

ملکت اولنور برسونر کسوننه درسیه لریرا واداردر »

اینیون مه شهیدانین سیزدان استهاسی بودر لایران ترخونی

اون ایله ووررشه سندان مال اولانیمز تا اوزان لیردر سنده

آقیلدارن اولان سادته شهیدان شیلار بیدا قریاسیز ایران

ترخونی مه شهیدان علیسه تانک اخله سگونلار

دان دا اشقی - ن لر لرر خارینه آتکله ویریرا لایله

اولان سینه حرب لرایله ودا ایکنه اینیوندر

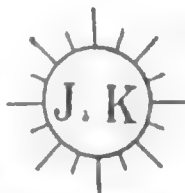
(Remz - رمز)

KOMELHEY J. K.

Idarey *Handwritten*

Jlmarc *Handwritten*

Berwerl ١٠ ٢٢ ١٩٤٤

٨٢

کومله ځای و لار

اداري *Handwritten*

ژماره *Handwritten*

١٣١٢

(Remar - Remar)

پري کور و کور وستان کور و
 عوان کور و لريستان پري وري ايلي ريس (باکري - سلم آغا) -
 انگليس لري ايت وريته کور و (اير اسلم) - يان -
 بريم پارتيان گنيشلمه نه مان اريون
 (سرتيب هر شنه انش) - سغرا بر آوا لرون
 سيف الله شاني ايکي اريون ديري مارداش اريون، مانج اين اريون
 اريون ديري مارداش له يتانفت ديري کاپشاني هر شنه مان اريون
 رابطه لري اولک اريون حبس اريون
 د سرتيب هر شنه انش اريون کور و لري اريون
 اريون حکومته ان اريون اريون بيلدري
 د شانيه استانه اريون د سرتيب د شانيه
 کليوب گيپه ني وکتر اريون اريون اريون
 کتوبين نامه بند هر شنه مان قضيه سغرا اريون
 اريون فراغت د شانه اريون
 د سرتيب هر شنه انش اريون
 د سرتيب هر شنه انش اريون
 د سرتيب هر شنه انش اريون

کومه‌لی ژ. ک

نبداره‌ی ناوه‌ندی

به‌رواری 7 و به‌زیری 1323

ژنیرال کونسولی به‌زیری به‌کته‌ی موخت له شاری ته‌وری

به‌زیه‌وه ناگاداران ده‌که‌مه‌ره که سوپای نیران به‌نیازی به‌ره‌و مه‌ریوان
جوون بیره و (حه‌مه ره‌شدخان) به‌رگری له‌م کاره‌بان کردوه
(سرتب هوشه‌ند نه‌فشار) که له‌م دوایانه‌دا هاتیره مه‌هاباد ده‌به‌ه‌ری
ته‌ری بخاته سه‌ر ناوچه‌ی سه‌فره‌وه و هیزه‌کانی نیران بیتته مه‌هاباد
مه‌حدوخانی کیسانانی له‌دزی حه‌مه‌ره‌شدخان هانداره و پاش
پیکدادته‌ک مه‌جود خان هه‌لاتوره

له‌ 22ی سپتامبردا هیزیکی سه‌ربازی زوری نیران له‌ سه‌ره به‌ره‌و سه‌فر
هاتوره تله‌کویه‌کان، و گه‌لباخه‌کان و فه‌یزولانه‌گه‌کانی ده‌وری
سه‌فر یارمه‌تان ده‌که‌ن و داوای یارمه‌تان له‌ ته‌میر نه‌سه‌ده‌ش کردوه
ته‌ویش قه‌ولی داوه هلام حاری نه‌رویشته — سوپای نیران به‌ه‌بری
عه‌شایه‌ره‌وه به‌ره‌و مه‌ریوان وه‌پیکه‌وتوره و 4 تانکشان هه‌یه

عه‌شیره‌ی جاف له‌ کورده‌کانی عسراق و شنخ له‌تف کوری شنخ
مه‌جودی به‌ناواینگ جه‌ند مانگیکه هاتونه شاروچکه‌ی سه‌رده‌شت ،
1500 سواربان له‌گه‌له که جوونه‌نه نه‌و مه‌نگور و گه‌ورکان و
به‌شیکشان جوونه یارمه‌تی حه‌مه‌ره‌شدخان له‌پاش پیکه‌لیر ژابیکی که‌م
براکه‌ی حه‌مه ره‌شدخان پاش برینداره‌بون شاری مه‌ریوانی به‌جه‌پشتوره
و گه‌راوه‌ته‌وه بانه‌ی

وه‌کی ده‌رکه‌وتوره سوپای کوکراوه له‌ سه‌فر به‌ نیازی داگیر کردنی
بانه‌یه حه‌مه ره‌شدخان بو نه‌مه‌ی نووسیه :

۵. نانکریک مه لیم ناغا کشتی نوډ له وای داوړ له کانی شه ری نیمه
و نیران ده ول ته سوخت یار مته نیمه ده شیدخان ده دا و ت م هر
ریکه نادا سو پای نیران نه ده و نه و ناوچه س نیمه فسان (پر پرانه) له
کورنولخانه هدن ۵.

نېست داوای حه مده شیدخان له نېوه نه و به که نېوه پېشی هجری نیران
بو نه وان بگرن هدا سواره ی کورده له دور و ده ده گنه یار مته نیمه وان
هده و هاریکا نه ده ن که سو پای نیران تانک له دزی هیره کانی حه مده
ده شیدخان به کار بهین.

له عبراتی ننگلزه کان عه شیره کورده کان چه کدار ده کهن دبار و سو
شه ری دزی عده به کانه.

سهر دکی عه شیره ته بشدر (د به کړه لیم ناغا) له سهر داوای
ننگلزه کان سو نه میر نه سعه دی نو و سو و پېش جولاکي حیزبی نیمه
بگړی.

(سهر تپ هوشه ند نه فشار) له سهر نه و که سانه ی

دور کوری سه بغوللاخانی و برا که شی - حیحی نه مینا حار و نه غه ریک
و سهر واتیکی سو پای نیرانی به تاوانی پیوه ندی له گهل حه مده شیدخان
خسته نه ته به ندیخانه وه.

(سهر تپ هوشه ند نه فشار) یو له و تاندی گشتی کورداک له حکومتی
نیرانه وه نه مری پیکرا وه

نوم تانداری ره رانه (سهره ننگ درخشی) هاتو وه مه دد و شه ری له
مالی دوکتور نه مین نه فشاری مابو وه

له کړتایی نام که مدا نکا و داوام هدیبه که نه مه له ی
حه مده شیدخانیدا یار مته نیمه ده ن.

به ربررسی به شی را گه یاندنی حیزبی ژ که روحانی زه بیجی

نیداردی ناو وندی

ژماره

بهرواری ۱۱ی ره زهیری ۱۳۲۳

لاپهروی یه که می ونبوه

جوونه گه پانی سه روک عه شیر ده کورده کان هه باسده کری

(نیستا مه بهستی نهم کاره ناروونه)

له مه هاباد خه بهرم وه گرگروه که له ماروی چه ند روزی داهاتوودا

سه روک عه شیر ده کان (قه رهنی ناغا مامهش، عبدالله ناغا مەنگور، بایز

ناغا گه ورک - قازی محمەد) له ره زانیه ن و له ویرا به ریده کریه تارانن.

به برسی بهشی راگه باندنی حیزی ژ. ک

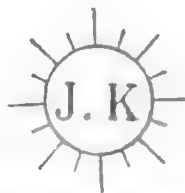
ره همانی زهیبی

KOMELHEY J. K.

Idarey

Jimare

Berwari ۱۹۴۶

کومله‌ی ج. ک.

اداره

شماره

تاریخ ۱۳۲۴

۵ - و تیر ۱۹۹۱

بوی کود و کودستانی گودا

منظم سوتب اتفاقین گزال کنسولی - بیز شهیند

حسب اید بهیرام :

۱- عراق و ادلان کرد و خلقین هیوا (امیه) آدینه اشکیلات بیزایه
 رابطه ساخطان ایرون (ایکی عضوین برطانیسه خیزاننداریه ترارترین
 ایکی تشکیلاتین راس باغه کتیک (کرد و خلقین آراولین) ایرون توه
 مرزا ادلان توه جالشاق ویر آیری مکتوت ایله رابطه قرمان و
 ارغوان بیزایه مشورت اشکیلاتین درشتنیزدیک سررا عداته آکی شب
 بز (هولید) شهیند بر تشکیلاتین رهبر لایله گوردشوب ادنارس
 نکرین درشتوگیتی تکلیف ایتیک مسون مکتوبه (الزبیر اشکیلات
 هیوا تشکیلاتین (هولید) شهیند برطانیسه گوردشاقین رادرون
 انگلیسده طرندار ادلان بیزه بیان ایبر ادنارس آیرن رهبرلرن
 مکتوبه اورشتوگیتین عراق شه لرینین آیرن عبهرلره رجوع ایتیک
 ایتیمه

۱- عراق وایر کمرسیت تشکیلات رادرون تازه لگدا گزلیسه

بیزدروال پینار دیهار الکلیانو سینه بیزم شرورنالی (نیشتان
 سلامایر بر تشکیلات بیزایه رابطه ساخطان استید
 آنجا بیزم عراق شه لرینزه نالریج اولوب نوزن نایه برطانیسه

KOMELHEY J. K

Idarey

Junare

Berwari

کومه له ی ژ. ک.

ایروي

لسماره

خبروادی

اخځينې د صميه

ري کور و کور د ستاني کور و

٤- خالي ايراني نقيشه راج نيزم بيان نامه داته نتيجه ورا ميگرير

٥- د پارتيا د نيزم مرکز د کميته ک ١٤٧٠ نيزم ليکونيزه نامه وړي :

سليم سورت مکتوب ، د کور د نقيشه آراء سند اړيکي د رابطه د اړيکات
ايتير بر خا ستيده تقابلا ايتير کان اولد مه اورد ، د لکان

نقده دواشته شهر لرته سورت مکتوب اړونده ان کتبدار
دژون و شهر دواکمن اولد مه اورد د سورت مکتوب آراء

چرخ چرخ خا اخځينې ايریکي

٥- د پارتيا د نيزم مرکز د کميته ک ١٤٧٠ نيزم ليکونيزه نامه وړي

ايران اولد د کس سرتيب د شهرته قوايه اسن النقيشه استرژيه

کميته سرتيب اولد ايسې مکتوب اړونده لک - ايران

اولد د کس شهر کميته د نيزم کميته استرژيک ايسې اولد د کس استرژيک

ايسې ايسې د سرتيبه استرژيک اولد د کس استرژيک ايسې اولد د کس

ايسې ايسې د سرتيبه استرژيک اولد د کس استرژيک ايسې اولد د کس

ايران نقيشه سورت مکتوب دواکمن اولد مه اورد د سورت مکتوب آراء

نيزم د سرتيبه استرژيک ايسې اولد د کس استرژيک ايسې اولد د کس

(Remz - رمز)

مخبره

کۆمه له ی ژ. ک
له داره ی ناوه ندی
ژماره

به روار ی 14 ی مه رماه ی 1323

کونسولی به ریزی به کیه تی سوختت - له شاری ته وریز
به ریزه وه ناگادارتان ده که م :

اسر یکه خراوی خه لکی کوردی عبرانی به نبوی هیوا (نومهد) سو پیوه ندی
گرتن له گهل نیمه دوو نه ندامیان ناردیوو که نیمه له گهل نه مان بریارماندا
سو به ره و پیشبردنی نامانجی هه ردوو ریکخواه که (نازادی گه لی کورد)
هاوکاری بکهین و کاتی پیوه ندی گرتن له گهل ده وه تهکی دیکه نه وان
پرسیمان پیکه ن . پاشان به ریرسی ریکخواه که مان له (هه ولیر) له گهل
به ریوه به ره کانی نه م ریکخواه دانیشوو . داوامان له ریکخواه ی
خومان کردوه که بزانی بهرو رایان چونه . ریکخواه که مان له ناخر
نامه ی خویاندا (17 ی نوامبر) بزیان نووسیوین له گهل به ریوه به ره کانی
هیوا له هه ولیر دانیشوون و به لایه نگری ئینگلیسه کانیان ده زانن .
له شاره کانی دیکه ی (کوردستانی) عبراقیش له لقه کانی دیکه ی
ریکخواه که مان پرسیار ده کهین .

2- له عبراق ریکخواه یکی کومونیستی هه به که له م دواپانه دا
بلاو کراوه به کیان به نهینی ده کردوو و له ژماره ی به که مه دا پیروزبایان
له روزنامه که ی نیمه (نهشتمان) کردوو . نیمه ش ده مانه پوه ی له گهل
نه م ریکخواه پیوه ندی بگرین . هه روه ها لقه کاغان له عبراق دلنجان که
له مانه بوخویان نوینه ده نیرن .

۳- به‌یانتامه‌ی نیمه‌سه‌بارت به‌نه‌وتی باکووری نهران گه‌بشته عیراق و
بلاو گراوه‌توره.

۴- له‌نامه‌ی ژماره ۳۵۱ی کومپته‌ی ناوه‌ندی حیزبه‌که‌مان نووسراوه:
به‌که‌تی سوختی مه‌زن و بستاری پیشکه‌وتی شارستانییه له‌نیو‌گه‌لی
کورددا و به‌م‌بونه‌بش نیمه‌داوا ده‌که‌ین که له‌لایه‌ن سوخته‌وه له
شاره‌کانی مه‌هاباد، بوکان و نه‌غده و شوناه‌ندی کولسوری**
بکریته‌وه و هه‌ر نه‌بین بو کرانه‌وه‌ی نه‌وناوه‌نده له‌شاری مه‌هاباد،
زور تگاهه‌که‌ین.

۵- نامه‌ی ژماره ۳۴۷ی کومپته‌ی ناوه‌ندی حیزمان ده‌لی:
سوپای نهران به‌سه‌روکایه‌تی سه‌رتیپ هوشمه‌ندی نه‌فشار چوته
سه‌رده‌شتی و خه‌لکی وی زور نارازین - سوپای نهران بو هه‌ر شوبنیک
ده‌جی بو جاوترساندن ده‌سه‌کا به‌گرتنی خه‌لکی. ئه‌ستا له‌نیو
گراوه‌کانی سه‌رده‌شتدا ۳ نه‌ندامی نیمه‌یان له‌گه‌له، به‌کیان خه‌لکی
مه‌هاباده به‌ویان کوتوه که له‌مه‌هاباد نه‌وتی نهران ده‌ده‌ن به‌سوقیت و
له‌دزی ده‌وله‌تی نهران قسانده‌که‌ن و نیمه‌ش نه‌وه لهره له‌زیندان
ده‌که‌ین.

به‌پررسی به‌شی راگه‌یاندنی حیزبی ژ.ک

ره‌هانی زه‌بیجی

۱۳۱۰ / ۱۱
۱۳۲۲

معلم سوره شافعی کفرالکون و غیره آورده است

از کتابهای فاضل و معابد او و نوادگان ایشان را حاصل کرده و بر سر سوره فاضل است

و در این کتابها نیز شده اند

۱ - اسم مادر و نام	مهاجده	مهاجده
۲ - نام و نام خانوادگی	"	"
۳ - عبد الرحمن کبابی	"	گنیم
۴ - عفا فخری	"	"
۵ - محمد باکو	"	"
۶ - محمد و شاد	"	"
۷ - محمد بن محمد	"	"
۸ - محمد امین غفری	"	"
۹ - محمد امین غفری	هوکار	"
۱۰ - محمد امین	"	"
۱۱ - محمد غفری	"	"
۱۲ - محمد غفری	نام و نام خانوادگی	مهاجده
۱۳ - محمد غفری	"	گنیم
۱۴ - محمد غفری	اشنو و	"
۱۵ - محمد غفری	سید	"
۱۶ - محمد غفری	کرمان و	"
۱۷ - محمد غفری	"	"
۱۸ - محمد غفری	مهاجده (مرا)	"
۱۹ - محمد غفری	"	"
۲۰ - محمد غفری	مهاجده	"
۲۱ - محمد غفری	مرد و	"
۲۲ - محمد غفری	مهاجده	"

1944/12/23

زیرال کونسولی به کیه‌تی سؤفتی مه‌زن له شاری ته‌وریز
هیندی له نه‌ندامه جالاک و خارودن پرواکسانی جیره که ماندن پیده‌ناسیم
که نه‌ماندن :

1. قاسم قادر قازی له مه‌هابادی پیر
 2. علی ریجانی
 3. عه‌بدولرحمان که‌پانی لار
 4. مه‌ناف که‌ریعی
 5. عه‌مه‌د یاهر
 6. عه‌مه‌د دلشاد
 7. سه‌دیق حه‌یده‌وی
 8. عه‌مه‌د نه‌مین شه‌ره‌وی
 9. رحمان نیلخانزاده بزرگان
 10. عه‌باس حه‌قیقی
 11. ره‌حمان شه‌ره‌فکه‌ندی (هه‌زار)
 12. مامه‌ند قادری له نه‌غده پیر
 13. مه‌جید حوسره‌وی لار
 14. عه‌مه‌د قادری له شیز لار
 15. نافع له سه‌قز
 16. عه‌مه‌د سه‌عید حه‌فیدی کرمانشان
 17. تاهیر هاشمی
 18. عوستان دانش له سوله‌یمانه
 19. قادر ده‌باغی
 20. عه‌مه‌د سه‌عید مه‌لا علی له هه‌ولیر
 21. فه‌تاح غولامی له سه‌رده‌شت
 22. عه‌مه‌د نه‌مین شه‌خ الاسلامی له مه‌هاماد (هینمن)
- به‌ریرسی به‌شی راگه‌یاندنی حیزمی ژ. گ. - ره‌همانی زه‌بچی

۱- یازار ۱۹۶۵

فلم سرور آغا خان سولہویں اسم کمال کونستول - تریز غوثیہ

پتیاں تہذیبی نامہ ای ناسیہ سلام راجہ انشا میں ایہ خان سوزا : یکیش کتہ بدریدہ حاتم را
سرور گنبدی مارندان بیر کتہ فکیتین قدر لمہ سنی خبر ویرہک ارندان ^{لشہ} در
میتا ایشیم - سیلانیہ شہرین بزم پاتیا یزل ادارہ سندہ ن سرن گنبدہ بیر

آدام تکیب شہر تہذیب گنبدیہ ارندان قمرہ سنی سیزہ تقدیم ایدام

ہر اقا سرور فکیتین کتہ فکیتین مارندان بزم پاتیا ترموہ نامہ گلہ تکیب

ارکلیہ خان سوزا تشکیلاتی قمرہ سندہ تکیب سوزا سوزا تہذیب ایشیم
.. شہر ک .. پتیاں ارندان سوزا تہذیب .. حاتم تہذیب

- تہذیب -

ای ژانویه‌ی ١٩٤٥

کونسولی به‌ریزی به‌کته‌تی سوختی مه‌زن - له شاری ته‌وریز
له‌پشدا به‌بونه‌ی سالی تازه‌وه سلاو و بیروزیایی حیز به‌که‌متان پیشکیش
ده‌که‌م . پاشان ، له‌نامه‌کانی رابردودا باسی ریکخراوی کومونسته
لاوه‌کانم له‌عیراق بو کردیون . له‌لقی سوله‌یمانیه‌مانه‌وه له‌م دوایانه‌دا
که‌سبک هاتووه و بلاو‌کراوه‌که‌یانی بو هتاوین . نه‌وا
وه‌رگه‌ر دراوه‌که‌یانتان پیشکیش ده‌که‌م .

له‌لایه‌ن ریکخراوی کومونسته‌کانی گه‌لی کورد له‌عیراقه‌وه نۆینه‌ر
ده‌نبردینه‌ لای حیزیمان ، پاشان زانیاری تیر و ته‌سلتان له‌باره‌یانه‌وه
پیشکیش ده‌که‌م .

به‌رپرسی به‌شی راگه‌یاندنی حیزبی ژ.ک

ره‌همانی زه‌ببجی

بسی آزادی و آزاد بینا
ممن استعمار و دیکتاتوری
خه زه لوه ری
۱۳۲۷

پاشنگو
سیاستی پاکو
تشیسده کانی ریگای آزادی
تالی ۱۳۲۷

اورگانی کومه لای زبانی کورد

علت تشکیل حزب (زبان کورد) - انتشار مجله (ریگا)
هده

سازد ریتلته مجله بطور ابدال اشاره به موجبات تشکیل حزب زبانی کورد (منشور از انتشار مجله (ریگا)

و هدف خود نمودیم و بسیار متعجبیم که ما تصور می نمودیم که در حکومت ناسیونال سوسیالیست و کاراگاهی و تعقیبها و دشمنیها بر ما و مردمین دستگاه دکتا توری در کرستان تمام رسا ثلثا از دست ما خارج شده و بشر و بشر و وقت کافی را نگذاشته اند که در صورت آوردن چنانچه ما میخواستیم بتوانیم به تشکیل از مطالبین را ند - ناچار با انتشار نام از لژ متر به سراسر جهان ضروری بحث خواهیم کرد و عیالینا یک دست مجله را به زبان فارسی میسر میسازد تا دوستان از آن بیخبر و غیر کرد ما نیز بکارا بدله انرا خواهند دید و دستگاه دکتا توری و سرتیپین هم بعنوان ترسیده لکه اعتراض پلید خود سازا به ما من ایا حث به تمام معنی حقیقت مانده نشاند.

روح ملیت و شور و فریاد ما را که در دستان ایران بصیر من زحمتکاران و اکثریت ملت کرد ما را وادار کرد برای بدست آوردن حقوق طبیعی ملت کرد و رساندن فریادهای مظلوم ما ند این قوم به گوش بیان رسیدن و انسانیت و مبارزه با دار و دهنده حکومت دکتا توری تهران و استعمار پیما و دلالان و غیر کران آنها و مزبوران اویا بان دلار ایران و علی الخصوص در کردستان عزیز خود پیدا میباشند - زبانی کورد تشکیل دهیم.

از رویه های وائل ورود نیروی دکتا توری کم و بیش مقابلت در کار برد ۱۰ مروز گذشته ما دولت مترتبع تهران میخواهند به اقدامات پر دامنند و بر آن بنا بود کرد ما از جمله کردیاندن عوامی کردهای مشابه دیگری دست برداریم ما نیز لازم دانستیم مبارزه پر دامنند توری را آغاز کنیم - اینکه با اینهمه مواضع نا همنار و خطرات بی شمار شروع به انتشار اورگان حزب (مجلسه)

ریگا انمودیم و تصمیم داریم هر اندازه بیشتر در خطر و هر چه زیاده تر تعقیب شویم باز به انتشار اادامه داد و احساسات و افکار رنوده کرد را بدینهم عدالت را نمایاندهای کثرتی که به شارت از کوری شینان انجمنهای طلب متحد میباشند نمایاندهای و هر اندازه این دیده عدالت نا بینا باشد باز دست تر نشان دهیم تا دست از ترسینند و ریزو ما سید سرکار ایشان بر مطلبهای بی نهایت چه میباید نتواند بر ما ماضی احوال کرد و بر دستان و رفع هر چه در مقابل آبرو بود و در بر برای آزادی و دیکتاتور نبود تمام کثیر را ایران خواهد بود و نقطه اشتک ما تنها تیری طلبنا بدین یارانی خواهان مطلبهای ایران با استناد به قانون اساسی ایران است.

چون برای دستگاه دکتا توری حکومت تهران تکرار و تصریح زیاد لازم است باز هم با مواضع تمام من میسر میسازد ما حقوق طبیعی ملت کرد را تحت نظر یک حکومت دیکتاتوری ایران برای کرد و کردستان واقع در حدود فعلی ایران بموجب قانون اساسی ایران و به فتوی عقل سلیم انسان میتوانیم همین هادی و رهبر ما روح ملی ما و کشور ما و ما نیروی آزادیخواهی و لوازم کار با مال و مال و بالآخره همه چیز ما است با اینهمه تکرار و تصریح امید داریم مرتفعین دیگر بر پایه های اسحق و فتاوی کوردار خودشان میرام مقدس ما سید بیوندند گرچه در اینصورت نیز اهمیتهای اردو و ریا حقیقتیتر مردم با ما روشن است.

بر آن سیاست در این مورد تنهاست که کورد ساکن است که با انجمن ایرانیها و کنگره ایرانیها متفقین
 و متحدین محسوب دارند و از خصایص این قوم و تقالید و تربیت آن شعاع و فاداری است همچنین
 صاحب و حاکم اراد و ملت کورد از فراتر تاریخ تنهایی یک ملت زنده را داده و مطالب حقوقی صمیمی و حق
 حیات چیرد بگرا سبب فواید قوم کورد اینها گانش چه از حیث عنصرت وجه از تنه لغت و از
 مشایخ و کورد شان یک وحدت عقایدی را ایجاد و ترمیم مشعل و شتاب را تشکیل میدهد و با فواید
 دیگر فواید کورد شامل منطقه کوهستانی ایرانی را شاملی بوده و حاجه بهال ارارات منطقه
 از کورد قریب کیم از طور محدود است به ساحل (پهنه) و از آنجا ضریا را بر میزند تا میرسد به
 (سیواس) و (کرد داغ) - قلعه آملند برونند و از آنجا بطرف شرق را امتداد خط مرزی و ریه -
 نور سیه نیال، شانرا احاطه دارد و میرود تا موصل باز منطقه جبال زین را فرا گرفت و تا سطح کوه
 کرمستانه را به و فاصح بر گردد از پوشش و سنگ در مقد و بر و در ایران شمال منطقه را کورس
 کرمستانه را در ریا چه در سالیته و در امتداد خط غربی در ریا به نامبرده تا ارارات

این کورد شان بزرگ تا جنگ بین الملل گذشته در بین حکومتی ایران و عثمانی آمیزی بودند و پس از
 آن در نتیجه مساعدات و بیانیهای بین الدول و با قسطنطنیه فاصح استعمار جبال کست عثمانی تربیت
 شد اسم تقسیم بلالست جزو ترکیه قسم دوم جزو عراق و یک قسمت دیگر جزو سوریه گردید
 و رفتار ترکها با کوردها سنیات و سنیانه بوده و فزیده حکمت استقلال و اعلام نام ایرانی
 کورد و استقلال کوردها را در تور کیم مشهور و پل تاریخ نوین را پدیدار گردانند است و استقلال
 کوردی قانونی و ترکیه مشنوع است ولی برین سوا مشنوع (تشریک) فاعلهای ترک کوردها ی
 اندازد و با آنها ناملازمات متفاوت کرده زبان و شعائر قومی را در دهات و قصبهات حفظ
 کرده و در شهرها بوا سطه فشار میدهد و سنیانه ما مریین فایست ترکیه میدم تنها
 در خانه های خودشان میتوانند کوردی حرف بزنند

در سوریه و اندام و تربیت بزیان غربی است گوا اینکه تنها ششوی که غربی میدانند و قریب
 خود امور نگار است ولی شاط مطربانی واد بی کوردی آزاد و پند منطقه و جریده در آستانه کوردی
 مشنوع میشود و در عراق قانون اساسی بحفظ حقوق اکراد مشنوع کرد و در بعضی از استانهای
 شمالی تسلیم و تربیت سربان کوردی بود و وضع و شر با انبیا آزاد است اما تمام اینها تا با رعیت
 که تنها با فاصح ولت است با شد

اما در ایران همین ایران با قانون اساسی و با برقرار این اسم از کورد نیز در اصطلاح هرگز
 استعمال نکرده و قاعدتا باید بشیر صیاح قانونی باید با بهال رفتار حکومت و مامورین مشنوع
 دولت مشنوع ایران در ستم از تور کیم نامبرده اند و خطیر پدید آمدن است اما در تعقیب
 کورد اند مخصوص پس از ملاقات دود کثورتوران و تور کیم یا بران اندیشی و پهلوی و مصلحتی کمال
 دولت ایران را هیچگونه اقدامات نامبرده برای اعلان کرد هافروگرداری نکرد

تاریخ مشنوع کورد

آثار مضبوط موجوده (موری) تایید میکند که کورد از ده هزار سال پیش از میلاد مسیح در قلب
 کورد شان جایگزین بوده و به ریب با همایگان نیروت دارند با آنها و کوردها به جنگ
 و شیز بر اند و هیچگاه و طاعت و تسلیم برای هیچکدام از پادشاهین خم نکرده است کوردها
 جنگ سوز و مال است و در مساعدت کورد و در زبان و ادب و ادبیات و ادبیات و ادبیات و ادبیات
 به محافظت هیاکل و ریاضی (انگده ها) که متد شرس مقامات آلمان بوده بعد ده شش و با
 گزینین مهم یواسی مقاومت شک کرده اند با ملوفنها بشار به زمین موده و فاح در آمده اند
 با اعتراف موز حیر ایرانی سلسله مامانیا کورد بوده و بر تمام ایران شمرانند و در طاعت و تاز
 مغول کور و شان هم خراب و ویران گردید و صلاح الدین کبیر حریف پرنهات ملک را قلعه
 خود کور بود و اکثر قسائل کورد را تحت حکم خود جمع کرده و بلی و حدت کورد را تشکیل داده و در قریب

(۱)

بهر هم کورد با تانارنا سه شنگد رآمده و پیروز گشته اند . تاریخ جدید ساسانیان کوردستان را با پای سلطان طبرستان و صنعتی بود را بست و تا از میان ساسانیان نماند با شمس سلطان طبرستان و طبرستان غلبه و شمس را با مساعدت امرا کورد و ابراهیم شاهر و ترخ کورد ادیس طبرستان فکر سیاسی وحدت اسلامی اقتلاده و توانست با بعضی از دینداران دعوی کرده و با اکثر پادشاهان ساسانیان اتحاد برقرار نماید اما عده نیت گزیده که امرا کورد بسو حبان بغلات طلال اختیار کرد و در طبرستان حشوق اماران آنها در داخله طبرستان محفوظ بماند و بر اساس این پیمان کردها در حجابهای سلاطین ششانی شرکت کرده و خدمات مهمی بآنها نمودند . در تمام کوردستان حال بدین منوال بوده تا خاتمه جنگ بین املاک گذشته . پیشی که امپراطوری ششانی منقرض و اوضاع جهان تغییر کرد و کوردستان نیز وارد مرحله نویسی شد که این قسمت تا باستانی یک بحث علیحد است .

آمال متبرک کورد

کوردستانها بآرزو دارند آنها آزادی برآیند مکرسی حقیقی است .

ای پیمان برپا اینست ملت ما و اینست پایه های اخوار قومیت ما . ما کورد های ایران بسو حبان این دلائل و مدارک تاریخی و بر وجه اعتراف صریح افای مظفر فیروز مامور نیت وزیر وقت و نماینده انتابدار حکومت مرکزی که در پیمان تهران و آذربایجان موجودیت و حقوق ما را تصدیق کرده حقوق طبیعی خود را که عبارت است از یک حکومت خود مختاری د مکرسی ضمنی بطق یک حکومت د مکرسی مرکزی موافق قانون اساسی ایران میسر براهیم و تا آخرین نفر در راه دلائل حقوق خود مبارزه خواهیم کرد و اطمینان داریم بسروزی نهایی با ما است زیرا حق بطرف ما است .

پیمان و

مجموعه اسناد و اسرار

به شی کوردی

خرمیه د یکتا تیری یا ارتش ایران

له ناره مودوله تاندا ارتش یکی له ارتش زور به نخری و له تاندا ارتش بو حفظ و د و مغوری سیمتال و پاراستی له تانوا و تانی بیگانه و بواسطه و آسان یعنی گشتی و باربر گاری کاری ناموس و حیثیاتی میلی تشکیل دده ری .

ارتش دده بی به گویری قوانین و مقرراتیکه بوی داندرازه بیرونیده وه و به هیچ حور حقیقی د حالته دده امیری دیکه دده و له تاندا تاندا . پیروزیت دده و له تاندا امریکا به ارتش که ارتش نفع دده اگر به شه و ونو به شه و جاوه دیری حدودی سیمتال و امنیت یکا که به لام ارتشی با مصالح له میزینه ی ایران که اوپو (شاهنا هیکی) به کلکه وه و به به نخر به پیچیده و به ی هه موارن تیکی میلی حجاب دده بیرونیده و به سیمتال دده و وظیفه بیکری که له شه بخوینته اید با به جی بیگانه پیشی له تاندا وای امیری د اخلی دده و له تاندا دده و له تاندا که له قروسی رابرد و دده به بی تاریخی نظامی ایران دده دده وای که ارتش ایران هیجانتان به اجتماعی و وظیفه ی نه کرد وه و وقت حدود و سنری ایران له تاندا بیگانه نه باراخته .

په لاماری سو بای اسکندری مقدونی . اعراب . مغول بونیمانه که مان و جیاول و کونین کوشاریان نیتانده داکه له ایراند ارتشیک نه بوه . بتوانی له به رانیه ری سو بای بیگانه رابرتی وه به ربه رگانی بکا و میلیاتی ایران له نخری متناویر بیابری . له دده وری سیمتال له د اخترضای قلدر د ارتشیک نه نیا انجانی و وظیفه بیکری نامشروع دده کرد و بهی دیکه شه ویش او و بوسرائی ارتش که تانیکانی د ربار بون و یا انکار بون بلیس د لایکی بی نخری خویری رضانا بون ارتشی ایران تان کرد بوه هر به بیکری د یکتا توری بون تاسیس آرزو

(۶)

رستی حاجتکاری شاهنشاهی به لاماری کوردستان و آذربایجان و اوستی که زرد و بولات :
تتسی خوساو کرد به خونی، رهشینی شه و دو برانته خار بیست ره ننگه یار و جاگرتنی خویا له
ایر گای استعمار دوشپاشی خویا له میللتی ایران انبات سرد .
هیری هاتسره خاش له آذربایجان و هی هسایونی له کوردستان و حنیان ده تیار په کورنتر کورتار
له لاهه بیی کرد له آذربایجاندا هزاران لاری آزاد یحوی آذربایجانی وارمنی و اسوری یار کوب
له کوردستان (بیست وای کبیر مرحوم قاضی محمد) و چند نفر دیارانی گه و ره و آزاد یحوی و وکو
صدری قاضی . سیفی قاضی . مانوچی . ناطقی . سه غنده برده و وشتگر . له مهاپاد علی خانی -
نیرزاد ل بوکان . احمد خانی فاروقی . حمه خانی فاروقی . محمد میر فیصله بیگی . علی بیگ
اعاصد بی . علی نانی خاتمی . شیخ امین کرناز . احمد خانی شیخی . علی آغای انامردی
رسول آغای جوانمردی . حسن خانی کانی نیازک . سقز فدای بند دو لاریک کران که شاهنشاهی
حاکمه وده رانی ارسلان امریکار اندلس و ده ریان ژنیر و ۲۵) نفر اشرافی جوان ز رشیدی -
آذربایجانی له مهاپاد هرب و حاسبه حمیر یاران کران .

شه و لجا به بی که ارتنی شاهنشاهی له ریگای د ولارد ا مرتبگی بوله بیر هیچ آزاد یخواریکی شرافتمند
برانی کورد و آذربایجانی یا فارس ناچته وه تاریخی برافتماری شه و دو میللتنه فار د مانه خیاوی
شه و شهید اند له شه و له لاهه ره ی خویاوی خویا بی خطبکی درت ثبت ده کا و نیوی نار
هیتی خاکه ای به کریگا و جنایتکارانی ارض که بوجند دو لاریک هه موختیکی ایران و میللتی
ایرانیان خسته ویری هه مینه بد لعنت و تنفر وه یاد ده کا تاروی ساب .
برانی آزاد یحوی کورده موزاریکی و کرده وه بیستی خرابی ده ولتی ایران له خای دیکتاتور که
عنوانی (فرماندهی کلی تبریز) هه به وه له رانی ارتشده زانی چونکو ارتش شه رفاده ی
کلی قوا مد اقله ی نامشروع له ته وای اسوری و زاره نظامان و اداراتی کتوره رید اده کت به ی
چاو د بری قاضی وه هه مویش و کاریک له زیر نظامیاد و دهی تفاوت وه ک رزیسی فاشینی
ژاپوسی میکادو له گهل میللتی ایران ره فترده کت دیاره میللتیش له گهل شه م رزیسی فاشینه
به ته وای هیزی خوی مبارزه ده کا افریس آناری بیسیان له سر صفحه ی ایران پاک ده کاته وه .
تیمور

ای برایی آزاد یخو

ای جوانان یوشنگران آزاد مه ردا شه م سطله هی ایرو به و بوا یرو به . پاله بلا و کرد نه وه
دریخ سه کن رینگه بیستی به برایی هاو فکرو خوینده واری خونان چه کورد به آذربایجانی چه
فارس وه بو برایی نه خوینده واری بخوینه وه و حالیا یکن چونکو بلا و بونه وه شه و له
یت سلاوا فکری اینگو به . وه له ناردنی انبار و نظریاتی خونان راه وشت .
هیرا دارین به مزاند به یاریده دانی برایی هاو فکرو مرام بتوانی شه م سطله به
جوانتر چاپ و تشبه یکدین .

ده نگرایی

له مهاپاد خبر خورشید له طرف نیبه وه د اگیر کراوه انخاصی وابسته به تیب نه بی که س قبول ناکا شه
یک بو اهالی کراوه نه وه شه ویتی نه نیابو جا و نوباند نه . له سراسری کوردستان له دیات دکتور
و ده رمان وجود نیبه له بوکان . سقز . باد . سردت . شتو نغه . وصی مافار و یوناکی
نظامنی شارگه لی خرابه . له جیاتی هه مواصلاعاتی ته شقه له و پول ماندنی ما میران له گوربد اینه .
(سرخی سطله له هه مو جگابیل بو هه میرا که س دانه ی ته نهانده نیکه)

کشت خط برادریم عبده العزیز

بیراز عزیزم خبر بفرستدیت که پس از

سال و ستیاهم این نامه را بطریق بنویسم در روز یکم رمضان

با مادر و پدر و بزرگان و دست دلو و ذکر غیر از

شما هیچکس آمد بنیست آنکه سال سیر در تهران باشد

چونکه توفیق شده بود سیر نامه ایراکه هات

نوشتن هیچ نامه نیست و از آنکه سیر از آنکه

سال توانستم از سوارستان با فخر و کرم بخوانم به هات

و خبر دایت دلو و خرم من که از آنکه سیر

در روزگار خوشتر میگذرد و از دفعه خوشتر میگذرد ای مادر

چون خواهی از آنکه و ما هستیم و مادر هستیم و خوشتر

باشیم که در طریقت با کمالیت رکبید

در میان شما آنکه ایامم عشق است ای مادر

درست در من شما

سید

کاکه نه میری نا

داده نام ده لای بر سره کاشت نه وادون ، لینه بیوره که را ده دره می
که رت جلام کاتی ده اینو نیسته ده هه قم نه لاد و ده دی که نه و ده دره می
منتهم به قزاقی نه ده و ده بی زور سوچ من نه دگی کرده بکم که نه
نوسینه دی ده لایه کاندایه قی رام ده نالهینه دی تر داده که ده
نه ، ناطور و ترفی نامه که ده دای شیکم نه سه زما ییکلر و بیرک و نه ده که
نه خواجه ده معینه قی ده که ده :

ما شکر ای زما ی (زین) و (سه کرخی) ای هه متر نه ده ده که کم دره
نیکتر عباد ازیان هه ، خدایان ده زاننه نه د (مارسی) بی ده نوسری ده که
نه دهی قسه ی پیه دکی هه ییک نه رقیان هه بی جلام نه ده نه زور نیه و نه
وای نه کن کرده که نه زما ی (کرخی) قسه هه سنور یکی نوا ده چا دکم
که دینه سه زما ی عده بی سه نه که نه چایکی ده دگر دی هونو نه د (عده بی)
بی ده نوسری ده که نه د (عده بی) بی قسه ی پیه دکی (له هه در لاشکی
عده بی ش به شتیه بی کی تا بی قی قسه ده کن) زور لیک چا وازنه نه ده کاری
گر دونه سه غولیه واری گور نه میراق و لایان وای زما ی نوسری کور دی
ده که نه قی قسه کردن نه دونه بی عده بی یا نریک به ده ، ده بی لیک هور
نه . فن نه ده به است نازام و لایان وای که زما ی عده بی به هه
شرایطی نه بی قی نه ده حال نه و ده زور نه که نه ده زما یی تر ناسینه دی د
تر ده زما ییکش ده و نه ناسینه ی

بیر سه که و نه ده وادون کم

را نه نه ده

حکم

تەرجمەى نامەى يەكەمى سەرھەنگ عيسا پەرمان

عيسا پەرمان

"سەرھەنگ"

پارىس

١٢/١١/٩٥

هاوشارى نازيز، و دوستى بەودجى نەديتوو و مەد سالى ناشنا "كاك عەلى كەرمى"
لە تەك سىلاوى زۆر، مېتېرى فرە و مەيل و شۆقى بىن پايان گەيشتنى نامەى تەنرىخى
٣٠/١٠/٩٥ ىتو بە كەمىك وەدرەنگى كەوتن لەبەر سەفەرىكى كورت رادەگەيىتم.
لە وەرگرتنى ئەو نامەى كە بۆن و نيشانەى خودالبخوشبوو براى نازيز و مېتېرەوانم كاك
عەبدولپەحمانى زەبىخى پتو بوو زۆر خوشحال و شاد بووم و سىستان لىدەكەم بۆ
نووسىنى نامەى كە نەوتۆ. پىستان سەير بوو كە نىوى ئەسلى و نازناوى كاك
عەبدولپەحمانم تىكەل كەردوو و لە كىتەبەكەم دا نووسىومە. يەكەم ئەو جىنى بىن سەير
بوون نىيە، لەبەر گرئ و گۆل و گرفتى زيان و درىزايى زەمان و تىپەرىنى سى و شەش سالى
لە هەولەين دىدارى نىمە لە دىشق، ناوى ئەسلى وى لەتەك نازناوى تىكەل كراو.

مەبەستى من ناساندنى كەسايەتتەك بوو بەو كەسانەى كە نەيانناسبوو جا ئەو
عەبدولپەحمان يان حەسەن يان حوسەين بىن فەرق ناكە. جا بۆيە لە دۆخى نەوتۆ دا قەت
سەرتان سوور نەمىنىن چوونكوو لەم دنيايەدا زۆر شتى گەورەتر و گرىنگتر هەن كە
سەرسوورنەرن. بە هەمە حال، سەبارەت بە دەرەجەى خوێندنى ئەمەن شتىكم لى نەپرسى
و وەك دەلىل نىستىنناقم لە گەل نەكرد. هەر لە يەكەم پتوئەندى دا مېتېر و دوستى لە نىو
نىمەدا پىتك هات كە چ حەوجى بە هيتانە گۆزى پرسيارى نەوتۆ لە گۆپندا نەبوو.
لەمەش دەرچى خەت و نىشاي وى بە تەواوى لە ناستى لىسانسەكانى ئەو زەمانى و

نیستتا بهر هژوورتر بوو. نه‌گهریش دواتر پښو‌ندییه‌کی له‌گه‌ل دوکتور رادمه‌نیش هه‌بووېتی نه‌وه نابېته هژی کومونیسټ بوونی وی یان سر به حیزی توده بوونی. نه‌وه له‌بهر هاوکاری له‌گه‌ل یاد زندو و سپه‌ه‌بود ته‌یووری به‌ختیار که دوکتور رادمه‌نیش سه‌فه‌ری به‌غدا ی ده‌کرد و به‌ختیاری ده‌دی حقه‌ن کاک عه‌بدول‌ه‌حمانیشی دیوه. نه‌گهر سه‌باره‌ت به‌وی به‌ر له‌م جهریانه نووسېومه به‌دلیلیا‌یه‌وه؛ خوژی گوتیه نه‌ک نه‌وه‌ی نه‌من له‌زمان و‌یه‌وه هه‌لمبه‌ستېتی. مه‌سه‌له‌که نه‌وه‌نده گرینگ نه‌بووه که بایه‌خی "هه‌لمبه‌ستنی" هه‌بیت.

به‌هه‌مه‌حال، نه‌من له‌سالی ۱۹۵۹ سالتیک دوا ی قه‌ومانی کوده‌تا (نینقلاب) ی ۱۴ ته‌موزی ۱۹۵۸ ی عتراق بز هه‌له‌سنگاندن و لیک‌کولینه‌وه وه‌کوو لیک‌کولینه‌وه‌ی میژوویی و جوگرافیایی، کومه‌لایه‌تی و بابه‌ته‌کانی دیکه‌ی گیر و گرفتی عتراق و ناوچه‌کانی باکووری عتراق چومه‌عتراق. هه‌لبه‌ت له‌توتښنه‌وه‌ی ناوچه‌کانی روژناوای نیران و نه‌وه زانیاریانه‌ی له‌بهر ده‌ستم دابوون به‌ته‌واوی له‌گه‌ل ناوی عه‌بدول‌ه‌حمانی زه‌بیحی ناشنا بووم. کاتیک چومه‌دیشق و خه‌ریکی ته‌داره‌کی لیک‌کولینه‌وه له‌سهر ناوچه‌جوزیه‌جوزره‌کانی سووریا و به‌تاییه‌تی ناوچه‌کورده‌نشینه‌کانی نه‌وی بووم، له‌هوتیل تووشی خودال‌تخوشبوو زه‌بیحی هاتم. نه‌وه خوژی وه‌ک عیسا عه‌ره‌فات و خه‌لکی مه‌هاباد ناساند و هاته دیوه‌که‌ی من و به‌راشکاو و به‌ره‌وتی پیاو و پیاوه‌تی گوتی راکردوه و خه‌لکی مه‌هاباده و باسی زه‌مانی حکومه‌تی قازی محمه‌د و هندی هینا گوتی. روژتیک دوا به‌له‌شه‌قامیتیکی دیشق تووشی کوردیکی ناسیاو بووم، نه‌وه بوو که له‌تونی قه‌ه‌کانی دا ناوی راسته‌قینه‌ی کاک عه‌بدول‌ه‌حمانی پتی گوتم. نه‌من هیچ به‌رووم دا نه‌ده‌داوه و دوا ی دووسن روژ که یه‌کترمان ده‌دی نه‌من چومه‌به‌یرووت و نیتر نوم نه‌دیده‌وه. له‌سالی ۱۹۶۰ کاتیک مه‌نموریه‌تی عتراقم درایه وه‌کوو ناتاشه‌ی عه‌سکه‌ری نیران له‌به‌غدا و چومه‌نه‌وی له‌جیتښتیکی نه‌ورژدا که بانگ کرابووم و جه‌لال تاله‌بانی بانگ عیشتنی کوردبووم تووشی زه‌بیحی بووم و پتی گوتم که نه‌ندامی لیژنه‌ی ناوه‌ندی به‌هه‌موو شه‌وه‌که به‌ته‌نیشته یه‌کتریه‌وه بووین. له‌سالی ۱۹۶۱ که بابه‌تی هاوکاری نیران و کوده‌ده‌کانی باکووری عتراق هاته گوتی و

هه‌موویان (سه‌رۆکه‌کان) چوونه باکوور، کاک عه‌بدولپه‌حمان و چهند که‌سی دیکه له به‌غدا مانه‌وه و به نه‌هینی دهریان و له لایه‌ن حیزبه‌وه (پارتی دیمۆکراتی کوردستان) له ته‌ک مندا له پتوه‌ندی دا‌بوون. هه‌لبه‌ت یه‌دولا فه‌یلی په‌یامه‌ینه‌ریوو و هه‌وتوو جارنیک و نه‌گه‌ر پتوست بو‌وبا دوو‌جار له مالی خۆم چاوم به کاک عه‌بدولپه‌حمان ده‌که‌وت و هه‌ر جو‌زه عه‌مالیه‌یه‌تیکه موشته‌زه‌گی هه‌مانبا به هاو‌فکری یه‌کتری حق به‌جێمان ده‌کرد. نێوانی مه‌لا مسته‌فا و سه‌رۆکه‌کانی حیزب واته "پارتی دیمۆکراتی کوردستانی عێراق" تیکچوو له چاوپێکه‌وتنیکم دا له گه‌ل مه‌لا مسته‌فا تاوانیکه زۆری دایه پال عه‌بدولپه‌حمان و داوای لیک‌کردم پتوه‌ندی له ته‌ک وی بپه‌ستیم. به‌لام به بیر گو‌په‌نه‌وه له گه‌ل سه‌رۆکه‌کانی پارتی و پێ باش بوونی نه‌وان و نی شه‌خی خۆشم نه‌و پتوه‌ندییه‌م هه‌ر پاراست و نه‌مپه‌سێاند. ته‌نانه‌ت مه‌لا مسته‌فا به منی گو‌ت نه‌میری کوشتنی وی داوه، هه‌ر وه‌ک چۆن مامۆستایه‌کی مه‌که‌ته‌بیان که ناویم له بیر جو‌زه‌ته‌وه به پیتی نه‌میری نه‌و مه‌لا نامه‌لایه کوشت. له به‌غدا نه‌و باسه‌م به عه‌بدولپه‌حمان راگه‌یانده. واما‌ن پریار دا نه‌من نو‌تو‌ه‌ری مه‌لا مسته‌فا‌ش له به‌غدا بپه‌یم و پتوه‌ندیم له گه‌لی هه‌ینی و مه‌سه‌له‌ی پتوه‌ندی هه‌بوونی خۆم و عه‌بدولپه‌حمان له‌وی به‌شارمه‌وه که کردی‌شمان.

یه‌ک دوو‌جار به نه‌هینی بۆ را‌په‌راندنی کاروباری حیزبی له ته‌ک عومه‌ر ده‌ببایه و عه‌نی عه‌سکه‌ری هات بۆ تاران و له مالی من ده‌بوون (بۆخۆم له هه‌م‌مۆریه‌تی به‌غدا بووم) به‌لام بۆ نه‌و کاره له تاران ده‌بووم تا نه‌و کاته‌ی ده‌گه‌رانه‌وه. هه‌ندیک به‌سه‌ره‌اتی دیکه‌شم لایه بۆ دوا‌یه‌ی هه‌ل‌ده‌گرم. نێوه وه‌کوو پر‌سیار نه‌وه‌ی که پتو‌سته‌تیا‌ن پیتی هه‌یه بنو‌سن نه‌من و لا‌متان ده‌ده‌مه‌وه. به‌رگه‌یک کتێبی "اسرار قرار‌داد ۱۹۷۵" که له مه‌ر عه‌مه‌لییه‌تی باکووری عێراقه وه‌ک دیاری ده‌نێرم. دوا‌ی خو‌تنده‌نه‌وه‌ی نه‌گه‌ر نو‌خته‌ی گرینگ‌ی نه‌وتۆی بۆ نێوه تیدا‌یه‌ی که پر‌سیاری له‌سه‌ر بکه‌ن بنو‌سن که و لا‌می پتو‌سته‌تان به‌ده‌مه‌وه. به هه‌مه‌ حال پیاو‌تیکه کارجوان و به‌شه‌رف و داو‌تیا‌ک بوو... ره‌وانی شاد بێ. به‌ه‌وای به‌ ده‌ست گه‌یه‌شتی کتیب و وه‌رگر‌تی نامه‌کانی نێوه له‌مه‌وه‌دا.

له گه‌ل با‌ش‌ترین نا‌واتم

سه‌ره‌ه‌نگی ستاد عیسا په‌ژمان

ته رجه ی به شیک له نامه یه کی تری سه رهنگ په ژمان

عیا په ژمان

"سه رهنگ"

پاریس

۷/۱/۹۶

... به لاه له مهر یاد زیندوو عه بدولر ه حمانی زه بیحی، پتموایه پنیشتربوم نووسیووی که من له سه رها له دیشق له گه لی بومه ناشنا و دوايه له به غدا بوینه دوست. ماوه ی پنیج سال که وهک ناتاشه ی عه سکه ری له عیراق بوم له گه ل به رتزیان هاوکاری نزدیک هه بوو. نو ته رتیبی هاتنی عومه ده بیابه و عه لی عه سکه ری بو نیران نامه کرد، چونکوو به رپرسی پارتی دیموکراتی کوردستانی عیراق له به غدا بوو، له هه مان کاتدا نه ندای لیژنه ی ناوه ندی و کومیته ی (مه کته بی) سیاسیش بوو. من قهت پتموانییه له سه ره تای ده سپیگردنی هاوکاری له گه ل سه ره له داوه کان تا کاتی نیمزای په میانی ۱۹۷۵ ی نه لجه زایر نو هاتبسته نیران. فکر ناکم که نو بابته کاک برایم نه حه دیش که ناگای له کاروباره کان بوو نه نیید کا. دوکتور شیرازی چ کارتیکی دیکه ی بوو حکه له ددانسازی و پیشه ی تر که ناگای له هاتنی کاک عه بدولر ه حمان و یان عومه ده بیابه و عه لی عه سکه ری بوو بی. و ته کانی دوکتور شیرازی ده بی به پارتزه وه وه رگیرتن. سه باره ت به وی هه کاتیک په کترمان دی به دوور و درژی قسه ده که ین. یاد زیندوو زه بیحی و من نه وه ی که توانیمان بز کوزد و کوردستاغان کرد ته نی کاک برایم نه حه د و جه لال تاله بانی ناگایان لیه. گیروگرفت و موشکیله ی نه ساسی نیحه مه لا مسته فا بوو که تا رژی مردن دهستی له دوزمنایه تی و لاساری و کارشکینی هه لته گرت. نو له دوزمنانی قسه سه ری خود الیخوشبوو زه بیحی بوو و سوور بوو له سه ر گوشتی و

بۆ له ناو بردنی نه مری ده رکردبوو، نه وهی به من گرووت. نه گهرچی دووسنی کهسی
 حیزبی (نی پارتی) کوشت و تا کوته رای حیزبی یا غهیری حیزبی کوردی ئیرانی تهسلیمی
 ساواک کرد و له ناست رۆله کانی کورد گه وره ترین خبیانه تی کرد، له بهر لایه نگری و
 رهوتی پارتی و پارتیه کان (لایه نگرانی مه کته بی سیاسی) هیچکات له گه له ئیمه ساف
 و دلپاک نه بوو.....

نیر هه ر بژی به شادی و شادمانی
 و هه ر بژی کورد و کوردستان
 برای دلسۆزان
 عیسا پهمان

قامووسى سياسي

قامووسى سياسي، کتبيکى زور بهنځو ناپايه ، له ژبر
چاوهديري (ما - پروفيسور) ي سووهنې (اب . ن بانومارپا)
دا ، بهنځلى رووسى دانراوه ، هموو باسيکى اقتصادى ،
ودله نړۍ سياسي ، گرنگي تياپه .
له لاندېن ج . قزلبجى و . زهبيجى ، کړاوه به عمره يې ،
بهشې به کمې له باهمن (مسائل المادية الديالکتیکی) وه ،
بهام زوانه دهره چيو پيشکاشي خوښه واراى بهرېز
نه کړت .

دانه ي به . ؟ فلسه

هلې ناشتې به که همېشو
هه تاهه ناپه سهر ده کدويت ؟
(عبدالکرم قاسم)

نامتخو ازې لالۍ - يې

بېمانى دوو لالې

— — — — —

ج . قزلبجى
ر . زهبيجى

چاپخاځې « الحاج » مهغدا
١٣٥٩

له چاپکراوه کانی کۆبری زانیاری عیزاق
«دهسته ی کورد»

جوغرافیای کوردستانی ئێران

عهلی نه صفه‌ری شه‌می هه‌مه‌دانی
دایناوه

عبدالرحمن محمد امین زه‌بعی
له فارسی‌یه‌وه کردویه به کوردی

چاپخانه‌ی کۆبری زانیاری عیزاق
به‌غدا - ۱۹۸۰

نوتازان د وختنيزا نوتې : شماره ٧١
شريعي دورهم د ٢٠ نوي پېغم ١٩٧٨

عبدالرحمن زياتي

روځنه زاتستيان يا خود شهلم کویرم هیچ نابویرم

ساليك زياتو بهرگي به گهي « قاموس
زمانی كوردی » بللېږتو ، هغو له ماوه به
چاوم له پېكا يوه كه خویندې وارو زانايانې كور
نه گانې مده نه خويانو دست گان به روځنه گران لير
به داځه به له ماوه دورو دورو مديرو دا نه بيا بر
خوځه وېستم كاك محمود زياتار له روژنات
« هاكاري » دا شتيكي له سر (قاموس) نووسې ك
روځ زياتو (بهن) او پښه لگوتن يو له وې روځ
ليگرتن د بار خشي گهو گودپه گاني ، ه
چوځن پښو سوپاس يو كاك محمود ،
له دوايه دا پېسم كه كاك جمال نه بيا
رووي لوتنې مده وازېږه « قاموس » به
كردنه وې له « كوفاري كوليجي نه د بيات ، ژر
٢١ ، سالي ١٩٧٨ » دا روځنه ليگرتو ، ووت
نوځه پښ ! نه و ناوانه كم هاته دي ، هيچ نه پښ
كاك جمال پچي شكندو له وانه به خلك چاوي
نكې و به نه شتري « روځنه زانست » بانه همد

عبدالرحمن زياتي

گمردلوولم ،
بهرنا هات ،
چي گمت كوي ،
گمړينه توك ،
شهي شمال ،
دنيای جوت
نه چي هېستم
وهكو خويك پښ گيرموه

نا بهر هاتو بهرگي نازارو
يو اوه ، له بهزاره يو روځه روځي
له روژگارو شهركاره دورو
دريزگاني ، نارمابي عشقي
به مېړو چوپي به پيرتو دېنه و
سرخو ، له هونراوه (له پځي
روژبنا) بلو كراوه هاوكاري
ژماره ١٩ ناداري ١٩٧٨ له
رماي دانابه نه گنې :

بهرنجي شاني گاني دللاري ،
پر به شانه ي فام كو نه كمه و ،
ووشمي داسته ، وهكو دللاري ،
نه هونمونه

- ١ - (ختوكي بهار) جايي
١٩٦٩
- ٢ - گوفاري شهرف سالي
١٩٦١
- ٣ - روژنامه هاوكاري ژماره
١٩ ناداري ١٩٧٨

قاموس زياتي كوردی

پښه به كم

(٤)

الزعيم الركني عبد الكريم قاسم

يتحدث

مبادئ ثورة ١٤ تموز

في خطاب الزعيم

١٩٥٨

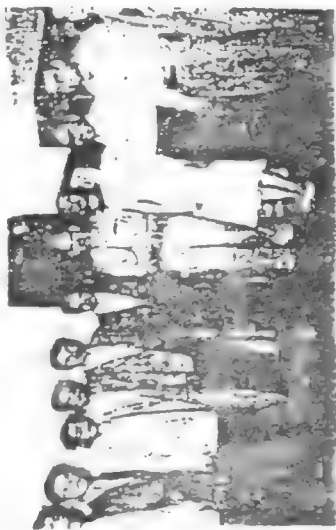
مطبوعة الديار

وفد طلبية كردستان العراقية

ودفء اكراد موافقهم الشمالي من الجمهورية العربية السورية

يقابل سيادة رئيس الوزراء في وزارة الدفاع

نوم دبليس ١٩٥٨/١٠

عالم ساء. اربع اكراد عبد الكريم قاسم رئيس الوزراء. ساج لمس في وزارة الدفاع. وقد طلقه كردستان العراقية مع وفد من اكراد الاقليم الشمالي من الجمهورية العربية السورية. وقد التقى كلاً من الأبناء خلال عائلته احد اعضاء وفد طلقه كردستان العراقية كلاً. طلقه والأبناء نفس ذنبهم احد اعضاء وفد اكراد الاقليم الشمالي للامم المتحدة. اربعة اشعة. كلاً عمر فيما عر نسودر اعضاء وفد الجمهورية العربية السورية.

عالم ساء. اربع اكراد عبد الكريم قاسم رئيس الوزراء. اكله الكاك
اكراد العراق من اكراد الاقليم الشمالي لاجتماع اكراد العراق مع

خوښه‌وړانی به‌زیز !

نه‌گهر له بیرتان مایې له چنډ سوتنی سهره‌ناکه‌ی به‌رغی به‌کده‌ی نه‌م « قاموس » ادا مه‌نرسې خوم دهریزتوه که زه‌نگه « قاموس » نستی یو رنګ بکده‌ی و نه‌واو یون به خوندوه نه‌یښی ، ناسکرایه هه‌مینه مه‌نرسې له زوداوی خراب و کاره‌ساتی نالمار و سه‌لج (مه‌نشی) ده‌گری که بیتنه به‌ره‌ه‌لسی جتبه‌جې یونی کاران . جا خور یوه منیش نه‌وه‌ی به خدایمدا نه‌هایې نه‌وه یوه که زوداویکی جال و کاره‌ساتنکی لمار و نجایې (منبت) بیتنه به‌ره‌ه‌لسی و کوسیی سهریزگیای قاموس ،

نه‌م به‌رغی دوه‌مه ته‌واو نه‌کمونوه ژر چاپ ، هه‌رای مبللنانی نیران دوی رژیلی شاه‌لشاهی ده‌ستی بیکرد و به بتي به‌ره‌سه‌ندنی نه‌م سورسه جالاکې منیش له نوسینه‌وه و ریک‌خستنی فتنه‌کانی نه‌م به‌رگه ، له کورتی‌ده‌دا و بېومه ده‌نگه گهنمی نیوان دو به‌رداشان . له لابه‌کموه « قاموس » ده‌ستی پتکراوه و هه‌رجونې بې ده‌بی ته‌واو بې و هتج نه‌بی نه‌ونده‌ی له ووزه‌دایه کاری له‌سهر بکریټ ، له لابه‌کی ترشه‌وه چلونایه‌نچ نیران مه‌دانی خه‌بانی سیاست نه‌ته‌وه‌ی کوردی خوش‌کرده و چه‌شنی میقتانس زام‌ده‌کشی .

نه‌م حاله‌ی من یو به هوی به‌دی‌هاتنی هندی که م و کوزی له به‌رگه‌دا که هتندیکیان ، خوښه‌وارانی به‌ریز به سه‌لیته ده‌توانن بتزانن و هتندیکشیان که زه‌نگه زوریش نه‌ن ، وا له خواره‌وه به‌رزان ده‌گری :

۱- هه‌له‌ی جایی بتدایه که له‌دوایدا غه‌له‌نامه‌ی یو‌کراوه .

۲- به بتي نه‌و ده‌ستوره‌ی که یو ریک‌خستنی نه‌م قاموسه زه‌چاوم‌کرده و له سهره‌نای به‌رگی به‌که‌ما نیشانم داوه ، ووشه‌ی گهلج (مرکب) که له حاله‌نی نیزافدا بن ده‌بی له ژیر (ماء) یکی نه‌سلتی‌دا بنوسرتن ، به‌لام له هندی شوبنی نه‌م به‌رگه‌دا هتندیک لهم چه‌شنه ووشانه وه‌کو مایکې نه‌سلتی له‌سهری دیزه‌وه نوسراون .

۳- نه‌م به‌رگه نه‌گهرچې له (سهریزو) ده‌کی نوسراوه . (ب) به‌لام ووشه‌کانې که به [ب + ی ، ی ، ی] ده‌ست‌پیده‌کن تیددایه و نه‌و کومه‌له ووشه‌ی به‌ناچاری هه‌لگرتوه یو سهره‌نای به‌رگی سیه‌م .

هینې ۱۹۷۹/۶/۲۲

به‌غدا

نیمې نه‌و سوسراویدی زه‌یچی . دک پاشکۆ له جلدی (ب) قاموسه‌که‌یدا هاتوه که نیندا یاسی مه‌ترسی له‌ناوچوسی قاموس به هه‌رومه چاره‌نوسې نادیری ژبانی خزی ده‌کا . وا ویده‌جې نه‌و سوسراویدی له ناخرین نویسنه‌کاسی زه‌یچی بن به‌داحده به‌که‌ی نه‌وش که کوفاری سهره‌ به بن تیر و هېج یاسایک کتبه‌کاسی چاپ و بلا‌کرده‌وه ، نه‌و لایه‌ره‌ی لن هلاکارده‌وه - نوسر .

زنده‌چی و مامه مه‌دی شاپور سودی - کاتی دورکردنی کوفاری نیشتمان - ته‌وریز

زمیجی لنگل سفیری چین به هند

مه‌ژار و زبیهی - سه‌رده‌سی کومه‌له‌ی ژیک کاتی ده‌روکردنی کوفاری بیشتان - ته‌وریز

Three of the four members of the
Glee Club, 1911-12.

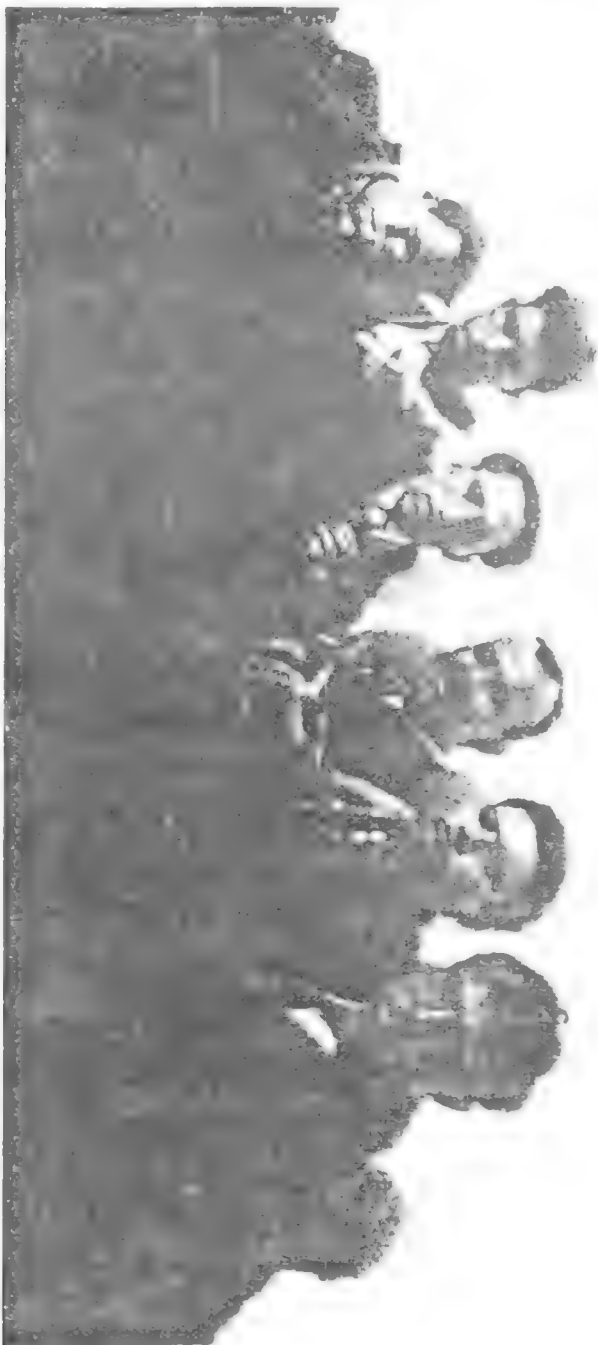

سدرده مي کز مده لږي ژ، ک سالي ۱۹۴۴ ته ورزيږي

راوه ستاره کان له راسته ورو: (۱) زه پيچي (۲) محمده دي شاپه سده دي

دانشپتوره کان له راسته ورو: (۱) هاشمي خدليل زاده (۲) خدليلي ساوجبلاغجي (خانه)

سه رده می کۆمه له ی ک ته وێنیز

له راسته وه: (۱) ز د بیهی (۲) حوسینی نه ویه ری (نازه ری) (۳) سه دیتی جه یه ده ری
(۴) جه عه ده ری ساو جیلا خه یی (نازه ری) (۵) نه ناسراو (۶) محه مه ده ری شایه سه نه

سەر دەر می چالاک کۆمه له ی ژک

راوه ستاو له راسته وه (۱) مه خود وه لی زاده (۲) سهیل خانی فه روزی (۳) زه میچی (۴) وه هاب بهوریان،
 دانیشتووه کان له راسته وه (۱) نه چمه دین ته ویدی (۲) قاسم نیلخانی زاده (۳) عه بهرله حسان نیسامی
 (نه و رینه په له کتیی کوسای کورد - ده رگیرای سه یه محمه مه دی سه مه دی وه رگیراوه)

سه‌رده می کورمانی کوردستان-مه‌جاباد

- دانیشتور: قازنی مه‌مه‌ده، ریزی په‌گه‌م له‌ راسته‌وه‌ ١) حاجی مسته‌نای داودی ٢) خه‌ لیلی خوسره‌وی
 ٣) نه‌ خه‌دی نیلاهی ٤) مه‌مه‌ده‌ مینی موغینی ٥) وه‌هانی بلوریان ٦) ره‌جسانی نیلخانی زاده ٧) که‌ریسی نه‌ خه‌مه‌دین
 ٨)عه‌له‌ی رحمانی، ریزی دووه‌مه‌م له‌ راسته‌وه‌ ١) زدیجی ٢) خوسینی فروه‌ره‌ ٣) سه‌ید مه‌مه‌دی نه‌ پورپیان
 ٤) مه‌نایی که‌ریسی ٥) مه‌مه‌سه‌دی یاهو ٦) سه‌دیقی خه‌ پیدداری
 (نه‌ و‌ رینه‌ په‌ له‌ کتییی جه‌ مشوری کوردستان ١٩٤٦ نووسراوی ویلام نیگلتن (اکوړا) وه‌ رگیراوه‌)

قازی (۸) وهابی قازی (۹) عه‌لی خوسروه‌ی (۱۰) محمه‌مه‌ده‌مینی شه‌رده‌نی (۱۱) دانشاد زرسرلی

خویشاندانی هینری پیشدرکه له مه‌هباد له به‌رانیه‌ر قازی محمد مه‌د و کارینه دهستانی کوماری کوردستان

له لای چه په‌وه: نه‌فدزی دوهم‌م قازی محمد مه‌د و نه‌فدزی چواره‌م زه‌بیجی، نه‌فدزی به‌که‌م به‌ جلیه‌ریگی نیراهیم: شیراهیم سه‌لاح

تازی محه مدد و کار به دهستان و نه قسم رانی کومار له مدها باد

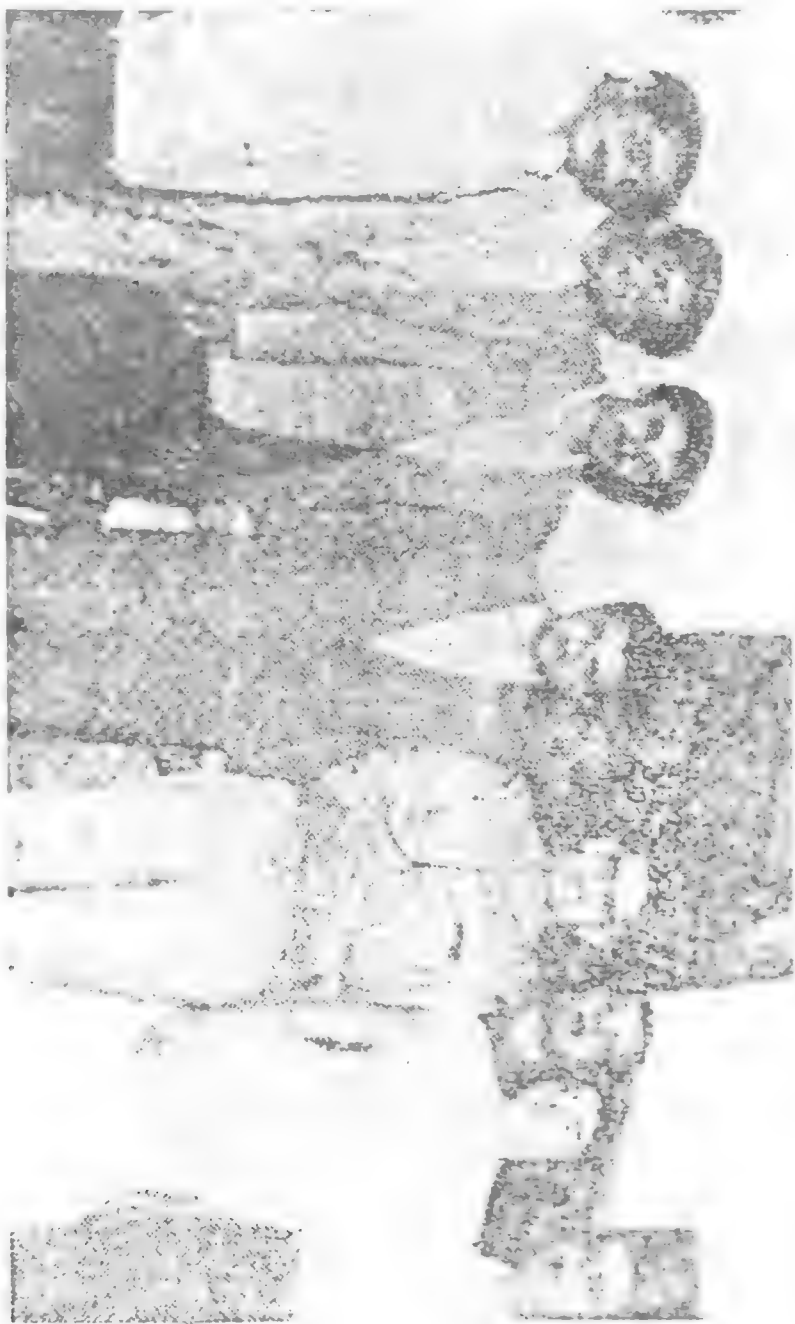

سده رده می کوماری کوردستان - مه هاباد

دانیشوران له راسته وه: ۱) خه لیلی خوسره دی ۲) زه بیجی ۳) ته دری جه سبیل پاشا ۴) قازی سده مه د

کونگروی پارتی - به‌غدا
به‌گه‌م دانیشتوری ریزی به‌گه‌م : زه‌بییجی

سه رده می عه بدولکه ریم - قاسم - به خدا

له راسته رو: ۱) هم ژار ۲) و ۳) ۴) عه بدولکه ریم قاسم ۵) مام جه لال ۶) ۷) ۸) زه می

بنگي ڪڍلار سال ١٩٦٧

راڻو ستاوه ڪان لڙا سته و: (١) حه مهه چاوشين (٢) محه ممد حه سڌن برزور (٣) حه سڌن سلڀيان (٤) رنڀين محه ممد وڌمين فدره ج (٥) عه ريف محه ممد مورياس (٦) عه ريف تاليب (٧) زبڀي (٨) ... (٩) حه مدي فدره ج (١٠) عومر ده بابيه (١١) سيد تاهيري جه پاري (١٢) شيخ له تيف به رزنجي (١٣) معاون شيخ سه دين (١٤) محه ممد حاجي تاهير، دانيشوروه ڪان له راسته و: (١) مه لا رنڀ حه له بجه يي (٢) زير عه بدولا (٣) شيخ رنڀي شيخ مارف (٤) ... ؟

بنکد کی که لار سالی ۱۹۶۷ له کاتی کورنگره ی پارتنی (مه کته بی سیاسی)

له راسته وه: (۱) عه زیز گورگه (۲) ؟... (۳) نه قیب چه مه سالج (۴) قادر به ورده سپی (۵) زدیجی (۶) هه مزه ناغا پشته ری
(۷) نه چه ده مه ده مین ناغانی درزی (۸) مام جه لال (۹) ؟... (۱۰) شیخ له تیقی به رزنجی (۱۱) ما مورستا عه بیاس حوسین

بنگهی که لار سالی ۱۹۴۷

- له راسته و: (۱) جه مه مورپاسی (۲) قادر کوکه تی (۳) ... (۴) نه همه د جه مه ده مین ناغای دردی (۵) بیستونی مه لا غومره
(۶) همه مزه ناغای (۷) ... (۸) شیخ له تیف به زوینجی (۹) ... (۱۰) زوینجی

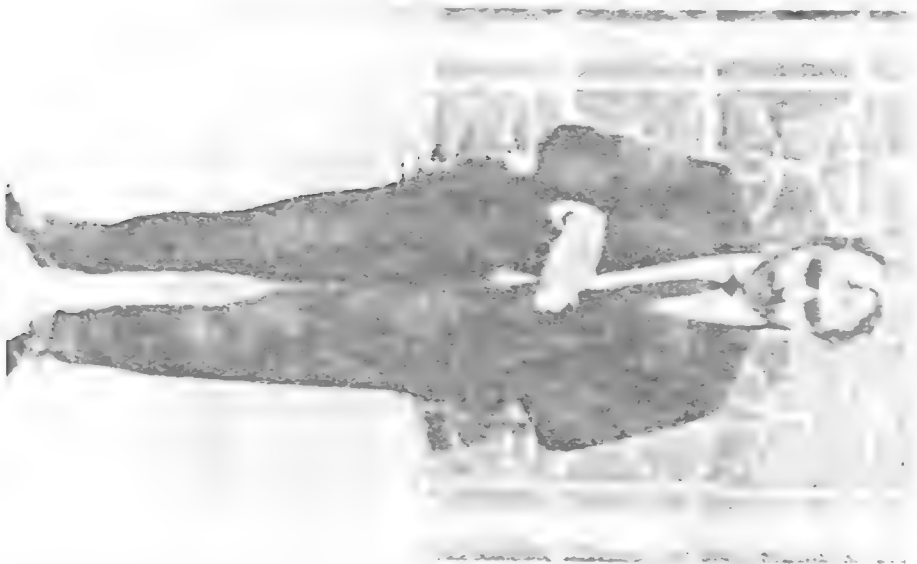
بنکدای لشکری پارتی له که لار - ۱۹۶۸/۴/۲۰

راوه ستاو له چه پید ووه: (۱) شوبه و سونډي (۲) غه زیز و سو (۳) سه پید سه جید (۴) شنیخ له تیف به روزنځي (۵) نه حمد چه موده مین ناغای دزدی (۶) غه زیز گور که (۷) زه بیجی (۸) حه مده صالح (۹) حوسین کادر (۱۰) قادر به رده سبی (۱۱) شه ریف (۱۲) سه مده و چه ند بیشه رکه

بينگدي پارقي له ماووت

نه فندري د دوستي راستي مه لاي ماووت زه بيحي يه و نه فندري دورجه م عه پيرللا نيسماعيل و نه فندري سته م لاي چه پ محبه مده دي شاپه سده

مقام وندیه به بتا بیهی سن تر نورده،
 لب هاری سالی ۱۹۶۹ گیر او. پیتدشی
 ده دم به ماثو ستا بزم که هم رکے
 شور پتیری نو دوسر رو شایع، اگر ل پزید

۱۹۰۷.۱۹۹۸
 خالید لطف

سو پیره

ونیری ماثو ستا

عبد الرحمن محمد امین زو پیتی

زه بیچی له ته مه نی ۱۴-۱۳ سالیډا ، له پزلی شه شه می نیبتیدایی

THE BROWN FAMILY

زه بيحي له سالاني حه فتا، به غدا - ستوديو ساج

154

12

مطابق

15.1-2

五、

1199

叶 3

5.

三

1

1

1

1

1

10

1

1

زه‌بیجی له مالی ماموستا برابم نه‌حمه‌د، سالی ۱۹۷۹ - له‌ندن
(چه‌ند مانگ پیش هاتنه‌وه‌ی بو‌رزوه‌ه‌لانی کوردستان)

زویی له مه جاد، سالی ۱۹۷۹
(له مانی خومان کیراو-نوسه ی)

زه بيحي له به يروت، له سينتامبري سالي ۱۹۷۴

محمد مهدی شایه سمد

(نور و زمینه به له و سلاهای دوازی له سوله یمانه کیراوه ربه حوزی جوریشیازی حاجی توفیق که پشتوروته ده سستم)

سہرچا وہ کان

- ۱- نیشتمان، بلاوکه‌ره‌وه‌ی بیرری کۆمه‌له‌ی ژ.ک ۱۹۴۳-۱۹۴۴ ژماره ۱-۹
- ۲- رۆژنامه‌کانی کوردستان، چاپی مه‌هاباد ۱۹۴۶
- ۳- کوردستان و کورد، د. عه‌بدوله‌حمان قاسملو
- ۴- چل سال خه‌بات، د. عه‌بدوله‌حمان قاسملو
- ۵- پیتداچو‌نه‌وه، که‌ریم حیسامی، ستۆکه‌ژله ۱۹۹۶
- ۶- قاموسێ زمانی کوردی، به‌رگی یه‌که‌ه، عه‌بدوله‌حمان زه‌بیحی، به‌غدا ۱۹۷۷
- ۷- قاموسێ زمانی کوردی، به‌رگی دووهمه، عه‌بدوله‌حمان زه‌بیحی، به‌غدا ۱۹۷۹
- ۸- کۆماری کورد، ویلیام ایگلنرین جونیر، وه‌رگێته‌ری سید محمد صمیدی مه‌هاباد ۱۹۸۰
- ۹- تاریک و روون، هه‌تمن
- ۱۰- بو‌کوردستان، هه‌ژار، چاپی سه‌یهم، تاران ۱۹۷۹
- ۱۱- حکومه‌تی کوردستان، کورد له‌ که‌مه‌ی سوڤیتی دا، نه‌وشیروان مسته‌فا نه‌مین، ۱۹۹۳
- ۱۲- جولانه‌وه‌ی رزگاری نیشتمانی کوردستان، د. عه‌زیز شه‌مزینی، چاپخانه‌ی شه‌هید نه‌براهیم عه‌زۆ، وه‌رگێته‌ری ف. نه‌سه‌سه‌رد، چاپی دووهم ۱۹۸۵
- ۱۳- ژێ. کاف چبوو؟ چی ده‌وست؟ کۆکراوه‌ی سید محمد صمیدی، مه‌هاباد ۱۹۸۱
- ۱۴- جوغرافیای کوردستانی نێزان، عه‌لی نه‌صغهری شه‌میمی هه‌مه‌دانی، ته‌رجمه‌ی عه‌بدوله‌حمان زه‌بیحی، به‌غدا ۱۹۸۰
- ۱۵- کۆفاری نیشتمان، جه‌مال نه‌به‌ز، بنکه‌ی چاپه‌مه‌نی نازاد، سوئید ۱۹۸۵
- ۱۶- بیلوگرافیای دوو صه‌د سالی کتیی کوردی، مصطفی نه‌رمیان، به‌غدا ۱۹۸۸
- ۱۷- کۆفاری گزینگ، سوئید
- ۱۸- کۆفاری رابوون، سوئید
- ۱۹- کۆفاری هاوار، ئالمان
- ۲۰- چریکه‌ی کوردستان، ژماره ۱، له‌نده‌ن ۱۹۷۹
- ۲۱- کۆفاری رۆشنگیری نوێ، ژماره ۷۱، تشرینی دووهم ۱۹۷۸
- ۲۲- کۆفاری رزگاری، ژماره ۱، سالی یه‌که‌م ۱۹۶۹
- ۲۳- رۆژنامه‌ی کوردستانی نوێ، سه‌له‌یمانی، ژماره ۱۱۹، سالی ۱۹۹۴
- ۲۴- جنبش ملی کرد، کریس کوچرا، ته‌رجمه‌ی ابراهیم یونسێ، ته‌هران ۱۳۷۳

- ۲۵- جمهوری کردستان، ویلیام ایگلتون جونیر، ترجمه سید محمد صمدی، مهاباد، ۱۳۶۱
- ۲۶- اسرار بستان پیمان ۱۹۷۵ الجزیره، سرهنگ عیسی پژمان، انتشارات نیما، فرانسه
- ۲۷- کردها و کردستان، جلد ۳ و ۴، سرهنگ عیسی پژمان، انتشارات نیما ۱۹۹۲، فرانسه
- ۲۸- اسرار شگفت انگیز قتل تیمور بختیار، سرهنگ عیسی پژمان، فرانسه
- ۲۹- خاطراتی از ماموریت های من در آذربایجان، سرلشکر احمد زنگنه
- ۳۰- کردها و یک بررسی تاریخی و سیاسی، حسن ارفع، ترجمه فارسی از متن انگلیسی
- ۳۱- خاطرات نورالدین کیانوری، تهران ۱۳۷۱، انتشارات اطلاعات
- ۳۲- قاضی محمد و جنبش رهایی بخش ملی خلق کرد، د. رحیم قاضی (چاپ نه‌کراو له لای کاک حه‌سه‌نی قازی)

۳۳- کردستان والحركة القومية الكردية، جلال طالبانی، بغداد ۱۹۷۰

۳۴- الجمعيات والمنظمات والاحزاب الكردية، الدكتور عبدالستار طاهر شریف، بغداد ۱۹۸۹

۳۵- الزعيم الركن عبدالکریم قاسم يتحدث، بغداد ۱۹۵۸

36- David McDowell, A Modern History of the Kurds. I.B.Tauris, 1995.

37- Amir Hassanpour, Nationalism and Language in Kurdistan, 1918-1985, San Francisco, Mellen Research University Press, 1992.

زنجیره‌ی چاپکراوه‌کائی سالی ۲۰۰۵ ی
بهره‌برداریتی گشتیی چاپ و بلاک‌دنده و له وهزارتی روشنییری

ز	ناوی کتیب	ناوی نویسه / وه‌نویز	بابه‌ت	چوژی چاپ
۳۰۱	بناشتی کردلی پهره‌ور ده	عبدالرحمان عو مر	پهره‌ور دهی	چاپکر دن
۳۰۲	پاسه‌دک به کوچه‌کائی قدردا	ناویران نوری	شعر	چاپکر دن
۳۰۳	گوفازی تیکست ژماره (۵)	چاپ و بلاک‌دنده	گوفاز	چاپکر دن
۳۰۴	دهنگی بلورینی دهق	عبدالخالق به‌عقوبی	لیک‌نویسه‌وه	چاپکر دن
۳۰۵	روژناک	جگه‌و‌خوین	شعر	چاپکر دن
۳۰۶	بز زمان	د. عزیز دین مستفا	زمانه‌وانی	چاپکر دن
۳۰۷	دورنگی بیداری	نه‌ها له‌حمد رسول	شائو‌گه‌ری	چاپکر دن
۳۰۸	داستانی خدایات و مآلوانی	شیخ حسینه سورده	یوه‌وه‌ری	چاپکر دن
۳۰۹	ماچی گولشده‌و کتابه‌کائی کوردی	له‌حمد هیرانی	نه‌دهی	چاپکر دن
۳۱۰	شۆرش ۱۴ ی نه‌موزی ۱۹۵۸	عبدالقادیر صالح	زما‌ری	چاپکر دن
۳۱۱	کورد له‌چهند تو‌مارینکی میژورییا	کامیوان نازاد نه‌وه‌ر	میژوری	چاپکر دن
۳۱۲	له‌ره‌دهنگی کورد ناسین	مه‌لا عبدالخالق شوانی	له‌ره‌دهنگ	چاپکر دن
۳۱۳	شیخ محمد خال مسرا	عمر علی محمد	ماجس‌نامه	چاپکر دن
۳۱۴	دیوانی مه‌زله‌م	نا/ لومید کاکه‌ره‌ش	دیوانی شعر	چاپکر دن
۳۱۵	دیوانی فولکلوری ناوچه‌ی له‌ده‌لان	نا.ح. موسه‌ن	فولکلور	چاپکر دن
۳۱۶	له‌غالی ره‌ه‌نده سزسی‌لویه‌کان	محمد وه‌وف صالح	زما‌ری	چاپکر دن
۳۱۷	کیشه‌ نه‌ه‌وه‌یه‌کان و ووداره‌ سیاسی‌کائی کوردستان و جیهان	د. گه‌مال معروف	لیک‌نویسه‌وه‌ی سیاسی	چاپکر دن
۳۱۸	دله‌ه‌ت ووه‌ شیره‌لای فو‌ان ووه‌و جیه‌نه‌	جه‌بار سایه‌ر	شعر	چاپکر دن
۳۱۹	نا‌خاوتنی هه‌نو‌و‌کائی	هه‌لک‌موت عبدالل‌ا	لیک‌نویسه‌وه	چاپکر دن
۳۲۰	کورد له‌زهر ده‌شتیه‌وه بز لیسلام	سامان عو‌سمان	میژوری	چاپکر دن
۳۲۱	روژنامه‌فان	له‌ره‌یدون سامان	روژنامه‌وانی	چاپکر دن
۳۲۲	یوه‌وه‌ریه‌کائی ژبانی ژیر ده‌ستی	فونادی تاهیر صادق	یوه‌وه‌ری	چاپکر دن
۳۲۳	سول‌گه‌های چاپ‌کراوه‌کائی ب. گ. چاپ و بلاک‌دنده	نا: جه‌بار سایه‌ر	سول‌گه‌های	چاپکر دن
۳۲۴	جه‌مه‌ لی‌ک‌نویسه‌وه‌یه‌کائی ده‌رباره‌ی بزالی ه‌او‌ج‌وه‌ری کورد	کامیوان بابان زاده	لیک‌نویسه‌وه	چاپکر دن
۳۲۵	سەلبەقە‌ی زمانه‌وانی...	د. حسین محمد عو‌زیر	زمانه‌وانی	چاپکر دن
۳۲۶	چەپکە گول	کاوه‌ له‌غلی زاده	ه‌ول‌ه‌ری	چاپکر دن
۳۲۷	من و بولبول	نا: جه‌لال محمد مستفا کوردی	بهره‌مه‌کائی محمد مستفا کوردی	چاپکر دن
۳۲۸	ناو‌ج‌ه‌ی پشچو‌ن له‌واتنه‌ی روژ‌گازدا	له‌حمد محمد عه‌لی	میژوری	چاپکر دن
۳۲۹	فره‌وه‌سی ته‌مت‌مان	دشاد مستفا	شائو‌گه‌ری	چاپکر دن
۳۳۰	غوربەتی فرین	نا‌سز جه‌بار	ه‌و‌ز‌اوه	چاپکر دن
۳۳۱	سەر‌په‌ ده‌ی مانه‌و بانو بناری سور‌نیکو	محمدد خوسرو‌وی	میژوری	چاپکر دن
۳۳۲	به‌شیک له‌یوه‌وه‌ریه‌ نالو، شیره‌نه‌کائی زها‌م	سەید عه‌لی ره‌ه‌انی	یوه‌وه‌ری	چاپکر دن
۳۳۳	عصه‌ت و تیوری دهلە‌ت له‌ییری لاین هه‌ل‌ه‌ل‌دا	نعلی‌رت عیسا	لیک‌نویسه‌وه	چاپکر دن

۳۳۴	من طوبخانة الى خرخر	عارف فرباسی	راعیاری	چاپکر دن
۳۳۵	بوخده بک له میژووی گهرو: وختی جیهانی	لوفمان جیهانی	میژووی	چاپکر دن
۳۳۶	ههلوست	شیخ عبدال	چیرۆک	چاپکر دن
۳۳۷	شێواز له کورنه جیوکی کوردیدا	سەفیه رهشید	له دهی	چاپکر دن
۳۳۸	ئوروسی گهله بیکه گهرو	شیرزاد حسام	۱۷ و تۆری شتۆری	چاپکر دن
۳۳۹	جێلێ داره پرووه کدی نیشتمان	ئا به گ. چاپو	وێر لێنان	چاپکر دن
۳۴۰	شاهید بهتیا پیا سه دهکات	قوبادی جانی زاده	دیوانه شیعر	چاپکر دن
۳۴۱	عماسهیدی لایهت	ئا: له جەد حس	کۆمهڵی و تاز	چاپکر دن
۳۴۲	باصهرهتی رهقی حلسی	ناجیده رهقی حلسی	بیژووی	چاپکر دن
۳۴۳	وێر انکاری و ئاوانه کانی به عی له بیروفریه کاشفا	جهمال شیخ نازی	بیژووی	چاپکر دن
۳۴۴	الشیان فی بیان التاسخ السو ح ...	لومید به جیهانی	نامهی مریست	چاپکر دن
۳۴۵	نۆزه	ریکار له جەد	چیرۆک	چاپکر دن
۳۴۶	پراڤیگانی ژن	ماروف جلال	کۆمهلهاتی	چاپکر دن
۳۴۷	ئۆریست کدی ده گهروتهو؟	حەمدە کەریم هەرواسی	شانو گهرو	چاپکر دن
۳۴۸	مابین القومیه والدين واساس	کەمال حەمدە	راعیاری	چاپکر دن
۳۴۹	پینکتهانی نهوهی له ...	د. عبدالو غفور	لامار	چاپکر دن
۳۵۰	الشکیلات الاداریه فی جوبی کوردستان	د. عبدالو غفور	لامار	چاپکر دن
۳۵۱	له لقیه کی مۆزیک	و. ع. ع. سه گوم	موزیقا	چاپکر دن
۳۵۲	مذکرات مجهولة من سجن غیر منظور	د. نسرین فخری	له دهی	چاپکر دن
۳۵۳	عیش له جوانکوردیدا	مینه	له دهی	چاپکر دن
۳۵۴	دیوانی قانع	بورهان قانع	دیوانه شیعر	چاپکر دن
۳۵۵	حیکایهتی گهانداران	د. شو کوبه رهسول	حیکایت	چاپکر دن
۳۵۶	پایزو به هاری خوچه	گهلاویژ	چیرۆک	چاپکر دن
۳۵۷	فهرهنگی فوناد	فوناد رهشید به کو	فهرهنگ	چاپکر دن
۳۵۸	کرکوک قلب کوردستان	ئا: فوناد حه حورشید	راعیاری	چاپکر دن
۳۵۹	بۆتان نه گهرو	ئا: بهداد عبدالو قانار	شیعر و پاداشت	چاپکر دن
۳۶۰	عەشقه گهرو خه گهرو ...	نەجم عبدالو	لیکۆلێوه	چاپکر دن
۳۶۱	دنيا بينه کانی هونری شیوه کاری	بهختیار سه عید	شیوه کاری	چاپکر دن
۳۶۲	رهنگ له فۆلکلۆری کوردیدا	ههروهل کاکهیی	فۆلکلۆر	چاپکر دن
۳۶۳	پارێکی شهبه رهشی پالۆرهشی پالۆ	له هاد بیروال	زۆمان	چاپکر دن
۳۶۴	بەدما تیۆریه کانی جوگرافیای عەسکەری کوردستانی باشور	خەبات عبدالو	جەگرافای عەسکەری	چاپکر دن
۳۶۵	فهرهنگی لێدۆم له زمانی کوردیدا	عهبدو وهاب کانهی	فهرهنگ	چاپکر دن
۳۶۶	عەلق گهروانی	عومەر میروانی	لیکۆلێوه	چاپکر دن
۳۶۷	عەله ندی	کەبیر مەرس لیکۆلێوه	زمانه وانی	چاپکر دن

بۆدبەزاندنی جۆرهها کتیب سەردانی: (مُنْقَدی اِقْرأ النّاقی)

لتعمیل انواع الکتب راجع: (مُنْقَدی اِقْرأ النّاقی)

پەراي دانلود کتایهانی مختلف مەراجە: (مُنْقَدی اِقْرأ النّاقی)

www.lqra.ahlamontada.com

www.lqra.ahlamontada.com

للکتب (کوردی ، عربی ، فارسی)